AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

H. Onur TIBIKOĞLU

MYRA KAYA MEZARLARI

Arkeoloji Ana Bilim Dalı
Doktora Tezi

Antalya, 2021

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

H. Onur TIBIKOĞLU

MYRA KAYA MEZARLARI

Danışman
Prof. Dr. Nevzat ÇEVİK

Arkeoloji Ana Bilim Dalı
Doktora Tezi

Antalya, 2021

T.C.

Akdeniz Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

H. Onur TIBIKOĞLU'nun bu çalışması, jürimiz tarafından Arkeoloji Ana Bilim Dalı Tezli Doktora Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan	: Prof. Dr. Celal ŞİMŞEK	(İmza)
Üye (Danışmanı)	: Prof. Dr. Nevzat ÇEVİK	(İmza)
Üye	: Prof. Dr. Havva İŞKAN IŞIK	(İmza)
Üye	: Prof. Dr. Recai TEKOĞLU	(İmza)
Üye	: Doç. Dr. Eray DÖKÜ	(İmza)

Tez Başlığı:	Myra Kaya Mezarları

Onay: Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Tez Savunma Tarihi : 30/12/2020

Mezuniyet Tarihi : 04/03/2021

Prof. Dr. Suat KOLUKIRIK

Müdür

AKADEMİK BEYAN

Doktora Tezi olarak sunduğum "Myra Kaya Mezarları" adlı bu çalışmanın, akademik kural ve etik değerlere uygun bir biçimde tarafımca yazıldığını, yararlandığım bütün eserlerin kaynakçada gösterildiğini ve çalışma içerisinde bu eserlere atıf yapıldığını belirtir; bunu şerefimle doğrularım.

H. Onur TIBIKOĞLU

T.C.

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ ÇALIŞMASI ORİJİNALLİK RAPORU

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ	
Adı-SOYADI	**H. Onur TIBIKOĞLU**
Öğrenci Numarası	**20088603102**
Enstitü Ana Bilim Dalı	**Sosyal Bilimler Enstitüsü / Arkeoloji**
Programı	**Doktora**
Programın Türü	**( ) Tezli Yüksek Lisans (X) Doktora**
Danışmanının Unvanı, Adı-SOYADI	**Prof. Dr. Nevzat ÇEVİK**
Tez Başlığı	**Myra Kaya Mezarları**
Turnitin Ödev Numarası	**1518357762**

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmasının a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana Bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 527 sayfalık kısmına ilişkin olarak, 26/02/2021 tarihinde tarafımdan Turnitin adlı intihal tespit programından Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nda belirlenen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan ve ekte sunulan rapora göre, tezin/~~dönem~~ ~~projesinin benzerlik~~ oranı;

alıntılar hariç % 3

alıntılar dahil % 5'tir.

Danışman tarafından uygun olan seçenek işaretlenmelidir:

(**X**) Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşmıyor ise;
Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporu'nun doğruluğunu onaylarım.

( ) Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşıyor, ancak tez/dönem projesi danışmanı intihal yapılmadığı kanısında ise;

Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporu'nun doğruluğunu onaylar ve Uygulama Esasları'nda öngörülen yüzdelik sınırlarının aşılmasına karşın, aşağıda belirtilen gerekçe ile intihal yapılmadığı kanısında olduğumu beyan ederim.

Gerekçe:

Benzerlik taraması yukarıda verilen ölçütlerin ışığı altında tarafımca yapılmıştır. İlgili tezin orijinallik raporunun uygun olduğunu beyan ederim. 26/02/2021.

Prof. Dr. Nevzat Çevik
(Danışman)

İ Ç İ N D E K İ L E R

ŞEKİLLER LİSTESİ ..... **iv**
ŞEMALAR LİSTESİ ..... **v**
RESİMLER LİSTESİ ..... **vi**
ÇİZİMLER LİSTESİ ..... **vii**
TABLOLAR LİSTESİ ..... **viii**
KISALTMALAR LİSTESİ ..... **ix**
ÖZET ..... **xi**
SUMMARY ..... **xvii**
ÖNSÖZ ..... **xxiii**
GİRİŞ **1**

BİRİNCİ BÖLÜM
LİKYA TARİHSEL COĞRAFYASINDA MYRA

1.1. Likya Tarihsel Coğrafyasında Myra 8

İKİNCİ BÖLÜM
LİKYA'DA KAYA MEZARLARI

2.1. Likya'da Kaya Mezarının Ortaya Çıkışı 20
2.1.1. Köken Üzerine Araştırmalar 20
2.1.2. Tarihsel Yaklaşım 21
2.1.3. Arkeolojik Yaklaşım 23
2.2. Likya'da Kaya Mezarlarının Yayılımı 26
2.3. Likya Kaya Mezarlarının Tipolojisi 28
2. 3. 1. Likya Kaya Mezarlarının Sınıflandırma Denemeleri 28
2. 3. 2. Kavramlar ve Likya Kaya Mezarlarının Sınıflandırma Önerisi 34

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
MYRA KAYA MEZARLARI

3.1. Tipoloji 39
3.1.1. Cephe Tipolojisi 39
3.1.2. Mezar Odası Tipolojisi 73

3.1.2.1. Ölü Yatakları Tipolojisi 75
3.2. Myra Kaya Mezarları ve Nekropolleri 77
3.2.1. Nekropoller 77
3.2.2. Kaya Mezarları 82
3.2.2.1. Yapım Süreci, Malzeme ve Teknik 82
3.2.2.1.1. Giydirme – "Montaj" – Cepheler 90
3.2.2.1.2. Onarımlar 101
3.2.2.1.3. Sıvama (Harç) ve Boyama 109
3.2.2.1.4. Kabartmalar 115
3.2.2.1.5. Yazıtlar 122
3.2.2.2. Mezarların Dış Çevresi - Ön Alan, Kaya Fonu, Kaya Duvarları 125
3.2.2.3. Sofa 129
3.2.2.4. Kapı 131
3.2.2.5. Mezar Odası 137
3.2.2.5.1. Ölü Yatakları 142
3.2.2.5.1.1. Bağımsız Üretilmiş Ölü Yatakları 146

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
CENAZE - ÖLÜM - UYGULAMALARI

4.1.Cenaze - Ölüm - Uygulamaları 153

BEŞİNCİ BÖLÜM
SOSYAL ÇIKARIMLAR

5.1. Sosyal Çıkarımlar 182

ALTINCI BÖLÜM
TARİHLEME

6.1. Tarihleme 203

SONUÇ 217
KAYNAKÇA 234

ÖZGEÇMİŞ 265
KATALOG 267
LEVHALAR DİZİNİ..... 541
LEVHALAR 546

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 3.1: Mezar Odası Düzen Tipleri.....73

ŞEMALAR LİSTESİ

Şema 3.1: Mezar Cephelerinde Yüzey İşçilik Evreleri (A)..... 84
Şema 3.2: Mezar Cephelerinde Yüzey İşçilik Evreleri (B)..... 87
Şema 3.3: Mezar Odalarında Duvar Yüzeylerinin İşçilik Evreleri..... 89
Şema 3.4: Mezar Duvar Yüzeylerinin İleri İşçilik Evreleri..... 113

RESİMLER LİSTESİ

Resim 3.1: Myra'da Güvercin Yuvası Mezarlar (?).....41
Resim 3.2: Tamamlanmamış Mezarlar.....83
Resim 3.3: DN.25, Cephe yüzey çalışmalarında çerçeveleme.....88
Resim 3.4: BN.68, Yuvarlak kiriş yüzeylerinde pergel izleri.....88
Resim 3.5: BN.89 ve BN.91 No.lu Mezarların Nekropol Kayalığı Üzerindeki Konumları....92
Resim 3.6: BN.91..... 93
Resim 3.7: BN.91 No.lu Mezar (üstte) Rekonstrüksiyonu, Fotomontaj.....97
Resim 3.8: BN.89, Dam üzerindeki düzenlemeler.....98
Resim 3.9: BN.89, Yeniden Kurma Önerileri, Fotomontaj.....100
Resim 3.10: Kaya Mezarlarında Yamalama.....102
Resim 3.11: BN.63 ve BN.81, Onarımlar. 104
d. BN.81, Ön cephe çizimi, Lethaby, 1915: Plate XXIII
Resim 3.12: TamamlamayaYönelik Açılmış Yatak ve Yuvalar.....105
Resim 3.13: Hatıl Ucu ve Kama Tamamlamaları.....106
Resim 3.14: TamamlamayaYönelik Açılmış Yatak ve Yuvalar.....107
Resim 3.15. Pınara, Güney Nekropol. Bir kaya mezarı cephesinde sıva kalıntıları.....111
Resim 3.16: DN.24, Sofa Kabartmaları, (Fellows, 1841: 200-201 G. Scharf).....119
Resim 3.17: DN.24, Sofa Kabartmaları, Renklendirme Önerisi.....121
(Sol: Texier, 1849: Pl. 230'dan değiştirilerek)
(Sağ: Texier, 1849: Pl. 229'dan değiştirilerek.)
Resim 3.18: DN.37, Sofa Kabartmaları, Renklendirme Önerisi.....122
a.Ölü Yemeği Sahnesinde Mekansal Ayrım.
b. Bitey Tanrıça, Aslan Başı ve Rozetler (Texier, 1849: Pl. 226'dan değiştirilerek.
Resim 3.19: DN.16,, Mezar Odası. Montaj Ölü Yatağı Rekonstrüksiyon Önerisi.....149
Resim 3.20: DN.19, Mezar Odası. Montaj Ölü Yatağı Rekonstrüksiyon Önerisi.....150
Resim 3.21: BN.72, Mezar Odası. Montaj Ölü Yatağı Rekonstrüksiyon Önerisi.....151
Resim 3.22: BN.83, Mezar Odası. Montaj Ölü Yatağı Rekonstrüksiyon Önerisi.....152

ÇİZİMLER LİSTESİ

Çizim 1: Likya Cepheli Kaya Mezarlarının Yapı Elemanları Terminoloji Şeması.....7
Çizim 3.1: Grup I - Güvercin Yuvası Mezarlar - "Pigeon-hole".....39
Çizim 3.2: Grup II – Yalın Cepheliler / Tip II a – Tip II b – Tip II c.....42
Çizim 3.3: Grup III – Likya Cepheliler / Ana Tip III a, Yuvarlak Kirişli Düzdam.....45
Çizim 3.4: Grup III – Likya Cepheliler / Ana Tip III b, Dörtgen Kirişli Düzdam.....58
Çizim 3.5: Grup III – Likya Cepheliler / Ana Tip III c, Semerdam ve Yuvarlak Kiriş Dizili Düzdam.....60
a: Tyberissos; Borchhardt ve Bleibtreu, 2013: Taf. 100.1
b: Hoiran; Borchhardt vd., 1984: 77-78, Abb. 4
c: Çağman; Mühlbauer, 2007: Abb.60a
Çizim 3.6: Grup III – Likya Cepheliler / Ana Tip III ç, Beşik Çatı ve Yuvarlak Kiriş Dizili Düzdam.....62
Çizim 3.7: Grup III – Likya Cepheliler / Ana Tip III d, Beşik Çatı ve Dörtgen Kiriş Dizili Düzdam.....64
Çizim 3.8: Grup III – Likya Cepheliler / Ana Tip III e, Semerdamlı Lahit Cepheliler.....65
Sağ: Texier, 1849: Pl. 200
Çizim 3.9: Grup IV – Tekil Unsurların Tekrarlandığı Özgün Cepheliler / Ana Tip IV a, Likya - İyonik Elemanlı Cepheler.....67
a-b: Kuban, 2012: 43, Abb. 21-22
Çizim 3.10: Grup IV – Tekil Unsurların Tekrarlandığı Özgün Cepheliler / Ana Tip IV b, İyonik Elemanlı Cepheler.....69
Çizim 3.11: Grup IV – Tekil Unsurların Tekrarlandığı Özgün Cepheliler / Ana Tip IV c, İyonik - Dorik Elemanlı Cepheler.....71
a: Kuban, 2012: 43, Abb. 20.
b: Antiphellos; Texier, 1849: Pl. 198;
c: Pınara, Güney Nekropol.
d: Antiphellos; Texier, 1849: 230, Pl. 199 alt.)
Çizim 3.12: Grup V – Tapınak Cepheliler.....72
Sol: Myra, *DN.37*; Texier, 1849: Pl. 225 ve Lethaby, 1915: Pl. XVIII'den değiştirilerek.
Sağ: Telmessos; Texier, 1849: Pl. 169.

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 3.1: Myra Kaya Mezarlarında Ölü Yataklarının Genişlik-Boya Göre Sayısal Dağılımı.....143

KISALTMALAR LİSTESİ

AA	Archäologischer Anzeiger
ActaArch	Acta archaeologica. København
AJA	American Journal of Archaeology. The Journal of the Archaeological Institute of America.
Akr.	Akropol
AMIran	Archaologische Mitteilungen aus Iran
AMS	Asia Minor Studien
AnatSt	Anatolian Studies Journal of The British Institute of Archaeology at Ankara.
ANMED	Anadolu Akdenizi Arkeoloji Haberleri. Suna –İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Arastırma Enstitüsü
ANRW	Aufstieg und Niedergang der Römischen Welt.
ArkSan	Arkeoloji ve Sanat Dergisi
ArkSanat	Arkeoloji ve Sanat Yayınları
ArkST	Arkeometrı Sonuçları Toplantısı
AST	Araştırma Sonuçları Toplantısı
Ç.	Çukuru
Çiz.	Çizim
JdI	Jahrbuch des Deutschen Archäologischen Instituts
JHS	Journal of Hellenic Studies.
JNES	Journal of Near Eastern Studies.
JNG	Jahrbuch für Numismatik und Geldgeschichte.
bk.	Bak
bkz.	Bakınız
BN.	Batı Nekropol
Çev.	Çeviren
der.	Derinlik
DN.	Doğu Nekropol
dn.	Dipnot
Ed.	Editör
Env. Nr./No	Envanter Numarası
Fig.	Figür
gen.	Genişlik

GN.	Güney Nekropol
IstForsch	Istanbouler Forschungen. Deutche Archäologisches Institut.
IstMitt	Istanbuler Mitteilungen
İÖ.	İsa'dan Önce
İS.	İsa'dan Sonra
JESHO	Journal of The Economic and Social History of The Orient
K.	Ölü Yatağı / Kline
Kat.	Katalog
kor.	Korunan
KST	Kazı Sonuçları Toplantısı
Lev.	Levha
No. / Nr.	Numara
OLBA	Mersin Üniversitesi Kilikia Arkeolojisini Araştırma Merkezi Yayınları
OpAth	Opuscula Atheniensia
Ort.	Ortalama
ÖAI SoSchr	Sonderschriften des Österreichische Archäologische Institut
ÖJh	Jahresheften des Österreichischen Archäologischen Institutes
ölç.	Ölçülebilen
RA	Revue Archéologique
Res.	Resim
SchwMüBl	Schweizer Münzblätter
SIMA	Studies in Mediterranean Archeology
Syf.	Sayfa
TAM	Tituli Asiae Minoris.
TTK	Türk Tarih Kurumu
TürkAD	Türk Arkeoloji Dergisi
vb.	Ve benzer, ve bunun gibi
vd.	Ve devamı / ve diğerleri
yak.	Yaklaşık
YKY	Yapı Kredi Yayınları
Yuk.	Yukarıda
Yük.	Yükseklik

ÖZET

.

Myra Likya'nın ortasında, bölge coğrafyasının ender kıyı düzlüklerinden birine, onun hemen arkasında yükselen bir tepe doruğundan yayılarak egemen olmuş; tarihsel süreç içerisinde denizin, nehrin, toprağın, yolların sunduğu bereket ile bu konumun ötesine siyasi ve kültürel olarak da nüfuz etmiştir. İlk olarak antik yazında Hellenistik kaynaklara dayanılarak Likya Birliği'nin altı büyük kentinden biri olarak anılan ve bugünün arkeolojik verileri açısından en erken Klasik Dönem'de varlığı kanıtlanabilen Myra'nın söz konusu dönemlerden Roma içlerine uzanan zamandaki, geniş anlamda yerel kültür, ekonomi ve siyasi önemini açıkça ortaya koyan görkem ve zenginlikteki kalıntıları, kente ve dolayısıyla Likya öz kültürüne dair daha erken dönemlerdeki bilinmezler adına her daim merak uyandırmış ve buna dair sorgulamalar için de bir yansıma oluşturmuştur. Bu anlamda bölgenin pek çok noktasında çeşitli tipleriyle yaygın kaya mezarları, özellikle içlerinde bölge kültürünün özgün unsurları olarak *Likya Cephesi"*ni yansıtan yüzlercesiyle Likya'nın temel olarak Klasik Dönemi'ne ve bakışımlı olarak daha erkenine izdüşüm sağlamak üzere pek çok kez başvurulan önemli bilgi kaynaklarıdır ki Myra, yerleşimi etrafına konumlandırılmış üç nekropol içerisinde toplam 104 adet kaya mezarı ile Likya toplamının yaklaşık % 10'unu barındırarak bilimsel bakışta bu geniş bilgi kaynağının önemli bir merkezi durumundadır. Myra'nın Likya kaya mezarları ve bu bağlamdaki ölü gömme geleneklerinin anlaşılmasındaki eşsiz rolü, söz konusu edilen nicelik yanı sıra esasında teknikte, ölçüde, süslemede görkemli örneklerle, geniş bir cephe çeşitliliği sunmasından ileri gelir. Bu çeşitliliğin Likya genelini kapsayacak biçimde anlaşılabilmesi adına sistematikleştirilme çabası bu çalışmanın temelini oluşturmuş, Myra kaya mezarları bu kavramsal düzlem üzerinde inşa süreçleri, oda planları, ölü yatağı tipleşmeleri, ölü gömme gelenekleri bakımından ayrıntılı incelemeye tabi tutulmuştur.

Bu bağlamda ilkin teknik olarak Likya özelinde kaya mezarı nedir? Özgün çeşitlilikte ahşap mimari görünümlerin, kaya mezarlarının taş cephelerindeki yansımaları nasıl kavramlaştırılır? gibi sorularla yola çıkılarak bu konuda bazı karşılaştırmalı değerlendirmeler ortaya konmuş buradan hareketle cephelerin sunduğu mimari unsurlar tek tek, işlevleri temelinde Türkçenin zengin ahşap mimarisi terimleri ile eşleştirilmiştir. Çalışmanın başında bu gibi tanım ve kavram standartlarının oluşturulmasıyla Likya kaya mezarı çeşitliliğinin çözümlenmesi çabası adına akıcı ve esnek bir yöntem sağlanmıştır.

Böylelikle Likya kaya mezarları mimari ve teknik açıdan gösterdikleri daha ince farklılıklar göz önüne alınarak 5 ana grup halinde ayrıştırıldı ve bu başlıklar altında 12 adet ana ve 20 adet alt tip benzer yaklaşımla tanımlandı. Buna göre 29 adet farklı cephe görünümü sunan sınıflamaya göre Myra nekropolleri 18 adet cephe tipiyle bölgede kent bazında benzersiz bir kaya mezarı çeşitliliği ortaya koyarken, bunlar içerisinde "Likya Cepheli" olarak tanımladığım özgün tiplerin büyük çoğunluğu oluşturduğu tespit edilmiştir.

Myra'da kaya mezarı cephe mimarilerinin göstermekte oldukları kalıplaşmayı sistematikleştirmedeki yaklaşımda olduğu gibi mezar odalarındaki düzenleme (plan) ve donanımlar (ölü yatakları) da aynı bakışla incelendi ve sonuçta bunların belli bir sınıflama içerisinde değerlendirilebilinecek tipler gösterdiği tespit edildi. Beş adet plan tipinin Myra'daki kullanım sıklığı daha ilk bakışta, mezar odası plan tercihinde ölü yatağı sayısının önemli bir ölçüt olduğunu göstermektedir. Nitekim diğer planlara nazaran azami sayıda ölü yatağının varlığına olanak sağlayan Tip 5-Üç Yanlı mezar odası planı oldukça yaygındır. Bu aynı zamanda genel olarak aile kullanımının yansıması olarak Likya kaya mezarı odalarının arkitektonik geleneğini belirler. Myra kaya mezarları 249'u aşan sayıda ölü yatağı içermektedir. Bunlar yükseklik, kayadan ayrışma ve diğer biçimsel özellikler ölçüt alınarak 5 farklı tip altında değerlendirilmiştir. Bunlar arasında "Seki" tipi ölü yatakları, Tip 5 planlı mezar odası düzenlemelerinin Myra'daki ağırlığına paralel olarak sık tercih edilen biçimler olarak öne çıkar. Buna karşın Myra'da en az 49 adet mezar odasının ölü huzurunun sağlanmasına yönelik artan ihtiyacın bir karşılığı olarak zeminden yüksek ve aynı zamanda yalıtıma yönelik tasarlanmış diğer yatak tiplerini barındırdığı tespit edilmiş, bu mezarlardan karma tipli plan gösteren bazılarının daha sonra tadilata uğramış olabilecekleri ortaya konmuştur. Bunlara ek en az 7 mezar odasında bağımsız üretilmiş ölü yataklarının da kullanıldıkları kaya yüzlerine açılmış montaj düzenlemelerinden yola çıkılarak ortaya konmuştur.

Myra kaya mezarı nekropollerinin detay incelemeleri kayalıkların nekropol alanı olarak seçilmesinden bir "kaya kentine" dönüşümünü, ölümün kentsel peyzajı; alandan mekâna ve birimlere kadar konum seçimi ve ilişkileri; oluşum aşamaları, malzeme seçimi ve işçilik faaliyetlerini, ilk defa zaman açısından doğrusal bir akış halinde ve farklı teknik aşamalarıyla ortaya koyarak sürece dair bir senaryo oluşturulabilinmesini sağladı. Bu akış yüzey izlerinden hareketle aletleri ilişkilendiren, kabartma, boyama ve hatta sıvama gibi süsleme işlemlerini de içeren süreci doğrusal bir zaman sırasıyla sunan çeşitli şemalarla açıklandı. Böylelikle örneğin kabartmalar ve benzeri gibi süslemelerin mezarın inşa-kullanım evreleriyle ilişkilerinin zamansal olarak sorgulanabilinmesi sağlandı. Diğer yandan boyama

üzerine gerçekleştirilen gözlem ve analizler neticesinde Myra kaya mezarlarındaki boyalı alanların renk ve motif düzenleri, dolayısıyla ikonografileri hakkında yeni bilgi ve öneriler ortaya konuldu; Myra'da dışa açık cephelerin de –kısmen de olsa- renklendirildiği görüldü.

Nekropoller (Doğu –"*Nehir*"- Nekropol, Güney Nekropol ve Batı –"*Deniz*"- Nekropol) ardışık olarak sıralanmış kentsel alan peyzajı içinde akropol yamaçlarında yer alır ve bunların ilişkileri akropolden dikey ve yamaçlardan yatay olarak düzenlenmiş yollar ile kurulmuştur. Bu planlamada belirleyici olan araziye uyumdur. Keza nekropol kayalığının topoğrafyası genel olarak mezar gruplarının yanal ve yukarı yönlü konumlanmasında da etkendir. İnşaatın ilk adımını mezar yerinin belirlenmesi oluşturur; sonrasında yapı elemanlarının yukarıdan aşağıya ilerleyen bir sırayla işlenmesi kaya yüzlerinde gözlenen farklı işçiliklerin işaret ettiği –yontmada, işlemede ve ölçmede- çok çeşitli taşçı aletlerinin kullanımıyla gerçekleştirilir. Mezar odasının oyulması işlemi ise genellikle cephe çalışmalarının belirli bir aşamasıyla paralel olarak yürütülür. Nekropol araştırmaları Likya'da kaya mezarı oluşumunda alternatif bir inşa tekniğine de dair bazı veriler sundu. Çalışmada "Giydirme -Montaj- Cepheler" başlığı ile değerlendirilen bu konu, cephe mimarilerine ait görünümün oluşturulmasında birimlerin kayaya oyularak biçimlendirilmeleri yanı sıra, bunun mümkün olmadığı kısımlarda ya da farklı planlamalara bağlı olarak tümüyle bağımsız üretilerek oda önüne bütünleştirilmesine dayanan bir teknik ile ilgilidir.

Bölge nekropollerinde karşılaşılan dört farklı -Likya; İyonik ve/veya Dorik; Yalın-kapı görünümünden oluşan genel tarzlar, Myra'da da tespit edilen cephe tipleri dâhilinde kullanılmışlardır. Cephe, dolayısıyla kapı görünümlerindeki farklılıklara rağmen girişlerin örtülmesinde yalnızca Likya'nın sürgülü sistemi kullanılmıştır. Önceki temel açıklamalar aksine Myra'da bu sistemin işleyiş ilkeleri, ayrıntıda çeşitlenen özellikleri, iç dekorasyon tasarımıyla –mezar odası ve yatak tipleriyle- bağlantılı oluşumları da dikkate alınarak alternatif bir bağlama oturtulmuştur.

Myra'da bazı kaya mezarları, çalışmada *sofa* olarak adlandırılan giriş mekânlarına sahiptir. Bu planlamanın Likya cephesine özgü ve çoğunlukla iki katlı-üçer kasetli düzenlenmiş kaya mezarları tiplerinde bulunduğu görülür. Sofalar ana cephe ardında birden fazla mezar odası bulunduğu durumlarda, kente özgü olarak odaların çevresinde farklı eksenlerde konumlanmasına olanak sağlayan ortak bir mekân özelliği taşır. Bu anlamda Batı Anadolu'nun arkada yer alan *oikos* ve yandan eklemlenen *androna* sahip *prostas* planlı konut tipini hatırlatır.

Myra'da 102 adet mezar odası incelenmiştir. Bunlar konum ve boyutlar açısından standart göstermezler. Genellikle giriş-cephe eksenlerine uyumlu bir konumda, 3 m^2 ile 9 m^2

arasında değişen kullanım alanlarına sahiplerdir. Mezar sahibinin istekleri, işlevsel gereklilikler, kaya işçiliğinin doğası, kayanın yapısal özellikleri, cephe tipi ve boyutları ile komşu mezarların yerleşimi bu konuda belirleyicidir. Mezar odaları cephenin aksine herhangi bir taklit strüktür-yapı örgesi de göstermez, hareket çukuru ya da hareket alanını, duvarları izleyerek çevreleyen yataklar çoğu zaman birbirine eş ya da yakın yüksekliktedir ve nadiren köşelerde oluşan alanların bir miktar yüksekte bırakılmasıyla mezar hediyelerinin konulması için rezerv alanlarla birlikte izole olarak tasarlanmışlardır. Bazı örnekler yatayda ya da dikeyde yüksek kabartma profillerle çerçevelendirilmiş, birkaç özel örnek ise ahşap bir kline yapısallığı gösterecek biçimde süslenmiştir.

Kent nekropollerinde 22 adet mezar cephesi üzerinde 14'ü Likçe ve 10'u Eski Yunanca olmak üzere toplam 24 adet yazıt bulunur. Mezar yazıtları Likya'da olduğu gibi Myra'da da ölüm mimarisinin algılanışı, işlevi hakkındaki değinileriyle yol gösterici olmuştur. Yazıt konumlarının mezar mimarisiyle birlikte değerlendirilmesi, yazıt içeriğiyle bir mezarın ya da bir mezar grubunun; mezar odası söz konusu olması halinde ise rezerve dair bağıntının anlaşılabilinmesi adına önemli bir gösterge sağlamıştır. Yazıtlarda mezar sahibinin, defnedilecek diğer kişiler arasındaki fiziksel konumunu işaret ederek belirten terimler de bulunur ki bunların pek çok durumda ilişkili oldukları kaya mezarlarının plan ve donanım özellikleri ile eşleştikleri Myra'da arkeolojik olarak gösterilmiştir.

Likya'da ölüm uygulamalarının önemli bir parçası olan cenaze süreci, kısıtlı veriler ve örneğin mezar kabartmalarının tasvir geleneği gibi konuya özgü nedenlerle geniş boşluklar bırakılarak tanımlanabilmektedir. Dolayısıyla Likya'da cesedin mezarlığa ya da mezara nasıl ulaştırıldığı bilgisi hakkında bir görünüm elde edebilmek; mezar başında ya da nekropolde bir cenaze töreninin –nasıl?- gerçekleştirilip gerçekleştirilmediği sorusuna güvenilir bir cevap vermek mümkün değildir. Yine de kaya mezarları söz konusu olduğunda Myra'da sarp topografyada biçimlenen nekropollere ve dik kaya yüzlerindeki mezarlara ulaşım sağlayan yolların fiziksel özellikler göz önüne alındığında pek çok durumda cenazenin, basit bir sedyeyle ve şartların el verdiği ölçüde mezara en yakın noktaya kadar taşınabilmiş olduğu varsayılabilinir. Diğer yandan Myra'da ön alanların yetersiz boyutları ya da yokluğu yanı sıra mezar kapılarının ortalama genişlik değerleri cesedin mezar odasına sokulması sırasında çevrildiğini ve çoğu zaman da kıvrılması gerektiğini; özellikle ikincisinin ölümün fiziksel süreci nedeniyle 36. saatten sonraki bir zamanda gerçekleştirilebilineceğini ortaya koymakta, dolayısıyla bu durum ölünün ancak üçüncü günün ilk ışıklarıyla defnedilmek üzere mezarlığa taşınmış olabileceği sonucunu doğurmaktadır. Kaya mezarları arasındaki pek çok örnekte, yatakların tasarım işlevi öncelikle beden halinde defne yöneliktir. Ancak Myra'da yatakların

düzenlenişine bağlı olarak köşelerde bir miktar yüksekte bırakılan kare alanların urnelerin de konulabilmesi için uygun koşullar teşkil etmesi göz önünde tutulmalıdır.

Myra'da geniş ve/veya sınırlanmış ön alanları bulunan örneklerde ölüme yönelik -libasyon ve de hayvan kurbanı vb. gibi- kült performanslarına olanak sağlayacak genişlikte sofalar, ön alanlar, geniş teraslar gibi sınırlanmış mekânlar ancak periyodik zamanlarda gerçekleştirilen basit bir anma faaliyeti çerçevesinde değerlendirilebilinir. Bu açıdan Myra'da bir kaya mezarının sofasında ele geçen krater parçaları, Likya kaya mezarlarında libasyon kaplarının mezar ile olan bulgu durumları açısından sıvı sunu gerçekleştirilen bir törenin varlığını ortaya koyma potansiyeli oluşturmaktadır. Ancak pek çok örnekte bu tür alanların ya çok sınırlı ölçüler göstermesi ya da hiç bulunmaması böylesine bir kullanımın bölgenin geneli açısından ortak bir karakter oluşturmadığını düşündürür. Diğer yandan Myra'da kurban sunuları, cenaze törenleri gibi daha geniş kapsamlı ritüeller için Doğu ve Batı Nekropol içerisinde kamunun ortak kullanımına yönelik tasarlanmış iki bağımsız alan bulunmaktadır. Zira Myra'da tasvir edilen ölü yemeği sahnelerinde, ölülerin kırmızıya ve geride kalan eşrafın –tören? üyelerinin- maviye boyanmış bir fon önünde yer almasının ölü ile arkada kalanlar arasındaki mekân ayrımına işaret edebileceği düşüncesi böylesine bir kullanımın varlığına da dayanak olarak gösterilebilinir.

Myra kent nekropolleri, tek seferde 300'e yaklaşan sayıda bireyin defnedilmesine olanak sağlayacak bir kapasiteye sahiptir. Buradan hareketle kentte mezar başına düşen ortalama 3 adet ölü yatağı Likya kaya mezarlarının aile kullanımına dönük karakteriyle uyum içindedir. Öyle ki yazıtlar vasıtasıyla mülkiyet sahibi olduğunu öğrendiğimiz 18 şahıs, kendisiyle birlikte, aile bireylerine de defin hakkı tanımaktadır. Ağırlıkla Likçe olmakla birlikte Eski Yunanca'nın da kullanılmış olduğu yazıtlar çoğunlukla Likya cepheli tipler üzerindedir ve şahıs adları genelde yerel isimlerden seçilmiştir. Bu göstergeler ile Myra'da Likya geleneğindeki III. Grup mezarlardan sapan cephe tiplerine sahip örneklerin oldukça az bulunması halkın geniş kesiminin, yabancı kültür akımlarından sınırlı ölçüde etkilendiğini gösterir. Bu noktada Myra'yı özel yapan, nekropollerinin görkemli cephe tiplerinin çoğunluğu oluşturduğu temsiller barındırmasıyla benzersiz bir çeşitlilik ve üstün nitelik göstermesi ve bunun toplumsal sınıfın yüksek ekonomik seviyesi ve bu zenginliğin bireyler arasında yaygınlığıyla olan ilişkisidir.

Likya kaya mezarlarının tarihlendirilmeleri konusunda genel bir zaman dayanağı oluşmuş durumdadır. Bu açıdan, Myra kaya mezarları Likya'dan daha farklı bir yansıma sunmaz; mezar kabartmaları ve yazıtlar genel olarak İÖ. 4. yy.dan daha erken bir tarih vermezler. Çalışmamda sunulan bulgulara dair tespitler ise çoğu durumda daha önce yazıt ya

da kabartmalar üzerinden sunulan tarihleme önerilerini doğrular nitelikte İÖ. 4 yy.a işaret etmekle birlikte bazı hallerde daha dar bir zaman aralığı önerilmesine olanak sağlayabilmiştir. Myra kaya mezarlarının iç mekân düzenlemelerine yönelik tipolojik tespitler, kent özelinde bazı mezarların bu açıdan erken özellikler taşıdığını ve de bazılarının olasılıkla İÖ. 4. yy.ın 2. yarısında tadilat geçirerek yeniden kullanıldığını göstermiştir. Bu çalışmada tüm Likya'yı temel alarak bunun Myra özelinde yansımalarını sunan kaya mezarlarının cephe tipolojisi şu an için sistematik bir zaman eşleşmesi ortaya koyamamış olsa da önerilen sınıflama ölçütleri ile nekropollerin oluşum ve mezarların inşa özelliklerine dair detaylı tespitler, bölgenin geneli açısından bu konudaki mevcut birikim ve yeni çalışmalardan elde edilecek veriler ile bütünleştirilmesi halinde yeni açılımlar sunmak adına potansiyel taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Myra, Likya Kaya Mezarları, Likya Ölü Gömme Gelenekleri.

SUMMARY
THE ROCK-CUT TOMBS of MYRA

In the middle of Lycia, Myra ruled on one of the unusual shore plateau of the region penetrating the area through the high hills just behind that plateau; within the historical period by the mercy of sea, rivers, earth and roads, it had interpenetrated beyond the borders in the means of politics and culture. Firstly based on the Hellenistic resources in antique scripts, Myra is considered to be one of the six metropolis in The *Lycian League* and secondly depending on the archeological remains of today, its earliest existence in Classical Period is provable. The ruins of Myra in splendor and richness, spreading from before mentioned periods through the Roman times and clearly revealing the local cultural, economic and political importance in a broad sense, have always aroused curiosity about the city and therefore about the Lycian culture, in the name of the unknowns in earlier periods and also it has created a reflection for inquiries. In this sense, rock-cut tombs, which are common in many parts of the region with their various types, especially with hundreds of them reflecting the *Lycian Façade,* as the original elements of the regional culture, are important sources of information, which have been consulted many times to provide a projection basicly to the Classical Period of Lycia and a symmetrical projection to its earlier period. From a scientific point of view, Myra is an important center of this vast source of information, by retaining 10% of the rock tombs of Lycia, with a total of 104 rock-cut tombs located in three necropolises positioned around the settlement. The unique role of Myra in understanding rock-cut tombs and the burial customs in this context among Lycia, is besides the quantity, actually the significance of the technical features within, dimensions, samples of flamboyant ornaments and the presentation of a variety of facades. In order to understand this diversity in a way that covers Lycia in general, the effort to systematize has formed the basis of this study and on this conceptual plane Myra rock tombs were examined in detail in terms of construction processes, room plans, dead bed typifications, and burial traditions.

Within this context and from a technical point of view considering specifically Lycia, starting with such questions as “What is a rock-cut tomb?”, “How would the reflections of authentic wooden architectural outlooks and stone façades of the rock-cut tombs, be conceptualized?”, some comparative evaluations have been made, then architectural instruments presented by the façades are matched up individually on the basis of their functions with prosperous Turkish wooden architectural terms.

Hence, Lycia rock tombs are divided into five main groups regarding the architectural and technical fine distinctions among them and 12 main and 20 sub types are expressed under these headings with a similar approach. Thereafter, subject to the typology that provides 29 different facades, Myra necropolises present uniqueness in urban basis, regarding rock-cut tomb variety, by embodying 18 pieces of different facades and among these the types defined as *Lycian Façades* in this study, has been determined to constitute the majority.

As in the approach to systematize the formation of Myra rock-cut tomb facade architectures, grave chamber arrangements and equipment is analyzed with same perspective and as a result it is ascertained that they have some specific features since they could be assessed in a specific evaluation. At a first glance, the usage frequency of 5 plan types in Myra indicates that the number of death beds for the preference of plan arrangement is an important criterion. Thus, three sided –*triclinium*- grave chamber plans –Type 5 – which enables to host more death beds compared to other plans are more common. At the same time, this also determines the architectonic tradition of Lycian rock-cut tomb chambers in terms of reflection of family usage in general. Myra rock-cut tombs include more than 249 death beds. These are evaluated under 5 different types considering their height, separation from rocks and other stylistic features. Amongst them, "*Seki*" typed death beds come forward as frequently been used, compared to the predominancy of Type 5 planned grave chamber arrangements in Myra. On the other hand, it is noticed that 49 grave chambers including other sorts of beds which were designed higher from the ground to sustain the increasing necessity for the peace of death and for isolation. It is also pointed out that some of these graves with mixed plan might have been reconstructed later. In addition to these based on the mounting arrangements on rock faces, it is figured out that separately produced death beds in 7 grave chambers were used as well.

Examination of Myra rock-cut tomb necropolises enabled to have a scenario via linear flow and different technical processes defined for the first time, such as the transformation from a necropolis place to a "rock city" by the selection of rocks, location choice and relations, the transformation from area to space and even to units, the cityscape of death including the formation stages, selection of materials and workmanship activities. The process was presented with some schemes using a linear time period through facade traces which reveal reliefs, painting and plastering activities as well affiliating them with equipment. Hence, it is provided to question temporal binds between the reliefs and similar ornaments and construction – usage phases of tombs. On the other hand, as a result of the observation and analysis on the painting, new information and suggestions are put forward about color

and motif arrangements accordingly their iconographies of the painted parts of the tombs and it is noticed that outward facades -although partially- were also colorized in Myra.

Necropolises (East – "River" – Necropolis, South Necropolis and West – "Sea"-Necropolis) are located on acropolis slopes which consecutively takes place in urban sphere landscape, and relations among them are established by the roads arranged vertically from the acropolis and horizontally from the slopes. Deterministic factor in this arrangement is the harmony with the field. Likewise, topography of necropolis reef is generally effective on the lateral and upside positioning of grave groups. The first step of the construction is the determination of grave place; then engraving of construction materials with a sequence of upward to downward is provided by the use of a variety of stone tools –in cutting, engraving and measuring- which could be noticed from façade of rocks. Engraving of grave chamber is generally carried out simultaneously with the specific stages of facade activities. Necropolis researches brought out some information on alternative build techniques of rock-cut tombs in Lycia. This issue addressing under the heading of "Plating– Montage – Facades", is related to the formation of architectural units engraving on rocks for the creation of appearance of facade architecture, and - when it is not possible - a technique which is based on constructing independently abiding by different arrangements and unifying it in front of the chamber as a result.

The mainly four different door styles - Lycian; Ionic and/or Doric; Plain - encountered in region necropolises are used within determined facade types in Myra. Despite the facade accordingly door appearance differences, only the sliding system of Lycia is used to cover the entrances. On the contrary of basic previous explanations, functioning principles of this system in Myra is based on an alternative context considering varied features in details, inner decoration design - tomb chamber and bed types – connected formations.

Some rock-cut tombs in Myra have entrance places called as "*Sofa"* in the study. This sort of arrangement is seen in intrinsic to Lycian facades and mostly seen in two story-three cassettes arranged rock-cut tombs types. Intrinsic to the city, the sofas have the feature to be a joint place providing opportinuty to be positioned in different axes around chambers, when there exist more than one grave chambers behind the main façade. In this sense, it reminds us the *oikos* – located behind – and *andron* – articulated from the side – planned dwelling types of the Western Anatolia.

102 grave chambers are examined in Myra. They don't demonstrate any standards in the means of location and dimension. They have varied usage areas from 3 m^2 to 9 m^2 generally compatible position with the entrance-facade axes. The request of grave owner,

functional necessities, the nature of rock works, structural features of rock, type of facade and dimensions and the positioning of neighbor graves are the deterministic factors on the issue. Unlike facades, grave chambers don't indicate a imitation structure motif. Beds surrounding action pit or action area tracing the walls are mostly equal to each other or have similar heights and the rarely respectively high places arranged on the corners, are designed as isolated places with the reserve places to exhibit grave gifts. Same samples were horizontally or vertically framed with high relief profiles and some special samples were ornamented to present wooden *klinen* structure.

In total, there are 24 inscriptions on rock-cut tombs' facades in city necropolises – 14 in Lycian and 10 in Ancient Greek. Similar to as in Lycia, the grave inscriptions in Myra have also been pathfinders for the perception of death architecture and mentions their functions. Assessment of inscription positions together with the tomb architecture provided an important indicator to have an understanding on the relation between the context of inscription and a rock-cut tomb or a group of graves even between the reserve area where exists a grave chamber. It is archeologically expressed in Myra that there exist some specific terms in the inscriptions about the physical status of buried person among the community and these match with the plans and furnishing features of rock-cut tombs.

Funeral processes which are an important part of death practices in Lycia could be explained with blanks because of limited information and lack of information on some specific issues such as depiction tradition of grave reliefs. Hence, to have reliable responses for the questions "how corpse was transported to the necropolis and the grave?", "how the funeral rituals were carried out by the grave or in the necropolis?" is not possible. Though when it is time to speak on the rock-cut tombs, considering necropolises located on steep topography and the physical features of roads which let people to reach tombs on steep rock facades, it could be estimated that the corpse might had been carried to only the nearest place of grave via a stretcher depending on the conditions in many times. On the other hand, insufficient dimensions or absence of front sides along with average width range of tombs' doors in Myra indicates that the corpse had to be twirled and mostly bended during entering the grave chamber, and since the physical processes of death the second activity (bended) could be realized after 36 hours; hence, it is comprehended that the dead could be transferred on the dawn of third day. In many samples on rock-cut tombs, design function of beds mainly is directed to burial as corpse. Yet, depending on the arrangement of beds, it should be taken into account that high square areas left on the corners are for putting *urne* under available conditions.

In Myra, some restricted areas such as "*sofa"*s, front areas, large terraces which could enable to realize rituals such as libation and sacrifice about death could be estimated as simple commemoration activities done in some periodical durations through large and/or restricted field samples. Comparing to libation pottery affiliations with grave through Lycia rock-cut tombs, in this respect, *krater* pieces acquired in a *sofa* of a rock-cut tomb in Myra could be estimated to present a funeral which had happened via liquid offer. Yet, since the limitation of the dimensions of these areas or non-existence in many samples indicates that such a usage doesn't represent the general character of the region. On the other hand, there exists two independent areas designed for public use in the East and West necropolises of Myra for wide-ranging rituals such as sacrifice and for funerals. Likewise, in death-feast (*Totenmahl*) depictions, the idea of the illustration of the corpse in red and the rest of the community in blue on the background which might reminds the space difference between the death person and the rest and it could be an evidence for such a use.

Myra urban necropolises has approximately a capacity of 300 persons to be buried at each turn. From this point of view, the number that three dead beds per grave in the city are in harmony with the Lycia rock-cut tombs in the means of family usage. As a result of the information acquired from the inscriptions, 18 individuals who had property let family members to be buried within himself/herself. Incriptions which were mainly in Lycian and Ancient Greek takes place on Lycian Facade types and names of people were choosen from locals. These indications and limited number of samples of deviant facade types of third group graves in Lycian tradition in Myra refers that the majority of the public had limited effect from foreign cultures. At this point, what makes Myra special is that the city has a unique diversity and high grade in the means of spectacular facade types of necropolises and that indicates high economic level of the society and its extensiveness among the members of the community.

A basic ground becomes apparent on dating of Lycia rock-cut tombs. In this respect, Myra rock-cut tombs doesn't represent a different perspective from the ones in Lycia; reliefs and inscriptions don't manifest a date before B.C. 4th century overall. As well as findings in my study point out the 4th century justifying dating proposals through inscriptions and reliefs, in some cases it just lets to define a limited time period. Typological findings on interior arrangements of Myra rock-cut tombs reveals that some graves have earlier features specific to the city and some had amendment on the 2nd half of the 4th century B.C. and reused by alteration. Even though this study is not able to figure out a systematic time match-up on facade typology of rock-cut tombs in Myra which was grounded on Lycia, recommended

classification dimension and detailed findings on the creation of necropolises and the construction features of graves has a potential for new ascensions considering the contribution of the existing information accumulation and the new data which could be gathered from new studies.

Keywords: Myra, Lycian Rock-Cut Tombs, Burial practices in Lycia.

ÖNSÖZ

Myra nekropollerinin, zor beğenen bakışa sahip sıradan bir ilgi tavrının dahi kayıtsız kalamayacağı, *Siren* şarkılarının etkisine sahip gizem dolu görkemli manzarası bir bilimci olarak beni fazlasıyla cezbetmiş olmalıdır. Bu yüzden itiraf etmeliyim ki Myra kaya mezarları hakkındaki bu çalışmanın amacı ve kapsamı en başında konu hakkındaki bilgisizliğimle hedeflenenin ötesine taşmıştır. Her ne kadar Likya kaya mezarları hem yukarıda bahsedilen cazibeleri hem de eşsiz karakterleriyle bölgenin geleneksel kültürünün belirteçleri olarak bilimin ilgisini öteden beri üzerine çekmiş olsa da ele alınışta konunun doğası gereği karşılaşılan güç koşullardan ileri gelen malzeme ve bakış eksikliği günümüzde özellikle sistematiğe dair temel çıkış noktalarının dahi görüş birliğinden uzak bir zeminde tartışılmakta olmasına yol açmış; genel olarak bu konu Likya'nın anlaşılmasındaki baskın potansiyeline nispet çetrefilli soru(n)lar üretmiştir. Bu bağlamda Likya'da, kaya mezarı nekropolleri bütüncül olarak değerlendirilerek monografi halinde yayınlanan az sayıdaki kentten biri olan Myra'ya, J. Borchhardt gibi ismi Likya ile özdeşleşen bir bilimci ardından yaklaşık 60 sene sonra bir Türk bilimci gözüyle yukarıda bahsedilen sorunlara eğilen bilimsel kapsam ve amaçla yeniden yaklaşılması vizyonunu –ve cesaretini- Myra-Andriake Kazıları başkanı Hocam Prof. Dr. Nevzat Çevik'e borçluyum. Hocam, bu çalışmada sunulan detaylı verilerin toplanması ve işlenmesini kapsayan araştırma aşamalarını Myra kazılarının olanakları içerisinde sürdürebilmemi sağlamış, bir bilimsel danışman olarak çalışmanın tüm evrelerinde çok değerli görüş ve değerlendirmeleriyle yol gösterici olmuş, çalışma sürecime güven ve sabırla yaklaşmıştır. Kendisine sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Uzun çalışma süreci boyunca konunun önemini her fırsatta dile getirerek heyecanımı diri tutmaları ve temel sorunlar hakkında aydınlatıcı yaklaşımları dolayısıyla Prof. Dr. Havva İşkan Işık hocama ve çalışmamı baştan sona titizlikle takip ederek kıymetli değerlendirmeleri ile katkı sunan hocam Prof. Dr. Celal Şimşek'e; görüş ve değerlendirmelerimi savunurken konunun bölge açısından farklı yankılarına işaret ederek bakışımı genişletmemi sağladıkları için Prof. Dr. Recai Tekoğlu ve Doç. Dr. Eray Dökü'ye içtenlikle teşekkür ederim.

Çalışmanın veri toplama aşamasında sarp araziye yaygın bulgu durumunun, gözlem; tespit; kaydedilmesinde pek çok kişi yardımlarını esirgememiştir. Atakan Yüklü, Tevfik Durdemir, Çağrı Yağar ve Selim Atasoy'dan oluşan ekip (Gölge Cats) nekropollerin detaylı hava foto çekimlerini, pahalı donanımları riske sokacak açılar konusundaki tüm isteklerime rağmen başarıyla gerçekleştirmişlerdir; yersel fotoğrafların pek çoğu tırmanmasını bilen, işin

ehli bir Demreli fotoğraf sanatçısı (kazı fotoğrafçımız) olan Tevfik Durdemir tarafından çekilmiştir; dik kaya yüzlerinin yüksek kesimlerine ulaşmak konusunda Hüseyin hem teçhizat desteği sağlamış hem de bizzat yardım etmiştir; mezarların teknik çizimleri ve sayısallaştırılmasında ve bazı yersel ölçümlerde kazımızdan yetişen arkeologlar Haşim İnanç, Selim Atasoy, Umut Olukçu, Gizem Savur, R. Onur İbci ve Fatih Şen desteklerini esirgememiş; fotografik boya analizleri Wayne Rasband ve Jon Harman (Dstrech - ImageJ v.1.48) tarafından geliştirilen programlar ile gerçekleştirilmiştir. Öğr. Gör. Süleyman Bulut, Sebahattin Küçük (ArkİstanbuI), Arş. Gör. Aytaç Dönmez, Mehmet Şengül, Yunus Özdemir, Beste Tomay ve Sema Talu zor anlarda yardıma koşmuş; Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü sekreteri Sayın Atiye Koyuncu desteğini hiçbir zaman esirgememiş; işçimiz (Koca) Hasan yığdığı otlarla hayatımı kurtarmış, bir uçurum kenarından beni sırtlayarak düzlüğe taşımıştır. Sayılan tüm isimlere ve buraya isimlerini sığdıramayacağım Myra-Andriake kazısında birlikte yer aldığımız tüm öğrencilerimize içtenlikle teşekkür ederim.

Literatür araştırmaları çoğu zaman çeşitli kütüphanelerde gerçekleştirilmiş, özel konulardaki yayınlara ulaşabilmem ise bazı meslektaşlarım aracılığıyla mümkün olmuştur. Suna & İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Merkezi (AKMED), çalışmamı hem "Doktora Araştırma Bursu" ile desteklemiş hem de değerli yayınlara ulaşabilmem konusunda zengin kütüphanesini kullanıma sunmuştur; İstanbul Alman Arkeoloji Enstitüsü; Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi kütüphanesi bazı yayınlara ulaşmam konusunda destek vermiş; çok önemli bazı çizim ve fotoğraflara Britanya Müzesi arşivi vasıtasıyla ulaşılmıştır. Prof. Dr. Taner Korkut ve Prof. Dr. Gül Işın Tlos kaya mezarları ve Doç. Dr. Eray Dökü Kabalis'de bulunan kaya mezarları ile ilgili yayınlarını bana ulaştırarak yararlanmamı sağladı; Dr. Öğr. Üyesi Feyzullah Şahin ve Arkeolog Emrullah Can önemli birer literatür hakkında bilgi sahibi olmama imkan sundular. İlgi ve destekleri nedeniyle anılan kurum, kişilere ve aynı zamanda konu hakkında bilgi üretmiş tüm bilimcilere teşekkür ederim.

Dr. Yük. Harita Müh. Albay (Em.) A. İlhan Özdilek, kaynakçamda oldukça geniş yer tutan Almanca literatürün Türkçe çevirilerini, iki dile bilimsel seviyedeki hâkimiyetini büyük bir dikkat, özen ve sabırla kullanarak gerçekleştirmiştir, kendisine sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Son olarak, uzun yıllara yayılan bu çalışma sürecinde büyük bir bilimsel keyif almamı sağlayan koşulsuz destek, sabır ve sevgileri nedeniyle başta sevgili eşim Banu Özdilek Tıbıkoğlu'na; babalarım Gazi Kd. Alb. (Em.) Mehmet Tıbıkoğlu ve Dr. Yük. Harita Müh. Albay (Em.) A. İlhan Özdilek'e; annelerim Nazmiye Tıbıkoğlu ve Dr. Tülin Özdilek'e;

kardeşlerim Osman Tıbıkoğlu, Oya Tıbıkoğlu, Rukiye Tıbıkoğlu, Pınar Şipka, Hakan Şipka'ya; yeğenlerim Parla Şipka, Zeynep Tıbıkoğlu ve Ece Şipka'ya ve adını bu çalışmada bin kere yazdığım güzel kızım Likya'ma minnettarım.

GİRİŞ

Myra, günümüz Teke Yarımadası'nı kapsayan Likya tarihsel coğrafyasının orta bölümünde, binlerce yıldır 27 km boyunca uzanan derin bir vadiden geçerek denize dökülen Myros'un oluşturduğu bereketli bir peyzajın yanı başında konumlanır (Lev.1-2). Likya klasik kültürüne resim olmuş görkemli kaya mezarları, Roma Dönemi tiyatrosu ve Geç Antik Çağ'da Aziz Nikolaos kilisesi gibi arkeolojik kalıntılar ile İÖ. geç 1. yy.'da Strabon'un 6 büyük Likya kentinden biri olarak anmasıyla yansıyan zenginlik ve önem, uzun geçmişten bu yana Demre Ovası'nın alüvyon örtüsü altında kalmış bu gizemli kente dair merak ve ilgiyi hep canlı tutmuştur. Avrupa entelektüellerinin yazı ve çizileriyle 18. yy.'da başlayan Likya ilgisi, bu yüzyılı aşan ve ilerleyen süreçte sistematik bir gelişim göstererek yöntemli bazı çalışmalara evrildi, dolayısıyla buz dağının görünen ışıklı parçalarıyla gizemli Myra, bu çalışmaların önemli alanlarından biri olageldi[1]. Buna rağmen kentte bilimsel gözlemlere dayanan ilk kapsamlı yüzey araştırmaları, ancak geçtiğimiz yüzyılın ikinci yarısında J. Borchhardt tarafından gerçekleştirildi. Myra kaya mezarı nekropollerine ilk detaylı bilimsel bakışla, Likya mezar araştırmalarına yön veren önemli tespitlerin de yer tuttuğu bu araştırmaların sonuçları 1975 tarihli "*Myra. Eine Lykische Metropole in antiker und byzantinischer Zeit*" başlıklı monografiyle[2] bilim dünyasına sunuldu. Likya'nın tarihi; kültürü; sanatıyla anlaşılmasında, Myra'nın önemini çok yönlü ortaya koyan bu bilimsel veriler, pek çok kez Likya araştırmacıları tarafından yeni çalışmalara referans oluşturarak konu edildi.

J. Borchhardt'ın Likya mezar araştırmaları, Myra yayınında kentin nicelik ve çeşitlilikleriyle bölgede önemli bir temsil oluşturan kaya mezarlarını da değerlendirmesiyle[3] bölgenin mezar anıtlarının sınıflandırılmasına dair bir öneri oluşmasını sağladı. O, kentin nekropollerini topografik bir ayrıma tabi tutarak yönelimlerine göre –Batı (*Deniz*), Güney, Doğu (*Nehir*) olarak- isimlendirdi ve bu üç nekropol içerisinde tespit edebildiği 100 adet kaya mezarını "*Kaya/Oda Mezarlar*" ana tipi altında "*Ev Mezar*" ve "*Tapınak Mezar*" başlıklı sınıflar altında grupladı. Myra kaya mezarları onun yayınında belli bir bölümüyle kabartmaların biçimsel ve ikonografik özellikleri ile tarihlendirilerek bu kapsamda geniş yer tutacak biçimde yorumlanırken, bütüne ilişkin özellikler synoptik bir karşılaştırma tablosu

[1] 18 – 19. yy Myra gözlem ve incelemelerine dair genel bir bakış için bkz. V. Bulgurlu, "Erken Gezginlerin Gözüyle Myra/Demre", bkz. Çevik, 2010c: 273-291.
[2] Genel olarak bkz. Borchhardt, Myra.
[3] Borchhardt, Myra: 95-156.

üzerinden aktarılarak değerlendirilmiş, dolayısıyla cepheler ve iç mekânlara dair yapısal özelliklerin bireysel farklılıklarını ortaya koyacak detay incelemeleri, teknik çizimlerin yokluğuyla da birlikte bugünün yaklaşımı açısından eksik ve yüzeysel kalmıştır.

Nitekim son yıllarda seçilmiş tekil mezarların araştırılması yanı sıra Likya'nın kaya mezarı nekropollerinin çok yönlü bütüncül araştırma ve değerlendirilmeye tabi tutularak sonuçların gittikçe artan sayıda bilimsel yayınlarla sunulması konunun anlaşılır yanlarını arttırmakta ve ele alışta yeni yönelimlerin oluşmasını sağlamaktadır. İlk kullanım evresinin dokunulmamışlığı pek az örnekle temsil edilen Likya kaya mezarlarının tarihlendirilmesinde geleneksel olarak kullanılagelen ilişkili yazıt ve kabartmalar yanında son yıllardaki bakış, cephe mimarisinde olduğu gibi[4] iç mekân düzenlemesinde de[5] yapısal özelliklerin değişimini kronolojik bir gelişime koşut görme eğilimindedir. Bu yönelimin ilerlemesinde, kaya mezarları araştırmalarının temel sorunlardan biri olarak ortaya çıkan cephe sınıflandırılmalarındaki dar kapsamın, Kyenai[6] ve özellikle yapısal farklılıklara dikkat çekerek ele alınan Limyra[7] örnekleriyle çözülmeye uğraması yanında mezar odalarının düzenleniş biçimlerindeki çeşitliliklerin ortaya konulması ve donanımlarına ilişkin öneriler[8] önemli etkiler taşıdı. Böylelikle öteden beri tartışılan Likya mezar anıtlarındaki mimari niteliğin ilişkili görüldüğü sosyal tabakalaşma olgusunun ya da demografik özelliklerin[9] de kaya mezarları açısından dış ve iç yapılarına dair daha geniş tiplerle değerlendirilebilmesi mümkün oldu, bunlar bazı yönleriyle epigrafik araştırmaların sonuçlarına parallellikle değerlendirildi ve tarihlendirme sorunları için de ölçüt oluşturdu[10]. Öte yandan Likya'nın diğer kültür bölgeleriyle olan sınır kesimlerindeki kaya mezarı araştırmaları bölgenin sosyo-kültürel uzanımlarının belirlenebilmesine; cephe-mekân yapısallıkları ve ölü gömme gelenekleri ışığında kültürlerarası etkileşim olgusunun farklı bakış açıları ile karşılaştırmalı olarak değerlendirilmesine dair sonuçlar ortaya koydu[11]. Böylelikle bu yeni bakış ve yöntemlerle durumun daha da netleşmesi ve bütünleştirilmesi açısından bölgede kaya mezarı nicelikleriyle öne çıkan Myra, Tlos, Pınara gibi diğer büyük merkezi kent nekropollerinin kapsamlı sistematik araştırılmalarla değerlendirilmesi gerekliliği daha da önemli bir hal aldı.

---

[4] İşkan, 2002: 307 vd.
[5] Bkz. Seyer, 2009.
[6] Hülden, 2016: 25 vdd.
[7] Schulz, 1990: 59 vdd. ve buna ek olarak K. J. Schulz'un Likya kaya mezarı tipolojisi ve Z. Kuban'ın bu konudaki önerisi için bkz. Kuban, 2012: 33 vd., 37 vdd.
[8] Bkz. Borchhardt, 1993; Kuban, 2012: 37-55; Seyer, 2004; Seyer, 2009.
[9] Bkz. Zahle, 1983; Bryce, 1979a; Bryce, 1986; Keen, 1995; Kuban, 1999; Borchhardt, 2003; İşkan ve Çevik, 2001: Çevik, 2006.
[10] Seyer, 2004; Seyer, 2008; Seyer, 2009; Işın ve Yıldız, 2017.
[11] Bkz. Roos, 1971; Roos, 1985; Kjeldsen ve Zahle, 1975; Gay ve Corsten, 2006; Çevik, 1996; Çevik, 2003; Çevik, 2003a; Dökü, 2015a.

Myra'daki ilk sitemli yüzey araştırmalarının yaklaşık 50 yıl ardından, 2009 yılında N. Çevik, başkanlığındaki Türk kazı ekibiyle "*Anadolu'nun Pompeisi*" Myra'da kapsamlı bir arkeolojik çalışma başlattı. N. Çevik'in "...*Pompeii*" yakıştırması kuşkusuz salt Myra'nın binyıllar süren örtülmüşlüğüyle korunmuş olması beklentisine değil, aynı anda coğrafik konumu, tarihsel verileri, gün yüzünde kalmış nitelikli kalıntılarıyla yansıyan görkemine ve elbette -Pompei'nin Roma kültürünün anlaşılmasındaki önemi düşünüldüğünde - tüm bunların bilimsel potansiyeline vurgu yapmaktaydı. Bu bağlam pek çok yönüyle yeni incelemelerin itkisini oluşturmuş; Likya araştırmalarının, çok bilinmeyenli erken Likya kültürünün anlaşılmasında en büyük engellerden biri olarak genellikle Roma Dönemi'ne odaklanmış olması gerçeğinin aşılabilmesi adına Myra'nın tüm dönemlerini temsil eden pek çok alanında kazı ve araştırmalar yürütülmüştür[12]. Dolayısıyla 2009 yılı ile birlikte bu girişimin önemli bir ayağını oluşturan kentin kaya mezarlarına, J. Borchhardt'ın 1975 tarihli çalışmasının ardından Likya'ya dair yılların biriktirdiği yeni bilimsel veriler ve Myra-Andriake Kazıları'nın sunduğu olanaklarla yeniden kapsamlı bir bakış sağlanarak, sonuçların "Myra Kaya Mezarları" başlıklı bu çalışma ile sunulması amaçlandı. Bu kapsamda kaya mezarlarına yönelik yeni çalışmalar Batı Nekropol'de gerçekleştirilen kazılar ile başlatılmış[13] ve ardından kentin tüm kaya mezarı nekropollerini kapsayan bir veri toplama ve değerlendirme süreci yürütülmüştür.

Myra kaya mezarları akropolde yer alan biri dışında, ovanın kuzeyinde yükselen Klasik yerleşim kalıntılarının da üzerinde bulunduğu kayalığın girintilerle birbirinden ayrılan 3 yüzünde toplanmıştır (Lev. 2); Doğu (*Nehir Nekropolü*), Güney ve Batı (*Deniz Nekropolü*) Nekropol. Myros vadisine bakan Doğu Nekropol'de 44 adet (DN. 1-44), Batı ve Doğu Nekropolü arasındaki Güney Nekropol'de 12 adet (GN. 46-57), Batı Nekropol'de 47 adet (BN. 58-104) mezar bulunur. Akropolde yer alan bitirilmemiş bir cepheden ibaret mezar (A. 45) ile birlikte sayıları 104'ü bulur (Lev. 3-6). Mezarların yaklaşık % 80'i ahşap bir bina formunu yapısal tekniği ile çeşitli biçimlerde yansıtan ve "*ev mezar*" olarak genel bir kavramla adlandırılan Likya'ya özgü tiplerden oluşur. Boyutları, alınlık ve naos frizi üzerindeki etkileyici kabartmaları ile dikkat çeken tapınak cepheli "*Aslanlı Mezar*" ile Likya ve/veya İyon mimari öğelerinin yansıtıldığı özgün ve ünik cepheli kaya mezarları ve dörtgen

[12] Myra-Andriake Kazıları kapsamında yürütülen çalışmalar ve sonuçları için genel olarak bkz. Çevik, 2010a Çevik, 2010b; Çevik, 2010c; Çevik ve Bulut, 2010; Çevik ve Pédarros, 2010; Çevik ve Bulut, 2011; Çevik vd., 2011; Çevik vd., 2012; Çevik ve Pédarros, 2011; Çevik ve Pédarros, 2012; Çevik, 2013; Çevik vd., 2014; Çevik, 2015: 358-393; Çevik, 2017; Çevik vd., 2018; Çevik vd., 2018a.

[13] N. Çevik'in öngörüsüyle, nekropol kayalığının bugün yürüme zeminini oluşturan alüvyon dolgu ile sınırlanan alt seviyesinde bulunan kaya mezarları önünde yürütülen bu çalışmalarla kayalığın örtülü kısımlarında olası mezar varlığının tespiti yanında bir kısmı dolgu ile kapanmış olan *BN.63*'ün açığa çıkarılması sağlanmıştır. B. Özdilek tarafından yürütülen kazı çalışmalarına ilişkin ön rapor yayını için bkz. Çevik, 2010a: 55.

giriş açıklıkları ya da yalın mimari formlar gösteren girişlere sahip mezar cepheleri diğer tipleri oluşturur. Bunlar içerisinde mezar odaları oluşmamış (4 adet) ya da dolgu nedeniyle tespiti mümkün olmayan (2 adet) 6'sı dışında kalan 98 adet kaya mezarı cephesi ardında -dördünde ikişer adet olmak üzere- toplamda 102 adet mezar odası bulunur. Mezar odaları farklı sayı ve düzenlemeler gösteren, çeşitli tiplerde toplamda 266 adedi aşan sayıda ölü yatağı barındırır. 9 adet kaya mezarı, cephesine veya dış çevresine oyulmuş, çeşitli konularda nitelikli kabartmalarla süslüdür. 22 adet mezar cephesi üzerinde toplamda 24 adet yazıt bulunur. Yazıtlardan 14'ü Likçe; 10'u Eski Yunanca'dır (Lev. 104-105).

Likya topografyasının genelde sarp kayalıkları üzerindeki sınır tanımayan konumları göz önüne alındığında, kaya mezarları üzerine odaklanan bilimsel bir araştırmaya dair verilerin sağlıklı ve güvenli biçimde toplanabilmesi pek çok zorlu koşulla mücadeleyi gerektirir. Bunun yanında mezar cepheleri ve de iç mekânlarda doğa güçlerinin aşındırıcı etkileri ile insan vandallığının yıkıcılığı zamanla çeşitli oranlarda tahribatların oluşmasına yol açmıştır. Bu açılardan Myra kaya mezarı nekropolleri Likya'nın en zorlu çalışma alanlarından biridir. Nitekim kaya mezarları büyük çoğunluğu barındıran iki nekropolde dik kaya yüzlerinde piramidal bir konumlanmaya sahipken, benzer diklikteki bir diğerinde az sayıda, dağınık biçimde yerleşiklerdir. Nekropol içi yollar kısmen tahrip olmakla birlikte birçok noktada ulaşıma kolaylık sağlar fakat mezar dizilerinin bulunduğu teraslar arasındaki geçişler genellikle yok olmuştur. Bu nedenle kaya mezarı nekropolleri içerisinde ulaşımı bulunmayan özellikle üst kısımlarda yer alan mezarlara genellikle dağcılık teçhizatları ve yöntemleri kullanılarak erişilmiştir. Bir yandan baş döndürücü yüksekliklere erişebilmek, diğer yandan pek çok kaya mezarı önünde cepheye ilişkin -örneğin teknik çizime ya da fotoğraflamaya yönelik- belgelemenin yapılabilmesini sağlayacak yeterli alanın bulunmaması ya da tahrip olmuşluğuyla beraber bazı hallerde de cephenin aşkın boyutları sorun teşkil ederler. Keza mezar odalarının dar, havasız, ışıksız ve doğa koşullarının –toprak, kireç vb. gibi- örtücülüğüne maruz kalmış fiziksel koşulları içerisinde genelde özensiz işçiliklerini ortaya koyan düzensiz duvar uzanımlarıyla beliren yapısallıkları da göz önüne alındığında belgeleme yapmak oldukça zorlayıcı hale gelir.

Bu şartlar altında, kentte tespit edilen 104 adet kaya mezarının büyük bir kısmı şahsen yerinde incelenerek belgelendirilmiş olmasına karşın tüm çabaları boşa çıkartacak kadar erişim güçlüğü içerisindeki konumları nedeniyle 5 adet kaya mezarına ulaşılamamış, bunlar yerden ve havadan çekilen fotoğraflar yardımıyla değerlendirilmeye çalışılmıştır. Tüm mezarlar mümkün olduğu ölçüde kapsamlı tanımlamalar yanında çizim ve görsellerle desteklenerek çalışmanın katalog bölümünde sunulmuştur.

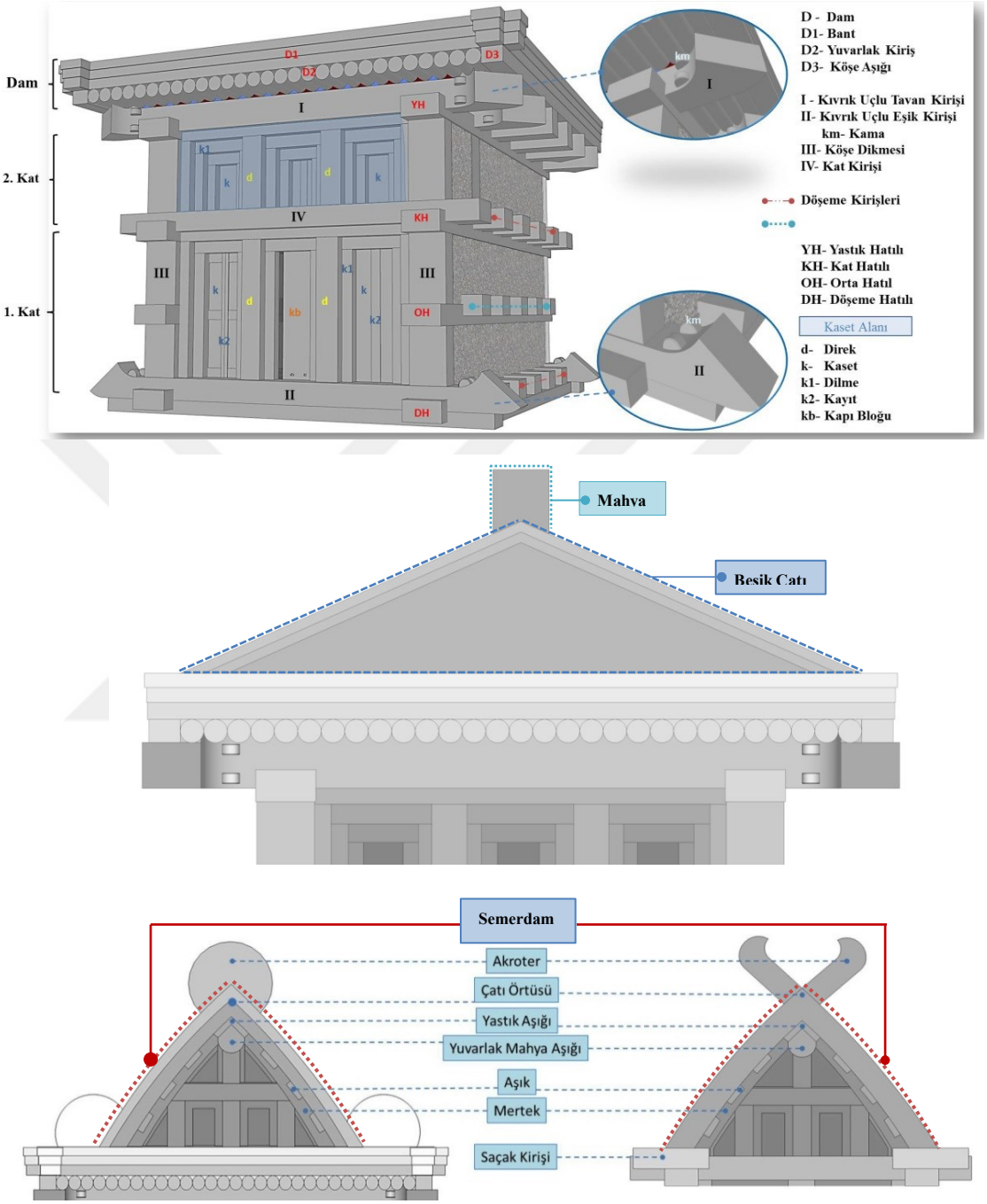
Araştırmamızın veri toplama ve işleme aşamasında şu yöntemsel yaklaşımlara başvurulmuştur:

İlkesel olarak her bir mezar, cephe; kesit; plan olmak üzere en az üç ölçekli çizimle belgelenmiş, detay özellikleri tespit edilerek yerinde incelenmeye çalışılmış, yerden ve havadan fotoğraflanmıştır. Bu kapsamda kaya mezarlarının özelliklerini gösteren 300'e yakın teknik çizim gerçekleştirilmiştir. Ölçümlerde pratik kullanım ve hassasiyet sağlayan lazer metreler, şerit metre; kırık metre; şakül gibi klasik ölçüm malzemeleriyle birlikte kullanılmıştır. Plan ve kesit çizimleri klasik yöntemle yerinde, mezarın odasının yapısallığına göre değişen dik koordinat ve üç nokta bağlama yöntemleri kullanılarak 1/20 ölçeğinde yapılmıştır. Cephe çizimlerinin birçoğu yersel fotoğraflar yanında, bütünleştirilmiş kameralara sahip iki insansız hava aracı sistemiyle (Quadrotor Drone ve Hava Balonu) birçok kez farklı ışık koşulları altında, çizim ve tanımlamaya yönelik ölçüm şartlarına dikkat edilerek çekilen fotoğrafların çeşitli programlar kullanılarak orthophoto yönteminde işlenmesiyle gerçekleştirilmiştir. Tüm çizimler bilgisayar ortamında CAD programlarında sayısallaştırılmış, temsili renk ve doku özellikleri eklenmiştir. Bir diğer çalışma kaya mezarları üzerindeki boyamaların tespitine yönelik yürütüldü. Bunlar arasından nitelikleriyle ve yaygın boyanmışlıklarıyla seçilen iki mezarın mimari elemanları ve kabartmaları üzerindeki çeşitli etkilerle aşınmış, kaybolmuş renklerin, yüksek çözünürlüklü fotoğraflar üzerinden *ImageJ (Ver. 1.48)* programıyla işlenerek belirlenmesi, belirginleştirilmesi ve de ortaya çıkarılması denenmiş böylelikle bunlara ilişkin bütüncül bir görünüm sunulmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın ilk bölümünü Myra'nın Likya Bölgesi içerisinde, büyük oranda kaya mezarları kronolojisine koşut tarihsel dönemlerdeki rolüne ilişkin bir değerlendirme oluşturmaktadır. Bunu izleyen ana bölümün ilk başlıkları ön belirlemelere ayrılmış, bu kapsamda Likya'da kaya mezarı olgusunun ortaya çıkışı tarihsel ve arkeolojik olarak incelenmiş, mezarların bölge içerisinde ve komşu bölgeler ile olan sınır kesimlerindeki yayılımları hakkında bilgiler sunulmaya çalışılmıştır. Takip eden alt başlıklar bilim yazınında Likya kaya mezarlarının tipolojisi ile ilgili önerilerin incelenmesi ve kritiğini içerir. Ardından cephe sınıflanmasında temel oluşturmasını önerdiğim kavram ve ölçütler tanıtılarak, bu konuda yeni bir sınıflama sunulmuştur. Üçüncü bölüm Myra kaya mezarları ile ilgili bütüncül bir sunumu içerir: İlk alt başlık kaya mezarlarının cephe, mezar odası ve ölü yataklarının tipolojisine ayrılmıştır. Sonrasında kentin nekropolleri değerlendirilmiş; kaya mezarları, inşa süreçlerine ilişkin detaylı teknik bilgiler sunularak, konum, dış mekân kullanımı, mimari ve plan özellikleri, iç mekân yapısallıkları ve donanımları açısından incelenmiştir. Dördüncü

bölüm ölüm uygulamalarına ayrılmıştır. Likya'da ölüm olgusunun algılanışı, cenaze süreci ve sonrasına dair davranışlar Myra kaya mezarlarından yansıyan bulgular sunularak tartışılmıştır. Ardından gelen diğer ana bölümde kaya mezarlarından yansıyan demografik özellikler sosyal tabakalaşma olgusu açısından değerlendirilmiştir. Son bölümde ise Myra kaya mezarlarının tarihlendirilmelerine ilişkin öneriler sunulmuş ve ardından çalışma genel bir değerlendirme ile sonuçlandırılmıştır.

Likya Cepheli Kaya Mezarlarının Yapı Elemanları Terminolojisi: Likya cepheli kaya mezarlarından yansıyan ahşap bir yapı tarzının çok çeşitli petrifike görünümleri farklı birlikteliklerde bir araya getirilmiş genelde 13 yapı elemanı ile oluşur. Bunlar, Likçe ya da Hellence karşılıklarının bilinmemesi dolayısıyla Likya kaya mezarlarının konu edildiği bilimsel yayınların yazı dillerine bağlı olarak farklılaşan ahşap mimarinin yapı terimleriyle isimlendirilmeye çalışılır. Şimdiye kadar Likya kaya mezarları konusunda farklı dillerde ortaya konmuş çok çeşitli kapsamdaki yayınların ardından konunun Türk bilimcilerine kendi düşün/kültür dünyalarına koşut bir kavrayış oluşturarak kolaylıkla anlaşılabilmesi ve açıklanabilmesi amacıyla bu çalışmada Likya cephesini oluşturan söz konusu yapı elemanları aşağıda sunulan "politipik" yapı görselleri (Çiz. 1) üzerinde belirtilen şu Türkçe terimlerle isimlendirilecektir:

Çizim 1: Likya Cepheli Kaya Mezarlarının Yapı Elemanları Terminoloji Şeması

BİRİNCİ BÖLÜM
LİKYA TARİHSEL COĞRAFYASINDA MYRA

1.1. Likya Tarihsel Coğrafyasında Myra

İÖ. 2. binde Yakındoğu -Hitit, Suriye, Asur, Mısır- yazılı kaynaklarında *"Lukka*" ya da "*Lukki"* biçiminde okunan isim[14], Anadolu'nun güneybatı köşesinde, Ege'nin güney kıyılarından -olasılıkla (Miletos) *Millavanda*'dan-, Teke Yarımadası'nı da içine alarak (Perge) *Parha'*ya dek ve kuzeyde Burdur'a uzanan coğrafyada[15] yaşamış halkları[16], kültürü, ülkeyi[17] tanımlıyor görünmektedir. İÖ. 1. bin sürecinde ise bu coğrafyanın daha dar bir kesiminde, öncülünden eşitlikle evrildiği "*Lykia*" ismine[18] karşın kendilerini *trmmili* ve ülkelerini *trmmis* olarak Likçe tanımlayan*[19]* yerli halk[20], Eşen vadisi merkezli bir odaktan[21] zamanla Roma Eyaleti Likyası'nın sınırlarına ulaşan, geleneksel olarak batıda *İndos*'dan (Dalaman Çayı)[22] Bey Dağları'nın doğu ucuna; kuzeyde *Kabalis* ve *Milyas*'a dek uzanan bir toprak üzerinde (Lev. 1) giderek daha belirgin bir kültürel ve/veya siyasi varlık göstermeye devam etmiştir.

Her ne kadar İÖ. 3. bin ve 2. bin yerleşimlerine ait yeterli arkeolojik kanıtlara[23] henüz ulaşılamamış olsa da bölgenin doğu kıyısında bulunan Belbaşı ve Beldibi mağaraları ile kuzeydoğudan Tlos'a uzanan yüksek ovaların çevresinde aralıklarla konumlanan yerleşimler ve kıyıda Ksanthos, Letoon, Patara, Kyaneai, Avşar Tepesi, Myra, Limyra, Rhodiapolis ve Gagai'den elde edilen bulgular[24] bu topraklarda Paleolitik Dönem'den Tunç Çağı içlerine

---

[14] Metinler ve bu konudaki geniş literatür için bkz. Bryce, 1974: 395 vd.; Bryce, 1986: 8-10.; Keen, 1998: dn.81.
[15] "*Lukka Toprakları*"nın sınırları üzerine tartışmalar için genel olarak bkz. Gander, 2016: 80 vdd.; Savaş, 2006: 679 vdd.; Bryce, 1974: 401 vdd.; Bryce, 1986: 1 vdd.; Kolb, 1992: 9 vd ; Işık, 2007: 229.
[16] Laroche, 1976: 18.; krş. Gander, 2010: 15 vdd.; Ayrıca bkz. Houwink Ten Cate, 1965.
[17] Lukka halklarının siyasi bir birlik oluşturmadığı görüşü için bkz. Bryce, 1986: 4; *"...an ethnic grouping called Lukka..."* bkz. Keen, 1998: 2, ayrıca 26.
[18] "*Lukka*" ya da "*Lukki*"den uyarlanan Hellence "*Lykia*" isimlendirmesi en erken Homeros'un *İlias* destanında karşımıza çıkar, bkz. Işık, 1994: 1 vd.; Mellink, 1995: 33 vdd. Gander, 2016: 88. Likçe'nin Luwi dili ile bağlantıları hakkında bkz., Houwink ten Cate, 1965:51-86.
[19] Herodotos: I 173; Bryce, 1986: 21 vdd.; Keen, 1998: 30.
[20] "*trmmili*"nin Kuzey Likya'da, günümüzde Kızlar Sivrisi eteklerindeki Dirmil Yaylası'yla olan isim benzerliği görüşü ve bu yaylanın Ksanthos vadisi merkezli yayılım gösteren halkın önceki yurtlanması olduğuna ilişkin teori için bkz. İşkan, 2001: 35, dn. 166-167.
[21] Childs, 1981: 57; Bryce, 1986: 13; Işık, 2010: 67.
[22] Likya'nın batı sınırı üzerine bkz. Childs, 1981: 56 vd.; Keen, 1998: 17 vd.
[23] Kuzey Likya'da İÖ. 3. ve 2. bin yerleşimlerine yönelik olarak bkz. Mellaart, 1954:176 vdd; Becks, 2016: 33.
[24] Likya'nın tarihöncesinin toplu bir değerlendirmesi için bkz. Çevik, 2015: 27-35.; Becks, 2016: 26 vdd. Ayrıca bkz. *Çaltılar:* Momigliano vd.,. 2011: 61 vd.; *Tlos:* Işık, 2007: 230; Korkut, 2015a: 73, 75; *Girmeler:* Köktürk, 1996-97: 39 vd.; Becks ve Polat Becks, 2013: 168 vd.; *Tavabaşı*: Takaoğlu vd., 2014: 111 vd.; Sezgin, 2017: 9 vd., 24.; *Ksanthos:* Courtils, 2005: 44; *Letoon:* Atik Korkmaz, 2016: 191; *Patara:* Işık, 1994: 2-3, Fig. 3,4-6;

süregiden bir kültürel hareketliliği –İÖ. 15. yy.dan İÖ. 13. yy. sonuna inen dilbilimsel verilerin varlığıyla[25] da- ortaya koymaktadır. Demir Çağ içlerine uzanan süreçte ise epigrafik ve filolojik verilerin yokluğu ile arkeolojik bulguların azlığı ve kopukluğuyla beliren yerleşik kültüre değin önceki süreksizlik kanısı, bugün Çaltılar Höyük[26], Tlos[27], Ksanthos[28], Patara[29], Limyra, Rhodiapolis[30] gibi merkezlerde sürdürülen araştırmaların, hem mimari hem de seramik bulgularla[31] desteklenen güvenilir sonuçlarıyla tersi yönde bir gerçekliğe dönüşmektedir[32].

İÖ. 8. yy. sonrasında özellikle Likya'nın doğusunda Rhodos kolonizasyon faaliyetlerinin izleri görülür[33]. Fakat bu sürecin bölgenin kadim kültürünün var olduğu odaktan uzakta, kısıtlı etkiler taşıdığı[34] anlaşılır.

Ksanthos'un İÖ. 540 yılında Pers hükümdarı II. Kyros'un (İÖ. 559 – İÖ. 530) generali Harpagos tarafından ele geçirilmesiyle[35] Likya'da yaklaşık 200 yıl sürecek Pers hâkimiyeti başlar. Likya'nın Pers öncesi dönemdeki idari organizasyonu açıkça bilinmezken[36] bu dönemle birlikte bölgenin siyasi yönetim organizasyonu ve sanatı ile ilgili bilgiler daha belirgin bir hal alır:

İşkan, 2016: 144; *Kyaneai / Avşar Tepesi*: Kupke, 1992: 33, Fig.42, 35, dn.101; *Limyra:* Marksteiner, 2012: 199 vdd.; *Rhodiapolis:* Özdilek, 2014: 293; *Gagai:* Çevik ve Bulut, 2008: 65 vd, 76, 79, 98, Fig. 48.

[25] Öyle ki 15. yy.dan itibaren Hitit metinlerinde "Lukka Ülkesi" yerleşimlerine referans teşkil eden ve bunlar arasında özellikle IV. Tuthaliya dönemi yazıtlarıyla beliren *Dalawa, Pina, Awarna, Patar* yer isimleri Demir Çağ Likyasının Eşen vadisindeki etkin dört yerleşiminin Klasik Likya'nın Likçe metinlerinde, *T(a)lawa (Tlos), Pinale (Pınara), Arnna (Ksanthos), P(a)ttara (Patara)* olarak okunan isimleriyle kuşkusuzca eşitlenmesi bu sürekliliği kanıtlar. Bu konuda geniş değerlendirmeler ile birlikte metin referansları için bkz., Gander, 2016: 82, 85, 88 vd.

[26] Momigliano vd., 2010: 27.

[27] Korkut, 2015a: 24, 73 vd.; Sezgin, 2017: 12, 48 vdd.

[28] Metzger, 1972: 63 vdd.; Courtils, 2005: 43 vd.; Varkıvanç, 2018: 919-933.

[29] Işın ve Işık, 2009: 338 vd.; Işın, 2010: 93-104; Dündar, 2015: 212.

[30] Çevik, 2015: 34.

[31] Likya'nın Demir Çağ seramiklerine ilişkin bkz. Işın, 2011; E Dündar, "Likya'da Seramik: Üretime ve Ticarete Genel Bir Bakış", bkz. İşkan ve Dündar, 2016: 509 vd.

[32] Bu konuda genel bir değerlendirme için Çevik, 2015: 34 vd.

[33] Kupke, 1992a: 4; Keen, 1998: 233 vd.; Çevik, 2015: 34.

[34] A. H. M. Jones bu durumu yerel güçlerin yabancı kültüre karşı direnişiyle açıklar, bkz. Jones, 1971: 95; Krş. F. Kolb, "Rhodiapolis ve Gagai, arkaik zamanlarda Rodos kuruculuğuna atfediliyor olsa da (Likya)...tam anlamıyla bir Yunan sömürge alanı değildir. Her halükarda, Hellenleşme dediğimiz şey, arkaik ve klasik çağın Likya döneminde, kapalı Yunanlı grupların yerleşimi temelinde değil, Yunan unsurlarının yerli halk tarafından uyarlanması yolunda gerçekleşti", bkz. Kolb, 1999: 155; Konu hakkında Gagai ve Rhodiapolis özelinde yeni bulgulara dayanan bir değerlendirme için bkz. Çevik ve Bulut, 2008: 63 vdd.; Çevik vd., 2010: 30 vd.

[35] Herodotos: I, 176.

[36] Keen, 1998: 38 vdd., 76-82; Zimmermann, 1992: 21, dn. 34; Özüdoğru, 2008: 13 vdd.; Varkıvanç, 2018: 930'da Ksanthos'da ulaşılan en son veriler ışığında İÖ. VII. yy.'da –Pers öncesi dönemde- kentte bir hanedan yönetiminin varlığı önerilir. Ayrıca bkz. Çevik, 2015: 109 vd.

İÖ. 6. yy.dan – İÖ. 360 yılına uzanan süreçte Likya kentleri, Pers krallarına vergi ödemekle yükümlü, "Dynast" olarak tanımlanan yerel beyler tarafından yönetilir[37]. Kendi adlarına sikke basma haklarıyla[38] bir anlamda özerk karakter gösteren Likya beylik kentleri, İÖ. 4 yy. başlarına kadar süregiden zamanın geniş bir kısmında, Ksanthos merkezli bir yönetim sistemi üzerinden Pers idari otoritesinin denetimindedir[39]. Perslerin Anadolu'nun diğer birçok bölgesinde oluşturduğu doğrudan satraplık idaresine karşın, –Karia'da da olduğu gibi- Likya'ya bu tür bir özerklik[40] tanımasının nedeni, temelde Akhamenid İmparatorluğu ile Atina merkezli Hellen kentleri arasında geçen Küçük Asya üzerindeki hâkimiyet mücadelesinde, bölgenin güneybatı kıyılardaki kritik noktalardan biri olarak konumu ve sahip olduğu askeri güç –stratejik ihtiyaçlar açısından özellikle deniz gücü- ile açıklanabilir. Akdeniz'in Pers donanması için önemi daha işgalin yaklaşık ilk on yılının ardından, II. Kyros'un halefi Kral II. Kambyses'in (İÖ. 530 – İÖ. 522) denizlerde güçlü bir donanma oluşturma politikaları ile daha da belirginleşir. Bu dönemde Akdeniz'i çevreleyen birçok kentte konuşlu Pers donanma üslerinden biri de komşu Karia kenti Kaunos'da tesis edilmişti[41]. Bu durum Likya'nın da bir şekilde Pers deniz gücünün unsurlarından biri olduğunu düşündürür ki nitekim İÖ. 480'de Kserkses'in Hellenistan seferine Likya beyi Kuprlli / Kybernis (İÖ. 520 - İÖ. 480) komutasında 50 gemilik bir donanma ile katılır[42].

I. Dareios (İÖ. 522 – İÖ. 486) döneminde gerçekleştirilen idari reformların ardından Likya, I. vergi bölgesi içinde yıllık toplamda 400 *talanta* gümüş ödemekle yükümlü ülkeler –İonia, Asia Magnesiası, Aiolia, Karia, Milyas, Pamphylia- arasında yer almaktaydı[43]. İlerleyen süreçte Perslerin bölge üzerindeki hâkimiyetleri yaklaşık İÖ. 468'de Kimon'un Eurymedon (Köprüçay) önlerinde Pers donanmasını bozguna uğratan seferi ardından Likya'nın Attika - Delos Deniz Birliği'ne katılmasıyla sekteye uğrar[44]. İÖ. 452-51, İÖ. 451-

---

[37] Bu yönetim organizasyonunun Pers işgali ile bağlantısı konusundaki görüş ve tartışmalar için bkz. Bryce, 1983: 32 vdd.; Kolb, 1992: 12**;** Keen, 1998: 39 vdd.; Kolb ve Tietz, 2001: 369-374, 383-388; Özüdoğru, 2008: 13 vd.

[38] Zahle, 1989: 170.

[39] Bryce, 1983: 33; Keen, 1998: 38; Ayrıca bkz. Özüdoğru, 2008: 29'da "Lykia'da... bir alt satraplık sistemi benimsenmiş ve yerel beylerin otoritelerinin güvencesi Persler tarafından sağlamlaştırılmış olabilir."
Bunlarla birlikte Klasik Dönem'de Likya yönetim organizasyonun yapısı üzerine tartışmalar için bkz. Childs, 1981: 59; Bryce, 1983: 41; Borchhardt, 2000: 74 vdd.; Çevik, 2015: 37.

[40] Yine de "*özerklik*" ile neyin anlaşılması gerektiği belirgin değildir. Örneğin bu konuda N. Çevik, dönemin krali kabartmalarında beylerin Pers tiaralarıyla tasvir edilmesi ya da "*kral/satrap-vasal*" dayanışmasının işlenmesi gibi imgelerin Likya beylerinin Perslere karşı güçlü bağımlılıklarını gösterdiğini belirtir, bkz. Çevik, 2015: 109, 111.

[41] Sarıkaya ve Arslan, 2017: 81.

[42] Herodotos: VII, 92, 98.; Pers deniz üssü olarak *Sebeda* – Bayındır Limanı önerisi için bkz. Borchhardt, 2003: 51.

[43] Herodotos: III, 90.

[44] Keen, 1998: 97 vd.

50 ve İÖ. 446-45 olmak üzere üç dönemde Atina tribut listelerinde yer aldığı görülen Likya[45] Atina'ya 10 talent vergi ödemekle yükümlüdür[46]. Ksanthos, bir önceki Pers yönetiminde olduğu gibi Delos Birliği döneminde de vergi yükümlülüğünü Likya adına organize eden siyasi merkez olarak başat konumunu sürdürmüş görünmektedir[47]. Bu süreçte Anadolu ve Doğu Akdeniz'de –Kıbrıs, Mısır- süren bazı çatışmaların ardından, yaklaşık yarım yüzyıldır Persler ile Attika önderliğindeki Hellenler arasında deniz ve karada sürdürülen askeri mücadeleler İÖ. 449/448'de Kalias Barışı'yla sona ermiş[48]; varılan antlaşma uyarınca bu iki güç arasında Khelidonia (Gelidonya) Adaları ile Phaselis kenti deniz sınırı olarak belirlenmiş ve Anadolu sahil kentleri Perslere karşı bağımsız kılınmıştır[49].

Likya ile birlik arasındaki bağlaşıklığın niteliği[50] ayrıntılarıyla bilinemese de bu ilişki ekonomik bir yükümlülükten öteye taşınmamış gibi görünür[51]. Öyle ki İÖ. 5. yy. sonlarında Delos Birliği üzerindeki Atina hegemonyasının güçlü etkisi üyeler arasında rahatsızlık yaratmış, bu durum Atina ile Sparta ve müttefiklerini İÖ. 431'de Peloponnessos Savaşı'nın patlak vermesiyle sonuçlanan bir iç çatışmaya sürüklemişti. Bu süreçte savaşın finansmanı için vergi toplamak üzere, İÖ. 430/29 yıllarında Likya'ya gelen Atinalı komutan Melesandros'un yerel beyler[52] tarafından dirençle karşılanması ve Ksanthos Dikme Anıtı'nda da konu edildiği üzere *Trbbẽnimi* isimli yerli bir asil tarafından öldürülmesiyle[53] bölgenin Attika - Delos Deniz Birliği ile tüm bağının sona ermiş olduğu kabul edilmektedir[54]. Likya'nın Atina tarafına karşı gösterdiği bu direnç her ne kadar bugün Peloponnessos Savaşları bağlamında Pers - Sparta ittifakına avantaj sağlayan bir strateji izlemiş olduğuna yönelik yorumlara[55] neden olsa da bu ilişkinin siyasi bağlayıcılığı açık

[45] Childs, 1981: 56, dn 7, 62, dn. 33; Bryce, 1986: 105.
[46] Jones, 1971: 97; Bryce, 1983: 35.
[47] Bryce, 1983: 35; Aynı zamanda bkz. Attika-Delos Deniz Birliği döneminde Likya'nın yönetim organizasyonunda kent meclislerinin işlerlik kazandığına dair tespitler için bkz. Borchhardt, 1999: 11; Çevik, 2015: 37.
[48] Kalias Barışı'nın tarihi üzerindeki tartışmalar için bkz Arslan, 2008: 53, dn.33.
[49] Sarıkaya ve Arslan, 2017: 87 vd.
[50] Bu konuda geniş bir değerlendirme için bkz. Keen, 1998: 118 vdd.
[51] Çevik, 2015: 37.
[52] Trbbenimi bu dönemde Ksanthos beyi Kheriga ile birlikte savaşmıştır, bkz. Keen, 1998: 130 vdd.
[53] TL 44a 44-45; Childs, 1981: 62, dn. 35; Bryce, 1986: 107.
[54] Likya'nın tribut listelerinde yer almadığı en son tarihler -İÖ. 440-439- üzerinde genel bir kabul bulunmasına karşılık, bu ilişkinin Melesandros'un İÖ. 430-429'da öldürülmesiyle kesin olarak sonlandığı üzerine görüşler de bulunur, tartışmalar için bkz. Childs, 1981: 62, dn. 33; Bryce, 1983: 35 vd.; Keen, 1998: 123 vd., 126 vdd.
[55] Childs, 1981: 68; Özüdoğru, 2008: 18.

değildir[56]. Buna rağmen Ksanthos dikmesinden okunanlar bu dönemde Perslerle yakın ilişkiler içerisinde bulunulduğunu ortaya koyar[57].

Yaklaşık 30 yıl süren Peloponnessos sürecinde Persler, Küçük Asya üzerindeki kayıplarını telafi etmek ve İÖ. 5. yy. boyunca aralıklarla yaşanan taht kavgalarıyla bozulan merkezi otoritesini[58] yeniden sağlamak için fırsatlar ele geçirmiş oldu. Perslerin Daskleion ve Sardeis satrapları eliyle Atina ve Sparta arasında iki taraflı destek stratejisi izlemesiyle oluşan bir mücadele ortamı Likya'ya etkin bir rol oynama olanağı tanımış[59], olasılıkla bu durumun daha serbest hareket etmek gibi bazı avantajlar sağlamış olması[60], Likya beylerinin kendi aralarında -İÖ. 5. yy.ın sonundan başlayarak İÖ. 4. yy.ın ilk çeyreği boyunca devam edecek- bir hâkimiyet mücadelesine[61] de girişmesine ortam[62] hazırlamıştır. Bu iç çatışmalar sonucunda Likya egemenliği, güç kaybederek geriye çekilen Ksanthos'la temsil edilen batıdan, İÖ. 4. yy.'ın 2. çeyreği başlarında Perikle eliyle doğuya, *Zẽmuri* / Limyra'ya geçmiş; bölge üzerinde, ilk kez kuzeyde Milyas ve -Phaselis'teki etkinliğiyle beliren[63]- Doğu Likya'yı da kapsayan en geniş egemenlik alanı[64] böylece onun döneminde sağlanmıştır. Daha önce yalnızca Ksanthos beylerinin kullanım hakkı olan Likya'nın Kralı unvanıyla[65] Perikle yalnızca siyasi bir odak değişikliği yaratmamış, Likya ağırlık standardındaki[66] sikkeleri üzerinde görülen özgün portresinde veya arka yüzlerde kullanılmaya devam eden triskeles[67] ile dahi beliren farklılıkla, Likya'yı kısa bir süre de olsa bağımsız kılmış, bölge kültür ve sanatının bir başka safhaya girmesine de sebep olmuştur.

İÖ. 367-354 yılları arasında, öteden beri Anadolu üzerindeki merkezi otoritesi kaybolan Pers krallarına karşı başlatılan satrap isyanlarına destek verdiği bilinen Perikle[68],

---

[56] Keen, 1998: 124.
[57] Bryce, 1983: 36; Keen, 1998: 136 vdd.
[58] Sarıkaya ve Arslan, 2017: 88.
[59] Ksanthos Yazıtlı Dikmesi'nde, Peloponnessos Savaşları sırasında Likya beyi *Xeriga*'nın, Spartalılarla satrap *Tissaphernes* arasında arabuluculuk yaptığı aktarılmaktadır, bkz. Keen, 1998: 137.
[60] J. Borchhardt bu duruma şu tespit ile açıklık getirir: "Pers tahtına verdikleri hizmetten ötürü... Büyük Pers kralının kendilerine karşı hoş görülü davranmak zorunda kaldığı, bu bir zamanlar "kralın memurları" durumundaki yöneticiler, egemenliklerini sağlamlaştırıp, hanedanlık kurmaya çalışıyorlardı ve Büyük kral bunların... toprakları öz mülkleri olarak görerek miraslarını korumaya kalkışmalarına engel olamıyorlardı." bkz. Borchhardt, 1999: 14.
[61] Bryce, 1986: 109-111; Keen, 1998: 144 vd.
[62] Pers İmparatorluğu'nda İÖ. 404-366 yılları arasında yaşandığı bilinen taht kavgaları ve iç karışıklıkların genel bir anlatımı için bkz. Sarıkaya ve Arslan, 2017, 92.
[63] Çevik, 2015: 38.
[64] Bryce, 1980: 379 vdd.; Borchhardt, 1999: 40 vdd.; Krş. Keen, 1998: 154 vd.
[65] Alkan, 2013: 35, dn.156-57.
[66] Bryce, 1986: 70; Vismara, 2016: 131.
[67] Kolb, 2016: 45.
[68] Childs, 1981: 73 vdd.; Bryce, 1983: 39 vd.; Keen, 1998: 172 vd.

isyanın başarısızlıkla sonuçlanmasıyla yaklaşık İÖ. 360 yılında Likya'daki hâkimiyetini tamamen yitirmiş, Pers Kralı III. Artakserkses isyanlar sırasındaki müttefikliğine karşılık[69] Karia Kralı Maussolos'u Likya üzerinde kendi adına egemen kılmıştır[70]. Likya'da bu dönemde sikke darbının kesilmesi, yönetim erkinin anıt eserlerinin ortadan kalkmasıyla yerel beylik sisteminin de sona erdiği anlaşılır. Hekotomnidlerin son satrap üyesi Piksodaros'un yönetimi sırasında (İÖ. 341/40 - 336/35) Likya'nın siyasi coğrafyasının geleneklerine uygun yapılanmış idari –*epimeletes, arkhon*, - kadroların atanması[71], *Basileus Kaunios* kültünün Likya'nın dinsel merkezine sokulması gibi gayretler Karialıların, bölge üzerinde yeni bir kültürel bağlılık da hedefleyen ciddi bir yönetim anlayışını[72] benimsediklerini gösterir.

İÖ. 334/33'de Büyük İskender, Likya'yı direnişle karşılaşmadan Makedon idaresi altına almıştır. Satrap olarak geride bıraktığı Nearkhos'un ardından ordusuyla doğuya yönelen İskender'in İÖ. 323 yılındaki ani ölümü, ardılı komutanları arasında Diadokhlar Savaşları olarak anılan bir dizi taht mücadelesine yol açmış, yaklaşık 40 yıllık süreçte Antigonas Monophtalmos'dan Ptolemaioslar ve ardından Lysimakhos ve Seleukoslara Likya kısa süreli egemenler arasında el değiştirmiştir[73].

İÖ. 309'da I. Ptolemaios ile başlayan Mısır merkezli Hellenistik devletin hâkimiyetindeki yaklaşık bir yüzyıllık süre içinde bölge, önceki Hekatomnid sistemine benzer bir organizasyonla, "*oikonomos*" adı verilen memurlar eliyle idare edilmiştir[74]. Likya kentleri ve siyaseti üzerindeki ilk etkileri Karia egemenliği döneminde görülen Hellen politik organizasyonu[75], kurumlarıyla bu dönemde belirgin hale gelmiş; Hellence kullanım zorunluluğuyla[76] bu etkinin kültürel anlamda yaygınlaşması da hız kazanmıştır. İÖ. 197/96 yıllarında III. Antiokhos'un Likya'nın stratejik kentleri Phaselis[77], Limyra, Andriake, Patara ve Ksanthos'u kontrol altına almasıyla yönetim Seleukoslar eline geçmiştir[78]. Yalnızca 9 yıllık bir süre içerisinde, Antiokhos'un Anadolu'nun batı, kuzeybatısına ve Hellospontos

[69] Bryce, 1983: 39.
[70] Childs, 1981: 77 vd; Bryce, 1986: 114.
[71] Bryce, 1983: 40; Behrwald, 2000: 42 vd.; Bu kadroların yetkilerinin belirsiziliği konusunda bkz. Tekoğlu, 2004: 764 vd.; Alkan, 2013: 38 vd.
[72] Keen, 1998: 173 vd.
[73] Akşit, 1971: 19 vdd.
[74] Borchhardt, 1999: 14 vd., ayrıca burada J. Borchhardt, Hellenistik krallar döneminde bölgenin memur kadrolarıyla idare edilmesinin Likya yerli aristokrasisinin yeniden güç kazamamasının sebebi olarak görür.; Behrwald, 2000: 60 vdd.; Alkan, 2013: 39.
[75] Telmessos'da bir Hellen *polis* kurumu olan "εκκλησια κυρια"nın varlığı için bkz. Keen, 1998: 176.
[76] Jones, 1971: 99 vd.
[77] Phaselis üzerindeki Seleukos egemenliğine ilişkin krş. Arslan ve Tüner, 2016: 302.
[78] Behrwald, 2000: 80 vdd.

zaptıyla Yunan anakarasına olan yayılma politikaları Roma ve müttefiki Rodos tarafının engellemeleriyle karşılaştı. İÖ. 189'da Suriye Krallığı'nın Magnesia Savaşı'nda Roma ve müttefikleri önünde yenik düşmesi, bu savaşta III. Antiokhos yanında yer alan Likya'nın da Apamea Barışı sonrasında Rodos yönetimi altına girmesine sebep oldu[79]. Bu süreci ortak bir siyaset örgütleyerek aşma konusunda bir araya gelen[80] Likyalılar, Rodos hâkimiyetine başlarda diplomatik ve sonrasında askeri yollarla direniş gösterdi. Bu direnişin örgütlenmesinde pay sahibi olduğu kabul edilen[81] bu yapı en erken, İÖ. 188/81 yıllarına tarihlenen bir yazıtta[82] Likya Birliği (τὸ κοινὸν τῶν Λυκίων) olarak anılır. Hellenistik Dönem öncesi Likya politik ikliminde federatif bir eğilimi işaret edebilecek düzenlemelerin varlığı bilinmekle birlikte[83], bu ortaklığın ciddi bir kurumsal yapı olarak belirmesi, bu dönemde Küçük Asya üzerinde hâkimiyetini arttırmış bir büyük gücün, Roma'nın, çıkarları doğrultusunda gelişen olaylar neticesinde, Likya'ya bağımsızlığını İÖ. 168/67 yıllarında bahşetmesine denk gelir. Bu tarihten itibaren Roma siyaset ve kültürünün etkisi altında kısmen bağımsız bir federe devlet olarak varlığını sürdüren Likya İS. 43'de İmp. Claudius tarafından Pamphylia ile ortak tesis edilmiş bir eyalet yapısı içinde[84] Roma İmparatorluğu'nun bir parçası haline dönüştürülmüştür.

Likya'ya değinen yazılı kaynaklara görece oldukça geç bir dönemde; ilk kez Strabon'un Hellenistik kaynaklara atıf yaparak Likya Birliği'nin üç oy hakkına sahip altı büyük kentinden biri olarak andığı Myra[85], bugünün arkeolojik verileri açısından da ancak Likya tarihinin en erken Klasik Dönem ortalarında varlığı kanıtlanabilen bir merkez Likya kenti olarak karşımızda durmaktadır. Likya'nın tarihsel ve arkeolojik olarak daha iyi bilinen diğer yerleşimleri ile karşılaştırıldığında sahip olduğu kaya mezarlarının nitelik ve niceliği açısından belirgin üstünlüğü ve akropol kalıntılarının yakın kronolojik paralelliğiyle beliren eski ve önemli yerleşim kimliğine karşın Likya tarihinin uzun bir evresinde Myra'nın oynadığı rol şimdilik gizemli bir belirsizlik içerisindedir. Tüm bunlara rağmen, Myra üzerine bugüne dek oluşmuş bilim yazınının sunduğu bazı tespitler ile 2009 yılında

[79] Magie, 1950: 524; Behrwald, 2000: 84 vdd.
[80] Behrwald, 2000: 105.
[81] Behrwald, 2000: 89.
[82] Yazıt için ve tarihi üzerindeki tartışmalar için bkz. Keen, 1998: 178, dn. 22; Alkan, 2013: 44, dn. 187; Krş. Schuler, 2016: 48. Bu konuya kaynaklık eden bir diğer yazıt Araxa'da bulunmuştur, bkz. Bean, 1948: 46 vdd.
[83] Likya'nın Klasik Dönem sikke darplarının doğu-batı arasındaki değişken ağırlık standartları, bkz. Özüdoğru, 2008: 34, ve yazıtlı belgeler, Likya'da federatif bir yönetim eğiliminin varlığını düşündürür. Buna karşılık J. Borchhardt, Likya'nın Hellenistik Dönem öncesinde birlik organizasyonuna sahip olduğu görüşündedir, bkz. Borchhardt, 2000: 74 vd.; Alkan, 2013: 44 vd.; Hellenistik Dönem öncesi fedaratif bir yapı fikrinin reddedilmesi için bkz. Bryce, 1986: 41; Behrwald, 2000: 45, 77 vdd., dn. 250-251.
[84] Behrwald, 2000: 129 vd.
[85] Strabon: XIV-III.3.

başlatılan sistemli araştırmalar bu belirsizlik içerisindeki kentin beklenen güçlü potansiyelini açığa çıkarma yolunda önemli bilgiler üremesini sağlamıştır:

Myra'nın yakın çevresinde, arkeolojik buluntularla erken yerleşimi kanıtlanmış, Hititçe Zimuri/Zumarri ile eşleşen Zemuri (Limyra), Zagaba (Avşar Tepesi)[86] ve Hitit metinlerinde geçen Hinduva kelimesi ile eşleştirilen Likçe *Xakbi* olarak bilinen Kandyba[87] yerleşimleriyle kanıtlanan Geç Bronz Çağ iskân alanları bulunur. Bununla birlikte, Gelidonya Burnu ve Uluburun'da bulunan Bronz Çağ batıklarıyla beliren deniz taşımacılığı[88], dönemin gemicilik teknolojisinin dayattığı günlük menziller içerisinde bulunan kıyı kentlerinin varlığına ihtiyaç duymakta[89], dolayısıyla bu teorik bakış bir kıyı kenti olarak Myra'nın olası İÖ. 2. bin varlığına dair bir kapı aralamaktadır[90]. Buna ilişkin bir diğer öneri yerleşimin İÖ. 2. bin kalıntılarının Demre Ovası'nı oluşturan alüvyon altındaki derin katmanlarda bulunabileceğini ileri sürer[91]. Jeomorfolojik araştırmaların sonuçları bugün üzerinde antik kalıntıların bulunduğu Demre Ovası'nın günümüzden 7000-6000 yıl öncesinden -yaklaşık İÖ. 5. binden- itibaren çeşitli paleocoğrafik değişimlerin bir sonucu olarak oluşmaya başladığını göstermekte; bu dönemde Demre Çayı'nın Akropol kayalığının yanı başında küçük bir delta oluşturarak denize aktığı ve devamla ovanın bugünkü sınırlarına, günümüzden 3000-2000 yıl öncesinden (yaklaşık İÖ 1. binde) başlayan süreçte zamanla Demre Çayı'nın taşıdığı alüvyonların körfezi doldurmasıyla ulaştığı önerilmektedir[92]. Dolayısıyla bu durum en az 4000 yıllık bir zaman içerisinde, en erken İÖ. 1. binden başlayarak ilkin günümüzde akropolün yer aldığı tepenin çevresinde iskâna uygun alüvyon alanlar oluşmaya başladığı anlamına gelir ve sonuçta bu veriler Demir Çağ öncesi ova yerleşimini mümkünsüz kılar. Böylelikle Uluburun ve Gelidonya batıklarının varlığıyla önerilen Myra'nın İÖ. 2. bin yerleşim kalıntıları ancak bugün ova arkasında yükselen kayalıkların derin alüvyon altında kalan eteklerinde bulunabilir. Öyle ki N. Çevik başkanlığındaki Myra araştırmaları kapsamında gerçekleştirilen arkeolojik kazı ve

[86] Kolb, 1998: 40.; Kolb ve Tietz, 2001: 347 vdd.
[87] Gander, 2010: 189, 212-213.
[88] Söz konusu batıklar ve Bronz Çağ deniz taşımacılığı hakkında genel olarak bkz. G. F. Bass, "Cape Gelidonya and Bronze Age Maritime Trade", Harry A. Hoffner (Ed.), Orient and Occident, Festschrift Cyrus Gordon, (1973) 29-38; G.F. Bass-C. Pulak-D. Collon-J. Weinstein, "The Bronze Age Shipwreck at Ulu Burun: 1986 Campaign" *AJA* 93, 1989, 1-29.
[89] Krş. Kupke, 1992: 37 vd.
[90] Mellink, 1995: 40 vd.; Borchhardt 1999a, 10; Çevik ve Bulut, 2010: 26; Çevik, 2015: 34, 359.
[91] Mellink, 1995: 40.
[92] Öner, 2001: 2 vdd., 6, Harita 6-7. Bununla ilişkili olarak N. Çevik, Likya'nın alüvyon kıyı ovalarında Tunç Çağı öncesi yerleşimlere dair öngörülerin de paleocoğrafik bulgulara dayandırılması gerekliliğini belirtir., bkz. Çevik, 2015: 30.

arkeojeofizik ölçümlerin sonuçları Hellenistik, Roma ve Bizans dönemleri Myra'sının dahi metrelerce toprak altında bulunduğunu göstermiştir[93].

İÖ 2. bin (İÖ. 15. yy.) Hitit ve Mısır kaynaklarından, İÖ. 8. yy. *İlias* destanına, Klasik Likya'dan bilinen yerleşim isimlerine değin atıfların sayısı tartışılanlarla birlikte pek yekûn tutmaz ve bunların birçoğu bugün batı Likya olarak ayrımladığımız kesimde bulunan yerleşimleri, özellikle de Ksanthos (Eşen Vadisi) vadisi boyunca yerleşik kentleri işaret eder[94]. Beylikler döneminde ise sikke lejantlarına dayanılarak tanınan 30 dynast-bey[95] ve 12 yer ismi bilinmekte[96] ve bunların birçoğu Myra'nın içinde bulunduğu Orta Likya'da veya yakın çevresinde yer almaktadır[97]. Bunlar içerisinde ve Likçe'nin kaydedilmiş diğer metinlerinden okunan yer isimleri arasında, bölge içinde bu ortak kültür alanındaki konumuna rağmen Myra'nın epikorik ismini kuşkusuzca karşılayacak, görüş birliğiyle sabitlenmiş bir kelime bulunmaz. Bu durum açıkça kent ile eşleşen Hellence "*Myra*" ismi özelinde filolojik kaynaklar açısından Hellenistik Dönem'e değin[98] değişmemektedir. Kentin yerel dildeki ismine yönelik öneriler Likçe'nin önemli kaynakları arasındaki Ksanthos Dikme Anıtı'nda okunan "*muri"*[99] kelimesi üzerinde yoğunlaşır. Kelimenin, Myra'nın epikorik ismini karşıladığı ileri sürülmekte[100] ve bu olasılıktan hareketle N. Çevik, "*Limyra-Myra / Zemuri-'Muri"*" eşitliğine dikkat çekerek "Myra"nın "*muri*"den kaynaklandığını belgelemiştir[101]. Bu konuda bir diğer görüş ise J. Borchhardt tarafından öne sürülür; O, Likçe "*wedrei"* adını, O. Carruba yorumundan hareketle "Myra" eşitliğinde görmek ister[102].

Ksanthos ve çevresinin baskın öncülüğüyle bölgenin siyaset ve kültürüne damgasını vurduğu, İÖ. 6. yy ile İÖ. 4. yy arasındaki Likya tarihi açısından önemli bir dönemde, Ksanthos hanedanlığının, Kybernis'den (520–480) Erbbinna'ya değin (M.Ö. 400–390), sikke

---

[93] Genel olarak bkz. Çevik ve Bulut, 2010: 30.; Ayrıca bkz. Çevik, 2010a; Çevik vd., 2011; Çevik ve Bulut 2011; Çevik vd., 2012.

[94] Büyük oranda görüş birliği sağlanan eşitlikler, Wiyanawanda – Oinoanda; T(a)lawa – Tlos; Pinali - Pinale – Pınara; Avarna – Arnna – Ksanthos; Patar-P(a)ttara-Patara; Hinduva – Xakbi- Kandyba, ve diğerleri için bkz. son olarak Gander, 2016; Bryce, 1974: 399 vdd.; Bryce, 1986: 7 vdd.; Tekoğlu, 2000: 51. Diğer eşitlikler için genel olarak bkz. Çevik, 2015: 196-531.

[95] Kolb, 1996: 68. Çevik, 2015: 143.

[96] Tartışmalıdır, bkz. Cahn, 1975: 84 – 85; Kolb ve Tietz, 2001: 373; Çevik, 2015: 111.

[97] Myra ve yakın çevresi Likya Bölgesi'nin en yoğun iskân görmüş kesimidir. N. Çevik Demre ve Kaş arasında kalan alanda km^2.ye 30 yerleşim düştüğünü belirtir., bkz. Çevik, 2010d: 181, 183.

[98] İÖ 2. yy'ın sonlarında yaşamış Ephesoslu Artemidoros'dan Strabon'un aktarımlarıyla, bkz. Strabon: XIV-III.3.

[99] TAM I, TL 44, c.40; olasılık taşıdığı üzerine tartışılan diğer kelimeler *"murei"* (c.50)*; "murẽnedi" (* c.57).

[100] Kolb ve Tietz, 2001: 347 vdd., 378, dn. 161-62.

[101] Çevik, 2010: 23; Çevik ve Bulut, 2010: 25 vd.; Çevik, 2015: 359.

[102] Bkz. Borchhardt, 2003: 40 vd.; Borchhardt ve Bleibtreu, 2013: 33 vd.

darplarına dayanılarak doğuda Limyra'ya kadar genişlemiş olmasına[103] ve bu süreçte Limyra ile birlikte Phellos, Zagaba, Apollonia, Kyenai, Trysa gibi yakın yerleşimlerin de hanedanlıklarla ilişkili olarak tanınmasına rağmen bu etkin siyaset coğrafyasının içinde yer alan Myra'nın bu dönemdeki tarihsel rolü belirsizdir. Bölgede merkez kentlerin belirleyicilerinden olan hanedanlıkla ilişkili anıtsal mezar mimarisi ya da sikke basımı[104] gibi göstergeler de Myra için henüz açıkça ortaya konamamıştır. Fakat bugün tüm bölgede nicelikte öne çıkan ve benzersiz şekilde nitelikli bir çeşitliliğin geniş bir halk kitlesini kapsayan yaygınlığıyla, zengin bir topluluğun varlığına işaret eden kaya mezarı nekropolleri ve İÖ. 5. yy.dan iz veren duvarlarıyla[105] Klasik akropolünün sunduğu arkeolojik veriler onun konumunu başat bir kent olarak belirler. Akropol bölgesinde, sur içinde ve çevresinde yer alan iki yapı kalıntısı bu anlamda öne çıkar. Bunlardan güney kapıya, dolayısıyla kente bakışımlı konumda bulunan bir temel kalıntısından ibaret olan ilki, J. Borchhardt tarafından "*Naiskos*" şeklinde tanımlanarak sakral bir yapı –tapınak- olarak işlevlendirilirken, kuzey sur duvarının hemen dışında alt terasta bulunan hibrit yapı kalıntısından oluşan diğeri ise bir kült alanı olarak önerilir[106]. Diğer yandan N. Çevik ve ekibi tarafından 2017 yılında akropolde sürdürülen araştırmalara dair ön raporda, temizlik çalışmalarıyla kısmen ortaya çıkarılmış bu iki kalıntıdan güneyde bulunan ilkinin mimari plastik buluntularla birlikte "*pronaos*" ve "*naos*" bölümleriyle tanımlanarak bir "*Heroon*" olduğu belirtilirken, kuzeyde "*A Yapısı*" olarak adlandırılan diğerinin ise mimarisine ilişkin gözlemlerin sondaj bulgularıyla desteklenmesi ile bir toplantı yapısı olabileceği önerilmektedir[107].

İÖ. 4. yy.ın başlarında Perikle'nin Likya üzerinde hâkimiyet sağlama mücadelesi sırasında Myra'nın Trysa ile ortak bir hanedanlık yerleşimi olduğu önerilir[108]. Bu verilerden hareketle Myra'nın nitelik ve nicelikte önde gelen kaya mezarlarından oluşan bölgenin ikinci büyük kentsel kaya nekropollerinin ortaya koyduğu kültür zenginliğine ulaşması ve

[103] Keen, 1998: 111, 113.
[104] O. Mørkholm – G. Neumann, Die lykischen Münzlegenden, Nachrichten der Akademie der Wissenschaften in Göttingen 1978, 7'de Myra ile eşleştirilen, ön yüzde yaban domuzu tasviri bulunan "*mu*" yazılı sikkelerden yola çıkarak F. Kolb ve W. Tietz, kentin İÖ. 5. yy. başlarında sikke darp etmiş olduğunu önerirler., bkz. Kolb ve Tietz, 2001: 378, dn. 161. Fakat bu öneri, Myra'nın bu dönemde sikke bastırmamış olmasını olası görmemekle birlikte N. Çevik ve S. Bulut tarafından, Likya sikkeleri üzerinde kent ve dynast isimlerinin İÖ. 460-420 yıllarından itibaren yer almaya başlaması öne sürülerek en azından zaman açısından tartışmalı bulunmaktadır., bkz. Çevik ve Bulut, 2010: 26.
[105] Borchhardt, Myra: 45'de Myra akropolisinin güney kapısı ve kuzey duvarlarının bazı bölümlerindeki duvar tekniklerinin Ksanthos akropolünde İÖ. 5. yy.a tarihlenen duvarlar ile yakın benzerlik içerisinde olduğunu değerlendirir.; En son bulgu ve değerlendirmeler için bkz. Çevik ve Pedarros, 2010: 255, 258, 274; Çevik vd., 2018, 75-77.
[106] Borchhardt, 2004a: 379-400, Lev. 2. 2; Borchhardt ve Bleibtreu, 2013: 34, Lev. 61/1.
[107] Çevik, 2015: 365 vd.; Çevik vd., 2018: 75 vd., Res. 1-2.
[108] Borchhardt, 2004a: 379 vdd., burada ayrıca hanedanlığın ortak ikametgahları olarak Trysa'nın yazlık ve Myra'nın kışlık olarak kullanıldığı varsayılmaktadır.; Borchhardt ve Bleibtreu, 2013: 34.

devamındaki süreçte Likya Birliği'nin önde gelen üyelerinden biri olmasıyla siyaseten önemli bir konuma yükselmesi bu evrede, özellikle Perikle (İÖ. 390–360) yönetiminde Limyra hanedanlığı döneminde hız kazanmış görünmektedir[109]. Bu durum Myra limanı Andriake'nin Klasik Dönem'in başlarında varlığı bilinmemesine[110] karşın, 2010 yılında ele geçen seramik buluntularının tanıklığında İÖ. 4. yy.'da işlek bir yerleşim olarak[111] karşımıza çıkmasıyla da örtüşür.

Likya'da Karia egemenliği altında Limyra'nın doğuda önemli bir merkez olarak[112] öne çıkmasıyla, kentin bu evrede Myra üzerinde etkilerini sürdürdüğünü gösterirken, aynı zamanda Limyra ile Myra arasında kaya mezarlarından yansıyan Karia kaynaklı[113] bazı kültür etkileşimlerinin de yaşandığını düşündürür. Likya kentleri üzerindeki değişim, siyasi dönüşüm ile urbanistik gelişimler[114] ve kültürel açıdan Hellenistik Dönem ile daha belirgin bir hal alır[115]. Öyle ki Myra'nın kent nekropolü içerisindeki bir kaya mezarı[116] üzerindeki en erken İÖ. 3. yy başlarına tarihlenen yazıtta (CIG 4303) E. Yunanca *polis* olarak anılması[117], son kazılarla ortaya çıkarılan Hellenistik kent dokusuna ait kalıntıların[118] niteliğiyle paralellik gösterir. Bunun yanı sıra aynı evrede Myra'nın liman kenti Andriake'nin de etkin bir öneme kavuştuğu[119], Ptolemaios ile Seleukos kralları arasındaki egemenlik mücadelesine sahne olmuş limanlardan biri olarak bilinmesi[120]; kuleli tahkimatı[121] ve Granarium önünde ortaya çıkarılan isodomik tarzda bir duvar kalıntısıyla[122] hem tarihsel hem de arkeolojik bir gerçeklik olarak ortaya çıkar.

Seleukos kralı III. Antiokhos'un İÖ. 197 sonrasındaki kısa süreli egemenliği ardından Rhodos hâkimiyetine karşı yürütülen mücadeleler sonucunda Likya Birliği'nin federatif çatısı altında toplanan kentler içerisinde Myra ortak meselelere ilişkin kararların alınmasında üç oy

---

[109] J. Borchhardt, bu sürecin Orta ve Doğu Likya beylerinin ortak girişimiyle İÖ. 5 yy. sonunda Attika egemenliğini sonlandırmasıyla başladığını ve güçlenen hanedanlıkların Antiphellos, Zemuri (Limyra) yerleşimleriyle birlikte Myra üzerinde urbanistik gelişimleri teşvik ettiğini belirtir, bkz. Borchhardt, 2003: 62.
[110] Krş. Çevik ve Bulut, 2010: 26.
[111] Çevik ve Bulut, 2010: 38.
[112] Borchhardt, 1978: 183 vdd.; Seyer, 2013: 215, 217 vd.
[113] Karia kültürünün Likya üzerindeki etkileri için genel olarak bkz. Keen, 1998: 175.
[114] Likya'da Myra'nın da içinde olduğu "Yunan" modelli kentleşme işaretlerinin Attika egemenliğinin sonlanmasıyla başlayan süreç ile olan bağı konusunda bkz. Borchhardt, 2003: 62. Ayrıca bkz. Kolb 2008, 159 vdd.
[115] Bryce, 1986: 193; Keen, 1998: 174, 176.
[116] Bkz. burada Kat. *BN. 64*.
[117] Alkan, 2013: 41.
[118] Myra'nın Hellenistik Dönem tiyatrosu için bkz. Çevik, 2015: 370; "Pososis Anıtı" için bkz. Çevik vd., 2012: 66, Res. 2, 70; Öztürk, 2016, 103-114..
[119] T. Zimmerman, İÖ. 3 yy.da Andriake'de bir iskele kurulmuş olması gerektiğini önerir, bkz. Zimmermann, 1992: 221.
[120] Alkan, 2013: 42.
[121] Wurster, Myra: 51 vdd.; Çevik ve Pédarros, 2011: 303 vdd.; Çevik ve Pédarros 2012: 261 vdd.
[122] Çevik ve Bulut, 2010: 38.

hakkına sahip 6 kentten biri olarak bölgede önemli bir konuma yükselmesinin yanı sıra bu anlamda Likya'nın ortasında, en yoğun yerleşim kesimindeki konumu ile kendi bölgesinin kültür ve siyasette etkin bir gücü haline de gelmiştir[123]. Bu süreçte Myra'nın etkinliği, İÖ. 2. yy.ın ikinci yarısına tarihlenen bir yazıttan okunan Batı Likya'nın önemli kenti Ksanthos ile kurduğu *isopoliteia* ilişkisi ile belirir[124]. Geç Hellenistik Dönem'de Tyberissos-Teimiussa ortak *demos*'u ile kurduğu *sympoliteia*'dan[125] anlaşıldığı gibi hâkimiyet alanı batıya genişlemiş; ilkin İS. 2. yy.ın ilk yarısına tarihlenen belgelerle[126] Roma İmparatorluk Dönemi'nde başlayan[127] *metropolis*'liğini Geç Roma Dönemi'nde Likya'nın dini ve idari başkenti olarak sürdürmüştür[128].

[123] Çevik ve Bulut, 2010: 27.
[124] Her iki kentin sakinleri arasında "eşit yurttaşlık hakkı" tesis eden bu antlaşmasının metni, içeriği ve yorumu üzerine bkz. Alkan, 2013: 78 vd., 229 vdd.
[125] Schuler, 2007: 385 vd.
[126] Bkz. Alkan, 2013: 58.
[127] Buna karşın, Magie 1950, 533'de Myra'nın İÖ. 1. yy. başlarında Patara, Tlos ve Ksanthos kentleriyle birlikte "*Likya Ulusu'nun Metropolisi*" unvanını taşıyan dört kentten biri olduğu belirtilmektedir.
[128] Roma Dönemi'nde Myra için bkz. Çevik ve Bulut, 2010: 26 vdd.; Öztürk, 2010: 297 vdd.

İKİNCİ BÖLÜM
LİKYA'DA KAYA MEZARLARI

2. 1. Likya'da Kaya Mezarının Ortaya Çıkışı

2. 1. 1. Köken Üzerine Araştırmalar

Anadolu'da kaya yüzlerinden içeri oyulan odaların mezar işleviyle kullanımı en erken İÖ. 9. yy.ın son çeyreğinde Urartu'da ortaya çıkarken, hemen ardından İÖ. 8. yy.ın sonunda Phrygia'da, İÖ. 5 yy. başlarında Paphlagonia ve ardından İÖ. 5. yy ortalarından sonra Likya'da her birinde özgün biçimleriyle görülmeye başlanır. Keza Arkaik ve Klasik Dönem'de, İran ve Akdeniz coğrafyasında Kyrene ve Etrurya'da kullanılmışlardır.

Kaya mezarlarının Anadolu'da ortaya çıkışında kökene ilişkin teoriler, temelde kültürlerarası etkileşim olgusundan hareket sağlayan iki görüş üzerinde yoğunlaşır. Bu konuda kültürel ilişkinin coğrafik, kronolojik, biçimsel, işlevsel vb. örüntüler üzerinden araştırılması etkileşimin varlığını ya da kendiliğindenlik olgularını öne çıkarmıştır. Urartu başlangıcının çevre kültürler açısından sorgulanışında[129], kaya işçiliğinin teknik bilgisinin aktarımı açısından Hitit geleneği öncellenirken[130]; kayada mezar odası açma fikrinin bir yanda genelde Asur, Mısır örnekleri ya da Kargamış mezarından hareketle Hurri[131] etkisiyle ortaya çıktığı öne sürülmüş, diğer yandan ilk örneklerin Urartu'nun coğrafyasında, kayanın sağlamlılığını ve teknik kolaylıklarını göz önünde bulunduran pratik bir yaklaşımın sonucu olarak öncüsüz bir itkiyle kendiliğinden ortaya çıktığı savunulmuştur[132].

Anadolu'nun diğer kültür coğrafyalarına uzanan kaya mezarı kullanımında ise E. Akurgal, Phryg örneklerine Likya geleneğini kaynak gösterirken[133]; F. Işık ortaya çıkışlarındaki geniş zaman aralığı ile işlev farklılıkları açısından bu etkileşimin tersi yönde geliştiğini, kaya mezarının -elbette Anadolu'daki- ilk yaratıcıları[134] olarak Urartu'nun doğrudan etkisiyle Phrygia'da devam eden geleneğin Likya'ya ulaştığını savunur[135]. Buna karşın N. Çevik kaya mezarı oluşturma fikrinin zamanda ve coğrafyada işlevsel bir

---

[129] Konuya farklı yaklaşımlar açısından ayrıntılı bir bakış için bkz. Çevik, 2000: tümü, öz. 93 vdd.; Çevik, 2003: 231 vd.
[130] Işık, 1987: 169 vd.; Işık, 1989: 15; Çevik, 2003: 223.
[131] M. Karaosmanoğlu, "Urartu Kaya Mezarlarının Kökeni Üzerine", bkz. H. İşkan, G. Işın (Eds.), Anadolu'da Doğdu-60. Yaşında Fahri Işık'a Armağan, İstanbul, (2004), 419-423.
[132] Çevik, 2000: 104, öz. 106; Çevik, 2003: 219 vd., 228 vdd.
[133] Akurgal, 1955: 89-93.
[134] F. Işık, Pers kral mezarlarının "*kayadan oyma sanatı*" açısından Urartu etkisinde olduğu görüşündedir, bkz. Işık, 1987: 176, dn. 101. Ayrıca bkz. Çevik, 2000: 97 vdd., 103.
[135] Işık, 1987: 167 vdd.; Işık, 1989: 16.; Ayrıca bkz. H. İşkan, Kaya Mezarları, şurada: F. Işık, (Yay. Haz. H. İşkan-Ş. Aktaş.) Caput Gentis Lyciae- PATARA Likya Soyunun Başkenti, İstanbul (2011), 81.

gereklilikle bağımsız gelişebileceğini belirtir ve öne çıkan dört - Urartu; Phrygia; Likya; Kilikya- Anadolu kültürünün kaya mezarları arasında yapısal ve işlevsel benzersizliklerin[136] çoğunluk oluşturduğunu göstererek buna ilişkin katı etkileşim görüşlerini reddeder[137]. Öyle ki Likya'ya özgü cephelere sahip kaya mezarları bölgenin pek çok kesiminde baskın bir kültür örgesi olarak kök salmışken, Limyra'dan ötedeki doğu yerleşimlerinde pek az benimsenerek, Trebenna ya da Typalia gibi uç yerleşimlerde tamamen farklı mimari geleneğe sahip geç tarihli birkaç örnekle salt kayada mezar yapma noktasında benzerlik göstermesi ve aynı şekilde bunun yakın komşu Pamphylia'da izole durumdaki az sayıda mezarla temsil edilişi, etkileşimin daha olası olarak görülebileceği mikro coğrafyada bile oldukça kısıtlı yaşandığını göstermiştir[138].

Kaya mezarları çağdaşı yapı formlarını cephe ve/veya iç tasarda az ya da çok, teknik ayrıntılarıyla yansıtmakta benzeşirken, kültürler arasındaki özgünlük bu anlamda yerel mimari özelliklerin yansıtılışında ve defin geleneklerindeki farklılıklar ile ortaya çıkmaktadır.

Sonuçta Anadolu'da anılan kültürler kaya yüzünden içeri oyulan mezarlar oluşturma düşüncesinde birliktelik içerisindedir ve bu düşünce N. Çevik'in belirttiği gibi her ne kadar coğrafyada ve zamanda farklı kültürler açısından bağımsız gelişebilecek basitlikte ise de Anadolu'nun yoğun kültür hareketliliği göz önüne alındığında doğrudan etkileşimle ya da bu gerekmeksizin zamana da dirençli salt bilinç mirası yoluyla İÖ. 1. bin başlarında Urartu'dan kök salarak Likyalı'ya ulaşmış görünmektedir. Elbette bu geleneğin Anadolu'da Likya bağlamında tekrar hatırlanarak bölgeye özgü uygulanışında zamanının ruhuna bağlı farklı siyasal ve kültürel etkenler rol oynamıştır.

2. 1. 2. Tarihsel Yaklaşım

Tarihsel olarak Lukka/Lukki bağlamında tanınması İÖ. 2. bine dek uzanmakla birlikte bir bakıma Likya'yı Likya yapan, siyaset; kültür; sanat vb. gibi pek çok şey İÖ. 6. yy. ile başlayarak Hellenistik Dönem'de Büyük İskender ve ardıllarına uzanan işgalci yabancı güçlerin hâkimiyeti altında geçen yüzyıllar içerisinde belirir. İÖ. 540 yılında Perslerle başlayan bu süreç İÖ. 5. yy.ın 3. çeyreğinde yaşanan kısa süreli Attika egemenliği sonrasında Pers işgalinin yaklaşık İÖ. 360'a ve sonrasında Karialı vasallar eliyle Hellenistik Dönem'e dek uzanan ikinci evresiyle devam eder. Söz konusu evreler boyunca işgalci yönetim erkinin

[136] Bu tespitin Likya açısından daha erken bir yorumu için bkz. Benndorf ve Niemann, 1884: 95 vd.
[137] Çevik, 2000: Çevik, 2003: 219-233, 241 vd., öz. 226'da " Üstelik eğer etkilenme söz konusu olacaksa, Likya Akdeniz ticaret yolları üstünde doğu kültürlerine, kuzeyde Anadolu içlerine, güneyde deniz yolları aracılığıyla Kıbrıs ve Mısır'la da ilişki içinde olduğundan farklı etkilenme alternatiflerine de sahiptir. Kıbrıs'taki ahşap taklidi işçiliğe sahip daha erken mezarlar vardı."
[138] Çevik, 2003a: 108-114.

sistemli feodalizm içerisinde yerli hanedanlıklar eliyle bölgenin geniş kesimlerinde politik olarak uygulanmaya konması yaşamın her alanında olduğu gibi bölgenin sanat ve kültüründe de elbette bazı yabancı etkiler yanında genel biçim ve biçemiyle şaşırtıcı şekilde yerel anlayışla görkem kazanmış gelişimlerin yaşanmasına neden olmuş görünmektedir. Bu durum en açık şekilde, dikme mezarlar yanında, lahitler ve çok sayıdaki kaya mezarı gibi bölgenin mezar anıtları ile anlam kazanır ki bunların ortaya çıkışı genelde İÖ. 550-460 ile İÖ. 400-360/300 yıllarını kapsayan iki evre üzerinden değerlendirilir[139].

Perslerin temelde düzenli vergi geliri ve askeri destek beklentileriyle biçimlenmiş egemenlik kurma biçimi Likya'daki mevcut yönetim sistemine[140] farklı bir siyaset anlayışı kazandırmıştır[141]. Yönetim erki sistemli feodalizm içerisinde yerli hanedanlıklar eliyle bölgenin geniş kesimlerinde politik olarak uygulanmaya konmuştur. Likya'nın idari sisteminden yansıyan kısmen özgür durumu[142] Pers egemenliğinin temelde vergi toplamak gibi finansal ya da askeri strateji açısından kendi çıkarlarını önceleyen -Likya'nın özel coğrafi koşullarını da gözeten-[143] pratik yol olarak politik bir seçimden kaynaklanmış görünür. İÖ. 468 yılında gerçekleşen Kimon'un seferi sonrasında Attika egemenliği altında yaşanan kısa süreçte ise Likya üzerindeki Hellen nüfuzunun niteliği bazı tartışmalar üzerinden değerlendirilebilir. Görünürde kısıtlı bir coğrafi kapsamda[144] büyük oranda ekonomik temelli[145] etkiler yaşanır. Öyle ki Attika-Delos Deniz Birliği'ne karşı vergi yükümlülüğüyle bağlantılı olarak Batı Likya'da Atina sistemine yakın hafif standart sikkeler basılmaya başlanmışken, bölgenin orta ve doğu kesimlerinde Pers sistemine yakın ağır standartta sikkeler kullanımdadır[146]. Bir önceki evrede olduğu gibi kentler yerel beyler yönetimdedir. Buna karşın bölgede demokratikleşmeye doğru evrilen idari-politik bir değişimin yaşanmış olduğu; aristokratik yönetim geleneğinin güç kaybederek çoğulcu idare kurumlarının ortaya çıkmaya başladığı da düşünülür[147]. İÖ. 5. yy. ortalarından itibaren darp edilen sikkelerde Likya beylerinin tasvirlerine ilk kez kent isimleri eşlik eder. Likya'da bu zaman aralığına (yaklaşık İÖ. 460-430/410) tarihlenebilecek, Likya yönetici aristokrasisinin güç göstergeleri

[139] Bkz. Kjeldsen ve Zahle, 1975: 347-350, Res.27; Borchhardt, 199; 239 vd.
[140] Pers işgali öncesinde Likya'da "dynastik" - "beylik" sisteminin var olduğuna ilişkin öneri için bkz. Keen, 1998: 38 vdd., 76-82; Özüdoğru, 2008: 13 vdd.
[141] Bryce, 1983: 32 vd; Zahle, 1989: 170.
[142] Pers işgali altındaki Anadolu'nun diğer bölgelerine nispetle otonom Likya yönetimi için bkz. Bryce, 1986: 101 vd., 108 vd.; Keen, 1998: 39 vd., 88 vdd.; Kuban, 1999: 335; Çevik, 2015: 36, 109-112.
[143] Bryce, 1983: 33.
[144] Childs, 1981: öz. 59-60, dn. 25, genel olarak. 57-61.
[145] A. H. M. Jones, Likya'nın deniz birliğine ödemekle yükümlü olduğu nispeten yüklü miktardaki vergiyi karşılayabilmesi için organize bir mali yapıya sahip olması gerektiğini ifade edilir., bkz. Jones, 1971: 97.
[146] Mørkholm, 1964: 66 vd.; Mørkholm ve Zahle, 1976: 57-61; Mørkholm ve Neumann, 1978: 5 vd.
[147] Borchhardt, 1999: 11.

olarak kabartmalı mezar anıtlarının bulunmayışı, Atina'nın bu dönemde bölge siyasetine -Attika-Delos Deniz Birliği'ndeki hegemonik liderlik politikası bağlamında- etkisi[148] üzerinden, Attika'da İÖ. erken 5. yy.dan itibaren uygulanan (İÖ. 480-30) bireysel kişiliklerin bu şekilde ön plana çıkmasını engelleyen mezar lüksü yasaklarının[149] bir yansıması olarak açıklanmaktadır. Buna rağmen Attika egemenliğinin Likya'nın idari ve sosyokültürel yapısında bu denli kritik değişimler oluşturduğunu düşündürecek yeterli veriler bulunmamaktadır[150]. Buna karşın, bölgenin sikke darplarında görülen farklı standartlar Attika egemenliğinin Likya'nın batısı ile sınırlı olduğunu düşündürmekte; birliğin bu kısa süreç boyunca, vergi toplamak konusunda yaşadığı sıkıntılara son vermek üzere askeri yöntemlere başvurarak bölgeye gönderdiği askeri birliğin komutanı Melesandros'un Likya'da bir Likya asili olan *Trbbẽnimi* tarafından öldürülmesiyle de beliren dirençle karşılanmış olduğu ise açıktır.

2. 1. 3. Arkeolojik Yaklaşım

Likya'da mezar mimarisine ait ilk görünümler yaklaşık İÖ. 7. – 6. yy.larda genel olarak taş yapılı anıtlar[151], Tümülüs[152] ile "Oda Mezar"[153] olarak bilinen türlerle belirir. Yakın bir geçmişte keşfedilen, "Podyum/Teras Mezarlar" olarak adlandırılan bir diğer tür ilk sayılanlarla aynı zaman aralığında kullanım görür. Bunları, Pers işgali öncesi tarihiyle bilinen en erkeni[154] Ksanthos'daki "Aslanlı Mezar"[155], İsinda ile örneklenen, Geç Arkaik Dönem'de yaygın ve İÖ. 4. yy.la kadar tarihlenebilen Likya'ya özgü bir form olarak karşımıza çıkan "Dikme Mezarlar"[156] izler. Lahitler ise genel olarak İÖ. 4. yy.la birlikte kullanılmaya başlanmıştır[157]. Likya'da kaya mezarlarının ne zaman ortaya çıktığı sorusu ancak tarihlenebilen yazıt ya da kabartmalara sahip Likya Cepheli örneklerin yaygınlığı bağlamında

---

[148] Borchhardt, 1980: 7 vd.; Bruns Özgan, 1987: 34 vd.; Krş. Childs, 1981: 61; Ayrıca, bu durumun son Ksanthos araştırmalarıyla yeni açığa çıkarılan heykeltıraşlık eserleri açısından sorgulanması için bkz., Karademir, 2016: tümü, öz. 126.

[149] Bu konuda bkz. V. Zinserling, "Das Attischen Grabluxusgesetz des frühen 5. Jahrhunderts.", Wissenschaftliche Zeitschrift der Friedrich-Schiller-Universität Jena. Gesellschafts- und sprachwissenschaftliche Reihe, 14, 1965, 29-34.

[150] Özüdoğru, 2008: 54.

[151] Ksanthos kentinin güneydoğusundaki son araştırmalarda ortaya çıkarılan kalıntılar arasında en erken İÖ 7. yy.a tarihlenen anıtsal bir mezar yapısının varlığı önerilmektedir, genel olarak bkz. Varkıvanç, 2018: 920-933.

[152] Hülden, 2006a: 263 vdd.

[153] Hülden, 2006a: 267 vdd.

[154] Bk. yukarıdaki dn. 151.

[155] Demargne, 1958: 31 vd.

[156] Dikme mezarlar ve tarihlendirmeleri için bkz., Kjeldsen ve Zahle, 1975: 340 vdd.; Borchhardt, Myra: 99; Deltour Levie 1982; Özhanlı, 2002: 73-106; Marksteiner, 2002: 124, öz.128; Marksteiner, 2005; Özüdoğru, 2008: 49 vdd., 65-75.

[157] Kjeldsen ve Zahle, 1975: 349, Res. 27; İdil, 1993: 20 vd.

geleneksel olarak Perslerin gelişinden yaklaşık 150 yıl sonrasında, İÖ. 4. yy. olarak cevaplandırılır[158].

Likya Cephesi'ne ait bilinen en erken mimari temsiller, Ksanthos'da akropolde bulunan, İÖ. 480'den itibaren tarihlendirilen F, G ve H olarak bilinen taş anıtlar[159] ile agorada yer alan İÖ. 5 yy. tarihli monolit yontulmuş ev mezar[160] yüzlerinde belirir. Bunlarla birlikte Avşar Tepesi'nden, İÖ. 6.yy sonundan İÖ. 4.yy başlarına kadar tarihlendirilen "inşa edilmiş ev mezar"larda da bazı elemanlarıyla kullanıldığı düşünülmektedir[161]. Ksanthos ve Avşar Tepesi'ndeki söz konusu bu örneklerin sonraki Likya cepheli kaya mezarı fasatlarına kaynak oluşturduğu öne sürülür[162]. Elbette Likya'da kaya mezarları yalnızca Likya Cephesi gösteren örneklerle karakterize olmaz; bu sınıf içerisinde "Güvercin Yuvası" olarak adlandırılan mezarlardan, yalın girişlerden oluşan basit gruplara ve tapınak mimarisini yansıtan mezarlara kadar çok çeşitli türler de bulunur. Bunlar henüz, tip - alt tip ayrımlarıyla ortaya konulabilen bir sınıflama içerisinde değerlendirilememiş ve de kronolojik olarak sağlıklı bir temele oturtulamamıştır. Dolayısıyla Likya kaya mezarlarının tarihlendirilmeleri, kendi içinde basit açıklıklardan gelişmiş ahşap mimariye ve sonrasında tapınak cephesine ya da tersine gelişimde kronolojik ilerleyişi öneren teorik yaklaşımların[163] yanında, cephelerdeki bazı mimarlık öğeleri ile birlikte, tarihlenebilen kabartma ve yazıtlar taşıyan ya da diğer arkeolojik malzemelerle ilişkili bazı bireysel örnekler üzerinden saptanmaya çalışılır. Bu girişimler, her ne kadar Likya kaya mezarlarının, tarihlendirme açısından bilgi veren az sayıda ve genellikle belli bir tipi temsil eden mezarlar üzerinden İÖ. 4. yy.da yoğun bir şekilde üretildiğini ortaya koysa da bu mezar türünün çeşitli tiplerde bireysel örnekleriyle en azından İÖ. 5. yy. içlerinde ortaya çıktığı anlaşılmaktadır.

Araştırma tarihine genel bir bakış son yıllarda ulaşılan destekleyici verilerin ışığında yaygın bir şekilde seslendirilen bu olgunun, 19. yy. gibi çok daha erken bir zamandan itibaren bazı tarihleme önerileri ile tartışıldığını gösterir. Öyle ki 1855'de C. Fellows, Likya tarihine ilişkin bilinenlerle birlikte nümismatik çalışmalardan elde edilen verileri kullanarak Likya anıtları üzerine zamansal bir karşılaştırma ortaya koydu[164]. Onun kısıtlı örneklerle oluşan

---

[158] Likya kaya mezarı araştırmalarına konu edilen yazıt ve/veya kabartmalı bireysel kaya mezarları ile Myra ve Limyra kaya nekropollerindeki örnekler genel olarak İÖ. 4. yy. ve sonrasına tarihlenir. Bkz. Kjeldsen ve Zahle, 1975; Zahle, 1979: 314 vdd.; Borchhardt, Myra: 112, 114 vdd.; Bruns Özgan, 1987: Kuban, 2012: 120 vdd.; Yılmaz, 1993: 96.

[159] Bu anıtlar, işlevleri ve tarihlendirmeleri üzerine tartışmalar için bkz. FdX, II: 49-74.; Keen, 1992: 54 vdd; Keen, 1998: 186 vdd.; Draycoat 2015; Karademir, 2016: 12 vdd., 52 vdd.;

[160] Bkz. Demargne, 1974: 21-24, Lev. II-IV, Res. 1, 2.

[161] Kolb, 1998: 43; Kolb ve Thomsen, 2005: 136; Avşar Tepesi'nde yapılan çalışmalar için bkz. Thomsen, 2002.

[162] Kolb ve Thomsen, 2005: 136 vd; Seyer, 2004: 236, dn. 65.

[163] Benndorf ve Niemann, 1884: 96; Dinsmoor, 1950: 66 vdd.

[164] Fellows, 1855: 1 vdd.

tablosunda kaya mezarları yaklaşık İÖ. 5. yy. ortasına yerleştirildi. 1884'de O. Benndorf ve G. Niemann dörtgen açıklıklara sahip basit kaya mezarlarını Likya cepheli kaya mezarlarından "ev-mezar"a ve son evrede tapınak mezarlara ulaşan evrimsel bir gelişim aşamasının –İÖ. 5. yy.a denk gelen[165]- ilk örnekleri olduğunu önerirken[166], W. Dinsmoor yalnızca mimari form gösteren mezarları kapsayan sınıflandırmasında Likya'nın yerli yapı tekniğini taklit eden mezarları en erkene yerleştirdi. 1975'de K. Kjeldsen ve J. Zahle, İÖ. 6 ve 5. yy.larda Akdeniz ve çevresindeki gelişimlerle bazı kültür merkezlerinde ortaya çıkan kaya mezarlarından hareketle Likya'da kaya mezarının –yerel yapı biçimlerini yansıtan cepheler bağlamında- ortaya çıkışını eş zamanlı etkilerle sorgular; onlar bu yapı görünümünün kaya mezarı fasatlarında kullanımını Ksanthos anıtlarının hemen sonrasındaki bir zamanda başlatır[167]. Ksanthos anıtlarını göz önünde bulunduran bir diğer araştırmacı B. Kupke kaya mezarlarının ilk kullanımının İÖ. 5 yy.a tarihlenmesi gerektiğini belirtir[168]. J. Borchhardt serbest duran anıt mezarlara öncelik tanıyarak kaya mezarlarını bunlardan sonraki bir aşamaya yerleştirdi[169] ve cephede basit bir açıklıktan ibaret görünen çok çeşitli kaya mezarı türlerini ise yalnızca giydirme ("montaj") cepheli tipten hareketle[170] İÖ. 350 ve sonrasına tarihleyerek bu konuda farklı bir gelişimi savundu[171]. O. Hülden "Basit Kaya Mezarları" olarak tanımladığı geniş grup içerisindeki bazı tipleri Timiussa mezarı üzerinden İÖ. 5. yy öncesine tarihlenebileceğini[172] bununla birlikte yapısal özellikler gösteren kaya mezarlarının da en azından Likya Cephesi ile "ev mezar" örneklerinden hemen sonra belirdiğini değerlendirir[173]. M. Seyer'in Çindam'da gösterdiği üzere, *Ñθurigaχã*'nın kombine edilmiş mezar tesisi, yazıtına atfedilen tarihle paralel gelişimdeki mimari özellikleriyle, geleneksel zaman noktasının yaklaşık 50 yıl öncesine, İÖ. 5. yy. ortasına tarihlendirilmesiyle[174] büyük oranda Likya Cephesi'nin kullanıldığı ilk kaya mezarı örneklerinden biri[175] olarak ortaya çıkar. Keza C. Bruns Özgan Myra'daki *DN.24* no.lu mezarın bazı kabartmalarını İÖ. 5.yy.ın son çeyreğine ait özelliklerle tanımlar[176]. Tapınak cepheli kaya mezarları açısından da bu

[165] Hülden, 2006: 44.
[166] Benndorf ve Niemann, 1884: 96.
[167] Kjeldsen ve Zahle, 1975: 349, Res. 27
[168] Kupke, 1992: 49 vd.
[169] Borchhardt, Myra: 98 vd.; Borchhardt, 2004: 145-156.
[170] Krş. Hülden, 2006: 45.
[171] Borchhardt, Myra: 98, dn. 17; Borchhardt, 2004: 145 vdd., 155 vd.
[172] Hülden, 2004: 18 vdd., 48 vd., Res. 2, 5, 6, Lev. 2, 3-5; Hülden, 2006: I, 47 vd.
[173] Hülden, 2006: I, 48 vd.
[174] Seyer, 2004: 225 vdd.
[175] Yazıtı üzerinden İÖ. 5 yy. ortası ya da hemen sonrasına tarihlenen Phellos'daki *Xlasitini'*nin mezarı için bkz. G. Neumann, Neufunde lykischer Inschriften seit 1901, 7. Ergbd. TAM (1979) 26 f. N 310 Res. 8; Bryce, 1986: 46, I.
[176] Bkz. Bruns Özgan, 1987: 96-99.

yönde öneriler sunulur: "Bellerophon Mezarı" olarak bilinen yaygın adına karşın, yakınında fakat sıra dışı konumda bir Likçe yazıt ile *"Hrikttibili*"nin sahipliğinde görülmek istenen Tlos'daki İyonik tapınak cepheli mezar, kazı ekibi tarafından alınlık ve *pronaos* kabartmaları üzerine yeni bir kritik ve mezar odası dolgusu içerisinde bulunan seramik parçaları ile İÖ. erken 5. yy. (İÖ. 480-450) içerisinde değerlendirilirken, bu durumun Likya cepheli mezarlar için de paralellik oluşturması gerektiği öne sürülmektedir[177].

2. 2. Likya'da Kaya Mezarlarının Yayılımı

Kaya mezarlarının Likya'daki dağılımı[178], büyük oranda Likya cepheli örnekler göz önünde tutularak bölgenin kültürel sınırlarının anlaşılmasında sıkça başvurulan belirteçlerden biri olarak kabul edilir[179]. Likya kültürü ile ilişkilendirilen kabartma ve yazıt taşıyan birkaç örnek dışında, aydınlığa kavuşturulamamış –cephe ve iç mekân tasarımı gibi- özellikleriyle birlikte salt cephe görünümleri açısından bakıldığında Anadolu'nun diğer bazı kültür bölgelerinde de rastlanmaları ve de genelde belirli aidiyetler gösteren örneklerden oluşmamaları nedeniyle "Güvercin Yuvası" mezarlar, "Yalın Cepheliler" içerisindeki çoğu tip ya da "Tapınak Cepheliler"den oluşan diğerleri bu anlamda güvenilir değillerdir.

Likya'nın kalıcı kültür izleri olarak Likya cephesinin mimari unsurlarını sergileyen kaya mezarları en nitelikli örnekleri de dâhil olmak üzere bölgenin tarihsel ve arkeolojik veriler ışığında önde gelen yerleşim merkezlerinin nekropollerinde yoğunlaşırlar. Öyle ki bölgenin tüm kesimlerindeki yaklaşık 1000 adet kaya mezarının yarıya yakını bu merkezlerde bulunur. Dağılımda nitelik ve nicelikte önde gelen örnekleri barındıran odak coğrafi kapsam, başta çok sayıda yerleşimin yoğun biçimde kümelendiği orta (merkez) kesimi olmak üzere, Likya'nın nehir ağlarıyla bereketlenen vadi boyları ya da delta ovalarındaki bereketli toprakları üzerinde konumlanan söz konusu kentler ile bunlar arasında ve çevresinde kalan yerleşimlerle belirlenir[180]. Doğuda Limyra -328 adedi bulan genel toplamın içerisinde-

[177] Korkut, 2015: 289 vdd.; Işın vd., 2015: 158, 165-168, Çiz. 3; Işın ve Yıldız, 2017: 89 vdd., 105 vd.; Korkut vd., 2017: 21 vdd.

[178] Likya mezar araştırmalarında, kaya mezarlarının tüm tipleriyle bölgedeki varlığına ilişkin sayısal veriler K. Kjeldsen ve J. Zahle tarafından tespit edilmiştir. Onlar, kaya mezarlarının farklılıklarını gözeten ayrıntılı bir istatistiğe bağlı olmadan bölgede yaklaşık 950 adet kaya mezarının varlığından söz ederek genel bir toplama işaret ederler, bkz. Kjeldsen ve Zahle, 1975: 314 vd., 317, Res. 3; Ayrıca bkz. Zahle, 1983; J. Borchhardt'ın 2003 tarihli çalışması söz konusu ilk sayısal tespitlerin ardından geçen yaklaşık 30 yılda bu konudaki geniş verileri kullanarak kaya mezarlarının sayısal dağılımı ve yayılımını bölge yerleşimlerini çevreleriyle de ele alan nispeten daha belirgin bir istatistik ile ortaya koymuştur. Bu çalışmaya göre tüm tipler dâhilindeki sayı yaklaşık 1050'yi aşmaktadır, bkz. Borchhardt, 2003: 50-55, Lev. 12-14.

[179] Kjeldsen ve Zahle, 1975: 314 vd.

[180] Buna rağmen cephe mimarisiyle, kabartma ya da yazıtla nitelik kazanmış tekil örneklere bu anlamda ikincil yerleşimler içerisinde de rastlanılmaktadır.

yaklaşık 240 adet[181] kaya mezarıyla bu anlamda başa yerleşirken, bölgenin orta kesiminde yer alan Myra yaklaşık 80'i aşan adet (Genel toplam 104) ile ikinci sırada yer alır. Batıda Pınara ve Tlos sayısal anlamda ön plana çıkan diğer kentler olarak belirir ve ardından onları Telmessos ve Ksanthos izler[182]. Patara ise bilinen 4 adet kaya mezarıyla bu anlamda istisna oluşturur[183].

Kent merkezlerinde nekropoller oluşturan kaya mezarları çevre-kırsal yerleşimlere doğru seyrekleşerek azalmakta, coğrafyanın sınır boylarında ise yoğunluğu azalan noktasal temsiller biçiminde dağılım göstermektedirler.

Klasik Dönem'de siyasi sınırların belirsizliğine ve zamansal değişkenliğine karşın Likya'nın özellikle kuzeyde Milyas ve Kabalis; batıda Karia Bölgesi ve doğuda Pamphylia ve Pisidia bölgeleri ile çevrelenen sınır kesimleri, çeşitli oranlarda karşılıklı kültür etkileşiminin yaşandığı alanlar olarak belirir[184]. İÖ. 4. yy. ile birlikte Milyas'daki Likya etkisi bölgenin batı-güney tarafında yoğunlaşır. Milyas'ı güneybatıdan Likya içlerine bağlayan Akdağlar ile Susuz Dağ arasındaki vadi boyu yerleşimleriyle Likya, Elmalı Ovası'nın batı-güneybatısına İslamlar ve yakın çevresiyle dayanır[185]. Bu kesimde Likya cepheli kaya mezarları, üçü İslamlar'da olmak üzere, Aytaş Mevkii'nde; güneyde Armutlu, Podalia, ve kuzeyde Kızılca ve Eskihisar'da tespit edilmiştir[186]. Özellikle Kızılca kaya mezarının Perikle zamanını işaret eden yazıtı[187] ve İslamlar kalıntılarının niteliklerinden yola çıkılarak bölgenin bu kesiminde İÖ. 4 yy. ile birlikte Likya egemenliğinin tesis edildiği anlaşılır[188]. Likya cephesi, Elmalı Yaylası özelinde anılan noktalar dışında bulunmamakla birlikte, Ak Dağların arka tarafında Gölhisar Ovası'nın doğu yanından güneye doğru sıralanan Karaköy Killik mevki[189], Hasanpaşa[190], Uylupınar (Gâvur Damı)[191], Söğüt[192], Yazır Çirçiller/Pirenli[193], Anbarcık[194] ve Kozağacı[195] yakınlarında kaydedilen kaya mezarları ile kuzeyde Kabalis'e kadar uzanır[196].

---

[181] Bkz. Kuban, 2012: 40 vdd.
[182] Bu konuya genel bir bakış için bkz., Borchhardt, 2003: 50 vd., Lev. 12-14.
[183] Bu istisnai durumun sorgulaması için bkz. Yılmaz, 1993: 87 vdd.; İşkan, 2002: 274 vd.
[184] Genel olarak kaya mezarları ve ölü gömme gelenekleri bağlamında bkz. Mellink, 1976; Çevik, 1996.; Işık, 2015: 187-237.; Gay ve Corsten, 2006; Dökü, 2015; Dökü, 2015a; Roos, 1971; Diler, 2015: 145-186.; Çevik, 2003: 232 vd.; Çevik, 2003a; Çevik, 2015: 49 vdd, 268-283; Özhanlı, 2015: 445-450.
[185] Çevik, 1996: 64 vd., öz. 66.
[186] Mellink, 1976: 23, Res. 2; Çevik, 1996: 64 vdd., Res. 3-5, 11-13.; Lockwood, 2011: 30-63, 179 vdd., Res. 28.
[187] Borchhardt, 1997: 3, no. 25.
[188] Çevik, 1996: 64 vdd.; Keen, 1998: 163; Krş. Lockwood, 2011: 202 vdd.
[189] Özsait, 2007a: 109 vd. Res. 2; Dökü, 2015: 81vd.
[190] Dökü, 2015: 80 vdd., dn. 42, Res. 10-13
[191] Dörtlük, 1977: 11, Res. 9, Lev. 6-8; Gay ve Corsten, 2006: 47 vdd. Res. 2-5
[192] Gay ve Corsten, 2006: 49 vdd., Res. 6-10.
[193] Özsait, 2008: 312, Res. 4.
[194] Gay ve Corsten, 2006: 51 vdd., Res. 11-15.
[195] Gay ve Corsten, 2006: 53-54., Res. 16-19; Seyer, 2007: 715 vdd, Res. 1-6.

Likya siyasi sınırlarının Geç Klasik Dönem'in kısa bir zaman diliminde Phaselis'e değin uzandığı doğu yönünde Rhodiapolis, Likya cepheli kaya mezarlarından oluşan nekropole sahip en uç yerleşim[197] olarak belirirken, Beykonak'dan[198] sonra hemen ilerisindeki Asartaş, Likya cephesinin kanonik olmayan bir örnekle (*Ipresida*'nın mezarı) temsil edildiği son noktadır[199]. Zira daha ötede Likya'nın doğu sınırında yer alan Typalia ve Trebenna'da kaydedilmiş kaya mezarları mimarisi, cephede ve de iç mekânda Likya kültür etkisinin büyük oranda dışındaki bir geleneğe aittirler[200]. Buna karşın batı yöndeki Likya-Karia sınırı kültür etkileşiminin karşılıklı, nispetle yoğun yaşandığı bir alan olarak belirir ki Dalaman Çayı'nın doğusundaki geçiş kesiminde yer alan Elcik, Daedala, Krya yerleşimleri toplamda 9 adet örnekle Likya cepheli kaya mezarı varlığının batı sınırını çizer[201].

2. 3. Likya Kaya Mezarlarının Tipolojisi

2. 3. 1. Likya Kaya Mezarlarının Sınıflandırma Denemeleri

Likya Bölgesi'ndeki mezarların çeşitliliğine ilişkin -kelimenin tam anlamıyla- ilk resim C. Fellows'un 1841 ve sonrasında 1855 tarihli yayınlarında ortaya konmuştu[202]. Onun çalışmasında on üç farklı cephe tipiyle Likya kaya mezarları, yapım tekniği açısından farklılıkları gözetilerek görselleştirilmiş dikme mezarlar, lahitler ve inşa edilmiş diğer mezar türleri arasında yer aldı. Kaya mezarlarına ayrılan iki levhada bu türün bazı cephe tipleri çizimlerle gösterildi. Fellows'un çalışması mezar fasatlarının farklılıklarını ortaya koyan sistematik bir alt tipleşmeye ilişkin çözümleyici bir yarar sağlamasa da ana türlerin tespiti açısından üst bölümlenmede doğru olanın basitliğiyle kendini gösteren ve inşa biçimini esas alan bir kıstasın belirleyiciliği konusunda yol gösterici olmuştur.

C. Texier'in bölgedeki birçok mezar anıtı üzerinde çalışmalar sürdürerek kaya mezarlarını benzersiz ayrıntılı çizimlerle belgelemesinin[203] ardından 1884'de, O. Benndorf ve G. Niemann, tipolojiye yönelik ilk sistematik çalışmaya imza atarak Likya mezar anıtlarını, *I. Kaya Mezarları* , *II. Lahitler, III. Dikme Mezarlar* ve *IV. Helenize Mezarlar* başlıklarıyla 4

---

[196] T. Corsten'in, Kabalis güneyinde İÖ. 4. yy.da, Likya cepheli kaya mezarlarının varlığıyla beliren Likya kültür etkisinin Milyas üzerinden Kabalis'e taşınması görüşü için bkz. Gay ve Corsten, 2006: 57 vdd.; Ayrıca bkz. Dökü, 2015a: 191 vd.
[197] Çevik, 2003a: 109.
[198] Bkz. Seyer ve Tekoğlu, 2009: 217-226.
[199] Bkz. Işın, 1994: 68 vd. Ayrıca bkz. G. Işın, "Topal Gavur'dan Apollonios'a: Bir Keşif Öyküsü". Aktüel Arkeoloji (Mart/Nisan 2011) 88-95.
[200] Çevik, 2003a: 110-114. Çevik, 2015: 502 vdd., 520-29.
[201] Kjeldsen ve Zahle, 1975: 315, 317, Res. 3; Roos, 1985: 12 vdd., 50, Lev. 2-3, 36; Lev. 7-8, 44-46; Lev. 19-20, 55-56.
[202] Fellows, 1841: 104 vd., Lev. 6, 128 vdd. Lev. IX. vd.; Fellows, 1855: 1, 18 vdd.
[203] Texier, 1849: 179-209, 221-241, Lev. CLXV-CCXXXI.

grupta incelemiştir[204]. Onların çalışmasında ilk grup olarak tanımlanan kaya mezarları -Lahitler ile birlikte- temelde, zaman ve kayadan ayrışma oranları arasında doğru orantılı bir ilişki esasında gelişim göstermekte, böylelikle kayada basit açıklıktan ibaret türler zaman açısından başa yerleşirken; ardından gelen tek cepheli kaya mezarları zamanla iki, üç ve dört taraflarıyla yapısal özellikler göstererek kayadan bağımsızlaşmaktadır. İlk olarak Fellows'un çalışmasında "inşa biçimi" olarak tespit edilen bir ölçüt O. Benndorf ve G. Niemann tipolojisinde ana türlerin ayrımında ilk üç grup açısından belirleyiciyken, son grubun oluşturulmasında mimari tarzı öne çıkaran bir kıstasın kullanımı türler arasında -örneğin teknik açıdan kaya mezarı olarak üretilmiş birçok mezarın cephe mimarisinin gösterdiği özellikler açısından "*Hellenize Mezarlar*" grubu altında da yer alması gibi- geçirgenliğe müsait bir durum yaratmıştır.

F. Oelmann'ın 1930 tarihli sınıflandırma önerisi[205] ise iki ayrım üzerinde temellenir: Yalnızca dikme mezarların oluşturduğu ilk grubun karşısında diğer bütün Likya anıt mezarlarının kümelendiği az ya da çok yerden yükseltilmiş "*Sandık*" (sanduka) biçimliler grubu yer alır. Bu bölümleme esasta ölünün yatırılma biçimini belirleyen mezar odalarının plan-boyut farklılıklarını gözetir. Bu bağlamda Oelmann, kaya mezarlarını ölünün uzanır biçimde yatırılmasına yönelik oda düzenlemeleri açısından lahit mezarlarla ilişkili görmekte; İÖ. 5 yy. ortasından başlayan süreçle birlikte kaya cephelerdeki yerel yapı görünümünün gittikçe Hellen formlarıyla yer değiştirdiğini önermektedir. Bu haliyle Oelmann'ın bölümlemesi kaya mezarlarının yapı biçimleri ve mimari özelliklerinin çeşitliliğine bakış sağlamaz.

W. B. Dinsmoor, dikme mezarları dışarıda tuttuğu sınıflandırmasında zamansal gelişimi esas tutarak, kaya mezarlarında "*Likya evinin*" özgün ahşap taklidi cephelerini en erken formlar olarak kabul ederken; bu cephede dam saçağı altında dizili yuvarlak kirişlerin yerine, İyonik bir özellik olarak gördüğü dörtgen kesitli kirişlerin kullanıldığı örnekleri tipleşmede bir sonraki gelişim olarak görür. Dinsmoor'un sınıflandırmasında üçüncü tipi "*Likya-İyonik mezarlar*" tanımlamasıyla –taş mimariden- tapınak mimarisinden temsiller içeren cepheler oluşturmakta ve son olarak Likya lahitleri kümelenmektedir[206]. W. B. Dinsmoor mezar anıtları içerisindeki yapı çeşitliliğini tam anlamıyla ortaya koymadan Likya'ya özgü cephe mimarisindeki dam biçimlerinin değişimi gibi özelliklere odaklanan bir tipleşme ölçütü kullanır.

---

[204] Benndorf ve Niemann, 1884: 95-113.
[205] Oelmann, 1930: 241 vdd.
[206] Dinsmoor, 1950: 66-68.

Etkileşim kuramlarını önde tutan E. Akurgal, detaylı bir ayrımdan ziyade mimaride yerel ile yabancı tarzlara odaklanan genel bir bölümleme sunar. Akurgal, sınıflandırmasında mezar anıtlarını üç ana grup altında topladı. Likya'daki mezar anıtlarının büyük kısmını oluşturan özgün mimari görünümdeki düz damlı ve semerdamlı cephelere sahip kaya mezarları, "*ev mezarlar*", "*Anadolu geleneği içerisindeki yerel mezar anıtları*" başlığı içerisinde değerlendirildi; yerel mimari unsurlar ile bütünleştirilmiş karışık formlar "*Hellen mimari elemanlarının bireysel olarak temsil edildiği mezarlar*" olarak tanımlandı ve üçüncü olarak, sütun; üçgen alınlık; diş sırası vb. gibi elemanlarla oluşturulmuş diğer mezar cepheleri "*Hellen mimari düzenini yansıtan anıt mezarlar*" başlığı altında düzenlendi[207].

Fransız araştırmacıların Ksanthos özelindeki çalışmaları[208], kentin taş mezar anıtlarını inşa tekniği ve biçimiyle öne çıkaran ev mezarlar, kaya mezarları, lahitler, dikme mezarlar başlıklarıyla inceledi. Sonuçta kaya mezarı ile kayadan dört yüzüyle ayrışmış "*ev mezar*" olarak adlandırılan türlerin arasında bir ayrım ortaya konuldu. En başında Benndorf ve Niemann tarafından işaret edilmiş bu ayrım kategorik olarak daha belirgin bir biçimde J. Borchhardt tarafından sunulur.

J. Borchhardt 1975'de, O. Benndorf ve G. Niemann'ın sınıflandırmasını yapısal ayrıntıları gözeten bir sistematik içinde geliştiren, daha çözümleyici bir tipoloji önerdi[209]. Borchhardt'ın Likya anıt mezarları sınıflandırması, 5 mezar tipini inşa biçimlerine göre gruplayan iki ana başlık ile açılır: "A *Freistehende Grabdenkmaler*" - Serbest Duran Mezar Anıtları ve "B *Fels/Kammer-Graber*" – Kaya / Oda Mezarlar. Genel olarak biçim özelliklerine göre ayrım gösteren alt tipler "*Dikme Mezar*", "*Ev Mezar*", "*Tapınak Mezar*", "*Lahit*" ve "*Çift* -İkiz- *Mezar*" olarak ayrıldı. Onun, "B Kaya/Oda Mezarları" sınıfını "*Ev Mezarlar*" grubu altında dam biçimlerine göre ayırdığı *–B II a. Yuvarlak Ağaçlı Düz Dam; B II b. Diş Sıralı Düz Dam, B II c. (Sattel) Beşikçatılı; B II d. Sivri Tepeli Çatı*- dört tip ile "*Tapınak Mezar*" grubunda planı kıstas alan - *B III a. templum in antis*; *B III b. Peripteros*- iki tip oluşturdu. Böylelikle Borchhardt, Likya mezar anıtlarını "Serbest Duranlar" ve "Kaya Mezarları" olarak üst başlıklarla ikiye ayırarak, genel açısından türleşmede form ve temsiliyet; özellikle kaya mezarlarının alt tipleşmesinde dam biçimlerine dayanan fasat değişimi ile plan özellikleri gibi çeşitli kıstaslarla işleyen, dolayısıyla farklılıklara daha çözümleyici yaklaşımla değerlendirdi. Fakat bu bir yandan mezarları üst belirleyici olarak, malzeme ve inşa tekniği açısından tanımlanan başlıklarla kesin bir ayrıma tabi tutmuşken,

[207] Akurgal, 1955: 88 vd.
[208] Demargne, 1974: 17 vdd., 117-122.
[209] Borchhardt, Myra: 97 vdd.

örneğin "ev mezar" olarak tanımladığı türün içerisindeki iki ila dört tarafıyla kayadan oyularak bağımsızlaştırılmış fakat her halükarda en az tabanıyla kayaya organik bağımlı bazı örnekleri "kaya mezarı" olarak sınıflamak yerine bunları gösterdikleri bu gelişim nedeniyle "Serbest Duran Mezarlar" içerisinde değerlendirerek[210] çelişkili bir durum ortaya çıkarmıştır. Ayrıca onun ev mezar grubu içerisindeki "*c mit satteldach*" alt tipi altında toplanan kaya mezarlarının, Myra özelinden bakışla teknik açıdan iki farklı –Beşikçatı ve Semerdam-[211] çatı tipi göstermeleri yanında tüm cepheleriyle de farklı yapı biçimlerini temsil etmelerine rağmen aynı başlıkta değerlendirilmiş olması tutarsızlık yaratmaktadır. Sonuç olarak bu ve buna benzer durumlar nedeniyle J. Borchhardt'ın sınıflaması "kaya mezarı" ve "serbest duran mezar" kavramlarının belirsizliğine yol açarken[212] kaya mezarlarının alt tipleşmesi bakımından yapı farklılıklarını ortaya koymakta yetersiz kalmıştır.

K. Kjeldsen ve J. Zahle, konuyu bölgenin geniş bir kesiminden derledikleri veriler üzerinden değerlendirdi. Konstrüksiyon özelliklerine göre inceledikleri Likya mezar anıtlarını "*Konut*", "*Ambar/Depo*", "*Arı kovanları*" olarak tanımladığı üç temel gündelik yapıdan köklenen taş taklitler olarak "*Ev mezar, Lahit ve Dikme*" şeklinde genel başlıklarla düzenlendi[213]. Kaya mezarları, ev mezar ve lahit cephelerini kayada yansıtan bir tür olarak belirgin bir şekilde ayrıştırıldı[214]. Onların sonraki çalışmalarında Apollonia'daki veriler[215] üzerinden değerlendirdikleri Likya'daki dynast mezarlarını içeren "*Anıtsal Mezarlar*" kategorisi eklendi ve sonuçta Zahle 1983'de bu genel başlıklar altında yer tutan, her biri, inşaattan kaynaklanan şekilsel görünüm, konstrüksiyon, plan gibi özellikleri göz önünde tutan kriterlerle alt tiplere ayrılmış altı mezar türünü - *I. Dikme Mezar-Anıt, II. Düz Damlı Ev Mezar, III. Lahit, IV. Hellen Tipli Mezarlar, V. Platformlu-Podyumlu Mezar, VI. Temenos Mezarlar* - ayrıntılı bir sınıflama ile değerlendirdi[216]. J. Zahle, özellikle sınıflandırmada O. Benndorf ve G. Niemann ile J. Borchhardt'ın temelde benzer biçimde etken bir ölçüt olarak sunmuş oldukları, mezarların kayadan bağımsızlaşma oranını "*Serbest duranlar*", "*Kısmen serbestleşenler*", "*Fasad mezarlar*" şeklinde tanımladığı üç farklı aşamada ana ölçüt olarak

---

[210] Bkz. Borchhardt, Myra: 106.
[211] "Eyer" anlamındaki Almanca "*Sattel*" kelimesinin bir çatı biçimini tanımlayan "*Satteldach"* birleşik kelimesi Türkçe'de de olduğu gibi "Beşikçatı"yı da içermekte fakat konuya Likya örnekleri açısından yaklaşım sağlandığında yapısal olarak birbirinden çok farklı olduğu görülen iki çatı biçiminin isimlendirilmesinde az ya da çok parabol bir eğri çizen çatı biçimlerinin *"semerdam"* olarak adlandırılması uygun görülmüştür.
[212] Aksi yöndeki görüş için bkz. Kuban, 2012: 35.
[213] Kjeldsen ve Zahle, 1975: 319 vdd.
[214] Bkz. Kjeldsen ve Zahle, 1975: 349, Res. 27; Konuya ilişkin benzer bir değerlendirme için bkz. J. Fedak, The Origin and Development of Hellenistic Monumental Tombs in Western Asia Minor, (Doktora Tezi, University of Toronto 1979), 19 vdd.
[215] Kjeldsen ve Zahle, 1976: 29 vdd.
[216] Zahle, 1983: 7 -22, öz. 161, Fig. 1.

kullanmakta, böylelikle farklı yaşam yapılarından çıkış sağlayan ilk bölümlemelerindeki mezar türlerini kayalıktaki durumlarına göre çözümleyici bir bakışla sınıflandırmayı denedi. Böylelikle kaya mezarı farklı yapı türlerini (Ev Mezar, Lahit, Hellen Tipli Mezar) yansıtan bir tür olarak tanımlandı buna rağmen alt tipleşmede "*Ev Mezar*" tipinde yalnızca çatı biçimlerine; "*Hellen Tipli Mezarlar*" başlığı altında ise plana dayanan ölçütler sahada görünen çeşitliliğin yansıması açısından yetersiz kaldı.

J. Fedak, doğrudan bölge üzerine değil fakat Hellenistik Dönem anıtsal mezarları özelinde Likya'daki ilgili tiplere bakış sağladığı çalışmalarında, kaya mezarlarını ilk etapta kayadan ayrışmalarındaki inşa biçimlerine ve alt tiplerde genelde konstrüksiyon özelliklerine göre ayrıntılı bir sınıflandırılma içerisinde değerlendirdi[217].

C. Deltour-Levie 1982'de dikme mezarlar üzerine yoğunlaştığı monografisinde anıt mezarları –A. *Kaya Mezarları*, B. *Lahitler*, C. *Tümülüsler* ve D. *Dikmeler*- dört başlıkta sınıfladı[218]. Kaya mezarları, Pınara ve Köybaşı örneklerinden hareketle basit dörtgen nişler olarak tanımlanan cepheler; bir ev cephesini taklit eden özgün örnekler; Hellen tapınağından uyarlanan cepheler olarak üç alt başlıkla düzenlendi. Deltour-Levie'nin kaya mezarları ayrımı genel mimari görünümleri göz önünde tutarken yapısal değişikliklerin oluşturduğu çeşitliliğe cevap vermez.

F. Kolb ve B. Kupke, Likya Bölgesi için karakteristik görülebilecek beş mezar türünü şu başlıklarla inceledi: "1. *Tümülüs Mezarlar*, 2. *Dikme Mezarlar*, 3. *Kaya Mezarları*, 4. *Lahitler* ve 5. *Anıtsal Mezarlar* (*Heroa*)." B. Kupke, kaya mezarlarının kayalıktan çözülmelerine ayrı bir kategori oluşturmadan mezarları mimari görünümlerindeki belirgin farklılıklara dayanan başlıklarla genel olarak değerlendirir.

K. J. Schulz, Limyra kaya mezarı nekropollerinde yer alan çok sayıdaki örnek üzerinden yürüttüğü çalışmalarda mezar tiplerini kente özel olarak beş başlıkta belirlediği ana türler – "*Kaya Mezarları; Ev Mezarlar; Lahitler; Hyposorionlu Lahitler; Çift Mezar Yapıları*"- altında tanımlar[219]. Limyra'da 284 kaya mezarı onun bölümlemesinde, "*bezemesiz; lentolu; fasatlı düz damlı; fasatlı üçgen çatılı; ön hollü*" olarak alt tiplere ayrıldı. Ön belirleme niteliği taşıyan bu sınıflama içerisinde "*Ev mezarlar*" ya da "*Çift Mezarlar*" ana gruplarının kaya mezarları açısından ayrıntıları belirsiz kaldı[220].

---

[217] J. Fedak, The Origin and Development of Hellenistic Monumental Tombs in Western Asia Minor, (Doktora Tezi, University of Toronto 1979); Fedak, 1990: 15 vdd.
[218] Deltour Levie, 1982: 8 vd.
[219] Schulz, 1990: 59-64.
[220] Schulz, 1990: 61-64'de yüzeysel olarak sunulan K. Schulz'un sınıflandırmasının nispeten ayrıntılı bir sunumu için bkz. Kuban, 2012: 33 vd., bk. dn. 161; ayrıca bkz. Mühlbauer, 2007: 31, dn. 109.

H. İşkan ve N. Çevik, Tlos ve çevresinde yürüttükleri yüzey araştırmalarında kaya mezarları üzerine kapsamlı çalışmalar gerçekleştirdiler. Onların Tlos'a özel kümelemesinde[221] kaya mezarları –Ahşap yapı taklidi Likya mezarları, Tapınak cepheli mezarlar ve "Arkosol mezarlar" olarak üç ana grupla düzenlendi. Likya'ya özgü cephelerdeki çeşitliliğe kaset ve kat sayılarına göre bakış sağlanırken, tapınak cepheli mezarlara "*Bellerephon Mezarı*" örnek gösterildi. "Arkosol mezarlar" grubu ise Pınara'daki "güvercin yuvası" olarak bilinen mezarlarla ilişkilendirildi. Tlos araştırmaları, sınıflandırmada her ne kadar sistematik bir bağlama oturtulmamış olsa da Likya geleneğindeki mezar cephelerinin alt tipleşmesinde kat ve kaset sayılarındaki değişimi belirleyici olarak kullandı.

O. Hülden, bölgenin ortasında, Yavu yerleşimlerinin mezar ve mezar tipleri üzerine yürüttüğü çalışmalar sonucunda alana özel kapsamda bir sınıflama ortaya koydu[222]. Hülden, bu çalışmada kaya mezarlarını cephe görünümlerine göre iki ana tipe ayırdı. Bunlardan ilkini, temelde dikdörtgen bir girişi varyasyonlarıyla üç alt tipte gruplayan "I. *Basit Kaya Mezarları*" oluştururken, diğer grup "II. *Kaya Cepheli Mezarlar*" başlığı ile alt tiplerde Likya ahşap mimarisi yansıtanlar ve Hellen mimari elemanlarıyla oluşanlar (Tapınak Cepheleri) olarak bölümlendi[223].

L. Mühlbauer 2007 tarihli yayınında Likya mezar anıtları içerisinde serbest duran formlar olarak tanımlanan türleri konstrüksiyon özellikleri bakımından derinlemesine inceledi ve bu çalışmalar Limyra'da Likya yapı mimarisini yansıtan rekonstrüksiyonların inşasıyla sınanarak kayda değer sonuçlara ulaşıldı[224]. Mühlbauer, serbest duran mezarlar bağlamında Likya örneklerini mimari tarzlardaki ayrılıklara odaklanan "*Likya Formları, Hellen Formları, Lahitçatılı Formlar*" olarak üç grup halinde ele aldı[225].

Z. Kuban, geniş bir bakış açısıyla kayda değer tüm geçmiş önerileri inceleyerek Likya mezarlarını 13 tür ile genel bir sınıflama içerisinde değerlendirirken[226], onun çalışmasının odak noktasını oluşturan Limyra nekropollerindeki çok sayıda kaya mezarı fasat biçimlerine göre üç kategoride toplandı. İlk grupta yalın ya da dilmelerle çevrelenmiş dörtgen bir mezar kapısından oluşan tipler yer aldı. İkinci grubu lento ve dikmelerle çevrili dörtgen girişli cephe tiplerinden, Likya'nın özgün yapı biçimini taklit eden cepheleri bazı çeşitlemeleriyle, yapı birimlerinin tekrarlanması göz önünde tutularak düzenleyen yedi adet alt tip oluşturdu. Üçüncü grup, Dorik, İyonik mimari tarzında biçimlendirilmiş yapı elemanlarının çeşitli

[221] İşkan ve Çevik, 1999: 424 vd.; İşkan ve Çevik, 2001: 170-172.
[222] Hülden, 2006: Teil 1, 25 vdd.
[223] Hülden, 2006: Teil 1, 31 vd.
[224] Mühlbauer, 2007: 15 vdd.
[225] Mühlbauer, 2007: 15, 30.
[226] Kuban, 2012: 32-36.

yoğunluk, biçim ve birliktelikte kullanıldığı "Hellen" mimari elemanlarından oluşan mezar cephelerine ayrıldı[227]. Kuban bu çalışmada, cephe yapısallıklarının sınıflandırılması yanı sıra Limyra örnekleri üzerinden iç mekân oluşumu ve ölü yataklarına dair birer tipoloji de ortaya koydu; böylelikle cephe ve iç mekân ilişkisini de irdeleyerek bütünlük oluşturdu[228].

2. 3. 2. Kavramlar ve Likya Kaya Mezarlarının Sınıflandırma Önerisi

Likya mezar kültürünün anlaşılabilmesi adına ilk bilimsel çalışmalar yöntemsel bir gereklilik olarak, yukarıda kayda değer örnekleri tanıtılan tipoloji üzerine yoğunlaşmıştır. Bu elbette öncelikle Likya mezarlarının ana başlıklar altında ortaya konulabilmesini gerektirmiş ki konuya ilişkin bakış, malzeme; yapım tekniği; cephe mimarisi; mekân planları; defin biçimleri; kronoloji; coğrafi dağılım; kültür vb. gibi birçok ölçütün bu amaçla, yalnız ya da bir arada farklı yaklaşımlarla kullanıldığını gösterir. Bu anlamda kayda değer bir ilerleme sağlanmış olsa da Likya'nın çok çeşitli mezar türlerini kapsayacak bir sınıflandırmada hangi ölçütlerin nasıl bir beraberlikle kullanılmasının en iyi sonucu vereceği başlı başına tartışılması gereken zor bir konu olarak hala önümüzde durmaktadır.

Bu açıdan Likya mezar araştırmalarının geldiği noktada keşfedilen yeni mezar türleriyle artan çeşitlilik yanında, kaya ve yapı malzemesi olarak yine kayadan üretilen taş ile oluşturulmuş, içerisinde Likya'ya özgü türlerin çoğunluk oluşturduğu 1000'in üzerindeki mezar, nitelik ve nicelikleriyle sınıflandırma çalışmalarının en zorlu gruplarını içerir. Bunların burada konumuz açısından odaklanılan, sayıları yaklaşık 950'yi bulan büyük bir bölümünü kaya mezarları oluşturur.

Söz konusu çalışmaların detay incelemeleri bize göstermektedir ki "Kaya Mezarları" kayaya olan bağımlılığı ve yapım tekniği ile ana başlık açısından diğer mezar türleri arasından kolayca ayırabileceğimizi sandığımız fakat Likya kaya mezarlarının kayadan farklı oranlarda çözülmesi ile beliren fasat görünümünden üç boyuta uzanan inşa biçimleri yanında, mimarilerinde ortaya koydukları tarz farklılıkları ve bunların kendi içinde pek çok cephe görünümü sunan Likya'daki benzersiz çeşitliliklerine bağlı olarak iyi tanımlanmış bir anlamsal karşılığı bulunmaması dolayısıyla sınıflamada, dağınık, kaygan bir zeminde temellenmiş bunun yanı sıra kendi içindeki tip ayrımında da şimdiye dek genel kabul görmüş bir tipolojiyle sabitlenememiştir.

Likya kaya mezarlarının tüm özellikleriyle kavranışına dair farklı anlayışlara sahip tipolojiler birçok kavramın oluşmasına yol açmıştır. Sınıflamalarda Likya'da kaya mezarı,

[227] Kuban, 2012: 40-50.
[228] Bkz. Kuban, 2012: 50 vdd.

çalışmaların bakış açılarına göre değişen ağırlıklarda, kategori başlıkları olarak genelden özele - yani gruptan tipe ve alt tipleşmelere uzanan ayrımı hedefleyen bir bağlamda- sıralanmış şu kavramlardan oluşan birer silsileyle nitelendirilir: *Serbest Duran Mezar Anıtları, Kaya-Oda Mezarlar / Kaya Fasadlı Mezarlar; Basit Mezarlar, Ev Mezarlar / Yöresel - Geleneksel Anıt Mezarlar / Ahşap Yapı Taklidi Likya Mezarları, Hellen Mimarisindeki Mezarlar / Tapınak Mezarlar*. Bunlar kaya mezarı türü açısından genelde birbirinden farklı iki temel özelliği tanımlayacak şekilde şöyle gruplanabilir: İlk kavram grubu - *Serbest Duran Mezar Anıtları, Kaya-Oda Mezarlar / Kaya Fasadlı Mezarlar*- kaya mezarlarının kayalıktan çözülme oranıyla alakalıyken diğer grup - *Ev Mezarlar / Yöresel - Geleneksel Anıt Mezarlar / Ahşap Yapı Taklidi Likya Mezarları, Hellen Mimarisindeki Mezarlar, Anıtsal Mezarlar(Heroa) / Tapınak Mezarlar / Tapınak Cepheli Mezarlar*- çeşitli oranlarda kaya mezarlarının form-temsiliyet ve mimari geleneğine[229] atıf yapar. Bu noktada O. Benndorf ve G. Niemann'ın yeniden kurmasıyla[230] görselleşen Likya yapı kültürü ile kaya mezarları arasındaki mimari-konstrüksiyon ve temsiliyet bağına dair açıklamalarının[231] bir karşılığı olarak ortaya çıkan "Ev Mezar" kavramı bir yandan Likya geleneksel ahşap mimarisinin bir anlatımı olmasının yanında, teorik kökendeki yapı biçiminin kaya mezarlarındaki üç boyutluluğa yansımasını ifade etmesi ile iki kavram grubunun temsil ettiği anlamlar arasında kilit bir bağlantı kuran ortak bir kavram olarak sınıflandırmalarda kullanılmıştır. Benndorf ve Niemann'da Likya'nın ahşap mimari geleneğindeki kaya mezarlarının iki cepheden dört cepheye ulaşan çözülmüşlüğünün tespiti J. Borchhardt tipolojisinde "*Kaya-Oda Mezarlar*" başlığı karşısında yer tutan "*Serbest Duran Mezar Anıtları*" ifadesiyle kavramsallaştırıldı ve bunlar Likya yaşam evinin *andron*unu temsil eden yapı bağlamında[232] "*Ev Mezar*", mimari özelliklerden ileri gelmekle birlikte sakral bir temsiliyet anlamı içeren "*Tapınak Mezar*" başlıkları altında kaya mezarlarının tümünün değerlendirilmesinde birincil etken ayrım olarak kullanıldı. J. Zahle mezarların kayadan bağımsızlaşma durumunu, üst başlıkta yer alan üç farklı aşamada "*Serbest duranlar*", "*Kısmen serbestleşenler*", "*Fasad mezarlar*" şeklinde tanımlayarak "*Ev Mezar*" "*Lahit*" ve "*Hellen Tipli Mezarlar*" kavramlarını kaya mezarı türü açısından mimari biçimi-görünüşü anlatan daha objektif birer ifade olarak belirginleştiren bir bakış sundu. C. Deltour-Levie'de kaya mezarlarının gösterdikleri üç boyutluluk özellikleri bir ölçüt olarak ağırlık noktası

[229] Bunlar arasında "Ev Mezar" ya da "Tapınak Mezar" vb. kavramların ölü kültü açısından değerlendrilmesi için bkz. Mühlbauer, 2007: 31.
[230] Bkz. Benndorf ve Niemann, 1884: 97, Res.53.
[231] Benndorf ve Niemann, 1884: 96 vdd.
[232] Borchhardt, 1990: 120.

oluşturmamakla birlikte mimari tarzların dayattığı gruplaşma öncekilerde olduğu gibi yine teorik köken yapılara gönderme yapan başlıklarla isimlendirildi[233]. K. J. Schulz ve Z. Kuban ise Likya ahşap mimarisindeki yapı görünümlerinin, üç boyutluluk açısından tümüyle yansıtıldığı kayadan koparılmış monolit örnekler ile çeşitli sayıda cepheye sahip fakat kayadan koparılmamış örnekler arasında herhangi bir ayrıma gitmeden tümünü "*Serbest Duran Ev Mezarlar*" kavramıyla tanımlayarak, kaya yüzüne oyulmuş tek cepheli diğer tüm tipleri "*Kaya Mezarları"* başlığı altında değerlendirdi[234]. Bu anlamda Likya kaya mezarlarının kayalıktaki bulunuş durumlarını ve gösterdiği mimari tarz çeşitliliğini isabetli bir anlam temeline oturmuş biçimde sadelikle sunan yaklaşım B. Kupke'den gelir: Onun çalışmasında kaya mezarları, fasatlar ve dört cepheye kadar bağımsız tasarlananlar olarak algılanmakta; tipleşmede ise "*Likya'ya özgü mimari görünümler*" sunanlar ve "*Hellen mimarisi etkisindeki cepheler*" olarak incelenmektedirler[235].

Yukarıda açıklanan söz konusu belirsizliklerin aşılabilmesi adına ilk adım, yöntemsel bir yaklaşım önerisi olarak yeniden ölçüt oluşturulması ve ardından buna bağımlı kavramların ortaya konulmasıyla temellendirilecektir.

Kaya mezarlarının yapım tekniği ve malzeme benzerliği taşıyan diğer türlerle arasındaki ayrımın açık bir biçimde ortaya konulabilmesi için yapı malzemesini dolayısıyla yapım tekniğini dikkate alan ölçüt bu çalışmada "*kayadan ayrışma*" olarak belirlenmiştir. "*Kayadan ayrışma*" terimi, mezar tiplerinin ayrımında yapı malzemesinin belirleyici olduğunu önceller. Böylelikle, özellikle kaya mezarlarından ya da kayadan tamamen bağımsızlaştırılmış monolit mezarlardan; kesme taş bloklardan üretilen inşa edilmiş mezarlara ve nihayetinde bu tekniklerin harmanlandığı karma formlara kadar olan Likya mezar anıtlarının sınıflandırılmasında konumuz açısından en azından bir başlangıç-başlık ayrımı ortaya koyarak bağımsız bir kaya mezarı grubu oluşturabilmek mümkün olabilir. Bu noktada, *c*ephe görünümünün ve mezarların kendi içindeki türleşmelerinin oluşumunda etkin bir rol oynayan kayadan ayrışma ölçütü göz önünde tutularak Likya Bölgesi için "*Kaya Mezarı*" terimi şu şekilde tanımlanabilir:

Kaya oygusu mezar odasının önünde, basit bir dörtgen açıklıktan ibaret cepheden; kayaya belirli düzenlerde oyulan ya da kayadan koparılmış taş malzemeden biçimlendirilerek

[233] Deltour Levie, 1982: 8 vd.
[234] Bkz. Kuban, 2012: 33 vd., 36-38.
[235] Kupke, 1992: 45-52.

oda önüne giydirilmiş, strüktürel ve konstrüktif elemanlardan oluşan çeşitli mimarinin izlenebildiği cephe veya cephelere sahip, taban dışında kayadan ayrıştırılabilen mezarlardır[236].

Likya'da karşımıza çıkan kaya mezarlarının tipleşmeleri açısından kullanılacak ölçütler cephelerinde çeşitli oranlarda izlenebilen strüktürel değişimlerle belirlenebilinir. Bunların tespiti ve bu türden ortak özellikler paylaşan mezarların özelde nekropol genelde ise bölge nekropolleri içindeki sayısal değeri tipleşmede önem arz eder. Ancak hali hazırda görünen cephe biçimleri için "*ahşap yapı taklidi*" gibi genel kavramlar tek başına kullanıldığında kaya mezarlarının cephe çeşitliliğini karşılamakta yetersiz kalmaktayken; "*Ev Mezar*", "*Tapınak Mezar*" ya da" *Heroa*" gibi başlıklar ise yalnızca teorik bir köken ve işleve atıf yapmaktadır.

Dolayısıyla kaya mezarlarındaki cephe çeşitliliğini; grup-tip-alt tiplerinin belirlenmesini sağlamak adına, kendi içinde büyük yekûn tutan, fakat çeşitliliğine aykırı genel ifadelerle "ahşap yapı imitasyonu" ya da teorik kökenine atıf yapan "ev mezar" biçimindeki tanımlamalar ötesinde bölgeye özgü cephe formları bu çalışmada "*Likya Cephesi*" olarak adlandırılacak ve bu terim anlamsal karşılığıyla şu şekilde tanımlanacaktır:

Likya Cephesi, bilindik (kiriş, dikme, hatıl) strüktür gereçler[237] ile çeşitli konstrüktif birimlerin, özgün bir geçme çatkı sistemiyle, belirli düzenlerde bir araya getirilmesiyle oluşmuş olduğu düşünülen bir ahşap karkas yapı görünümünün kısmen ya da tümüyle, taştan inşa edilen anıt mezarlarda; kayada ya da kayadan monolit olarak bağımsızlaştırılmış bir biçimde oluşturulan mezar yüzlerinde tek bir kısa cepheden tüm cephelere kadar yontulmasıyla taklit eden mimari görünümler bütünüdür[238].

[236] Böylelikle bu tanımlama kayadan bağımsız monolit ya da inşa edilmiş mezarları yapım tekniği açısından ayrı birer grup sınıf içerisinde değerlendirilmelerini sağlar. Bu sayılan sınıflar arasında da Likya'ya özgü cephe mimarisini yansıtan mezarların bulunması söz konusudur.

[237] Strüktür gereci: Taşıyıcı elemanlar, bkz. Hasol, 2012: 430.

[238] "Likya Cephesi"nin tespiti aşağıda görüleceği gibi Likya kaya mezarları tipolojisinde özgün yerel mimarinin odakta yer aldığı bir "orta" nokta oluşturur. Diğer ana tipler bu odaktan belli oranlarda mimari değişim göstererek uçlara doğru genişler.

Likya Kaya Mezarları Cephe Tipolojisi

Grup I - *Güvercin Yuvası*

Grup II - *Yalın Cepheliler*

II a - Yalın Kapı

II b - Dilme Çerçeveli Kapı

II c - Lento ve Söveli Kapı

Grup III - *Likya Cepheliler*

Arketipler: Xanthos F-G-H Anıtları

III a - Yuvarlak Kiriş Dizili Düzdam

III a 1 - III a 2- III a 3- III a 4- III a 5- III a 6- III a 7- III a 8- III a 9

III b - Dörtgen Kiriş Dizili Düzdam

III b 1 - III b 2 - III b 3 - III b 4

III c - Semerdam - Yuvarlak Kiriş Dizili Düzdam

III c 1 *"Muri Tipi"* **-** ***III c 2***

III ç - Beşikçatılı - Yuvarlak Kiriş Dizili Düzdam

III d - Beşikçatılı - Dörtgen Kiriş Dizili Düzdam

III e - Semerdamlı Lahit Cepheliler

III x – Ana Tip Ölçütleri Belirlenemeyen Likya Cepheli Kaya Mezarları

Grup IV - *Tekil Unsurların Tekrarlandığı Özgün Cepheliler*

IV a – Likya – İyonik Elemanlı Cepheler

IV a 1 "*Myra Tipi"* **-** ***IV a 2*** *Ante Pilasterliler* **-** ***IV a 3*** *Yarım Sütunlular*

IV b – İyonik Elemanlı Cepheler

IV b 1- *Düz Damlılar* **-** ***IV b 2-*** *Üçgen Alınlıklılar*

IV c – İyonik – Dorik Elemanlı Cepheler

IV x - Ana Tip Ölçütleri Belirlenemeyen Özgün Cepheli Kaya Mezarları

Grup V - *Tapınak Cepheliler*

X – *Tanımlanamayanlar*

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
MYRA KAYA MEZARLARI

3. 1. Tipoloji

3. 1. 1. Cephe Tipolojisi

Bu sınıflama Myra özelinden yola çıkılarak Likya'nın diğer kaya nekropollerinde yapılmış araştırmaların sonuçlarından ve yerinde yapılan gözlemler neticesinde oluşturulmuş bir içerikten süzülen bilgilerle oluşturulmuştur. Likya Bölgesi kaya mezarı tiplerinin tümünü kapsama iddiasında bulunmamakla birlikte Myra örnekleri arasında yer almayan fakat Likya bölgesinde varlığı saptanmış kaya mezarı tipleri de sınıflamanın oluşturulmasında kullanılmıştır ve ait olduğu tipin içinde temsilen belirtilmiştir.

Myra kaya mezarı nekropolleri, bu çalışmada sunulan Likya kaya mezarı tipolojisi içerisindeki 29 farklı cephe tipinden 18'ini barındırmaktadır (Lev. 113).

Çizim 3.1: Grup I - Güvercin Yuvası Mezarlar - "Pigeonhole".

Grup I – "Güvercin Yuvası" Mezarlar - "Pigeonhole"[239]: Ayrı bir grup altında değerlendirilmesi uygun görülen, sayısal çokluğu barındırması nedeniyle Pınara[240] ile özdeşleşmiş bu mezarların, Telmessos[241], Tlos[242], Ksanthos[243], Tuminehi[244], Kerththi (Asaraltı/Hacıoğlan)[245], Kyaneai[246], Sidyma[247], Arykanda[248], Rhodiapolis[249], Akalissos[250],

[239] Pınara'daki bu tür mezarlar için "*Pigeon hole*" adlandırması ilk olarak G. Bean tarafından kullanılmıştır, bkz. Bean, 1978: 74.
[240] Pınara akropol kayalığının doğu dik yüzünde 150'ye yakın "güvercin yuvası" mezar bulunur. Bkz. Benndorf ve Niemann, 1884: I, 48; Bean, 1978: 74; Wurster ve Wörrle, 1978: 77, 87.
[241] Tietz, 2003: 12 vd.; Borchhardt ve Bleibtreu, 2013: 41 vd., Lev. 75.2, 78. 1-3.
[242] İşkan ve Çevik, 2001: 171; Korkut, 2015a: 95; Korkut, 2015b: 16. Köristan örneği için bkz. Yılmaz ve Çevik, 1996: 192 vd.
[243] Borchhardt, 2004: 155.
[244] Borchhardt vd., 2003: 36 vd, 47 vd., Res. 21-.64.
[245] Borchhardt vd., 2005: 17 vd.
[246] Borchhardt, 2004: 152; Hülden, 2004: 18; Hülden, 2006: Teil I, 31, 33 vdd.; Hülden, 2010: 23-25.
[247] Bean, 1978: 79.

gibi birçok Likya kentinde bulunduğu bilinmektedir[251]. Likya sınırındaki bazı Karia kentlerinde de varlıkları bilinir[252]. Fakat Likya'daki yaygınlığı, öncelikle Pınara örnekleri üzerinden detaylı incelenmesi ve özelliklerinin tanımlanması ile anlaşılabilecektir. Bu mezarlar için, C. Fellows'un "*Honeycomb*", O. Benndorf'un "*Grablöcher*" ve G. E. Bean'in, genelde kabul görmüş "*Pigeon-hole*" adlandırmaları[253] sadece biçimsel bir benzetmeden ileri gelir. Onların cephe düzenleri ve özellikle mezar odaları hakkında detaylı ve sistemli bilgilerimizin eksikliği Likya'da yaygınlığı bilinen, yalın dörtgen girişli ya da giydirilmiş ("montaj") cephelerini kaybetmiş[254] kaya mezarı tipleriyle karıştırılmalarına yol açabilir[255]; tanınmalarını güçleştirebilir[256]. Pınara'daki yoğun küme ve diğer kentlerdeki örneklerin konumları şimdiye kadar, onlara özel detaylı araştırmaları engellemiş görünmektedir; çoğu dik kaya yüzlerinin yüksek kısımlarında konumlanır ve ön alanları yoktur. Güncel bilgilerimiz genel olarak onların kaya yüzlerine açılmış çeşitli dörtgen açıklıklar biçiminde (Çiz. 3.1) içeri doğru derinleşen mezar odalarına sahip olduğudur. Kyaneai ve çevresinden bildirilen elliye yakın örnek[257] kendi içerisinde farklılıklar gösterir; bunlardan birinin cephesi giriş açıklığı bırakılacak şekilde kesme taşlarla kaplanmıştır[258]; bazıları ise bu şekilde giydirilmiş -"montaj"- cephelere sahip olduklarını gösteren düzenlemelere sahiptir[259]. Bununla birlikte bu düzenlemeyi mümkün kılmayan örnekler de mevcuttur: bu açıklıkların kapatılıp kapatılmadığı[260]; kapatılıyorsa ne şekilde kapatıldığı; mezar odalarının biçim ve donanımları şu an için açık değildir[261]. En azından bir tip olarak değerlendirmemizi destekleyecek ve bölgenin diğer kentlerinde varlıkları bilinen, bugün cephesi bir açıklıktan ibaret benzer

---

[248] Bayburtluoğlu, 2003: 163.
[249] Çevik, 2008: 34, "Kuzey Kaya Mezarlığı", "Güney Kaya Mezarlığı".
[250] Çevik, 2008: 59; Çevik, 2015: 443 vd.
[251] Borchhardt, 2004: 149 vdd.; Çevik, 2015: 163 vdd, 191 vdd.
[252] Genel olarak bkz. Roos, 1972; Roos, 1985: 8, 22 vd, 32 vd., 36 vd; Borchhardt, 2004: 151 vd.
[253] Fellows, 1839: 238; Benndorf ve Niemann, 1884: 45; Bean, 1978: 74.
[254] Bölgede bugün dörtgen bir açıklık olarak korunmuş birçok örnek Borchhardt, 2004: 153, Res. 4; İşkan ve Çevik, 1999: 425 vdd., Res. 8, 9, 10, 11'de önerilen biçimde "montaj" cephelere sahiptir.
[255] Hülden, 2006: Teil I, 45
[256] Bu anlamda, Tlos'da "*arkosol*" olarak adlandırılan 18 adet mezar için bkz. İşkan ve Çevik, 1999: 171; Kerththi'den "*Pigeon-hole*" olarak tanımlanan mezarların cephe değerlendirmesi için bkz. Borchhardt vd., 2005: 18, dn. 82.; Hülden, 2006: Teil I, 31, 33 vdd.'da Yavu / Kyaneai ve çevresinden 44 örnek- "*Einfache Felsgraber*"- "*Yalın Kaya Mezarları*" başlığı altında üç tip içerisinde değerlendirilir.
[257] Hülden, 2004: 18; Hülden, 2006: Teil I, 31, 33-36; Hülden, 2010: 23 vdd.
[258] Hülden, 2006: Teil II, 19, *F 37*, Lev. 4-4.
[259] Hülden, 2006: Teil II, 17 vdd.
[260] Tartışmalar için bkz. Kupke, 1992: 50; Borchhardt vd., 2003: 48; Borchhardt, 2004: 145 vdd.; Hülden, 2010: 23 vd, Korkut, 2015b: 16.
[261] P. Roos'un "*Pigeonhole*" olarak sınıflandırdığı Karia bölgesi örneklerinin cephe düzenleri ile ilgili çeşitli veriler mevcuttur: Daedala'dan "*grup c"* içerisindeki, kapı lentosunun bağımsız taş malzemeden oyularak cepheye montajlandığı örnek için bkz. Roos, 1985, 22, *8c*; Krya'dan, in situ bulunmuş, montaj yalın çerçeveli bir kapı levhasına sahip pigeon-hole tipi mezar için bkz. Roos, 1985: 36, 6.

mezarların tanınması, sınıflandırılması için bu mezarların üzerinde sistemli araştırmaların yapılması gerekmektedir.

Myra'da, Güney Nekropol kayalıkları yüzünde bulunan toplam 3 adet niş benzeri yapı (Res. 3.1), bazıları her ne kadar bozulmaya uğramışlarsa da bu grup altında değerlendirme olasılığı göstermektedir. Fakat bunlar, ulaşım zorlukları nedeniyle tarafımdan yeterince incelenememiştir.

Güney Nekropol, Güvercin Yuvası Mezarlar (?)

Resim 3.1. Myra'da Güvercin Yuvası Mezarlar (?)

Grup II – Yalın Cepheliler: Grubun ortak temel özelliği düşey yerleştirilmiş dörtgen bir mezar odası girişidir. Bu tür mezarlar, oda girişinde izlenen yalın bir açıklık olarak tasarlanmış cephelerden, dilme çerçeveli ya da basit bir kolon-kiriş konstrüksiyonuyla vurgulanmış cephe biçimleri göstermektedir (Çiz. 3.2). Grup üç ana tipe ayrılır:

Tip II a – Yalın Kapı[262]**:** Cephe, kaya yüzeyinde düşey konumlanan yalın, dörtgen biçimlerinde bir girişten ibarettir. Açıklığın çevresi boyunca -dar veya geniş- bir alan, genellikle kaba yumrulu bir dokuyla düzensiz bir hat gösterecek biçimde kaya yüzünden bir miktar geriye doğru oyulmuştur. Bu tip, Antiphellos'da gözlemlenen bir örnekte olduğu gibi giriş cephesinin alçak bir silme ile çevrelendiği bir çeşitleme de gösterebilir.

Bu ana tip Myra'da 1 adet mezarla temsil edilir:

BN.66.

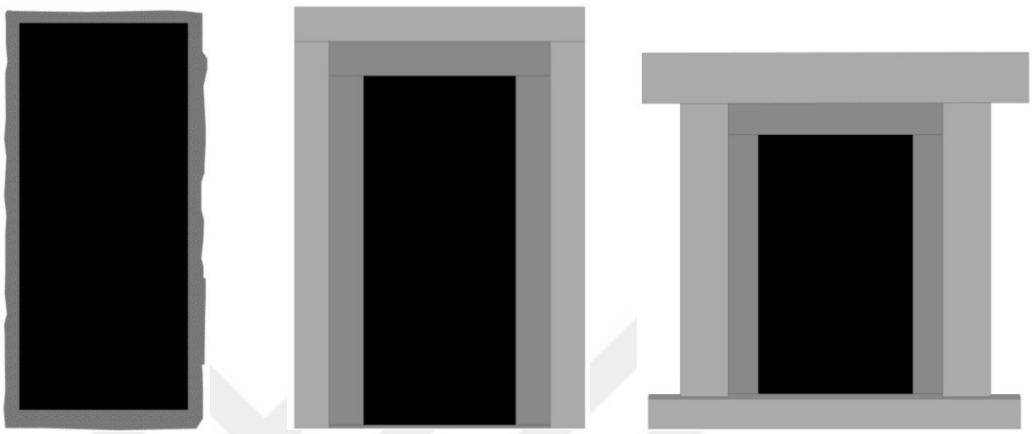
Tip II b - Dilme Çerçeveli Kapı[263] **:** Cephe, dış kenarları yalın bırakılmış veya taban dışında kayadan hafif taşkın enli bir silme ile çevrelenen; iç kenarlarında taban dışında geriye bindirmeli olarak dolanan bir ya da iki dilme çerçeve ile donanmış dörtgen bir giriş açıklığından oluşur. Birden fazla dilme çerçeve taşıyan örneklerde en içteki çerçevenin birbirine bakan iki düşey dilme yüzeyi, dış çerçevenin aynı dilmelerine göre daha geniş bir

[262] Bölgede tespit edilebilen, *II a* cephe tipindeki kaya mezarları için bkz. *Xanthos:* Demargne, 1974: *R 13,* 39 vd., Lev. 15/1; *Antiphellos:* Kuzeybatı nekropolde, kişisel gözlemle saptanmış bir adet mezar; *Limyra:* Kuban, 2012: *N II/ 7 Üst mezar, N II/ 174, N V/ 96-2*; *Rhodiapolis*: Çevik, 2008: 19.

[263] Bölgede tespit edilen *II b* tipinde bazı kaya mezarları için bkz. *Xanthos*: Demargne, 1974: *R 15,* 40, Lev. 15/3; *Limyra:* Kuban, 2012: *"Kategorie Typ 1"*, 41, Res. 10.

yüzeye sahip olabilir. Üst yatay dilmelerin düşey dilmeler ile birleştiği kısımlar boyunca genellikle izlenen yüzeysel bir birleşim/derz çizgisi çerçevenin bağımsız parçalardan oluştuğu izlenimi verir. Bu detayın işlenmediği örneklerle de karşılaşılabilir. Dilme çerçeveli kapılar, Likya cepheli mezarların (*Grup III*) kapı kasetiyle (Çiz. 1) özdeştir.

Myra'da bu tipe ait bir mezar bulunmamaktadır.

Tip II a **Tip II b** **Tip II c**

Çizim 3.2: Grup II – Yalın Cepheliler / Tip II a – Tip II b – Tip **II c.**

Tip II c - Lento ve Söveli Kapı[264] **:** Cephe, taban dışında dolanan bir adet dilme çerçeve[265] ile donanmış dörtgen biçimli giriş açıklığı ve onu dışa taşkın biçimde çevreleyen, iki yanda söve benzeri enli dikmeler ile onların üzerinde yatayda uzanan enli bir lentodan oluşur; bu yapıya bazı örneklerde bir eşik eklenir. Lento, dikmeler üzerinde yaklaşık 0.5 cm'ye kadar öne bindirmeli yerleştirilebilir; onun dörtgen kesitli uçları her iki yandan dışa taşar. Bu giriş, cephenin genellikle en öne taşkın elemanı olan ve dörtgen kesitli uçları her iki yandan dışa taşan bir eşik üzerinde yükselir; bazı örnekler basamak görevi üstlenen basit bir tabana oturur.

Myra'da 1 adet mezarla temsil edilir:

DN.18.

Grup III - Likya Cepheliler: *Grup III*, "Likya Cephesi"ne sahip kaya mezarlarından oluşur. Bunlar cephe mimarilerindeki özgünlükle tanımlanırlar ve bu özgünlük içerisinde çeşitlilik gösterirler. Genel olarak açık bir strüktür sunarlar ve bu görünüm aynı zamanda yapının biçemini de oluşturur. Grubu oluşturan mezarların ortak özelliği, Likya'ya özgü

[264] Bölgede tespit edilen *II c* cephe tipinde bazı kaya mezarları için bkz. *Limyra:* Kuban, 2012: 41 vdd., "*Typ 2a*", Res. 11.; *Korydalla:* Çevik, 2008: 38.; *Belen-Erentepe:* Çevik, 2008: 56, Sol alttaki resim.

[265] Bu tipin dilme çerçevesiz bir örneği Belen-Erentepe'de kaydedilmiştir, bkz. Çevik, 2008: 56, Sol alttaki resim.

yuvarlak ya da dörtgen kiriş dizisi üzerinde, iki veya üç banttan oluşan dışa taşkın bir saçağa sahip dam ya da tek başına semerdam altında, kalın kirişler ve köşe dikmeleriyle sınırlanmış cephenin, Likya'ya özgü dilme çerçeveli giriş kasetiyle düzenlenmiş olmalarıdır. Bu temel yapı görüntüsü örtüde, Likya damının semerdam ya da beşikçatı ile tertiplenmesi; yalnızca semerdam kullanılması, örtü altı cephede ise onu oluşturan strüktür gereçlerinin, Likya'ya özgü dilme çerçeveli kasetler gibi konstrüktif birimlerin tekrarlanmasına; ve/veya kayadan ayrışan cephelerin varlığına bağlı olarak, boyutta ve üç boyutluluktaki metrik gelişimlere ayak uyduracak şekilde biçimlenmesi; ve/veya dörtgen hatıllar, dikmeler gibi yenilerinin eklenmesi ile kurallı bir şekilde değişir, çeşitlenir. Bunlarla birlikte, cephe yanlarından taşan kiriş uçlarının kıvrıklığı ile yine bu kirişlerin geniş yüzlerinden çıkan genellikle yarım daire, nadiren de kare şeklindeki bazı özgün öğeler cephe görünümüne eklenir. Bazı mezarlar, mezar odası cephesinin her iki yanından öne doğru uzanan duvarlarla sınırlanmış bir giriş mekânına, sofaya sahiptir. Yapının dış cephesi örtü konstrüksiyonu dışında, kapalı kasetleriyle genellikle mezar odası cephesinde tekrar edilir.

Grup III, altı ana tip altında incelenmiştir (Çiz. 3.3-8). Ek olarak, grubun ortak özelliklerini bazı eksikliklerle gösteren fakat ana tiplere dağıtabilmek açısından tanımlanamayacak ölçüde zarar görmüş ya da tamamlanmamış mezarların yer aldığı yedinci bir kategori "**III x**" başlığı ile tanımlanmıştır. Ana tiplerden yalnızca dördü alt tip içerir.

Ana tipler **(III a-b-c-ç-d-e)**, dam biçimlerine **(III a-b)**; dam-çatı tertibinden oluşan örtü düzenlerine **(III c-ç-d)** ve çatı biçimlerine **(III e)** göre belirlenmiştir.

İlk iki ana tip (**III a** ve **III b**) altında kümelenen alt tipler **(III a 1-9** ve **III b 1-4)** örtü düzeninin altında kalan cephe mimarisinde, onun cephesel derinliğini, genişliğini, yüksekliğini arttıran elemanların varlığı gözetilerek ayrıştırılmıştır. Bu mimari elemanlar, köşe dikmelerinin ön yüzünden dışa taşarak onları bölen dörtgen hatıl uçları ve/veya üstte ve altta yer alan kıvrık uçlu kirişler; kapı kasetine yanda veya yanda ve üstte eşlik eden dilme çerçeveli kasetlerdir.

Üçüncü ana tip (**III c**) semerdam ve yuvarlak kiriş dizili Likya damından oluşan örtü tertibine sahip mezarlardan oluşur. İki alt tipe ayrılır. Likya'da yalnız Myra'da bulunan 7 adet mezar ile temsil edilen **III c 1 "***Muri Tipi***"** ve bölgede, Tlos, Hoyran, Tyberissos ve Çağman'da kayıt altına alınmış özgün birer kaya mezarından oluşan **III c 2** alt tiplerinden oluşur.

Dördüncü ana tip **(III ç)**, beşikçatı ve altında yuvarlak kiriş dizili Likya damı ile tanınır. Bölgede, bu tip mezarların örtü altı cephe mimarisinde, kasetlerin sayı ve

düzenlenişinde farklılık gösteren bazı örnekleri bulunsa da yayılım alanı sınırlı ve sayıları azdır. Bu nedenle alt tiplere ayrılmamıştır.

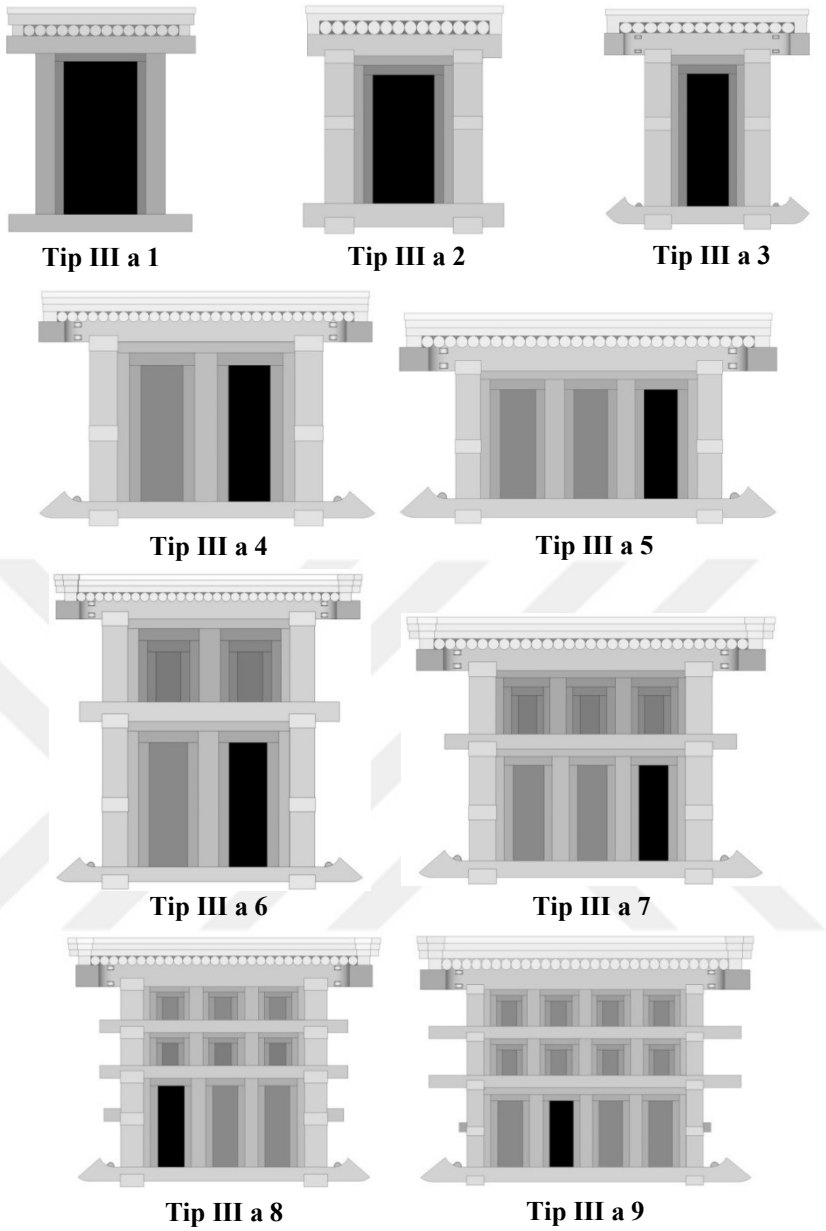
Beşinci ana tip **(III d)**, dam-çatı tertibiyle **III ç** ana tipine benzer, fakat dam kirişlerinin dörtgen biçimiyle ayrı bir grup olarak değerlendirilmiştir, alt tipleri yoktur.

Altıncı ana tip **(III e),** semerdam örtü altında iki kasetli cepheleriyle tanınır, alt tipleri yoktur.

Myra kaya mezarlarından 81'i *Grup III* altında toplanır: DN.'de 34 adet, GN.'de 10 adet ve BN.'de 37 adet olmak üzere nekropollere dağılmışlardır. 51'i "**III a**", 3'ü "**III b**", 7'si "**III c**", 5'i "**III ç**", 3'ü "**III e**" ana tipindedir; "**III d**" ana tipine ait mezar yoktur; "**III x**" ise 12 adet mezar içerir (Lev. 113; Lev. 114).

Dört cepheli *BN.81* (Lev. 77) dışında tümü kaya odalı mezarlardır. Myra'daki sofalı mezarların tümü bu grup içerisindedir; 18 adet mezar bir sofaya sahiptir. Bunlardan 7'si DN.'de, 1'i GN.'de ve 10'u BN.'de bulunur.

Ana Tip III a - Yuvarlak Kirişli Düzdam: *III a* tipi mezarlar (Çiz. 3.3), teğet yerleştirilmiş yuvarlak kesitli kirişlerden oluşan yatay bir dizi üzerinde, ona paralel uzanan, üç adede kadar bandın üst üste yerleştirildiği bir dam ile örtülüdür. Bant sayısı nadiren (+ 1 / - 2' ye kadar) artabilir ya da azalır. Yuvarlak kirişler her iki yanda dörtgen kalaslarla sınırlanır. Kirişler üzerindeki ilk bant aynı cephe düzleminde uzanırken, genellikle üstte kalan bant veya bantlar kademeli olarak bir miktar dışa bindirmeli uzanır. Dam bu haliyle, önde ve yanlarda dışa taşarak cephe üzerinde bir saçak oluşturur. Damın ön cephesindeki bantlar ile sınırlayıcı dörtgen kalaslar her iki yan cephede geriye doğru kısmen ya da tamamen uzanır biçimde görünüme girer. Bu temel Likya damı görünümünün altında, basitten gelişmişe doğru ahşap taklidi bir strüktür ve konstrüksiyon öğeleriyle çeşitlenen ön cephe görünümleri şu alt tipleri oluşturur:

Çizim 3.3: Grup III – Likya Cepheliler / Ana Tip III a

Tip III a 1[266]**:** Yuvarlak kirişli dam genellikle iki bantlıdır[267]. Üstteki bant hafif öne bindirmeli yerleşir. Cephe, tabanı dışında kalan iç yüzlerinde, geriye kademeli ve bindirmeli

[266] Bölgede tespit edilebilen, *III a 1* cephe tipindeki kaya mezarları için bkz. *Kabalis bölgesi* : Gay ve Corsten, 2006: 49 vdd., Res. 6, 7, 11-17; *Oinoanda:* Mitchell, 1996: 73, Res. 3; *Tlos*: Uygun ve Akkuş, 2012: 458 vd., KM 2010-1, Res. 6; *Limyra*: Kuban, 2012: *Typ 2b*, 43 vd., 114 vd., 394 vd., Res.12-13, Z. Kuban, bu tipin sayısal çokluğu barındırması açısından, Limyra için karakteristik olduğunu öne sürerek *Typ 2 b* "*Limyra Tipi*" olarak adlandırır. Limyra'da kaydedilen 103 adet bu tip mezar içerisinde 8 adedi kapı dikmelerinin yanında birer ek dikme ile son bulur. Bunlar ilgili yayında "*Limyra Tipi*"nin varyasyonu olarak değerlendirilmiştir. Ayrıca "*Limyra Tipi"* mezarların bazılarında dam üzerinde üçgen bir alınlık bulunur ki bu mezarlar bizim çalışmamızda ayrı bir tip olarak *Tip III ç* altında değerlendirilmiştir.; Ayrıca kişisel olarak, Pınara Güney Nekropol'de üç adet gözlemlenmiştir.

olarak dolanan genelde bir adet dilme çerçeve[268] ile donanmış düşey konumlu dörtgen bir giriş açıklığı ve onu dışta çevreleyen söve benzeri dikmeler, lento ve eşik görevi üstlenen kirişlerden oluşur. Tümü dörtgen kesitlidir. Lento ve eşik kirişi, kural olarak, -az ya da çok- dikmelerin yanından dışa, saçak boyunca taşar. Her ikisinin de uçları düz kesimlidir. Eşik kirişi dam altı strüktürün en öndeki elemanıdır; dikmeler onun üst yüzeyinde bir miktar geriden yükselir ve yukarıda sığ birer derz çizgisiyle lento kirişi ile bağlanır.

Myra'da bu tipin özelliklerini gösteren mezar bulunmaz.

Tip III a 2[269] **:** Yuvarlak kirişli dam kural olarak genelde iki, bazı örneklerde üç bantlıdır[270]. Alt bandın üstündeki bantlar hafif öne bindirmeli yerleşir. Mezar cephesi, tabanı dışında kalan iç yüzlerinde, geriye kademeli ve bindirmeli olarak dolanan iki adede kadar dilme çerçeve ile donanmış düşey konumlu dörtgen bir giriş açıklığı ve onu dışta çevreleyen köşe dikmeleri ile üstte ve altta uzanan kirişlerden oluşur. Tümü dörtgen kesitlidir. Tavan ve eşik kirişi, kural olarak, dikmelerin yanından dışa, saçak boyunca taşar. Her ikisinin de uçları düz kesimlidir. Eşik kirişi, dam altı strüktürde dikme ve tavan kirişine oranla daha öndedir; köşe dikmeleri onun üst yüzeyinde bir miktar geriden yükselir.

Bu cephe görünümünde, köşe dikmeleri ve eşik kirişinin yüzlerinde, aynı düşey doğrultuda aralıklarla konumlanarak öne taşan dikdörtgen hatıl uçları -üstte yastık hatılı, ortada orta hatıl ve altta döşeme hatılı- tipin ayırıcı özelliğini oluştururlar. Buna ek olarak bazı mezarlarda, orta hatıllara dik uzanır biçimde, köşe dikmeleri gerisindeki üst yüzlerine bindirilmiş olarak yanlara doğru bir miktar taşar durumda tasvir edilmiş hatıl uçları –*Likya kıskaçları*- tasvir edilmiştir[271].

Hatıl uçları, köşe dikmesinin tavan kirişi ile birleştiği üst kısmında ve dikmeyi görünen iki parçaya bölecek şekilde yaklaşık ortada, eşik kirişi yüzünde, kirişin alt yarısından başlayarak tabandan aşağı sarkacak şekilde altta konumlanır. Bunlar, köşe dikmelerinin her

---

[267] Limyra'dan tek bantlı bir örneği için bkz. Kuban, 2012: *N II/144*, 237 vd.; Pınara, Güney Nekropol'de gözlemlenen üç adet mezarda dam üç bantla donanmıştır.

[268] Bu tip içerisindeki az sayıda örnek iki adet dilme çerçeve gösterir. Bölgede bu çeşitlemeye ait kaydedilmiş bazı örnekler için bkz. *Oinoanda:* Mitchell, 1996: 73, Res. 3; *Tlos*: Uygun ve Akkuş, 2012: 458 vd., KM 2010-1, Res. 6; *Limyra:* Kuban, 2012: *N II/ 106*, *N II/ 144*, 215, 237 vd.; *Kabalis bölgesi:* Gay ve Corsten, 2006: 49 vdd., Res. 6, 7, 11-17.

[269] Bölgede tespit edilebilen, *III a 2* cephe tipindeki kaya mezarları için bkz. *Tlos*: İşkan ve Uygun, 2009: KY 2007-1, 355 vd., Resim: 3.; Tlos'dan bir adet çeşitleme tipi örneği için bkz. İşkan ve Çevik, 1999: Mezar 15, 428; aynı mezar için bkz. Korkut, 2015a: "*Savaşçı kabartmalı mezar*", 101 vd.; *Limyra*: Kuban'ın tipolojisinde "*Typ 2c*"nin kiriş uçları düz bitimli çeşitlemesi olarak sınıflandırılmıştır, bkz. Kuban, 2012: "*Typ 2c mit geraden Querbalken*", 42, 44 vd., Res. 14b; *Pygela* (Güzören – Kepez Tepesi / Yukarı Savrun "Ambar Mezarlığı): Adak ve Tüner, 2004: 47, Res. 8; Çevik, 2008: 58; Ayrıca kişisel olarak, *Araxa*'da bir adet ve Pınara Güney nekropolde iki adet gözlemlenmiştir.

[270] Pınara, Güney Nekropol'de gözlemlenen iki adet mezarda dam üç bantla donanmıştır.

[271] Tipin bu temel cephe görünümüne karşın Limyra'da kaydedilmiş bu tipteki kaya mezarları bölgede tespit edilebilen diğer örneklere göre bazı farklılıklar gösterir. Limyra'da bu tip cephelerde giriş kaseti -yalnızca N III / 28 dışında- bir dilme çerçeve ile donanmıştır ve cephede "*Likya kıskaçları*" bulunmaz.

iki yanından 0,5 cm'ye kadar genişlerler ve genellikle uzantılarını gösteren kontur çizgileri dikmelerin kısa kenarlarında işlenmiştir.

Strüktüre eklenen hatıl uçları ile kıskaçların mimari görünümü izleyicide çok cepheli bir yapı formunun varlığına ilişkin algı oluşturur. Öyle ki yan cephelerin, ön cephe mimari görünümüyle uyumluluk içerisinde devamlılık arz edecek yapısal özelliklerle bağımsızlaştırılarak işlenmesi en basit şekliyle bu tip mezarlarda uygulanmıştır[272]. Bu cephe tipi "*ev mezar*" düşüncesinin en yalın temsilcisidir. Bundan önceki cephe tipleri yapısal özellikler gösterse de hala insanın zihninde mezar odasının önüne giydirilmiş bir cephe görüntüsü, bir mezar taşı olduğu düşüncesini uyandırırlar.

Bu cephe tipi, giriş kasetine ek olarak yanında tekrarlanan kör bir kaset ile iki kasetli bir cephe tipiyle çeşitlenir[273]. Bu iki kaset taban kirişi dışında kalan üç yönde kesintisiz dilmelerle çevrilidir ve ortada eşik kirişi üzerinden yükselerek üst dilmeye bağlanan enli bir direk ile ayrılır.

Myra'da *III a 2* tipine ya da çeşitlemesine ait mezar yoktur.

Tip III a 3[274] **:** Yuvarlak kirişli dam genellikle iki ya da nadiren üç bantlıdır[275]. Taban bandının üstündekiler kademeli olarak hafif öne bindirmeli yerleşir. Mezar cephesi, tabanı dışında kalan iç yüzlerinde, geriye kademeli ve bindirmeli olarak yerleşen, genelde iki adet dilme çerçeve ile donanmış düşey konumlu dörtgen bir giriş açıklığı -kapı kaseti- ve onu dışta çevreleyen enli köşe dikmeleri ile üstte ve altta uzanan kirişlerden oluşur. Tipin ayırıcı özelliğini; kural olarak, dışa taşkın hatıl uçları ile birlikte kullanılan kıvrık uçlu tavan ve eşik kirişleri oluşturur.

Giriş kasetini çevreleyen dilmelerin birleşimleri sığ bir çizgi ile belirtilmiştir; kural olarak üstte yer alan yatay dilme milimetrik ölçüde öne bindirmelidir.

Dikme ve kirişler dörtgen kesitlidir. Tavan kirişi geniş yüzüyle damın hemen altında saçak gerisinde konumlanırken, eşik kirişi dam altı strüktürde dikme ve tavan kirişine oranla

---

[272] Bu bağlamda kaya mezarlarında Likya cephesinin kayadan ayrışması, dolayısıyla adım adım üç boyutlu bir yapı görünümünün kayada oluşturulması sürecinde, strüktür içerisindeki uzanımları göz önünde bulundurulduğunda hatılların sürükleyici bir rolü olup olmadığı tartışılabilinir. Zira Tlos kent nekropolünde bulunan bu tipteki (III a 2) bir kaya mezarının yan cepheleriyle de oluşturulmuş olması bu durum açısından irdelenebilinir.

[273] Bölgede tipin anılan çeşitlemesine ait bazı örnekler için bkz. *Xanthos:* Demargne, 1974: *R 11*, 38 vd., Lev. XV-13.3; Limyra'dan kaydedilmiş iki örnekle temsil edilir. Z. Kuban'ın tipolojisinde "*Typ 2d mit geraden Querbalken"* açıklamasıyla bir varyasyon tip olarak tanımlanan bu mezarlar için bkz. Kuban, 2012: 45 vd., Res. 16, *N II / 2, N V / 45*, 145, 335.

[274] Bölgede tespit edilebilen, *III a 3* cephe tipindeki kaya mezarları için bkz. *Tlos*: İşkan ve Çevik, 1999: "*4 numaralı mezar*", Res. 12; *Mastaura?- Dereağzı*: Bridges, 1993: *Tomb 1,Tomb 7*, 94, 102 vd., Res. 24, Res. 30; *Limyra*: Kuban, 2012: "*Typ 2c",* 42, 44 vd., Res. 14a, *N V/33, N IX/ 3, N IX/ 7*; Ayrıca kişisel olarak, Telmessos doğu nekropolde bir adet; Pınara güney nekropolde iki adet ve Antiphellos'da bir adet gözlemlenmiştir.

[275] Bu tip cephelerde üç bantlı dam çoğunlukla Batı Likya'da Telmessos ve Pınara kaya mezarlarında görülür.

daha öndedir. Tavan ve eşik kirişi, kural olarak, dikmelerin yanından dışa, saçak boyunca taşar ve her ikisinin de uçları kıvrıktır. Tavan kirişi, her zaman kıvrık uçları izleyiciye dönük biçimde yerleşikken, eşik kirişinin uçları cephenin dikey doğrultusunda kıvrılır. Tavan ve eşik kirişleri geniş yüzlerinde, kıvrık uçlarına yakın konumlanan kama başları taşır. Bunlar, "kıvrık uçlu kiriş" için vazgeçilmezdir; genellikle yarım daire formludurlar, tavan kirişi üzerinde aralıkla, üst üste yerleştirilmiş ikişer adet; eşik kirişi üzerinde, cephe derinliğine bağlı olarak kabartma ya da dört tarafıyla bağımsızlaştırılmış biçimde ikişer, en az birer adettirler.

Köşe dikmeleri eşik kirişinin üst yüzeyinde bir miktar geriden yükselir. Cephe görünümüne derinlik sağlayan hatıl uçları, köşe dikmelerinin tavan kirişi ile birleştiği üst kısmında (yastık hatılı) ve dikmeyi görünen iki parçaya bölecek şekilde yaklaşık ortada (orta hatıl) konumlanır. Eşik kirişi yüzünde (döşeme hatılı) ise kirişin alt yarısından başlar ve tabandan aşağı sarkacak şekilde konumlanır. Hatıl uçları, köşe dikmelerinin her iki yanından 0,5 cm'ye kadar genişlerler ve genellikle uzantılarını gösteren kontur çizgileri dikmelerin kısa kenarlarında işlenmiştir.

Kıskaçlar görünüme bazen eklenir. Orta hatıl uçlarının köşe dikmeleri ile birleştiği noktada, hatılların yarı yüksekliği kadar üzerlerine enine binen, birer dörtgen kesitli hatıl ucu, köşe dikmelerinin yanından cephe dışına taşar. Her iki yandaki bu hatıl uçları aynı düzlemde olmalarına rağmen, kiriş olarak tanımlanabilecek -cepheyi yatayda doğrusal kat eden- devamlılıkları yoktur.

Myra'da *III a 3* tipine ait 1 adet mezar bulunmaktadır:

GN.50.

Tip III a 4[276] **:** Yuvarlak kirişli dam genelde iki bant ile donanmıştır[277], bazı örneklerde bu sayı üçe kadar çıkabilir. Taban bandının üstündekiler kademeli olarak hafif öne

[276] Bölgede tespit edilebilen, *III a 4* tipindeki bazı kaya mezarları için bkz. *Telmessos*: Texier, 1849: Lev. 1755; Borchhardt ve Bleibtreu, 2013: 42 vd., Lev. 75.1; Ayrıca, Telmessos doğu nekropolde 5 adet, akropol kayalığının güney yüzünde 1 adet gözlemlenmiştir.; *Tlos:* İşkan ve Çevik, 2001: 170.; Korkut, 2015b: 38, Res. 84, 91; *Pınara:* Kentin nekropollerinde bu tip cepheye sahip çok sayıda mezar gözlemlenmiştir.; *Köybaşı:* Benndorf ve Niemann, 1884: I, 137; Borchhardt vd., 2003: 38 vdd., Res. 27-28; *Patara*: Yılmaz, 1993: 87 vdd., Felsgrab I-II, Çiz. 1-2, Lev. XXI.1-3; İşkan, 2002: "*FG4*", 278 vdd., Res. 1-4; *Antiphellos:* Texier, 1849: Lev.199, Üstteki Çizim.; Ek olarak kuzey nekropolde 4 adet mezar gözlemlenmiştir.; *Phellos:* Borchhardt ve Bleibtreu, 2013: 14, Lev. 18.3; *Teimiussa:* Xluwanimi'nin mezarı için bkz. Texier, 1849: Lev. 210; Ayrıca, doğu nekropolde bir adet gözlemlenmiştir.; *Apollonia:* Akropol kayalığının kuzey yüzünde bir adet gözlemlenmiştir.; *Kyaneai:* Kolb, 2008: 114, Res. 175; *Elmalı*: Çevik, 1996: 64 vdd., Res. 3-5, 11, 12; Lockwood, 2011: *Aytaş Mevkii, Tomb 1 ("The façade of Lower Strory")*, *Tomb 3*, 30 vdd., Res.5-15, Res. 20-24; *Limyra:* Cephe tipi ölçütlerini eksiksiz gösteren 23 adet kaya mezarı bulunmaktadır, bkz. Kuban, 2012: "*Typ 2d*", 45 vd., 395 vd., Res. 15; *Arykanda:* Gerçek, 2015: 291 vd., 302, 303, Res. 3-5. ; *Rhodiapolis*: Güneyde yer alan nekropol kayalığında 2 adet gözlemlenmiştir; *Kabalis-Kibyratis Bölgesi- Uylupınar:* Dörtlük, 1977: 11, Res. 9, Lev. 6-8; *Hasan Paşa:* Özsait, 2006: 97; Dökü, 2015: 80, Res. 10, 12.

[277] Myra örneklerinin tümü iki bantlıdır.

bindirmeli yerleşir. Cephe, bir önceki tip *III a 3*'e göre giriş kaseti yanına eklenen kör bir kaset ve bunların oluşturduğu alanı dış kenarları boyunca üstte ve yanlarda üç yanıyla taşkın biçimde çevreleyen dilmelerin eklenmesi ile oluşmuştur.

Kaset alanını sınırlayan bu dilme çerçeve tavan kirişi ve köşe dikmelerinin iç yanlarına geriye kademeli olarak, bitişik bindirilmiştir. Cephenin ortasında, eşik kirişi üzerinden yükselerek üst yatay dilmeye bağlanan enli bir direk kaset alanlarını ayırır. Kaset ve kaset alanlarının dilme çerçevelerinde, yatay ve düşey elemanların bağlantıları sığ bir çizgi ile belirtilmiştir; kural olarak üstte yer alan yatay eleman milimetrik ölçüde öne bindirmelidir. Bu konstrüksiyon dışta, enli köşe dikmeleri ile üstte ve altta uzanarak saçak altına taşan kıvrık uçlu kirişlerden[278] oluşan strüktür gereçleri ile sınırlanır.

Dikme ve kirişler dörtgen kesitlidir. Köşe dikmeleri eşik kirişinin üst yüzeyinde bir miktar geriden yükselerek tavan kirişi ile birleşir. Köşe dikmeleri ve eşik kirişinin yüzlerinde, aynı düşey doğrultuda aralıklarla konumlanarak öne taşan dikdörtgen hatıl uçları, köşe dikmesinin tavan kirişi ile birleştiği üst kısmında ve dikmeyi görünen iki parçaya bölecek şekilde yaklaşık ortada konumlanır. Eşik kirişi yüzünde ise kirişin alt yarısından başlar ve tabandan aşağı sarkacak şekilde cephenin en altındaki strüktür elemanı olarak konumlanır. Hatıl uçları, köşe dikmelerinin her iki yanından 0,5 cm'ye kadar genişlerler ve genellikle uzantılarını gösteren kontur çizgileri dikmelerin kısa kenarlarında işlenmiştir. Bazı cephelerde orta hatıl uçlarının köşe dikmeleri ile birleştiği noktada, hatılların yarı yüksekliği kadar üzerlerine enine binen, birer dörtgen kesitli hatıl ucu *–Likya kıskacı*-, köşe dikmelerinin yanından cephe dışına taşar[279]. Her iki yandaki bu hatıl uçları aynı düzlemde olmalarına rağmen, kiriş olarak tanımlanabilecek -cepheyi yatayda doğrusal kat eden- devamlılıkları yoktur.

III a 4 tipi mezarlar iki kaset alanına sahip cepheleriyle yatay uzamda genişlemişlerdir. Bu oransal gelişim önlerine bir sofa mekânı eklenmesine olanak sağlamış görünmektedir. En azından Myra'da bir kasetli yani yalnızca giriş kasetinden oluşan tiplerin hiçbirinde bir sofaya rastlanmaz[280].

Myra'da bu tipte 16 adet mezar bulunmaktadır. Bunlardan biri sofaya sahiptir:

DN.4, DN.5, DN.10, DN.12, DN.13, DN.22, DN.41, GN.49, GN.53, GN.54, BN.67 (Sofa.), BN.83, BN.85, BN.88, BN.100, BN.103.

---

[278] Buna rağmen bölgede bazı mezarlarda tavan ya da eşik kirişlerinden yalnızca birinin kıvrık uçlara sahip olduğu görülür. Örnek için bkz. Kuban, 2012: *N II/ 129*, 228.

[279] Bu özellik bölgede genellikle 3 bantlı damlarla birlikte görülür. Özellikle Telmessos, Pınara ve Limyra örneklerinde bu birlikteliğe rastlanır.

[280] Daha geniş bir değerlendirme için bkz. aşağıda "3.2.2.3. Sofa*"* başlıklı bölüm.

Tip III a 5[281]**:** Yuvarlak kirişli dam iki veya üç bant ile donanmıştır. Taban bandının üstündekiler kademeli olarak hafif öne bindirmeli yerleşir.

Bu tip mezarlar, dam altı cephede, biri giriş olmak üzere yan yana, düşey yerleştirilmiş üç dörtgen kaset ile tanınır. Bunların oluşturduğu alanı dış kenarları boyunca üstte ve yanlarda üç yanıyla taşkın biçimde dolanan bir dilme çerçeve sınırlar.

Kaset alanını sınırlayan bu dilme çerçeve tavan kirişi ve köşe dikmelerinin iç yanlarına geriye kademeli olarak, bitişik bindirilmiştir. Cephe, eşik kirişi üzerinden yükselerek üst yatay dilmeye bağlanan iki enli direk ile üç kaset alanına ayrılır. Kaset ve kaset alanlarının dilme çerçevelerinde, yatay ve düşey elemanların bağlantıları sığ bir çizgi ile belirtilmiştir; kural olarak üstte yer alan yatay eleman milimetrik ölçüde öne bindirmelidir. Bu konstrüksiyon dışta, enli köşe dikmeleri ile üstte ve altta uzanarak saçak altına taşan kıvrık uçlu kirişlerden oluşan strüktür gereçleri ile sınırlanır.

Dikme ve kirişler dörtgen kesitlidir. Köşe dikmeleri eşik kirişinin üst yüzeyinde bir miktar geriden yükselerek tavan kirişi ile birleşir. Tavan kirişi geniş yüzüyle damın hemen altında saçak gerisinde konumlanırken, eşik kirişi dam altı strüktürde dikme ve tavan kirişine oranla daha öndedir. Tavan ve eşik kirişi, kural olarak, dikmelerin yanından dışa, saçak boyunca taşar ve her ikisinin de uçları kıvrıktır. Tavan kirişi, her zaman kıvrık uçları izleyiciye dönük biçimde yerleşikken, eşik kirişinin uçları cephenin dikey doğrultusunda kıvrılır. Tavan ve eşik kirişleri geniş yüzlerinde, kıvrık uçlarına yakın konumlanan kama başları taşır. Bunlar, "kıvrık uçlu kiriş" için vazgeçilmezdir; genellikle yarım daire formludurlar, tavan kirişi üzerinde aralıkla, üst üste yerleştirilmiş ikişer adet; eşik kirişi üzerinde, cephe derinliğine bağlı olarak kabartma ya da dört tarafıyla bağımsızlaştırılmış biçimde ikişer, en az birer adettirler.

Köşe dikmeleri ve eşik kirişinin yüzlerinde, aynı düşey doğrultuda aralıklarla konumlanarak öne taşan dikdörtgen hatıl uçları, köşe dikmesinin tavan kirişi ile birleştiği üst kısmında ve dikmeyi görünen iki parçaya bölecek şekilde yaklaşık ortada konumlanır. Eşik kirişi yüzünde ise kirişin alt yarısından başlar ve tabandan aşağı sarkacak şekilde cephenin en altındaki strüktür elemanı olarak konumlanır. Hatıl uçları, köşe dikmelerinin her iki yanından 0,5 cm'ye kadar genişlerler ve genellikle uzantılarını gösteren kontur çizgileri dikmelerin kısa kenarlarında işlenmiştir. Bazı cephelerde orta hatıl uçlarının köşe dikmeleri ile birleştiği noktada, hatılların yarı yüksekliği kadar üzerlerine enine binen, birer dörtgen kesitli hatıl ucu,

[281] Bölgede *III a 5 tipi* cepheye sahip mezar sayısı oldukça azdır. Tespit edilebilen bu cephe tipindeki bazı kaya mezarları için bkz. *Tlos:* İşkan ve Çevik, 2001: *Mezar No. 108*, 170, Res. 4; Limyra'da tip özellikleri eksiksiz tespit edilebilen bir adet bulunur, Kuban, 2012: *N V/ 1*, 310; *Simena:* Yerleşimin batısında bir adet gözlemlenmiştir.

köşe dikmelerinin yanından cephe dışına taşar. Her iki yandaki bu hatıl uçları aynı düzlemde olmalarına rağmen, kiriş olarak tanımlanabilecek -cepheyi yatayda doğrusal kat eden- devamlılıkları yoktur.

Myra'da sofalı bir kaya mezarıyla temsil edilir:

BN.87 (Sofalı).

Tip III a 6[282]**:** Yuvarlak kirişli dam genellikle iki veya üç bant ile donanmıştır. Taban bandının üstündekiler kademeli olarak hafif öne bindirmeli yerleşir.

Bu mezar tipinde cephe, yatayda uzanarak, düz uçları her iki tarafta yana taşan dörtgen kesitli bir kiriş (kat kirişi) ile ayrılan iki kata sahiptir. Bu kat cepheleri ikişer kaset ile donanmıştır. Tipin ayırıcı özelliğini oluşturan bu cephe görünümündeki temel strüktür gereçlerden biri olan kat kirişi, köşe dikmelerinden bir miktar önde uzanır ve dikmelerle kesiştiği kısımlarda ucu öne taşkın hatılların (kat hatılı) üzerine biner; bu noktada üç strüktür gereci geçme ile birleşir.

Üst kat yüksekliği alt katın genellikle yarısı kadardır. Altta ve üstte oluşan cephe bölümleri, eşik ve kat kirişi üzerinde bir miktar geriden yükselen birer enli direkle ayrılan ikişer kaset ile donanmıştır. Bunların oluşturduğu alanı kenarları boyunca üstte ve yanlarda üç yanıyla dışa taşkın biçimde dolanan bir dilme çerçeve sınırlar. Kaset alanlarını sınırlayan bu dilme çerçeveler üstte, tavan kirişi ve köşe dikmelerinin; altta, kat kirişi ve köşe dikmelerinin iç yanlarına geriye kademeli olarak, bitişik bindirilmiştir. Bazen bu kaset alanı çerçevesinin yatay dilmesi işlenmemiş, kasetleri ayıran enli direk kirişlerin alt yüzleriyle doğrudan bütünleştirilmiştir. Bu durum, Myra'da bu tipe ait mezarların üçü, *D.25, B.92, B.101*'de tespit edildiği gibi, bu tipin Likya'daki diğer bazı mezar cephelerinde[283] de gözlemlenebilir.

---

[282] Bölgede tespit edilebilen, *III a 6* cephe tipindeki bazı kaya mezarları için bkz. *Telmessos:* Kent nekropollerinde 2 adet gözlemlenmiştir.; *Araxa:* Yerleşimde iki adet gözlemlenmiştir, Krickl, 2005: 72, Orj. syf. I 33.; Ayrıca, bu mezarın batısında bir adet.; *Tlos:* Kentte, İşkan ve Çevik, 1999: 424 vdd., Çiz.3,4'de bildirilen iki katlı iki kasetli kaya mezarları bulunmakla birlikte, montaj damlarının korunmamış olması nedeniyle bu tip içerisinde değerlendirilmesi mümkün olmamıştır. Kent içi nekropolde tip özelliklerini eksiksiz gösteren bir adet mezar gözlemlenmiştir.; *Pınara:* Yol Nekropolü'nde üç adet, kuzeydoğusunda bir adet gözlemlenmiştir.; *Kerththi:* Borchhardt, 2004: "*Felsgrab Nr.1"*, 16 vd., Res. 38-40; *Xanthos:* Kentte, iki katlı iki kasetli kaya mezarları bulunmakla birlikte, montaj damlarının korunmamış olması nedeniyle bu tip içerisinde değerlendirilmesi mümkün olmamıştır, bkz. Demargne, 1958: "*R4", "R5", "R6"*, 116 vdd, Res. 20, 22, Lev. LII-LIV; Demargne, 1974: "*R 2", "R8", "R10", "R14",* 32 vdd., Lev. XIII, XV, Lev. 8,15; *Patara:* Yılmaz, 1993: "Felsgrab III", 94 vd. , Fig.3, Lev. XXII, Res. 4-6'da damı korunmamış kaya mezarı.; *Antiphellos:* Zahle, 1979: "*Khnturahis'in mezarı*", 253 vd., Res. 5; *Sebeda-Bayındır Limanı:* Borchhardt ve Bleibtreu, 2013: *Sbikezijei'nin mezarı,* 16, Lev. 19.2*; Divle*: Hülden, 2006: Teil I, *F24*, 37, Lev. 6.2; *Hoyran:* Deltour Levie, 1982: "*Tomb 12", "Tomb 13"*, 20 vd.; *Mastaura?- Dereağzı*: Bridges, 1993: "*Tomb 6-8-10-11"*, 100 vdd., Res. 29, 31-33, Lev. 22.3-5, Lev. 23, 24.1; *Limyra:* Tip özellikleri tam olarak tespit edilebilen 4 adet bulunur, Kuban, 2012: "*Typ 2f*"- "*N I / 9, N II / 7, N IX / 1, N IX / 2"*, 47, Res. 18.

[283] *Araxa:* Kişisel gözlemle saptanmış iki mezarda; *Tlos:* İşkan ve Çevik, 1999: 431 vd., Çizim 3,4.; *Xanthos:* Demargne, 1958: "*R4-R6"*, 116 vdd, Res. 20,22, Lev. LII-LIV; Demargne, 1974:" *R8", "R 10"*, 35 vdd., Lev. XIII, XV.; *Limyra:* Kuban, 2012: 384 vd., "*N IX/ 1-2"*.

Üstteki kasetler kareye yakın oranlı ve kapalıdır. Geriye kademeli ve bindirmeli yerleştirilmiş en az iki dilme çerçeve taşırlar. Bu kattaki kasetler genellikle, alt kat kasetlerinin dilme sayısına bağlı olarak, fazladan bir dilme çerçeve taşırlar. Alttaki kasetler dikdörtgen formludur ve düşey yerleştirilmiştir. Bunlardan biri mezar odasına girişi sağlar.

Kaset ve kaset alanlarının dilme çerçevelerinde, yatay ve düşey elemanların bağlantıları sığ bir çizgi ile belirtilmiştir; kural olarak üstte yer alan yatay eleman milimetrik ölçüde öne bindirmelidir.

Bu konstrüksiyon dışta, enli köşe dikmeleri ile üstte ve altta uzanarak saçak altına taşan kıvrık uçlu kirişlerden oluşan strüktür gereçleri ile sınırlanır. Dikme ve kirişler dörtgen kesitlidir. Köşe dikmeleri eşik kirişinin üst yüzeyinde bir miktar geriden yükselerek kat kirişi ile ve aynı doğrultuda, kat kirişinin üzerinden yükselerek tavan kirişi ile birleşir. Tavan kirişi geniş yüzüyle damın hemen altında saçak gerisinde konumlanırken, eşik kirişi dam altı strüktürde dikme ve tavan kirişine oranla daha öndedir. Tavan ve eşik kirişi, kural olarak, dikmelerin yanından dışa, saçak boyunca taşar ve her ikisinin de uçları kıvrıktır[284]. Tavan kirişi, her zaman kıvrık uçları izleyiciye dönük biçimde yerleşikken, eşik kirişinin uçları cephenin dikey doğrultusunda kıvrılır. Tavan ve eşik kirişleri geniş yüzlerinde, kıvrık uçlarına yakın konumlanan kama başları taşır. Bunlar, "kıvrık uçlu kiriş" için vazgeçilmezdir; genellikle yarım daire formludurlar, tavan kirişi üzerinde aralıkla, üst üste yerleştirilmiş ikişer adet; eşik kirişi üzerinde, cephe derinliğine bağlı olarak kabartma ya da dört tarafıyla bağımsızlaştırılmış biçimde ikişer, en az birer adettirler.

Köşe dikmeleri ve eşik kirişinin yüzlerinde, aynı düşey doğrultuda aralıklarla konumlanarak öne taşan, 4'er adet dikdörtgen hatıl ucu bulunur. Bunlar, köşe dikmelerinin tavan kirişi ve kat kirişi ile birleştiği kısımlarda 1'er adet; alt kat dikmelerini görünen iki parçaya bölecek şekilde yaklaşık ortada 1'er adet konumlanırken, eşik kirişi yüzünde ise kirişin alt yarısından başlar ve tabandan aşağı sarkacak şekilde cephenin en altındaki strüktür elemanı olarak her iki yanda 1'er adet konumlanır. Hatıl uçları, köşe dikmelerinin her iki yanından 0,5 cm'ye kadar genişlerler ve genellikle yan cephe derinliğine[285] olan uzantılarını gösteren kontur çizgileri dikmelerin kısa kenarlarında işlenmiştir. Bazı cephelerde orta hatıl uçlarının köşe dikmeleri ile birleştiği noktada, hatılların yarı yüksekliği kadar üzerlerine enine binen, birer dörtgen kesitli hatıl ucu –*Likya kıskacı*-, köşe dikmelerinin yanından cephe dışına

[284] Bazı istisnai örneklerde tavan ya da eşik kirişlerinden yalnızca birinin kıvrık uçlara sahip olduğu görülür.
[285] Araxa'da bu cephe tipindeki iki kaya mezarı, bağımsızlaştırılmış yan cephe duvarlarının köşe dikmeleri ardında ön cephe genişliğinden bir miktar dışa taşarak geriye uzanmasıyla özgün yapı özellikleri gösterirler.

taşar. Her iki yandaki bu hatıl uçları aynı düzlemde olmalarına rağmen, genellikle[286] kiriş olarak tanımlanabilecek -cepheyi yatayda doğrusal kat eden- devamlılıkları yoktur.

III a 6 tipi mezarlar Myra'da 15 adet ile temsil edilir. Bunlardan üçü sofalıdır:

DN.2, DN.15, DN.16, DN.17 (Sofalı), *DN.19, DN.20, DN.24* (Sofalı), *DN.25, DN.27, DN.32, GN.56, BN.89* (Sofalı), *BN.90, BN.92, BN.101.*

Tip III a 7[287]**:** Yuvarlak kirişli dam genellikle iki veya üç bant ile donanmıştır. Taban bandının üstündekiler kademeli olarak hafif öne bindirmeli yerleşir.

Bu tipin ayırıcı özelliği, mezarların her iki kata ait cephelerinin üçer kaset ile donanmış olmasıdır. Altta eşik ve üstte kat kirişi üzerinden, bir miktar geride yükselerek kaset alanlarını sınırlayan dilme çerçevenin yatay elemanına bağlanan ikişer enli direk kasetleri birbirlerinden ayırır.

Dam altında yer alan, iki katlı cephe mimarisinin ana strüktürel elemanları korunur: Cephe dışta, enli köşe dikmeleri ile üstte ve altta uzanarak saçak altına taşan kıvrık uçlu kirişlerden oluşan strüktür gereçleri ile sınırlanır; yatayda uzanan, düz uçları dikmelerin yanından saçak altına taşan kat kirişi ile iki kata bölünür. Üst kat yüksekliği alt katın genellikle yarısı kadardır. Kat kirişi köşe dikmelerinden bir miktar önde uzanır ve dikmelerle kesiştiği kısımlarda ucu öne taşkın hatılların (kat hatılı) üzerine biner; bu noktada üç strüktür gereci geçme ile birleşir.

Dikme ve kirişler dörtgen kesitlidir. Köşe dikmeleri eşik kirişinin üst yüzeyinde bir miktar geriden yükselerek kat kirişiyle ve aynı doğrultuda kat kirişinin üzerinden yükselerek tavan kirişiyle birleşir. Tavan kirişi geniş yüzüyle damın hemen altında saçak gerisinde konumlanırken, eşik kirişi dam altı strüktürde dikmelere ve diğer kirişlere oranla daha öndedir. Tavan ve eşik kirişi, kural olarak, dikmelerin yanından dışa, saçak boyunca taşar ve her ikisinin de uçları kıvrıktır. Tavan kirişi, her zaman kıvrık uçları izleyiciye dönük biçimde yerleşikken, eşik kirişinin uçları cephenin dikey doğrultusunda kıvrılır. Tavan ve eşik kirişleri

---

[286] Aksi duruma örnek teşkil eden Limyra'dan iki adet kaya mezarı için bkz. Kuban, 2012: "*Katalog...*", 129-391.

[287] Bölgede tespit edilebilen, *III a 7* cephe tipindeki bazı kaya mezarları için bkz. *Telmessos:* Kent nekropollerinde 2 adet gözlemlenmiştir.; *Tlos:* İşkan ve Çevik, 1999: 426, 430, Çiz. 2; *Pınara:* Dağ Nekropolü'nde bir adet, Odeion'un kuzeydoğusunda bir adet gözlemlenmiştir.; *Xanthos:* Demargne, 1974: "*R 7",* 34 vd., Lev. XII, Lev. 9, 3-4'de kentte, bir adet iki katlı üç kasetli kaya mezarı kaydedilmiştir. Fakat, montaj damının korunmamış olması nedeniyle bu tip içerisinde değerlendirilememiştir.; *Kandyba:* Borchhardt, 2004: 39, Res. 47, 48, 52; *Simena:* Yerleşimin batısında iki adet gözlemlenmiştir.; *Hoyran:* Deltour Levie, 1982: "*Tombe 10*, *Tombe 14"*, 20 vd., Res. 6-9; *Tyberissos:* Borchhardt ve Şişmanoğlu, 1999: 285 vdd.; *Sura:* Borchhardt, Myra: 78 vd., Lev. 49 B, 50 A; Borchhardt, 2002: "*Mizretije'nin mezarı"*, 35 vd. Res.18,19; *Mastaura?- Dereağzı*: Bridges, 1993: "*Tomb 2"*, 96 vd., Res. 25, Lev. 21.1-4.; *Limyra:* Tip özellikleri tam olarak tespit edilebilen 4 adet mezar için bkz. Kuban, 2012: "*Typ 2g*"- "*N I / 2, N II / 8, N II / 93",* 47 vd., Res. 19.

geniş yüzlerinde, kıvrık uçlarına yakın konumlanan kama başları taşır. Bunlar, "kıvrık uçlu kiriş" için vazgeçilmezdir; genellikle yarım daire formludurlar, tavan kirişi üzerinde aralıkla, üst üste yerleştirilmiş ikişer adet; eşik kirişi üzerinde, cephe derinliğine bağlı olarak kabartma ya da dört tarafıyla bağımsızlaştırılmış biçimde ikişer, en az birer adettirler.

Köşe dikmeleri ve eşik kirişinin yüzlerinde, aynı düşey doğrultuda aralıklarla konumlanarak öne taşan, 4'er adet dikdörtgen hatıl ucu bulunur. Bunlar, köşe dikmelerinin tavan kirişi ve kat kirişi ile birleştiği kısımlarda 1'er adet; alt kat dikmelerini görünen iki parçaya bölecek şekilde yaklaşık ortada 1'er adet konumlanırken, eşik kirişi yüzünde ise kirişin alt yarısından başlar ve tabandan aşağı sarkacak şekilde cephenin en altındaki strüktür elemanı olarak her iki yanda 1'er adet konumlanır. Hatıl uçları, köşe dikmelerinin her iki yanından 0,5 cm'ye kadar genişlerler ve genellikle yan cephe derinliğine olan uzantılarını gösteren kontur çizgileri dikmelerin kısa kenarlarından başlayarak işlenmiştir. Bazı cephelerde orta hatıl uçlarının köşe dikmeleri ile birleştiği noktanın hemen arkasında, hatılların yarı yüksekliği kadar üzerlerine enine binen, birer dörtgen kesitli hatıl ucu -*Likya kıskacı*-, köşe dikmelerinin yana doğru cephe dışına taşar. Her iki yandaki bu hatıl uçları aynı düzlemde olmalarına rağmen, kiriş olarak tanımlanabilecek –cephe görünümünde yatayda doğrusal uzanan- devamlılıkları yoktur. Bu özellik, Myra'da yalnızca *DN. 9*'da görülür.

Kaset alanlarını, üstte ve yanlarda taşkın biçimde dolanan bir dilme çerçeve sınırlar. Bu dilme çerçeveler üstte, tavan kirişi ve köşe dikmelerinin; altta, kat kirişi ve köşe dikmelerinin iç yanlarına geriye kademeli olarak, bitişik bindirilmiştir.

Üstteki kasetlerin tümü kapalıdır (Sofalı cephelerde genellikle açıktır). Geriye kademeli ve bindirmeli yerleştirilmiş en az iki dilme çerçeve taşırlar. Bu kattaki kasetler genellikle, alt kat kasetlerinin dilme sayısına bağlı olarak, fazladan bir dilme çerçeveyle donanmışlardır. Alttaki kasetler dikdörtgen formludur ve düşey yerleştirilmiştir. Dışa taşkın en az bir dilme çerçeve ile donanmışlardır. Bunlardan biri mezar odasına girişi sağlar.

Kaset ve kaset alanlarının dilme çerçevelerinde, yatay ve düşey elemanların bağlantıları genellikle sığ bir çizgi ile belirtilmiştir; bu durumda kural olarak üstte yer alan yatay eleman milimetrik ölçüde öne bindirmelidir. Bu tipe ait az sayıdaki mezar cephesinde, kaset alanı çerçevesinin üstte uzanan yatay dilmesi bulunmaz. Bu durumda kasetleri ayıran enli direk, Myra'da *GN.57* ile örneklendiği gibi doğrudan kat kirişinin altına, bir miktar geriden bağlanır.

III a 7 tipi Myra'da, yedisi sofalı 18 adet kaya mezarı ile temsil edilir:

DN.1 (Sofalı), *DN.3* (Sofalı), *DN.9, DN.23, DN.29* (Sofalı), *DN.33, DN.35, DN.39, GN.57, BN.58, BN.59, BN.64, BN.68* (Sofalı), *BN.70, BN.71* (Sofalı), *BN.86* (Sofalı), *BN.93* (Sofalı), *BN.95.*

Tip III a 8: Likya bölgesinde, yalnızca Pınara'da "Dere Nekropolü"nde bulunan bir adet mezarla[288] temsil edilir.

Mezar cephesi her birinde üçer kaset ile donanmış üç katlı yapısıyla diğer cephe tiplerinden ayrılır. Üst katlarda kaset alanları küçülür ve kareye yakın bir şekil alırlar. Altta eşik ve üstte kat kirişleri üzerinden bir miktar geride, aynı doğrultuda yükselerek, doğrudan kiriş altlarına bağlanan ikişer enli direk kasetleri birbirlerinden ayırır. Mezarın yuvarlak kirişli damı üç bant ile donanmıştır. Taban bandının üstündekiler kademeli olarak hafif öne bindirmeli yerleşir.

Dam altında yer alan, cephe mimarisinin ana strüktürel elemanları korunur: Cephe dışta, enli köşe dikmeleri ile üstte ve altta uzanarak saçak altına taşan, sırasıyla kıvrık uçlu ve düz kirişlerden oluşan strüktür gereçleri ile sınırlanır; yatayda uzanan, düz uçları dikmelerin yanından saçak altına taşan iki kiriş ile üç kata bölünür. Üst kat yükseklikleri sığdır. Üstteki iki katın toplam yüksekliği alt katın yüksekliğinden azdır. Kat kirişleri köşe dikmelerinden bir miktar önde uzanır ve dikmelerle kesiştiği kısımlarda ucu öne taşkın hatılların (kat hatılı) üzerine biner; bu noktada üç strüktür gereci geçme ile birleşir.

Dikme ve kirişler dörtgen kesitlidir. Köşe dikmeleri eşik kirişinin üst yüzeyinde bir miktar geriden yükselerek kat kirişiyle ve aynı doğrultuda kat kirişlerinin üzerinden yükselerek tavan kirişiyle birleşir. Tavan kirişi geniş yüzüyle damın hemen altında saçak gerisinde konumlanırken, eşik kirişi dam altı strüktürde dikmelere ve diğer kirişlere oranla daha öndedir. Tavan kirişi, dikmelerin yanından dışa, saçak boyunca taşar ve uçları kıvrıktır. Tavan kirişi, kıvrık uçları izleyiciye dönük biçimde yerleşir ve her iki uca yakın yerleştirilmiş, yarım daire formlu, aralıkla üst üste ikişer adet kama başı taşır. Eşik kirişi bu örnekte yanlardan cephe dışına taşmaz.

Köşe dikmeleri ve eşik kirişinin yüzlerinde, aynı düşey doğrultuda aralıklarla konumlanarak öne taşan, 5'er adet dikdörtgen hatıl ucu bulunur. Bunlar, köşe dikmelerinin tavan kirişi ve kat kirişleri ile birleştiği kısımlarda 1'er adet; alt kat dikmelerini görünen iki parçaya bölecek şekilde yaklaşık ortada 1'er adet konumlanırken, eşik kirişi yüzünde ise kirişin alt yarısından başlar ve tabandan aşağı sarkacak şekilde cephenin en altındaki strüktür elemanı olarak her iki yanda 1'er adet konumlanır. Hatıl uçları, köşe dikmelerinin her iki

[288] Schweyer, 2002: 15, Lev. VIII, Res. 13.

yanından 0,5 cm'ye kadar genişlerler ve yan cephe derinliğine olan uzantılarını gösteren kontur çizgileri dikmelerin kısa kenarlarından başlayarak işlenmiştir. Alt katta orta hatıl uçlarının köşe dikmeleri ile birleştiği noktanın hemen arkasında, hatılların yarı yüksekliği kadar üzerlerine enine binen, birer dörtgen kesitli hatıl ucu, köşe dikmelerinden yana doğru cephe dışına taşar. Her iki yandaki bu hatıl uçları aynı düzlemde olmalarına rağmen, kiriş olarak tanımlanabilecek –cephe görünümünde yatayda doğrusal uzanan- devamlılıkları yoktur.

Kaset alanları her iki yanda yukarıdan aşağı katlar boyunca yükselen birer dilme ile sınırlanır. Bunların kat kirişleri altında devamlılıkları yoktur. Kasetleri ayıran enli direkler doğrudan kat kirişlerinin altına bir miktar geriden bağlanır.

Üst katlardaki kasetler kareye yakın oranlı ve tümü kapalıdır. Geriye kademeli ve bindirmeli yerleştirilmiş iki dilme çerçeve taşırlar. Alttaki kasetler dikdörtgen formludur ve düşey yerleştirilmiştir. Dışa taşkın bir dilme çerçeve ile donanmışlardır. Bunlardan biri mezar odasına girişi sağlar.

Tip III a 9: Likya'da Tlos akropolünün kuzeydoğu yamacında yer alan bir mezarla[289] temsil edilir.

Üç katlı mezar cephesinin her katta dörder kaset ile donanmış olmasıyla diğer cephe tiplerinden ayrılır. Üst katlarda kaset alanları küçülür. Altta eşik ve üstte kat kirişleri üzerinden bir miktar geride, aynı doğrultuda yükselerek, doğrudan kiriş altlarına bağlanan üçer enli direk kasetleri birbirlerinden ayırır. Mezarın yuvarlak kirişli damı üç bant ile donanmıştır. Taban bandının üstündekiler kademeli olarak hafif öne bindirmeli yerleşir.

Dam altında yer alan, cephe mimarisinin ana strüktürel elemanları korunur: Cephe dışta, enli köşe dikmeleri ile üstte ve altta uzanarak saçak altına taşan kirişlerden oluşan strüktür gereçleri ile sınırlanır; yatayda uzanan, düz uçları dikmelerin yanından saçak altına taşan iki kiriş ile üç kata bölünür. Üstteki iki katın toplam yüksekliği alt katın yüksekliğine yakındır. Kat kirişleri köşe dikmelerinden bir miktar önde uzanır ve dikmelerle kesiştiği kısımlarda ucu öne taşkın hatılların (kat hatılı) üzerine biner; bu noktada üç strüktür gereci geçme ile birleşir.

Dikme ve kirişler dörtgen kesitlidir. Köşe dikmeleri eşik kirişinin üst yüzeyinde bir miktar geriden yükselerek kat kirişiyle ve aynı doğrultuda kat kirişlerinin üzerinden yükselerek tavan kirişiyle birleşir. Tavan kirişi geniş yüzüyle damın hemen altında saçak gerisinde konumlanır. Tavan kirişi, dikmelerin yanından dışa, saçak boyunca taşar ve uçları

[289] İşkan ve Çevik, 2001: 170; Işın ve Yıldız, 2017: Tomb 6 / "Tomb of Eperastos", 97 vdd., Res. 5.19.

kıvrıktır. Tavan kirişi, kıvrık uçları izleyiciye dönük biçimde yerleşir ve her iki uca yakın yerleştirilmiş, yarım daire formlu, aralıkla üst üste ikişer adet kama başı taşır.

Köşe dikmeleri ve eşik kirişinin yüzlerinde, aynı düşey doğrultuda aralıklarla konumlanarak öne taşan, 5'er adet dikdörtgen hatıl ucu bulunur. Bunlar, köşe dikmelerinin tavan kirişi ve kat kirişleri ile birleştiği kısımlarda 1'er adet; alt kat dikmelerini görünen iki parçaya bölecek şekilde yaklaşık ortada 1'er adet konumlanırken, eşik kirişi yüzünde ise kirişin alt yarısından başlar ve tabandan aşağı sarkacak şekilde cephenin en altındaki strüktür elemanı olarak her iki yanda 1'er adet konumlanır. Hatıl uçları, köşe dikmelerinin her iki yanından 0,5 cm'ye kadar genişlerler ve yan cephe derinliğine olan uzantılarını gösteren kontur çizgileri dikmelerin kısa kenarlarından başlayarak işlenmiştir. Alt katta orta hatıl uçlarının köşe dikmeleri ile birleştiği noktanın hemen arkasında, hatılların yarı yüksekliği kadar üzerlerine enine binen, birer dörtgen kesitli hatıl ucu, köşe dikmelerinden yana doğru cephe dışına taşar. Her iki yandaki bu hatıl uçları aynı düzlemde olmalarına rağmen, kiriş olarak tanımlanabilecek –cephe görünümünde yatayda doğrusal uzanan- devamlılıkları yoktur.

Kaset alanları her iki yanda yukarıdan aşağı katlar boyunca yükselen birer dilme ile sınırlanır. Bunların kat kirişleri altında devamlılıkları yoktur. Kasetleri ayıran enli direkler doğrudan kat kirişlerinin altına bir miktar geriden bağlanır.

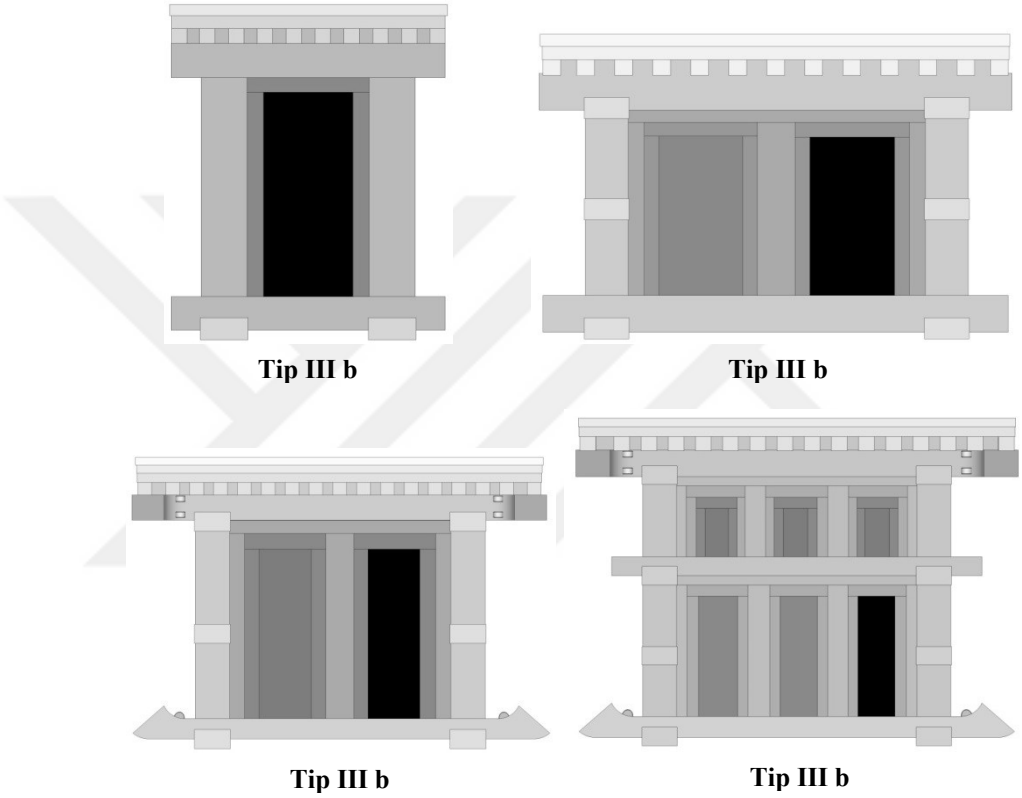
Üst katlardaki kasetler kareye yakın oranlı ve tümü kapalıdır. Geriye kademeli ve bindirmeli yerleştirilmiş iki dilme çerçeve taşırlar. Alttaki kasetler dikdörtgen formludur ve düşey yerleştirilmiştir. Dışa taşkın bir dilme çerçeve ile donanmışlardır. Bunlardan biri mezar odasına girişi sağlar.

Ana Tip III b - Dörtgen Kirişli Düzdam: III b tipi mezarlar (Çiz. 3.4) aralıklarla yerleştirilmiş dörtgen kesitli kirişlerden oluşan yatay bir dizi üzerinde, ona paralel uzanan, üç adede kadar bandın üst üste yerleştirildiği bir dam ile örtülüdür. Alttaki bant dörtgen kirişler ile aynı cephe düzleminde uzanırken, genellikle üstte kalan bant veya bantlar kademeli olarak bir miktar dışa bindirmelidir. Dam, önde ve yanlarda dışa taşarak cephe üzerinde bir saçak oluşturur. Bu Likya damı görünümünün altında, basit dörtgen bir giriş ile donanmış cephe; bir katlı iki kasetli cepheler ile iki katlı üç kasetli cephe düzenlemeleri tipleri oluşturur.

Tip III b 1: Likya'da, kaydedilen bir adet mezarla Limyra'da temsil edilir[290]. Dörtgen kirişli dam iki bantlıdır. Üstteki bant hafif öne bindirmeli yerleşir. Cephe, tabanı dışında kalan iç yüzlerinde, geriye kademeli ve bindirmeli olarak dolanan bir adet dilme çerçeve ile

[290] Bkz. Kuban, 2012: N II, Grab. 32.

donanmış düşey konumlu dörtgen bir giriş açıklığı ve onu dışta çevreleyen söve benzeri dikmeler, lento ve eşik görevi üstlenen kirişlerden oluşur. Tümü dörtgen kesitlidir. Lento ve eşik kirişi, dikmelerin yanından dışa, saçak boyunca taşar. Her ikisinin de uçları düz kesimlidir. Eşik kirişi dam altı strüktürün en öndeki elemanıdır; dikmeler onun üst yüzeyinde bir miktar geriden yükselir ve yukarıda sığ birer derz çizgisiyle lento kirişi ile bağlanır. Eşik kirişinin cephe yüzeyinden, köşe dikmeleri hizasında, birer dörtgen hatıl ucu öne taşar. Yükseklikleri eşik kirişinin yaklaşık alt yarısı kadardır.

Çizim 3.4: Grup III – Likya Cepheliler / Ana Tip III b, Dörtgen Kirişli Düzdam.

Tip III b 2[291]**:** Bu tip dörtgen kirişli dam altında iki kasetli cepheden oluşur. Dam üst üste yerleşen iki banttan oluşur ve üstteki bant bir miktar öne bindirmelidir. Dam altı cephenin ana kirişleri bir önceki tipte olduğu gibi yana taşkın ve düz bitimlidir. Köşe dikmeleri eşik kirişi üzerinde bir miktar geriden yükselerek tavan kirişine bağlanır. Cephe kapı kaseti yanına eklenen bir kaset ile genişlemiştir, ortada yükselen enli bir direk ile ayrılırlar. Kaset alanları üstte ve yanlarda kesintisiz bir dilme çerçeve ile sınırlanır. Köşe dikmelerinin yaklaşık ortasında, tavan kirişi ile birleştiği kısımlarda ve eşik kirişinin cephe yüzeyinin alt yarısı boyunca olmak üzere üç adet öne taşkın hatıl ucu, dikmelerin doğrultusu boyunca aralıklarla konumlanır.

[291] *Limyra:* bkz. Kuban, 2012: N II Grab Nr. 183, N IV Grab Nr. 9.

Tip III b 3[292]**:** Dam dörtgen kirişler üzerinde üst üste sıralanan iki veya üç banttan oluşur. Dörtgen kirişler ile aynı cephe düzleminde yükselen alt bant üzerindeki bantlar öne bindirmelidir. Ana strüktürün tavan ve eşik kirişi saçak altına taşar ve uçları kıvrıktır. Kıvrık uçlar tavan kirişinde cepheye, eşik kirişinde yukarıya bakar. Kirişler üzerinde, kıvrık uçlarına yakın konumlanan yarım daire şeklinde kama başları taşır. Köşe dikmeleri eşik kirişi üzerinden bir miktar geriden yükselerek tavan kirişine bağlanır. Eşik kirişi tavan kirişi ve dikmeler göre daha önde yer alır. Cephe biri giriş olmak üzere iki kaset ile donanmıştır. Bir dilme çerçeve üstte ve yanlarda kasetleri çevreler. Kasetler kendi içinde ana çerçeveye bitişik ve geride konumlanan birer dilme çerçeveye sahiptir. Ortada eşikten yükselen enli bir direk bu çerçeveye bağlanarak kasetleri birbirinden ayırır.

Myra'da bu tipe ait bir adet mezar bulunmaktadır:

DN.40.

Tip III b 4: Myra'da iki adet mezarla temsil edilir. Mezarlarda, birinin yarım işçiliği diğerinin ise tahribata uğraması nedeniyle alt tipin oluşmasındaki ölçütlerin tümü izlenemese de açıkça seçilen iki katlı üç kasetli cephe düzenlemeleri veya tasarıları nedeniyle diğer alt tiplerden ayrılırlar.

Mezarlardan birinin damı dörtgen kiriş dizisi dışında korunmamıştır. Diğeri dörtgen kirişler üzerinde iki bant sırası taşır. Üstteki bant hafif öne bindirmeli yerleşmiştir. Cephe elemanları belirgin olan *BN.72*'nin dam altı strüktürde yatayda kıvrık uçlu kirişler ile dikeyde köşe dikmelerinden oluşan ana iskeleti bir kiriş ile iki kata bölünmüş cepheyi çevreler. Kat kirişi uçları her iki yandan bir miktar dışa taşar. Ana kirişler, tavan kirişinde ikişer adet eşik kirişinde birer adet olmak üzere, kıvrık uçlara yakın konumlanan yarım daire şekilli kamalar taşırlar. Her kat ikişer direk ile 3'er adet kaset alanına bölünür. Kasetlerden oluşan alan üstte ve yanlarda devam eden dilmelerle çevrelenir. Kasetler bireysel olarak, geriye kademelenerek bindirmeli yerleşen, üst katta iki alt katta bir adet dilme çerçeve ile donanmıştır. Alt kat kasetleri üst katın yaklaşık iki katı yüksekliğindedir.

Myra'da bu tip cepheye sahip iki kaya mezarı bulunmaktadır:

DN.14, BN.72.

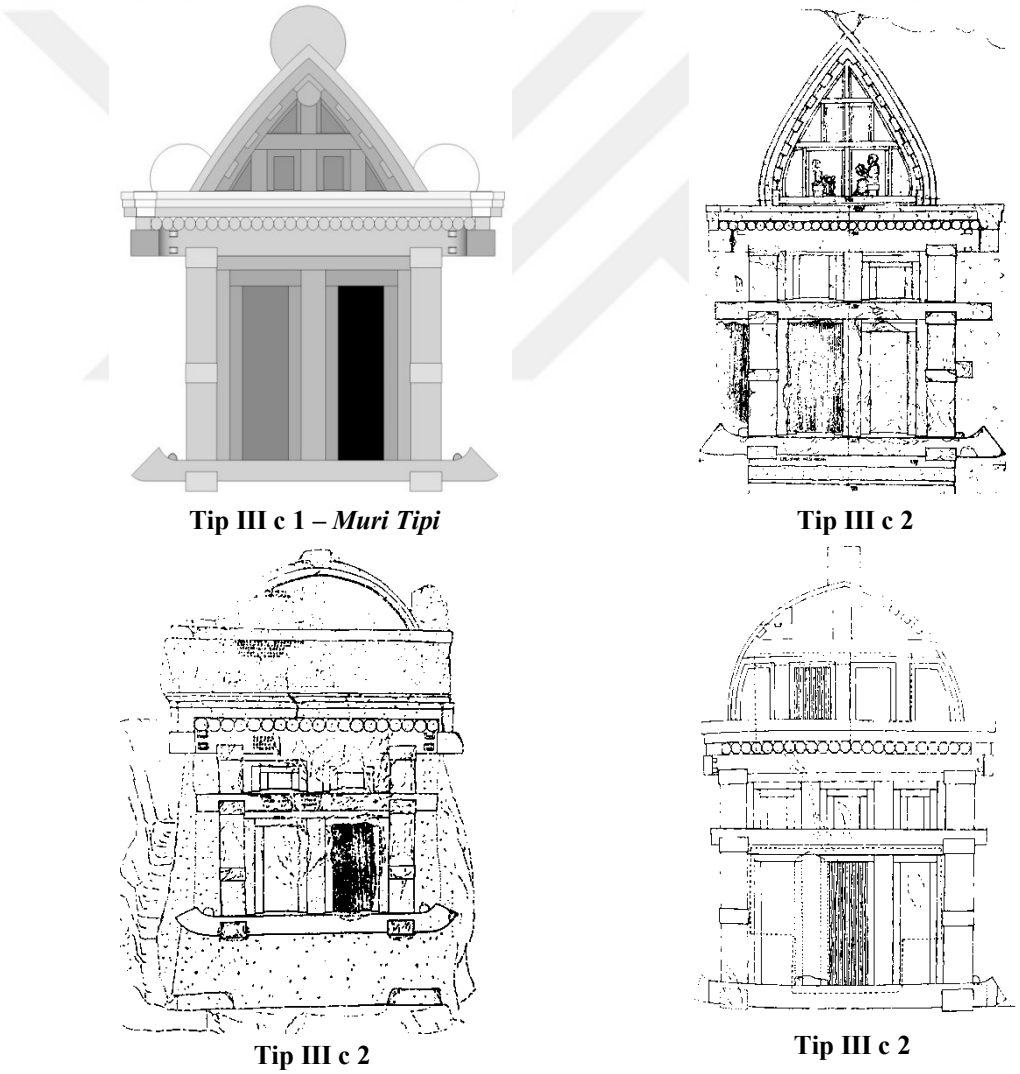
Ana Tip III c - Semerdam Çatı + Yuvarlak Kiriş Dizili Düzdam: III c ana tipindeki mezarlar (Çiz. 3.5), yuvarlak kiriş dizili damın üzerinde yükselen semerdamdan oluşan, karma örtü düzenine sahiptir. Yuvarlak kirişli dam temel özelliklerini korur: birbirlerine teğet yerleştirilmiş yuvarlak kiriş dizisi her iki uçta dörtgen elemanlarla-kalaslarla sınırlanır ve bu

[292] *Limyra:* bkz. Kuban, 2012: N V, Grab Nr. 2.

dizinin üzerinde üç adede kadar bant sırası bulunur. Bant sıraları ikinciden başlayarak hafif öne bindirmeli olarak yerleşiktir.

Semerdam, damın üzerinde köşe dikmeleri hizasından ya da saçaklar üzerinden yükselen iki eğik düzlemin –çatı örtüsünün- tepe noktasında kesişmesiyle oluşur. Çatıya semerdam biçimini kazandıran iki özellik bulunur. Bunlardan biri yapıyı örten düşey yüzeylerin eğimi diğeri ise onların -az ya da çok- yay şeklindeki konturlarıdır.

Çatının cephesi, bant görünümündeki çatı örtüsü ile sınırlanır. Bu örtü, cephede, düz damın bir miktar gerisinde sonlanacak şekilde öne taşan bir saçak görünümündedir. Gerideki alınlık, mezar odası cephelerinden tanıdığımız kasetli düzenlemenin uyarlanması ile donanmıştır. Çatılar tepe ve köşe akroterleri taşıyabilir.

Çizim 3.5: Grup III – Likya Cepheliler / Ana Tip III c,
Semerdam ve Yuvarlak Kiriş Dizili Düzdam

Likya bölgesinde şimdiye kadar kaydedilen ve tarafımdan gözlemlenebilmiş bu ana tip içerisinde değerlendirilen mezarlar semerdam –parabol- biçimlerindeki özgünlükler ile bazı mimari farklılıklarına ve dam altı cephe düzenlemesine bağlı olarak şu alt tipler altında değerlendirilmiştir:

Tip III c 1 - *"Muri Tipi"*: *III c 1 – "Muri Tipi"*, Likya'nın şimdiye kadar kaydedilmiş ve gözlemlenebilmiş kent nekropolleri arasında yalnızca Myra'nın nekropollerinde 7 adet bulunmaktadır. Bu nedenle "*Muri Tipi*" olarak anılması önerilmektedir.

Bu alt tipte semerdam, damın üzerinde köşe dikmeleri hizasından ya da saçaklar üzerinden yükselen iki eğik düzlemin –çatı örtüsünün-, içte yuvarlak bir mahya aşığı, bazen de buna ek olarak dışa taşkın dörtgen kesitli bir mahya kirişi ile tepe noktasında kesişmesiyle biçimlenir. Örtü eğimi yaklaşık ortalama 44^0 dir. Bilinen yedi örneğin 6'sı belirgin birer yay kontura- parabolik bir şekle sahipken, 1'i (*BN.77*) nispeten düz bir profile sahiptir. Çatının iç tepe noktasında bulunan daire kesitli mahya aşığı ile çatı örtüsünün alt bandı arasında ince dörtgen yastık aşığı bulunur. Çatı iskeletine ait ince dörtgen aşıklar, iç tepe noktasından başlayarak alttaki bandın iç kenarları boyunca aralıklarla konumlanır. Bu aşıklar geride görülen iç merteklerin üstüne oturmuş durumda, saçakla birlikte öne doğru taşar.

Çatılar köşe ve tepe akroterleri taşır. Bunlar genellikle tepede daireye yakın, köşelerde ise yarım daire şeklinde kabartılmış düz yüzeyli alanlardır. Köşe akroterleri her iki yanda saçak üzerine oturur. Yüzeylerinde detaylar izlenmez. Bunlarla birlikte bir örnek palmet kabartmalı tepe akroteri ve volütlü köşe akroterleri ile süslü; dışa taşkın dörtgen kesitli mahya kirişine sahip bir diğer örnek ise köşelerde volütlü akroterler ile süslüdür.

Yuvarlak kiriş dizili dam istisnasız olarak üç bantlıdır. Mezar cephesinde ve kısmen yan yüzlerde uzanan damın bantlı görünümünü oluşturan elemanlar, köşelerde kesişerek kendi uzanımlarında saçak düzleminden bir miktar dışa taşarlar. Taşkın kısımlar bantlardaki bindirmeyi takip ederler ve boyları yukarı doğru uzar.

Dam altı cephe tek katlı iki kasetli mezar odası cephesi (*III a 4*) tipindedir. İki mezar sofaya sahiptir. Sofalar uzun cepheleriyle de kayadan ayrıştırılmış ve mimari elemanları işlenmiştir.

Bu tip cepheye sahip Myra örnekleri şunlardır:

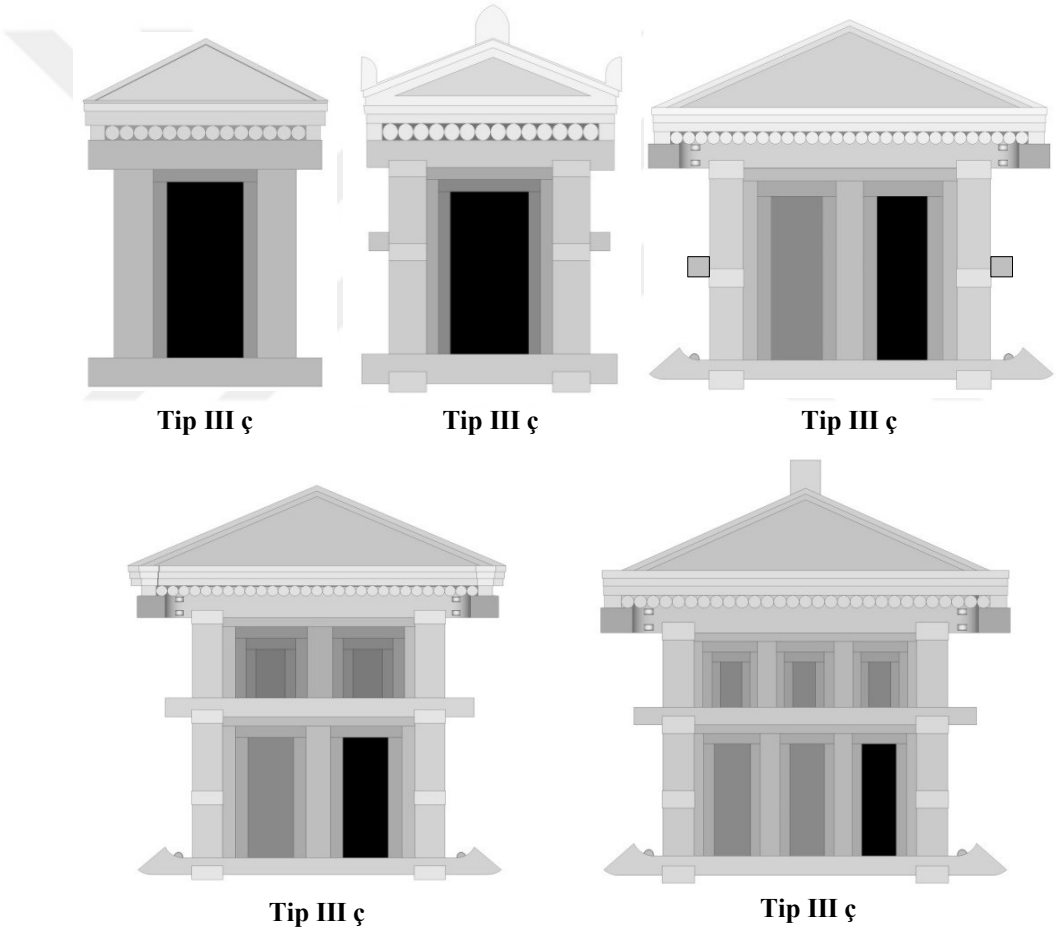
DN.42 (Sofalı)*, GN.47, GN.55, BN.75, BN.77, BN.78, BN.84* (Sofalı).

Tip III c 2 – Özgün Çeşitlemeler: Likya'da, Araxa[293], Tlos[294], Hoyran[295], Tyberissos[296] ve Çağman'da[297] bulunan birer kaya mezarı, ana tip (III c) içerisindeki

[293] Kişisel olarak gözlemlenmiştir.
[294] Bkz. Fellows, 128, Lev. IX, Nr.5.

çeşitlemeler olarak bu alt tip altında değerlendirilmiştir. Bunlar örtü tertipleri ve örtü altı cephenin "Likya Cephesi" özelliği taşıyan konstrüksiyonları açısından ana tip içerisinde değerlendirilirken, semerdam çatılarında gösterdikleri mimari biçim ve özellikler ile örtü altı cephedeki kasetlerin sayı ve düzenlenişindeki farklılıklar açısından kendilerine özgü görünüm sergilemeleri nedeniyle bu alt tip altında toplanmıştır.

Ana Tip III ç - Beşik Çatı + Yuvarlak Kiriş Dizili Düzdam: Bu tip mezarlar (Çiz. 3.6), yuvarlak kiriş dizili dam üzerine oturtulmuş bir beşik çatıdan oluşan örtü düzenine sahiptir. Bu kombine örtü sisteminin III a cephelerin çeşitli alt tipleriyle kullanılır. Mezar örnekleri III a 1 tipinde Limyra ve Pınara'dan birer örnek[298]; III a 2 tipinde Telmessos'tan[299] bir adet; III a 4 tipinde Telmessos'tan, Kadyanda, Tlos-Köristan ve Pınara'daki örneklerle

Çizim 3.6: Grup III – Likya Cepheliler / Ana Tip III ç, Beşik Çatı ve Yuvarlak Kiriş Dizili Düzdam.

[295] Bkz. Borchhardt vd., 1984: 70 vdd.
[296] Bkz. Borchhardt ve Şişmanoğlu, 1999: 288 vd.
[297] Bkz. Borchardt 1993, 7-22.
[298] Bkz. *Limyra:* Kuban, 2012: N III, Grab Nr. 26. Ayrıca bu cephe tipinin Limyra'dan iki kasetli bir çeşitlemesi için bkz. Kuban, 2012: N III, Grab.24; *Pınara:* Güney Nekropol'de kişisel olarak gözlemlenmiştir.
[299] TAM I, TL 2, 15; Ayrıca Likya-Karia sınrı kesiminde Daedala'da kaydedilmiş bir örnek için bkz. Roos, 1985: Daedala *Tomb 6*, 21 vd., 102, Lev. 46-1.

temsil edilir[300]. İki katlı, ikişer kasetli cephesiyle III a 6 tipi, Likya'da Antiphellos, İsinda ve Limyra'da birer örnekle temsil edilirken[301]; Karia Elcik'te bir adet kaydedilmiştir[302]. III a 7 tipi -iki katlı, üçer kasetli-cepheler, beşi Myra'da ve biri Limyra'da[303] kaydedilmiş toplam 6 adet örneğiyle Likya'da çoğunluğu oluşturur. Mezarların bazıları tabanı dışında tamamen kayadan ayrıştırılmışken, bazıları ise sofaya sahiptir.

Yuvarlak kiriş dizili dam genel özelliklerini korur, kirişler üzerinde, ikincisinden itibaren öne bindirmeli yerleşen 2 ya da 3 bant sırası uzanır. Dam yanlarda alttaki cephe bloğundan taşarak düz saçakları oluşturur. Beşik çatı, iki eğimli yüzeyin tepe noktasında bir mahya kirişi ile birleşmesiyle şekillenir. Doğrudan damın üzerine oturur ve çatı açıklığı genellikle damın cephe saçağı dışında tüm yüzey alanını kapsar. Yan kenarlarda ise çatı eğimleri saçak sınırının bir miktar gerisinden yükselir. Alınlıklar düzgün bir yüzey olarak boş bırakılmış ya da kabartma figürlerle oluşturulan sahnelerle süslenmiştir; bantlı, profilli ya da ikisinin bir arada kullanıldığı bir korniş ile sınırlanır. Korniş genellikle tabanda devam etmez. Tipin Pınara'daki örneğinde mezar alınlığı ortadan yükselerek iç tepe noktasına bağlanan enli bir dikme ile ikiye ayrılır. Mahya genellikle kayadan kısmen ya da tamamen ayrıştırılmış örneklerde görülür. Dörtgen kesitlidir ve tepede dışa taşkın olarak geriye doğru uzanır. Bazı örnekler ise tepe ve köşe akroterleri taşımaktadır. Bunlar kabartma olarak işlenmiş ya da montajlanmış olabilirler.

Myra'da bu ana tip özelliklerini gösteren cephelere sahip beş adet kaya mezarı bulunur:

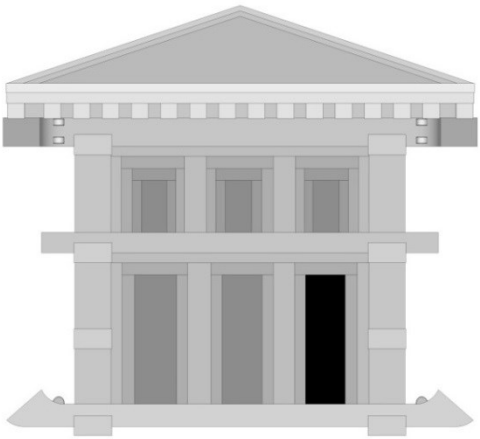
GN.46 (Sofalı)*, BN.63, BN.81* (Sofalı)*, BN.96* (Sofalı)*, BN.97.*

Ana Tip III d - Beşik Çatı + Dörtgen Kiriş Dizili Düzdam: Bu tipe ait cepheler (Çiz. 3.7), kıvrık uçlu tavan kirişi üzerine aralıklarla yerleşen dörtgen kesitli kiriş dizisiyle oluşturulmuş düz dam ve onun üzerinde yükselen beşik çatıyla örtülüdür. Likya'da şimdiye kadar az sayıda örnek ile temsil edilir. Bunlar, dam altı cephede, Trysa'da -bir katlı iki kasetli-

[300] Bkz. *Telmessos:* Schweyer, 2002: 16, Lev. XIII, Res. 23; Bir diğeri akropolün batısında gözlemlenmiştir.; *Kadyanda*: Benndorf ve Niemann, 1884: 141, Lev. XLVI; *Tlos:* Schweyer, 2002: 16, Lev. XI, Res. 19; *Pınara:* Kişisel olarak Yol Nekropolü ve Güney Nekropol'de birer adet gözlemlenmiştir.
[301] Bkz. *Antiphellos:* Texier, 1849: 200 vd., Lev. 201, Zahle, 1979: 249 vdd., Res. 3, 4; *İsinda:* Mühlbauer, 2007: 55 vd., Res. 66, 68; *Limyra:* Kuban, 2012: N III, Grab Nr. 14.
[302] Bkz. *Elcik:* Roos, 1985: 92, Lev. 36-1,2.
[303] Bkz. *Limyra:* Kuban, 2012: N. V, Grab Nr. 88.

III a 4 tipinde[304] ve Pınara'dan iki mezar cephesinde[305] -iki katlı üçer kasetli- *III a 7* tipindedir[306].

Dörtgen kiriş dizisi üzerinde, 2 ya da 3 bant sırası uzanır. Bantlar öne bindirmeli yerleşir. Dam, kıvrık uçlu tavan kirişiyle birlikte alttaki cephe bloğunun her iki yanından dışa taşarak düz saçakları oluşturur. Beşik çatı, uzun yüzlerden eğimli yükselen iki yüzeyin tepe noktasında birleşmesiyle oluşmuştur. Doğrudan damın üzerine oturur. Cephede dam saçağını bir miktar gerisinden yükselir. Yan kenarlarda ise çatı eğimleri dam saçaklarının üst yüzlerini örtecek biçimde yükselir. Bazı örneklerde eğimli çatı yüzeyleri tepede dışa taşkın, dörtgen bir mahya kirişi ile birleşir. Mahya alınlığın bir miktar gerisinden başlar ve önünde akroter bulunabilir. Köşelerde de akroterlerle süslüdür. Düzgün bir yüzey olarak bırakılmış ya da kabartma figürlerle oluşturulan sahnelerle süslenen alınlıklar; bantlı, profilli ya da ikisinin bir arada kullanıldığı bir korniş ile sınırlanmış olabileceği gibi düz de bırakılabilir.

Tip III d

Çizim 3.7: Grup III – Likya Cepheliler / Ana Tip III d, Beşik Çatı ve Dörtgen Kiriş Dizili Düzdam.

Myra'da bu tip cepheye sahip kaya mezarı bulunmamaktadır.

Ana Tip III e - Semerdamlı Lahit Cepheliler[307]**:** III e ana tipi (Çiz. 3.8), semerdam ile örtülü; bir katlı, iki kasetli Likya cephesine sahip lahit biçimli kaya mezarlarından oluşur. Yapının alt ve üst bölümleri mimari işlev açısından ayrılamaz bir bütünlük içerisindedir; bu

[304] Bkz. Marksteiner, 2002: 131-136, 138-154, 177-190, Res. 96-98, 178-180.
[305] Bunlardan biri Güney Nekropol'de kişisel olarak gözlemlenmiştir. Kaydedilmiş diğeri için bkz. Childs, 1978: 11 vd., Res.5.
[306] Aytaş Mevkii'nde bulunan, bu tipe yakın fakat beşikçatıda gösterdiği bazı farklı yapısal özellikler nedeniyle özgün bir örnek olarak değerlendirilebilinecek bir kaya mezarı için bkz. Lockwood, 2011: "Tomb 1", 30-36, öz. 34 vd., Res. 11.
[307] Bölgede tespit edilebilen, *III e* cephe tipindeki bazı kaya mezarları için bkz. *Pınara*: Benndorf ve Niemann, 1884: 51 vd., Res. 33; Ayrıca, Dere Nekropolü'nde bir adet gözlemlenmiştir.; *Antiphellos:* Texier, 1849: 198 vdd., Lev. 200; *Simena:* Benndorf ve Niemann, 1884: 94, 106, Res. 51; Kjeldsen ve Zahle, 1975: 339, Res. 19; *Limyra-Koruca Tepe:* Kuban, 2012: *N VI*, 379.

cephe görünümünden semerdamı çıkarırsanız kapalı mekân kaybolmuş olur. Genelde kısa cepheleriyle kayaya oyulmuşlardır; bununla birlikte dört cepheli bir örneği Armutlu'dan bilinir[308].

Likya cephesinin dikme, kiriş ve hatıllarla oluşmuş yapısallığı geleneksel kiriş dizili damın yokluğu dışında alt cephede yer alır. Hatıllar alışageldik biçimde cepheye dik uzanarak köşe dikmelerinin yaklaşık ortasından ve kirişler ile olan bağlantı noktalarından öne taşar. Eşik ve tavan kirişlerinin dışa taşkın uçları düz ya da kıvrık olarak sonlanabilir. Kasetlerin kapladığı alan taban dışında üç tarafıyla dilmelerle çevrelenir ya da Myra ve Pınara'da örneklenen bazı mezarlarda olduğu gibi bu çerçevenin üstteki yatay dilmesi bulunmaz. Cephenin ortasında, eşik kirişi üzerinden yükselerek kaset alanı çerçevesinin üst dilmesine, onun yokluğunda ise doğrudan tavan kirişine bağlanan enli bir direk kasetleri ayırır. Kasetler birer iç dilme çerçeve ile bireysel olarak çevrelenir.

Tip III e **Tip III e**

Çizim 3.8: Grup III – Likya Cepheliler / Ana Tip III e, Semerdamlı Lahit Cepheliler.

Semerdamın eğimli yüzeyleri, genelde alt cephenin köşe dikmeleri hizasından yükselir. Bu noktada doğrudan tavan kirişine bağlanabildiği gibi, tavan kirişi ile arasında mezarın yan yüzleri boyunca, geniş yüzleri üzerinde uzanan kalaslardan oluşan saçak kirişi yer alabilir. Yan cepheleri bağımsızlaştırılmış örneklerde saçağı destekleyen tavan kirişleri aralıklarla uzun yüzler boyunca devam eder. Bazı mezarlarda tavan kirişi üzerinde yüksek veya alçak iki adet bant yer alır; bu halde yan yüzlerde, genellikle aynı ya da bir fazla sayıda üst üste uzanan saçak kirişleri cephede bunlarla kesişerek geçmeli birleşirler ve uçları bir

[308] Çevik, 1996: 66, Res. 13.

miktar öne taşar. Semerdamların tavan kirişi üzerine oturduğu bazı mezarlarda, yastık işlevini kaybeden saçak kirişleri bağlantı noktasını destekleyecek biçimde çatının dış yüzeyine bitişik biçimde yerleşir.

Semerdamlar biçimsel olarak az ya da çok yay şeklinde (*D.31*) veya düz bir kenarla (*D.30, D.34*) yükselerek tepede birleşir. Çatının eğimli yüzeyleri çoğu zaman bir tepe akroteriyle –Pınara ve Kyaneai örneklerinde görüldüğü gibi boynuz ya da palmet- süslüdür, buna köşe akroterleri de eşlik edebilir.

Çatı, bir adet ya da üst üste konumlanan iki adet çatı kaplamasıyla ile sınırlanır. Bunlar cephede bant görünümdedir ve ikili örneklerde üstteki hafif öne bindirmeli yerleşmiştir. Çatı iskeletine ait ince dörtgen aşıklar kaplamanın iç kenarları boyunca aralıklarla konumlanır. Çatının iç tepe noktasında bu aşıklar "Λ" biçiminde bitişerek yastık aşığını oluşturur ve onun altında Myra örneklerinde görüldüğü gibi daire kesitli mahya aşığı bulunabilir. Bu kalaslar geride görülen iç merteklerin üstüne oturmuş durumda çatı kaplamasıyla birlikte öne doğru taşarak saçağı oluşturur. Gerideki üçgenimsi alınlık, mezar odası cephelerinden tanıdığımız kasetli düzenlemenin çatı biçimine uyarlanması ile donanmıştır. Alınlık yüzeyi bir kiriş ve her iki katta ortadan, aynı hizada yükselerek çatıyı destekleyen ana dikmelerle iki katlı ikişer kaset alanına bölünmüştür. Altta dik açılarla biçimlenen iki yüksek kaset ince dilmelerle içe kademelendirilmiştir. Bunların üzerinde yükseklikleri daha az olan iki kaset çatı biçimine uydurularak oluşturulmuş üçgenimsi alanlarla donatılmıştır. Dörtgen kaset alanlarının dış kenarlarında yer alan kısımlar çatı eğimiyle kavisli biçimlenir.

Bu ana tip Myra'da, doğu nekropolde bulunan üç adet mezarla temsil edilir:

DN.30, DN.31, DN.34.

Tip III x – Ana Tip Ölçütleri Belirlenemeyen Likya Cepheli Mezarlar: Likya cephesinin özelliklerini göstermeleriyle Grup III içerisinde yer alan fakat ana tip özelliklerinin tamamlanmamış, korunmamış ya da kısmen dolgu ile örtülü olmaları nedeniyle alt tiplere dağılımı mümkün olmayan kaya mezarları bu başlık altında toplanır (Lev. 113-114).

Myra'da bu anlamda tanımlanamayan 12 adet kaya mezarı bulunur:

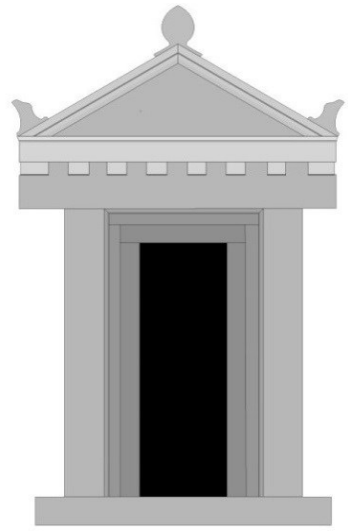
DN.6, DN.21, DN.26, GN.48, BN.61, BN.65, BN.69, BN.73, BN.76, BN.82, BN.98, BN.102.

Grup IV – Tekil Mimari Unsurların Tekrarlandığı Özgün Cepheliler: Bu grup, geleneksel Likya cepheli kaya mezarına entegre edilmiş ya da tümüyle, İyon mimarisinin veya Dor mimarisine ait bazı elemanlarla kanonik bir düzen göstermeden biçimlendirilmiş mezarlardan oluşur (Çiz. 3.9-11). Bu grup içerisindeki kaya mezarları, temelde tatmin edici sağlam bir sınıflandırma için ölçüt sağlayacak, az ya da çok tekrar eden mimari öğelerden

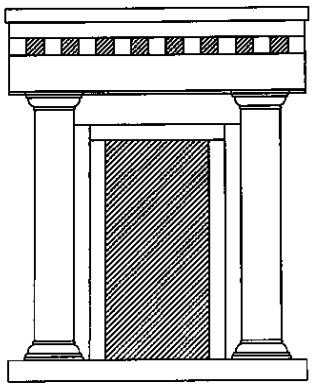
oluşan bir cephe düzenlemesinden öte eklektik bir yaklaşımla oluşmuş geniş bir çeşitlilik sergiler.

Bu tasarım kavrayışı, grubun oluşturulmasındaki ölçüt *–Likya, İyon, Dor mimarisine ait elemanların kullanımı*- açısından kolaylıkla birliktelik sağlarken, uygulamada kendi içerisinde birlik göstermeyen, neredeyse benzersiz-tekil mezar cepheleri oluşmasına yol açmasıyla tipleşme açısından sağlam bir zemin sunmaz.

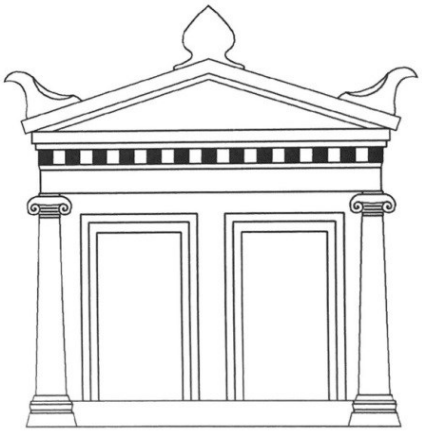
Bu grup altında toplanan mezarları ancak, cephelerini oluşturan Likya, İyonik, Dorik mimari elemanların baskınlığına ve birlikteliğine göre üç ana tipe ayırmak[309] mümkün

Tip IV a 1 – "Myra Tipi"

Tip IV a 2

Tip IV a 3

Çizim 3.9: Grup IV – Tekil Unsurların Tekrarlandığı Özgün Cepheliler / Ana Tip IV a, Likya - İyonik Elemanlı Cepheler.

[309] Krş. Kuban, 2012: 43, 48 vd., Res. 20, 21, 22. Z. Kuban, Limyra özelinde "*...die Grabfassaden mit griechischen Architekturelementen*" olarak tanımladığı bu tür mezarları "*Kategorie Typ 3*" adı altında değerlendirmiştir. Kuban, mezarları temel formlar olarak tekrarlanan, kombine edilmiş cephe biçimlerini göz önünde bulundurarak üç ana tip altında toplamıştır: "*3a) Fassaden mit dorischer Türrahmung; 3b) Fassaden mit Zahnschnitt und Plastern; 3c) Fassaden mit ionischen Saulen."*

olabilmiştir.

Ana Tip IV a / Likya - İyonik Elemanlı Cepheler: Bu ana tipte (Çiz. 3.9) esas olan, mezar cephelerinin iyonik mimari öğeler ile tasarlanışı ve bu temel iskeletin az ya da çok Likya cephesinin mimari elemanlarıyla tertiplenmesidir. Tekrar eden özdeş mimari görünümler sınırlı sayıdadır: Mezar cephelerinin neredeyse tümünde izlenen örge diş kesimli taşkın kiriş dizisidir; birkaç örnek dışında çoğunluğu, Likya cephesinin dilme çerçeveli kasetleriyle çeşitli biçimlerde donatılmıştır. Bunlarla birlikte, Limyra'dan baskın bir şekilde iyonik cepheyle tasarlanmış iki mezarda Likya cephesinin döşeme kirişleri işlenmiş durumdadır[310].

Yukarıda açıklanan esaslar çerçevesinde *IV a* ana tipi altında toplanan kaya mezarları, cephe mimarilerinde saptanan tümüyle özdeş ya da tekrar eden tekil mimari elemanlar açısından şu üç alt tipte incelenmiştir:

Tip IV a 1 - *"Myra Tipi"*: Likya'da şimdiye kadar kaydedilmiş kaya mezarları içerisinde Myra dışında örneği bulunmayan bu tip cephelerde, iyonik düzenli bir korniş ile basit dikme ve kirişlerden oluşan bir alt yapı konstrüksiyonu tasvir edilir. Genellikle sığ bir pediment ile onun altında hafif öne taşkın bir geison, altta diş kesimli kirişlerle desteklenir. Pedimentin eğik kenarları *ovolo* profilli eğik geison ve düz bir silme ile bezelidir. *Tympanon* işlenmeden, düz bırakılmıştır. Pediment sığ işlenmiş akroterlerle süslüsür. Geison, düz bir şekilde yükselir; üst kenarı boyunca alçak bir *apophyge/conge* profili bulunur. Diş kesimli kirişler geison altı boyunca sıralanır. Köşelerde yer alan diş kesimleri daha geniştir. Alt yapı görünümü, bir eşik kirişi üzerinden her iki yanda yükselen ensiz dikmelerle desteklenmiş yüksek bir kirişten oluşur. Ana kirişler, yanlarda düz kesimli uçlarıyla bir miktar saçak altına taşarlar. Bu strüktür ortasında Likya cephesinin kapı kasetinin uzunlamasına dörtgen biçimli giriş açıklığı bulunur. Kapı taban dışında, içten, geriye doğru kademelenerek çevreleyen *ovolo* bir profil ve iki dilme çerçeve ile vurgulanmıştır. Dilmeler alışılmış Likya kapısının biçim ve konstrüksiyonunda olmakla birlikte dışta yer alan dilme içtekinin yarı kalınlığındadır.

Myra'da üç adet mezarla temsil edilir:

BN.62, BN. 79, BN.99.

Tip IV a 2 - Pilasterliler[311]: Dörtgen kirişli Likya damı altında, düz kesimli uçları saçak altına taşan yalın bir kiriş her iki yanda eşik zemininden yükselen pilasterlerle desteklenir. Pilasterler genellikle iyonik profillerle süslü altlık ve başlıklara sahiptir. Bu strüktürün çevrelediği alan uzunlamasına dörtgen bir giriş açıklığı oluşturacak şekilde tabanı

[310] Kuban, 2012, *N I/6*, *N I/7.*
[311] Limyra örnekleri için bkz. Kuban, 2012: N II/22, N II/141, N II/163, N III/23, N V/19.

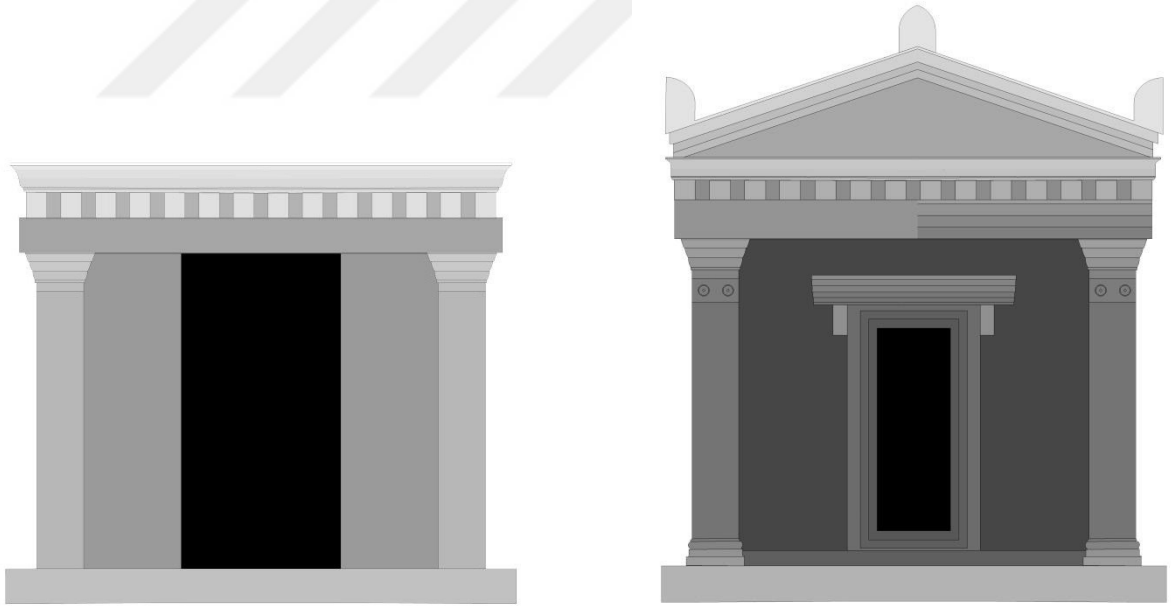
dışında, geriye kademelenerek, iç içe dolanan iki Likya dilme çerçevesiyle donatılmıştır. Bazı örneklerin kapılarında, dilme çerçeveli alanın üst kenarı boyunca bir hyperthyron bulunur.

Myra'da bu alt tipin özelliklerini gösteren mezar bulunmamaktadır.

Tip IV a 3 – Yarım Sütunlular[312]**:** Bu alt tipin belirleyici özelliği, cephe görünümünde taşıyıcı elemanlar olarak iyonik başlıklı yarım sütunların kullanılmasıdır. Örtü, diş kesimi üzerinde genellikle bindirmeli yerleşik bantlardan oluşan bir korniş ile bazı örneklerde bunun üzerinde üçgen alınlıklı pedimentlerle tasarlanmıştır. Bu birimin altında uzanan yalın, yüksekçe bir kiriş uçlarda iyonik başlıklı yarım sütunlarla desteklenir. Mezar cepheleri farklı tasarımlarla biçimlendirilmiş olsa da Likya cephesinin mimari öğeleri, genellikle de dilme çerçeveli kasetler görünümde çeşitli tertiplerle yer alır. Kaset sayıları 1'den 3'e kadar çıkabilir.

Myra'da bu alt tipin özelliklerini gösteren mezar bulunmamaktadır.

Ana Tip IV b / İyonik Elemanlı Cepheler: Bu ana tipin içerisinde değerlendirilen kaya mezarı cepheleri (Çiz. 3.10) tümüyle İyon mimarisinin elemanlarıyla oluşturulmuşlardır. Örtü biçimlerine göre iki alt tipe ayrılırlar.

Tip IV b 1 **Tip IV b 2**

Çizim 3.10: Grup IV – Tekil Unsurların Tekrarlandığı Özgün Cepheliler / Ana Tip IV b, İyonik Elemanlı Cepheler

[312] Limyra örnekleri için bkz. Kuban, 2012: *N II/150, N II/151, N IV/7, N V/18, N V/21.*

Tip IV b 1 – Düz Damlılar: Cephe üstte, iyonik kyma recta ve altında ovolo profilli bir korniş/saçak ile sınırlanır. Kornişin hemen altında aralıkla yerleşik geisipodes, dörtgen diş kesimli kiriş dizisi bulunur. Bu dizinin altında cephe boyunca uzanan enli bir kiriş her iki yanda pilasterlerle desteklenir. Pilasterler iyonik profil kuşaklarıyla süslü başlıklara sahiptir; alt uçlarıyla doğrudan yanlarda dışa taşkın eşik kirişine oturur. Cephenin iç strüktürünü, pilasterlerin iç kenarlarından itibaren giriş açıklığına doğru genişleyen düzgün yüzeyli, yalın paneller oluşturur. Ortada giriş açıklığı yer alır.

Myra'da bu cephe tipi gösteren iki adet mezar bulunmaktadır:

GN. 52, BN.91.

Tip IV b 2 – Üçgen Alınlıklılar[313]**:** Cephe, iki yanda pilasterlerle son bulan ante duvarları arasında sütunsuz bir pronaos üzerinde üçgen alınlıklı bir çatı mimarisi gösterir. Ante pilasterleri çeşitli biçimlerde oluşturulmuş bezemesiz profillerle hareketlendirilen kaide ve başlıklara sahiptir. Pilasterler üzerinde basit bir kiriş ya da iki ila üç bantlı bir architrav uzanır. Bunlar üzerinde diş sırasından oluşan geisipodes yer alır. Genellikle diş sırası, üstte alçak düz bir silme ile geisona bağlanır. Üstte, iki yana eğimli bir üçgen çatı bulunur ve yalın bırakılmış düzgün yüzeyli bir tympanona sahiptir. Alınlık genelde çeşitli tiplerde profillendirilmiş eğik geison ile sima kuşaklarıyla sınırlanır. Profillerin tümü bezemesizdir. Mezar odası cephesinin ortasında iyonik tarzda bir kapı bulunur. Kapı dıştan içe kademelenen, bezeksiz fascialar çerçevelenir, bazı örneklerde kapı üz erinde profil kuşaklarıyla donanmış bir hyperthyron bulunur.

Myra'da bir adet kaya mezarı bu tip cephe mimarisi gösterir:

DN.38.

Ana Tip IV c / İyonik - Dorik Elemanlı Cepheler[314]**:** Bu başlık altında toplanan kaya mezarı cepheleri (Çiz. 3.11), iyonik ve dorik mimari unsurların çeşitli biçimlerde birlikte kullanımıyla oluşturulmuşlardır. Bu bileşkeyle oluşturulan tiplerden biri bölgede sayısal olarak Limyra ile öne çıkan, pek az değişiklikle kendini tekrar eden iyonik fascialarla bezenmiş dorik çerçeveli bir kapıdan oluşur. Genelde bu görünüm çerçevenin iyonik profiller, fascialar ya da hyperthyronlarla donatılmasıyla çeşitlenir. Daha gelişkin örneklerinde bu

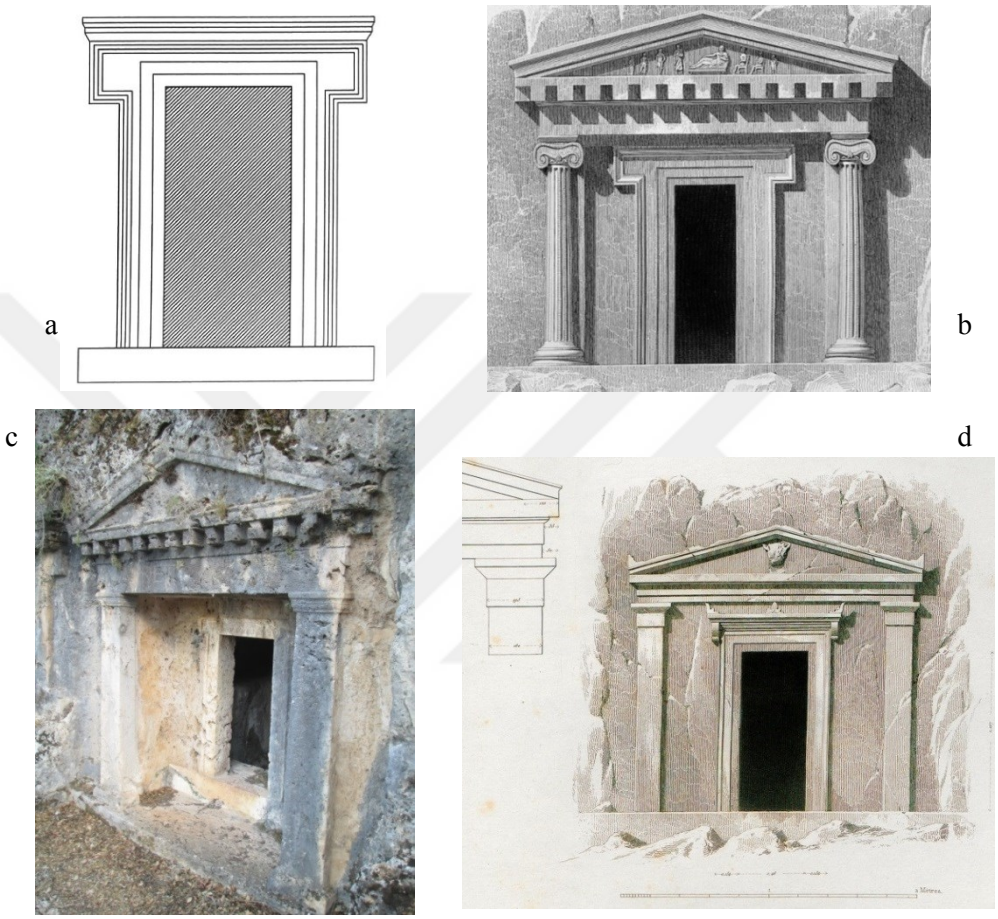
---

[313] Bölgede tespit edilebilen, *IV b 2* cephe tipindeki bazı kaya mezarları için bkz. *Araxa:* Krickl, 2005: 71 (I 32), soldaki fotoğraf.; Yılmaz ve Çevik, 1996: 189; *Tlos:* 4 adet bildirilmiştir bkz. İşkan ve Çevik, 2001: 170, 179, Res. 8; Ayrıca bkz. *Meis:* Wurster, 1981: 217 vd., Res. 3-7, Lev. 72.

[314] Bölgede tespit edilebilen, *IV c* cephe tipindeki bazı kaya mezarları için bkz. *Pınara:* Fellows, 1841: 405, N.146; TAM II.2, TL 518; *Antiphellos:* Texier, 1849: 229, 230, Lev. 198-199; Zahle, 1979: 264, 272 vd., 332, *Kat. 26*; *Limyra:* Kuban, 2012: 42, Res. 20, 48 vd.; Antiphellos'da bulunan bir diğer kaya mezarı baskın dorik düzenli mimari özelliklerine karşın, köşelerde pilasterlerle sınırlanmış bir cephe ortasında, iyonik fascia ve inci boncuk dizisi ile bezenmiş dorik bir kapı çerçevesine sahip olmasıyla *IV c* tipinin özgün örneklerinden bir diğeridir, bkz. Gülşen, 1998: 63 vdd.

dorik-iyonik tarzdaki kapı, dış kenarlarda iyonik başlıklı yarım sütunlar ya da ante Pilasterleriyle destekli, fascialı ve büyük çoğunlukla diş kesimli kornişlerden oluşan bir strüktürle çevrelenir. Birkaç örnekte kapı bir ön mekân ardında yer alır. Bu yapı görünümüne üstte bir pediment de eklenebilir.

Myra'da bu cephe tipinde kaya mezarı bulunmamaktadır.

Çizim 3.11: Grup IV – Tekil Unsurların Tekrarlandığı Özgün Cepheliler / Ana Tip IV c, İyonik - Dorik Elemanlı Cepheler.

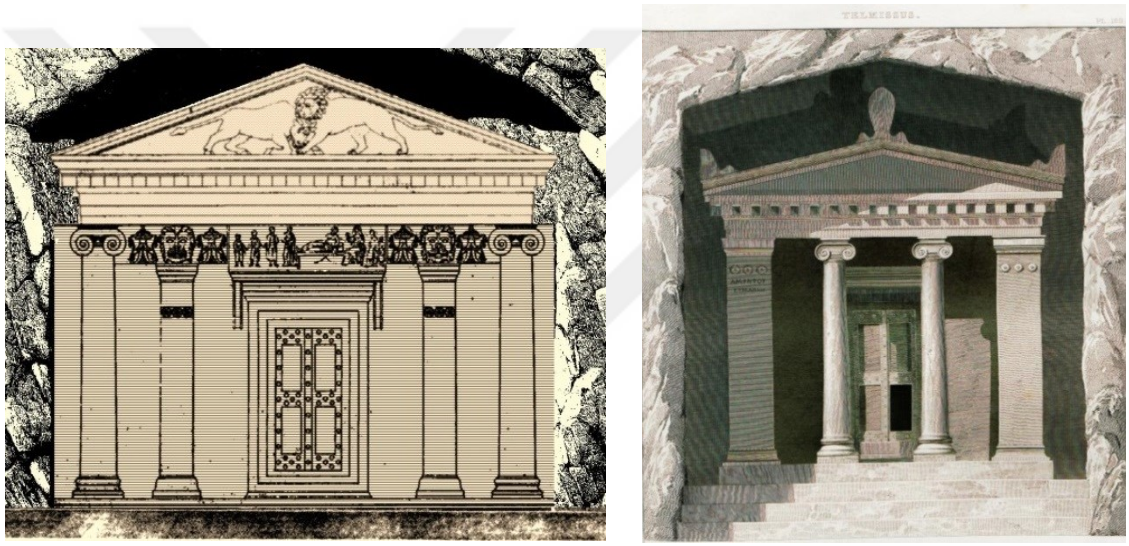
Tip IV x – Ana Tip Ölçütleri Belirlenemeyen Özgün Cepheli Mezarlar: Cephe mimarisine ait elemanlarının birçoğu korunmamış, fakat korunan elemanları ve genel olarak cephe biçimi açısından *Grup IV* özellikleri gösteren kaya mezarları bu başlık altında toplanır.

Myra'da cephe mimarisine ait elemanlarının birçoğu korunmamış, fakat korunan elemanları ve genel olarak cephe biçimi açısından *Grup IV* özellikleri gösteren bir adet mezar bu başlık altında değerlendirilmiştir.

DN.36.

Grup V – Tapınak Cepheliler[315]**:** *Grup V* içerisinde değerlendirilen kaya mezarları (Çiz. 3.12), İyon tapınak mimarisinin etkisi altında biçimlendirilmiş cephelere sahiptir.

Tasarımları, bazı eksik detaylarla birlikte oranlamalar açısından tapınak mimarisiyle kanonik bir özdeşlik içerisinde olmamakla birlikte bu mezarların tümü, bir tapınağın dar ön cephesini *in antis* düzendeki *pronaos* bölümüyle birlikte kayada tasvir eder. Genellikle çeşitli profillerle hareketlendirilmiş sima ve eğik geisonla sınırlanan üçgen alınlıklı kırma çatı altında friz kuşağı bulunmayan bir entablatür yer alır. Entablatür, genellikle iki veya üç fascialı arşitrav ve onun üzerinde vurgulu bir geisopodes ile desteklenen geisondan oluşur. Geisonlar yalın bırakılmış ya da üst kenarı boyunca uzanan bir profil ile süslenmiştir. Bu üst yapı her iki yanda ante pilasterleri ile pronaosa bağlanır.

Çizim 3.12: Grup V – Tapınak Cepheliler.

Likya'daki bu tip mezarlar temelde, ön cephelerindeki sütun sayılarıyla farklılaşırlar: Korunmuş örneklerden, Telmessos'da iki adet ve Tlos'da bir adet mezar *distyle in antis* tarzında yerleşik yivsiz; bir diğeri Kyaneai'de[316] *henostyle in antis* tarzında yivli, gövdede bağımsızlaştırılmış iyonik sütunlarla donatılmış cephe görünümü sunarlar. Sütunları yalnızca taban seviyesinde korunmuş Ksanthos örneği ile yarım işçilikle bırakılmış sütunlarıyla Tlos "*Bellerophon"* mezarı cepheleri yine *distyle in antis* düzeni gösterir. Myra'nın "*Aslanlı Mezar*"ında ise ön cephede her ne kadar dikey taşıyıcılar şimdilerde tamamen kayıpsa da tabanda ve architrav alt yüzünde açıkça tespit edilebilen yatak izlerinin konum ve biçim

[315] Bölgede tespit edilebilen "Tapınak Cepheli" kaya mezarları için bkz. *Telmessos:* Texier, 1849: 186 vdd, Lev. 169-171; *Tlos: "Bellerophon" Mezarı,* İşkan ve Çevik, 1999: 424 vd., 429, Çiz:1; Korkut, 2015: 289 vdd., Res. 1-11; *Xanthos:* Demargne, 1958: *Rbis,* 125, Res.25, Lev. 59; *Kyaneai:* Kupke, 1995: 32 vdd., Res. 12.
[316] Hülden, 2010: "SO 40", 426 vd., Taf. 3, 1-2.

özellikleri ön cephenin büyük olasılıkla anteler arasında mezar kapısını ortalayan bağımsız bir sütunla *henostyle in antis* olarak düzenlenmiş olabileceğini (Lev. 38: a) gösterir.

Bu tip kaya mezarları, ön cephe mimarilerinin genel anlamda benzer tarzdaki oluşumları açısından uyum içerisindeyken, mezar odası cephelerinde -Termessos, Ksanthos ve Myra'da- İyon tarzında çeşitli özgün tasarımlar ile –Kyaneai'de- Likya cephesiyle ya da -Tlos'da- dilme çerçeveli kasetler gibi Likya cephesinin bazı unsurlarıyla oluşturulmuş farklı görünümler sunarlar. Bu bakımdan Termessos, Ksanthos ve Myra örneklerinin yer aldığı ilk grupta iç cephenin ortasına hizalanmış giriş, kademeli olarak yalın bantlarla çevrelenmiş iyonik bir kapı çerçevesiyle süslüdür. Ksanthos dışında kalan örneklerde *hyperthron* ve konsollarla zenginleşen bu çerçeveler -Telmessos'da- kayıtlarla panellere bölünerek kabaralarla süslenmiş sahte kapı kanatları ya da -Ksanthos'ta- bağımsız bir blok üzerine işlenmiş kapı kanadı görünümleriyle ile örtülüdür.

Myra'da *DN.37* ile temsil edilir.

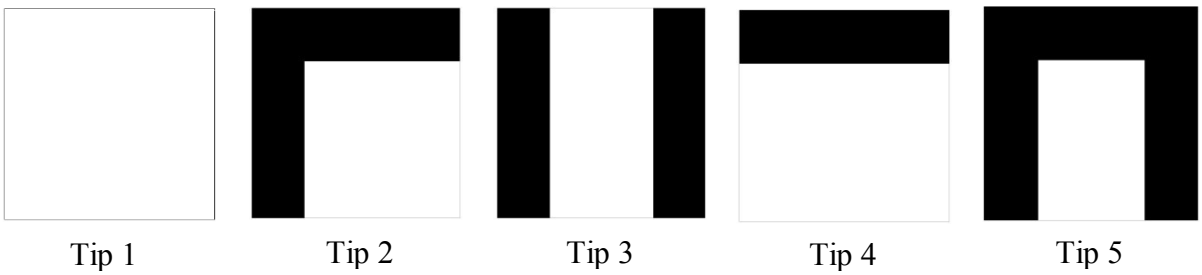
Grup X - Tanımlanamayanlar: Diğer beş grup için belirlenen tip özellikleri işlenmeden yarım bırakılmış ya da tahribat nedeniyle tanınamayan kaya mezarları bu grubu oluşturur.

Myra'da diğer beş grup için belirlenen tip özellikleri işlenmeden yarım bırakılmış ya da tahribat nedeniyle tanınamayan 13 adet mezar bu grup altında toplanmıştır:

DN.7, DN.8, DN 11, DN.28, DN.43, DN.44, A.45, GN.51, BN.60, BN.74, BN.80, BN.94, BN.104.

3. 1. 2. Mezar Odası Tipolojisi

Myra'daki mezar odaları (Lev. 114), kayaya bağımlı ve/veya taş ya da ahşap malzemeden bağımsız olarak biçimlendirilmiş ölü yataklarının yerleşimiyle değişen 5 temel (Şekil 3.1) tip oluşturur:

Şekil 3.1: Mezar Odası Düzen Tipleri.

Tip 1 - Zemin: Burada söz konusu olan tasarım, mezar odası duvarlarının kesintiye uğramadan, hareket alanı fiziksel olarak ayrıştırılmamış düz bir zemine bağlanmasıdır. Dolayısıyla bu tipteki mezar odaları kayadan oyulmuş, zeminden ayrışmış bir ölü yatağı içermezler. Bu tip odalarda bir ölü yatağının bulunmaması cesedin duvar kenarları boyunca doğrudan zemine yatırılmış olduğunu düşündürebileceği gibi, zeminde bulunan bazı düzenli izler bağımsız olarak üretilmiş yatakların da kullanılmış olabileceğini göstermektedir. Nitekim Myra'da *DN.25*'de görüldüğü gibi (Lev. 31: c), mekân duvarlarını paralel olarak açıktan takip eden belirli bir düzen içerisinde, zemin üzerinde açılmış, kaba biçimli bazı sığ oyuklar ve dörtgen yuvalar bağımsız malzemeden üretilmiş ölü yataklarının montajına yönelik olmalıdır.

Bu tip Myra'da iki adet mezar odasıyla temsil edilir:

DN.25, BN.86.

Tip 2 – İki Yanlı: Bu tip mezar odaları birbirlerine dik, iki duvar -arka duvar ve yan duvarlardan biri- boyunca uzanan ölü yatakları ile biçimlenir. Myra'da bu tipte yerleşik ölü yataklarına sahip mezar odalarında genellikle bu iki duvarda birer yatak bulunur. Fakat iki düzenli *BN. 71*'in I. odası yan duvarı boyunca altlı üstlü yerleşik iki yatak barındırmasıyla bu genellemeye istisna oluşturur. Başka bir tip ölü yatağı düzenlemesinin eşlik etmediği durumlarda *Tip 2* düzene sahip mezar odasının zemini düz bir satıh halinde işlenmiştir.

Myra'da iki adet mezar odasıyla temsil edilir:

DN.19, BN.90.

Tip 3 - Paralel: Bu tür odalar, karşılıklı yan duvarlar boyunca birbirlerine paralel uzanan ölü yataklarıyla biçimlenmiştir. Paralel tipin tek başına kullanıldığı mezar odalarının tümünde, ölü yataklarının yüksekliği eşik düzlemi seviyesini aşmaz. Ölü yataklarının yerleşimi, mekânın ortasında eşikten başlayarak arka duvara kadar bir koridor şeklinde uzanan, alçak zeminli bir hareket alanı ortaya çıkarır.

Myra'da 6 adet mezar odası bu tipte düzenlemeye sahiptir:

DN.8- I. Oda, DN.22, DN.24, DN.29 II. Oda, BN.75, BN.84, BN.92.

Tip 4 – Tek Yanlı: Ölü yataklarının, odayı çevreleyen duvarlardan yalnızca birinde uzandığı tasarımlar bu tip mezar odalarını oluşturur. *DN.26, GN.49, BN.98*'de olduğu gibi aynı duvarda altlı üstlü konumlanan iki yatak birlikte bulunabilir. Başka bir tip ölü yatağı düzenlemesinin eşlik etmediği durumlarda *Tip 4* düzene sahip mezar odasının zemini düz bir satıh halinde işlenerek bırakılmıştır.

Myra'da 16 adet mezar odası bu tipte düzenlemeye sahiptir:

DN.2, DN.8- II. Oda, DN.9, DN.10, DN.20, DN.23, DN.26, DN.37, DN.40, DN.42, GN.49, BN.73, BN.89, BN.95, BN.97, BN.98.

Tip 5 - Üç Yanlı: Bu tipteki mezar odaları, yan duvarlarda ve arka duvarda uzanan ölü yataklarıyla biçimlenmiştir. "*Triclinium"* olarak da anılan bu düzenlemede genellikle benzer tipteki yataklar gruplanır ve bunlar yaklaşık olarak eş yükseklikte düzlemlere sahiptir. Bununla birlikte *GN.52'*de olduğu gibi farklı tip ölü yataklarından oluşan düzenlemeler de bulunur. *DN.5, BN.69, BN.79, BN.103* No.lu mezar odalarında üç yanlı düzen iki katlı uygulanarak mezar odasının defin kapasitesi arttırılmıştır. *Tip 5* düzendeki mekanların ortasında yatak tip ve/veya boyutlarına göre özellikleri (*biçim, boyut*) değişen hareket alanları oluşur.

Myra'da 42 adet mezar odası bu tipte düzenlemeye sahiptir:

DN.4, DN.5, DN.7, DN.11, DN.12, DN.13, DN.14, DN.16, DN.17, DN.21, DN.29 (Oda I), DN.39, DN.41, GN.47, GN.48, GN.50, GN.52, GN.55, GN.56, GN.57, BN.58, BN.59, BN.61, BN.62, BN.64, BN.68, BN.69, BN.71 (Oda II), BN.72, BN.74, BN.77, BN.79, BN.81, BN.87, BN.88, BN.93, BN.99, BN.101, BN.103, BN.104.

Mezar odaları, tek tipte ya da farklı iki tipin bir arada kullanılmasıyla da düzenlenmiş olabilir. İki tip düzenin bir arada kullanıldığı 13 mezar odası bulunur. Bunlar arasında da T*ip 5* düzenle eşleşmeler ağırlıktadır. 7 adet *Tip 4-5 (DN.15*, *GN.54, BN.67, BN.68 II. Oda, BN.70, BN.85, BN.96);* 4 adet *Tip 3-5(DN.1*, *DN.38, GN.46, BN.100)*; 1 adet *Tip 3-4 (DN.38)* ve 1 adet *Tip 2-5 (BN.63)* oda düzeninde mezar bulunmaktadır.

3. 1. 2. 1 Ölü Yatakları Tipolojisi

Myra'daki 101 mezar odası çeşitli tasarımlara sahip 249'u aşan sayıda kayadan işlenmiş ölü yatağı içermektedir (Lev. 114). Bunların geneli kayadan kopartılmadan çeşitli biçimlerde oyulmuştur. 7 adedi[317] *-GN.46, BN.63, BN.68 II. Oda, BN.70, BN.83, BN.88, BN.90-* bir klineyi, kabartma ile işlenmiş yatak örtüsü, döşek, çerçeve, ayak gibi özelliklerinin tümü ya da birkaçıyla taklit ederken diğerleri yapısal özellikler göstermez. *DN.2* (Lev. 8: c, d) *ve DN.10* (Lev. 16: b, c) mezar odalarında bulunan 2 örnek, oda zemininden yükselecek biçimde, arka duvar boyunca uzanan birer kaya lahdi biçiminde oyulmuştur. Bazı mezar odalarında ise bağımsız üretilmiş ölü yataklarının montajına yönelik olarak kaya yataklarının bilinen yerleşimlerine uygun düzende zemin ve duvarlara açılmış kanal, oyuk ve yuvalar tespit edilmiştir.

[317] Krş. Borchhardt, Myra: 112'de toplam kline sayısı üç olarak belirtilir.

Myra kaya mezarları odalarında, yükseklik, kayadan ayrışma ve diğer biçimsel özellikler bakımından farklılaşarak tekrar eden ölü yatakları şu 5 tip altında değerlendirilmiştir (Lev. 114):

Seki Tipi: Tabandan itibaren kütlesel olarak biçimlendirilmiş bu tip ölü yatakları hareket alanı zemininden bir basamak şeklinde yükselirler. Yatırma düzlemleri iç eşik ile aynı yatay seviyede; bunun 40 cm'ye kadar aşağısında ya da 35 cm'ye kadar yukarısında bulunur ve duvarlar ya da yataklar arasında kesintisiz uzanır. Myra kaya mezarlarındaki toplam yatak sayısının yaklaşık yarısı bu tipte biçimlendirilmiştir, 50 mezar odasında 139 adet seki tipi ölü yatağı tespit edilmiştir. Bu tip yataklar 0.44 m ile 1.24 m aralığında genişliğe; 1.70 m ile 2.56 m aralığında boya sahiptir.

Sedir Tipi: Tabandan kütlesel bir şekilde yükselerek, yatayda herhangi bir sınırlama olmadan duvarlar ya da yataklar arasında uzanan ve hareket alanı zemininden en az 50 cm yüksekte biçimlendirilmiş ölü yatakları bu tip içerisinde değerlendirilmiştir. Bu tip yatakların tabandan yükseklikleri 50 cm ile 1.53 m arasında değişmektedir. 0.44 m ile 0.93 m aralığında genişliğe; 1.73 m ile 2.56 m aralığında boya sahiplerdir. Myra'da 21 mezar odası 35 adet sedir tipinde ölü yatağı içermektedir. İki yatak, -biri aslan ayağı biçiminde bacaklara sahip- kline yapısallığı gösterir.

Niş Tipi: Bu tipteki ölü yatakları duvar yüzünden, üst ve yan kenarlarda paylar bırakacak şekilde içeri doğru açılan dörtgen hücreler şeklindedir. Niş tipi yataklar genelde oda duvarlarının üst yarısında konumlanırken, altlı üstlü yerleştirilmiş; tek başına alt yarıda ya da ortada yer alan örnekler de bulunmaktadır. Myra'daki 24 adet mezar odasında 41 adet niş tipinde ölü yatağı bulunmaktadır. Bunlardan 5'i kline yapısallığını taklit eder. 0.48 m ile 0.80 m aralığında genişliğe; 1.73 m ile 2.58 m aralığında boya sahiptir.

Bank Tipi: Bu tip içerisinde değerlendirilen ölü yatakları istisnasız mezar odalarının yarı yüksekliğinde ya da bir miktar üzerinde, raf şeklinde bir uçtan diğerine uzanır şekilde oyulmuşlardır. Myra'da 13 mezar odası, bank tipinde 27 ölü yatağı içermektedir. Yatırma düzlemleri hareket alanı zemininden ortalama 1.30 m yüksektedir. Mezar odalarında seki ya da niş tipi yataklarla birlikte kullanılırlar. 0.43 m ile 0.75 m aralığında genişliğe; 1.85 m ile 2.69 m aralığında boya sahiplerdir.

Kaya Lahdi (*Khamosorion*) Tipi: Likya Bölgesi'nin genelinde olduğu gibi Myra'da da az sayıda örneği bulunan bu tipi, bir takım farklı özellikler göstermelerine rağmen en çok Limyra'dan[318] ve Hoyran'da *Ta*'nın oğlunun mezarından[319] tanımaktayız. Bir diğerinin ise

[318] Kuban, 2012: 52, 54, Res. 30.
[319] Borchhardt vd., 1984:, 88, Res. 6-9.

Rhodiapolis kuzey nekropolde yer alan mezarlardan birinde yer aldığı bildirilmiştir[320]. Myra'da yalnızca 2 adet *–DN.2, DN.10-* tespit edilmiştir. Limyra'daki örneklerin aksine[321], *Ta*'nın mezarındaki ya da Kaunos'dan bildirilen bazı mezarlara ait lahitlere[322] benzer biçimde tabandan yükselen bir lahit teknesi formunda kayadan oyulmuş bu tip ölü muhafazaları, Myra'da arka duvar boyunca uzanır. Girişe bakan cepheleri süssüz yalın yüzeyler olarak taşçı kalemlerinin kaba izlerini taşır. Myra'daki örneklerin kapakları ele geçmemiş olsa da tekne duvarlarının yatay düzlemleri üzerinde bir kapağın yerleştirilebilmesine olanak sağlayacak dar çıkıntılar bulunur.

3. 2. Myra Kaya Mezarı Nekropolleri

Likya Bölgesi'nin yüksek ve sarp topografyasının belirleyiciliğindeki Klasik Dönem yerleşimlerinin kentleşme tasarımı içerisinde, gündelik yaşam alanlarının oluşturduğu birimler kayalığın sunduğu kısıtlı düzgün alanlar ile az eğimli yamaçlar üzerinde yer tutarken, diğer bir kamu alanı olarak kentle organik bir bağ oluşturacak yakınlıkta tutulmak istenen kaya mezarı nekropollerinin konumlandırılmasında genellikle ulaşım yollarının üzerindeki dik yamaçlar ya da dik kaya yüzleri tercih edilmiştir[323]. Bu tür bir tercihin yalnızca ilk etapta bile erişim -dolayısıyla güvenlik- açısından zorlayıcılığı ile kayalığın verimli kullanımı yanında kaya mezarı türünün teknik olarak oluşturulmasında, kaya malzemenin yapısal uygunluğunun öngörülemezliği, cephe görünümlerindeki mimari çeşitlilik ve çoğu zaman aşkın boyutlar sürecin oldukça teknik bir yaklaşımla organize bir şekilde ilerletildiğine işaret eder.

Myra kaya mezarı nekropollerine yönelik detay incelemeleri kayalıkların nekropol alanı olarak seçilmesinden bir kaya kentine dönüşümünü kapsayan böylesine bir sürecin çeşitli nitelikteki farklı aşamalarına dair veriler sunmaktadır.

3. 2. 1. Nekropoller[324]

Demre Ovası[325], genel olarak Mezozoik dönemde oluşan ve "Beydağları Otoktonu" olarak adlandırılan ana grup kayalar[326] tarafından çevrelenir. Bunlar Miyosenden itibaren

---

[320] Kızgut, 2015: 357-367.
[321] Limyra'daki örnekler iç eşik yüzeyi altında yer alan seviyelerden itibaren derinlik kazanır.
[322] Bkz. Roos, 1972: 88.
[323] Buna rağmen yerleşimlerin farklı topografik özellikleri ile nüfus ve ekonomik niteliklerinden doğan ihtiyaçları kentin kaya mezarı nekropollerinin sayısı, konumu, mezar sayısı ve çeşitliliklerinde farklılıklar oluşturur.
[324] Borchhardt, Myra: 97 vdd.; Çevik ve Bulut, 2010: 33 vdd.; Çevik, 2010b: 61 vdd.
[325] Demre çevresinin jeomorfolojik ve jeolojik etüdü için bkz. Wiegand, Myra: 431 vdd.; Öner, 2001: 1 vdd.; Karaman vd., 2010: 329 vdd.

başlayan güncel şekillenmeleriyle[327] 900 m'ye ulaşan bir plato düzlüğünden ovanın kuzey-kuzeybatısına bir burun şeklinde uzanarak, dik yamaçlar halinde alçalır. Kuzeyde Kasaba ovasından doğan Demre Çayı'nın (*Myros Potamos*) oluşturduğu yaklaşık 20 km boyunca uzanan derin vadinin güneybatı ucunda Demre ovasına egemen bir konumda yükselen ve günümüzde Kule Tepe olarak bilinen yaklaşık 135 m yüksekliğindeki bu kayalığın doruğunda Myra akropolü[328] bulunur.

Kaya mezarı nekropolleri, kentin kamu ve sivil yapılarının da eteklerine yayıldığı bu kayalığın girintilerle birbirinden ayrılan, her biri farklı yönlere bakışımlı üç dik yüzünde toplanmıştır (Lev. 2-6): Doğu –"*Nehir"*- Nekropol (DN.), Güney Nekropol (GN.) ve Batı – "*Deniz"*- Nekropol (BN.). Doğu ve Batı Nekropol şehirlerarası yolların[329], her iki yönden Myra'ya ulaştığı noktalarda[330], Güney Nekropol ise diğer iki nekropolün arasında yer alır. Bugün Myra'da bu üç nekropol ile yakın çevresinde (vadi içinde batı yakada yer alan *DN.1 ve DN.2*) ya da kent içindeki bir noktaya (akropolde yer alan *A.45*) dağılmış durumda bulunan 104 adet kaya mezarı tespit edilmiştir[331]. Diğer yandan günümüzde nekropol kayalıklarının alt kısımlarda Demre Çayı'nın binlerce yıldır biriktirdiği alüvyon[332] ile örtülü durumu bazı mezarların -kentin büyük bir kısmı ile birlikte[333]- tamamen toprak altında saklı kalmış olduğu düşüncesini, Myra'da daha son birkaç yüzyılda gelişen taşkınlarla[334] bir kısmı kapanmış kaya mezarlarının varlığıyla[335] da güçlendirir.

Doğu Nekropol *(Nehir Nekropolü)* (Bk. Kat. M. No. 1-44): Myra'nın doğusunda *Myros Potamos'*a neredeyse paralel bir konumda kuzeybatıya doğru uzanan yüksek kayalığın 45°

---

[326] Karaman vd., 2010: 330 vd. Burada, formasyonu oluşturan kayaç yapısı şu şekilde tanımlanır: "*Üst kretase yaşlı neritik kireçtaşlarından oluşan Beydağları formasyonu orta kalın tabakalı aşınma yüzeyi gri-açık gri, kırılma yüzeyi bej krem açık gri-açık kahverengi kireçtaşından oluşur.*"

[327] Öner, 2001: 2. 16.

[328] Bkz. Borchhardt, Myra: 45 vdd.; Peschlow, 1996: 209 vdd.; Çevik ve Pedarros, 2010: 243 vdd.; Çevik, 2015: 358 vdd.

[329] Her ne kadar yetersiz veriler bulunsa da Klasik ve Helenistik Dönem yolları Myra'ya ulaşan Roma Dönemi yol ağı ile büyük oranda örtüşüyor olmalıdır, bkz. Şahin ve Adak, 2007: 259 vd.; Çevik, 2010d: 181 vd.; Alkan, 2013: 175 vdd.

[330] Çevik ve Bulut, 2010: 31.

[331] Bunlarla birlikte Demre Çayı'nın karşı –doğu- yakasında dağınık durumda konumlanan 5 adet kaya mezarı bulunmaktadır. Bunlar güneyden vadi içine doğru sırasıyla, Çevik ve Bulut, 2010: 31'de belirtilen, Kayaaltı Mahallesi'nde iki ve Çatalkaya Tepesi üzerinde bir adettir. Diğer kaya mezarları, Danabaşlar Mahallesi'nde Gâvur Yolu yakınındaki dik kaya yüzünde (*Tip III a 4*) ve Çevik, 2010d: 192'de söz edilen, "*Myros Vadisi Kule*" yapısının üzerinde bulunduğu kayalığın altında *(Tip II b)* yer alır.

[332] Öner, 2001: 1 vdd., Harita 6-8.

[333] Öner, 2001: 5. Konunun Myra'da 2009'da itibaren gerçekleştirilmiş jeofizik araştırmaları açısından değerlendirmesi ile bkz. Çevik ve Bulut, 2010: 29 vdd.; Yerleşimin alüvyon altında görünmeyen kısmındaki varlıklara ilişkin kazı öncesi ilk öngörüler için bkz. Çevik, 2010b: 55 vdd.

[334] Çevik, 2010b: 55.

[335] Özdilek, 2010: 55; Çevik vd., 2011: 404 vd., Resim 1. Ayrıca Demre Çayı vadisinin doğu yamacında 2017'de yapılan bir sera kazısı sırasında toprak altından çıkan Likya cepheli kaya mezarı için bkz. http://aa.com.tr/tr/turkiye/-demrede-2-bin-400-yillik-kaya-mezari-bulundu/958205 (Erişim Tarihi 10.11.2017).

kuzeydoğuya dönük dik bir kesimindedir. Nekropolde bugün 44 adet kaya mezarı (*DN.1 - 44*) görülebilir (Lev. 4). Bunlardan *DN.1 ve DN.2* ana grubun yaklaşık 600 m kuzeybatısında vadi içinde batı yakada yer alırken, çok sayıdaki diğerleri bir arada yakın konumlanarak nekropol merkezini oluşturur. *DN.9, DN.10, DN.11, DN.37* no.lu kaya mezarları bu grubun kenarlarında; *DN.3, DN.4, DN.5, DN.6, DN.7* grubun yakınında kayalığın dolgu yürüme zemini ile buluştuğu aşağı kısmında yan yana bulunurken, *DN.38, DN.39, DN.40, DN.41, DN.42, DN.43, DN.44* no.lu kaya mezarları diğerlerine nispetle ana grubun daha uzak çevresinde, kayalığın güneye uzanan yüzünde tek başına ya da ikili-üçlü gruplar halinde dağınık biçimde yer alırlar.

Nekropolün önünde eğim kazanan kaya yamacından kamu merkezine doğru uzanan ana güzergâh üzerinden, mezarların grup olarak ya da bireysel konumlandığı her noktaya trafik sağlayan yan yollar ayrılır.

Güney Nekropol (Bk. Kat. M. No. 46 - 57) Akropol tepesinin güney yüzü ovaya inen uç kısımdan içe, ana gövdeye doğru uzanan geniş bir yamaçla biçimlenir. Yamacın aşağı kesimlerinde yaygın çeşitli yapı kalıntıları ile bunların arasında yer yer izlenen basamaklı kaya yolları bulunur. Bunların çevresinde ve arkasında, yamacın daha yüksek ve dik kesimlerindeki güney-güneybatıya bakan kayalıklarda 12 adet kaya mezarı (*GN.46 – 57*) ova düzeyinden başlayarak yaklaşık 100 m'ye ulaşan yüksekliklerde farklı noktalara dağılmış olarak bireysel ya da ikili ve dörtlü grup halinde yer alır (Lev. 5). Tepenin ucuna yakın bir noktada, bugünkü dolgu yürüme zemini seviyesinden yükselen *GN.46* ve bundan daha içeride yaklaşık 60 m yüksekte *GN.47* bireysel olarak yer tutmuştur. Daha iç kesimlerde yaklaşık 85 m yükseklikte *GN.56* ve *GN.57* altlı üstlü bitişik ve bunların hemen güney altında *GN.55* tek başınadır. Yamacın ana gövdeyle buluştuğu en iç kısımda, yaklaşık 50 m yükseklikteki dik kaya yüzünde *GN.49, GN.50, GN.51, GN.52*'den oluşan grup ve yakın kenarda, aşağıdan yukarı doğru aralıklarla *GN.48, GN.53, GN.54* yer alır.

Nekropole ulaşım aynı zamanda yapı kalıntılarına hizmet sağlayan tepenin aşağı ucundaki kavşak noktasından ayrılan yol ile sağlanır. Pek çok yerde kayalığın doğal yapısallığıyla birlikte yer yer basamaklarla oluşturulmuş ara yollar, bu ana hat üzerinden buradaki mahallenin arkasındaki dik kesimlerde yer alan mezarlara doğru uzanarak ön alanlara bağlanır.

Batı Nekropol *(Deniz Nekropolü)* (Bk. Kat. M. No. 58 - 104): Batı Nekropol, akropol tepesinden bir yar ile ayrılan batı uzantısının başlangıcındaki dik kaya yüzleri ile devamındaki eğimli yamaç üzerine dağılmış 47 adet kaya mezarı (*BN.58 – 104*) içerir (Lev. 6). Güney-güneydoğu bakışımlı bu kaya yüzünün doğu kenarındaki başlangıcında tek başına yer tutan

BN.58'i, Myra Tiyatrosu'nun yaslandığı yamaç üzerindeki dik yüzde altlı üstlü konumlanan *BN.59-60* no.lu mezarlar izler. Bunların batısında çok sayıda kaya mezarının (*BN.61-99*) yakın konumlandığı nekropol merkezi yer alır. Daha ötede eğim kazanarak devam eden yamaç üzerinde aralıklarla *BN.100-104* No.lu mezarlar bulunur.

Nekropollere Genel Bakış: Doğu Nekropol nispetle kamu merkezinden uzakta konutlar bölgesinde, Güney ve Batı Nekropol kent merkezine yakın ve ona bakışımlı bir konumdadır[336] (Lev. 3). Bu konumlarıyla akropol yerleşimi ve özellikle kayalığın doğu-güney ve arasındaki yamaçları üzerinde kalıntıları açıkça izlenen[337] kentin sivil ve kamu mimarisiyle bağıntılıdırlar. Akropol yerleşiminin yüksekteki ve surla çevrelenmiş karakteri bir yana bırakılırsa yamaç yerleşimleriyle nekropoller arasında -özellikle Doğu ve Güney Nekropol- belirleyici bir yapay sınır bulunmaz[338], bu anlamda topografyaya uyum gösteren yerleşim tasarımı belirleyicidir[339]. Buna rağmen tüm bu kentsel alanlar düzensiz bir iç içelikten öte ardışık olarak sıralanmış, bu organizasyonda nekropoller akropolün tepede yer aldığı piramidin aşağısında çeperlerde yer tutmuştur. Dik kaya yüzlerindeki konumlarıyla hemen aşağıda önlerindeki eğimli kaya yamaçlarına yayılmış kentin tüm diğer yapılarına fon oluşturmuşlardır.

Bunların fiziksel ilişkileri akropolün bilinen güney[340] ve büyük olasılıkla da kuzey yamaçlarından inerek yerleşim alanlarını yatayda kat eden akslara bağlanan kent içi ana yol ağı ile sağlanmıştır: Akropolün güneyinden inen yol doğu-batı uzanımlı yatay aksın hemen hemen ortasına; Güney Nekropol'e ve buradaki mahalleye; kamu merkezine ve oradan Batı

---

[336] Myra'da toprak üzerinde görülen kısıtlı arkeolojik kalıntıların değerlendirilmesiyle 19. yy.dan bu yana, özellikle L. Ross, J. Borchhardt ve kapsamlı olarak N. Çevik tarafından kentin kamu merkezinin konumuna ışık tutacak bazı öngörüler sunulmuştur, bkz. Borchhardt, Myra: 56 vd.; Çevik, 2010b: 59 vd., 65 vd.; Genelde Roma Dönemi ile Geç Antik Çağ kalıntılarını içeren veriler bu konuda erken döneme ilişkin sağlıklı bir yoruma engel oluşturur. Fakat son yıllarda özellikle N. Çevik'in yürüttüğü Myra kazıları kapsamında ulaşılan sonuçlar kentin Helenistik Dönem kamu merkezine ilişkin bir resmin oluşabilmesini sağlamıştır: Daha önce Çevik, 2010b: 64'de plan özelliklerine atfen "Helenistik karakteri" işaret edilen ve bu konuda Özdilek, 2011: 157, dn. 336'da bazı verilere dayanılarak değinilen olasılıklar ardından, 2012 yılında sürdürülen kazılar ile Myra Roma Dönemi tiyatrosu altında ilk kez somut olarak ortaya çıkarılan kalıntılarla bir Helenistik tiyatronun varlığının belgelenmesi yanı sıra Çevik, 2013: 10; Çevik, 2015: 370; Çevik vd., 2012: 66, Res. 2, 70'de belirtilen Possesis Anıtı ve tiyatro yakınında bir agoraya işaret edebilecek yapı elemanlarının varlığı kentin Roma ve erken dönem kamu merkezine ilişkin daha berrak bir resmin oluşabilmesini sağlamıştır. Bu resmin oluşmasında 1 yıl boyunca tüm Demre'de sürdürülen jeofizik çalışmalarının sonuçlarının önemli bir payı vardır.

[337] Borchhardt, Myra: 45.; Çevik, 2010b: 61.

[338] Krş. Blakolmer, 1999a: 1 vd.

[339] Bu açıdan benzerlik gösteren Avşar Tepesi'ndeki organizasyon "Kuramsal olarak da mezarlıklar ile yaşam alanları birbirleri ile karışık durumda değildi, ancak mezarlıklar yaşam alanlarına entegre edilmişlerdi." tespitiyle tanımlanır, bkz. Kolb ve Thomsen, 2005: 132. Ayrıca N. Çevik'in Likya kaya mezarı nekropolleri hakkında "Anadolu'daki kaya mezarlıklarında ilk kez şehircilik anlayışıyla yapılan nekropol düzenlemesi görülmektedir." tespiti önem arz eder, bkz. Çevik, 2003: 226. N. Çevik'in bu genel tespiti Myra kaya mezarı nekropollerinin organizasyonunda olduğu gibi, İşkan ve Çevik, 1999: 424 vd. sunulan Tlos akropol kayalığının çevresine kümelenen nekropol düzeninde de kendini gösterir.

[340] Borchhardt, Myra: 45 vd.

Nekropol'e uzanan yolların oluşturduğu güneydoğudaki kavşak noktasına bağlanır. Diğer yandan buradan yamaç üzerinden vadi içine doğru yönelerek konutlar arasından ve ardından Doğu Nekropol önünden geçen ve kuzey uçta yer yer basamaklarla donatılmış durumdaki son noktadan ötesi bugün izlenemeyen güzergâhın büyük olasılıkla kuzey yamaçtan akropole bağlandığı[341], dolayısıyla bütünde kent içi yolların bir döngü içerisinde planlandığı anlaşılır.

Topografyanın elverişli olmasına rağmen Myra'nın kaya nekropolleri aralıksız bir sepulkral kuşak oluşturmazlar. Her ne kadar Myra'da Doğu ve Güney Nekropol arasında yoğunlaştığı görülen yamaç mahallelerinin kalıntıları içinden geçen yollar üzerinde ölü kültüyle alakalı olabilecek[342] yer yer niş ya da basamaklı kaya sunakları bulunsa da henüz bu konuda özellikle belirleyici olan bir bağlantıyı sağlayabilecek tekil mezarlara rastlanmamıştır.

Kaya mezarlarının nekropoller içerisindeki gruplaşma biçimleri kayalığın boyutları, eğim özellikleri ve elbette ki işçiliğe ne kadar uygun yapısallığa sahip olduğuyla belirlenmiştir. Özellikle dik yüzlerde konumlanan Doğu ve Batı Nekropol'de, anılan bu özellikler, kaya yüzünün verimli kullanım zorunluluğu ile birleştiğinde, çok sayıda mezarın üst üste ve yan yana konumlandığı bir merkez grubun oluşmasına yol açmıştır. Buradaki düzende genel olarak yaklaşık düzlemlerde konumlanan bir dizi mezarın oluşturduğu teraslar aşağıdan yukarı doğru aralıksız kayalığa yayılır. Bu düzen içerisinde gurubun, kaya eğiminin azaldığı alt kenarında yer alan mezarlar daha geniş aralıklarla konumlanırken yükseklikle birlikte dikleşen kesimlerde saflar daha da sıklaşır. Güney Nekropol geniş bir kayalığa sahip olmasına rağmen çok daha az kaya mezarı içerir ve bunlar birkaç gruplanma ile birlikte dağınık halde bulunurlar. Buradaki kayaç yapısının döküntüler ve derin çatlaklarla beliren zayıf yapısı bu durumu oluşturan etkenlerden biridir[343].

Bu gibi elverişsiz koşulların bulunduğu durumlarda mezarların yer seçiminde merkez grubun yakın çevresinin tercih edildiği görülür. Çoğu zaman da yazıt taşıyan, kabartmalarla bezeli, sofalı olmalarıyla nitelik kazandırılmış büyük boyutlu cephe tiplerine sahip mezarların grubun kenarlarında ya da grubun dışındaki uygun alanlarda mesafeli bir yer tuttuğu saptanmıştır.

Nekropol içi trafik mezar teraslarına elverişli noktalardan bağlanan, kayalık üzerinde yer yer basamaklarla donatılmış ya da bütünüyle kaya merdivenlerinden oluşan yollarla sağlanır. Merkez grubun yakın çevresinde bireysel konumlanan kaya mezarlarına kendilerine

[341] Tlos kaya mezarı nekropollerinin de akropol ile bağlantılı benzer bir ulaşım organizasyonuna sahip olduğu tespit edilmiştir, bkz. İşkan ve Çevik, 2001: 169

[342] Mezar ve mezarlıklara yönelik, ölü kültüyle ilgili bazı kaya alanları ve konut aralarında kalmış bazı niş ve sunaklar için bkz. Çevik, 2003: 238-240.

[343] Bir diğer etken bu kayalığın kaya mezarı üretiminin seyrekleştiği bir zamanda nekropol alanı olarak belirlenmiş olabileceğidir.

özel yollar oluşturulmuştur. Fakat Myra'da tüm planlamalara rağmen ulaşım olanaklarının sağlanmasında kaya morfolojisinin dezavantajlı noktalarında kalmış mezar ya da mezar grupları da bulunur; Doğu Nekropol'de *DN.33, 34, 35* no.lu mezarların sıralandığı teras kayalığın yüksek ve dik bir kesiminde, her iki uçta da alt teraslardan erişim alt yapısı oluşturabilinecek bir kaya yapısallığının bulunmadığı bir noktada yer tutar. Buradaki erişim çözümü bir alt terasın güneybatı ucunda yer alan *DN.32* No.lu kaya mezarı damının hemen üst kısmında bulunan kaya yüzüne, üst terasa doğru verev yükselen biçimde konumlandırılarak açılmış üç yuvarlak yuvanın varlığından ibaret kısıtlı gözlemimizden hareketle, olasılıkla ahşap bir merdiven strüktürü ile sağlanmıştır (Lev. 4, Lev. 36: a, c). Batı Nekropol'de *BN.90* No.lu mezarın konumlanması nedeniyle yaşanmış benzer bir sorun daha basit bir biçimde çözülebilmiştir: Bu mezarın hemen yanında farklı yönelimde, düşük kot seviyesinde yer tutan *BN.89* No.lu mezarın ön alanından, alt terastan yükselen *BN.84* No.lu mezarın eğimli çatı kanadı yüzüne basitçe açılmış bir oyuk basamak gibi kullanılarak *BN.90* No.lu mezarın ön alanına erişim sağlanmıştır.

3. 2. 2. Kaya Mezarları

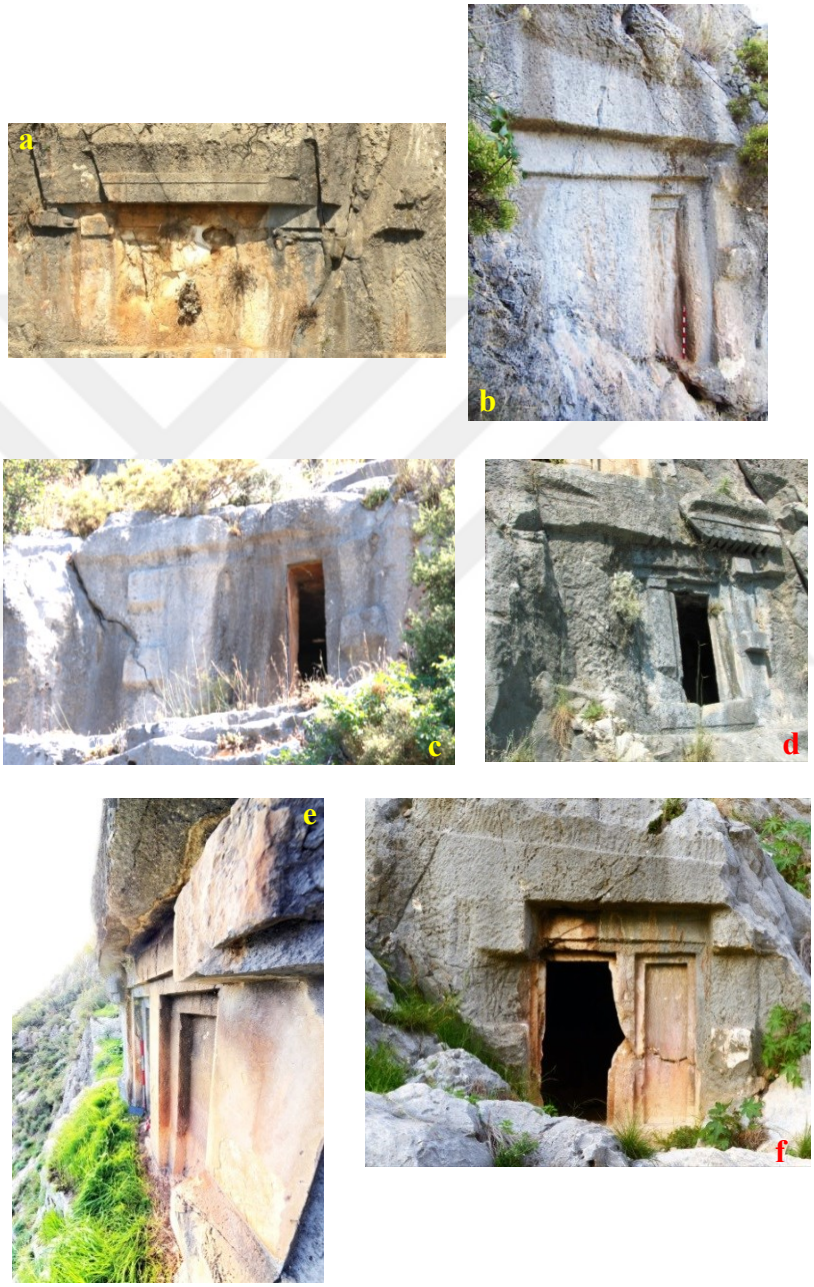
3. 2. 2. 1. Yapım Süreci, Malzeme ve Teknik

Myra kaya mezarlarının bir yandan zorlayıcı konumlarda yer tutması, diğer yandan kaya malzemede yapısal özelliklerin oluşturulmasının gerekliliklerı yapım sürecine uyarlanmış bazı özel tekniklerin kullanılmasına sebep olmuş görünmektedir. Myra nekropollerinin genel incelemeleri ve burada tespit edilen mezar işlevini karşılayacak biçimde tamamlanamadan (Res. 3.2) bırakılmış (Bk. Kat. *A.45, BN.60, BN.94*) yahut çeşitli aşamalarda kesintiye uğratılan ya da bazı işlem dizilerinin atlanılmasıyla kullanıma sunularak yapımı sonlandırılmış (Bk. Kat. *DN.12, DN.14, DN.26, BN.61, BN.104*) mezarlar genel olarak inşa süreçlerine ilişkin kurgusal bir öneri sunmamız adına güvenilir birçok veri sunar[344].

Sürecin ilk aşaması seçilen alana erişimin sağlanmasına ilişkindir. Myra'daki sık ve çok sayıda kaya mezarı ile donatılan dik nekropol kayalıklarının orijinal morfolojisi kolay ulaşıma dönük bir düzenleme lehinde değişmiş görünmektedir. Bu bağlamda dik bir yüzde yukarı yönlü genişlemiş bir mezar yerleşim planının uygulama başlangıcında, yapım ekibinin seçilen mezar alanına ilk ulaşımı pek çok noktada topografik özelliklerin zorlayıcılığına bağlı olarak serbest tırmanma ya da halat vb. gibi yardımcı donanımların kullanıldığı kaya tırmanışı

[344] Myra kaya mezarları diğer yıkıcı etkilerin yanında iklim şartlarının yoğun aşındırıcı etkisine maruz kalmış durumdadır. Myra kaya mezarları üzerine bu konudaki tespitler için genel olarak bkz. Wedekind vd., 2016. Bu durumdan büyük oranda etkilenen cephe yüzeylerindeki işçilik izleri bazı mezarlarda tamamen kaybolmuş, bazılarında ise yer yer korunabilmiştir.

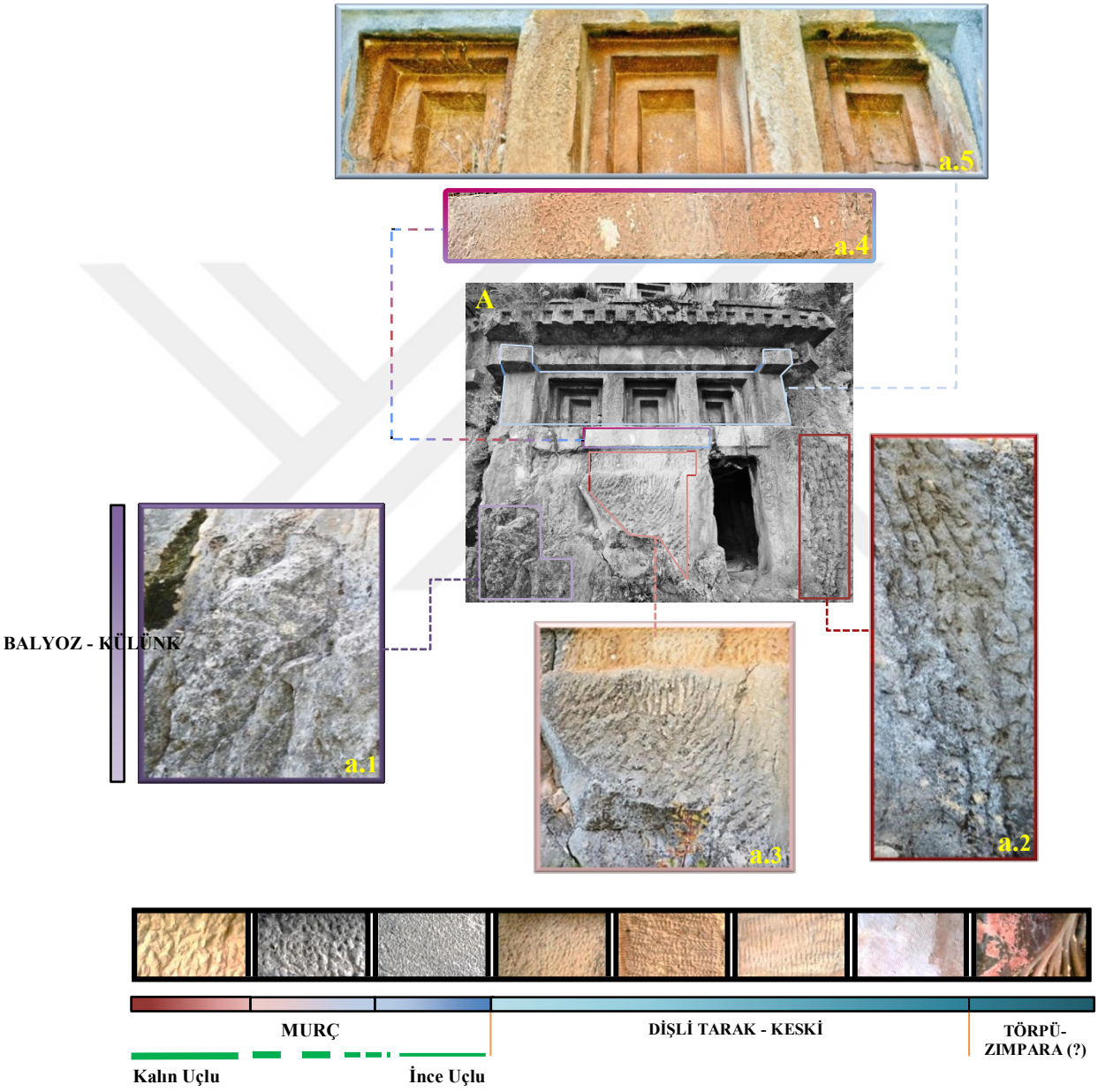
- inişi yolu ile gerçekleşiyor olmalıydı[345]. Belirlenen alana ulaşıldığında, mezar cephesinin tip ve boyutlarından bağımsız olarak her durumda çalışma zemini için kullanılacak doğal ya da yapay bir taban düzlemi gerekmekte, çalışma düzenine yönelik bu yapısal düzenlemelerin oluşturulmasının ardından süreç ikinci aşamada kaya mezarı cephelerinin işlenmesiyle ilerlemekteydi.

Resim 3.2: Tamamlanmamış Mezarlar.
a. *BN. 60.* **b.** *BN. 94.* **c.** *BN. 104.* **d.** *DN. 12.* **e.** *DN.26.* **f.** *BN. 61.*

[345] P. Roos'un Kaunos kaya mezarları özelinde benzer yorumu için bkz. Roos, 1972: 62.

Aşkın –cephe- boyutlar üzerindeki çalışmalarda Myra'daki 17 adet (*DN.13, DN.15, DN.18, DN.20, DN.23, DN.38, GN.50, GN.54, GN.57, BN.72, BN.78, BN.79, BN.83, BN.84, BN.86, BN.90, BN.98*) mezarda örneklendiği gibi taban düzlemi-ön alan üzerinde mezar cephesinin yatayda her iki yandaki sınırını bir miktar aşarak açıkta karşılayan dikey yuvalar ile bunları yandaki kaya fonu üzerinde cephenin genelde ½'si ile ¾'ü yüksekliğinde

Şema 3.1. Mezar Cephelerinde Yüzey İşçilik Evreleri (A).
A. *DN. 14.* **a.1.** Balyoz, Külünk vb. aletlerle kayanın iri kırıklar halinde yontulması. **a.2.** Sivri uçlu Keser ve Murçla iri yumrulu kaba yontu. **a.3.** Murçla küçük yumrulu yontu. **a.4.** Murçla kısa oluklu ince yontu. **a.5.** Murçla yoğun oyuklu yontu.

karşılayan yatay yuvaların oluşturduğu sabitleme sisteminin, kurulumuna imkân sağladığı bir tür iskelenin kullanılmış olması kuvvetle ihtimaldir[346]. Burada ilginç olan boyutlar açısından iskele kullanımına ihtiyaç duyulmuş olması beklenen Myra'daki birçok kaya mezarında bu sabitleme sistemine ilişkin yuvaların bulunmaması; var olanlar arasında ise genellikle taban düzleminde beklenen yuvalar açısından eksiklik, kaya fonundaki bazı yuvalarda ise kurulum açısından işlevsiz derinlikler gözlenmesidir. Bu tespit şunu düşündürmektedir ki mezar cephesinin oluşturulması aşamasında haliyle oyularak geride kalan kaya fonu ile ön alan düzenlemeleri sonucunda bu yuvalar ya derinliğini kaybetmekte[347] ya da tamamen ortadan kaldırılmaktaydı.

Söz konusu çalışma aşamaları yüzeylerde belirgin izler bırakmalarıyla tanımlanabilen farklı taşçı aletlerinin kullanıldığı şu iz dizileriyle (Şema 3.1, Şema 3.2) karakterize olur:

Bugün kayalıklar üzerinde özellikle geniş aralıklar ile yerleşik *DN.39*, *BN.100* veya *BN.67* ve *BN.75* ile açıkça örneklenebilinecek daha pek çok mezarın dikeyde ve yatayda kapladıkları işlenmiş yüzeyleri ile onları çevreleyen orijinal kaya morfolojisi arasındaki yapısal tezatlıklar göstermektedir ki başlangıçta cephenin, kaya fonu dâhil kabaca sınırları kaya alanı yüzünde belirlenmekte, genelde yukarıdan aşağıya doğru ilerleyen bir düzende çoğu zaman kaçınılmaz olarak balyoz, külünk ya da taşçı keseri ile büyük parçalar kopartılmasıyla (Şema 3.1: a.1) kaya yüzü kabaca düzlenmekteydi. Bu şekilde işlenmiş kaya cepheleri genel bakışta nispeten dik bir cephe yüzeyine kavuşurken ayrıntıda farklı akslarda dik açılı, dar veya geniş düz yüzeylerden oluşan kendi içinde hareketli bir görünüme sahiptir. Bunu izleyen işlem olasılıkla kalın, sivri uçlu bir aletin -Murç, Külünk?- yüzeyde geniş aralıklarla bıraktığı dik veya verev uzanan derin ve uzun oluklarla tanımlanır (Şema 3.1: a.2). *DN.12, DN.14, DN.26, BN.94 ve BN.104* No.lu tamamlanmamış mezarlar (Res. 3.2), anılan bu süreç içerisinde eş zamanlı olarak nihai cephe görünümünün özellikle dam, ana kirişler; köşe dikmeleri; hatıl uçları; kapı kaseti vb. gibi ana mimari elemanlarının referans oluşturacak biçimde ayrıntıdan uzak, kalın uçlu murçlar kullanılarak rölyeflendirildiklerini ve

[346] Roos, 1972: 62'de Kaunos'da bulunan "tırmanma delikleri" olarak adlandırılan örneklerin iskele kurulumu için kullanılmış olabileceği belirtilir.; Ayrıca Köybaşı'nda –Tuminehi- bulunan Güvercin Yuvası mezarların yapım sürecinde iskele kullanımına dair görüş için bkz. Borchhardt vd., 2003: 48; Myra'da çevresinde yuva tespit edilen özellikle "*Hurttuweti mezarı*" (Burada *BN. 86*) ile diğer birkaç örnek üzerinden M. Seyer'in iskele kurulumuna yönelik işlevlendirmesi için bkz. Seyer, 2008: 337 vd., dn. 17, 19. Limyra nekropollerinde bu yöndeki tespitler üzerine benzer görüş için bkz. Kuban, 2012: 61; Ayrıca bkz. Paphlagonia örnekleri için H. von Gall "Die paphlagonischen Felsgäber" IstMitt Beih 1, (1966).

[347] Myra'daki birkaç örnekte bu tür yuvalar cephenin yalnızca bir yanındaki kaya fonunda bulunmakta; bazılarında ise üst üste kısa aralıklarla sıralanmış birden fazla yuvanın bacak aralığına uygun biçimde farklı eksenler üzerinde konumlandığı görülebilmektedir. Dolayısıyla kaya fonundaki bu türden yuvaların ayak desteği olarak kullanılmak üzere biçimlendirildiği de göz ardı edilmemelidir. Bu tür bir kullanıma ilişkin yorum için bkz. Roos, 1972: 62, dn. 11.

yüzeylerinin kabaca işlendiğini gösteren izler taşır. Bu sırada, seçilen kaya yüzünde öngörülemeyen derin çatlak vb. gibi geniş yapısal bozuklukların ortaya çıkması *A.45*, *BN.60* ya da *BN.94* no.lu cephe örneklerinde olduğu gibi ya mezar odası oluşturulmadan alanın tamamen terkedilmesiyle ya da *DN.12, BN.61, BN.104* No.lu mezarlarda görüldüğü gibi cephe elemanlarının çeşitli aşamalarda yarım bırakılarak mezar odasının kullanıma sunulmasıyla sonuçlanabilmekteydi[348]. Bunlar yanında Myra'da pek çok mezar, kayadaki bu türden yapısal arızaların çeşitli biçimlerde onarılmasıyla[349] kullanılmıştır.

Kaya fonundan hayli ayrışmış cephe elemanlarının dik açılarla şekillendirilmesi kaba yüzey dokularının düzgünleştirilmesi ile birlikte ilerler. Bu adımda yüzeyler gittikçe daha incelen sivri uçlara sahip murçlarla işlenir (Şema 3.1: a.3, a.4). Çeşitli kalınlıkta uçlara sahip murç kullanımlarıyla, daha sık aralıklarla konumlanan aynı zamanda kısalan ve daralan oluklarla kaplanan yüzeyler nihayetinde noktasal oyuklar biçiminde işlenerek gittikçe daha küçük yumrulu yüzeyler (Şema 3.1: a.5; Şema 3.2: b.2-3-4) elde edilmektedir. Böylelikle genel görünümde cephe tüm eksenlerde daha dengeli bir hal alır. Bir sonraki aşamada yüzeylerin ince yumrulu, oyuklu dokusu keski ve çeşitli kalınlıkta dişlere sahip taraklarla yontulur (Şema 3.2: b.5.). Bu işlem ile genellikle ızgara dokusu oluşturacak biçimde farklı yönlerde kabaca çalışılmış, geniş aralıklı, kalın uçlu tarak işçiliğinin ardından (Şema 3.2: b.6, b.7) eş yönlerde uzanan sığ oluk izleri bırakan sık ve ince uçlu taraklar kullanılarak yüzeyin düzgünleştirilmesi, yumuşatılması sağlanır (Şema 3.2: b.8, b.9). Pek çok mezar cephesi yüzeyinde bu işçilikten geriye kalan izlerden yola çıkılarak 5 ila 7 arasında değişen adetlerde düz kesimli dişlere sahip tarakların kullanıldığı tespit edilmiştir. Çoğu zaman mezar cephesinin yüzey işçiliği, dam dışındaki mimar elemanların kenarlarının düz ağızlı keski yardımıyla 1-2 cm genişliğinde bir bant şeklinde pürüzsüzce işlenerek çerçevelendirilmesiyle bu aşamada sonlandırılır (Res. 3.3). Myra'da sıkça kullanılan "çerçeveleme"nin, Limyra'dan bildirilenler dışında benim Likya'nın diğer kesimlerinde bulunan pek çok kaya mezarı üzerinde tespit edemediğim bir uygulama olarak yöreye, kente özgü karakteristik bir özellik taşıdığı değerlendirilebilir[350].

---

[348] Elbette inşa sürecinin çeşitli aşamalarda yarım kalması yalnızca kaya arızalarına bağlanamaz. Örneğin, Araxa'da bulunan III a 2/3 (?) tipinde bir mezarın, kaya yüzeyinin uygun koşullar sunmasına rağmen dam ayrıntılarının işlenmeden bırakılması karşısında alt kısımda yer alan cephe elemanlarının büyük oranda tamamlanarak kullanıma sunulmuş olması inşa sürecinin tamamlanmasında mali durum; gündelik yaşamla ilgili engeller; anlaşmazlıklar vb. gibi engelleyici diğer koşulların da etkili olabileceğini gösterir.

[349] Yapım sürecinde ortaya çıkan bu türden yapısal arızaların onarım yöntemlerine ilişkin bkz. aşağıda "3.2.2.1.2. Onarımlar" başlıklı bölüm.

[350] Limyra'da kaydedilmiş örnekleri üzerine Z. Kuban'ın çerçeve işçiliğinin taş malzemeye; taş işleme tekniğine dönük bir uygulama olduğunu, bu sebeple mezar ustası ve de müşteri şahsında mezar cephelerinin ahşap içeriği bilgisine dair cehaletle açıklanabileceği görüşünü, bkz. Kuban, 2012: 69 vd., kabullenebilmek mümkün değildir. Öyle ki bu işçiliğin Myra'da birçok mezar cephesinde uygulanmış olması bireysel bir bilgisizliğin ötesinde

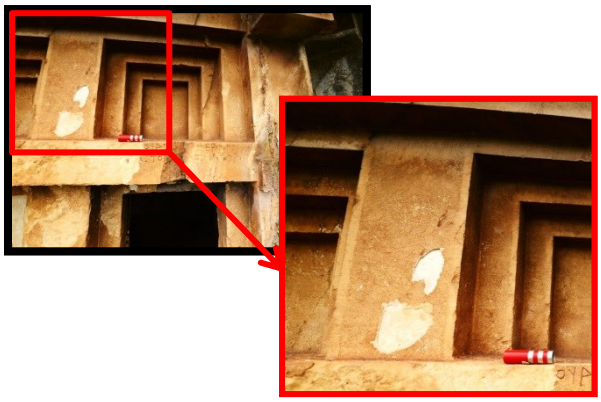
Şema 3.2: Mezar Cephelerinde Yüzey İşçilik Evreleri (B).

b.1. *BN. 93*; Kalın Uçlu Murç ile iri yumrulu kaba yontu. **b.2.** *DN. 37;* Murçla küçük yumrulu yontu. **b.3.** *BN. 93;* Murçla yoğun oyuklu kaba yontu. **b.4.** *DN. 26*; Murçla yoğun ve küçük oyuklu yontu. **b.5.** *BN. 64;* Keski ve sonrasında tarak kullanımı ile yüzeyin düzgünleştirilmesi. **b.6.** *DN.13;* Kalın Dişli Tarak; farklı yönlerde kullanımı ile yüzey dokusunun inceltilmesi. **b.7.** *DN.25;* Dişli Tarak ile ızgara biçimli yüzey dokusu. **b.8.** *BN.70;* İnce Dişli Tarak ile yüzey işçiliği. **b.9.** *BN. 68;* İnce Dişli Tarak ile yüzey işçiliği. **b.10.** *DN. 24;* Törpü-Zımpara (?) ile yüzeyin pürüzsüzleştirilmesi ve boyama.

Kaya mezarı cephelerinin oluşumunda dikkat çekici bir diğer özellik bireysel olarak her bir mimari elemanın farklı eksen ve bakışımdaki yüzeylerinin dik açılı köşelerle birleşiminde; dolayısıyla cephenin düşey ve yataydaki bütüncül uyumunda sağlanan teknik başarıdır. Bu durum elbette taş ustalarının çantalarındaki yontmaya yönelik aletler yanında, kiriş, dikme ve direklerin; kıvrık kiriş uçlarının, yuvarlak kirişlerin nizami şekline dair görünümlerin sağlanabilmesinde gönye, düzeç, çekül, pergel gibi çeşitli ölçüm aletlerini kullandığını düşündürmektedir. Her ne kadar bu tür aletlerin kullanımının tüm süreçlerine ilişkin veriler eksik olsa da *BN.68* no.lu mezar damındaki yuvarlak kiriş yüzeylerinde bir önceki planlamaya dair yer yer korunmuş düzgün çember yayı izlerinin (Res. 3.4), bu

bilinçli bir tarz seçimine işaret eder. Diğer yandan ahşap işleme ve yapı tekniğinin üst aşamasında bir yetkinliğe sahip gelenekçi bir zanaat grubunun, ahşap işçiliğinde böylesine basit bir uygulamayı yapamıyor olduğunu ya da malzemenin buna yönelik özellikler taşımadığını düşünmek için elimizde bir veri bulunmamakta. Dolayısıyla, bölgede özgün ahşap yapı görünümleri kaya mezarlarındaki Likya cephelerine pek çok detayıyla tutucu bir şekilde yansıtılmışken çerçevelemenin taş işçiliğinin bir ürünü olarak ahşap kökenden devralınmadığını önerebilmek şu an için pek mümkün görünmemektedir.

kirişlerin nizami biçimde oyulması ve tekrarının sağlanmasına yönelik olarak referans oluşturması amacıyla pergel kullanılarak kazındığına dair açık bir kanıt oluşturur[351].

Resim 3.3: *DN.25*, Çerçeveleme.

Resim 3.4: *BN.68*, Pergel izleri.

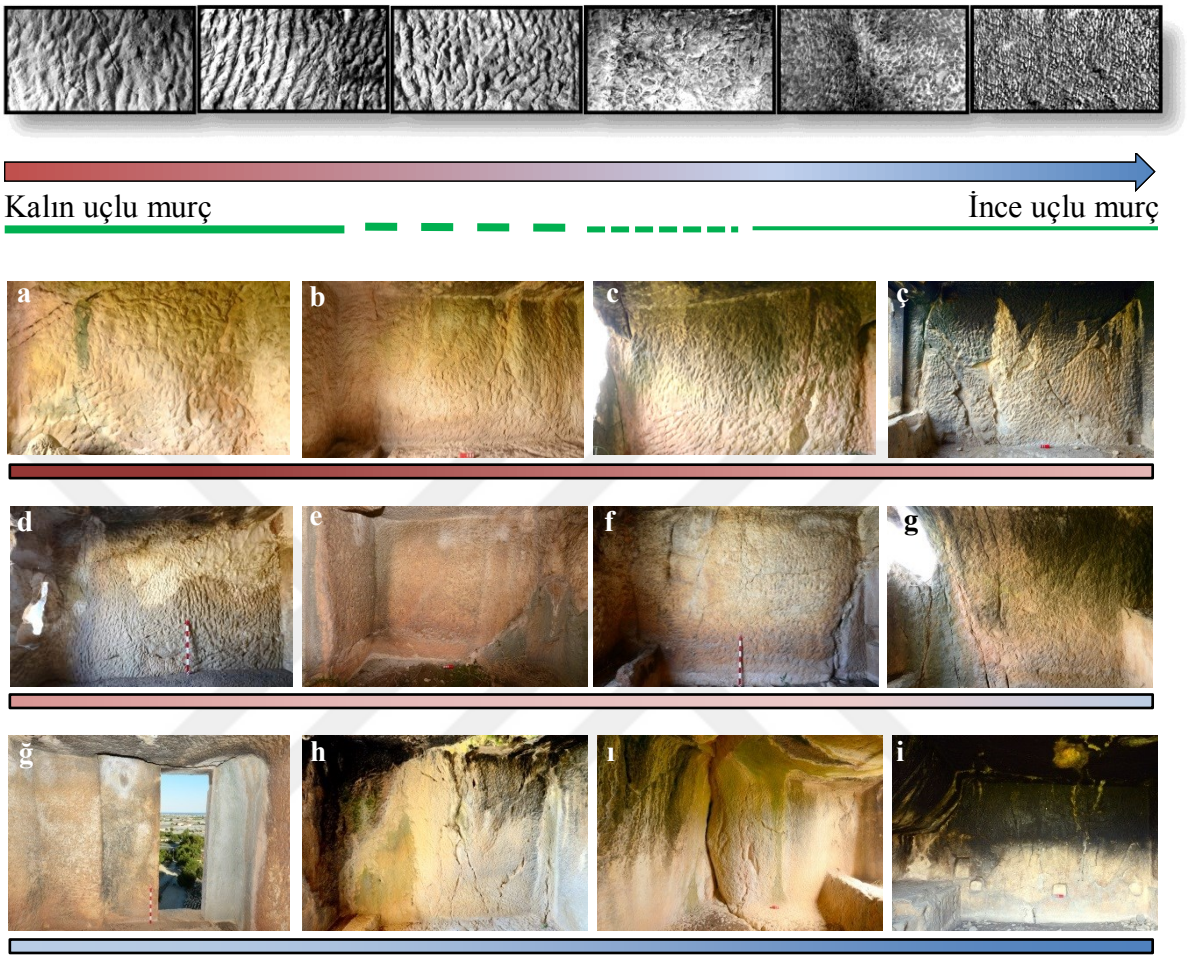
Kaya mezarlarında iç mekânların yontulması ve biçimlendirilmesi, genelde dış yüzey çalışmalarının erken aşamalarına paralel olarak yürütülmekteydi. İnşadaki bu geçiş aşaması, Myra'da özellikle *BN.94* No.lu tamamlanmamış mezarın kabaca biçimlendirilmiş dam, kiriş ve dikmeleri yanında basitçe ortaya çıkarılmış kapı kasetinin çevrelediği kaya yüzünün bir miktar içe yontulmuş halde bırakılmış olmasıyla tanımlanabilir. Kapı kasetinin konumu ve kabaca sınırlarının belirlenmesinin hemen ardından başlayan[352] çalışmalarda, külünk ya da kalın uçlu murçlarla kaya büyük parçalar halinde yontularak mezar odası Pınara'dan bir örnekte görüldüğü gibi her iki yana doğru verev biçimde genişletilmekteydi[353]. Mezar odalarının hareket çukuru, ölü yatakları vb. gibi donanımları açısından çok çeşitli tasarımları, bunların oluşturulma sıraları için de farklılıklar doğurabileceği için bu konuda tatmin edici bir yorum yapabilmemizi engeller. Fakat bir bütün olarak mezar odasının oluşumunda -düşeyde- tavan ve taban seviyesinin işlevsel boyutlara erişimi için gerekli olan çalışmalara, yatayda uygun genişlikte alanının sağlanması ardından başlanıyor olmalıydı. Böylelikle üst ve altta

[351] Pergelin bu alanda aynı amaçla kullanımına dair Likya'daki bir diğer veri Limyra'da belgelenmiştir, Kuban, 2012: 69.

[352] Limyra nekropollerindeki benzer tespitlere dair yorumlar için bkz. Kuban, 2012: 61. Dereağzı'nda kaydedilmiş benzer kaya mezarları için bkz. Bridges, 1993: *Tomb 4,Tomb 5*, 98 vdd., Res. 26-27, Lev. 22-2.

[353] Pınara Güney Nekropol'de yer alan bir diğer tamamlanmamış kaya mezarı üzerine kişisel incelemelerimle tespit ettiğim bazı veriler bu inşa aşamasının detaylarına ilişkin açıklayıcı bilgiler sunar: Bir katlı, iki kasetli olarak tasarlandığı anlaşılan cephenin yalnızca saçak, bir yanda köşe dikmesi ve kasetleri rölyeflendirilerek, yüzeyleri kabaca işlenmiş; aynı zamanda mezar odasının oluşturulması işi solda yer alan kasetten içeri doğru yaklaşık 1.00 m yontulması sonrasında bırakılmıştır.

kapı bloğu sürgüleri gibi standartlar[354] ile o mezar için tasarlanan donanıma ilişkin referans çizgileri taş ustası tarafından zamanında belirlenebilirdi.

Şema 3.3. Mezar Odalarında Duvar Yüzeylerinin İşçilik Evreleri
a. *DN. 13.* **b.** *DN. 16.* **c.** *DN. 20.* **ç.** *DN. 17.* **d.** *BN. 78.* **e.** *BN. 73.* **f.** *BN. 102.* **g.** *DN. 18.* **ğ.** *BN. 98.* **h.** *DN. 25.* **ı.** *BN. 87.* **i.** *DN. 19.*

Mezar odalarında, taş ölü yataklarının çerçeveleri ya da kabartma ayaklarıyla kline görünümünde yontulmuş yataklar vb. gibi kısıtlı alanlar dışında kalan bütüne ilişkin yüzeyler neredeyse hiçbir örnekte cephe yüzeylerinde ulaşılan ince işçilik standartlarını göstermez. Genel görünüm sıkça, murç kullanımına işaret eden kaba yüzey işçiliği evresini teknik olarak aşmadan; kısa verev ya da uzun yay biçimli oluklar etrafında kaba yumrulu dokudan (Şema 3.3: a-f.); küçük ve sık, ince yumrulu dokular arasında kendi içerisinde ilerleme gösterebilen yüzeylerle karakterize olur (Şema 3.3: g-i). Genele nispetle yüzey çalışmalarında daha ileri bir aşamada düzgünleştirilmiş ve düşey-yatay eksenlerde dengeli duvar uzanımlarına sahip az

[354] Bir önceki dipnotta anılan Pınara örneğinde, girişin hemen ardındaki taban düzlemi üzerine kazınmış basit bir çizgi ile yontucu eşik düzleminin sınırlarını oda zemini indirilmeden önce bu aşamada belirlemiştir.

sayıda mezar odası bulunur; *BN.68, II. Oda* ve *BN.74* bu anlamda istisna oluşturan mezarlardır.

3. 2. 2. 1. 1. Giydirme -"*Montaj*"- Cepheler

Likya nekropollerinde doğrudan ana kayaya işlenmiş cephe mimarisine sahip olan kaya mezarları yanında, azımsanmayacak miktardaki varlıkları bugün kaya yüzlerinden cephesiz şekilde içeri oyulmuş odalardan ibaret görünen bazı yapılar bulunur. Bunlar genel bir tabirle "*Güvercin Yuvası*" mezarlar olarak adlandırılmış[355] olsalar da ilerleyen araştırmalar onların buluntu durumlarındaki çok çeşitli biçim ve boyutları yanında mekân donanımlarına ve cephe özelliklerine dair teknik farklılıklara işaret ederek, önceki genellemeye nispetle daha özelleşmiş değerlendirmeler ortaya koyabilmiştir[356]. Bu tür yapılardan bir kısmının –örneğin Telmessos[357], Tlos[358], Pınara[359], Ksanthos[360] ve Phellos'da[361] kaydedilmiş olanlar gibi- bağımsız olarak taştan işlenmiş bir yapı cephesiyle giydirilmiş mezarlar[362] olduğu saptanmış, böylelikle Likya'da kaya mezarı cephelerinin oluşumunda doğrudan kaya yüzüne yontmanın yanı sıra alternatif bir inşa tekniğinin varlığı ortaya konmuştur[363]. Bu duruma rağmen giydirme cephelerin oluşturulma tekniğine ilişkin[364] doğrudan kanıt sağlayacak pek az veri bulunur. Telmessos'dan bildirilen mezar, cephede, geniş bir yatık dörtgen biçimindeki oda açıklığı ile üst kenarda yanlarda oluşturulmuş yataklara uç kısımlarıyla oturtturulmuş Likya damı ve alttta hatıl uçlarıyla birlikte işlenmiş bir eşik kirişinden oluşan, bağımsız işlenmiş iki mimari bloktan ibaret olarak korunmuştur; ne var ki bu elemanların tutturulmalarına yönelik tekniğe ilişkin kanıtların gözlemleri eksik kalmıştır[365]. Bu konuda daha açık bilgi içeren

---

[355] Bkz. yukarıda "3. 1. 1. Cephe Tpolojisi." başlıklı bölüm.
[356] Konuyla ilgili araştırmaların tahrisel seyrine dair bir derleme için genel olarak bkz. Borchhardt, 2004: 145-149.
[357] Borchhardt, 2004: 153, Res. 4.
[358] İşkan ve Çevik, 1999: 425 vd., Res. 8-11.
[359] Borchhardt, Myra: 98, dn. 17; Borchhardt, 2004: 146 vd.; Kuban, 2012: 73, dn. 235.
[360] Demargne, 1974: *"R8"*, 35 vd., Lev. XIII-IV, Lev. 10/3, Lev. 11/1-6; Cavalier, 2003: 202-207; Cavalier, 2005: 49 vdd.
[361] Bkz. Hülden, 2004: 23, dn. 36.
[362] Çalışmamızda bu türün, yukarıda daha önce anılan, bölgede kaydedilmiş kısıtlı, fakat yapısal özelliklerinin anlaşılması adına tatmin edici sayıdaki örnek üzerinden, *giydirme cepheliler* olarak isimlendirilmesi önerilir. Böylelikle "*Güvercin Yuvası*" genellemesinden ayrılarak, bir yandan dar anlamda kayadan bağımsız üretilmiş bir yapı taklidi cephe gösteren bu mezar türünün tanımlanabilmesi sağlanırken, diğer yandan geniş anlamda cephe veya cephe elemanlarının taştan işlenmesi ve mezar odası önüne bağlanması/tutturulması –"*Montaj*"- sürecine işaret eden teknik içeriğine atıf yapılır.
[363] Böylelikle bu tespit, Likya'da kaya mezarlarının inşa tekniklerine dair bilgilerimizi yeni bir boyuta taşımış; bir anlamda teknik ve biçim olarak yakın bir karşılaştırma ile İÖ. 470 - 460 tarihli Ksanthos F-G-H anıtlarıyla erken tarihli ispatı kaydedilmiş Likya geleneksel taş bina ustalığının süregiden pratik bir uygulaması kaya mezarları üzerinde de tanınabilmiştir.
[364] J. Borchhart, bu tür mezarların inşaa aşaması için bazı öneriler sunmuştur, bkz. Borchhardt vd., 2003: 47 vd.
[365] Borchhardt, 2004: 153.

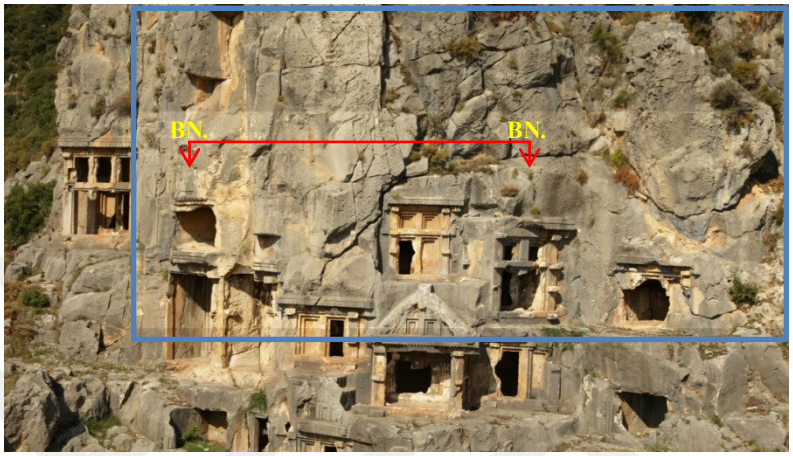
veriler, yine Batı Likya'da bulunan iki kentten, Ksanthos ve Tlos araştırmalarından elde edilmiştir. Ksanthos'ta, bazılarının önlerinde bir cephe mimarisine ait blokların yıkılmış halde bulunduğu, bugün dörtgen biçimli kaya odalarından ibaret üç kaya mezarı[366] tespit edilmiştir. Bunlar içerisinde, oluşum tekniği açısından daha aydınlatıcı tanımlanan "*R21"*in[367], açıklık boyutlarını kapatacak uygun ölçülere sahip olduğu tespit edilen, bazıları Likya tarzı mimari detaylarla işlenmiş 5 ayrı cephe bloğunun, kaya odası yüzünde oluşturulan yataklara oturduğu saptanmıştır. Cephe bloklarının birbirleriyle olan bağlantıları gövdelere işlenmiş dübel çıkıntıları ve bunlara karşılık gelen yuvalarla sağlanmış[368], fakat bunların bağlayıcı -metal ya da benzeri- aksam kullanılmadan kaya odası önüne dikildiği ileri sürülmüştür[369]. Tlos kenti ve çevresinde sürdürülmüş kapsamlı yüzey araştırmalarının raporlarında H. İşkan ve N. Çevik, kent nekropolünde birçok örnekle temsil edildiği bildirilen -*"montaj cepheli"*- bu tür mezarların inşasına dair süreci "*montaj tekniği*" başlığıyla tanımlamışlardır[370]. Buna göre, mezar –cephe- tipine[371] bağlı olarak artmakla birlikte en az üç ila dört adetten oluşan bloklar, cephe elemanlarına ait birimler halinde üretilerek oda önünde oluşturulan daha geniş açılmış yataklara yerleştirilmekte, kalan boşluklar moloz ve harç ile doldurulmaktadır. Bloklar ise araları sıvanarak birbirlerine *"geçme"* yöntemiyle (olasılıkla, -bkz. yukarıda- Ksanthos *"R21"* örneğine benzer biçimde) tutturulmaktaydılar.

Yukarıda anılan, etüd edilmiş olanlar ile diğer olası örneklerin sayısal yoğunluğunu barındıran Likya'nın batısına oranla, giydirme cepheli mezarların daha az rastlandığı bölgenin ortasında bulunan Myra'da bu teknik uygulama, yalnızca iki mezarın –*BN.89 ve BN.91*- cephe oluşumunda, farklı oranlarda tamamlayıcı olarak kullanılmıştır. Batı Nekropol'ün üst kesimlerinde kayalığın yapısal olarak sağlam olmadığı, gevşek yüzeyli bir yatay hattın üzerinde –doğuda *BN.89*, batıda *BN.91*- yer alan mezarlar (Res. 3.5), bağımsız işlenmiş cephe elemanlarına ait blokların bugün yok olmuşluğuna rağmen, birimlerin bağlanmasına yönelik ana kayada açılmış yuva, kanal ve yataklar gibi bazı teknik detaylarla birlikte korunmuştur.

---

[366] Bkz. Cavalier, 2003: *"R21, R22, R23"*, 202-207, Fig. 2-6.
[367] Cavalier, 2005: 49-54.
[368] Cavalier, 2005: 49 vd. Fig. 3-8.
[369] Cavalier, 2003: 202. Bu saptamaya, mezar odasının bulunduğu ana kayadaki tahribatın, yüzeyde bulunan olası bağlama yuvalarının yok olmasına neden olabileceği göz önüne alınarak kuşkuyla yaklaşılmalıdır. Öyle ki, bloklardan oluşan ve Cavalier, 2005: 53, Fig.5'de bildirilen yüksekliği 3 m'ye yaklaşan bir yapının yalnızca kendi ağırlığı ile sağladığı statik dengeye güvenilerek –mezarın kalıcılığına ve güvenliğine verilen önem dikkate alınarak- kaya ile bağlantısının yapılmamış olmasını düşünebilmek pek mümkün görünmemektedir.
[370] İşkan ve Çevik, 1999: 425 vd. H. İşkan ve N. Çevik bu teknik tanımlamanın, -ahşap taklidi cephe bloklarının dışarıdan; C kayalığında bulunan bazı diğer tiplere ait blokların ise içeriden bağlanmış olduğu tespiti gibi- bazı ayrıntılarda Tlos'a özel bir yapı tekniği geleneğini gösterdiğini belirtmişlerdir.
[371] Tlos'ta "*montaj cepheli*" mezarlar anıtsal örneklerden basit olanlara kadar geniş bir tip aralığı sunmakta, cephe oluşumunda bu tekniğin tümüyle ya da kısmen uygulandığı bildirilmektedir, bk. İşkan ve Çevik, 1999: 425 vd.

Dolayısıyla, onların cephe mimarilerine ait görünümün oluşturulmasında, birimlerin kayaya oyularak biçimlendirilmeleri yanı sıra, olasılıkla kaya arızalarından kaynaklanan olumsuzluklar nedeniyle bunun mümkün olmadığı kesimlerde kalan diğer kısımların, bağımsız üretilerek cepheye bütünleştirilmesine dayanan iki farklı tekniğin bir arada kullanımı söz konusudur[372].

Resim 3.5: BN.89 ve BN.91 No.lu Mezarların Nekropol Kayalığı Üzerindeki Konumları.

Likya'da bu yaklaşımın birçok örneği bulunur; büyük oranda doğrudan ana kayaya oyularak yapılmış, ancak dam, çatı ya da sofa gibi mekânları oluşturan bireysel mimari elemanların bütünüyle bağımsız olarak üretilerek tamamlandığı mezar cepheleri özellikle Ksanthos[373] ve Limyra[374] nekropollerinden tanınmaktadır.

BN.91 No.lu Kaya Mezarı: Mezar, *BN.86 ve BN.87* No.lu mezarlarla bitişik düzende oluşan bir grup içerisinde[375] üstte, bugün ulaşım olanakları tespit edilemeyen, yüksek konumdaki dik bir kaya yüzünde yer alır. Bugün kısmen korunmuş, enli bir kirişe oturan diş sırası üzerinde, yatayda uzanan kyma recta profilli bir saçaktan oluşan dam ve onu solda destekleyen bir pilasterden ibaret dış strüktür ile yalnızca pilasterin sağından bir miktar devam ederek düzgün bir kenar yüzeyiyle sona eren, yüzü 5 adet yatay derz kazınarak bölünmüş bir kaya duvarı ve bunun aynı düzlemde dam altında devam eden yatay kısmıyla iz veren iç strüktür, kaya mezarı cephesine dair kısıtlı bir görünüm sunar (Res. 3.6). Kayaya oyulu bu görünüme,

[372] Özellikle *BN.91*'deki durum açısından M. Seyer, burada kaya yapısındaki olumsuzlukların yapım öncesinde oluştuğunu, dolayısıyla onarımdan ziyade, en başından bu şartlara uygun bir planlamayla mezarın inşa edildiğini belirtir, bkz. Seyer, 2008: 347, dn.50.
[373] Demargne, 1958: "*R4, R6*", 116 vdd.; Demargne, 1974: "*R2, R7, R8, R10, R12, R14, R16, R17*", 32 vdd.
[374] Kuban, 2012: 71, 72.
[375] *BN.87* no.lu mezar cephesi üzerine kazınmış bulunan Likçe yazıttan (TL 94) bu üç mezardan oluşan tesisin *Hurttuweti* isminde bir şahıs tarafından yaptırıldığı anlaşılmıştır, bkz. Borchhardt, 1993: 8-12; Borchhardt, 2004: 153 vd.

yalnızca alt bölümü kısmen izlenebilen sağ pilaster eklenebilir; bu toplam strüktür bugün önü tamamen açık durumdaki mezar odasını çevreler. Mezar odası önünde oluşturulan, ana kaya zemindeki yatak ve onlar üzerine açılmış yuvalar yanı sıra, solda, yatay derzli kaya duvarının sonlandığı kısmın iç yüzüne denk gelen, odanın dik kenarı boyunca açılmış 4 adet yuva, cephe mimarisini tamamlayan bağımsız birimlerin ana kayayla olan bağlantı biçimlerine ışık tutacak teknik işçilik detaylarını oluşturur.

Mimariye ait bağımsız parçaların tamamen kaybolması yanı sıra özellikle, pilasterlerle

Resim 3.6: BN. 91. a. Cephe Görünümü. **b.** Sol Pilaster ve Korunan Duvar Bölümü. **c.** Bağlama Yuvaları **ç.** Eşik Seviyesi Blok Yatağı.

taşınan, ana kayaya yontulmuş kirişdeki tahribat nedeniyle, bu kısımlarda var olabilecek yerleştirme ve bağlantı noktalarına dair bilgi eksikliği, *BN.91* mezar cephesinin sağlam bir dayanağı olan, tartışmasız bir rekonstrüksiyonuna yönelik çabaları boşa çıkarmaktadır. Dolayısıyla, cephenin görünen mimarlık özellikleri yanı sıra ana kaya üzerinde bulunan bazı bağlantı ve birleşim donanımları bu konuda –ancak- temel düzeyde öneriler sunulabilinmesine olanak verir. Tüm bunlara rağmen, bu konuda bazı bütüncül öneriler sunulabilinmiştir:

J. Borchhardt, *BN.91*'in (J. Borchhardt: *Grab 9*) korunmuş cephe mimarisinin İyonik tarzını, yeniden kurma önerisinin ağırlık noktası olarak saptamış görünmektedir. Öyle ki mezarda Likya mezar kapılarının neredeyse değişmez nitelikteki sürgü sistemine dair donatıların bulunmayışını kanatlı bir kapının varlığı yönünde yorumlamış, solda yer alan derz kazınmış yüzeyden hareketle izodom bir duvarla çevrelediği merkezdeki İyonik bir kapıyı, her iki yanda birer İyonik yarım sütünla sınırlayarak bir Distylos in Antis plan cephesi ortaya çıkarmıştır[376].

Bu canlandırmanın kritiği üzerinden hareket eden bir diğer öneri M. Seyer'e aittir[377]. O, ilk başta *BN.91*'in pilaster ve diş kesimli düz damı gibi mimari özelliklerinin, İyonik bir yapı tarzının göstergeleri olması fikrine karşı çıkarak, Likya kaya mezarlarında bu elemanların, "*sıkça*" geleneksel tarzlarla harmanlanmış olması fenomenini temel alır[378]. Bu bağlamda Seyer, J. Borchhardt'ın kanatlı kapı fikrini, kapı sürgü kanallarının yitirilmiş ekleme parçalar üzerinde yer alabileceği gerçeği doğrultusunda redderek, hali hazırda görünen "*Hellen*" mimari strüktürü ile çevrelenen cepheyi, Likya geleneğindeki üç kasetle tamamlamayı önermiştir[379].

Yukarıda değinilen, her iki araştırmacının rekonstrüksiyon denemelerinin kritiği üzerinden, *BN.91*'in hem mimari konseptinde hem de teknik detaylarındaki -oluşum sorunlarıyla ortaya çıkan- kendine has özelliklerini öne alan bir değerlendirmeyle, şu sonuçlara ulaşabilmek mümkün olmaktadır. Cephenin korunan mimari özellikleri bağlamında, *BN.91* No.lu mezar, benim sınıflamamda *IV Grup – Tekil Unsurların Tekrarlandığı Özgün Cepheliler*- içerisinde yer alır. Burada toplanan Likya kaya mezarlarının temel özelliklerinden biri, sınıflamadaki özellikle yerel mimari taklidi cephelere sahip mezarlardaki şablonlaşmaya karşıt olarak özgünlük göstermeleridir. Likya'da bu tip mezarların sayı ve dağılımı oldukça kısıtlıdır ve genelde her biri, bilindik –Likyalı, İyonik ya da Dorik- mimari öğelerle

[376] Borchhardt, 2004: 153 vd., 161, Res. 8.
[377] Seyer, 2008: 347-353.
[378] Seyer, 2008: 350.
[379] Seyer, 2008: 351, Res.17.

tanınmalarına karşın, bunların çeşitli kullanım kompozisyonları bütünde farklı cephe mimarisi görünümleri ortaya çıkarır[380]. Bu gerçekler temelinde, M. Seyer'in Likya kasetli kombinasyonu ve J. Borchhardt'ın yeniden kurmasında, kapının İyonik tarzı ve de girişin her iki yanında gösterilen yarım İyonik sütunların varlığı gibi donatılar teknik veriler açısından doğrudan kanıtlanamaz; bunlar ancak, tarza yönelik bir yaklaşım dâhilinde ihtimaller olarak görülmelidir.

M. Seyer'in önerisinde, mezar cephesinin solunda açıkça görünen, ana kayada işlenmiş duvar (Res. 3.6: a-b) mimari tasarım açısından dikkate alınmamış, bu kısım kaset alanını sınırlayan bir dikme ile tamamlanmıştır[381]. Oysa burada ön yüzün oldukça belirgin biçimde düzgün, yatay çizgiler kazınarak bölünmüş olması, doğrudan mimariyle ilişkili, tasarıma yönelik bilinçli bir işçiliğe[382] işaret etmektedir. Buna ek olarak söz konusu duvarın yukarı çıktıkça sağa doğru açılan verev bir kenarla son bulması (Res. 3.6: b), burada düzgün bir dikmenin yer alabilmesi zorluğuna karşın yatay derzlerle bölünmüş bir tasarımla duvarın devamlılığının daha olası görülmesini (Lev. 87: c) mümkün kılmaktadır. Böylelikle bu tespit açısından J. Borchhardt'ın önerisine kısmen yaklaşmış oluruz. Fakat bu noktada, duvarın hangi ölçüde sürdürüldüğü sorusu önem taşır. Nitekim cephe bileşenleri, pilasterler arasında yaklaşık 4.00 m uzanan ana kaya zeminde (ki bu kısım aynı zamanda, altta yer alan *BN.87* No.lu mezar damının üst yüzüdür.), önde açıkta kalacak dar (ortalama 0.45 cm eninde) bir basma alanına paralel olarak geride konumlandırılan, iki farklı yükseklikte oluşturulmuş oturtma yatakları[383] (Res. 3.6: a, c, ç) üzerinde uzanır. Buradaki yataklama düzeninde zemin, sol tarafta bugün yıkıma uğramış yaklaşık 1/3'lik kesimde, korunan kısmın başlangıcında bulunan yüksek kenardan hareketle, bu noktaya kadar yatay derzli duvarın taban seviyesinde uzanmaktadır. Buna karşın, sağa doğru devam eden yatak zemini, yaklaşık 10 cm daha alçak seviyededir. Bu durumda, cephenin sol tarafında, dikey hat üzerinde sıralanmış 4 adet yuva vasıtasıyla (Res. 3.6: c), yatay eksende -olasılıkla metal parçalarla- bağlanarak, ana kayaya işlenmiş kısmıyla bitiştirilen duvar bloklarının, tabanda, en azından yatağın yüksek kenarına kadar uzanacak ölçüde cepheyi kapladığını rahatlıkla öngörebiliriz. Bunun devamında alçalan

---

[380] Öyle ki M. Seyer'in bir yandan J. Borchhardt rekonstrüksiyonuna yönelik kritiğine, diğer yandan kendi rekonstrüksiyonuna dayanak sağlayacak, *BN. 91*'in korunan mimarisine doğrudan karşılık verecek benzerlikte bir örnek arayışı boşa çıkmaktadır. Bkz. Seyer, 2008: 350.

[381] J. Borchhardt tarafından bu çizgiler, izodomik bir duvar tasvirinin işareti olarak görülmesine karşılık, bkz. Borchhardt, 2004: 153 vd.; M. Seyer, bunun Likya kaya mezarları için mümkün olamayacağını belirterek, hassas işçiliklerine rağmen çizgilerin yalnızca optik bir etkiye hizmet edebileceğini düşünür, bkz. Seyer, 2008: 350, dn.57.

[382] Ayrıca, çizgilerin, yukarıya doğru giderek dar aralıklarla yerleşimi aşağıdaki izleyici açısından cephenin yükseklik algısını arttıran bir perspektf bilgisinin kullanımı olmalıdır.

[383] Krş. Seyer, 2008: 349.

düzlem (Res. 3.6; ç), daha pürüzsüz işlenmiş bir yüze sahiptir ve burada aralığı (1.10 m) yaklaşık olarak cephenin ortasına hizalanmış iki küçük dübel yuvası ile sağ ön köşede, taş bir dübelin kırılarak içerisinde kaldığı, formu köşeye uydurulmuş büyük bir yuva daha bulunur. Yatağın bu bölümündeki alçak seviyenin, duvarın devamlılığı açısından bir uyumsuzluğa neden olacağı düşünülebilirse de buradaki düzenleme mezar kapısının, kapama sistemine uygun tüm donanımlarıyla oluşturulmasına olanak sağlayan bağımsız üretilmiş parçaların yerleşimine hizmet etmekteydi. Nitekim burada, yatak üzerinde bulunan iki bağlama yuvasının, cephenin ortasına denk gelen bir aralıkla konumlanması, olasılıkla kapının yerine işaret etmektedir. Öyle ki 1.10 m genişliğindeki aralığın, yuva üzerine oturan blokların kapatma payları da göz önüne alınarak bir miktar daraldığı hesaba katıldığında, bir kapı için uygun açıklığın ortaya çıktığı varsayılabilir[384]. Dolayısıyla, bağımsız üretilmiş yatay derzli duvar birimleri, tabanda yatakların yükseklik farklılıklarını eşitleyen bir tasarımla sol ve sağ taraftan ortadaki kapı çerçevesine kadar cepheyi kapatmakta, yaklaşık 0.90 m - 1.00 m genişliğindeki kapı açıklığının tabanında bağımsız işlenmiş bir eşik bloğu yer almalıydı.

Bu alanda, bir yandan eşiğe dair önerimi güçlendirecek diğer yandan kapama sisteminin belirlenmesini sağlayabilecek bazı izler bulunur: *BN.91*'in mezar odası zemini, söz konusu yatak düzlemlerini geride yüksek bir kenar oluşturarak sınırlar. Olası giriş açıklığının bulunduğu kısımda, 0.12 m yüksekliğe ulaşan bu kenar düz bir hatla uzanırken, açıklığın buradaki dörtgen yuvanın yaklaşık olarak gösterdiği sağ sınırına denk gelen noktadan itibaren -diğer bir deyişle duvar arkasında kalan kısımda-, bir miktar içe -odaya- doğru girinti yaparak 0.80 m bu şekilde devam eder ve dışa taşkın bir kenarla son bulur.

Bunlar bize, Likya sürgülü kapı sisteminde standartlaşmış bazı teknik detayları hatırlatır[385]. Bu sistemde, eşik üzerindeki sürgü kanalları, genelde giriş açıklığının genişliği kadar ya da ona yaklaşık bir ölçüde açılma yönünde uzanmaya devam eder ve enleri bu yönde giderek genişlemektedir. Bu doğrultuda, *BN.91* No.lu mezar kapısının, sürgü sistemiyle donatılmış olma ihtimali yüksektir ve sistem şu şekilde kurgulanabilir[386]: Yukarıdaki önerilerimiz doğrultusunda ortalama 0.95 m genişliğindeki giriş açıklığı tabanındaki yüksek eşik bloğu, mezar odası zeminin 0.12 m yüksekliğindeki kenarı ile bir sürgü kanalı oluşturacak biçimde yerleştirilmiştir. Sağa doğru uzanarak, açılış yönünde genişleyen bu kanal içerisine, genişliği her iki yandaki kapatma paylarıyla yaklaşık 1.00 m'ye ulaşan kapı

[384] Zira *BN.91* ile cephe üslubu ve boyutları açısından yakınlık gösteren pek çok Likya örneğinde olduğu gibi Myra'daki *DN.37*, *DN.38* ve *GN.52* No.lu benzer mezar cephelerinde de -bkz. Katalog- kapı çerçeveleri aşağı yukarı aynı genişliğe sahiptir.
[385] Konu hakkında detaylı bilgi ve referanslar için bkz. aşağıda "3.2.2.4. Kapı" başlıklı bölüm.
[386] Krş. Seyer, 2008: 351, 355, Res. 21.

bloğu oturmaktadır. Üst sürgü kanalı ise duvarın pilaster başlıkları arasında uzanan, ana

Resim 3.7: BN.91 No.lu Mezar (üstte) Rekonstrüksiyonu, Fotomontaj.

kayada oluşturulmuş üst bölümünde yer almalıydı ki, bugün kanalın bulunmasını beklediğimiz kapıya denk gelen kısmı derin bir şekilde tahrip olmuştur.

J. Borchhardt'ın yeniden kurmasında önerilen İyonik bir kapı çerçevesi ve de her iki yanında yer alan İyonik yarım sütunların varlığı, *BN.91*'in korunagelen teknik verileri açısından doğrulanamaz. Bununla birlikte, değerlendirmemizin başında da belirtildiği gibi, bu tür mezar cephelerinin genelde özgün tasarımlar göstermesi, söz konusu öngörüler açısından diğer bir engel olarak ortaya çıkar. Ancak, böylesine seçkin bir mezar anıtında, bölgede ona cephe tasarımı açısından en yakın benzerliği gösteren[387], Myra'daki *GN.52*'de olduğu gibi

[387] Tarz ve tasarım anlamında oldukça benzer bir cephe mimarisi gösteren diğer bir karşılaştırma örneği, İÖ. 350 civarına tarihlenen,"inşa edilmiş" bir Karia mezarıdır; Kaunos'da, Mezargediği mevkiinde, yıkılmış halde

çerçevesiz yalın bir girişe nispetle, sınıflamada *IV b 2-IV c*'de ve *V. Grup* içerisinde tanımladığımız benzer mimari tarzlardaki diğer kaya mezarı cephelerinde görüldüğü gibi çerçeveli bir kapının bulunma olasılığı daha yüksektir (Res. 3.7).

BN.89 No.lu Kaya Mezarı: Giydirme cephe tekniğinin, *BN.91*'deki geniş kapsamlı uygulanışına nazaran, *BN.89*'da (Lev. 85) daha sınırlı bir kullanım söz konusudur.

Mezar, Batı Nekropol'de merkez grubun en üst terasında, kayalığın derin çatlaklarla kendini gösteren arızalı bir kesiminde bulunur (Res. 3.5). Bu şartlar altındaki kayalığın asgari koşullar gösteren bir bölümüne, çevresindeki diğer iki kaya mezarı ile birlikte uyum sağlayan bir tasar ve yönelimle yerleşir; burada mezarlık genelinde izlenen ovaya dönük cephe yönelimlerinden farklı olarak doğuya dönük konumlanır.

Resim 3.8: BN.89, Dam üzerindeki düzenlemeler.
a. Güneye bakan yan yüz. **b.** Ön cephe. **c.** Damın üst yüzündeki yatak ve kanalları gösteren kroki plan.

Sofa planlı ve sol yan cephesiyle birlikte tamamen kayaya oyulmuş bu mezar, görünürde *III a 6* tipinde bir cepheye sahiptir. Fakat damın üst yüzünde ve buradaki kaya fonu üzerinde gözlemlenen, giydirme cephelerden tanıdığımız bağlama teknikleriyle benzeşen

---

bulunan yapının geniş bir değerlendirmesi ve yeniden kurma önerisi için bkz. Varkıvanç, 1995: 99-107, 109, Res. 4; Ayrıca bk. Henry, 2009: 121 vdd., "*Kaunos T02*", Fig. 40; Ayrıca Trysa'nın güneydoğusunda tespit edilen oldukça tahrip olmuş bir kaya mezarının rekonstrüksiyonuyla benzerlikler için krş. Hülden, 2006: 42, Lev. 9/2-3, 101/2.

düzenlemeler (Res. 3.8; Lev. 85: c), mezar cephesinin üst örtüde ek olarak, bağımsız üretilmiş bir mimari bileşenle; bir semerdam ya da beşikçatı ile tasarlanmış olabileceğini düşündürmektedir (Res. 3.9). Dam üst kısımda, kaya fonuna doğru sıradışı bir biçimde yaklaşık 0.40 m derinlemesine işlenmişken, bunun üzerinde devam eden kayalık, cephe genişliğinde ve alışılmışın dışında 2.00 m'ye ulaşan yükseklikte bir alan oluşacak biçimde, geriye doğru çeşitli kademelenmelerle düzenlenmiş, yüzeyi pürüzlü bir biçimde düzgünleştirilmiştir. Bu alanın, sağdan başlayarak cephenin yaklaşık ¾ genişliğini kapsayan bölümü, üstte kabaca yay biçiminde bir hatla biçimlendirilmiş, kendi içinde kısım kısım derinliğe sahip, fakat dik bir yüzeyle tanımlanır. Cephenin geniş bir bölümünü, daha önde, dik bir yüzey alanıyla kapsayan bu kesime karşın, sol kenara denk gelen tarafta kaya, dar bir aralık oluşacak biçimde mezarın yan cephesi boyunca geriye doğru traşlanmış, böylelikle farklı bakılarda dik iki yüzey oluşturulmuştur. Güneye (kente) bakan yüzün alt kısmında, yan cephe uzanımını takip eden, 0.50 m yüksekliğinde iç bükey bir kanal bulunur. Bu dikey eksendeki yüzey düzenlemeleriyle, aynı zamanda damın üst yüzünde "L" şeklinde bir taban alanı oluşmuş, bu yatay yüzey üzerine oturtma kanalları ve yataklar oyulmuştur. Önde, cephenin dikey simetri eksenini ortalayacak bir konumda, arkadaki kaya yüzünde özel olarak oyulmuş bir kovuk içerisinden başlayarak cepheye doğru dik uzanan, (0.45 m gen. ve 0.10 m der.) bir yatak ile bunun sağ tarafında saçağın dış kenarına paralel olarak, yaklaşık 5 cm içeride, sağ kenardan başlayarak sola doğru uç uca uzanan iki dörtgen -(Sağdaki: yaklaşık 1.05 m x 0.15 m x 0.06 m (der.); Soldaki: yaklaşık 0.35 m x 0.15 m x 0.06 m (der.))- oturtma kanalı bulunur. Solda kalan diğer yarıda, tahribat nedeniyle bütüncül olarak tanınamasa da sağdaki kanallara benzer bir düzenlemenin kısıtlı izleri bulunur. Yan cephenin üst kısmı ise geriye uzanımı boyunca dışta alçak ve kayadaki iç bükey kanalın tabanını oluşturan kısımda bir miktar yüksek biçimde kademeli tasarlanmıştır.

Dikey ve yatay eksende, belirli bir uyum gösteren bu düzenlemeler, yapım aşaması tamamlanmış pek çok Likya kaya mezarındaki düz damların oluşum standartları açısından aksi bir durum oluşturur. Özellikle *III a-b* içerisinde ve bazı tipleriyle *IV. Grup'*ta yer alan kaya mezarı cephelerindeki düz damlar, üst kısımda genelde derin bir devamlılıkla sürdürülmez ve bir miktar yükselerek kayayla bütünleşir. Çoğu zaman anakaya yüzündeki tek işçilik, bütünleşme hattı boyunca kabaca işlenmiş, yüksek olmayan, iç bükey bir kanaldır; bunun üzerinde anakaya doğal morfolojisiyle bırakılır. Buna karşın, *BN.89*'daki duruma yönelik benzerlikler, dam-çatı birleşimi gösteren *III c-ç-d* vb. tiplerindeki bazı kaya mezarı cephelerinden tanınır. Özellikle bunlar içerisinde, kısmen ya da tümüyle diğer cepheleri ve üst örtüsüyle kayadan ayrıştırılmış olan örneklerde, damın üst yüzü semerdam ya da beşikçatıyla

olan ilişkisi nedeniyle, *BN.89*'da da olduğu gibi geriye doğru, daha geniş ve daha yatay bir düzlemle işlenir. Böylelikle çatı, her yanda saçakları örtmeden dam üzerinde yükselir. Keza, Myra'da, yuvarlak kiriş dizili dam ile tertiplenmiş semerdamlı *III c 1* ve beşikçatılı *III ç 5* tiplerindeki tüm mezar cepheleri buna uygun tasar gösterir. Dolayısıyla, *BN.89*'un bağımsız üretilmiş bir çatıyla kurgulanmasında, damın biçim ve boyut özelliklerinin yukarıda anılan dam-çatı tertipli tiplerle uyum göstermesi rahatlatıcıdır.

Bağlamaya ve oturtmaya yönelik –kanal, yatak gibi- diğer işçiliklerin analizi ise konu hakkında daha geniş öngörülerde bulunmamızı sağlayabilirler. Ön tarafta yer alan oturtma kanallarının kendi içerisinde ve de bütünde cephe mimarisiyle olan simetrik konumlanışı,

Resim 3.9: BN.89, Yeniden Kurma Önerileri, Fotomontaj.
a. Semerdamlı. **b.** Beşikçatılı.

çatının, saçak üzerinde, özellikle yanlarda açıkta kalan bir kenar zemini bırakarak dama bağlandığını gösteren bir yansıma oluşturur. Diğer yandan dam üzerindeki kayada bağımsız parçaların oturtulabilmesi için düzgünleştrilmiş yüzeyin yüksekliği Likya kaya mezarlarında semerdam ya da beşikçatılı cephe düzenlerinin oran aralığına uyumludur. Böylelikle, *BN.89*'un hali hazırda anakayadan işlenmiş kente dönük yan cephesi ile uyum sağlayarak, sol tarafta yapının kaya fonuyla bütünleştiği arka kısma kadar derinlemesine görünüme giren; öte yandan doğuya bakan ana cephede, daha önde bırakılmış anakaya yüzeyine oturan ve bu nedenle yalnızca belli bir yapısal derinliğe sahip olan bağımsız üretilmiş bir çatı öngörülebilir.

Bu noktada merak uyandıran, mezarın, semerdam ya da beşikçatı olmak üzere hangi tür çatı ile tasarlandığıdır. Semerdamlı bir kurgu açısından, *BN.89'*un görünen durumdaki,

yuvarlak kiriş dizili damı altında, iki katlı, iki kasetli (*Tip III a 6*) cephesi, semerdam tertipli (*III c*) kaya mezarlarındaki, *Muri Tipi*'nin (Tip III c 1), istisnasız iki kasetli olan örtü altı düzeniyle eşleşmez. Bu uyum ancak, *III c 2* tipindeki semerdamlı, diğer özgün örneklerle sağlanabilir. Bunun oluşturduğu ihtimal, *BN.89*'da ortada bulunan ve mezar cephesine dik uzanan yatağın, semerdam alınlığındaki orta dikmenin oturtuduğu bir zemin olabileceği de düşünülerek denenebilinirse de yandaki biri uzun diğeri kısa dörtgen oturtma kanallarının, boyutları ve kısa aralıklarla aynı doğrultuda uzanması, semerdam çatının cephe mimarisine; kasetli alınlığa ve de örtü kanatlarının içe kademelenen kenar yapısına uyum sağlamaz. Buna karşın beşikçatı, ön cephenin yatay eksenine paralel, doğrusal olarak kesintisiz uzanan taban biçimi açısından, kanalların boyut ve dizilimine daha uygun bir yapı gösterir. Aynı zamanda böylesine bir kurgu, *BN.89*'un örtü altı cephe düzeninde paralellik taşıdığı Likya'da yuvarlak kiriş dizili damla tertiplenmiş beşikçatılı kaya mezarları arasında tanımladığımız *III ç 4* tipi cephelerin varlığıyla desteklenebilir.

Sonuçta, *BN.89'*un damında bulunan söz konusu düzenlemeler, yalnızca bugün bize ulaşan durumuyla bile, Likya kaya mezarı cephelerinde, giydirme cephe tekniğinin bağlama yöntemlerine ilişkin güçlü bir görünüm sunması yanında uygulamanın mezar cephelerinin yapımındaki rolünün çeşitliliğine dair bilgilerimize katkı sağlamaktadır. Buna karşın aynı veriler, çatıya ilişkin kurgularımız açısından, açık kanıtlardan ziyade belirsizlikler taşır. Dolayısıyla bu konudaki sunulan öneriler güçlü bir yargıdan çok olasılıklara ilişkin bir yaklaşım niteliği taşımaktadır.

3. 2. 2. 1. 2. Onarımlar

Myra'da, kaya mezarı cephelerinin oluşumunda, bağımsız üretilmiş parçaların, yukarıda değinildiği şekliyle büyük ölçekli kullanımının yanı sıra, doğrudan kayaya oyulmuş pek çok mezar cephesinde ve hatta bunların iç mekânlarında gözlemlenen -kayanın doğal yapısındaki öngörülemez bozukluklardan, yontma tekniğinin handikaplarından, insan eliyle ortaya çıkan kasıtlı tahribatlardan kaynaklanabilen- arızaların onarımında da kullanılması söz konusudur. Kayanın yapısal durumuyla ilgili arızalar cephenin herhangi bir kısmına denk gelebilmekte, bununla birlikte işçilik etkisine bağlı olarak da kırılganlık gösteren noktalar oluşabilmektedir. Mezar cephelerinde kayadan daha büyük oranda, farklı uzamlarda ayrıştırılması gereken; örtü sisteminde saçak, mahya ve akroter gibi bölümler; yapı gövdesinde kiriş ve hatıl uçları, kama başları gibi taşkın kısımlar ile özellikle sofalı / ön mekânlı kaya mezarlarında çevresel olarak biçimlendirilmeleri gereken dış cephe elemanları, bozucu ve yıkıcı etkilere daha çok maruz kalmıştır.

Dolayısıyla, onarımların biçim ve tekniği, arızanın oluştuğu yüzeyin arkitektonik özelliklerine bağlı olarak, bir mimari elemanın tümüyle üretilmesinden, eksik kalan kısmında tamamlanmasına ve küçük çaplı yamalara kadar çeşitlilik sergilemektedir[388]. Bu durum masif cephelere, bugün çeşitli boyutlarda yuva, negatif ya da pozitif düzlemli yataklar, geçme çıkıntıları gibi farklı montaj düzenlemeleri olarak yansımış durumdadır.

Resim 3.10: Kaya Mezarlarında Yamama.
a. *BN.63;* Beşikçatı, üstten görünüş. **b.** *BN.81;* Güney yan cephe.
c. *BN.97*; Yan cephe. **ç.** *BN.98;* Mezar odası, batı duvar.

Çatı kanatları (*BN.63, BN.96, BN.81, BN.98*'de*)* ve özellikle dışta ve içte duvarlar *(BN.81, BN.97, BN.98*'de*)* gibi geniş düzlemli yüzeylerde, kayada denk gelen derin çatlaklar ya da çukurluklar gibi kısmi bozulmaların yarattığı yüzey dengesizliklerinin giderilmesinde yamalar kullanılır (Res. 3.10). Bu sorunlu bölgeler, nüfuz ettikleri yönleri izleyecek biçimde, gerektiği kadar yüzey düzleminden içe doğru oyulur ve ardından, arızanın uzanımına bağlı olarak; *BN.98*'in mezar odası duvarında[389] olduğu gibi kendi içinde basamaklanan ya da *BN.63* ve *BN.81*'in çatı kanadı yüzeyinde ve de *BN.81* ile *BN.97*'nin yan cephe duvarlarında görüldüğü gibi dörtgen bir alan oluşturan, dik kenarlarla işlenerek sınırlanır. Böylelikle,

[388] Bu konuda Limyra nekropollerine yönelik tespitler için genel olarak bkz. Kuban, 2012: 71-73, 75-78.
[389] Mezar odası duvarlarında bu türden bir onarım Limyra'da kaydedilmiştir, bkz. Kuban, 2012: 75, Res. 77.

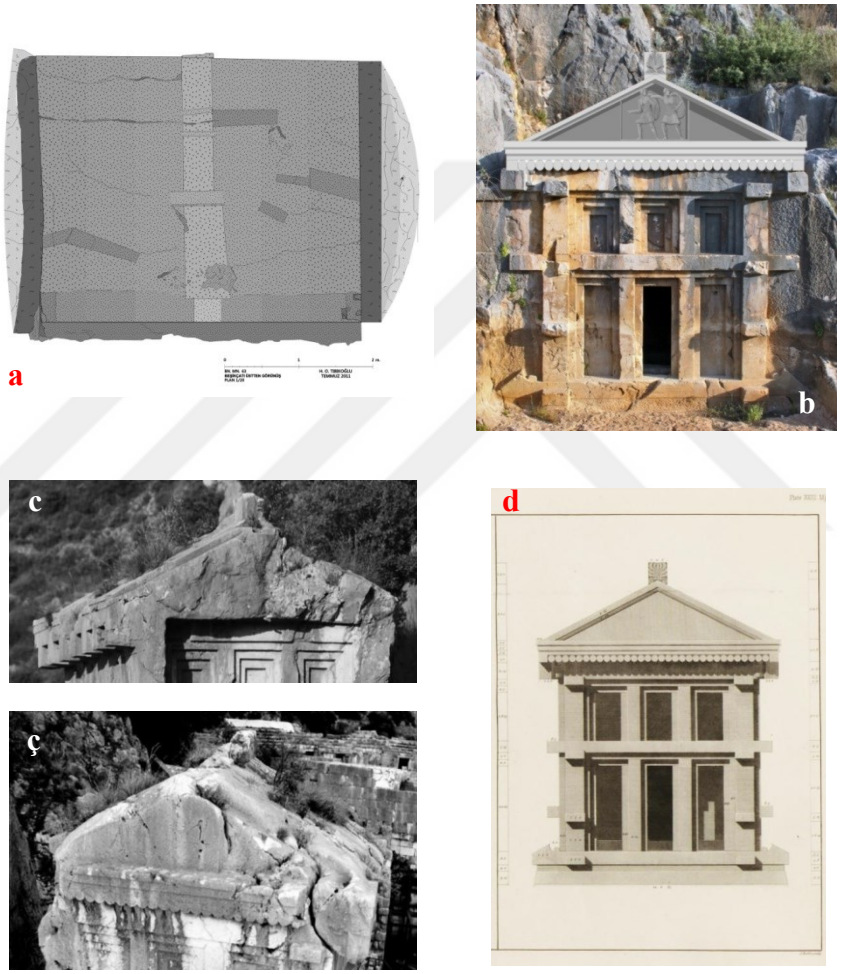
yataklara, uygun şekilde kireç taşından bağımsız olarak biçimlendirilmiş parçalar yerleştirilerek arızalar yamanır[390]. Söz konusu örneklerin hiçbirinde bu yama parçaları ele geçmemiştir; buna rağmen yatakların çevresinde ya da içlerinde bağlamaya yönelik herhangi bir yuvanın bulunmamasından hareketle, belki de kenarlaşmalarındaki uygunluk yeterli görülerek, pek çoğunun tutturulmadan oturtturuldukları düşünülebilinir. Aksi bir durum *BN.98*'de mezar odası duvarındaki uygulamada görülür. Burada, dik kenarlarla oluşturulmuş bir yama yatağına bitişik olan, zeminden tavana kadar verev uzanan dar bir bölüm, dışarısı görülecek şekilde tamamen kesilerek alınmak zorunda kalınmıştır. Belki de bu açıklığın sağlam şekilde kapatılmak istenmesi nedeniyle, oda içindeki tarafta, üst kısımda karşılıklı kenarlara açılmış, olasılıkla metal bağlayıcı parçalara ait yuvalar oyulmuştur.

Arızaların konstrüksiyon görünümünü etkilemiş olduğu mezarlarda ise daha karmaşık düzenlemeler kullanılır (Res. 3.12). *BN.91*'de ana kayadan oyulmuş entablatürün sol tarafta tamamlanması için, ana kaya düzgün bir biçimde oyularak geriye doğru ittirilmiş, ek parçaların uç kısımlarıyla yerleşmesini sağlayacak negatif oturtma yatakları ana kayadaki konstrüksiyon üzerinde açılmıştır. *BN.93*'ün Likya damında bir kesim benzer biçimde boşaltılmış, fakat bu alanın kenarlarında oturtma kanalları işlenmemiştir. Aynı mezarın sol tarafında ise kayadan ayrışan dam saçağı ile tavan kirişinin kıvrık ucunun bağımsız üretilmiş birer parçayla tamamlanabilmesi için ana kayada boşluk oluşturulmuş, birleşimin sağlanacağı kısımlar uygun yüzeylerle traşlanarak, ek parçanın ağırlığına uygun büyük ve derin yuvalar açılmıştır. Saçaklarda kısmi tamamlamalara yönelik benzer teknikler, Limyra'daki bazı mezarlarda da tespit edilmiştir[391].

Üst örtüye yönelik diğer onarım faaliyetlerine *BN.63 ve BN.81*'deki uygulamalar örnek oluşturur (Res. 3.11). *BN.63*'de mezarın kayadan büyük oranda ayrıştırılmış beşikçatısı[392], taşkın, dörtgen prizma bir mahya kirişi ile tasarlanmış olmalıydı ki bugün çatının üst yüzünde, kiriş uzanımını ve taban boyutlarını yansılayan, negatif ve pozitif düzlemli yataklar bu konuda şüpheye yer bırakmaz (Res. 3.11: a). Çatının cephe tasarımının uygulanmasında da aksaklıklar yaşanmış görünmektedir, öyle ki yukarı bakan yüzde, alınlık kenarlarını izleyerek mahya eksenine verev uzanan yataklar bulunmakta, bunlar büyük olasılıkla beşikçatının, eğik bir kornişle süslenerek tamamlandığını düşündürmektedir (Res. 3.11: b). Bu konuda destekleyici olan diğer bir veri, alınlığın ortasında bulunan dörtgen panel

[390] Yama, Ksanthos agorasında bulunan monolit ev mezarın yan cephe duvarlarında benzer biçimde kullanılmıştır, bkz. Demargne, 1974: 22-24, Lev. III, Lev. 2.
[391] Bkz. Kuban, 2012: 75.
[392] Bugün masif bir üçgen prizma şeklinde algılanan üst örtü, mezarın, konum, cephe tipi, boyut ve özellikle alınlığı üzerinde bir kabartma sahneye sahip olması gibi diğer seçkin özellikleri açısından aksi bir durum oluşturmaktadır.

içerisindeki kabartma sahnede, figürlerin bugün izlenemeyen baş kısımlarının, korunmuş olan gövdeleriyle oranlandığında, ancak eklenen bu bölümde yer alması gerekliliğidir[393]. Tepe ve köşelerde yer alan yatay düzlemlerin ise akroterlerin[394] bağlanması için oluşturulduğu anlaşılır; benzer bir akroter yatağı *BN.97*'nin beşikçatısında, sol köşede korunmuştur (Res. 3.12: g). Bu düzenlemelerde, eklenen parçaların bağlantı biçimlerine dair tek veri, *BN.63*'de sağ akroter için oluşturulmuş yatak yüzünde, bugün derinlikleri büyük oranda kaybolmuş 3 adet dörtgen yuvadır (Res.3.11: a).

Resim 3.11: BN.63 ve BN.81, Onarımlar. a. *BN.63*, Beşikçatının üst görünüm çizimi. **b.** *BN.63*, Eğik korniş ve akroterlerle tamamlanmış alınlık canlandırması, fotomontaj. **c.** *BN.81*, Ön cephe alınlığındaki kanal ve yataklar. **ç.** *BN.81*, Arka cephe alınlığındaki kanal ve yataklar. **d.** *BN.81*, Ön cephe çizimi (1915).

[393] Myra'da kabartma figürlerin alınlık üzerinde benzer şekilde yerleşimine örnek oluşturan diğer bir mezar *BN. 97*'dir.
[394] Mezar, bkz. Lethaby, 1915: Lev. XVI'daki çizimde, yalnızca köşe ve tepe akroteriyle süslü, kornişsiz bir alınlıkla birlikte gösterilir.

Resim 3.12: Tamamlamaya Yönelik Açılmış Yatak ve Yuvalar. a. *BN.91*, Kiriş yatakları. **b.** *BN.93*, Damı tamamlayacak ek parça için ana kayada açılmış yatak. **c.** *BN.93*, Dam ve kıvrık uçlu tavan kirişinin tamamlanması için oluşturulan yatak ve yuvalar. Altta, kat kiriş ucu için açılmış yuva. **ç.** *DN.17*, İç cephenin sağ yarısında tamamlamaya yönelik düzenlemeler. **d.** *BN.72,* Kat kirişi ve kaset dilmesi üzerinde açılmış yatak. **e.** *BN.93*, Sol köşe dikmesi ve kat kirişi üzerine açılmış yataklar. **f.** *BN.81,* Arka cephede çeşitli yataklar. **g.** *BN.97,* Sol, köşe akroteri yatağı.

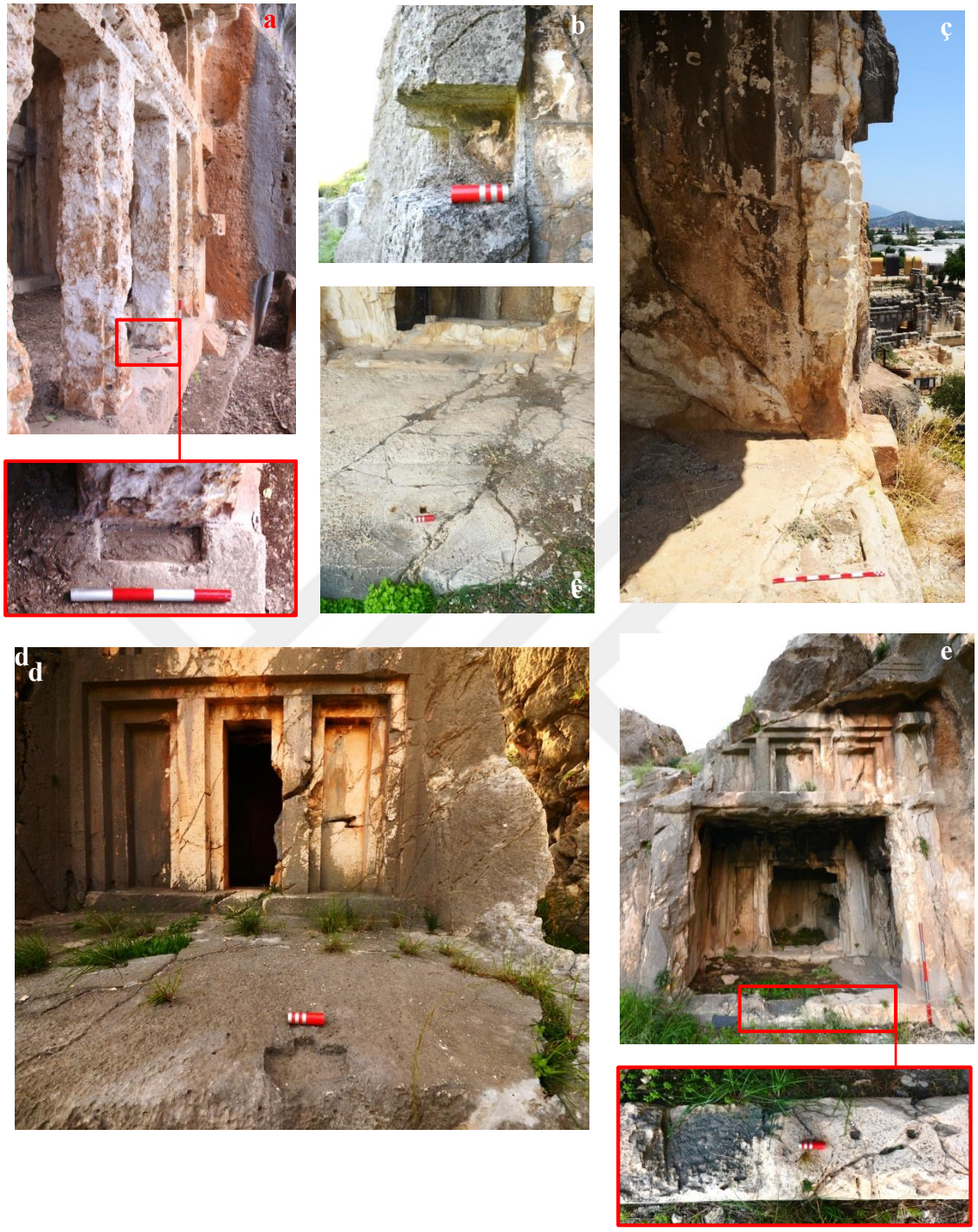
III ç 5 cephe tipindeki *BN.81*'de tıpkı *BN.63*'de olduğu gibi, beşikçatı alınlıkları birer eğik kornişle tamamlanmış olmalıdır[395] (Res. 3.11: c-d); zira arka cephedeki alınlık kenarlarında çatı kanatlarının eğimini takip eden negatif yataklar bulunur ve sağda dikeyde geriye ittirilmiş ve yatayda çatı kanadı düzleminden derine oyulmuş iki düzlemli oturtma yatağı, çatının burada kısmen tamamlandığını gösterir. Sofa tavanı ile birlikte büyük oranda

[395] Bkz. Lethaby, 1915: Lev. XXIII.

yok olmuş ön cephede ise çatıdaki benzer yataklar, her iki yandan tepede yatay düzlem oluşturan bir mahya yatağına uzanır; bunlar alınlığın sofa üzerine uzanan ön kısmının mahya kirişi ile birlikte bağımsız parçalardan oluşturulduğunu düşündürür.

Resim 3.13: Hatıl Ucu ve Kama Tamamlamaları. a. *BN.86*, Yastık hatılında *insitu* montaj ucu. **b.** *DN.17*, Köşe dikmesi üzerinde hatıl ucu yuvaları. **c.** *BN.64*, Hatıl ucu yuvası. **ç.** *BN.95*, Hatıl ucu yuvası. **d.** *BN.96,* Hatıl ucu yuvası. **e.** *BN.98*, Hatıl ucu yuvası. **f.** *BN.88,* Hatıl ucu yuvası. (Kare) **g.** *BN.92,* Hatıl ucu yuvası.(Kare) **ğ.** *BN.93,* Hatıl ucu için pozitif geçme. **h.** *BN.88,* Kama yuvası. **ı.** *BN.92,* Kama yuvası.

Resim 3.14: TamamlamayaYönelik Açılmış Yatak ve Yuvalar. a. *DN.1*, Direk dilmesi için zeminde açılmış yatak. **b.** *DN.17*, Dış cephe kat kirişi için açılmış yatak. **c.** *DN.37*, Sütun yatağı ve dübelleme yuvası. **ç.** *BN.86*, Dış cephede kat kirişi ve direk için açılmış yataklar. **d.** *BN.81,* Dış cephede bir direk bağlantısı için açılmış yuva. **e.** *BN.71*, Dış cephede eşik üzerine açılmış yatak ve yuvalar.

Örtü altı cephede, masif alanlardaki onarımlarda (Res. 3.12) ise *DN.17*, *BN.72, BN.81, BN.93*'de olduğu gibi konstrüksiyon elemanlarının kesiştiği noktaları etkileyen sorunlu alan kesilerek çıkarılmış, geride kalan kısım devamlılık sağlayacak düzgün kenarlanmalarla

işlenmiştir. Böylelikle bağımsız parçaların herhangi bir bağlayıcı saplama parçası kullanılmadan yerleştirilmesi için, oldukça düzgün yüzeyli, negatif yataklar oluşturulmuştur. *DN.17*, *BN.72 ve BN.93*'de bu yataklar iç kenarlarda *anathyrose* ile işlenmiştir[396]. *DN.17*'nin mezar odası cephesinde, eşik ve kaseti kapsayan alt katın sağ yarısındaki çalışmada olduğu gibi yeterli ana kaya derinliğine sahip olmayan geniş alanların onarımında, benzer şekilde düzgün kenarlanmalarla işlenmiş yataklar çeşitli eksenlerde oluşturulmuş, bunlar kanal gibi düzenlemelerle organize edilerek, bazı noktalarda kenet ve dübel yuvaları açılmıştır[397].

Diğer yandan birçok Likya cepheli kaya mezarında, hatıl ve kirişlerin dışa taşkın uçlarının da bağımsız birer parça olarak üretilerek yapı gövdesine eklendiği anlaşılır (Res.3.13). Hatıl uçlarına dair bu türden bir tamamlama *BN.86*'da günümüze dek korunagelmiş (Res. 3.13: a) olmakla birlikte, tekniğin ayrıntıları masif yapı cephelerindeki düzeneklerden anlaşılabilir. Bu kısımlarda, *DN.17, BN.64, BN.72, BN.93, BN.95, BN.96* ve *BN.98*'de görülebildiği gibi genelde yatık konumlu dikdörtgen şeklinde; *BN.88* ve *BN.92*'de olduğu gibi nadiren de kare yuvalar bulunur. Her durumda hatılın boyutlarından daha küçük oluşturulan bu yuvalar; sığ, negatif bir oturtma yatağı ile çevrelenebilir (*BN.72*'de ve *BN.98* sol döşeme hatılında) ya da (*DN.17*'de sol yastık hatılı, *BN.95*'de sol orta hatıl ve *BN.96*'da) hatıl ucu belli bir oranda işlenmiş veya sınırları taşkın bir biçimde belirtilmiş durumdadır ve yuva bunun üzerinde yer alır. İkinci olarak anılan biçim, *BN.93*'ün kat kirişinin, sol ucunun tamamlanmasında da kullanılmıştır. Her ne kadar elimizde yerinden çıkmış bir örnek bulunmasa da eklenenecek parçaların, arka yüzlerinde olasılıkla organik bir pozitif geçme ile biçimlendirilerek bu yuvalara oturtulduğu anlaşılır. Farklı bir bağlama pratiği *BN.93*'te, sağ döşeme hatılında izlenir: burada bağlantıyı sağlayan pozitif geçme parçası cephe üzerinde biçimlendirilmiştir; mezarın sağ döşeme hatıl ucu, yalnızca tabanda alçak bir düzlem olarak yontulmuş ve onun üzerinde ortada, taşkın (pozitif) dar bir geçme parçası bırakılmıştır (Res. 3.13: ğ). Bazı kama başları da (*BN.84, BN.89*) masifteki konumlarında açılan dörtgen yuvalara oturtularak tamamlanmışlardır.

Daha önce yukarıda da belirtildiği gibi sofalı/ön mekânlı kaya mezarlarında, dış cephelerin büyük oranda kayadan ayrıştırılmaları nedeniyle, Likya cephesinin ikincil konstrüksiyonundaki kiriş, direk, dilmeler ya da tapınak cephelilerde *antea*, sütun gibi mimari elemanlar daha geniş ölçeklerde etkilenmiştir. Nitekim Myra'da *DN.1, DN.17, DN.29, DN.37,*

[396] Benzer bir onarım için krş. Demargne, 1974: "*R 11*", 38 vd., Lev. XV-XVII, Lev. 13. Söz konusu kaya mezarı cephesinin, sağ tarafta köşe dikmesi ile saçağının uç bölümü eksiktir. P. Demargne, "*R 11*"'in dam saçağının sağ tarafında oluşturulmuş oturtma yatağına işaret etmesine ve köşe dikmesinin yerleştirilmesi için alt kısımda ana kayanın geriye oyularak hazırlanmış olduğu görülebilinmesine rağmen, bu kısımların bağımsız olarak tamamlanmış olamayacağını öne sürer.

[397] Mezardaki onarımlarla ilgili olarak ayrıca bkz. Borchhardt vd., 2004: 19 vdd..

BN.71, BN.86 No.lu kaya mezarlarında söz konusu mimari elemanların bir bütün olarak üretilerek, cephe ile bütünleştirildikleri anlaşılır (Res. 3.14). Likya cepheli örneklerde, konstrüksiyonun kesişme noktalarına denk gelen, farklı eksenlerde uzanan elemanların birleşimlerine yönelik tamamlamalar söz konusu olduğunda, yuva ve yataklar daha sofistike düzenlerde kullanılmıştır. Bu durum örneğin, *DN.17*'de kat kirişi ve hatıl ucu için açılmış yuva tasarımında ve *DN.29*'da kat kirişi ve kaset dilmeleri için oluşturulmuş yataklarda açıkça görülür. Bu cephelerde, dikey elemanların tabanla bütünleştirilmelerinde, *DN.1, DN.17, BN.71'de* izlendiği gibi, genelde tamamlanacak elemanlara yakın boyutlara sahip, bu nedenle dübel yuvasından ziyade birer yatak niteliği taşıyan derin alanlar oluşturulur. Yalnızca tek bir örnekte, *BN.86*'da, direğin oturacağı sığ bir yatak, ortasında büyük boyutlu – dolayısıyla taş bir dübelle çalışmaya yönelik olan- dörtgen bir geçme yuvası ile tasarlanmıştır. Bu durum, söz konusu örneklerde metal aksamların işin içinde olduğunu gösterecek bir veriye rastlanmayışıyla da birlikte değerlendirildiğinde pek çok kez dikey elemanların tabanda ek bir bağlantıya ihtiyaç duyulmadan, zemindeki bu yataklara yerleştirildiğini düşündürmektedir. Ancak *BN.81*'de, dış cephenin, olasılıkla, iç cephedeki düzeninin -en azından alt katta- açık kasetlerle tekrarlandığı bir tasarıma sahip olduğunu gösteren, sofa zeminin dış kenarında yer alan yuvalar direk boyutlarından daha dar ölçülerde, farklı bir tasarıma sahiptir. *Henostylos* (*Monostylos) Templum in antis* düzende bir tapınak cephesiyle tasarlanan (Lev. 38: a) *DN.37*'de ise *pronaos* zemininde, bağımsız üretilmiş sütun ve *antae*lerin taban biçimlerini yansıtan oldukça sığ yataklar işlenmiş (Res. 3.14: c; Lev. 37: d), bunların ortalarına metal bağlayıcılara işaret eden, küçük boyutlarda dübel yuvaları açılmıştır.

3. 2. 2. 1. 3. Sıvama (Harç) ve Boyama

Myra'da bazı mezarlar yüzey çalışmalarında sıvama ve boyamayı içeren ileri bir işçilik evresinin yer yer izlerini taşımaktadır (Şema 3.4).

Sıvama (Harç): Tespitlerden ilki duvar yüzeylerinin sıvanmasına ilişkindir: Myra'daki iki mezarda (*DN.1, DN.37*), duvar sıvasına dair veriler kısıtlı, fakat açıkça tanımlanabilen biçimde korunagelmiştir[398]. Her iki örnekte de sıva kalıntıları, yarı kapalı olmalarıyla iklim şartlarından nispeten korunaklı sofalarda, alışageldik standart ince işçilik dokusunun aksine, küçük yumrulu, oyuklu bir işçilik ile oluşturulmuş yüzeyler üzerine uygulanmıştır. *DN. 1* mezarı sofa yan iç duvarında, bugün yalnızca küçük bir alanda korunmuş sıva kalıntısı, iri taneli kireçli bir harçtan oluşmuş ve yaklaşık 2 cm kalınlığındadır (Şema 3.4: b). *DN.37* No.lu

[398] Ne var ki sıva örnekleri bu çalışma sırasında bilimsel bir analize tabi tutulamadığından ilgili tespitler yalnızca görsel incelemelere dayanmaktadır.

mezar sofasında tespit edilebilenlerden ilki bugün mekânın sağ yan duvar yüzünde yalnızca eser miktarda korunmuşken[399]; daha pürüzsüz, ince bir tabaka halinde uygulanmış ve bugün siyah görünen bir renk ile olasılıkla boyalı[400] diğeri "*Aslanlı Mezar*"ın İyonik başlıklı yarım sütun gövdesi üzerinde kısmen tespit edilebilmiştir (Şema 3.4:.a). Söz konusu her iki mezarda da sıvalı kaya yüzeyleri uygulamanın teknik gerekliliğine; harcın yüzeylerde tutunabilmesine imkân sağlayacak benzer doku işçiliğine sahiptir. Böylelikle bu mezarların genel anlamda seçkin nitelikleri ve tamamlanmış vaziyetleri ile bugün izlediğimiz aksi yöndeki yüzey işçiliklerinin mantıksal ilişkisi sıvamanın varlığı üzerine kurulabilmektedir. Keza bu durum Limyra ve Tlos'dan bildirilen bazı sıvalı mezar odaları[401] ile birlikte, Myra kaya mezarları açısından odaların genelinde karşımıza çıkan kaba işçilikli duvarların da tümüyle sıvanmış olabileceğini düşündürmekteyse de çalışmamızda bunu doğrulayabilecek veriler tespit edilmemiştir. Ancak bu yöndeki bir kabulde bile, mezar odalarının göz önünde yer almamaları nedeniyle yerleşmiş, nispetle önemsenmeyen geneldeki işçilik standartları hesaba katıldığında sıvama lükse dönük olarak, yalnızca nitelikli bazı mezarlara ait oda duvarlarında ve de kısmi olarak kline yüzleri[402] gibi donatılarda nadiren uygulanmış olmasıyla sınırlanmalıdır[403]. Buna karşın sıklıkla, iç mekânlarda kaya yapısındaki bozuklukların onarılması ve de bağımsız ölü yatağı gibi donatıların oluşumunda harç ya da sıvanın teknik bir malzeme olarak kullanımı bölgede gösterilmiş[404] durumdadır.

---

[399] Borchhardt, Myra: 129, burada J. Borchhardt, mezarın sofa iç yan duvarlarının düzgün fakat seyrek olarak oyuklarla kaplı yüzeylerinin bir sıva altlığı olarak hazırlandığı tespitinde bulunarak devamla alçı ile kaplanan bu yüzey üzerinde mavi boyalı bir katman kalıntısından söz etmiştir. Ancak tarafımca yapılan gözlemlerde boya kalıntısına rastlanılmamıştır.

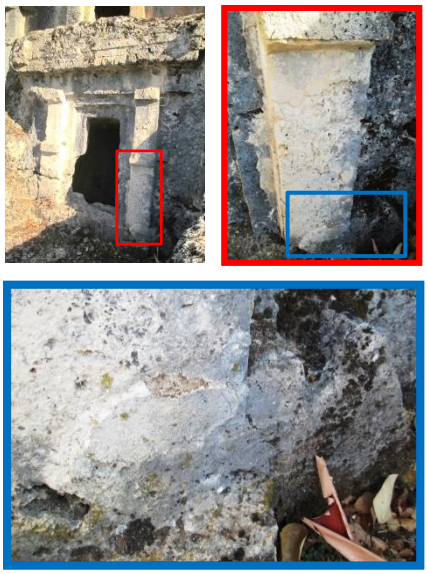
[400] Bölgeden sıva üstü boya uygulamasına bir diğer örnek Limyra'da Klasik-Hellenistik dönem yamaç evleri kaya duvarlarında tespit edilmiştir, bkz. M. Seyer, "*Die Grabung in Den Hanghausern von Limyra*", 177, bkz: J. Borchhardt – G. Dobesch (Eds.), Akten des II. Internationalen Lykien-Symposions, Wien 6.–12. Mai 1990, Cilt 2, Wien (1993), 171-181.

[401] *Limyra:* Kuban, 2012: 67, 81. Ayrıca bk. Mühlbauer, 2007: *V/88*, 43; *Tlos*: T. F. Gülşen - E. Aslan tarafından yalnızca "*...içi sıvalı bir kaya mezarı"* olarak anılan diğer örnek için bkz. H. İşkan, "*Tlos 2001*", XX. AST, Cilt 1, 2003, 99-112.

[402] Limyra'dan "*Artimas mezarı*" klinesi için bkz. Kuban, 1996: 134.

[403] Öyle ki Myra'da kaydettiğimiz mimari ve donatılarıyla seçkin bu mezarlar ile bilinen üst seviyedeki sahiplikleri açısından Limyra'dan iç mekânda sıva tespit edilen -Kuban, 2012: bk. kat. II/24 "*Pasitenenis Mezarı*", II/52 *"Medemudi Mezarı"*, II/141 *"Pizzi Mezarı"*, V/46 *"Artimas"*; Blakolmer, 1999: V/ 88 - *"Ploutiades Mezarı",* 261 vdd.- örnekleri nitelikte koşutlardır.

[404] *Tlos:* İşkan ve Çevik, 1999: 427: Ayrıca bk. Korkut, 2015b: 16 vd.; *Limyra:* Harcın iç mekânda, bağımsız yatakların montajında da kullanıldığına dair Limyra örneği için bkz. Borchhardt vd., 1988: 94.

Resim 3.15. Pınara, Güney Nekropol. Bir kaya mezarı cephesinde sıva kalıntıları.

Sıvanın kaya mezarlarının dış cephelerinde uygulanıp uygulanmadığı sorusu ise Myra açısından cevapsız kalır. Buna karşın bölgede, nadir bir örnek olarak Pınara Güney Nekropol'de *III a 3* tipindeki bir kaya mezarında gözlemlediğim, yüzeylerde kalın birer tabaka halinde, parça parça yaygın biçimde korunmuş harç kalıntıları gerçekte cephenin bütünüyle sıvandığını gösterir (Res. 3.15). Elbette bu veri, tek başına bir kanıt olarak, kaya mezarlarındaki dış cephe işçiliğinin standart bir aşamasını oluşturmaz[405]. Nitekim söz konusu mezar cephesinin yüzünde yaygın kaya arızaları bulunur, dolayısıyla rahatsızlık[406] bu yolla giderilmiş olmalıdır[407]. Öyle ki Tlos nekropolü kaya mezarlarında bağımsız parçaların tutturulması ve duvarlardaki arızaların kapatılması için[408] teknik ve tamirata yönelik olarak sıvanın kısmen kullanıldığı bilinmektedir. Bunun yanında Divle'den basit açıklık biçiminde kayaya oyulu bir mezarın önünün kapatılmasında bağımsız taş malzemenin harç ile tutturulduğu bildirilmektedir[409]. Nitekim kaya mezarı cephelerindeki ince yontu işçiliği göz önüne alındığında bu aşamaya ulaşmış yüzeylerin sıvanması teknik olarak gereksiz; kalıcılığı

[405] Aynı zamanda Likya mezarlarında Roma ve Geç Antik Çağ evrelerindeki ikinci kullanımlarda sıva ve harcın yaygın biçimde uygulandığı da göz önünde tutulmalıdır.
[406] Kuban, 2012: 81
[407] Konuya ilişkin bir diğer veri T. Korkut, "Die Ausgrabungen in Tlos", bkz: Patrice Brun, Laurence Cavalier, Koray Konuk & Francis Prost (Ed.), Euploia. La Lycie et la Carie Antiques. Dynamiques des Territoires, Échanges et Identités, Actes du colloque de Bordeaux, 5, 6 et 7 Novembre 2009, Ausonius éditions - Mémoires 34, Bordeaux (2013), 334 vd., fig. 5'de izlenen Tlos Akropol kayalığının güney yamacında ortaya çıkarılmış *III a 4* cephe tipindeki kaya mezarının kapalı durumdaki kapı bloğu yüzünde, yalnızca alt kısımda korunmuş kalın sıva tabakası oluşturur. İlgili görselde mezar cephesinin yaygın arızalarla kaplı bir kaya yapısına sahip olduğu görülebilir.
[408] İşkan ve Çevik, 1999: 425.
[409] Hülden, 2006: 35, Buna ek olarak oda mezarların iç duvar yüzlerindeki sıva uygulaması için bkz. Hülden, 2006: 141.

düşük, masraflı bir uygulama olarak görülüyor olmalıydı. Sonuçta eldeki veriler genel olarak sıvamanın, dışta veya içte tamirat ile bağımsız parçaların tutturulması ve itibara yönelik bazı ileri estetik görünümlerin uygulanması gibi amaçlarla kullanıldığına işaret etmektedir.

Boyama ve Resim: Myra nekropolleri içerisinde, cephe tipleri, boyutları ve konumları gibi diğer özellikleriyle de genel anlamda öne çıkan, *DN.24 ("Resimli Mezar") , DN.37* ("*Aslanlı Mezar*"), *BN.68* No.lu mezarlarda olduğu gibi, mimaride, kabartmalar üzerinde boyama ve figüratif süsleme amacıyla doğrudan resmedilme biçiminde yaygın tatbik edilmiş nitelikli uygulama örneklerinin yanı sıra bazı kaya mezarı cephelerinde kazınmış yazıtların (*DN.17, BN.61, BN.83, BN.87, BN.92'*de)[410] ya da yuvarlak kirişler arasındaki üçgenimsi alanların (*DN.3, BN.83, BN.92, BN.101'de)* renklendirilmesi[411] gibi bölge nekropollerindeki kaya mezarlarında da rastlanan rutin sayılabilecek tarzda boyama uygulamaları dikkat çeker.

Likya'nın hiçbir kesiminde cephenin bütünüyle boyalı olduğu bir kaya mezarının ve de buna kesin dayanak oluşturabilecek verilerin bilinmezliğine koşut olarak Myra'daki uygulamaların mezar mimarisine yönelik kapsamı da, konstrüktif bütün oluşturan bir birim ve/veya elemanların konstrüksiyon biçimleri nedeniyle cephe yüzünde oluşan bazı alanların boyanmasıyla sınırlanır: *DN.24*'ün (Lev. 30: a, c; Lev. 102) sofa ardında bulunan mezar odası cephesinin yalnızca yanlarda yükselen dış dikmeleri ile üstte uzanan tavan kirişinden oluşan ana strüktürü ve sofa duvarında uzanan hatılların, yüzeylerinde yaygın biçimde korunagelmiş kırmızı renk kalıntılarından anlaşıldığı üzere tamamen boyanarak vurgulanmış olması kaya mezarı mimarisinin renklendirilmesinde tikel bir yaklaşıma örnek teşkil eder. Ancak buradaki düzen, aynı zamanda çeşitli renklerle boyalı, eşsiz bir kabartma programının bulunduğu bu geçiş mekânına özel tasarımla ilişkilidir. Keza, tapınak cepheli *DN.37* no.lu mezarda (Lev. 38; Lev. 105) benzer bir yaklaşım söz konusudur; "Aslanlı Mezar", J. Borchhardt'ın aktardığı üzere sofada maviye boyanmış sıvalı yan duvarlar[412] ile en azından boyalı olduğunu bildiğimiz yarım sütunlar, pilasterler ve tüm kabartma figürlerinin renkli halleriyle bütünleşen çok renkli bir iç cepheyle birlikte tasarlanmış olmalıdır. Bölgeden tapınak cepheli bir diğer örnek olan Tlos Bellerephon mezarında ise benzer bir yaklaşım söz konusudur burada iç

[410] Bkz. "3.2.2.1.5. Yazıtlar" başlıklı bölüm.

[411] Bu bölümde renklere ve düzenlerine dair sunulan tüm tespitler, doğrudan gözlemlerim yanı sıra Wayne Rasband tarafından açık kaynakla sunulan "*ImageJ 1.48v*" programı temelinde çalışan, "*DStrech*" eklentisi kullanılarak fotoğraflar üzerinden gerçekleştirdiğim renk analizlerine dayanmaktadır. Wayne Rasband ve "*DStrech*" eklentisinin bu çalışmada kullanımına izin veren geliştiricisi Jon Harman'a teşekkür ederim. Buna karşılık çalışmam kapsamında ileri optik ve kimyasal pigment analizleri gerçekleştirilememiştir.

[412] Borchhardt, Myra: 129.

cephede sol tarafta yer alan panelde izlenen kırmızı boya kalıntısı panelin kırmızı bir boya ile çerçevelendiği yorumuna sebep olur[413].

Şema 3.4. Mezar Duvar Yüzeylerinin İleri İşçilik Evreleri
a. *DN.37*, Sol İyonik yarım sütün gövdesinde sıva kalıntıları. **b.** *DN.1*, Sofa sağ yan duvarı iç yüzünde sıva kalıntısı. **c.** *DN.17*, Kat kirişi yüzüne kazınmış boyalı yazıt. **ç.** *DN.24,* Kabartma figür yüzeyinde ve fonda boyama.

BN.68 No.lu kaya mezarı (Lev. 64: c; Lev. 103) sofasında boyama yine mimariye ilişkindir fakat farklı bir yaklaşımla uygulanmıştır. Burada söz konusu olan, mezarın sofaya açılan *II. Oda* kapısı lento tacının alçak kabartma ile oluşturulmuş yalın silmeleri üzerinde, doğrudan boyayla çok renkli bir üslüpla işlenmiş mimari bezemelerdir: Lento tacı hafif dış bükey profillendirilmiş iki silme ile onların üzerinde yüksek bir hyperthyrondan oluşur. Silmelerden alttaki, kırmızı ve mavi (yeşil ?) ile atlamalı olarak renklendirilmiş 23 dörtgenden oluşan stilize bir dizi ile boyanmışken, üstteki silmede bunların herbiri üzerine denk gelerek, yine –kırmızıyla başlayarak, maviyle devam eden- atlamalı biçimde boyanmış[414], yaprak

[413] İşkan ve Çevik, 2001: 171.
[414] Krş. Texier, 1849: 239, Lev.223, F.IV, burada C. Texier, renklerin kullanımında farklı –hatalı?- bir düzen önerir.

motifini andırır - alt köşeleri yuvarlatılmış- dörtgenlerden oluşan bezeme bulunur. Konturları koyu bir renk ile boyanarak sınırlanmış üst ve alt dizideki her bir dişin ortasında dikey yerleştirilmiş ve sınırları zıt bir renk ile belirginleştirilmiş birer dörtgen alan vardır. Kırmızıya boyalı dörtgenlerin ortasının hangi renk ile boyandığı bugün gözle kesinlikle tespit edilemeyecek durumda olmakla birlikte fotoğrafik renk analizleri sarıya işaret etmekteyken, mavi (yeşil ?) dörtgenlerin ortası ise kırmızıya boyalıdır. Yapraklar arasındaki ince uzun alanlar açık bir renge boyanmıştır. Silmeler ile hyperthyron arasında ise konturları kırmızı ile boyanarak çizilmiş dörtgen bir alan bulunur. Lento tacında bezeme örgelerinin benzer biçimde boya ile verilişi Telmessos Amyntas mezarında da uygulanmıştır[415].

Myra'da boya ile uygulanan figüratif resimler ise *DN.24* ile *DN.37*'de izlenir. İlki, *DN.24*'ün sofa sol duvar yüzüne oyulmuş kabartmadaki *kline*nin sol kenarda bulunan kırmızı ile konturlanmış dörtgen alanı içerisinde, bugün yalnızca kısmen seçilebilen profilden verilmiş, olasılıkla bir aslan resmi ile mezar odası cephesi alt kat sol kaset aynasında sarı renkle çizilmiş bir *thymiaterion*[416] resmidir (Lev. 30.f; Lev. 102). İkincisi, "*Aslanlı Mezar*"ın sol konsolu yüzünde kırmızı renkle çizilmiş rozet motifleri ile Biteytanrıça *("Vejatasyon Tanrıçası", "Rankengöttin")*[417] kabartmalarının elbise ayrıntıları, kemer süslemeleri (siyaha yakın koyu bir renk) ve *calathus*'u üzerindeki ışın motifleridir (koyu renkle konturlu sarı) (Res. 3.18; Lev. 37; Lev. 105.).

Myra'da yukarıda sözü edilen mezarlar nispeten korunaklı sofalarında yer alan bu boyalı alanların yanı sıra; *DN.24 ve DN.37* dış cepheleriyle bağıntılı özel kabartmaları ve -*BN.68* de dâhil olmak üzere- boyutlarıyla da nitelikli örneklerdir. Bu gösterişli mezarlar söz konusu durum açısından da değerlendirildiğinde boyanın mezarların dış cephelerinde de uygulanıp uygulanmadığı sorusu[418] akla gelmekte, ancak günümüzde ne cephe mimarisi ne de kabartmaları üzerinde hiçbir boya pigmenti gözlemlenememektedir. Fakat bu konuda, dış cephenin en azından kısmen; kabartmalarıyla da boyanabileceğini göstermesi bakımından açılım sağlayacak renk verileri Likya'da Kyenai[419], Limyra[420] ve Tuminehi /

[415] Bkz. Benndorf ve Niemann, 1884, 41, Fig. 29.
[416] Bkz. Petersen ve Luschan, 1889: 31 vd., Fig. 23.
[417] Bkz. Borchhardt, Myra: 132 vdd.
[418] Z. Kuban, Limyra nekropolündeki ilgili veriler açısından da kaya mezarı fasadlarının bütünüyle boyandığını gösterecek kanıtların oluşmadığından söz eder, bkz. Kuban, 2012: 81; Benzer durum Yavu arazisinde kaydedilen *"kaya fasadlı"* mezarlar açısından da geçerlidir, bkz. Hülden, 2006: 44, fakat O. Hülden, aynı yerde *F10* kodlu girişi basit bir çerçeve gösteren yalın kaya mezarı üzerinde kırmızı renk kalıntıları olabileceğini önerir.
[419] Kyenai'de bulunan "İyonik Kaya Mezarı"nın ante ve sütunu üzerinde kırmızı renk kalıntılarına dair E. Krickl gözlemi için bkz. Krickl, 2005: 113. Ayrıca bkz. Hülden, 2010: 22 vd.
[420] A. Landskron, "Aspekte der Grabreliefs in Limyra. Die Reliefs mit Klinen", bk. M. Seyer, 40 Jahre Österreichische Forschungen in Limyra, Akten des Symposions im Dezember 2009, Forschungen in Limyra 6 (Wien 2012), 179–197; Kuban, 2012: Gr. No: *II/90*, 81, 204.

Tymnessos'dan[421] bilinen kaya mezarları yanında, G. Scharf'ın mavi, kırmızı ve sarı renklerle tasvir ettiği alınlığıyla Ksanthos F Anıtı[422] gibi birçok mezar anıtı üzerinde de saptanmıştır[423]. Dolayısıyla kaya mezarlarının dış cephelerindeki boyama uygulamalarının kapsam ve çeşitliliğine dair nihai cevap ileri teknolojik incelemelerin sonuçlarına bağımlı kalmakla birlikte iklim şartlarının fiziksel ve kimyasal aşındırmaları günümüze dair yoklukta etken olarak düşünülebilir[424].

Nitekim Myra'da dış cephede boyama, yalnızca saçak altı gibi korunaklı alanlarda bulunan yazıtlar ve de yuvarlak kiriş araları üzerinde saptanabilmiştir. Likya cephesinde dam saçağı oluşturan yuvarlak kirişler, geometrileri, akıcı dizilimleri ve bütünsel –saçak- olarak gövdeyle olan konstrüktif bağlantı biçimleri nedeniyle, geride üzerine oturdukları tavan kirişi yüzünde üçgenimsi aralıklar oluşturur. Kiriş aralıklarının bu yapısal biçimden ileri gelen derinde, dolayısıyla nispeten karanlık bir alandaki tekdüze dizilimleri Myra'da *DN.3, BN.83, BN.92 ve BN.101* no.lu mezarlarda temsil edildiği biçimiyle; kırmızı ve mavi renklerlerden oluşan atlamalı bir örüntü ile boyanarak hareketlendirilmiş ve görünür kılınmıştır. Aynı uygulama Limyra'da N V/92 no.lu mezarda karşılığını bulur[425].

3. 2. 2. 1. 4. Kabartmalar

Myra'da 8 adet kaya mezarı, münferit ya da bir sahne içerisinde yer alan çok çeşitli figüratif kabartmalarla donatılmıştır (Lev. 104-108). *DN.11, DN.17, DN.37, BN.63, BN.97* No.lu mezarlarda kabartmalar doğrudan cephe mimarisi yüzünde konumlandırılmış; *DN.24*'ün münferit bir figür ile iki sahneden oluşan kabartmaları ise mezarın dış çevresinden sofada mimariye yayılarak süreklilik arz eden özel bir tasarımla yer tutmuştur. Bunlar yanında, *GN.55* ve *BN.91*'de sahneler cepheden bağımsız olarak mezarın yakın çevresindeki kaya yüzlerinde konumlandırılmıştır. Böylelikle kabartmalar, mezarların çevresi ve mimari

---

[421] Mezara ilişkin söz konusu veri kişisel gözleme dayanır: dış cephe tavan kirişi yüzünde bulunan kabartma sahnedeki bir figürün kalkanı içinde kırmızı boya. Genel olarak mezar için bkz. Borchhardt vd., 2003: 38 vdd.

[422] Bkz. Landskron, 2015: 13B, 184-1.

[423] Boyamanın Likya'da Arkaik Dönem'den itibaren tarihlenen mezar anıtı kabartmaları üzerindeki kullanımlarına dair bazı referanslar için "İsinda Dikmesi" üzerinde figüratif öneri Özhanlı, 2002: 82 vdd.'da; Ksanthos Harpy Anıtı, H ve F Anıtları için bk. Karademir, 2016: 143-149, 151, 152; Nereidler Anıtı için bk. Fdx VIII; Perikle Heroonu kabartmaları için bkz. J. Borchhardt, 1990a: 122 vd., 169, no.57; Trysa Heroonu için bk. Landskron, 2015: 13A, 327 vdd, Limyra için bk. Borchhardt ve Pekridou Gorecki, 2012: 164 vd., 247 vd.; Ayrıca genel olarak G. Scharf'ın renkli çizimleri için bk. https://www.britishmuseum.org/research/collection_online/search.aspx (Erişim Tarihi: 21.04.2017).

[424] Nitekim Myra'da *DN. 24* ve *BN.91*'de görüldüğü gibi dış mekânda yer alan mezar kabartmaları üzerinde yapılandırılan saçaklar -yağmur suyu gibi boyanın kalıcılığına etki edecek- doğrudan aşındırıcı iklim şartlarına karşı koruma amaçlı tasarlanmış olmalıdır, *BN.91*'deki durum açısından bk. Borchhardt, Myra: 121. Öyle ki bu önlem Likya damının saçak altında yer alan - kiriş araları ve yazıt gibi- daha dar kapsamdaki boyalı alanların korunmuşluğuyla da örtüşür.

[425] Kuban, 2012: 81.

alanı üzerindeki yer tutuşu ve de bileşim özellikleri bakımından ait olduğu mezarla açık bir şekilde ilişkilendirilmiş; birçoğunun[426] söz konusu mezarların yapım sürecinin başında önceden belirlenmiş bir öğe olarak bütünsel tasarımda yer aldığı anlaşılmıştır.

Fakat Myra'da bulunan üç örnek –*DN.24, GN.55* ve *BN.91*- bu tespitler bakımından gösterdikleri bazı farklılıklar nedeniyle sorgulanmaya açık durumlar sergilerler. *DN.24* No.lu mezar cephesinin etrafında, her iki yandaki kaya fonları ile ön alanı sağda sınırlayan kaya duvarı yüzlerine dağılan kabartma sahneler cephe mimarisinin elemanları arasına uyarlanmış, sıkıştırılmış bir yerleşime sahiptirler (Lev. 30: a, c, e). Bunlardan (Lev. 104) tek başına ayakta duran erkek figürü mezarın sol yanında, güney bitişikteki *DN.25* no.lu mezar cephesi arasında oluşan dar alanlı kaya fonunda açıkça *DN.24*'e yakın ve ona yönelik konumlanmaktadır. Bu alanda *DN.25*'e ait kıvrık hatıl ucunun *DN.24*'ün aynı elemanına göre yüksekte bulunması nedeniyle sahnenin taban zemini yukarıdan başlatılmış; sol kolu ile sağ elinde tutuğu mızrak bazı noktalarda her iki yandaki mezarların mimari elemanlarıyla bütünleştirilmek durumunda kalınmıştır. Bu tespitler mimari ve bu figür özelinde kabartma programının eş zamanlı planlanıp planlanmadığını gösterebilecek yetkinlikte değildir, fakat beliren zorlama kabartmanın mezarların bitirilmesinden sonraki bir zamanda oluşturulduğunu gösterir. Kısmen –cephe yanındaki iki kadın figürünün yer tutuşu açısından- benzer bir durumun gözlenebildiği sağ tarafta, figürlerin stilistik değerlendirmeleriyle ortaya konan mezarın diğer kabartmalarına nispetle geç özellikleri buradaki programın daha sonraki bir zamanda uygulandığı düşüncesine yol açmış[427] ne var ki bu öneriyi mezar alanının tümüne yönelik teknik gözlemlerimiz açısından kesinlikle değerlendirebilecek ölçütler elde edilememiştir.

GN.55 ile ilişkili sahne (Lev. 52; Lev. 106), kaya mezarının ön alanının düşeyde oluşturduğu dik yüzde, karesel derin bir niş içerisinde oyulmuş alt seviyedeki sıradışı bir konumda yer alır. Mezar cephesinin her iki yanında kaya fonunun elverişli durumuna rağmen, sahne için sıradışı[428] bir alanın seçilmiş olması ilk bakışta şaşırtıcıdır. Fakat *GN.55*'in nekropol içerisinde diğerlerinden ayrı, tek başına yer tutmasının sunduğu avantaj, kabartmanın kuşkusuzca mezarla bağlama oturtulabilinmesini sağlamaktadır. Ne var ki bu durum böylelikle bir yandan konumun şartlar açısından belirlenebileceğini, buna bağlı olarak diğer yandan da kabartmanın mezarla birlikte tasarlanmamış sonraki bir eklenti olabileceği ihtimalinin göz ardı edilmemesi[429] gerektiğini gösterir. *BN.91*'de ise mezarın diş kesimli

[426] Krş. Bu konuda Borchhardt, Myra: 112'de "*Grab und Relief sind vom Erbauer zusammen geplant und ausgeführt worden.*" tespiti.
[427] Bruns Özgan, 1987: 99 vdd., öz.105.
[428] Bruns Özgan, 1987: 132 vd.
[429] Bk. yukarıdaki dn. 426.

damının üst kesiminde, yaklaşık cephe genişliği boyunca yerleşik kabartma programı (Lev. 87; a, d; Lev. 108) buradaki kayalığın doğal girintilerle oluşan farklı yönelimlerdeki üç yüzüne uyarlanmış münferit sahnelerden oluşan bir yerleşim tasarımı gösterir. Burada ilginç olan sahnelerin, yönelimleri ve de kalıcılıkları açısından dezavantajlı kaya yüzündeki yer tutuşlarıdır. Bu noktada bakışımızı geri çekilerek *BN.86 ve BN.87* no.lu mezarları da kapsayan alanın tümüne genişlettiğimizde, kayalıktaki arızaların tüm tesisi dıştan içe geniş bir alanda etkilediği açıkça görülebilir. Dolayısıyla hem tasarım anlayışı hem de boyut ve kabartmalarıyla kendini gösteren seçkin ve pahalı bir girişim olarak bütüncül planlanmayla oluşmuş bu tesisin, yapım sürecinin ilk aşamalarında anlaşılabilir olan olumsuz tüm şartlara rağmen[430] kayanın bu bozuk kesiminde ısrarla sürdürülerek tamamlanmış olmasında şu an için kesinleştiremeyeceğimiz bazı itkiler bulunmalıdır. Bu çerçevede kabartmaların, ait olduğu mezarla (*BN.91*) -*Hurttuweti*'nin defnedileceği mezarla- ilişki sağlayabilecek onun hemen üzerindeki en uygun yer olarak çok yönlü birer kaya yüzündeki konumları şartların zorlayıcılığı altında[431] en elverişli çözümün sonucu olmalıdır.

Myra'da mezar mimarisi üzerinde bulunan kabartmalar cephe işleme sürecinde mimari elemanların yapısal ilkelerinin oluşumuna uygun bir zamanlamayla oyulmuşlardır. Öyle ki bu süreçte söz konusu örneklerden hiçbirinde, arka planı oluşturan elemanın -yüzey derinliği ya da diğer elemanlarla olan bağlantılarındaki- bütüncül mimariye ilişkin alışageldik yapı özellikleri etkilenmemiştir. Bu anlamda temel bir aksama olarak sayılamayacak, fakat figürlerin mimariyle bütünleştirilmelerinde yerleşim sorunlarına ilişkin çözümler açısından anılmaya değer bazı uygulamalar da mevcuttur. *DN.24*'ün sol yan duvarında bulunan sahnede sofa duvarında alışageldik biçimde uzanımı gösterilen orta hatıl, beyin uzandığı klinenin yatay düzlemini oluşturacak biçimde akıllıca kullanılmış ne var ki kabartma alanının üst kısımda, kat hatılı hizasına taşacak yükseklikte boyutlandırılması nedeniyle söz konusu hatıl uzanımı bu kısımda işlenmemiştir. Buna ek olarak sofada yer alan sahnelerde figürlerin dikeyde ve de yataydaki bazı uzamları uç kısımlarda bir miktar alan dışına taşırılmak durumunda kalmış, mimari elemanlardan oluşan çerçeve taşan kısmın şekline göre yontularak fon seviyesinde derinleştirilmiştir (Lev. 104). *BN.97* no.lu mezarın alınlığında ise kabartma sahnedeki (Lev. 107: d) bazı figürlerin başları ile yatan figürün yukarı kaldırdığı rhyton tutan eli bir miktar korniş profili üzerine taşarlar. Benzer bir durum *BN.63*'ün kornişsiz alınlığında bir miktar geriye itilmiş bir fonla dörtgen bir alan içerisinde yer alan kabartma için de söz konusu olmalıdır (Lev. 107: b). Sahnedeki savaşçı figürlerin bozulmuş durumdaki başlarının

[430] Bu konuda bkz. yukarıda dn. 373.
[431] Krş. Borchhardt, Myra: 120.

üst kısmı oransal tamamlamada, bugün yok olan fakat yuva ve kesim izlerinin işaret ettiği montaj bir korniş[432] üzerine taşmış olmalıydı. Diğer bir uygulama *DN.24*'de iç cephede alt kat direk yüzünde yer aldığını bildiğimiz[433] çıplak çocuk figürünün mezar stellerine benzer biçimde yalın bir çerçeve ile sınırlanmasıdır.

Myra'da bulunan kaya mezarı kabartmaları, *DN.37*'nin pilaster başlığı üzerinde neredeyse serbest bir yontu biçiminde uygulanmış aslan başı ve mezar odası kapısı üstünde bulunan ölü yemeği sahnesindeki kısmen çözünmüş figürler dışında (Lev. 38: c, d, e; Lev. 105), kendi aralarındaki nispetle değişken oranlarda fondan ayrılmakla birlikte alçak kabartma olarak oyulmuşlardır. Kabartmalar arasında yarıda kesilmiş, tamamlanmamış örnekler bulunmaması işçilik süreçlerinin izlenebilmesine, dolayısıyla çalışma süreçlerinin her biri için kullanılan aletler hakkında bilgi edinebilmemize olanak sağlamaz. Dış mekânda bulunan kabartmalar; mimariden bağımsız olanlar montaj (*BN.91)* ya da kaya işçiliğiyle (*DN.24)* oluşturulmuş birer saçak ile suya karşı korunmaya çalışılmış olsa da, yüzey aşınmalarına maruz kalmışlardır. Bu nedenle birçoğunda özellikle yüzeylerdeki aşınmalar açısından kötü korunmuşluk dereceleri son işçilik aşamasına dair izlerin de yok olmasına yol açmıştır. Fakat sofa içlerinde yer alan kabartmalar daha iyi durumda korunagelerek bu anlamda bazı veriler sunar:

Sahne fonlarının oluşturulmasında, mimari yüzeylerin işçiliğinde çoğu kez neredeyse standart olarak ulaşılan çizgi-oluklu taramalı doku, daha pürüzsüz bir yüzey elde etmek adına ileri bir işlem görür; dişli tarak işçiliğinden kalan oluklar arasındaki taşkın hatlar bu aşamada düz keskilerle traşlanmasının ardından törpülenerek daha pürüzsüz yüzeyler elde edilmiştir (Şema 3.4). Özellikle *DN.24*'te sofa içerisindeki her iki sahnenin arka alanlarında bu aşamalar yer yer izlenebilen keski izleri ile dar oluklar halindeki çizgilerle tanınır. *DN.37*'de ise mezar odası kapısı üzerindeki panelde bulunan ölü yemeği sahnesindeki arka planın oluşumu bu işçilik aşamalarının üst üste bindiği özensiz bir görünüm sunar. Burada daha küçük boyutlardaki kabartma alanı içerisinde sıralanmış figürlerin çevresindeki fon dişli tarak, ince, dar uçlu keski ve törpü işçiliğinden geriye kalan yer yer iç içe geçmiş izlerle oluşan bir dokuya sahiptir. Figürler ise her durumda daha pürüzsüz, yumuşak görünümdedirler. Bunu sağlayan, kendini yüzeylerde birbirini kesmeyen akıcı izler biçiminde gösteren törpü işçiliği yanında zımparalanmış yüzeylerdir. Bu iki alet işçiliğin özellikle *DN.24*'deki kabartmalar üzerinde –ve kısmen *DN.37*'deki figürlerde- izlenebilen uygulama alanları açısından tercih edilmesine yönelik en çarpıcı fark, figürlerin çıplak vücut yüzeylerinin giysi yüzeylerindeki

[432] Krş. Borchhardt, Myra: 125, dn.122
[433] Bu kabartma günümüzde Atina Milli Müzesi'nde (Env. Nr. 1825) sergilenmektedir.

törpü işçiliğinin ötesinde ileri bir zımpara aşamasına tabi tutulmuş olmasıdır. Sonuçta, her iki mezara ait sahnelerde de fon ve figürler az ya da çok oygu aletlerinin izlerini taşırlar, ne var ki bu yüzeyler ustalar tarafından bir boya tabakasının ardında kalacak inceliğe ulaşmış yeterlilikte görülmüştür. Nitekim söz konusu kabartmalar yalnızca Myra'da değil Likya'nın genelinde en iyi korunmuş boyalı örnekler arasında olmalarıyla da nitelik kazanır ve bu yönleriyle de erken araştırmacıların çalışmalarında sıklıkla anılmışlardır[434].

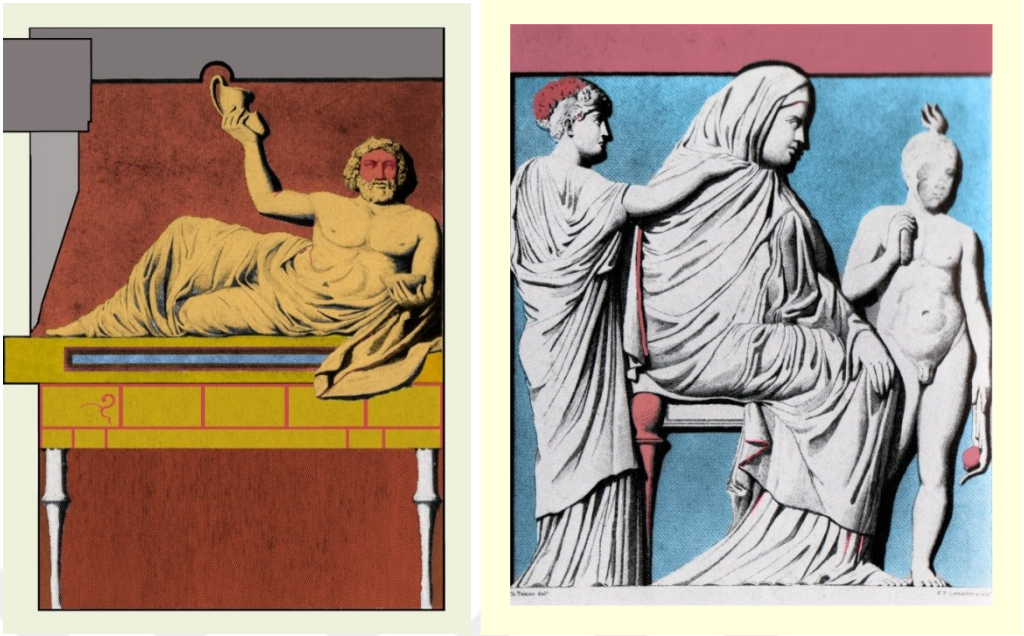

Resim 3.16: DN.24, Sofa Kabartmaları, G. Scharf'ın Renkli Çizimi (1841)

DN.24'ün sofa içerisinde bulunan kabartmaların boyamaları üzerine, C. Texier'in sunuşundaki -kline örtüsünün süslemeleri ve de taburede meander motifleri gibi- bazı kısımlara nazaran daha isabetli görünen G. Scharf'ın 1841'de yayınlanan incelikli renklendirilmiş canlandırması (Res. 3.16) ötesinde pek az yeni şey eklenebilir (Lev. 102; Res. 3.17). Solda yer alan kline üzerinde uzanan bey sahnesinde kabartma fonu tamamen kırmızıya boyalıdır. Figürün kısmen yüzünde göz ve burun çevresi ile kasık kısmına yakın bir noktada açıkça tespit edilebilen kırmızı pigment kalıntıları bulunur. Saçlar olasılıkla sarıya boyalıdır. Vücudun çıplak kısımları bugün yer yer koyu bir renge bürünmüş tabakalar yanında daha açık tonda izlenen sarı ile renklendirilmiş; gövdede sağ taraftan kasığa doğru inen kısımda ve

[434] Bkz. Fellows, 1841: 197 vdd., bk. 200-201 sayfalar arasında bulunan renkli levha.; Spratt ve Forbes, 1847: 133.; Texier, 1849: 208 vd., 239 vdd, Lev. 225-231; Lethaby, 1915: 16, 19, Lev. XVII-XIX, Lev. XXVI; Petersen ve Luschan, 1889: 30 vdd. Ne var ki bu kayıtlar yanı sıra, günümüzde izlenebilen renk kalıntıları üzerine gözlemlerimiz ve çalışmamız sırasında uygulanan fotografik analizlerin sonuçları, boyama kompozisyonlarına dair ancak genel bir fikir edinilebilinmesini sağlar; öyle ki çalışmada kullanılan yöntemlerle renklerin açıkça belirlenebildiği alanlar kadar bu çabaların yetersiz kaldığı durumlar da mevcuttur. Bu konuda ve dahası boyamanın pigment ve olası diğer içeriklerine dair belirsizlikler ancak kimyasal ve optik analizlerle açıklığa kavuşturulabilir.

yukarı kaldırılmış kolun dirsek içi ve koltuk altı gibi uzuvların katlandığı bazı alanlar çizgisel olarak kırmızı ile vurgulanmıştır. Bacakları örten kumaş çıplak üst gövdedeki görünümle yakın tonlar gösterir. Kline şiltesi yüzünde dışta kırmızı ve içte ona bitişik sarı renkli konturla çizilmiş dörtgen bir çerçeve bulunur. Bunun içerisindeki alan G. Scharf tarafından beyaz fon üzerinde mavi renkte, ayrıntıları belirtilmemiş bitkisel bir bezeme ile canlandırılmış fakat bugün yalnızca mavi pigmentler biçiminde algılanmaktadır. Şilteden aşağı sarkan kısımdaki boyamaları ise Scharf, üstte sol başta içerisinde bir hayvan figürü ile çizilmiş bir adet ve altta her iki uçta olmak üzere ikişer adet dörtgen alanlara bölünmüş olarak canlandırmışken analizler bunlara ek olarak alanın üstte yan yana sıralanan, yüksek ve geniş 5 adet dörtgen alana bölünmüş olduğunu gösterebilmiştir. Bir diğer tespit uzanmış figürün dayandığı yastıkta kıvrım ve katları takip eden kırmızı çizgilerdir. Diğer yanda Scharf'ın arka planı mavi ve figürler üzerinde sarı, eflatun ve kırmızı boyalı olarak gösterdiği karşı duvardaki yas sahnesinde bugün yalnızca fonda mavi, çeşitli kesimlerde kırmızı olmak üzere iki renk tespit edilebilmektedir: Kırmızı, sahneyi yukarıda sınırlayan hatıl yüzünde; kadının arkasında yer alan genç kızın saçlarında; kadının oturduğu taburede; figürlerin elbise kıvrım ve katlarının belirtilmesinde kullanılmıştır. Scharf, kadın figürünün *hymation* altından görünen *chiton'*unu tamamen kırmızı boyalı göstermiş, fakat bu renk en azından günümüzde yalnızca *chiton*'un kat ve kıvrımları üzerlerinde çizgisel olarak izlenmektedir. Onun canlandırmasında kadın ve genç erkeğin saçlarının sarı ile boyandığı görülse de buna dair pigment kalıntıları tespit edilememiştir. Grubun diğer bir sahnesi olan çıplak oğlan kabartması üzerine Atina'da sergilendiği alandaki kısıtlı gözlemlerimiz ancak fonun kırmızı ile boyalı olduğunu doğrulayabilmektedir (Lev. 102).

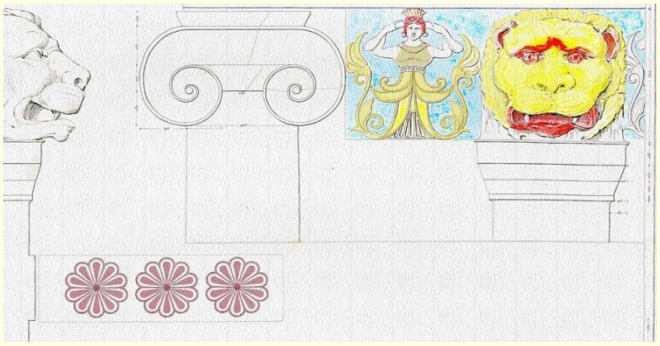

Resim 3.17: DN. 24, Sofa Kabartmaları, Renklendirme Önerisi.

DN.37'nin *pronaos*unda bulunan kabartmalar üzerinde mavi, kırmızı, sarı ve beyaz renkler tespit edilmiştir. Kapı üzerinde, kırmızıya boyalı taşkın bir çerçeve içerisinde yer alan ölü yemeği sahnesi, fonunun olasılıkla farklı renklerle boyanmasıyla ikiye ayrılmıştır (Res. 3.18: a; Lev. 38: d, Lev.105). Solda ayakta duran erkek figürlerinin arkasında mavi açıkça görülebilirken, sahnenin kline üzerinde uzanan erkek kabartmasından başlayarak sağ yarısının fonunda mavi pigmentler izlenmez; burada oldukça sınırlı alanlarda kırmızı pigment kalıntıları tespit edilmiştir. Kırmızı, sol başta yer alan erkek figürünün elbise ve ayaklarında, kısmen kline örtüsünde, taburede ve sağ başta bulunan kız çocuğunun saçlarında kullanılmıştır. Boyamaları nispeten daha iyi korunmuş aslan başı ve bitey tanrıçalar üzerinde ise kırmızı, sarı ve beyaz renkler görülür. Aslan başının yüzü ve yeleleri sarı; göz ve göz çevresi ile hafif aralanmış ağız içi kırmızıya boyalıdır. Kulak içlerinde hafif kırmızı pigmentler bulunur. Mavi bir fon önünde yer alan Bitey tanrıçaların ise vücutlarının alt kısmını oluşturan bitki dalları koyu bir renkle konturlanmış ve içleri sarıya boyanmış; beli vurgulayan kemerde ise beyaz fon üzerine yine koyu tonda görülen bir renk ile verilen noktalarla bezenmiştir. Üst gövdeyi örten kolsuz giysinin kenarlarında kırmızı konturlar bulunur. Baş üzerinde bulunan kalathosun ağız kısmı kırmızı ve gövdesine koyu bir renkle konturlarlanmış sarı şua motifleri çizilmiştir. Saçlar kırmızıya ve yüzde göz çevresi bugün siyaha yakın izlenebilen koyu bir renk ile boyanmıştır.

a

b

Resim 3.18: DN.37 Sofa Kabartmaları, Renklendirme Önerisi.

a.Ölü Yemeği Sahnesinde Mekansal Ayrım
b. Bitey Tanrıça, Aslan Başı ve Rozetler

3. 2. 2. 1. 5. Yazıtlar

Yazıtlar (Lev. 114; Bkz. Katalog) ancak son aşamada düzgünleştirilmiş doku özelliklerine kavuşan cephe yüzeylerine, -harfler için metal keskiler ve Likçe'de sözcük ayırıcı noktalar için ince sivri uçlu- murçlar kullanılarak oyulur. Likçe yazıtlarda karakterler yatay satırlar üzerinde, ortalama 2 - 6 cm arasında değişen yüksekliklere sahiptir; *DN.16* (TL 89) *ve DN.17* (TL 90)'deki oldukça eğik biçimli örnekler dışında genellikle dik hatlıdırlar. Eski Yunanca yazıtlarda ise ortalama 1 - 3 cm yükseklikteki harfler dik biçimli oyulmuştur. Bazı Likçe mezar yazıtlarında karakterlerin içi kırmızı-mavi/yeşil renklerle boyanmıştır.

Yazıtların yer seçimini belirleyen, temelde içeriğin, görünür bir alanda, okunabilir bir mesafede sunma gerekliliği yanında metnin bölünmeden sığdırılmasıdır. Böylelikle aidiyet ve cezaya yönelik uyarı içeriğinin[435], genelde olduğu gibi doğrudan tek bir mezara ya da nadiren bir mezar grubuna bağıntısı sağlanır. Bu işlevlere dönük etkenler temelinde yazıtlar, Myra'da

[435] Likya mezar yazıtlarının içerikleri hakkında genel olarak bkz. Bryce, 1986: 116 vdd.

da görüldüğü gibi cephe ve planda (sofa ve/veya çift odalı olup olmadığı) -dolayısıyla boyutta- çeşitlilik gösteren kaya mezarları üzerinde uygulanabilir olmalarına bağlı olarak değişik mimari birimler üzerinde konumlandırılmış olabilirler[436]: Likya cephesinde görüşe uyumlu eksenlerde uzanarak, düşey ve yatayda geniş yüzey alanı sunan kat kirişi ya da tavan kirişi -çok katlılıkta kat kirişi lehindeki tercihle-, sıklıkla kullanılırken, köşe dikmeleri ve direkler nispetle daha az tercih edilen diğer alanlardır.

Sofalı mezarlar söz konusu olduğunda ise yazıtlar genellikle daha korunaklı bu giriş mekânlarında; mezar odası cephesi üzerindeki kat kirişi yüzünde (*DN.17*'de TL 90) ve yan duvar yüzlerinde (*BN.84'de* TL 87)[437] yer tutar. Bu genellemeler yanı sıra duruma özel uygulamalara da rastlanır: *BN.87*'de yazıtın (TL 94) sofa yerine dış cephede, oldukça yüksek konumdaki tavan kirişi üzerinde yer alması, metinde[438] bir mezar grubuna gönderme yapıldığı önerisinden hareketle açıklanabilinir: Burada *BN.86, BN.87* ve onların üzerinde yer alan *BN.91* no.lu münferit mezarlardan, bitişik düzende oluşan, *Hurttuweti* ailesine ait bir tesis söz konusudur[439]; yazıtın tüm tesisi kapsayacak şekilde dışarıda ve mezar sahibinin gömüleceği *BN.91*[440] tarafında, ona yakın konumlandırılmasıyla bu ilişki belirtilmek istenmiştir[441].

Hurttuweti'nin mezar tesisinde yazıtın konumlandırılmasındaki gerekçeler üzerine öne sürülen tezlerin geçerliliği Myra'da bir sofa etrafında çift odaya sahip *DN.29, BN.68, BN.71* no.lu mezarlardaki durumlarla güçlenebilir. Söz konusu mezarlarda yazıtlar tek bir oda kapısının hemen üzerinde (*DN.29*- I. Oda, N.309 a-b ve *BN.71*-II. Oda, TL 97*)* ya da (*BN.68*- II. Oda, CIG 4302*)* olasılıkla belli bir mezar odasıyla ilişki gösteren yönelimle, ona yakın bir konumda yer alır. Bu durum yazıtlar açısından, olasılıkla yaptıran kişinin/mezar sahibinin odasını belirtmek amacına hizmet eden bilinçli bir yer seçiminin yapılabileceğine işaret eder. Örneğin *DN.29*'da iç cephe kat kirişi yüzünde sağdaki mezar odası kapısı üzerinde başlayan yazıt, hemen yandaki sofa duvar yüzünde devam ettirilerek bir yerde kesilmiş, metnin diğer

---

[436] Ne var ki Likya'da "*Bellerophon Mezarı*"nı nitelediği düşünülen yazıtın mezar cephesinden ayrı, özgün konumu gibi bir istisna mevcuttur, bk. Işın ve Yıldız, 2017: 90 vd.; Bu konuda diğer bir ilginç durum Ksanthos'da "*Padrama*"ya ait mezarda -*R 17*- oda içerisindeki bir ölü yatağı üzerine -rezerv amaçlı- kazınmış Likçe (TL 49) yazıttır, bkz. TAM I, TL 49; Demargne, 1974: 41 vd., Lev. XIX-XX.

[437] Borchhardt, 2005, 146 vd.'da bu mezara ait TL 87'nin dışarı yerine "*şaşırtıcı*" biçimde sofa içerisinde yer alması, yazıtın burada sol yan duvar yüzündeki konumuyla erkeklerin dünyasına ayrılmış taraf olarak mezar sahibine ait ölü yatağını işaret etmesi görüşüyle bağlama oturtturulmak istenir.

[438] Yazıtın Bryce, 1986: 80, nr.94'deki çevirisi şu şekildedir: "This building Hurttuweti has built (it) for his wife. And they will place him and his wife and Haχãna within the upper building, and they will place anyone (else) upon them. If (someone) places anyone (else) upon them, the Lycian itlehi will pass judgement upon him". Ayrıca Almanca çevirisi için bkz. Borchhardt, 1993: 11.

[439] Borchhardt, 1993: 8–12; Krş. Seyer, 2008: 336 vd., 345, dn. 42;

[440] Borchhardt, 1993: 11 vd. J. Borchhardt *s*öz konusu yazıtın çevirilerine dayanarak Myra'da *BN.87* (Borchhardt, Myra: Mezar No.10) cephe yüzündeki, "*Hurttuweti*" ve karısına aidiyet belirten yazıtta (TL 94), *"Onlar; o ve onun karısı ve Haχãna da üstteki yapıya konulacaklar..."* ifadesiyle hemen yukarıda yer alan *BN.91*'e (Borchhardt, Myra: Mezar No.9) işaret edildiği önerilmektedir. Krş. Schweyer, 2002: 27 vd. 172.

[441] Borchhardt, 2005: 151.

bölümleri ise dış cephede sağdaki köşe dikmesi yüzünde yer tutmuştur. İlgili yazıtta mezarın sahibi/yaptırıcısı olarak okunan *"Ddepñnewe"* ismi metin bütünlüğünden ayrı olarak, ikinci kez büyük puntolarla sağdaki mezar odası (Oda I) kapısının yatay dilmesi üzerinde kazınmıştır. J. Borchhardt'ın Likya kültüründe "sağ"-"sol" yönlere cinsiyet ayrımı atfeden yaklaşımında[442], sol tarafın erkeklere ve sağ tarafın kadınlara ayrılmış olduğu önerisine, mezar sahibine işaret eden yazıtların solda yer tuttuğunu gösteren örnekler açısından da dayanak sağlanmaya çalışmış olsa da buna karşıtlık segileyen *DN.29*'daki durumun epigrafik ilişkiler yönünden çıkarım sağladığı özel bir durumdan kaynaklandığını ileri sürülerek, "*Ddepñnewe"*nin –"ilk"- karısı ile birlikte soldaki, iki ölü yatağı içeren mezar odasını (oda II) kendisine rezerv ettiği sonucuna varılır[443]. Oysa planda (Lev. 34: b) soldaki (güney) mezar odasının (Oda II) cepheye yamuk uzanımının açık bir şekilde sağdaki (kuzey) odanın (Oda I) ilksel konumundan kaynaklandığı dolayısıyla sağdakinin daha önce oyulduğu ve hemen üzerindeki –mezar sahibi isminin ayrı ve büyük puntolarla ikinci kez kapı üzerinde tekrar edildiği- yazıtla tahsis edildiği anlaşılır. Sonuçta soldaki (güney) mezar odası, olasılıkla zaman içerisinde oluşmuş bir planlamanın ürünü olarak yazıtta da belirtilen ailenin ikincil üyeleri[444] için sonradan yapılmış; yazıtın dışta sağ köşe dikmesi yüzüne uzanan bölümüyle ortaya çıkan kopuk ve dağınık yerleşimi bu sonraki planlamanın etkisiyle oluşmuştur[445].

Myra'daki ilgili veriler açısından mimari elemanlar ve de kabartmalı yüzeylerin üzerindeki uygulamalara nispetle daha fazla sayıda (5 adet) mezar üzerinde korunmuş örneği bulunan boyalı yazıtların renklendirilmelerinde nadiren sarı; sıkça kırmızı ve açık mavi kullanılmıştır. Tüm örnekler bu renkler kullanılarak, farklı çeşitlemelerle atlamalı bir tertip içerisinde boyanmıştır: *DN.17*'de olduğu gibi birbirlerini takip eden satırlar sırasıyla bugün

---

[442] Borchhardt, 2005: 143 vdd.

[443] Borchhardt, 2005: 151. J. Borchhardt'a göre sağda (kuzeyde) bulunan mezar odası (*Oda I*, bk. burada: Katalog, *DN.29*, Lev. 32) *Ddepñnewe* tarafından ikinci karısı *Xatm̃ma* ve kızları *Huzetei* için ayrılmışken; solda (güneyde) yer alan diğer mezar odasına (*Oda II*, bk. Katalog, *DN.29*, Lev. 32) kendisi ve ilk karısı defnedilmiş olmalıdır.

[444] Zira Tlos'ta 2018 yılında ortaya çıkarılan bir kaya mezarının üzerinde yer alan, cümle kuruluşu ve sözcük farklılığı taşımakla birlikte benzer içerikli iki Likçe yazıtta okunan "*sedi"*nin, Likçe yazıtlarda bir tür akrabalık ilişkisi –koca, eş; damat; soy, nesil; ikinci dereceden soy- anlamı taşıdığı düşünülen "*sidi*" kelimesi ile benzerliği tartışılmış ve Tlos örneğindeki içerik ışığında "*sedi*" sözcüğünün bir akraba ünvanı değil ama "*yasal bir durumu gösteren...*" anlam taşıdığı gösterilmiştir, bkz. Korkut ve Tekoğlu, 2019: 169-188, öz. 173-178. Bu bağlamda R. Tekoğlu tarafından kelimenin "*varis*" olarak önerilmiş karşılığı açısından Myra N 309 no.lu yazıta getirilen "*Bu mezarı Ddepñnewe, eşi Xatm̃ma için yaptırdı. İçine Xatm̃ma'yı ve onun varisini koyacaklar..."* şeklindeki yeni anlam içeriği, Borchhardt, 2005: 151'de öne sürülen *Ddepñnewe*'nin iki eşli olduğu ve Myra'daki *DN.29* No.lu kaya mezarının bir odasını ilk eşiyle kendisine ayırdığı ve diğerini Myra yazıtında bahsedilen *Xatm̃ma*'ya ikinci eşi olarak rezerv ettiği düşüncesi ile örtüşmektedir. Zira böylelikle *Xatm̃ma'*nın kendi soyundan gelen kişilerin, "*sedi*" sözcüğüyle beliren bir statüde diğer eşin soyundan ayrılarak defin hakları korunmuş olmalıdır.

[445] Nitekim Likya'da defin hakkı belirlenmiş kişilerin arşivlerden bakılarak mezar yazıtına sonradan eklendiği bilinmektedir, bkz. Avcu, 2014: 15 vd.; Mezar sahibinin bu konudaki talimatlarının belediyede ya da tapınakta arşivlendiği hakkında bkz. Bryce, 1986: 50, dn. 14.

oldukça silik biçimde izlenen olasılıkla sarı ve ardından açıkça izlenebilen kırmızı renklerle değişmeli olarak boyanmışken, *BN.61* mezar yazıtında yalnızca 2. satırda kırmızı boya izleri bulunur. *BN.83* ve *BN.92*'de ise yazıtlar harf bazında sırasıyla mavi-kırmızı renklerle atlamalı boyanmıştır. *BN.87*'de ise bugün yalnızca tek bir harf içerisinde kırmızı boya görülür. Myra nekropollerinde bulunan (24 adet) mezar yazıtlarının yalnızca 1/6'sına denk gelen boya uygulamasının tüm örnekleri Likçe yazıtlar üzerinde tespit edilebilmiştir. Bu durum bölgede Tlos, Pınara, Kandyba ve Limyra'dan boyalı olduğu bildirilen mezar yazıtlarının[446] da Likçe oluşuyla örtüşmektedir. Elbette bu dar kapsamlı istatistik, doğa etkileri ile estampaj/alçı gibi kopyalama yöntemlerinin aşındırıcı etkilerine[447] maruz kalarak renklerinden yoksun kalmış yazıtlar yanında, -Eski Yunanca veya Likçe- bazılarının hiç boyanmamış olabilecekleri de göz önünde alındığında bir durum tespiti olarak değerlendirilmelidir. Bu durum kazınmış yazıtların neden renklendirildiği sorusuna verilebilecek cevapların kapsamını kısıtlamakta, dolayısıyla konuya özel sonuçlar çıkarmak konusunda yetersiz bırakmaktadır. Ancak biliyoruz ki renkle ve de Myra örneklerimizde olduğu gibi renklerin karşıt kullanımıyla başlı başına dikkat çekme, görülebilir olma isteğinin sağlanması yanı sıra saygınlığın vurgulanması ve de kutsal olana dair bir içerik yüklenerek[448] anlam bütünlenmesi[449] bu konuda diğer etken sebepler olarak sunulmuştur. Sonuç olarak diğerleri yanında bu görüşler konumuz açısından daha rafine bir soruyu öne çıkarır: Likya kaya mezarı yazıtları kutsallıkları ve öte dünyaya ilişkin bağlamları nedeniyle mi boyanmaktaydı?

3. 2. 2. 2. Mezarların Dış Çevresi - Ön Alan, Kaya Fonu, Kaya Duvarları

Myra'da kaya mezarı cepheleri, zaman zaman mekânsal bir işlev yüklenecek boyutlar içerisinde dar ya da geniş bir ön alanla tasarlanmış olmakla birlikte azımsanmayacak kadarında önde ancak dar bir seki bulunur; bazılarında da böylesine alanlara hiç rastlanmaz. Standart olmayan bu durum doğrudan tespit edilemeyecek birbiriyle ilişkili çok sayıda etkene bağlıdır. Fakat bu alanların, mezar cephesinin kaya yüzünde işlenmesinin, yani yapım sürecinin kaçınılmaz bir sonucu olarak inşa tekniği nedeniyle her koşulda ortaya çıktığı söylenebilir. Çünkü mimari elemanlar kaya yüzüne oyulduğunda cepheyi çevreleyen kaya yüzü de özellikle yanlarda ve alt kısımda oyularak geriye ittirilmiş olur. Böylelikle kaçınılmaz

[446] Bu konuda 19. yy. seyyahlarının tespitlerine dair genel bir derleme için bkz. Duggan, 2016: 272-274; Ayrıca Limyra için bkz. Kuban, 2012: 81.
[447] Konuya dair dikkat çekici tespitler için bkz. Duggan, 2016: 273 vdd.
[448] Duggan, 2016: 270, 271, 280.
[449] "...in the Greek verb, γράφω (grapho), embracing both colour and shape in the making of signs, hence epigraphy, is literally the study of coloured signs (γραφαί), or when the colour and its support is lost, that of the vacant shadow shape left in the material surface." bkz. Duggan, 2016: 270, 273 vdd.

olarak, mezar cephesinin doğal kaya yüzünden ne kadar içeriye konumlandırıldığına bağlı olarak geniş ya da dar, yanlarda düşey konumlanan kaya duvarları ve eşik önünde de ondan daha alçakta fakat ileride kalan bir zemin oluşur. Asgari ölçülerdeki bu alan gerektiğinde inşaata ilişkin bazı ihtiyaçların kolayca gerçekleştirilmesine ve elbette ölünün mezar içine sokulmasına olanak sağlar. Zeminin ve de kaya duvarlarının, boyutsal niteliği, daha da ötesinde varlığı, mezar sahibinin -cephe tipi seçimi, geniş bir ön alan vb.- istekleri, nekropol kayalığının topografyası, uygulamanın yapılacağı kaya yüzünün yapısal özellikleri ve teknik imkânlar gibi faktörlerle belirlenmiş olmalıdır. Dolayısıyla normalde teknik olarak oluşan bu seki ya tamamen tıraşlanarak cepheyi çevreleyen kaya yüzüne dönüşür ya da tüm bu faktörler uyumlu şekilde bir araya geldiğinde ölü töreni ya da anma gibi bazı pratiklere alan sağlayan bir mekân karakterine kavuşma potansiyelindedir.

Genelde, çok sayıda mezar barındıran nekropollerde, kayalığın dik ya da eğimli karakteri mezarların gruplaşma biçimlerinde etkilidir. Örneğin Ksanthos'un kuzey nekropolisinde ya da Limyra Nekropol II-III-V'de kayalık arazinin, Myra nekropolleri ya da Pınara'nın "Güney Nekropol" kayalıkları kadar dik olmaması nedeniyle mezar cephelerinin konumlanmasında diğer iki örneğe göre daha serbest; yatayda genişleyen; ayrışmış bir mezar topluluğu ortaya çıkmış, mezar önlerinde eğimli yamaçların olanak tanıyacağı daha geniş ön alanlar zahmetsizce oluşturulmuştur. Myra örneğinde olduğu gibi dik kaya yüzünde seçilen nekropollerde ise üst üste ve yan yana konumlanan mezarların ön alanları genelde yol ağının birer parçası olacak biçimde[450] asgari kullanımı sağlayacak kadar boyutlandırılırken; en geniş ön alanlara sahip mezarlar -ki bunlar Myra'da çoğu zaman yazıt taşıyan, kabartmalarla bezeli, sofalı olmalarıyla nitelik kazandırılmış büyük boyutlu cephe tiplerindedir- genelde mezarlık grubunun kenarlarında, eğimin arttığı aşağı kısımlarda ya da grubun dışındaki uygun alanlarda yer alırlar.

Myra'da tespit edilen kaya mezarı cephelerini saran kaya fonu, *DN.24*'de örneklendiği üzere nadiren kabartma figürlerle donatıldığı durumlar dışında hemen her zaman kaba yumrulu fakat düzgün bir satıhla karakterize olur. Kaya mezarlarının taşkın mimarisini bir miktar geride çevreleyen bu işli yüzeylerin Doğu Nekropol'de bulunan *DN.29 ve DN.34* kaya mezarlarında, cephenin yarı yüksekliğindeki ya da kat kirişlerinin dışa taşkın uçları altından başlayarak yaklaşık eşik kirişi üst seviyesine kadar inen kısımları, alışagelmişin dışında daha geriye doğru oyularak düz kenarlı birer niş biçimde oluşturulmuştur. Dörtgen tabanlı bu nişler iki mezar odasına sahip *DN.29*'da cephenin her iki yanında bulunurken, *DN.34*'de yalnızca

[450] Tlos'da da tespit edildiği gibi, bkz. İşkan ve Çevik, 2001: 169.

sol tarafta yer alır. Buradaki niş cephe açıklığı dışında, sol yanıyla da bu yönde bir miktar aşağı seviyede bulunan *DN.35*'e doğru açıktır. Bunların ölü törenleri ve sunular ile olası ilişkilerine ileride ilgili bölümde değinilecektir.

Likya cepheli mezarların yalnız düz damlı örneklerinde genellikle örtü üstündeki kaya yüzü, dam boyunca 0.15-0.40 m aralığındaki yükseklikliere ulaşabilen iç bükey bir kanal biçiminde işlenir. Böylelikle cephenin boyut etkisi onu her yönde geride kalarak saran bu kayalık fonla da vurgulanmış olur. Yanlarda ön alan zeminini sınırlayan kaya duvarları söz konusu olduğunda, çoğu zaman bunların iç yüzlerinin de düzgünleştirildiği görülür. Semerdamlı, beşikçatılı ve tapınak cepheli tiplerindeki bazı mezarlarda çatının geriye uzanan boyutu çoğu zaman yapı gövdesini takip edecek biçimde kayadan ayrıştırılarak işlenmiştir. Bu tip cephelerde çatılar, mezarın konumlandığı kayanın konumuna bağlı olarak, *DN.42, BN.63, B.81, BN.84, BN.96, BN.97*'de görüldüğü gibi tamamen açıkta kalacak biçimde kayadan ayrıştırılabilir ya da *DN.37*'deki (ve ihtimalle *DN.11*) gibi kendinden bir miktar yüksekte niş şeklinde geriye doğru oyulan kaya bloğu içine doğru işlenmiş olabilirler.

Ön alanlar Myra'nın tamamlanmış ve korunmuş mezarlarının tümünde ortalama 0.30 m enli birer seki biçiminden 10 m^2'yi aşabilen mekânlar şeklinde düzenlenmiştir. Genelde kabaca düzgünleştirilmiş, kendi içinde dengesiz yüzey dokusuna sahiplerdir, zemin birçok örnekte öne doğru eğimlidir. Tek cepheli tiplerde, boyu[451] genelde asgari cephe genişliğini gözeten, mezarın konumlandığı kaya alanının yapısallığına bağlı olarak da eni[452] artabilen, cephe ile doğrudan bir mekân ilişkisi gösterir biçimde, seviye farklılıkları; kaya duvarları; basamaklar vb. gibi çeşitli sınır vurgularına sahip olabilen alanlardır. Mezarın üç boyutluluğuna bağlı olarak yapının diğer cepheleri önünde de bu tür alanlar bulunur.

Doğu ve batıdaki nekropolün dik kesimlerinde kaya basamakları ya da kaya yolları ile bağlantı sağlanan teraslar biçiminde mezar önleri boyunca uzanırlar. Bu tip mezar yerleşiminde ön alanlar çoğu zaman yalnızca seviye farklılıklarıyla bireyselleşir. Güney Nekropol'de mezarlar tek başına ya da ikili, dörtlü grup oluşturur biçimde konumlanırlar ki bireysel olanlar grup içerisindekilere –özellikle dörtlü grubun üstünde yer alanlara- göre daha enli ön alanlara sahiptir. Myra nekropollerinde yan yana dizilmiş mezarlarda ön alanlar genelde 0.40 m ile 1.00 m arasında değişen (cepheye dik genişlikleri) enlerdedir. Batı Nekropol'de *BN.75, BN.77, BN.78*, *BN.91* ve Güney Nekropol'de *GN.51, GN.52*, kayalığın dik yükseldiği bir kesimde, herhangi bir kaya yolunun ulaşamadığı bir konumda yer alırlar ve altlarında bulunan mezar cephelerinin dam üstlerine bir miktar geriden tabanlarıyla bitişirler.

[451] Cepheye paralel doğrultudaki yatay ölçüsü.
[452] Cepheye dik doğrultudaki yatay ölçüsü.

Bu durum ön alanlarının seki biçiminde, cepheye dik uzanan ölçülerinde ortalama 0.10 m eninde ayakta durmayı dahi imkânsızlaştıracak kadar dar tutulmalarına sebep olmuştur. Böylesine durumlarda ölü bedenin mezara çıkarılması, defnedilmesi bir sorun olarak önümüzde yer alır. *BN.77* no.lu kaya mezarı cephesinin eşik kirişi altında alçak bir tabanı andırır biçimde uzanan kaba işçilikle düzgünleştirilmiş kaya yüzüne açılmış iki yuva bağımsız üretilmiş bir zeminin montajlanmasına yönelik bir işleve sahip olabilir: Öyle ki yuvalar cepheyi kapsayacak aralıkla değil de yalnızca sağ tarafta bulunan, ulaşıma uygun mezar terasına yakın konumlandırılmıştır. Ayrıca 17 x 15 x 10 cm ölçülerindeki, düzgün dörtgen formları bu türden bir yapısallığa uygun niteliktedir.

Daha geniş ön alanlar Doğu Nekropol'de mezar topluluğunun kenarında konumlanan *DN.24*; kayanın eğim kazandığı aşağı kısımda yer alan *DN.17*[453] ve dik kaya yüzündeki topluluktan ayrışmış durumda yakın çevrede yer alan *DN.11, DN.37, DN.38, DN.39* no.lu mezarlarda, Batı Nekropol'de topluluğun kenarlarında özellikle *BN.67, BN.68, BN.86 ve BN.87*[454]; topluluktan ayrışmış durumda daha bireysel konumlanan *BN.63, BN.73, BN.74, BN.81, BN.93, BN. 97, BN.98, BN.101* no.lu mezarlarda; Güney Nekropol'de nispeten *GN.47, GN.48* no.lu mezarlarda bulunur. *BN.70*, *BN.71*; *BN.86, BN.87; BN.92, BN.93'* de olduğu gibi geniş bir ön alanın herhangi bir fiziksel sınırlama getirilmemiş biçimde ortak kullanıma sunulduğu durumlar da oluşmuştur[455]. Birden fazla yüzleriyle kayadan ayrıştırılmış *DN.42, BN.81, BN.93, BN.94* no.lu mezarlarda ise diğer cepheleri çevresinde de bu tür alanlar bulunmaktadır.

Myra'da yer alan 14 adet kaya mezarının (*DN.13*, *DN.15, DN.18, DN.20, DN.23, GN.50, GN.54, GN.57, BN.72, BN.79, BN.84, BN.86, BN.90, BN.98.*) çevresinde, kaya fonu ve/veya ön alan zemini olmak üzere düşey ve yataydaki iki ayrı düzleme açılmış yuvalar bulunur. Kaya fonuna açılmış yuvalar, genelde mezar cephesinin yaklaşık orta yüksekliğine (Kat kirişi ya da orta hatıl ucu seviyelerinde) hizalanmış, her iki yanda ve bazen de yalnızca tek yanda bir ya da üst üste ikişer adet bulunurlar. Kabaca dörtgen ya da yuvarlak formda açılmış yuvaların ortalama derinlikleri 6 cm civarındayken, pek azında 15 cm'yi geçen yükseklikleri ortalama 10 cm, ve genişlikleri ort 8 cm'dir. Pek çoğunda üst kenar iç yüzeyi aşağı doğru eğimli işlenmişken geriye kalan iç yüzler daha dik açılarla oyulmuştur. Yatay düzleme açılmış yuvalar ise ön alan zemininde mezar cephesinin yan sınırlarına hizalanmış

[453] Borchhardt vd., 2004: 19, 32.
[454] Borchhardt, 1993: 11; Seyer, 2008: 337 vd.
[455] Ön alanların ortak kullanımı mezar sahiplerinin akrabalık ilişkilerine de ışık tutabilir. Limyra'da *Teburseli* ve *Pizzi* mezarlarındaki durum için bkz. Borchhardt vd., 1988: 132. Myra'da bu türden bir ilişkinin mekan tasarımına yansıyışı *BN.86, BN.87, BN.91*'i kapsayan *Hurttuweti*'nin mezar tesisiyle belirir, bkz. Borchhardt, 1993: 8-12; Borchhardt, 2004: 153 vd.; Seyer, 2008: 335 vdd.; Seyer, 2009: 59.

olarak dış köşelere yakın konumlanırlar. İstisnasız yuvarlak formlu bu yuvalar, ortalama 14 cm çapında ve ortalama 14 cm derinliğindedir.

Dış çevresinde bu tür düzenlemelere sahip mezarların birçoğunda yuvalar her iki düzlemde eksiksiz bir bütün oluşturmazlar. Bunlar pek çok kez yalnızca kaya fonunda yer alır, ön alan zemininde karşılıkları yoktur. Fakat *DN.20, GN.54, BN.86* no.lu mezarlarda her iki düzlemde eksiksiz bir bütün oluşturarak korunmuştur. Bunlar doğrusal uzanımlarında kesişen bir hizayla konumlanmaktadırlar. Tüm bu özellikler onların yapısal bir çatkının, büyük olasılıkla bir iskelenin kurulumuna hizmet ettiklerini düşündürür[456]. Nitekim özellikle insani boyutları aşan kaya mezarı cephelerinin tepeden tabana işlenmesinde böylesine bir sistemin kolaylıklar sağlamış olduğu akla yakın gelmektedir. Buna rağmen Myra'daki, inşasında bu düzene gereksinim duyulan pek çok büyük boyutlu mezar cephesi çevresinde yalnızca tek bir düzlemde görülmesi ya da hiçbir iz bulunamaması, ancak yuvaların nihayetinde yüzeylerin tesviyesi sırasında kaybolmuş olmasıyla açıklanabilir. Öyle ki bazı mezarlarda özellikle kaya fonunda yer alan yuvaların işlevsel derinliğini kaybettiği gözlemlenmiştir.

Kaya mezarlarının taşkın mimarisini bir miktar geride çevreleyen kaya fonu, *DN.24*'de örneklendiği üzere nadiren kabartma figürlerle donatıldığı durumlar dışında kaba işçilikle düzgünleştirilmiş yüzeylerdir. Doğu nekropolde bulunan *DN.29 ve DN.34*'ün kaya fonlarının, kat kirişlerinin dışa taşkın uçları altından başlayarak yaklaşık eşik kirişi üst seviyesine kadar inen kısımları, alışagelmişin dışında daha geriye doğru oyularak düz kenarlı birer niş biçimde oluşturulmuştur. Bu nişler iki mezar odasına sahip *DN.29*'da cephenin her iki yanında bulunurken, *DN.35*'de yalnızca sol tarafta yer alır.

3. 2. 2. 3. Sofa

Myra'da, 18 adet kaya mezarı –*DN.1, DN.3, DN.6, DN.17, DN.24, DN.29, DN.42, GN.46, BN.67, BN.68, BN.71, BN.81, BN.84, BN.86, BN.87, BN.89, BN.93, BN.96*- birer sofaya[457] sahiptir (Lev. 113; Lev. 114). Likya kaya mezarlarının yalnızca *III. Grup*'u içerisindeki[458], kaset ve/veya kat sayılarının artmasıyla yatay ve dikey uzamda genişleyen cephe tiplerine özgü bir tasarım olarak sofalar, dış cepheleri çoğunlukla iki katlı-üçer kasetli[459] olarak düzenlenmiş kaya mezarlarında bulunur ve bunu iki katlı-ikişer kasetliler[460]

[456] Seyer, 2008: 337 vd., dn.17,19.
[457] Bkz. Borchhardt, Myra: "*Vorraum*", 106.
[458] Tlos kaya mezarları açısından aynı tespit için bkz. İşkan ve Çevik, 2001: 170.
[459] Bölge örnekleri için bkz. Limyra: Kuban, 2012: *NI /2-NV/89*, 133,359; Pınara: Childs, 1978: 11 vd., Res.5; Tlos: İşkan ve Çevik, 1999: 426, 430, Çizim:2

ve ardından iki kasetliler[461] izler[462]. Mezarların dış cephesi, strüktürü arasındaki boşluklardan sofaya geçiş sağlar ve örtü konstrüksiyonu dışında, kapalı kasetleriyle genellikle mezar odası cephesinde tekrar edilir. Dış ve iç cephelerde kaset sayısı ve düzeni açısından farklı tipler gösteren *DN.29* ve *DN.71* dışında kalan 11 adet mezar bu anlamda kendi içinde uyumlu tasardadır: *DN.1, DN.3, BN.68, BN.86, BN.93* No.lu 5 adet mezar iki katlı-üçer kasetli (*III a 7* tipi); *DN.17, DN.24, BN.89*, iki katlı-ikişer kasetli (*III a 6* tipi); *DN.42, BN.84, III c 1* tipi; *BN.96 III ç* tipi cephelere sahiptir.

BN.71'in dış cephede üst kat kasetlerinin kapalı tasarlanışı genel duruma istisna oluşturur. Mezarın sofa tavanı, dıştaki bu kısmi kapalılığa bağlı olarak birinci kat seviyesindedir ve dolayısıyla mezar odası cephesi yalnız alt kat kaset sayılarında uyumlu bir cephe düzeni gösterir. *BN.87* No.lu mezar aykırı bir örnek olarak, köşe dikmeleri ve eşik-tavan kirişleri arasında herhangi bir yapısal bölümleme yapılmadan tamamen açık bir dış cephe ve içte *III a 5* tipi cepheyle tasarlanmıştır. Diğer 4 adet (*DN.6, GN.46, BN.67, BN.81*) sofalı mezardaki cephe tipi ilişkisi, çeşitli derecelerde tahribata uğramış olmaları nedeniyle tespit edilememiştir. Bunlardan *GN.46*'da iki katlı-üçer kasetli; *BN.67*'de iki kasetli; *BN.81*'de iki katlı-üçer kasetli iç cephe düzenlemeleri bulunur.

Sofalar, aynı aks üzerinde yerleşik dış cephe ile bir iç cephe (mezar odası cephesi) arasında yer almalarıyla giriş mekânı karakteri taşır[463]. Myra'ya özgü olarak, *BN.29, BN.68, BN.71* No.lu mezarlarda görüldüğü gibi (Bk. Kat.) dıştaki tek bir ana cephe ardında birden fazla mezar odası söz konusu olduğunda, odaları çevresinde toplayarak farklı eksenlerde konumlanmasına olanak sağlar ve onlara önlerinde ortak kullanılan bir mekân sunar.

Genelde yalnızca ön tarafından trafiğe açık bir geçit olarak tasarlanmış sofaların bu kapalı görünümüne karşılık kısmen özgün bir tasarımı *BN.93* (Lev. 89) ortaya koyar. Mezarın, sofa eni boyunca yapısal özellikleri işlenerek kayadan bağımsızlaştırılmış batı dış yan cephesinde birinci kat -strüktür elemanları arasında kalan kaya duvarı tamamen ortadan kaldırılarak- sofaya serbestçe erişim sağlayacak biçimde açık tasarlanmıştır.

---

[460] Bölge örnekleri için bkz. *Xanthos:* Demargne, 1958: R4, Res. 19-21*; Tlos:* İşkan ve Çevik, 1999: 426, 432 Çizim: 4; *Mastaura?- Dereağzı*: Bridges, 1993: *Tomb 11*, 106 vdd., Res. 33.

[461] *Uylupınar:* Dörtlük, 1977: 11, Res. 9, Lev. 6-8; *Köybaşı:* Benndorf ve Niemann, 1884: I, 137; Borchhardt vd., 2003: 38 vdd., Res. 27-28; *Tlos:* İşkan ve Çevik, 2001: 170; *Pınara:* Benndorf ve Niemann, 1884: 52 vd., Res. 34-35; Kişisel olarak gözlemlenen, Pınara Güney Nekropolde bir adet *III d* cephe tipinde kaya mezarı; *Rhodiapolis:* Kentin güneyinde yer alan nekropolde bir adet gözlemlenmiştir.

[462] Sofalar, bir kasetli (*III a 1, III a 2, III a 3*) cephe tiplerinde görülmez. Bu tespit göz önünde tutularak, İşkan ve Çevik, 2001: 170'de Tlos'dan tek kasetli cepheleriyle "ön-odalı" –sofalı- oldukları bildirilen iki mezar yeniden değerlendirilmelidir.

[463] Borchhardt, Myra: 106'da, bu özelliğine atıfla "*Vestibilium*" olarak, Roma mimarisi terminolojisiyle isimlendirilir. Bu ve sofanın Likya konutuyla ilişkili bir mekân olabileceği önerisi için Bkz. Borchhardt vd., 2004: 33, dn. 40; Seyer, 2008: 340.

Sofalar dış ve iç cepheyi yapısal bütünlük içerisinde birbirine bağlar. Öyle ki dış cephede taşkın uçlarıyla görünen hatıllar, Myra'daki çoğu mezarda sofa yan duvarlarında uyumlu bir devamlılıkta iç cepheye doğru uzanarak burada yan yüzleriyle görünüme giren köşe dikmeleriyle bütünleşir[464]. Buna rağmen bir diğer cephe veya cepheleriyle bağımsızlaştırılmış *DN.42, BN.81, BN.84, BN.93, BN.96* No.lu mezarların hiçbirinde, yan cephelerde taşkın uçları görünen tavan kirişleri sofa tavanında devamlılık arz etmez. Bu durum mezar odası cephesi ana kirişlerinin dış yan cephelere taşkın uç vermemesi genel örnekler açısından geçerli olsa da bir yan cephesiyle de bağımsızlaştırılmış *BN.93*'de mezar odasına ait tavan kirişi ucu ile eşik kirişinin kıvrık ucu uyumlu bir uzanımla, alışılmışın dışında yana taşkın olarak görünüme dâhil edilmiştir.

Duvar yüzeyleri cephelere nispetle, her ne kadar işçilik açısından göz ardı edilebilecek ilk alanlar olmasına (*DN.1, BN.93*) karşın çoğu zaman cephelerdeki ince yüzey işçiliğini gösterirler. Dış etkenlerden korunaklı yan duvar içleri, strüktür elemanlarıyla çevrelenerek vurgulanmış düzgün yüzeylere sahip olmalarıyla, -*DN.24*'de olduğu gibi- üzerlerine kabartma sahneler oyulmasına ya da –*DN.29*, *BN.68, BN.84*'de görüldüğü gibi- yazıtlar kazınmasına olanak tanır.

3. 2. 2. 4. Kapı

Likya'da kaya mezarı kapı görünümlerine, "*Likya"*; "*İyonik ve/veya Dorik"*; "*Yalın"* olmak üzere dört farklı tarz hâkimdir. Kapalı cephe görünümleri konusunda henüz yerleşmiş bir fikre sahip olamadığımız *I. Grup* ile yalın girişlere sahip *II a* cephe tipi dışında kalan tüm gruplarda, giriş açıklıkları mezar mimarisi görünümünün yapı elemanlarıyla çevrelenerek kapı olarak vurgulanmıştır. Bu vurgunun en sade yapısal biçimi, *II. Grup'*un "*b*" tipinde girişin yalnız dilmelerle çevrelenmesiyle oluşur. Bu görünüme *Tip II c*'de lento ve sövelerin ve hatta bir eşiğin eklenmesiyle bina algısı oluşturulmuş, bu yolla kapı yapının bir parçası haline gelmiştir. Likya Cepheli – *III. Grup*- kaya mezarlarında kapı, bir üst örtü ile gösterişli bir eşik kirişi arasında, tüm boyutlarda gelişebilen ve işlevsel bir mimari yapı görünümü içerisinde yenileri eklenerek tekrar eden[465]; böylesine bir durum içerisinde biçimsel (yapısal) değişime uğramadan kalan az sayıdaki elemanlardan biridir. Eşik kirişi üzerinde, taban dışında üç kenarda, geriye kademelenerek dolanan dilmelerle çerçevelenir. *IV. Grup*'un, mimarilerinde

[464] Pınara'dan iki mezar sofa duvarlarındaki bu hatıl uzanımları üzerine aralıklarla geçmeli olarak dik binen kısa hatıllar da yüzeyden taşan uçlarıyla görünüme dâhil edilmiştir. Bunlardan biri güney nekropolde bulunur. Kaydedilmiş diğeri için bkz. Childs, 1978: *"Landscape Tomb",* 11, Res. 6.

[465] Kapı kasetlerinin tekrarlanmasıyla oluşan durumun işlevsel değil ama sanatsal olarak değerlendirilmesi hakkında bkz. Kjeldsen ve Zahle, 1975: 312-350.

tekrar eden birkaç ortak eleman dışında özgün cephe görünümleri sunan mezarlar, *IV a Tipi'*nde birkaç istisna dışında dilme çerçeveli kapılarla donanmış, *IVb* İyonik ve *IV c Tipi* cephelere ait kapılar ise istisnasız Dorik-İyonik[466] tarzdadır. *V. Grup*'un tapınak cephesini taklit eden mezar kapıları İyonik tarz etkisinde biçimlenir. Kapı boyutları cephenin anıtsal ölçülerine bağlı olarak beklendiği gibi büyür.

Myra'nın nekropollerinde bulunan kaya mezarları gösterdikleri cephe tipleri dâhilinde bu genel tabloya uyan kapılara sahiptir. Bunlar, kaya mezarları bir kısa cepheleri dışında diğer cepheleriyle de boyut kazanmış olsalar dahi tek bir kısa cephede yer alırlar ve giriş açıklıkları düşey yerleşik dikdörtgen biçimlidir. Strüktür ve boyutta gelişkin bir cephe mimarisi gösteren kaya mezarlarında kapının bu ön cephe üzerindeki konumunu ise en başta mimarinin tarzı belirlemiştir. Tapınak mimarisinin cephe görünümlerini baskın bir şekilde sunan mezarlarda - *IV. Grup*'un bazı alt tipleri ve *V. Grup*'da-, kapıların düşey simetri eksendeki merkezi konumları bazı istisnalar dışında, kural olarak değişmez[467]. Buna karşın, *III. Grup* ve *IV. Grup* içerisindeki Likya'nın özgün ahşap yapı tarzını yansıtan kaya mezarlarında giriş açıklığı, eşik kirişi üzerinde yatay dizide tekrarlanan kasetlerden[468] herhangi birinde yer alabilir[469]. Kapı kasetinin seçiminde standart bir kuraldan[470] öte işleve yönelik birçok etken rol oynar. Bu esneklik, kaya malzemenin öngörülemez yapısal bozukluklarının aşılmasında[471]; nekropol kayalığının verimli kullanımına katkı sağlayan bitişik yerleşimli mezar düzeninde cepheler ardındaki odaların birbirleriyle çakışmamasına; giriş-oda eksenlerinin uyumluluğunun sağlanmasında; çift mezar odalarının cephe arkasında yan yana konumlandırılmasında yararlılıklar sağlar. Myra'da kapının konumlandırılması açısından değerlendirilmeye uygun, çift ya da tek sayıda tekrar eden kasetlere sahip 75 adet mezar cephesinin 34'ü sağ, 27'si sol ve 14'ü ortada yer alan kasetlere açılmış girişlere sahiptir. Bunlar arasında, iki kasetli *III a 4 Tipi* 16 adet mezarda giriş açıklıkları sağ ve sola eşit sayıda dağılmış durumdayken, *III a 6 Tipi'*ndeki 15 mezar sol lehindeki bir fazlayla benzer durumu tekrarlar. Kapının, cephenin simetrisine ve odanın bireysel olarak cephesine uygun konumlanmasındaki pratiklik bağlamında, orta kasette yer alması beklenen üç kasetli *III a 7 Tipi* 18 adet mezarda ise ancak

---

[466] "Yine de belirtmek-sınırlandırmak gerekir ki; bu dorik kapı aslında iyonik ile dorik tarz karışımı olup, bir dorik kapı çerçevesine sahiptir ve bu şekilde oluşturulmasının nedeni tam açıklanamamaktadır." Kuban, 2012: 98 vd. Limyra örnekleri için bkz. Kuban, 2012: 93 vdd., 122 vd.

[467] Kuban, 2012: 123.

[468] Likya cepheli kaya mezarlarında kasetler, gerçek mimarideki kapı-pencere açıklıklarının petrifikasyonu olmalıdır. Bkz. Kjeldsen ve Zahle, 1975: 321.

[469] Limyra'daki mezarlar açısından aynı tespit için bkz. Kuban, 2012: 122 vd.

[470] İşkan ve Çevik, 1999: 426'da Tlos örnekleri açısından kapı kaseti seçiminin cephe tiplerine bağlanan "*bir kurala oturm*uş" olduğu kaydedilmiştir.

[471] Bkz. Katalog, *DN. 17*; Borchhardt vd., 2004: 33.

6 adet örnekte bu durum başarılabilmiş; giriş konumları diğer baskın işlevsel etkenlere bağlı olarak 8 adet mezarda sağ kaset ve 2 adet mezarda sol kaset olmak üzere dağılmıştır. Üç kasetli, *III ç Sınıfı* 5 adet örnekte ise girişin orta kasette yer aldığı dört mezar, nekropoldeki kısmen ya da tamamen bitişik düzenin dışındaki yerleşimleri ya da kayadan bağımsızlaştırılmış cephelere sahip olmalarıyla bu anlamda uygun koşullara sahiplerdir.

Cephe boyutlarına ve mezar odası yüksekliğine bağlı olarak değişen giriş açıklıklarının ölçüleri (Lev. 114), kapama sisteminin işlerliğine olanak verecek şekilde sınırlandırılır. Myra'da bulunan *II. Grup* ve *III. Grup*'a ait mezar tiplerinde sapkın örnekler bulunmakla birlikte genelde, -özellikle Likya Cepheli mezarlarda- genişlikler her zaman kısa, yükseklikler ise nispeten uzun bir aralık içerisinde metraj değerleri[472] sunarlar. Kapı açıklığı genişlikleri 0.40 m ile 0.45 m arasındaki değerlerde ölçülürken; yükseklikler 1.35 m ile 1.45 m arasında değişir. Bu ortalama değerler açısından bakıldığında, ait olduğu tip içerisindeki standart ölçüleri göstermeyen cephe boyutlarına sahip mezarların giriş açıklıkları da aynı oranda değişmektedir. Bu durum Myra'da sayısal yoğunluğu barındıran *III a 4*, *III a 6* ve özellikle de *III a 7 Tipi* mezarlar arasında kolaylıkla tespit edilebilir[473]. Bu anlamda ilginç bir uygulama *III a 5 Tipi BN.87*'de izlenir. Mezar cephesi, ait olduğu tipin standart ortalama ölçülerini aşan yüksekliğe sahip olsa da giriş açıklığı konumlanmış olduğu orta kasetin yalnızca yarı yüksekliğine ulaşır. Tapınak mimarisi etkisindeki mezarlar açısından *DN.37* ve *DN.39* ile örneklendiği gibi giriş açıklığı cephe görünüşündeki kapı sınırlarını takip edebilir – ki *DN.37* Likya bölgesinin bilinen kaya mezarları içerisinde en geniş giriş açıklığına sahiptir.- bazen de Limyra N I/6'da[474] ya da Telmessos Amyntas mezarında[475] olduğu gibi -gerçeğe uyarlandığında büyük bir açıklığın söz konusu olacağı- kapalı görünümde işlenmiş kapı kanadı tablalarından birine açılmış olabilir[476].

Myra'da cephe tiplerinin çeşitliliğiyle farklı tarzlarla biçimlenen kapı görünümlerine ve bunların çeşitli boyutlardaki açıklıklarına rağmen, kaya mezarı odaları girişlerinin örtülmesinde yalnızca Likya'nın sürgülü sistemi[477] kullanılmıştır. Kentte bu sistemin varlığını gösteren döşemlerin tamamen ya da kısmen açıkta ve korunmuş olduğu 80 adet mezar bulunur. Temelde bu sistem, kapının hemen ardında açıklığın alt ve üst kenarlarını takip

[472] Krş. Kuban, 2012: 65.
[473] İlgili mezarlar için bkz. III a 4 tipi DN. 5, BN. 67, BN. 103; III a 6 tipi DN. 27, BN.56; III a 7 tipi DN. 1, BN. 59, BN. 68, BN. 71, BN. 86, BN. 93.
[474] Bkz. Kuban, 2012: N I/6, 95, 137 vd.
[475] Texier, 1849: 188, Lev.169; Benndorf ve Niemann, 1884: 40 vd,112.
[476] Mühlbauer, 2007: 145.
[477] Likya kaya mezarı kapıları hakkında genel olarak bkz. Roos, 1971: 26; Borchhardt vd., 1988: 90, 95 vd., Res. 16-17.

edecek biçimde yatay olarak bakışımlı açılmış sürgü kanallarına kısa kenarlarıyla oturan bir taş bloğun sağa ve sola kaydırılmasıyla işler.

Myra'daki mezarlar açısından değerlendirildiğinde, bu sistemin temel işleyiş özellikleri bozulmadan oda tasarımına bağlı bazı farklılıklar gösterdiği anlaşılır. 69 adet mezar odası girişi ardında, eşik kirişiyle organik bütünlük içerisinde, yaklaşık aynı yüzey seviyesinde şekillendirilmiş bir iç eşik yer alır. Oda zemininden yüksekte, üç yanına kadar bağımsızlaştırılabilen bu kaya kütlesinin ön duvar ile bütünleştiği kenarı boyunca, kapının bir yanından başlayarak açıklık genişliğinin en az iki katı kadar uzanan bir sürgü kanalı bulunur.

İç eşik kapı-oda konum ilişkisi ile mekânın boyut ve yatak düzenine bağlı olarak bazı mezar odalarında bir yandaki ölü yatağının kısmen ya da tamamen kısalmasına sebep olur. Genellikle *Triclinium* düzende seki tipi yataklara sahip Tip 5 mezar odalarının çoğunda, iki yanıyla bağımsızlaştırılmış iç eşik açılma yönünde yan duvara doğru uzanır, dolayısıyla buradaki ölü yatağı paraleline nispetle kısalır. Yine Tip 5 düzende fakat hareket alanı boyutlarının artarak mekânın nispeten genişlediği, yüksek konumlanan sedir ya da bank tipi yataklarla donatılmış, *DN.4, DN.5, BN.62, BN.99, BN.103, BN.104* mezar odalarında ise iç eşik, açılış yönünde yatak duvarıyla bütünleşirken sürgü kanalının uygun uzunluğa erişebilmesi için yatağın düşey yüzüne uygun genişlikte bir gedik açılır. Böylelikle açılış durumunda bloğun bir kısmı buradaki boşluğa oturarak kapının tam olarak açılması sağlanır.

Bazı örneklerde iç eşik trafiği hareket alanına doğru yönlendiren bir basamakla donatılmıştır. Bunlar, *DN.39*'da giriş açıklığını karşılayan hizada, iç eşiğin uzun kenarına taban seviyesinde bitiştirilmiş ya da *BN.95* ve *BN.104*'de sürgü kanalından hemen sonra, giriş açıklığı genişliğinde iç eşiğin yatay yüzüne açılmıştır. Bazen de *BN.85*'de olduğu gibi iç eşik ile hareket çukuru arasında kalan, seki yataklar ile eş düzlemdeki dar yüzey düzgün hatlarla hafif derin işlenerek oluşturulmuştur.

13 adet mezar odasında –*DN.13*, *DN.14, DN.16, DN.21, DN.24, DN.29 I-II, GN.47, GN.56, GN.57, BN.64, BN.77, BN.86*- ise iç eşik bulunmaz, sürgü kanalı doğrudan seki tipi yatak düzlemleri ile eş ya da yakın seviyedeki tabana açılmıştır. Her iki uygulamada da bu kanal iki uçta derinliği ölçüsünde birer kenarla kapalı tasarlanmıştır.

Sürgünün üst karşılığı ise oda yüksekliğine bağlı olarak, *DN.23, DN.25, DN.38, DN.39, BN.62, BN.88, BN.92, BN.99, BN.102, BN.103'*de görüldüğü gibi nadiren doğrudan tavana; genellikle de yüksek tavandan giriş açıklığının üst sınırına sarkacak şekilde kabaca şekillendirilerek bırakılmış bir kaya kütlesinin alt yüzüne açılmıştır. Doğrudan tavana açılan kanallar iki farklı tasarımda oluşturulmuştur. İlkinde, *DN.38, BN.62, BN.92, BN.99, BN.102, BN.103*'de örneklendiği gibi açılma yönüne doğru tamamen uzanırken; ikincisinde, -*DN.23,*

DN.25, DN.39, BN.88'de- yalnız kapı açıklığını kapsayacak kadar uzanır. Kaya kütlesine açılanlar ise alttaki iç eşik gibi açılış yönü boyunca uzanmamakta, aksine üzerindeki sürgü kanalının bu yöndeki ucu açık bırakılarak, giriş açıklığını her iki yandan 5 cm'ye kadar aşan genişlikle sınırlanmaktadır. Bu uygulamada, üst sürgü kanalı ancak kayanın genişliği, dolayısıyla giriş açıklığının üst kenarını içerecek kadar uzanır ki kapı bloğunun üst kenarı yalnızca kapanış pozisyonunda sürgü kanalının içine girer.

Üst sürgü kanalı açılış yönünde devam etsin ya da etmesin her iki tasarımdaki çoğu örnekte de tavan yüksekliği açılış yönünde artar. Böylelikle açılış pozisyonunda, sürgünün devamlılığına bağlı olarak ya kapı bloğunun üst sürgü kenarıyla kanal tavanı arasındaki mesafe artar ya da bu kısım tamamen açıkta kalır.

Sürgü kanallarının yüzeyleri incelikle düzgünleştirilmiştir. Birçok örnekte alt sürgü kanalına kenarı boyunca iç eşik üzerinde uzanan pürüzsüz işlenmiş bir silme eşlik eder. Sürgü kanallarının genişlikleri kapanma yönünde bir miktar daralmakla birlikte ortalama 8 cm ile 15 cm arasında değişirken, derinlikleri genellikle 4 cm ile 10 cm arasında ölçülür. Üst kanal birçok örnekte alttakine nispetle birkaç cm daha derin açılmıştır.

Kapı açıklığının kapatılmasında dikdörtgen prizma şeklinde taş bloklar kullanılır. Bunlar kalın gövdelerine karşın sürgü genişliklerine uygun ölçülerde inceltilmiş kısa kenarlarıyla kanallara oturtulur. Myra'da *DN.13*[478] (Lev. 19: f) ve *GN.57*'ye (Lev. 54: c) ait in-situ korunmuş iki kapı bloğu kaba bırakılmış iç yüzlerine karşın mezar cephesi ile özdeş incelikte dış yüzey işçiliğine sahiptir[479] ve bunlardan birinin –*GN.57*- kapı çerçevesine oturan düşey kenarları ince bir silme ile çevrelenmiştir. Blokların alt kenarlarında, ön yüzde iki ve arkada bir adet dörtgen kanırtma yuvası bulunur. Bölgede, bilinen örnekler[480] dâhilinde arka yüzlerinde de birer yuva taşımalarıyla benzersizdirler.

Likya sürgü kapısının işleyişine yönelik daha önce P. Roos[481], sonrasında K. Schulz[482] ve Z. Kuban[483] tarafından sunulan açıklama ve önerilere ek olarak[484] Myra'daki tespitler kapı

[478] *DN.13*'ün kapı bloğu hakkında bkz. Borchhardt vd., 2004: 34.
[479] Ksanthos'tan iyonik tapınak cepheli bir kaya mezarına ait dış yüzeyi kayıtlarla tablalara bölünmüş, rozet ve kabaralarla süslü bir kapı örneği için bkz. Demargne, 1958: *Rbis,* 125, Res.25, Lev. 59.
[480] Bkz. *Xanthos*: Demargne, 1974: *R 11-14*, *R16-17*, 38 vdd., Lev. 14-3; *Limyra:* Borchhardt vd., 1988: 90, Res. 16-17; Kuban, 2012: 64, Res. 49, II/136, II/140, II/196, V/5, V/113; *Tyberissos:* Borchhardt ve Şişmanoğlu, 1999: 290, Res.16; *Tlos:* İşkan ve Uygun, 2009: 356, Res. 3; *Pınara:* Borchhardt ve Bleibtreu, 2013: Lev. 243.5.
[481] Roos, 1971: 25 vdd.
[482] Borchhardt vd., 1988: 90, Res. 16-17;
[483] Kuban, 2012: 63 vdd.
[484] Literatürde Likya kapısının işleyişi ile ilgili yer alan önerilere kaynaklık eden örneklerin bu çalışmada sunulan yaklaşımla değerlendirilmesi, söz konusu çalışmalardaki bakışa bağlı olarak sunulan belgelemenin yetersizliği nedeniyle mümkün olamamıştır.

bloğunun üretimi, taşınması, sürgüler arasına yerleştirilmesi ve işleyişine yönelik bazı yeni öneriler sunulmasına olanak sağlamaktadır.

Likya'da her ne kadar erişimi kolay ve geniş ön alanlara sahip kaya mezarları bulunsa da bölgede birçok noktada rastlanıldığı gibi mezarlar zor erişilebilen yüksekliklerde, dik kaya yüzlerinde yer alırlar ve buna ek olarak sıkça cepheleri önünde geniş alanlar bulunmaz. Bu bağlamda, ağırlıkları ortalama 200 kg'a yaklaşan[485] kireç taşı kapı bloklarının üretimi ve taşınması bir sorun teşkil etmiş olmalıdır. Blokların dışarıda üretilip bu yüksekliklere çıkartılabilmesi ya da indirilebilmesi yahut hemen cephe önünde üretilip[486] mezar odasına alınması[487] mümkünse de bu anlamda pratik bir işleyişin sağlanması açısından mezar odasının oluşturulması sürecinde içeride, uzaklaştırılması gereken hazır kaya malzemeden üretilmiş de olabilir.

Üretimin nerede yapıldığından bağımsız olarak kapı bloğu, yalnızca oda içinden sürgü kanallarına yerleştirilebilir. Myra kaya mezarlarında bloğun yerleştirilmesinde, sabit sistemin yukarıda açıklanan tasar farklılıklarıyla değişen yöntemler kullanılmıştır. Sürgü kanallarının kapanış yönünde, özellikle giriş açıklığına denk gelen kısmında daralmasıyla ortaya çıkan sıkışma nedeniyle kapı bloğu, girişin yanındaki duvar yüzünü örtecek biçimde açılış durumundaki konumdan sisteme monte edilmiş olmalıdır ki birçok mezarda bu alan tavan yüksekliği ve genişlikte taşın ölçülerine uygun boyutlara sahiptir. Bazen de ilk tasarımda bloğun bu şekilde yerleştirilmesine engel teşkil eden dar alan sorunları yaşanmış; bunlar *BN.67* ve *BN.101*'de görüldüğü üzere üst sürgünün yer aldığı kaya kütlesinin açılma yönündeki standart genişliğinin kısa işlenmesi ya da kenarına açılan bir kertme ile daraltılması gibi basit tadilatlarla çözümlenmiştir.

Böylelikle kapı bloğu önerilen konumda hafif geriye eğilerek öncelikle alt kenar sürgüsüyle buradaki geniş kanala rahatlıkla oturtulur, sonrasında dik konuma getirilerek aşağı kenarında açılmış kanırtma yuvasına sokulan bir küskü yardımıyla giriş açıklığına doğru ön yüzündeki kanırtma yuvalarından biri ortaya çıkana kadar sürülür. Kapanış sürecinde bloğun üst kenarı, kaya kütlelilerde açık uçtan kanala girer, tavana açılmış örneklerde ise bu yöndeki alçalmayla kanal tarafından örtülerek dengelenir. Son olarak ön yüzdeki yuvalar yardımıyla dışarıdan yana ittirilerek tamamen kapatılır. Sürgü kanallarının bu yönde daralan genişlikleri, kapı bloğunun giriş açıklığının iç yüzü kenarlarında 3 cm ile 5 cm genişlikte uzanan silmelere

---

[485] Myra'da tespit edilen kapı blokları üzerinden, kireç taşının özgül ağırlığı 1.4 gr/cm^3 olarak kabul edildiğinde.
[486] Kaya mezarı kapı bloklarının mezar çevresindeki kayalıklardan üretildiğine dair Limyra örneği için bkz. Kuban, 2012: 59.
[487] Bu durumda kapı bloğu, giriş açıklığını aşan ölçüleri nedeniyle, ancak kısa kenarları düşey pozisyona gelecek biçimde oda içine alınabilir.

tam oturarak sıkışmasını sağlar. Kapının tekrar açılması gerektiğinde işlem terse doğru gerçekleştirilir. Bu aşamada üst sürgü kanallarının açıklık genişliğini bir miktar aşan kısımlarla tasarlanması kapı bloğunun girişe engel olmadan, bir köşesiyle bu yönde kapsam içinde kalarak devrilmesini engellemek amacına da hizmet ediyor olmalıdır. Keza, *DN.13*'de kapı bloğunun sürgü üzerinde kalan aşağı kenarı, iç eşik üzerinde kanala paralel uzanan silme üzerine taşacak biçimde kalınlaşması da sağlamlık veya güvenlik sağlamasından[488] öte açılış yönünde üst sürgü kenarının bütünüyle kanal dışında kaldığı durumlarda bloğun geriye devrilmesini önleyecek bir destek sağlar.

Myra'da 6 adet mezar odası, kapı bloğunun yukarıda açıklanan biçimde sabit sisteme yerleştirilmesine engel teşkil eden tasarımlara sahiptir. *BN.62, BN.66, BN.92, BN.99, BN.103 ve BN.104*'de doğrudan tavana oyulmuş ve kapanma yönünde yükseklik kazanmadan tümüyle uzanan üst sürgü kanalı nedeniyle ve buna 4 adet mezarda – *BN.62, BN.99, BN.103, BN.104*- ölü yataklarının sürgü kanallarının açılış yönündeki uçlarını içine alarak kapatmasıyla eklenen dar alanlar söz konusudur. Bu nedenlerle kapı bloğu, öncelikle hafif öne eğik biçimde alttan kaldırılarak sürgü kenarı üst kanala geçirilmiş ve sonrasında dik pozisyona getirilerek alt sürgü kanalına oturtulmuş olmalıdır[489].

Kentin çift odalı mezarlarından ikisi, *BN.68* ve *BN.71*'de ise cephe ekseninde yerleşik ana odaya, sofa duvarlarından biri arkasında yaklaşık 90^0 açıyla dik konumlanan bir diğer oda İyonik özellikler gösteren birer kapı ile giriş sağlanmıştır.

3. 2. 2. 5. Mezar Odası

Myra'da tespit edilen 104 adet mezar içerisinde, mezar odaları[490] oluşmamış ya da dolgu nedeniyle tespit edilememiş 6 adet mezar dışında kalan 98 adet mezar cephesi ardında; dördünde –*DN.8, DN.29, BN.68, BN.71*- ikişer adet[491] olmak üzere toplamda 102 adet mezar odası bulunur[492] (Lev. 114). Odalar genelde tamamen masif kayalığın içine oyulmuş olmakla birlikte kayalıktan kısmen -*DN.11, DN.42, BN.97*- ya da çevresiyle tamamen

[488] Borchhardt vd., 2004: 34. Fakat Myra'da tespit edilen diğer -*GN.57*- kapı bloğunda da görüldüğü gibi bu özellik standart bir işlem olarak karşımıza çıkmaz. Dolayısıyla sağlamlık ve mezar güvenliği gibi vazgeçilmez gereksinimleri karşılamaktan öte *DN.13* örneği yukarıda açıklandığı gibi sistemin teknik gerekliliklerine biçimlenmiş olmalıdır.

[489] Bu yönteme ilişkin örnekler için bkz. Borchhardt vd., 1988: 90, Res. 16-17; Kuban, 2012: 63 vdd.

[490] Bkz. Borchhardt, Myra: 106-110.

[491] Borchhardt, Myra: 106'da, bu çalışmada *DN. 5* ve *DN. 35* no.lu mezarlara karşılık gelen "Nr. 64, 66" yanlış olarak birden fazla odaya -"*Zu einer kleeblattförmigen Anordnung von drei Kammern…*"- sahip mezarlar arasında anılmıştır. Mezar odalarının sayısı ve ait olduğu mezar cephelerinin aynı çalışmadaki doğru tespiti için bkz. Borchhardt, Myra: 107-110.

[492] Bunlar içerisindeki az sayıda mezar odası doğal sebeplerle ya da insan eliyle farklı oranlarda tahrip olmuş, dolgu ile kaplanmış ya da tarafımdan ulaşılamayarak yeterince incelenememiştir, bkz. Lev. 114. "Genel Özellikler Tablosu".

bağımsızlaştırılmış -*BN.81*-, mimari özellikler gösterebilen dış cephe veya cephelerle çevrili de olabilir.

Mezar odalarının biçim, konum ve boyutları, mezar sahibinin istek ve ihtiyaçları gibi işlevsel gereklilikler, kaya işçiliğinin doğası, kayanın yapısal özellikleri, cephe tipi ve boyutları ile nekropol organizasyonu içerisinde komşu mezarların yerleşim ilişkisiyle de belirlenmiştir.

I. grubun mezar odaları yaklaşık olarak cephenin boyutlarını tekrar eder. II. grup, III. gruba ait tek kasetli cepheler ve IV. grup içerisinde yer alan bazı cephelerin, genelde alçak ve dar olan boyutları oda işlevini karşılayamayacak kadar küçüktür. Bu nedenle bu tip cepheler ardındaki –bkz. Myra'da II. grup: *DN.18, BN.66*; III. grup: *GN.50*; IV a 1tipi: *BN.62, BN.79, BN.99*- mekânlar cephe boyutlarını aşan ölçülerde, giriş açıklığının simetri ekseninde ya da ona yakın konumlanır. III. ve IV. grubun çok kasetli tiplerinde ise girişin konumu mezar odasının yerleşiminde belirleyicidir: Kapı kasetinin cephe simetri ekseninde konumlanması mümkün olmayan iki ve dört kasetli mezar tiplerinde de kayanın yapısal durumu ve komşu mezarların varlığı gözetilerek belirlenen giriş açıklığına ve cephe uzanım bağlamına uygun konumlandırmalar seçilmiştir. V. grup içerisinde yer alan tapınak cepheli mezarların, genellikle ihtiyaç duyulan oda boyutlarını aşan cephe ölçüleri; taklit edilen mimarinin kurallarına uygun olarak genellikle yüksek ve geniş görünümlü kapılarının cephenin ortasında yer alması mezar odalarının düşey simetrik eksene daha uyumlu yerleşimini kolaylaştırır[493] görünmektedir[494]. Buna rağmen Myra'da bu gruba ait *DN.37'*de mezar odasının sol duvarında açıkça gözlenen kayanın yapısal bozuklukları nedeniyle cephe arkasında yamuk bir şekilde yerleşiktir.

Çift mezar odaları[495], cepheleri ardında üç farklı türde konumlandırılmıştır. Doğu Nekropol 'de bulunan cephesi tahrip olmuş *DN.8* no.lu mezara ait odalar ardı ardına sıralanır[496]; arkada yamuk bir şekilde yana doğru uzanan II. odaya, ön odanın gerideki

[493] İç cepheden ayrı kapılarla girilen, iki mezar odasına sahip "*Bellorophon mezarı",* bkz. İşkan ve Çevik, 1999: 426, Çizim: 1; Korkut, 2015: 289 vdd., ile Ksanthos'ta, alt katı ve giydirme cephe olarak üretilmiş üst katı ardında olmak üzere, tek cephe ardında üst üste yerleşen iki mezar odasına sahip kaya mezarı, bkz. Demargne, 1974: 35 vd., Lev. XIII-XIV, Lev. 10/3, Lev.11, Likya'da bu anlamda istisna oluşturan örnekler arasında sayılabilir.

[494] Fakat sürgü bloğunun işlenmesini ya da çalışmasını zorlaştıracak kadar büyük boyutlu kapılara sahip bazı mezarlarda, örneğin bkz. Texier, 1849: 188, Lev.169; Benndorf ve Niemann, 1884: 40 vd., 112'de Telmessos'ta bulunan Amyntas mezarında olduğu gibi giriş açıklığı kapı görünümü içerisindeki tablaların birinde yer alabilir ki bu durum, boyutlarına da bağlı olarak mezar odasının, bir miktar açıklığın yer aldığı yöne doğru sapmasına yol açabilir.

[495] Krş. Borchhardt, Myra: 106.

[496] Krş. Phellos "Heroonu"nda doğuda yer alan kaya mezarındaki benzer durum için bkz. Benndorf ve Niemann, 1884: 130, Res. 79; Borchhardt vd., 1989: 89-96; Ayrıca bk. Borchhardt, Myra: 106'da benzer Phellos örneği de

duvarının ortasına açılmış dörtgen biçiminde yalın bir kapıyla erişilir (Lev. 14: b, c). Aynı nekropol içerisinde yer alan *III a 7* tipindeki *DN.29*'un mezar odaları cephe ardında yan yana konumlandırılmış olup her birine özel girişler, kapı olarak biçimlenmiş alt katın iki yandaki kasetlerinden sağlanır (Lev. 34: b). Batı Nekropol 'de *III a 7* tipindeki, sofalı diğer iki mezarda -*BN.68, BN.71*- (Lev. 64; Lev. 67) ise odalardan biri standart biçimde mezar odası cephesi ardında yerleşikken, diğeri sofa yan duvarına açılmış bir kapı ardındadır. Söz konusu iki mezarın bu niteliklerdeki –bir sofa ve etrafında ona açılan odaların düzenleniş- planı, İÖ. 7. yy. oratalarından itibaren Batı Anadolu konut mimarisinin *megaron* çerçevesindeki değişiminde, *prostas* ekseninde arkada yer alan *oikos* ve yandan eklemlenen *andron*lu konut tipini[497] hatırlatır.

Mezar odaları, dikey ve yatay uzanımları göz önüne alındığında kaba birer dörtgen prizmatik hücre biçiminde, genelde kareye yakın oranlarla ölçülendirilmiş, kabaca dörtgen planlarıyla ilk bakışta biçimsel olarak benzer bir görünüm sergiler. Fakat, bağımsızlaştırılmış yan cepheler ve/veya arka cepheye sahip az sayıdaki kaya mezarına ait odalar, doğal olarak mimari kütlenin kendisi tarafından belirlenen, cephenin simetrik eksenlerine uyumlu, daha nizami uzanımlara sahip dörtgen planlar ortaya koyarken; çokça rastlanılan, kaya yüzünde işlenmiş tek bir cephe ardındaki masif kaya içine oyulmuş mezar odaları söz konusu olduğunda düzensiz bir çeşitlilikle karşılaşılır. Dolayısıyla, mekânlar, tespit edilebilen bu ölçütler nedeniyle konum ve boyutlar açısından standart bir düzen göstermez. Bazı mezar odaları cephenin yaklaşık düşey simetri eksenine uygun konumlanırken bazıları ise kapı açıklığının düşey eksenine uyumlu olarak yerleşiktir. Her durumda gerçekleştirilememiş olsa da tasarıda giriş-cephe eksenlerine uyumlu bir konumlandırma ve küçük boyutlu cephe tipleri dışında cephe boyutlarını aşmamayı gözeten bir eğiliminin varlığı açıktır. Böylelikle nekropol kayalığının verimli bir şekilde kullanımı da öngörülmüş olur. Dolayısıyla şartların elverişli ortaklığında mekânlar, cephe mimarisindeki yatay elemanların uzanım yönü ve sınırları içerisinde[498] biçimlendirilmiş, ölçülendirilmiş ve konumlandırılmışlardır.

Odalar, 10 m^2.yi aşan birkaçı dışında, genelde 3 m^2 ile 9 m^2 arasında değişen kullanım alanlarına sahiptir. Tavan yükseklikleri cephe tipine bağlı olarak değişmekle birlikte genellikle 1.70 m ile 1.90 m arasındadır. Zemin düzlemi toprakla örtülmemiş 50 adet mezar odası ortalama 1.45 m ile 2.80 m arasında değişen tavan yüksekliklerine sahiptir.

(*Mezar III*) hatırlatılarak arkadaki odanın aynı eksende yerleştirilmeyişinin Küçükasya mezarlarında da görüldüğü ifade edilir.

[497] Bkz. Akurgal, 1983: 41; Hoepfner, 1996; Akurgal, 1996.

[498] Borchhardt, Myra: 106.

Mezar cephelerindeki kayaya incelikle işlenmiş mimari tasarımın aksine mezar odalarında kayaya yansıtılmış herhangi bir taklit strüktür-yapı örgesi görülmez[499]. Belirgin köşelerle düzgün duvar uzanımlarına sahip, yüzey işçiliğinde incelik göstererek istisna oluşturan *BN.68, II. Oda* ve *BN.74* mezar odası dışında genellikle yüzleri kaba yumrulu işlenmiş duvarlar ve tavan[500], dalgalı bir şekilde dört bir yanda uzanır. Tavan genellikle iç bükey biçimlendirilir ve arka duvara doğru yükselir. İstisnasız tüm mezar odaları, ölü yataklarından arda kalan bir zemine olanak verecek şekilde boyutlandırılır ve diğer yüzeylere nispeten daha ince bir işçilikle, dengeli bir satıh gösterirler. Bütünsel bir tasarımın parçası olarak ölü yataklarından ayrı bir alan karakteri kazanmış olmalarıyla defin sürecinde görevlilerin oda içerisinde rahat hareket edebilmelerine olanak sağlarlar. Bu anlamda mezar odası zemini "hareket alanı" olarak adlandırılabilir. Bunların boyut ve formları yatakların aynı özellikleri lehine değişebilir. Ölü yataklarının tip ve yerleşimine göre -mezar odasının boyutları içerisinde- genişler, biçimlenir: yataktan arda kalan dörtgen, düz bir zemin; yataklar arasında oda boyunca uzanan dar bir koridor ya da ölü yatakları tarafından çevrelenmiş dörtgen bir alan olarak da ayrıştırılmış olabilir. Eğer, *triclinum* düzende yerleşik ölü yatakları, iç eşik seviyesinde ya da altında konumlandırılmış ve bu yapı giriş tarafında iç eşik ya da dar bir basma alanıyla (yaklaşım zemini) sınırlanırsa, hareket alanı ortada oluşan derin zeminli, genellikle kare oranlı dörtgen alanlar olarak ayrışır ki bunlar hareket çukuru olarak adlandırılabilir[501]. Hareket çukurları, üç yanıyla ölü yataklarınca çevrelenir, giriş tarafında ise yaklaşım zemini olarak adlandırabileceğimiz, iç eşiğe bitişik genellikle dar bir basma alanıyla sınırlanır. Böylelikle görevliler, eşiğin ardından genellikle bir miktar alçalan yaklaşım zemininden hemen sonra, ölü yataklarının ortasındaki konumuyla onlara kolay erişim sağlayan derin haraket çukuruna yönlenerek, cenaze işlemleri sırasında pek çok durumda alçak tavan seviyelerinden kaynaklanacak hareket engelinden bir nebze kurtulmuş olurlar[502].

---

[499] Bu durum az sayıda aksi örnek dışında, bölge geneli için de geçerlidir. Bölgede, Limyra'dan I/8 nr.lı mezarın dış cephe strüktüründe izlenen bazı elemanlar iç mekan duvarlarına da yansıtılmıştır, bkz. Mühlbauer, 2007: 48, 151, Res. 282; Kuban, 2012: Grab Nr. I/8. Bölgede diğer iki bireysel örnek basit yapısal özellikler göstermektedir: Pinara, güney nekropolde kişisel olarak gözlemlenen III ç tipindeki bir mezara ait oda tavanı bir beşikçatının iç mekândaki görüntüsüne uygun olarak, strüktür gösterilmeden basitçe iki eğik yüzeyin orta tepe noktada birleşmesi biçiminde oyulmuştur. Aynı özelliğe sahip bir diğer örnek Kabalis'deki, Dökü, 2015: 80 vd., Res.11-12-13'de sunulan III a 4 cephe tipinde bir kaya mezarı odasıdır.

[500] Limyra'da bazı mezar odalarında, kısmen rastlanan sıva ve harç kalıntılarından yola çıkılarak duvarların kireçli harç ile sıvanmış olabileceği önerilir. Bkz. Kuban, 2012: 67, 81.

[501] Bu konuda, H. İşkan Yılmaz, N. Çevik, *"Oygu Mezar Kazıları"*, bkz.: F. Işık, "Patara 95", 18. KST., 2. Cilt, 1997, 192, 198; İşkan Yılmaz ve Çevik, 1995: 197-198.; Viyana ekolünün yaklaşımı ve isimlendirmesi için bkz. Borchhardt vd. 2004, 34 vd.; Seyer, 2004: 231.

[502] Limyra kaya mezarları açısından hareket çukurlarının işlevine ilişkin benzer görüş için bkz. Kuban, 2012: 50 vd.; Diğer yandan Patara "Oygu Mezarları" arasında benzer mekan düzenlemesine sahip örneklerde ortadaki çukurun temelde hareket serbestliğinin sağlanmasına yönelik işlevi tespit edilmiş, bununla birlikte oldukça nadir olarak –yeni bireylere yer sağlamak gerektiğinde- kullanılmış olduğu da belgelenmiştir, bkz. H. İşkan Yılmaz, N.

Hareket çukurları, *Tip 5* oda düzeninde, yatakların mezar odası duvarlarının yarı yüksekliğinde veya üzerinde konumlandığı durumlarda ortadaki bu alan dörtgen bir çukur karakteri taşımaktan ziyade dörtgen bir zemine, dolayısıyla hareket alanına dönüşür.

Yukarıda daha önce değinildiği gibi mezar odaları, dış cephe mimarisiyle bağlaşık bir inşa tarzının yapısal strüktüre ilişkin öğelerini göstermez. Bununla birlikte, Myra'da *DN.17* (Lev. 23: e, f) ve *BN.97* (Lev. 92: b, e, f) mezar odalarının yan duvarlarının dört köşesinde, karşılıklı açılmış kiriş yuvaları daha ilk bakışta, yatak önlerinin kapatılması ya da bağımsız üretilmiş ölü yataklarının montajlanmasına yönelik kullanılan diğer yuvalardan farklı olarak konum, bakışım ve boyut gibi özellikleri nedeniyle iç mekân görünümüne ilişkin, giydirme bir ahşap konstrüksiyonun varlığına mı hizmet etmektedir? sorusunu akla getirir. Ölü yataklarının açık yüzünün kapanmasına yönelik yuvalar[503], genelde yatakların dış kenarlarında ve dış kenara yakın iç yüzlerinde açılmış; bu ihtiyacı karşılayacak şekilde oldukça küçük boyutlara sahip zıvanalardır. Montaj yatakların yuvaları ise biçimi takip eden düzen içerisinde duvarların yarı yüksekliğinde ve tabanda yer alırlar. Ancak, Likya'da kaydedilmiş üç örnekte[504] büyük boyutlu dörtgen kiriş yuvalarının yatak önlerinin de kapatılmasına olanak verecek biçimde, yatakların çerçevelerine teğet, paralel bakışımda karşılıklı duvar yüzlerinde konumlandığı görülür. Oysa Myra'nın *DN.17* ve *BN.97* mezarlarında yer alan kiriş yuvaları yalnızca yatakların muhafaza edilmesine yönelik bir işlev için gereksizce büyük boyutlu olmasının yanında, kaya yataklarının uzanımlarına dik bakışımda, oda sınırlarını dikkate alarak konumlanmaktadır. Dolayısıyla bu yuvalar arasında uzanacak ortalama 15 x 15 cm'lik kirişlerin ana amaç olarak oda duvarlarını örtecek ahşap bir sisteme iskelet oluşturduğu düşünülmektedir[505].

Çevik, *"Oygu Mezar Kazıları"*, bkz.: F. Işık, "Patara 95", 18. KST., 2. Cilt, 1997, 192, 196 vdd., öz. *"Oygu Mezar 4",* Çiz. 7; Patara'daki çukurlar için daha geniş olarak bkz. İşkan Yılmaz ve Çevik, 1995: 197 vd. Ayrıca aynı yayında "*yeraltı kaya mezarı*" olarak adlandırılan bir mezarın içerisinde ortada tespit edilmiş benzer bir oluşumun, tuğla ile örülerek zeminin üzerinde inşa edilmiş olmasının farklı olası işlevlerine dair değerlendirme için bkz. İşkan Yılmaz ve Çevik, 1995: 197 vd., Res. 5, Res. 16/d.

[503] Myra'daki bazı mezarlarda rastlanılan, bağımsız üretilmiş bir ölü yatağının montajına yönelik açılmış yuvalar için bkz. aşağıda "3.2.2.5.1.1. Bağımsız Üretilmiş Ölü Yatakları" başlıklı bölüm.

[504] Patara: Yılmaz, 1993: 88, Fig.1; Tlos: İşkan ve Çevik, 1999: 427, Mezar B3 Çizim: 5'de Tlos'dan bildirilen benzer "*iki örnekte*" "10'luk", "kare..." yuvalar bir yanda tek diğer yanda iki katlı ölü yataklarına paralel doğrultuda karşılıklı; tavandan zemine aralıkla yerleşik üç adettir.; Pınara: Kogler ve Seyer, 2007: 113, Res. 4-7'de *Eseuwe[sa'nın* mezarında tespit edilen benzer yuvalar da kiriş yuvaları olarak yorumlanmış fakat kirişlerle oluşturulan düzeneğin işlevine ilişkin bir öneride bulunulmamıştır. Pınara'da gözlemlediğim, bu türden kiriş yuvaları bulunan odaya sahip bir başka mezar güney nekropolde bulunmaktadır.

[505] Mezar *DN.17*'nin oda duvarlarındaki yuvaların işlevine yönelik J. Borchhardt'ın varsayımı için bkz. Borchhardt vd., 2004: 36. Burada, J. Borchhardt'ın yuvaların bir iskele ya da bir tür çatkının montajına hizmet edebileceği görüşüne temelde katılmakla birlikte, devamla belirttiği bunun yardımıyla duvarların sıvanabileceği, bu çatkı sistemine asılan halı ya da kumaşlarla duvarların örtülebileceği önerisi, ortalama 1.81 m tavan yüksekliğine sahip mezar odasının, duvarların sıvanması için iskele kullanılmasını gerektirecek bir durum yaratmaması ve olası kiriş boyutlarının halı ya da kumaş asılmasına yönelik asli bir işlevi karşılamak için gereksiz şekilde büyük olması sebebiyle mümkün görünmemektedir.

3. 2. 2. 5. 1. Ölü Yatakları

Mezar odasının bir "mekân" olarak tabiatı ve yukarıda beş tip halinde sunulmuş olan yerleşmiş biçimsel özellikleri nedeniyle ölü yataklarının konumlanmasına ilişkin sunduğu sınırlı düzenleme seçeneklerine nazaran yatakların biçimlenmesindeki ilkeler mezar sahibinin ihtiyaç ve beğenilerine daha açık bir durum sergiler.

Kaya mezarlarındaki ölü yataklarının ortak özelliği dikdörtgen tasarlanmış yatırma düzlemleridir. Yatak tipine bağlı olarak bunlar iç eşikten alçakta, iç eşikle eş düzlemde ya da ondan yüksekte yer alırlar. Mezar odalarında *Tip 2, Tip 3* ve *Tip 5* düzeninde yerleşik ölü yatakları söz konusu olduğunda bunların kendi grupları içerisindeki yatırma düzlemleri genellikle birbirlerine eş ya da yakın yüksekliktedir. *Tip 2* ve *Tip 5* düzeninde kayadan oyulmuş seki, bank ya da sedir tiplerinden oluşan eş düzlemli gruplar içerisinde, yan duvarlar boyunca uzanan yataklar ile arka duvarda yer alan yatak arasında bireysel ayrışmayı sağlayacak herhangi bir düzenleme genellikle yoktur. İncelenebilen ölü yataklarından yalnızca birinde –*DN.37*- yatırma düzleminin bir kısa kenarının bir yastığı andırır biçimde, eğimli bir şekilde yükselerek tamamlandığı görülür (Lev. 37: c, f, d). Bu uygulamanın bölgede Pınara[506], Ksanthos[507] ve özellikle Limyra'da[508] birçok örnekle kaydedilmiş nitelikli benzerleri bulunur. Cesetlerin konumlandırılması açısından uzanım sınırlarını belirsiz kılan bu durum farklı boylardaki bedenler için çeşitli seçenekler sunma esnekliğine sahiptir. Buna rağmen az sayıdaki mezar odasında, grup içerisindeki yatakların, köşelerde oluşan alanların bir miktar yüksekte bırakılarak kare alanlar oluşturulmasıyla (*DN.39*) (Lev. 40: b, c, d); küçük yükseklik farklarıyla (*BN.71/ I. Oda, BN.90*); yatırma düzleminden bir miktar yüksekte yatak kenarlarını dolaşan dar bir çerçeveyle (*BN.101*) (Lev. 96: b, c); köşelerdeki birer kolonu andıran duvar paylarıyla (*BN.103*) (Lev. 98: b, c, d) bireyselleştirildiği de görülür. Özellikle genişlik ve boyda standart yatak ölçülerine göre daha küçük boyutlu düzlemler, örneğin açıkça DN.39'da görülen köşelerde yer alan kare alanlar benzeri oluşumlar mezar hediyelerinin konulması için düzenlenmiş olmalıdır. Keza Limyra'da *Uwemi'*nin kaya mezarında ya da Pınara'da keşfedilen *Eseuwe*[*sa*'nın mezarında olduğu gibi buna benzer oluşumlar bu tür bir işleve dönük olarak yorumlanmıştır[509].

Yatakların genişlikleri 0.43 m ile 1.24 m arasında; boyları 1.70 m ile 2.69 m arasında değişkenlik gösterse de genellikle 0.50 m ile 0.69 m arasında genişliğe ve 1.92 m ile 2.20 m

[506] Kişisel gözlem.
[507] Demargne, 1958: 116 vdd., Res. 23.
[508] Kuban, 2007: Grab I/2, I/7, 97 vd.
[509] Limyra için bkz. Seyer ve Kogler, 2007: 126, Res. 4-5; Pınara için bkz. Kogler ve Seyer, 2007: 112 vd., Res. 4,5,7.

arasında boya sahiplerdir (Bk. Kat.). Genelde iki kasetli cephelerin ardında yer alan mezar odalarında, iç eşik üzerindeki kapı bloğu sürgü kanalının uzanım yönüne denk gelen yatak diğer yandaki yatağa göre bir miktar kısa işlenmiştir.

Ölçülebilmiş ölü yataklarının, yukarıda belirtilen değer aralıkları içerisinde değişken genişlik ve boy ölçülerinin gruplanması ve bunların sayısal dağılımı (Tablo 3.1) şu şekildedir;

Tablo 3.1 Myra Kaya Mezarlarında Ölü Yataklarının Genişlik-Boya Göre Sayısal Dağılımı.

MYRA KAYA MEZARLARINDA ÖLÜ YATAKLARININ GENİŞLİK-BOYA GÖRE SAYISAL DAĞILIMI	
GENİŞLİK	**BOY**
0.43 m – 0.49 m arasında 11 adet	1.70 m – 1.73 m arasında 4 adet
0.50 m – 0.59 m arasında 62 adet	1.80 m – 1.86 m arasında 7 adet
0.60 m – 0.69 m arasında 85 adet	1.92 m – 1.99 m arasında 20 adet
0.70 m – 0.79 m arasında 39 adet	2.00 m – 2.10 m arasında 26 adet
0.80 m – 0.89 m arasında 17 adet	2.12 m – 2.19 m arasında 20 adet
0.90 m – 0.96 m arasında 8 adet	2.20 m – 2.30 m arasında 6 adet
1.00 m – 1.24 m arasında 3 adet	2.37 m – 2.69 m arasında 10 adet

Genellikle, kayadan oyulmuş olan yatakların düşey ve yatay yüzeyleri taşçı aletlerinden geride kalan az ya da çok kaba bir yüzeyle karakterize olur. Buna nispeten yatırma düzlemleri bir miktar daha ince işlenmiştir ve genelde dengeli bir satıh sunarlar. İşçilikteki genel kaba görünüme istisna oluşturan örnekler de mevcuttur; *GN.46*, *BN.67, BN.68 II. Oda* mezar odaları nispeten düzgün işlenmiş yüzeylere sahip ölü yatakları içerir.

Kayadan oyulmuş, yatakların bazıları kabartma ile işlenmiş yalın, sığ birer çerçeve ile vurgulanmıştır. Bu süslemeler seki tipi yataklar dışında kalan, Myra'da *BN.67* ile örneklendiği gibi niş tipi bir yatağın dış kenarları boyunca vurgulu bir biçimde yer alabilir (Lev. 63: b, e); sedir ya da bank tipi yataklarda ise çeşitli biçimlerde, yatırma düzleminin dış uzun kenarı cephe yüzü boyunca da uzanabilmektedir. Özellikle sedir -*DN.38*- ve niş tipi yatakların bazılarında yatak düzleminin uzun cephesi, bacaksız bir kline çerçevesini ve/veya döşeğini andırır biçimde bir miktar taşkın, yalın bir kabartma ile işlenmiştir.

Bunların ötesinde Myra'da, bir uzun kenarlarıyla cephesel olarak bir klineyi kabartma ile taklit eden yedi adet kaya yatağı[510] genelde yalnızca çerçeve, bacak gibi yapısal özellikler göstermekle birlikte bazı hallerde bunlara döşek, yatak örtüsü gibi tekstil aksesuarlarının görünümü de eklenmiştir (Lev. 109: d, e; Lev. 110). Myra'da kline yapısallığı gösteren ölü yatakları içinde, niş tipi kaya yatakları - *BN.63, BN.68 II. Oda, BN.70, BN 83, BN 88* - çoğunluğu oluşturur (Lev. 114). Diğer iki kaya yatağı -*GN.46, BN.90*- ise sedir tipindedir. Yalnızca *BN.68* ve *BN.83*'ün klineleri altında birer niş tipi yatak uzanır[511].

Klineye ait yapısal özellikler son derece düzgün yüzeylere sahipken, yatakların yatırma düzlemi ile bunu çevreleyen tüm yüzeyler kaba yumrulu işlenmiş; cephe görünümündeki yüzeyler ise *BN.68*'de olduğu gibi tümüyle ya da *GN.46*, *BN.*63 ve *BN.88*'deki yataklarla örneklendiği gibi, işçilik farkları olmakla birlikte yalnızca bacaklar arasında kalan yüzeyi içerecek şekilde kısmen, incelikle işlenmiştir. Bunların dışında kalan *BN.70* ve *BN.80'*e ait yataklar bu anlamda tümüyle kaba yüzeylidir.

Kline yapısallığı gösteren niş tipi kaya yatakların tümünde hücre cephelerinin, büyük olasılıkla bağımsız üretilmiş malzemelerle kapatılmış olabileceğini gösteren düzenlemeler bulunur. Kullanım ve teknik kolaylıklar açısından ahşap olduğu düşünülen bir plaka, nişin cephe kenarları ve/veya döşek dış kenarı boyunca tümden ya da kısmen uzanan bant şeklindeki kuşaklara oturtulmuş, hücre kenarlarının içe bakan yüzleri ile cephe çerçevelerinde konumlanan çeşitli biçimlerdeki küçük boyutlu zıvana yuvaları ile kaya yüzeyine sabitlenmiş olmalıdır.

Taklit klinelerin altısı dikdörtgen bacaklara sahiptir ve bunlara yönelik oluşturulmuş tipolojiye[512] göre "*Tip B*" grubu içerisinde değerlendirilirler[513]. Bu tip bacaklar, düz ya da hafif iç bükey düşey kenarlara sahip dörtgenimsi bir kaide üzerinde iç ve dış bükey hatlarla yükselir ve geniş bir başlık kısmıyla son bulur. Bu bölümler arasındaki geçişler başlığa dek karşılıklı yerleşik volütlerle akıcılık kazanır. Bacak üzerindeki geniş yüzeyler yalnızca iki mezarda -*BN.70, BN.83*- palmet bezekleriyle süslenmiştir. Bacaklar başlıkların hemen altından kline çerçevesine bağlanır. Kline çerçeveleri *BN.63*'de düzlemden bir miktar geride alçak, yalın bir silme; *BN.68'*de alçak, dış bükey bezemesiz bir profil; *BN.83'*de taşkın, düz bir bantla çevrelenerek bir miktar geride uzanan düz bir friz; *BN.88'*de kısmen tespit

[510] Krş. Borchhardt, Myra: 111 vd.
[511] Borchhardt alttaki bu bölümlerin ölü eşyalarının konulması için kullanıldığını önerir. Bkz. Borchhardt, Myra: 111.
[512] Bkz. Richter, 1966: 54 vdd.; Baughan, 2004: 22 vdd.; Ayrıva genel olarak klineler konusunda bkz. Kyrieleis, 1969; Yıldırım, 2008.
[513] Söz konusu Myra örnekleri, Likya'da tespit edilmiş diğer klinelerin tipleşmesiyle paralellik oluşturur. Krş. Baughan, 2004, 135.

edilebilen kırmızı renkle boyanmış düz bir silme şeklinde işlenmiştir. Bunlar arasındaki bazı örneklerde –*BN.68, BN.83, BN.88*- çerçeveler üzerinde döşekler uzanır.

Diğer bir kline, *GN.46* mezar odasında, arka duvarda uzanan sedir tipinde bir kaya yatağına işlenmiştir. Aslanpençesi şeklindeki bacakları ve yatak düzleminden aşağı sarkarak bacaklar üzerinde son bulan yatak örtüsüyle Likya bölgesi için tekil bir örnektir. Hayvan bacaklı klineler grubu içerisinde yer alan[514] bu örnekte, örtü altından bir kısmı görünen bacaklar aslan pençeleri ile dörtgen bir kaidenin profilli üst kısmına basmaktadır. Yatak örtüsü köşelerde, oval, püskül benzeri bir uçla sonlanacak biçimde bağlanmış olarak bacakların dış yanlarına sarkmaktadır[515].

Myra'da rastlanılan bazı kaya yataklarının dış kenarlarında ya da bunlara hizalı olarak oda tavanında açılmış küçük boyutlu zıvana yuvaları bulunmaktadır. Bunlara çoğu zaman yatağın cephe kenarları ve/veya yatay düzlemlerin dış kenarı boyunca tümden ya da kısmen uzanan bant şeklindeki oturtma kuşakları, çerçeveleri eşlik eder. Bunlar yatakların çeşitli biçimlerde kapatılarak mekândan yalıtıldığına dair açık kanıtlar[516] sunarlar ki Likya'da mezar mülkiyetlerinin bir yazıtla belirtilme geleneğinden[517] öte ceset bütünlüğünün ve ölü ulviyetinin korunmasına[518] yönelik daha özel bir durum olarak, yatakların bireysel mülkiyetlerini vurgulayan fiziksel bir uygulama olarak karşımıza çıkar. Bununla birlikte söz konusu yalıtılmış yatakların tümü özellikle içte kalan yüzeylerde çeşitli oranlarda değişen kaba yumrulu işçiliklere sahipken *BN.67*'nin niş tipi yatağının iç ve dış yüzeylerinde izlenen nitelikli işçiliğe rağmen önünün kapatıldığını gösteren herhangi bir düzenlemeye sahip olmaması bu uygulamanın estetik bir görünümü de amaçladığını düşündürür.

Yuva ve oturtma çerçevelerinin konum ve biçimleri yatak tiplerine göre değişmektedir. Dokuz mezar odasındaki 12 adet niş tipi yatakta -*GN.46, BN.63, BN.68 II. Oda, BN.70, BN.72, BN.83, BN.88, BN.89, BN.91*[519]- genellikle, hücrenin cephe kenarlarını tamamen ya da kısmen dolaşan oturtma çerçeveleri bağımsız bir plakanın kolaylıkla

[514] Borchhardt, Myra: "Grab 59", 112, Lev. 62A.
[515] Krş. Baughan, 2004: 135, dn. 295.
[516] Likya'da bu konuda örneklenen diğer mezarlar için Borchhardt vd., 1985: 49 vdd., Lev. 22; Yılmaz, 1993: 88, Fig. 1; Borchhardt, 1993: 15, Lev.14; İşkan ve Çevik, 1999: 427, Mezar B3 Çizim: 5'de Tlos'dan bildirilen benzer iki örnekte "10'luk", "kare.." yuvalar bir yanda tek diğer yanda iki katlı ölü yataklarına paralel doğrultuda karşılıklı; tavandan zemine aralıkla yerleşik üç adettir . H. İşkan ve N. Çevik "*…ölü yerleri belli ki ahşap bir konstrüksiyonla, güvenli bir ölü yeri, bir tekne yaratmak amacıyla perdelenmiştir*" önerisiyle Tlos örnekleri açısından kabul edilebilir bir açıklama getirirler. Öyle ki Tlos B3 mezarı çiziminden okunduğu kadarıyla yuvalar ölü yataklarının yataydaki çerçeve uzanımları doğrultusunda konumlanır, dolayısıyla bu doğrultuda uzanacak birer ahşap kiriş ön açıklıkların bir şekilde kapatılabilmesine temel sağlar.; Limyra'dan *Masasi* ve Ksanthos'tan *Padrama*'nın mezar odalarındaki düzenlemeler için bkz. Seyer, 2006: 167 vdd, Res. 2, 4; Kuban, 2012: 55.
[517] Bryce, 1986: 71 vdd.
[518] Seyer, 2006: 168 vdd. Seyer, 2009: 64 vd., 72.
[519] Seyer, 2008: 353 vd.

yerleştirilmesine olanak sağlarken, alt köşelerde, uzun kenar doğrultusunda birbirine bakışımlı ya da hücrenin üst kenarı boyunca köşelerde ve/veya ortasında cephe görünümüne açılmış yuvalar plakanın kayaya sabitlenmesi için kullanılmaktaydı. Dört mezar odasında bulunan 10 adet sedir tipinde – *DN.5, BN.71, BN.85, BN.104* - , tek başına konumlanan – *BN.85* - yataklardaki plaka sabitleme yuvaları, yatak düzlemi ile tavan veya üst çerçevede karşılıklar oluşturarak konumlanırlar. Tip 5 düzen içerisinde eş düzlemli yataklar arasında yer alan sedir tipinde - *BN.71 II. Oda, BN.85* - ise cephe görünümlerindeki sınırları arka duvarlarında hizalayarak tavana hafif bir çıkıntı olarak yükselen kenarlıklar ile bunlara yatak düzleminin dış kenarı boyunca oluşturulmuş, uçlarda düşey derinlikli tutturma yuvaları ile son bulan oturtma çerçevesi bulunur. Bank tipi yataklarda - *DN.5, GN.46* - ise genellikle dış kenar köşelerinde yerleşik, düşey ya da yatay derinlikli yuvalar sabitleme için kullanılır.

3.2.2.5.1.1. Bağımsız Üretilmiş Ölü Yatakları

Myra'daki bazı kaya mezarı odalarında duvar yüzlerine ve zemine işlenmiş, özellikleri bakımından çeşitlilik gösteren yuva, kanal, destek sekileri vb. gibi birçok düzenleme tespit edilmiştir. Bunlardan bazılarının bağımlı işlenmiş yatakların bilinen konum ve ölçülerine uygun, grupsal bir uyum ve bütünlük içerisinde konumlanması, her ne kadar bize ulaşmış bir örneği bulunamasa da bağımsız biçimlendirilmiş ölü yataklarının montajına yönelik kullanıldıklarını[520] düşündürmektedir. Myra'da bu tür düzenlemeler 10 adet mezar odasında izlenebilmekle birlikte (Lev. 114), ancak 7 adet mezar odasında -*DN.16, DN.19, DN.25, GN.48, BN.72, BN.83, BN.92*– açıkça tanımlanarak bağımsız bir yatak tasarına, kurgusuna olanak verecek kompozisyonlar bulunmaktadır[521].

Söz konusu mezar odalarının dördü -*DN.16, GN.48, BN.72, BN.83*- çoğunluğu oluşturacak şekilde kayadan oyularak bağımlı olarak biçimlendirilmiş seki ölü yatakları ile *Tip 5* düzeninde tasarlanmıştır. Diğer bir mezar odası *DN.19,* niş tipi, masifte biçimlendirilmiş tek bir yatakla donanmışken, diğer iki mezar odası - *DN.25, BN.92*- kayadan oyulmuş ölü yatağı içermezler. Dolayısıyla bağımlı biçimlendirilmiş yataklara sahip Tip 5 düzenin söz konusu olduğu mezar odalarında bir yeniden tasarım ya da yeniden kullanım sürecinin yaşanmış olduğu ihtimali ortaya çıkar.

---

[520] Montaj ölü yataklarının Tlos'daki varlığına ilişkin bkz. İşkan ve Çevik, 1999: 427; Kerththi için bkz. Borchhardt vd., 2005: *"Felsgrab 1"*, 16 vd., Res. 41-43; Limyra için bkz. Kuban, 2012: 54 vd.
[521] Krş. Borchhardt, Myra: 110 vd.

Myra'da, Limyra'da örneklenen standart bir ayrışmayı[522] belirleyebilecek niceliğe sahip olunamasa da montaj işlevine yönelik yuva, kanal ve destek birimleri, tekil ya da karışık kümeler oluşturarak işlevsel özellikler gösterir. Bu kümelerin oluşumu, uygulama alanı ile bağımsız ölü yataklarının yapısal özelliklerine göre değişmektedir.

a) Bunlardan en basiti bilinen yerleşim standartlarına uygun biçimde, çevresindeki duvarlara bağlantısız olarak bitişik uzanan bir ölü yatağı ya da şiltesinin tabana oturtturulmasına yönelik oda zeminine açılmış sığ yuvalardan oluşur. Myra'da *Tip 5* düzenindeki *GN.48'*in sağ duvarı boyunca uzanan seki tipi ölü yatağının içteki uzun kenarı üzerinde, arkaları düşey duvara dayanacak şekilde aralıkla yerleşik üç sığ oturtma yuvası bulunur (Lev. 46: b). Bunlar, seki üzerine yerleştirilmiş olabilecek bağımsız üretilmiş bir yatak düzlemini taşıyan ayakların basitçe kaymadan sabit tutulabilmesine olanak verecek niteliktedir. *DN.25*'in *Tip 1* düzenindeki mezar odası zemininde ise diğer birçok mezarda görülen bağımlı işlenmiş bir ölü yatağının yerleşim ve boyutlarına uygun biçimde, duvar uzanımlarını aralıklarla takip eden nispeten kaba biçimli benzer yuvalar ile bunlara uç taraflara yakın konumlanarak eşlik eden birkaç dörtgen yuva bulunur (Bkz. Kat.; Lev. 31: d). Olası bağımsız biçimlendirilmiş yatakların kısa kenarlarına denk gelen taban yüzeyinde ise 90^0 açıyla her iki yana bir miktar uzanan köşe çizgileri taşçı aletiyle kazınarak belirlenmiştir. Her ne kadar, yuvaların çoğu biçimsel olarak kaba ve boyutları küçük olsa da tespit edilen diğer düzgün dörtgen yuvalar ve köşe çizgileri birlikte değerlendirildiğinde bağımsız biçimlendirilmiş yatakları zeminden yüksekte tutan desteklerin ya da doğrudan zemine konulan bir ölü şiltesinin basitçe sabitlenmesi için rahatlıkla kullanılabilir niteliktedirler. Benzer bir örnek Limyra'da bulunan N II/141 No.lu, *Pizzi*'ye ait, *Tip 5* düzendeki mezar odasında uygulanmıştır. Sağ ve solda yer alan sedir tipli yatakların yatay düzlemlerinde, montaj bir yatağın her iki uçtaki ikişer ayağına denk gelecek biçimde açılmış karşılıklı yuvalar bulunur ki haklılıkla K. Schulz, bunların ayaklı sedye -"*bahre*" (Alm.)- biçimindeki birer ölü yatağının yerleştirilmesine hizmet ettiklerini önerir[523]. Bir diğer örnek Elmalı Aytaş Mevkii'nde bulunan bir kaya mezarı odasında uygulanmıştır[524].

b) *BN.92* ile örneklenen küme ise bireysel olarak belirgin, montaja yönelik ilişkileri açısından nispeten daha anlaşılır özellikte düzenlenmiş kanal ve destek sekilerinden oluşur. Mezar odasının (Lev. 88: b,d, e, f) sol yan duvarında, bir ölü yatağı yaklaşık yarı genişliğinde bağımlı olarak kayadan oyulmuş bir biçimde uzanmakta; bugün var olmayan bağımsız

[522] Kuban, 2012: 55.
[523] Borchhardt vd., 1988: 149, Res. 14-15, 45-46.
[524] Lockwood, 2011: Tomb 1, 36, Res. 12-15.

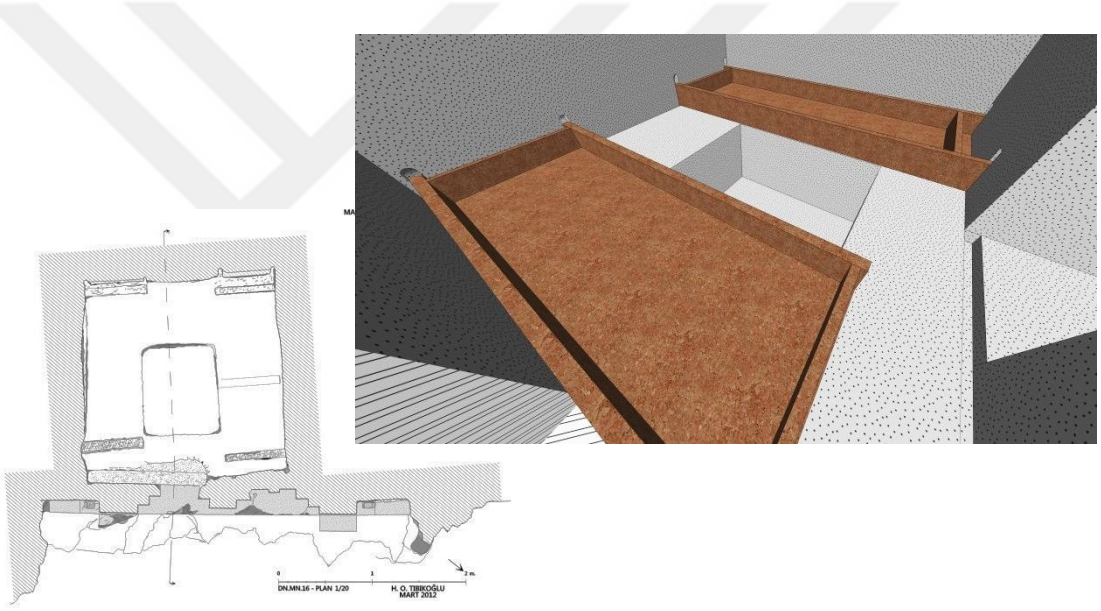
biçimlendirilmiş diğer yarının boyutlarına uygun dörtgen bir montaj kanalı ise var olan yarıya bitişik biçimde, en doğrultusunda arka duvarda uzanmaktadır. Kanalın uzanımı ile var olan kısmın toplam genişliği standart bir ölü yatağının boyutlarına uygun olarak 0.55 m civarındadır. Bağımsız bir parçanın kısa kenarının sokulduğu kanalın ön duvardaki karşılığı, yatak yüksekliğine göre ayarlanmış bir destek çıkıntısı şeklinde oyulmuştur. Mezar odasının sağ yan duvarı ise uçlarda birbirine bağımlı, çeşitli genişliklerdeki sekiler yardımıyla bağımsız biçimlendirilmiş bir düzleme destek verebilecek biçimde düzenlenmiştir. Nitekim *BN.92* cephesinde kazınmış Likçe yazıt (TL 88), bir ölü bedenini içeren tabut ya da lahitten söz etmektedir[525] (Bk. Kat.). Likçe'de "*tezi*" kelimesinin genel olarak "lahit" karşılığındaki kullanımına ve Myra'da Tip 4 oda düzenindeki iki kaya mezarının (*DN.2, DN.10*) birer kaya lahdine sahip olduğunu bilmemize rağmen, *BN.92*'deki durum açısından işaret edilenin geleneksel anlamda taş bir lahit yerine modüler bir ölü muhafazası olduğu açıktır.

c) Diğer bir küme montaj biçimlerine yönelik açık veriler sunarken, tümüyle bağımsız üretilmiş çeşitli ölü yataklarının yapısal özelliklerini de anlamamıza olanak verir. Küme, bağımsız bir ölü yatağının bağımlı yatakların bilinen standart konumlarına uygun biçimde yerleştirilmesine olanak verecek biçimde yatay ve düşey düzlemlerde açılmış kanal ve yuvaların uyumlu birlikteliğiyle oluşur. Myra'da üç mezar odası - *DN.16, DN.19, BN.72* - bu anlamda benzerlikler gösterir:

Hriχm̃ma'nın, kendi kardeşleri ve birinci dereceden akrabaları için yaptırdığını belirten bir yazıt[526] taşıyan *DN.16*'nın (Bk. Kat.) hali hazırda kayadan bağımlı biçimlendirilmiş seki tipindeki ölü yatakları ile oluşturulmuş, *Tip 5 Triclinium* düzende bir mezar odasına sahip olduğu izlenir (Lev. 22: d, e). Burada şaşırtıcı olan durum yan duvarlar boyunca uzanan standart özellikler taşıyan bu yatakların, aynı doğrultuda yerleşik birer montaj ölü yatağına zemin sağlamak için kullanılmış olduklarını gösteren montaj birimleri ile donatılmalarıdır[527]. Montaja yönelik izler yatay düzlemlerin arka duvar ve ön duvar ile birleştiği uçlarda, hareket çukuru ile belirlenen genişliklerince açılmış dörtgen sığ yuvalar ile bunlara -sol giriş duvarı dışında- arkalarındaki düşey yüzeyde, yuvaların genişliklerine hizalanmış şekilde paralel uzanarak eşlik eden "U" biçimli birer kanaldan oluşur. Sağ yandaki düzenlemede arka duvar üzerindeki "U" biçimli kanalın tavana bakan uçları yukarıdan aşağı doğru içe eğimli olarak açık oyulmuştur. Her iki yan duvarın alt kısımları, "U" biçimli kanalların uçları yüksekliğinde, geride kalan yüzeylerinin kaba yumrulu işçiliğine nazaran

[525] Schweyer, 2002: 30.
[526] TAM I, TL 89; Houwink ten Cate, 1965:96; Bryce, 1986: 79, 130, 138; Borchhardt vd., 2004: 43 vdd; Alkan, 2013: 191, T 5.
[527] Borchhardt vd., 2004: 43, 49 vd.

daha incelikle işlenmiş bir kuşak şeklinde boydan boya uzanır. Tüm bu izler, yanlarda bulunan sekiler üzerinde olası bir ahşap ve/veya taştan, bağımsız biçimlendirilmiş birer ölü yatağının biçimi hakkında öneriler sunabilmemize olanak sağlar. Her iki uçta, tabandaki dörtgen çukurlara tamamen oturan geniş, dörtgen ayaklarla taşınan alçak yatak düzleminin kısa kenarları, ön ve arka duvarlarda açılmış "U" biçimli kanalların yatay kısımlarına sokularak sabitlenmişken, uzun kenarlarda "U" biçimli kanalların düşey kısımlarına doğru uzanarak, uçları içe giren yüksek birer parçayla[528] sınırlanmış bir yapıya sahip olmalıdır (Res. 3.19). Sol tarafta, ön duvar yüzünde kapı bloğu sürgü kanalının bulunması nedeniyle açılamamış olan "U" biçimli kanalın sağlayacağı sabitleme işlevi, burada benzer biçimde uzanacak yatağın ayağı için açılmış tabandaki dörtgen yuvanın diğerlerine nispeten daha derin yapılmasıyla telafi edilmeye çalışılmıştır.

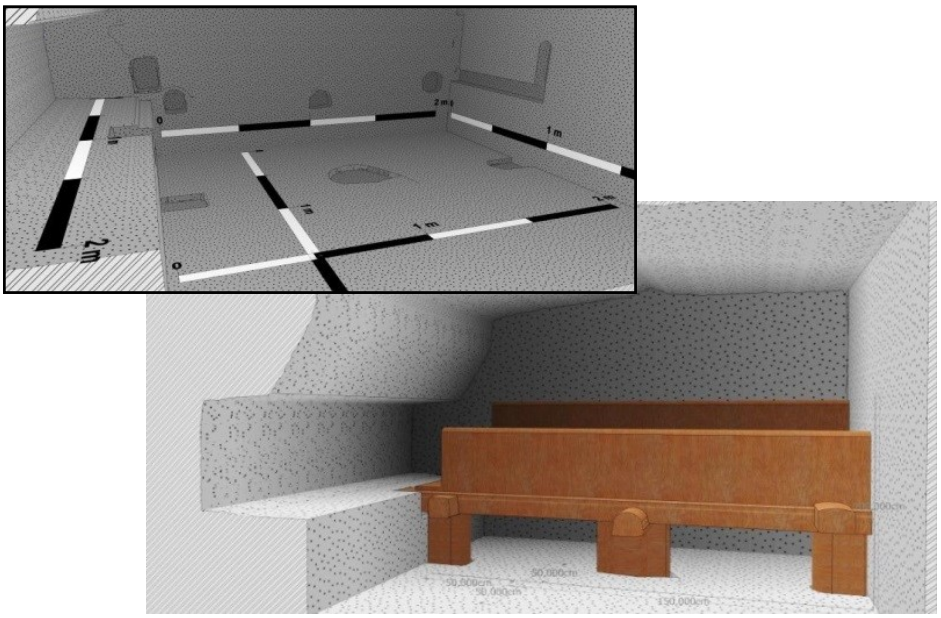
Resim 3.19: DN.16, Mezar Odası. Montaj Ölü Yatağı Rekonstrüksiyon Önerisi.

Tüm bu veri ve öneriler ışığında *DN.16*'ta ait böylesine bir oda tasarımının ilksel bir fikre mi, eş zamanlı bir fikir değişikliğine mi ya da evresel bir kullanıma mı dayanarak oluşturulduğu şu an için açık değildir. Öyle ki odanın bağımsız üretilmiş bu yataklarla oluşan "yeni ?" düzeni, "eski ?" *Triclinium* düzende arka duvardaki yatağın bir ölünün yatırılarak defnedilmesine olanak veren uygun işlevini ortadan kaldırarak, bir seferde yapılabilecek bu türden bir defin sayısını 3'ten 2'ye indirmiştir[529]. Eğer mezar odasının, bedenin korunması ve

[528] Düşey duvar yüzlerine açılmış bu tür yuvaların *Teburseli* mezarında benzer işlevde kullanıldığı önerisi için bkz. Borchhardt vd., 1988: 93 vd., Res. 14-15.
[529] Borchhardt vd., 2004: 49. Ayrıca *Tip 5* oda düzeninin montaj yataklarla birlikte kullanıldığı, Limyra'dan *Pizzi* ve *Tebursseli* mezarları için bkz. Borchhardt ve diğ. 1988; Kuban, 2012: Kat. Nr. II 140-II 141.

onurlandırılmasına yönelik prestijli bir uygulama olarak mezar sahibi tarafından tercih edilmiş klineli planlama fikri ile baştan biçimlendirildiğini kabul edecek olursak, buna uygun *Tip 1* düzeni kullanmak yerine, mezar odasının alçak yapısı nedeniyle artı bir masraf olarak ortaya açılmış derin hareket çukuru burada bir *Tip 5 Triclinium* düzen yaratmak adına değil ama doğrudan iki adet montaj yatağa yönelik olarak birlikte tasarlanmış olabilir.

DN.19'un mezar odasında (Lev. 25: b, c, d, e) ise sol yan duvar boyunca uzanan bağımlı biçimlendirilmiş niş tipi yatağın dış kenarının arka duvara yakın kısmında, ölü yataklarının genişliklerine uygun biçimde oyulmuş dar bir destek sekisi bulunur ve bu sağ yan duvarda konum ve genişlik olarak uyumlu, "U" biçimli bir kanal ile karşılanır[530]. Bunlar arasında uzanan arka duvarda ise seki ve kanal düzlemlerinin bir miktar aşağısında yerleşik, aralıkla açılmış kalın kirişlere ait yuvalar ile zeminde dış kenarın taşınmasına yönelik açılmış olan, seki ve kanalın dış kenarlarını hizalayarak her bir kiriş yuvasının uzanımında aralıkla yerleşik, sığ fakat geniş yuvalar bulunur. Böylelikle biz bu birimlerin özellikleri ve birlikte çalışma ölçütlerine uygun bir malzeme olması açısından büyük oranda ahşaptan üretilmiş olması beklenen bir ölü yatağı kurgusuyla karşı karşıya kalırız (Res. 3.20; Lev. 25: f). Arka duvardaki yuvalarından öne uzanarak, açıkta geniş ayaklarla desteklenen kirişler üzerinde, kısa kenarları bir yanda destek sekisi ve diğer yanda kanala oturtularak uzanan bir yatak düzlemi bulunur. Sağ duvardaki kanalın düşey uzanımlarından hareketle yatak uzun kenarları boyunca yüksek bir plaka ile örtülmüş olmalıdır.

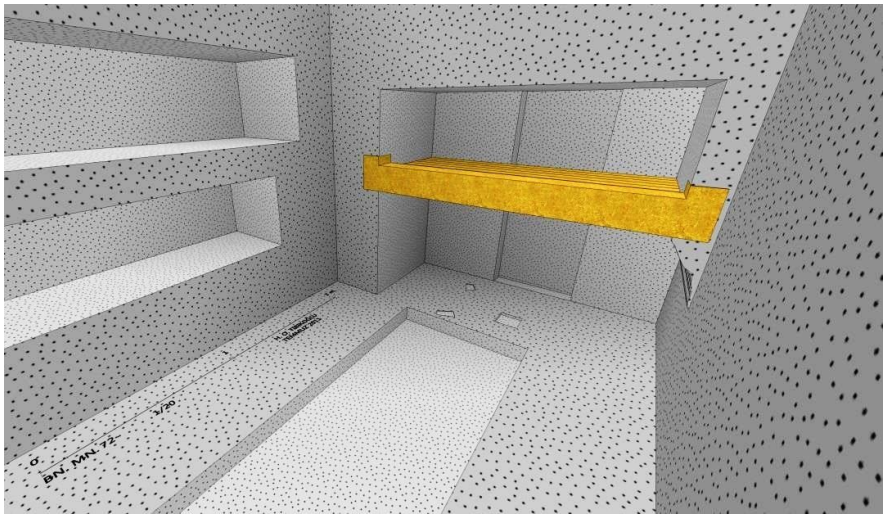

Resim 3.20: DN.19, Mezar Odası. Montaj Ölü Yatağı Rekonstrüksiyon Önerisi.

[530] Destek sekisi ve kanalın konum ve biçimlerindeki benzerlikler açısından krş. Kuban, 2012: 55, Res. 35.

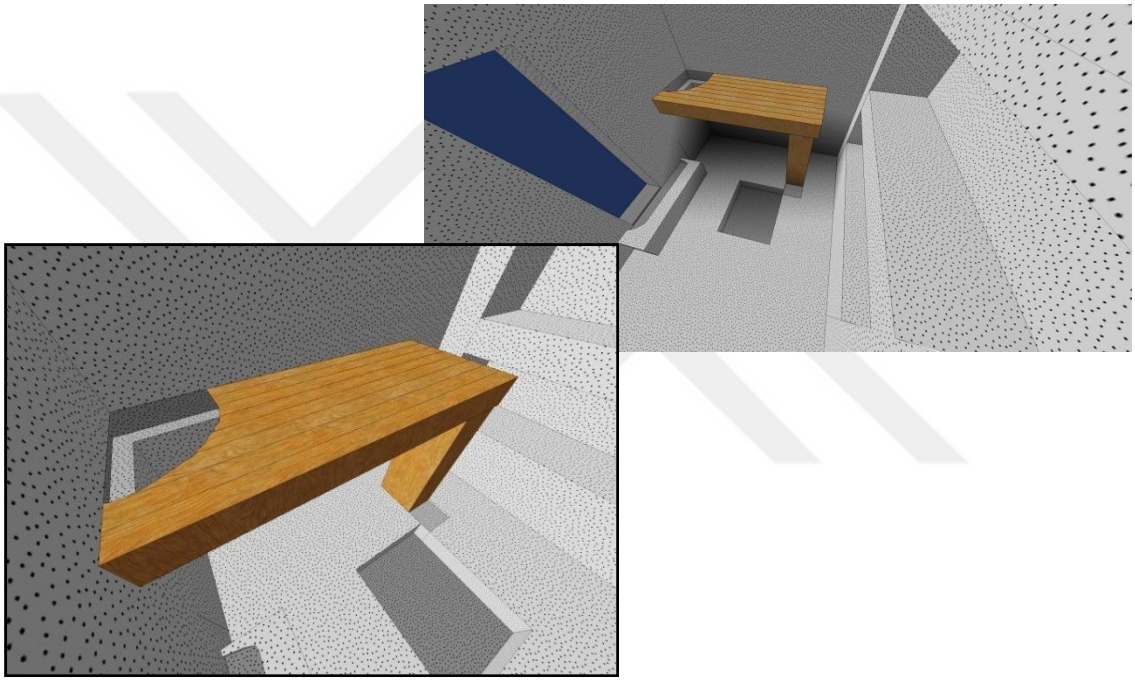
BN.72 mezar odası (Lev. 68: b, c, d) arka duvarında, zeminden yükselerek dörtgen bir mihrap oluşturacak biçimde içeri oyulmuş bir alan bulunur. Bu kısımda, mezar odasının genelinde görülen bozuk, derin çatlaklı kaya yapısının yoğunlaştığı görülür. Bu dörtgen hücrenin içerisinde, düşey yüzeylerde yatay açılmış karşılıklı kanallarla oluşturulmuş bir düzenleme, ölü yatağının montajlanmasına yönelik olabilecek bir başka örnek olarak karşımıza çıkar. Duvar yüzünden 0.80 m içeri doğru uzayan alanın genişliği yaklaşık 1.86 m'dir. İç yan duvar yüzlerinin yaklaşık ortasında, en boyunca açılmış birer yüksek (0.16 m) ve derin (0.12 m) kanal karşılıklı hizalarda yer alır. Dış uçların girişe bakacak şekilde açık ve üst kısımda genişleyerek sonlanması kanalların sürgü biçiminde çalışabilmelerine olanak verir. Bu alanın zemini üzerinde ise orta kısımda kümelenmiş 3 adet dörtgen biçimli sığ oyuk bulunur. Olasılıkla burada niş tipi bağımlı bir yatak oyulmak istenmiş, fakat kayadaki yapısal bozukluklar buna engel teşkil etmişti. Kanallar arasındaki 1.86 m'ye varan açıklık ile her birinin 0.80 m'lik boyları, ölü yataklarının standart ölçülerini karşılayan bir yatağın montajlanabilmesine uygundur (Res. 3.21).

Bank tipinde bağımsız biçimlendirilmiş bir ölü yatağı, kısa kenarlarından kanalların açık ucundan içe doğru sürülerek yerine oturtulmuştur. Kanalların dış uçlarındaki geniş kısımlar ise bir tür başlığın montajlanmasına ya da yatağın uzun kenarı boyunca uzanabilecek yatırma düzleminden yüksek bir parçanın sabitlenmesine olanak sağlayacak niteliktedir. Bank yatağın oldukça yüksekte konumlanması ile altındaki zemin yüzüne açılmış sabitleme-oturtma yuvalarının bacak konumlarına uygun olmayan düzensiz yerleşimi ve sayısı yatağın düşey bir desteğe ihtiyaç duymadan derin açılmış sürgü kanalları yardımıyla işlevini yerine getirebilmiş olduğunu düşündürür. Dolayısıyla söz konusu zeminde yer alan sığ yuvalar belki de mezar hediyelerinin üzerine konduğu -*mensa tripes*- üçayaklı bir masanın oturtulmasına hizmet etmiştir.

Resim 3.21: BN.72 Mezar Odası. Montaj Ölü Yatağı Rekonstrüksiyon Önerisi.

d) Myra'da *BN.83* mezar odası (Lev. 79: b, d, e) , bağımsız yatakların sabitlenmesine yönelik bir başka montaj biçimini tanımamızı sağlamaktadır (Res. 3.22). Bu örnekteki montaj birimleri, odanın yarı yüksekliğinde, sol yan duvardan giriş duvarına "L" biçiminde kesintisiz uzanan, uçları kapalı bir kanal[531] ve zemine açılmış dörtgen bir oturtma yüzeyinden oluşur. Kanalın konumu, uzanım biçimi ve boyutları bağımsız biçimlendirilmiş bir ölü yatağının birer uzun ve kısa kenarıyla duvara sabitlenmesine olanak sağlarken, yatak düzleminin açıkta kalan köşesi zeminde uygun konumda açılmış oturtma yüzeyi ile sabitlenen bir düşey taşıyıcı ile sağlanmış olmalıdır.

Resim 3.22: BN.83 Mezar Odası. Montaj Ölü Yatağı Rekonstrüksiyon Önerisi.

[531] Büyük oranda benzerlik taşıyan Limyra örnekleri için bkz. Kuban, 2012: 54 vd., Res. 32-33-34-35.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
CENAZE - ÖLÜM - UYGULAMALARI[532]

4. 1. Cenaze - Ölüm - Uygulamaları

İÖ. 7. – 6. yy.lardan Hellenistik Dönem içlerine uzanan zaman, Likya'da pek çok özgün tasarımla, baş döndürücü bir artış sağlayan mezar anıtları vasıtasıyla bilinçli bir şekilde görünür hale getirilmiş sepulkral alanlar ile karakterize olur. Diğer bulgular yanında mezarlar, nicelik ve nitelikleriyle öylesine baskındır ki Likya'nın özellikle Arkaik, Klasik dönemlerine dair anlayışımızın ana kaynaklarını oluştururlar. Zahmetli, maliyetli, özenli bir çaba ile oluşturulan tümülüsler; podyumlu-teraslı mezarlar; dikmeler; tapınak mezar veya "heroon" olarak tabir edilenler; "ev mezarlar"; kaya mezarları ve lahitler gibi mezar anıtları dışa dönük arkitektonik özellikleri yanında, pek çok örnekte, kabartmalarının, aristokratik idealleri; soyluluk, zenginlik, fiziksel gücü ve hatta ilahi ya da sivil kudretle ilişkileri yansıtan ikonografileri aracılığıyla da tanıdık olana yani geride bırakılan fiziksel dünyaya dönük bir algı yönetiminin araçlarıdır. "Hanedanlık" nekropolü, Nereidler Anıtı; kaya mezarı ve lahitlerden oluşan nekropollerin ardıl fiziksel varlıklarıyla bu durumun zirve noktası olarak Ksanthos, pek çok Likya yerleşiminde, Phellos, Trysa ya da açıkça Limyra'da görüldüğü gibi bir model oluşturmuş; kuramsal olarak hanedan mensuplarına atfedilen nekropol alanlarındaki her bir mezarla oluşan fiziksel kurgu ve dolayısıyla bu bütünün yarattığı seçkinci fikirsel etki[533] ile yansıyan yaklaşım, Likya'nın büyük kesiminde zamanla güçlenen aristokratik ve diğer geniş halk çevrelerince kaya mezarları, lahitler, yer altı oda mezarları gibi nispeten gittikçe daha düşük fiziksel profiller sergileyen mezar yapılarıyla kendi sınırlarınca sahiplenilmiştir. Dolayısıyla antik dünyanın pek çok kültür çevresinde olduğu gibi Likya'da da ölüm önem arz eder[534] ve anlık bir olay, bir son olarak görülmez; ölünün layık olduğu şekilde hatırlanmayı istediği, hanedanlığın, ailenin, bireyin sürekliliğini sağlayan varlığının, otoritesinin sürdüğünü gösteren bir propaganda alanı olarak, mezar inşasından, defin sürecine,

[532] Bir kültüre ait ölüm karşısındaki davranışlar ve cenaze süreci bilgisinin anlaşıldığı "Cenaze Gelenekleri" ya da "Defin Gelenekleri" başlıklarına nispetle, "Cenaze –Ölüm- Uygulamaları", bireyin ve ait olduğu toplumun ölüm algısını anlamak, buna karşı tepkisel olarak geliştirilen ve aynı zamanda kalıplaşarak gelenek haline gelen davranış biçimlerini, fikir düzeyinden hareket düzeyine değin belirlemek adına, mimaride, sanatta, imgede, dilde, yazıda, bedende ve bunların birbirleriyle kurduğu her bağlamı göz önünde tutarak yaşam kültürüne ait her alanda, çok daha geniş bir bakış açısıyla yaklaşım geliştirmeyi amaçlayan bir kapsamı, dolayısıyla bu kapsamın dayattığı disiplinler arası çalışmayı ve yeni veri üretim yöntemlerini karşılamaktadır.

[533] Ksanthos anıtlarının hanedanlığın statü iddiasının göstergeleri olduğu yönündeki değerlendirme için bkz. Draycott, 2007: 104-128, öz. 126; Draycott, 2015: 120-125.

[534] Blakolmer, 1999a: 8.

sonrasında anma ve diğer kültsel amaçlara yönelik dini tüm ritüelleri kapsayan çok çeşitli ölüm uygulamaları yoluyla icra edilen bir süreçtir.

Bu konuda Likya'da mezarların biçim ve boyut gibi dışa dönük özellikleriyle verdikleri dünyevi mesajın yanı sıra, zaman zaman öbür dünya inancına dair daha dinsel bir alana atıf yapan; sepulkral yazıtlardan, mezar kabartmalarının ikonografisinden ve özgünlüğü bozulmamış az sayıdaki mezar kazısından elde edilen bulgular, ölünün mezar odasındaki konumu, cenaze hediyeleri ve sunular hakkında bazı bilgiler sunmaktadır. Fakat bunlar genelde yüksek bir sınıfı tanımlayan, dolayısıyla Likya toplumunun sınırlı bir kesimi için temsiliyet ifade eden, münferit; zamanda ve coğrafyada süreksiz fenomenler olarak, çoğu kez Likya'nın geniş sepulkral alanlarında fiziksel özellikler açısından bir karşılık bulamaz, dolayısıyla Likya halkının ölüme yönelik kültürel tavrını tam olarak anlayabilmemizi; bu konudaki davranışlarını – ölüm uygulamalarını- eksiksiz belirleyebilmemizi sağlayamaz. Yine de sınıflı toplumun alt tabakaları için bir ideali temsil eder. Likya sepulkral yazıtları mezarın mülkiyeti, kullanma hakları ve bunların korunmasına yönelik ifadeler içeren belirli formüllerle oluşturulmuştur. Bu metinler genellikle, doğrudan ölüme, cenazeye ve buna ilişkin ölü kültü uygulamalarına yönelik açıklamalarda bulunmazlar[535], fakat bu alanı mezarın kendisi üzerinden fiziksel olarak tanımlayan bazı ifadeler içerirler ve bu kavramlarla arkeolojik bulguların bir araya getirilmesi Likya'da ölümün algılanışı ve ölüm uygulamalarına yönelik bazı çıkarımlar yapabilmemize olanak verir.

Bu şartlar altında ölüm uygulamalarının fikirsel çerçevesini anlayabilmek adına ilk olarak Likya'da öte dünya tasavvuruna ilişkin bakışa dair bilgilere ihtiyaç duyulmaktadır. Likya'da öte dünya tasavvuru, Akdeniz kültürlerinin pek çok temsilinde olduğu gibi Eski Anadolu eskatolojisinde de açık bir örüntü olarak beliren "ölüm sonrasında var olma" [536] inancı çerçevesinde, ancak aristokratik ideallerle sınırlı bir alanda tanımlanabilir. Genel

[535] Bryce, 1980b: 166; G. Neumann, Likçe yazıtlarda ölü kültüne yönelik bilgilerin bulunmayışını, bu konunun doğrudan aileyi ilgilendiren bir yükümlülük olmasına bağlamaktadır., bkz. J. Borchhardt, Zu den Fragmenten eines lykischen Opferreliefs von Dereağzı, bk. J. Morganstern (Ed.), The Fort at Dereağzı, IstForsch 40 (1993), 73, dn.239.

[536] Öte dünya yaşamının niteliği, çoğu zaman bireyin toplumsal statüsü ile belirlenmektedir. Hitit krallarının ölüm sonrasındaki fiziksel varlıkları gökyüzünde, "sallis wastais" olarak bilinen krali ritüeller aracılığıyla onanan "tanrılaşmış" payesi ile sürmekte, tanrı kral "Taş Ev"deki heykeliyle vücut bulurken, ona bir ölü kültü çerçevesinde tapınılmaktadır. Sıradan Hititli için de ölüm bir son değildir, fakat "Anne Günü" olarak adlandırılan ölüm zamanında ruh yeraltına, ölüler diyarına yolculuk yapar. Urartu'da ise açık olan kralın başrahip olarak tanrısal kudretle yakın ilişkisidir ki bu durum modern literatürde Urartu mezarlarının mimari ve kült döşemleri gibi nitelikleri bağlamında onun ölüm sonrası "tanrısal" statüsünün tartışılmasına yol açar, bkz. Çevik, 2000: 6 dn. 28, 66 vd., dn. 403 görüşleri, Çevik, 2015: dn. 76; Frigya'da ise benzer bir durum geçerlidir: Hanedan üyeleri ve soylular tümülüs ya da kaya mezarlarında defnedilir, kralın insan üstü varlığı, -bkz. F. Işık, "Die Vergöttlichung der phrygischen Dynasten im Lichte ihrer Graeber", *IstMitt* 53, 2003, 197-222.- ve hanedanlığın devamlılığı Midas kaya anıtında olduğu gibi olasılıkla bir kült kapsamında, Ana Tanrıça Matar ile ilişkilendirilir., bkz. Roller, 2012: 223.

olarak, Ksanthos F, G, H yapıları ile özellikle dikmeler ve bir podyuma sahip –Nereidler Anıtı, Phellos Temenos Alanı, Trysa Temenosu, Perikle "Heroonu" gibi- dynastik mezar anıtları ve bunların bazılarının çeşitli yönleriyle etkilerini fasatlarında, mezar odalarında ve de kabartma programlarının içeriğinde sürdüren birkaç lahit ve kaya mezarı, bu konudaki önerilerin çıkış noktasını oluştururlar; varsayımlar ağırlıkla mezar anıtlarının konumda ve -dış ve iç- mimaride yükseltilmiş fiziksel nitelikleri[537] yanı sıra bunların kabartma ikonografileriyle ilişkilendirilmesine ve ileride bahsedilecek olan bazı mezar terimleri üzerinden değerlendirilmesine dayanır. Örneğin, Ksanthos Harpy Anıtı'nın[538] sıra dışı kabartmaları[539], genellikle ölü ruhunun personifikasyonu kabul edilen insan figürlerinin sirenler tarafından göğe doğru taşınması sahneleri[540] ve yönetici çift, hanedan üyeleri ve de tanrılar -Hades, Demeter, Persephone- olarak çeşitli statülerde kimliklendirilen[541] diğer ana figürlerle oluşan ikonografisi ile gökyüzünde yer alan bir öte dünya ile ilişkili olarak sorgulanmış[542]; bu bağlantı, bazı diğer dikme anıtlarda da tespit edilen mezar odalarına açılan dar açıklıkların ölü ruhunun giriş çıkışına hizmet ettiği önerisiyle desteklenmiştir[543]. Bu çıkarım, dikme mezarlar ve bazı Likya mezar anıtlarında karşılaşılan yükseltilmiş mimari ile ölünün öte dünyaya geçişi arasında bir ilişki[544] olasılığını düşündürmektedir[545]. Likya beylerinin üstün özellikleriyle vurgulanmış oldukları açıktır[546]; fakat bunun niteliği konusu bir yandan Yunan düşüncesinde kahramanlaştıkları ve diğer yandan Eski Anadolu geleneğine

[537] Örneğin bkz. Borchhardt, Myra: 95.
[538] Bkz. Demargne, 1958: 37-47, 127-132
[539] Bkz. Fellows, 1840: 171 vd.; F. N. Pryce, Catalogue of Sculpture in the Department of Greek and Roman Antiquities of the British Museum, Vol. I, London (1928), 122-129, B.287; E. Akurgal, Griechische Reliefs des VI. Jahrhunderts aus Lykien, Schriften zur Kunst des Altertums 3 (1941); J. Zahle, Harpyiemonumentet i Xanthos. En lykisk pillegrav, (1975); Froning, 2004: 315-320.
[540] Hülden, 2006: 341; Krş. Draycott, 2008: 148 vd.; "Siren" figürleri için krş. "*Likya'nın dişil ölüm perileri*" bkz. Keen, 1998: 204 vdd.; Draycott, 2008; "Ruhların taşınması" için bkz. E. Berger, Das Basler Artzrelief. Studien zum griechischen Grab und Votivrelief um 500 v. Chr. und zur vorhippokratischen Medizin, Basel, (1970), 129 vd.; krş. "*Kaçırma, kapma*" önerisi için: J. Zahle, Harpyiemonumentet i Xanthos - En lykiskpillegrav (1975), 74 vd.; Draycott, 2008: öz.149; Sirenler ile "*denizde gerçekleşen bir ölüm*" arasındaki bağlantıya dair öneri için bkz. Özüdoğru, 2008: 146; Ayrıca bkz. H. Karademir, B. Özdemir, "Sirens As Soul Bearers On Lycian Grave Reliefs In The Classical Period - Klasik Dönem Likya Mezar Kabartmalarında Ruh Taşıyıcı Olarak Sirenler", *CEDRUS* I, 2013, öz. 100 vd.
[541] Bkz. E. Berger, Das Basler Artzrelief. Studien zum griechischen Grab und Votivrelief um 500 v. Chr. und zur vorhippokratischen Medizin, Basel, (1970), 132 vd.; Froning, 2004: 316 vd.; Işık, 2005: 108 vd.; Kimlik önerilerine ilişkin literatüre toplu bir bakış için bkz. Draycott, 2007: 119-127; Özüdoğru, 2008: 47, dn. 247, öz. 144 -147; Karademir, 2016: 18 vdd., 45-48.
[542] E. Buschor, Die Musen Des Jenseits, München (1944), 36-38, öz. 37; E. Hofstetter, Sirenen im Archaischen und Klassischen Griechenland, Würzburg (1990), 243-248, öz. 248; E. Vermeule, Aspects of Death in Early Greek Art and Poetry, (1979), 169.
[543] Bkz. Tritsch, 1943:113 vdd., öz. 115.; buna karşın krş. İsinda'da "mezar kapısı": Özhanlı, 2002: 74; Urne ve hediyeleri yerleştirilebilmek için: J. des Courtils, Ksanthos ve Letoon Rehberi (2003), 56.
[544] Örneğin Avşar Tepe özelinde Thomsen, 2002: 322 vdd.
[545] Bu konudaki eğilimlere dayanak oluşturacak verilerin yetersizliğini öne süren ihtiyatlı yaklaşımlar için bkz. Zahle, 1983: 73-75; Hülden, 2006: 340-344.
[546] Draycott, 2007: 126 vdd.; Çevik, 2015: 53.

dayanarak tanrılaşmış[547] olmaları önerileriyle tartışılmaktadır[548]. Örneğin, Ksanthos'ta F, G, H binaları, "heroik" (Sarpedonia) cenaze karakterli kültsel işlevler yüklenerek, "heroslaştırılmış" efsanevi kişilere (Sarpedon) ya da hanedana adanan anıtlar olarak tanımlanır[549]. Bu yönde, Likya'da Eski Yunan öte dünya tasavvuru gibi yabancı bir etkinin varlığı, Limyra'da bulunan *Xñtabura*'nın anıtsal lahit mezarı kabartmalarının "Orphik–Pithagorik" anlamlarla yorumlanması üzerinden, Likya aristokrasisine de mal edilir[550]. Benzer şekilde Limyra'da bulunan, Aramice ve Eski Yunanca yazıtlı *Artimas* mezarı dilbilimsel ve arkeolojik verileri üzerinden Zerdüştlük (Zoroastrianizm) gibi yabancı eskatolojik inançlar tartışılmıştır[551]. Diğer yandan bu konu, Letoon'daki Apollon Tapınağı temelinde bulunan yuva ve kanallardan yola çıkılarak, yerel tapınak yapılarının Likya cepheli mezar mimarisine öncülük ettiği fikri[552] üzerinden geliştirilen, tapınak mimarisinden izler taşıyan bir mezar yapısında defnedilen kişinin ölümden sonra kahramanlara yakışır biçimde -tanrısallık derecesinde?[553]- yüceltilmiş olduğu düşüncesiyle savunulmuştur[554]. Benzer ana fikir, Nereidler Anıtı tapınak mezarı için de söz konusudur. Anıtın doğu alınlığında bulunan yönetici çift tasvirinin ikonografik değeri, ait olduğu mimari bağlam ile desteklenerek açık bir ifadeyle Likya'da ölümlülerin tanrısallaşmasına örnek gösterilir[555]. Keza F. Işık, Tlos'taki tapınak cepheli kaya mezarının -*pronaos*undaki Likya'nın efsanevi atası *Bellerophon*'a

[547] Işık, 1995: 160-186; İşkan, 2004: 381, 404; Işık, 2005: 107-124; Özüdoğru, 2008.
[548] Konu hakkında bu bağlamda karşılaştırmalı olarak ortaya konan geniş bir değerlendirme için bkz. Hülden, 2006: 340-352.
[549] Bkz. P. Coupel, H. Metzger, "Reliefs inédits de l'acropole de Xanthos", *RA*, 1969, 247, Keen, 1992; Borchhardt, 2005a: 32; Tüm bunlara rağmen hatırlanmalıdır ki Likya'da "Heroon", "heros" gibi ifadelerin yer aldığı mezar yazıtları Hellenistik Dönem öncesine tarihlenmez, bkz. Schweyer, 2002: 21 vd. Dolayısıyla söz konusu ifadelerin ait olduğu kronolojik ve arkeolojik bağlamı içerisinde değerlendirilmesi gerekliliği nedeniyle bu kapsamda Likya'da öte dünya tasavvuruna ilişkin geriye dönük bir ilişki olasılığı taşıdığı en iyimser ifade ile belirsizdir.
[550] Borchhardt, 1971: 187-208'de öz olarak anıtın batı tarafında, oturan iki yaşlı erkeğin ortasında ayakta duran çıplak erkek bir figürden oluşan kabartma sahneyi, ölünün yer altı dünyasında *Rhadamanthys* ve *Aiakos* tarafından yargılanması olarak yorumlamakta ve mezar sahibinin Orphik–Pithagorik inanç çerçevesinde bir öte dünya tasavvuruna uygun biçimde tasvir ettirdiğini - krş. G. Neumann'ın görüşü aynı yerde bk. 218-222 - ve devamla anıtın boğa kurbanı sahnesinden hareketle oluşan genel kabartma programının bu Likya soylusunun kahramanlaştığına işaret ettiğini öne sürmüştür. Karşılık olarak H. İşkan, Orphik–Pithagorik felsefedeki ruhun yeniden bir hayvan bedeninde hayat bulabileceği düşüncesiyle, anıtın (*Hyposorion*u) güney yüzündeki kabartma sahnede tasvir edilen hayvan kurbanının çelişkisini gösterir ve İşkan, 2004: 401'de boğa kurbanını ölünün dindarlığının göstergesi olarak yorumlar, bkz. İşkan, 2004: 396 vdd., 401. Buna karşın, Orphik-Pithagorik düşüncede bu bağlamda et diyetinin uygulandığı bilinmekle birlikte özel olarak hayvan kurbanına yönelik yasaklamaların olduğuna dair açık bir bilgi bulunmaz, bkz. J. B. Rives, "*9-The Theology of Animal Sacrifice in the Ancient Greek World – Origins and Developments*", bk. J. Wright Knust, Z. Varhelyi (Eds.), Ancient Mediterranean Sacrifice, Oxford Press (2011), 187-213.
[551] Shahbazi, 1973: 158-189; Kuban, 1996; Kuban, 2012: 83-86; Hülden, 2006: 344 vd.
[552] Marksteiner, 1993: 87 vdd.
[553] Marksteiner, 2002: 185.
[554] Marksteiner, 2002: 186.
[555] Bkz. P. Demargne, Das Nereiden-Monument von Xanthos, bkz. Götter, Heroen, Herscher in Lykien, Ausstellungskatalog Schallaburg, Wien (1990), 67-69; Işık, 2005: 108 vd.

atfedilen ünlü kabartma sahneyi ikonografik bir ters okumayla- Tlos beyine ait olması gerektiğini ileri sürer ve bu bağlamda mezarın İon tarzı tapınak cephesi mimarisini beyin "tanrılaştırıldığı"na işaret ettiği yönünde yorumlar[556]. Sonuçta açıkça söz konusu olan Likya'da bir bey ya da soylu olarak mezar sahibine atfedilen üstün nitelik vurgusudur ve buna ilişkin örgeler İÖ. geç 5. yy.da başlayarak İÖ. 4. yy. boyunca yaygınlaşan, Likya'nın geniş kitlelerince kullanılan mezar tiplerine ve bunlar içerisinde özellikle kaya mezarlarında özel bir çevresel konum, seçkin bir mimari tip, nitelikli bir işçilik ve kabartma sahnelerinin ikonografik dili gibi bazı göstergelerle çeşitli oranlarda yansımıştır; bu çalışmada bölgede önde gelen temsilcisi olarak Myra'daki "*Aslanlı Mezar*" / *DN.37*'nin de içerisinde yer aldığı "Tapınak Cepheliler" başlığıyla Tip V altında incelenenler ile tapınak mimarisinin çeşitli etkilerini taşıyan Tip IV kaya mezarları bu durumun açıkça izlenebildiği örneklerdir.

Likya defin kültüründe mezar yapıları, genelden özele uzanan rezerv edilmiş alanlar olarak, hem epigrafik hem de arkeolojik verilerle, karşılaştırmalı olarak tanınabilmekte, pek çok Likçe ve Eski Yunanca yazıt "mezar" kavramını karşılayan ve bazı hallerde bir türüne işaret eden kelimeler içermektedir. "Mezar" anlamına geldiği bilinen Likçe terimler çeşitlilik gösterir. Örneğin, "anıt" anlamında genel bir belirteç olarak, *E/Arawaziya* kelimesi lahitler üzerinde okunabilmekle birlikte, geleneksel Likya cephe tipinde ya da Likya-İyonik cephe tiplerindeki kaya mezarları için de kullanılır[557]. Bunun yanı sıra, Likya-İyonik-Dorik özellikler gösteren bir kaya mezarı ise *[t]iseni* olarak belirtilmiştir[558]. Bir diğer kayıt *tezi* ise lahitler için özellikle belirticidir[559]. Likya mezarları açısından, özellikle onlar arasındaki Likya cepheli konstrüksiyon gösterenlerin, özgün ev modellerinden kaynaklandığı görüşüne bir kanıt olarak da sunulan, "ev" anlamındaki Hitito-Luvi kökenli *parna-* ile bağlantılı Likçe *prñnawa* kelimesi*,* "*ev-mezar*" olarak adlandırılan tiplerden, kaya mezarlarına ve de bazı lahitlere kadar farklı anıt tipleri için kullanılmıştır[560]. Bu açıdan Likya'da mezarın "ölü evi" olarak görüldüğü düşüncesi, İÖ. 3. binden başlayarak özellikle İÖ. 2. binde belirgin hale gelen ve süregiden eski Anadolu geleneğine[561] bağlanır. Likya'da *Prñnawa* kelimesinin yanı sıra, ona oranla geç kullanıma sahip ve sıklıkla kaya mezarları üzerindeki yazıtlarda anılan *Xupa*'nın, ilk başta bu tür mezar anıtlarını belirten daha özelleşmiş bir kelime olduğu, süreç

[556] Işık, 2005: 112; Nitekim mezarın sahipliği konusunda, yakınındaki kaya fonuna kazılı, "*...tanrısal"* "*Hrikttbili"*den söz eden Likçe bir yazıt üzerinden ortaya konulan değerlendirme için bkz. Işın ve Yıldız, 2017: 90-91, öz. 105.
[557] Schweyer, 2002: 19.
[558] Schweyer, 2002: 20.
[559] Schweyer, 2002: 20, 29.
[560] Schweyer, 2002: 20, öz. 24.
[561] Özgüç, 1948: 98 -106; Waelkens 1975, 340, 349; Işık, 1995: 164; İşkan, 2004: 380. "Ölü evi" düşüncesinin Eski Anadolu'daki gelenekselliğine itiraz hakkında krş. Çevik, 2003: 227, dn.60.

içerisinde -olasılıkla kayaya oyulanlar için- "mezar" anlamında yaygın olarak kullanıldığı düşünülür[562]. Likya'da, Klasik ve Hellenistik Dönem Eski Yunanca yazıtlarda ise genel anlamda "mezar" karşılığı olarak *Μνῆμα ve Τάφος* kelimeleri sıklıkla kullanılır[563]. Bunlar ayrım göstermeden farklı mezar türleri üzerindeki yazıtlarda okunabilir ve bazı durumlarda ise yazıtların bu türden isimlendirmeler yerine işaret zamiriyle mezarı belirttiği görülür. Bunlarla birlikte tekil ya da az sayıda olmak üzere, genelde Hellenistik Dönem'e tarihlenen yazıtlarıyla bazı kaya mezarları, σῆμα; τάφος kelimelerinin yanı sıra ᵉΗρῷον ve Ἡρώδιον ile tanımlanmıştır[564]. Dolayısıyla her iki dönem açısından da geçerli bir durum olarak Eski Yunanca yazıtlarda kaya mezarı türünü özel olarak belirten bir terim kullanılmaz[565].

Görüldüğü gibi Likçe'de "mezar" kelimesini ifade eden söz konusu terimlerin, yazıtların farklı tip mezar anıtları üzerinde ve bazı durumlarda münferit bağlamları nedeniyle her zaman özel bir türe ya da tipe doğrudan işaret edip etmedikleri belirgin biçimde ayırt edilemese de, A. V. Schweyer, mezarların özel tanımlanmaları açısından ilk başta genel anlamda söz konusu olanın "basit ve hiyerarşik" bir bakış olduğunu, fakat bunun İ.Ö. 4. yy. ve sonrasındaki evrede karmaşık bir hal aldığını tahlil eder[566].

Myra kaya mezarları yukarıda açıklanan genel durum açısından şu şekilde özelleşir (Bk. Kat.: Lev. 114): Kent nekropollerindeki Likçe sepulkral yazıtlar, yedi adet kaya mezarını -*DN.16* (TL 89), *DN. 17* (TL 90), *DN.29* (N.309 a), *GN.54* (N308), *BN.61* (TL 85), *BN.84* (TL 87), *BN.102* (TL 93)- *Xupa* olarak belirtir ve bu mezarların tümü Likya cepheleriyle, III a 4, 6, 7 ve III c 1 tiplerinde tanımlanır. Likya cepheliler grubu içerisinde, III a 4-5-6 alt tipleri gösteren dört adet kaya mezarı ise -*BN.83* (TL 86), *BN.87* (TL 94), *BN.92* (TL 88), *BN.101* (TL 92)- yazıtlarında *prñnawa* olarak belirtilir. Ayrıca, *BN.92* No.lu mezar odasının, taştan oyulmuş ölü yatağının bulunmamasına karşın bağımsız üretilmiş bir ölü yatağının montajlanmasına yönelik tasarımı ise cephedeki Likçe yazıtında (TL 88) okunan *tezi* kelimesinin "lahit" anlamına gelen karşılığı[567] açısından arkeolojik bir paralellik sunar. Bununla birlikte Myra'da *DN.2* ve *DN.10* mezar odalarında birer kaya lahdi bulunduğu hatırlanmalıdır[568].

---

[562] Schweyer, 2002: 20 vd., 24 vd., 30. Buna rağmen *Xupa* olarak tanımlanmış lahit yoktur, bkz. Schweyer, 2002: 30.
[563] Schweyer, 2002: 21 vd.
[564] Schweyer, 2002: 21 vd.
[565] Schweyer, 2002: 21 vdd. öz. 25.
[566] Schweyer, 2002: 34.
[567] Krş. Schweyer, 2002: 29, dn. 153.
[568] Bkz. bu çalışmada "Katalog".

Bu noktada kaydedilmelidir ki Myra kaya mezarları üzerinde okunan yazıtlarda *Xupa* ya da *prñnawa* olarak belirtilen bu mezar cepheleri tümüyle Likya'ya özgü mimari özellikler sergileyen temel tipler göstermektedirler. Özellikle Hellenistik Dönem ile birlikte Eski Yunanca yazıtlı mezarlar söz konusu olduğunda da bu ağırlık değişmez: *Μνῆμα* / *μνημειον* olarak belirtilen toplam dört mezardan üçü *III a 4*, *7* tipleriyle geleneksel cephelerle tanımlanırken, diğeri *IV a 1* tipinde, Myra'ya özgü Likya-İyonik mimari özellikler barındıran cephe görünümündedir. Doğrudan "mezar" anlamında Eski Yunanca bir isim ile belirtilmeyen üç kaya mezarı, *DN.27; III a 6* ve *BN. 68; III a 7* tiplerinde, *DN.40* ise *III b 3* cephe tipindedir.

Mezarın kendisini belirtenler dışında Likçe'de, "üst" ve "alt" anlamlarıyla sırasıyla *hrzzi* ve *etri* kelimeleri, dikey hiyerarşik düzen içerisinde, belli bir mezarı ya da mezarın odasını tanımlamak için kullanılabilinirken, mezarın içine; içindeki –lahit, ölü yatağı, tabut vb. gibi- bir donanıma *isbazi* ya da *tezi* kelimesiyle işaret edilir[569]. Kelimelerdeki bu türden özelleşmeler Likya kaya mezarlarının genel kullanım biçimi ile ilişkilidir. Zira Likya sepulkral yazıtlarında mezar mülkiyeti, genelde tek bir (genellikle erkek)[570] bireyle tanımlanır. Mezar sahibi üzerinden kullanım hakları öncelikle eş ve çocuklardan oluşan çekirdek aileyi kapsamakta, bazı örneklerde ise anne, kardeşler, torunlar, yeğen ve damatlar olmak üzere ailenin diğer üyelerini içerecek şekilde düzenlenebilmektedir[571]. Hatta bu kapsam hizmetlilere –özellikle de Roma Dönemi'nde kölelere- uzanacak biçimde genişletilmiştir[572]. Mezar sahibi, defnedilecek diğer kişiler arasındaki konumunu belirlemek üzere, üst mezar ya da mezar odası veya *hrzzẽ isbaziyẽ* ile belirtilen mezar odası içerisinde üstte yer alan bir ölü yatağına[573] yahut lahit vb. gibi sınırlanmış bir rezerv alana dair seçim hakkını elinde bulundurduğunu ve bunun korunması adına cezai yaptırımlar içeren gerekli talimatları mezar yazıtıyla bildirir[574]. Zira Likya'da mezar anıtlarının daha sonraki kullanımları sırasında, önceki defne ait kalıntıların uzaklaştırıldığı[575], bu amaçla mezar odasının bir kenarında istif edildiği[576] ya da Limyra'da olduğu gibi mezar dışındaki belirli bir –*bothros*a- alana gömüldüğü[577] bilinmektedir. Bu nedenle ölünün mezar içerisindeki fiziksel durumunu

[569] Bkz. Borchhardt, 1993.
[570] Bkz. Schweyer, 2002: 185, öz. 186.
[571] Bryce, 1979a: 296-313; Bryce, 1986: 116.
[572] Bryce, 1979a: 296, 298-313.
[573] Schweyer, 2002: 28.
[574] Bryce, 1986: 117.
[575] Bryce, 1986: 116 vd.
[576] Limyra için bkz. Blakolmer, 1993: 152; Kuban, 2012: 110 vd.; Bu konuda Patara Geç Hellenistik-Roma dönemi oygu mezarlarına dair tespitler için bkz. İşkan Yılmaz ve Çevik, 1995: 188, 198.; İşkan ve Çevik, 1999a: 162-166.
[577] Kuban, 2012: 110.

değiştirme, ölü huzurunu bozma girişimlerine karşı yabancılar ve hatta gömü izni bulunan, aileye mensup sonraki kuşaklar sorumluluk altına alınır. Hatta böylesine huzur bozucu durumların önüne geçmek için Ksanthos'taki *R 17* No.lu kaya mezarında *Padrama* cephedeki yazıt yanı sıra mezar odasındaki yatağının üzerine kazınmış ayrı bir yazıtla mülkiyetini belirtmiştir[578].

Myra'da *Hurttuweti* ve ailesine ait mezarlıkta bulunan *BN.87* üzerindeki yazıtta (TL 94) okunan "*hrzzi : prñnawi*" ifadesinde "*hrzzi"* sıfatının, tesisi oluşturan mezarlardan birine; *BN.86 ve BN.87* ile hiyerarşik bir bağlam içerisinde yukarıda, grubun üst kısmında yer alan, bunun yanı sıra kabartmaları ve ünik cephe tipiyle de seçkin *BN.91*'e işaret ettiği, *Hurttuweti*'nin karısı ve kızı ile birlikte burayı kendisi için ayırdığı anlaşılır[579]. Bu anlamda Myra'da yine yakın konumda bulunan iki kaya mezarı üzerindeki Likçe yazıtlarda yaptırıcı olarak okunan *Hriχmma* adlı şahıs söz konusu mezarlardan birini (*DN.17*) kendisi ve çekirdek aile üyeleri için ayırırken, diğerini (*DN.16*) kardeşleri ve annesinin kan bağından olanlara tahsis etmiştir. *DN.40* ve *DN.41* No.lu mezarlardaki durum aynı bakış açısıyla değerlendirilebilinir: Birbirini takip eden teraslar üzerinde üst üste konumlanan her iki mezar cephesinde de tekrarlanan Eski Yunanca yazıt, bunların *Parmeniskon* isimli şahsa ait olduğunu ilan eder; bunun dışında gömü izni verilenlere dair bilgi vermez. Dolgu nedeniyle yatak sayısı kesin olarak belirlenememekle birlikte 1 adet niş tipi ölü yatağı içeren *DN.40*'ın mezar sahibi tarafından kendisi için ayrıldığı ve 3 adet seki tipi ölü yatağıyla donatılmış *DN.41*'in ise aile üyelerine tahsis edilmiş olabileceği varsayılabilinir.

Likya ve Myra'da bir yandan aile bütünlüğünün sağlanması aynı zamanda her bir birey için ölü huzurunun korunması adına gösterilen bu özenin en belirgin arkitektonik yansımaları, nadiren de olsa bazı kaya mezarlarının, geleneksel planlamanın dışına çıkılarak, tek cephe ardında iki odalı tasarlanmış olmalarında da kendini gösterir. Bu türden planlama Myra'da dört adet örnekte (*DN.8, DN.29, BN.68, BN.71)* uygulanmıştır; bunlar arasında cephesi tahrip olmuş *DN.8* ve yazıtı okunamaz durumdaki *BN.71* (TL 97) dışında kalan diğer iki mezar cephesine kazınmış yazıtlar, mülkiyet ve defin haklarına ilişkin içerikleri açısından çift odalı mezarların aile bireylerine yönelik kullanım biçimleri hakkında bazı analizler sunulabilinmesine olanak verir: *Ddepñnewe* isimli şahsa ait *DN.29* No.lu mezarın Likçe yazıtında (N 309 a-d) epigrafik açıdan doğrudan belirtilmese de odalardan biri (Oda I), mezar

[578] Yazıt için bkz.TAM, TL 49; Mezar hakkında daha geniş bilgi için bkz. Demargne, 1974: 41 vd., Lev. XIX-XX

[579] Borchhardt, 1993: 8-12; Krş. Schweyer, 2002: 27 vd.'da söz konusu terimin *Hurttuweti* tesisi bağlamında, altta yer alan *BN.87*'nin yatay eksende sıralanan sofası ve mezar odası arasındaki ayrıma işaret edebileceği düşünülmekte, bununla birlikte arka arkaya sıralanan iki mezar odasına sahip kaya mezarlarının da bu açıdan hesaba katılması ima edilmektedir. Buna ilişkin M. Seyer eleştirisi için bkz. Seyer, 2008: 337, dn.13.

sahibi tarafından kendisi ve karısı için ayrılmış ve diğeri (Oda II) ise metinde okunan aile üyelerinin kalanı için kullanıma sunulmuş olmalıdır. *BN.68*'de ise ana cephe ardında, biri (I. Oda) aynı aksta yer alan, diğeri yan duvardan sofaya açılan (II. Oda) iki mezar odasında toplam 8 adet ölü yatağı bulunmakta, fakat mezar odalarının aile üyeleri arasında nasıl paylaşıldığı konusu belirsiz kalmaktadır. Zira normalde ana cephe aksında yer almasıyla mezar sahibine ait olması beklenen I. Oda, tip 5 düzende seki yataklarıyla oluşan, düşük işçilik kalitesinde bir iç mekâna sahipken, buna karşılık yan duvardan girişi verilen II. Oda, oldukça düzgün duvar işçiliği göstermekte ve kabartmalı kline ayakları ile süslenmiş niş tipi ölü yatağı içermektedir. Bu olgunun yanı sıra mezarın, "Ἀρσάσιος τῆς Μύνδου" -Myndos kızı(?) / Myndoslu(?) Arsasis'e- şeklinde okunan, tahsise ilişkin tek yazıtı, II. Oda'yı işaret edebilecek sıra dışı bir konumda bulunmaktadır.

Her ne kadar epigrafik ve arkeolojik kanıtlar Likya'da kaya mezarlarının büyük oranda aile mezarları olarak kullanıldığını belgelese de Likya'da azımsanmayacak örnekte olduğu gibi Myra'da da epigrafik kanıtların gömü izni verilen kişi sayılarına dair sağladığı bilgiler, ilgili mezar odasındaki ölü yatağı sayıları ile her durumda uyum göstermez. Örneğin Eski Yunanca yazıtlarıyla çekirdek aile üyelerinden, onların soylarına kadar uzanan geniş bir gruba tahsis edilmiş olmalarına rağmen, Myra'daki *BN.62* ve *BN.64*'de yalnızca 3'er adet ölü yatağı bulunmaktadır. Benzer bir durum Likçe yazıtlı (TL 87) *BN.84*'de söz konusudur: Mezar sahibi *Apnnatama*'nın kalabalık (karısı, çocukları, damadı, kızı) gömü listesini, mezar odasının yalnızca seki tipindeki 2 adet ölü yatağından oluşan donanımı karşılamaz. Diğer yandan *BN.83* No.lu mezar, kayaya oyulmuş seki ve niş tiplerinde ve biri montaj türü olmak üzere toplam 7 ölü yatağı içermekteyken, yazıtında (TL 86) yalnızca *Erimnuha*'nın kendisi ve annesi için yaptırdığı okunur. Bunların yanında Myra'da *DN.2, DN.10, DN.37, DN.42* ve *BN.89'*da olduğu gibi kayda değer sayıda kaya mezarının yalnızca bir ölü yatağı içerdiği de belirtilmelidir.

Likya mezar yazıtlarındaki tahsisler bazı durumlarda mezar odasındaki özel bir alana işaret eder. Örneğin, Myra *BN.92*'de, mezar sahibi *Ddaqasa*'nın yazıtı (TL 88'de) "*ntipa tezi*" ifadesiyle kendisi ve karısı adına, mezar içinde rezerve ettiği bir çeşit "lahiti"[580] tanımlar. Böylece Myra'da pek çok kez karşılaşılan montaj yatakların varlığına dair arkeolojik veriler epigrafik olarak da bağlama oturur. Myra kaya mezarı odalarında belli bir ölü yatağının rezerv altına alınmış olma durumu, (*DN.2 ve DN.10'da*) kaya lahti gibi nadiren görülen tipte, bunun yanı sıra özellikle niş (24 mezarda 41 adet) ve sedir (21 mezarda 35 adet) tipinde kayadan

[580] Seyer ve Kogler, 2007: 132 vd, dn. 37.

oyulmuş ölü yataklarının yerden yükseltilmiş tasarımlarıyla ve özellikle bunlardan bazılarının[581] ön tarafta taş ya da ahşap plakalarla kapatılmış olabileceklerine işaret eden arkeolojik verilerle desteklenir.

Cenaze Süreci: IV. Bölümün başında Likya'da özellikle Arkaik ve Klasik dönem ölüm uygulamaları ile ilgili veri yetersizliğinden bahsedilmişti. Bu duruma rağmen Likya mezarlarının özellikle söz konusu dönem açısından baskın bilgi kaynakları olarak yarattığı cazibe teşvik edicidir. Bu nedenle ölüm uygulamalarının önemli bir parçası olarak Likya'nın cenaze süreci, parçalar halindeki bilgiler ele alınarak, analojiler yoluyla, farklı kültürlerin rehberliğinde kurgulanmak istenmiştir[582]. Elbette Anadolu'da ve yakın coğrafyadaki pek çok antik kültürde, bedenin hazırlanması, sergilenmesi; ağıt; ölünün mezara taşınması ve (yakarak ya da beden bütünlüğüyle) defin; yas, ölü yemeği, sunu ve anmalar gibi örtüşen cenaze uygulamalarının en azından işlevsel bir temelde Likya kültürü için de geçerli olduğunu düşünmek[583] başlangıç olarak makul kabul edilebilir; zira ölüm karşısındaki davranış ve öte dünya hakkındaki inançların karakteri, fiziksel ve çevresel olarak zamanda derin bir çeşitlilik arz eden etkilere açık olarak biçimlenmektedir ve belli bir temelde ortak tepkiler olarak defin uygulamalarında dışa vurulur. Fakat özellikle epikorik Likya için bu konuda varsayımlar öne sürülürken, coğrafya, kültür örgeleri, toplumsal ve kişisel karakter gibi nitelikler açısından özgün, geleneksel bir resim çizen kültür göz önünde tutulmalı ve Likya cenaze sürecinin adımlarının geride kalan geniş karanlık içinde bulunduğu[584] unutulmamalıdır.

Bu bağlamda her ne kadar, pek çok açıdan yereldeki temsiliyet kapsamının tartışmaya açık olduğu kabul edilmekle birlikte, örneğin Homer'in *İlias*'ında, Apollon'dan, Likyalı Ata Sarpedon'un cesedinin yıkanıp, yağlanarak, tanrısal rubalar içinde vatanına ulaştırılmasının istenmesi[585] ya da kültürel anlamda daha yakın bir ilişki olasılığı taşıyan bir örnek olarak Hititler'de, Eski Krallık Dönemi'nden I. Hattuşili'nin vasiyetini içeren bir belgede, kralın bedeninin uygun olan biçimde yıkanması dileğinde[586] olduğu gibi bu türden Eski Anadolu uygulamaları cesedin arındırılması (yıkanması, yağlanması) sürecine ilişkin bir görünüm sağlar. Likya'daki cenaze uygulamaları açısından ancak bir başlık olarak bağ kurulabilinecek

---

[581] Bkz. yukarıda "3.2.2.5.1. Ölü Yatakları" başlıklı bölüm.
[582] Örneğin bkz. Blakolmer, 1993: 157; Borchhardt 1997a; Kuban, 2012: 106-111. Yine de bu temsiller, özellikle Roma Dönemi öncesi zamanda gelenekçi Likya toplumunun -ölümün öncesinden sonrasına uzanan tüm eylemleri içeren bir kavram olarak- cenaze geleneklerini kurgulayabilmek adına sağlam bir karşılaştırma olarak görülmemelidir. Likya mezar araştırmalarından elde edilen veriler ışığında bir diğer "Likya'da ölüm kurgusu" için bkz. Çevik, 2002: 47-51.
[583] Örneğin bkz. İşkan, 2002: 307.
[584] Bkz. Bryce, 1976: dn. 50.
[585] Homeros: Ilias, XVI. 362.
[586] Akurgal, 2005: 63.

verilerden bir diğeri Roma İmparatorluk Dönemi'nden aktarılan iki edebi kaynaktan sağlanır. Romalı yazarlar Valerius Maximus ve Plutarkhos, Likya'da yas ile alakalı bir ritüelde Likya'lı erkeklerin kadın giysileri içerisinde ağıt tutturduklarını aktarırlar[587]. Bu iki değinide tasvir edildiği biçimiyle bir yas olgusunun, Likya'ya özgü bir gelenek olarak kabulü noktasında somut verilerin yetersizliği[588] üzerinde sürdürülmüş tartışmalar[589] söz konusudur. Yine de bu anektodlar, en azından ölüme karşı takınılan bir tutum olarak kederin ifade edilmesinin varlığını teyit edebilir ve Likya'da bu durum, Harpy Anıtı kuzey panelinde ölü ruhunun siren tarafından yukarı doğru taşınışını diz çökmüş halde, ellerini çenesine yaslamış izlemekte olan bir figürün[590] ünik görüntüsünde ve sıkça mezar kabartmalarının başat konularından olan cenaze yemeği sahnelerinde, mezar sahibinin yanı başında oturan kadının ağırbaşlı üzüntüsünde biçim kazanır; ölünün ardından ailenin içerisinde bulunduğu duygusal durumun fiziksel görüngüsü bununla temsil edilmiştir. "Ölü yemeği" (*Totenmahl*) olarak bilinen sahneler ilk bakışta büyük oranda gündelik hayata ilişkin nesnel bir imge bütünüdür[591]; merkezdeki zenginlik ve gurur içindeki mezar beyinin tasviri yanında, genel ikonografiyi mezar bağlamı dışında ölümle ilişkilendiren tek şey yas tutan bir kadındır. Diğer yandan "*taptara*-kadınları"nın[592] Hitit krali cenazelerinde ya da Attik kültür çevresinde genel olarak yine kadınların görev aldığı "*threnos*"[593] adı verilen organize yas performanslarında olduğu gibi Likya'daki kadın giysileri içerisindeki erkek ağıtçıların durumu ölümün metafizik alanına yönelik faydacı bir ritüelin parçası olarak düşünülebilinir[594]. Keza Trak kültüründe ve olasılıkla onun Friglerle hayat bulan Anadolu yorumunda, yas yalnızca saf bir kederin göstergesi değil öte dünyaya geçişi garantiye alan bir ritüeldir[595].

---

[587] Val. Max.: II.6.13; Plut. Moralia: 112f-113a.

[588] Konuyla ilgili olarak burada anılması gerektiğini düşündüğüm, fakat bilimsel kanıt oluşturma niteliği açısından ihtiyatla yaklaşılması beklenen bir husus Myra'daki *DN.24* No.lu "*Resimli Mezar*"ın (bkz. Katalog) sağ dış tarafında bulunan iki figürlü kabartma sahnede, genç kızın bileğini kavramış –bugün yüzü oldukça aşınmış olan- kadın giysili figürün, C. Texier'in (1849 tarihli) çalışmasında sunduğu çizimlerinde, -bıyıklı- bir erkek olarak tasvir edilmiş olmasıdır, bkz. Texier, 1849: PL.227-F. II, PL. 231.

[589] Bu konudaki öneri ve tartışmalar için genel olarak bkz. Bryce, 1986: 128 vd.; Ayrıca bu durumun, Dionysos bağlantılı bir kadınlar kültü kapsamında değerlendirilmesi için bkz. F. Kolb," Zu einem 'heiligen Gesetz' von Tlos", bk. Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik, Bd. 22, (1976), 228-230.

[590] Bkz. Karademir, 2016: 36 vd., Kat 1, Lev.XI.

[591] "Ölü yemeği" için bk. aşağıda "IV. Bölüm".

[592] Bu konuda genel olarak bkz. I. Rutherford, "3. When you go to the Meadow...": The Lament of the TaptaraWomen in the Hittite Sallis Wastais Ritual", bk. A. Suter (Ed.), Lament: Studies in the Ancient Mediterranean and Beyond, Oxfford Press, New York (2008), 53-69.

[593] Margaret Alexiou, The Ritual Lament in Greek Tradition, Cambridge University Press, London (1974), 102 vd.

[594] Kadın yasçılar (Ağlayan Kadınlar) yeniden doğuma ilişkin ilişkileri nedeniyle cenaze sürecinin yoğun katılımcıları olarak pek çok antik kültürde görülür, genel olarak bkz. M. Bloch, "Death, Women and Power", bk. M. Bloch – J. P. Pary (Eds.), In Death and the Regeneration of Life, Cambridge (1982), 211-230.

[595] Georgieva, 1998: 62 vd.

Cenazenin sergilenmesi ve de bir alay eşliğinde mezara taşınması evreleri, Ksanthos G yapısı ile ilişkilendirilen bir grup panel üzerinde, "*prothesis*" ve "prosesyon" olarak tanımlanan kabartma sahneler[596] üzerinden değerlendirilir. "*Prothesis*"e ilişkin olası bir görüntü, bir sahnenin yalnızca sol bölümünü kapsayan panel üzerindeki figürlerin[597] ikonografik yorumuyla sağlanır. Bağlamı açık olmamakla birlikte G anıtına atfedilen bu kısıtlı bulguda, ayakta duran iki insan figürü ve onların arkalarında uç tarafı görülmekte olan bir kline üzerinde parmakları yukarıya bakar durumda profilden işlenmiş bir ayak izlenmektedir. F. N. Pryce, ayağın duruş biçimi nedeniyle, sahnenin devamında bedenin de yatay pozisyonda olması gerektiği düşüncesiyle bir ölünün tasvir edildiğini, dolayısıyla bunun bir cenaze sahnesi olabileceğini önermektedir[598]. Fakat bulgunun böylesine bir çıkarım için yetersiz durumu ile önerinin dayandırılacağı bilinen bir benzerinin bulunmaması yanında Likya kültüründe mezar sahibinin, hiçbir şekilde ölümün doğrudan, gerçek fiziksel etkileri ile –hele ki bağlamı olası kült işlevli bir mezar yapısı varsayımıyla nitelenen G Anıtı ise- tasvir edilmeyişi geleneği nedeniyle bu yorum oldukça şüphelidir.

Anıtın, at arabaları, atlılar ve yaya olarak tasvir edilmiş insan figürlerinden oluşan iki alayın tasvir edildiği "Prosesyon" sahneleri ise Karaburun II Tümülüsü duvar resimleri ve özellikle Daskleion stellerinden bilinen "*Ekphora*" sahneleri[599] ile ilişki kurularak yorumlanmış[600] fakat bir cenaze arabasının eksikliği yanında tartışmalı ikonografisi[601] açısından Ksanthos prosesyonu, cesedin mezarlığa ya da mezara nasıl ulaştırıldığı konusunu açıklığa kavuşturamamıştır. İşlevsel olarak, Likya'da cenazenin –ahşap- tabut ya da lahit vb. gibi bir muhafaza içerisinde veya basit bir sedye üzerinde mezarlığa kadar taşınması muhtemeldir[602]. Fakat muhafaza içerisinde veya bir sedye üzerinde olsun ya da olmasın ölü bedenin bir cenaze arabası ile taşınması[603] her bir durum için standart bir uygulama olarak

[596] Bkz. Bruns Özgan, 1987: M4c-d-e, 257, Lev.1/3-4, Lev.2/1-2-3.
[597] Bruns Özgan, 1987: 22, 28, 239, Lev. 2,3
[598] F. N. Pryce, Catalogue of Sculpture in the Department of Greek and Roman Antiquities of the British Museum, Vol. I, London (1928), bk. B 310.; Krş. C. Bruns Özgan, -"*Gelageszene*"- şölen, ziyafet sahnesi" olarak yorumlar, bkz. Bruns Özgan, 1987: 22, 239; Ayrıca bkz. Karademir, 2016: 86-89, öz. 88.
[599] Daskleion stellerinde tabut ya da lahit taşıdığı önerilen arabalar Karaburun alayındaki tasvir edilen araba ile karşılaştırılarak Krş. Jacobs, 1987: 49 vdd. "Bey karşılama" töreni, Işık, 2016: 449; Karaburun için Krş. "askeri konvoy", bkz. C. M. Draycott, "*Convoy Commanders and other Military Identities in Tomb Art of Western Anatolia around the time of the Persian Wars*", XVII International Congress of Classical Archaeology, Roma 22-26 Sept. 2008 - Session: Being 'Graeco-Persian', Bollettino di Archeologia On Line I, Volume Speciale G / G1 / 2, 2010, 19.
[600] Bkz. Metzger, 1975: tümü, öz. 213 vdd.; Bruns Özgan, 1987: 207-209.
[601] Tartışmalar için bkz. Metzger, 1975; Bruns Özgan, 1987: 208 vd.
[602] Durum hakkında işlevsel zorlukları ortaya koyan çekincelerle birlikte aynı yöndeki görüş için bkz. Kuban, 2012: 107.
[603] Örneğin bir Likya aristokratının, Asartepe "Baronu"nun "*Ekphora*"sı kurgusunda olduğu gibi, bkz. Borchhardt, 1997a: 29.

görülemez[604]. Özellikle kaya mezarları söz konusu olduğunda, tıpkı Myra'da olduğu gibi bu anlamda belirleyici bir etken olarak karşımıza çıkan, sarp topografyada biçimlenen nekropollere ulaşan şehir içi yollar yanı sıra mezarların nekropol içerisindeki konumları ve onlara ulaşım sağlayan dar ve basamaklı iç yollar gibi fiziksel özellikler göz önüne alındığında bunun sınırları kendiliğinden çizilir. Dolayısıyla çoğu zaman cenazenin, nekropol içerisinde de asgari ölçülerde basit bir sedyeyle ve şartların el verdiği ölçüde mezara en yakın noktaya kadar taşınabilmiş olduğunu varsaymalıyız. Zira bu süreçte, pek çok Likya kaya mezarı için hiç söz konusu olmayan, hatırı sayılır örnekte de yeterli hareket serbestliği sağlamayan ölçülerde karşılaştığımız ön alanlar gibi diğer faktörler de hesaba katılmalıdır.

Kaya mezarlarında yukarıda bahsedilen ön alanların durumu ve yanı sıra kapı açıklıklarının genelde yeterli genişliğe sahip olmayan tasarım ölçüleri nedeniyle -örneğin Myra'daki kapı genişlikleri ortalama 0.49 m'dir[605]; Limyra'da ise aynı şekilde bu değer yaklaşık ortalama 0.49 m olarak hesaplanabilir[606]- ceset sedyesiz olarak ve hatta pek çok durumda da, -vücudun bir yanı- kapı yüksekliği yönünde çevrilerek ya da önerildiği gibi kıvrılarak[607] mezar odasına sokulmuş olmalıdır. Bu aşamada mezar sahibinin isteğine göre, çoğu zaman taştan oyulan, fakat Myra'da olduğu gibi Likya'da da uygulanmış olduğunu bildiğimiz ahşap örneklerin de kullanıldığı çeşitli sayılarda ölü yataklarıyla donatılmış mezar odasında beden, bazı durumlarda mezar yazıtında kayıt altına da alınarak daha önce ayrılmış olan yatağına yerleştirilir. Geç Hellenistik evreden itibaren tarihlenen Patara yer altı oygu mezarlarından birinde *(Gruft 3)* cesedin hasır bir örtüyle doğrudan zemine defnedilmesi olasılığının gösterilmesine karşın[608], kaya mezarlarında, bedenin giyimli olduğu veya bir örtüye sarıldığı; yatak üzerindeki bir tür sergi üzerine konulduğu hakkında açıklayıcı arkeolojik veriler bulunmaz[609].

---

[604] Hülden, 2006: 279, dn.26.

[605] Myra'da incelenebilinen kaya mezarlarının, 0.38 m ile 0.95 m arasında değişen kapı genişlikleri bu ortalama değeri verir. Fakat Myra'da kapı ölçülerine dair daha çözümleyici bir istatistik bize 0.34 m ile 0.39 m genişliğe sahip 5 mezar için genişlik ortalamasının 0. 38 m; 0.40 m - 0.50 m arasındaki genişliklere sahip 55 mezar için ortalama 0.44 m ölçü değerleri sunmaktadır. 0.51 – 0.64 m 18 mezar için ortalama 0.57 cm ve 0.83 m – 0.95 m 5 mezar için ortalama 0.89 m'dir.

[606] Limyra'da kaya mezarı tiplerine göre kapıların genişlik değerleri için bkz. Kuban, 2012: 41-50.

[607] Konu ile ilgili benzer değerlendirmeler için bkz. Kuban, 2012: 107. Dolayısıyla bedenin mezara yerleştirilmesinin "*Rigor Mortis*" (ölü sertliği)'in gevşemeye uğradığı 36. saatten sonraki bir zamana tekabül ettiği savlanabilinir. Ölümün insan bedeni üzerindeki fiziksel etkileri hakkında daha geniş bilgi için bkz. Alemdar ve Cavlak, 2019. Öyle ki Antik Yunan "*Prothesis*"i 2 gün (48 saat) sürmekte, ölü beden ancak üçüncü günün ilk ışıklarıyla bir alay eşliğinde -"*Ekphora*"- defnedilmek üzere mezara doğru taşınmaktadır, bkz. Kurtz ve Boardman, 1971: 144 vd.

[608] İşkan Yılmaz ve Çevik, 1995: 193, Res. 14c., 199.

[609] Buna karşın bedenin iyi giyimli ya da kefen benzeri kumaş, bezlerle sarılarak yatırıldığı hakkında bkz. Hülden, 2006: 39, 288; Kuban, 2012: 107.

Bu noktada Likya'da beden bütünlüğüyle ve yakma olarak farklılaşan iki defin türünün de uygulandığı belirtilmelidir. Ancak, Arkaik, Klasik ve Hellenistik dönemlerde söz konusu defin biçimlerinin Likya'da süreç boyunca hangi ağırlıkta uygulandıkları belirsizdir[610]. Genel olarak Arkaik ve erken Klasik dönemlerde yakarak defin geleneğinin varlığı teyit edilmiş[611] olmakla birlikte[612]; bölgede, -özellikle Klasik Dönem'den itibaren- beden halinde defin geleneği baskındır ve bunun yanında Hellenistik Dönem sonu ile birlikte yakma definlerin yaygınlaşmaya başladığı[613] görülmektedir. Genellikle ölünün vücut bütünlüğüyle konulduğu lahit dışında, özellikle Likya'nın kaya ve taş mezar anıtları açısından söz konusu defin biçimlerinden herhangi birisinin özel bir mezar türüne mal edilebilmesini açıkça mümkün kılacak veriler bulunmamaktadır[614]. Örneğin Dikme mezarlar göz önünde tutulduğunda mezar odalarının yapısal çözümlemesi, bu türdeki bazı örnekler için[615] geçerli olanın beden defninden çok, ancak bir urneyi kapsayabilecek olması ihtimalini ortaya koyar[616]. Benzer durum bir kaya mezarı türü olarak "Güvercin Yuvası" mezarlar için de geçerlidir[617]. Keza, Pınara'dan bir kaya mezarına ait, Hellenistik Dönem'e tarihlenen Eski Yunanca yazıt ise mezar odasında yerleştirilmiş bir osthotekten bahseder ve bu yönüyle kremasyona işaret eder[618]. Diğer yandan kaya mezarları arasındaki pek çok örnekte, yatakların tasarım işlevi öncelikle beden halinde defne yöneliktir. Genel olarak, yetişkin bir insanın ortalama fiziksel özelliklerine uygun boyutlandırılmış ölü yatakları[619], bedenin uzanır şekilde yatırıldığını gösterir ve bu durum bazı mezar yazıtlarında okunan -*siyẽni* gibi kelimeleri içeren- Likçe ifadelerce[620] de desteklenmektedir. Öyle ki, Limyra'da dokunulmamış durumda

---

[610] Hülden, 2006: 284.

[611] F. Işık, "Patara 1991", XIV. KST, II, 1993, 391; Blakolmer, 1993: 152; Marksteiner, 1994: 80, öz. 83; Yılmaz, 1995: 284 vd.; İşkan Yılmaz ve Çevik, 1995: 200 vd.; Geniş bilgi için bkz. Hülden, 2006: 281 vdd.; Kuban, 2012: 108, 109.

[612] Buna rağmen Likya nekropollerinde bedenin yakılmasına olanak sağlayacak herhangi bir kremasyon alanının varlığı henüz belirlenememiştir, bkz. Hülden, 2006: 284 vd. Ancak krş. Blakolmer, 1993: 158; Kuban, 2012: 109, Abb. 128-130.

[613] Schweyer, 2002: 39 vd., öz. 41; Patara'da her ne kadar bir *kremasyon* geleneğini açıkça gösterecek yaygınlıkta değilse de bu konuda bireysel yönelimlere işaret edebilecek bulgular rapor edilmiştir: Geç Hellenistik – Roma dönemlerine tarihlenen iki mezardan - 43 No.lu oygu mezar ve TG3 kodlu "tapınak gömüt"ün "*hypogeion"*undan- *in-situ* olarak ele geçen birer urne için bkz. İşkan Yılmaz ve Çevik, 1995: 198; İşkan ve Çevik, 1999a: 164 vd.; Akerdem ve Kahya, 1995: 259.

[614] O. Hülden, kaya mezarları ve lahit gibi türlerin biçim ve tasarımda, beden halinde defne işaret etmelerine rağmen, kaya mezarları, dikme mezarlar gibi türlerde izlenebilen yapısal bazı göstergeler açısından yakma defin uygulamalarının tamamen dışlanamayacağını belirtir, bkz. Hülden, 2006: 280, 285.

[615] Örneğin bkz. Avşar Tepesi'nde bulunan Dikme mezarlar için, Kolb ve Thomsen, 2005: 137 vd**.**

[616] Dikme mezarlar için bkz. Hülden, 2006: 27 vd., 280;

[617] "Güvercin Yuvası" kaya mezarları bağlamında kremasyon önerisi için bkz. Borchhardt vd., 2003: 48.

[618] Schweyer, 2002: 37, dn.198, öz. 40.

[619] Myra'da bu konudaki istatistik şu şekildedir: Yatakların genişlikleri 0.43 m ile 1.24 m arasında; boyları 1.70 m ile 2.69 m arasında değişkenlik gösterse de genellikle 0.50 m ile 0.69 m arasında genişliğe ve 1.92 m ile 2.20 m arasında boya sahiplerdir.

[620] "*Ainsi, le verbe siyẽni signifie "être étendu;...*" bkz. Schweyer, 2002: 39.

bulunan bir kaya mezarında (*N V / Grab 113*) iskeletlerden biri sağdaki yatakta uzanır halde tespit edilmiştir[621] ve Myra'da az sayıda (*DN.37*) fakat Likya'da daha fazla örnekle bilinen[622], yatak uçlarındaki baş yükseltileri, bu yargı için rahatlatıcı bir göstergedir. Buna rağmen, Myra'da değil ama Likya'da bazı kaya mezarlarında yetişkin bedenin uzunlamasına yerleşimini karşılamayan ölçülerde ölü yatakları bulunduğu da bilinmekte; bu yönde bazı istisnai örnekler olarak tanımlanan Limyra'daki bazı mezar odalarında bedenin kıvrılarak -"*Hock-Position*"- yerleştirilmiş olabileceği ya da bunların ostothek veya urne için uygun olduğu düşünülmüştür[623]. Myra kaya mezarı araştırmaları da yukarıda bahsedilen defin biçimleri konusunda Likya'nın genelindeki bilgi durumunun ötesinde açıklamalar getirecek doğrudan veriler sunmaz; zira Myra nekropollerinde herhangi bir kaya mezarının özgün defin evresine ait dokunulmadan korunarak bilimsel araştırmaya tabi tutulan bir defne ait bulgular tespit edilememiştir[624]. Bu bağlamda, Myra kaya mezarı odaları bulgu durumu açısından her ne kadar beden defnine yönelik yapısal düzenlemeler sunuyor olsa da örneğin *DN.39* gibi diğer az sayıdaki mezar odasında, yatakların düzenlenişine bağlı olarak köşelerde ortaya çıkan ve bir miktar yüksekte bırakılan kare alanların mezar hediyelerinin yanı sıra urnelerin de konulabilmesi için uygun koşullar teşkil etmesi göz önünde tutulmalıdır. Öyle ki L. Mayer, Myra'da bulunduğu sırada daha önceden açılmış bazı mezarlarda, içerisinde hala küller barındıran urnelere rastlanıldığından söz etmektedir[625].

Odaklandığımız dönemler açısından Likya'da mezar başında ya da nekropolde cenaze törenlerinin gerçekleştirilip gerçekleştirilmediği ve gerçekleştiriliyorsa bunun niteliği sorusuna güvenilir bir cevap vermek mümkün değildir. Ancak kaya mezarı nekropollerinde tespit edilmiş bazı alanların kült uygulamalarına hizmet edebileceği önerilmiştir[626]. Nekropol yakınlarında ortak bir mülk, meydan veya doğrudan mezarlar ile bireysel olarak organik ilişkili ön alanlar, geniş teraslar gibi sınırlanmış mekânlar bu açıdan potansiyel taşır.

---

[621] Limyra Mezar 113'de bulunan iskeletlerin defin durumlarıyla ilgili olarak bkz. Blakolmer, 1993: 152 vd.

[622] Bkz. bu çalışmada "3.2.2.5.1. Ölü Yatakları" başlıklı bölüm. Yavu için bkz. Hülden, 2006: 39; Limyra için bkz. Kuban, 2012: 53, 107; Aynı zamanda bu olgu Geç Hellenistik – Erken İmparatorluk Dönem Patara Oygu mezarlarında da ölünün başı altında taş ya da toprak bir yükselti ile örneklenmiştir, bkz. İşkan Yılmaz ve Çevik, 1995: 198, Res. 16e.

[623] Bkz. Kuban, 2012: 107 vd. Ancak unutulmamalıdır ki ölüm, çocuk yaştaki Likyalıların da peşindedir.

[624] Bu noktada 2009 sezonunda Batı Nekropol'ün alt kesiminde yürüme zemini seviyesinde bulunan kaya mezarları önünde gerçekleştirilen kazı çalışmalarında, *BN.63* No.lu kaya mezarı içerisinde birikmiş toprağın kazısı da gerçekleştirilmiş, bkz. Çevik vd., 2011: 404 vd., söz konusu mezar odası içerisindeki çalışmalar neticesinde ölü yataklarına yakın konumda, hareket alanını kaplayan dolgu üzerinde uzatılmış durumda tüme yakın bir iskelet, Roma Dönemi içerisine tarihlendirilen (B. Özdilek beyanı) seramik parçaları ile birlikte ele geçmiştir.

[625] Bkz. L. Mayer, The Ottoman Empire, Chiefly in Caramania, London (1803), 4.

[626] Blakolmer, 1990a: 8 vdd.; Çevik, 2000a: 37 vdd.; Çevik, 2003: 239 vd.

Likya'da arkeolojik ve epigrafik olarak, bazı mezar anıtları ile ilişkilendirilebilen temenoslar[627] ve bunun yanında belirli mezarlar üzerindeki yazıtlarda anılan Likçe *χali* ve *qla(-hi)* ifadelerince de özel bir mekân karakteri taşıdıkları işaret edilen bu gibi alanların genellikle ölü kültü kapsamında kullanıldıklarına dair öneriler bulunmakta ve bu çerçevede tartışmalar sürdürülmektedir[628]. Örneğin, Avşar Tepesi'nin "Teras" ya da "Podyum" mezarları üzerinde yer alan alanların ölü kültüne yönelik faaliyetlere mekân oluşturduğu, burada ele geçen çok sayıda Attik içki kaplarının tanıtlığında ileri sürülür[629]. Diğer yandan Simena'da nekropolün yakınında bulunan merkezi bir alan, nişler ve sunu çukuru gibi diğer donanımlarıyla ölü törenlerine yönelik düzenlenmiş bir açık hava kült alanı olarak tanımlanır[630]. Ölü kültü alanlarının bireysel olarak kaya mezarlarıyla ilişkilendirilmesine örnek teşkil edenlerden biri ise Tyberissos'da bulunur. Kentin kuzeyinde tek başına özel bir konumda yer alan III c 2 cephe tipindeki kaya mezarı çevresinde bir "temenos" niteliği taşıdığı önerilen alan, içerisindeki bazı izlerden yola çıkılarak sunak ve sunu çukuru olarak tanımlanan donanımlarıyla külte yönelik işleviyle yorumlanır[631]. Benzer şekilde Çindam'daki *Ñθurigaχã*'nın kaya mezarı alanında ölü kültünün işlevsel gerekliliklerini karşılayan benzer bir mekân düzenlemesi önerilir[632] ve söz konusu her iki mezar anıtının üst düzey sahiplikleri açısından bu alan düzenlemelerinin en azından bireysel bir pratikte algılanmış olması olasılığı ortaya çıkar. Öyle ki Myra'nın hemen batısında konumlana Sura'da bulunan, *Mizretiye*'nin Likya cepheli kaya mezarındaki yazıt (TL 84) yıllık bir kurban yükümlülüğünden bahseder ve olasılıkla buna yönelik olarak "*dinsel kullanımlar için ayrılmış özel bir alanı*" – *hrmma* - tanımlar[633]. Keza özellikle kaya mezarları açısından daha önce de belirtildiği gibi Likya'da ve örneğin *DN.24*, *BN.68*'de olduğu gibi Myra'da, geniş ve/veya sınırlanmış ön alanları bulunan örneklerde bazı kült performanslarına olanak sağlayacak genişlikte ön alanlar bulunmasına karşın[634] pek çok örnekte bu tür alanların ya çok sınırlı ölçüler göstermesi ya da hiç bulunmaması böylesine bir kullanımın bölgenin genelindeki durum açısından ortak bir karakter oluşturmadığını gösterir.

---

[627] Örneğin Trysa ve Phellos temenoslu mezarlık alanları ile bu anlamda epigrafik veriler açısından potansiyel olasılık gösteren Antiphellos Dorik mezar bunlar arasında sayılabilir. Likya'da "temenos mezarlar" için genel olarak bkz. Işık, 1998: 157-172.

[628] Işık, 1998: 157-172; Schweyer, 2002: 41; Çevik, 2000a: 37-50; Çevik, 2003: 238 vdd.; Seyer, 2004: 234 vdd.; Kolb ve Thomsen, 2005: 139 vd.; Krş. Hülden, 2006: 323-335;

[629] Kolb ve Thomsen, 2005: 136.

[630] Genel olarak bkz. Çevik, 2000a: 37-50.

[631] Borchhardt ve Şişmanoğlu, 1999: 288-297.

[632] Seyer, 2004: 234 vdd.

[633] Bryce, 1980a: 42-49, öz. bkz. syf. 49'da kurban sahibine ilişkin öneriler bağlamında; Bryce, 1986: 69 vd.

[634] Bu konunun Limyra örnekleri açısından irdelenmesi için bkz. Kuban, 2012: 109 vd.

Buna karşın Myra kaya mezarı nekropollerinde söz konusu tartışmalara derinlik sağlayacak, konum ve tasarım özellikleriyle kamunun ortak kullanımına yönelik oluşturulmuş, geniş kapsamlı ritüeller için kullanılmış olabilecek iki bağımsız alan bulunmaktadır[635]. Bunlardan biri[636] Doğu Nekropol'ün kuzey kenarında, akropolden inen yolun üzerindedir (Lev. 111). Kaya mezarlarının bu yöndeki sınırını çizen bir noktada; mezar topluluğu ile bağlantılı olduğunu gösterecek kadar yakında fakat onlardan bağımsız bir konuma sahiptir. Alan masif kayalık yüzden ovaya doğru çıkma yapan, yarım daire şeklinde bir kütlenin yatay yüzünde oluşmuş, yaklaşık 23.00 m x 13.50 m ölçülerinde geniş bir platform ile masif dik kaya yüzünde platformu neredeyse ortalayan bir eksende, yüksekte oyulmuş bir kaya tahtından oluşur. Taht, kayalığa bağımlı olarak, yalın dörtgen bir temel üzerinde yükselir ve bugün büyük oranda tahrip olmuş arkalık ve kolçakları bulunmaktadır. Sol tarafta bir miktar yüksekliğe kadar korunmuş olduğu görülen yay şeklindeki düzenleme olasılıkla kemerli bir niş içerisinde yer aldığını göstermektedir. J. Borchhardt'ın belirttiği gibi taht tanrısal bir anlam taşımakta[637] dolayısıyla bu tür bir alan Likya mezar yazıtlarında belgelenen ve sakral bir erkle -bir tanrıyla- ilişkili belirli bir kutsal alana atıf yapan anlamıyla *qla(-hi)* kelimesinin[638] işaret ettiği gibi bir mekân olma potansiyelini ortaya koymaktadır ve Likçe mezar yazıtlarında ve Myra'da (*BN.87* üzerindeki) TL 94'de anılan *ẽni qlahi ebijehi* "*buradaki kutsal alanın anası*" kalıbıyla[639] mezarların korunmasının aynı zamanda tanrısal bir kült bağlamında da kamu tarafından[640] garantiye alınmış olması[641] bu alanların nekropol içerisindeki yakın konumlarını[642] açıklayıcı bir kanıt oluşturur[643]. Batı Nekropol'de yer alan

---

[635] Doğu Nekropol'de mezarların toplandığı merkez grubun dışında, kayalığın yukarı kesiminde sol üstte yer alan ve mezrlarla aynı bakıyla kaya yüzüne açılmış dikdörten bir giriş J. Borchhardt tarafından, Borchhardt, Myra: 149, Lev. 59. A, Ek 7, Ek 11'de doğal bir mağara önünde düzenlenmiş "kült nişi" olarak tanımlanmaktadır. Yapının ulaşım zorlukları nedeniyle tarafımca incelenememiş olmasıyla birlikte, J. Borchhardt'ın tanımladığı bağlam üzerinden nekropol ile konum ilişkisi göz önünde bulundurulduğunda ilk bakışta bu yapının ölü kültüne ilişkin bir düzenleme olabileceği akla gelse de Doğu Nekropol ile doğrudan bir ulaşım bağlantısı tespit edilememiştir.

[636] Bkz. Borchhardt, Myra: 148 vd.

[637] Borchhardt, Myra: 148.

[638] Kelimenin bu anlam karşılığı E. Laroche tarafından ortaya atılmıştır, buna ilişkin referans ve kelime ile ilgili genel olarak bkz. Bryce, 1980a: 42, dn. 8; Bryce, 1981: 81-93.

[639] Bryce, 1981: 81 vd.

[640] Myra'daki bu iki örnekte olduğu gibi nekropoller ile yaşam alanları arasında bağlantı sağlayan yollar üzerinde bulunan bu tür alanların Schweyer, 2002: 41'de "*yaşayanlar ve ölüler arasındaki bağı sembolize*" ettikleri belirtilmiştir.

[641] Bryce, 1981: 81 vd., 88 vd.

[642] Son yıllarda geniş araştırmalara tabi tutulmuş Tlos'da "*...batıda bulunan kaya mezarlarının sonlandığı ancak onlardan çokta soyutlanmış durmayan bir kesişim noktasında...*" bulunan, bir atlı tanrı ve boğa kabartması ile çeşitli ritüel donanımlarına –sunu çanağı, sunu kanalı, stel yuvası- sahip *"açık hava kutsal alanı"* olarak işlevlendirilmiş bu tür bir mekân, bkz. B. Ş. Özdemir, "Akropol Kutsal Alanı, bkz. T. Korkut, "2013 Yılı Kazı Etkinlikleri", KST 36, 2014, 634-635; B. Ş. Özdemir, Tlos Tanrıları ve Kültleri, (Yayımlanmamış Doktora Tezi, Akdeniz Üniversitesi. Antalya 2016.), 181-185, Kat. No. 92; Trqqas'a adanmış açık hava kült alanı olarak, bkz.

diğer bir alan ise ilk durumda olduğu gibi bir taht ya da kült ritüellerine yönelik donanımlara ilişkin belirgin bulgular göstermemesine rağmen konum ve mekân düzenlemesi açısından benzer bir tasarıma sahiptir (Lev. 112). Nekropol kayalığının en alt seviyesindeki mezar dizisinin (*BN.62* ve *BN.63*) üzerinde bulunan kaya terasında, merkezi bir konumda yer alır. Tıpkı Doğu Nekropol örneğinde olduğu gibi doğudan nekropole çıkan yolun başındaki basamaklar, doğrudan batısı basitçe biçimlendirilmiş kaya duvarlarıyla sınırlanan düzgün zemine yönlenir. Önü açık bir biçimde ovaya bakan bu kaya platformunun arkasında yükselen kayalığın, alanı ortalayacak konumdaki yüzey kesimi bir miktar geriye doğru işlenerek düzeltilmiş ve hemen önünde oluşan yüksek seki, tabanı kayaya bağımlı olarak, cephesi basamaklanan sığ profillerle biçimlendirilmiş dörtgen bir tabla şeklinde oyulmuştur.

Sonuç olarak şu anki bilgilerimiz dâhilinde Likya'da fiziksel kapsamı açıkça tasvir edilemeyen mezar başındaki bir kült töreni olasılığı, Myra'da kaya mezarları tipini temsil eden pek çok örnek için ancak periyodik zamanlarda gerçekleştirilen basit bir anma faaliyeti çerçevesinde değerlendirilebilinir.

Likya'da, genel olarak ölü onuruna[644] belli aralıklarla çeşitli sunu törenleri düzenlendiği anlaşılmaktadır. Bunlar hakkındaki bilgilerimiz mezar yazıtlarındaki kısıtlı değiniler ile bazı arkeolojik verilerin bir araya getirilmesine dayanır; bulgu durumu şu an için bu konuda derinlemesine bir kavrayış sağlayabilmemize engel oluştursa da Likya'da sıvı sunu (libasyon), hayvan kurbanı ve ölü yemeği gibi çeşitli ritüeller çerçevesinde icra edilen bir ölü kültünün varlığı açısından yol göstericidir.

Eski Anadolu kültürü içerisinde, kült törenlerinin ortak bir ritüel geleneği olarak karşımıza çıkan sıvı sunu[645], ölü kültü kapsamında özelleşen sepulkral sunular arasında belirgin ve yaygın bir ritüel olarak yer tutar[646]. Hiç kuşkusuz ki bu gelenek, aynı önemde Likya mezar kültürü içerisinde yer bulur; bu anlamda bölgedeki en önemli resim Kadyanda'da Salas mezar anıtı cephesinde girişin yanındaki kaset panelinde yer alan, libasyon kabı – oinochoe - tutan bir erkek kabartmasıyla (İÖ. 4. yy. ortası) [647] gözler önüne

---

Korkut, 2015a: 89-94; Korkut, 2015b: 13 vd., Res. 20-22'de ve ölü kültü bağlamında, bkz. Işın ve Yıldız, 2017: 106'da değerlendirilir.

[643] Buna karşın O. Hülden'in "*Aus dem Begriff selbst oder seiner formelhaften Verwendung läßt sich allerdings nicht schließen, daß ein unmittelbarer räumlicher Zusammenhang zwischen einem bestimmten Grab bzw. einer Nekropole auf der einen und dem Heiligtum der genannten Gottheit auf der anderen Seite bestanden haben muß*." görüşü için bkz. Hülden, 2006: 328 vd.

[644] Bryce, 1986: 126.

[645] Bkz. Işık, 2003: 199 vd.; A. Temür, "Amasya Yassıkaya Açık Hava Tapınım Alanı Üzerine Gözlemler", Uluslararası Sosyal araştırmalar Dergisi / The Journal of International Social Research, Vol: 7, Sayı: 35, 2014, 433 vd.

[646] İşkan, 2004: 50.

[647] Borchhardt ve Neumann, 1968: 178 vd., Res. 6-9.

serilir. Bu bulgu, sıvı sununun doğrudan kayaya akıtılması şeklindeki eski Anadolu geleneğinin[648] Likya ölü kültündeki devamlılığını gösterebilecek bir örnek olarak İÖ. 5. yy. içerisine verilen erken tarihiyle *Ñθurigaχã*'nın Çindam'daki kaya mezarı –temenos?- ön alanında ve Tyberissos'daki bir kaya mezarı alanında bulunan kaya çanakları[649] ile tamamlanırken, diğer yandan Patara Akdam'da Likya cepheli bir kaya mezarının (*FG 4*) ön alanında, köşe dikmesi önünde in-situ bulunan ve İÖ. 4. yy. hemen sonrasına tarihlenen bir krater ile somutlaşır, öyle ki bu Korint seramiğinin tabanı bir tür libasyon uygulamasının gereği kırılarak delinmiş, böylelikle mezarın önünde –kayaya- akıtılan şarap ölüye bu şekilde ulaştırılmış olmalıdır[650]. Bu anlamda Myra'da *BN.71* No.lu kaya mezarının sofasında tesadüf eseri tespit edilerek çıkarılan seramik parçaları, libasyon kaplarının mezar ile olan bulgu durumları açısından Patara'daki durum ile benzer bir ilişki olasılığını ortaya koyar. Fakat Myra örneğinde, her ne kadar bir kratere (İÖ. 4. yy.ın 2. yarısı?) ait olduğu tespit edilen parçalar, iki odalı bu kaya mezarının I. Oda kapısının hemen önünde, 10 cm dolgu altından ele geçmiş olsa da buluntuların ölü kültü içerisindeki işlevi -örn. ölü hediyesi olarak mezar envanterine ait olup olmadığı- şu an için güvenli şekilde belirlenememiştir. Diğer yandan Myra "Aslanlı Mezar"ı *DN.37'*nin kapı frizindeki ölü yemeği sahnesinde sunu ile ilgili kaplar tutan iki figür[651] (Lev. 105) ritüele yönelik bir icra içinde tasvir edilmiştir.

Ksanthos Likya agorasında yer alan Hellenistik mezarlar ile bağlantılı olarak ele geçen taş çanaklar libasyonla ilişkili görülen[652] diğer bulgu grubunu oluşturur ve Limyra'dan Nekropol V ve "Perikle Heroonu" çevresinden ele geçen bazı parçalar benzer işlevler açısından karşılaştırılabilir[653]. Likya kaya mezarları açısından libasyonun uygulanma biçimine ilişkin olarak, -Apollonia, Seyret ve Avşar Tepesi'nde birer adet kaya mezarıyla- sınırlı sayıda örneklenen bir durumun yorumlanmasına dayanan öneride ise sıvının dışarıdan mezar

---

[648] İşkan, 2002: 306, dn.159; Ayrıca bkz. H. İşkan, Tepecik Doğu Mezarlığı, şurada: F. Işık, (Yay. Haz. H. İşkan-Ş. Aktaş.) Caput Gentis Lyciae- PATARA Likya Soyunun Başkenti, İstanbul (2011), 78.

[649] Çindam: Seyer, 2004: 221 vd., öz. 234 vd. Tyberissos'dan III c 2 cephe tipindeki kaya mezarı önündeki sunu donanımları için, Borchhardt ve Şişmanoğlu, 1999: 288 vdd. Tyberissos örneğinde kaya çanaklarını "Tanrılar kültü" çerçevesinde ilişkilendiren görüş için bkz. O. Hülden, "Überlegungen zum Totenkult der lykischen Dynastenzeit", bk. M. Hutter-S. Hutter-Braunsar (eds.), Pluralismus und Wandel in den Religionen im vorhellenistischen Anatolien, Akten des religiongeschichtlichen Symposiums in Bonn (19.-20. Mai 2005), Münster (2006), 73. Çindam örneği için krş. Hülden, 2006: 300.

[650] İşkan, 2002: 281, 304 vdd., Res. 3-6, 9; Patara'da libasyonla ilişkilendirilen söz konusu krater ile birlikte bir kylix ve amphoradan oluşan seramik kapların kaya mezarı önündeki bulgu durumlarına benzerlik oluşturması ile örnek gösterilen ve bu anlamda libasyon için kullanıldıkları ihtimali belirtilen Likya'daki diğer örnekler –Çeştepe F1 ve Limyra Nekropol V- için bkz. Hülden, 2006: 296, dn.148. Ayrıca, Patara'da sıvı sunu ritüelinin geç dönemdeki farklı uygulamalarına –bir Roma lahti ve Hellenistik bir yer altı oda mezarla ilişkili toprağa dikine saplanmış künkler aracılığıyla gerçekleştirilen libasyona- işaret eden bulgular için bkz. İşkan, 2002: 306, Res. 20 a-b; İşkan ve Çevik, 1999a: 165.

[651] Bkz. Katalog *DN.37;* Ayrıca bkz. Bruns Özgan 1987, 248.

[652] Demargne, 1958: 67 vd., Lev. XIX, en alt sıra.

[653] Kuban, 2012: 110.

odalarına doğru açılan delikler vasıtasıyla ölü ile buluşturulmuş olduğu düşünülür[654]. Yukarıda anılanlar dışında Likya'da libasyona dair diğer bulgular -*Salas* Mezar Anıtı'nda[655] ve *Xñtabura* Lahdi'nde[656] olduğu gibi- bazı mezar kabartmalarında konu edilen kurban(?) sahneleriyle ilişkili olarak ya da farklı mimari bağlamlarda[657] karşımıza çıkmaktadır. Keza libasyon aynı zamanda hayvan kurbanının bir parçası olarak icra edilir[658]. Ancak bu görüngüler üzerinde bulunan hayvan betimlerinin, Likya'da ölü kültü ya da tanrısal bir kült kapsamı içerisindeki bir kurban sunusu olarak nitelendirilmesi hususundaki tartışmalar[659] nedeniyle, ilgili libasyon olayının sepulkral nitelikleri belirsizdir.

Sonuçta kaya mezarları bağlamındaki bir ölü kültü uygulaması olarak sıvı sunu ile ilgili, yüksek derecede doğrudan ilişki olasılığı taşıyan bulgular göstermektedir ki çok sınırlı sayıda karşımıza çıkan ve özel statüleri belirgin fiziksel özellikleriyle tanınabilen birkaç örnek dışında Likya kaya mezarları yapısal olarak libasyon uygulamasının -sunu çanağı, kanal vb. gibi- özel bir donanımına yönelik standart düzenlemeler göstermezler. Diğer yandan bu pratik doğrudan ölü kültüne yönelik olarak nekropollerde ve mezar başında uygulanmakta, genellikle özel sunu kapları kullanılarak icra edilmektedir.

Likya'nın bir diğer önemli kült geleneklerinden birini ise hayvan kurbanı oluşturmakta, bu durum arkeolojik - epigrafik bulgular vasıtasıyla ölü kültünün bir parçası olarak tanınabilmekte ve özellikle Klasik dönemde doğrudan Likya aristokrasisi ile ilişkili bir eski gelenek olarak[660] Hellenistik ve Roma İmparatorluk dönemlerine değin izi sürülebilmektedir[661]. Likya'da kurban sunusunun fiziksel ve dinsel niteliklerinin sorgulanması adına bir dizi değerlendirmenin malzemesini oluşturan bulgular şu şekilde özetlenebilir. *Mizretiye*'nin Sura'daki *III a 7* cephe tipindeki kaya mezarı üzerinde bulunan yazıtta (TL 84) mezar sahibi adına, yıllık olarak bir kurban[662] sunusu düzenlenmesinden bahsedilmektedir[663]. Benzer bir değini Rhodiapolis'te bulunan bir diğer kaya mezarına ait Likçe yazıtta (TL 150) okunur; metinden mezar sahibi *Khssêñziya'*nın yıllık olarak zamanlanmış bir kurban adadığı anlaşılmakta, fakat buradaki içerik ritüelin ölünün onuruna yönelip yönelmediği konusunda

[654] Hülden, 2006: 297; Ayrıca bkz. Korkut ve Özdemir, 2019: 229'da Tlos nekropolünde bir kaya mezarına ulaşan kaya yolu üzerinde yan yana açılmış iki çukur yanı sıra bir kaya mezarı üzerinde bulunan sunu çukurlarının varlığı kaydedilmiştir.
[655] Borchhardt ve Neumann, 1968: 183 vdd., Res. 19.
[656] Borchhardt, 1971: 187-222.
[657] Bu konuda genel olarak bkz. İşkan, 2004: 379-417; Hülden, 2006: 298 vd.
[658] İşkan, 2004: 399; Hülden, 2006: 294 vdd., 307 vd.
[659] İşkan, 2004: tümü.
[660] Borchhardt, 1971: 221.
[661] Bkz. Bryce, 1980a: 49.
[662] T. Bryce burada söz konusu edilenin küçük bir hayvan olabileceğini önerir, bkz. Bryce, 1980a: 44 vd., dn. 16.
[663] Bryce, 1980a: 49.

yetersiz kalmaktadır[664]. *Ta*'nın oğlunun Hoyran'daki oldukça özgün mimari nitelikler gösteren kaya mezarı üzerinde, bir bölümü okunabilen bir yazıtta (TL 74b) ise Likçe "*kumezi-*" (kurban, kurban etmek) fiiliyle[665] alakalı olarak tamamlanan "*kume[*" kelimesiyle, "*bir defalık ya da tekrarlanan*" sakral bir uygulama hükmüne gönderme yapıldığı önerilir[666]. Söz konusu bu üç Likçe mezar yazıtından, hakkında herhangi bir güvenilir bilgi edinilemeyen kurban hayvanlarının niteliği konusuna[667] şu Likya yazıtları açıklık getirir: Sura N 304 yazıtı öküz (*wawa (Lik.)*) ve koyun (*χawa (Lik.)*); Rhodiapolis TL 149 yazıtında öküz ve koyun gibi hayvanlar kurbanlık olarak sayılmakta, fakat söz konusu metinler bu hayvanların ölü kültü kapsamında doğrudan mezar sahibine yönelik bir adak olması anlamında diğerlerine nispetle belirsizlikler taşımaktadır[668]. Bunların yanı sıra Hellenistik dönem sonrasına tarihlenen birkaç Eski Yunanca yazıtta; Sidyma yakınında bulunan Bel'deki bir kaya mezarına ait TAM II 245'de, bir horoz ve kümes hayvanı olarak ve TAM II 636'da bir oğlak ve Arsada'dan bir yazıtta olasılıkla (hadım edilmiş bir hayvan) bir domuz olarak nitelenen kurban sunularının, yılın belli zamanlarında (TAM II 245'de yılda iki kez) ölünün yakınları tarafından gerçekleştirildiğinden bahsedilir[669]. Ancak bunlar da ait oldukları zaman nedeniyle epikorik evrenin mezar kültleri açısından temsiliyet değerleri zayıf bulgular olarak değerlenir[670].

Diğer yandan Likya mezar yazıtlarında kurban hayvanı olarak anılan sığır veya boğa genellikle mezar ihlallerine karşı bir bedel olarak Tanrılara, kefaret niteliği taşır[671] ki Likya soylu anıtlarındaki yazıtlar kurban hayvanının niteliği ile amacı arasında bulunan bu tür bir ilişkinin kurallaşmış bir gelenek olduğunu göstermesi açısından belirleyicidir; bu anlamda Ksanthos yazıtlı dikmesi üzerindeki metinde (TL 44b-45), dynast *Xerei* hayvanın sığır olarak

---

[664] Bryce, 1986: 87, 127.
[665] Bkz. Bryce, 1986: 131.
[666] Borchhardt vd., 1984:, -G. Neumann- 91.
[667] Bkz. Bryce, 1980a: 41-49; Schweyer, 2002: 41-43; Hülden, 2006: 311 vd.
[668] Tlos TL 26 yazıtında (bk. R. Tekoğlu, "2.2. Epigrafik Buluntular", bkz.; T. Korkut (Ed.), Arkeoloji, Epigrafi, Jeoloji, Doğal ve Kültürel Peyzaj Yapısıyla Tlos Antik Kenti ve Teritoryumu, Seydikemer Kaymakamlığı Yayınları Sayı:1, (2015), 239 vd.) anılan boğa kurbanı sepulkral nitelikte görülmez, bkz. Schweyer, 2002: 41, dn. 228; Sura'dan N304'de anılan aylık kurban kesiminin, yazıtın heykel altlığı olarak kullanılan bir kaya bloğu üzerine kazınmış olması (bk. Hülden, 2006: 311), nedeniyle sepulkral bağlam dışında, bir tanrı kültü çerçevesinde değerlendirilmesi söz konusudur, bkz. Bryce, 1986: 127, dn.27; TL 149 yazıtında, olasılıkla tanrıça Maliya'nın bir rahibi *–axataza-* olan *Iyamara* tarafından *–hrmma-*yla tesis edilmiş yıllık bir kurban adağından söz edilir. T. Bryce, bu durumda kurbanın tanrıçayla ilişkili olabileceğini önerir, bkz. Bryce, 1980a: 49.; Burada (TL 149) kurbanın mezar sahibi onuruna gerçekleştirildiği hakkında bkz. Borchhardt, 1997a: 35.
[669] Bryce, 1986: 126.; Schweyer, 2002: 42 vd.; Hülden, 2006: 312.
[670] Borchhardt 1993; Hülden, 2006: 312.
[671] G. Neumann'ın bu konudaki düşünceleri için bkz. J. Borchhardt, Zu den Fragmenten eines lykischen Opferreliefs von Dereağzı, bk. J. Morganstern (Ed.), The Fort at Dereağzı, IstForsch 40 (1993), 73, dn. 239; Hülden, 2006: 312, dn. 247.; Ayrıca bkz. Schweyer, 2002: 74 vdd.

anıldığı yıllık bir kurbanı tanrılara adamış[672] ve de Tlos *Izraza* anıtının, TL 26 yazıtında sığırların (3 ya da 30 adet ?) Likya'nın baş tanrısı *Trqqas*'a kurban edileceği ifade edilmiştir[673].

Kurban sunusu hakkında Likçe ve Eski Yunanca yazıtlar aracılığıyla edindiğimiz bilgiler, bazı yönleriyle Likya kabartmalarında görselleşir. Özellikle metinlerde söz konusu edilen kurban hayvanlarının bir kısmına ait tasvirler içeren sahneler bu anlamda belirleyicidir. Örneğin Harpy Anıtı doğu panelinde yer alan kabartmada, oturan erkek figürüne bir horozun sunulması, TAM II 245'de anılan kümes hayvanlarının kurban edilmesine dair anlatıya erken bir kanıt olarak yorumlanır[674]. Bununla birlikte kurbanla ilişkili görülen kabartma envanterindeki hayvan betimleri arasında, keçi ya da dana ve belki koç olarak önerilenlerin dışında, ağırlık noktasını –mezar yazıtlarında sık anılmasa da- özellikle boğalar oluşturmaktadır[675]. Bunlar içerisinde, Dereağzı ile Trysa ve Phellos'da bulunan – özellikle mimari ile ilişkileri gibi çeşitli konular nedeniyle - sepulkral bağlamları tartışmalı[676] olan üçünde, boğa kabartmaları bir yandan kurbanla ilişkili hayvanlar olarak yorumlanırken[677] diğer yandan sur duvarları üzerinde, kapı ve geçit yakınlarındaki konumları ve büyük boyutlu tasvir biçimleri nedeniyle Hitit ve Geç Hitit benzerlerinden süre gelen bir geleneğin devamcısı olarak *Trqqas* ile ilişkilendirilerek "Tanrısallığın" sembolü olarak görülürler[678].

Nereidler Anıtı[679], *Salas* Mezar Anıtı[680], Limyra'dan bir kaya mezarı (N II / 90)[681] ve *Xñtabura* Lahdi[682] ile Bayındır Limanı'ndaki bir kaya mezarı[683] üzerinde yer tutan beş sahne ise diğerlerinin aksine fiziksel olarak açıkça sepulkral niteliktedirler. Bu bağlamda mezarlar üzerinde yer alan tasvirler ilk bakışta ölü kültünün bir parçası olarak mezar başında bir kurban olasılığının sorgulanmasına sebebiyet verir. Ancak H. İşkan bu denli geniş alanlara ihtiyaç

---

672 İşkan, 2004: 404.
673 Bryce, 1986: 89, dn. 108; Ayrıca bkz. yazıt hakkında G. Neumann değerlendirmesi için şurada: J. Borchhardt, "Das Izraza-Monument von Tlos", *RA* 1976, 83-87.
674 Tritsch, 1942: 49, dn. 28, Fig. 2; Bryce, 1980a: 42.
675 Söz konusu kabartmalara toplu bir bakış için bkz. Zahle, 1979: 296 vd., dn. 81; Ayrıca bkz. İşkan, 2004: 388-404; Hülden, 2006b: 67-71.
676 Bkz. İşkan, 2004: 389-391, 393-396; Hülden, 2006: 308 vd., dn.227. Ayrıca Ksanthos'ta şimdi "Güneydoğu Sektör" olarak adlandırılan alanda keşfedilen bir diğer boğa kabartması ile ilgili benzer tartışmalar için genel olarak bkz. Varkıvanç 2018.
677 Phellos: Borchhardt vd., 1989: 95; Zahle, 1979: 296; Dereağzı: bkz. J. Borchhardt, Zu den Fragmenten eines lykischen Opferreliefs von Dereağzı, bk. J. Morganstern (Ed.), The Fort at Dereağzı, IstForsch 40 (1993), 72. Trysa: Marksteiner, 2002: 63; Hülden, 2006b: 67-71.
678 İşkan, 2004: 388-404; Krş. Hülden, 2006: 309 vdd.
679 Anıtın mimarisi için bkz. Fdx III; Kabartmalar ve heykeller için bkz. Fdx VIII.
680 Borchhardt ve Neumann, 1968: 174-238.
681 Mezar için bkz. Kuban, 2012: 204 vd.; Kabartma sahne için ayrıca bkz. Zahle, 1979: Kat. 60; Bruns Özgan, 1987: 121-124., 265, Kat. F10, Lev. 22; Borchhardt ve Pekridou Gorecki, 2012: 381, Kat. Nr.7, Lev. 24,3, 25, 1, Ek. 1.
682 Borchhardt, 1971: 187-222.
683 Zahle, 1979: 281-302, Kat. 29, Res 20, 22-31.

duyan bir ritüelin icrası için gereken fiziksel mekân ve donanımın Likya'daki pek çok mezar, özellikle de kaya mezarları için söz konusu edilemeyeceği gerçeğini hatırlatarak, özellikle boğa gibi bir kurban hayvanının dik yamaçlar üzerinde yer tutan mezarlara nasıl çıkarıldığını sorgulamakta, bu nedenle kurban sunusunun en azından bu tür mezarlar için yerinde uygulanmasının vazgeçilmez bir kural olarak kabul edilemeyeceğini belirtmektedir[684]. Nitekim Likya'da ilgili alanların birkaçında böylesine bir kurbanın gerçekleştirilmiş olduğunu düşündürebilecek kemik kalıntılarına rastlanılmış olsa da bu bulgular bölge için genelleştirilebilinecek nitelik ve bağlamda değillerdir[685], dolayısıyla kurban hakkında güvenli göstergeler olarak kabul edilmezler.

Buna rağmen Likya'da, İşkan'ın kurban konusunda engel olarak gördüğü mimari özellikler açısından istisna oluşturan kaya mezarları da bulunmakta, örneğin Myra'da nekropol kayalığının alt seviyelerinde ve ulaşım açısından uygun koşullarla donatılmış *BN.67*, *BN.68* ya da *DN.37* gibi bazı kaya mezarları, aynı zamanda geniş ön alanlar ile tasarlanmış olabilmekte ve tüm bu özellikleriyle nekropol içerisindeki diğer mezarlardan açıkça ayrışabilmektedir. Bu bağlamda yukarıda anılan Tyberissos ve Çindam gibi örnekler[686] de göz önünde tutularak yeniden hatırlanmalıdır ki Sura'da böylesine bir kaya mezarının peyzajında ritüel ile ilişkili bir alan *hrmma* kelimesi ile özel olarak tanımlanmıştır[687]. Aynı zamanda bu gibi özelliklere çoğu zaman mezarın cephe tipinde, boyut, süsleme ve işçilikte arttırılmış nitelikleri de eşlik eder ki bu açıdan yukarıda da daha önce anılanlar gibi Likya'nın aristokrasiye ait bazı özel mezarlarında, bilinen durumlarda boğa tasvirlerinin de yer aldığı kabartmaları da göz önünde tutularak, kurban sunusunun gerçekleştirildiği önerilir. Örneğin Limyra'da tek başına konumlanan *Xñtabura* Lahti'nin peyzajı içerisinde mezara özel bir teras olarak tanınan alanda cenaze ve bazı dinsel ritüellerin gerçekleştirildiği, dolayısıyla bu durumun *hyposorion* üzerindeki boğa tasvirinin de bulunduğu kabartma programının "Orphik–Pithagorik" yorumu ile ilişki içerisinde değerlendirilmesiyle bir kurban olayının varlığı kabul edilmektedir[688]. Bu örnekle beraber, *Salas* Anıtı, Bayındır ve Limyra'daki kaya mezarlarındaki kabartmalar da benzer bir temelde yorumlanır ve tasvirler genel olarak kahramanlaştırılan ölü onuruna periyodik olarak tekrarlanan kurbanları anlatır[689]. Buna karşılık olarak *Xñtabura* Lahdi için sunulan Orphik–Pithagorik temelli yorum H. İşkan tarafından, bu felsefede yer tutan, ruhun yeniden bir hayvan bedeninde hayat bulabileceği

[684] İşkan, 2004: 381 vdd, 387 vd., 402.
[685] Hülden, 2006: 313 vd.
[686] Tyberissos: Borchhardt ve Şişmanoğlu, 1999: 288-297; Çindam: Seyer, 2004: 234 vdd.
[687] Sura için bkz. Bryce, 1980a: 42-49.
[688] Borchhardt, 1971: 187-208.
[689] Kurban ve "ölülerin kahramanlaşması" ilişkisi hakkında ayrıca bkz. Borchhardt, 1997a: 34 vdd.

düşüncesi ile anıtın güney yüzündeki kabartma sahnede tanınmak istenen "hayvan kurbanı"nın çelişki içerisinde olduğu gösterilerek reddedilirken, *Salas* Anıtı, Bayındır ve Limyra (N II / 90) fenomenleri ile birlikte bu tür sahnelerin Likya aristokratik yaşamını temsil ettiği ve imgesel bir anlatımda mezar sahibinin, tanrılar tarafından esirgenmeyi amaçladığı bir dindarlık sergilediği belirtilmektedir[690].

Likya mezar anıtlarının kabartma programlarında, Arkaik dönemden itibaren sepulkral sanat ile özdeşleşen "ölü yemeği" olarak adlandırılan kalabalık figürlü sahneler önemli bir yer tutmaktadır[691]. Nitekim yalnızca Myra'da dahi kabartma sahnelerle süslenmiş toplam yedi adet kaya mezarının, mimari nitelikte de önde gelen dördünde, *DN.24, DN.37, BN.91, BN.97*'de (Bk. Kat.) ölü yemeği konu edilmiştir[692]. Sahneler en temel görünümde bir kline üzerinde soluna doğru uzanarak yaslanmakta olan bir erkek -ki her zaman *rhyton* ve/veya *phiale*, *omphalos* gibi sakral nitelikte kaplar tutar- ve yanı başında bir *diphros* üzerinde oturarak ona matem içerisinde eşlik eden bir kadın ile bir hizmetkâr figürlerinden oluşur. Fakat aynı zamanda Likya mezarlarının çok çeşitli tipleri üzerinde yer alan bir konu olarak, mimarideki artan nitelikler, dolayısıyla statü paralelinde, bu en yalın halden müzisyenlerin ve bazı hayvanların da eşliğinde ailenin diğer üyelerinin de yer alabildiği soylu bir görünümü sunan örneklere ve toplu bir şölen anlatımını içeren çok figürlü sahnelere (*banket* sahneleri) kadar uzanan çeşitli kompozisyonlarla da karşımıza çıkar. Bunlar bazı durumlarda mezar anıtını süsleyen alay geçidi, avcılık, sportif oyunlar, mitolojik konular gibi diğer sahnelerle birlikte kabartma programının içerisinde de yer alır. Bu bağlamda sahneler ilk bakışta sosyal statü göstergesi[693] olarak kabul edilebilir; zengin soylular arasında gündelik hayatta uygulanan bir gelenek bu tasvirlerle bireyin ölüm sonrasındaki yaşamı için de bir temsiliyet anlamı içermektedir.

Ancak Likya yazıt envanteri içerisinde bu konuya doğrudan değinen bir metin bulunmamakta[694], dolayısıyla arkeolojik bulgu durumunun sunduğu sepulkral bağlamı ve tüm diğer fiziksel nitelikleri ile ilgili oluşan bu genel bilgiler ötesinde ölü yemeğinin imgesel anlamı, ölen kişinin günlük yaşamından bir an veya öte dünya yaşamındaki bir yemek ya da kahramanlaşmış ölünün anılmasını amaçlayan bir yadigâr olduğu yönünde çeşitli yorumlarla sorgulanmaktadır[695]. Likya'da bu sahneler, Arkaik ve Klasik dönemlerde ölü kültünün sunu ritüellerini yansıtan tasvirlerle birlikte de karşımıza çıkar ki özellikle de kurban sunusu ile

[690] İşkan, 2004: 400-404.
[691] Kabartmalara toplu bir bakış için bkz. Zahle, 1979: 245-346; Bruns Özgan, 1987: 238-254.
[692] Bkz. Katalog, DN.24, DN.37, BN.91, BN.97.
[693] Hülden, 2006: 319.
[694] İlişkili Likya yazıtlarına toplu bir bakış için bkz. Draycott, 2016: 234-240.
[695] Bkz. Hülden, 2006: 318 vd., ayrıca referanslar için aynı yerde bk. dn.303, 304.

ilişkisinde onu izleyen bir ritüel olarak, ölü kültünün pratiği içerisinde mezar başında icra edildiği varsayılır[696]. Örneğin, Hoyran'da "*Ta*'nın oğlu"na ait mezar çevresinde bulunan "yağmur" kanalları ve Limyra'da *Teburseli* ve *Pizzi*'nin mezarlık alanında sol tarafta kaya yüzünden içeri doğru uzanan dar bir girinti, ölü yemeği ile ilişkili olarak yemek sırasında kullanılan malzemeler –Amphoralar- ve gıdalar için bir depo alanı olarak yorumlanmakta[697], bu donanımlar yanı sıra bazı kaya mezarlarında görülen geniş ön alanlar böylesine bir ritüelin mezar başında uygulandığına dair kanıtlar olarak tanımlanmaktadır.

Her şeyden önce Likya mezarlarında bu gibi oluşumlar çoğu zaman mezara özel mimarinin kayaya uygulanış tekniğinin bir sonucudur[698]. Bunlar Myra Doğu Nekropol'de yer alan bazı kaya mezarlarıyla ilişkili olarak da karşımıza çıkar. Örneğin *DN.11,* Hoyran örneği ile karşılaştırılabilir bir oluşum sergiler. Mezarın çevresinde, arka ve yan cephelerini tümüyle kesintisiz dolaşan benzer bir kanal bulunmaktadır (Lev. 17). Bu özellik, tapınak cepheli olması beklenen büyük boyutlu bu kaya mezarını, masif kaya içerisinde, belli bir yüksekliğe kadar arka ve yan cepheleriyle de bağımsızlaştırmaya yönelik bir çözüm olarak "*Ta*'nın oğlu"nun mezarındaki olguyu açıklayacak bir durum ortaya koymaktadır. Diğer yandan *Pizzi* mezarında, serin bir depo vazifesi gördüğü önerilen alan böylesine bir saklama pratiğine uygun pek çok biçimsel özelliği sunmaz[699]. Buna karşın Patara'da bir kaya mezarı önünde *in situ* durumda tespit edilen kabın, ölü kültü ritüeline ilişkin sunduğu güvenilir bilgi[700], mezar başındaki bir anma töreninde kullanılan ve/veya orada bırakılan ritüel malzemelerinin ya da hediyelerin yerleştirilebilmesi için oluşturulmuş bazı donanımların beklenebileceğini gösterir. Nitekim Myra'da *DN.29* (Lev. 34: a, b) ve *DN.34*'de (Lev. 100: d) mezar cephelerinin yanı başındaki kaya fonlarına, ön alan zemininden bir miktar üst seviyede açılan nişler açıkça planlı bir tasarımın ürünü olarak bu tür bir işlev için kullanılmış olmalıdır.

Sonuçta Likya kaya mezarlarında, "kanal" ve "depo" olarak önerilenler gibi böylesine oluşumlar ve ek olarak ritüelin mekanına ilişkin öne sürülen geniş ön alanlar gibi dış çevre

---

[696] Borchhardt ve Neumann, 1968: 209-212, öz. 209; Özellikle bey ve soylu mezar anıtları bağlamında, Borchhardt, 1997a: 32 vd.; Ancak söz konusu anıtlar ve anıt alanlarının arkitektonik özelliklerinin cenaze yemeği ile bağlantısına dair görüşlerin kritiği için bkz. Hülden, 2006: 319 vdd.; Ayrıca bkz. Bruns Özgan, 1987: 251 vd., öz. 254'de C. Bruns-Özgan, mezar başında bir cenaze yemeği olasılığını reddeder; O Likya ölü yemeği sahnelerini -Yunan örnekleriyle de benzerlik kurarak-, Yunan idealleri doğrultusunda kahramanlaşma imgesini gösteren, eskatolojik bir alan içerisinde anlamlandırır.

[697] *Hoiran*: Borchhardt vd., 1984:, 84, dn. 6, (K. Schulz), Res. 6, 8, 9; *Limyra:* Borchhardt vd., 1988: 149 (K. Schulz), Res. 8, 9, 14, 15.

[698] Bunun en açık örneği Myra'da *DN.38*'de görülür ki mimari tasarımda, antelerin öne uzanarak vurgulanması isteği nedeniyle kısmen bağımsızlaştırılması, her iki duvarın dışına bitişik biçimde niş benzeri alanların ortaya çıkmasına yol açmıştır, bkz. Katalog *DN.38.*

[699] Aynı zamanda İşkan, 2004: 387, dn. 73'te ifade edilen yorumun -geç bir"...Loculus" mezar- geçerli kabul edilebilmesi için de mimari ve boyutlar gibi teknik nitelikler eksiktir.

[700] İşkan, 2002: 273-309.

düzenlemeleri yaygın bir fenomen değildir. Ayrıca Likya sepulkral alanlarında bu konuda güvenilir kanıt oluşturacak hayvan kemikleri vb. gibi yemek artıkları ya da mutfak kapları gibi ölü yemeği ile doğrudan ilişki içerisinde olduğu kanıtlanabilen bulgulara[701] rastlanılmamıştır[702]. Keza sahnelerden etkinliğin nerede gerçekleştirildiği ile ilgili açık bir bilgi de edinilemez[703]. Yine de belki fiziksel değil ama imgesel olarak ölü yemeği tasvirlerinin mekân bilgisi, Myra'da *DN.24* (Lev. 104; Res. 3.17) ve *DN.37*'nin (Lev. 105; Res. 3.18) boyalı kabartmalarındaki renk kullanımıyla açığa vurulmuş, böylelikle iki farklı dünya arasındaki ayrım işaretlenmiş olmalıdır. Zira her iki sahnede de kline üzerinde uzanan merhum mezar beyinin fonu, diğer bir değişle ölümle ilgili alan kırmızıya boyanmışken; *DN.24*'de karşı duvarda ayrı bir panelde tasvir edilmiş yaslı eş ve çocuklardan oluşan aile eşrafı ile *DN.37*'de sahnenin sol tarafında ayakta duran erkek "kült görevlileri"[704] maviye boyanmış bir fonla çevrilidirler[705].

Defin Kurumları: Daha ilk bakışta, Klasik dönem Likya nekropollerinin genel görünümü, onların oluşum ve sürdürülebilirliklerinde etkin bir organizasyonun rol aldığını düşündüren, rastgele olmayan bir düzen arz eder. Özellikle bu durum Myra'da da olduğu gibi bölgede Tlos, Pınara, Ksanthos ve Limyra gibi yerleşimlerin çok sayıda kaya mezarı içeren nekropol alanları söz konusu olduğunda açıkça hissedilir. Öyle ki nekropoller süreklilik arz eden bir oluşum içerisinde yapılanmıştır; süreç, yalnızca, kaya mezarının yer seçiminden bitirilmesine uzanan teknik bir inşa evresini içermez; defin ve defin sonrası anmalar gibi ölü kültüne yönelik törenlere mekân oluşturmasıyla yaşayan alanlar olarak devam etmiştir. Dolayısıyla, tüm bu ihtiyaçlar, kendilerini, sürecin devamlılığını gösteren aşamalar olarak tanımlar.

Likya'da böylesine bir olgunun sürdürülebilirliği nasıl sağlanmıştır? Bu karmaşık yükümlülüklerin yerine getirilmesi, standart olmayan, bu nedenle yetersiz ve sorun üretme potansiyeli barındıran, bireysel icra şekillerinin ötesinde, Likya'nın dynastik döneminden itibaren yönetim sisteminde açıkça beliren kurumsallaşmanın[706] dayanak olarak gösterilebilineceği çeşitli yapısal düzenlemelere mi bağımlıdır?

---

[701] Krş. Blakolmer, 1993: 157 vd..

[702] Örneğin Patara'da nekropol araştırmalarından elde edilen kapsamlı sonuçlar açısından bkz. İşkan, 2004: 384, 387, ayrıca bk. dn. 37-40; Bu konuda genel bir değerlendirme için bkz. Hülden, 2006: 319 vdd.; Diğer yandan ölü yemeğine ilişkin net olmayan, Patara –*Oygu Mezar 42*- bulgusu için bkz. İşkan ve Çevik, 1999a: 163, Res. 13.

[703] Hülden, 2006: 319.

[704] Bkz. Borchhardt, Myra: 132.

[705] B. S. Ridgway, sepulkral sahnelerde kırmızı fon kullanımının, gerçek yaşamın ötesindeki ölüler dünyasını sembolize ettiğini belirtir, bkz. B. S. Ridgway, The Archaic Style in Greek Sculpture, Chicago (1993), 238, dn. 50.

[706] Likya'daki kurum ve memuriyetlere ilişkin olarak bkz. Bryce, 1986: 115 vdd., öz. 129-139**.**

Her ne kadar elimizdeki bulgular bu soruların her yönüyle cevaplanabilmesine imkân vermese de Likya mezar yazıtları, defnin korunmasına yönelik içerikleri bağlamında konu hakkında bazı perspektifler sunmaktadır. Yazıtlar genel olarak şu benzer formülasyon içerisinde oluşturulmuştur[707]; mezarın mülkiyet ve kullanım hakları; kullanım biçimi ile ihlaler belirtilir, bunların tesisi bazı ödemeler ya da çeşitli lanetleme ifadeleriyle; sivil ve/veya dini bir otoritenin yetkisi altında garantiye alınır. Böylelikle temelde, mezar sahibi tarafından özel olarak işaret edilen, gömü izni verilenler dışında mezarın yetkisiz kullanılmasının engelenmesi yoluyla, mezar varlığının olabildiğince[708] sürdürülmesi isteğidir[709].

Bu türden bir sorumluluk, Likya mezar yazıtlarının bir kısmında, Likçe ve Eski Yunanca; "*miñti*" - "*μίνδις*"[710] olarak anılan bir yapıya havale edilmiştir. Likya'nın dynastik dönemine özgü bir yapılanma olarak, mezar yazıtlarında Eski Yunanca'nın kullanılmaya başlanmasıyla birlikte kısa bir süre daha, bu dilde az sayıdaki yazıtta anılır ve ardından yerini *polis* kurumlarına bırakır[711]. Öyle ki, söz konusu olan "*minti*"nin doğrudan anıldığı, epikorik evreden 24 adet Likçe ve hemen sonrasına tarihlenen 3 adet Eski Yunanca yazıttır[712], ve Batı Likya'daki kullanımı (15 adet yazıtta), bölgenin orta ve doğu kesiminde kaydedilenlerin toplamının (12 adet yazıt) üzerindedir.

Literatürde mirasçı ya da akrabalardan oluşan bir aile konseyi ya da bir şehir konseyi; toplumsal bir kurum, mezarla ilgilenen kimseler; mezarların bakımı ve kontrolleriyle ilgili birlik ya da konsey olarak çeşitli biçimlerde kimliklendirilir[713]. Buna rağmen, "*minti*"nin varoluş biçimi; işlevsel nitelikleri, ayrıntıda belirsizliklerle tanımlanabilmektedir[714]. Ana işlevinin, illegal gömülerin engellenmesi, diğer belirlenen talimatların uygulanması ve

---

[707] Bu konuda geniş bilgi için bkz. Bryce, 1986: 71 vd., 116, 119.

[708] Likya mezar yazıtlarında bildirilen mülkiyet ifadelerinin genellikle iki kuşağı temsil ettiği ve üç kuşaktan öteye taşınmamış olmasıyla ilgili düşünceler için bkz. Bryce, 1979a: 296 vdd.; Bryce, 1986: 116; Avcu, 2014: 17.

[709] W. Akwright, Likya'da mezar mülkiyetinin korunmasının bireysel varlığın sürdürülmesi açısından önemini şu cümlelerle tespit eder: *"In Lycia the tomb is the absolutee property of the man who builds it, not only during his lifetime, but after his death. It is his house, which he continues to inhabit, ruled by his orders, just like the house of a living man."* , bkz. Arkwright, 1911: 270.

[710] Bkz. Bryce, 1976: 183-184.

[711] Zimmermann, 1992: 148–150. 165–167. Ayrıca bkz. Rachel Zelnick-Abramovitz, "Whose Grave Is This? The status of Grave Plots in Ancient Greece", DIKE, RIVISTA DI STORIA DEL DIRITTO GRECO ED ELLENISTICO, 18, 2015, 59 vd., 80-84; Likya'da epikorik dönem sonrasında mezarların korunmasına yönelik kurumlar için genel olarak bkz. Avcu, 2014.

[712] İlgili yazıtlar için bkz. Bryce, 1976: 175, Tablo 1, 183, dn. 58-60; Bryce, 1986: 121, dn.11. Formülasyonları, "*minti*" ile ilişkili olduğu düşünülen yapılarla oluşturulmuş yazıtlar da hesaba katıldığında bu sayı 35'i bulmaktadır, bkz. Schürr, 2008: 167.

[713] Kimlik önerileri ve buna ilişkin diğer referanslar için bkz. Bryce, 1976: 183 vd.; Bryce, 1981: 86 vd.; Zimmerman, 1992: 147-151; Schweyer, 2002: 51; Borchhardt, 2003: 41 vdd.; Schürr, 2008; Kuban, 2012: 103.

[714] Hellenistik ve Roma dönemleri kurumlarını temel alan bakış açılarıyla "*minti*"nin işlevleri hakkındaki görüşler için bkz. Zimmermann, 1992: 150-154; Borchhardt, 2003: 42; Kuban, 2012: 103.

ihlallerin önlenmesi olduğu önerilen[715] *"minti"*nin, dilbilimsel bulgulardan yola çıkılarak, cenaze sürecini de içeren hizmetler açısından ileri bir role sahip olabileceği de değerlendirilmiştir[716]. Örneğin, Limyra'dan, bir tür sözleşmenin varlığına işaret eden iki yazıttan (TL 114 - TL 115) yola çıkılarak, mezarlık hizmetinin mahiyeti; mezarın inşasından, defin sürecine ve sonrasında korunmasına uzanan bir iş yükü ile kurgulanmıştır[717]. Nitekim D. Schürr, "*minti*"yi karmaşık bir organizasyon içerisinde, bazı memuriyetlere de sahip olabilecek nekropol yönetiminden sorumlu kurum olarak tanımlar[718]. Yazıtlarda okunan bazı ifadelerin, mezar sahibi tarafından belirtilen talimatları uygulayan "*minti*" görevlilerini karşıladığı önerilir[719].

Sonuçta, söz konusu yazıtlarla tesis edilmiş görünen bir tür sözleşmede, mezar sahibinin muhatabı olarak beliren "*minti*", genelde doğrudan parasal bedele –"*...ada"ya*- bağlanmış bir mezarlık hizmetinin sağlayıcısı olarak anlaşılır. Buna ilişkin olarak T. R. Bryce, genelde Likçe yazıtlarda doğrudan mezar tahribatlarına yönelik ücrete dayalı cezalandırılma formüllerinin bulunmaması[720] dolayısıyla yazıtlarda değişken miktarlarda belirtilen *ada* biriminden ücretlerin, ihlali gerçekleştiren kişilere yüklenen cezalar değil fakat hizmetleri derecesinde "*minti*"ye ödenen bedeller olduğunu belirtir[721]. Zira bunlar genelde düşük parasal değerlere karşılık gelen değişken miktarlardadır[722]. Dolayısıyla belirlenen ücretler caydırıcı bir cezadan çok "*minti*"ye yüklenen sorumluluğun karşılığı olarak görülmektedir[723]. Bununla birlikte "*minti*"nin yükümlülük sınırlarının belirsizliği içerisinde temelde mezar varlığının korunması gibi süreklilik arz eden bir görevin de böylesine düşük ücretler karşılığında yerine getirilemeyeceği[724], bu nedenle belirtilen miktarların mezarın "*minti*" tarafından korunmaya alınmış olduğunu ilan eden sembolik rakamlar olabileceği önerilir[725].

Daha önce yukarıda bahsedildiği gibi, bölgede "*minti*"den söz eden yazıtlara dair istatistiksel bakış, bu kurumun Orta ve Doğu Likya'da yaygın olmadığını göstermektedir. Bu bağlamda Myra'dan bilinen, ne Likçe ne de Eski Yunanca, hiçbir mezar yazıtında doğrudan anılmamaktır. Bununla birlikte, Myra'da, *Hriχm̃ma* ailesine ait iki kaya mezarındaki (*DN.16,*

[715] Bryce, 1976: 183 vd.; Bryce, 1986: 121-122.
[716] Bryce, 1976: 189-190; Zimmermann, 1992: 147 vdd.; Schweyer, 2002: 51, 81.
[717] Kuban, 2012: 103 vd.; Bu tür bir işlevlendirme önerisi için ayrıca bkz. Borchhardt, 2003: 41 vd.
[718] Schürr, 2008: 166.
[719] Schweyer, 2002: 81; Schürr, 2008.
[720] Bryce, 1976: 186, 189; Bryce, 1986: 120
[721] Bryce, 1976: 186.
[722] Bryce, 1976: 188 vd.
[723] Bryce, 1976: 186, 189 vd.; Belirtilen ücretlerdeki değişkenlik hakkında -Yunanca yazıtlar açısından- bir değerlendirme için, krş. Akwright, 1911: 269 vd.; Ayrıca bkz. Schweyer, 2002: 51 vd.
[724] Bryce, 1986: 121 vd.
[725] Bryce, 1976: 190; Krş. Zimmermann, 1992: 148 vd.; Belirtilen ücretlerin mezarın inşa ücreti olabileceğine dair bkz. Kuban, 2012: 105.

DN.17) Likçe yazıtlarda (TL 89 ve TL 90) okunan "*tijãi*" sözcüğünün, illegal gömülerin önlenmesi ve cezalandırılması göreviyle ilgili bir memuriyeti olarak, "*minti*"nin kentteki varlığına işaret ettiği önerilir[726]. Diğer yandan Myra'da tespit edilen kaya mezarları üzerindeki bazı Likçe yazıtlarda -kaydedilmiş toplam 14 adet Likçe yazıtın 7'sinde[727]- (*tijai*) *itlehi trm̃mili / itlehi –qanti- trm̃mili huwedri / Trqqas* ve *mahai huwedri* cezaya yetkili makam olarak okunmaktadır. *itlehi* kelimesinin anlamı ve ona yüklenen işlevler açıklığa kavuşturalamış olmakla birlikte onun mezarlık yönetiminde sivil bir otoriteye karşılık gelebilecek bir yapılanma olabileceği, bununla birlikte bazı yönleriyle dini özellikler taşıdığı düşünülmektedir[728]. İki Likçe yazıta *BN.92*-TL 88 ve *BN.102*-TL93) ise baş tanrı *Trqqas* (Tarhunt), *itlehi trm̃mili huwedri* ve *mãhãi huwedri* ifadeleriyle birlikte ceza formülü içerisinde anılır.

[726] Schürr, 2008: 165-167, 170.
[727] TL 88 / *BN.92*, TL 89 / *DN.16*, TL 90 / *DN.17*, TL 93 / *BN.102*, TL 94 / *BN.87*, TL 95 / *BN.72*, N.309 / *DN.29.*
[728] Bryce, 1981: 87; Bryce, 1986: 124, 135 vd.;Alkan, 2013: 25 vdd.

BEŞİNCİ BÖLÜM
SOSYAL ÇIKARIMLAR

5. 1. Sosyal Çıkarımlar

İÖ. 14. yy.da Assuva ittifakının içerisinde Hitit kralına (Tudhaliya I./II.) karşı durmuş; yüzyılın ortalarında Alasiya (Kıbrıs) kralının, "*Lukki memleket(ler)inin insanları her yıl (adadaki) memleketimin bir kentini alıyorlar"* serzenişiyle Mısır'a şikâyet ettiği ve Kadeş Savaşı'nda Hitit kralı II. Muvatalli'nin yanında II. Ramses'e karşı mücadele veren, özüyle Teke Yarımadası'na yerleşik[729] savaşçı bir halk olarak Luvi soylu Lukkalar, bu sefer Homer'in tasvir ettiği şekliyle, önderleri Kral Sarpedon ve Glaukos ile Bronz Çağ'ın son evresinde Troya'da Akhalara karşı duran, Ksanthos vadisine egemen Likyalılar adıyla karşımıza çıkar. Likya'ya dair yukarıda bazıları anılan bu ilk, en erken yazılı veriler, söz konusu coğrafya insanının iktidar ve sosyal örgütlenmesine ilişkin Bronz Çağ açısından bir bakış sunar. Bu bağlamda denizaşırı sefer kabiliyetleri gelişmiş savaşkan bir topluluk olarak tanımlanan Lukka insanlarının, devlet olarak nitelendirilebilinecek tek bir yönetimden ziyade bağımsız etnik gruplar içerisinde yaşadıkları düşünülür[730]. Öyle ki IV. Tuthaliya'nın, yıkıp, yok ettiğinden bahsettiği Lukka Ülkeleri bağlamında devamla Eşen vadisinin önde gelen yerleşimlerini -*Pinali, Awarna, Dalawa, Patar*- ayrı ayrı sayması, bu dönemde Likya'da önerildiği gibi "sürekli hareket eden" ya da "göçebe" bir topluluktan[731] ziyade kent yönetimleri olarak bağımsız örgütlenen, yerleşik bir halk olduğunu gösterir. Bu halkın aynı zamanda, bazı geç dönem antik yazında *Tiryns* kalesinin duvarlarını ören "*Lykialı Kykloplar*" olarak anılması[732] Geç Tunç Çağı'nda belli bir zanaat örgütlenmesine sahip olabileceğine de işaret eder.

Arkaik Dönem ile birlikte ise özgün kültüre ait nitelikler, özellikle yerele özgü yapısallıklarıyla tümülüsler, dikmeler gibi mezar anıtları mimarlığında ve yazıda belirgin bir şekilde ortaya çıkmaya başlar. Bunlar Pers hâkimiyeti ile birlikte Klasik Dönem ve sonrasında yaygınlaşır; Likya cepheli kaya mezarlarının ya da "*ogival*" olarak tanımlanan semerdam kapaklı lahit mezarların mimarisindeki ve bunlar ile birlikte sikkeler, steller ve seramik eserler

[729] "Lukka Toprakları"nın lokalizasyonu ile ilgili kesin sınırlar henüz belirlenememiştir, fakat bu Bronz Çağ halkının ağırlıkla günümüz Antalya Körfezi ve Teke Yarımadası ile batıya doğru Fethiye, Marmaris; kuzeyde Acı Göl ve Burdur Gölü'nü kapsayan bir coğrafyada etkin olduğu bilinmektedir, genel olarak bkz. Savaş, 2006: öz. 679-684; Gander, 2010; Gander, 2016: öz. 80-88.
[730] Bryce, 1974: 401; Savaş, 2006: 684.
[731] Bryce, 1974: 403; krş. Savaş, 2006: 684.
[732] Bkz. Strabon: VIII 6,11.

üzerinde belgelenen Likçe kullanımındaki süreklilikle de kanıtlanabilen tutucu kültür[733] yaklaşımı[734] milli bir kimlik olarak kendi coğrafyası ile örtüşür ve böylelikle Likya kültür alanı belirginleşir.

Epikorik yazıtlarında yurtlarını *trmmis* kendilerini *Trmmili / Termilae* olarak isimlendiren bu *ethnos*[735], aristokratik bir hanedana mensup, *dynast* olarak da adlandırılan yerel beyler eliyle öz yönetimi sağlanan kentlerde *-wedri (?)-*[736] yaşamaktaydı. Bu yapı söz konusu tarihsel sürecin büyük bir bölümünde Pers kralı egemenliğinde satraplar tarafından denetlenen bir özerk yönetim olarak sürdürülmüştür. Böylesine geniş bir eş kültür coğrafyasındaki farklı ölçekteki gelişmişliklere sahip kent merkezli öz yönetimler sisteminde, Ksanthos ve de Limyra örneğinde olduğu gibi etkili kentlerin aynı zamanda hâkimiyetini bölge üzerindeki diğer kentler üzerinde genişletme yolunda, monarşik eğilimler açığa çıkar. Öyle ki Likya'da beylikler arası çekişmeler Klasik Dönem boyunca görülür ki bölge siyasetinde doğu ve batı olmak üzere iki güç alanı hâkim olmuştur. Bu durum ancak dönemin sonunda, İÖ. 4. yy.ın ilk çeyreğinde kısa süreli de olsa Likya'nın büyük bölümüne hâkim olan Limyra beyi *Perikle* örneğinde olduğu gibi bağımsız bir yerel yönetici erkine dönüşebilmiştir.

Elbette tüm bu zamanlar boyunca Likya toplum düzeninin[737] ayrıntılı özelliklerini belirleyebilmek oldukça güçtür. Fakat yukarıdaki bu kısa bakışta dahi görülebilir ki Likya halkı, tarihsel sürecinin başlarından itibaren organize bir düzen içerisinde yaşamaktadır. Konumuz açısından odaklandığımız evrede ise bilgi kaynaklarımızın durumu açısından bu organize toplumu oluşturan sosyal gruplar –ki bu dönemde de bireylerin toplum düzenindeki yerlerinin kesin olarak tanımlanıp tanımlanmadığını bilemesek de- nispeten bizim bakışımızdan daha sınıflandırılabilinir bir hal alır: Tepede, yaşarken konağı[738] ve öldüğünde tümülüs; dikme; temenos; tapınak türü anıt mezarları ile fiziksel olarak da yukarıda yer alan

---

[733] Yerel kültürün geçmiş ile bağı, Roma Dönemi'ne değin kullanıldığı bilinen ana dili ve yazısının kapsayıcılığında, mimari ve kentleşme; sanat ve zanaat; inanç ve gelenekle kurulur. Bu, örneğin Ksanthos beyinin Yazıtlı Dikme Mezarı'nda efsanevi önderleri kral Sarpedon'u Luvice kökenli ismiyle "zrppedu-" / "zrppedunike" (Sarpedon ve ismi üzerine bkz. Durnford, 2008: 103-113) olarak anışında olduğu gibi, meşruiyetlerinin bir aracı olarak korunmak istenmiştir.

[734] Bilim yazınında mezar sahipliklerini temel alarak ortaya atılan Likya kültürüne ilişkin yorumların eleştirisi ve bu konuda bir değerlendirme için bkz. Işın, 2017: 129-142.

[735] Keen, 1998: 29 vd.

[736] Likçe *wedri* sözcüğünün "merkezi bir yer"i tanımlayan bir anlama karşılık geldiği ve bunun E. Yunanca "*Polis*" sözcüğüyle olan olası eşitliği önerisine ilişkin bkz. F. Kolb, From Mountain to Coastal Plain: Settings of Settlements and Stages of Urbanisation in Ancient Lycia, bk. Luuk de Ligt-John Bintliff (Eds.), Regional Urban Systems in the Roman World, 150 BCE - 250 CE, Mnemosyne, Supplements Vol. 431, Brill, Leiden (2019), 534, dn. 2.

[737] Bu konuda geniş bilgi için bkz. Çevik, 2015: 109-117.

[738] "Bey konağı"-sarayı- ve onların Arkaik-Klasik Likya akropollerindeki konumları ve bu durumun sosyoekonomik düzen ile ilişkisi hakkında genel olarak bkz. Borchhardt ve Bleibtreu, 2013; Çevik, 2015: 176-178.

ve "Kral" anlamına da gelen "*khntawata / xñtawati*" ünvanı[739] kullandıkları da bilinen Bey ile hanedanını, tabanda yaşam mekânları ve mezarları hakkında[740] daha az bilgi sahibi olduğumuz, tarım ve çiftlik çalışanları olarak tanımlayabileceğimiz bir grup dengeler. Buradaki "denge" ile elbette sayısal bir eşitlik değil siyasal düzeni tanımlayan, biçimlendiren bir anlamıyla sosyoekonomik bir ilişki anlaşılmalıdır, keza bu durum arkaik-klasik Likya şehirlerinin yerleşim planında iç ve dış surlarla izole edilen topografik mekân kullanımı gibi özelliklerle[741] de kendini gösterir. Sosyal piramidin tepesinde, aristokratik yönetici ailesi "*dynasteia*"[742] ile örneğin Ksanthos'ta *Merehi* ve *Payava*[743] ya da Myra'da olasılıkla *Hurttuveti* (Bk. Katalog No....) gibi kentlerin önde gelen karakterleri olarak üst statüde yer alan askerlerden oluşan savaşçı bir oligarşi[744] yakın ilişki içerisindedir ve bu düzen bölge siyasetinde belli oranda akrabalık ilişkilerine dayanır[745]. Bu durum doğal olarak onların çevresinde ve *maraziya*, *minti*, *mluhidaza* gibi bazılarını yerel dildeki isimleriyle bildiğimiz idari kurumlarda[746] çeşitli görevler üstlenen bürokratlar ile diğer asker ve zanaatkârlar, tüccarlardan oluşan bir seçkinler tabakası yaratmış ve bu grubun altında tarım ve hayvancılıkla uğraşan çiftçiler ile belli hizmetlerden sorumlu kimselerin –ve belki kölelerin (Likçe *khddaza* ?) de[747]– yer almış olması muhtemel diğer geniş halk toplulukları sıralanmış olmalıdır[748].

Bu tür bir toplum düzeni kurgusu Likçe'de ve diğer bazı antik metinler içerisinde Likyalılar için kullanılan, unvan; paye; iş gücünü tanımladığı düşünülen kelimeler ile desteklenebilinir: Daha önce yukarıda değinilen, siyasi ve büyük olasılıkla askeri erkin de başı olarak "kral, bey" anlamına geldiği düşünülen Likçe "*khntawata*"nın yanı sıra Likçe'de "*Telezi*"[749] ve de "*urtta"* ya da *"stratt*"ın üst düzey askerleri ve *"zhhaza"*nın savaşçıları[750]; "*kumaza*" ve "*akhataza*'nın din görevlisi, rahipleri; *"mahinaza"*nın önbilicileri;

[739] Bryce, 1986: 70, 133; Keen, 1998: 49-53; Tekoğlu, 2004: 761-764.
[740] Likya'da bu konuda en geniş bilgi Avşar Tepesi araştırmalarından sağlanmıştır, genel olarak bkz. Thomsen, 2002.
[741] Söz konusu evrede Likya şehirciliğine dair geniş bilgi ve analizler için bkz. Wurster, 1976; Wurster, 1980; Thomsen, 2002; Kolb, 2008; Borchhardt ve Bleibtreu, 2013; Çevik, 2015: 151-156, 165-168, 176 vdd.
[742] Bkz. Kolb, 2008: 61.
[743] Özüdoğru, 2008: 51.
[744] J. Borchhardt, hanedanlığın üst niteliği olarak bu askeri oligarşinin Likya toplum hiyerarşisinin tepesinde yer aldığını savlamaktadır. Bkz. Borchhardt ve Bleibtreu, 2013: öz. 235 vdd.
[745] Bkz. Bryce, 1991.
[746] *maraziya / maraza*: mahkeme, yargı kurumu / hakim; *minti*: cenaze kurumu; *mluhidaza:* önbilicilik kurumu (?), bkz. Bryce, 1986: 77, dn.76, 85, dn.101, 121-125, 136 vd.; *maraziya / maraza* ve *mluhidaza* için ayrıca bkz. Tekoğlu, 2004: 767.
[747] Bryce, 1986: 93, dn.121, 116-119, 137, aynı yerde epikorik dönem açısından öz. bk. 118 vd.; Krş. Özüdoğru, 2008: 50, dn. 263; Ayrıca bkz. Borchhardt ve Bleibtreu, 2013: 237.
[748] İdari organizasyon ve sosyal statü hakkında bkz. Kolb 2008; Borchhardt ve Bleibtreu, 2013; Çevik, 2015.
[749] Bkz. Özüdoğru, 2008: 54'de yer alan tablo.
[750] Bkz. Çevik, 2015: 113, dn.163.

"*pdennehmmi*" (Krş. E. Yun. "*arkhon*") ve "*asakhlaza*"nın (Krş. E. Yun. "*epimeletes"*) idari sorumluları belirttiği düşünülmektedir[751]. Hazine sorumlusu "*gasabala*", at bakıcısı, seyis anlamına geldiği düşünülen *"kder esbehi"* ve sığır bakıcısı anlamına gelen *"uwehi"* gibi bazı unvanlar[752] ise hanedan mülklerinin, bey konağının, saray hizmetlerinin bazı sorumlularını tanımlar. Nitekim I. Darius döneminden, İÖ. 509 - İÖ. 494 yılları arasına tarihlenen yazılı metinlerden yola çıkılarak Likyalı -erkek, kadın ve çocuklardan oluşan- bir işçi *–kurtas*-grubunun imparatorluğun ekonomik yaşantısı içerisinde bir işgücü olarak tanımlandığı anlaşılır[753]. Diğer bazı metinler ise halkın iş gücü çeşitliliği hakkında bilgi verir ve bir kesimin belli bir zanaat seviyesine sahip olduğunu gösterir. Bunlardan bazıları taş ustaları -*marri(p)*-; çiftçiler –ekin biçiciler / depolayıcı / bakıcı- gibi iş kollarına mensup kişiler olarak anılır[754]. Buna ilişkin bir gösterge ise Araxa'da bulunur: Likya'nın kaya mezarları üzerindeki bu tür bir meslek anlatımının bilinen tek örneği olarak sıra dışı konusu ile özel olan bir kabartmada[755], önündeki taşçı çekici ve taşçı gönyesine uzanmakta olan oturur durumdaki adamın bir *–marri(p)*: taş yapı ustası, belki de bir mimar olduğu önerilebilinir. Öte yandan Pers Kralı Kserkses'in Yunanistan seferine (İÖ. 480) katılan Likyalı savaşçıların donanımlarının teknolojik düzeyi[756], üretimlerinde belli bir uzmanlık bilgisine, dolayısıyla bununla ilgili bir zanaat kolunun varlığına işaret etmektedir.

Böylesine bir sistemde saray görevlileri, çiftçiler, işçiler ve pek tabii savaşçılar bir bakıma üstteki hanedan ve seçkinlerin oluşturduğu tabakanın varlık ve gücünü mümkün kılar. Bu durum özellikle işçiler, çiftçiler – belki serfler - gibi alt tabakada olması beklenen toplum kesiminin, üst tabakanın sahip olduğu tarım arazilerinin -ki Ksanthos Beyi Kheriga /

---

[751] Bryce, 1986: 70, 130-135; Bunlar ve karşılığı bilinmeyen diğer olası ünvanlar için bkz. Tekoğlu, 2004: 764-767.

[752] Kuban, 2012: 115-116.

[753] Gander, 2016: 95. Yine de bu grupların Likya toplumu içerisindeki sosyal statüsü belirsiz kalmaktadır.

[754] Gander, 2016: 95.

[755] Araxa'da III a 6 tipinde ve iki yan cephesiyle de kayadan ayrıştırılmış kaya mezarının doğu yan cephesinde, üst panelin ortasında yer alan kabartmada, sol yanından oturur durumda tasvir edilmiş bir adam sağ eliyle, önde gözü hizasında bulunan bir taşçı gönyesi ve ters durumda duran bir taşçı çekicine uzanmaktadır. Bugün özellikle oturan figür oldukça tahrip edilmiş durumdadır. Kabartmaya ait kısa bir değini için bkz. Zahle, 1979: Kat. No. 1, 321; N. Çevik, aletlerin niteliğinden yola çıkarak mezar sahibini bir yapı ustası olarak tanımlar, bkz. Çevik, 2015: 113 vd.

[756] Herodotos bu donanımları canlı bir biçimde aktarır, bkz. Herodotos: VII, 92. Elli gemiden oluşan Likya donanmasındaki askerler gövde zırhı *–thorax* (Yun.)- ve diz, baldır zırhı *–knimis* (Yun.)- giymekte; başlarında keçe başlıklar ve omuzlarında keçi postu taşımaktadırlar. Savaşçılar –Teke coğrafyasının bitki örtüsünde yaygın- kızılcık ağacından -sağlam ve esnek odunundan- yaylar, –bölgenin sulak alanlarında hala bolca bulunan- kamışlardan üretilmiş dikensiz oklar ve mızraklar kullanmaktadır. Bu mızraklar yine Herodotos: VII, 76'da belirtildiği üzere "*Likya işi*" sayılacak kadar bölgenin zanaatına özgü olmalıdır. Bunlar yanı sıra hançer ve de tırpan (= E. Yun. δρέπανα) olarak adlandırılan pala benzeri ucu kavisli bir tür kılıç taşımaktadırlar. Bu betimleme bazı yönleriyle Likya soylularının asker imgeleriyle, örneğin gövde ve diz zırhları; sol yanlarında asılı kabza başları kıvrık (kuş başlı?) palaları ile tasvir edilen Harpy Anıtı'nda kuzey paneldeki bey (*Kuprilli* II ?) ve Myra BN.91'de *Hurttuweti*'nin -Bkz. Katalog *BN.91*- imgeleriyle paralellik göstermektedir.

Gergis'in ele geçirdiği Likya topraklarından akrabalarına pay dağıttığı bilinmektedir[757]- işlenmesini sağlaması ya da imar faaliyetleri gibi işlerdeki angaryaları üstlenmeleri ile gerçekleşir. Böylelikle bu gibi bedensel uğraşlardan azade olarak bey, hanedan üyeleri ve seçkinler, sıklıkla cengâverlik ve dindarlık gibi özellikleri meziyet olarak öven ve bunlar yanı sıra kendilerini spor, av, şölen gibi faaliyetler içinde gösteren statü imgeleri oluştururlar. Bu imgeler epikorik Likya'nın diğer sosyal tabakaları tarafından, geleneksel bir bakışla da içselleştirilmiş olmalıdır ki kendi bulundukları toplum düzeyinin idealleri olarak, buna ilişkin mesaj, hem mimari hem ikonografi hem de yazıyı bir araya getirerek güçlü bir dil oluşturma potansiyeli taşıyan, çok sayıda özgün çeşitlikte mezar yapıları üzerinden iletilmiştir.

Bu sistem içerisindeki tüm kesimler için ölüm elbette bir şekilde definle son buluyor olmalıdır[758], fakat pek çok ölüm uygulaması, örneğin mezar; cenaze; armağanlar vb. gibi göstergeler temelde kişinin statüsüne ve olasılıkla bu çerçeve içerisinde bazı durumlarda da kendini nasıl sunmak istediğine ya da kaybın yaşayanlar üzerinde yarattığı etkiye -örneğin ailenin bu yöndeki arzularına- bağlı olarak nitelik kazanır. Dolayısıyla basitçe sosyal statü ile mezar anıtının büyüklüğü ve niteliği arasında doğrudan, sarsılmaz bir ilişki kurmak doğru değilse de[759] Likya mezarlarının sahip olduğu tip; nitelik; konum; yayılım çeşitliliği vb. gibi özellikler Likya halkının sınıflaşması hakkında bilgiler veren bir gösterge olarak değerlendirilebilinir.

Likya'nın özgün anıtsal dikme mezarları ya da diğer ünik anıt mezarları yönetici sınıf ile ilişkilidir[760]. Bu yaklaşım belli sınırlar içerisinde olsa da T. R. Bryce'ın 1979 tarihli yayınında doğrudan ele alınır: Bryce, Likya mezar yazıtlarının içeriklerini temel alarak, özellikle kaya mezarları ve lahitlerin sahipliği ve defin haklarının, halkın küçük bir kesiminin ulaşabileceği sınırlı bir ayrıcalık olduğunu, dolayısıyla bu tür mezarların büyük oranda sosyal piramidin -politik- "*elit*" kesimleri tarafından işgal edildiğini belirtir[761]. Ardından J. Zahle bu konuda temelde esas aldığı arkitektonik ölçüt ile veri grubunu genişletti ve sonuçta ortaya

---

[757] Kolb, 2016: 36.

[758] Ancak, epikorik Likya toplumunun alt sınıflarında yer alan kalabalığın ölüm uygulamaları hakkında yeterli bilgiye sahip değiliz, bkz. Zahle, 1983: 29.

[759] Bu tespite tam da Likya'da, Patara'dan, Geç Helenistik-Erken Roma'ya tarihlenen yer altı oda mezarlarının yalın yapısallıklarına karşın bazılarında ele geçen nitelikli bulgu durumu örnek gösterilir, bkz. Çevik, 2006: 193 vd.

[760] Kjeldsen ve Zahle, 1976:39-45; Deltour Levie, 1982: 9 vd., 197-205; Zahle, 1983: 10-14, 32-35, 64-65, 106-118.

[761] Bryce, 1979a: 296. T. R. Bryce'ın buradaki tespite neden olan karşılaştırmayı toplumun en alt tabakalarına nispetle yaptığı anlaşılmaktadır, zira bu konuda daha kapsamlı karşılaştırmalarla revize edilen görüşleri için bkz. Bryce, 1991.

koyduğu mezar tipolojisinin[762] toplumsal sınıfları yansıttığını öne sürdü[763]. Bu anlamda dikme mezarların sahibi olarak daha geniş bir grubu içeren bey statüsünden, politik bir sürecin etkili olduğu şartlar altında[764] evrilerek daha kısıtlı sayıda kişilerce kullanabilen ve anıt mezarlara karşılık gelen "*Super-Herrscher*" olarak isimlendirilen bir erk durumu ortaya konulur[765]. Aynı anda bu yönetici grubun altında sıralanan seçkinler, "*ev mezar*"lara ("ev tipi" kaya mezarlarına !) göre sayıları oldukça az olan -anıtsal- lahitlere defnedilmekte ve diğer üst-orta sınıf halk kesimi ise bireysel kullanımdan öte aile mezarları olarak tanımlanan -ev tipi- kaya mezarlarını kullanmaktaydı. Dolayısıyla nadir görülen, mimaride çarpıcı ve/veya süslemede zengin, seçkin niteliklere sahip anıt mezarlar en üst toplumsal seviyedeki üyeler ile ilişkiliyken, diğer uçta nispeten daha yaygın ve temelde birbirini tekrar eder görünen daha küçük boyutlu mezarlar ise toplumun daha alt seviyelerini temsil etmektedir. T. R. Bryce, 1991 tarihli yayınında[766] seçilmiş yazıtlar üzerinden irdelediği bu yaklaşımı, yazıtlarda belirlediği temel örüntülerden yola çıkarak epikorik Likya'nın bazı önemli kentlerinde yerleşik, birbirleriyle –akrabalık- ilişkili seçkin aile gruplarının varlığına dikkat çekmekte ve özellikle anıtsal mezarlar, -anıtsal- lahitlere defnedilmiş bu ailelerle ilişkili bireylerin Likya toplumunun yönetim hiyerarşisi içerisinde, siyaseten veya askeri alanda üstün bir görevle yer aldığını; bunlar içerisindeki bazı üyelerin ise ünik anıtsal mezarlara sahip olmasının politik liderliğe işaret eden kişisel bir statü ayrımının varlığına işaret edebileceğini belirtir[767]. Diğer yandan bu ailelerle ilişkili görülen bazı üyelerin de yaygın mezar tipini -"*ev mezar*"ları- kullandıkları durumlar bulunmaktadır, dolayısıyla ev tipi mezar sahiplerinin, diğer anıt mezar sahipliklerine nispetle toplumun daha alt seviyelerindeki bireyler olarak kabul edilmesi her durumda mümkün değildir[768]. Keza A. G. Keen, kalabalığı oluşturan halk kesimlerinin ölüm uygulamaları hakkında sahip olduğumuz kısıtlı bilgiler dolayısıyla, Likya'da mezar niteliği ve sahipliğiyle temellenen olası hiyerarşik düzenin ancak seçkinler içerisinde bir sıralama

---

[762] Söz konusu tipoloji önerisinin gelişimi için bkz. Kjeldsen ve Zahle, 1975: 319 vdd.; Zahle, 1983: 7-22, öz. 161, Fig. 1.
[763] Zahle, 1983: 39-75, 106-118, 163-166.
[764] Buna ilişkin "Nereidler Anıtı" özelinde bir öneri için bkz. Keen, 1995: 223.
[765] Zahle, 1983: 106-118, öz.107 vdd.; Anlaşılıyor ki J. Zahle'nin bu önerisi daha açık ifadeyle bir bakıma dynastik yönetim grubu içerisindeki politik bir statü ayrışmasının ifadesi olarak sunulmakta. Örneğin bu konuda bkz. Keen, 1995: 222, 223; Keen, 1998: 36 vd. Bu durum dikme mezarları kullanmaya devam etmekte olan Likya asilzadeleri, beyleri ile "*Super-Herrscher*"ler arasında *"primus inter pares"* benzeri bir siyasi ilişki olasılığını akla getirmektedir. Nitekim dikme mezar türünün anıtsal özelliklerini kaybederek doğuya yayılan geç örneklerinin sahiplikleri açısından da daha katı, arası açık bir sınıfsal değişimi belirten benzer bir durum söz konusu olmalıdır. Ayrıca Likya beyinin mezar ve kabartma programları üzerinden ilettiği statü mesajına dair değerlendirmeler için bkz. Draycott, 2007; Çevik, 2015: 53; Draycott, 2015.
[766] Bryce, 1991.
[767] Bryce, 1991: 76, 83, öz. 84-85; Likya mezar aileleri ve sosyal anlamı üzerine, genel olarak İÖ. 4. yy ve sonrasını kapsayan daha önceki bir değerlendirme için bkz. Bryce, 1979a.
[768] Bryce, 1991: 84.

olabileceğini belirterek, mezar tipleri üzerinden yapılan böylesine geniş bir sosyal sınıflaşma önerisinde, her ne kadar tip ve niteliklerin birer sosyal statü göstergesi olabileceği kabul edilebilirse de bunların önerilen sınıflaşma açısından açık kanıtlar oluşturmadığını düşünür[769]. Buna göre diğerlerine nispetle ev-mezar sahipleri genel bir sınıf oluşturur[770]; zira bu mezar türünün nitelik farklılığı gösteren pek çok tipi bu halk kesiminin kendi içinde zenginlik, politik ve sosyal konum açısından bir ayrım olduğunu daha açık hissettirmektedir[771]. Nitekim N. Çevik tarafından da kaya mezarlarının sahipleri olarak görülen bu topluluk, ona göre genel olarak "*yönetenler ve köylü halk*" biçiminde iki temel sınıf olarak nitelendirilen Klasik Likya toplumunun "*yönetici sınıf ve efradı*"ndan oluşan soyluları olarak tanımlanmaktadır[772]. H. İşkan ve N. Çevik tarafından 90'lı yıllarda yürütülen Tlos araştırmaları kapsamında kaya mezarı nekropolleri üzerine yürütülen incelemelerde, bu soylu sınıfın içerisindeki bireylerin konum farklılıkları ve ilişkilerini mezarlık organizasyonu ve mezar tiplerinin konumları üzerinden anlamaya çalışan farklı bir bakış geliştirilmiştir[773]: Buna göre kaya nekropolü bireylerin statülerine göre mezarların konumlandırılmasıyla baştan organize edilir ve ayrıca bu ayrım kendini mezar içerisindeki mikro çevrede (kast edilen aile mezarlarıdır) hiyerarşik düzen gösteren –ölü yatağı konumu gibi- donanım ile gösterir[774]. Z. Kuban, kaya mezarı sahipliklerine dair yukarıda belirtilen genel sınıf tanımlarına çözümleyici bir yaklaşımı tarihsel verileri Limyra nekropollerinin arkitektonik özellikleri ile örtüştürmesi üzerinden sunar: İÖ. 4. yy. ile birlikte yerel beylerin Likya üzerindeki güç mücadelesinin; bu anlamda özellikle Perikle'nin yükselişinin, halk içinde geniş bir kesimin sınıf atlamasına etki ettiğini, dolayısıyla kaya mezarlarının, üst düzey asker; rahip; zanaatkâr ve bürokrat gibi üst orta

---

[769] A. G. Keen, dikme mezarlardaki durumun "*katı bir kast*" sisteminden öte yalnızca dikme sahibine, beye özgü politik bir statüyü temsil edebileceğini; ailesinin ise farklı bir biçimde defnedildiğini belirtir. Diğer yandan, özellikle İÖ. 4. yy. ile birlikte dikme mezarların yerini almaya başlayan; onun birer kült binası olarak tanımladıkları dışında kalan anıt mezar / "heroon" tipi ise -Nereidler Anıtı, Limyra Perikle Anıtı, Trysa ve Phellos- bölge hâkimiyeti üzerine yarış içerisindeki Likya yöneticilerine aittir. Lahitler, ev-mezarlar / kaya mezarları arasında yaygınlık, nitelik vb. gibi kriterler bakımından her bir tipin kullanımında sosyal açıdan geçirgenlik bulunabileceğini (örneğin şu tespitte "*Sarcophagus Tombs were probably symbols of social status; but perhaps symbols theoretically achievable by those lower down the social scale",* bkz. Keen, 1998: 184, ve bu seçimin kesin bir sınıfsal ayrımı göstermesinden ziyade tıpkı diğer anıt mezar sahiplikleri gibi kişisel bir ayrıma işaret edebilecek statü sembolleri olarak tercih edilebileceğini düşünür, bkz. Keen, 1992: 54 vd.; Keen, 1995: 222-224; Keen, 1998: 35-38, 52, 182 vdd., 186.

[770] Krş. Borchhardt ve Bleibtreu, 2013: 113-116, öz. 113 vd.

[771] Keen, 1995: 224. Z. Kuban'ın Limyra / Likya'da kaya mezarı sahipliğinin sosyal nitelikleri hakkındaki benzer tespiti için bkz. Kuban, 1999: 337-339, öz. 339.

[772] Çevik, 2015: 168, 174, 177.

[773] Özel olarak bu konunun ön değerlendirmesi için bkz. İşkan ve Çevik, 1999: 423-428.

[774] Detaylı değerlendirme için bkz. İşkan ve Çevik, 2001: 169-172, öz. 169. N. Çevik Tlos'da uygulamış oldukları bu yaklaşımın ardından, mezarlıklar ve mezarlar üzerinden sosyal ilişkileri anlamak adına çok yönlü, gelişmiş bir sorgulama sistematiği içeren bir yöntem ile Likya'nın doğu sınırında bulunan Trebenna'nın İÖ. 1 yy. ile İS. 3. yy. aralığında tarihlenen nekropollerini incelemiş, bu anlamda önemli sonuçlara ulaşmıştır, bkz. Çevik, 2006.

sınıftakilerin yanı sıra -"Limyra Tipi" gibi yalın ve basit tiplerle- orta sınıf olarak tanımlanan topluluklar tarafından da kullanılmasıyla yaygınlaştığını belirtir[775].

Her şeyden önce epikorik Likya toplumunun sosyal yapı ve ilişkilerine dair bilgilerimiz oldukça kısıtlı veri durumuna dayanmakta, bu durum toplumsal yapının genel hatlarıyla bile tanımlanmasında tartışmalara yol açmaktadır. Arkitektonik çeşitlilikleri, kabartma ve yazıt programları ile her köşe başında yer tutan Likya mezarları yukarıda sunulan görüşlerden de anlaşıldığı gibi bu konuda kabaca anlaşılan sosyal yapı dışında spekülatif yorumlara malzeme olur. Bu anlamda şu an için edinebildiğimiz kanı, ancak sosyal ilişkilerde katı sınıfsal ayrımların değil fakat belirli aşamalarda geçirgen toplum gruplarının varlığı ile bunlar içerisinde statüye ilişkin bireysel göstergelerin belirgin olduğudur. Özellikle bu durum, yaklaşık İÖ. 5. yy.ın ikinci yarısında "*elit*" bir azınlığa; ardından İÖ. 4 yy. ve sonrasındaki toplumsal değişimlere bağlı olarak ortaya çıkan ve yönetici seçkinin ölüm/kült mimarisine ilişkin dilin bir bakıma taklidini ya da muadillerini mütevazı örneklerle[776] ortaya koyabilecek yeterli mali sınırlar içerisinde bulunan kent soylu halk kesimleri, diğer bir değişle üst-orta ve alt sınıf "*vatandaş*" kalabalığına atfedilerek Klasik Likya toplumunun büyük çoğunluğunun defin biçimi olan, kendi nekropol alanlarındaki bağıntılı/göreceli konumları yanı sıra tipte ve iç donanımdaki çeşitlilikleriyle; kabartma ve/veya boya süslemeleri ve de yazıyla, sahiplerinin kim ve kim olmak istediklerini beyan ettiği kaya mezarı türünden yansır.

Likya'nın diğer mezar türlerinin yanında, yaklaşık bini bulan sayılarıyla kaya mezarları bölgeye farklı yoğunluklarda dağılmışlardır[777]. Bu anlamda yerleşim yoğunluğuyla da doğru orantılı olarak, 104'ü bulan mezarla Myra'nın da içinde yer aldığı Merkezi/Orta Likya toplamda 400'ü aşan kaya mezarıyla öne çıkar. Bunu Limyra'nın tek başına sahip olduğu yaklaşık 340 adet ve toplamda 380'e yaklaşan kaya mezarıyla Likya'nın kültürel olarak sınırlı bir nüfuz gösterdiği Doğu Likya takip eder ve son sırada 270'i aşan sayıda mezarla Likya kültürünün kalbi sayılan Batı Likya yer alır. Likya kaya mezarlarının bölge dağılımındaki nicelik ve nitelik durumunun tek başına Likya'nın siyasi, kültürel, ekonomik ayrımlarını ve hiyerarşini yansıtmadığı ortada olsa da bu sayısal döküm, bir yandan örneğin Likya kültürü için başat konumunun şüphe götürmez olduğu Eşen Vadisi'nin -yerleşim

[775] Kuban, 1999: 337-339; Kuban, 2012: 113-117; Ayrıca bkz. Borchhardt ve Bleibtreu, 2013: 21, 116.
[776] Örneğin bu konuda Z. Kuban Likya'da kaya mezarlarının daha geniş halk tabakalarınca kullanımına ilişkin gelişimi açıklarken şu tespitte bulunmaktadır: "*Kaya mezarının kendisi de aslında bir nevi anıtsal mezar olmakla beraber, daha büyük bir örneğin basitleştirilmiş hali olduğundan üretimi serbest duran mezarlardan daha kolay ve ucuz olmuştur."*, bkz. Kuban, 1999: 338 vd. Ancak Likya mezar anıtları içerisindeki pek çok tipe –Dikmeler, Tapınak Cepheli Mezarlar vb. gibi- özellikle Likya cepheli mezarların (bu anlamda en sık olarak kaya mezarlarının) ortaya koyduğu, mimari yapının işlevsel ve yapı özelliklerini doğrudan dışa vuran tasarımı diğerlerine nazaran, yaklaşımda daha seküler bir anlayışın varlığını düşündürür.
[777] Bu konuda en son toplu bir bakış için Borchhardt, 2003: 50-57, Taf. XII-XIV.

bazındaki toplamlarda da- bu anlamda neden geride kaldığı gibi sorularla bölge ve yerleşim bazındaki farklılıklara eğilmek[778]; bu yolla özellikle kaya mezarı sahipliği ile temsil edilen belli bir toplum kesiminin niteliklerini anlamak üzere sorgulanabilinir[779].

Bu açıdan, Myra'nın epikorik evrede pek az tarihsel veriyle karşımıza çıkması gizemini korumasına karşın Likya yerleşim topografyasının avantaj sağladığı üç nehir vadisinden birine, "*Myros"*un biçimlendirdiği vadi ve deltasına egemen olarak, diğer iki territoryal liderlikten aşağı kalmayacak bir seviyeyi[780] Orta Likya'da yakalamış olduğu açıktır. Nitekim sahip olduğu kaya mezarlarının sayısı ve dahası Limyra dâhil[781] hiçbir yerleşimin, tip çeşitliliğinde, görkem ve nitelikte Myra kaya nekropollerinin zenginliğine ulaşamıyor olması bunun önemli göstergelerinden biridir. Böylesine bir dağılımı *territorium"*larıyla birlikte kent nekropollerindeki kaya mezarı sayıları üzerinden beşeri nüfusa dönüştüren varsayımı ile J. Borchhardt Myra için -*chora* ve *terrritorium"*u dâhil- toplam 4000 kişilik bir elit üst sınıf nüfusu ön görmektedir ve ona göre bunun 1/4'i kent soylu üst sınıf vatandaşlar idi[782]. Son araştırmamız ile tespit edilenlerle birlikte kent nekropollerindeki kaya mezarı sayısının 104'e ulaştığı Myra'da, gözlemlenebilir durumda olan mezar odaları içerisinde fiziksel varlıkları şüphe götürmeyen ölü yatağı sayısı 249'u bulurken; buna bazı mezar odalarında kullanıldığına işaret ettiğimiz 16 adet montaj ölü yatağını eklediğimizde sayı 265'e ve dolgu nedeniyle donanımı gözlemlenemeyen diğer mezar odalarının her birinde asgari bir ölü bulunduğunu varsaydığımızda ise tek seferde defnedilen toplam kaya mezarı nüfusunun en azından 277'ye ulaştığı hesap edilir. Bu istatistikten de anlaşılabileceği gibi Myra'da mezar odaları genelde birden fazla sayıda ölü yatağı -kent özelinde bu oran mezar odası başına yaklaşık ortalama 3 yataktır- içermekte, bu durum kendi içinde birkaç kuşağı kapsayan bir süreklilikle[783], genelde aile kullanımına hizmet

---

[778] Örneğin bunun yalnızca 4 adet kaya mezarına sahip Patara özelinde sorgulaması için bkz. Yılmaz, 1993: 87 vd., 96.; İşkan, 2002: 274-277. N. Çevik Likya mezarlarının bölge içerisinde tür, sayı yoğunluklarındaki değişken durumun, bir yerleşim özelinde tarihsel sürecin hangi evresinde önemli olduğuna dair bir gösterge de olduğunu belirtmekte ve bu anlamda Patara ve Andriake gibi yerleşimlerde kaya mezarı yokluğunun bunların Klasik Çağ'daki urbanistik nitelikleriyle ilişkili olduğunu düşünmektedir, bkz. Çevik, 2003: 225, dn. 5. Bu görüş örnek verilen iki yerleşim açısından geçerli argümanlara dayanır, fakat yine de Ksanthos gibi epikorik evrede her daim önde gelen bir kentin, kaya mezarlarının nicelik ve niteliğinde neden Tlos; Pınara; Myra ya da Limyra gibi diğer Likya yerleşimlerinden geride yer aldığını açıklayamaz. Diğer yandan N. Çevik'in Likya'nın batı ve ortası ile uzak doğusu arasındaki bu farklılığa dair görüşleri için bkz. Çevik, 2003: 232 vd.; Çevik, 2003a: 109-114.

[779] Genel olarak bkz. Keen, 1995: 221 vd.; Keen, 1998: 37 vd.; Borchhardt, 2003: 48-55, öz. 50-55; Kuban, 2012: 113 vdd.

[780] Myra ve territoryumu hakkında geniş bilgi için bkz. Çevik, 2010d; Alkan, 2013: 100-181.

[781] Kuban, 2012: 114.

[782] Borchhardt, 2003: 52, 54; Borchhardt ve Bleibtreu, 2013: 34.

[783] Genellikle iki kuşağın mülkiyet haklarını sürdürdüğü ve bunun en fazla üç kuşaktan öteye taşınamadığı hakkında bkz. Bryce, 1979a: 296 vdd.; Bryce, 1986: 116; Avcu, 2014: 17.

ettiğini bildiğimiz Likya kaya mezarlarının bu özelliğiyle[784] örtüşmektedir. Nitekim J. Borchhardt Myra'da kaya mezarlarının yaklaşık 100 kent soylu aileye denk geldiğini varsayar[785]; ve biz kaya mezarları üzerindeki yazıtlar aracılığıyla bu aile üyelerinin bazılarını doğrudan isimleri ve hatta meslekleri ile tanıyabilir, mezarların fiziksel özelliklerine göre aile ve topluluk hiyerarşisi içerisindeki durumları hakkında da bilgi sahibi olabiliriz.

Myra'daki 22 adet mezar üzerinde toplam 24 adet mezar yazıtı bulunur (Lev. 113; Lev. 114). Bunlardan 14 adedi Likçe'dir ve aynı sayıda mezar üzerinde yer alır; 8 adet mezar üzerinde ise 10 adet E. Eski Yunanca yazıt okunur[786]. Likçe yazıtlar, biri Güney Nekropol'de olmak üzere Batı Nekropol'de 9 adet ve Doğu Nekropol'de 4 adet olmak üzere dağılırken, Eski Yunanca yazıtlardan 6 adedi Batı Nekropol'de ve 4 adedi ise Doğu Nekropol'de bulunur. Yazıtların cephe tiplerine göre dağılımı (Lev. 113) ise şu şekildedir: 6 Adet [5 Likçe + 1 E. Yunanca] yazıt III a 6 tipi cephe; 6 Adet [2 Likçe + 4 E. Yunanca] yazıt III a 7 tipi cephe; 4 Adet [2 Likçe + 2 E. Yunanca] yazıt III a 4 cephe; 1 Adet E. Yunanca yazıt III b 3 tipi cephe; 1 Adet Likçe yazıt III b 4 tipi cephe; 1 Adet Likçe yazıt III c 1 tipi cephe; 2 Adet Likçe yazıt III x tipi; 1 Adet E. Yunanca yazıt IV a 1 tipi mezar cephesi üzerinde yer alır. Görüldüğü gibi, yazıtlar çoğunlukla Grup III-Likya cepheli geleneksel tipler üzerindedir; Eski Yunanca olan biri ise Likya geleneksel tipinden sapan fakat yine de Likya-İyonik elemanları harmanlayan IV a 1 "*Myra Tipi*"nde bir mezar cephesine kazınmıştır. Bu istatistik yazıtların genel olarak cephe tiplerine göre dağılımı açısından Limyra'daki durum ile paralellik göstermekte[787], ancak Myra'da Eski Yunanca yazıtların genellikle Likya tipi cepheler üzerinde görülmesine karşın Limyra'dan bildirilen istatistikte (29 adet) Eski Yunanca yazıtların çok ender olarak

[784] Bryce, 1979; Bryce, 1986: 71 vd., 115-120; Bryce, 1991. Genel olarak mezar sahibi bir yazıtla kendi dışında eşi, çocukları, anne ve babası, torun ve hatta damatların da yer alabildiği diğer aile üyeleri için de kullanım hakkı tanımış ve bunların defni için mezar odasının uygun sayıda ölü yataklarıyla donatılmasını sağlamıştır. Fakat bu durum bir standart oluşturmaz, aynı zamanda azımsanmayacak kadar mezar tek seferde yalnızca bir kişi için tasarlanmıştır.

[785] Borchhardt, 2003: 52, 54. J. Borchhardt, hane başına 10 kişilik bir varsayımla ve nüfusun bunun iki katına denk geldiğini kabul ederek Myra'da toplam kent soylu -kaya mezarı sahiplerinin oluşturduğu topluluğun- nüfusunu 2000 kişi olarak hesaplamıştır. Diğer bir yayınında Myra'da üst sınıf vatandaşların nüfusunu 1000 olarak belirtir, bkz. Borchhardt ve Bleibtreu, 2013: 34. Böylesine bir nüfusa karşılık gelmese de hibrit teknikte inşa edilmiş olduğu anlaşılan yapılardan geriye kalan bazı kaya mekânları (konutları ?), bugün Myra nekropollerinin –yoğunlukla Doğu (*Nehir*) Nekropolün güney uzantısında- hemen altında uzanan kayalık eteklerde görülebilir.

[786] Bu açıdan Myra ile karşılaştırıldığında, Tlos kaya mezarları (Kent ve çevresi toplam 96 adet), yazıtlı kaya mezarı sayısı -24 adet- açısından yaklaşık olarak aynı oranı, fakat bunların Likçe (4 Adet)-Yunanca (20 Adet) ağırlıkları açısından tersi bir durumu gösterir, krş. Işın ve Yıldız, 2017: 89; Ayrıca bkz. R. Tekoğlu, "2.2. Epigrafik Buluntular", bkz.; T. Korkut (Ed.), Arkeoloji, Epigrafi, Jeoloji, Doğal ve Kültürel Peyzaj Yapısıyla Tlos Antik Kenti ve Teritoryumu, Seydikemer Kaymakamlığı Yayınları Sayı:1, (2015), 236-248.)

[787] Limyra nekropollerindeki yazıtların dağılımı ile ilgili istatistiki bir değerlendirme için son olarak bkz. Kuban, 2012: 119 vd. Bu konuda daha önceki bir değerlendirme için ayrıca bkz. Kuban, 1999: 337; Genel değerlendirme için Borchhardt ve Pekridou Gorecki, 2012: tümü ve öz. 389-410 (G. Neumann), 411-458 (M. Wörrle).

geleneksel cepheler üzerinde bulunması tespiti[788] iki yerleşim açısından bu konuda örtüşmeyen bir durum teşkil eder. Böylelikle Z. Kuban tarafından Limyra halkının ancak sınırlı bir kesiminin yabancı bir kültüre karşı eğilim göstermiş olduğunun saptandığı bir çıkarımın[789] ortaya atılmasına yol açan bu göstergelerin Myra'daki duruma uyarlandığında benzer bir sonucu veren genel geçer bir yaklaşım olarak kabul edilemeyeceği anlaşılmaktadır. Ancak bu göstergelerden önce, zaten Myra'da bütün içerisinde saf Likya geleneğindeki III. Grup mezarlardan sapan cephe tiplerine sahip kaya mezarı sayısının oldukça az ve nekropollerde konumsal olarak ayrı durması Limyra'daki toplumsal yapıya dair benzer bir yorum için sağlam bir gösterge sayılabilir.

Myra'nın Klasik Dönem'e tarihlendirilen Likçe yazıtları içerisinde, mülkiyet sahibi olduğu belirgin olan 11 şahıs, kendisiyle birlikte, bazıları doğrudan isimleriyle olmak üzere, eş; kardeş; çocuk; anne; yeğen ve damat gibi aile bireylerini saymaktadır (Bk. Kat.): *Hriχm̃ma* (*DN.16*/TL 89 ve *DN.17*/TL 90) kendisine, (oğlu?) *Lusãtra*-'nın anası ve onun anne tarafından gelen soyu (*DN.17*) ve kendi ana soyundan kardeşleri için (*DN.16)* olmak üzere iki mezar yaptırmıştır; *Ddepñnewe* (*DN.29*/N.309 a,b,c,d) karısı *Xatm̃mã*, kızı, damadı ve olasılıkla bir üvey evlat olan *Huzetẽi* için iki mezar odalı bir kaya mezarı yaptırmış; *Huzeimi* (*GN.54*/N.308), karısı ve çocukları için; *Esedeplẽmi* (*BN.61*/TL 85) karısı ve çocukları; *Semute* oğlu *Erimñnuha* (*BN.83*/TL 86) kendisi ve annesi için; *Apñnãtama* (*BN.84*/TL 87) karısı, çocukları, evlatlık ya da damadı *Wazzije* ve kızı için; *Hurttuweti* (*BN.87*(-91)/TL 94) aile kabristanında kendi, karısı ve *Haχãna* için; *Sttule* oğlu *Ddaqasa* (*BN.92*/TL 88) karısı ve çocukları için; *H*]*urttija* (*BN.101*/TL 92) karısı ve olasılıkla bir diğer aile üyesi için; *Musχχa* oğlu *Upazi* (*BN.102*/TL 93) karısı ve çocukları ve son olarak [.]*eburehi* (*BN.72*/TL 95) kendi annesi ve yeğeni için mezar yaptırmışlardır. Bu yazıtlarda geçen 19 şahıs ismi içerisinde, (*DN.17*/TL 90'da) *Lusãtra*-/*Lusañtre* = Λύσανδρος ve (*BN.102*/TL 93'de) *Musχχa* = Μοσχᾶς eşitliğiyle Eski Yunanca'dan geçtiği tespit edilebilen ikisi dışında kalanlar yerel isimlerdir[790].

Genelde Hellenistik Dönem'in erken evresine tarihlendirilen, 10 adet Eski Yunanca mezar yazıtında ise mezar sahibi olarak okunan 7 isim yanı sıra defin hakkı tanındığı belirtilen eş, çocuklar ve onların soyları –torunlar-, kardeş ve damat gibi aile üyeleri belirtilir (Bk. Kat.): *Ordanis* kendisi ve torunu *Straton* için (*DN.27/*Nr. 51); *Keisos* oğlu *Daparas* kendisi ve torunları için (*DN.39/*Nr. 52); iki mezar üzerinde okunan *Moskhion* oğlu *Parmeniskos* (*DN.40-41*/Nr.53); *Myndos'lu/Myndos* Kızı- *Arsasis* (*BN.68*/CIG 4302);

[788] Kuban, 2012: 119 vd., 122.
[789] Kuban, 2012: 119 vd.; Kuban, 1999: 336 vd.
[790] Alkan, 2013: 24 vd.

Pedbaasas, eşi *Teblilabe* ve onun çocukları ve damatları (*BN.64/*CIG 4303); *S*[.]*p*[.....] kendisi, çocukları ve tüm soyları (*BN.62/*CIG 4303 e-3a); *Symmasis*'in kendi kardeşleri ve ayrıca *Onemis* (*BN.103*/CIG 4303e 3b) bunlar arasındadır. Ayrıca *BN.68* No.lu mezar sofasının duvarında, Likya'nın sepulkral formülasyonu ile uyuşmayan bir Eski Yunanca graffito, aşk-ı ilan ifade eden sıra dışı bir içeriği günümüze taşır: "*Moschus, Demetrius'un kızı Philiota'yı seviyor.*"[791]. Myra kaya mezarlarının Eski Yunanca yazıtlarında genel olarak Likya'da kullanılan ve de Anadolu'da yaygın bir şekilde görülen yerel isimler okunur. Bunların içerisinde *Ordanis* ve *Keisos* şahıs isimleri yalnızca Myra yazıtlarında belgelenmiş; *Daparas* ise Hititçe'de özdeş bir tanrı ismi ile bağlantılandırılan yerel bir Likçe isimden –*Dapara*- türemiştir. Yine *Arsasis* ismi sıkça kullanılan yerel bir kadın ismidir. Bununla birlikte *Parmeniskos* ve babası *Moskhion* yaygın kullanılan Eski Yunanca isimlerdir ve bunlar Anadolu'da Myra'da belgelenmiştir. Tüm bunlar göstermektedir ki özellikle Hellenistik Dönem'in erken evresinden itibaren Myra'da bazı kaya mezarı sahipleri tarafından Eski Yunanca yazıtlar tercih edilmiştir, fakat bu durum Likçe yazılı mezar sayısı ile karşılaştırıldığında sınırlı bir eğilim olarak tanımlanabilinir. Şahıs adlarının genellikle yerel isimlerden seçilmiş olmasıyla birlikte, örneğin yerel bir isim taşıyan *Ordanis*'in iki kuşak sonrasında torunu için bir Yunan ismi olan "*Stroton*"un seçilmiş olması bu etkinin bir şekilde Myra toplumunda da yer bulduğunu gösterir.

Yukarıda sunulan döküm içerisindeki yalnızca iki Eski Yunanca yazıtta, mezar ya da mezar odası, aile üyeleri sayılmaksızın doğrudan tek bir birey ismi ile ilişkilendirilir. Bunlar, konum özellikleri nedeniyle *BN.68* II. Oda'ya defnedildiğini varsaydığımız *Arsasis* ve de birbirine yakın konumlanan iki ayrı mezar üzerinde tekrar eden yazıtla, olasılıkla Tip 5 düzende 3 adet seki yatak barındıran mezar odasıyla *DN.41*'i ailesine ve Tip 4 düzende tek bir niş yatağa sahip olan mezar odasıyla *DN.40*'ı kendine rezerve etmiş olduğunu düşündüren[792] *Parmeniskos* isimleridir. *Arsasis* mezarında belirttiğimiz durumun bir benzeri fakat bu sefer Likçe yazıtlı (N.309) ve defin hakkı tanınan aile bireylerinin belirtildiği, çift odalı diğer bir

[791] Texier, 1849: 239, Lev. 223.; C. Texier, 1862 tarihli yayınında bu yazıtla ilgili olarak şu ilginç notu düşer: "La plus intéressante de ces inscriptions est une idylle en trois mots, une déclaration d'amour gravée sur la porte d'un tombeau par un jeune berger de Myra :...", bkz. C. Texier, L'Univers-Histoire et Descriptions de tous les Peuples – Asie Mineure, Description Geographique, Historique et Archeologique-Des Provinces et des Villes de la Chersonnese D'Asie, Paris (1862), 693. Buna göre C. Texier, içeriğini "pastoral bir kısa aşk şiiri" olarak tanımladığı yazıtın, –yanlış bir şekilde- "mezar kapısının üzerinde yer aldığını" ve hangi delile dayandığı açık olmayan bir tespitle, "bunun buraya bir çoban (!) tarafından değneğinin demir ucuyla kazınmış" olduğunu belirtir. İlginçtir ki bu durum bir yönüyle, yüzyıllar sonra kendisinin Telmessos Amyntas Mezarı'na ismini kazıyarak izini bırakmış olmasıyla benzeşmektedir.

[792] Myra'da aşağıda değinilecek olan belgelenmiş diğerleriyle birlikte Likya'da da böylesine bir uygulamanın örnekleri bulunmaktadır: Karmylessos'da yazıtla (TL 7 ve TL 8) belgelendiği gibi *Trijetezi*'nin birbirine komşu iki mezar yaptırdığı ve Limyra'da ise *Esedeplemi* adlı şahsın üç adet mezara sahip olduğu bilinmektedir, bkz. Borchhardt vd., 2004: 25 vd.

Myra kaya mezarı olan *DN.29*'da, mezar sahibi *Ddepñnewe*'nin arzu ettiği defin konumunu, mezar odalarından birinin (Oda I) kapı dilmesine kendi adını tek başına yazdırmış olmasıyla tekrar eder. Myra'da *Parmeniskos*'un mülkiyetinde aile üyelerine ve kendisine yaptırdığını varsaydığımız iki mezarda olduğu gibi yine birbirine yakın konumda bulunan III a 6 tipindeki iki kaya mezarı üzerindeki Likçe yazıtlarda bu sefer açık bir ifadelerle, yaptırıcı olarak okunan *Hriχm̃ma* adlı şahıs söz konusu mezarlardan aslan protomları ile süslenmiş sofalı olanı (*DN.17*) kendisi ve çekirdek aile üyeleri için ayırırken, diğerini (*DN.16*) kardeşleri ve annesinin kan bağından olanlara tahsis etmiştir. Bunun en nitelikli örneğini ise Batı Nekropol içerisinde tipte ve süslemede en görkemli mezar tesisiyle *Hurttuweti* sunar. Kendine ayırdığı üstte, yüksekte konumlanan mezarını (*BN.91*) süsleyen kabartmalarda ziyafet içerisindeki soylu ve kahraman bir asker olarak üstün statü imgeleriyle gösterilmektedir. Özgünlük ve dolayısıyla nadirlik gibi özelliklerle tanımladığımız IV. grup mezar cepheleri içerisinde sınıflanan bu kaya mezarı (*BN.91*) Batı Nekropol içerisinde ayrı bir terasa sahip özel bir konumdaki kompleks bir tesisin en vurgulu parçası olarak planlanmıştır[793]. Altta yer alan bağlaşık mezarlar (*BN.86-87*) sofaya sahip olmaları ve aşkın boyutlarıyla yine kendi cephe gruplarının (III a) özel örneklerindendir. Böylelikle *Hurttuweti (BN.91)*, tesisin olasılıkla ailesine ait diğer bağlaşık iki Likya cepheli kaya mezarının üzerinde yer alarak kendi içinde de dikey hiyerarşik bir düzeni vurgulamaktadır. Yazıtlarıyla aile kullanımına yönelik olarak tanımlanmış bu mezarlar arasında bu mevki vurgusu aynı zamanda bu kez mezar odalarında, en azından ölü huzurunun/kutsallığının korunması anlamıyla belirgindir ki Likya'da ve Myra'da bazı örneklerde ölü yataklarının isme rezerv edilmesi ve/veya üst kısımdaki konumu, kline yapısallığı göstermesi, diğer yataklardan çeşitli biçimlerde izole edilmesi gibi nitelik özellikleri ile kendini gösterir. Hatta bu aile içi hiyerarşik düzenin arkitektonik yansımalarının belli bir meslek grubuna işaret eden -ya da bunun varsayıldığı- yazıt içerikleriyle örtüştüğü durumların, örneğin ölü yataklarının izole edilmesi gibi uygulamaların bu meslek grubuna özgü bir defin biçimi olup olamayacağı yönünde sorgulanması[794] aynı zamanda bizim açımızdan Likya'da kaya mezarları nüfusunun oluşturduğu toplum ölçeğinde de birey farklılıklarını anlamamıza dair bir düşünce zemini oluşturur.

---

[793] Öyle ki J. Borchhardt, böylesine niteliklerden yola çıkarak *Hurttuweti*'nin bir dynast kimliğinde olabileceğini sorgular, bkz. Borchhardt ve Bleibtreu, 2013: 34 vd., ve mezar mimarisinin özelliklerine dayanarak "*Das gewaltige Felsgrab des Hurttuweti scheint griechische Bauformen auf lykische Palastbauten zu stellen...*" şeklinde tanımladığı *Hurttuweti*'nin eklektik sarayının -*Basileia*- Ksanthos, Tlos, Limyra ve Pınara ile urbanistik bir karşılaştırmayla hemen deniz nekropolünün önünde bulunan alüvyonların altında yer alabileceğini düşünmektedir., bkz. Borchhardt, 2003: 59.; Ayrıca bkz. Borchhardt ve Bleibtreu, 2013: 34, 261, Lev. 59.1.

[794] Bu yaklaşım için örneğin bkz. Seyer, 2006: 167-172.

Öyle ki söz konusu Likçe ve Eski Yunanca yazıtlar yukarıda gösterildiği gibi bir kısım Myralı'yı isimleriyle tanıyabilmemize sağlarken aynı zamanda içeriklerindeki bazı kısıtlı/dolaylı değiniler ile arkeolojik ve tarihsel verilerin örtüştürülmesi meslekler ve uğraşlar hakkında da fikir yürütmemize olanak verir. Örneğin *H*]*urttija* kendisini, –olasılıkla rahip olarak- üstün bir dinsel duruma işaret ettiği düşünülen kelimelerle[795] tanımlamıştır (TL 92) ve belki de böylesine bir mevkii ile gerçekten de onun Batı Nekropol'ün merkezinden uzakta, batı uçta adeta bireysel bir ayrım için özel olarak seçilmiş, izole bir kaya bloğunun yüzünde işlenmiş oldukça iyi işçilikli *III a 6* tipindeki kaya mezarının (*BN.101*) nitelikleri paralellik gösterir (Lev. 96). Zira bu durum aynı zamanda *H*]*urttija*'nın mezar odasındaki bazı arkitektonik özellikler açısından M. Seyer'in Likya'da rahiplerin aileleriyle birlikte definlerinde bu kimselerin ölü yataklarının diğer bireylerden fiziksel olarak izole edildiğini gösteren örüntülerden yola çıkan varsayımıyla[796] da uyumludur: *BN.101*'in mezar odasında her ne kadar panel gibi bir örtü sistemiyle kapatıldığına işaret eden düzenlemeler bulunmasa da ölü yatakları içerisinde sol duvarda yukarıda yer alan kenarları boyunca yüksek bir profille çerçevelenerek sınırları belirgin kılınmış bank tipi yatak ya da karşıda, sağ duvarda bağımsız bir niş tipi yüksek yatak bu tür bir ayrıma işaret edecek özellikler taşır. Doğu Nekropol'de bulunan *DN.17* No.lu kaya mezarının Likçe yazıtında (TL 90) mezar sahibi *Hriχm̃ma*, defin hakkı verdiği aile soyunu belirtirken, *Lusãtra* ismindeki bir yakınını anmaktadır. Likya'da Limyra'da bulunan ve *Tebursseli*'ye ait mezarın (*N II Nr.140*) iki ayrı yazıtında (TL 103.2 ve TL104a 2–3) daha okunan bu Eski Yunanca kökenli ismin Myra'daki ile birlikte aynı şahsı belirttiği düşünülmekte[797] ve *Lusãtra* isminin Spartalı komutan Lysandros'a öykünen Likyalı ailesi tarafından bir tür *xenia* -yabancıya karşı hoş görüş; misafirperverlik- örneği olarak kullanıldığı varsayılmaktadır[798]. Buna göre yazıtlardan (TL 103,2 ve TL104a 2–3) yola çıkarak *Tebursseli* kabartmasının yorumunda *Lusãtra*, *Kral Perikle* ve *Tebursseli* ile birlikte batı koalisyonunun lideri *Arttum̃para*'ya karşı savaşan kahraman bir asker olarak Likya'nın üst tabakasına mensup ünlü biridir[799]. Ancak *Lusãtra* üst düzey aristokrat bir Likyalı ve hatta

---

[795] *H*]*urttija*'nın Mezar yazıtının (TL 92) ikinci satırında okunan "..mahanahidi aχã[ti]..." nitelemesi, (G. Neumann) "*tanrısal soydan gelen*" ya da (H. C. Melchert) "*rahiplik; kurban törenleri rahibi*" olarak yorumlanmaktadır, referanslar için bkz. Alkan, 2013: 22, dn. 65, 66, 67.

[796] Seyer, 2006: 167-172. Yine de belirtilmelidir ki Likya'da ve Myra'da yazıtsız olmakla birlikte mütevazı cephe tipleri de gösteren fakat mezar odalarında açıkça izole edilmiş yataklar bulunan kaya mezarları da mevcuttur, bkz. yukarıda "3.2.2.5.1. "Ölü Yatakları" başlıklı bölüm. Dolayısıyla bu göstergelerden yola çıkılarak bu tür mezarların tümünü doğrudan "rahip" mezarları olarak yorumlanması mümkün değildir.

[797] *Tebursseli* yazıtlarındaki şahsın kimliği için bkz. Borchhardt vd., 1988: 141-146.; Limyra ve Myra'da özdeşlik için bkz. Bryce, 1986: 163, dn. 82; Borchhardt vd., 2004: 37-41.

[798] Keen, 1998: 139 vd.; Ayrıca bkz. Borchhardt ve diğ 1988, 143.

[799] Borchhardt vd., 1988: 122, 143, 145 vd.; Borchhardt vd., 2004: 37, 41. Ayrıca Perikle'nin haznedarı olduğu varsayımı için bkz. Borchhardt vd., 1988: 143; Borchhardt vd., 2004: 38.

olasılıkla "*Myra-Trysa hanedanlığının bir üyesi"*[800] olarak kabul edilecekse, böylesine bir mevkii durumunun, Myra'daki yazıtında anası ve onun soyundan gelenlerin defnedileceği belirtilen *DN.17* No.lu kaya mezarının nitelikleri ile (Lev. 23) pek de uyum içerisinde bulunduğu söylenemez. Her ne kadar bu mezar, sofalı III a 6 tipiyle büyük boyutlu gösterişli bir mimari cepheye ve büyük olasılıkla bağımsız üretilmiş yataklarla donanmış mezar odasına sahip olsa da tüm bunların böylesine bir statüyü karşılayıp karşılamadığı açık değildir, öyle ki Myra'da bu tip mezar cephesinden, 3'ü sofalı olmak üzere toplamda 15 adet bulunur ve aynı grubun daha nitelikli örneklerini barındıran III a 7 tipindeki 18 adet kaya mezarı ile en fazla tercih edilen iki tipten birini oluşturur (Lev. 113). Dolayısıyla toplumsal dengeler açısından yukarıda değinildiği kadar yüksek bir mevkii durumunun Myra halkının kalabalık bir kesimiyle özdeşleştirilmesi pek mümkün görünmez. Myra'daki diğer bir mezar (*BN.91*) *IV b 1* cephe tipine özgü arkitektonik özellikleri yanı sıra kabartmalarıyla bu anlamda öne çıkar ki J. Borchhardt böylesine niteliklerden yola çıkarak mezar sahibi *Hurttuweti*'nin bir dynast kimliğinde olabileceğini sorgular[801] ve onun mezar mimarisinin özelliklerine dayanarak "*Das gewaltige Felsgrab des Hurttuweti scheint griechische Bauformen auf lykische Palastbauten zu stellen..."* ifadesiyle eklektik bir bina[802] olarak tanımladığı –"*Basileia"*- sarayının Ksanthos, Tlos, Limyra ve Pınara ile urbanistik bir karşılaştırmayla hemen Batı (Deniz) Nekropolü'nün önünde bulunan alüvyonların altında yer alabileceğini düşünmektedir[803]. Genel olarak mezar yapılarının çok yönlü özellikleri açısından onları diğerlerine üstün kılan niteliklerinin mezar sahibinin statüsünün ve zenginliğinin doğrudan göstergesi olduğundan hareketle Likya toplum yapısı hakkındaki kaba bilgilerimizden bir çıkarım yapan böylesine bir varsayımı geçerli olarak kabul etmemiz halinde, yalnızca Myra'da değil Likya'daki en özel kaya mezarlarından biri olan *DN.37,* "Aslanlı Mezar" (Lev. 37; Lev. 38; Lev.105) bu anlamda nereye oturtulmalıdır? Doğu Nekropol içerisinde güney yanda, izole, hâkim bir konum; aşkın boyutlar; bir tapınak cephesinin ve bunun uygulaması oldukça maliyetli olan bir mimari çeşidinin seçilmiş olması; kabartma programının yaygınlığı ve arkitektonik öğeler arasındaki derin yerleşimi; mezar odasında yalnızca bir niş tipi ölü yatağı bulunması gibi tek bir bireye yücelik vurgusu yapan eşsiz nitelikleriyle bu özgün mezarın sahibinin özelde Myra kent toplumu içerisindeki kimliği nedir ve genelde Likya toplum yapısında ne gibi bir yer tutmaktadır? Cevap oldukça belirsizdir, zira bu kişi onu bir grup kimliği içerisine

[800] Borchhardt vd., 2004: 37. Diğer yandan H. Eichner'in, *Lusantra*'nın *Hrixmma*'nın üvey evladı olduğu fikri için bkz. Borchhardt vd., 2004: 39.
[801] Bkz. Borchhardt ve Bleibtreu, 2013: 34 vd., 261.
[802] *Hurttuweti*'nin mezar mimarisine ilişkin farklı öneriler için bkz. yukarıda "3.2.2.1.1. Giydirme -"Montaj"- Cepheler" başlıklı bölüm.
[803] Bkz. Borchhardt, 2003: 59; Ayrıca bkz. Borchhardt ve Bleibtreu, 2013: 34, Lev. 59.1.

yerleştiremeyeceğimizin mesajını yüz yıllar öncesinden vermiş fakat yine de mezar özellikleri bakımından kendi aralarında daha mütevazı ayrımlar göstermekle birlikte belli bir grup kimliği içerisinde yer aldığı açık olan nekropolün diğer sakinleri ile uzak-yakın bir ilişki içerisinde bulunmaktadır. Doğu Nekropol içerisindeki bu durumu, günümüze ulaşan kısıtlı görünümünün dahi eski ihtişamını anlamamıza yettiği *DN.11*'den de (Lev. 17; Lev. 107: a) okumak mümkündür: Aşkın boyutlarla, kaya içerisinde yanlarda ve arkada kısmen bağımsızlaştırılarak olasılıkla bir (*Henostylos* in antis?) *antae* tapınağı cephesiyle oyulmuş bu mezarın sığ giriş odasının –*pronaos*- duvarlarında taban seviyesinde korunmuş kabartma figürler bulunur. Böylesine niteliklerle "Aslanlı Mezar"ın etkisini neredeyse simetrik olarak dengeler bir vaziyette Doğu Nekropol'ün diğer ucunda kuzey yanda, yine izole fakat merkez gruba yakın bir konumda yer alır. Batı Nekropol'de *Hurttuweti* örneği (*BN.91*) söz konusu olduğunda ise böylesine bir ayrım neredeyse ortadan kalkar. Onun başlı başına bir tür akraba kabristanı gibi tasarlanmış tesisi (*BN.86-87-91*), hissedilir olan fakat beklenen vurguyu taşımayan bir özel alan kullanımıyla Batı Nekropol'de merkez grubun yanı başında yer alır. Batı Nekropol'de bu anlamda kendisini özel kılan mezar III ç tipindeki *BN.81*'dir (Lev. 77). Dört tarafta bağımsızlaştırılmış cepheleriyle, tümüyle geleneksel arkitektonik özellikleri yansıtan bir Likya binası olarak kayadan tek parça oyulmuş bu mezarın hemen ilk bakışta Ksanthos F Anıtı[804] ile yakın paralellikler içerisinde olduğu görülür. Nekropol merkezinin yanı başında, kayalığın batı kenarda öne çıkan bölümünde, kendisine özel teraslanmış geniş bir alanın uç noktasında tek başına yer alır. Merkez grup içerisindeki kaya mezarları, kayalığın doğal yüzey uzanımına uyum sağlamak durumunda kalarak güneye yönlenirken, sahibinin özgün seçimler yapmak için yeterli mevkii ve zenginliğe sahip olduğu açık olan *BN.81*'in ön cephede bilinçli bir seçim olarak doğuya yönelimi Klasik kentleşmenin bir tür cazibe noktasını da gösteriyor olmalıdır. Keza Güney Nekropol'de *GN.46* da bulunduğu konumda yine tek başınadır; aşkın boyutlarıyla öne çıkan, incelikli işçilik özellikleri gösteren bu mezar tıpkı *BN.81* gibi III ç tipindedir ve Güney Nekropol'ün iç tarafta konumlanan mezarlarının aksine Batı Nekropol ile görsel temas kurulabilen bir noktada hatta neredeyse *BN.81* ile karşı karşıya –elbette Roma Dönemi tiyatrosu bu bakışımı kesmiştir.- konumlanır.

Biz Likya'da kaya mezarları ile zamansal olarak yakınlık kurabileceğimiz, bir dynast mezarının ya da "*Dynastik Nekropol*" özelliklerinin, örneğin Nereidler Anıtı'nın, Phellos ve Trysa Temenosu'nun ve de Perikle'nin Tapınak Mezarı'nın arkitektonik özellikleri ve urbanistik topografyadaki yerleşimini göz önüne aldığımızda, Myra nekropollerinin bu

[804] Bkz. FdX II:, Chaptre VII, 71-75, Res. 25-27.

"seçkin" örneklerini hangi sosyolojik katmanın birey özellikleri ile örtüştürmeliyiz? Bir dynast yahut bir vasal veya vali[805] ya da *Merehi* ve *Payava* gibi üst düzey bir komutan mı? Bu sorular şu an için açıkça cevaplanamazsa da Tlos'daki şu yeni durum belki de bu konudaki anlayışımızın sınırlarını genişletebilecek bir örnek olarak değerlendirilebilinir: Yakın zamanda Tlos'un "*Bellerophontes Mezarı*"nın, yanı başındaki yazıttan (TL 22) yola çıkılarak "*Trqqas'ın ilahi çobanı (rahibi)*"; "*tanrısal*" olarak yorumlanan *Hrixttibili*'ye ait olduğu savlanmış[806] ve onun -konum, (V. Grup) tapınak cepheli mimarisi ve kabartmalarıyla bu kaya mezarının sahibi olarak- "*Tlos Beyi*" olduğu önerilmiştir[807]. Eğer ki bu mezar son olarak gösterildiği gibi İÖ. 5. yy.ın 2. çeyreğine (İÖ. 480/75-450) tarihleniyor ve de bir dynast mezarı olarak tanımlanıyorsa[808], örneğin vadinin hemen aşağısında, yaklaşık aynı evrede Ksanthos'un Klasik akropolünde F, G, H Anıtları ile Harpy Anıtı ve de Tiyatro Dikmesi'ni inşa eden hanedanlık üyeleri ile "*Tlos Beyi*" *Hrixttibili*'nin arasındaki statü farkı[809], W. A. P. Childs'ın, Klasik Likya siyasetini başta gelen bir yöneticinin liderliği altındaki bir hiyerarşi olarak tanımladığı bir yapıyı[810] ve de J. Zahle'nin Likya yöneticileri için tanımladığı "*Süper Herscher" - "Herscher*" ilişkisini[811] yansıtıyor olabilir.

---

[805] Örneğin bu konudaki tespit için bkz. Borchhardt ve Bleibtreu, 2013, 34 vd.
[806] Korkut, 2015b: 19; Işın ve Yıldız, 2017: 91.
[807] Korkut, 2015: 291. Ayrıca mezarın sahipliği konusunda daha önceki bir değerlendirme için bkz. İşkan ve Çevik, 2001: 171.
[808] Korkut, 2015: 290-293; Işın vd., 2015: 158, 165-168, Çiz. 3.
[809] Bu anlamda *Hrixttibili*, Likya donanmasının lideri Ksanthos beyi "*Kossikas oğlu Kybernis*" (Likçe= *Kuprlli*) komutasında *Kserkses*'in Yunanistan seferine (bkz. Herodotos: 7,98) katılmış olabilir. Belki de O, Harpy Anıtı'nın sahibi olarak görülen (Demargne, 1958: 44; Keen, 1998: 96) *Kuprlli* için savlandığı (Özüdoğru, 2008: 144, 146.) gibi bu savaştan geri dönememiş; savaştan önce yaptırmaya başladığı mezarı bununla bağlantılı olabilecek nedenlerle yarım kalmıştır. Nasıl ki Likya mezarlarının kabartma programlarında tanrı figürlerinin yer almayışına (bkz. Froning, 2004: 317; Krş. Karademir, 2016: 24, 32, 48) ilişkin genel görünüme, savaşta başka topraklarda yaşamını yitirmiş bir lider komutanın kahramanlık anıtı olarak yorumlanan (bkz. Özüdoğru, 2008: 144 vdd.) Harpy Anıtı'nın kabartma ikonografisinde bazı figürlerin "Tanrı"yı tasvir ediyor olabileceğinin (Tartışma ve referanslar için bkz. Özüdoğru, 2008: 144 vd.; Karademir, 2016.) istisna oluşturması gibi Tlos'ta da "*Bellerophontes Mezarı*"nın alınlığında "*Trqqas*"ı görmek (Korkut, 2015: 291 vd., Res. 2-10) belki de mezarın beklenmedik şekilde savaştan geri dönememiş –ilişkili tutulan yazıtında (TL 22) "*tanrısal"* olarak nitelendirilen- kahraman bir lider için yapılmış olabileceğini gösteren bir örüntüdür. Nitekim böylesine bir kaybın toplumsal vicdanda yarattığı üzüntü ve ona gösterilen saygının nesiller boyunca toplumsal hafızada yer edinerek yarattığı duygular, İS. 4. yy.ın sonlarında, *Quintus Smyrnaeus*'un *posthomerica* eserinde Tloslu *Skylakeus*'un akıbetine dair hikâyedeki (bkz. Quntius Smyrnaeus, The Fall of Troy, Çev. Arthur S. Way, Loeb Classical Library No. 19, Cambridge (1913), 10. 158-179) kurguyla ifade edilmiş olabilir: Troya Savaşı'na, Likya'nın efsanevi lideri *Glaukos* ile birlikte onun savaşçı yoldaşı olarak katılan *Skylakeus* ağır yaralarla savaştan kaçarak memleketi Tlos'a vardığında, kentin yakınında toplanan kadınlar ona oğullarını ve kocalarını sorarlar. Geride bıraktığı memleketlilerinin nasıl öldüğünü teker teker anlatan *Skylakeus*, bunun üzerine -adeta "*recm*"e (Arapça; Türkçe = kovmak, taşlamak) tabi tutularak- kadınlar tarafından atılan koca koca taşlar altında inleye inleye ölür. Onun böylece –ölümcül "βελέων"dan (*Kyklop* tarafından fırlatılan kaya parçaları) (?)- oluşan taş yığını mezarı, muhteşem Titan Kayalıkları'nın içindeki sağlam/muazzam "*Bellerophon mezarı*"nın ve -"πὰρ τέμενος"- kutsal alanın yanı başında kalır. Tüm bu olaylara rağmen hikâye, -Parlayan, Parlak- Letoid (Apollon'un) isteğiyle Tloslu'ların *Skylakeus*'un onurunu iade ederek sıradan bir insan yerine ona bir tanrı gibi tapmış olmalarıyla sonlanır.
[810] Childs, 1981: 58.
[811] Zahle, 1983: 106-118, öz.107 vdd.

Myra'da daha ilk bakışta hemen göze çarpan ve yukarıda bahsedildiği gibi konum; yazıt; cephe ve iç mekân özellikleri ve bunların işçiliği gibi üstün nitelikleriyle nispeten daha yoğun sosyolojik bilgi potansiyeli barındıran bu kaya mezarları dışında nekropollerdeki çoğunluk, çeşitli tiplerde bir arada, bitişik düzen gösterir. Genellikle birbiriyle fiziksel olarak ilişkili üst üste teraslar içerisinde kümelenen mezarlar bu alanlarda ikili, üçlü, dörtlü olarak sıralanır. Örneğin Doğu Nekropol ve Batı Nekropol'de bu şekilde kümelenmiş 5'in üzerinde teras bulunur. Bazen de merkez grupta fakat bütünle fiziksel olarak yapısal devamlılığı-bağı bulunmayan ayrı teraslar içinde, örneğin Doğu Nekropol'de *DN.3-4-5-6-7*'nin oluşturduğu ve Batı Nekropol'de *BN.61-62-63-64* ile oluşan ya da *BN.95-96-97*'nin yer almış olduğu ayrı bir mahal gibi yine gruplanmış mezarlar bulunur. Güney Nekropol ise diğer nekropollerdeki konum ile statü dengesine olan talebin bir sonucu olarak daha geç bir evrede oluşturulmuş olmalıdır. Zira burada yalnızca 12 kaya mezarı iki küme oluşturan grup dışında bireysel olarak dağınık biçimde konumlanmakta, dolayısıyla diğer iki nekropolde görülen teraslamalar, ulaşım alt yapısı gibi mezarlık organizasyonuna dair düzenli planlama burada oluşmamıştır[812].

Genel olarak gruplaşmalar, mezarların –örneğin *DN.19 ve DN.20*; *DN.26 ve DN.27*'de izlendiği gibi- yatay düzlemde farklılıklarla (önlü-arkalı) konumlanması, ön alanların yükseklik farklılıkları gibi fiziksel özellikler ile kendi içerisinde çözümlenir, bireyselleşir. Diğer yandan mezar teraslarında tüm cephe tiplerinin bir arada bulunabilmesi, diğer bir değişle yukarıda değinilen birkaç özel mezar dışında sadece cephe tipiyle belli bir mevkiinin ayrıştığının gösterilemeyeceği gerçeği, nekropol genelini oluşturan topluluk açısından bir mezarın sahibine yüklediği statü mesajının, bu genelden kaya merdiveni; özel alan kullanımı; kabartma programı; iç mekân işçiliği vb. gibi ona özel donanım nitelikleriyle fark yaratarak iletilebilineceğini de gösterir. Nitekim böylesine bir durumda yani merkez grup içerisinde yer almalarına rağmen bazı kaya mezarları nitelikli cephe tipleriyle farklılık yaratmalarının yanı sıra fiziksel ayrımlarla özellikle belirginleştirilmiş ve büyük alanlar kaplayan birer dış mekâna sahip olmalarıyla bu kalabalıktan kendilerini ayırırlar. Bu duruma daha önce bahsedildiği gibi *DN.17*'yi örnek gösterebiliriz. Doğu Nekropol'de buna benzer fakat daha özel nitelikleriyle bu duruma daha belirgin bir vurgu yapan diğer bir kaya mezarı olan *DN.24,* tıpkı *DN.17* gibi

[812] Öyle ki doğu ve batı yönlerdeki nekropollerin, özellikle merkezlerinde belli bir süreç sonunda bugün de gözlemlenen yer sıkıntısı oluşmuş, dolayısıyla sonuçta taleplerin karşılanamaz duruma gelmesiyle diğerlerine göre daha geç bir evrede Güney Nekropol alternatif bir mezarlık alanı olarak kullanılmış olmalıdır. Zira buradaki kayalık yapısal olarak güçlü bir doku göstermemekle birlikte, akropole çıkan yoldan izlenebilen, yerleşime yakın, oldukça geniş bir alanı kaplamasıyla yeni bir kent nekropolü için uygun bir konum teşkil eder. Olasılıkla bu sayılan özellikler Güney Nekropol'e olan ihtiyacın daha yoğun olarak geç İÖ. 4. yy.da oluştuğunu ve kaya mezarı yapımının azaldığı bir evre olarak Hellenistik Dönem'de de bir süre kullanıldığını göstermektedir.

cephe sınıflamasında Myra'da bulunan III a 6 tipindeki 15 adet mezardan bir diğeridir, fakat aynı zamanda bunlar içinde sofaya sahip 3 mezardan biridir ve dış alan kullanımı, arkitektonik özellikleri, kabartmaları gibi niteliklerle en seçkin mezarlardan biri olarak öne çıkar. Batı Nekropol'de III a 7 tipinde sofalı *BN.68* bu duruma örnek oluşturan bir diğer kaya mezarıdır: Nekropol'ün odak noktasındadır ve çevresinde her yönde ona bitişik konumlanan irili ufaklı farklı cephe tiplerinde mezarlar bulunur. *BN.68* bu topluluğun ortasında aşkın boyutlarla yer tutar ve önünde onu her iki yandaki mezar alanlarından yükseklik farkıyla sınırları belirginleştirilmiş kaya düzenlemelerinin ayırdığı geniş bir ön alan uzanır. Fakat bazı durumlarda da tıpkı daha önce Tlos nekropolünde de tanımlandığı[813] gibi terasın özellikleri, içerisindeki mezarlar arasında ortak bir ilişki olduğunu, bu anlamda süreç içerisindeki gerekliliklerin bir ürünü değil ön bir tasarının, bilinçli bir arzunun sonucu olarak planlandıklarını gösterir. Örneğin Doğu Nekropol'de *DN.24* ve *DN.25; DN.38* ve *DN.39* bu perspektifle sorgulanabilinir. Batı Nekropol'de ise *BN.86-87(-91)* No.lu mezar alanlarında açıkça görüldüğü gibi ve de olasılıkla *BN.70-71*'in dış mekân tasarında olduğu gibi ön alanların ortak kullanımı yanı sıra *BN.92-93* ile oluşan durumda izole edilmiş bir alan içerisinde yakın konumlanan mezarlar arasındaki mekân ilişkisi gibi düzenlemeler akrabalık, aile ilişkileri gibi sosyolojik çıkarımlar yapmak adına her zaman doğru bir yön gösterebilirler. Öyle ki Limyra kaya mezarı nekropollerindeki benzer mekân kullanımları aynı yönde yorumlanır[814]; *Tebursseli* ve *Pizzi*'nin mezarlarının ön alan tasarı bu anlamda iyi bir örnek[815] oluşturur.

Myra nekropollerini III. Grup-Likya Cepheli kaya mezarı tipleri domine eder (Lev. 113). Öyle ki takip eden IV. Grup-Tekil Unsurların Tekrarlandığı Özgün Cepheliler, yalnızca 8 adet mezarla temsil edilirken diğer temsiller II. Grup-Yalın Cepheli mezar tipleridir ve bu sınıfta yalnızca iki kaya mezarı kaydedilmiştir. Bu noktada belirtilmelidir ki doğu ve batıda, nekropollerin merkez grup olarak tanımladığımız bitişik konumlanan kalabalık kümeleri, Doğu Nekropol'de II c tipindeki *DN.18* ile Batı Nekropol'de IV a 1 tipindeki *BN.79* ve bir mezarlık tesisinin parçası olarak bireyselleşen IV b 1 tipinde *BN.91*'den oluşan 3 adet mezar sayılmazsa, yalnızca Likya mimari geleneğinin özünü yansıtan cephe tiplerindeki kaya mezarlarından oluşur. Sınıflamada III. Grup altında bulunan bu mezarlar içerisinde bir Beşikçatı ile kombine edilmiş III c (7 adet) ve III ç (5 adet) tipleri ile diğer II., IV., V. Grup altında sınıflanan cephe tiplerine sahip kaya mezarlarından hiçbiri Myra nekropollerinin

[813] İşkan ve Çevik, 1999: 424.
[814] Bkz. Kuban, 2012: 60.
[815] Borchhardt vd., 1988: 132 vd., Res. 14-15.

merkez grubu içerisindeki kümelemede yer bulamaz. Söz konusu olanlar Doğu Nekropol'de *DN.11, 36, 37, 38* ve Batı Nekropol'de *BN.62, 63, 81, 96, 97, 99* No.lu kaya mezarlarıdır ve bunlar ya yakın çeperlerde bağımsız bir konumdadır ya da odaktan uzakta fakat nekropole uzanan yollar üzerinde yer tutarlar. Yukarıda daha önce bahsedilen, *DN.11, DN.37*; *BN.81, BN.91* gibi belirgin şekilde üstün nitelikleri ile kendilerini bütünden ayıran ve bu özellikleri ile toplumun az sayıdaki seçkin bireylerine atfedilmesi daha olası görünen büyük boyutlu kaya mezarları dışında sayılan diğerlerinin bütünle ilişkisi açısından ortaya çıkan bu manzara daha önce de tartışıldığı gibi gelenekçi bir toplumsal eğilimin göstergesi olarak yorumlanabilinir. Zira Likya'da kaya mezarları mimarisinde, Likyalı arkitektonik unsurların karşısında, sınıflamadaki IV a tiplerinden IV b ve IV c'ye kadar yabancı etkilerin ağırlıklarının giderek artan oranlarda hissedilir olması gerçeğine rağmen bu tür cephelere sahip kaya mezarı sayısının saf geleneksel Likya cepheli (III. Grup) kaya mezarları karşısındaki oranı oldukça düşüktür. Myra'da bu oran geleneksel cepheler lehine yaklaşık 1'e 8'dir. Yani her 8 Likya cephesine karşılık yabancı etkili unsurlarla oluşmuş cepheye sahip 1 adet kaya mezarı bulunur. Limyra nekropollerinde ise Likya cepheli tüm tiplerin kaya mezarı toplamı içerisindeki oranı[816] Myra'yla benzer olarak % 72'dir. Anlaşılmaktadır ki her iki yerleşimde de toplum, geleneksel olana yakın oranda eğilim gösterir[817]. Fakat kendi içerisinde Likya cepheli kaya mezarlarının dağılımı açısından Myra, III. Grup içerisindeki 18 adet alt tipin 10'una ait temsiller barındırmasıyla bölge genelinde de benzersiz bir çeşitlilik göstermektedir. Aynı zamanda bunlar içerisinde III a 7 (18 Adet), III a 6 (15 Adet), III ç 5 (5 Adet) vb. gibi düz damlı ya da beşikçatılı, iki katlı ve kaset sayıları ikiden üçe kadar artan görkemli cephe tiplerinin çoğunluğu oluşturması; bunları III a 4 (16 Adet) gibi bir katlı, iki kasetli tiplerin ve III c 1 (7 Adet), III e (3 Adet) gibi özel cephelerin takip ediyor olması Myra'da kaya mezarı sahiplerinden oluşan toplumsal sınıfın ekonomik gücünün yüksek seviyesini ve daha belirleyici bir unsur olarak bu zenginliğin bireyler arasındaki yaygınlığını göstermektedir. Örneğin böylesine bir değerlendirme Tlos nekropollerindeki dağılım[818] açısından söz konusu edilemez, zira orada Myra'ya göre tersi bir durum izlenir: Tlos'da "*Cepheler zenginleştikçe mezar sayısı azalır*"[819]. Bu tespit, aynı özellikler açısından bir

[816] Limyra'daki dağılım için bkz. Kuban, 2012: 40, Res. 9.
[817] Likya kaya mezarı nekropollerinin genel görünümü –Pınara ve Tuminehi gibi yerleşimlerde Güvercin Yuvası Grup I- mezarların istisnai olarak büyük sayılardaki mevcudiyeti göz ardı edilerek- bu duruma parallelik oluşturur. Diğer yandan doğrudan nekropollerine yönelik araştırmalar yürütülen/yürütülmekte olan, dolayısıyla ulaşılabilir bilimsel sonuçları açısından -İşkan ve Çevik, 1999: 424 vd.; İşkan ve Çevik, 2001: 169-172; Korkut, 2015b: 16-19'da Tlos ve -Demargne, 1974: 17 vdd., 117-122'de Ksanthos gibi yerleşimlerin de kaya mezarı tip dağılımında benzer bir karakterin geçerli olduğu tespit edilebilir.
[818] Bkz. İşkan ve Çevik, 2001: 170 vdd.; Korkut ve Özdemir, 2019: 225-228.
[819] İşkan ve Çevik, 2001: 170.

bakışla Limyra'da, Perikle'nin etkin olduğu tarihsel süreç ile oluşan yeni bir "orta sınıfa" atfedilen[820] oldukça yalın bir tipin sayısal baskınlığı ile birlikte yorumlanırsa daha da açık bir hale bürünür. Zira Limyra'da Likya arkitektonik geleneği içinde fakat -kıvrık kirişler gibi özgün bir unsuru kaybetmesi nedeniyle- "*geleneksel formların basitleştirilmiş biçimi*" olarak tanımlanan[821], tek bir giriş kasetinden oluşan "Limyra Tipi" kaya mezarları (Z. Kuban=Tip 2b - Bu çalışmada Tip III a 1) % 32 ile (103 Adet) çoğunluğu oluştururken, onu % 28 ile iki kasetli III a 4 tipi (Z. Kuban=Tip 2d) takip etmekte, Myra'da çoğunluğu oluşturan - iki katlı üç kasetli ve iki katlı iki kasetli- III a 7 ve III a 6 tiplerinin ise ancak sırasıyla % 1 ve % 3 oranında yaygınlığa sahip olduğu görülmektedir[822].

[820] Kuban, 1999: 337 vd.; Kuban, 2012: 121.
[821] Kuban, 1999: 334, 338, 341; Kuban, 2012: 114-117.
[822] İstatistik için bkz. Kuban, 2012: 40-48, Res.9.

ALTINCI BÖLÜM
TARİHLEME

6. 1. Tarihleme

Likya kaya mezarlarının tarihlendirilmesi Likya mezar anıtlarının genel kronolojisiyle bağıntılı olarak değerlendirilir. Böylesine bir girişimde, Likya mezar araştırmaları tarihi kadar eski olmakla birlikte günümüzde de geçerliliğini koruyan bir görüngü olarak bilinir ki dolaylı, kısmi olarak temsil sağlayan -bireysel- özellikte ancak birkaç ölçüt bir arada kullanılabilmektedir[823]. Likya mezarlarının tümü için geçerli olduğu gibi kaya mezarlarının tarihlemesinde de genel olarak kullanım yoğunluğunu temsil eden kaba bir zamana işaret eden ve bu aralıklarda ancak göreceli zaman noktaları oluşturulmasını sağlayan yazıt, kabartma, mimari plastik, süsleme ve uygun durumlarda mezar buluntuları gibi unsurlar karşılıklı değerlendirme yoluyla kullanılır.

Zira Likya mezar anıtları, pek azıyla bilimsel kazılarla kaydedilmiş özgün bir konteks ile ilişkilendirilebilinirler ve genel olarak onlar, mimaride; kabartma ve süslemelerinde; bunlara ek olarak kent-konum ilişkisi gibi özelliklerinin bütünsel olarak ilettiği sosyo-politik mesajlarıyla çağdaşı tarihsel coğrafyada, ancak pek az örtüşme alanları yakalayabilmemize neden olan yüksek özgünlük göstermektedirler. Bu bağlamda Likya'da kaya mezarlarının, kendi kültür sınırlarında bağlılıkla takip edilen, özellikle geleneksel tiplerinde arkitektonik unsurların tekrarı temelinde çeşitlenen mimari ve bunların inşaat, işçilikte ilk bakışta ayırt edici özellikler barındırmayan şablon karakterleri bu anlamda kısıtlayıcı olarak algılanır[824]. Öyle ki kaya mezarlarına yönelik, tümcül arkitektonik özelliklerin değişimine dayanan tipoloji önerilerinin hiçbiri sistematik bir zaman eşleşmesi gösteremez[825]. Ek bir zorluk olarak, burada "değişimden" kast edilenin zamanla uyumu yakalanabilinecek evrimsel bir mimari "gelişim"[826] olmadığı da belirtilmelidir. Zira Likya kaya mezarlarıyla ilgili olarak,

---

[823] Bu konuda geçmiş araştırmalardan günümüze pek az yenilik bulunmaktadır; bu anlamda genel olarak geçerliliğini koruyan tespitler için bkz. Kjeldsen ve Zahle, 1975: 347-350.

[824] Sistematik olarak konuya yaklaşan iki önemli yayında yer alan bununla ilgili yorumlar için bkz. Kjeldsen ve Zahle, 1975: 347; Borchhardt, Myra: 99; Ayrıca bkz. Hülden, 2006: 48.

[825] Örneğin bkz. Borchhardt, Myra: 106-113. Yeni girişimler açısından, örneğin Limyra'da "*Limyra Tipi*"nin ve de "Yunan" mimari detayları gösteren cephe tiplerinin zaman bağlamına oturtulmasında (bkz. Kuban, 2012: 37-54, 120-123.) olduğu gibi bir nebze ilerleme kaydedilmiş olsa da genel durum değişmemektedir.

[826] Bu yaklaşıma örnek olarak, "*Güvercin Yuvası*" grubu mezarları Likya kaya mezarlarının ilk tipleri olarak "gelişimin" başına yerleştirmek isteyen evrimsel görüş için bkz., Benndorf ve Niemann, 1884: 95 vdd., öz. 96; Bunları Likya mezar mimarisinin basitleşmeye giden son aşamasını temsil ettiğini ve yaklaşık İÖ. 4. yy.ın ikinci yarısı içerisine ait olduğunu değerlendiren görüş için bkz. Borchhardt, Myra: 98, dn.17; Klasik Likya kaya mezarı mimarisinn devamı olarak Hellenistik Dönem'e tarihlendiren görüş için bkz. Kjeldsen ve Zahle, 1975:

yalın bir açıklıkla başlayarak, Likya Cephesi'nin basit örneklerinden çok katlı çok kasetli tiplerine ve oradan Myra'daki "Aslanlı Mezar" (*DN.37*) gibi anıtsal tapınak mimarisine, zamanın doğrusal akışına uyumlu[827] bir mimari cephe "gelişimi" tanımlanamaz. Öte yandan *"Güvercin Yuvası"* olarak adlandırılan basit tipler (I. Grup) ve de İyonik yanı sıra Dorik elemanlardan oluşan cephe tipleri (IV. Grup) söz konusu olduğunda ise durum daha da zorlaşır zira zaman-değişim örüntüsü ortaya koyabilmek için ya fazlasıyla yalın ya da oldukça bireyseldirler: İlk grup arkitektonik özellikler göstermez ikincisi ise mimaride tipolojik bir ayrıma tabi tutulması oldukça zor olan bireysel olarak özgünlük gösteren cephelerle tanımlanır. Bunlarla birlikte pek az örneği bozulmamış bir şekilde tespit edilmiş olan mezar odalarından ele geçen malzemeler dahi kaya mezarlarının tekrarlanan definlerle uzun süreli kullanımları nedeniyle her daim inşa dönemini gösterebilecek güvenilir kaynaklar olarak kabul edilemez[828]. Keza yazıtlar, belli başlı tarihsel süreçlerle ilişkili kişi, aileler ile ilgili referans verebilenler[829] ve biçim özellikleri ile ayrışabilenler[830] dışında ancak yaklaşık bir zaman değeri sunabilirler. Kabartmalar ise konu; stil ve ustalık özellikleri bakımından ana akım sanat merkezlerine nazaran daha yerel özellikler gösterebilmeleri[831] ve çok farklı tarihleme önerilerine tabi olmaları nedeniyle bu konuda ihtiyatla yaklaşılması gereken veri kaynaklarıdır. Dolayısıyla bu son sayılan veri gruplarından elde edilen zaman aralıkları da güvenilir biçimde kaya mezarı cephelerinin tümcül arkitektonik değişimlerini açıklamak için uyarlanamaz[832].

Bu açıdan tipolojiler üzerinden geniş çeşitlilikteki cephe mimarisinin bütünsel değişimlerine dayanarak zamanlama yapmak yerine bireysel olarak elemanların

---

349; J. Borchhardt 2004 tarihli çalışmasında, bkz. Borchhardt, 2004: 155 vd., benim "Giydirme Cephe" olarak tanımladığım -Montaj- teknik ile fasadları oluşturulmuş mezarlar ile çoğunluğu Pınara'da bulunan ve genellikle daha küçük boyutlu ve farklı oranlamaya sahip "*Güvercin Yuvası*" grubu mezarları bir tutarak değerlendirmektedir. Oysa giydirme tekniğiyle oluşturulmuş mezarlar Hülden, 2006: 45'de de belirtildiği gibi diğerleri yanında oldukça az sayıda ve yaygınlıktadır. O. Hülden'in basit kaya mezarları -"*Einfache Felsgräber*"- başlığı altında incelenen yalın mezarların en erken Arkaik Dönem'den itibaren tarihlendirilmesi üzerine görüşleri için bkz. Hülden, 2006: 44-48.

[827] Bkz. Kuban, 2012: 121, fakat aynı zamanda Z. Kuban Likya Cepheli tiplerin kendi içerisindeki gelişimi açısından böylesine bir yaklaşım benimser, bkz. aşağıdaki dn. 833.

[828] Likya'da bugüne kadar Arkaik ve Klasik dönemlere ait hiçbir mezar özgün haliyle kaydedilememiştir, bkz. Hülden, 2012: 382. Dolayısıyla kaya mezarlarının da inşa zamanına ilişkin referans sağlayacak bu açıdan sağlıklı bir örnek şu ana kadar tespit edilememiş olmakla birlikte aksi durumda dahi münferit bir tarihlemenin kaya mezarı türünün çeşitliliği açısından kapsayıcı olmayacağı açıktır.

[829] Söz konusu yazıtlarla ilgili referanslara toplu bakış için bkz. Seyer, 2006a: 720, dn.7-8;

[830] Örneğin bkz. Seyer, 2008: 359, dn.91.

[831] Genel olarak Likya'nın "yerel üslup" özellikleri ve olası "atölyeler" hakkında görüş ve tartışmalar için bkz. Ridgway, 1970: 95 vd.; Kjeldsen ve Zahle, 1975: 348; Zahle, 1979: 314-321; Bruns Özgan, 1987; Borchhardt ve Pekridou Gorecki, 2012; Ksanthos özelinde son olarak bkz. Karademir, 2016: 107-122.

[832] Bkz. İşkan, 2002: 307 vd.

değişimlerine[833], inşa özelliklerine eğilerek bu konuda örtüşme noktaları aramak daha sonuç verici gibi görünmektedir. Ancak burada Myra özelinde belgelendirilmeye çalışılmış olan, Likya'da kaya mezarı yapımında işçilik: aletler; yapı izleri ve yanı sıra özellikle bireysel olarak bazı mimari öğelerde görülen değişim çeşitliliğinin[834],bir anlama oturup oturmayacağının bölge geneline yayılan bir yelpazede temsiliyet sağlanarak araştırılması[835] gibi noktalardan bazılarına yönelik geniş sistematik bir bilim ilgisinin şimdiye dek oluşamaması da bu yönde yakalanabilinecek tutunma noktalarının kaçırılmasına sebep olmuştur.

Yukarıda değinilen veri ortamının yönlendirdiği karşılaştırmalı bakış[836] Likya kaya mezarlarının tarihlendirilmelerinde genel bir zaman dayanağı oluşturur. Bölgenin mezar anıtlarının ortaya çıkışı genelde İÖ. 550-460 ile İÖ. 400-360/300 yıllarını kapsayan iki evre

---

[833] Bu konuda Z. Kuban "*Likya Stili*" olarak adlandırılan geleneksel mimarinin yansıtıldığı mezar anıtlarının, ahşap mimariye olan öykünmelerinin derecesi ve bu tiplere ait mimari elemanların bireysel evrimlerinin incelenmesinin zaman konusunda bilgiler verebilecek potansiyelde olduğunu belirtir, bkz. Kuban, 2012: 120 vdd. Bu yaklaşıma ait daha önceki, bkz. Yılmaz, 1993: 96, bir değinide H. İşkan, Patara'daki üç kaya mezarının (*FG 1, 2, 3*) konstrüksiyonlarında, geleneksel Likya biçimine nazaran görülen "*sapmalar"* ile zaman arasında doğrusal bir ilişki öngörerek mezarların geç bir evreye, İÖ. 4. yy.ın 2. yarısına tarihlenebileceğini düşünür. Daha sonraki bir yayınında ise -Likya Cepheli tiplerin kendi içerisindeki "*mimari tasarım dilinde belirli bir gelişim çizgisi*" açısından- Patara'daki 4 adet kaya mezarının (özellikle üçünün, *FG 1, 2, 4*) tarihlendirilmelerinde olası olarak bazı oran ve işçilik değişimlerinin birer gösterge olarak kullanılabileceğini belirterek söz konusu irdelemeyi bu sefer bireysel mimari elemanların farklı oranlarda evrilişi ile zamanın akışı arasında paralellik kurarak sürdürür ve daha önce geç bir özellik olarak gördüğü geleneksel mimariden uzaklaşan bireysel sapmaları değişimde erken tarihli nitelikler olarak görür, bkz. İşkan, 2002: 308. H. İşkan'ın yaklaşımı açısından böylesine bir ilişki olduğu kabul edilecekse eğer, Likya'da mezar mimarisindeki değişim çizgisine bağlı olarak bu mantığın ters yönde işlemesi beklenir. Zira kaya mezarlarında, söz konusu irdelemeye konu olan Likya Cephesi'nin en karakteristik tipini gösteren örnekler için tüm mimari unsurların biçimleri ve bunları taş/kaya malzemeye işlemedeki teknik yeterlilik, çok daha önce kaya mezarı mimarisinin ön tipleri olan Ksanthos F, G, H anıtlarıyla, bkz. FdX II:, 49-75, Res-7-27, Lev. XXX-L, başlayan süreçte sağlanmıştır. Dolayısıyla gelenekselliğini her zaman korumaya çalışsa da git gide daha fazla farklı yabancı etkiler altında kalarak kültüründe değişimler yaşayan Likya'da, geleneksel olarak Hellenistik Dönem sonrasında inşa dönemlerinin sona erdiği kabul edilen kaya mezarlarının geleneksel mimarisindeki değişimin iddia edilenin tersi yönde ilerlemesi de beklenebilir. Diğer yandan böylesine bir ilerlemeye de karşıt bir durum olarak İÖ. 5. yy.a tarihlendirilen *Ñθurigaχã*'nın Çindam'daki Likya cepheli kaya mezarının (alt mezar odası cephesi) kendine özgü mimari oranları örnek gösterilebilinir, bkz. Seyer, 2004: 221 vdd., 230 vdd., Res. 1, 2, 4; Sonuçta Likya'da bu konuda öyle ya da böyle doğrusal ilerleyen evrimsel bir değişimi ortaya koyacak veriler oluşmamış durumdadır.

[834] Nitekim M. Seyer kaya mezarlarının mimari (özellikle iç mimari) özelliklerindeki bireysel değişimlere karşılık gelebilecek göreceli bir zaman ölçütü olarak yazıtların teknik özellikleri ve kabartmalar üzerinden umut verici bağlantılar ortaya koymakta, bkz. Seyer, 2006a: 728; Seyer, 2009.

[835] J. Borchhardt geçen yüzyılın son çeyreğine girerken Likya mezar anıtlarına dair bu konuda şu benzer yakınışta bulunuyor: "Die unterschiedlichen Auffassungen zeigen deutlich, wie wenig wir im Grunde bisher über die Entstehung der lykischen Grabtypen, ihre absolute und relative Chronologie und ihren soziologischen Hintergrund wissen. Um zu einem vertieften historischen Verständnis zu kommen, muß die Basis der Grundlagenforschung erweitert werden.", bkz. Borchhardt, Myra: 97.

[836] Bununla ilgili ilk girişimlerden biri C. Fellows'un Likya sikkeleri ile Likya mezar anıtlarının karşılaştırmalı olarak değerlendirmesi sonucunda ortaya koyduğu göreceli bir zaman tablosudur, bkz. Fellows 1885, tümü, 1. sayfada yer alan tablo. C. Fellows'un çalışmasından onlarca yıl sonra J. Zahle ve K. Kjeldsen tarafından, arkeolojik ve filolojik diğer ilişkili veriler ile karşılaştırmalı olarak oluşturulmuş bir zaman çizelgesi, bkz. Kjeldsen ve Zahle, 1975: 349, Res.27, ve sonrasında J. Zahle'nin mezar kabartmalarında stil kritiği kullanarak oluşturduğu bir diğer kronolojinin, bkz. Zahle, 1979: 314-321, öz. 320, ortaya koydukları akış genel hatlarıyla günümüzde de geçerliliğini korur.

üzerinde yoğunlaşır[837] ve bu bağlamda İÖ. 4. yy. Likya'da kaya mezarı inşasının yoğunlaştığı bir dönem olarak genel kabul görür. Bu süreç, Hellenistik Dönem ardından inşa faaliyetlerinin sona ermesiyle[838] sınırlanır, fakat kaya mezarlarının, tekrarlayan kullanımları Roma Dönemi içlerine[839] değin sürer. Elbette bu evre daha önce de belirtildiği gibi kaba bir sınırlamadan ibarettir ve bu haliyle tartışmaya açıktır. Zira sürecin, kaya mezarlarındaki Likya cephelerinin taştan inşa edilmiş prototipleri olan İÖ. 470/460 tarihli Ksanthos F, G, H anıtları[840] ve yine İÖ. 5. yy.a tarihlenen Ksanthos agorasında serbest duran monolit "ev mezar"ın[841] hemen sonrasına denk gelen daha erken tarihteki bir geçiş aşaması[842] ile bağıntısını ortaya koyarak, bu anıtları kaya mezarları için *terminus post quem* olarak belirleyen bir veri iklimi olduğu kaydedilmelidir. Bu bağlamda Likya mezar yazıtları içerisinde belli bir yönetim dönemiyle ilişkili olduğu tespit edilmiş bazı şahıs isimlerini içerenler, bir tarihleme formülasyonu oluşturur[843], böylelikle bunlar ilgili mezar yapısının daha yaklaşık bir zamanla tarihlendirilmesini sağlarlar. Phellos'da bulunan *Xlasitini*'ye ait bir kaya mezarı ile İsinda yakınlarındaki Çindam'da bulunan *Ñθurigaχã'*ya ait bir diğeri üzerinde okunan Likçe yazıtlar[844], "...*Arppaχu"* (Harpagos) idaresi altındaki dönemi belirten bir zaman noktası vermekte böylelikle bu iki anıt, buradaki anılan ismin Yazıtlı Dikme'de *Kuprlli*'nin oğlu olarak anılan "...*Arppaχu"* ile özdeş kabul edilmesiyle[845] İÖ. 5. yy. ortasına ya da hemen sonrasına tarihlendirilmektedir[846]. Buna ilişkin, yakın tarihli benzer bir öneri tapınak cepheli kaya mezarları açısından ileri sürüldü. Tlos'da "Bellerophon Mezarı" olarak bilinen İyonik tapınak cepheli mezar, alınlık ve *pronaos* kabartmaları üzerine temellenen bir kritik ve mezar odası dolgusu içerisinde bulunan seramik parçaları ile İÖ. erken 5. yy. (İÖ. 480-450) içerisinde değerlendirilirken, bu durumun -yukarıda bahsedilen Çindam ve Phellos

[837] Bkz. Kjeldsen ve Zahle, 1975: 347-350, Res.27; Borchhardt, 1979: 239 vd.
[838] Bir Likya cepheli kaya mezarı üzerinde yer alan olasılıkla en geç tarihli Likçe yazıt için bkz. Işın ve Yıldız, 2017: 93 vd., 105 vd., Res. 5.9-11, dn.15. Tlos'da gün yüzüne çıkarılan, III a 4 cephe tipine sahip bu kaya mezarından ele geçen arkeolojik buluntular en erken İÖ. 300'e tarihlendirilmekte ve mezar yazıtının bu buluntu grubu ile zamansal olarak doğrudan ilişkili olabileceği önerilmektedir. Bu bağlamda "*Ddweledes*'in oğlu *Sikheriwale*" isimleri okunan bu yazıt, bir yandan Likçe'nin kaya mezarı üzerindeki en geç kullanımına diğer yandan ise Likya cepheli kaya mezarlarının inşa evresini daha geç bir zamana taşınmasına kanıt gösterilmektedir.
[839] Örneğin Tlos'da bkz. Işın ve Yıldız, 2017: 94-101.
[840] Bkz. FdX II:, 49-75.
[841] Bkz. Demargne, 1974: 21 vdd., Lev. II-IV, Lev 1, 2.
[842] Hülden, 2006: 49 vd.
[843] Söz konusu yazıtların bu yöndeki kullanımları hakkında bkz. Kjeldsen ve Zahle, 1975: 347, dn.103-104; Bryce, 1986: 133 vd.; Keen, 1998: 46-49.
[844] Phellos'taki *Xlasitini'*nin mezarı için bkz. G. Neumann, Neufunde lykischer Inschriften seit 1901, 7. Ergbd. TAM (1979) 26 f. N 310 Res. 8; Bryce, 1986: 46, (I.), 87 vd.; Çindam'da bulunan *Ñθurigaχã*'nın mezar yazıtı için bkz. TAM I, 65, TL 77.
[845] Jacobs, 1987: 27–29.
[846] Yazıtların tarihlendirilmeleri hakkında bkz. Bryce, 1986: 46, dn.8; Keen, 1998: 117; Mezar anıtlarıyla karşılaştırmalı bir değerlendirme için bkz. Seyer, 2004: 225; Seyer, 2009: 54; Hülden, 2006: 49, 107 vdd.

örneklerinin hali hazırda gösterdiği üzere- Likya Cepheli mezarlar için de paralellik oluşturması gerektiği ifade edilmektedir[847]. Likya mezar mimarisinde; kaya mezarları ile mimaride yakın ilişkili olarak örneğin Ksanthos G anıtının frizlerinde[848] İyonik unsurlar tanınır ve kullanılır. Bundan dolayı Likya'da, Tlos örneği ile önerildiği gibi İyonik mimari unsurlarından oluşan cephelere sahip kaya mezarlarının da varsayılandan daha erken tarihli kullanımları göz ardı edilemez. Diğer yandan Limyra nekropollerine yönelik sistemli araştırmalar birçok bilgi yanında, Likya kaya mezarlarının zaman çizelgesinde belli bir aralığa atfedilmesi önerilen özel bir cephe tipinin tanınmasını sağladı. Z. Kuban tarafından "*Limyra Tipi – Tip 2b*" olarak sınıflandırılan mütevazı ölçülerdeki bu basit mezar cephelerinde, Likya cephesini tanımlayan temel mimari özelliklerden yalnızca yuvarlak kirişli dam vurgulanmış, köşe dikmelerine dik uzanarak dışa taşan hatıl başları ile kıvrık uçlu kirişler işlenmemiştir. "*Limyra Tipi*"nin, Perikle zamanında kentin artan refah seviyesine bağlı sınıf atlayan kitleler için hızlı üretilebilen bir mezar olarak tasarlandığı ve *Xntabura* mezarına öykünmüş olmasıyla, İÖ 365 sonrasına –*terminus post quem*- tarihlendirilmeleri önerilir[849]. İÖ. 4. yy. sonu itibariyle, özellikle geleneksel Likya cephesine ait mimari konseptlerin, yeni mezar inşası projelerindeki kullanımlarının azaldığı söylenebilirse de İÖ. 3. yy başlarına tarihlendirilen Antiphellos'daki "Dorik Kaya Mezarı[850]"yla da örneklenebilineceği gibi Likya kayada/kayadan mezar yapma geleneğini sürdürmüş görünmektedir.

Sonuçta Likya kaya mezarlarının tarihlendirilmeleri ile ilgili yukarıda değinilen, elimizdeki verilerin oluşturduğu şu anki duruma göre genel olarak herhangi bir tarihleme ölçütüne tabi tutulamayan kaya mezarlarının da –en azından belirli tipler açısından- en erken İÖ. 5. yy. ortası ile 2. yarısına ve geç olarak İÖ. 3. yy'a tarihlenebilmesi her zaman için olası kabul edilmelidir.

Myra kaya mezarları bu açıdan bakışta, Likya'daki genel durumdan farklı bir yansıma sunmaz. Zira burada sunulan tipolojik ayrımlar ne Likya'nın geneli açısından ne de doğrudan Myra'ya özel bir tarihleme ortaya koyabilmiş, bununla birlikte Myra'da ne ilk gömüye özgün ne de sonraki kullanımlarla ilişkisi sağlıklı kurulabilen eksiksiz bir mezar konteksti ele geçirilebilmiştir. Diğer yandan Myra'daki mezar kabartmaları ve yazıtlar her durumda güvenilir olmasa da bireysel olarak referans noktaları sağlayabilecek zaman verileri sunar.

---

[847] Korkut, 2015: 289 vdd.; Işın vd., 2015: 158, 165-168, Çiz. 3; Işın ve Yıldız, 2017: 89 vdd., 105 vd.; Korkut vd., 2017: 21 vdd.
[848] Bkz. FdX II: 49-61, Res. 7, Lev. XXXIV/1-3.
[849] Kuban, 1999: 334, 338 vd.; Kuban, 2012: 41-44, Res. 12, 114 vd., 121.
[850] Bkz. Gülşen, 1998: 63-86, öz. 71-73.

Myra'da kaya mezarlarıyla ilişkili olan 24 adet mezar yazıtı genel olarak İÖ. 4. yy.'a tarihlenir[851]. Mezar yazıtlarında Likçe, bu yüzyıl boyunca yoğun olarak kullanılmış, yaklaşık İÖ. 4. yy.ın ortalarından itibaren ilk önce Karia egemenliğinin ve sonra Hellenistik Dönem etkilerinin bir sonucu olarak[852], Likçe'nin yanı sıra E. Yunanca mezar yazıtları da nekropolde görülmeye başlanmıştır. Bu genel görünüm çerçevesinde Myra yazıtlarından bazıları, içeriklerindeki tarihsel atıflardan yola çıkılarak ya da yazım biçimleriyle bireysel olarak daha noktasal zaman bilgisi verebilecek potansiyel barındırır. Tip III a 6, Likya cepheli *DN.17* No.lu mezarın Likçe yazıtında (TL90) bahsi geçen *Lusãtra / Lusañtre* isimli şahsın Limyra'daki *Tebursseli* mezarına ait yazıtlarda okunan aynı adlı kişi ile özdeş olduğuna dair olasılık ve yanı sıra yazıtın biçimsel özellikleri, söz konusu Myra yazıtını Limyra Beyi Perikle'nin yönetim dönemine (İÖ. 390 - 360) yakın bir tarihle eşleştirebilir[853]. Keza bu tespit yazıtında (TL89) *Hrixmma*'nın yaptırıcısı olduğu okunan, bir üst terastaki diğer bir kaya mezarı III a 6 cephe tipindeki *DN.16* için de aynı zaman dayanağını sağlamaktadır[854]. *GN.54*'e (Tip III a 4) ait Likçe yazıt (N.308) ise paleografik incelemeler açısından İÖ. 5 yy. ile İÖ. 4.yy.ın ortası veya sonrası aralığında farklı önerilerle tarihlenir[855]. *BN.64* No.lu, III a 7 cephe tipindeki kaya mezarı üzerinde okunan, *Zeus* adına ithaf edilen yıllık kurbanlar ile ilgili "*Polis*"in yetkili kılındığı belirtilen E. Yunanca bir diğer yazıt (CIG 4303) ise Hellenistik Dönem'e tarihlendirilir[856]. *DN.27*'nin (Tip III a 6) E. Yunanca yazıtı ise yazım ve karakterde gösterdiği Likçe imla özellikleri nedeniyle, yabancı etkinin ilk aşamalarına dair bir zaman olarak Erken Hellenistik Dönem'e tarihlendirilmesi önerilir[857]. Keza *DN.39* No.lu III a 7 cephe tipindeki kaya mezarının E. Yunanca yazıtı bazı yazım ve dilbilgisi özellikleri yanı sıra içeriğindeki "*Daparas"* isminin epikorik karakteri nedeniyle Erken Hellenistik Dönem'e tarihlenir[858]. Bunlara ek olarak Myra kaya mezarı yazıtları içerisinde yalnızca biri; *Hurttuweti* ve ailesi ile alakalı olan Likçe yazıt (TL 94), aynı bağlamda olduğu bilinen *BN.91* No.lu

[851] Alkan, 2013: 181 vd.; Likya genelinde İÖ. 5 yy'ın son çeyreği ile birlikte Likçe taş anıtlar üzerinde görülmeye başlanır, bkz. Tekoğlu, 2016: 114.
[852] Alkan, 2013: 41, 181 vd. Her ne kadar Likya mezar anıtları üzerinde Yunanca kullanımının bu evrede yoğunlaştığı söylenebilirse de bunun her durumda doğrudan kaya mezarının yapım tarihini göstermeyeceği göz önünde tutulmalıdır.
[853] *Tebursseli* yazıtlarındaki şahsın kimliği için bkz. Borchhardt vd., 1988: 141-146.; Limyra ve Myra'da özdeşlik için bkz. Bryce, 1986: 163, dn. 82.; Borchhardt vd., 2004: 37-41, yazıtın biçimsel değerlendirmesi için (TL90): 22-24. "*Lusãtra*"nın kimliği ile ilgili olarak daha önce belirtilen çekinceler için bkz. yukarıda syf. 196 vd.
[854] Borchhardt vd., 2004: (TL89): 43-48, öz. 45 vd.
[855] Referanslar için bkz. Seyer, 2009: 61, dn. 52, 53, 54.
[856] *İÖ. 3. yy:* Frei, 1990: 1844; *Hellenistik*: Schweyer, 2002: 25,73, 251-253, Myra Nr.61; *Erken Hellenistik:* Alkan, 2013: 41, 85, 197 vd., T 18. Bu yazıt aynı zamanda Myra'nın *"polis"* olarak anıldığı en erken belgedir.
[857] Petersen ve Luschan, 1889: 35, Nr.51; Alkan, 2013: 41, 195, T 14.
[858] Bkz. Alkan, 2013: 196, T15; Diğer yandan E. Petersen ve F. von Luschan, söz konusu mezar yazıtını yazım özelliklerine göre İÖ. 2. yy.a tarihler, bkz. Petersen ve Luschan, 1889: 35, Nr. 52.

mezarın kabartmalarına yönelik sunulan tarihleme önerileri ışığında[859], İÖ. 4. yy.ın ilk çeyreği ile 3. çeyreği içindeki dilime denk gelen bir zaman aralığında tarihlenir.

Myra nekropollerinde, zaman göstergesinde standart başvuru unsurları olarak, mimari ile özdeş zaman içerisinde oluştuğu varsayılan[860] kabartmaları üzerinden, stil kritiği ile tartışmalı olarak tarihlenen, *D.11; D.24; D.37; G.55; B.63; B.91; B.97* olmak üzere toplam 7 adet kaya mezarı bulunur. Buna göre J. Borchhardt, Myra kabartmalı kaya mezarlarını en erken İÖ. 360 ve en geç İÖ. 320 yılları arasındaki bir zamana oturtur[861]. J. Zahle ise *D.24, D.37, G.55, B.91*'den oluşan dört adet mezarı kabartmalarıyla İÖ. 375 ile İÖ. 350 arasına tarihler[862]. Likya mezar kabartmalarına bütüncül bir bakış sunan C. Bruns-Özgan, diğer iki araştırmacının aksine Myra kabartmalarını daha geniş bir tarih aralığına, İÖ. 5. yy. sonu ile İÖ. 4. yy.ın sonunu kapsayan bir yüzyıl içine yerleştirir[863]. Genel olarak stil kritiğini temel alan bu girişimler göstermektedir ki Myra'da İÖ. 410 civarına tarihlendirilmesi önerilen[864] *DN.24*'ün sofa sahneleri dışında kalan diğer tüm mezar kabartmaları İÖ. 4. yy.dan farklı bir zamana işaret etmemektedir. Bunlara ek olarak Myra'da bazı mezar odalarında[865] *kline* yapısallığını taklit eden taş yataklara oyulmuş olanlar ile mezar kabartmalarında işlenmiş *kline*lerde (Lev. 109: d, e; Lev. 110) görünen bacaklar, biçimsel özelliklere göre oluşturulmuş tipolojik değerlendirmeler[866] içerisinde sınıflanır ve bunların kısıtlı da olsa yakın çevre örnekleriyle karşılaştırmaları bireysel temsilde bazı zaman noktaları ortaya koyar. Myra örnekleri, "Tip A –yuvarlak bacaklar" ve "Tip B –(genellikle volüt bezekle desteklenen) dikdörtgen bacaklar" olarak ayrılan iki ana tipin varyasyon grupları içerisinde yer alır: III ç (Beşik Çatı ve Likya Damı) cephe tipindeki *G.46* mezar odasında, aslan pençesinin bastığı bir kaide ile sonlanarak oldukça kendine özgü tasarım gösteren *kline* ayakları ile IV b 1 (İyonik-

---

[859] "*İÖ. 340-320 / 360-350":* Borchhardt, Myra,112, 114-120, Nr. 9; Daha sonra *"İÖ. 380-360"*: Borchhardt, 2004: 154; "*İÖ. 4. yy.ın 2. çeyreği"*: Zahle, 1979: 264 vd., 273 vd., 278 vd., 292, 308, 320, Kat. No. 45; "*Geç Klasik Dönem özellikleri...", "İÖ. 4. yy.ın en geç kabartması..*", İÖ. 340-330: Bruns Özgan, 1987: 137-141, 146-149, 249, F 23.

[860] Bkz. Borchhardt, Myra: 112.

[861] Kabartmaların tarihlerine ilişkin genel bakış listesi ve detay değerlendirmeler için bkz. Borchhardt, Myra: 112, 114-147.

[862] Zahle, 1979: 320, katalog için 340 vd.

[863] Bruns Özgan, 1987: 93-105, 115-121, 132-137, 146-149, 223, 242 vd., katalog için 267-270.

[864] Bruns Özgan, 1987: 97 vdd., 99-105, C. Bruns-Özgan, *D.24*'ün dış duvarda yer alan diğer kabartmaları ise daha sonraki bir zamanda çalışılmış sahneler olarak görerek İÖ. 380-70 civarına tarihlemektedir.

[865] Myra'da, daha önce tespit edilen üç adet kline kabartmalı kaya mezarı için bkz. Borchhardt, Myra: 110 vdd., öz. 112. Bu çalışmada yeni tespit edilen *kline* görünümlü ölü yataklarına sahip 4 adet kaya mezarıyla *–B.63, B.70, B.88, B.90,* bkz bu çalışmada katalog ve genel özellikler tablosu (Lev. 114)- Myra'daki sayı 7'ye ulaşmıştır.

[866] H. Kyrieles tipolojisi iki tipten oluşur, "Tip A ve Tip B", referans için bkz. Baughan, 2004: 22 vd.; Richter sınıflaması ise "*Tip I= Hayvan Ayaklı Klineler; Tip II=Yuvarlak Bacaklı Klineler; Tip III=Diktörtgen Bacaklı Klineler*" olmak üzere üç tipten oluşur, bkz. Richter, 1966: 54-59; Ayrıca genel olarak bkz. Baughan, 2004: 22-53.

Düz Damlı) cephe tipindeki *B.91*'e ait kabartma sahnedeki *kline*nin aslan pençeli ayağı "*Hayvan Bacaklı Klineler*" grubunda değerlendirilirken[867]; istisnasız "Likya Cephesi"ne sahip diğer mezarlar, *B.63; B.68; B.70; B.83; B.88'*de yer alan *kline*lere ait bacaklar, temel stil özellikleriyle bölgenin genelinde de izlenen "Tip B" şablonu ile uyum gösteren tasarımlar olarak bu konuda Likya'daki envanterin[868] en önemli örneklerini oluştururlar. Daha önceki araştırmalarda *BN.68* No.lu "*Arsasis*"in mezarının II. Odasında ve *Erimñnuha*'nın mezarı *B.83*'de tespit edilmiş bu tip bacaklara sahip *kline*lere ek olarak, bu çalışmayla *BN.63, BN.70, BN.88 ve BN.90* No.lu mezar odalarında da volüt ve bazıları bitkisel bezeklerle süslü dikdörtgen bacaklara sahip *kline*lerin varlığı kaydedilmiştir. *BN.63 ve BN.70*'de dikdörtgen altlığın hemen üzerinde yükselen ince hattın ortasında torna işçilikli yuvarlak bir profil biçimlendirilmişken, diğer örneklerde –*BN.68, BN.83, BN.88*- bu kısımda karşılıklı yerleşen daireler bulunmaktadır. Bu özellik dışında söz konusu ayaklar arasında biçimsel farklılık yoktur, fakat plastik detaylar işlenmeden yalnızca düz birer yüzeyle bırakılmış *BN.63, BN.68, BN.88* örneklerine[869] karşılık *BN.83,* biçime yönelik *"ince oranlar"*[870] ve daha plastik (volütlerin detaylandırılması gibi) işçilik göstermesiyle ve *BN.70,* plastik işçiliği yanı sıra özellikle eşsiz palmet bezemeli süslemesiyle grup içerisinde öne çıkan iki örneği oluştururlar. Bu *kline* betimlerinin tümü, kendi içerisinde ayrıntılarda farklılıklar gösterseler de –tipolojik değerlendirme açısından- geniş bir zaman dilimine, İÖ. 5., 4. ve 3. yy.a atfedilen özellikler[871] ile tanımlanabilir. Diğer yandan genel bir özellik olarak Likya *kline*lerinde bu tür bireyselleşen özgün niteliklerin hâkim olması[872] bu bezemelerin diğer tarihleme unsurlarına alternatif oluşturacak kadar belirli bir zaman temsiliyeti için temel oluşturabilmelerini engeller[873]. Yine de Myra "Tip B" örnekleri -*B.63; B.68; B.70; B.83; B.88*- Likya içerisinde en yakın biçimsel benzerliğini, en erken İÖ. 4. yy başına tarihlenen Nereidler Anıtı'nın *cella*sına atfedilen *kline*lerde izlenen henüz çözülmemiş, katı bir formun[874] daha akıcı ve yumuşak çizgilere ulaştığı İÖ. 380 - 370 tarihli Trysa Anıtı kabartmalarında, güney duvar iç

[867] Bkz. Richter, 1966: 54 vd.
[868] Bu konuda bkz. Baughan, 2004: 134-138; Yıldırım, 2012: 509-520.
[869] Bunların boya ile süslenmiş olmaları olasıdır. Zira örneğin Myra'da *BN.68*'de *kline*nin yer aldığı II. Oda kapısı boya süslemeleri ile dikkat çekmekte; *BN.83*'de ise kiriş araları ve yazıtın boyalı olduğu görülmektedir.
[870] Borchhardt, Myra: 112.
[871] Yıldırım, 2008: 63, 65 vd., dn. 255.
[872] Bkz. Yıldırım, 2012: 512.
[873] Bu zorluk aynı anda "Tip B" ayakların İÖ. 7. ve 6. yy.lardan, İÖ. 5. ve 4. yy.lara değin uzun zaman boyunca değişmeden, tek düze bir biçimle kullanımlarının devam etmesinden de kaynaklanır, bkz. Baughan, 2004: 154 vd.
[874] Bkz. FdX III: 133 vd., Lev. LXXVI, Lev. 55.

tarafında, kapının sağındaki frizin *Odyseus* sahnesinde görülen *kline* bacağında[875] bulur. Bezemede ise özellikle *BN.70*'in kline ayağında kabartma ile işlenen açık palmet süslemeleri, bu tip bacaklarda Hellenistik Dönem özelliği[876] olarak karşımıza çıkmaktadır.

Zaman konusunda diğer bir açılım Likya plastiği ve mimarisinde kanıtları pek çok kez elde edilebilir halde bulunan çok renkli boyama üzerinedir. Genellikle kabartmalar üzerinde bugün dahi görülebilen boya kalıntılarından yola çıkılarak 19. yy.da çizilen canlandırmalar Likya mezar anıtlarının çok renkli görkemine ilişkin heyecan verici bilgiler sunar. Bu yolla daha bilindik hale gelen pek çok renkli kabartmaya karşın mezar anıtlarında mimari unsurların ve hatta bezeklerin de boyama ile verilmiş olduğu az sayıda örnek bilinmektedir. Kabartmaların aksine mimari boyamalar, örüntüler içermesiyle belirli bir sistem ortaya koyar. Myra'da çoğu mezarda kayıt altına aldığımız gibi Likya kaya mezarlarında Likya damlarının yuvarlak kiriş aralarının kırmızı - mavi ya da yeşil gibi atlamalı olarak boyandığı şematik bir renk düzeni kullanılmaktadır. Aynı renk düzeni ve örüntüyle mezar yazıtları da harfler temelinde renklendirilmiştir. Fakat bu tespit edilebilenler, özellikle de kiriş aralarındaki boyamalar genellikle özgün cephe mimarisine ait uygulamalar olarak cepheler kadar benzersizdirler. Dolayısıyla kendilerinden yola çıkılarak bir zaman bilgisine ulaşmak şu an için pek mümkün olmaz. Fakat Myra'da *BN.68 II. Oda*'nın İyonik özellikler gösteren kapı çerçevesindeki boyamalar bu konuda yol gösterici olabilir (Lev. 103). Lento tacının acemice *bir kyma reversa* olarak profillendirilmiş altlı üstlü silmeleri üzerindeki çok renkli boyama ile işlenmiş mimari bezemeler şematik düzenleriyle diğer bazı standart uygulama örnekleri ile karşılaştırılabilir durumdadırlar. Silmelerden alttaki, kırmızı ve mavi (yeşil ?) ile atlamalı olarak boyanmış 23 dörtgenden oluşan stilize bir dizi ile bezenmişken, üstteki silmede bunların her biri üzerine denk gelecek biçimde konturları fiziksel olarak hafifçe işlenmiş dörtgen benzeri birimler, yine kırmızıyla başlayan ve maviyle devam edecek biçimde boyanarak[877] yaprak/dil motifinden oluşan bir bezeme dizisi oluşturulmuştur. Konturları koyu bir renk ile boyanarak sınırlanmış üst ve alt dizideki her bir dişin ortasında dikey yerleştirilmiş ve sınırları zıt bir renk ile belirginleştirilmiş birer dörtgen alan vardır. Kırmızıya boyalı dörtgenlerin ortasının hangi renk ile boyandığı bugün gözle kesinlikle tespit edilemeyecek durumda olmakla birlikte analizler sarıya işaret etmekteyken, mavi(?) dörtgenlerin ortası ise kırmızıya boyalıdır. Yapraklar arasındaki ince uzun alanlar açık bir renge boyanmıştır. Myra'da *BN.68 II. Oda* ile ortaya konan bu motif örüntüsü ve boyamadaki

[875] Bkz. Landskron, 2015: (A) 105-108, (B) Lev. 53/1, 54/2; Ayrıca anıtın tarihlenmesine ilişkin görüşlere toplu bir bakış için Landskron, 2015: 347-349.
[876] Hellenistik Dönem ile birlikte "Tip B" bacaklarda görülen süslemeler hakkında bkz. Yıldırım, 2008: 64.
[877] Krş. Texier, 1849: 239, Lev.223, F.IV, burada C. Texier, renklerin kullanımında farklı bir düzen önerir.

şematik düzenin en yakın benzerleri *Aegina Aphai* (İÖ.510-470) tapınağı ve *Parthenon* (İÖ. 447-432) tapınağı ile *Propylon*'da (İÖ. 437-432) karşımıza çıkar[878]. Benzer uygulamaların Akdeniz dünyasının mezarları üzerindeki yansımaları ise İÖ. 4. yy.'ın ortasından itibaren, genellikle yüzyılın üçüncü çeyreği ve sonrasında yoğun olarak görülür. Keza *BN.68* No.lu mezarın E. Yunanca yazıtı (Yazıt I = *CIG III, 4302*)[879] Erken Hellenistik ve en geç Hellenistik ve Roma İmparatorluk dönemlerine tarihlendirilir[880]. Kuzey Afrika'da, kaya mezarlarında çok renkli boyanmış cephe mimarisinin önemli örneklerini sunan Kyrene'de, biri İÖ. 4.yy.ın ortasına ve bir diğeri Hellenistik evreye tarihlenen iki kaya mezarı cephesinde, dorik friz *metop*unun üst bandı Myra örneğine benzer bir motifle boyanarak süslenmiştir[881]. Bu boya bezekler Makedon oda mezarlarının cephe süslemelerinde de karşımıza çıkar: örneğin İÖ. 325-300 ve İÖ. 300-200 arasına tarihlenen iki oda mezarın tapınak cephelerindeki boyamalarda izlenir[882]. Yine Tarqunia'dan Hellenistik Döneme tarihlenen (İÖ. 275-250) "*Charon Mezarı*" (*Tomb of the Charuns*) olarak bilinen bir Etrüsk mezar odasında arka ve sağ duvara boyanmış öte dünyaya geçişin sembolik kapıları, çerçeveleri boyunca aynı şematik motiflerle bezenmiştir[883]. Biz yakın coğrafyada ise mezar cephelerinin kapı lentolarındaki mimari bezeklerin boya ile verilişine ilişkin benzer bir uygulamayı –İyon kymationu ve yaprak motifleri ile – yaklaşık İÖ. 4. yy.ın ortası ile 3. çeyreği arasına tarihlenen[884] *Amyntas*'ın tapınak cepheli kaya mezarında görebilmekteyiz[885].

Kaya mezarlarının tarihlendirilmelerinde bu ölçütlerle birlikte çalışabilecek bir diğer girişim mezar odasındaki düzenlemeleri temel alır[886]. Bu yaklaşımla M. Seyer, ilgiyi cepheden iç mekâna çekmekte, kaya mezarı odalarında ölü yataklarının biçim ve yerleşim gibi özelliklerindeki değişimleri nispeten daha kesin tarihlendirilebilen bazı kaya mezarları ile eşleştirerek çıkarımlarda bulunmaktadır. Buna göre, mezar odalarındaki erken oluşumlar, burada Tip 3 olarak sınıflandırılan[887], iki yanda, paralel düzenli yatak yerleşimi gösterir. Bu

---

[878] Aegina için bkz. Cockerell, 1860: 27 vd., Lev. VII, Lev. VIII, Res.3, Lev. IX, Res. 1, 2, 3; Atina için bkz. Penrose, 1888: 55-59, Lev. I, XXIII, XXIV, XXVI; Ayrıca bunlarla ilgili genel olarak bkz. Brinkmann, 2006: 60-87, Res. 128; Brinkmann, 2006a: 96-101, Res. 169-170.
[879] Bkz. Katalog.
[880] Bkz. LGPN VB, 306.
[881] Bkz. Greve, 2006: 144 vd., Kat.30, Res. 30c., 148 vd., Kat.32, Res.31a, 32 a,c.
[882] "The Great Tomb" (İÖ. 325-300) friz üzerindeki korniş bezemeleri için bkz. Miller, 1982: 154-5, Res. 3, 5-6; Bruno, 1981: 3-11, Lev.1, Res. 1, Lev.2, Res.3; "Tomb of the Palmettes" (İÖ.300) için bkz. Romiopoulou ve Brecoulaki, 2002: 107-115.
[883] Steingräber, 2006: 193, 252, öz.258.
[884] Tietz, 2003: 107; Borchhardt ve Bleibtreu, 2013: 42.
[885] Bkz. Benndorf ve Niemann, 1881: 41, Fig. 29.
[886] Bkz. Seyer, 2006a: 721 vd.; Seyer, 2009: tümü.; Ayrıca Likya kaya mezarlarının iç mekanlarına yönelik sistematik bir yaklaşım için bkz. Kuban, 2012: 50-55, 68.
[887] Bkz. yukarıda "3.1.2 Mezar Odası Tipolojisi" başlıklı bölüm.

tasarda, İÖ. 5. yy. tarihli *Ñθurigaχã*'nın Çindam'daki mezarının alt odasında[888] olduğu gibi, eşik seviyesinin altında, zeminden çözülmemiş paralel yataklar söz konusudur. Bunlar Çindam örneğinde ortada arka duvara doğru uzanan sığ bir kanal ile ayrılır; önde ve arkada ise aynı düzlemde fakat oldukça dar bir yüzey ile birleşirler. Böylelikle iki yanda ölü yatakları olmak üzere 4 taraflı kullanım alanıyla karakterize olan bu planın, daha sonra kaya mezarı odalarının zeminden çözülmüş örneklerinde yaygın olarak görülen Tip 5 *triclinum* plan tasarının erken temsilcisi olduğu, bu düzeni ise ölü bedenin korunmasına yönelik olarak zeminden yükseltilmiş "Sedir ve Bank Tipi" yataklarla ve mezar odalarında kapasite ihtiyaçlarının bir yansıması olarak, İÖ. 4. yy ortalarından itibaren başlayan sonraki genişletmeleri temsil eden "Niş Tipi" yataklarla oluşturulmuş tadilatların[889] izlediği önerilmektedir[890]. Her ne kadar şu an ki araştırma durumu açısından, mezar odalarının arkitektonik biçimine ilişkin böylesine doğrusal bir değişimi genelleştirebileceğimiz, konuya özel nitelikte bir veri kaydı olmamakla birlikte, o an ki pratik gereklilikler ve de kişisel tercihler gibi faktörlerden kaynaklanabilecek sapmalar göz ardı edilmeden mezar odalarının biçim değişiminin zaman ile oluşturduğu örüntü irdelenmeye değecek yeterlilikte kanıtlara dayanmaktadır[891].

Bu sistematiğe göre "*dört taraflı bank*"lardan (Tip 5) oluşan mezar odalarına sahip, yazıtlı 7 adet Myra kaya mezarı *–DN.16* (TL89)*, DN.17* (TL90)*, DN.29 (I. Oda)* (N.309)*, GN.54* (N.308)*, BN.61* (TL85)*, BN.83* (TL86)*, BN.87,91* (TL94)- M. Seyer tarafından nispeten erken bir zamana, İÖ. 4. yy.ın ilk yarısına atfedilir[892]. Aynı zamanda bunlar içerisinde *DN.54* ve *BN.83*'ün, seki tipi yataklarla oluşturulmuş Tip 5 planlı mezar odalarında bulunan Niş tipi yatakların sonraki bir genişletme faaliyetine kanıt olarak gösterilmesiyle İÖ. 4. yy.ın 2. yarısında gerçekleşen bir yeniden kullanıma tabi tutulduğu belirtilir[893]. Myra açısından yazıt taşıyan bu 7 adet mezar ile sunulan göstergelerin güvenirliği, bu çalışmayla birlikte ayrıntılı bir biçimde belgelendirilmiş durumda olan diğer mezar odalarıyla sınanabilir durumdadır. Bu anlamda, istisnasız geleneksel mimariyle tanımlanan III. grup cephe tiplerine sahip 24 adet kaya mezarına[894] ait odaların her biri, seki tipinde alçak yataklarla oluşan Tip 5 plan göstermektedir (Lev. 114). Bunlardan *BN.63*, *BN.67*, *BN.68* II. Oda, *BN.70, BN.72,*

[888] Bkz. Seyer, 2004: 221-235, Res. 4-7.
[889] Kaya mezarı odalarındaki genişletmeye yönelik tadilatlarla ilgili Limyra tespitleri için bkz. Kuban, 2005: 201.
[890] Seyer, 2006a: 721-722; Seyer, 2009: 53-77, öz. 72 vd.
[891] Genel olarak bkz. Seyer, 2009: 51-82.
[892] Seyer, 2009: 56 vd., 59-62, 66-69, 72, dn.92; Ayrıca bu bağlamda *BN.87* ile ilgili değerlendirme için bkz. Seyer, 2008: 340- 345, öz. 359 vd.
[893] Seyer, 2006a: 722 vdd.
[894] Bunlar DN.12, DN.13, DN.14, DN.15, DN.21, DN.41, GN.47, GN.48, GN.50, GN.55, GN.56, GN.57, BN.58, BN.59, BN.63, BN.64, BN.67, BN.68 (I. ve II. Oda), BN.70, BN.77, BN.81, BN.85, BN.93, BN.96'dır.

BN.85 ve *BN.96*'nın özgün (Tip 5) planları ötesinde, yerden yükseltilmiş Niş tipi ölü yataklarına sahip olmalarıyla İÖ. 4. yy.ın 2. yarısında yeni doğan ihtiyaçlar doğrultusunda kullanılmak üzere tadilat geçirmiş oldukları anlaşılır. Öyle ki örneğin Myra'da yürütülen kazılar öncesinde yalnızca iki adet niş tipi ölü yatağı görülebilen fakat zeminini örten dolgunun kaldırılmasıyla mezarın erken evresine ait seki yataklı Tip 5 planı ortaya çıkarılan *BN.63*'ün ilk yapım ve sonraki genişletme evreleri, mezar cephesinin alınlığında bulunan kabartmanın İÖ. 4. yy. ilk yarısına ait özelliklerle tanımlanmasıyla[895] bir zaman dayanağı bulur.

Likya kaya mezarı odalarının düzenlemelerinde, bu çalışmada Tip 3 olarak sınıfladığım oda planı temelinde yukarıda irdelenen yaklaşım perspektifinden belirli bir biçime işaret edebilecek 6 adet Myra örneği burada anılmalıdır. *DN.18; DN.22; DN.24; DN.29 (II. Oda); BN.75, BN.84* ile temsil edilen bu tasarda (Tip 3) paralel konumlanmış, seki tipinde alçak ölü yatakları söz konusudur fakat bu Myra örnekleri nispeten daha bireyselleşmiş özellikler göstermeleriyle Çindam'daki yataklar arasında ayrımı ortaya koyan fakat zeminden vurgulu biçimde çözülmemiş tasarıma nispetle daha ileri bir aşamayı temsil ettiklerine dair bir izlenim yaratır. Zira bunlar içerisinde kabartmalarına dayanılarak en erken İÖ. 410'a ve genel olarak İÖ. 4.yy.ın ilk yarısı içerisinde kalan zaman içerisinde tarihlendirilen *DN.24* (Tip II a 6) (Lev. 30: b, d, e), bu oda düzeni ile zaman arasındaki paralel ilişkiyi gösteren en olası örnek olarak belirmektedir. Benzer bir örtüşme *Ddepñnewe'*nin iki odalı mezarı (*DN.29*- iç cephede Tip II a 7) için de söz konusu edilebilir. Öyle ki bu kaya mezarının sahibi olarak okunan *Ddepñnewe,* J. Borchhardt'ın varsayımına göre Perikle tarafından Myra'da görevlendirilmiş bir şahıstır[896], dolayısıyla bu öneriye dayanarak mezarın yaklaşık olarak İÖ. 4. yy.ın ilk yarısına denk gelen tarihi, odalarının alçak konumlu seki yataklarıyla oluşan *I. Oda*'da Tip 5–*triclinium*- ve II. Oda'da Tip 3 olmak üzere gösterdiği iki farklı düzenin (Lev. 34: b, c, d) önerilen zamansal değişimiyle de uyum içerisindedir. Mezar odalarının sonraki yükselme ve izole olma eğiliminde olan sedir, niş tipi gibi yataklar ile tadilata uğratıldığı değişim sürecinin varlığını göreceli bir zamanlama ilişkisiyle ortaya koyabilecek oluşturabileceğimiz ölçütlerden biri olarak kaya işçiliğinde izlenen farklılıklar da kullanılabilir. Öyle ki Myra'da Tip 3 düzen gösteren mezar odaları arasından seçilen alçak yataklı (seki tipi) bu örnekler içerisinde, yalnızca (II c cephe tipi) *DN.18*'in mezar odası arka duvarında oyulmuş yüksek (sedir tipi) yatağın, kısa kenarı boyunca tavana yükselen kaya

[895] C. Bruns-Özgan'ın Tlos'da bulunan bir kaya mezarı üzerindeki İÖ. 4.yy. 1. yarısına tarihlenen kabartma sahne ile kurulan paralellik üzerinden bkz. Bruns Özgan, 1987: 233, 269, F21.
[896] Borchhardt, 2005: 151.

yüzü ile onun giriş yönünde uzanan kısmındaki yüzey dokusu arasında açık şekilde izlenen kaba ve ince yumrulu iki farklı işçilik (Lev. 24) ayrı inşaat evrelerine işaret ediyor olabilir. Diğer yandan III c (Muri Tipi) cephe tipindeki *BN.75* ise yukarıda daha önce değindiğimiz bireysel, özel faktörlerin oda biçiminin belirlenmesindeki etkisine iyi bir örnek oluşturabilir. Zira bu durum mezarın, kendi cephe genişliğini her iki yanda ancak bir miktar aşan kaya yüzünden kaynaklanan kısıtlı konum özellikleri nedeniyle, olabilecek en geniş ölçüde oyulan mezar odasının, girişi karşılayarak arka duvara değin uzanan dar bir hareket koridoruyla ayrılan, dengesiz genişlikteki sekilerin paralel düzeninde kendini gösterir (Lev. 71). Buna bir diğer örnek ise *BN.85*'in mezar odasıdır (Lev. 81: c, e, f). *Apñnãtama*'nın Likçe yazıtında (TL 87) tek tek saydığı kalabalık aile topluluğu için defin izni belirtmesine rağmen *BN.85*'in mezar odası, Tip 3 düzende yalnızca iki seki yatak barındırır ve belki de yeni kuşakların genişletme evresine işaret edecek niş tipi bir yatağın bulunmamasının nedeni iki yanda bitişik bulunan diğer mezarlarla olan kısıtlayıcı konum ilişkisidir.

Myra kaya mezarı odalarında ölü huzurunun sağlanmasına yönelik artan ihtiyacın bir karşılığı olarak zemin seviyesinden yüksekte tasarlandıkları savlanan üç tip ölü yatağı kullanılmıştır. Bunlar 24 mezarda 41 adet niş tipi; 22 mezarda 37 adet sedir tipi ve 13 mezarda 27 adet bulunan bank tipi ölü yataklarıdır (Lev. 114). Niş tipi yatakların açıkça ilk planlamanın parçası olarak oluşturulduğu anlaşılan, bir diğer değişle yalnızca niş tipi yatak barındıran *DN.1, DN.8, DN.9, DN.19, DN.37, BN.89, BN.97* no.lu 7 adet kaya mezarının İÖ. 4. yy.ın ikinci yarısından sonraki süreç içerisinde tarihlenmesi daha olası görülebilir. Öyle ki bu sayılan mezarların, istisnasız olarak bulundukları nekropol kayalığından ya uzakta ya da daha erken bir oluşumu temsil eden merkez grup dışında, çevrede yer tutan konumlarıyla da daha geç bir inşaat evresine ait oldukları savlanabilir. Temelde niş tipi yataklarla aynı amaç doğrultusunda tasarlanmış olması beklenen diğer iki yüksek tip, sedir ve bank yatakların ilk planlama dâhilinde oluşturulduğu mezarlar[897] da göreceli olarak bu zaman aralığında değerlendirilebilinecek potansiyeldedir. Zira bunlar arasında yer alan IV a 1 cephe tipindeki *BN.62* ve *BN.103* No.lu kaya mezarlarının Eski Yunanca yazıtları (*BN.62*: CIG 4303e 3a / *BN.103*: CIG 4303e 3b) Hellenistik Dönem'e tarihlendirilir[898].

Myra'da mezar araştırmaları kapsamında yürütülen saha çalışmaları sırasında Batı Nekropol'de, *BN.71* No.lu kaya mezarıyla (Lev. 67) ilişkili görünen, *krater*; *kylix*;

[897] Yalnızca yüksek "Sedir Tipi" ölü yatağı kullanılmış kaya mezarları: *DN.7, DN.20, BN.62, BN.71, BN.90, BN.99, BN.104*. Eğer bağımsız biçimlendirilerek montajlanmış olması söz konusu değilse kural olarak kaya mezarı odalarında kayaya oyulmuş "Bank Tipi" ölü yatakları tek başına bulunmaz. Bu yerden yüksek ölü yataklarına Myra'da nadiren sedir tipinde –bkz. *DN.5, GN.46*- ve genellikle seki tipi yataklar –bkz. *DN.38, BN.69, BN.71 (I. Oda), BN.79, BN.100, BN.101, BN.103*- alt tarafta paralel uzanarak eşlik eder.
[898] Schweyer, 2002: 25, dn. 124, 253 vdd., Nr. 63-64; Alkan, 2013: 198 vdd., T19-20.

unguentarium ve diğer farklı tür seramik kaplara ait çok sayıda parça bir arada ele geçirilmiştir. Bu buluntular, mezarın I. Oda girişinin hemen önünde sofa zeminini örten 0.15 m kalınlığındaki dolgu altından, 0.40 x 0.40 m ölçülerindeki dar bir alana dağılmış durumda gün yüzüne çıkarılmıştır. Bu noktada Myra örneklerinin bulgu durumları açısından *BN.71* ile olan ilişkileri her ne kadar sorgulanmaya açık ise de özellikle kırmızı figürlü kylix kapların Likya'da daha önce kaya mezarlarıyla ilişkili ölü kültünün bir parçası olarak benzer durumlarda ele geçirilmiş olması[899] bu konuda rahatlatıcıdır. Özellikle kırmızı figürlü krater gibi lüks kapların aile mirasının yadiğar nesneleri olarak kullanılabilecek olmaları[900] yanı sıra Likya kaya mezarlarının kuşaklar boyu kullanım alışkanlığı gibi faktörler göz önünde bulundurulduğunda *BN.71* buluntularının gösterdiği tarihler mezarın oluşum zamanını ya da *terminus ante / post quem* referansları oluşturabilecek nitelikte değildir. Dolayısıyla söz konusu bulgular *BN.71*'in belki ilk oluşumuna değil fakat kullanım süresi ilgili bir aralığa işaret edebilir. Bu anlamda ilk belirlemelere göre kırmızı figürlü *krater* ile en erken yaklaşık İÖ. 4. yy. ortasına ve gri hamurlu bir *kylix* ile *unguentarium*'a ait parçalarla en geç Erken Hellenistik Dönem'e uzanan bir zaman aralığı belirir. Nekropolde merkez grup içerisinde yer alan *BN.71,* iki mezar odasına sahip, sofalı III a 7 cephe tipindedir. Üst sıradaki kör kasetleriyle sıra dışı bir görünüme sahip ana cephe ardındaki sofa, iç cephede ortadaki giriş kaseti ile I. Oda'ya ve kuzey yan duvarına oyulmuş İyonik bir kapı çerçevesine sahip bir giriş ile II. Oda'ya trafik sağlar. Mezarın II. Oda kapısı üzerinde bugün okunamayacak durumda olan bir Likçe yazıt (TL 97) bulunur. I. Oda Tip 2 ve II. Oda Tip 5 düzen gösteren her iki mezar odası, yüksek ölü yataklarından oluşan donanımın daha sonraki bir tadilat geçirmiş olduğunu düşündüremeyecek biçim ve ölçüler ortaya koymasıyla ilk tasara ait bir planlamaya sahip olduğu anlaşılır. Dolayısıyla bu durum İÖ. 4 yy. 2. yarısına atfedilen bir planlama olarak mezarla ilişkili buluntuların yaklaşık tarihleriyle de örtüşür.

[899] Patara'da "FG4" ön alanında ele geçen çan krater için bkz. İşkan, 2002: 273-309; Limyra'da "N V, Grab Nr. 2"nin önünde sağ tarafta bulunan bir kaliks kratere ait parçalar ile "N V, Grab Nr. 5"in önünde bulunan bir diğer kratere ait bulgular için bkz. Kuban, 2012: 310-313; Borchhardt, 1999: Lev. 32-33; Yavu-Çeştepe'nin kuzeydoğusunda yer alan kaya mezarıyla (F1) ilişkili bir çan krater ile diğer seramik buluntuların değerlendirmesi için bkz. Hülden, 2006: Teil I, 40 vd., Teil II, 1-4., Lev. 10.
[900] Bkz. Hülden, 2006: 41.

SONUÇ

Akdeniz; onun kıyısı boyunca bir duvarcasına uzanan, yükseklerinde yaygın sedir ormanlarıyla kaplı kayalıklar; dar ama verimli platolarla birbirine kavuşan dağ silsileleri ve onlardan beslenerek, en önemlileri *Ksanthos*, *Myros*, *Arykandos* olmak üzere vadiler boyunca akarak yalnızca birkaç noktadan denize ulaşan başat akarsuların oluşturduğu ender kıyı düzlükleri, delta ovaları Likya antik coğrafyasının "*βίος*"unu tanımlar ve Likya'nın, geniş anlamdaki "*οἰκονόμος"*u işte böylesine bir coğrafya ile karakterize olur. Öyle ki Eski Yunanca'da "*οἶκος"* yani *"ev"*, Likçe'de "*prñnawa"* kelimesiyle karşılanır ve yaşamın devamlılığını temsil eden bir (metafor) eğretilemeyle bu sözcük, Likya mimarisinin ahşap inşaat tekniğini taşlaşmaya (*petrifikasyon*) uğramış bir *imge* olarak ince ayrıntılarıyla yansıtan, baş döndürücü çeşitlilikteki Likya kaya mezarlarının yazıtlara yansıyan adlarından biri olur. Bugün Likya'nın kaya mezarları konu edildiğinde ilk söz "Likya kaya mezarı" ve genellikle bununla ilk anlaşılan ise en basitiyle sürgülü, geçmeli, kıstırmalı olarak tanımlanabilinecek temel bir yapım tekniğinde fakat pek çok tipteki ahşap yapı cephelerinin taş *imge*leri olmaktadır. Bunlar, aslında Likya'daki kaya mezarları içerisinde özgün ve kalabalık grubu oluşturmaları nedeniyle bir anlamda algıda genelleştirici bir kabullenme oluşturur, bu durum ise bir sınıflama çalışmasında aslında diğer cephe tiplerini de barındıran tüm resmi anlamak adına kısıtlı bir bakış açısı doğurur. Bu sorunlu algı, Likya kaya mezarı araştırmalarının gerçekte hep göz önünde tutularak literatür biriktirmiş olmasına rağmen, tıpkı seramik ya da epigrafi araştırmalarında olduğu kadar henüz daha sistemli yaklaşımlar oluşturamadığının göstergelerinden biridir. Bu nedenle amaçlarından biri, son tespit edilen dördü (*DN.6, DN.43, DN.44, A.45*) ile birlikte kentin üç nekropolüne dağılmış durumda toplamda 104 adede ulaşan kaya mezarları ile bölgede nitelik ve nicelik açısından önemli bir sabit noktası olarak hatırı sayılır oranda veri sunan Myra nekropollerinden, çeşitli mesafelerde bölgeye izdüşüm sağlanmasına bir zemin oluşturmak olan bu tez çalışmasının iskeletini, yer seçimleri, yapım aşamaları ve işçilik, dış-iç mimarisi, süslemeleri, mezar hediyeleri, yazıtları vd. ile çok yönlü bağlama sahip zengin bilgi kaynakları olarak Likya kaya mezarlarının araştırılmasında konunun kendi doğasından kaynaklanan özelliklerini göz önünde tutarak, veri toplamada, işlemede ve irdelemede uygun bir araştırma yönteminin belirlenmesi, bu konunun doğru bir düşünce sistematiğine oturtularak değerlendirilebilinmesi adına tespit-tanım-kavram-terminoloji standartlarını belirlemeye yönelik çabalar oluşturur.

Bununla ilgili olarak ilk başta basit bir anlama ve kavramlaştırma yaklaşımıyla Likya için *kaya mezarı* türü teknik anlamda şu şekilde tanımlandı: *Kaya oygusu mezar odasının önünde, basit bir dörtgen açıklıktan ibaret cepheden; kayaya belirli düzenlerde oyulan ya da kayadan koparılmış taş malzemeden biçimlendirilerek oda önüne giydirilmiş, strüktür ve bazı konstrüktif elemanlardan oluşan çeşitli mimarinin izlenebildiği cephe veya cepheleriyle, taban dışında kayadan ayrıştırılabilen mezarlar.* Bu yapı tanımı, bölgeyi tarayan ve böylelikle olabildiğince fazla sayıda Likya kaya mezarının yapı elemanlarındaki çeşitliliği ve onların farklı bileşkeleriyle ortaya çıkan cephe tiplerindeki değişim üzerinden tüm birimlerini mimarideki işlevleri göz önünde tutularak, *yuvarlak kiriş*, *saçak kirişi*, *kıvrık uçlu kirişler*, *köşe aşığı*, *kat kirişi, yastık hatılı, yastık aşığı, kat hatılı, orta hatıl, döşeme hatılı, dilme, kayıt, kaset* vd. gibi Türkçe isimlendiren standart bir terminoloji ile çözümlendi. Bu öneriler önemli mimari ayrımları kavramlaştırarak ortaya koydu: Örneğin, Türkçe'de "*Eyer*" anlamındaki Almanca "*Sattel*" sözcüğünün bir çatı biçimini tanımlayan "*Satteldach"* birleşik kelimesi, anlam olarak tıpkı Türkçe'de de olduğu gibi Almanca'da da aynı zamanda "beşikçatı"yı da karşılamakta, fakat konuya hem semer biçimli hem de iki yönde eğimli, -alınlıklı- kalkan duvarlı çatılar kullanılan Likya kaya mezarı örnekleri açısından yaklaşım sağlandığında yapısal olarak birbirinden çok farklı olduğu görülen iki tipin isimlendirilmesinde az ya da çok parabol bir eğri çizen çatı biçimlerinin *"semerdam"* ve iki tarafa eğimli yüzleri en tepe noktada –mahya ile- birleşen çatı biçiminin ise "*beşikçatı*" olarak adlandırılması uygun görülmüştür. Likya kaya mezarları terminolojisiyle kavramsallaştırılan mimari birimler böylelikle daha geniş çözünürlüklü bir ayrım ile tip çeşitliliğinin sınıflandırılabilinmesine olanak sağlayarak bu çalışmaya bir temel oluşturuldu. Buna göre buradaki sınıflamada kaya mezarı grupları, "*ev mezar*" ya da "*tapınak mezar*" gibi işlev ve köken vurgusu içeren tanımlamalardan ziyade mimari ve teknik açıdan gösterdikleri daha ince farklılıklar göz önüne alınarak isimlendirildi ve alt tip başlıkları da benzer yaklaşımla tanımlandı. Buna göre kaya mezarlarındaki –mimaride ve teknikte tekrar eden formlar anlamında- Likya özgünlüğü daha kavramsal bir başlıkla, "*Likya Cephesi*" ile tanımlandı ve bu kavramla ne kast edildiği şu şekilde açıklandı: *Likya Cephesi, bilindik (kiriş, dikme, hatıl) strüktür gereçler ile çeşitli konstrüktif birimlerin, özgün bir geçme çatkı sistemiyle, belirli düzenlerde bir araya getirilmesiyle oluşmuş olduğu düşünülen bir ahşap karkas yapı görünümünün kısmen ya da tümüyle, taştan inşa edilen anıt mezarlarda; kayada ya da kayadan monolit olarak bağımsızlaştırılmış bir biçimde oluşturulan mezar yüzlerinde tek bir kısa cepheden tüm cephelere kadar yontulmasıyla taklit eden mimari görünümler bütünüdür.*

Sonuçta farklı mimari görünümleri temsil eden 5 grup altında, 12 adet ana ve 20 adet alt tipin sıralandığı Likya kaya mezarları sınıflaması, "*Grup III*-Likya Cepheliler" başlığı ile Likyalı yapıların merkezde yer aldığı ve iki uçta bu mimari geleneğe adım adım yaklaşarak ve uzaklaşarak farklılık gösteren kümeleşme içeren; alt tipleşme açısından esnek, güncellenebilir sistematiğe sahip bir görünüm, çözümleme sundu. Ne var ki sınıflama ile ortaya çıkan durumu, çekici görünse de Likya kaya mezarı mimarisinde zaman ile orantılı doğrusal bir gelişim sürecinin bir göstergesi olarak kabul edebilmek mümkün olmadı, zira bunu olanaklı kılacak kanıtlardan yoksun olduğumuz gibi bireysel olarak tarihlenebilen örnekler bu konuda daha çapraşık bir sürece işaret etmektedir.

Burada sunduğumuz sınıflama ile Likya'da tespit edilen 29 farklı cephe tipinden 18'inin temsil edildiği, bölgedeki en geniş cephe çeşitliliğine sahip Myra nekropollerinde yalnızca 2 adet ile temsil edilen "Yalın Cepheli" – *Grup II*; *Grup IV*'de 8 adet ve *Grup V*'de 1 adet kaya mezarına karşılık 81 adet ile büyük çoğunluğu, "Likya Cepheli"- *Grup III* içerisinde yer alan cephe tipleri bulunur. Bunlar arasında ise saf Likyalı özelliklerin hâkim olduğu, sırasıyla *III a; III c; III ç; III e* tipindeki cepheler çoğunlukla tercih edilmiş buna karşın aynı grupta (*Grup III*) yer alan fakat –damda- yuvarlak kirişler yerine dörtgen kirişler -İyonik diş sırası- kullanmasıyla ayrılan *III b* ana tipinde yalnızca üç mezar bulunur. III. Grubun alt tipleşmesinde ise özellikle *III a, III b, III ç* ana tipleri söz konusu olduğunda cephe mimarisinde daha komplike ve daha geniş uzam gösteren diğer bir değişle kat, kaset sayısı artan –büyük boyutlu- ve birer sofaya sahip nitelikli cephelerin çoğunluğu oluşturduğu görülür. Klasik Myra halkının geleneksel kesiminin bu azami (*maksimal*) eğilimleri, bir "Likya yapısı"nın, dört cephesiyle neredeyse eksiksiz modelini yansıtan ikonik bir kaya mezarı olan *BN.81* ile doruk noktasına ulaşır. Geriye kalanlar ise *III c 1* ve *III e* tiplerindedir. Son sayılan bu iki tip, özellikle de *III e* "Semerdamlı Lahit Cepheliler" diğer tiplere nazaran belli oranlamalara tabi cepheler olarak, mimarilerinde duruma, kişiye göre özelleştirilmeye, çeşitlemeye pek olanak vermeyecek niteliktedirler. Bu durumun tersine oldukça bireysel mimari görünümler sergilemeleriyle çoğunluğun eğilimlerini temsil eden geleneksel cephe tipleri karşısında daha az bulunan, bu yönleriyle de sahiplikleri açısından toplumsal rolleri açıkça yansıtan ve böylelikle daha kolay ayrıştırılabilen sınıfsal mesajlar taşıyan *Grup IV* "Özgün Cepheliler" Myra nekropollerinde yine benzersiz nitelikte örneklerle temsil edilir. Zira bu grup, Likya cephesinin mimari geleneğinden izler taşımasıyla karakterize olan ve muhtemeldir ki Myra'ya özgü bir cephe olarak kentte yalnızca Batı Nekropol'de üç adet bulunan *IV a 1* alt tipi ile birlikte, biri Likya'da mimari niteliğinin yanı sıra kabartmalarıyla da öne çıkan *Hurttuweti'nin* mezarı olmak üzere (*BN.91)* iki adet *IV b 1* ve Likya'daki nadir

örneklerden biri olarak *IV b 2* cephe tipleri gösteren kaya mezarlarıyla temsil edilmektedir. *Grup V* "Tapınak Cepheliler" ise Myra'daki cephe tipi dağılımıyla ortaya çıkan grup piramidinin doruk noktasını oluşturur. Bu anlamda özgün çeşitlilik ile karakterize olan Grup IV'e göre Grup V cephe tipli kaya mezarları iyiden iyiye bireyselleşmiş ve de nadir rastlanır bir yaygınlıkla tanımlanır. Myra'da bu durum tapınak cepheli tek bir mezarla; mimari konsepti, boyutu, işçilik gibi yüksek nitelikleri yanı sıra eşsiz kabartma sahneleriyle bu tipin Likya'daki en özel örneği olan *DN.37* "*Aslanlı Mezar*" ile yansır.

Çalışmanın diğer bir odak noktasını, son yıllarda Likya mezar anıtlarına dair araştırmaların eğilim alanlarından biri olarak literatür biriktirmekte olan, kaya mezarlarında iç mekan; mezar odalarına dair düzenlemeler ve bunların belli kalıplar gösterip göstermediği hakkındaki incelemeler oluşturdu. Daha önce bu konudaki sistematik, Likya için önemli bir temsiliyet teşkil eden Limyra nekropolleri ile ilgili yayınında Z. Kuban tarafından ilk kez bir bütünlükle ortaya konmuş, böylece Limyra kaya mezarlarının beş farklı tipte iç mekân oluşumuna sahip olduğu tespit edilmiştir. Keza Myra'da, kaya mezarı cephe mimarilerinin göstermekte oldukları kalıplaşmayı sistematikleştirmedeki yaklaşımda olduğu gibi mezar odalarındaki düzenlemeler de aynı bakışla incelendi ve sonuçta bunların belli bir sınıflama içerisinde değerlendirilebilinecek 5 farklı plan örüntüsü gösterdiği tespit edildi. Limyra'da bu tipler ölü yataklarının yerleşimine ve ayrıca yatakların biçimlerini birlikte esas alarak karakterize olurken Myra'da yalnızca ölü yataklarının mezar odasındaki yerleşim biçimi göz önünde tutularak mekânın plan düzeni esas alınmıştır. Böylelikle ölü yataklarının biçiminin de hesaba katılması nedeniyle beş plan tipinin üçünde "U formlu" *triclinium* plan tipinin tekrarlarını tespit eden Limyra yaklaşımından farklı olarak Myra kaya mezarlarındaki mekân düzenlemeleri *Tip 1*-Zemin, *Tip 2*-İki Yanlı, *Tip 3*-Paralel, *Tip 4*-Tek Yanlı, *Tip 5*-Üç Yanlı başlıklarıyla kategorize edilmiştir. İlk olarak belirtilmelidir ki bu tiplerin Myra'daki dağılım ağırlıkları incelendiğinde belirli bir plan tipinin özel olarak bir cephe tipiyle bir arada kullanıldığını gösterebilecek anlamlı bir örüntü bulunmaz. Bu plan tiplerinin Myra'daki kullanım sıklığı daha ilk bakışta, mezar odası plan tercihinde ölü yatağı sayısının önemli bir ölçüt olduğunu göstermektedir. Nitekim diğer planlara nazaran azami sayıda ölü yatağının varlığına olanak sağlayan *Tip 5*-Üç Yanlı mezar odası planı oldukça yaygındır. İstatistik, kentte yalnızca 2 adet *Tip 1*-Zemin düzeninde olmak üzere, en az iki yatak barındıran planlar olarak *3* adet *Tip 2*-İki Yanlı; 6 adet *Tip 3*- Paralel ve 16 adet *Tip 4*-Tek Yanlı düzendeki mezar odalarına karşın 42 adet mezar odasının en az üç ölü yatağı barındıran *Tip 5*-Üç Yanlı düzenlemeye sahip olduğunu gösterir. Genelde daha sonraki genişletme çalışmalarının ortaya çıkardığı karma düzenlemeler (*Tip 3-5, Tip 4-5*) söz konusu olduğunda ise *Tip 5* planlı mezar

odalarının 54'e ulaşan sayısı işlevsel bir tercihi, aile fertlerinin kullanımlarının yansıması olarak Likya kaya mezarı odalarının arkitektonik geleneğini belirler. Öyle ki bu tipin Myra'daki toplamı aynı şekilde Limyra'daki "U-formlu" üç tipin sayısal ağırlığı (% 65) ile çok yakın bir oranı (% 64) gösterir. Kayadan çalışılmış herhangi bir ölü yatağı barındırmayan *Tip 1-Zemin* planının ise Myra'da yalnızca iki kaya mezarı odasında rastlanılması, Likya kaya mezarı geleneğinde aile kullanımının yaygınlığı da göz önüne alındığında, bu tür düzenlemelerin genel olarak kayadaki arızalar ya da komşu mezarlarla konum ilişkisinden doğan teknik zorunluluklar nedeniyle oluştuğu söylenebilir. Dolayısıyla bu tip mezar odalarında, Patara Oygu mezarlarında olduğu gibi ölünün doğrudan zemine yatırıldığı bir uygulamadan ziyade genellikle bağımsız üretilmiş ölü yataklarının bu iş için kullanıldığı kabul edilmelidir. Zira bu tespitlerin geçerliliği Myra örnekleri *DN.25* ve *BN.86* açısından sınanabilir durumdadır.

Myra'daki 101 mezar odası yükseklik, kayadan ayrışma ve diğer biçimsel özellikler bakımından farklılaşarak tekrar eden 249'u aşan sayıda ölü yatağı içermektedir. Bunlar, *Seki Tipi, Niş Tipi, Sedir Tipi, Bank Tip*i ve *Kaya Lahdi* olmak üzere 5 tip altında değerlendirilmiştir. Seki tipi ölü yatakları, *Tip 5* planlı mezar odası düzenlemelerinin Myra'daki ağırlığına paralel olarak sık tercih edilen biçimler olarak öne çıkar. Nitekim bu alçak yataklar Likya kaya mezarı odalarının erken oluşum biçimi olarak kabul edilen *triclinium* plan tasarımıyla ilişkilidir. Diğer yandan kaya mezarı odalarında *Seki Tipi* alçak ölü yataklarının karşılayamadığı ölü huzurunun sağlanmasına yönelik artan ihtiyacın bir karşılığı olarak Myra'da en az 49 adet mezar odasının, zeminden yüksek ve aynı zamanda yalıtıma yönelik tasarlanmış *Sedir Tipi, Bank Tip*i, *Niş Tipi* olarak kategorize edilen diğer yatak türlerini barındırdığı tespit edilmiş, dolayısıyla bu mezarların söz konusu talep doğrultusunda planlandığı ve/veya karma tipli plan gösteren bazılarının daha sonra tadilata uğramış olabilecekleri ortaya konmuştur. Ölü yataklarının yüksek fiziksel konumları ile alınan önlemler özellikle *Niş Tipi'*nde yaygın bir uygulama olarak karşımıza çıkan yatakların kenarları boyunca açılmış bağlantı yuvalarından hareketle hücre önlerinin tamamen kapatıldığını gösteren uygulamalarla güçlendirilmiştir. Mezar odalarında yapısal olarak rezerv alanların oluşumuna, yani kişileştirmeye dair en önemli dokunuşlar, çoğu *Niş Tipi* ve bazıları *Sedir Tipi* ölü yataklarının, kabartma ile işlenmiş yatak örtüsü, döşek, çerçeve, ayak gibi özelliklerinin tümü ya da birkaçıyla bir *kline*yi taklit etmeleridir. Myra'daki iki örnekle ortaya konan biçimiyle Likya'da oldukça az sayıda kullanılmış olan kaya lahitleri ise aynı yaklaşıma dair farklı bir çözüm oluşturur. Bunların nadirliğinden ziyade Likya'da ve Myra'da Likçe yazıtlarda "lahit" anlamına gelen *tezi* kelimesiyle belirtilen -olasılıkla yatak önlerinin

kapatılmasıyla da ortaya çıkan biçimi de karşılayan- ve geride kalan yapısal izlerden birer modüler ölü muhafazası olduğu anlaşılan tasarımlar bulunmaktadır. Bu hibrit sistemlerden başka, Myra'daki bazı kaya mezarı odalarında duvar yüzlerine ve zemine işlenmiş, özellikleri bakımından çeşitlilik gösteren yuva, kanal, destek sekileri vb. gibi birçok düzenlemenin bağımsız biçimlendirilmiş ölü yataklarının montajına yönelik kullanıldıkları hipotetik olarak gösterilmiştir. Kentte en az 7 mezar odasında açıkça tanımlanan bu izlerin montaja ve kaya bağlamına yönelik 4 farklı gruplaşma gösterdiği belirlenmiş, buradan hareketle birlikte çalışan birimlerin kendi içerisindeki uzam ilişkileri değerlendirilerek bu gruplardan her birine karşılık bağımsız üretilmiş ölü yatağı rekonstre edilmiştir.

Çalışmanın ana eğilim alanlarından bir diğerini genelden özele; nekropollerden kaya mezarlarına uzanan bir çözünürlükte ölümün kentsel peyzajı, alandan mekâna ve birimlere kadar konum seçimi ve ilişkileri; oluşum aşamaları, malzeme seçimi ve işçilik tekniklerinin detaylı incelemeleri oluşturdu. Elde edilen veriler Myra'da kayalıkların nekropol alanı olarak seçilmesinden bir "kaya kentine" dönüşümünü farklı teknik aşamalarıyla ortaya koyarak sürece dair bir senaryo oluşmasına izin verdi. Buna göre kaya mezarlarının toplandığı, Doğu – "*Nehir"*- Nekropol, Güney Nekropol ve Batı –"*Deniz"*- Nekropol olarak adlandırılan kentin üç mezarlığının, masif bir kayalığın Demre ovasına uzanan izole bir kısmında, birbirine yakın fakat farklı yönlere bakan kaya yüzlerinde, tepede akropol yerleşimi ve özellikle kayalığın doğu-güney ve arasındaki yamaçlar üzerinde kalıntıları açıkça izlenen kentin sivil ve kamu mimarisiyle bağıntılı bir konum ilişkisi içerisinde olduğu görülür. Bu anlamda araziye uyum gösteren yerleşim tasarımının belirleyiciliğinde kentsel alanlar ardışık olarak sıralanmış, bu organizasyonda nekropoller akropol yamaçlarında yer tutmuştur. Bunların fiziksel ilişkileri akropolün güney ve bugün bir kısmı izlenebilen kuzey yamaçlarından kentsel alanları yatayda kat eden akslara bağlanarak trafiği bir döngü içerisinde düzenleyen kent içi ana yol ağı ile sağlanmıştır. Nekropol içi ulaşım söz konusu olduğunda ise mezarların gruplaşma biçimleri belirleyicidir ve Myra'daki araştırmalar nekropollerin, genel olarak mezar gruplarının yanal ve yukarı yönlü ilerlemiş bir konumlanma süreci ile genişlediğini göstermiştir. Bu durum Likya'daki tüm kaya mezarı nekropollerinde olduğu gibi seçilen kayalığın topoğrafyasıyla karakterize olur. Örneğin Ksanthos'un kuzey nekropolisinde ya da Limyra Nekropol II-III-V'de kayalık arazinin az eğimli yapısı daha serbest; yatayda genişleyen; ayrışmış bir mezar topluluğu oluşmasına sebep olmuşken Myra'da Doğu ve Batı Nekropol kayalıklarının dik karakteri çok sayıda mezarın üst üste ve yan yana konumlandığı merkez bir grubun oluşmasına sebep olmuştur. Özellikle bu iki nekropolde genel olarak bir dizi mezarın oluşturduğu teraslar aşağıdan yukarı doğru aralıksız kayalığa yayılır. Güney Nekropol ise

geniş bir kayalığa sahip olmasına rağmen kayaç yapısının döküntüler ve derin çatlaklarla beliren zayıf yapısı nedeniyle çok daha az kaya mezarı içerir ve bunlar birkaç gruplanma ile birlikte dağınık halde bulunurlar. Böylesine bir düzenlemede ulaşım ağı mezar teraslarına elverişli noktalardan bağlanan, yer yer basamaklarla donatılmış ya da bütünüyle kaya merdivenlerinden oluşan yollarla oluşturulmuşken, örneğin Doğu Nekropol'de karşılaşıldığı gibi çeşitli nedenlerle kayalığın erişim zorluğu gösterdiği noktalarda kayaya sabitlenmiş ahşap bir strüktüre sahip olması beklenen yapılar ile desteklenmiştir. Diğer yandan elverişsiz koşulların bulunduğu durumlarda mezarların yer seçiminde merkez grubun yakın çevresinin tercih edildiği görülür. Çoğu zaman da pek çok açıdan nitelik kazandırılmış mezarların grubun kenarlarında ya da grubun dışındaki uygun alanlarda mesafeli bir yer tuttuğu saptanmış, bu gibi durumlar için kendilerine özel yollar oluşturulduğu görülmüştür.

Nekropol gözlemleri dikkat çekici bir inşa sürecinin varlığını ortaya koydu. Yollar, teraslar, ön alanlar, mezar fonları, mezar cepheleri ile odaları ve hatta arada kalan kayalıklarda yer yer göze çarpan tüm izler ve onları oluşturan aletlerin ilişkisini içeren işçilik farklılıklarının tespiti, ilk defa zaman açısından doğrusal bir akış halinde pek çok detayıyla sıralayabileceğimiz bir inşaat sürecinin anlaşılabilmesine olanak sağladı. Bu bağlamda inşaat sürecinin ilk adımını mezar yerinin saptanması oluşturur. Yapı işçileri, alana ulaşmalarının ardından, özellikle dik yüzlerdeki girişimlerde çalışma düzenine yönelik -daha sonra mezarın ön alanı olarak kullanılacak- ortamı hazırlarlar. Zira ikinci aşamada kaya mezarı cephesinin işlenmesi sırasında bu ortam kullanılır. Nitekim Myra'da pek çok mezarın, önde taban düzlemi üzerinde ve yanlarda mezar cephesinin kaya fonunda, bir inşa iskelesinin kurulumuna imkân tanıyacak biçimde birbirini karşılayan yuvalar açıldığı tespit edilmiştir. Mimari elemanların kaya yüzüne oyulmasıyla cepheyi çevreleyen kaya yüzü de özellikle yanlarda ve alt kısımda oyularak geriye ittirilmiş olur. Böylelikle geniş ya da dar, yanlarda düşey konumlanan kaya duvarları ve eşik önünde de ondan daha alçakta fakat ileride kalan bir ön alan oluşur. Bu alan daha önce belirtildiği gibi gerektiğinde inşaata ilişkin bazı ihtiyaçların kolayca gerçekleştirilmesine ve elbette ölünün mezar içine sokulmasına olanak sağlar. İnşaat sürecinin bir parçası olarak oluşan bu seki ya tamamen tıraşlanarak cepheyi çevreleyen kaya yüzüne dönüşür ya da ölü töreni veya anma gibi bazı pratiklere alan sağlayan bir mekân karakterine kavuşma potansiyelindedir. Zira Myra'nın tamamlanmış ve korunmuş mezarlarının tümünde ortalama 0.30 m enli birer seki biçiminden 10 m^2'yi aşabilen mekânlar şeklinde düzenlenmiştir.

Myra'da tamamlanmamış cephe örnekleri yapı elemanlarının yukarıdan aşağıya ilerleyen bir sırayla işlendiğini göstermektedir. Öncelikle işlenecek mezar cephesinin kabaca

belirlenmiş sınırları içerisinde kalan kaya yüzü balyoz, külünk gibi aletler kullanılarak hazırlanır; murç ve/veya külünk gibi sivri uçlu taşçı aletleri kullanılarak kaya yüzeyi düzeltilir ve cephe mimarisinin ana elemanları ayrıntıdan uzak biçimde rölyeflendirilirler. Çalışmalar cephe elemanlarının hassas açılarla dengeli bir biçime kavuşturulması ve yüzey dokularının düzgünleştirilmesi ile birlikte ilerler. Sık aralıklarla konumlanan aynı zamanda kısalan ve daralan oluklarla kaplanan yüzeyler noktasal oyuklar biçiminde işlenerek gittikçe daha küçülen yumrulu doku nihayetinde pek çok kez beş ila yedi adet arasında değişen sayıda dişlere sahip taraklarla ızgara biçiminde işlenerek yüzeyin düzgünleştirilmesi, yumuşatılması sağlanır. Myra'daki çoğu kaya mezarında, yöreye özgü olması muhtemel bir –atölye özelliği ?- uygulama olarak yapı elemanlarının pürüzsüz bir bantla çerçevelenmesiyle işlem son bulur. Mezar cephelerinin oluşturulmasında söz konusu olan yontu aletlerinin yanı sıra mimari elemanların farklı eksen ve açılar ile biçimlendirilmiş olması bu iş için çeşitli ölçüm aletlerinden faydalanılmış olduğunu düşündürmektedir. Nitekim Myra'da Likya cepheli bir kaya mezarının düz damı cephe yüzünde tespit edilen referans çizgileri yuvarlak kiriş dizisinin biçimlendirilmesinde pergelin kullanıldığını göstermiştir. Pek çok yarım işçilikli örnekten anlaşılabileceği gibi mezar odasının oyulması işlemi ise kapı kasetinin belirlenmesiyle birlikte başlamakta ve cephe çalışmalarının ilerleyen kısmıyla paralel olarak yürütülmekteydi. Bu aşamada kaya, külünk ya da kalın uçlu murçlarla yontularak, her iki yana doğru verev biçimde genişletilmekte, uygun çalışma genişliğine ulaşılması ile iş akışı dikey seviyelerin oluşturulması ve kapı bloğu, ölü yatakları gibi donanımlara ait referansların belirlenmesiyle ilerlemekteydi.

Myra'daki 104 adet kaya mezarı içerisinde, mezar odaları oluşmamış ya da dolgu nedeniyle tespit edilememiş olanlar dışındaki 98 adet mezar cephesi ardında; dördünde ikişer adet olmak üzere toplamda 102 adet mezar odası incelenmiştir. Odalar, konum ve boyutlar açısından standart bir düzen göstermezler. 10 m^2'yi aşan birkaçı dışında, genelde 3 m^2 ile 9 m^2 arasında değişen kullanım alanlarına sahiptir. Genellikle bu mezar sahibinin istekleri yanı sıra işlevsel gereklilikler, kaya işçiliğinin doğası, kayanın yapısal özellikleri, cephe tipi ve boyutları ile komşu mezarların yerleşimiyle ilişkilidir. Her durumda gerçekleştirilememiş olsa da giriş-cephe eksenlerine uyumlu bir konumlandırma; küçük boyutlu cephe tipleri dışında cephe boyutlarını aşmamayı gözeten bir eğiliminin varlığı açıktır. Mezar odalarında duvar yüzeyleri çok kısıtlı sayıdaki örnek dışında, cephede ulaşılan detaylı işçilik standartlarını göstermez. Cephenin kayaya incelikle işlenmiş mimari tasarımının aksine mezar odalarında kayaya yansıtılmış herhangi bir taklit strüktür-yapı örgesi de görülmez. Sonuçta bu aşamada genel olarak duvar yüzeyleri kalın ve ince uçlu murçlardan oluşan bir alet takımının

kullanımıyla, kaba yumrulu dokulardan ince yumrulu dokular arasındaki görünümlerle karakterize olur. Yine de Myra'da bireysel konumları, cephe mimarileri yanı sıra, yazıt ve kabartma gibi nitelikler bakımından öne çıkan iki kaya mezarının -*DN.17* ve *BN.97*- odalarında, ahşap bir sisteme ait iskeletin kurulumu için sistematik olarak açılmış kiriş yuvaları, kaba doku işçiliği gösteren bu tür duvarların tercihen örtülebileceğini göstermektedir. Zemin ise diğer yüzeylere nispeten daha ince bir işçilikle, dengeli bir satıh oluşturur. Ölü yataklarından ayrı bir alan karakteri kazanmış olmalarıyla defin görevlilerinin oda içerisinde rahat hareket edebilmelerine olanak sağlarlar. Bu anlamda mezar odası zemini "hareket alanı" olarak adlandırılabilir. Bu alanlar ölü yataklarının tip ve yerleşimine göre genişler, biçimlenir. Eğer, *triclinum* düzende yerleşik ölü yatakları, iç eşik seviyesinde ya da altında konumlandırılmış ve bu yapı giriş tarafında iç eşik ya da dar bir basma alanıyla (yaklaşım zemini) sınırlanırsa, hareket alanı ortada oluşan derin zeminli, genellikle kare oranlı dörtgen alanlar olarak ayrışır ki bunlar hareket çukuru olarak adlandırılabilir. Mezar odalarında ölü yataklarının konumlanmasına ilişkin sınırlı düzenleme seçeneklerine rağmen yatakların biçimlenmesi mezar sahibinin ihtiyaç ve beğenilerine daha açık bir durum sergiler. Bunlar iç eşikten alçakta, iç eşikle eş düzlemde ya da ondan yüksekte yer alabilirler. *Tip 2, Tip 3* ve *Tip 5* düzenleri söz konusu olduğunda, ölü yataklarının kendi grupları içerisindeki yatırma düzlemleri genellikle birbirlerine eş ya da yakın yüksekliktedir. *Tip 2* ve *Tip 5* düzeninde kayadan oyulmuş seki, bank ya da sedir tiplerinden oluşan eş düzlemli gruplar içerisinde bireysel ayrışmayı sağlayacak herhangi bir organik düzenleme genellikle yoktur. Yine de bu duruma istisna oluşturan az sayıda örnek bulunur ki bunlar köşelerde oluşan kare alanların bir miktar yüksekte bırakılması ya da kolon şeklinde biçimlendirilmesiyle oluşan ayırıcılar ya da yatak çevresini dolaşan alçak bir çerçeve gibi işçiliklerle bireyselleşir. Aynı zamanda, köşelerde oluşan kare alanlar ya da genişlik ve boyda standart yatak ölçülerine göre daha küçük boyutlu düzlemler gibi oluşumlar mezar hediyelerinin konulması için düzenlenmiş olmalıdır. Kayadan oyulmuş olan yatakların düşey ve yatay yüzeyleri taşçı aletlerinden geride kalan az ya da çok kaba bir yüzeyle karakterize olur. Buna nispeten yatırma düzlemleri bir miktar daha ince işlenmiştir ve genelde dengeli bir satıh sunarlar. Genişlikleri 0.43 m ile 1.24 m arasında; boyları 1.70 m ile 2.69 m arasında değişkenlik gösterse de genellikle 0.50 m ile 0.69 m arasında genişliğe ve 1.92 m ile 2.20 m arasında boya sahiplerdir. Bazıları kabartma ile işlenmiş yalın, sığ birer çerçeve ile vurgulanmıştır. Bu süslemeler niş tipi bir yatağın dış kenarları boyunca vurgulu bir biçimde yer alabilir; sedir ya da bank tipi yataklarda ise çeşitli biçimlerde, yatırma düzleminin dış uzun kenarı cephe yüzü boyunca da uzanabilmektedir. Özellikle sedir ve niş tipi yatakların bazıları bacaksız bir kline

çerçevesini ve/veya döşeğini andırır biçimde işlenerek süslenmiştir. Myra'da kline yapısallığı gösteren ölü yatakları içinde az sayıda sedir tipine karşın niş tipi kaya yatakları çoğunluğu oluşturur. Bunlar yalnızca çerçeve, bacak gibi yapısal özellikler göstermekle birlikte bazı hallerde döşek, yatak örtüsü gibi tekstil aksesuarları da görünüme eklenmiştir. Kline yapısallığı gösteren niş tipi kaya yatakların tümünde hücre cephelerinin kapatılmış olabileceğini gösteren düzenlemeler bulunur.

Myra'da, 18 adet kaya mezarı, aynı aks üzerinde yerleşik dış cephe ile bir iç cephe (mezar odası cephesi) arasında yer alan bir giriş mekânı ile birlikte tasarlanmıştır. Bu çalışmada sofa olarak adlandırılan bu mekânlar, Likya kaya mezarlarının yalnızca *III. Grup'*u içerisindeki, kaset ve/veya kat sayılarının artmasıyla yatay ve dikey uzamda genişleyen cephe tiplerine özgü bir tasarım olarak, dış cepheleri çoğunlukla iki katlı-üçer kasetli düzenlenmiş kaya mezarlarında bulunur ve bunu iki katlı-ikişer kasetliler ve ardından iki kasetliler izler. Mezarların dış cephesi, strüktürü arasındaki boşluklardan sofaya geçiş sağlar ve örtü konstrüksiyonu dışında, kapalı kasetleriyle genellikle mezar odası cephesinde tekrar edilir. Böylelikle dış ve iç cephe yapısal bütünlük içerisinde birbirine bağlanır. Myra'da ana cephe ardında birden fazla mezar odası söz konusu olduğunda, kente özgü olarak odaları çevresinde toplayarak farklı eksenlerde konumlanmasına olanak sağlar ve onlara önlerinde ortak kullanılan bir mekân sunar. Öyle ki Myra'da çift odalı mezarlar, arka arkaya sıralı yerleşen bir örnek dışında genelde sofalı planla bağlantılıdır. Bu planda iç cephe ardında yan yana konumlanabildikleri gibi birinin iç cephe ardında ve diğerinin sofa yan duvarına açılmış bir kapı ardında yer aldığı bir düzenleme içerisinde de olabilirler. Bir sofa ve etrafında ona açılan odaların düzenlenmesi, özellikle farklı eksenlerdeki yerleşim söz konusu olduğunda Batı Anadolu konut mimarisinin, *prostas* planı ekseninde arkada yer alan *oikos* ve yandan eklemlenen *andron*lu konut tipini hatırlatır.

Likya'da kaya mezarları, cephe tipleri ile bağlantılı olarak değişen dört farklı -*Likya*; *İyonik ve/veya Dorik*; *Yalın*- kapı görünümüne sahiptirler. Myra kaya mezarlarında da gösterdikleri cephe tipleri dâhilinde bu genel tarzlara uyan kapılar kullanılmıştır. *I. Grup* ile yalın girişlere sahip *II a* cephe tipi dışında kalan tüm gruplarda, giriş açıklıkları mimari görünümün yapı elemanlarıyla çevrelenerek kapı olarak vurgulanmıştır. Bunlar istisnasız tek bir kısa cephede yer alırlar ve giriş açıklıkları düşey yerleşik dikdörtgen biçimlidir. Tapınak mimarisinin -*IV. Grup*'un bazı alt tipleri ve *V. Grup*- cephe görünümlerine sahip mezarlarda kapılar kural olarak düşey simetri eksende, merkezi konumda yer alır. Likya cephesinin mimari özelliklerini yansıtan kaya mezarlarında ise giriş açıklığı eşik kirişi düzleminde yatay dizide tekrarlanan kasetlerden herhangi birinde yer alabilir. Myra'da kapının

konumlandırılması açısından değerlendirilmeye uygun 75 adet mezar cephesinin 34'ünün sağ, 27'sinin sol ve 14'ünün ortada yer alan kasetlere açılmış girişlere sahip olduğunu ortaya koyan istatistik kapı kasetinin seçiminde standart bir kuraldan söz edilemeyeceğini gösterir. Cephe tiplerinde dolayısıyla kapı görünümlerinde farklı tarzlara ve onların açıklık boyutlarının çeşitliliğine rağmen, kaya mezarı odaları girişlerinin örtülmesinde yalnızca Likya'nın sürgülü sistemi kullanılmıştır. Bu sistemin işleyiş ilkeleri, daha önceki temel açıklamalar aksine Myra'da ayrıntıda çeşitlenen işleyiş özellikleri, iç dekorasyon tasarımıyla –mezar odası ve yatak tipleriyle- bağlantılı oluşumları da dikkate alınarak bağlamlara oturtuldu.

Myra'da mezar mimarisi üzerinde bulunan kabartmalar cephe işleme sürecinde mimari elemanların yapısal ilkelerinin oluşumuna uygun bir zamanlamayla oyulmuşlardır. Öyle ki bu süreçte, kaya mezarlarının hiçbirinin bütüncül mimariye ilişkin alışageldik yapı özellikleri etkilenmemiştir. Kabartmalar cephe mimarisi yüzünde, mezarın dış çevresinden sofa mimarisine yayılan yer tutuşları ile ait olduğu mezarla açık bir şekilde ilişkilendirilmiş, bu ilişki birçoğunun yapım sürecinin başında belirlenmiş bir tasarımın öğeleri olarak planlamaya dâhil edildikleri sonucunu doğurmuştur. Yine de söz konusu edilen eş güdüm, üç kaya mezarındaki durum açısından sorgulanabilir niteliktedir. Zira bunlarda kabartmaların daha geç üslup özelliklerine eklenen mezarın mimari bağlamı içerisine zorlanarak sokulmuş olmaları ve sıra dışı konumları söz konusudur. Bu özelliklerin, ilerleyen araştırmalarla bölge açısından tekrar eden veri bütünlüğüne ulaşması durumunda diğer ölçütler yanı sıra tarihlemede yardımcı bir –*terminus*- unsur olarak değerleneceği açıktır. Myra'da bulunan kaya mezarı kabartmaları neredeyse serbest bir yontu biçiminde çözünmüş birkaçı dışında genellikle alçak kabartma olarak oyulmuşlardır. Sahne fonlarının oluşturulmasında, mimari yüzeylerin işçiliğinde çoğu kez çizgi-oluklu taramalı doku, daha pürüzsüz bir yüzey elde etmek adına ileri bir işlem görür; dişli tarak işçiliğinden kalan oluklar arasındaki taşkın hatlar bu aşamada düz keskilerle tıraşlanmasının ardından törpülenerek daha pürüzsüz yüzeyler elde edilmiştir. Figürler ise her durumda pürüzsüz ve yumuşak bir yüzey işçiliği ile karakterize olur. Bunu sağlayan, kendini yüzeylerde bir birini kesmeyen akıcı izler biçiminde gösteren törpü işçiliği yanında zımparalanmış yüzeylerdir.

Myra kaya mezarı nekropollerinde14'ü Likçe ve 10'u Eski Yunanca olmak üzere toplam 24 adet yazıt bulunur. Bunlar 22 adet mezar cephesi üzerinde yer alırlar. Bunlar arasında daha önce E. Kalinka'nın Löwy ve Studniczka tarafından Myra'nın batısında kayda

geçirilmiş olduğu bildirilen[901] fakat daha sonraki araştırmacılar tarafından hangi mezara ait olduğu tespit edilemeyen *Musχχa oğlu Upazi* adının geçtiği Likçe yazıtın (TL93) Batı Nekropol merkez grubunun dışında, batı uçta tek başına konumlanan *BN.102* No.lu, iki katlı-üç kasetli Likya cepheli bir kaya mezarına ait olduğu tespit edilmiştir. Myra kaya mezarı yazıtları, cephe ve planda (sofa ve/veya çift odalı olup olmadığı) -dolayısıyla boyutta- çeşitlilik gösteren kaya mezarları üzerinde uygulanabilir olmalarına bağlı olarak, harfler için metal keskiler ve sözcük ayırıcı noktalar için sivri uçlu murçlar kullanılarak, sıklıkla kat kirişi ya da tavan kirişi yanı sıra köşe dikmeleri ve direkler olmak üzere değişik mimari birimler üzerinde kazınmışlardır. Yazıt konumlarının mezar mimarisiyle birlikte değerlendirilmesi, yazıt içeriğiyle, genellikle doğrudan tek bir mezarın ya da *Hurttuweti*'nin tesisinde olduğu gibi nadiren bir mezar grubunun; *Ddepñnewe* (*DN.29*) örneğindeki gibi birden fazla mezar odası söz konusu olması halinde ise rezerve dair bağıntının oluşturabilmesi açısından önemli bir gösterge sağlamıştır. Likya'da yaygın bir uygulama olarak karşımıza çıkan boyalı yazıtlar ile ilgili olarak Myra özelindeki istatistik bu uygulamaya tabi tutulan tüm örneklerin yalnızca Likçe yazıtlardan oluştuğunu göstermiştir.

Myra'da birçok kaya mezarının oluşturulmasında geçerli olan iş akışına, ancak birkaç seçkin mezarda nadiren uygulandığı tespit edilen, örneği bulunmakla birlikte estetikten daha ziyade onarım için kullanılan sıvama ile genellikle damda kiriş araları gibi mimari örüntülerin, kabartmaların ve de yazıtların boyanması gibi ileri işçilik evreleri eklenir. Sıvanın genelde –doğa etkilerinden korunaklı alanlarda- estetik amaçla küçük yumrulu-oyuklu bir işçilik ile oluşturulmuş yüzeyler üzerinde kullanıldığı, dolayısıyla seçkin nitelikleri ve tamamlanmış vaziyetlerine rağmen bugün izlediğimiz aksi yöndeki yüzey işçiliklerindeki mimari elemanlara sahip kaya mezarlarının bu durumun hesaba katılarak değerlendirilmesi gerekliliği ortaya konmuştur. Bölgede Ksanthos anıtlarıyla birlikte Likya taş mimarisinde kaya mezarlarının boyanmasına dair bilgilerimiz açısından en tatmin edici örnekler olan "Resimli Mezar" - *D.24* ile *DN.37* ile *BN.68* No.lu Myra mezarları mimariden kabartmalara ve renkli çizimlere uzanan bir çeşitlilikte kendi durumlarına özel bir boyama programını yansıtmaktadırlar. Bu çalışma ile gerçekleştirilen gözlem ve analizler neticesinde söz konusu kaya mezarlarındaki boyalı alanların renk ve motif düzenleri hakkında yeni bilgi ve öneriler ortaya konulmuş olmakla birlikte, kısmi de olsa dış cephelerin de renklendirilmiş olmasının Myra'da yaygın bir uygulama olduğu birçok boyalı kaya mezarının tespitiyle kanıtlanmıştır.

[901] TAM, TL 93: 71 vd.

Likya'da özellikle bugünkü görünümleri üzerinden "*Güvercin Yuvası*" olarak anılan kaya mezarı tipi ile ilişkisi kurulan, fakat onlara nazaran kaya odalarının boyut ve donanım özellikleri ve bunun dışta bağımsız olarak biçimlendirilmiş mimari bir strüktür ile karşılandığı cephe tasarımları açısından diğer kaya mezarı tipleri ile benzeşmelerinin yanında farklı bir uygulamanın varlığını ortaya koyan mezarlar, Myra'da özellikle *BN.91* ve *BN.89*'un sağladığı verilerin ışığında Likya'da kaya mezarı oluşumunda alternatif bir inşa tekniğine atıf yapan "Giydirme -*Montaj*- Cepheler" başlığı ile adlandırıldı. Bu anlamda her iki kaya mezarı için de söz konusu olan cephe mimarilerine ait görünümün oluşturulmasında, birimlerin kayaya oyularak biçimlendirilmeleri yanı sıra, olasılıkla kaya arızalarından kaynaklanan olumsuzluklar nedeniyle bunun mümkün olmadığı kesimlerde kalan diğer kısımların, bağımsız üretilerek cepheye bütünleştirilmesine dayanan iki farklı tekniğin ustalıkla kullanılmış olmasıdır. Tekniğin, yalnızca geride kalan kaya yüzlerine açılmış çeşitli bağlantı ve oturma donatılarından yola çıkılarak tahlil edilmesiyle, bu mezarlara ait yapı öğeleri bir iz düşüm düzleminde tamamlanarak cephe mimarilerine ait yeniden kurma önerileri sunulmuştur. Böylesine büyük ölçeklerde ustalıkla uygulanan bu teknik aynı zamanda Myra'daki birçok kaya mezarında doğal ya da yapay sebeplerle ortaya çıkan çok çeşitli arızaların yamanarak ya da tamamlanarak onarımı gibi daha küçük fakat incelik gerektiren işlerde de başarıyla kullanılmıştır.

Myra nekropollerine dair yukarıda sunulan teknik gözlem ve değerlendirmeler, Likya'da kaya mezarlarıyla karşımıza çıkan geleneğin bir yandan ustalık gerektiren niteliklere, emeğe ve paraya, dolayısıyla belli oranda organize bir sistemin ortaya konabileceği toplumsal bir motivasyona dayandığını bir kez daha göstermektedir. Bu istencin oluşmasında temel itki elbette Likya'da sosyal, ekonomik ve hatta yerel etkenler altında ölümün zaman içerisindeki algılanışıdır ve bu bugün ölüm mimarisinde, kabartmalarında, mezar buluntularında ve yazıtlarda fiziksel olarak sadece küçük parçalarını görerek anlamaya çalıştığımız ölüme dair tüm uygulamaları, ölüm geleneklerini biçimlendirir. Bu anlamda mezar yazıtları Likya'da olduğu gibi Myra'da da ölüm mimarisinin algılanışı, işlevi hakkındaki değinileriyle yol gösterici olabilecek bazı terimler içerir. Myra yazıtlarında, Likçe'de daha özelleşmiş bir yaklaşımla özellikle kaya mezarı için sıklıkla kullanılan *Xupa* ya da kökeninde "ev" anlamı bulunan *prñnawa* terimleri istisnasız geleneksel cephe tiplerine sahip III. Grup mezarları tanımlar ve Eski Yunanca'da *Μνῆμα* / *μνημειον* terimleriyle karşılananlar genelde geleneksel cephe tipleri olsa da bu kelimeler bölge genelinde ayrım göstermeden farklı mezar türleri üzerindeki yazıtlarda da okunabilmekte, dolayısıyla mezar mimarisi açısından bir özelleşme anlamı içermemektedirler. Likya mezar yazıtlarındaki

formülde, mezarın kendisine ilişkin mülkiyet ilanının gereği olarak kullanılan bu terimlerin yanı sıra mezar sahibinin, defnedilecek diğer kişiler arasındaki fiziksel konumunu, üst mezar, mezar odası ya da bir ölü yatağına yahut lahit vb. gibi sınırlanmış bir rezerv alana işaret ederek belirten terimler de bulunur ki bunların pek çok durumda ilişkili oldukları kaya mezarlarının plan ve donanım özellikleri ile eşleştikleri Myra'da arkeolojik olarak gösterilmiştir. Kelimelerdeki özelleşmeler Likya'da ve Myra'da kaya mezarlarının genel kullanım biçimi ile ilişkilidir. Zira Likya sepulkral yazıtlarında mezar mülkiyeti, genelde tek bir (genellikle erkek) bireyle tanımlanır ve çoğu durumda kullanım hakları öncelikle eş ve çocuklardan oluşan aile üyelerini; bazı örneklerde ise yakın akrabaları içerecek şekilde düzenlenebilmektedir. Bu iradenin ölü huzurunu bozma girişimlerine karşı korunması, yazıt formüllerinin bir parçası olarak sivil ve/veya dini bir otoritenin yetkisi altında cezai, ahlaki yaptırımlar içeren talimatlarla garanti altına alınır. Bu yapılanmalar arasında bir tür mezarlık hizmetinin kurumsal sağlayıcısı olarak ağırlıkla Batı Likya'da kaydedilen "*miñti*" (Likçe) - "*μίνδις"* (Eski Yunanca) Myra yazıtlarında rastlanılmamakta bunun yerine, 14 adet Likçe yazıtın 7'sinde cezaya yetkili makamlar olarak (*tijai*) *itlehi trm̃mili / itlehi –qanti- trm̃mili huwedri / Trqqas ve mahai huwedri* okunmaktadır.

Eldeki sınırlı veriler Likya'da ölüm uygulamalarının önemli bir parçası olan cenaze sürecini ancak geniş boşluklar bırakarak tanımlayabilmemize yol açar. Antik kaynaklar Likya'da kadın kıyafetli ağıtçı erkeklerin söz konusu olduğu ve anlaşıldığı kadarıyla yas olgusunu dışa vuran bir geçiş törenine ilişkin kısa bir anlatıya değinir. Böylesine bir ritüelin, Likya açısından temsiliyeti kanıtlanamasa da temelindeki duygu durumunun arkeolojik kanıtlarını Likya kaya mezarı kabartmalarında sıklıkla işlenen cenaze yemeği sahnelerindeki hüzünlü kadın ikonografisi oluşturur. Diğer yandan belki de Myra'da tasvir edilen ölü yemeği sahnelerinin ikisinde (*DN.24* ve *DN.37*) ölü fonlarının kırmızıya ve geride kalan eşrafın maviye boyanmış bir fon önünde yer alması düşüncede ölü ile arkada kalan hayat arasındaki fikirsel bir mekân ayrımının göstergesidir. Nitekim bu resim Likya kültüründe mezar sahibinin, hiçbir şekilde ölümün doğrudan, gerçek fiziksel etkileri ile tasvir edilmeyişi geleneği ile de uyum içindedir. Dolayısıyla söz konusu bu tasvir geleneği nedeniyle Likya'da cesedin mezarlığa ya da mezara nasıl ulaştırıldığı bilgisi hakkında da bir görünüm elde edilemez. Ancak özellikle kaya mezarları söz konusu olduğunda, birçok Likya kentiyle ile birlikte Myra'da da sarp topografyada biçimlenen nekropollere ulaşan şehir içi yollar yanı sıra mezarların nekropol içerisindeki konumları ve onlara ulaşım sağlayan dar ve basamaklı iç yollar gibi fiziksel özellikler göz önüne alındığında bunun sınırları kendiliğinden çizilir. Bu gibi durumlarda cenazenin, nekropol içerisinde basit bir sedyeyle ve şartların el verdiği ölçüde

mezara en yakın noktaya kadar taşınabilmiş olduğunu varsaymalıyız. Zira pek çok Likya kaya mezarı için hiç söz konusu olmayan, hatırı sayılır örnekte de yeterli hareket serbestliği sağlamayan ölçülerde karşılaştığımız ön alanlar gibi diğer faktörler de hesaba katılmalıdır. Bununla birlikte örneğin Myra'da mezar odasına geçiş sağlayan kapıların ortalama genişliği 0.49 m'yi bulur, fakat bunların çoğu 0.34 m ile 0.39 m genişliğe sahiptir. Bu değerler cesedin mezar odasına sokulması sırasında çevrildiğini ve çoğu zaman da kıvrılması gerektiğini göstermektedir ki özellikle ikincisinin ancak "*Rigor Mortis*" (ölü sertliği)'in gevşemeye uğradığı 36. saatten sonraki bir zamanda gerçekleştirilebileceği hesaba katıldığında ölünün tıpkı Antik Yunan'da olduğu gibi 2 gün süren "*Prothesis*" sonrasında, üçüncü günün ilk ışıklarıyla defnedilmek üzere mezarlığa taşınmış olabileceği sonucunu doğurur. Bu aşamada beden mezar sahibinin isteğine göre bazı durumlarda mezar yazıtında kayıt altına da alınarak daha önce ayrılmış olan yatağına yerleştirilir. Kaya mezarları arasındaki pek çok örnekte, yatakların tasarım işlevi öncelikle beden halinde defne yöneliktir. Genel olarak, yetişkin bir insanın ortalama fiziksel özelliklerine uygun boyutlandırılmış ölü yatakları ve bazı örneklerde yatak uçlarındaki baş yükseltileri bedenin uzanır şekilde yatırıldığını gösterir. Ancak Myra'da gösterildiği gibi yatakların düzenlenişine bağlı olarak köşelerde ortaya çıkan ve bir miktar yüksekte bırakılan kare alanların mezar hediyelerinin yanı sıra urnelerin de konulabilmesi için uygun koşullar teşkil etmesi göz önünde tutulmalıdır.

Likya'da mezar başında ya da nekropolde bir cenaze töreninin gerçekleştirilip gerçekleştirilmediği sorusuna güvenilir bir cevap vermek mümkün değildir Buna karşın Likya'da ölü uygulamaları kapsamında libasyon ve de hayvan kurbanı gibi çeşitli sunu törenleri de düzenlendiği bilinmektedir. Ancak Myra'da geniş ve/veya sınırlanmış ön alanları bulunan örneklerde bazı kült performanslarına olanak sağlayacak genişlikte ön alanlar bulunmasına rağmen pek çok örnekte bu tür alanların ya çok sınırlı ölçüler göstermesi ya da hiç bulunmaması böylesine bir kullanımın bölgenin genelindeki durum açısından ortak bir karakter oluşturmadığını gösterir. Bu anlamda kaya mezarları ile bireysel olarak organik ilişkili sofalar, ön alanlar, geniş teraslar gibi sınırlanmış bu gibi mekânlar Myra'daki birçok örnek için ancak periyodik zamanlarda gerçekleştirilen basit bir anma faaliyeti çerçevesinde değerlendirilebilinir. Bu açıdan Myra'da *BN.71* No.lu kaya mezarının sofasında ele geçen krater parçaları, Likya kaya mezarlarında libasyon kaplarının mezar ile olan bulgu durumları açısından sıvı sunu gerçekleştirilen bir törenin varlığını ortaya koyma potansiyeli oluşturmaktadır. Diğer yandan Myra'da -özellikle büyükbaş hayvanların söz konusu olduğu- kurban sunuları, cenaze törenleri gibi daha geniş kapsamlı ritüeller için Doğu ve Batı

Nekropol içerisinde kamunun ortak kullanımına yönelik tasarlanmış iki bağımsız alan bulunmaktadır.

Myra'da, ölü yatağı miktarını göz önünde bulunduran bir hesapla kent nekropollerinin, tek seferde 300'e yaklaşan sayıda bireyin defnedilmesine olanak sağlayacak bir kapasiteye sahip olduğu anlaşılmıştır. Buradan hareketle istatistiki olarak Myra kaya mezarlarının ortalama 3 adet ölü yatağı ile donatılmış olması Likya kaya mezarlarının aile kullanımına dönük karakteriyle uyum içindedir. Zira mülkiyet sahibi olduğu belirgin olan 18 şahıs, kendisiyle birlikte, eş; kardeş; çocuk; anne; damat, torun ve yeğen gibi aile bireylerini bazı hallerde isimleriyle de anarak onlara defin hakkı tanımaktadır. Genellikle şahıs adları yerel isimlerden seçilmiş olmakla birlikte, iki kuşağın izlenebildiği bir yazıtta dedenin yerel ve torunun yabancı bir isim taşıdığı durumlar da bulunmaktadır. Mezar yazıtları çoğunlukla Likya cepheli geleneksel tipler üzerinde bulunur ve Likçe kullanımı ağırlıkta olmakla birlikte azımsanmayacak sayıda Eski Yunanca'nın da kullanılmış olduğu görülür. Bu göstergeler yanı sıra Myra'da bütün içerisinde saf Likya geleneğindeki III. Grup mezarlardan sapan cephe tiplerine sahip kaya mezarı sayısının oldukça az bulunması –ki bu oran geleneksel cepheler lehine yaklaşık 1'e 8'dir- halkın bu kesiminin temsil ettiği kültürel kimliğin, yabancı kültür akımlarından oldukça sınırlı ölçüde etkilendiği anlaşılır. Bu noktada Myra'yı özel yapan, nekropollerinin Likya cepheli kaya mezarlarının dağılımı açısından III. Grup içerisindeki 18 adet alt tipin 10'una ait görkemli cephe tiplerinin çoğunluğu oluşturduğu temsiller barındırmasıyla bölge genelinde benzersiz bir çeşitlilik ve üstün nitelik göstermesidir. Böylelikle Myra'da kaya mezarı sahiplerinden oluşan toplumsal sınıfın ekonomik gücünün yüksek seviyesi ve daha belirleyici bir unsur olarak bu zenginliğin bireyler arasında yaygın olduğu anlaşılmaktadır. Hatta bunlar arasında kendileri yanı sıra yakın aile üyeleri için de ayrı bir mezar ya da tek bir mezar cephesi ardında ikinci bir mezar odası yaptıracak kadar varlıklı bireyler de bulunur.

Likya kaya mezarlarının tarihlendirilmeleri konusunda, göreceli zaman noktaları oluşturulmasını sağlayan unsurların karşılıklı değerlendirilmesi yoluyla genel bir zaman dayanağı oluşmuş durumdadır. Bu bağlamda Phellos ve Çindam'daki örneklerin güvenilir bir biçimde İÖ. 5. yy. tarihlenmeleri, sürecin Likya cephelerinin prototipleri olarak Ksanthos F-G-H anıtlarının hemen sonrasına denk gelen daha erken tarihteki bir geçiş aşaması ile bağlantılı olduğunu göstermekle birlikte, İÖ. 4. yy. Likya'da kaya mezarı inşasının yoğunlaştığı bir dönem olarak genel kabul görmektedir. Myra kaya mezarları bu açıdan bakışta, Likya'daki durumdan farklı bir yansıma sunmaz; bireysel olarak değerlenen mezar kabartmaları ve yazıtlar genel olarak İÖ. 4. yy.dan daha erken bir tarih vermezler. Bunlarla

birlikte Myra'da bu duruma daha çözümleyici katkı sunabilecek, ne ilk gömüye özgün ne de sonraki kullanımlarla ilişkisi sağlıklı kurulabilen eksiksiz bir mezar konteksti de ele geçmemiştir. Bu çalışmada sunulan, örneğin boyama, *kline* bacakları gibi bulgulara dair tespitler ise çoğu durumda daha önce yazıt ya da kabartmalar üzerinden sunulan tarihleme önerilerini doğrular nitelikte İÖ. 4 yy.a işaret etmekte, ancak bazı hallerde ait olduğu kaya mezarları için daha dar bir zaman aralığı önerilmesine olanak sağlayabilmiştir. Diğer yandan Myra kaya mezarlarının iç mekân düzenlemelerine yönelik tipolojik tespitler, mezar odalarının plan ve donanım özelliklerindeki zaman ilintisine dair sistematik bir veri tabanı oluşturarak, kent özelinde bazı mezarların bu açıdan erken özellikler gösterdiğini ve de azımsanmayacak sayıda mezarın ise tadilat geçirerek olasılıkla İÖ. 4. yy.ın 2. yarısında yeniden kullanıldıklarını göstermiştir. Bu çalışmada tüm Likya'yı temel alarak bunun Myra özelinde yansımalarını sunan kaya mezarlarının cephe tipolojisi şu an için sistematik bir zaman eşleşmesi ortaya koyamamış olsa da önerilen sınıflama ölçütleri ile nekropollerin oluşum ve mezarların inşa özelliklerine dair detaylı tespitler, bölgenin geneli açısından bu konudaki mevcut birikime ve benzer yaklaşımı benimseyecek yeni çalışmalardan elde edilecek veriler ile bütünleştirilmesi halinde yeni açılımlar sunmak adına potansiyel taşımaktadır.

K A Y N A K Ç A

Antik Kaynaklar

Herodotos Herodotos, Historiae, *Herodot Tarihi*. (Çev. Müntekim Ökmen), Remzi Kitapevi, İstanbul 1991.

Homeros Homeros, *İlyada*, (Çev. A. Erhat ve A. Kadir), Can Yayınları, İstanbul 2004.

Strabon Strabon, Geographika, *Antik Anadolu Coğrafyası / Geographika.* (Çev. A. Pekman), Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 2000.

Plut. Moralia Plutarch, *Moralia,* Volume II. (Çev. Frank Cole Babbitt), The Loeb Classical Library, Harvard University Press, Cambridge/London 1928.

Val. Max. Valerius Maximus, *Valerius Maximus and the Rhetoric of the New Nobility with an English* Translation. (Çev. by W. M. Bloomer) London 1992.

Modern Kaynaklar

Adak ve Tüner, 2004 Adak M. ve Tüner, N. (2004) "Pygela Doğu Likya Dağları'nda Yeni Keşfedilen Küçük Bir Kent". *ArkSan*, 118: 43-50.

Akşit, 1971 Akşit, O. (1971). *Hellenistik ve Roma devrinde Likya Tarihi*.

Akurgal, 1955 Akurgal, E. (1955). *Phrygische Kunst*. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi yayınları, No.95. Arkeoloji Enstitüsü No. 5, Archäologisches Institut der Universitat, Ankara.

Akurgal, 1983 Akurgal, E. (1983). *Eski İzmir 1, Yerleşme Katları ve Athena Tapınağı.* TTK Basım Evi, V. / Sayı: 40, Ankara.

Akurgal, 1996 Akurgal, E. (1996). "Batı Anadolu'da Konut, Yerlesme ve Kent Planlaması (MÖ. 3000- 30)". Sey, Y. (Yay. Yön.), *Tarihten Günümüze Anadolu'da Konut ve Yerlesme / Housing and Settlement in Anatolia a Historical Perspective*, İstanbul Habitat II, Türkiye ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 122-145.

Akurgal, 2005 Akurgal, E. (2005). *Anadolu Kültür Tarihi*. Tübitak, Ankara.

Alemdar ve Cavlak, 2019 Alemdar, Z. ve Cavlak, M. (2019). "Tıbbi Açıdan Ölüm". Büyükkara, A. M. ve Aksoy, E. B. (Hzl.), *Memento Mori – Ölüm ve Ölüm Uygulamaları*. Ege Yayınları, İstanbul, 603-615.

Arkwright, 1911 Arkwright, W. (1911). "Penalties in Lycian Epitaphs of Hellenic and Roman Times", *JHS* 31: 269-275.

Akerdem ve Kahya, 1995 Akerdem, S. ve Kahya, T. (1995). "Tapınak Gömütler", bkz. F. Işık, "Patara'93". *KST* XVI (II): 258-259.

Alkan, 2013 Alkan, M. (2013). *Klasik Çağ'dan Erken Bizans'a Myra Kenti Ve Teritoryumu.* Yayımlanmamış Doktora Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.

Arslan, 2008 Arslan, M. (2008). "Eurymedon Muharebesi'nden Sonra Aspendos ve Genel olarak Pamphylia'nın Durumuna Bir Bakış", *Adalya,* XI: 49-55.

Arslan ve Tüner, 2016 Arslan, M., Tüner Öner, N. (2016), "Phaselis", H. İşkan ve E. Dündar (Eds.). *Lukka'dan Likya'ya, Sarpedon ve Aziz Nikolaos'un Ülkesi – From Lukka to Lycia, The Land of Sarpedon and St. Nicholas*. YKY, 300-317.

Avcu, 2014 Avcu, F. (2014). *Lykia Bölgesi Mezar Yazıtlarında Mezar Cezaları ve Ceza Tahsilat Kurumları*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.

Atik Korkmaz, 2016 Atik-Korkmaz, S. (2016). "Ana Tanrıçanın Kutsal Alanı: Letoon -Sanctuary of Mother Goddess: Letoon". H. İşkan ve E. Dündar (Eds.). *Lukka'dan Likya'ya, Sarpedon ve Aziz Nikolaos'un Ülkesi – From Lukka to Lycia, The Land of Sarpedon and St. Nicholas*. YKY, 186-205.

Baughan, 2004 Baughan, E. P. (2004). *Anatolian Funerary Klinai: Tradition and Identity*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. University of California, Berkeley.

Bayburtluoğlu, 2003 Bayburtluoğlu, C. (2003). *Arykanda, Yüksek Kayalığın Yanındaki Yer*. Homer, İstanbul.

Bean, 1948 Bean, G. E. (1948). "Notes and Inscriptions from Lycia", *JHS* (Vol. 68): 40–58.

Bean, 1978 Bean, G. E. (1978). *Lycian Turkey: An Archaeological Guide.* Ernest Benn, London.

Becks, 2016 Becks, R. (2016). "Tarih Öncesinde Likya – The Prehistory of Lycia". H. İşkan ve E. Dündar (Eds.). *Lukka'dan Likya'ya – Sarpedon ve Aziz Nikolaos'un Ülkesi / From Lukka to Lycia – The Land of Sarpedon and St. Nicholas*. YKY, İstanbul, 26-35.

Becks ve Polat Becks, 2013 Becks, R. ve Polat Becks, A. (2013). "Girmeler Mağarası-Likya'da Bir Kalkolitik Yerleşimi", *MAKÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* (8): 166-183.

Behrwald, 2000 Behrwald R. (2000). *Der Lykische Bund. Untersuchungen zu Geschichte und Verfassung.* Antiquitas Reihe I, Abhandlungen zur Alten Geschichte 48, Bonn.

Benndorf, 1889 Benndorf, O. (1889). "Über den Ursprung der Giebelakroterion", *ÖJh* (II): 1-51.

Benndorf ve Niemann, 1884 Benndorf, O. ve Niemann G. (1884). *Reisen in Lykien und Karien. Reisen im Südwestlichen Kleinasien. Band I*, Wien.

Blakolmer, 1993 Blakolmer F. (1993). "Die Grabung in der Nekropole V von Limyra – Vorläufige Ergebnisse". J. Borchhardt ve G. Dobesch (Eds.). *Akten des II. Internationalen Lykien-Symposions, Wien 6.-12. Mai 1990, Erganzungsbande zu den TAM Nr.18*, *Bd. II*, Wien, 149-162.

Blakolmer, 1999 Blakolmer F. (1999). "Zum "Grab des Ploutiades" in der Nekropole V von Limyra". P. Scherrer, H. Taeuber, H. Thür, (Hrsg.). *Steine und Weige, Festschrift für Dieter Knibbe zum 65. Geburtstag*, *Sonderschrifften Band 32*, Österrichisches Archaologisches Institut, Wien, 261-268.

Blakolmer, 1999a Blakolmer F. (1999), "Die Nekropole V von Zemuri-Limyra – Neue Grabungsergebnisse". Bk. İşkan ve Işık, 2005: 1-27.

Borchhardt, 1971 Borchhardt, J. (1971). "Ein Totengericht in Lykien, Zum Grabmal des *Xñtabura* in Limyra - mit Beiträgen von G. Neumann und K. J. Schulz". *IstMitt*, (Band 19/20 - 1969/70): 187-222.

Borchhardt, Myra Borchhardt J. (Hrsg. / Ed.). (1975), *Myra - Eine lykische Metropole in antiker und byzantinischer Zeit*, *IstForsch 30*. Gebr. Mann Verlag, Berlin.

Borchhardt, 1978 Borchhardt, J. (1978). "Eine Doppelaxstele aus Limyra: zur Herrschaft der Karer in Lykien", S. Şahin, E. Schwertheim, J. Wagner (Ed.). *Studien zur Religion und Kultur Kleinasiens. Festschrft für Friedrich Karl Dörner zum 65. Geburstag am 28 Februar 1976*. Leiden, 183-191.

Borchhardt, 1979 Borchhardt, J. (1979). "Zur Herrschaft der Achaimeniden in der Bildkunst Lykiens". bk. *Akten des VII. International Kongresses für Iranische Kunst und Archaologie, München, 7-10 September 1976, AMIran, Supp. 6.*, D. Reimer, Berlin, 239 – 240.

Borchhardt, 1980 Borchhardt, J. (1980). "Zur Deutung lykischer Audienzszenen". *Actes du Colloque sur la Lycie Antique, İstanbul 1977*. Bibliothéque de l'Institut Français d'Études Anatoliennes d'Istanbul (27), Paris, 7-14.

Borchhardt, 1990 Borchhardt, J. (1990). "Zemuri – Die Residenzstadt des Lykischen Königs Perikles". *IstMitt*, (40): 109-143.

Borchhardt, 1990a Borchhardt, J. (1990). "Das Heroon von Limyra", *Götter, Heroen, Herscher in Lykien, Ausstellungskatalog Schallaburg*, Schroll, Wien, 75–78.

Borchhardt, 1993 Borchhardt, J. (1993). "Die obere und die untere Grabkammer. Beobachtungen zu den Bestattungsbräuchen der lykischen Oberschicht". M. Kubelík ve M. Schwarz (Hrsg. / Ed.). *Von der Bauforschung zur Denkmalpflege. Festschrift Alois Machatschek*, Wien, 7-22.

Borchhardt, 1997 Borchhardt, J. (1997). "Zur Politik der Dynasten Trbbênimi und Perikle von Zêmuri". *Lykia,* III (1996-1997): 1-23.

Borchhardt, 1997a Borchhardt, J. (1997). "Das Begräbnis des Barons von Asartepe bei Limyra". G. Erath, M. Lehner, G. Schwarz (Hrsg. / Ed.). *Komos. Festschrift für Thuri Lorenz zum 65. Geburtstag.* Wien, 27–36.

Borchhardt, 1999 Borchhardt, J. (1999). *Zemuri Taşları: Limyra.* (Çev. G. Yümer), ArkSanat, İstanbul.

Borchhardt, 2000 Borchhardt, J. (2000). "Dynasten und Beamte in Lykien während der persischen und attischen Herrschaft". R. Dittmann

vd. (Eds.). *Gedenkschrift für P. Calmeyer, Variatio Delectat – Iran und der Westen.* Münster, 73–139.

Borchhardt, 2002 Borchhardt, J. (2002). "Muraza aus der Dynastie der Harpagiden". *ÖJh*, 71: 21-38.

Borchhardt, 2003 Borchhardt, J. (2003). "Lykische Inschriften im archäologischen Kontext". M. Giorgieri, M. Salvini, M. C. Tremoulle, P. Vannicelli (Ed.). *Licia e Lidia Prima Dell'Ellenizzazione. Atti del'Convengno internazionale, 11-12 Ottobre 1999,* Consiglio Nazionale Delle Ricerche, Roma, 37-67.

Borchhardt, 2004 Borchhardt, J. (2004). "Hurttuweti von Myra und die sog. Pigeonhole-Tombs: Eingestellte Felsfassadengräber in Lykien". T. Korkut (Ed.). *Anadolu'da Doğdu, F. Işık'a Armağan*, Ege Yayınları, İstanbul, 145–162.

Borchhardt, 2004a Borchhardt, J. (2004). "Das Fürstentum von Myra/Trysa in der Klasik". H. Heftner, K. Tomaschitz (Ed.). *Ad Fontes, Festschrift für Gerhard Dobesh*, Wien, 379–400.

Borchhardt, 2005 Borchhardt, J. (2005). "Rechts und Links in der Kunst und Kultur Lykiens: Reflexionen zum Matriarchat". B. Brandt, V. Gassner, S. Ladstätter (Hrsg. / Ed.), *Festschrift Friedrich Krinzinger II.* Synergia, Wien, 143−155.

Borchhardt, 2005a Borchhardt, J. (2005). "Zum Kult Der Heroen, Herrscher und Gefolgsleute in Lykien Zur Zeit Der Klassik". Bk. İşkan ve Işık 2005: 29-48.

Borchhardt ve Bleibtreu, 2013 Borchhardt, J. ve Bleibtreu, (2013). *E. Strukturen Lykischer Residenzstadte, Im Vergleich zu Alteren Stadten des Vorderen Orients. ADALYA Ek Yayın Dizisi* 12, İstanbul.

Borchhardt ve Neumann, 1968 Borchhardt, J. ve Neumann, G., (1968). "Dynastische Grabanlagen von Kadyanda". *AA* 1968: 174-238.

Borchhardt ve Pekridou Gorecki, 2012 Borchhardt, J. ve Pekridou-Gorecki, A. (2012). *Studien zur Kunst und Epigraphik in den Nekropolen der Antike von Limyra*. *Forschungen in Limyra 5*. Wien.

Borchhardt ve

Şişmanoğlu, 1999 Borchhardt, J. ve Şişmanoğlu, S. (1999). "Das Diptychon von tubure/Tyberissos". P. Scherrer, H. Taeuber, H. Thür (Hrsg./Ed.). *Steine und Wege. Festschrift für D. Knibbe zum 65. Geburtstag*, *ÖAI SoSchr 32*, 275-297.

Borchhardt vd., 1984 Borchhardt, J., Neumann, G., Schulz, K. (1984). "Das Grabmal Des Sohnes Des Ta Aus Hoiran in Zentrallykien.". *Öjh* 55: 70-132.

Borchhardt vd., 1985 Borchhardt, J., Neumann, G., Schulz, K. (1985). "Die Grabstiftung der Xuwata in der Nekropole II von Limyra". *ÖJh* 56 Beibl.: 49–106.

Borchhardt vd., 1988 Borchhardt, J., Neumann, G., Schulz, K., Specht, E. (1988). "Die Felsgraber des Tebursseli und des Pizzi in der Nekropole II von Limyra.". *ÖJh* 58 Beibl.: 73-154.

Borchhardt vd., 1989 Borchhardt, J., Neumann, G., Schulz, K. (1989). "Das Heroon von Phellos und TL 54 mit der Weihung einer Statue des χudalijẽ, Sohn des Murãza". *IstMitt*, 39: 89-96.

Borchhardt vd., 2003 Borchhardt, J., Neumann, G., Schulz, K. (2003). "Tuminehi /Tymnessos". *Adalya,* VI: 21-89.

Borchhardt vd., 2004 Borchhardt, J., Eichner, H., Kogler, L., Pesditschek, M., Seyer, M. (2004). "Grabherr und Stifter. Die Grabmäler des Hriχm̃ma in Myra". *ÖJh*, 73: 15–52.

Borchhardt vd., 2005 Borchhardt, J., Eichner, H., Schulz, K., (2005). *KERTHTI oder der Versuch, eine antike Siedlung der Klassik in Zentrallykien zu identifizieren. Adalya Ekyayın Dizisi 3*, Antalya.

Bridges, 1993 Bridges, R. (1993). "The Rock-Cut Tombs and Sarcophagi". J. Morganstern (Ed.), *The Fort at Dereağzı, IstForsch 40*. 91-113.

Brinkmann, 2006 Brinkmann, V. (2006). "Prens ve Tanrıça". Bk. Brinkmann, V. ve Wünsche, R. (Ed.). (2006). *Renkli Tanrılar-Antik Heykel Sanatında Çok Renklilik.* (Çev.: I. Işıklıkaya), Ege Yayınları, İstanbul, 60-87.

Brinkmann, 2006a Brinkmann, V. (2006). "Parthenon Heykellerinin Ölçülü Renkliliği". Bk. Brinkmann, V. ve Wünsche, R. (Ed.). (2006). *Renkli Tanrılar-Antik Heykel Sanatında Çok Renklilik*. (Çev.: I. Işıklıkaya), Ege Yayınları, İstanbul, 96-101.

Bruno, 1981 Bruno, V. J. (1981). "The Painted Metopes at Lefkadia and the Problem of Color in Doric Sculptured Metopes". *AJA*, 85(No.1): 3-11.

Bruns Özgan, 1987 Bruns-Özgan C. (1987). *Lykische Grabreliefs aus dem 5. Und 4. Jh. V Chr.. IstMitt, Beiheft 33*, Tübingen.

Bryce, 1974 Bryce, T. R. (1974). "The Lukka Problem – and a Possible Solution". *JNES,* 33: 395 – 404.

Bryce, 1976 Bryce, T. R. (1976). "Burial Fees in the Lycian Sepulchral Inscriptions". *AnatSt*, 26: 175-190.

Bryce, 1979 Bryce, T. R. (1979). "The Role of the Lukka People in Late Bronze Age Anatolia", *Antichthon*, 13: 1-11.

Bryce, 1979a Bryce, T. R. (1979). "Lycian Tomb Families and their Social Implications". *JESHO,* 22: 296 – 313.

Bryce 1980 Bryce, T. R. (1980). "The Other Pericles". *Historia,* 29 (3): 377-381.

Bryce, 1980a Bryce, T. R. (1980). "Sacrifices to the Dead in Lycia". *Kadmos*, XIX: 41-49.

Bryce, 1980b Bryce, T. R. (1980). "Burial Practices in Lycia (1)". *The Mankind Quarterly,* XXI (No. 2): 165-178.

Bryce, 1981 Bryce, T. R. (1981). "Disciplinary Agents in the Sepulchral Inscriptions of Lycia". *AnatSt*, 31: 81-93.

Bryce, 1983 Bryce, T. R. (1983). "Political Unity in Lycia During the "Dynastic" Period". *JNES,* 42: 31–42.

Bryce, 1986 Bryce, T. R. (1986). *The Lycians I. The Lycians in Literary and Epigraphic Sources*. Copenhagen.

Bryce, 1991 Bryce, T. R. (1991). "Tombs and the Social Hierarchy in Ancient Lycia". M. Novák, J. Hazenbos, C. Mittermayer, C. E. Suter, (Eds.). *Altorientalische Forschungen 18 / 1*. Verlag, Berlin, 73-85.

Cahn, 1975 Cahn, H. A. (1975). "Dynast oder Satrap?". *SchwMüBl,* 100: 84-91.

Cavalier, 2003 Cavalier, L. (2003). "Nouvelles Tombes de Xanthos". *Anatolia Antiqua / Eski Anadolu* XI: 201-214.

Cavalier, 2005 Cavalier, L. M. (2005). "A New Lycian Tomb in Xanthos". Bk. İşkan ve Işık, 2005**:** 49-54.

Childs, 1978 Childs, W. A. P. (1978). *The City–Reliefs of Lycia, Princeton University Press*. New Jersey.

Childs, 1981 Childs, W. A. P. (1981). "Lycian Relations with Persians and Greeks in the Fifth and Fourth Centuries Re-examined". *AnatSt.* 31: 55-80.

Cockerell, 1860 Cockerell, C. R. (1860). *The Temples Of Jupiter Panhellenius At Ægina, And Of Apollo Epicurius At Bassæ Near Phigaleia In Arcadia*. London.

Courtils, 2005 Des Courtils, J. (2005). "Ksanthos – Letoon Kazı ve Araştırmaları 2004". *ANMED* 2005(3): 41-45.

Çevik, 1996 Çevik, N. (1996). "Yeni Bulgular Işığında Elmalı Yaylası". *ADALYA* I: 61-72.

Çevik, 2000 Çevik, N. (2000). *Urartu Kaya Mezarları ve Ölü Gömme Gelenekleri.* TTK, VI. Dizi, Sayı:58, Ankara.

Çevik, 2000a Çevik, N. (2000). "A dead-cult place in Simena. Lycian open-air worshipping places and their Anatolian aspects" C. Işık (Ed.). *Studien zur Religion und Kultur Kleinasiens und des ägäischen Bereiches: Festschrift für B. Öğün*. *AMS 39*, Bonn, 37–50.

Çevik, 2002 Çevik, N. (2002). *Taşların İzinde Likya.* ArkSanat, İstanbul.

Çevik, 2003 Çevik, N. (2003). "Anadolu'daki Kaya Mimarlığı Örneklerinin Karşılaştırılması ve Kültürlerarası Etkileşim Olgusunun Yeniden İrdelenmesi". S. Durugönül, M. Durukan (Ed.). *Olba VIII Özel Sayı*, KAAM, Mersin, 213-258.

Çevik, 2003a Çevik, N. (2003). "New rock–cut tombs at Etenna and the rock cut tomb tradition in Southern Anatolia". *AnatSt* 53.: 97– 116.

Çevik, 2006 Çevik, N. (2006). "The Social Structure as Reflected Through the Necropolii of Trebenna". K. Dörtlük, B.Varkıvanç, T. Kahya, J. des Courtils, M. Doğan-Alparslan, R. Boyraz (Eds.), *III. Uluslararası Likya Sempozyumu 07–10 Kasım 2005*

Antalya. Sempozyum Bildirileri Cilt 1 / Proceedings Vol. I.. İstanbul, 175-207.

Çevik, 2008 Çevik, N. (2008). "Rhodiapolis ve Kumluca Sınırları İçindeki Antik Yerleşimler". N. Çevik (Ed.), *Arkeolojisi, Tarihi, Doğası ve Tarımıyla Kumluca/Rhodiapolis*. Antalya, 9 - 71.

Çevik, 2010 Çevik, N. (2010). "Myra. The Sunken Metropolis of St. Nicolas", *Current World Archaeology*, 41: 18-25.

Çevik, 2010a Çevik, N. (2010). "Myra ve Andriake Kazılarında İlk Yıl: 2009- First Season of Excavations at Myra and Andriake: 2009". *ANMED,* 8: 55-60.

Çevik, 2010b Çevik, N. (2010). "Myra ve Limanı Andriake: Kazıları Başlarken Ön-Düşünceler". *ArkSan,* 134: 53-82.

Çevik, 2010c Çevik, N. (ed.). (2010). *Arkeolojisinden Doğasına Myra/Demre ve Çevresi*. T. C. Kültür Bakanlığı Yayını, Antalya.

Çevik, 2010d Çevik, N. (2010). "Myra-Demre Çevresinde Bulunan Antik Yerleşimler". N. Çevik (Ed.). *Arkeolojisinden Doğasına Myra/Demre ve Çevresi*. T. C. Kültür Bakanlığı Yayını, Antalya, 181-232.

Çevik, 2013 Çevik, N. (2013). "Arkeoloji ve Emek: Myra ve Andriake Kazılarında 4 Yıl". *Aktüel Arkeoloji,* 35: 4-13.

Çevik, 2015 Çevik, N. (2015). *Lykia Kitabı*, Suna-İnan Kıraç AKMED, Monografi: 10, Antalya.

Çevik, 2017 Çevik, N. (2010). "Myra: The Hidden Metropolis of Lycia", *Actual Archaeology Magazine,* 19: 39-51.

Çevik ve Bulut, 2008 Çevik, N. ve Bulut, S. (2008). "The rediscovery of GAGAE / 'GAXE' in the south-east corner of Lycia. New finds from the total surface surveys". *Adalya*, XI: 63-98.

Çevik ve Bulut, 2010 Çevik, N. ve Bulut, S. (2010). "İkinci Kazı Sezonunda Myra ve Limanı Andriake". N. Çevik (Ed.). *Arkeolojisinden Doğasına Myra/Demre ve Çevresi*. T. C. Kültür Bakanlığı Yayını, Antalya, 25-118.

Çevik ve Bulut, 2011 Çevik, N. ve Bulut, S. (2011). "Myra ve Andriake Kazıları 2010- Excavations at Myra and Andriake in 2010". *ANMED*, 9: 59-70.

Çevik ve Pédarros, 2010 Çevik, N. ve Pédarros, I. P. (2010). "Fortifications et système défensif de Myra : Recherches 2009". *Anatolia Antiqua*, 18: 243-275.

Çevik ve Pédarros, 2011 Çevik, N. ve Pédarros, I. P. (2011). "Le système défensif de Myra-Andriaké", *Anatolia Antiqua*, XIX: 303-319.

Çevik ve Pédarros, 2012 Çevik, N. ve Pédarros, I. P. (2012). "Les remparts du port d'andriake premiere campagne de fouille 2011". *Anatolia Antiqua,* XX: 261-280.

Çevik vd., 2010 Çevik, N., Kızgut, İ., Bulut, S., "A Different Urbanism for Lycia: Rhodiapolis". *Adalya XIII*, 2010, **29**-63.

Çevik vd., 2011 Çevik, N., Bulut, S., Tıbıkoğlu, O., Özdilek, B., Aygün, Ç. A. (2010). "Myra ve Andriake Kazılarında İlk Yıl: 2009". *KST,* 32(1): 403-420.

Çevik vd., 2012 Çevik, N., Bulut, S., Akyürek, E. (2012). "Myra-Andriake Kazıları ve Araştırmaları 2011/ Excavations and Surveys at Myra-Andriake in 2011". *ANMED 10*: 65-72.

Çevik vd., 2014 Çevik, N., Bulut, S., Aygün, Ç. A. (2014). "Myra'nın Limanı Andriake", *Byzas,* 19: 225-243.

Çevik vd., 2018 Çevik, N., Bulut, S., Aygün, Ç. A., Çömezoğlu Uzbek, Ö., Tiryaki Türkmenoğlu, H. A., Pimouguet-Pédarros, I. (2018). "Myra-Andriake 2017". *ANMED*,16: 75-81.

Çevik vd., 2018a Çevik, N., Bulut, S., Aygün, Ç. A., Çömezoğlu Uzbek, Ö. (2018). "Myra-Andriake 2016". *KST*, 39(2): 189-204.

Deltour Levie, 1982 Deltour-Levie, C. (1982). *Les Piliers Funéraires de Lycie.*

Demargne, 1958 Demargne, P. (1958). *Les Piliers Funeraires, Fouilles de Xanthos, Tome I.* Paris.

Demargne, 1974 Demargne, P. (1974). *Tombes - Maisons, Tombes Rupestres et Sarcophages, Fouilles de Xanthos, Tome V*. Paris.

Diler, 2015 Diler, A. (2015). "Genel Hatları ile Lykia ve Karia İlişkileri Üzerine Bazı Notlar". H. İşkan ve F. Işık (Eds.), *Kumdan Kent'e Patara Kazılarının 25. Yılı, Uluslararası Sempozyum Bildirileri, 11-13 Kasım 2013*, *Antalya / From Sand Into a City. 25 Years of Patara Excavations, International Symposium Proceedings, 11-13 Nov. 2013 Antalya. Patara VII.1*. Ege Yayınları, İstanbul, 145-186.

Dinsmoor, 1950 Dinsmoor, W. B. (1950). *The Architecture of Ancient Greece: An Account of Its Historic Development*. B. T. Batsford, London.

Dökü, 2015 Dökü, F. E. (2015). "Manca ve Hasanpaşa'daki Yeni Bulgular Işığında Kabalis Ölü Gömme Geleneklerinin Yeniden Değerlendirilmesi", *Adalya,* XVIII: 75-100.

Dökü, 2015a Dökü, F. E. (2015). "Ölü Gömme Gelenekleri Işığında Kabalis – Milyas – Lykia İlişkileri". H. İşkan ve F. Işık (Eds.), *Kumdan Kent'e Patara Kazılarının 25. Yılı, Uluslararası Sempozyum Bildirileri, 11-13 Kasım 2013*, *Antalya / From Sand Into a City. 25 Years of Patara Excavations, International Symposium Proceedings, 11-13 Nov. 2013 Antalya. Patara VII.1*. Ege Yayınları, İstanbul, 187-197.

Dörtlük, 1977 Dörtlük, K. (1977). "1975 Uylupınar Kazı Raporu", *TürkAD*, 24(2): 9-32.

Draycott, 2007 Draycott, C. (2007). "Dynastic definitions. Differentiating status claims in the archaic pillar tomb reliefs of Lycia." A. Sagona ve A. Çilingiroglu (Ed.), *Anatolian Iron Ages 6: the proceedings of the Sixth Anatolian Iron Ages Colloqium held at Eskisehir, 16 – 20 August 2004, Ancient Near Eastern Studies supp. 20*. Louvain: Peeters Publishers, 103-134.

Draycott, 2008 Draycott, C. (2008). "Bird-women on the Harpy Monument from Xanthos, Lycia: sirens or harpies.", D.Kurtz, (Ed.). *Essays in Classical Archaeology for Eleni Hatzivassiliou 1977-2007*. Archaeopress, Oxford, 145-153.

Draycott, 2015 Draycott, C. M. (2015). " 'Heroa' and the city. Kuprlli's new architecture and the making of the `Lycian Acropolis' of Xanthus in the early Classical period". *AnatSt*, 65: 97-142.

Draycott, 2016 Draycott, C. M. (2016). "Drinking to death: The Emergence of the 'Totenmahl' and Drinking Culture in Late Archaic/Early

Achaemenid Western Anatolia.", C. M. Draycott ve M. Stamatopoulou (Eds.). *Dining and Death: Interdisciplinary Perspectives on the 'Funerary Banquet' in Ancient Art, Burial and Belief, Colloquia Antiqua 16*. Peeters, 219-298.

Duggan, 2016 Duggan, T. M. P. (2016). "Not just the Shadows on the Stone: the Greek, Lycian and Roman Craft of Encaustica (ἔγκαυσις) and the Polishing (γάνωσις) of Coloured Inscriptions, that is, of Graphō (γράφω) and its Study – Epigraphy / Taş Üstündeki Gölgelerin Ötesinde: Renkli Yazıtlardaki Hellen, Lykia ve Roma Yakı Tekniği (ἔνκαυσις) ve Cilalama (γάνωσις) İşçiliği, Diğer Adıyla, Graphō (γράφω) ve İlgili Disiplin – Epigrafi". *Phaselis.* Vol. II: 269-283.

Durnford, 2008 Durnford, S. P. B. (2008) "Is Sarpedon a Bronze Age Anatolian Personal Name or a Job Description?", *AnatSt,* 58: 103-113.

Dündar, 2015 Dündar, E. (2015). "The Ceramics from Patara: Investigations, H. İşkan ve F. Işık (Eds.). *Kumdan Kent'e Patara Kazılarının 25. Yılı, Uluslararası Sempozyum Bildirileri, 11-13 Kasım 2013, Antalya / From Sand Into a City. 25 Years of Patara Excavations, International Symposium Proceedings, 11-13 Nov. 2013 Antalya. Patara VII.1.* Ege Yayınları, İstanbul, 199-227.

Eichner, 1993 Eichner, H. (1993) "Beiträge zur Interpretation lykischer Inschriften", J.Borchhardt, G. Dobesch (Eds.). *Akten des II. Internationalen Lykien-Symposions, Wien 6.-12. Mai 1990, Erganzungsbande zu den TAM Nr.18, Bd. II*, Wien, 229–242.

FdX, II Metzger, H. ve Coupell, P. (1963). *Fouilles de Xanthos II. L'acropole Lycienne*.

FdX, III Coupell, P. ve Demargne, P. (1969). *Fouilles de Xanthos III. Le Monument des Nèrèides. L' Architecture*.

FdX, VIII Childs, W.A.P. ve Demargne, P. (1989). *Fouilles de Xanthos VIII. Le Monument des Néréides le décor sculpté.*

Fedak, 1990 Fedak, J. (1990). *Monumental Tombs of the Hellenistic Age*. Phoenix Supplementary Vol: 27, Toronto.

Frei, 1990 Frei, P. (1990). "Die Götterkulte Lykiens in der Kaiserzeit". *ANRW II,* 18(3): 1729–1864.

Froning, 2004 Froning, H. (2004). "Das sogenaunte Harpyien-Monument von Xanthos Überlegungen zur Form und Funktion sowie zur Interpretation des Reliefschmucks". T. Korkut (Ed.). *Anadolu'da Doğdu - 60. Yaşında Fahri Işık'a Armağan / Festschrift für Fahri Isik zum 60. Geburtstag*. Ege Yayınları, İstanbul, 315-320.

Fellows, 1839 Fellows, C. (1839). *A Journal Written During an Excursion in Asia Minor 1838*.

Fellows, 1841 Fellows, C. (1841). *An Account of Discoveries in Lycia-Being a Journal Kept During A Second Excursion in Asia Minor 1840*.

Fellows, 1853 Fellows, C. (1853). *Ein Ausflug nach Kleinasien und Entdeckungen in Lycien.*

Fellows, 1855 Fellows, C. (1855). *Coins of Ancient Lycia Before the Reign of Alexander with an Essay on the Relative Dates of the Lycian Monuments in the British Museum.* London.

Gander, 2010 Gander, M. (2010). *Die geographischen Beziehungen der Lukka-Länder.* Universitätsverlag Winter, Heidelberg.

Gander, 2016 Gander, M. (2010). "Antik Yakındoğu Kaynaklarında Lukka, Likyalılar ve Trmmili". bk. İşkan ve Dündar, 2016: 80-99.

Gay ve Corsten, 2006 Gay, K. A., Corsten, T. (2006). "Lycian tombs in the Kibyratis and the extent of Lycian culture". *AnatSt,* 56: 47-60.

Georgieva, 1998 Georgieva, R. (1998). "Burial Rites In Thrace And Phrygia". Numan Tuna, Zeynep Aktüre ve Maggie Lynch (Eds.). *THRACIANS and PHRYGIANS: Problems of Parallelism, Proceedings of an International Symposium on the Archaeology, History and Ancient Languages of Thrace and Phrygia, 3-4 June 1995 Ankara.* METU Faculty of Architecture Press, Ankara, 61-64.

Gerçek, 2015 Gerçek, A. (2015). "Arykanda'da Ölüm Nekropoller ve Ölü Gömme Adetleri". H. İşkan ve F. Işık (Eds.). *KUM'DAN KENT'E Patara Kazılarının 25 Yılı Uluslararası Sempozyum Bildirileri*, *11-13 Kasım 2013 Antalya.* Ege Yayınları, İstanbul, 289-306.

Greve, 2006 Greve, A. (2006). *Die Felsfassadengräber Von Kyrene. Untersuchungen zur Sepulkralarchitektur einer griechischen Kolonie in Nordafrika bis zur römischen Kaiserzeit*. Hamburg.

Gülşen, 1998 Gülşen, F. (1998). "The Doric Rock Tomb at Antiphellos". *Adalya,* III: 63-86.

Hasol, 2012 Hasol, D. (2012). *Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü*.Yem Yayın.

Henry, 2009 Henry, O. (2009). *Tombes de Carie: Architecture Funéraire et Culture Carienne, VIe-IIe Siècle av. J-C., Archéologie et Culture*. Presses Universitaires de Rennes.

Hoepfner, 1996 Hoepfner, W. (1996). "Klasik Dönemde Konut ve Toplum", Y. Sey (Yay. Yön.). *Tarihten Günümüze Anadolu'da Konut ve Yerlesme / Housing and Settlement in Anatolia a Historical Perspective, İstanbul Habitat II*. Türkiye ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 155-164.

Houwink ten Cate, 1965 Houwink Ten Cate, PH. H. J. (1965). *The Luwian Population Groups of Lycia and Cilicia Aspera during the Hellenistic Period*. Leiden.

Hülden 2004 Hülden, O. (2004). "Gräber im Umland von Timiussa und Tyberissos (Zentrallykien). Ein Beitrag zur Kenntnis der lykischen Graberlandschaft". *Boreas,* 27: 15-65.

Hülden, 2006 Hülden, O. (2006). *Gräber und Grabtypen im Bergland von Yavu (zentrallykien). Studien zur antiken Grabkultur in Lykien, Teil I-Teil II, Antiquitas 45*. Bonn.

Hülden, 2006a Hülden, O. (2006). "Chamber Tombs, Podium or Terrace Tombs, Tumuli Recently Discovered Grave Types Expand the Spectrum of Lycian Graves". K. Dörtlük, B.Varkıvanç, T. Kahya, J. des Courtils, M. Doğan-Alparslan, R. Boyraz (Eds.). *III. Uluslararası Likya Sempozyumu 07–10 Kasım 2005 Antalya. Sempozyum Bildirileri Cilt I / Proceedings Vol. I.*. İstanbul, 263-279.

Hülden, 2006b Hülden, O. (2006). "Überlegungen zum Totenkult der lykischen Dynastenzeit", M. Hutter ve S. Hutter-Braunsar (Eds.). *Pluralismus und Wandel in den Religionen im vorhellenistischen Anatolien*, *Akten des religiongeschichtlichen Symposiums in Bonn (19.-20. Mai 2005)*. Münster, 67-71.

Hülden, 2010 Hülden, O. (2010). *Die Nekropolen von Kyaneai. Studien zur antiken Grabkultur in Lykien II.,* F. Kolb (Ed.). *Lykische Studien 9, Die Siedlung Kyaneai in Zentrallykien, Teil II. Tübinger Althistorische Studien Band 5, 2.* Bonn.

Hülden, 2016 Hülden, O. (2016). "Likya Nekropolleri ve Ölü Kültü – The Lycian Necropolis and The of The Dead". H. İşkan ve E. Dündar (Eds.). *Lukka'dan Likya'ya, Sarpedon ve Aziz Nikolaos'un Ülkesi – From Lukka to Lycia, The Land of Sarpedon and St. Nicholas.* YKY, İstanbul, 376-387.

Işık, 1987 Işık, F. (1987). "Zur Entstehung phrygischer Felsdenkmaeler". *AnatSt,* XXXVII: 163-178.

Işık, 1989 Işık, F. (1989). "Batı Uygarlığının Kökeni – Erken Demirçaç Doğu- Batı Kültür Sanat İlişkilerinde Anadolu". *TürkAD*, 1–41.

Işık, 1994 Işık, F. (1994). "Pttara, im Land vom Hethitischen Lukka und Homerischen Lykia". *Lykia I*: 1-11.

Işık 1995 Işık, F. (1995). "Tempelgräber von Patara und ihre anatolischen Wurzeln". *Lykia II*: 160-186.

Işık, 1998 Işık, F. (1998). "Zum Typus Temenosgrabes in Lykien", *IsttMitt,* 48: 157-172.

Işık, 2003 Işık, F. (2003). "Die Vergöttlichung der phrygischen Dynasten im Lichte ihrer Graeber". *IstMitt,* 53: 197-222.

Işık, 2005 Işık, F. (2005). "Die Vergöttlichung der lykischen Dynasten im Lichte ihrer Gräber", *Lykia*, VI. (2001/2002): 107-124.

Işık, 2007 Işık, F. (2007). "Lykia'nın Dip Tarihi ve Hint-Avrupalılar'ın Anadolulaşması Üzerine", G. Umurtak, Ş. Dönmez, A. Yurtsever (Eds.). *Refik Duru'ya Armağan, Studies in Honour of Refik Duru.* Ege Yayınları, İstanbul, 229-236.

Işık, 2010 Işık, F. (2007). "Anadolu-Lykia Uygarlığı: Lykia'nın "Hellenleşmesi" Görüşüne Eleştirel Bir Yaklaşım". *Anatolia*, 36: 65-125.

Işık, 2015 Işık, F. (2015). "Arkeolojik Bulgular Işığında Milyas", *Anadolu / Anatolia,* 41: 187-237.

Işık, 2016 Işık, F. (2016). "Likya Uygarlığı'nın Anadolu-İon Özü Üzerine- Beylikler Dönem Ksanthos'u Özelinde / On the Anatolian-Ionian Essence of the Lycian Civilization- In the Case of Xanthos in the Dynastic Period". Bk. İşkan ve Dündar, 2016: 436-459.

Işık ve İşkan, 2001 Işık, F. ve İşkan, H. (ed.). (2001). *Miliarium Lyciae. Patara Yol Kılavuz Anıtı, Ön Rapor / Das Wegweisermonument von Patara, Vorbericht. Lykia IV 1998/1999.* Akdeniz Üniversitesi Likya Uygarlıkları Araştırma Merkezi, Antalya.

Işın, 1994 Işın, G. (1994). "The Easternmost Rock Tomb In Lycia: Topal Gavur". *Lykia* I*:* 68-78.

Işın, 2010 Işın, G. (2010). "The Building Complex on the Tepecik Acropolis at Patara". *AnatSt*, 60: 93-104.

Işın, 2011 Işın, G., "Antik Çağda Lykia Seramikleri Ticaret ve Üretim Sorunları Üzerine Düşünceler MÖ. 8. yy - MS. 2. yy". https://www.academia.edu/2266070/_Antik_%C3%87a%C4%9Fda_Lykia_Seramikleri_Ticaret_ve_%C3%9Cretim_Sorunlar%C4%B1_%C3%9Czerine_D%C3%BC%C5%9F%C3%BCnceler_M%C3%96_8._yy_MS._2.yy_Mediterra2011_Uluslararas%C4%B1_Kat%C4%B1l%C4%B1ml%C4%B1_Akdeniz_de_Seramik_K%C3%BClt%C3%BCr%C3%BC_Sempozyumu_Antalya_Adrasan_14-16_Kas%C4%B1m_2011. (Erişim tarihi: 16 Eylül 2016).

Işın, 2017 Işın, G. (2017). "Lykia'da Mezar Sahipliği ve Kültürel Kimlik Algısı". G. Duru, K. Eren, E. Koparal (Yay Haz. / Ed.). *TAG-Türkiye Serisi, TAG-Türkiye Toplantısı Bildirileri 2 / Turkey Series TAG - Proceedings of the 2nd TAG - Turkey Meeting 5-6 Şubat 2015, Arkeolojik Şeyler / Archaeological Things*. Ege Yayınları, İstanbul, 129-142.

Işın ve Işık, 2009 Işın, G. ve Işık, F. (2009). "Tepecik Bey Konağı". Bk. F. Işık "Patara 2007". *KST,* 30: 338-339.

Işın vd., 2015 Işın, G., Takaoğlu, T., Sezgin, K., Yücel, T. (2015). "Tlos Seramikleri". T. Korkut (Ed.). *Arkeoloji, Epigrafi, Jeoloji, Doğal ve Kültürel Peyzaj Yapısıyla Tlos Antik Kenti ve Teritoryumu.* Ankara, 148-212.

Işın ve Yıldız 2017 Işın, G. ve Yıldız, E. (2017). "Tomb ownership in Lycia: Site selection and burial rights with selected rock tombs and

epigraphic material from Tlos". J. R. Brandt, E. Hagelberg, G. Bjørnstad, S. Ahrens (Eds.). *Life and Death in Asia Minor in Hellenistic, Roman, and Byzantine Times, Studies in Funerary Archaeology Vol. 10.* Oxbow Books, Oxford-Havertown, 85-108.

İdil, 1993 İdil, V. (2003). *Likya Lahitleri.* TTK, Ankara.

İşkan, 2001 İşkan, H. (2001). "Yapı ve İçerik". Bk. Işık ve İşkan, 2001: 19-51.

İşkan, 2002 İşkan, H. (2002). "Zum Totenkult in Lykien I: Ein datierbares Felsgrab in Patara und Leichenspiele in Lykien". *IstMitt,* 52: 273-309.

İşkan, 2004 İşkan, H. (2004). "Zum Totenkult in Lykien II: Schlachtopfer an Lykischen Grabern". T. Korkut (Ed.), *Anadolu'da Doğdu - 60. Yaşında Fahri Işık'a Armağan / Festschrift für Fahri Isik zum 60. Geburtstag.* Ege Yayınları, İstanbul, 379-417.

İşkan, 2016 İşkan, H. (2016). "Likya Birliği ve Eyalet Başkenti: Patara". bkz. H. İşkan ve E. Dündar (Eds.). *Lukka'dan Likya'ya, Sarpedon ve Aziz Nikolaos'un Ülkesi – From Lukka to Lycia, The Land of Sarpedon and St. Nicholas*. YKY, İstanbul, 142-165.

İşkan Yılmaz ve Çevik, 1995 İşkan Yılmaz H. ve Çevik, N. (1995). "Die Grüfte von Patara". *Lykia II*, 187-216.

İşkan ve Çevik, 1999 İşkan, H. ve Çevik, N. (1999). "Tlos 1997". *AST,* XVI (2): 423-442.

İşkan ve Çevik, 1999a İşkan, H. ve Çevik, N. (1999). "III. "Nekropol Kazıları - III. I . Oygu Mezarlar". Bk. F. Işık, "Patara 1997", *KST,* XX.(2): 162-166.

İşkan ve Çevik, 2001 İşkan, H. ve Çevik, N. (2001). "Tlos 1999". *AST,* XVIII(1): 169-180.

İşkan ve Dündar, 2016 İşkan H. ve Dündar E. (Eds.). (2016). *Lukka'dan Likya'ya, Sarpedon ve Aziz Nikolaos'un Ülkesi – From Lukka to Lycia, The Land of Sarpedon and St. Nicholas.* YKY, İstanbul.

İşkan ve Işık, 2005 İşkan, H. ve Işık, F. (Eds./Hrsg.). (2005). *Güneybatı Anadolu'da Mezar Tipleri ve Ölü Kültü - Grabtypen und Totenkult im Südwestlichen Kleinasien, Uluslararası Kollokyum-Internationales Kollquium. Antalya, 4-8 Ekim/Oktober 1999. Lykia VI. 2001/2002.* Akdeniz Üniversitesi Likya Uygarlıkları Araştırma Merkezi, Antalya.

İşkan ve Uygun, 2009 İşkan Işık H. ve Uygun, Ç. (2009). "1. Akropol". Bk. Havva İşkan Işık, "Tlos 2007 Kazı Etkinlikleri". *KST*, 30(4): 355-370.

Jacobs, 1987 Jacobs, B. (1987). *Griechische und Persische Elemente in der Grabkunst Lykiens zur Zeit der Achämenidenherrschaft. SIMA LXXVIII*. P. Åström, Germany.

Jones, 1971 Jones, A. H. M. (1971). *The Cities of the Eastern Roman Provinces*. Oxford.

Karademir, 2016 Karademir, H. (2016). *Erken Klasik Dönem Ksanthos Kabartmaları.* Yayımlanmamış Doktora Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.

Karaman vd., 2010 Karaman, M. E., Softa, M., Akan, G. (2010). "Demre (Antalya) Çevresinin Jeolojik Yapısı". N. Çevik (Ed.). *Arkeolojisinden Doğasına Myra / Demre ve Çevresi.* Kültür Bakanlığı Yayınları, Antalya, 329-337.

Keen, 1992 Keen, A. G. (1992). "The Dynastic Tombs of Xanthos - Who was Buried Where?". *AnatSt.*, 42: 53-63.

Keen, 1995 Keen, A. G. (1995). "The Tombs of Lycia: Evidence for Social Stratification?" S. Campbell ve A. Green (Eds.). *The Archaeology of Death in the Ancient Near East*. Oxbow Monograph 51, Oxford, 221-225.

Keen, 1998 Keen, A. G. (1995). *Dynastic Lycia. A Political History of the Lycians and their Relations with Foreign Powers C. 545-362 B.C.*. Brill.

Kızgut, 2015 Kızgut, İ. (2015). "Rhodiapolis Nekropolü". H. İşkan ve F. Işık (Eds.). *Kumdan Kent'e Patara Kazılarının 25. Yılı, Uluslararası Sempozyum Bildirileri, 11-13 Kasım 2013, Antalya / From Sand Into a City. 25 Years of Patara Excavations, International Symposium Proceedings, 11-13 Nov. 2013 Antalya. Patara VII.1.* Ege Yayınları, İstanbul, 357-367.

Kjeldsen ve Zahle, 1975 Kjeldsen, K. ve Zahle, J. (1975). "Lykische Graber - Ein Vorlaufiger Bericht". *AA,* 3: 312-350.

Kjeldsen ve Zahle, 1976 Kjeldsen, K. ve Zahle, J. (1975). "A Dynastic Tomb in Central Lycia. New Evidence for the Study of Lycian Architecture and History in The Classical Period". *ActaArch,* 47: 29 - 46**.**

Kogler ve Seyer, 2007 Kogler, L. ve Seyer, M. **(**2007). **"**Ein neu entdecktes Felsgrab mit lykischer Inschrift in Pinara.". Bk. M. Seyer (Ed./Hrsg.) *Studien in Lykien, Ergänzungshefte zu den Jahresheften Des ÖAI, Heft 8*, 109-121.

Kolb, 1992 Kolb, F. (1992). "Geschichte Lykiens im Altertum". Bk. Kolb ve Kupke: 9 – 31.

Kolb, 1996 Kolb, F. (1996). "Überlegungen zur politischen Geographie Zentrallykiens in klassischer Zeit".F. Blakolmer, R. Krierer, F. Krinzinger, A. Landskrom-Dinstl, H. D. Szemethy, K. Zhuber-Okrog, (Eds). *Fremde Zeiten, Festschrift für J. Borchhardt. Band I*. Phoibos-Verlag, Wien, (1996), 65 - 78.

Kolb, 1998 Kolb, F. (1998). "Hanedanlık Yerleşiminden Otonom Kente Gelişme: Klasik Çağda Likya'da Akültürasyon". *Adalya*, III: 37-62.

Kolb, 1999 Kolb, F. (1999). "Kulte Und Heiligtumer Im Archaischen Und Klassischen Lykien". O. Lordkipanidze ve P. Lévêque (Eds.). *Religions Du Pont-Euxin, Actes du VIIIe Symposium de Vani*, *1997*. *Institut des Sciences et Techniques de l'Antiquité*. Presses universitaires franc-comtoises, Besançon, 155-171.

Kolb, 2008 Kolb, F. (2008). *Burg-Polis-Bischofssitz. Geschichte der Siedlungskammer von Kyaneai in der Südwesttürkei*. Verlag Philipp von Zabern, Mainz am Rhein.

Kolb, 2016 Kolb, F. (2016). "Beylikler Dönemi'nde Likya-(MÖ 550-360)". Bk. İşkan ve Dündar 2016: 36-45.

Kolb ve Kupke, 1992 Kolb, F. ve Kupke, B. (1992). *Lykien - Geschichte Lykiens im Altertum, Zaberns Bildbande zur Archaologie, Band 2*. Verlag Philipp von Zabern, Mainz am Rhein.

Kolb ve Thomsen, 2005 Kolb, F. ve Thomsen, A. (1992). "Graber und Grabkult in der Siedlung auf dem Avşar Tepesi", H. İşkan ve F. Işık (Ed./Hrsg.), *Güneybatı Anadolu'da Mezar Tipleri ve Ölü Kültü*

- *Grabtypen und Totenkult im Südwestlichen Kleinasien, Uluslararası Kollokyum-Internationales Kollquium*. *Antalya, 4-8 Ekim/Oktober 1999*. *Lykia VI. 2001/2002*. Akdeniz Üniversitesi Likya Uygarlıkları Araştırma Merkezi, Antalya, 131-150.

Kolb ve Tietz, 2001 Kolb, F. ve Tietz, W. (2001). "Zagaba: Münzprägung und politische Geographie in Zentrallykien" *Chiron*, 31: 347–416.

Korkut, 2015 Korkut, T. (2015). "Tlos Antik Kenti Bellerophon Kaya Mezarı", E. Okan ve C. Atila (Eds.). *Prof. Dr. Ömer Özyiğit'e Armağan-Studies in Honor of Ömer Özyiğit*. Ege Yayınları, İstanbul, 287- 299.

Korkut, 2015a Korkut, T. (2015). *Akdağların Yamacında Bir Likya Kenti: Tlos*. E Yayınları, İstanbul.

Korkut, 2015b Korkut, T. (2015). "Arkeolojik Kalıntılar, Nekropoller", T. Korkut (Ed.). *Arkeoloji, Epigrafi, Jeoloji, Doğal ve Kültürel Peyzaj Yapısıyla Tlos Antik Kenti ve Teritoryumu*. Seydikemer Kaymakamlığı Yayınları Sayı:1, Ankara, 16-20.

Korkut vd., 2017 Korkut, T., Uygun, Ç., Özdemir, B. (2017). "Neue Forschungen zum sogenannten Bellerophon-Grab in Tlos". R. Amedick, H. Froning, W. Held (Eds.), *Marburger Winckelmann-Programm 2017, Archäologisches Seminar der Philipps-Universität*, Marburg, 19-31.

Korkut ve Özdemir, 2019 Korkut, T. ve Özdemir, B. (2019). "Tlos Antik Kenti Kaya Mezarları Cephe Düzenlemeleri". *Anadolu / Anatolia,* 45: 223-241.

Korkut ve Tekoğlu, 2019 Korkut, T. ve Tekoğlu, R. (2019). "Tlos Antik Kenti Qñturahi Kaya Mezarı". *OLBA,* XXVII: 169-188.

Köktürk, 1996-97 Köktürk, H. (1996-97). "New Lights on Prehistorical Lycia – Finds from Girmeler Cave near Tlos". *Lykia,* III: 39-45.

Krickl, 2005 Krickl, E. (2005). *1892 Lykia Günlüğü.* N.Başgelen (Yay. Haz.), İstanbul.

Kuban, 1996 Kuban, Z. (1996). "Ein Astodan in Limyra?". F. Blakolmer, R. Krierer, F. Krinzinger, A. Landskrom-Dinstl, H. D. Szemethy, K. Zhuber-Okrog, (Eds). *Fremde Zeiten, Festschrift für J. Borchhardt. Band I*. Phoibos- Verlag, Wien, 133-144.

Kuban, 1999 Kuban, Z. (1999). "Bir Nekropolün Siyasi ve Kültürel Boyutu: Limyra Örnegi". *OLBA*, II: 333-344.

Kuban, 2005 Kuban, Z. (2005). "Grabtypen in Limyra". Bk. İşkan ve Işık, 2015: 195-209.

Kuban, 2007 Kuban, Z. (2007). "Noch ist Philemon nicht Verloren-Neues zu Altem aus der Nekropolen I von Limyra". M. Seyer (Ed./Hrsg.) *Studien in Lykien, Ergänzungshefte zu den Jahresheften Des ÖAI, Heft 8*., 93-103.

Kuban, 2012 Kuban, Z. (2012). *Die Nekropolen von Limyra, Bauhistorische Studien zur Klassischen Epoche. ÖAI, Forschungen in Limyra, Band 4.* Phoibos Verlag, Wien.

Kupke, 1992 Kupke, B. (1992). "Siedlung und Nekropolen". Bk. Kolb ve Kupke 1992: 32-58.

Kupke, 1992a Kupke, B. (1992). "Lykiens Grenzen und Bevölkerung, Landschaft und Klima". bkz.; Kolb ve Kupke, 1992: 2-8.

Kupke, 1995 Kupke, B. (1995). "Archäologische Forschungen im Stadtgebiet von Kyaneai". F. Kolb (Ed./Hg.). *Lykische Studien 2: Forschungen auf dem Gebiet der Polis Kyaneai in Zentrallykien. Bericht über die Kampagne 1991*. *AMS 18*. Bonn, 11–36.

Kurtz ve Boardman 1971 Kurtz, D. C. ve Boardman, J. (1971). *Greek Burial Customs.* Thames and Hudson, GB.

Kyrieleis, 1969 Kyrieleis, H. (1969). *Throne und Klinen*. *JdI* 24. Erg.-heft.

Landskron, 2015 Landskron, A. (2015). *Das Heroon von Trysa, Ein Denkmal in Lykien zwischen Ost und West Untersuchungen zu Bildschmuck, Bauform und Grabinhaber.* S. Haag (Ed./Hrg.), Schriften des Kunsthistorischen Museums, Band 13, (A) – (B),

Laroche, 1976 Laroche, E. (1976). "Lyciens et Termiles". *RA*(1), 15-19.

Lethaby, 1915 Lethaby, W. R. (ed.). (1915). *Antiquities of İonia, Part the Fifth.* Society of Dilettani, London.

LGPN VB Balzat, J. S., Catling, R. W. V., Chiricat, É., Marchand, F., Corsten, T., (Eds.). (2014). *Lexicon of Greek Personal Names*

VB: Coastal Asia Minor: Caria to Cilicia. Oxford University Press, Oxford.

Lockwood, 2011 Lockwood, Sean E. (2011). *Aytaş Mevkii/İslamlar in the Elmalı Basin, Turkey: A Multi-Period Sepulchral Site in Northern Lycia.* Yayımlanmamış Doktora Tezi, University of Cincinnati Department of Classics of McMicken College of Arts and Sciences, Cincinnati.

Magie, 1950 Magie, D. (1950). *Roman Rule in Asia Minor*. *Vol.1*. Princeton University Press, Princeton.

Marksteiner, 1993 Marksteiner, Th. (1993). "Wohn- oder Sakralbauten: Die Suche nach den hölzernen Vorbildern lykischer Felsgräber". *ÖJh,* 62: 87–94.

Marksteiner, 1994 Marksteiner, Th. (1994). "Brand- und Körperbestattung; Tumulus- und Fassadenkammergräber: Überlegungen zu Veränderungen der Bestattungsbräuche im vorhellenistischen Lykien". *Lykia,* I: 78-88.

Marksteiner, 2002 Marksteiner, Th. (2002). *Trysa. Eine Zentrallykische Niederlassung im Wandel der Zeit*, Wien.

Marksteiner, 2005 Marksteiner, Th. (2005). "Überlegungen zu den lykischen Pfeilergräbern der Archaischen Periode". *Lykia,* VI: 211-219.

Marksteiner, 2012 Marksteiner, Th. (2012). "Die Siedlungsgeschichte der ostlykischen Polis Limyra: Ein wissenschaftlicher Essay.". M. Seyer (Ed.). *40 Jahre Grabung Limyra. Akten des Internationalen Symposiums Wien, 3. – 5. Dezember 2009.* ÖAI, Wien, 199-210.

Mellaart, 1954 Mellaart, J. (1954). "Preliminary Report on a Survey of Preclassical Remains in Southern Turkey". *AnatS*t. 4: 175–240.

Mellink, 1976 Mellink, M. J. (1976). "Local, Phrygian and Greek Traits in Northern Lycia". *RA*, Nouv. Ser., Fasc. 1, Études sur les relations entre Grèce etAnatolie offertes à Pierre Demargne, 1: 21-34.

Mellink, 1995 Mellink, M. J. (1995). "Homer, Lycia, and Lukka". J. B. Carter ve S.P. Morris (Eds.). *The Ages of Homer: a Tribute to Emily Townsend Vermeule*. Austin, 33-44.

Metzger, 1972 Metzger, H. (1972). *Les ceramiques archaiques et classiques de l'acropole Lycienne*, *Fouilles de Xanthos IV*. Paris.

Metzger, 1975 Metzger, H. (1975). "Ekphora, Convoi Funèbre Cortège De Dignitaires En Grèce Et A La Périphérie du Monde Grec". *RA*, Nouvelle Série, Fasc. 2: 209-220.

Miller, 1982 Miller, S. G. (1982). "Macedonian Tombs: Their Architecture and Architectural Decoration.". B. Barr-Sharrar ve E. N. Borza (Eds.). *Symposium Series I, Macedonia and Greece in Late Classical and Early Hellenistic Times, Studies in the History of Art, Vol. 10.* Washington, 153-171.

Mitchell, 1996 Mitchell, S. (1996). "1994 Yılı Oinoanda ve Batı Pisidia'da Yüzey Araştırmaları". *AST,* XIII (II): 71-80.

Momigliano vd., 2010 Momigliano, N., Greaves, A., Hodos, T. (2010). "Çaltılar Survey Project 2009", *Anatolian Archaeology,* 15: 26-28.

Momigliano vd. 2011 Momigliano, N., Greaves, A., Hodos, T., Aksoy, B., Brown, A., Kibiroglu, M., Carter, T. (2011). "Settlement History and Material Culture in Southwest Turkey: Report on the 2008-2010 Survey at Çaltılar Höyük". *AnatSt.*, 61: 61-121.

Mørkholm, 1964 Mørkholm, O. (1964) "The Classification of Lycian Coins before Alexander the Great". *JNG*, 14: 65-76.

Mørkholm ve Neuman 1978 Mørkholm, O. ve Neuman, G. (1978). *Die lykischen Münzlegenden, Nachrichten der Akademie der Wissenschaften in Göttingen I. Philologisch – Historische Klasse Nr.1*. Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen.

Mørkholm ve Zahle, 1976 Mørkholm, O. ve Zahle, J. (1976). "The Coinages of The Lycian Dynasts Kheriga, Kherei and Erbbina, A Numismatic and Archaeological Study". *ActaArch* 47: 47-90.

Mühlbauer, 2007 Mühlbauer, L. (2007). *Lykische Grabarchitektur. Vom Holz zum Stein.* Phoibos Verlag, Wien.

Neumann, Myra G. Neumann, "Grabinschriften von Myra", Bk. J. Borchhardt (1975). (Ed./ Hrsg.). *Myra - Eine lykische Metropole in antiker und byzantinischer Zeit, IstForsch 30*. Gebr. Mann Verlag, Berlin, 150–156.

Oelmann, 1930 Oelmann F. (1930). *AA*, 243 vdd.

Öner, 2001 Öner, E. (2001). "Demre Çayı Deltası'nın Jeomorfolojik Gelişimi ve Myra Antik Kenti, Limanı ve St. Nicholaus Kilisesi". *ArkST,* 16: 1-18.

Özdilek, 2010 Özdilek, B. (2010). "Myra Kaya Nekropolü Sondajı", Bk. Çevik, N. (2010). "Myra ve Andriake Kazılarında İlk Yıl: 2009- First Season of Excavations at Myra and Andriake: 2009". *ANMED,* 8: 55.

Özdilek, 2011 Özdilek, B. (2011). *Rhodiapolis ve Lykia Tiyatroları.* Yayımlanmamış Doktora Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.

Özdilek, 2014 Özdilek, B. (2014). "Archaeometric Studies Conducted in Rhodiapolis Theatre". *Cedrus,* Vol. II: 291-304.

Özgüç, 1948 Özgüç, T. (1948). *Ön Tarih'te Anadolu'da Ölü Gömme Adetleri.* TTK, VII. Seri, No:17, Ankara.

Özhanlı, 2002 Özhanlı, M. (2002). "İsinda Dikme Anıtı". *Adalya*, V: 73-106.

Özhanlı, 2015 Özhanlı, M. (2015). "Lykia, Pamphylia ve Pisidia arasındaki Tarihsel ve Kültürel İlişkiler", H. İşkan ve F. Işık (Eds.), *Kumdan Kent'e Patara Kazılarının 25. Yılı, Uluslararası Sempozyum Bildirileri, 11-13 Kasım 2013*, *Antalya / From Sand Into a City. 25 Years of Patara Excavations, International Symposium Proceedings, 11-13 Nov. 2013 Antalya. Patara VII.1*. Ege Yayınları, İstanbul, 445-450.

Özsait, 2006 Özsait, M. (2006). "Burdur İli 2005 Yılı Yüzey Araştırmaları". *ANMED,* 4: 93- 98.

Özsait, 2007a Özsait, M. (2007). "Burdur ve Isparta illeri Yüzey Araştırmaları 2006". *ANMED*, 5: 107-112.

Özsait, 2008 Özsait, M. (2008). "2006 yılı Burdur ve Isparta illeri Yüzey Araştırmaları". *AST*, 25(2): 307-322.

Öztürk, 2010 Öztürk, H. S. (2010), "Yazıtların Işığında Myra ve Çevresinin Antik Çağ Tarihi". N. Çevik (Ed.). *Arkeolojisinden Doğasına Myra/Demre ve Çevresi.* Kültür Bakanlığı Yayınları, Antalya, 295-303.

Öztürk, 2016 Öztürk, H.S. (2016). "Myra'dan Lykia Birliği Rahibi Platon ile Ailesinin Onurlandırılması". *Adalya*, XIX: 103-114.

Özüdoğru, 2008 Özüdoğru, Ş. (2008), *Arkaik Dönem Plastik Eserleri Işığında Lykia İkonografisinde Yerli ve Yabancı Unsurlar*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.

Penrose, 1888 Penrose, F. C. (1888). *An Investigatıon Of The Principles Athenian Architecture.* The Society Of Dilettanti**,** London-New York.

Peschlow, 1996 Peschlow, U., (1996). "Die Burg von Myra". F. Blakolmer, R. Krierer, F. Krinzinger, A. Landskrom-Dinstl, H. D. Szemethy, K. Zhuber-Okrog, (Eds). *Fremde Zeiten, Festschrift für J. Borchhardt. Band I*. Phoibos - Verlag, Wien, 209-226.

Petersen ve Luschan, 1889 Petersen, E. ve von Luschan F. (1889). *Reisen in Lykien Milyas und Kibyratis. Reisen im Südwestlischen Kleinasien II*. Wien.

Richter, 1966 Richter, G. M. A. (1966). *The Furniture of the Greeks, Etruscans and Romans*. Phaidon P., London.

Ridgway, 1970 Ridgway, B. S. (1970). *The Severe Style in Greek Sculpture.* Princeton Universty Press, New Jersey.

Roller, 2012 Roller, L. E. (2012). "Frig Dini ve Kült Uygulamaları – Phrygian Religion and Cult Practies". T. Tüfekçi Sivas ve H. Sivas (Eds.). *Frigler, Midasın Ülkesinde, Anıtların Gölgesinde / Phrygians, In the Land of Midas, In the Shadow of Monuments*. YKY, İstanbul, 202-231.

Romiopoulou ve Brecoulaki, 2002 Romiopoulou, K. ve Brecoulaki, H. (2002). "Style and Paintig Techniques on the Wall Paintings of the Tomb of the Palmettes at Lefkadia", M. A. Tiverios ve D. S. Tsiafakis (Eds). *Color in Ancient Greece, The Role of Color in Ancient Greek Art and Architecture 700-31 B. C.*. Thessaloniki, 107-115.

Roos, 1971 Roos, P. (1971). "The Rock Tomb Doors of the Lyco-Carian Borderland". *OpAth*, 10: 25-30.

Roos, 1972 Roos, P. (1972). *The Rock-Tombs of Caunus. I The Architecture, Studies in Mediterranean Archaeology Vol. XXXIV:1*, Göteborg.

Roos, 1985 Roos, P. (1985). *Survey of Rock-Cut Chamber-Tombs in Caria, Part I. South-Eastern Caria and the Lyco-Carian Borderland, Studies in Mediterranean Archaeology Vol. LXXII:1*, Göteborg.

Sarıkaya ve Arslan 2017 Sarıkaya, S. ve Arslan, M. (2017). "Anadolu'da Persler: Savaş, İsyan ve Diplomasi - Persians in Anatolia: War, Rebellion and Diplomacy". K. İren, Ç. Karaöz, Ö. Kasar (Eds.). *Persler-Anadolu'da Kudret ve Görkem / The Persians-Power and Glory in Anatolia.* YKY, İstanbul, 78-99.

Savaş, 2006 Özkan Savaş, S. (2006). "Anadolu (Hitit-Luvi) Hiyeroglifli Belgeler Işığında: Hattusa'dan Lukka'ya". K. Dörtlük, B.Varkıvanç, T. Kahya, J. des Courtils, M. Doğan-Alparslan, R. Boyraz (Eds.). *III. Uluslararası Likya Sempozyumu 07–10 Kasım 2005 Antalya. Sempozyum Bildirileri Cilt II / Proceedings Vol. II.*. İstanbul, 679-709.

Schuler, 2007 Schuler, Ch. (2007). "Augustus, Gott und Herr über Land und Meer. Eine neue Inschrift aus Tyberissos im Kontext der späthellenistischer Herrscherverehrung". *Chiron,* 37: 383–403.

Schuler, 2016 Schuler, C. (2016). "Hellenistik Dönem'de Likya ve Likya Birliği (MÖ 4.–1.yüzyıl) / Lycia and the Lycian League in the Hellenistic Period (4th–1stc. BC)". H. İşkan ve E. Dündar (Eds.). *Lukka'dan Likya'ya – Sarpedon ve Aziz Nikolaos'un Ülkesi / From Lukka to Lycia – The Land of Sarpedon and St. Nicholas*. YKY, İstanbul, 44-57.

Schulz, 1990 Schulz, K. J. (1990). "Bauten für den Tod-Die Nekropolen von Limyra", Bk. *Götter, Heroen, Herscher in Lykien, Ausstellungskatalog Schallaburg*, Wien, 59-64.

Schürr, 2008 Schürr, D. (2008). **"**Zur Rolle Der Lykischen Mindis". *Kadmos*, 47: 147-170.

Schweyer, 2002 Schweyer, A. V. (2002). *Les Lyciens et la mort. Une etüde d'histoire sosiale. Varia Anatolica 14.*, Paris.

Seyer, 2004 Seyer, M. (2004). "Ein bemerkenswerter Bau in Zentrallykien – Überlegungen zum Grabmal des Ñθurigaxã in Çindam". *ÖJh,* Band 73: 221 – 236.

Seyer, 2006 Seyer, M. (2006). " 'Auf dieser Kline liegt der kumaza Padrãma ...' Zur Bestattung von Priestern in lykischen Felsgräbern". G.

Koiner vd. (Ed.), *Akten des 10. Österreichischen Archäologentages in Graz, 7. – 9 November 2003, Veröffentlichungen des Instituts für Archaologie der Karl-Franzens-Universitat Graz.* Phoibos Verlag, Wien, 167-172.

Seyer, 2006a Seyer, M. (2006) "Überlegungen zur Chronologie Lykischer Felsgraber aus klassischer Zeit", K. Dörtlük, B.Varkıvanç, T. Kahya, J. des Courtils, M. Doğan-Alparslan, R. Boyraz (Eds.). *III. Uluslararası Likya Sempozyumu 07–10 Kasım 2005 Antalya. Sempozyum Bildirileri Cilt II / Proceedings Vol. II.*. İstanbul, 719-734.

Seyer, 2007 Seyer, M. (2007). "Ein neu entdecktes Felskammergrab in der Kibyratis". *IstMitt*, Band 57: 715-721.

Seyer, 2008 Seyer, M. (2008). "Das Grabmal des Hurttuweti in Myra". *ÖJh* Band 77: 335-362.

Seyer, 2009 Seyer, M. (2009). "Zur Ausstattung der Kammern lykischer Felsgräber.". *IstMitt*, Band 59: 51-82.

Seyer, 2013 Seyer, M. (2013). "Die Intraurbanen Grabmäler Der Klassischen Periode in Limyra". O. Henry (Ed.). *Le Mort Dans La Ville, Pratiques, contextes et impacts des inhumations intra-muros en Anatolie, du début de l'Âge du Bronze à l'époque romaine Istanbul 14-15 Novembre, 2011, 2èmes Rencontres D'Archéologie De L'IFÉA*. İstanbul, 207-221.

Seyer ve Kogler, 2007 Seyer, M. ve Kogler, L. (2007). **"**Felsgrab Und Sarkophag – Beobachtungen Zu Doppelgrabanlagen In Lykıen.". M. Seyer (Hrsg.). *Studien in Lykien, Ergänzungshefte zu den Jahresheften Des ÖAI, Heft 8*, 123-140.

Seyer ve Tekoğlu, 2009 Seyer, M. ve Tekoğlu, R. (2009). "Das Felsgrab des Stamaha in Ostlykien – ein Zeugnis für die Ostpolitik des Perikle von Limyra?". R. Nedoma ve D. Stifter (Eds.). **h2nr. Festschrift für Heiner Eichner, Die Sprache 48,* 217-226.

Sezgin, 2017 Sezgin, K. (2017). *Tlos Antik Kenti Stadyum Alanı Seramikleri*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.

Shahbazi, 1973 Shahbazi, A. (1973). *The Irano-Lycian Monuments: The principal antiquities of Xanthos and its region as evidence for*

Iranian aspects of Achaemenid Lycia. University of London, London.

Spratt ve Forbes, 1847 Spratt, T. A. B. ve Forbes, E. (1847). *Travels in Lycia, Milyas, and the Cibyratis: in company with the late Rev. E. T. Daniell*, *Vol. I*. London.

Steingräber, 2006 Steingräber, S. (2006). *Abundance of Life: Etruscan Wall Painting*. (Çev. R. Stockman), Los Angeles.

Şahin ve Adak, 2007 Şahin, S. ve Adak, M. (2007). *Stadiasmus Patarensis. Itinera Romana Provinciae Lyciae. Monographien zur Gephyra, Band 1*. Ege Yayınları, İstanbul.

Takaoğlu vd., 2014 Takaoğlu, T., Korkut, T., Erdoğu, B., Işın, G. (2014). "Archaeological evidence for 9th and 8th millennia BC at Girmeler Cave near Tlos in SW Turkey". M. Budja (Ed.), *Documenta Praehistorica XLI*. Ljubljana University Press, Faculty of Arts, Ljubljana, 111-118.

TAM Tituli Asiae Minoris.

Tekoğlu, 2000 Tekoğlu, R. (2000). "Eski Pamfilya Halkları ve Dilleri", *Adalya*, IV (1999-2000): 49-60.

Tekoğlu, 2004 Tekoğlu, R. (2004). "Likya Dilinde Ünvanlar", *T. Korkut (Ed.), Anadolu'da Doğdu - 60. Yaşında Fahri Işık'a Armağan / Festschrift für Fahri Isik zum 60. Geburtstag*. Ege Yayınları, İstanbul, 761-767.

Tekoğlu, 2016 Tekoğlu, R. (2016). Likya Dili ve Yazısı / Lycian Language and Script. Bk. İşkan ve Dündar, 2016: 110-121.

Texier, 1849 Texier, C. (1849). *Description de L'Asie Mineure, Vol. III*, Paris.

Thomsen, 2002 Thomsen, A. (2002). *Die lykische Dynastensiedlung auf dem Avşar Tepesi, Antiquitas Reihe 3, Bd. 43*. Bonn.

Tietz, 2003 Tietz, W. (2003). *Der Golf von Fethiye. Politische, ethnische und kulturelle Strukturen einer Grenzregion vom Beginn der nachweisbaren Besiedlung bis in die römische Kaiserzeit, Antiquitas Reihe I, Bd. 50*. Bonn.

TL Kalinka, E. (1901). *Tituli Lyciae lingua Lycia concripti*, *TAM I.*

Tritsch, 1942 Tritsch, F. J. (1942). "The Harpy Tomb at Xanthus". *JHS,* Vol. 62: 39-50.

Tritsch, 1943 Tritsch, F. J. (1943). "The False Doors on Tombs". *JHS,* Vol. 63: 113-115.

Uygun ve Akkuş, 2012 Uygun Ç. ve Akkuş, H. (2012) "IV. Akropol", Bk. T. Korkut, "Tlos 2010 Kazı Etkinlikleri". *KST* 33(1.): 458- 459.

Varkıvanç, 1995 Varkıvanç, B. (1995). "Das Heroon von Mezargediği in der Nahe von Kaunos*"*. *Lykia* II: 99-112.

Varkıvanç, 2018 Varkıvanç, B. (2018). "Ksanthos'daki Güneydoğu Sektör Üzerine Düşünceler". M. Arslan ve F. Baz (Ed.). *Arkeoloji, Tarh ve Epigrafi'nin Arasında: Prof. Dr. Vedat Çelgin'in 68. Doğum Günü Onuruna Makaleler.* ArkSanat Yayınları, İstanbul, 919-933.

Vismara, 2016 Vismara, N. (2016) "Likya Sikkeleri", Bk. İşkan ve Dündar 2006: 122-133.

Wedekind vd., 2016 Wedekind, W., López Doncel, R.A., Marié, B., Salvadori, O. (2016). "Fırst Investıgatıons of the Weatherıng and Deterıoratıon of Rock Cut Monuments ın Myra, Lycıa (Turkey)". J.J. Hughes ve T. Howind (Eds.), *Science and Art: A Future for Stone. Proceedings of the 13th International Congress on the Deterioration and Conservation of Stone. Paisley September 6th to 10th, Vol. I.* University of the West of Scotland, 197-204.

Wiegand, Myra Wiegand, G. (1975). "V. Zur Entstehung der Ebene von Myra*"*. J. Borchhardt (Hrsg.), *Myra - Eine lykische Metropole in antiker und byzantinischer Zeit, IstForsch 30.* Gebr. Mann Verlag, Berlin, 429–435.

Wurster, Myra Wurster, W. (1975). Die Spermauer oberhalb der Südstadt von Andriake, bkz.: J. Borchhardt (Hrsg.). *Myra - Eine lykische Metropole in antiker und byzantinischer Zeit, IstForsch 30.* Gebr. Mann Verlag, Berlin, 52–55.

Wurster, 1976 Wurster, W. W. (1976). "Antike Siedlungen in Lykien". *AA*, 23-49.

Wurster, 1980 Wurster, W. W. (1980). "Survey Antiker Stadte in Lykien". *Actes du Colloque sur la Lycie Antique, İstanbul 1977*. Bibliothéque de l'Institut Français d'Études Anatoliennes d'Istanbul (27), Paris, 29-36.

Wurster, 1981 Wurster, W. W. (1981). "Bauten auf Kastellorizo und Rhos". *Mitteilungen des Deutschen Archäologischen Instituts*, *Athenische Abteilung,* 96: 209-235.

Wurster ve Wörrle, 1978 Wurster, W. W. ve Wörrle, M. (1978). "Die Stadt Pinara". *AA*: 74-101.

Yıldırım, 2008 Yıldırım, N. (2008). *Anadolu Klineleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**,** Antalya,).

Yıldırım, 2012 Yıldırım, N. (2012). "Lykia Klineleri: Form ve Tipoloji". K. Dörtlük, T. Kahya, R. Boyraz (Eds.). *Uluslararası Genç Bilimciler Buluşması I: Anadolu Akdenizi Sempozyumu 4-7 Kasım 2009 Antalya, Bildiriler Kitabı*. AKMED, 509-520.

Yılmaz, 1993 Yılmaz, H. (1993). "Die Felsgraber von Patara". J. Borchhardt ve G. Dobesch (Eds.). *Akten des II. Internationalen Lykien-Symposions, Wien 6.-12. Mai 1990, Erganzungsbande zu den TAM Nr.18, Bd. II.* Wien, 87-96.

Yılmaz, 1995 Yılmaz, H. (1995). "A) Tepecik Nekropolü". F. Işık, "Patara 1992", *KST,* XV(2): 283-285.

Yılmaz ve Çevik, 1996 Yılmaz, H. ve Çevik, N. (1996). "Tlos 1994". *AST*, XIII(1): 185-203.

Zimmermann, 1992 Zimmermann, M. (1992). *Untersuchungen zur historischen Landeskunde Zentrallykiens, Antiquitas, Reihe 1*. Abhandlungen zur Alten Geschichte, Bd. 42, Bonn.

Zimmermann, 2020 Zimmermann, M. (Ed. / Hg). (2020). *Das Xanthostal Lykiens in archaisch klassischer Zeit Andreas Thomsen Das Xanthostal in archaisch-klassischer Zeit. Eine archäologische Bestandsaufnahme.* Vandenhoeck & Ruprecht Verlage Antike, Göttingen.

Zahle, 1979 Zahle, J. (1979). "Lykische Felsgräber mit Reliefs aus dem 4. Jahrhundert v. Chr.-Neu und Alte Funde". *JdI,* 94: 245-346.

Zahle, 1983 Zahle, J. (1983). *Arkaeologiske studiere i lykiske klippegrave og deros relieffer fra ca. 550-300 f. Kr. Sociale og religiøse aspeketer*. Copenhagen.

Zahle, 1989 Zahle, J. (1989). "Politics and Economy in Lycia during the Persian Period". *Revue des Études Anciennes*, Tome 91: 169-182.

Ö Z G E Ç M İ Ş

Adı ve SOYADI	H. Onur TIBIKOĞLU
EĞİTİM DURUMU	
Mezun Olduğu Lise	Ankara Lisesi
Lisans Diploması	Akdeniz Üniversitesi Arkeoloji Bölümü, 2005
Yüksek Lisans Diploması	Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji A.B.D., 2008.
Tez Konusu	"Neapolis Tapınakları"
Doktora Diploması	Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji A.B.D., 2021.
Tez Konusu	"Myra Kaya Mezarları"
Yabancı Dil / Diller	İngilizce
BİLİMSEL FAALİYETLER	

Yayınlar

- Tıbıkoğlu, H. O, "***Doğu Likya'da Artemis Kültü***", Kayhan Dörtlük ve diğ. (Ed.), Uluslararası Genç Bilimciler Buluşması I: Anadolu Akdenizi Sempozyumu, AKMED, Antalya, 04-07 Kasım 2009, (2012), 321-329.

- Özdilek, B**.-Tıbıkoğlu, H. O. "*Beydağları Onobara Yerleşimi Çevresindeki Gedeller ve Yalnız Mezar Çiftlikleri*",** Antik Dönemde Akdeniz'de Kırsal ve Kent Sempozyum 4-7 Nisan 2016, Mersin Türkiye, Eds. Ü. Aydınoğlu-A. Mörel, Antik Dönemde Akdeniz'de Kırsal ve Kent Sempozyum Bildirileri, (2017), 260-281.

- Tıbıkoğlu, H. O, "***Doğu Likya'da Artemis Kültü***", Kayhan Dörtlük ve diğ. (Ed.), Uluslararası Genç Bilimciler Buluşması I: Anadolu Akdenizi Sempozyumu, AKMED, Antalya, 04-07 Kasım 2009, (2012), 321-329.

- Tıbıkoğlu, H. O - Akalın, E**.,** "***An Unknown Bath-Gymnasium at Kithanaura***", Ç. Özkan Aygün (Ed.), SOMA 2007 Proceedings of the XI. International Symposium on Mediterranean Archaeology, İstanbul Technical University, 24 and 29 April 2007, BAR S1900 (2009), 374-379.

Konuşmalar:

- H. Onur TIBIKOĞLU, "***Myra Antik Kenti***", Myra-Demre. Tarihi, Arkeolojisi, Doğası, Tarımı ve Turizmi Sempozyumu. 9-10 Nisan 2010, Demre.

Diğer Yayınlar:
Popüler Dergilerde:

- H. Onur TIBIKOĞLU, "***Antalya'nın Tarihi Coğrafyası'nda İnançlar ve Tapınaklar – II Neapolis Tapınakları***" , Ekspress Hayat 3, Haziran 2011.

- H. Onur TIBIKOĞLU, "*Antalya'nın Tarihi Coğrafyası'nda İnançlar ve Tapınaklar – I*", Ekspress Hayat 2, Mayıs 2011.

Organizasyonlar:

- "***İlk Seyyahlardan Son Arkeologlara St. Nikolaos'un Kenti: Myra / From the Early Voyagers to Last Archaeologists St. Nicolaos' City: Myra***". Photography Exhibition. In Event of The Museum Week, 18-24 May. 2010, Antalya Museum. Organization by: Nevzat Çevik, **H. Onur Tıbıkoğlu**, Afşin Aygün, Banu Özdilek.

- "***İlk Seyyahların Kaleminden Son Araştırmacıların Objektifine Myra/Demre***" Photography Exhibition. 11 – 19 April 2010. St. Nikolaos Square, Demre. **Curator:** Nevzat Çevik. **Vice-Curators**: **H. Onur Tıbıkoğlu**, Afşin Aygün, Banu Özdilek.

Kişisel Katkı: 1 Poster: "***Myra'nın Öksüzü / The Orphant of Myra***" , 22 photos: **About Lycian City**.

Tasarım/Hizmet Buluşu/Patent:
Hatay Expo 2021 Fuar Alanı 1600 m^2 Mozaik Eser Tasarımı ve Uygulaması Projesi (2020-) kapsamında "Ortak Varoluş" isimli mozaik görseli tasarımı. (Türk Patent ve Marka Kurumu (2020/07240)

İŞ DENEYİMİ	
Stajlar	
Projeler	**- 2009 - 2012** Myra - Andriake Excavations, (2009-2012). (Academic Membership.) **- 2006 - 2009** Rhodiapolis Excavations and Surface Survey. (Academic Membership.) **- 2004 - 2008** Beydağları Survey. (2004 - Undergraduate Student ,2005-Archaeologist.) **- 2003** Xanthos Excavations. (Undergraduate Student) **- 2002** Beydağları Trebenna Surface Survey. (Undergraduate Student) **- 2000 - 2001** Patara Excavations. (Undergraduate Student)
Çalıştığı Kurumlar	**- 2006 – 2015** ***Araştırma Görevlisi***, Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji A.B.D.

KATALOG

Katalog Nr. 1

DN. / M. No. 1 **Lev. 7** **(Borchardt, Nr. 100)**

Tip : **III a 7.**

Konum : Nekropol merkezinin yak. 600 m kuzeybatısındadır. Mezarların yoğunlaştığı kayalık önündeki yürüme zemini kuzeybatı yönünde takip edilerek ya da kayalığın bir miktar açığından ona paralel uzanan Güvercinlik sokağının Gd. girişinden yak. 1 km yolculuk sonrasında, yolun batısında ev ve seraların ardındaki kaya yüzünde yer alan mezara ulaşım sağlanabilir. Günümüz yürüme zemininden yak. 5.00 m yukarıda, Myra su kanalı seviyesinde yer alır. Sol altında yürüme zemini seviyesinde bulunan 2 No.lu mezar yer alır.

Mezarın Dış Alanı : Mezar cephesi, önünden geçen Myra su kanalının hemen gerisinde yükselir. Üstte cephe dışında kalan kaya yüzeyi yak. 1.00 m yüksekliğinde, dam boyunca geriye doğru derin bir şekilde oyulmuştur. Bu uygulama cephenin sol yanının üst kısmında da devam eder. Her iki yanda öne çıkan, içleri düzgünleştirilmiş kaya duvarları ile sınırlanır. Sağ duvar yüzünde üst üste konumlanan üç oyuk bulunur. Duvarların, su kanalının uzanımına denk gelen alt kısımları karşılıklı olarak tonoz şeklinde oyulmuştur.

Cephe Yönelimi : Kd.

Cephe : Dışta ve içte. Sofalı.
Dış cephe: **(gen. x yük.):** 5.69 m **x** 5.06 m
İç cephe (Mezar odası cephesi) : iki katlı, 3'er kasetli.
(gen. x yük.): 3.67 m **x** 3.45 m

Sofa : **(en x boy x yük.): (ort.)** 3.55 m x 2.48 m x **(ort.)** 3.50 m/yak. 9.00 m^2.

Giriş : Ortadan. Sürgülü. Sola açılır. Kapı bloğu korunmamıştır.
(gen. x yük.): 0.64 m **x** 1.64 m

Mezar Odası : Tip 3-5 **- (en x boy x yük.):** 2.67 m **x** 2.56 m **x** 2.79 m / yak. 7.00 m^2.

Kline : 5 adet, Niş.
K.I. **gen.:** 0.60 m / **boy:** 2.07 m / **İç yük.:** 0.81 m
K.II **gen.**: 0.68 m / **boy:** 2.13 m / **İç yük.:** 0.85 m

K.III. **gen.:** 0.70 m / **boy:** 2.05 m / **İç yük.:** 0.68 m
K.IV. **gen.:** 0.60 m / **boy:** 2.58 m / **İç yük.:** 0.80 m
K.V. **gen.:** 0.64 m / **boy:** 2.05 m / **İç yük.:** 0.72 m

Hareket Ç. : --

Durum/Tanım : Dış Cephe; Elemanların birçoğunda kırık ve çatlaklar izlenir ve yüzey işçilikleri büyük oranda kaybolmuştur. Buna rağmen sağlam kalabilmiş kısımlardan mimari bütüncül olarak tanınabilir.

Yuvarlak kiriş dizisinin üzerinde uzanan üç adet bant, kademeli olarak dışa taşkın yerleştirilmiştir. Yuvarlak kirişler her iki yanda dörtgen kesitli sınırlayıcı dilme ile son bulur. Bunların hemen üzerinde her bir bandın yüzeyinden kademeli olarak öne doğru taşan ve onlarla özdeş yüksekliğe sahip dörtgen kesitli dilme uçları izlenir. Bunların genişlikleri yukarı doğru artar. Damın altında uzanarak cephe yanlarında saçak altına taşan kıvrık uçlu tavan kirişi bulunur. Uçlarda kama başları izlenir. Köşe dikmeleri üzerinde, çeşitli oranlarda tahrip olmalarına rağmen izlenebilen üçer adet dışa taşkın hatıl ucu bulunur. Dikmeler, iç kenarlarından bir kademe geride birer dikme ile bitişiktir. Kat kirişi, köşe dikmeleri arasında kesintisiz uzanır ve cepheyi yatayda ikiye böler. Uçları her iki yanda cephenin dışına, saçak altına taşar. Kat kirişinin dikmeler arasında kalan kısmının cephe yüzeyinin alt kenarı boyunca, alçak bir astragalos profili ve üstünde diyagonal yükselerek öne taşan bir ovolo profili yer alır. Yaklaşık eşit aralıklarla yerleştirilmiş altta eşik kirişinden yükselerek kat kirişi altında uzanan ve üstte aynı doğrultuda kat kirişinden yükselerek tavan kirişinin altında uzanan dilme çerçevelerle birleşen ikişer dikme ile cephede, kirişler ile dikmeler arasında dörtgen formlu açık alanlar oluşturulmuştur. Alt kat dikmeleri, dört bir yüzünde dışa taşkın enli dilmelerden oluşur. Bu dikmelerden sağdakinin sol yan dilmesi eksiktir; bu kısımda tabana açılmış bir montaj yuvası, elemanın bağımsız olarak işlenip tamamlandığını gösterir. Üst kat dikmelerinin ise sadece ön yüzünde ensiz bir dilme bitişik olarak bulunur. Eşik kirişi, üzerinde arka arkaya yerleştirilmiş ikişer kama başı bulunan kıvrık uçlara sahiptir.

Kama başları kare formludur ve köşe dikmeleri dış yanlarına bitişiktir.

Sofa; Duvarlarda kırıklar, çatlak ve aşınma izleri vardır. Genel olarak kaba yumrulu bir işçilik yüzeylere hakim olmakla birlikte sol yan duvar yüzeyi nispeten daha incelikli işlenmiştir. Zemin nispeten daha düzgündür. Yan duvarlar mezar odası cephesinin her iki yanından öne doğru, dış cephe köşe dikmeleri ile aynı eksende uzanır. Sol yan duvar yüzünde, ön cepheden taşan hatıl uçları ile uyumlu doğrultuda, 4 adet hatıl uzantısı alçak kabartmayla gösterilmiştir. Bunlar sağ yan duvar yüzünde işlenmemiştir. Sofa zemini eşik kirişi seviyesinden bir miktar yüksektedir.

İç Cephe; İki katlıdır. Her bir katta üçer kaset bulunur. Yüzeylerde kırık, çatlak ve aşınma izlenir. Üstte tavan kirişi ve altta eşik kirişi cephe boyunca uzanarak sofa yan duvarlarına bağlanır. Cephe, bu iki kiriş arasında, bir miktar geride her iki yanda yükselen birer direk ile sınırlanır. Kalın bir kat kirişi yatayda uzanarak cepheyi ikiye böler. Üst kat alt katın yaklaşık yarısı yüksekliğindedir. Kat cepheleri, kiriş kenarlarından bir miktar geride, taban dışında dolanan birer dilme çerçeve ile sınırlanır. Alt ve üst katta bu dilme çerçevelere bağlanan ikişer direk cepheleri üçer kaset alanına böler. Kasetler altta bir üstte geriye kademeli ve bindirmeli yerleştirilmiş ikişer dilme çerçeve taşır. Alışılmışın dışında üstteki kasetlerden biri (ortadaki) açıktır. Bu kaset açıklığı, bağımsız bir blok ile kapatıldığını gösteren, ardında genişliğince altta ve üstte uzanan bir sürgü kanalına sahiptir. Alt kat kasetlerinden ortada yer alan mezar odasına girişi sağlar.

Mezar Odası; Oda giriş simetri ekseninde konumlanır. Girişin hemen ardında kapı bloğu sürgüsü ile başlayan iç eşik yer alır. İç eşik zemine bağlı olarak şekillendirilmiş ve üzeri kabaca düzeltilmiş bir kaya kütlesidir ve dış eşik ile yak. aynı yüzey seviyesindedir. Bu eşik üzerinde giriş açıklığının sağ kenarından başlayarak, açıklığa sol yönde yak. iki katı boyunca paralel uzanan sürgü kanalı ile sürgü kanalına paralel uzanan düzgün yüzeyli bir silme yer alır. Sürgünün yukarıdaki karşılığı, giriş açıklığının üst kenarından içe doğru taşan

bir kaya kütlesine açılmıştır. Giriş açıklığının başlangıcından, giriş genişliği boyunca bir yatak şeklinde uzanırken, sonrasında kayanın üst kenar dışında devam etmemesi nedeniyle yanlarda sınırlanmaz. İç eşikten bir miktar aşağıda yer alan zemine inilir. Oda duvar yüzeyleri kaba yumrulu işlenmiştir. Tavan, zemin ve duvarlar kendi içinde dalgalanmalarla uzanırlar. Zemin üç yanıyla niş klinelerle çevrilidir. Yan duvarlarda üst üste konumlanan ikşer; arka duvarda ise yüksek konumlanan bir adet niş kline bulunur.

Kabartma : --

Yazıt : --

Literatür : Borchardt, Myra: 110, Grab Nr. 100, Taf. 10 C, Taf. 60 B.

Katalog Nr. 2

DN. / M. No. 2 **Lev. 8** **(Borchardt, Nr. 99)**

Tip : **III a 6.**

Konum : Nekropol merkezinin yak. 600 m kuzeybatısındadır. Mezarların yoğunlaştığı kayalık önündeki yürüme zemini kuzeybatı yönünde takip edilerek ya da kayalığın bir miktar açığından ona paralel uzanan Güvercinlik sokağının Gd. girişinden yak. 1 km yolculuk sonrasında, yolun batısında ev ve seraların ardındaki kaya yüzünde yer alan mezara ulaşım sağlanabilir. Myra su kanalının altında, yürüme zemininden Sağ üstte 1. No.lu mezar yer alır.

Mezarın Dış Alanı : Cepheyi çevreleyen kaya yüzeyleri kaba işçilikle düzeltilmiştir. Her iki yanda öne çıkan, içleri düzgünleştirilmiş kaya duvarları ile sınırlanır. Önde günümüz yürüme zemininin bir miktar üzerinde, yak. 1.00 m derinliğinde bir ön alana sahiptir. Zemini düzgünleştirilmiştir.

Cephe Yönelimi : Kd.

Cephe : 2 katlı, 2'şer kasetli.
(gen. x yük.) : 3.84 m x 2.84 m

Giriş : Sağ kasetten**,** sürgülü, sağa açılır, kapı bloğu korunmamıştır.
(gen. x yük.): 0.41 m x 1.00 m

Mezar Odası : Tip 4.

(gen x boy x yük.): (ort.) 1.73 m **x (ort.)** 1.90 m **x (ölç.)** 1.27 m / yak. 3 m^2.

Kline : 1 adet, Kaya Lahdi (Chamasorium).
(en x boy x yük.) : Dıştan dışa (ort.) 0.68 m x 1.80 m x **(ölç.)** 0.53 m
(en x boy x der.) : İçten (ort.) 0.38 m x 1.44 m x **(ölç.)** 0.23 m

Hareket Ç. : **?**

Durum/Tanım : **Cephe;** Yüzeyde yer yer aşınma ve kırıklar vardır. Kat kirişinin ortası yüzeysel olarak, eşik kirişi sol kıvrık ucu tamamen yok olmuştur. Hatıl uçlarının kenarlarında kırıklar izlenir.

Dam yuvarlak kiriş dizisinin üzerinde öne bindirmeli olarak yerleşen kalın bir silme yer alır. Bant bölümlemeleri işlenmemiştir. Yuvarlak kiriş dizisini her iki yanda birer kare kesitli dilme sınırlar. Üst kalın silme ile bu sınırlayıcı dilmelerin her iki uçta birleştiği kısımlardan kare kesitli birer dilme bir miktar öne doğru taşarak uç verir. Damın altında kıvrık uçları cepheye dönük tavan kirişi uzanır. Uçların iç yüzeylerinden taşan, yarım daire formlu, ikişer adet kama başı, aralıkla, üst üste yerleştirilmiştir. Dam ve tavan kirişi yanlarda dışa taşar ve saçağı oluşturur. Cepheyi iki yanda köşe dikmeleri sınırlar ve bunların cephesinde, öne taşan üçer adet, dörtgen hatıl ucu vardır. En altta kıvrık uçları yukarı dönük eşik kirişi uzanır; sol kıvrık uç korunmamışken sağda bir kısmı korunmuş yarım daire formlu bir kama başı yer alır. Eşik kirişi cephe yüzeyinden, köşe dikmeleri hizasında öne taşan birer hatıl ucu vardır. Cepheyi yatayda ikiye bölen kat kirişi köşe dikmeleri arasında kesintisiz uzanır ve yanlardan saçak altına taşar. Üst kat alt katın yak. yarı yüksekliğindedir. Her iki kat, dikeyde ortada yükselen birer direkle iki kaset alanına bölünmüştür. Direkler, kaset alanlarını üstte ve yanlarda uzanarak çevreleyen dilmelerin yatay parçasını destekler. Üst katta, bu ana dilme çerçeveye göre içte geriye doğru kademeli yerleşik, üst kasetlerde ikişer, alt kasetlerde birer adet kaset dilme çerçeveleri tekrarlanır. Giriş dışında kaset yüzeyleri organik olarak kapalıdır. Alt kattaki kasetler yüksektir ve sağdaki mezar odasının giriş açıklığını oluşturur.

Mezar Odası; Girişin simetri ekseninde konumlanır.

Zemin toprak ile dolmuştur. Duvarlarda yer yer kırılmalar izlenir. Duvar yüzeyleri kaba yumrulu işlenmiştir. Duvarlar kendi içlerinde dalgalanarak uzanır, dik açılı köşelerle bağlanmazlar. Tavan arka duvara doğru yükselerek uzanır. Girişin hemen ardında, açıklığın bir kenarından başlayarak sağ duvara doğru yönelerek uzanan iç eşik yer alır. Dıştaki eşik ile yak. aynı basma yüzeyi seviyesindedir; bu yüzeyleri kapı bloğuna ait sürgü kanalı ayırır. Sürgünün üst karşılığı, giriş açıklığından daha yüksek olan tavandan giriş üst sınırına kadar organik olarak bağlı inen bir kaya kütlesi üzerindedir. Mezar odasında, arka duvar genişliğince uzanan bir kaya lahdi bulunur. Arkada ve yanlarda duvardan bağımsızlaştırılmamış, ön yüzü kayadan bağımsızlaştırılarak düzgünleştirilmiştir. Lahitin ön duvarı 0.11 m kalınlığında; arka duvarı 0.15 m; yan duvarları ise yak. ort. 0.18 m kalınlığındadır. Ön yüzün yarı yüksekliğinin hemen üzerinde, her iki kenarda konumlanarak yak. ort. 3,5 cm öne taşan, ort. 0.13 m genişliğinde ve 0.17 m yüksekliğinde iki kaya kütlesi bırakılmıştır. Lahit haznesi kısa kenarlarda 4.5 cm; uzun kenarlarda 5 cm kalınlığında, yüksek bir kapak oturtma tırnağı ile çevrelenir. Lahit toprak ile doludur.

Kabartma : --

Yazıt : --

Literatür : Borchardt, Myra: 110, Grab Nr. 99, Taf. 10 C.

Katalog Nr. 3

DN. / M. No. 3 **Lev. 9** **(Borchardt, Nr. 68)**

Tip : **III a 7.**

Konum : Nekropol kayalığının mezarların yoğunlaştığı dik yüzünden öne doğru alçalarak, günümüz yürüme zemini ile kavuştuğu Gd. yüzünün B. kenarında yer alır. Yaklaşık aynı seviyede yan yana doğu yönde sıralanan diğer dört (M. No. 4, 5, 6, 7.) mezarla komşudur**.**

Mezarın Dış Alanı : Birinci kat yüksekliğine kadar toprak dolgu ile örtülüdür. Cephe, kayalığın sağ kenarda alçalarak içe doğru girinti yapmasıyla, solda

ise bir kaya duvarı ile sınırlanır. Damın hemen gerisinden Myra suyoluna ait kaya kanalı uzanmaktadır. Bu kısımda kaya dik biçimde tıraşlanmış ve yüzü kabaca düzeltilmiştir.

Cephe Yönelimi : Kd.

Cephe : Sofalı.
Dış cephe: ? **(gen. x yük.): (ölç.)** 4.15 m **x (ölç.)** 1.58 m
İç cephe (Mezar odası cephesi) : iki katlı, 3'er kasetli (?):
(gen. x yük.): 2.45 m **x (ölç.)** 1.00 m

Sofa : **(en. x boy x yük.):** 1.60 m x 2.38 m x ? / yak. 3.00 m^2.

Giriş : ? Toprakla örtülü.

Mezar Odası : ? Toprakla örtülü.

Kline : ?

Hareket Ç. : ?

Durum/Tanım : **Dış Cephe:** Birinci kat yüksekliğine kadar dolgu ile örtülüdür. Damı oluşturan elemanlar büyük oranda tahrip olmasına karşın yuvarlak kiriş dizisi ve bant sıraları yer yer seçilebilir. Yuvarlak kiriş dizisinin üzerinde iki adet bant bulunur. Bunlardan en alttaki kiriş dizisi ile aynı düzlemde iken, üzerindeki dışa taşkın yerleştirilmiştir. Yuvarlak kirişlerin bitişik olarak yan yana sıralanmasıyla tavan kirişi yüzünde oluşan üçgen alanların atlamalı olarak kırmızı ve olasılıkla mavi renge boyalı olduğu görülür. Renkler soluktur. Damın altında kıvrık uçlu tavan kirişi uzanmaktadır. Uçlarda üst üste yerleşik yarım daire formlu kama başları taşır. Kamaların yay kenarları küt biçimlendirilmiştir. Her iki yanda yastık hatılı uçları ile başlayan köşe dikmelerinin bir kısmı görülebilmektedir. Cephenin üst kısmında kalan kaset alanında yanlardaki kasetlerin dilmeleri salam kalabilmiştir. Orta kaset ve ara dikmeler yok olmuştur. Kasetler açıktır.

Sofa: Dolgu ile kaplıdır. Toprak seviyesinin üzerinde kalan yan duvar yüzlerinde kaba işçilik hâkimdir. Hatıl uzantılarını gösteren kabartmalar işlenmemiştir.

İç Cephe: Mezar odası cephesi. Kat kirişi üzerine kadar ulaşan dolgu nedeniyle yalnızca ikinci kat görülebilir. Kaset ve kiriş kenarlarındaki aşınmalar dışında iyi korunmuştur. Cephenin üst

kenarını kalın bir kiriş, her iki yanda ise tavan kirişini bir miktar geride destekleyen ensiz direkler sınırlar. Kirişin altına bitişik geride konumlanan kaset alanı dilme çerçevesi kat kirişi yüzeyi dışında üç yönde dolanır. Yaklaşık eşit aralıkla konumlanan iki direk bu alanı üç kapalı kasete bölmüştür. Kasetler geriye kademelenerek, iç içe geçen ikişer dilme çerçeve taşırlar.

Kabartma : --

Yazıt : --

Literatür : Borchardt, Myra: 109, Grab Nr. 68.

Katalog Nr. 4

DN. / M. No. 4 **Lev. 10** **(Borchardt, Nr. 67)**

Tip : **III a 4.**

Konum : Nekropol kayalığının mezarların yoğunlaştığı dik yüzünden öne doğru alçalarak, günümüz yürüme zemini ile kavuştuğu Gd. yüzünde bulunur. Yaklaşık aynı seviyede yan yana sıralanan mezar grubunun (M. No. 3, **4**, 5, 6, 7.) içinde batıdaki ikinci mezardır.

Mezarın Dış Alanı : Ön alan, eşik kirişi yüksekliğine kadar toprak dolgu ile örtülüdür. Cephe, solda bir kaya duvarı ile sınırlanır, sağ taraf tamamen tahrip olmuştur. Damın üzerinde Myra suyoluna ait kaya kanalı uzanmaktadır.

Cephe Yönelimi : Kd.

Cephe : 1 katlı, iki kasetli.
(gen. x yük.): (kor.) 3.28 m x **(ölç.)** 2.00 m

Giriş : Sol kasetten, sürgülü, sola açılır. Kapı bloğu korunmamış.
(**gen. x yük.**) **:** 0.44 m **x (kor.)** 1.05 m

Mezar Odası : Tip 5 / **(gen x boy x yük.): (ort.)** 2.02 m **x (ort.)** 2.21 m **x (ölç.)** 1.47 m yak. 4,00 m^2

Kline : 3 adet, Seki.
K.I : **gen.: (ort.)** 0.51 m
K.II : **gen.: (ort.)** 0.50 m
K.III : **gen.: (ort.)** 0.52 m

Hareket Ç. : ? – Zemin toprak ile örtülmüş.

Durum/Tanım : **Cephe:** Cephenin sağ yarısı, giriş kasetinin dilme çerçeveleri ile birlikte büyük oranda tahrip olmuştur. Sağlam kalmış elemanlar ince işçilikli düzgün yüzeylere sahiptir.

Yuvarlak kiriş dizisinin üzerinde yak. eşit yüksekliğe sahip iki bant yatayda uzanır. Bunlardan en alttaki dışa taşkın kiriş yüzeyleriyle aynı düzlemde, diğeri dışa bindirmelidir. Tavan kirişinin korunan sol kıvrık ucunda iki adet yarım daire formlu kama başı görülür. Sol köşe dikmesi üzerinde yastık hatılı ve orta hatıl tahrip olmalarına rağmen izlenebilmekte, dolgu nedeniyle döşeme hatılı görülememektedir. İki kaset alanına sahiptir. Sol kaset mezar odasının girişini oluştururken sağdaki kasetten geriye yalnızca düzgünleştirilmiş panel yüzeyi sağlam kalabilmiştir. Dolgu üzerinden izlenebilen eşik kirişinin sol ucu kıvrıktır, yarım daire formlu bir kama taşır.

Mezar Odası: Oda, giriş simetri ekseninin soluna doğru genişler.

Duvarlarda yer yer çatlaklar vardır. Klinelerin dış kenarlarında kırıklar izlenir. Zemin toprak ve moloz ile dolmuştur.

Duvar yüzeyleri kaba yumrulu işlenmiştir. Kline yatak yüzeylerinde yumrulu işçilik tekrar eder fakat tepeleri daha düzgünleştirilmiştir.

Giriş tabanının toprak ile örtülü olması nedeniyle iç eşik tespit edilememiştir. Kapı sürgüsünün üzerindeki karşılığı, tavan yüzeyinden bir miktar giriş açıklığının üst kenarına doğru alçalan bir kaya kütlesinden içeri doğru açılmıştır. Oda duvarları dik bir açıyla yükselmez ve kendi içinde dalgalıdır. Tavan, kendi içinde dalgalanarak, arka duvara doğru hafif yükselir. Eşik seviyesinden bir miktar yükseltilmiş üç adet sedir kline oda duvarları boyunca kesintisiz uzanır.

Kabartma : --

Yazıt : --

Literatür : Borchardt, Myra: 109, Grab Nr. 67.

Katalog Nr. 5

DN. / M. No. 5 **Lev. 11** **(Borchardt, Nr. 66)**

Tip : **III a 4.**

Konum : Nekropol kayalığının mezarların yoğunlaştığı dik yüzünden öne doğru alçalarak, günümüz yürüme zemini ile kavuştuğu Gd. yüzünde bulunur. Yaklaşık aynı seviyede yan yana sıralanan mezarların oluşturduğu grubun (M. No. 3, 4, **5**, 6, 7.) içinde batı yönde üçüncü mezardır.

Mezarın Dış Alanı : Ön alan, eşik kirişi yüksekliğine kadar toprak dolgu ile örtülüdür. Cephe, solda 6 No.lu mezarın yan duvarı, sağ tarafta iç yüzü kabaca işlenerek düzeltilmiş, doğal uzanımıyla öne çıkan bir kaya duvarıyla sınırlanır. Bu sınırlar içerisinde cephe dışında kalan kaya yüzleri de kabaca işlenerek düzeltilmiştir. Damın üzerinde Myra suyoluna ait kaya kanalı uzanmaktadır.

Cephe Yönelimi : Kd.

Cephe : 1 katlı, iki kasetli.
(gen. x yük.): (kor.) 3.74 m x **(ölç. kor.)** 2.36 m

Giriş : Sağ kasetten, sürgülü, sağa açılır. Kapı bloğu korunmamış.
(**gen. x yük.**) **:** 0.54 m **x (ölç.)** 1.87 m

Mezar Odası : Tip 5 / **(gen x boy x yük.): (ort.)** 2.11 m **x (ort.)** 2.18 m **x (ölç. ort.)** 1.95 m / yak. 4,00 m^2

Kline : 6 adet: **K.I/K.II/K.III-**Sedir; **K.IV/K.V/K.VI-**Bank.
K.I : **gen.: (ort.)** 0.53 m
K.II: **gen.: (ort.)** 0.52 m
K.III: **gen.: (ort.)** 0.54 m
K.IV: **gen.: (ort.)** 0.58 m
K.V: **gen.: (ort.)** 0.53 m
K.VI: **gen.: (ort.)** 0.53 m

Hareket Ç. : **?** – Zemin toprak ile örtülmüş.

Durum/Tanım : **Cephe:** Tipolojik özelliklerinden sapmaz.
Cephe eşik kirişi yüksekliğine kadar toprak dolgu ile örtülüdür. Yüzeyde yer yer kırık, çatlak ve aşınma mevcuttur. Dam, kenarlarda alt kısımları sağlam kalabilmiş yuvarlak kirişler dışında yok

olmuştur. Yastık hatıl uçları solda bir kısmı kırık, sağda sağlamdır. Orta hatıl uçları ise tamamen kırıktır. Giriş kasetinin iç sağ dikey dilmesi büyük oranda kırıktır. Yüzeylerde aşınma görülmeyen kısımlarda ince işçilik izlenir.

Sağlam kalabilmiş yuvarlak kirişlerin altında kıvrık uçlara sahip tavan kirişi uzanır. Her iki uçta iki adet yarım daire formlu kama başı taşır. Köşe dikmeleri üzerinde yastık hatılı ve orta hatıl uçları işlenmiştir. Köşe dikmeleri ve tavan kirişini, bir kademe geride bitişik uzanan kenar dilmeleri destekler. Ortaya yerleştirilmiş enli bir direk dilmelerle sınırlanmış alanı, dikeyde iki kaset alanına böler. Kasetler, bu dış çerçevenin bir kademe gerisinde, dilmelerle oluşturulan "∏" biçimli bir iç çerçeve ile sınırlanır. Soldaki kaset pürüzsüzleştirilmiş bir kaya yüzeyi ile kapalıyken, sağ kaset mezar odasının girişini oluşturur.

Mezar Odası: Oda, giriş simetri eksenindedir.

Duvarlarda yer yer kırık ve kireç birikintileri vardır. Bank klineler büyük oranda tahrip edilmiş, sedir klineler nispeten iyi korunagelmiştir. Zemin toprak ile doludur.

Duvar yüzeyleri genellikle küçük yumrulu, kaba işlenmişken, tavan yüzeyi daha özensizdir. Klinelerin yatay yüzeyleri tepeleri düzgünleştirilmiş yumru işçiliklidir. Oda duvarları dike yakın bir açıyla yükselir ve köşe bağlantıları belirgindir.

Girişin hemen ardında blok sürgüsü ile başlayan iç eşik yer alır. İç eşiğin bir kısmı toprak altındadır. Her iki yanda uzanan sedir klinelerin arasında uzanır. Girişin tam olarak açılabilmesi için **K. III**'ün bir kenarı kısa tutularak, açılma yönünde sürgünün devamlılığı sağlanmıştır. Sürgünün tavan üzerindeki karşılığı, tavan yüzeyinde içeri doğru açılmıştır. Giriş açıklığının başlangıcından, giriş genişliğinin yak. iki katı boyunca açılma yönünde uzanır. Dörtgen planlı bir zemin etrafında üst üste yerleşen iki grup halinde mezar odası duvarlarını dolanan 6 kline bulunur. Altta yer alan grup zeminden yüksek biçimde, "**II**" planlı bir düzen oluşturarak oda duvarlarını sararlar. Yukarıda yer alan grup ise bank tipi klinelerden oluşur ve bunlar yine "**II**" planlı bir düzen oluşturarak duvarlar

boyunca kesintisiz uzanırlar. Klinelerin yatay düzlemlerinin dış köşe yüzeylerinde ve onları hizalayan tavan yüzlerinde dörtgen biçimli tutturtma yuvaları bulunur.

Kabartma : --

Yazıt : --

Literatür : Borchardt, Myra: 109, Grab Nr. 66.

Katalog Nr. 6

DN. / M. No. 6 **Lev. 12** **(Yeni)**

Tip : **III x.**

Konum : Nekropol kayalığının mezarların yoğunlaştığı dik yüzünden öne doğru alçalarak, günümüz yürüme zemini ile kavuştuğu Gd. yüzünde bulunur. Yaklaşık aynı seviyede yan yana sıralanan mezarların oluşturduğu grubun (M. No. 3, 4, 5, **6**, 7.) içinde batı yönde dördüncü mezardır.

Mezarın Dış Alanı : Mezar ikinci kat yüksekliğine kadar toprak dolgu ile örtülüdür.

Cephe Yönelimi : Kd.

Cephe : İç cephe **(gen. x yük.): (ölç. kor.)** 2.49 m x **Sağ dış cephe (ölç. kor.)** 2.38 m

Giriş : **--**

Mezar Odası : **--**

Kline : **--**

Hareket Ç. : **--**

Durum/Tanım : **Cephe:** Mezar ikinci kat yüksekliğine kadar toprak dolgu ile örtülüdür.

Dış cephe tümüyle yok olmuş, açıkta kalan kısımlardan; **s**ağ tarafta sofa duvarının bir kısmı ile iç cephenin ikinci katına ait iki kaset korunagelmiştir.

Mezarın sağ yan cephesi kayadan bağımsızlaştırılmış ve yüzeyi düzgünleştirilmiştir. Bu duvar öne doğru uzanarak sofayı sağ tarafta sınırlar. Duvarın sofaya bakan iç yüzeyi incelikle düzeltilmiş ve kenarları oldukça belirgin bir şekilde alçak kabartma ile bir hatıl işlenmiştir.

Kabartma : --

Yazıt : --

Literatür : --

Katalog Nr. 7

DN. / M. No. 7 **Lev. 13** **(Borchardt, Nr. 65)**

Tip : **X.**

Konum : Nekropol kayalığının mezarların yoğunlaştığı dik yüzünden öne doğru alçalarak, günümüz yürüme zemini ile kavuştuğu Gd. yüzünde bulunur. Yaklaşık aynı seviyede yan yana sıralanan mezarların oluşturduğu grubun (M. No. 3, 4, 5, 6, **7.**) içinde batı yöndeki son mezardır.

Mezarın Dış Alanı : Mezar odası tavan seviyesinin hemen üzerinde, bu kısımda tabanı ve dış duvarı yok olmuş, yalnızca kayadaki iç yüzü görülebilen Myra suyoluna ait kanal uzanmaktadır. Kanalın su yalıtımını sağlayan sıva izleri bu duvar üzerinde yer yer görülebilir. Mezar cephesinin sol yanında geride yer alan kaya duvarı dik bir biçimde kabaca işlenerek düzeltilmişken sağ tarafındaki kısımdan büyük bir kaya parçasının koptuğu görülür.

Cephe Yönelimi : Kd.

Cephe : Tahrip olmuştur.
(gen. x yük.): (kor.) 3.68 m **x (ölç. kor.)** 2.44 m

Giriş : **?**

Mezar Odası : Tip 5.
(en x boy x yük.): 2.87 m **x** 2.78 m **x (ölç.)** 2.03 m/yak. 8 m^2.

Kline : 3 adet, Sedir.
K.I. gen.: 0.61 m; **K.II. gen.:** 0.93 m; **K.III. gen.:** 0.60 m

. **Hareket Ç.** : **?**

Durum/Tanım : Cephe, mezar odasını tümüyle açıkta bırakacak şekilde yok olmuştur. Cephenin solunda, yana taşan bir kiriş ucu bu yöndeki sınırı için iz verir. Sol tarafta kline kısa kenarı tabanından öne doğru uzanan, toprak üzerinde bir kısmı açıkta kalan kayanın iç yanında cepheye ait bazı mimari elemanların işlendiği görülebilir. Sağ tarafta

ise kısa yüz genişliğince kaba işlenerek düzeltilmiştir. Onun sol üst köşesinde 10 cm genişliğe; 13 cm yüksekliğe ve 5 cm derinliğe sahip bir yuva bulunur. Yuva, incelikle tıraşlanmış, olasılıkla bir oturtma yüzeyi ile çevrelenir. Sağ kline iç duvarı düşeyde, bir kısmı korunmuş, iç yüzeyi incelikle düzgünleştirilmiş, öne doğru uzanan bir kaya duvarıyla; yatayda ise 0.50 cm derinlikte ve 15.0 cm genişliğinde incelikle düzeltilmiş bir oturtma yüzeyi ile son bulur. Bunun kline ile olan sınır çizgisinin ortasında bir yuva bulunur. Oturtma yüzeyinin iç düşey yüzeyinde mezar zeminine kadar uzanan düz profillerle sınırlanan bir kanal işlenmiştir.

Tahribat nedeniyle devamlılıkları izlenemeyen bu elemanlardan bütüncül mimari hakkında sağlıklı bir fikir edinilemese de mezar odasının önünde bir sofanın varlığına ilişkin izlenim sunarlar.

Mezar Odası: Zemin toprak dolgu nedeniyle izlenemez. Duvarlar kaba yumrulu işlenmiştir. Kline yüzeyleri nispeten daha düzgündür. Ortada kare planlı bir alan etrafında, zeminden yüksek biçimde, "**II**" planlı bir düzen oluşturarak oda duvarlarını kesintisiz saran üç adet sedir tipi kline bulunur. Arka duvar boyunca uzanan kline (**K.II**) diğerlerine nispeten daha geniştir.

Kabartma : --

Yazıt : --

Literatür : Borchardt, Myra: 109, Grab Nr. 65.

Katalog Nr. 8

DN. / M. No. 8 **Lev. 14** **(Borchardt, Nr. 95)**

Tip : **X.**

Konum : Mezarların yoğunlaştığı nekropol merkezinin alt kenarında, kayalığın dikleştiği kısımdaki ilk mezardır. Toprak yürüme zemininden nekropol merkezine doğru hafifçe yükselen kayalık üzerinden kolaylıkla mezara ulaşılır.

Mezarın Dış Alanı : Dik yükselen bir kayalık yüzünde, yak. 3.00 m yüksekte konumlanır. Bu kayalık yüzünden tırmanılarak mezarın ön alanına ulaşılır. Üstte 17 no.lu mezarın ön alanı yer alır, cephe her iki tarafta

öne doğru çıkıntı yaparak yanlara uzanan kayalığın bir miktar gerisindedir. Altta doğal biçimiyle hafif eğimli kaya aşağı doğru uzanır. Önde çok derin olmayan bir alana sahiptir. Alanın sınırları tahribat ve toprak dolgu nedeniyle tespit edilememiştir.

Cephe Yönelimi : Kd.

Cephe : Tahrip olmuştur. (Bir katlı, iki kasetli (?))
(gen. x yük.): (kor.) 3.40 m **x (kor.)** 1.35 m

Giriş : **I. Oda:** ? ; **II. Oda: (gen. x yük.):** 0. 54 m x **(ölç.)** 0.45 m Kapı bloğu korunmamıştır.

Mezar Odası : **I. Oda:** Tip 3 / **(en x boy x yük.):** 3.00 m **x** 2.37 m **x (ölç.)** 1.45 m / yak. 7 m^2

II. Oda: Tip 4 / **(en x boy x yük.):** 1.37 m **x** 2.33 m **x (ölç.)** 0.65 m / yak. 3 m^2

Kline : **I. Oda Klineleri:** 2 adet, Niş.
K.I. **gen.:** 0.50 m / **boy:** 1.86 m / **İç yük.:** 0.55 m
K.II. **gen.:** 0.52 m / **boy:** 1.80 m / **İç yük.:** 0.57 m
II. Oda Klinesi: 1 adet, (?)
K.III. **gen.:** 0.52 m / **boy:** 2.03 m

. **Hareket Ç.** : ?

Durum/Tanım : Cephe, mezar odası tavanının bir kısmıyla birlikte yok olmuştur. Ön alandan itibaren mezarın içi toprak dolgu ile kaplıdır. Korunagelmiş mimari elemanlar her iki yanda kaya yüzünde bulunan eşik kirişinden geriye kalan kıvrık uçlar, köşe dikmelerinin bir kısmı ve kenar kasetlerinden geriye kalan yüksekliklerini kaybetmiş dilmelerdir. Eşik kirişi kıvrık uçları üzerinde birer adet yarım daire formlu kama başı bulunur.

Mezar Odaları: Zemin kline yüksekliklerine kadar ulaşan toprak dolgu nedeniyle izlenemez. I. Oda dörtgen bir plana sahiptir ve uzun kenarıyla cepheye paralel yerleşir. Her iki yan duvar boyunca uzanan iki niş kline bulunur. Duvarlar kaba yumrulu işlenmiştir. Kline yüzeyleri nispeten daha düzgündür. I. Odanın arka duvarının ortasında II. Odanın girişi yer alır. Kapı cephesi, duvar yüzeyinin gerisinde yer yer korunmuş dar bir çerçeveye sahiptir. Bu çerçevenin gerisinde sağ kenarda düşey olarak işlenmiş kapı bloğunun oturma

yatağı ile üst kenar boyunca tavandan aşağı doğru sarkan bir kaya kütlesinin yüzüne açılmış sürgü kanalı bulunur. Bu izler kapı bloğunun sola doğru kaydırılarak girişin açıldığını gösterir. Girişin simetri ekseni ile odanın ekseni uyumlu değildir. Oda giriş açıklığına göre çapraz bir şekilde uzanır. Kabaca dörtgen bir plana sahiptir ve ön mezar odasına kısa kenarıyla bitişiktir. Duvarlar kaba yumrulu işlenmiştir. Kline yüzeyi nispeten daha düzgündür. Oda zemini toprak ile örtülüdür. Giriş açıklığını karşılayan duvarı boyunca bir kline yer alır.

Kabartma : --

Yazıt : --

Literatür : Borchardt, Myra: 106, 110, Grab Nr. 95.

Katalog Nr. 9

DN. / M. No. 9 **Lev. 15** **(Borchardt, Nr. 98)**

Tip : **III a 7.**

Konum : Nekropol kaya yüzünde mezarların yoğunlaştığı merkezin dışında, kuzey yönde kayalığın dikleştiği seviyede konumlanır. Üzerinde 10 No.lu mezar yer alır. Toprak yürüme zemininden yükselerek nekropole paralel uzanan kaya terası üzerindeki patikayı mezara doğru enine kat ederek, altındaki eğimli kayalığa kısa bir tırmanışla ulaşım sağlanır.

Mezarın Dış Alanı : Eğimle yükselen kaya üzerinde yer yer izlenebilen, güneyden mezarın ön alanına doğru yönlenen kabaca düzgünleştirilmiş dar yüzeyli ve mezar seviyesine yaklaşıldığında genişleyen kaya basamakları mezara yol veren donanımlardır. Mezar, cephe genişliğince uzanan bir ön alana sahiptir. Alanın öndeki sınırı kayalığın bu yöndeki eğimi ve doğal uzanımıyla belirlenir. Her iki yanda öne doğru çıkan yüksek kayalıkla sınırlanır. Cephenin kayalık fonu ve öne uzanan kaya duvarlarının iç yüzeyleri kabaca işlenerek düzeltilmiştir. Üstte damın gerisinden yükselen iç bükey biçimlendirilerek cephesi kabaca işlenmiş kaya yüzünün üzeri 10 no.lu mezarın ön alanını oluşturur.

Cephe Yönelimi : Kd.

Cephe : 2 katlı, 3'er kasetli. **(gen. x yük.):** 4.68 m **x** 3.67 m

Giriş : Sağ kasetten, sürgülü, sağa açılır. Kapı bloğu korunmamış.
(gen. x yük.): 0.45 m x 1.45 m

Mezar Odası : Tip 4.
(en x boy x yük.): 2.41 m **x** 2.67 m **x (ort.)** 1.78 m / yak. 7 m^2

Kline : 1 adet, Niş.
K.I. **gen.:** 0.73 m / **boy:** 2.00 m / **İç yük.: (ort.)** 0.79 m

Hareket Ç. : **--**

Durum/Tanım : **Cephe:** Tipolojik özelliklerinden sapmaz.

Yüzeyde yer yer, aşınma ve çatlaklar görülür. Damın sol ucu, kat kirişi, direkler, eşik kirişi yüzeysel, kapı kaseti düşey dilmeleri büyük oranda kırıktır. Sağ köşe dikmesinin alt bölümü, orta hatıl uçları korunamamıştır.

Yüzeylerde ince işçilik hâkimdir. Dam, yuvarlak kiriş dizisi üzerinde, üst üste uzanan iki bant ile donanmıştır. Taban bandının üstündeki hafif öne bindirmeli yerleşir. Kiriş dizisi her iki uçta kare kesitli kalas ile sınırlanır. Cephe yanlarda enli köşe dikmeleri ile üstte ve altta uzanarak saçak altına taşan kıvrık uçlu kirişlerle sınırlanır. Yatayda uzanan, düz uçları dikmelerin yanından saçak altına taşan kat kirişi ile iki kata bölünür. Her iki kat üçer kaset ile donanmıştır. Üst kat yüksekliği alt katın yak. yarısı kadardır. Kat kirişi köşe dikmelerinden bir miktar önde uzanır ve dikmelerle kesiştiği kısımlarda ucu öne taşkın hatılların (kat hatılı) üzerine biner; bu noktada üç strüktür gereci geçme ile birleşir. Dikme ve kirişler dörtgen kesitlidir. Köşe dikmeleri eşik kirişinin üst yüzeyinde bir miktar geriden yükselerek kat kirişiyle ve aynı doğrultuda kat kirişinin üzerinden yükselerek tavan kirişiyle birleşir. Köşe dikmeleri ve eşik kirişinin yüzlerinden, aynı düşey doğrultuda aralıklarla konumlanarak öne taşan, her iki tarafta 4'er adet dikdörtgen hatıl ucu bulunur. Bunlar, köşe dikmelerinin tavan kirişi ve kat kirişi ile birleştiği kısımlarda 1'er adet; alt kat dikmelerini görünen iki parçaya bölecek şekilde yak. ortada 1'er adet konumlanırken, eşik kirişinin toprakla örtülü olmayan solunda ise

kirişin alt yarısından başlar ve tabanından aşağı sarkacak şekilde cephenin en altındaki strüktür elemanı olarak konumlanır. Tavan ve eşik kirişi, dikmelerin yanından dışa, saçak boyunca taşar ve her ikisinin de uçları kıvrıktır. Tavan ve eşik kirişleri geniş yüzlerinde, kıvrık uçlarına yakın konumlanan, yarım daire formlu kama başları taşır. Tavan kirişi üzerinde aralıkla, üst üste yerleştirilmiş ikişer adet; eşik kirişi sol tarafında, tabanı ve arkası kayaya organik bağımlı bir adettir. Altta eşik ve üstte kat kirişi üzerinden, bir miktar geride yükselen ikişer adet enli direk, kasetleri birbirlerinden ayırır. Her iki kattaki direkler kaset alanı çerçevelerinin yatay elemanına bağlanır. Üstteki kasetlerin tümü kapalıdır, geriye kademeli ve bindirmeli yerleştirilmiş ikişer dilme çerçeve taşırlar. Alttaki kasetler dışa taşkın birer dilme çerçeve ile donanmışlardır. Sağ kenardaki kaset mezar odasına girişi sağlar. Kapıyı çevreleyen düşey dilmelerin uzanımındaki kırık yüzeylerde, solda kaya içinde saplı duran ince metal parçalar ile sağda dilmenin şeklini ve uzanımını karşılayan eşik üzerine açılmış yuvalar bulunur. Bunlar dilmenin eksik kısımlarının bağımsız parçalardan üretilerek montajlandığını gösteren izlerdir.

Mezar Odası: Oda, cephenin düşey simetri eksenine uyumlu, yönelimi hafif kuzeye dönüktür. Giriş açıklığının ardında zeminden yüksekte biçimlendirilmiş bir iç eşik yer alır. Bu kaya bloğu kapının kapanma yönünden açılma yönüne doğru odanın duvarına uzanarak bağlanır. İç eşik üzerinde kapı bloğuna ait bir sürgü kanalı bulunur ve açıklığın yak. iki katı boyunca uzanır. Sürgünün kapanma yönündeki düşey blok yatağı kapı dilmesinin hemen ardında yükselir. Oda kabaca dörtgen planlıdır. Duvarlarda yer yer çatlaklar izlenir, zeminin bir kısmını toprak örtmüştür. Duvar yüzeylerinde kaba yumrulu işçilik hâkimdir, klinenin yatay yüzeyi nispeten daha düzgün işlenmiştir. Düşey ve yatay düzlemler dengeli uzanmazlar. Tavan, odanın arkasına doğru yükselir. Sol yan duvar yüzünde, arka duvara yakın konumlandırılmış bir niş kline bulunur.

Kabartma : --

Yazıt : --

Literatür : Borchardt, Myra: 110, Grab Nr. 98.

Katalog Nr. 10

DN. / M. No. 10 **Lev. 16** **(Borchardt, Nr. 97)**

Tip : **III a 4.**

Konum : Nekropol kaya yüzünde mezarların yoğunlaştığı merkezin dışında, kuzey yönde, kayalığın dikleştiği seviyede 9 No.lu mezarın üzerinde yer alır. Toprak yürüme zemininden yükselerek nekropole paralel uzanan kaya terası üzerindeki patikayı mezara doğru enine kat ederek kayalık üzerinden kısa bir tırmanışla mezarın alt seviyesine kadar ulaşılabilir. Buradan mezar seviyesine erişebilmek için taşınabilir bir merdiven kullanılmalıdır.

Mezarın Dış Alanı : Mezar genişliğince uzanan bir ön alana sahiptir. Alan zemini bugün toprak ve bitkilerle kaplıdır. Her iki yanda yüksek kayalıkla sınırlanır. Cephenin kayalık fonu ve öne uzanan kaya duvarlarının iç yüzeyleri kabaca işlenerek düzeltilmiştir. Üstte, damın gerisinde, iç bükey biçimlendirilerek cephesi kabaca işlenmiş kaya fonu yükselir.

Cephe Yönelimi : Kd.

Cephe : 1 katlı, iki kasetli.
(gen. x yük.): 3.42 m x 2.15 m

Giriş : Sağ kasetten, sürgülü, sağa açılır. Kapı bloğu korunmamış.
(**gen. x yük.**) **:** 0.41 m **x** 1.33 m

Mezar Odası : Tip 4 / **(gen x boy x yük.): (ort.)** 2.26 m **x (ort.)** 2.27 m **x (ölç. ort.)** 1.80 m / yak. 5,00 m^2

Kline : 1 adet, Kaya Lahdi (Chamasorium).
(en x boy x yük.) : Dıştan dışa (ort.) 0.79 m x 2.30 m x **(ölç.)** 0.40 m
(en x boy x der.) : İçten (ort.) 0.51 m x 1.89 m x 0.40 m

Hareket Ç. : **--**

Durum/Tanım : **Cephe:** Tipolojik özelliklerinden sapmaz.
Yüzeyde yer yer kırık, çatlak ve aşınma mevcuttur. Damın ortasında derin ve geniş bir kırık bulunur. Orta direğin alt kısmı giriş

kasetinin sol alt kısmı ile birlikte kırıktır. Sağda orta hatıl ile döşeme hatılı uçlarının bir kısmı kırıktır.

Yuvarlak kiriş dizisinin üzerinde iki bant sırası; alttaki dışa taşkın yuvarlak kiriş yüzeyleriyle aynı düzlemde, diğeri bir miktar öne bindirmeli uzanır. Tavan kirişi kıvrık uçlarında ikişer adet yarım daire formlu kama başı görülür. Köşe dikmeleri üzerinde yastık hatılı, orta hatıl; eşik kirişinin yüzünden, aynı düşey doğrultuda döşeme hatılı uçları izlenir. Köşe dikmelerini, üstte tavan kirişi altta eşik kirişi sınırlar. Bu ana strüktür içten, tabanı dışında bir kademe geride bitişik dolanan, kaset alanı dilme çerçevesi ile desteklenir. Ortaya yerleştirilmiş enli bir direk dilmelerle sınırlanmış alanı, dikeyde iki kaset alanına böler. Kasetler, bu dış çerçevenin bir kademe gerisinde, dilmelerle oluşturulan pi biçimli bir iç çerçeve ile sınırlanır. Sağ kaset mezar odasının girişini oluşturur. Eşik kirişi her iki yanda köşe dikmelerinden dışa taşar ve kıvrık uçlarla sonlanır. Köşe dikmelerinin dış kenarlarına bitişik, yarım daire formlu ikişer adet kama başı eşik kirişinin her iki ucunda işlenmiştir. Bunlardan önde yer alanlar dört yanıyla kayadan bağımsızlaştırılmışken, arkadakiler gerideki uzun yüzleriyle kayaya bağımlıdır.

Mezar Odası: Oda, cephenin düşey simetri eksenine uyumludur.

Duvar yüzeylerinde yer yer çatlak ve kırıklarla birlikte kireç birikintileri görülür. Duvar yüzeyleri genellikle kaba yumrulu işlenmiştir.

Girişin hemen ardında blok sürgüsü ile başlayan, açıklığa yamuk uzanan bir iç eşik yer alır. Tabanı zemine bağlı olarak yükselir ve üzeri kabaca düzeltilmiştir. Dış eşik ile yak. aynı yüzey seviyesindedir. Bu eşik üzerinde girişin bir kenarından başlayan, açıklığın yak. iki katı boyunca uzanan sürgü kanalı bulunur. Sürgü kanalının üst karşılığı tavan yüzeyinde açılmıştır. Eşikten zemine inilir. Zemin toprak ile dolmuştur. Oda, arka duvara bağımlı oyulmuş, duvar genişliğince, zeminden yüksekte uzanan bir kaya lahdi barındırır. Arkada ve yanlarda duvardan bağımsızlaştırılmamış, ön yüzü kayadan bağımsızlaştırılarak düzgünleştirilmiştir. Lahitin ön duvarı 15 cm kalınlığında; arka duvarı 9 cm; sol yan ort. 15 cm, sağ

yan ort. 22 cm kalınlığındadır. Lahit haznesi yüksek bir kapak oturtma tırnağı ile dört bir yanda çevrelenir.

Kabartma : --

Yazıt : --

Literatür : Borchardt, Myra: 110, Grab Nr. 97.

Katalog Nr. 11

DN. / M. No. 11 **Lev. 17** **(Borchardt, Nr. 96)**

Tip : **X.**

Konum : Nekropol kaya yüzünde üçgen biçimde yerleşik, birbirlerine yakın birçok mezardan oluşan merkez gurubun kuzey alt köşesinde, kayalığın dikleştiği seviyede yer alır. Toprak yürüme zemininden yükselerek nekropole paralel uzanan kaya terası üzerindeki patika kullanılarak merkez grubun güney köşesine doğru kısa bir tırmanışın ardından kuzeye doğru yönelen kayalık üzerinden mezara ulaşılır.

Mezarın Dış Alanı : Mezar, aşağı doğru doğal eğimiyle alçalan kayalığın üst tarafında konumlanır. Tabanı dışında, yanları ve arkası yukarıdan aşağı doğru mezar bloğunun yak. yarı yüksekliğine kadar; üstte ise tamamen kayadan bağımsızlaştırılmıştır. Öyle ki mezar yapay bir mağara içerisinde bulunur ve çevresinden dolaşan bir kaya yolu oluşmuştur. Mağaranın duvarları yak. tavan başlangıcına kadar kabaca işlenmiştir.

Cephe Yönelimi : Kd.

Cephe : Tahrip olmuş. **(gen. x yük.): (kor.)** 3.90 m x --

Giriş : Sürgülü, sağa açılır. Kapı bloğu korunmamış.
(**gen. x yük.**) **:** 0.95 m **x** --.

Mezar Odası : Tip 5 / **(gen x boy x yük.): (kor.)** 4.20 m **x (ort.)** 3.50 m **x (kor.)** 2,30 m / yak. 14,00 m^2

Kline : 3 adet, ?.
K.I. gen.: 0.80 m; **K.II. gen.:** 0.89 m; **K.III. gen.:** 0.84 m

Hareket Ç. : **?**

Durum/Tanım : **Cephe:** Mezar tüm cephelerinde duvar yüksekliklerini kaybedecek biçimde tahrip olmuştur. Cephe, oda duvarlarının büyük bir kısmıyla

beraber taban seviyesinde bir kısmı izlenebilen plan özellikleri dışında tamamen yok olmuştur. İzlenebilen özellikler tapınak etkili bir mezar mimarisine işaret etmektedir: Önde kayalığın üst kısmına, cephe genişliğince işlenmiş dar bir sekinin-basamağın gerisinde kaya yüzüne biçimlendirilmiş yüksek podyum üzerinde, yüksekliklerinin çok az bir kısmı korunagelmiş, her iki yanda öne taşan anteler ve girişin yanlarında bulunan cephe duvarları izlenir. Kuzey yöndeki ante ucunda kaya üzerine açılmış yuvalar ve yüzey işçiliği, pilasterin olasılıkla montajlanarak tamamlandığını gösterir. Anteler arasında dörtgen bir pronaos alanı bulunur. Mekânın zemini işlenerek düzgünleştirilmiş ve ortasında ön kenarına yakın, giriş açıklığına simetrik yerleştirilmiş, geniş, dörtgen bir oturtma yatağı bulunur. Pronaosun ardında yükselen dar bir sekinin üzerinde mezar odası cephesi yer alır. Ortada yüksek bir eşiğe sahip giriş açıklığı bulunur.

Mezar Odası: Eşiğin üzerinde giriş açıklığına paralel uzanan bir kapı bloğu sürgü kanalı yer alır. Kanal açıklık boyunca derin, duvar arkasında yüksek oyulmuştur. Eşikten, daha alçak seviyedeki kare planlı mezar odası zeminine inilir. Zemin toprak ile dolmuştur. Oda duvarları boyunca -zeminden yak. eşik seviyesinde yüksek- kesintisiz uzanan üç kline bulunur. Klineler dışta yüksek bir kenarla çevrelenir. Mezar odasının korunmuş duvar yüzlerinde yer yer kaba işçilik izlenir.

Kabartma : Girişin kuzey yanındaki duvar ile kuzey ante duvarı iç yüzü bir kısmı korunmuş kabartma figürler ile süslüdür:

Kuzey ante iç duvarı yüzünde, süpürgelik benzeri bir taban üzerinde, yak. dizden aşağısı korunmuş giyimli bir erkeğe ait kabartma bulunur. Girişe doğru yönlenmiş figür, çıplak ayaklarını açıkta bırakacak biçimde kat ve kıvrımlarla bileğe kadar inen bir giysiye sahiptir. Bu figürün arkasında tahribatı nedeniyle tanımlanamayan bir kabartma daha yer alır.

Girişin kuzey yan duvarı üzerinde ise elbisesinin bir bölümü görülebilen ve yalnızca cepheye dönük olduğu anlaşılacak kadar tabanları korunagelmiş ayaklardan ibaret bir insana ait kabartma

daha yer alır. Figürün sol ayağı tam olarak yere basmaktayken, sağ ayağı topuktan hafif kaldırılmış durumdadır.

Yazıt : --

Literatür : Borchardt, Myra: 97, 110, 112, 147, Grab Nr. 96, Taf. 80 B.

Katalog Nr. 12

DN. / M. No. 12 **Lev. 18** **(Borchardt, Nr. 94)**

Tip : **III a 4.**

Konum : Nekropol kaya yüzünde üçgen biçimde yerleşik, birbirlerine yakın birçok mezardan oluşan merkez gurubun kuzey alt köşesinde, 11 No.lu mezarın güney bitişiğinde konumlanır. Toprak yürüme zemininden yükselerek nekropole paralel uzanan kaya terası üzerindeki patika kullanılarak merkez grubun güney köşesine doğru kısa bir tırmanışın ardından tabandaki mezarların seviyesinde kuzeye doğru yönelen kayalık üzerinden mezara ulaşılır.

Mezarın Dış Alanı : Mezar, cephenin tamamlanmamış yarısına doğru uzanan bir ön alana sahiptir. Alanın zemini cephenin tamamlanmış sağ yarısı önünde düzgünleştirilmişken solda eşik yüksekliğinde bir kaya kütlesi işlenmeden bırakılmıştır. Önde eğimli olarak aşağı yönlenir, her iki yanda ise yukarıdan aşağı doğru genişleyerek öne doğru uzanan kayalıkla sınırlanır. Bu kaya duvarlarının iç yüzleri ve cephenin kaya fonu kabaca işlenerek düzeltilmiştir. Damın üzerinde, 13 no.lu mezarın ön alanına doğru yükselen kaya yüzü iç bükey bir şekilde oyulmuştur.

Cephe Yönelimi : Kd.

Cephe : Tamamlanmamış. 1 katlı, iki kasetli
(gen. x yük.): (ölç.) 2.91 m x 2.10 m

Giriş : Sağ kasetten, sürgülü, sola açılır. Kapı bloğu korunmamış.
(**gen. x yük.**) **:** 0.44 m **x (kor.)** 1.10 m

Mezar Odası : Tip 5 / **(gen x boy x yük.): (ort.)** 2.09 m **x (ort.)** 2.13 m **x (ort.)** 1.70 m yak. 4,00 m^2

Kline : 3 adet, Seki.
K.I : **gen.: (ort.)** 0.60 m

K.II : **gen.: (ort.)** 0.60 m

K.III : **gen.: (ort.)** 0.65 m

Hareket Ç. : Eşiğe bitişik konumlandırılmış, dörtgen formlu.

(en x boy x der.): 0.83 m **x** 1.20 m **x** 0.23 m

Durum/Tanım : **Cephe:** Sol yarı kaba yumrulu işlenmiş bir yüzey biçiminde tamamlanmadan bırakılmıştır. Bu kısımda üstte dam yalnızca kenar hatlarıyla devam etmekte, altta ise tamamlanmış yarıdan, yatayda uzanan mimari elemanlar (tavan kirişi, kaset alanı dilmesi, eşik kirişi) diğer yarıya bir miktar uç verecek biçimde işlenmiştir. Damın girişin üzerindeki kısmında derin bir kırık vardır. Direk, dilmeler ve eşik üzerinde yer yer kırıklar izlenir. Yüzey işçiliği büyük oranda aşınmıştır.

Dam yuvarlak kiriş dizisinin üzerinde yatayda uzanan iki banttan oluşur. Bunlardan en alttaki dışa taşkın kiriş yüzeyleriyle aynı düzlemde, diğeri dışa bindirmelidir. Altta kıvrık ucunda, nihai yarım daire formunda işlenmeden kare formlu olarak yarım bırakılmış iki adet kama başı bulunan tavan kirişi uzanır. Sağ köşe dikmesi üzerinde yastık hatılı ve orta hatıl uçları ve eşik kirişi yüzünde, bir kısmı işlenmiş döşeme hatılı ucu bulunur. Eşik kirişi sağ ucu işlenmemiştir. Bu elemanların arasında giriş kaseti bulunur. Giriş açıklığı tabanı dışında dilmelerle çevrelenir.

Mezar Odası: Oda, yaklaşık olarak giriş simetri eksenine uygun olarak konumlanır.

Duvarlarda yer yer derin çatlaklar vardır. İç eşiğin ve klinelerin dış kenarlarında kırıklar izlenir. Duvar yüzeyleri kaba yumrulu işlenmiştir. Kline yatak yüzeylerinde yumrulu işçilik tekrar eder fakat tepeleri daha düzgünleştirilmiştir.

Girişin hemen ardında kapı bloğu sürgüsü ile başlayan, açıklığa paralel uzanan bir iç eşik yer alır. Dış eşik ile yak. aynı yüzey seviyesinde zemine bağlı olarak yükselen ve üzeri kabaca düzeltilmiş bu kaya kütlesi kapanma yönünde uzanarak odanın yan duvarı ile birleşir. Bu eşik üzerinde girişin bir kenarından başlayan, açıklığın yak. iki katı boyunca uzanan sürgü kanalı bulunur. Sürgü kanalının üst karşılığı girişe doğru alçalan tavan yüzeyinde

açılmıştır. Ortada dörtgen planlı hareket çukuru bulunur. Hareket çukuru çevresinde, oda duvarları boyunca kesintisiz uzanan üç kline bulunur. Klineler iç eşik seviyesinin altındadır.

Kabartma : --

Yazıt : --

Literatür : Borchardt, Myra: 110, Grab Nr. 94.

Katalog Nr. 13

DN. / M. No. 13 **Lev. 19** **(Borchardt, Nr. 91)**

Tip : **III a 4.**

Konum : Nekropol kaya yüzünde üçgen biçimde yerleşik, birbirlerine yakın birçok mezardan oluşan merkez gurubun kuzey alt köşesinde, 12 No.lu mezarın üst bitişiğinde konumlanır. Toprak yürüme zemininden yükselerek nekropole paralel uzanan kaya terası üzerindeki patika kullanılarak merkez grubun güney köşesine doğru kısa bir tırmanışın ardından tabandaki mezarların seviyesinde kuzeye doğru yönelen kayalık üzerinden mezarın altına kadar ulaşılır.

Mezarın Dış Alanı : Buradan mezarın güney köşesinden aşağı uzanan dik kayalık üzerinde yer yer görünen kaya basamakları kullanılarak mezarın ön alanına çıkılabilir. Mezar genişliğince uzanan bir kısmı kırılarak çökmüş ön alana sahiptir. Öne eğimli alan zemini kabaca düzgünleştirilmiştir. Sağ yanda yüksek kayalıkla sınırlanırken, solda 14 No.lu mezar ile sınırlanır. Cephenin kayalık fonu kabaca işlenerek düzeltilmiştir. Sağ yanda kabaca açılmış bir adet iskele oturtma yuvası izlenir.

Cephe Yönelimi : Kd.

Cephe : 1 katlı, iki kasetli.
(gen. x yük.): (kor.) 3.32 m x 2.30 m

Giriş : Sol kasetten, sürgülü, sola açılır. Kapı bloğu korunmuştur.
Giriş (**gen. x yük.**) **:** 0.43 m **x** 1.18 m
Kapı bloğu **(en x boy x yük.) :** 0.17 m x **(kor.)** 0.55 m x (yak.) 1.25 m

Mezar Odası : Tip 5 / **(gen x boy x yük.): (ort.)** 2.13 m **x (ort.)** 2.18 m **x (ölç. ort.)** 1.80 m / yak. 5,00 m^2

Kline : 3 adet, Seki.

K.I : **gen.: (ort.)** 0.65 m

K.II : **gen.: (ort.)** 0.62 m

K.III : **gen.: (ort.)** 0.63 m

Hareket Ç. : Var. Ortada konumlanır. **(en x boy x der.):** 0.78 m **x** 0.96 m **x** 0.50 m

Durum/Tanım : **Cephe:** Yüzeyde yer yer kırık, çatlak ve aşınma mevcuttur. Damın girişin üzerindeki kısmında derin, sağ kaset üzerine denk gelen kısmında yüzeysel bir kırık vardır. Tavan kirişinin sol kıvrık ucu aşınmıştır. Sol köşe dikmesi üst yarısıyla birlikte giriş kaseti sol dilmelerini ve kapı bloğu yüzeyleri kireç birikintileri ile kaplıdır. Kapı bloğunun bir bölümü kırıktır. Sağda döşeme hatılı ucunun bir kısmı kırıktır.

Yuvarlak kiriş dizisinin üzerinde iki bant sırası; alttaki dışa taşkın yuvarlak kiriş yüzeyleriyle aynı düzlemde, diğeri bir miktar öne bindirmeli uzanır. Tavan kirişi sol kıvrık ucunda iki adet yarım daire formlu kama başı, aralıkla üst üste konumlanır. Köşe dikmeleri üzerinde yastık hatılı, orta hatıl; eşik kirişinin yüzünden, aynı düşey doğrultuda döşeme hatılı uçları izlenir. Köşe dikmelerini, üstte tavan kirişi altta eşik kirişi sınırlar. Bu ana strüktür içten, tabanı dışında bir kademe geride bitişik dolanan, kaset alanı dilme çerçevesi ile desteklenir. Ortaya yerleştirilmiş enli bir direk dilmelerle çevrelenmiş alanı, dikeyde iki kaset alanına böler. Kasetler, bu dış çerçevenin bir kademe gerisinde, dilmelerle oluşturulan "∏" biçimli bir iç çerçeve ile sınırlanır. . Eşik kirişi her iki yanda köşe dikmelerinden dışa taşar ve kıvrık uçlarla sonlanır. Köşe dikmelerinin dış kenarlarına bitişik, yarım daire formlu birer adet kama başı eşik kirişinin her iki ucunda işlenmiştir. Sol kaset mezar odasının girişini oluşturur. Kapı bloğu korunmuştur. Sürgü kanalları içerisindeki orijinal durumunda, giriş açıklığını 2/3'si kadar kapatmış durumdadır. Dikdörtgen prizma şeklindeki bloğun sürgü içerisinde işleyen üst başlığı gövdesine nispeten, sürgünün enine

uygun biçimde incelir. Bu kısmın uzun yüzeyi pürüzsüzleştirilmiş, bunun dışında bloğun mezar odasına bakan tüm yüzleri kaba işlenmiştir. Bloğun önünde ve arkasında dörtgen biçimli birer kanırtma yuvası bulunur; cephe yüzünde eşik seviyesinden yak. 5 cm yukarıda, arka yüzde ise zemin seviyesinin hemen üzerinde ortada yer alır.

Mezar Odası: Oda, cephenin düşey simetri eksenine uyumludur.

Duvar yüzeylerinde yer yer çatlak ve kırıklarla birlikte yoğun kireç birikintileri görülür. Duvar yüzeyleri genellikle kaba yumrulu işlenmiştir.

Girişin hemen ardında, girişin bir kenarından başlayan, açıklığa yatayda paralel uzanan kapı bloğu sürgüsü yer alır. Açıklığın yak. iki katı uzunluğundadır. Sürgü kanalının üst karşılığı girişin arkasında, tavandan aşağı sarkacak biçimde bırakılmış kaya kütlesi içine açılmıştır. Zemin eşik ile aynı seviyededir. Mekanın ortasında yer alan dörtgen formlu derin hareket çukurunun çevresinde, oda duvarları boyunca kesintisiz uzanan üç kline bulunur.

Kabartma : --

Yazıt : --

Literatür : Borchardt, Myra: 110, Grab Nr. 91.

Katalog Nr. 14

DN. / M. No. 14 **Lev. 20** **(Borchardt, Nr. 90)**

Tip : **III b 4.**

Konum : Nekropol kaya yüzünde üçgen biçimde yerleşik, birbirlerine yakın birçok mezardan oluşan merkez gurubun kuzey alt köşesinde, 13 No.lu mezarın güney yanında, 15 No.lu mezarın altında konumlanır. Toprak yürüme zemininden yükselerek nekropole paralel uzanan kaya terası üzerindeki patika kullanılarak merkez grubun güney köşesine doğru kısa bir tırmanışın ardından tabandaki mezarların seviyesinde kuzeye doğru yönelen kayalık üzerinden mezara ulaşılır.

Mezarın Dış Alanı : Cephe genişliğince uzanan bir kısmı tahrip olmuş bir ön alana sahiptir. Önde kayalığın dik bir şekilde alçalmasıyla sınırlanırken,

yanlarda öne taşkın, cephenin yarı yüksekliğine kadar düzensizce yükselen kayalıkla sınırlanır. Bu kaya duvarlarının iç yüzeyleri kabaca düzeltilmiştir. Mezar damının hemen üzerinde 15 No.lu mezarın ön alanı başlar.

Cephe Yönelimi : Kd.

Cephe : İki katlı, üst katta 3 kasetli.
(gen. x yük.): (**kor.**) 4.00 m **x** (**kor.**) 3.30 m

Giriş : Sağ kasetten, sürgülü, sağa açılır. Kapı bloğu korunmamıştır.
(gen. x yük.): (korunan) 0.45 m **x** 1.13 m

Mezar Odası : Tip 5.
(en x boy x yük.): 2.07 m **x** 2.08 m **x** 1.62 m / yak. 4.00 m^2.

Kline : 3 adet, Seki.
K.I. **gen.: (ort.)** 0.60 m
K.II. **gen.: (ort.)** 0.73 m
K.II. **gen.: (ort.)** 0.60 m

Hareket Ç. : Var. Ortada, eşiğe yakın konumlanır.
(en x boy x der.): 0.91 m **x (kor.)** 0.95 m **x (ölç.)** 0.48 m

Durum/Tanım : **Cephe:** Cephenin alt katı giriş açıklığı dışında tamamlanmamıştır. Dam boyunca kenarlarda ve köşelerde kırıklar ile kat kirişini enine kat ederek aşağı uzanan çatlaklar bulunur. Yüzey işçiliğinin yer yer aşındığı görülür. Dam sığ işlenmiş aralıkla yerleşik dörtgen kiriş sırası üzerinde uzanan iki banttan oluşur. Bantlardan üstteki bir miktar öne bindirmeli yerleşiktir. Damın altında sağ ucu kıvrık tavan kirişi bulunur, sol ucu kaba işçilikli bir yüzey halinde düz bırakılmıştır. Kıvrık ucun yüzeyinde, dörtgen biçimleriyle yarım bırakılmış iki kama başı aralıkla üst üste konumlanır. Her iki yanda kat kirişinden yükselen köşe dikmeleri, öne taşan yastık hatılı uçları ile tavan kirişine bağlanır. Bu strüktürün çevrelediği alan geride tabanı dışında kesintisiz dolanan dilme çerçeve ile sınırlanır ve kat kirişi üzerinden yükselen iki enli direk ile kapalı üç kaset alanına bölünmüştür. Kasetler geriye kademeli ikişer adet dilme çerçeve taşırlar. Buradaki tüm mimari elemanların yüzey işçiliği kaba bırakılmıştır. Kat kirişi cepheyi yatayda kat ederek uçlardan dışa taşar ve ikinci kata ait mimariye altlık oluşturur. Uçları ve alt uzun

kenarı derinleştirilmemiş; yalnızca kenar konturları işlenmiş biçimde yarım bırakılmıştır. Kat kirişinin altından itibaren birinci kata ait mimari elemanların -sağda yer alan mezar odası açıklığı dilmeleri dışında- hiçbiri işlenmemiştir. Bu kısımda yüzeyin büyük bir bölümü kaba yumrulu işçilikle düzeltilmiş, sol alt köşede ise kaya kütleler halinde bırakılmıştır.

Mezar Odası: Kare tasarlı bir plana sahiptir. Duvarlarda ve zeminde yer yer derin çatlaklar, kırılmalar görülür. Duvar yüzeyleri oldukça kaba yumrulu, kline yüzeyleri nispeten ince işçiliklidir. Giriş açıklığının tabanı ile aynı seviyede yer alan zemin arasında açıklığa paralel olarak odanın yan duvarına kadar uzanan kapı bloğu sürgü kanalı yer alır. Odanın ortasında eşiğe yakın konumlanan dörtgen formlu bir hareket çukuru yer alır. Duvar kenarlarında kesintisiz uzanan üç kline bulunur.

Kabartma : --

Yazıt : --

Literatür : Borchardt, Myra: 110, Grab Nr. 90.

Katalog Nr. 15

DN. / M. No. 15 **Lev. 21** **(Borchardt, Nr. 88)**

Tip : **III a 6.**

Konum : Nekropol kaya yüzünde üçgen biçimde yerleşik, birbirlerine yakın birçok mezardan oluşan merkez gurubun kuzey kenarında, 14 No.lu mezarın üzerinde konumlanır. Toprak yürüme zemininden yükselerek nekropole paralel uzanan kaya terası üzerindeki patika kullanılarak merkez grubun güney köşesine doğru kısa bir tırmanışın ardından tabandaki mezarların seviyesinde kuzeye doğru yönelen kayalık üzerinden mezarın altına kadar ulaşılır. Buradan 14. No.lu mezarın güney yanından dik kaya tırmanışıyla mezarın ön alanına kadar çıkılabilir.

Mezarın Dış Alanı : Yakın çevrede, mezar seviyesine ulaşım sağlayacak herhangi bir düzenleme tespit edilmemiştir.

Cephe genişliğince uzanan bir ön alana sahiptir. Alan, cephenin her iki yan sınırından doğal uzantısıyla öne doğru çıkan kaya duvarları ile sınırlanmıştır. Sağ duvar ön alanın dış sınırına kadar uzanırken, solda bitişikteki bir başka mezar cephesi nedeniyle dış köşeye kadar uzanmaz. Cephenin fonunu oluşturan kaya yüzü, kaya duvarlarının iç yüzleri ve zemin kaba işçilikle düzgünleştirilmiştir. Damın üzerinde iç bükey oyulmuş, alçak bir hat uzanır. Kat kirişi uçlarının altında yer alan kaya yüzlerine açılmış solda üst üste yerleşen iki adet, sağda bir adet iskele oturtma yuvaları bulunur.

Cephe Yönelimi : Kd.

Cephe : 2 katlı, 2'şer kasetli.
(gen. x yük.) : 3.83 m x 3.00 m

Giriş : Sol kasetten**,** sürgülü, sola açılır, kapı bloğu korunmamıştır.
(gen. x yük.): 0.44 m x 1.10 m

Mezar Odası : Tip 4-5.
(gen x boy x yük.): (ort.) 2.20 m **x (ort.)** 2.45 m **x (ort.)** 2.05 m / yak. 5 m^2.

Kline : 4 adet; **K.I-K.II-K.III:** Seki; **K.IV**: Sedir.
K.I. **gen.: (ort.)** 0.69 m; K.II. **gen.: (ort.)** 0.60 m; K.III. **gen.: (ort.)** 0.64 m; K.IV. **gen. x boy: (ort.)** 0.60 m x **(ort.)** 1.93 m

Hareket Ç. : Var. Ortada, dörtgen biçimli, eşiğe yakın konumlandırılmış.
(en x boy x der.): 0.84 m **x** 1.06 m **x (ölç.)** 0.16 m

Durum/Tanım : **Cephe:** Damda ve hatıl uçlarında görülen kırıklar ile cephe yüzünde yer yer görülen çatlaklar ve aşınmalar dışında iyi korunmuştur.

Dam iki yanda kare kesitli kalaslarla sonlanan yuvarlak kiriş dizisi ve bu dizinin üzerinde iki adet banttan oluşur. Alttaki bant, kiriş dizisinin cephesi ile aynı düzlemde, diğeri hafif dışa taşkın yerleşiktir. Damın altında kıvrık uçları cepheye dönük tavan kirişi uzanır. Uçların cephe yüzeylerinden taşan, yarım daire formlu, ikişer adet kama başı, aralıkla, üst üste yerleştirilmiştir. Dam ve tavan kirişi yanlarda dışa taşar ve saçağı oluşturur. Cepheyi iki yanda köşe dikmeleri sınırlar ve bunların cephesinde, aralıkla yerleştirilmiş, dörtgen hatıl ucu vardır. Sol köşe dikmesi üzerindeki orta hatıl ucu eksiktir. Bu kısımda hatıl ucunun montajlandığını gösteren dörtgen

yuva bulunur. En altta kıvrık uçları yukarı dönük eşik kirişi uzanır; cephe dışına taşan kıvrık uçlar üzerinde arkaları kayalık fona bir yanları köşe dikmelerine bağımlı biçimlendirilmiş, kare formlu birer kama başı bulunur. Bunların cephe yüzlerinde, ortada kare şeklinde açılmış oldukça sığ birer yuva bulunur. Yuvaların içleri kaba işlenmiştir. Eşik kirişi cephe yüzeyinde, köşe dikmeleri hizasında öne taşan döşeme hatıl uçları bulunur. Cepheyi yatayda ikiye bölen kat kirişi köşe dikmeleri arasında kesintisiz uzanır ve yanlardan saçak altına taşar. Her iki kat, dikeyde ortada yükselen birer direkle iki kaset alanına bölünmüştür. Direkler, kaset alanlarını, üstte ve yanlarda uzanarak sınırlayan dilme çerçevenin yatay parçasını destekler. Kaset alanı dilme çerçevesine göre içte, geriye doğru kademeli yerleşik, üst kasetlerde ikişer, alt kasetlerde birer adet dilme çerçeve tekrarlanır. Giriş dışında kaset yüzeyleri organik olarak kapalıdır. Alt kattaki kasetler yüksektir ve soldaki mezar odasının - kapı bloğu korunmamış- giriş açıklığını oluşturur. Üst kat kasetleri, alt kat kasetlerinin yak. yarı yüksekliğindedir.

Mezar Odası: Girişin simetri ekseninin soluna doğru genişleyen dörtgen bir plana sahiptir.

Duvarlarda yer yer kırılmalar izlenir. Duvar yüzeyleri kaba yumrulu işlenmiştir. Tavan dahil olmak üzere duvarlar, kendi içlerinde dalgalanarak uzanır, dik açılı köşelerle bağlanmazlar. Girişin hemen ardında, açıklığın bir kenarından başlayarak kapanma yönünde zeminden yüksekte uzanan iç eşik yer alır. Dıştaki eşik ile yak. aynı basma yüzeyi seviyesindedir; bu yüzeyleri kapı bloğuna ait sürgü kanalı ayırır. Sürgü kanalı açılma yönünde hafifçe genişler. İç eşik yüzeyi hafif pürüzlü işlenmiştir. Sürgünün üst karşılığı, giriş açıklığından daha yüksek olan tavandan giriş üst sınırına kadar organik olarak bağlı inen bir kaya kütlesi üzerindedir. İç eşikten, oda zeminine inilir. Kenarları yamuk uzanan kabaca dörtgen biçimli hareket çukuru klinelerin ortasında, eşiğe yakın konumlanır. Üç adet kline, bu alanın çevresinde, "∏" biçimli bir plan oluşturarak kesintisiz uzanır. Kline yüzeyleri kaba yumrulu olarak düzgünleştirilmiştir. Arka duvarda, sağ duvara yaslı olarak yüksekte

konumlanan bir adet kline daha yer alır. Yüzeyi arka duvara doğru yükselir. Klinenin yatak düzleminin her iki ucunda yak. genişlikleri 0.22 m olan iki sığ oturtma kanalı dış kenara doğru uzanır.

Kabartma : --

Yazıt : --

Literatür : Borchardt, Myra: 110, Grab Nr. 88.

Katalog Nr. 16

DN. / M. No. 16 **Lev. 22** **(Borchardt, Nr. 89)**

Tip : **III a 6.**

Konum : Nekropol kaya yüzünde üçgen biçimde yerleşik, birbirlerine yakın birçok mezardan oluşan merkez gurubun kuzey kenarında, yukarı yönlenen kaya basamaklarının ön yüzünde, 14 No.lu mezarın güney bitişiğinde konumlanır. Toprak yürüme zemininden yükselen, nekropole paralel uzanan kaya terası üzerindeki patikadan merkez grubun güney köşesine doğru kısa bir tırmanışın ardından tabandaki mezarların seviyesinde kuzeye doğru yönelen kayalık üzerinden erişilen 14 no.lu mezarın ön alanı kullanılarak ulaşılır.

Mezarın Dış Alanı : Yakın çevrede, mezar seviyesine ulaşım sağlayacak herhangi bir düzenleme tespit edilmemiştir.

Cephe genişliğince uzanan, büyük bir kısmı altında yer alan 17 No.lu mezarın üst yapısıyla birlikte yok olmuş bir ön alana sahiptir. Alan, cephenin sol yan sınırından doğal uzantısıyla öne doğru çıkan kaya duvarı ile sağda ise 14 ve 15 No.lu mezarlarla sınırlanır. Cephenin fonunu oluşturan kaya yüzü ve korunagelmiş ön alan zemini kaba işçilikle düzgünleştirilmiştir. Damın üzerinde iç bükey oyulmuş, alçak bir hat uzanır ve sonrasında kayalık yukarısındaki mezar terasına kadar yükselir.

Cephe Yönelimi : Kd.

Cephe : 2 katlı, 2'şer kasetli.
(gen. x yük.) : 3.98 m x 2.94 m

Giriş : Sol kasetten**,** sürgülü, sola açılır, kapı bloğu korunmamıştır.
(gen. x yük.): 0.42 m x 1.02 m

Mezar Odası : Tip 5

(gen x boy x yük.): (ort.) 2.13 m **x (ort.)** 2.08 m **x (ort.)** 1.70 m / yak. 4,50 m^2.

Kline : 2 adet, Montaj (?).

3 adet, Seki: K.I. (Zemin) **gen.: (ort.)** 0.63 m; K.II. (Zemin) **gen.: (ort.)** 0.69 m

Hareket Ç. : Ortada, dörtgen biçimli, eşiğe yakın konumlandırılmış.

(en x boy x der.): 0.80 m **x** 0.97 m **x (ort.)** 0.47 m

Durum/Tanım : **Cephe:** Damın sağ saçağının bir kısmı, giriş kaseti düşey dilmeleri ve eşik kirişinde kırıklar bulunur. Bunlar dışında cephe yüzünde yer yer görülen çatlaklar ve aşınmalar vardır. Dam iki yanda kare kesitli kalasla sonlanan yuvarlak kiriş dizisi ve bu dizinin üzerinde üst üste uzanan üç adet banttan oluşur. Alttaki bant, kiriş dizisinin cephesi ile aynı düzlemde, diğer ikisi kademeli olarak hafif öne taşkın yerleşiktir. Damın cephesinde ve kısmen yan yüzlerden cepheye dik uzanan bantlar, köşelerde kesişerek kendi uzanımlarında saçak düzleminden bir miktar dışa taşarlar. Taşkın kısımlar bantlardaki bindirmeyi takip ederler ve boyları yukarı doğru uzar. Damın altında kıvrık uçları öne dönük tavan kirişi uzanır. Uçların cephe yüzeylerinden taşan, yarım daire formlu, ikişer adet kama başı, aralıkla, üst üste yerleştirilmiştir. Dam ve tavan kirişi yanlarda dışa taşar ve saçağı oluşturur. Dam altı cepheyi iki yanda köşe dikmeleri sınırlar ve aralıkla yerleştirilmiş, üç adet dörtgen hatıl ucu bunların ön yüzünden dışa taşar. En altta kıvrık uçları yukarı dönük eşik kirişi uzanır; cephe yanlarına taşan kıvrık uçlar üzerinde arkaları kaya fona bağımlı biçimlendirilmiş, yarım daire formlu birer kama başı bulunur. Eşik kirişi cephe yüzeyinde, köşe dikmeleri hizasında öne taşan döşeme hatıl uçları bulunur. Cepheyi yatayda ikiye bölen kat kirişi köşe dikmeleri arasında kesintisiz uzanır ve yanlardan saçak altına taşar. Kat kirişinin hatıl uçları arasında kalan ön yüzünde Likçe bir yazıt kazınmıştır. Her iki kat, dikeyde ortada yükselen birer direkle iki kaset alanına bölünmüştür. Üst kat direği alt kata göre daha geniştir. Direkler, kaset alanlarını, üstte ve yanlarda uzanarak sınırlayan dilme çerçevenin yatay parçasını destekler. Kaset alanı

dilme çerçevesine göre içte, geriye doğru kademeli yerleşik, üst kasetlerde ikişer, alt kasetlerde birer adet dilme çerçeve tekrarlanır. Giriş dışında kaset yüzeyleri organik olarak kapalıdır. Alt kattaki kasetler yüksektir ve soldaki mezar odasının - kapı bloğu korunmamış- giriş açıklığını oluşturur. Sağ kaset iç yüzünde ise ortada, enli bir kayıt yükselir. Sığ bir kabartma biçiminde işlenmiştir. Üst kat kasetleri, alt kat kasetlerinin yak. yarı yüksekliğindedir.

Mezar Odası: Girişin yak. simetri ekseninde, dörtgen bir plana sahiptir.

Duvarlarda yer yer çatlaklar izlenir. Duvar yüzeyleri kaba yumrulu işlenmiştir. Duvar uzanımları nispeten daha düzgün, köşeler belirgindir. Buna rağmen tavan dalgalı uzanır. Girişin hemen ardında, dış eşiği yak. aynı seviyedeki mezar zemininden ayırarak, açıklığın bir kenarından kapanma yönünde uzanan kapı bloğu sürgü kanalı yer alır. Sürgü kanalı açılma yönünde hafifçe genişler. Sürgünün üst karşılığı, giriş açıklığından daha yüksek olan tavandan giriş üst sınırına kadar organik olarak bağlı inen bir kaya kütlesi üzerindedir. Oda zemini duvarların yüzey işçiliğine nispeten daha düzgündür. Ortada dörtgen biçimli, derin hareket çukuru kısa kenarıyla sürgü kanalına yakın konumlanarak, zemini, "∏" biçimli bir kline alanı olarak düzenler. Odanın yan duvarları boyunca (solda ve sağda) uzanan kline alanlarının, ön ve arka duvarlar ile birleşen baş kısımlarında dörtgen oturtma kanalları açılmıştır (Sol kline kanalları ölçüleri; **(en x boy x der.)** ön duvar başı: 0.11 m x 0.67 m x 0.08 m, arka duvar başı: 0.09 m x 0.66 m x 0.03 m Sağ kline kanalları ölçüleri; **(en x boy x der.)** ön duvar başı: 0.08 m x 0.65 m x 0.03 m, arka duvar başı: 0.08 m x 0.65 m x 0.03 m). Bunlar bir kısa kenarlarıyla yan duvarlara bitişik, yak. hareket çukurunun uzun kenarları hizasına kadar ilerler. Sağ kline alanının ortasında yalnızca kenarları belirginleştirilmiş sığ bir kanal daha bulunur. Sol kline alanı giriş tarafı hariç olmak üzere –ki bu kısım kapının açılma yönündedir-, zemin kanalları boyunca paralel uzanan, "U" biçimli kesintisiz birer kanal da arkalarındaki duvar yüzlerinde oyulmuştur.

Bu donanımlar sol ve sağ kline alanlarına, ahşap veya taş birer ölü yatağı yerleştirilmiş olduğunu gösteren düzende ve niteliktedir.

Kabartma : --

Yazıt : Kat kirişinin hatıl uçları arasında kalan ön yüzünde kazınmış, dört satır Likçe yazıt. Harflerin yükseklikleri 2,5 cm ile 4,5 cm arasındadır.

TAM I, TL 89.

1 χupã: ebẽñnẽ : mẽ nadẽ : hri[χm̃]ma nẽne : ehbije : mei ñt-
2 epi tasñti : ẽnehi : hriχm̃ ma[he] esedẽñnewẽ : adi mejẽ :
3 tik: e : χttbã : tisñke : mẽ ne : i[t]lehi : qãti : trm̃mili :
4 seipm̃ : pablãti tijãi

Çeviri: *"Bu mezarı Hriχm̃ma kendi kardeşleri için yaptı. Ve Hriχm̃ma'nın annesinin kan bağından olanları içine koyacaklar, eğer herhangi bir kimse kötülük ederse (?)* itlehi trm̃mili *cezalandırsın:* seipm̃ : pablãti tijãi*"* (Alkan, 2013: 191, T 5).

Literatür : Borchardt, Myra: 110, Grab Nr. 89; Houwink ten Cate, 1965:96; Bryce, 1986: 79, 130, 138; Borchhardt ve diğ. 2004; Seyer, 2009: 56, 59.

Katalog Nr. 17

DN. / M. No. 17 **Lev. 23** **(Borchardt, Nr. 92)**

Tip : **III a 6.**

Konum : Nekropol kaya yüzünde üçgen biçimde yerleşik, birbirlerine yakın birçok mezardan oluşan merkez gurubun kuzey kenarında, yukarı yönlenen kaya basamaklarının ön yüzünde, 16 No.lu mezarın altında yer alır. Toprak yürüme zemininden yükselen, nekropole paralel uzanan kaya terası üzerindeki patikadan merkez grubun güney köşesine doğru kısa bir tırmanışın ardından tabandaki mezarların seviyesinde kuzeye doğru yönelen kayalık üzerinden ulaşılır.

Mezarın Dış Alanı : Cephe genişliğinde ve öne doğru, 8 No.lu mezarın üstünde uzanan alana sahiptir. Her iki yanda alanın dış sınırına kadar uzanmayan

kaya duvarları ile sınırlanır. Bunlar, solda cephe boyunca ve sağda cephenin yarı yüksekliğindedir. Kaya duvarları iç yüzü kabaca işlenerek düzeltilmiş; mezarın cephe fonu nispeten daha ince işçilikle tıraşlanmıştır. Tahrip olmuş damın hemen üzerinde 16 No.lu mezarın ön alanı başlar.

Cephe Yönelimi : Kd.

Cephe : Dışta ve içte. Sofalı.
Dış cephe: 2 katlı. **(gen. x yük.):** 4.85 m **x (kor.)** 3.55 m
İç cephe (Mezar odası cephesi) : 2 katlı, 2'şer kasetli.
(gen. x yük.): 2.80 m **x** 2.78 m

Sofa : Dörtgen planlı. **(en x boy x yük.):** 1.50 m x 2.76 m **x** 2.78 m / yak. 4.00 m^2

Giriş : Sol kasetten**,** sürgülü, sağa açılır, kapı bloğu korunmamıştır.
(gen. x yük.): (?) 0.44 m **x** 1.21 m

Mezar Odası : Tip 5.
(en x boy x yük.): (**ort.)** 2.50 m **x** (**ort.)** 3.33 m **x** (**ort.)** 1.95 m / yak. 8.00 m^2.

Kline : 3 adet, Seki.
K.I. **gen.: (ort.)** 1.24 m
K.II. **gen.: (ort.)** 0.76 m
K.II. **gen.: (ort.)** 1.07 m

Hareket Ç. : Ortada, dörtgen biçimli, ön duvara yakın konumlandırılmış.
(en x boy x der.): 1.00 m **x** 1.04 m **x (ort.)** 0.15 m

Durum/Tanım : **Dış Cephe:** Büyük oranda tahrip olmuştur. Dam tanınamaz durumdadır, tavan kirişinden yalnızca solda kıvrık ucun bir kısmı korunabilmiştir. Sağ köşe dikmesi birinci kat yüksekliğinde korunabilmişken, sol köşe dikmesi kenarlarında görülen birkaç kırık ve yüzey aşınmaları dışında iyi durumdadır. Hatıl uçlarının hiçbiri korunmamıştır. Kat kirişinden geriye cephe yanlarına taşan uçları korunagelmiştir. Eşik kirişi, kenarlarında görülen kırıklar dışında cephenin altında uzanır. Dış strüktürün çevrelediği iç mimari donatı tamamen yok olmuştur.

Tavan kirişine ait bir kısmı korunmuş sol kıvrık ucun dış bükey cephesi, altta ve üstte pay bırakacak şekilde öne çıkan dörtgen bir

yüzey biçiminde işlenmiştir. Köşe dikmeleri, birbirine bakan iç yüzlerinden dışa taşkın birer enli dilme ile biçimlenir. Hatıl uçları korunmamıştır, korunagelmiş sol köşe dikmesi cephe yüzünde yastık hatılı, kat hatılı ve orta hatıla ait; sağ köşe dikmesi cephe yüzünde yalnızca orta hatıla; eşik kirişi yüzünde sol döşeme hatılına ait taşkın uçların bağlandığı dörtgen montaj yuvaları görülebilmektedir. Eşik kirişi her iki yanda cepheden taşan kıvrık uçlara sahiptir, bu kısımların yatay yüzeyinde dört tarafı kayadan bağımsızlaştırılmış, yarım daire biçimli birer kama başı bulunur. Cephenin iç mimari elemanları korunamamış olsa da tespit edilen bazı bağlantı yuvaları montajlanmış mimari elemanlarla oluşturulmuş iç konstrüksiyona ait veriler sunar. Bunlardan ilki dikmelerin 2/3 yüksekliğinde, iç yan yüzlerine açılmış, cepheyi yatayda ikiye bölen kat kirişinin montajlanarak tamamlandığını gösteren bağlantı yuvalarıdır. Bir diğeri ise sofa zemininin dış kenarının ortasına, bir kenarıyla bitiştirilmiş kare formlu bir oturtma yatağıdır. Bu yatağın konumu, formu ve ölçüleri dış cepheyi – en azından birinci katta-, ortadan düşeyde ikiye bölen bir dikmenin varlığını düşündürür.

Dış cephenin her iki yanında, kat kirişi doğrultusunda dışa taşan kiriş uçları ön yüzünde birer erkek aslan protomu işlenmiştir.

Sofa: Zeminin dış kenarı boyunca kırıklar, yatay düzlemde ve sofa duvarlarında yoğun çatlaklar bulunur. Tavanın ön kısmı dam ile birlikte yok olmuştur. Ön alan zemininden yak. 0.40 m yüksektedir. Zemin düzgünce tıraşlanmış, duvar yüzeyleri incelikle pürüzsüzleştirilmiş, tavan kaba yumrulu işlenmiş haldedir. Zemininin dış kenarında, sofa cephesi düşey simetri ekseninde konumlanan, 40 cm x 48 cm x (ölç.) 20 cm ölçülerinde bir dikmenin montajlanmasına yönelik açılmış, kare bir yatak bulunur. Duvarlar, mezar odası cephesinin her iki yanından öne, köşe dikmelerine doğru uzanır. Her iki duvar yüzünde, köşe dikmelerine dik olarak, yatayda aralıkla uzanan orta hatıl, kat hatılı ve yastık hatılı yan yüzleri alçak kabartma ile işlenmiştir.

İç Cephe: Eşik kirişi sağ yarısı, sağ düşey dilmesi dışında sağ kaset, giriş kasetinin sol dilmesi, üst başı dışında alt kat direği ve kat

kirişinin sağ kaset alanları genişliğince uzanan kısmı bağımsız parçalardan oluşmuştur ve bu parçalar kayıptır. Bunlar dışında, ana kaya üzerinde işlenmiş cephe mimari elemanları küçük çaplı kırıklar, yer yer izlenen çatlaklar ve yüzey aşınmaları dışında iyi korunmuştur. İki katlı, ikişer kasetlidir. Altta cephe genişliğince uzanan, sofa zemininden yüksek bir eşik yer alır. Eşiğin üzerinden, her iki başta, bir kenarı sofa duvarlarına bitişik yükselen dikmeler bulunur. Dikmeler, yukarıda kalın tavan kirişini destekler. Dikmeleri kesintiye uğratacak biçimde yatayda uzanan kat kirişi cepheyi 2/3 oranında ikiye böler. Her iki kat, dikeyde ortada yükselen birer direkle iki kasete bölünmüştür. Direkler, kasetleri üstte ve yanlarda uzanarak sınırlayan kaset alanı dilme çerçevesinin yatay parçasını destekler. Kaset alanı dilme çerçevelerine göre içte, geriye doğru kademeli yerleşik, üst kasetlerde ikişer, alt kasetlerde birer adet dilme çerçeve tekrarlanır. Korunmuş kaset yüzeyleri, giriş dışında organik olarak kapalıdır. Alt kattaki kasetler üst kat kasetlerinin yak. iki katı yüksekliğindedir ve soldaki mezar odasının - kapı bloğu korunmamış- giriş açıklığını oluşturur.

Cephenin alt kat sağ yarısı, büyük oranda bağımsız parçalardan işlenerek tamamlanmıştır. Bugün bu parçalardan geriye yalnızca oturtma yatakları ve bağlantı yuvaları iz verir. Eşiğin oturacağı taban yüzeyi sofa zemini seviyesinde tıraşlanarak düzeltilmiş ve onun birleşeceği diğer yarının kenarı da düzgün bir çerçeve ile işlenmiştir. Bu parçanın zemin bağlantısını sağlamaya yönelik iki dörtgen dübel yuvası sofa zemininde açılmıştır. Kat kirişinin sağ yarısında eksik olan parçanın bağlantısı için, üst ve alt kasetin yak. genişliğince uzanan kaya yüzeyinde, düzgün kenarlarla içe doğru oyularak kenar ve cephe yüzeylerinin kabaca düzeltildiği bir yatak işlenmiştir. Üst kaset iç dilme çerçevesinin birbirine bakan yüzlerinin alt kenarlarında, parçanın tutturulmasına yönelik açılmış sağda derinliğini kaybetmiş iki dübel yuvası ile solda işlenmiş bir yüzey iz verir. Alt kat direği sol yarısının yalnızca kayaya işlenmiş üst kenarı korunmuştur: 1. kat kaset alanı yatay dilmesinin alt yüzünde, direğe ait korunmuş kısmın düzgün işlenmiş kenar yüzünden başlayarak,

sağa doğru bir miktar uzanan bir oturtma yatağı bulunur. Düzgün kenarlı bir kanal seklinde açılmış oturtma yatağı ile onun kısa ve uzun kenarları yakınındaki dübel yuvaları, olasılıkla diğer yarıya ait kısmının tutturulmasına yöneliktir. Alt kat sol kaset çerçevesinin sağ dilmesi işlenmemiştir. Fakat eşik üzerinde dilmenin oturacağı kısımda bulunan kabaca kare şeklinde, sığ işlenmiş bir alan olasılıkla bu elemanın da bağımsız biçimlendirilerek montajlanmasının tasarlandığını gösterir.

Kat kirişi ve alt kat kaset alanı yatay dilmesi yüzüne Likçe bir yazıt kazınmıştır.

Mezar Odası: Cephe ile aynı simetri ekseninde değildir. Dörtgen planlı oda uzun kenarıyla cepheye bir miktar yamuk biçimde yerleşiktir ve giriş ekseninin sağına doğru genişler. Giriş, odanın ortasına, hareket çukuruna doğru yönlenilmesini sağlayan sağ kaset yerine, alışılmışın dışında, odanın sol sınırına dayanan ve buradaki kline zeminine yönlenen diğer kasetten sağlanmıştır. Girişin ardında zeminden yüksek bir iç eşik bulunur. Bunun üzerinde kapı bloğuna ait sürgü kanalı paralel uzanır. Üst karşılığı tavandan aşağı, giriş açıklığının üst kenarına kadar sarkan bir kaya kütlesine açılmıştır. Duvarlarda ve zeminde çatlaklar, kırılmalar görülür. Bu bozulmalar sağ duvarda nispeten daha fazladır. Kaba yumrulu işçilikle tıraşlanmış duvarlar 90^0'ye yakın açılarla birleşirler ve köşeler olabildiğince dik yükselir. Zemin nispeten daha düzgün işçiliklidir. Zemin, ön duvara ve odanın sağına yakın biçimde yak. ortada konumlanan dörtgen planlı hareket çukurunu dört bir yanda yak. aynı seviyede çevreler. Odanın yan duvarları köşelerinde birbirlerini karşılayacak biçimde hizalanmış toplamda 8 adet- dörtgen yuvalar açılmıştır. Yuvaların ölçüleri ort. 14 cm x 14 cm x 5 cm'dir. Bunlarla birlikte sol yan duvar yüzünde, alt köşelerdeki yuvaların arasında ve üst seviyede, yak. aynı hizada aralıkla konumlanan üç alanın dik açılar yapan iki kenar şeklinde içe doğru işlendiği görülür. Eşik seviyesi altında bulunan kline alanları hareket çukurunun konum ve boyutları nedeniyle kendi içinde farklı genişlikler gösterir. Soldaki alan en genişidir.

Kabartma : --

Yazıt : İç cephe kat kirişinin ön yüzünde (4 satır) ve alt kat kaset alanı yatay dilmesi yüzüne (1 satır) kazınmış, toplam beş satır Likçe yazıt. Harflerin yükseklikleri 3 cm ile 5 cm arasındadır.

TAM I, TL 90.

1 ebẽñnẽ : χupã : mẽ neprñnawatẽ : hriχm̃m[a . . . . . tideimi : men]e ñte-

2 pi tãti : hriχm̃ma : sejẽn : lusãtrahñ : seje[sedẽñnewẽ : ẽñnehi : lusãt]rahñ :

3 se munaiti : hrppi kduñ tijãi : ñtep[i] tãn[e . . . . .] tãti :

4 ladã : aladi [el]ezeti : adi : mejẽ tik[e χ]tt[bã : tisñke]

5 me [n]e : itlehi qãñti : trm̃ mili : seipm̃ [pablãti : tijãi]

(Borchhardt ve diğ., 2004, 23)

Çeviri : Bkz. Borchardt ve diğ., 2004, 24.

Literatür : Borchardt, Myra: 110, Grab Nr. 92.; Borchardt ve diğ. 2004; Seyer, 2009: 56, 59; Alkan, 2013: 21 vd., 192, T 6.

Katalog Nr. 18

DN. / M. No. 18 **Lev. 24** **(Borchardt, Nr. 87)**

Tip : **II c.**

Konum : Nekropol kaya yüzünde üçgen biçimde yerleşik, birbirlerine yakın birçok mezardan oluşan merkez gurubun güney kenarından yukarı yönlenen kaya basamaklarının ulaştığı ilk mezardır. Toprak yürüme zemininden yükselen, nekropole paralel uzanan kaya terası üzerindeki patikadan merkez grubun güney köşesine doğru kısa bir tırmanışın ardından kayalık zemin kaya merdivenine doğru takip edilir.

Mezarın Dış Alanı : Ulaşım mezarın hemen önünde, alt seviyeden başlayarak yükselen kaya merdiveni ile sağlanır. Bu merdiven ile ulaşılan alttaki ilk mezardır. Kabaca tıraşlanarak düzeltilmiş bir ön alana sahiptir; önde düzensiz sınırlara sahiptir ve yanlarda cephenin yarı yüksekliğinde

öne doğru uzanan, düşeyde iç yüzleri ve yatayda üstleri kabaca işlenerek düzeltilmiş kaya çıkıntılarıyla sınırlanır. Zeminde, cephenin yan dış sınırlarını yak. karşılayan, aynı hizada konumlandırılmış iki yuvarlak oturtma yuvası (**çap x der.:** 11 cm x 8.5 cm**)** açılmıştır. Cephenin kaya fonu kabaca işlenmiştir. Sol üst köşede mezar odasına kadar açılan bir kırık bulunur. Cephenin üstünde kiriş boyunca devam eden kaya yüzü iç bükey bir biçimde tıraşlanmıştır. Mezarın önünde yukarıdaki iki mezar terasına ulaşım sağlayan bir kaya merdiveni yükselir.

Cephe Yönelimi : Kd.

Cephe : **(gen. x yük.):** 1.17 m **x** 1.21 m

Giriş : Sürgülü. Sola açılır. Kapı bloğu korunmamış.
(**gen. x yük.**) **:** 0.44 m **x** 0.78 m

Mezar Odası : Tip 3-4 / **(en x boy x yük.): (ort.)** 2.04 m **x (ort.)** 2.71 m **x (ölç. ort.)** 1.76 m yak. 5,50 m^2

Kline : 3 adet: **K.I/K.II** Seki, **K.III** Sedir.
K.I : **gen.:** 0.65 m **/ boy:** 1.70 m
K.II : **gen.: (ort.)** 0.62 m **/ boy:** 2.14 m
K.III : **gen.:** 0.57 m **/ boy : (ort.)** 2.06 m

Hareket Ç. : Ortada. **(en x boy x der.):** 0.76 m **x (yak.)**1.65 m **x ?**

Durum/Tanım : **Cephe:** Yüzeyde yer yer kırık, çatlak ve aşınma mevcuttur. Cephenin sol üst köşesi, üst kirişten başlayarak giriş açıklığına kadar devam eden bir kırık ile yok olmuştur. Sağlam kalmış yüzeyler ince işçilikle düzeltilmiş fakat pürüzsüz yüzey işçiliği birkaç yer dışında aşınmıştır. Cephe, altta ön alandan yükselen bir eşik üzerinde, iki yanda enli dikmeler ve onların üzerinde yatayda uzanan enli bir kirişle sınırlanan ana strüktür ve onu iç kenarlarında, geride taban dışında dolanan bir adet dilme çerçeve ile donanmış dörtgen biçimli giriş açıklığından oluşur. Üst kiriş, dikmeler üzerinde yak. 0.5 cm'ye kadar öne bindirmeli yerleştirilmiştir. Eşik ve üst kirişin dörtgen kesitli uçları her iki yandan dışa taşar.

Mezar Odası: Oda, cepheye göre doğuya yatık biçimde yamuk konumlanır.

Duvarlarda çatlaklar izlenir. Duvar yüzeyleri kaba yumrulu işlenmiştir. Tavan, kendi içinde dalgalanarak, arka duvara doğru hafif yükselir. Kline yatak yüzeyleri daha ince işçiliklidir. Zemin toprak ile dolmuştur.

Girişin hemen ardında kapı bloğu sürgüsü ile başlayan iç eşik yer alır. İç eşik, her iki yanda uzanan kline zeminlerinden yüksekte, kapanış yönünde yan duvara organik olarak bağlı biçimde giriş açıklığının diğer sınırına kadar uzanır. Zemine bağlı olarak şekillendirilmiş ve üzeri kabaca düzeltilmiş bir kaya kütlesidir ve dış eşik ile yak. aynı yüzey seviyesindedir. Bu eşik üzerinde giriş açıklığının bir kenarından başlayarak, açıklığa, yak. iki katı boyunca paralel uzanan sürgü kanalı ile sürgü kanalına paralel uzanan düzgün yüzeyli bir silme yer alır. Sürgünün tavan üzerindeki karşılığı, tavan yüzeyinden bir miktar taşan bir kaya kütlesinden içeri doğru açılmıştır. Giriş açıklığının başlangıcından, giriş genişliği boyunca bir yatak şeklinde uzanırken, sonrasında kaya kütlesinin devam etmemesi nedeniyle iç tarafta sınırlanmaz. Eşikten, dar bir zemin alanına inilir. Bu alanın devamında arkadaki klineye kadar uzanan, bir hareket çukuru bulunur. Hareket çukuru iki yanda, arka duvarda yer alan sedir kline cephe yüzeyine kadar uzanan klineleri birbirinden ayırır. Soldaki kline sağdakine göre bir miktar yüksektir. Arkada, duvar boyunca uzanan bir sedir kline (**K.III**) yer alır.

Kabartma : --

Yazıt : --

Literatür : Borchardt, Myra: 110, Grab Nr. 87.

Katalog Nr. 19

DN. / M. No. 19 **Lev. 25** **(Borchardt, Nr. 86)**

Tip : **III a 6.**

Konum : Nekropol kaya yüzünde üçgen biçimde yerleşik, birbirlerine yakın birçok mezardan oluşan merkez gurubun içerisinde, güney alt köşede yer alan ikinci mezardır. 20 ve 18 No.lu mezarların arasında

konumlanır. Toprak yürüme zemininden yükselerek, nekropole paralel uzanan kaya terası üzerindeki patikadan, merkez grubun güney köşesine doğru kısa bir tırmanışın ardından ulaşılır.

Mezarın Dış Alanı : Önde, mezar seviyesinden aşağıda, kuzeye yönlenen dar bir kaya yolu terası bulunur. Bu seviyeden mezar alanına, ön alanın düşey kaya yüzünde kabaca açılmış bir basamak yardımıyla kolayca ulaşılır.

Cephe genişliğince uzanan bir ön alana sahiptir. Alan, cephenin solunda bu yöndeki 20 No.lu mezarın ön alanı ile yak. 1. Kat yüksekliğinde sınırlanırken, sağda cephe yüksekliğini aşan kaya duvarıyla sınırlanır. İç yüzde kabaca düzeltilmiştir. Bir kısmı ön alanın dış kenarına doğru alçalarak devam eder ve cephenin sağ alt köşesinin karşıdan görülebilmesini engeller. Alan önde, altta yer alan kaya yoluna doğru dik bir eğimle düzensizce kenarlanır. Cephenin fonunu oluşturan kaya yüzü ve ön alan zemini kaba işçilikle düzgünleştirilmiştir. Damın üzerinde, kaba işlenerek düzeltilmiş kaya yüzeyi yukarısındaki mezar ön alanına kadar dik yükselir.

Cephe Yönelimi : Kd.

Cephe : 2 katlı, 2'şer kasetli.
(gen. x yük.) : 3.65 m x 2.80 m

Giriş : Sol kasetten**,** sürgülü, sola açılır, kapı bloğu korunmamıştır.
(gen. x yük.): Korunmamış x **(kor.)** 1.31 m

Mezar Odası : Tip 2.
(gen x boy x yük.): (ort.) 2.17 m **x (ort.)** 2.71 m **x (ort.)** 1.65 m / yak. 6,00 m^2.

Kline : 2 adet: **K.I:** Niş; **K.II:** Montaj, Sedir (?).
K.I. **gen.:** 0.61 m **/ boy:** 2.18 m / **İç yük.:** 0.58 m
K.II. **gen.: (?)** 0.78 m **/ boy: (?)** 2.14 m
K.II'nin montajına yönelik açılmış oturtma yatağı, kanal, yuvaların ölçüleri:
Arka duvar yüzünde 4 adet yuva (Soldan sağa): **(en x yük. x der.) a.** 17 cm x 25 cm x 13 cm; **b.** 15 cm x 16 cm x 14 cm; **c.** 16 cm x 16 cm x 11 cm; **d.** 16 cm x 17 cm x 9 cm

K.I'in dış kenarındaki yataklar: **(en x boy x der.)** 20 cm x 20 cm x 12 cm; 8 cm x 78 cm

Sağ yan duvar "U" biçimli kanal: Tabanda yük. 9 cm x boy 90 cm x der. 8 cm; Sol kolda gen. 8 cm x yük. 60 cm x der. 4 cm; Sağ kolda gen. 8 cm x yük. 40 cm x der. 7 cm

Zeminde 3 adet oturtma yatağı (Soldan sağa): **(en x boy x der.) a.** 18 cm x 21 cm x 4 cm; **b.** 33 cm x 35 cm x 3 cm; **c.** 19 cm x 21 cm x 3 cm

Hareket Ç. : ?

Durum/Tanım : **Cephe:** Cephe elemanlarında kırık, yer yer çatlak ve yüzeylerde aşınmalar vardır. Damın her iki yanda saçak köşeleri kırıktır. Damın cephe yüzünün solunda üst iki bandın devamlılığı kırık nedeniyle izlenmez. Kat kirişinin giriş açıklığı üzerine denk gelen kısmı; sol köşe dikmesi alt kat bölümünün bir kısmı; giriş kaseti dilmeleri; 1. Kat direğinin sol kenarı; eşik kirişinin büyük bir bölümü ile sol kıvrık uç tahrip olmuştur. Dam iki yanda kare kesitli kalasla sonlanan yuvarlak kiriş dizisi ve bu dizinin üzerinde ortada üst üste uzanan üç adet banttan oluşur. Alttaki bant, kiriş dizisinin cephesi ile aynı düzlemdeyken ortadaki ovolo profillidir ve üstte kalan diğeri bir miktar öne taşkın yerleşiktir. Mezarın sol yan cephesinde dam saçağının bantlı görünümü, onu altta, kıvrık uçlu tavan kirişinin ardında destekleyen bir adet tavan kirişi ile birlikte işlenerek devam ettirilmiştir. Cephe görünümünde damın altında kıvrık uçları öne dönük tavan kirişi uzanır. Uçların cephe yüzeylerinden taşan, yarım daire formlu, ikişer adet kama başı, aralıkla, üst üste yerleşik biçimde işlenmiştir. Dam altı cepheyi iki yanda köşe dikmeleri sınırlar ve aralıkla yerleştirilmiş, üçer adet dörtgen hatıl ucu bunların ön yüzünden dışa taşar. En altta eşik kirişinden geriye yalnızca yarım işçilikli kaba hatlarla işlenmiş sol kıvrık ucu iz verir. Cepheyi yatayda ikiye bölen kat kirişi köşe dikmeleri arasında kesintisiz uzanır ve yanlardan dörtgen uçlarla saçak altına taşar. Her iki kat, dikeyde ortada yükselen birer direkle iki kaset alanına bölünmüştür. Direkler, kaset alanlarını üstte ve yanlarda uzanarak sınırlayan dilme çerçevenin yatay parçasını destekler. Kaset alanı dilme çerçevesine

göre içte, geriye doğru kademeli yerleşik, üst kasetlerde ikişer, alt sağ kasette bir adet dilme çerçeve tekrarlanır. Giriş dışında kaset yüzeyleri organik olarak kapalıdır. Alt kattaki kasetler yüksektir ve soldaki mezar odasının - kapı bloğu korunmamış- giriş açıklığını oluşturur. Üst kat kasetleri, alt kat kasetlerinin yak. yarı yüksekliğindedir.

Mezar Odası: Girişin yak. simetri ekseninde, dörtgen bir plana sahiptir.

Duvarlarda yoğun çatlak ve kırıklar izlenir. Niş klinenin bir yarısı büyük oranda tahrip olmuştur. Oda duvarlarının üst yarısı tamamen is ile kaplanmıştır. Duvar yüzeyleri kaba işçiliklidir fakat yassı tepeli küçük yumrular şeklinde işlenerek düzeltilmiştir. Uzanımları düzgün ve -özellikle arka duvarda- birleşimleri belirgin biçimde dik açılıdır. Zeminden pek yüksek olmayan iç eşikten geriye kapı bloğu sürgü kanalının kapanış yönünde bir bölümü kalabilmiştir. Sürgünün üst karşılığı, giriş açıklığından daha yüksek olan tavandan giriş üst sınırına kadar organik olarak bağlı inen bir kaya kütlesi üzerindedir. Oda zemini kareye yakın planlıdır. Solda duvar boyunca uzanan bir niş kline bulunur. Klinenin üzerinde yükselen duvar kabaca dışbükey bir biçimde tavana bağlanır. Yatak düzlemi oda zeminden yak. 0.71 m yüksektedir. Bu klinenin, odanın arka duvarına dayanan sağlam kalmış yarısının dış kenarı boyunca geniş başlayıp daha dar devam eden bir oturtma yatağı işlenmiştir. Bu yatak uzanımını arka duvar yüzünde karşılayan dörtgen bir oturtma yuvası bulunur. Dörtgen oturtma yuvasının alt sağ çaprazından başlayarak duvar boyunca yak. eşit aralıklarla aynı hizada yerleşik üç adet oturtma yuvası daha açılmıştır. Bunlardan ikisi yay şeklindeki üst kenarları dışında kabaca dik kenarlarla biçimlendirilmişken, sağ köşedeki kabaca yuvarlak biçimlidir. Niş kline dış kenarındaki oturtma yatağını, aynı yatay seviyede sağ yan duvar yüzünde karşılayan "U" biçimde, kesintisiz açılmış bir başka kanal bulunur. Bunlarla birlikte kline kenarındaki oturtma yatağının ve karşılığını oluşturan "U" biçimli kanalın dış başlangıçlarının hizasında zeminde açılmış, arka duvar yüzündeki oturtma yuvalarının eksenlerine uyumlu aralıklarla

yerleşik, farklı biçimlerde üç adet oturtma yatağı bulunur. Zemindeki bu yataklar sağda ve solda, bir kısa kenarlarıyla duvarlara bitişik, birbirine paralel uzanan iki uzun kenar ile yay şeklinde bir kısa kenarla biçimlendirilmişken ortada kabaca yarım daire şeklindedir.

Kabartma : --

Yazıt : --

Literatür : Borchardt, Myra: 110, Grab Nr. 86.

Katalog Nr. 20

DN. / M. No. 20 **Lev. 26** **(Borchardt, Nr. 85)**

Tip : **III a 6.**

Konum : Nekropol kaya yüzünde üçgen biçimde yerleşik, birbirlerine yakın birçok mezardan oluşan merkez gurubun içerisinde, güney alt köşede yer alır. Toprak yürüme zemininden yükselerek, nekropole paralel uzanan kaya terası üzerindeki patikadan, merkez grubun güney köşesine doğru kısa bir tırmanışın ardından ulaşılır.

Mezarın Dış Alanı : Önde, mezar seviyesinden aşağıda, kuzeye yönlenen dar bir kaya yolu terası bulunur. Bu seviyeden, ön alanın düşey cephesinden doğal olarak aşağı eğimlenen kayalığın üzerinde bulunan kabaca açılmış birkaç basamak yardımıyla mezar alanına ulaşılır.

Cephe genişliğince bir ön alana sahiptir. Alan, solda iç yüzü tıraşlanarak kabaca düzgünleştirilmiş, yak. cephe yüksekliğinde öne doğru eğimli uzanan bir kaya duvarı; sağda ise 19 No.lu mezar ile sınırlanır. Alan önde, nispeten düzgün kenarlı bir hat çizer ve cephesi iki yanda dik bir biçimde tıraşlanmış düz yüzeye sahipken, ortada kalan geniş kısımda ana kaya doğal biçimiyle işlenmeden bırakılmıştır. Kabaca tıraşlanarak düzgünleştirilmiş zemin öne doğru hafif eğimlidir. Zeminin sağ dış köşesine yakın konumlanan, mezar cephesinin düşey sınırı hizasına denk gelen 13 cm çapında ve 14 cm derinliğinde yuvarlak bir yuva bulunur. Cephenin fonunu oluşturan kaya yüzü kaba işlenerek düzeltilmiştir. Damın hemen üzerinde 23 No.lu mezarın ön alanı bulunur.

Cephe Yönelimi : Kd.

Cephe : 2 katlı, 2'şer kasetli.
(gen. x yük.) : (kor.) 3.99 m x **(ölç.)** 2.60 m

Giriş : Sağ kasetten**,** sürgülü, sağa açılır, kapı bloğu korunmamıştır.
(gen. x yük.): ? x 1.03 m

Mezar Odası : Tip 4 / **(gen x boy x yük.): (ort.)** 1.96 m **x (ort.)** 2.00 m **x (ort. ölç.)** 1.77 m / yak. 4,00 m^2.

Kline : 1 adet, Sedir.
K.I. **gen.: (ort.)** 0.44 m / **boy: (ort.)** 1.95 m

Hareket Ç. : ? Zemin toprak ile örtülü.

Durum/Tanım : **Cephe:** Dam, sol alt tarafta uzunluklarını kaybetmiş yuvarlak kiriş dizisinin bir kısmı ve onların üstünde yer alan 3 adet bandın yalnızca solda kalan bir bölümü dışında büyük parçalarla kırılarak yok olmuştur. Damın ortasından başlayarak, kat direkleri ile kasetlerin kenar dilmelerini tamamen tahrip eden derin ve geniş bir kırık eşiğe kadar uzanır. Hatıl uçlarının tümünde çeşitli oranlarda tahribat izlenir. Kırıklar dışında mimari elemanlarda yer yer çatlak ve yüzey işçiliklerinde aşınmalar mevcuttur.

Dam iki yanda kare kesitli kalasla sonlanan yuvarlak kiriş dizisi ve bu dizinin üzerinde üst üste uzanan üç adet banttan oluşur. Alttaki bant, kiriş dizisinin cephesi ile aynı düzlemde, diğer ikisi kademeli olarak hafif öne taşkın yerleşiktir. Bu bantlar ve sınırlayıcı kalasın damın sol yan yüzü saçak görünümü içerisindeki uzanımı bir miktar işlenmiştir. Yan yüzde ve cephede uzanan bantlar damın cephe görünümünde, kirişleri sınırlayan kare kesitli kalas üzerinde kesişerek kendi uzanımlarında, her iki doğrultuda saçak düzleminden bir miktar dışa taşarlar. Taşkın kısımlar bantlardaki bindirmeyi takip ederler ve boyları yukarı doğru uzar. Damın altında kıvrık uçları öne dönük tavan kirişi uzanır. Uçların cephe yüzeylerinden taşan, yarım daire formlu, ikişer adet kama başı, aralıkla, üst üste yerleştirilmiştir. Dam ve tavan kirişi yanlarda dışa taşar ve saçağı oluşturur. Dam altı cepheyi iki yanda köşe dikmeleri sınırlar ve aralıkla yerleştirilmiş, üç adet dörtgen hatıl ucu bunların ön yüzünden dışa taşar. En altta kıvrık uçları yukarı dönük eşik kirişi uzanır; cephe yanlarına taşan kıvrık uçlar üzerinde arkaları kaya fona bağımlı biçimlendirilmiş,

yarım daire formlu birer kama başı bulunur. Eşik kirişi cephe yüzeyinde, köşe dikmeleri hizasında öne taşan döşeme hatıl uçları bulunur. Cepheyi yatayda ikiye bölen kat kirişi köşe dikmeleri arasında kesintisiz uzanır ve aynı doğrultuda köşe dikmeleri dış yanlarından, dörtgen kesitli uçlarla saçak altına bir miktar taşar. Her iki kat, ikişer kaset alanına sahiptir. Üst kat kasetleri, alt kat kasetlerinin yak. yarı yüksekliğindedir. Üstte ve altta yer alan kaset alanları, ana kirişler ve dikmelerin cephe yüzeylerinden bir miktar geride yerleşik, taban dışında dolanan birer dilme çerçeve ile sınırlanır. Kaset alanı dilme çerçevesine göre içte, geriye doğru kademeli yerleşik, üst kasetlerde ikişer, alt kasetlerde birer adet dilme çerçeve tekrarlanır. Giriş dışında kaset yüzeyleri organik olarak kapalıdır. Alt kat sağ kaset mezar odasının - kapı bloğu korunmamış- giriş açıklığını oluşturur.

Mezar Odası: Cephe düşey simetri ekseni ve girişin sağ tarafına doğru genişleyen, kısa kenarıyla cepheye paralel konumlanan, kabaca dörtgen bir plana sahiptir.

Duvarlarda yer yer çatlaklar izlenir. Zemin toprak ile örtülüdür. Duvar yüzeyleri kaba yumrulu işlenmiştir. Duvarlar düz bir biçimde yükselmez. Tavan oldukça dalgalı uzanır. Girişin hemen ardında, açıklık boyunca devam eden kısmı tamamen kırılarak yok olan, yalnızca kapanış yönünde kalan bir kısmı korunmuş sürgü kanalı yer alır. Sürgünün üst karşılığı, giriş açıklığından daha yüksek olan tavandan giriş üst sınırına kadar organik olarak bağlı inen bir kaya kütlesi üzerindedir ve bir kısmı cephe ile birlikte yok olmuştur. Oda zemini eşik seviyesinin yak 0.60 m aşağısındadır. Odanın sol yan duvarı boyunca uzanan, zeminden yüksek, eşikten alçakta işlenmiş dar (gen. 0.44 m) bir sedir kline yer alır. Tüm yüzeyleri kabaca işlenmiştir.

Kabartma : --

Yazıt : --

Literatür : Borchardt, Myra: 110, Grab Nr. 85.

Katalog Nr. 21

DN. / M. No. 21 **Lev. 27** **(Borchardt, Nr. 84)**

Tip : **III x.**

Konum : Nekropol kaya yüzünde, birbirlerine yakın birçok mezardan oluşan, üçgen biçimde yerleşik merkez gurubun alt sınırının ortasında, güneyden yukarı yönlenen kaya basamaklarının ulaştığı ikinci mezardır. Toprak yürüme zemininden yükselen, nekropole paralel uzanan kaya terası üzerindeki patikadan merkez grubun güney köşesine doğru kısa bir tırmanışın ardından kayalık zemin kaya merdivenine doğru takip edilir.

Mezarın Dış Alanı : Ulaşım, alt seviyeden başlayarak mezarın önünden yukarı doğru yükselen kaya merdiveni ile sağlanır. Bu merdiven ile ulaşılan alttan ikinci mezardır. Sağ kenarda bu yöndeki merdiven basamağı ile sınırlanan ve solda cephe genişliğini aşan bir ön alana sahiptir. Zemin, bir miktar öne eğimli olarak kabaca tıraşlanmıştır. Dış kenar girinti ve çıkıntılarla kabaca dışbükey bir hat çizer ve dik bir şekilde basamaklara kadar iner. Mezar cephesinin kaya fonu kabaca işlenerek düzeltilmiştir.

Damın hemen üzerinde 25 no.lu mezarın ön alanı bulunur.

Cephe Yönelimi : D.

Cephe : 2 katlı, 2'şer kasetli.
(gen. x yük.) : 3.87 m x 3.08 m

Giriş : Sol kasetten**,** sürgülü, sağa açılır, kapı bloğu korunmamıştır.
(gen. x yük.): 0.42 m x 1.03 m

Mezar Odası : Tip 5 / **(gen x boy x yük.): (ort.)** 2.17 m **x (ort.)** 2.40 m **x (ort.)** 1.65 m / yak. 5,00 m^2.

Kline : 3 adet, Seki.
K.I: gen.: 0.67 m
K.II: gen.: 0.71 m
K.III: gen.: 0.67 m

Hareket Ç. : Ortada, dörtgen biçimli, eşiğe yakın konumlandırılmış.
(en x boy x der.): 0.84 m **x** 1.19 m **x (ölç.)** 0.28 m

Durum/Tanım : **Cephe:** Dam, sol saçağa ait kenar hatları dışında, tavan kirişiyle birlikte tamamen yok olmuştur. Sol köşe dikmesinin büyük bir kısmı ile hatıl uçları çeşitli oranlarda kırıktır. Cephe yüzeyinde aşınma, yer yer çatlak ve kırıklar izlenir. Konturlarıyla sağlam kalabilmiş sağ saçak damın bantlı görünümüne sahip olduğuna ilişkin kısıtlı bir bilgi sunar. Damın altında yer alan tavan kirişinden geriye cephe görünümünü kaybedecek ölçüde kırılmış sol kıvrık uç korunabilmiştir. Dam ve tavan kirişi yanlarda dışa taşar ve saçağı oluşturur. Dam altı cepheyi iki yanda köşe dikmeleri sınırlar ve bugün bir kaçı korunmuş aralıkla yerleşik, dörtgen hatıl uçları bunların ön yüzünden dışa taşar. En altta kıvrık uçları yukarı dönük eşik kirişi uzanır; cephe yanlarına taşan kıvrık uçlar üzerinde arkaları kaya fona bağımlı biçimlendirilmiş, yarım daire formlu birer kama başı bulunur. Eşik kirişi cephe yüzeyinde, köşe dikmeleri hizasında öne taşan döşeme hatıl uçları bulunur. Cepheyi yatayda ikiye bölen kat kirişi köşe dikmeleri arasında kesintisiz uzanır ve yanlardan saçak altına taşar. Kat kirişinin sol kısmı kırıktır. Her iki kat, dikeyde ortada yükselen birer direkle iki kaset alanına bölünmüştür. Direkler, kaset alanlarını, üstte ve yanlarda uzanarak sınırlayan dilme çerçevenin yatay parçasını destekler. Kaset alanı dilme çerçevesine göre içte, geriye doğru kademeli yerleşik, üst kasetlerde ikişer, alt kasetlerde birer adet dilme çerçeve tekrarlanır. Giriş dışında kaset yüzeyleri organik olarak kapalıdır. Alt kattaki kasetler yüksektir ve soldaki mezar odasının - kapı bloğu korunmamış- giriş açıklığını oluşturur. Sağ kaset iç yüzünde ise ortada, enli bir kayıt yükselir. Yüksek kabartma biçiminde işlenmiştir. Üst kat kasetleri, alt kat kasetlerinin yak. yarı yüksekliğindedir.

Mezar Odası: Cephenin eksenlerine uyumsuz, köşesiyle girişe doğru yamuk konumlandırılmış, dörtgen bir plan gösterir.

Duvarlarda yer yer çatlaklar ile hareket çukurunun kenarlarında ve kuzey köşesinde kırıklar izlenir. Duvar yüzeyleri kaba yumrulu işlenmiştir. Duvar uzanımları düzgün, köşeler belirgindir. Tavan dalgalı uzanır. Girişin ardında, dış eşik ile aynı seviyede bir iç eşik bulunur. Bunlar açıklığın bir kenarından başlayarak kapanma

yönünde ona paralel uzanan kapı bloğu sürgü kanalı ile ayrılır. Sürgü kanalı açılma yönünde hafifçe genişler. Sürgünün üst karşılığı, giriş açıklığından daha yüksek olan tavandan giriş üst sınırına kadar organik olarak bağlı inen bir kaya kütlesi üzerinde açılmıştır. Üst sürgü kanalı kapının açılma yönünde kesintisiz devam ederek yan duvarla birleşir. İç eşiğin bitişiğinde, onun yüzeyinden yak. 5 cm aşağı seviyede, bir kenarıyla hareket çukuruna, iki yanda klinelerle sınırlanan kabaca dörtgen bir zemin bulunur. Kısa kenarıyla ön duvara yakın konumlandırılmış kabaca dörtgen biçimli derin hareket çukuru, yaklaşık eşik seviyesindeki oda zeminini "∏" biçimli bir kline alanı olarak düzenler. Bu alan yüzeyi oda duvarlarının kaba işçiliğine nispeten daha düzgün işlenmiştir.

Kabartma : --

Yazıt : --

Literatür : Borchardt, Myra: 110, Grab Nr. 84.

Katalog Nr. 22

DN. / M. No. 22 **Lev. 28** **(Borchardt, Nr. 83)**

Tip : **III a 4.**

Konum : Nekropol kaya yüzünde birbirlerine yakın birçok mezardan oluşan üçgen biçimde yerleşik merkez gurubun güney alt köşesinde alttan ikinci mezar terasında sağda yer alır. Aynı teras üzerinde sol yanında 23 no.lu mezar, altta 19 ve 20 No.lu mezarlar bulunur. Toprak yürüme zemininden yükselen, nekropole paralel uzanan kaya terası üzerindeki patikadan merkez grubun güney köşesine doğru kısa bir tırmanışın ardından kayalık zemin kaya merdivenine doğru takip edilir.

Mezarın Dış Alanı : Kaya merdiveninin ulaştığı alttan ikinci mezarın - 21 no.lu mezar - ön alanını güney yönde sınırlayan ana kaya üzerinden kabaca açılmış basamaklar kullanılarak mezara erişilir. Yak. cephe genişliğinde bir ön alan sahiptir. Sağ kenarda, öne doğru alçalarak uzanan kayalık ile sınırlanırken, solda bir miktar yüksekte bulunan 23 no.lu mezarın ön alanı ile sınırlanır. Zemin, bir miktar öne eğimli olarak kabaca

tıraşlanmıştır. Dış kenar kabaca şekillendirilmiştir. Mezar cephesinin kaya fonu kabaca işlenerek düzeltilmiştir. Damın hemen üzerinde 27 no.lu mezarın ön alanı bulunur.

Cephe Yönelimi : Kd.

Cephe : 1 katlı, iki kasetli.
(gen. x yük.): (kor.) 3.34 m x **(kor.)** 2.00 m

Giriş : Sağ taraftan. Sürgülü. Sağa açılır. Kapı bloğu korunmamış.
(**gen. x yük.**) **:** 0.47 m **x** 1.20 m

Mezar Odası : Tip 3 / **(gen x boy x yük.): (ort.)** 2.15 m **x (ort.)** 2.15 m **x (ölç. ort.)** 1.74 m yak. 5,00 m^2

Kline : 2 adet, Seki.
K.I : (ort.) gen.: 0.76 m **/ boy : (ort.)** 2.14 m
K.II : (ort.) gen.: 0.71 m **/ boy : (ort.)** 1.94 m

Hareket Ç. : Ortada, dörtgen biçimli, zemin boyunca devam eder. Toprakla dolmuş.
(en x boy x der.): 0.69 m **x** 1.94 m **x (ölç.)** 2 cm

Durum/Tanım : **Cephe:**

Yüzeyde yer yer kırık, çatlak ve büyük oranda aşınma mevcuttur. Sağlam kalmış elemanların yüzeylerinde kısmen korunmuş tarak işçilikleri görülür. Dam öne taşkın alt kısımları korunmuş birkaç yuvarlak kiriş dışında tamamen kırıktır. Direk üstte ve altta korunmuş birer parça dışında kırıktır; giriş kasetinin düşey dilmeleri çeşitli oranlarda tahrip olmuş, eşik kirişinin direğin sağında kalan kısmı boyunca derin kırıklar bulunur.

Bir kısmı korunmuş damın altında kıvrık uçlara sahip tavan kirişi uzanır. Uçlar her iki yanda saçak altına taşmaktadır. Her iki ucun cephe yüzünde üst üste aralıkla yerleşik iki adet yarım daire formlu kama başı bulunur. Köşe dikmeleri altta eşik kirişi üzerinden yükselerek, birer yastık hatılı ucu ile tavan kirişine bağlanarak üst yapıyı destekler. Sol köşe dikmesi üzerinde orta hatıl ucu görülürken, sağ köşe dikmesi üzerinde orta hatıl ucuna ait montaj yuvası korunabilmiştir. En altta kıvrık uçları cephe dışına taşan eşik kirişi bulunur. Kıvrık uçların üst yüzünden taşan, arkası kaya

fonundan ayrılmamış yarım daire formlu birer kama başı işlenmiştir. Eşik kirişi düşey yüzünden, her iki tarafta köşe dikmeleri hizasında öne taşan döşeme hatılı uçları vardır. Kirişler ve köşe dikmeleriyle sınırlanan alan, taban dışında geride ana strüktüre bitişik dolanan kaset alanı dilmeleri ile çevrelenir. Orta yükselerek üst dilmeye bir miktar geride bağlanan enli bir direk, alanı dikeyde iki kaset alanına böler. Kasetler, bu dış çerçevenin bir kademe gerisinde, dilmelerle oluşturulan "∏" biçimli bir iç çerçeve ile sınırlanır. Soldaki kaset düzeltilmiş bir kaya yüzeyi ile kapalıyken, sağ kaset mezar odasının girişini oluşturur.

Mezar Odası: Giriş simetri ekseninde, kısa kenarıyla cepheye bitişik konumlanan mekân kabaca dörtgen bir plana sahiptir.

Duvarlarda yer yer çatlak ve kırıklar vardır. Zemin toprak ile dolmuştur. Duvarlar oldukça dalgalı, tavan iç bükey uzanır. Duvar yüzeyleri oldukça kaba yumrulu işlenmiştir. Klinelerin yatay yüzeyleri, izlenebildiği kadarıyla küçük yumrulu işçiliktedir.

Girişin hemen ardında blok sürgüsü ile başlayan iç eşik yer alır. İç eşik, kline düzleminden yüksekte, yak. olarak kapının kapanma yönündeki kenarından mezar odasının yan duvarına bağlanana kadar, açıklığa koşut uzanır. Zemine bağlı olarak şekillendirilmiş ve üzeri düzeltilmiş bir kaya kütlesidir ve dış eşik ile yak. aynı yüzey seviyesindedir. Bu eşik üzerinde giriş açıklığının bir kenarından başlayarak, açıklığa, yak. iki katı boyunca paralel uzanan sürgü kanalı yer alır. Sürgünün tavan üzerindeki karşılığı, tavan yüzeyine bağlı olarak aşağı, açıklık genişliğince üst sınıra kadar sarkan bir kaya kütlesi üzerinde açılmıştır. Giriş eşik vasıtasıyla doğrudan hareket çukuruna açılır. Arka duvara kadar kesintisiz devam eden hareket çukuru yan duvarlar boyunca uzanan iki klineyi birbirinden ayırır.

Kabartma : --

Yazıt : --

Literatür : Borchardt, Myra: 110, Grab Nr. 83.

Katalog Nr. 23

DN. / M. No. 23 **Lev. 29** **(Borchardt, Nr. 82)**

Tip : **III a 7.**

Konum : Nekropol kaya yüzünde birbirlerine yakın konumlanan birçok mezardan oluşan üçgen biçimde yerleşik merkez gurubun güney alt köşesinde alttan ikinci mezar terasında solda yer alır. Aynı teras üzerinde sağ yanında 22 no.lu mezar, altta 19 ve 20 No.lu mezarlar bulunur. Toprak yürüme zemininden yükselen, nekropole paralel uzanan kaya terası üzerindeki patikadan merkez grubun güney köşesine doğru kısa bir tırmanışın ardından kayalık zemin kaya merdivenine doğru takip edilir.

Mezarın Dış Alanı : Kaya merdiveninin ulaştığı alttan ikinci mezarın - 21 no.lu mezar - ön alanını güney yönde sınırlayan ana kaya üzerinden kabaca açılmış basamaklar kullanılarak mezar terasına ulaşılır. Cephe genişliğinde bir ön alana sahiptir. Sağ kenarda, 22 no.lu mezarın ön alanından bir basamak yüksekliğiyle ayrılır. Solda cephenin üst sınırı hizasından aşağı doğru genişleyerek inen kayalık ile sınırlanır. Kayalığın ön alana bakan iç yüzü kabaca tıraşlanarak düzeltilmiştir. Zemin, bir miktar öne eğimli olarak kabaca tıraşlanmıştır. Dış kenarda derin kırıklar bulunur, bu kırıklar bazı kısımlarda cepheye kadar ilerlemiştir. Mezar cephesinin tahribat nedeniyle yalnızca iki yanda izlenebilen kaya fonu kabaca işlenerek düzeltilmiştir. Sağda, köşe dikmesinin bir miktar açığında kat hatılı ve orta hatıla denk hizada üst üste yerleşik iki oturtma yuvası oyulmuştur. Damın hemen üzerinde 28 no.lu mezarın kalıntıları bulunur.

Cephe Yönelimi : Kd.

Cephe : 2 katlı, 3'er kasetli. **(gen. x yük.):** 4.00 m **x** 3.18 m

Giriş : Sağ kasetten, sürgülü, sağa açılır. Kapı bloğu korunmamış.
(gen. x yük.): 0.42 m x 1.18 m

Mezar Odası : Tip 4 / **(en x boy x yük.):** 2.29 m **x** 2.55 m **x (ort.)** 1.74 m / yak. 6 m^2

Kline : 1 adet, Sedir.
K.I. gen.: 0.67 m / **boy:** 2.30 m

Hareket Ç. : **--**

Tanım : **Cephe:**

Yüzeyde yer yer aşınma, çatlaklar ve büyük çaplı kırıklar izlenir. Dam yalnızca yan cephesi korunmuş sol saçağa ait bir parça dışında tamamen yok olmuştur. Bu kısımda uzunluğunu kaybetmiş bir adet yuvarlak kirişin alt yayı seçilebilmektedir. Kıvrık uçlu tavan kirişi sağ yarısı bu yöndeki köşe dikmesinin üst tarafıyla birlikte yok olmuştur. Girişin hemen üzerinden yukarı uzanan derin bir kırık izlenir. Hatıl uçlarında çeşitli oranlarda kırıklar izlenir.

Dam, sol köşede yan cephesi korunmuş saçaktan anlaşıldığı kadarıyla yuvarlak kiriş dizisi üzerinde, üst üste uzanan iki bant ile donanmıştır. Taban bandının üstündeki hafif öne bindirmeli yerleşir. Kiriş dizisi her kare kesitli kalas ile sınırlanır. Cephe, her iki yanda enli köşe dikmeleri ile düşeyde, üstte ve altta uzanarak saçak altına taşan kıvrık uçlu kirişlerle yatayda sınırlanır. Yatayda uzanan, düz uçları dikmelerin yanından saçak altına taşan kat kirişi ile iki kata bölünür. Her iki kat üçer kaset ile donanmıştır. Üst kat yüksekliği alt katın yak. yarısı kadardır. Kat kirişi köşe dikmelerinden bir miktar önde uzanır ve dikmelerle kesiştiği kısımlarda ucu öne taşkın hatılların (kat hatılı) üzerine biner; bu noktada üç strüktür gereci geçme ile birleşir. Dikme ve kirişler dörtgen kesitlidir. Köşe dikmeleri eşik kirişinin üst yüzeyinde bir miktar geriden yükselerek kat kirişiyle ve aynı doğrultuda kat kirişinin üzerinden yükselerek tavan kirişiyle yastık hatılı aracılığıyla birleşir. Sol köşe dikmesi ve dikme hizasında eşik kirişi yüzünde, toplam 4 adet hatıl ucu aynı düşey doğrultuda aralıklarla konumlanarak dışa taşar; sağda tahribat nedeniyle yastık hatıl ucu yok olmuş, kat hatılı ucu derinliğini kaybetmiş, orta hatıl ucundan geriye ise montaj yuvası kalabilmiştir, döşeme hatılı ucu ise sağlamdır. Tavan ve eşik kirişi, dikmelerin yanından dışa, saçak boyunca taşar ve her ikisinin de uçları kıvrıktır. Tavan ve eşik kirişleri geniş yüzlerinde, kıvrık uçlarına yakın konumlanan, yarım daire formlu kama başları taşır. Tavan kirişi sol ucu üzerinde aralıkla, üst üste yerleştirilmiş; eşik kirişi uçlarında ise arka arkaya yerleştirilmiş ikişer adet kama başı bulunur. Altta eşik ve

üstte kat kirişi üzerinden, bir miktar geride yükselen ikişer adet enli direk, kasetleri birbirlerinden ayırır. Her iki kattaki direkler kaset alanı çerçevelerinin yatay elemanına bağlanır. Üstteki kasetlerin tümü kapalıdır, kaset alanı çerçevesinden geriye kademelenen ve bindirmeli yerleştirilmiş ikişer dilme çerçeve taşırlar. Alttaki kasetler geride, bindirmeli birer dilme çerçeve ile donanmışlardır. Sağ kenardaki kaset mezar odasına girişi sağlar.

Mezar Odası:

Oda, cephenin düşey simetri eksenine uyumlu konumlandırılmış, kabaca dörtgen bir plana sahiptir. Giriş açıklığının ardında zeminden yüksekte biçimlendirilmiş bir iç eşik yer alır. Bu kaya bloğu kapının açılma yönünde yan duvara bağımlı biçimde kapanma yönüne doğru uzanarak giriş açıklığı genişliğini bir miktar aşarak sonlanır. İç eşik üzerinde kapı bloğuna ait bir sürgü kanalı bulunur ve giriş açıklığının bir kenarından başlayarak, açıklığın yak. iki katı boyunca uzanır. İç eşik üzerinde sürgü kanalına paralel uzanan bir silme bulunur. Sürgünün kapanma yönündeki düşey kapı bloğu yatağı kapı dilmesinin hemen ardında yükselir. İç eşikten aşağı seviyede bulunan zemine inilir. Zemin yüzeyi toprak ile örtülüdür. Duvarlarda yer yer çatlaklar ve derin kırıklar izlenir. Duvar yüzeylerinde kaba yumrulu işçilik hâkimdir. Düşey ve yatay düzlemler dengeli uzanmazlar. Tavan iç bükey şekillendirilmiştir. Odanın sol yan duvarı boyunca zemin ve iç eşikten yüksekte uzanan bir sedir kline bulunur. Klinenin yatay yüzeyi nispeten daha düzgün işlenmiştir.

Kabartma : --

Yazıt : --

Literatür : Borchardt, Myra: 110, Grab Nr. 83.

Katalog Nr. 24

DN. / M. No. 24 **Lev. 30-103** **(Borchardt, Nr.81)**

Tip : **III a 6.**

Konum : Nekropol kaya yüzünde, birbirlerine yakın birçok mezardan oluşan, üçgen biçimde yerleşik merkez gurubun üstten dördüncü sırasının

kuzey kenarında bulunur. Ulaşım için toprak yürüme zemininden yükselen, nekropole paralel uzanan kaya terası üzerindeki patikadan merkez grubun güney köşesine doğru kısa bir tırmanışın ardından kayalık zemin kaya merdivenine doğru takip edilir.

Mezarın Dış Alanı : Nekropol merkez gurubunun alt sınırının ortasından yukarı yönlenen kaya basamakları mezarın ön alanına güneyden bağlanarak sonlanır. Yak. mezar cephesi genişliğindeki alan, ortadan kabaca diyagonal geçen bir sınırla birbirinden ayrılan iki farklı seviyede düzeltilmiştir. Kaya basamaklarının ulaştığı ilk bölüm dışa doğru eğimli ve kaya yapısı nedeniyle derin çatlaklarla oluşmuş girinti ve çıkıntılı bir yüzey alanına sahiptir. Mezar cephesine ve yan sınırlara kadar uzanarak bitişen yüksek seviyedeki ikinci alanın zemini nispeten daha düzgün bir işçilikle tıraşlanmıştır. Zemin, sağda mezar cephesinin kaya fonundan dik bir şekilde dış kenara kadar ilerleyen yüksek bir kayalık ile sınırlanır. Solda ise 25 no.lu mezarın bir basamak yüksekliğindeki ön alanı ile sınırlanmıştır. Mezar sofasının zemini ön alan zemininden ort. 0.63 m yüksektedir ve eşik kirişi alt sınırı ile ön alan zemini arasında yükselen kayalık fon kabaca tıraşlanarak düzeltilmiştir. Bu kaya yüzünde sola yakın konumlanan, kabaca işlenmiş basit bir basamak çıkıntısı bırakılmıştır. Cephenin yanlarında ve damı üzerindeki kaya fonu çeşitli dokularda işlenerek düzgünleştirilmiştir. Cephe yanlarında ve ön alanı kuzey yönde sınırlayan kaya yüzü boyunca kabartma ile verilmiş insan figürlerinden oluşan sahneler işlenmiştir.

Cephe Yönelimi : Kd.

Cephe : Dışta ve içte. Sofalı.
Dış cephe: 2 katlı, 2'şer açıklıklı. **(gen. x yük.):** 4.24 m **x** 3.50 m
İç cephe (Mezar odası cephesi) : 2 katlı, 2'şer kasetli.
(gen. x yük.): 2.40 m **x** 2.71 m

Sofa : **(en x boy x yük.):** 1.38 m x 2.40 m **x** 2.71 m / yak. 4.00 m^2

Giriş : İç cephede, sağ kasetten, **s**ürgülü, sağa açılır. Kapı bloğu korunmamıştır. **(gen. x yük.):** 0.48 m **x** 1.15 m

Mezar Odası : Tip 3 / **(en x boy x yük.): (ort.)** 2.03 m **x (ort.)** 2.09 m **x (ölç. ort.)**1.74 m / yak. 4.00 m^2.

Kline : 2 adet, Seki.

K.I : (ort.) gen.: 0.60 m / **boy : (ort.)** 1.93 m

K.II : (ort.) gen.: 0.62 m / **boy : (ort.)** 1.92 m

Hareket Ç. : Ortada, dörtgen biçimli, zemin boyunca devam eder. Toprakla dolmuş.

(en x boy x der.): (ort.) 0.85 m **x (ort.)** 1.83 m **x (ölç.)** 0.55 m

Durum/Tanım : **Dış Cephe:** Yüzeylerde aşınma, küçük çaplı çatlaklar ve kırıklar izlenir. Damın her iki yanda saçakları ile kıvrık uçlu tavan kirişinin sağ ucu kırılmıştır. Alt kat direği, üstte ve altta kalan küçük parçalar dışında kırıktır. Orta ve döşeme hatıl uçları çeşitli oranlarda tahribata uğramıştır.

Dam, yuvarlak kiriş dizisi üzerinde, aynı düzlemde uzanan bir bant ile onun üzerinde bindirmeli konumlanan ikinci banttan oluşur. Altta saçak gerisinde konumlanan kıvrık uçlu tavan kirişi yanlarda kıvrık uçlarla saçak altlarına kadar uzanır. Tavan kirişinin korunmuş sol kıvrık ucuna yakın cephe yüzünde, aralıkla yak. aynı hizada üst üste konumlanan, yarım daire formlu iki kama başı yer alır. Kama başları yay biçimli, küt kenarlara sahiptir. Her iki yanda eşik kirişi üzerinden yükselen enli köşe dikmeleri tavan kirişini destekler. Altta kıvrık uçları köşe dikmeleri yanından dışa taşkın eşik kirişi uzanır. Eşik kirişinin kıvrık uçlarına yakın üst yüzlerinde, aralıkla yak. aynı hizada, arka arkaya konumlanan ikişer adet yarım daire formlu kama başı bulunur. Bunlardan sağ uç ön taraftaki kama başı büyük oranda tahrip olmuştur.

Cephe, bu ana strüktür ile sınırlanan alanın yak. 2/3 yüksekliğinde, köşe dikmeleri arasında yatayda uzanan, dörtgen kesitli uçları dikmelerin yanından saçak altına taşan bir kiriş ile iki kata bölünür. Her iki kat, altta sofa zemininden ve üstte kat kirişi üzerinden aynı düşey hizada, ortada yükselen birer direk ile ikişer açık alana bölünür. Bu alanlar altta dikdörtgen, üstte kare formludur ve iç kenar dilme çerçeveleri bulunmaz. Köşe dikmeleri ve eşik kirişinin yüzlerinden, aynı düşey doğrultuda aralıklarla konumlanarak öne taşan, her iki tarafta 4'er adet dikdörtgen hatıl ucu bulunur. Bunlar, köşe dikmelerinin tavan kirişi ve kat kirişi ile birleştiği kısımlarda

1’er adet; alt kat dikmelerini görünen iki parçaya bölecek şekilde yak. ortada 1’er adet konumlanırken, eşik kirişinin cephe yüzeyinde alt yarısından başlayarak tabanından aşağı sarkacak şekilde cephenin en altındaki strüktür elemanı olarak konumlanır.

Sofa: Tavanda yüzeysel dökülme ve aşınmalar ile yan duvarlarda ve zeminde görülen yüzey aşınmaları ve çatlaklar dışında iyi korunmuştur.

Duvar yüzeyleri incelikle pürüzsüzleştirilmiş, zemin oldukça düzgün fakat duvarların yüzey işçiliklerine nispeten daha kaba işçiliklidir.

Sofa zemini ön alan zemininden 0.63 m yüksektedir. Duvarlar, mezar odası cephesinin her iki yanından öne, köşe dikmelerine doğru uzanarak bağlanır. Her iki duvar yüzünde de cepheden dışa taşan uçları ile aynı doğrultuda ve kalınlıkta işlenmiş yastık hatılı kabartma ile verilmiştir. Yastık hatılları üzerinde kırmızı boya kalıntıları bulunur. Kat hatılı sağda işlenmişken, solda kabartma alanı içerisinde kalan uzanımı işlenmemiştir. Orta hatıl ise solda kabartma sahne içerisinde yer alan klinenin uzun kenar yüzü görünümü olarak değerlendirilmişken; sağda bu kısımda bulunan kabartma sahne nedeniyle işlenmemiştir. Bununla birlikte döşeme hatılları ise sofa zemini ile cephe alt noktası arasındaki yükseklik farkına uygun olarak her iki duvarda gösterilmemiştir.

Sofa yan duvarlarında çeşitli renklerle boyanmış kabartma sahneler bulunur. Sol duvarın, 1. kata denk gelen yüzünde, kline üzerinde uzanan bir erkek figürü kabartması yer alır. Sağ duvardaki karşılığında ise üstte kat hatılı ile sınırlanan duvar yüzeyinde üç figürden oluşan bir sahne kabartma ile işlenmiştir.

İç Cephe: Yüzeylerde yer yer aşınma ve çatlaklarla birlikte, cephede eşik kirişinin ortasından direk ve her iki yandaki kaset düşey dilmelerini de içine alarak üst dilmeye kadar ulaşan derin bir kırık bulunur. Giriş kasetinin sağ dilmeleri bütünlüğünü korusa da kenarlarda yer yer kırıklar görülür. Yüzey işçiliği, kalın dişli tarak ile tıraşlanmış üst kata göre alt katta daha pürüzsüzdür.

Mezar odası cephesi iki katlıdır. Alçak bir taban üzerinde bindirmeli olarak yerleşen eşik sofa zemininden yükselir. Cephenin dış kenarlarında kat kirişi ile kesintiye uğrayarak kirişlerden bir miktar geride, aynı hizada yükselen dikmeler bulunur. Kat kirişi, cephenin yak. 2/3 yüksekliğinde uzanarak iki kat oluşturur. En üstte dikmelerle desteklenmiş kalın bir tavan kirişi doğrudan sofa tavanına bağlanır. Bu strüktürün sınırladığı kat cepheleri geride ve bindirmeli olarak taban dışında dolanan kaset alanı dilme çerçeveleri ile donatılmıştır. Her iki kat, ortadan aynı hizada yükselerek bu çerçevelerin üst dilmesine bir miktar geride bağlanan enli direkler ile bölünmüş iki kasete sahiptir. Kasetler, dış çerçevenin gerisinde içe bindirmeli yerleşen, üst kat kasetlerinde ikişer, alt kat kasetlerinde birer adet, dilmelerle oluşturulan "∏" biçimli bir iç çerçeve ile sınırlanır. Üst kat kasetleri düzgün tıraşlanmış birer iç yüzle sonlanır. Alt katta ise soldaki kaset pürüzsüzleştirilmiş bir iç yüzle sonlanırken, sağ kaset mezar odasının girişini oluşturur.

Cepheyi dış kenarlarda sınırlayan dikmeler ile tavan kirişi üzerinde kırmızı boya kalıntıları bulunur. Alt kat sol kaset yüzünde, sağ tarafa yakın konumlanan, sarı renkli boya ile çizilmiş bir thymiaterion resmi bulunur.

Mezar Odası: Cephe düşey simetri ekseninin sağına doğru genişler ve giriş açıklığının düşey simetri eksenine asimetrik yerleşir. Kısa kenarıyla cephe arkasına bitiştirilmiş, yamuk kenarlı dörtgen bir plana sahiptir. Duvarlarda ve zeminde yer yer çatlaklar, kırılmalar ve is kalıntıları görülür. Kline kenarlarında büyük kırıklar izlenir. Hareket çukuru zemini toprak ile örtülüdür.

Giriş açıklığının ardında, dış eşiğe bitiştirilmiş biçimde, giriş açıklığının bir kenarından başlayarak, açıklığın yak. iki katı boyunca paralel uzanan kapı bloğu sürgü kanalı bulunur. Sürgü kanalına içte bitişik, paralel uzanan, dar bir silme eşlik eder. Sürgü kanalının üst karşılığı giriş yönünde açıklığın üst sınırı ile eş yükseklikteki tavan yüzüne doğrudan açılmıştır. Oda zeminin yak. ortasında, kısa kenarıyla giriş açıklığına yakın konumlandırılmış, bir diğer kenarla sınırlandırılmadan arka duvara doğrudan uzanan, derin bir hareket

çukuru bulunur. Bu düzenleme her iki yan duvar boyunca uzanan iki sedir klineyi birbirinden ayırırken, giriş açıklığı tarafında dar bir zemin alanı oluşturur. Duvar ve tavan yüzeyleri kaba yumrulu işlenmiştir. Duvarlar kendi içinde oldukça dalgalı uzanırken, bununla birlikte aralarında paralellik yoktur. Tavan arka duvara doğru hafif yükselir.

Kabartma : Mezar, dışta cephesinin her iki yanındaki kaya fonu ve ön alanını sağda sınırlayan kaya duvarı yüzünde işlenmiş 6 adet; sofasının yan duvarları yüzlerinde ve –günümüzde yerinde bulunmayan- iç cephe alt kat direği yüzünde işlenmiş 5 adet olmak üzere toplamda 11 insan figürü kabartması ile donatılmıştır. Figürlerin bütünlüğü genel olarak korunmuş olsa da yüzey işçiliklerinde değişen oranlarda aşınma; doğa şartları ve kasti müdahalelerden dolayı oluşan kırıkları bulunur. İç cephe alt kat orta direği yüzüne kazınmış çıplak erkek çocuğu kabartması 19. yy.'da yerinden sökülmüştür.

Mezarın Dış Alanındaki Kabartmalar:

I. Sakallı Adam Kabartması:

Ölçüleri (yük. x gen.) : 1.80 m x (yak.) 1.00 m

Mezar dış cephesinin solunda yer alan incelikle düzgünleştirilmiş kaya fonu yüzünde, zeminden yüksek, hafif öne çıkan bir seki-taban üzerinde ayakta durmaktadır. Buradaki kaya yüzü iki yanda bulunan mezarların dikey ve yatay uzanımlarıyla dört bir yanda sınırlanmıştır. Öyle ki figür iki mezara da fiziksel bağlantı içerisinde yerleştirilebilmiştir. Buna rağmen vücudun genel yönelimi ve uzuv hareketleri 24 no.lu mezara dönüktür. Kabartmanın incelikli yüzey işçiliği büyük oranda aşınmış; ayakuçları, sağ kol ve el parmaklarında, asanın bazı kısımlarında kırıklar vardır. Sol elde tutulan nesne tanınamamaktadır.

Yere tam olarak basan sol ayak ile yak. omuzu genişliğinde yana açılmış, hafif dizden bükülü sağ bacak üzerinde vücudunu bir miktar sola döndürmüş durumda ayakta tasvir edilmiştir. Üst gövdesinin bir kısmı çıplaktır. Sağ kol göğüs hizasında yana açılmış, dirsekten bükülü halde yukarı kaldırılmış eli ile vücudun yanında bulunan daire kesitli bir asa tutmaktadır. Asanın seki zeminine dayanmış alt

ucu profillerle süslüyken, üst ucu yandaki mezarın kıvrık uçlu tavan kirişinin altı ile birleşir. Sol kol hafif açık şekilde vücudun yanından bir miktar ileride, eliyle bugün kırık bir nesneyi kavramaktadır. Baş hafif sola dönük ve yatıktır. Kıvırcık saçlar, kulakları alt hizasına kadar örtecek biçimde uzundur. Yüzde, yanakları tamamen kaplayan sakal detaylarını kaybetmiştir; etli dudaklara, yay şeklinde kaşlara ve kalın kapaklı iri gözlere sahiptir. Burun kırıktır. Figür, *himation* giyimlidir. Giysi, üst gövdede yalnızca sol omuzu koluyla birlikte örtecek şekilde kalçadan itibaren alt baldırlara doğru uzanarak üst gövdenin bir kısmını açıkta bırakır. Özellikle kol üzerine dökülen ve kalçayı çevreleyen kısımlarında oldukça derin kıvrımlara sahip kalın bir kumaş görüntüsü izlenir. Ayaklarında –bugün sağ ayakkabıda korunmuş- kıvrık uçlara sahip bantlı ayakkabılar bulunur.

II. Evlilik (Yüz Görümü) Sahnesi:

Kabartmalar farklı yönlerde bakışıma sahip, birbirine dik uzanan iki kaya yüzünde işlenmiştir. Sahneyi oluşturan toplam 5 figür, mezar dış cephesinin sağında ve onu yanda dik bir açıyla öne uzanarak sınırlayan kaya yüzlerinde bulunur.

a. İki Kadın Figürlü Kabartma (Gelinin Götürülmesi):

Ölçüleri (yük. x gen.) : 1.38 m x 1.06 m

Mezar dış cephesinin sağında, incelikle düzgünleştirilmiş kaya fonu yüzünde ayakta cepheden tasvir edilmiş, yan yana duran iki kadın figürü kabartması bulunur. Sağdaki figürün vücudunun sol tarafı dik bir açıyla öne uzanan kaya yüzüne doğru taşmaktadır. Figürler hafif öne çıkan bir seki-taban üzerinde durmaktadırlar. Kabartma alanı dikeyde kat kirişi alt seviyesinden, altta eşik kirişi kıvrık ucunun hemen üzerinde uzanan seki ile; solda köşe dikmesi ve sağda dik bir açıyla öne doğru uzanan kaya duvarıyla sınırlanır. Sahne, kat kirişinin dışa taşkın ucu ile birlikte onun devamında geride, daha kaba tıraşlanmış yüzüyle yana ve sonrasında dik açıyla öne doğru bir miktar uzanan saçak altında bulunur. Figürlerin, yüzey işçiliği büyük oranda aşınmış olmakla birlikte özellikle sağdaki genç kız kabartması üzerinde incelikle perdahlanmış yüzeyler hala

seçilebilmektedir. Her iki figür, yüzeysel küçük kırıklar dışında büyük oranda bütünlüklerini korur.

Soldaki, yaşça büyük olduğu beliren uzun boylu kadın figürü sol ayağı ile yere tam olarak basarken, hafif dizden bükülü sağ bacağı bir miktar yana açılmış durumdadır. Vücudu soluna yönelmiştir. Figür, yüzünü açıkta bırakacak biçimde başını örterek dizlerinin hemen altına kadar uzanan bir *himation* ile onun altında ayaklarına kadar inen *chiton* giyimlidir. Yana açık, dirsekten bükülerek yukarı kaldırılmış sağ kol eliyle giysisinin başörtüsünü kenarından tutarak çekmektedir. Aşağı sarkıtarak bir miktar öne uzattığı sol kol eliyle yandaki genç kız figürünün bileğini tutmaktadır. Baş hafif sola dönüktür. Saç ve yüzdeki ayrıntılar aşınarak belirsizleşmiştir. Başın yönelimi dolayısıyla bakışların yanda devam eden sahnenin diğer figürlerine yöneldiği söylenebilir. Kalın giysi altındaki vücut ayrıntıları belirgin değildir. *Himation* başın üzerinden omuzlara ve önde göğüsler üzerine sarkarak kat yapmakta, kolları tamamen örtmektedir. *Chiton,* vücudun hareketiyle uyumlu yönlenen, ince ve sık kıvrımlara sahiptir. Ayaklar ayrıntılarını kaybetmiştir.

Sağda yer alan genç kız, ucu karşıya bakmakta olan sol ayağı ile yere basmakta, hafif dizden bükülmüş sol bacağı ayakucuyla yere temas etmektedir. Vücudu sola, ileriye doğru yönlenmiştir. Figür, ayaklarına kadar inen bir *chiton* giymiştir. Yandaki olgun kadın tarafından bileğinden hafifçe tutulmuş sağ kolu, dirsekten bükülmüş halde yana açılmış, vücudun bir miktar gerisinde durmaktadır. Dirsekten bükülerek öne uzatılmış sol kol, dik açıyla öne uzanan kaya yüzünde işlenmiştir. El, avucu açık kalacak biçimde, başparmağın, tamamen bükülerek kapatılmış diğer parmaklar üzerine konulmuş halde tasvir edilmiştir. Baş hafif sola dönük ve hafif sola yatıktır. Saç, başın iki yanından tutamlar halinde kıvrılarak omuzlara kadar iner. Yüzdeki ayrıntılar kırıklar ve aşınma nedeniyle belirsizleşmiştir. Tok ve yuvarlak bir yüze sahiptir. İri gözleri ile diğer yüzdeki sahneye bakmaktadır. Giysi altındaki diğer uzuvlara nispeten, göğüsleri ile sağ bacak belirgindir. *Chiton,* vücudun hareketiyle uyumlu yönlenen kıvrımlara sahiptir. Boynu açıkta

bırakan giysinin, kalın kıvrımlarla hareketli üst kısmı sıkılmış bel üzerine dökümlüdür. Etek kısmı sağ bacak üzerinde, harekete bağlı olarak gerilmiş ve kısa çizgisel kıvrımlara sahiptir; diğer yönde aşağı kadar uzanan kalın ve basık; ince ve keskin, doğrusal kıvrımların beraberliği söz konusudur. Ayaklar ayrıntılarını kaybetmiştir.

b. Üç Figürlü Kabartma (Karşılama):

Ölçüleri (yük. x gen.) : 1.54 m x 2.20 m

Mezar ön alanı sağ kenarı boyunca uzanan yüksek kaya duvarının, incelikle düzgünleştirilmiş yüzünde, ayakta tasvir edilmiş biri kadın, ikisi erkek üç figür kabartma ile işlenmiştir. Figürler, sahnenin fonundan öne taşan ve zeminden yüksek bir seki-taban üzerinde durmaktadırlar. Figürlerin üzerinde bulunan kaya yüzeyi – olasılıkla üstte, sahnenin sol başında bir kısmı korunmuş görülen saçağın devamıyla birlikte- kırılarak yok olmuş, bu tahribat, sahne yüksekliğince aralıklarla uzanan çatlaklara yol açmıştır. Figürlerde, yüzey işçiliği büyük oranda aşınmıştır, çatlaklar ve özellikle ortadaki erkek figürünün başının arkasından başlayarak üst gövdenin yarısını içine alan ve aşağı doğru devam eden derin bir kırık bulunmaktadır.

Sahnenin solunda, başı sağ profilden görülen, gövdesi 2/4 oranında cepheye dönük kadın figürü, geride tuttuğu, dizden bükülü sağ bacağı ayakucuyla yere basmaktadır. Vücudu soluna yönelmiştir. Figür, yüzünü açıkta bırakacak biçimde başını kapatan, omuzları örterek kalçaya kadar uzanan bir *himation* ile onun altında ayaklarına kadar inen *chiton* giyimlidir. Kolları dirsekten bükülü halde öne uzatılmış; açık ellerinin üzerinde bir kutu taşımaktadır. Kutunun kapağı fona doğru açık biçimde tasvir edilmiştir. Yüz, bazı ayrıntıları aşınmış olmasına rağmen genel hatlarla belirgindir. Düz alın çizgisi doğrudan buruna iner, bugün ayrıntıları pek seçilemeyen kapalı bir ağız ile belirgin bir çeneye sahiptir. Gözün altından başlayarak buruna doğru inen kısımda ve yanakta derin bir aşınma vardır. Göz kapağı ve göz bebeği oldukça aşınmış olmasına rağmen seçilebilir. Başın yönelimi ve bakış karşıda duran iri adama yönelmiştir. *Himation* başın üzerinden kolları önde bir miktar açıkta bırakacak şekilde aşağı sarkmaktadır. Kat ve kıvrımlar oldukça çizgisel ve

basıktır. Chiton ayakuçlarını açıkta bırakacak şekilde aşağı uzanır. Hareketli bacak üzerindeki ince görünümü ve bacağın kenarlarındaki keskin, katı kıvrımlar ile birlikte yere tam basan bacak üzerine kalın fakat basık kıvrımlara sahiptir. Ortada, sol profilden görünen başını, kutu taşıyan kadına doğru yöneltmiş, cepheden hafif sağına dönük vücudunu bir asaya dayamış halde ayakta duran iri, genç bir erkek figürü bulunur. Figür, ayak bileklerinin üstüne kadar inen bir *himation* giymiştir. Parmak uçlarıyla yere basmakta olan sağ bacak, yere tam basan sol bacak önünden dizden bükülü bir halde geçirilerek çaprazlanmış durumdadır. Sağ kolu dirsekten bükülü halde öne uzanmış, elinde başparmak ve işaret parmağıyla tutmakta olduğu, kırık nedeniyle anlaşılamayan bir nesneyi -çiçek ya da meyve- karşısındaki kadına uzatmaktadır. Sol kol, elbise altında, dirsekten bükülmüştür. Dirseğin duruş biçimi kolun bele doğru uzandığını gösterir. Baş hafif aşağı, kutu tutan kadına doğru eğilmiştir. Saç, dalgalı tutamlar halinde alnı açık bırakarak şakaklara doğru iner. Yüz sakalsızdır; bugün kırık olan buruna doğru inen düz bir alın çizgisi, üst dudağa göre belirgin, etli bir alt dudak ile yuvarlak bir çeneye sahiptir. Derin göz çukuru ile vurgulanmış iri gözleri kalın kapaklara sahiptir. *Himation,* üst gövdede sağ göğüs ve kolu açıkta bırakarak, bel hizasında kalın bir şekilde vücudu sarmakta, sol omuzdan itibaren dirsekten bükülü sol kolu da içeride bırakacak biçimde yandan katlanmalarla aşağı doğru sarkmaktadır. Kumaş, hareketli sağ bacak üzerinde gerilmiş ve bacağın biçimini ortaya çıkarmıştır.

Sahnenin sağ kenarında, ayakta, cepheden görünen vücudu sağa yönlenmiş daha kısa bir erkek figürü yer alır. Figür, ayak bileklerinin üstüne kadar inen bir *himation* giymiştir. Dizden bükülmüş durumdaki bacağı bir miktar yana açılmış, yerden hafif kaldırılmış sol ayağı üzerinde durmakta; vücut ağırlığı yere tam basan ayağıyla sağ bacak üzerinde taşınmaktadır. Sağ kolu dirsekten bir miktar bükülerek öne uzatılmış, elinde parmak uçları ile halka şeklinde bir çelenk tutmaktadır. Sol kol, elbise altında dirsekten bükülmüş, açıkta kalan eliyle giysinin kenarını tutmaktadır. Sağa dönük başıyla

kenardan sahneye katılmaktadır. Saç ve yüzdeki ayrıntılar büyük oranda aşınarak belirsizleşmiştir. Saçları kısadır. *Himation,* bel hizasında vücudu sarmakta, sol omuzdan itibaren dirsekten bükülü sol kolu da içeride bırakacak biçimde yandan aşağı doğru sarkmaktadır. Kumaş, hareketli sol bacak üzerinde gerilmiş ve bacağın biçimini ortaya çıkarmıştır.

Mezar Sofasındaki Kabartmalar:

III. Cenaze? (Totenmahl) Sahnesi:

Sahneyi oluşturan 5 adet insan figürü kabartması mezar sofasını her iki yanda sınırlayan duvarlar ile mezar odası cephesinin alt direği yüzünde, farklı bakışımlarda yer alır. Kabartmalar üzerinde üç farklı renkte boya kalıntıları bulunur.

a. Klineye Uzanmış Sakallı Adam:

Ölçüleri (yük. x gen.) : 1.66 m x 1.37 m

Sofanın sol yan duvar yüzünde, zemin seviyesinden yak. 1. kat yüksekliğine kadar ulaşan kabartmada kline üzerine uzanmış sakallı bir erkek tasvir edilmiştir. Kabartma alanı üstte, taraklanarak düzgünleştirilmiş duvar yüzü; yanlarda, strüktür elemanları ile sınırlanmıştır. Bu sınırlardan bir miktar dışa taşmakta olan yukarı kaldırılmış rhytonun kulpu ile figürün ayağının görüldüğü kısımlarda strüktüre ait işçilikler kesintiye uğramıştır. Bunlarla birlikte kat hatılı uzanımı, kabartma alanı içerisine denk gelen konumu nedeniyle kısa tutulmuşken, orta hatılın duvar içindeki uzanım görüntüsü, kline yatağı-şiltesi olarak tasarlanmıştır.

Tasvir ve geri plan incelikli, pürüzsüz bir yüzey işçiliğine sahiptir. Kırmızı, sarı ve mavi renklerle boyanmıştır. Bazı kısımlarda aşınma, dökülme ve kırıklar görülür.

Sakallı erkek figürü bir kline üzerinde uzanmaktadır. Belinden itibaren bacaklarını örten bir himation giyimlidir. Figürün başı ile soldan yastığa dayanmış çıplak üst gövdesi, dik bir biçimde cepheden görülür. Sağ bacak, bükülerek yan yatırılmış sol bacağın üzerinden dizden bükülü biçimde ileri uzatılmış, çıplak ayağı tabanı ile klineye basmaktadır. Yastık üzerinden öne doğru uzatılmış sol kol elinde bugün bir kısmı kırık durumdaki bir kâse / phiale

tutmakta; sağ kol omuz hizasında dirsekten bükülerek yukarı kaldırılmış halde, elinde bir rhyton tutmaktadır. Baş karşı duvardaki sahneye dönüktür. Dalgalı tutamlar halindeki saçlar başın her iki yanından aşağı sarkarak omuz üzerinde sonlanır. Yüzde, gözler, burun ve ağız detaylarını kaybetmiştir. Sık, kıvırcık sakallar yanakları örtmektedir. Giysi, gevşek biçimde sardığı belden başlayarak sağ ayağın yarısını açıkta bırakacak biçimde alt gövdeyi örter. Bel kısmındaki fazlalığı kline şiltesinin önüne doğru sarkmaktadır. Yukarıdaki bacak üzerinden aşağı doğru, kıvrılmalar ve çatallanmalarla sarkan; yuvarlak sırtlı, basık kıvrımlar ağır bir kumaş görüntüsü ortaya koyar; kıvrımlar yatırılmış bacak üzerinde sürekliliklerini korur, bacağı hissettirecek biçimde basıklaşarak derinliklerini kaybeder.

Kline, iki yanda görülen, yuvarlak bacaklara sahiptir. Uzun, dik kenarları hafif iç bükey görünüşlü geniş başlıklar, aşağı doğru incelen yuvarlak bacaklara, alçak dışbükey bir profille bağlanır. Aşağı kısımda yüksek, uzun kenarları iç bükey görünümlü bir uçla tabana oturur. Kline, üst kenarında daha derin; belirgin konturlarda, yüksek bir şilteye sahiptir. Şiltenin alt kenarı boyunca aşağı doğru sarkan, kline bacaklarının başlıklarını açıkta bırakarak son bulan düz kenarlı dörtgen bir alan bulunur.

Kabartmanın boya katmanı yer yer aşınmış, dökülmelere uğramış ya da soluklaşmıştır. Bunlara rağmen özellikle uzanan figürün fonunda kırmızı belirgindir. Kline bacakları arasında kalan alanın da kırmızıya boyandığı yer yer korunagelmiş izlerden anlaşılır. Erkek figürünün giysisi üzerinde açıkça seçilebilecek renk izlerine rastlanmaz, fakat giysinin yastık yanından aşağı sarkan ucundaki kat kenarı boyunca ve kasık üzerinde toplanmış kıvrımlar üzerinde kırmızı renk kısmen görülebilir. Çıplak vücudunda belirgin bir renk tespit edilemez, yalnızca figürün sağ bacağının beliyle birleştiği kısımda bir bölüm kırmızı ile boyanmıştır. Kline şiltesinin kenar yüzü boyunca, kırmızı ve ona içte bitişik olasılıkla sarı renkli bantlardan oluşan bir çerçeve çizilmiştir. Çerçevenin içerisinde kalan alan maviye boyanmıştır. Şiltenin altından sarkan kısım kırmızı bant

çizgilerle, üstte geniş (5 adet ?), altta dar olmak üzere farklı boyutlarda dörtgen alanlara bölünmüştür. Üstte sol kenarda bulunan dörtgen alan içerisinde olasılıkla vücudu soldan resmedilmiş - olasılıkla- bir aslanın yukarıda kıvrılmış, ucu püsküllü kuyruğu ile kalça ve arka bacakları seçilebilmektedir.

b. Çıplak Oğlan Çocuk:

Ölçüleri (yük. x gen.) : 1.10 m x 0.30 m

Kabartmanın 19. yy'da yerinden sökülmüş olduğu rapor edilmiştir. Bugün Atina Milli Müzesi'nde sergilenmektedir. (Atina Milli Müzesi, Env. Nr. 1825.)

Kabartma orijinalde mezar odası cephesi alt kat direği yüzünde bulunmaktaydı. Figür, dar bir bordürle çevrili geriye oyulmuş bir fon üzerindedir. Bazı kısımlarda aşınma, dökülme ve kırıklar görülür.

Günümüzde yer yer aşınmış olmasına rağmen tasvir ve geri planın korunagelmiş kısımlarında incelikli, pürüzsüz yüzey işçiliği izlenir. Arka plan kırmızıya, oğlan çocuğu ise sarıya boyanmıştır. Boyalar yer yer dökülmüş, özellikle figürün boyandığı sarı renk solmuş bazı kısımlarda ise kararmıştır.

Düz basık bir teknikle, kabartmada çıplak bir erkek çocuğu ayakta tasvir edilmiştir. Başı ve vücuduyla sağına, yan duvarda kline üzerinde uzanmakta olan adama doğru dönmüştür. Sol bacağı dik bir şekilde yere basarken, dizden hafif bükülmüş sağ bacak ayağı bir miktar önde tamamen yere basmaktadır. Dolgun, çıkık bir kalça ile şişkin bir göbeğe sahiptir. Vücudun yanından hafif dirsekten bükülmüş halde aşağı sarkıtılmış sol kol elinde ortasından kavranmış yatay durumda bir nesne tutulmaktadır. Oldukça aşınmış durumdaki nesne, uzun, ince bir sap ile uçta, belirgin bir şekilde tanımlanamayan yuvarlak hatlara sahip bir kütleden ibarettir. Sağ kol dirsekten bükülü halde önde, göğüs hizasına kaldırılmış ve elinde bugün aşınmış durumdaki, olasılıkla bir çiçek tutmaktadır. Dik durumdaki baş yan duvardaki kline sahnesine dönüktür. Yuvarlak, arkası çıkık baş, vertex bölümündeki bir tutam dışında saçsızdır. Yüz aşınmıştır; göz, burun, ağız ve kulak detaylarını kaybetmiştir.

c. Yas Sahnesi (Üç Figürlü):

Ölçüleri (yük. x gen.) : 1.48 m x 1.24 m

Sahne, kenarlarda yer alan genç bir kız ile genç bir oğlan çocuğu ortasında taburede oturan bir kadın figüründen oluşur. Mezar sofasının sağ yan duvar yüzünde bulunur. Kabartma alanı sofa duvarının alt panelindedir ve strüktür elemanları tarafından çevrelenmiştir. Üstte kat hatılı uzanımı, altta bugün devamlılığı sağlıklı izlenemeyen alçak bir süpürgelik ve yanlarda iç ve dış cephenin dikey elemanlarıyla sınırlanır. Kabartmaların fonu bu sınırlar arasında geride, incelikle düzgünleştirilmiştir.

Figürlerin bazı uzuvlarında ve özellikle de yüzlerinde ağır tahribat vardır. Yüzeyler yer yer aşınmış, korunagelmiş alanlarda incelikli yüzey işçiliği izlenir. Kabartma alanını yukarıda sınırlayan kat hatılı yüzü kırmızıya boyanmışken, kabartma fonunda mavi boyalı alanlar yer yer seçilebilmektedir. Bunlarla birlikte figürlerin de kırmızı ve sarı ile renklendirildiği bugün kısmen görülebilen izlerden anlaşılır.

Sahnenin ortasında, bir diphros üzerinde, başı hafif dışa döndürülmüş sağ profilden görülen, gövdesi hafif izleyiciye dönük bir kadın figürü soluna doğru oturmaktadır. Başı hafif öne doğru eğilmiştir. Yüzü tamamen kırıktır. Sağ kolu kalın elbise altında bükülmüş bir şekilde göğüse yaklaştırılmış, açıkta kalan sol elini yandan sağına doğru uzatarak bacakları üzerine koymuştur. Ayakları bu kısımdaki tahribat nedeniyle izlenemez. Figür, alnı dışında yüzünü açıkta bırakacak biçimde sıkıca başını kapatarak, vücudunu örten bir *himation* ile onun altından etek kısmı görünen *chiton* giyimlidir. *Himationun* bir kenarı vücudun arkasından kalçaya kadar serbestçe sarkmakta ve uçlarda katlanmalar yapmaktadır. Kenarlarında kısa kıvrımlar işlenmiştir. Kadının oturduğu taburenin oturma düzlemi arkadan öne doğru hafif eğimlidir. Giysi taburenin bir yarısını örter. Solda, aşağı doğru incelen yuvarlak kesitli bir bacak alçak dış bükey bir profille trompet ağzına benzer bir başlığa bağlanır.

Kadın figürünün *himation*unun bel boyunca sarkan kenarı üzerinde ve bazı kıvrımlar üzerinde kırmızı renk kalıntıları bulunur. Tabure

bacağının, başlık kısmına doğru belirgin bir şekilde izlenen kırmızı ile renklendirildiği görülür.

Sahnenin solunda, oturan figürün hemen arkasında, bir kız çocuğu ayakta durmaktadır. Sağ profilden görünen başı, kadına dönük vücuduyla uyumludur. Öne uzattığı sağ kol elini kadının omuzuna koymuştur. Elbise altından yalnızca sağ bacak baldırı ile kalçası hissedilebilmektedir. Yüzü tamamen kırıktır. Üstte ince, kulak arkasında daha kalın tutamlar halinde dalgalı kısa saçlara sahiptir. Figür, vücudu sıkıca tamamen sararak dizlerinin hemen altında önden arkaya doğru eğimle son bulan bir *himation* ile onun altında ayaklara kadar uzanan bir *chiton* giyimlidir. Himationun bir kenarı sıkıca bele sarılmıştır. Figürün elinde ve saçlarında kırmızı boya izleri görülür. *Himation*u üzerinde yer yer kararmış ve solmuş –olasılıkla sarı- renk tabakası izlenebilir.

Sahnenin sağ kenarında, cepheden görünen vücudu ile ayakta duran çıplak bir erkek çocuk bulunur. Figür kabartma fonundan belirgin bir şekilde ayrılır. Baş izleyiciye dönüktür. Bir kısmı kadının arkasında kalan sağ bacağı dizden hafif bükülmüş durumda bir miktar yana açıkken, sol bacak yere tam basmaktadır. Bacakların durumuna bağlı olarak kalça belirgin bir şekilde kaldırılmış, üst gövde kıvrılmış (contrapost) ve omuzlar farklı yüksekliklerde tasvir edilmiştir. Sol kolu vücudunun yanından sarkmakta, elinde bir *strigilis* ile ip bağlanmış küresel formlu bir *aryballos* tutmaktadır. Sağ kolu dirsekten bükülmüş halde yukarıya kaldırılmış, göğsünün önünde, altta çatallanmış uçlara üstte ise yay şeklinde bir kontura sahip bir nesne –olasılıkla bir kuş- tutmaktadır. Yalnızca dış konturları korunagelmiş başın, boyunun biçiminden yola çıkılarak bir miktar döndürüldüğü söylenebilir. Yüzü tamamen kırıktır. Başın üstünde dalgalı şekilde dik duran üç tutam saç ile başın sol tarafında dalgalı, kısa saç tutamları görülür. Figürün vücudunda korunmuş yüzeyler pürüzsüz bir işçiliğe sahiptir. Bu kısımlar günümüzde kararmış ya da solmuş –olasılıkla sarı- bir boya renklendirilmiştir.

Yazıt : --

Literatür : Fellows, 1841: 197 vdd.; Texier, 1849: 208, 209, Lev. 227, Res. II,I, Lev. 228-231**;** Fellows, 1853: Lev. 24-26**;** Petersen ve Luschan, 1889: 31 vd., Fig.23; Borchardt, Myra: 110 , Grab Nr. 81, 135 vdd., Farbtaf. I, Taf. 74-81, Beil. 3-5.; Zahle, 1979: 257, 262 vdd, 266, 273 vdd., 319 vd, 341, Kat. No. 50.; Bruns-Özgan 1987, 93-105, Kat. F 17, Taf. 14-16; Çevik, 2010b: 63 vd.; Çevik, 2015: 65, 368.

Katalog Nr. 25

DN. / M. No. 25 **Lev. 31** **(Borchardt, Nr. 80)**

Tip : **III a 6.**

Konum : Nekropol kaya yüzünde, birbirlerine yakın birçok mezardan oluşan, üçgen biçimde yerleşik merkez gurubun üstten dördüncü sırasında, sağdan ikinci mezardır. Ulaşım için toprak yürüme zemininden yükselen, nekropole paralel uzanan kaya terası üzerindeki patikadan merkez grubun güney köşesine doğru kısa bir tırmanışın ardından kayalık zemin kaya merdivenine doğru takip edilir.

Mezarın Dış Alanı : Nekropol merkez gurubunun alt sınırının ortasından yukarı yönlenen kaya basamakları iki adet mezarın bulunduğu terasa ulaşır.

Cephe genişliğince uzanan bir ön alana sahiptir. Alan, sağ yanda daha düşük seviyedeki 24 No.lu mezarın ön alanıyla sınırlanırken, sol kenarda bir kavisle cephe fonuna bağlanır. Kaba işçilikle düzgünleştirilmiş zemin hafif öne eğimlidir ve bu yönde düzensiz bir kenarla son bulur. Damın üzerinde hafif iç bükey yükselen, kaba işçilikli kaya yüzü üzerinde 30 No.lu mezarın ön alanı bulunur. Ön alan zemini eşik seviyesinden oldukça aşağıdadır.

Cephe Yönelimi : Kd.

Cephe : 2 katlı, 2'şer kasetli.
(gen. x yük.) : 3.76 m x 3.00 m

Giriş : Sağ kasetten**,** sürgülü, sağa açılır, kapı bloğu korunmamıştır.
(gen. x yük.): 0.44 m x 1.10 m

Mezar Odası : Tip 1 / **(gen x boy x yük.): (ort.)** 2.22 m **x (ort.)** 2.90 m **x (ort.)** 1.84 m / yak. 6 m^2.

Kline : 3 adet, Montaj (?)

Hareket Ç. : --

Durum/Tanım : **Cephe:** Damda ve hatıl uçlarında görülen kırıklar ile cephe yüzünde yer yer görülen sığ çatlaklar ve aşınmalar dışında iyi korunmuştur. Kat kirişi sol ucunda korunmuş bir parçası dışında kırık ve aşınmış durumdadır.

Dam iki yanda kare kesitli kalaslarla sonlanan yuvarlak kiriş dizisi ve bu dizinin üzerinde iki adet banttan oluşur. Alttaki bant, kiriş dizisinin cephesi ile aynı düzlemde, diğeri hafif dışa taşkın yerleşiktir. Bunlar aynı düzende, her iki yan cephede bir miktar uzanarak kaya fonuyla bütünleşir. Damın altında, saçak gerisinde kıvrık uçları cepheye dönük tavan kirişi uzanır. Uçların iç bükey cephe yüzeylerinden taşan, yarım daire formlu, ikişer adet kama başı, aralıkla, üst üste yerleştirilmiştir. Dam ve tavan kirişi yanlarda dışa taşar ve saçağı oluşturur. Cepheyi iki yanda köşe dikmeleri sınırlar ve bunların cephesinden aralıklarla taşan üç adet dörtgen hatıl ucu vardır. En altta eşik kirişi uzanır; köşe dikmelerinden yana taşan uçlarından sağdaki kıvrıktır. Sol uç, düz bir şekilde yarım bırakılmıştır. Kıvrık uç üzerinde arka arkaya konumlanan tepeleri kırılmış iki adet kama başı bulunur. Eşik kirişi cephe yüzeyinde, köşe dikmeleri hizasında öne taşan döşeme hatıl uçları bulunur. Cepheyi yatayda ikiye bölen kat kirişi köşe dikmeleri arasında kesintisiz uzanır ve yanlardan saçak altına taşar. Kirişin köşe dikmeleri arasında kalan yüzünde bugün tümü korunamamış üç satır Likçe bir yazıt kazınmıştır. Her iki kat, kiriş üstlerinden, ortada yükselen birer direkle iki kaset alanına bölünmüştür. Üst kat direği, herhangi bir ayrıştırma olmadan kaset alanı çerçevesiyle bütünleşirken, alt kat direği burada kaset alanı çerçevesinin yatay dilmesinin işlenmemiş olması nedeniyle, genelin aksine doğrudan kat kirişiyle bütünleşir. Kaset alanı dilme çerçevesine göre içte, geriye doğru kademeli yerleşik, üst kasetlerde ikişer adet dilme çerçeve bulunurken, alt kasetlerde birer adet tekrarlanır. Giriş dışında kaset yüzeyleri organik olarak kapalıdır. Alt kattaki kasetler yüksektir ve sağdaki mezar odasının - kapı bloğu korunmamış- giriş açıklığını oluşturur. Üst kat kasetleri, alt kat kasetlerinin yak. yarı

yüksekliğindedir. Cephenin strüktür elemanları dar, pürüzsüzleştirilmiş dar bir hat ile çevrelenmiştir. Bu çerçevenin içerisinde kalan yüzeyler kalın uçlu tarak ile işlenmiş daha pürüzlü yüzeyler olarak bırakılmıştır.

Mezar Odası: Girişin simetri eksenine uyumsuz olarak sola doğru yerleşik, paralellikleri olmayan farklı uzunluklardaki kenarlara sahip yamuk bir plana sahiptir.

Duvarlarda ve zeminde çatlaklar izlenir. Duvar yüzeyleri kaba yumrulu işlenmiştir. Tavan dahil olmak üzere duvarlar, kendi içlerinde dalgalanarak uzanır, dik açılı köşelerle bağlanmazlar. Tavan odanın ortasına doğru yükselir ve devamında geniş bir açıyla arka duvarla bütünleşir. Girişin hemen ardında, açıklığın bir kenarından başlayarak kapanma yönünde zeminden yüksekte uzanan iç eşik yer alır. Dıştaki eşik ile yak. aynı basma yüzeyi seviyesindedir; bu yüzeyleri kapı bloğuna ait sürgü kanalı ayırır. Sürgü kanalı açılma yönünde genişler. İç eşik yüzeyi, sürgü kanalı kenarındaki daha pürüzsüz işlenerek derinleştirilmiş bir hat dışında kabaca işlenmiştir. Sürgünün üst karşılığı, tavan yüzüne açılmıştır. İç eşikten, oda zeminine inilir. Zemin üzerinde, duvar uzanımlarını paralel izleyen çeşitli yuvalar ile köşelerde zeminden hafif yüksekte bırakılmış, çizgisel, dik açılı dayama kenarlıkları işlenmiştir. İki farklı biçimde açılmış yuvalardan ilk grup odanın sol (güney) duvarının bir miktar açığında, ona yak. paralel olarak, aralıklarla uzanan kaba biçimli sığ oyuklardan oluşur. Diğer grubu ise dörtgen biçimli iki yuva oluşturur ki bunlar duvarlara daha yakın konumlanır.

Kabartma : --

Yazıt : Kat kirişinin ön yüzüne kazınmış, ağır tahribat nedeniyle kesintiye uğrayan 3 satır Likçe yazıt. Harflerin yükseklikleri ort. 3 cm Bazı harflerin içinde kırmızı boya izleri görülür.

TAM I, TL 96.

1 [.....]°re[b.]°edise[..°r]u[r]: [..]°uga: [...]°uzireh:

2 se m°[.....]°ija mu°[.]°i: metluje: tu°[...]°ei: se terss°

3 [.....]°i

Transkripsiyon:
H. Craig Melchert, Lycian Corpus,
http://www.linguistics.ucla.edu/people/Melchert/lyciancorpus.pdf
(last modified 7/6/01), Text 96.

Literatür : Borchardt, Myra: 109, Grab Nr. 80.

Katalog Nr. 26

DN. / M. No. 26 **Lev. 32** **(Borchardt, Nr. 79)**

Tip : **III x.**

Konum : Nekropol kaya yüzünde, birbirlerine yakın birçok mezardan oluşan, üçgen biçimde yerleşik merkez gurubun üstten dördüncü sırasında, soldan üçüncü mezardır. Ulaşım için toprak yürüme zemininden yükselen, nekropole paralel uzanan kaya terası üzerindeki patikadan merkez grubun güney köşesine doğru kısa bir tırmanışın ardından kayalık zemin kaya merdivenine doğru takip edilir. .

Mezarın Dış Alanı : Kaya merdiveni ile yukarıda ulaşılan ikinci mezar olan 21 No.lu mezarın ön alanını solda (güneyde) sınırlayan kayalık üzerindeki kabaca açılmış basamaklar mezarın ön alanına doğru yukarı yönlenir. Korunagelmiş beş basamak sonrasında, kayalığın tahrip olmuş yüzeyindeki uygun alanlar kullanılarak mezara ulaşılır. Ön alanı, yarım bırakılmış cephenin planlanan genişliği boyunca uzanır. Sağda nekropolün bu bölümünde bir üst mezar terasından başlayan, uzanımı boyunca her iki yanda mezar teraslarını birbirinden ayırarak, kaya merdiveni seviyesine kadar doğal biçimiyle, eğimli devam eden kayalık ile sınırlanır. Kayalığın ön alana bakan yüzü kabaca tıraşlanarak düzgünleştirilmiştir. Solda ise aynı teras üzerinde daha aşağı seviyedeki 27 No.lu mezarın ön alanı ile sınırlanır. Alanın uzun dış kenarı tahribat nedeniyle düzensiz, kırıklı bir sınır çizer. Mezar cephesini çevreleyen fon kabaca işlenerek düzeltilmiştir.

Cephe Yönelimi : Kd.

Cephe : Tek katlı, 2 kasetli**.**
(gen. x yük.): 2.60 m **x** 2.22 m

Giriş : Sol kasetten**,** sürgülü, sola açılır, kapı bloğu korunmamıştır.
(gen. x yük.): 0.43 m x 1.38 m

Mezar Odası : Tip 4 / **(en x boy x yük.): (ort.)** 2.14 m **x (ort.)** 2.78 m **x (ort.)** 1.75 m / yak. 6 m^2.

Kline : 2 adet; **K. I:** Seki tipi; **K.II:** Bank tipi.
K.I : **gen.: (ort.)** 0.47 m **/ boy: (ort.)** 1.98 m
K.II : Yarım bırakılmış. **gen.: -- / boy: (ort.)** 1.95 m

. **Hareket Ç.** : **--**

Durum/Tanım : **Cephe:** Yüzeyde yer yer küçük çaplı aşınmalar ve kırıklar vardır. Bazı cephe elemanları tamamlanmamıştır. Dam, yalnızca saçak biçiminde kütlesel olarak oyulmuş, mimari elemanları işlenmeden bırakılmıştır. Tavan kirişi ile eşik kirişi uçları işlenmemiş; sol köşe dikmesi üzerinde orta hatıl ucu bulunmaz ve diğer iki hatıl ucu kütlesel kaya çıkıntıları olarak işlenmeden bırakılmıştır. Bu yarım bırakılmış mimari elemanların çevrelediği iç alan yanlarda ve üstte, bir miktar geride konumlanan kaset alanı dilmeleriyle çevrelenir. Ortada eşik üstünden yükselerek üst dilme ile bütünleşen enli bir direkle bu alan iki kaset alanına bölünmüştür. Kasetler, bu dış çerçevenin bir kademe gerisinde, dilmelerle oluşturulan "∏" biçimli bir iç çerçeve ile sınırlanır. Soldaki kaset mezar odasının - kapı bloğu korunmamış- giriş açıklığını oluştururken, sağdaki kaset bir kaya yüzeyi ile sonlanır. Yüzeyler, sağ köşe dikmesinin üst kısmındaki ve ona dikeyde dayanan dilme yüzeylerindeki taraklamalar dışında küçük yumrulu kaba işçiliktedir. Bazı elemanlar pürüzsüz, dar bir hat ile çevrelenmiştir.

Mezar Odası: Cepheye göre yamuk bir biçimde yerleşir. Giriş ekseninin soluna doğru genişleyen dörtgen bir plana sahiptir. Oda duvarları cepheye dik uzanmaz. Duvar köşeleri belirgin dik açılarla birleşirken kendi içerisinde dalgalı uzanırlar. Tavan arka duvara doğru yükselir. Duvar yüzeyleri ve zemin kaba yumrulu işlenmiştir.

Giriş açıklığının ardında zeminden yüksekte biçimlendirilmiş bir iç eşik yer alır. Bu kaya bloğu kapı açıklığının

bir kenarından başlar, kapanma yönünde uzanarak giriş açıklığı genişliğini aşarak sonlanır. İç eşik üzerinde kapı bloğuna ait bir sürgü kanalı bulunur ve giriş açıklığının bir kenarından başlayarak, iç eşik üzerinde açıklığın yak. iki katı boyunca uzanır. Sürgünün üst karşılığı, giriş açıklığından daha yüksek olan tavandan giriş üst sınırına kadar organik olarak bağlı inen bir kaya kütlesi üzerindedir.

Eşikten geniş, dörtgen planlı zemine inilir. Sol yanda, üst üste konumlanan iki kline duvar boyunca uzanır.

Kabartma : --

Yazıt : --

Literatür : Borchardt, Myra: 109, Grab Nr. 79.

Katalog Nr. 27

DN. / M. No. 27 **Lev. 33** **(Borchardt, Nr. 78)**

Tip : **III a 6.**

Konum : Nekropol kaya yüzünde üçgen biçimde yerleşik, birbirlerine yakın birçok mezardan oluşan merkez gurubun üstten dördüncü mezar terasında, güney kenardaki ikinci mezardır. Solda 28 No.lu ve sağda 26 No.lu mezarlar bulunur. Toprak yürüme zemininden yükselerek nekropole paralel uzanan kaya terası üzerindeki patika kullanılarak merkez grubun güney köşesine doğru kısa bir tırmanışın ardından tabandaki mezarların seviyesinde kuzeye doğru yönelen kayalık zemin kaya merdivenine doğru takip edilir.

Mezarın Dış Alanı : Kaya merdiveni ile yukarıda ulaşılan ikinci mezar olan 21 No.lu mezarın ön alanını solda (güneyde) sınırlayan kayalık üzerindeki kabaca açılmış basamaklar mezarın bulunduğu terasa ulaşım sağlar.

Mezar cephesi genişliğinde, sağ yanda bulunan 26 No.lu mezarın ön alanı ile sınırlanan ve nispeten daha düşük seviyede, aynı doğrultuda uzanan ön alanı solda alçak bir kayalık sınırlar. Bu yanda kaya yüzeyine işlenmiş birkaç basit basamak 28 No.lu mezara yönlenir. Cephenin fonunu oluşturan, sağda ve bir miktar damın üzerinde korunagelmiş kaya yüzü ve zemin kaba işçilikle düzgünleştirilmiştir.

Cephe Yönelimi : Kd.

Cephe : 2 katlı, 2'şer kasetli.
(gen. x yük.) : 4.05 m x **(kor.)** 2.80 m

Giriş : Sol kasetten**,** sürgülü, sola açılır, kapı bloğu korunmamıştır.
(gen. x yük.): (kor.) 0.38 m x 1.03 m

Mezar Odası : ? / **(gen x boy x yük.): (ort.)** 2.25 m **x (ort.)** 2.50 m **x (ort.)** 1.54 m / yak. 6 m^2.

Kline : **--**

Hareket Ç. : **? (Dolgu)**

Durum/Tanım : **Cephe:** Damın sol yarısından aşağıya doğru uzanarak, bu yandaki köşe dikmesi ve kaset dilmelerinin tamamen yok olmasına neden olan derin ve geniş bir kırık ile tahrip olmuştur. Cephenin korunagelmiş kısımlarında yer yer çatlaklar ve aşınmalar izlenir. Damın sağ yarısı düzensiz bir saçak derinliği olarak korunabilmiş, yalnızca derinliklerini kaybetmiş birkaç yuvarlak kiriş konturu görülebilmektedir. Damın altında uçları tahrip olmuş tavan kirişi uzanır. Dam ve tavan kirişi yanlarda dışa taşar ve saçağı oluşturur. Cepheyi sol yandaki korunmamış, köşe dikmeleri sınırlar ve sağ köşe dikmesi cephesinden, aralıkla yerleştirilmiş, üç adet dörtgen hatıl ucu taşar. Altta kıvrık uçları yukarı dönük eşik kirişi uzanır; cephe dışına taşan kıvrık uçlar üzerinde arkaları kayalık fona bağımlı biçimlendirilmiş, kare formlu birer kama başı bulunur. Eşik kirişi cephe yüzeyinde, köşe dikmeleri hizasında öne taşan döşeme hatıl uçları bulunur. Cepheyi yatayda ikiye bölen kat kirişi köşe dikmeleri arasında kesintisiz uzanır ve yanlardan saçak altına taşar. Kat kirişi üzerine 2 satır yazıt kazınmıştır. Her iki kat, dikeyde ortada yükselen birer direkle iki kaset alanına bölünmüştür. Direkler, kaset alanlarını, üstte ve yanlarda uzanarak sınırlayan dilme çerçevenin yatay parçasını destekler. Kaset alanı dilme çerçevesine göre içte, geriye doğru kademeli yerleşik, üst kasetlerde ikişer, alt kasetlerde birer adet dilme çerçeve tekrarlanır. Giriş dışında kaset yüzeyleri organik olarak kapalıdır. Alt kattaki kasetler yüksektir ve soldaki mezar odasının - kapı bloğu korunmamış- giriş açıklığını oluşturur. Üst kat kasetleri, alt kat kasetlerinin yak. yarı yüksekliğindedir.

Mezar Odası: Cepheye göre yamuk yerleşir. Yak. olarak girişin simetri ekseniyle uyumludur.

Özellikle arka ve sol duvarlarda derin kırıklar ve çatlaklar bulunur. Duvar yüzeyleri kaba yumrulu işlenmiştir. Nispeten sağ duvar yüzü daha küçük yumrulu bir yüzeye sahiptir. Tavan arka duvara doğru dalgalı biçimde yükselir.

Girişin hemen ardında bir kısmı görülebilen, açıklığın bir kenarından başlayan bir iç eşik yer alır. Dıştaki eşik ile yak. aynı basma yüzeyi seviyesindedir; bu yüzeyleri kapı bloğuna ait sürgü kanalı ayırır. Sürgünün üst karşılığı, giriş açıklığından daha yüksek olan tavandan giriş üst sınırına kadar organik olarak bağlı inen bir kaya kütlesi üzerindedir. İç eşikten, oda zeminine inilir. Zemin toprak ile kapanmıştır.

Kabartma : **--**

Yazıt : Eski Yunanca yazıt. Kat kirişinin üzerine kazınmış, 2 satır. Harf yükseklikleri ort. 3 cm

Petersen ve Luschan1889: 35, Nr.51.

1 Ὀρδάνις: ἐποίηςε,

2 Σ]τράτωνος[:] πρόπαπ[π]ος.

Literatür : Borchardt, Myra: 109, Grab Nr. 78; Alkan, 2013: 65, 195, T 14.

Katalog Nr. 28

DN. / M. No. 28 **Lev. 100.a** **(Borchardt, Nr.77)**

Tip : **X.**

Konum : Nekropol kaya yüzünde üçgen biçimde yerleşik, birbirlerine yakın birçok mezardan oluşan merkez gurubun üstten dördüncü mezar terasının güney kenarında konumlanır. Sağında 27 No.lu mezar yer alır. Toprak yürüme zemininden yükselerek nekropole paralel uzanan kaya terası üzerindeki patika kullanılarak merkez grubun güney köşesine doğru kısa bir tırmanışın ardından tabandaki mezarların seviyesinde kuzeye doğru yönelen kayalık zemin kaya merdivenine doğru takip edilir.

Mezarın Dış Alanı : Kaya merdiveni ile yukarıda ulaşılan ikinci mezar olan 21 No.lu mezarın ön alanını solda (güneyde) sınırlayan kayalık üzerindeki kabaca açılmış basamaklar mezarın bulunduğu terasa ulaşım sağlar.

Cephe Yönelimi : --

Cephe : --

Giriş : --

Mezar Odası : ? / Tahrip.

Kline : 1 adet. Tahrip.

Hareket Ç. : ? (Dolgu)

Durum/Tanım : **Cephe:** Tamamen tahrip olmuştur.

Mezar Odası: Arka duvar ile yan duvar uzanımlarının bir kısmı dışında tavanıyla birlikte yok olmuştur. Zemin tamamen dolgu ile kaplıdır. Odanın bir kısmı korunmuş sağ duvarında uzanan sedir tipi(?) bir kline bulunur. Duvar yüzeyleri kaba yumrulu işlenmiştir.

Kabartma : --

Yazıt : --

Literatür : Borchardt, Myra: 109, Grab Nr. 77.

Katalog Nr. 29

DN. / M. No. 29 **Lev. 34** **(Borchardt, Nr. 76)**

Tip : **III a 7.**

Konum : Nekropol kaya yüzünde, birbirlerine yakın birçok mezardan oluşan, üçgen biçimde yerleşik merkez gurubun üstten üçüncü sırasının kuzey kenarında bulunur. Ulaşım için toprak yürüme zemininden yükselen, nekropole paralel uzanan kaya terası üzerindeki patikadan merkez grubun güney köşesine doğru kısa bir tırmanışın ardından kayalık zemin kaya merdivenine doğru takip edilir. Kaya merdiveni ile yukarıda ulaşılan ikinci mezar olan 21 No.lu mezarın ön alanını solda (güneyde) sınırlayan kayalık üzerindeki kabaca açılmış basamaklar kullanılarak bir üst terasta, güney kenarda bulunan 28 No.lu mezara, ardından kuzeyinde kırılmış durumdaki kayalık üzerinden bir üst terasa çıkılır.

Mezarın Dış Alanı : Bu teras kuzeye doğru takip edilerek mezara ulaşılır. Teras boyunca sıralanan mezarlar arasında geçişi zorlaştıran kaya duvarları bulunur.

Mezar, yanındaki 30 No.lu mezara nispeten daha yüksekte konumlanan bir ön alana sahiptir. Mezar genişliğince uzanan alan sağ yanda dik yükselen bir kayalık ile sınırlanır. Zemin toprakla örtülüdür. Cephenin her iki yanındaki kayalık fon, dikeyde eşik üzerinden kat kirişi uçlarının altına kadar yükselen ve yatayda köşe dikmelerinden ön alanın kısa kenarları hizasına kadar genişleyen birer niş şeklinde oyulmuştur. Damın hemen üzerinde, 33 No.lu mezarın ön alanı bulunur.

Cephe Yönelimi : Kd.

Cephe : Dışta ve içte. Sofalı.

Dış cephe: İki katlı. **(gen. x yük.):** 4.45 m **x** 3.30 m

İç cephe (Mezar odası cephesi) : İki katlı, 3'er kasetli.

(gen. x yük.): 2.58 m **x** 2.55 m

Sofa : **(en x boy x yük.):** 1.37 m **x** 2.53 m **x** yak. 2.55 m / yak. 3.50 m^2.

Giriş : **Oda I.:** Sağ kasetten**,** sürgülü, sağa açılır, kapı bloğu korunmamıştır.

(gen. x yük.): 0.50 m **x** 1.15 m

Oda II.: Sol kasetten**,** sürgülü, sola açılır, kapı bloğu korunmamıştır.

(gen. x yük.): 0.50 m **x** 1.13 m

Mezar Odası : Tip 5 / **Oda I. (en x boy x yük.):** 1.98 m **x** 2.16 m **x** 1.70 m /yak. 4.00 m^2.

Tip 3 / **Oda II. (en x boy x yük.):** 2.13 m **x** 2.25 m **x** 1.76 m /yak. 4.50 m^2.

Kline : **Oda I:** 3 adet, Seki.

K.I. **gen.:** 0.62 m; K.II **gen.**: 0.62 m; K.III. **gen.:** 0.54 m

Oda II: 2 adet, Seki.

K.I. **gen.:** 0.58 m / **boy:** 2.02 m; K.II. **gen.:** 0.60 m / **boy:** 2.17 m

Hareket Ç. : **Oda I:** Var. Eşiğe yakın konumlanan, dörtgen formlu.

(en x boy x der.): 0.98 m **x** 1.04 m **x** 0.42 m

Oda II: Var. Kısa kenarı ile eşiğe yakın konumlanarak arka duvara kadar uzanan, dörtgen formlu.

(en x boy x der.): 0.95 m **x** 1.88 m **x** 0.40 m

Durum/Tanım : **Dış Cephe:** Yüzeylerde aşınma ve yer yer kırıklar izlenir. Damın, cephe görünümünün sol yarısında aralıklarla kırıklar bulunur. Tavan kirişi kıvrık ucu kenarının bir kısmı, sağ köşe dikmesinin alt bölümünde ve orta hatıl ucunun bir kısmı ile direk kenarı kırıktır. Cepheyi yatayda bölen kirişe ait parçalar kayıptır.

Dam; her iki yanda dörtgen kesitli sınırlayıcı dilme ile son bulan yuvarlak kiriş dizisi ile bunların üzerinde üst üste konumlanarak uzanan üç adet banttan oluşur. Yuvarlak kirişler ile aynı düzlemde yerleşik alt bandın üzerindeki iki bant kademeli olarak dışa bindirmelidir. Dam her iki yanda ve önde kütlesel olarak dışa taşarak saçak oluşturur. Altta kıvrık uçlara sahip tavan kirişi uzanır. Sağ ucunda kıvrık yapı ve üst üste aralıklarla yerleştirilmiş yarım daire formlu kama başları izlenir. Her iki yanda yükselen köşe dikmeleri tavan kirişini destekler. Köşe dikmeleri yüzünde, aralıklarla uç veren, üçer adet dörtgen hatıl ucu bulunur. Altta eşik kirişi uzanır; kiriş köşe dikmeleri altında son bulur, cephe yanlarında bulunan nişler nedeniyle dışa taşkın uçları bulunmaz. Eşik kirişi cephe yüzeyinde, köşe dikmeleri hizasında öne taşan döşeme hatıl uçları bulunur. Eşiğin yatay düzlemi üzerinde bir miktar derinde işlenmiş, köşe dikmelerine yakın konumlanan yataklar bulunur. Bunlardan sağdaki düzgün kenarlara sahip kareye yakın formdadır ve yatak tabanı eşik yüzeyine göre daha kaba işlenerek düzeltilmişken, soldaki daha küçük boyutlarda, kabaca oval formludur. Cephe, bugün yalnızca köşe dikmeleri ve direk üzerinde işlenmiş kısımları korunagelmiş bir kat kirişi ile yatayda iki kata bölünmüş olmalıdır. Korunmuş kısımlarda kiriş üst üste bindirmeli yerleşik iki yüzeyden oluşur ve yanda köşe dikmelerinden taşar. Bunların uzanım yönündeki bakışımlı kenarlarında birer "U" biçimli yuva ve yatakları bulunur; bugün izlenemeyen, aralardaki kiriş uzanımının bağımsız işlenmiş parçalardan imal edilerek bu yataklar yardımıyla montajlandığı anlaşılır. Kirişler ile dikmeler arasında açık dörtgen formlu alanlar bulunur. Üsttekiler alttakilerin yak. yarı boyutlarındadır. Üstteki açık alanların, üst ve direkle sınırlanan dik

kenarlarında birer dilme bulunur. Sağ köşe dikmesi cephe yüzünde, iki ayrı bölümde kazınmış (11 + 4) 15 satır Likçe yazıt bulunur.

Sofa: Zeminde ve duvarlarda küçük çaplı kırık ve sığ çatlaklar bulunur. Zemin dış eşik seviyesinden bir miktar aşağıdadır. Duvarlar, iç cephenin her iki yanından öne doğru, dış cephe köşe dikmeleri ile aynı eksende uzanır. Yüzeyleri ince işçiliklidir. Sağ duvar yüzünde, üstte yastık hatılı uzanımı ile uyumsuz doğrultuda bir hatıl görünümü, kat hatılı ve orta hatılı uzanımları ve altta alçak bir süpürgelik alçak kabartmayla işlenmiştir. Hatıllar dar, pürüzsüz bir bant çerçeveye sahiptir. Duvar ve kat hatılı yüzünde kazınmış 4 satır Likçe yazıt bulunur.

İç Cephe: Yüzeylerde kırık, çatlak ve aşınma izlenir. İki katlıdır. Her bir katta üçer kaset bulunur. Üstte tavan kirişi ve altta eşik kirişi cephe boyunca uzanarak sofa yan duvarlarına bağlanır. Cephe, bu iki kiriş arasında, bir miktar geride her iki yanda yükselen birer direk ile sınırlanır. Kalın bir kat kirişi yatayda uzanarak cepheyi ikiye böler. Üst kat alt katın yaklaşık yarısı yüksekliğindedir. Kat cepheleri, kiriş kenarlarından bir miktar geride, taban dışında dolanan kaset alanı dilme çerçevesi ile sınırlanır. Alt ve üst katta bu dilme çerçevelere bağlanan ikişer direk cepheleri üçer kaset alanına böler. Üst kat kasetleri alt kat kasetlerinin yarı yüksekliğindedir ve geriye kademeli ve bindirmeli yerleştirilmiş ikişer dilme çerçeve taşır. Alt katın yan kasetleri, birbirinden bağımsız iki mezar odasının girişini oluştururlar ve birer dilme çerçeve ile vurgulanmışlardır. Kat kirişi cephe yüzünün sağında ve altındaki dilme üzerinde kazınmış toplam 6 satır Likçe yazıt bulunur.

Mezar Odaları:

Oda I: Sağda (Kuzey) yer alır. Duvarlarda ve zeminde yer yer çatlaklar, kırılmalar görülür. İç eşiğin ve klinelerin dış kenarlarında kırıklar izlenir. Duvar yüzeyleri kaba yumrulu, kline zeminleri nispeten daha düzgün işlenmiştir.

Girişin hemen ardında kapı bloğu sürgüsü ile başlayan, açıklığa paralel uzanan bir iç eşik yer alır. Dış eşik ile yak. aynı yüzey seviyesinde zemine bağlı olarak yükselen ve üzeri kabaca

düzeltilmiş bu kaya kütlesi kapanma yönünde uzanarak odanın yan duvarı ile birleşir. Bu eşik üzerinde girişin bir kenarından başlayan, açıklığın yak. iki katı boyunca uzanan sürgü kanalı bulunur. Sürgü kanalının üst karşılığı girişe doğru alçalan tavan yüzeyinde açılmıştır. Ortada dörtgen planlı hareket çukuru bulunur. Hareket çukuru çevresinde, oda duvarları boyunca kesintisiz uzanan üç kline bulunur. Klineler iç eşik seviyesi ile aynı yüksekliktedir.

Oda II: Solda (Güney) yer alır. Girişin simetri ekseninden oldukça sapan, kabaca dörtgen planlı oda kısa kenarıyla cepheye yamuk biçimde yerleşiktir. Duvarlarda, zeminde ve donanımda yer yer çatlaklar, kırılmalar görülür. Sağda yer alan kline üzerinde enlemesine ilerleyen derin bir kırık bulunur. Duvar yüzeyleri kaba yumrulu, kline zeminleri nispeten daha düzgün işlenmiştir.

Girişin hemen ardında blok sürgüsü ile başlayan iç eşik yer alır. İç eşik, klinelerle yak. eş düzlemde, kapının kapanma yönündeki kenarından mezar odasının yan duvarına doğru açıklığa koşut uzanır. Dış eşik seviyesinden bir miktar yüksektedir. Bu eşik üzerinde giriş açıklığının bir kenarından başlayarak, açıklığa, yak. iki katı boyunca paralel uzanan sürgü kanalı yer alır. Kanalın iç eşik üzerindeki kenarı boyunca ince işlenmiş bir hat bulunur. Sürgünün tavan üzerindeki karşılığı, tavan yüzeyine bağlı olarak aşağı, açıklık genişliğince üst sınıra kadar sarkan bir kaya kütlesi üzerinde açılmıştır. Giriş eşik vasıtasıyla doğrudan hareket çukuruna açılır. Arka duvara kadar kesintisiz devam eden hareket çukuru yan duvarlar boyunca uzanan iki klineyi birbirinden ayırır.

Kabartma : --

Yazıt : Mezar cepheleri ve sağ sofa duvarında, toplam dört yüzde Likçe yazıtlar kazınmıştır. Dış cephede, sağ köşe dikmesinin orta hatıl ucunun üstünde yer alan cephe yüzünde 11 satır (N 309 c); altında yer alan bölümde ise korunagelmiş 4 satırdır (N 309 d). İç cephede, kat kirişinin sağ giriş üzerine denk gelen cephe yüzünde 5 satır ve altında yer alan yatay dilme üzerinde 1 satırdır (N 309 a). Sofa sağ

duvar yüzünde ise iç cephe kat kirişi üzerindeki yazıtı izleyen 4 satır yazıt kazınmıştır (N 309 a).

N 309 a-d :

N309a (b) **0** ddepñneweh

N309b (a) **1** ebẽñnẽ : χupã : mẽtiprñnawatẽ : ddepñnewe : hrppi : ladi

2 ehbi : χatm̃ maje : mene ñtepitãti : χatm̃ mã : sesidi :

3 ehbi : kbijẽtezi : huzetẽi : kbi : tike : meijenehrijaladi :

4 atlahi : tibe : kbijehi : hrijemei : alahadi : tike : terihe

N309c (d) **5** tibe : hr[

6 ebeija : [

7 χttadi[

8 [. . .]ḥ[

9 [.] : tike[

N309d (c) **10** ẽti : kbatra : sijẽn

11 i]teli : ddepñne

12 w].eh : mei : mãhãi : h

13 ttẽm̃ : latãi : seh

14 eledi : se : trbbã

15 mara : se : pddẽχba

16 setesm̃ mi : mene

17 ni : ñtepihadu

18 lataze : sene

19 itlehi : qãñ[ti

20 trm̃ mili : huw[edri

Fonetik yazı: Eichner, 1993

Literatür **:** Borchardt, Myra: 109, Grab Nr. 76; Neumann, Myra: 150, 152 vdd., N 309 a-d., Taf. 85, 86; Eichner, 1993: 232 vd.

Katalog Nr. 30

DN. / M. No. 30 **Lev. 100.b** **(Borchardt, Nr. 75)**

Tip : **III e.**

Konum : Nekropol kaya yüzünde, birbirlerine yakın birçok mezardan oluşan, üçgen biçimde yerleşik merkez gurubun üstten üçüncü sırasında, kuzey yandaki ikinci mezardır. Ulaşım için toprak yürüme zemininden yükselen, nekropole paralel uzanan kaya terası üzerindeki patikadan merkez grubun güney köşesine doğru kısa bir tırmanışın ardından kayalık zemin kaya merdivenine doğru takip edilir. Kaya merdiveni ile yukarıda ulaşılan ikinci mezar olan 21 No.lu mezarın ön alanını solda (güneyde) sınırlayan kayalık üzerindeki kabaca açılmış basamaklar kullanılarak yukarıda güney kenarda bulunan 28 No.lu mezara, ardından kuzeyinde kırılmış durumdaki kayalık üzerinden bir üst terasa çıkılır.

Mezarın Dış Alanı : Bu terasta 32 No.lu mezarın önünden kuzeye doğru ilerlenerek mezarın ön alanına ulaşılır. Teras boyunca sıralanan mezarlar arasında geçişi zorlaştıran kaya duvarları bulunur. Yak. mezar cephesi genişliğinde, sağda 29 No.lu mezarın daha yüksek ön alanı ile solda ise iç tarafı kabaca düzeltilmiş alçak bir kaya duvarıyla sınırlanan bir ön alana sahiptir. Cephenin fonunu oluşturan kaya yüzü ve ön alan zemini kaba işçilikle düzgünleştirilmiştir.

Cephe Yönelimi : Kd.

Cephe : **(gen. x yük.) :** 3.18 m x **(kor.)** 3.30 m

Giriş : Sağ kasetten**,** sürgülü, sola açılır, kapı bloğu korunmamıştır.
(gen. x yük.): (kor.) 0.40 m x 1.40 m

Mezar Odası : **? / (en x boy x yük.):** Ölçülememiştir.

Kline : **?** (Dolgu)

Hareket Ç. : **?** (Dolgu)

Durum/Tanım : **Cephe:** Semerdamın cephe görünümü kırıklar nedeniyle kesintiye uğramıştır. Tepe kısmı, akroterin büyük bölümü ile köşe akroterleri yok olmuştur. Saçak kirişleri ile yastık hatıl uçları kırıktır. Alt cephenin direği giriş kasetinin sol yanı ile birlikte tamamen kırıktır.

Dış tepe noktasında içe kıvrık, kalın boynuz şeklinde bir akroter sahip çatı, iki yandan eğimli yükselerek tepede birleşen kalın yüzey kaplamasıyla ile sınırlanır. Çatı iskeletine ait iki adet, ince dörtgen kalas, kaplamanın iç kenarları boyunca aralıklarla konumlanır. Bu kalaslar geride görülen iç merteklerin üstüne oturmuş durumda çatı kaplamasıyla birlikte öne doğru taşarak saçağı oluşturur. Gerideki alınlık, iç tepe noktasına yakın konumlanan, yatayda uzanan bir kiriş ile ikiye bölünür. Her iki bölümde ortadan, aynı hizada yükselen birer ana direk bulunur; alt direk bir miktar geriden kirişe, üst direk ise iç tepe noktasıyla bütünleşir ve yanlarda kirişe kadar yükselen daha ince birer direkle birlikte alınlık yüzü üçgen ve dörtgen alanlara bölünmüştür. Kirişin altında yer alan dörtgen alanlar birer kaset şeklinde düzenlenmiştir. İçte, taban dışında üç kenarda dolanan ince dilmelere sahiptir. Semerdamın eğimli yüzeyleri alt cephenin köşe dikmeleri hizasından yükselir. Bu noktada tavan kirişi ile arasında geniş yüzleri üzerinde uzanan kalaslardan oluşan saçak kirişi yer alır. Semerdamın altında, düz uçları cephe dışına taşan tavan kirişi uzanır. Tavan kirişi her iki yanda köşe dikmeleri ile desteklenir. Altta düz uçları cephe yanlarına taşan eşik kirişi uzanır. Cepheye dik uzanarak köşe dikmelerinin yaklaşık ortasından ve tavan-eşik kirişleri ile olan bağlantı noktalarından dörtgen hatıl uçları öne taşar. Kasetlerin kapladığı alan, yalnızca yanlarda, bir miktar geride konumlanan birer dilme ile sınırlanır. Kasetler birer iç dilme çerçeve ile bireysel olarak çevrelenir.

Mezar Odası: Girilememiştir.

Kabartma : --

Yazıt : --

Literatür : Borchardt, Myra: 109, Grab Nr. 75.

Katalog Nr. 31

DN. / M. No. 31 **Lev. 35** **(Borchardt, Nr. 74)**

Tip : **III e.**

Konum : Nekropol kaya yüzünde, birbirlerine yakın birçok mezardan oluşan, üçgen biçimde yerleşik merkez gurubun üstten üçüncü sırasında, güney yandaki ikinci mezardır. Ulaşım için toprak yürüme zemininden yükselen, nekropole paralel uzanan kaya terası üzerindeki patikadan merkez grubun güney köşesine doğru kısa bir tırmanışın ardından kayalık zemin kaya merdivenine doğru takip edilir. Kaya merdiveni ile yukarıda ulaşılan ikinci mezar olan 21 No.lu mezarın ön alanını solda (güneyde) sınırlayan kayalık üzerindeki kabaca açılmış basamaklar kullanılarak yukarıda güney kenarda bulunan 28 No.lu mezara, ardından kuzeyinde kırılmış durumdaki kayalık üzerinden bir üst terasa çıkılır.

Mezarın Dış Alanı : Bu terasta 32 No.lu mezarın önünden kuzeye doğru ilerlenerek mezarın ön alanına ulaşılır. Mezar cephesinden her iki yanda bir miktar daha geniş ön alana sahiptir. Alan, iç tarafları kabaca düzeltilmiş solda yukarıdan aşağı eğimli bir şekilde dış kenara doğru uzanan ve sağda alçak bir kaya duvarıyla sınırlanır. Cephenin fonunu oluşturan kaya yüzü ve ön alan zemini kaba işçilikle düzgünleştirilmiştir.

Cephe Yönelimi : Kd.

Cephe : **(gen. x yük.) :** 3.30 m x **(kor.)** 2.83 m

Giriş : Sağ kasetten**,** sürgülü, sola açılır, kapı bloğu korunmamıştır.
(gen. x yük.): 0.43 m x 1.32 m

Mezar Odası : **? / (en x boy x yük.):** 2.16 m **x** 2.62 m **x (ölç.)** 1.51 m / yak. 6 m^2.

Kline : **?** (Dolgu)

Hareket Ç. : **?** (Dolgu)

Durum/Tanım : **Cephe:** Semerdamın eğik düzlemlerinin cephe yüzlerinde yer yer kırıklar vardır. Saçak kirişlerinin dışa taşkın uçları kırıktır. Tepe ve köşe akroterleri tespit edilememiştir.

Çatı, iki yandan eğimli yükselerek tepede birleşen kalın yüzey kaplamasıyla ile sınırlanır. Çatı iskeletine ait üç adet, ince dörtgen

kalas, kaplamanın iç kenarları boyunca aralıklarla konumlanır. Bu kalaslar geride görülen iç merteklerin üstüne oturmuş durumda çatı kaplamasıyla birlikte öne doğru taşarak saçağı oluşturur. Gerideki alınlık, iç tepe noktasına yakın konumlanan, yatayda uzanan bir kiriş ile ikiye bölünür. Her iki bölümde ortadan, aynı hizada yükselen birer ana direk bulunur; alt direk bir miktar geriden kiriş altına, üst direk ise kiriş üzerinden yükselerek iç tepe noktasıyla bütünleşir ve yanlarda kirişe kadar yükselen daha ince birer direkle birlikte alınlık yüzü üçgen ve dörtgen alanlara bölünmüştür. Kirişin altında yer alan dörtgen alanlar birer kaset şeklinde düzenlenmiştir. İçte, taban dışında üç kenarda dolanan ince dilmelere sahiptir. Semerdamın eğimli yüzeyleri alt cephenin köşe dikmeleri hizasından yükselir. Bu noktada tavan kirişi ile arasında geniş yüzleri üzerinde uzanan kalaslardan oluşan saçak kirişi yer alır. Semerdamın altında, düz uçları cephe dışına taşan tavan kirişi uzanır. Tavan kirişi her iki yanda köşe dikmeleri ile desteklenir. Cepheye dik uzanarak köşe dikmelerinin yaklaşık ortasından ve tavan-eşik kirişleri ile olan bağlantı noktalarından dörtgen hatıl uçları öne taşar. Altta düz uçları cephe yanlarına taşan eşik kirişi uzanır. Kiriş ve dikmelerle sınırlanan bu dörtgen alt cephe ortada, eşik kirişi üzerinden yükselerek tavan kirişini bir miktar geriden destekleyen enli bir direk ile iki kaset bölümüne ayrılır. Kasetlerin dış kenarlarında köşe dikmeleri iç kenarlarına geride bitişik birer dikine dilme yer alır. Kasetler, bu dış çerçevenin iç yüzlerine taban dışında bir kademe geride bitişik, dilmelerle oluşturulan bir iç çerçeve ile sınırlanır. Soldaki kaset pürüzsüzleştirilmiş bir kaya yüzeyi ile kapalıyken, sağ kaset mezar odasının girişini oluşturur.

Mezar Odası: Girişin simetri ekseninin soluna doğru genişleyen, kabaca dörtgen planlı oda uzun kenarıyla cepheye bir miktar yamuk biçimde yerleşiktir. Duvarlarda yer yer çatlaklar, kırılmalar görülür. İç eşiğin üzerinde ve kenarlarında kırıklar izlenir. Duvar yüzeyleri kaba yumrulu işlenmiştir. Zemin iç eşik seviyesinin altında akıntı toprak ile kaplıdır. Tavan ve duvarlar dalgalı bir şekilde uzanır. Girişin hemen ardında kapı bloğu sürgüsü ile başlayan, açıklığa

paralel uzanan bir iç eşik yer alır. Dış eşik ile yak. aynı yüzey seviyesinde zemine bağlı olarak yükselen ve üzeri kabaca düzeltilmiş bu kaya kütlesi kapanma yönünde uzanır. Bu eşik üzerinde girişin bir kenarından başlayan, açıklığın yak. iki katı boyunca uzanan sürgü kanalı bulunur. Sürgü kanalının üst karşılığı yak. giriş açıklığı yüksekliğindeki tavan yüzeyinde açılmıştır.

Kabartma : --

Yazıt : --

Literatür : Borchardt, Myra: 109, Grab Nr. 74.

Katalog Nr. 32

DN. / M. No. 32 **Lev. 36** **(Borchardt, Nr. 70)**

Tip : **III a 6.**

Konum : Nekropol kaya yüzünde, birbirlerine yakın birçok mezardan oluşan, üçgen biçimde yerleşik merkez gurubun üstten üçüncü sırasında, güney kenardaki ilk mezardır. Ulaşım için toprak yürüme zemininden yükselen, nekropole paralel uzanan kaya terası üzerindeki patikadan merkez grubun güney köşesine doğru kısa bir tırmanışın ardından kayalık zemin kaya merdivenine doğru takip edilir. Kaya merdiveni ile yukarıda ulaşılan ikinci mezar olan 21 No.lu mezarın ön alanını solda (güneyde) sınırlayan kayalık üzerindeki kabaca açılmış basamaklar kullanılarak yukarıda güney kenarda bulunan 28 No.lu mezara, ardından kuzeyinde kırılmış durumdaki kayalık üzerinden bir üst terasa çıkılarak mezara ulaşılır.

Mezarın Dış Alanı : Cephe genişliğince uzanan bir ön alana sahiptir. Alan, sağda kısa kenarı boyunca yüksek bir kaya duvarıyla sınırlıyken, solda bir alt terasta bulunan, bugün cephesi yok olmuş mezarın üst kısmına denk gelen kaya yüzünde görülebilen, devamlılığını yitirmiş birkaç kaya basamağı ile güneye doğru açılır. Zemin kaba işçilikle düzgünleştirilmiş ve bu yönde düzensiz bir kenarla son bulur. Cephenin çevresindeki kaya fonu kaba işçilikle düzgünleştirilmiştir. Damın üzerindeki kaya yüzü, hafif iç bükey yükselen alçak bir hat sonrasında dikleşir ve daha gerideki kaya yüzüne dar bir seki

yaparak bütünleşir. Bu kütlenin üstü -seki- kuzeye doğru eğimli bir şekilde yükselir. Sekinin kaya yüzüyle bütünleştiği kenarın bir ucundan diğerine aralıklarla yerleştirilmiş, yuvarlak formlu, üç adet yuva (**ort. çap:** 15 cm) bulunur.

Cephe Yönelimi : Kd.

Cephe : 2 katlı, 2'şer kasetli.
(gen. x yük.) : 4.00 m x 2.90 m

Giriş : Sağ kasetten**,** sürgülü, sağa açılır, kapı bloğu korunmamıştır.
(gen. x yük.): (kor.) 0.42 m x 1.08 m

Mezar Odası : **? / (gen x boy x yük.): (ort.)** 1.97 m **x (ort.)** 2.08 m **x (ölç.)** 1.29 m / yak. 4 m^2.

Kline : **? (Dolgu)**

Hareket Ç. : **? (Dolgu)**

Durum/Tanım : **Cephe:** Damın sol yarısı tamamen yok olmuştur. Tavan kirişinin sağ kıvrık ucunun bir kısmı, kat kirişinde, alt kat direği ile sol köşe dikmesinin kenarlarını da içine alacak şekilde giriş kaseti büyük oranda tahrip olmuştur. Cephe yüzünde yer yer çatlak ve aşınmalar görülür.

Dam iki yanda yuvarlak kiriş dizisi ve bu dizinin üzerinde iki adet banttan oluşur. Alttaki bant, kiriş dizisinin cephesi ile aynı düzlemde, diğeri hafif dışa taşkın yerleşiktir. Damın altında, saçak gerisinde kıvrık uçları cepheye dönük tavan kirişi uzanır. Uçların iç bükey cephe yüzeylerinden taşan, yarım daire formlu, kama başları bulunur. Dam ve tavan kirişi yanlarda dışa taşar ve saçağı oluşturur. Cepheyi iki yanda köşe dikmeleri sınırlar ve bunların cephesinden aralıklarla taşan üç adet dörtgen hatıl ucu vardır. En altta eşik kirişi uzanır; köşe dikmelerinden yana taşan uçları kıvrıktır. Kıvrık uçlar üzerinde birer yarım daire formlu kama başı bulunur. Eşik kirişi cephe yüzeyinde, köşe dikmeleri hizasında öne taşan döşeme hatıl uçları bulunur. Cepheyi yatayda ikiye bölen kat kirişi köşe dikmeleri arasında kesintisiz uzanır ve yanlardan saçak altına taşar. Her iki kat, kiriş üstlerinden, ortada yükselen birer direkle iki kaset alanına bölünmüştür. Direkler kaset alanı dilme çerçevelerinin üst dilmeleri ile bütünleşir. Kaset alanı dilme çerçevesine göre içte, geriye doğru

kademeli yerleşik, üst kasetlerde ikişer adet dilme çerçeve bulunurken, alt kasetlerde birer adet tekrarlanır. Giriş dışında kaset yüzeyleri organik olarak kapalıdır. Alt kattaki kasetler yüksektir ve sağdaki mezar odasının - kapı bloğu korunmamış- giriş açıklığını oluşturur. Üst kat kasetleri, alt kat kasetlerinin yak. yarı yüksekliğindedir.

Mezar Odası: Girişin simetri eksenine uyumsuz olarak sola doğru genişleyen, kısa kenarıyla cephe arkasına yerleşik dörtgen bir plana sahiptir.

Oda duvarları, yer yer izlenebilen kaba yumrulu işlenmiş alanlar dışında, büyük oranda tahribata uğrayarak yüzey işçiliğini kaybetmiştir. Girişin hemen ardında, açık genişliğini her iki yandan aşan ve kapanma yönüne doğru zeminden yüksekte uzanan iç eşik yer alır. Dıştaki eşik ile yak. eş basma yüzeyi seviyesindedir; bu yüzeyleri kapı bloğuna ait sürgü kanalı ayırır. İç eşik yüzeyi kabaca işlenmiştir. Sürgünün üst karşılığı, tavandaki aşınma ile birlikte yok olmuştur. İç eşikten, oda zeminine inilir. Zemin toprak ile dolmuştur.

Kabartma : --

Yazıt : --

Literatür : Borchardt, Myra: 109, Grab Nr. 70.

Katalog Nr. 33

DN. / M. No. 33 **Lev. 100.c** **(Borchardt, Nr. 73)**

Tip : **III a 7.**

Konum : Nekropol kaya yüzünde, birbirlerine yakın birçok mezardan oluşan, üçgen biçimde yerleşik merkez gurubun üstten ikinci mezar terasında, güney kenardaki ilk mezardır. Bu terasta kuzey yönünde sıralanan iki mezar (M. No. 34-35) ile birlikte yer alır. Günümüzde, mezara ulaşım ancak tırmanma donanımları kullanılarak sağlanabilir.

Mezarın Dış Alanı : Olasılıkla ulaşım, bir alt mezar terasının güneyinde, 31 ve 32 No.lu mezarlar arasında doğal biçimiyle bırakılmış kaya duvarı üzerinden sağlanmaktaydı; fakat günümüzde buna olanak verebilecek işçilikler burada tespit edilememiştir. Mezar, sağ tarafında cephe

yüksekliğinde, iç yüzü dalgalı bir biçimde kabaca işlenmiş kaya duvarıyla sınırlanan bir ön alana sahiptir. Alan solda bir miktar alçakta kuzeye doğru kesintisiz devam ederek terasın diğer mezarları önünde uzanan zeminle bütünleşir. Zemin yoğun bir biçimde toprak ve bitki örtüsü ile kapalıdır. Cephenin kayalık fonu kabaca işlenerek düzeltilmiştir.

Cephe Yönelimi : Kd.

Cephe : 2 katlı, 3'er kasetli.
(gen. x yük.): (yak.) 4.00 m **x (yak.)** 3.30 m

Giriş : Sağ kasetten, sürgülü, kapı bloğu korunmamıştır.
(gen. x yük.): (yak.) 0.44 m **x (yak.)** 1.20 m

Mezar Odası : **? / (en x boy x yük.):** Ölçülememiştir.

Kline : **?**

Hareket Ç. : **?**

Durum/Tanım : **Cephe:** Eşik kirişi üzerine kadar toprak ile örtülüdür. Geri kalan yüzeylerde yer yer aşınma, çatlak ve kırıklar görülür. Kapı kaseti düşey dilmeleri, sağ alt direk kısmen, kat hatılı ve orta hatıl uçları tamamen kırıktır.

Dam, yuvarlak kiriş dizisi üzerinde, üst üste uzanan iki bant ile donanmıştır. Taban bandının üstündeki hafif öne bindirmeli yerleşir. Kiriş dizisi her iki uçta kare kesitli kalas ile sınırlanır. Cephe yanlarda enli köşe dikmeleri; üstte ve altta ise saçak altına taşan kıvrık uçlu kirişlerle sınırlanır. Yatayda uzanan, düz uçları dikmelerin yanından saçak altına taşan kat kirişi ile iki kata bölünür. Her iki kat üçer kaset ile donanmıştır. Üst kat yüksekliği alt katın yak. yarısı kadardır. Kat kirişi köşe dikmelerinden bir miktar önde uzanır ve dikmelerle kesiştiği kısımlarda ucu öne taşkın hatılların (kat hatılı) üzerine biner; bu noktada üç strüktür gereci geçme ile birleşir. Dikme ve kirişler dörtgen kesitlidir. Köşe dikmeleri eşik kirişinin üst yüzeyinde bir miktar geriden yükselerek kat kirişiyle ve aynı doğrultuda kat kirişinin üzerinden yükselerek tavan kirişiyle birleşir. Köşe dikmeleri yüzlerinden, aynı düşey doğrultuda aralıklarla konumlanarak öne taşan, her iki tarafta 3'er adet dikdörtgen hatıl ucu bulunur. Bunlar, köşe dikmelerinin tavan kirişi

ve kat kirişi ile birleştiği kısımlarda 1'er adet; alt kat dikmelerini görünen iki parçaya bölecek şekilde yak. ortada 1'er adet konumlanır. Eşik kirişinin toprakla örtülü olması nedeniyle hatıl uçlarına dair tespit yapılamamıştır. Tavan ve eşik kirişi, dikmelerin yanından dışa, saçak boyunca taşar ve her ikisinin de uçları kıvrıktır. Tavan kirişi geniş yüzünde, kıvrık uçlarına yakın konumlanan, yarım daire formlu kama başları taşır. Tavan kirişi üzerinde aralıkla, üst üste yerleştirilmiş ikişer adet bulunur. Altta eşik ve üstte kat kirişi üzerinden, bir miktar geride yükselen ikişer adet enli direk, kasetleri birbirlerinden ayırır. Her iki kattaki direkler kaset alanı çerçevelerinin yatay elemanına bağlanır. Üstteki kasetlerin tümü kapalıdır, geriye kademeli ve bindirmeli yerleştirilmiş ikişer dilme çerçeve taşırlar. Alttaki kasetler geride, içte taban dışında dolanan birer dilme çerçeve ile donanmışlardır. Sağ kenardaki kaset mezar odasına girişi sağlar.

Mezar Odası: Girilememiştir.

Kabartma : --

Yazıt : --

Literatür : Borchardt, Myra: 109, Grab Nr. 73.

Katalog Nr. 34

DN. / M. No. 34 **Lev. 100.d** **(Borchardt, Nr. 72)**

Tip : **III e.**

Konum : Nekropol kaya yüzünde, birbirlerine yakın birçok mezardan oluşan, üçgen biçimde yerleşik merkez gurubun üstten ikinci mezar terasında ortada yer alır. Günümüzde, mezara ulaşım ancak tırmanma donanımları kullanılarak sağlanabilir.

Mezarın Dış Alanı : Olasılıkla ulaşım, bir alt mezar terasının güneyinde, 31 ve 32 No.lu mezarlar arasında doğal biçimiyle bırakılmış kaya duvarı üzerinden sağlanmaktaydı; fakat günümüzde erişime olanak verebilecek işçilikler burada tespit edilememiştir. Mezar, teras üzerinde bulunan diğer mezarların önlerinde aynı doğrultuda uzanan alanlardan farklı kotlardaki kenarlarla sınırlandırılarak ayrıştırılmış bir ön alana

sahiptir. Alanın sağda, mezar cephesinin taşkın kiriş uçları hizasında sınırlanırken, solda mezar cephesi yanındaki niş alanına ön zemin sağlayacak biçimde uzanarak yandaki mezarın ön alanına bitişir. Zemin bitki örtüsü ile kaplıdır. Cephenin sol yanındaki kaya yüzü, yak. alt cephe yüksekliğinde, sol kenarı açık bir şekilde içe doğru işlenmiştir. Niş benzeri bu alan yak. eşik seviyesinde bir tabana sahiptir. Mezar cephesinin fonunu oluşturan kaya yüzü kaba işçilikle düzgünleştirilmiştir.

Cephe Yönelimi : Kd.

Cephe : **(gen. x yük.) : (yak.)** 3.20 m x **(yak.)** 3.35 m

Giriş : Sağ kasetten, sürgülü.

(gen. x yük.): Ölçülememiştir.

Mezar Odası : **? (en x boy x yük.):** Ölçülememiştir.

Kline : 3 adet (Bkz. Borchardt, Myra: 109, Grab Nr. 72)

Hareket Ç. : **?**

Durum/Tanım : **Cephe:** Kapı kaseti dilme kenarları ile orta hatıl uçları kırıktır. Yüzeylerde aşınma ve yer yer çatlaklar bulunur.

Dış tepe noktasında içe kıvrık, kalın boynuz şeklinde bir akrotere sahip çatı, iki yandan eğimli yükselerek tepede birleşen kalın yüzey kaplamasıyla ile sınırlanır. Çatı iskeletine ait iki adet, ince dörtgen kalas, kaplamanın iç yüzeyi boyunca aralıklarla konumlanır. Bu kalaslar geride görülen iç merteklerin üstüne oturmuş durumda çatı kaplamasıyla birlikte öne doğru taşarak saçağı oluşturur. Gerideki alınlık, iç tepe noktasına yakın konumlanan, yatayda uzanan bir kiriş ile ikiye bölünür. Her iki bölümde ortadan, aynı hizada yükselen birer ana direk bulunur; alt direk bir miktar geriden kirişe, üst direk ise iç tepe noktasında daire kesitli mahya aşığı ile bütünleşir ve yanlarda kirişe kadar yükselen daha ince birer direkle birlikte alınlık yüzü üçgen ve dörtgen alanlara bölünmüştür. Kirişin altında yer alan dörtgen alanlar birer kaset şeklinde düzenlenmiştir. Kasetler, içte, taban dışında üç kenarda dolanan ince dilmelere sahiptir. Semerdamın eğimli örtüsü alt cephenin köşe dikmeleri hizasından yükselir. Bu noktada tavan kirişi ile arasında, geniş yüzü üzerinde cepheye dik uzanan saçak kirişi yer alır. Semerdamın altında, düz

uçları yanlarda cephe dışına taşan tavan kirişi uzanır. Tavan kirişi her iki yanda köşe dikmeleri ile desteklenir. Köşe dikmeleri üzerinde yastık hatılı, orta hatıl ve döşeme hatılı uçları izlenir. Köşe dikmelerini altında eşik kirişi uzanır. Eşik kirişi her iki yanda köşe dikmelerinin altından yana taşar ve düz uçlarla sonlanır. Bu strüktürle sınırlanan alt cephe, eşik kirişi üzerinden, ortada yükselen enli bir direk ile dikeyde iki kaset alanına bölünür. Kasetlerin kapladığı alan, yalnızca yanlarda, , köşe dikmelerinin iç kenarlarına bir miktar geride bitişik konumlanan birer dilme ile sınırlanır. Kasetler ise taban dışında dolanan birer iç dilme çerçeve ile bireysel olarak çevrelenir. Sağ kaset mezar odasının girişini oluşturur. Bu mezara özgü olarak giriş açıklığı tabanda, eşik kirişi üzerinden yükseltilmiştir. Kapı bloğuna ait sürgü kanalı bu eşik üzerinde yer alır.

Mezar Odası: Girilememiştir.

Kabartma : --

Yazıt : --

Literatür : Borchardt, Myra: 109, Grab Nr. 72.

Katalog Nr. 35

DN. / M. No. 35 **Lev. 100.e** **(Borchardt, Nr. 71)**

Tip : **III a 7.**

Konum : Nekropol kaya yüzünde, birbirlerine yakın birçok mezardan oluşan, üçgen biçimde yerleşik merkez gurubun üstten ikinci mezar terasında ortada yer alır. Günümüzde, mezara ulaşım ancak tırmanma donanımları kullanılarak sağlanabilir.

Mezarın Dış Alanı : Olasılıkla ulaşım, bir alt mezar terasının güneyinde, 31 ve 32 No.lu mezarlar arasında doğal biçimiyle bırakılmış kaya duvarı üzerinden sağlanmaktaydı; fakat günümüzde erişime olanak verebilecek işçilikler burada tespit edilememiştir. Mezar, cephe genişliğince uzanan bir ön alana sahiptir. Sağda 34 No.lu mezarın bir miktar yüksekteki ön alan kenarı ile sınırlanır. Zemin bitki örtüsü ile

kaplıdır. Mezar cephesinin kayalık fonu kabaca işlenerek düzeltilmiştir.

Cephe Yönelimi : Kd.

Cephe : 2 katlı, 3'er kasetli.
(gen. x yük.): (yak.) 4.20 m **x (yak.)** 3.40 m

Giriş : Sağ kasetten, sürgülü.
(gen. x yük.): (yak.) 0.45 m x **(yak.)** 1.30 m

Mezar Odası : **? (en x boy x yük.):** Ölçülememiştir.

Kline : **?**

Hareket Ç. : **?**

Durum/Tanım : **Cephe:** Cephe eşik kirişi üzerine kadar toprak ile kaplıdır. Yüzeyde yer yer, aşınma, çatlak ve kırıklar görülür. Kapı kaseti sağ düşey dilmelerinin bir kısmı kırıktır. Sağ köşe dikmesi kat hatılı ve orta hatıl ucu kırıktır.

Dam, yuvarlak kiriş dizisi üzerinde, üst üste uzanan iki bant ile donanmıştır. Taban bandının üstündeki hafif öne bindirmeli yerleşir. Kiriş dizisi her iki uçta kare kesitli kalas ile sınırlanır. Cephe yanlarda enli köşe dikmeleri ile üstte saçak altına taşan kıvrık uçlu kirişle sınırlanır. Yatayda uzanan, düz uçları dikmelerin yanından saçak altına taşan kat kirişi ile iki kata bölünür. Her iki kat üçer kaset ile donanmıştır. Üst kat yüksekliği alt katın yak. yarısı kadardır. Kat kirişi köşe dikmelerinden bir miktar önde uzanır ve dikmelerle kesiştiği kısımlarda ucu öne taşkın hatılların (kat hatılı) üzerine biner; bu noktada üç strüktür gereci birleşir. Dikme ve kirişler dörtgen kesitlidir. Köşe dikmeleri yanlarda yükselerek kat kirişiyle ve aynı doğrultuda kat kirişinin üzerinden yükselerek tavan kirişiyle birleşir. Köşe dikmeleri yüzünden, aynı düşey doğrultuda aralıklarla konumlanarak öne taşan, her iki tarafta 3'er adet dikdörtgen hatıl ucu bulunur. Bunlar, köşe dikmelerinin tavan kirişi ve kat kirişi ile birleştiği kısımlarda 1'er adet; alt kat dikmelerini görünen iki parçaya bölecek şekilde yak. ortada 1'er adet konumlanır. Tavan kirişi, dikmelerin yanından dışa, saçak boyunca kıvrık uçlarla taşar. Tavan kirişi saçak altına taşan geniş yüzlerinde, kıvrık uçlarına yakın konumlanan, yarım daire formlu kama başları taşır. Tavan kirişi

üzerinde aralıkla, üst üste yerleştirilmiş ikişer adet bulunur. Alt ve üst katlarda kirişler üzerinden, bir miktar geride yükselen ikişer adet enli direk, kasetleri birbirlerinden ayırır. Her iki kattaki direkler kaset alanı çerçevelerinin yatay elemanına bağlanır. Üstteki kasetlerin tümü kapalıdır, geriye kademeli ve bindirmeli yerleştirilmiş ikişer dilme çerçeve taşırlar. Alttaki kasetler dışa taşkın birer dilme çerçeve ile donanmışlardır. Sağ kenardaki kaset mezar odasına girişi sağlar.

Mezar Odası: Girilememiştir.

Kabartma : **--**

Yazıt : **--**

Literatür : Borchardt, Myra: 109, Grab Nr. 71.

Katalog Nr. 36

DN. / M. No. 36 **Lev. 100.f** **(Borchardt, Nr. 93)**

Tip : **IV x.**

Konum : Nekropol kaya yüzünde, birbirlerine yakın birçok mezardan oluşan, üçgen biçimde yerleşik merkez gurubun en üstünde tek başına konumlanır. Günümüzde, ulaşım ancak tırmanma donanımları kullanılarak sağlanabilir.

Mezarın Dış Alanı : Mezarın bulunduğu seviyeye yol veren herhangi bir düzenleme tespit edilememiştir. Mezar, dış kenarda geniş, cepheye doğru daralan bir ön alana sahiptir. Alan zemini toprak ve bitki örtüsü ile kaplıdır. Cephe yanlarındaki kabaca düzeltilmiş kaya yüzleri dardır.

Cephe Yönelimi : Kd.

Cephe : **(gen. x yük.):** Ölçülememiştir.

Giriş : **(gen. x yük.): --**

Mezar Odası : Tip 5 + ? / **(en x boy x yük.):** Ölçüm Yapılamadı.

Kline : 3 adet, Niş.

K.I. : Ölçüm Yapılamadı.

K.II. : Ölçüm Yapılamadı.

K.III. : Ölçüm Yapılamadı.

Hareket Ç. : ?

Durum/Tanım : Dik ve yüksek bir kaya yüzünde konumlanması nedeniyle mezara ulaşım sağlanamamıştır. Bu nedenle mezar odası ve girişi ile ilgili ayrıntılı tanımlama yapılamamaktadır.

Cephe: Tamamlanmamıştır. Cephe üstte alçak bir kiriş ile onu iki uçta destekleyen ante pilasterlerinden oluşur. Bu strüktürün arasında kalan alan bugün tamamen açıktır. Kirişin sol yarısı ile sol pilaster kaba yüzey işçilikli olarak yarım bırakılmıştır. Sağdaki ante pilasteri, ince yüzey işçiliklidir. Beş profil kuşağı ile süslü başlığa sahiptir.

Mezar Odası: Cephenin ardında ante pilasterlerinin iç kenarları hizasında sınırlanan bir hol bulunur. Mezar odası cephesi, sol tarafta, holün yan duvarına dik bütünleşen ince işçilikle düzeltilmiş dar kaya yüzü dışında tamamen açıktır. Mezar odası, bu mekanın ardında dış cephenin dikey simetri eksenine göre sağa doğru konumlanmıştır.

Hava fotoğraflarından tespit edildiği kadarıyla mezar odasının sol yan duvarları ve arka duvarında, yerden yüksekte, tavana yakın konumlanan birer niş tipi kline bulunur.

Kabartma : --

Yazıt : --

Literatür : Borchardt, Myra: 110 Grab Nr.93.

Katalog Nr. 37

DN. / M. No. 37 **Lev. 37-38** **(Borchardt, Nr. 69)**

Tip : **V.**

Konum : Nekropolün, birbirlerine yakın birçok mezardan oluşan, üçgen biçimde yerleşik merkez gurubunun güney kenarından geriye doğru girinti yaparak yükselen kayalık yüzünde tek başına konumlanır. Ulaşım için, nekropolün önünde paralel uzanan kaya terası üzerindeki patika kullanılarak, güney yönde, merkez gurubun yanından içe doğru ilerlenir.

Mezarın Dış Alanı : Patikayı güney yönde sınırlayan ve zemin üzerinden yükselerek içe doğru yönlenen dik kayalık yüzde yer yer tespit edilebilen, mezar terasına doğru yönelen kaya basamakları bulunur. Basamaklar

güney yandan oldukça geniş bir ön alana bağlanır. Mezar cephesinin yan kenarlarından -özellikle sol yanda- dışa açılarak genişleyen yüksek kaya yüzleriyle sınırlı alan, önde düzensiz dış kenara sahip bir şekilde uçurumla son bulur. Öne doğru eğimli zemin toprak ile örtülmüş durumdadır.

Cephe Yönelimi : Kd.

Cephe : Dış cephe: **(gen. x yük.): 7**.40 m **x (kor.)** 6.60 m
İç cephe (Mezar odası cephesi) : **(gen. x yük.):** 7. 30 m **x** 3.63 m

Pronaos : **(en x boy x yük.):(ort.)** 2.60 m x 7.34 m x **(ort.)**3.72 m / yak. 19.00 m^2

Giriş : İonik - Attik tarzda kapı. Ortada, sürgülü, sağa açılır, kapı bloğu korunmamıştır.
(gen. x yük.): (yak.) 0.90 m **x** 1.80 m

Mezar Odası : Tip 4 / **(en x boy x yük.):** 2.63 m **x** 2.80 m **x (ort.)** 2.45 m /yak. 7.00 m^2

Kline : 1 adet, Niş.
K.I. **gen.:** 0.62 m / **boy: (ort.)** 1.73 m / **İç yük.: (ort.)** 0.58 m

Hareket Ç. : **--**

Durum/Tanım : **Dış Cephe:** İonik stilde, Üçgen alınlıklı, Tristyle Prostyle.

Cephe görünümüne ait mimaride yer yer kırık ve çatlaklar izlenir. Architrav ortasından yukarıda aynı hizada bulunan birkaç diş kirişini de içine alan bir kırık bulunur. Yatay geison kuşağı kenarları yer yer kırılmıştır. Çatının tepe kısmı, alınlık kabartmasının bulunduğu tympanonun bir bölümüyle birlikte ağır tahribata uğramış, çapraz geison ve sima kuşakları küçük çaplı kırıklarla kesintiye uğrar. Yüzey işçilikleri genellikle aşınmaya uğramıştır. Korunagelmiş kısımlarda yüzeylerin ince dişli kalemlerle işlendiği görülür. Özellikle dik yükselen elemanlar daha pürüzsüz birer ince bant çerçeveye sahiptir.

İon düzenli cephe mimarisine sahiptir. Ön alan zemininden bir basamakla yükseltilmiş Sofa/Pronaos zemininde günümüzde yanda ve ortada konumlanan yalnızca iki sığ kaide yatağı bulunur. Sağ yandaki üçüncü bir sütuna ilişkin yatak izleri J. Borchardt

(Borchardt, Myra: 131, Çiz. 30.) tarafından bildirilmektedir. Sol yanda yer alan yatak yak. olarak mezar odası cephesinde yer alan pilaster ve İon sütünü arasına hizalanmışken, ortada yer alan yatak, giriş açıklığının yak. olarak simetri eksenindedir. Sol yatağın düşey hizasına denk gelen architrav alt yüzünde yak. aynı ölçülerdeki bir alan kabaca içe doğru oyulmuştur. Architrav üç fascialıdır. Üzerinde bir ovolo profili yer alır. Bu profil üzerinde ise 18 adet diş sırasından oluşan geisipodes bölümü bulunur. Diş sırası, üstte alçak düz bir silme ve onun üzerinde bir ovolo profiliyle geisona bağlanır. Geison üzerinde yer alan bir ovolo profili ile entablatür sonlanır. Üstte, iki yana eğimli üçgen çatı entablatürün bir miktar gerisinden yükselmektedir. Çatı, iki yana eğimli kanat biçimiyle geriye doğru işlenerek üzerinde yükselen kayalıktan ayrılmıştır. Üçgen alınlık üst kenarları, bindirmeli yerleşik filet - astragalos profilleri ile ovolo profilden oluşan eğik geison ve cavetto profilli sima kuşaklarıyla sınırlanır. Profillerin tümü bezemesizdir. Tympanon boğa ile aslan mücadelesini konu eden bir kabartma ile süslüdür. Akroterlere ilişkin tespit yapılamamıştır. Çatının tepe noktası bugün kırıktır; J. Borchardt'ın çalışmaları sayesinde ulaşabildiğimiz 1965 tarihli bir fotoğrafta (Borchardt, Myra: Lev. 69 B.) henüz sağlam durumda izlenebilen çatı tepe noktasının hemen üzerinde bir miktar yükselen dörtgen bir yatak tepe akroterinin varlığını düşündürür.

Sofa / Pronaos: Duvarlarda ve zeminde kırıklar, çatlak ve aşınma izleri vardır. Duvarlar dış cephe yüzey işçiliğinin aksine taşçı aletinin bıraktığı küçük oyuklarla kaplıdır, özellikle sağ duvar yüzünde yer yer korunagelmiş sıva parçaları görülür. Zemin yüzeyi duvar yüzeylerine göre daha kaba işçilikle düzgünleştirilmiştir ve öne doğru hafif eğimlidir.

Yan duvarlar mezar odası cephesinin her iki ucundan, dış cephede üst mimariyi arada bırakacak genişlikte, yak. 90^0 açıyla öne uzanmakta ve entablatürün bir miktar gerisinde, basit birer kenarla son bulmaktadır. Mekân zemini duvarların ön sınırını aşarak architrav altına kadar devam eder ve sonrasında kenarı boyunca devam eden alt seviyedeki bir basamak ile ön alana bağlanır.

İç Cephe: Mimari elemanlar büyük oranda tahrip olmuştur, yüzeylerde kırık, çatlak ve aşınmalar bulunur. Kapı çerçevesi sol üst köşede kalan bir kısmı ve eşikle birlikte taban profillerinin izlenebildiği alt kenarı dışında yok olmuştur. Ante pilasterleri ve İyon başlıklı yarım sütunlar ağır tahribata uğramıştır. Kapı üzerinde yer alan kabartmalı friz kuşağı yer yer görülen kırıklar dışında nispeten iyi durumdadır. Cephe elemanlarının yüzey işçilikleri çeşitlilik gösterir. Fonu oluşturan yüzeyler kalın ve yer yer ince dişli tarak; ince dişli tarak ile nispeten daha pürüzsüz bir işçilik kullanılarak kapı çerçevesi, ante pilasterler ve tüm başlık ve kaidelerin yüzeyleri işlenmiştir. Sütün gövdeleri yumrulu kaba işçilikle bırakılmıştır.

Pronaos / Sofa zemininden cephe genişliğince yükselen alçak bir düzlemin hemen gerisinde yükselir. Ortada İyonik-Attik tarzda bir kapı bulunur. Kapının yüksek eşiği tabanda filet ve üzerinde iç bükey bir profilden oluşan süpürgeliğe sahiptir. Kapı çerçevesi üstte ve yanlarda dıştan içe kademelenen, bezeksiz, üç adet enli fasciadan oluşmakta ve bunlardan izlenebilen ikisi eşik yüzünde yatay olarak devam etmektedir. Kapının üzerinde alt kısmında üç profilli bir lento tacı bulunur. Tacın hafif dış bükey forma sahip ovolo profilleri eşit yükseklikte ve bezeksizdir. Lento tacının üstteki kısmı günümüzde bir yarısı düşey yüzde geriye doğru kabaca tıraşlanmış bir montaj yatağı, diğer yarıda ise kayadan oyulmuş fakat kırık ve aşınma nedeniyle özellikleri tanınamaz durumda, olasılıkla bir hyperthrona işaret eden bir mimari eleman daha bulunmaktadır. Bu kısım her iki yanda lento tacının genişliğini bir miktar aşarak sonlanır ve düşey kenar konturları üst kıvrımı alçak birer kyma reversa ile başlayarak uzunca düz inen birer profil gösterir. Lento tacının her iki yanında, üstteki hyperthronu destekleyecek biçimde konumlandırılmış, bugün yerinde bulunmayan, montaj birer konsola ait olabilecek yataklar bulunur: Yanlarda cephe fonu yüzünde, üstteki elemanın dışa taşkın kısımları genişliğinde aşağı doğru yak. 30 cm devam eden, kaba işçilikle kenar konturları belli olacak şekilde hafifçe geriye doğru işlenerek düzgünleştirilmiş ve birer dörtgen zıvana yuvasına sahip

montaj yatakları bulunur. Bunlardan soldaki belirgin, sağdaki oldukça aşınmıştır. Girişin her iki yanında simetrik olarak konumlanan, içte ante pilasteri ile dışta yarım İyon sütunları yükselir. Pilaster ve sütunlar yukarıda, tavan yüzeyinden bir miktar aşağı sarkan kirişle bütünleşir. Ante pilasterleri, alçak, düz silmeli bir taban üstünde yüksek düz bir silme ile onun üzerinde kyma recta profile sahip bir kaide üzerinde yükselir. Korunagelmiş sol pilasterin gövdesinde cephe yüzünden 3 cm dışa taşacak biçimde organik olarak biçimlendirilmiş, 15 cm yüksekliğinde dörtgen bir alan bulunur. Bunun cephe yüzeyine üç rozet boyayla işlenmiştir. Rozetler, dışta kırmızı ile boyanmış ince bir kontura sahip, sarı ile boyanmış bir bordür ortasında kırmızı ile boyalı yapraklardan oluşur. Her bir rozet 10 adet yaprağa sahiptir ve ortalarında kırmızı bir daire bulunur. Boyama rozetlerin bulunduğu çıkıntının bir miktar altında yak. kapı lentosu alt hizasından başlayarak aşağı doğru 32 cm devam eden, içe doğru 16 cm derinliğinde düzgün kenarlarla işlenmiş bir oturtma yatağı bulunur. Pilaster gövdesi kapı üstü frizinin bir miktar altında ante başlığıyla bütünleşir. Başlık apophyge üzerinde sırasıyla kyma reversa, ovolo profilleri ile üzerinde alçak bir ovolo profili bulunan düz bir abaküs silmesi ile kuşanmıştır. Başlık üzerinde bir erkek aslan kafası bulunur. ante pilasterlerinin dış yanlarının yak. 40 cm açığında İyonik başlıklı yarım sütunlar konumlanır. Sütunlar, altta ve üstte birer torus ile ortada filetlerle sınırlı bir trochilus profilini içeren İyon tipi altlıklar üzerinde yükselir. Üst torus profili yukarıda bir filet ile sütun gövdesine bağlanır. Gövdede yiv bulunmaz. Yüzey kabaca işlenmiştir. Gövdenin başlığa yakın kısımlarında yer yer korunagelmiş sıva kalıntıları bulunmaktadır. İyon başlığı ovolo profilli bir abaküse sahiptir. Abaküs altındaki cephe düzenlemesi her iki yanda bulunan volütlerin hafif taşkın biçimlendirilmiş dış spiralleri ile echinus haricinde düz yüzeylidir. Özellikle sağ sütun başlığında belirgin olan Ekhinus çıkıntısı, İyon kymationuna özgü biçimlendrilmiş altlı üstlü yerleşen iki profil biçiminde işlenerek ayrılmıştır. Başlık polsteri oldukça kültlesel bir biçimde arkaya doğru orta kısımda hafif daralarak uzanır ve fonla

bütünleştiği kısımda volütün dış kıvrımını belirten taşkın bir kenar profili gösterir. Sol başlığın, sol polsteri ile sağ başlığın sağ polsterinin ortasında zorlukla seçilebilen, bazı kısımlarında hafif taşkın bantlar bulunur. Başlıklar birçok bölümünde, ana hatlarıyla kütlesel olarak kayadan oyulmuştur. Bazı kısımlarda kaba doku görülür. Fakat yer yer korunmuş sıva ve boya izleri, özellikle sol başlıkta korunmuş kırmızı boya ile çizilmiş volüt kıvrımları gibi diğer ayrıntıların ve profil süslemelerinin de boyalı olduğunu düşündürür.

Mezar odası cephesinde kapı üzerinde, bir kabartma frizi ile bunun sol yanında; pilaster ve sütun başlıkları arasındaki cephe yüzünde boyalı, kabartma figürler bulunur.

Mezar Odası: Oda girişin simetri eksenine göre kuzeye dönük olarak konumlanan yamuk dörtgen bir plana sahiptir. İç eşik ve sürgü kenarlarında kırıklar vardır. Duvarlarda yer yer çatlaklar, kırılmalar görülür. Özellikle sol ve arka duvar oldukça tahrip olmuştur.

Giriş açıklığının hemen ardında kapı bloğu sürgüsü ile başlayan, açıklığa paralel uzanan yüksek bir eşik yer alır. Zemine bağlı olarak yükselen ve üzeri düzeltilmiş bu kaya kütlesi bütünleşik olduğu sağ duvardan başlayarak kapanma yönünde giriş açıklığının diğer sınırına kadar uzanır. Bu eşik üzerinde girişin bir kenarından başlayan, açıklığın yak. iki katı boyunca uzanan sürgü kanalı bulunur. Sürgünün üst karşılığı, giriş açıklığından daha yüksek olan tavandan giriş üst sınırına kadar organik olarak bağlı inen bir kaya kütlesi üzerine açılmıştır. İç eşikten bir miktar aşağıda yer alan zemine inilir. Kabaca düzeltilmiş zemin, duvar kenarlarında, özellikle klinenin bulunduğu sağ yanda yükselir ve köşelerde bu eğim artar. Tavan ve duvarlar dalgalı bir şekilde uzanır. Duvar yüzeyleri kaba yumrulu işlenmiştir. Odanın sağ duvar yüzünde, yüksekte konumlanan bir adet niş kline bulunur. Özellikle yatayda uzanan kenar ve yüzeyler oldukça dalgalıdır, duvar yüzeyleri kaba yumrulu işçiliğe sahipken, yatak düzlemi nispeten daha düzgün işçiliktedir. Yatak düzleminin cepheye yakın kısa kenarı boyunca

yak. 20 cm eninde bir alan kenara doğru yükselen bir eğimle yüksek bırakılmıştır.

Kabartma : Mezar, dış cephe ve iç cephede kabartmalarla donatılmıştır. Kabartmalarda değişen oranlarda, doğa şartları ve kasti müdahalelerden dolayı oluşan kırıklar ile yüzey işçiliklerinde aşınmalar bulunur. Üçgen alınlık yüzünde bir hayvan mücadelesi sahnesi işlenmiştir. İç cephede kapı üzerinde yer alan sınırlanmış bir frizde bir ölü yemeği sahnesi; frizin yanlarında birer adet ve sol yarıdaki pilaster ve sütun arasında bir adet olmak üzere üç adet rankeli tanrıça figürü ve yalnızca sol pilaster başlığı üzerinde korunmuş bir erkek aslan kafası kabartması bulunur. İç cephedeki kabartmalar üzerinde çeşitli renklerde boya izleri görülür.

Alınlık Yüzünde:

I. Hayvan Mücadelesi Sahnesi:

Kabartma, boğa sırtının bir kısmı ve aslanın kafası ile vücudunun üst kısmını içine alan kırık nedeniyle günümüzde eksik olmasına rağmen, 1965 tarihli bir fotoğraf ile (Borchardt, Myra: Lev. 69 B.) orijinal durumu belgelenmiştir. Çatı alınlığında, sağda bir erkek aslan ile solda bir boğanın mücadelesi izlenir. Hayvanlar anthetik durumda alınlığa yerleştirilmiş; ortada buluşan başlar, yanlara uzayan basık gövdelere nispeten daha yüksek kabartma ile seyirciye dönük biçimde işlenmiştir. Aslan, başını genişçe çevreleyerek, üstte sırtın ortasına kadar uzanan bir yeleye sahiptir. Yatay biçimde tuttuğu dalgalı bir kuyruk ile arka bacakları hareket halinde açılmış durumda, ortaya doğru hacim kazanan vücudu boynunun üzerinden dişlediği boğa başı üzerine yüklenmektedir. Fonda çizgisel olarak verilmiş ön sağ bacağı ile hacimli görülen ön sol bacağı pençe uçlarıyla yere dokunmaktadır. Boğa önde dizini bükerek yere dayamış, ¾ oranında seyirciye dönük görünen başı, gövdesinin ön tarafıyla birlikte zemine doğru eğilmiştir. Başta kısa boynuzlar arasında tepe tüyleri, sağ kulağı ve gözler görülür. Boğanın sağrısı katlar halinde hacimli işlenmiştir. Arkaya doğru basıklaşan gövdesi adım atmış durumdaki arka bacakları üzerinde durmaktadır.

Kapı üstü frizi:

II. Ölü Yemeği Sahnesi:

Kabartma sahne, kapı tacının hemen üzerinde uzanan (**yük.** 57 cm x **boy** yak. 190 cm) dörtgen bir friz yüzündedir. Hyperthyron genişliğini her iki yanda bir miktar aşan, üst kenarı tavan kirişine dayanmış bu alan geriye oyularak kenarları belirgin duruma getirilmiş, aynı zamanda kabartma figürler için alt kenar boyunca bir basma zemini oluşturulmuştur. Kabartma fonu incelikle düzgünleştirilmiştir. Sahneyi oluşturan toplam 8 figür, friz boyunca sıralanmaktadır.

Ortada, mezar beyi ayrıntıları yalnızca sol tarafta korunmuş bir kline üzerinde uzanmaktadır. Üst gövdesi oldukça aşınmış ve yüzünün bir kısmı kırık olmasına karşın ana hatları belirgin figürün başı ve soldan yastığa dayanmış üst gövdesi, dik bir biçimde cepheden görülür. Sağ bacak, dizden bükülü biçimde ileri uzatılmıştır ve üzerinde dizden itibaren korunmuş ve bileğe kadar uzanan bir giysi bulunur. Çıplak ayağı topuğu ile klineye dayanmıştır. Öne doğru uzatılmış sol kol elinde bugün oldukça aşınmış durumdaki bir kâse / phiale (?) tutmakta; sağ kol ise elini dayadığı sol diz üzerine doğru uzanmıştır. Dalgalı tutamlar halindeki kabarık, kısa saçlar alnın iki yanından aşağı sarkarak kulak altında sonlanır. Yüzü, kalın kaşlar ve çukur halinde iri gözlere sahiptir, burun, ağız ve çene ise detaylarını kaybetmiştir. Başın arka fon ile bütünleştiği kontur dar bir bant halinde kırmızıya boyanmıştır. Kline sol yan yüzü ile birlikte işlenmiştir. Üzerinde bir şilte ve aşağı doğru sarkan bir örtü bulunmaktadır. Kumaş kıvrımları özellikle üst köşede belli belirsiz görülebilmektedir. Olasılıkla örtünün alt kenarı kırmızı ile boyalıdır.

Klinenin sağ yanında, **diphros üzerinde oturan bir kadın** figürü yer alır. Chiton-himation giyimli ve başı kapalıdır. Hafif öne eğik vaziyetteki baş sol profilden görülür; gövdesi kısmen izleyiciye döndürülmüş sağına doğru oturmaktadır. Sağ eli ile himationunun başlığını öne doğru çekmekte, sol el ise izleyiciye yakın konumdaki sol bacak dizi üzerindedir. Vücudunun alt kısmı aşınmıştır. Diphros'un oturak kısmında bir minder bulunur. Taburenin izlenen

tek ayağının alçak, silindirik geniş başlıkları, aşağı doğru incelen yuvarlak bacaklara trompet ağzı şeklinde bir profille bağlanır. Aşağı kısımda küresel bir profil altında yer alan simit şeklinde alçak bir uçla tabana oturur. Diphros bacakları arasında, başı kırık ve gövde ayrıntıları aşınmış bir kuş –keklik- bulunmaktadır.

Oturan figürün arkasında**,** daha küçük boyutlarda, sağa dönük **bir kadın** ayakta tasvir edilmiştir. *Chiton-himation* giyimlidir. Yüzü aşınmış durumdaki baş sol profilden görülmekte, alnı çevreleyen kısa bukleler üzerinde kabarık bir hat şeklinde başın yanına uzanan bir tutam saç, açıkta görülen kulağın arkasından kalın bir tutamla göğüs üzerine; kulak önünden ise kısa bir bukle şeklinde yüzün kenarına sarkmaktadır. Saç, başın arkasında üstte toplanmış bir atkuyruğu şeklindedir. Figürün sağ bacağı hafif dizden kırık, ileridedir. Sol kol hafif dirsekten bükülmüş durumda vücudun yanına sarkıtılmıştır. Gögüs hizasındaki sağ el giysisinin bir kenarından tutarak öne doğru çekmektedir. Bu figürün arkasında ona bitişik durumda ayakta duran, daha **kısa boylu bir kız çocuğu** yer alır. *Chiton-himation* giyimlidir. Vücudu bir miktar seyirciye dönük, sol profilden görülen başı klineye doğru bakmaktadır. Yüzü oldukça aşınmış durumdadır. Sağ yarısı gözün dış kenarına kadar işlenmiştir. Alnını çevreleyen kalın bukleli saçları şakaklardan aşağı doğru bir hat boyunca uzanır. Kulağın arkasında geçirilmiş kalın, ayrıntısız bir saç tutamı ise omuzlarına dökülür. Başın arkasında üstte toplanmış bir atkuyruğu enseden aşağı doğru sarkar. Figürün sağ bacağı hafif dizden kırık, ileridedir. Dirsekten bükülerek, göğüs altına dayandırılmış sol kol elinde bir kuş tutmaktadır.

Klinenin sol yanında dört adet erkek figürü yan yana sıralanır. Kline ucunda, cepheden ayakta tasvir edilmiş erkek, sol omzunu koluyla birlikte örterek, üst gövdesini açıkta bırakan bir himation giyimlidir. Üst gövdede kas ayrıntıları kabarık biçimde işlenmiştir. Baş büyük ölçüde tahrip olmuştur. Vücudunu sağ bacağı üzerinde taşır, sol bacağı hafif öndedir. Sağ kolu dirsekten bükülerek yana açılmış durumda eliyle beline dayanmıştır. Sol kol vücudun yanında, dirsekten bükülmüş durumda eli öne doğru uzanmıştır. Giysinin

kenarı sol kolun altından geniş katlar yaparak aşağı doğru sarkar. Bu figürün sağ yanında benzer pozisyonda ayakta duran bir erkek figürü oldukça aşınmış durumdadır. Onun baş ve vücut ayrıntıları kaybolmuştur. Figürün sol kolu dirsekten bükülerek eliyle beline dayalı, sağ kol ise vücudun yanından bir miktar açılarak yana açılarak sarkıtılmış durumda, elinde ne olduğu anlaşılamayan bir nesne tutmaktadır. Diğer iki erkek figürü sahnenin sol başlangıcında birbirleriyle ilişki içerisinde ayakta durmaktadır. Bunlar yanlarındaki diğer iki figürden daha kısadır. Sağdaki cepheden ayakta tasvir edilmiş, vücut ağırlığını sağ ayağı üzerinde taşımakta ve sol ayağı bir miktar önde durmaktadır. Başı büyük oranda tahrip olmuş figür sol omzunu koluyla birlikte örterek, üst gövdesini açıkta bırakan kalçada sıkıca sarılmış bir himation giyimlidir. Üst gövdede kas ayrıntıları kabarık biçimde işlenmiştir. Sağ kolu vücudun yanından aşağı doğru sarkıtılarak bir miktar öne uzanmakta ve elinde tuttuğu ayrıntıları kaybolmuş bir nesneyi –kabı- yandaki figüre doğru uzatmaktadır. Sol kol vücudun yanında, dirsekten bükülmüş durumda, eliyle omzundan dökülen giysinin kenarını tutmaktadır. Giysinin kenarı sol kolun altından geniş katlar yaparak aşağı doğru sarkar. Yandaki kısa boylu erkek kendi soluna, yandaki figüre doğru yönelmiş durumda; ayaklar profilden üst gövde geriye doğru bir miktar döndürülmüş durumda cepheden verilmiştir. Sağ kolu göbeği hizasında sola doğru uzanmış, elinde ayrıntıları kaybolmuş bir nesne tutmaktadır. Sol kolu yandaki figürün koluna doğru uzatılmıştır. Başı tahrip olmuştur. Omzunu koluyla birlikte örterek, üst gövdesini açıkta bırakan, kalçada sıkıca sarılmış bir himation giyimlidir. Elbisenin alt kısımlarında kırmızı renkte boya izleri görülür.

Kabartma sahnenin fonu, özellikle üst kenarda mavi ve yer yer görülebilen kırmızı ile boyalıdır.

III. Bitey Tanrıça ("Tanrıça Myra" - "Mrya Artemis'i" / "Artemis-Myrh"):

Kapı üstü frizinin sol tarafında, ante pilasteri aslan başının her iki yanına bitişik konumda ve frizin sağ tarafında bir adet olmak üzere, birbirlerini tekrar eden, toplamda üç adet bitki tanrıça kabartması

bulunur. Figürler çeşitli oranlarda korunmuş; kırmızı, sarı, siyah renklerle boyanmıştır. Kabartma fonu maviye boyalıdır. Bitey tanrıçalar kıvrımlı dallardan oluşan alt gövdesiyle cepheden tasvir edilmiştir. Üzerinde, sarı ile boyanmış şua motifleriyle bezeli bir kalathos bulunan baş dik bir şekilde karşıya bakmaktadır. Belirgin bir biçimde ortadan ikiye ayrılmış kırmızıya boyalı saç her iki yanda kulakları örtecek biçimde başı çevreler. Saçların sonlandığı noktada, her iki yanda birer yuvarlak, iri küpe izlenir. Yüzler aşınmış olmasına rağmen iyi durumdaki bir figürün yüzündeki uzuv konturları -siyah renkte- boyama ile vurgulanmıştır. Yuvarlak yüz, ince kaşlar altında iri badem gözlere ve dolgun yanaklara sahiptir. Göz bebekleri siyah boya ile çizilmiştir. Göğüsleri plastik bir biçimde kabartılmış üst gövde ince bir bel ile sonlanır. Kollar yanlara doğru göğüs hizasında, dirsekten bükülü halde yukarı, yüzün yanlarına doğru kaldırılmış, elleriyle kafasının arkasından yanlara doğru uzanan bir kuşağı tutmaktadır. Üst gövde, kolları açıkta bırakan, açık yakalı, olasılıkla omuzda tutturulmuş askılı, dar bir chiton ile örtülüdür. Giysinin kol kenarları kırmızı ile şerit halinde boyalıdır, yaka ince bir şerit halinde koyu bir renkle boyanmıştır. Bel kabartmayla konturları işlenmiş bir kemerle çevrelenir. Kemer, açık renkli bir fon üzerinde koyu görünen bir renk ile yapılmış nokta dizisi ile süslenmiştir. Kemerin altından aşağıya, iki bölüm halinde kıvrık dallar uzanır. Yukarıdaki ilk bölüm üst üste binen ve yanlara doğru açılarak uçlarda kıvrılan dallardan oluşmuş kısa bir etek şeklindedir. Bu kısmın altından çıkarak her iki yanda aşağı kadar incelerek uzanan ve tabana değen kısımlarından sonra yanlarda içe dönerek spiral şeklinde kıvrımla sonlanan, daha kalın dallardan oluşturulmuş ikinci bölüm bulunur. Bacak şeklinde aşağı inene dalların arası, birbirine paralel olarak dik uzanan koyu çizgilerle boyanmıştır. Spirallerin üst kenarlarından dışa doğru kıvrılan kısa ve yukarı doğru, figürlerin iki yanından sürgün vererek baş üstü seviyesinde kıvrımlı uçlara ayrılan dallar bulunur. Alt gövdedeki dalların kenarları koyu bir renk ile boyalıdır. İçleri yer yer izlenebilen kırmızı ile renklendirilmiştir.

IV. Aslan Başı:

Günümüzde, korunagelmiş sol ante pilasteri üzerinde bulunur. Ağzı ve burnundaki kırıklar dışında bütünlüğünü korur. Tüm derinliğiyle, yüksek kabartma şeklinde kayadan yontulmuş, incelikle ayrıntıları işlenmiş, çeşitli renklerle boyanmıştır. Cepheden tasvir edilmiş aslan başının çenesi pilaster başlığının kenarına ortadan dayanmış konumda bir miktar dışa taşar ve başın üstü tavan kirişine bütünleşir. Yüzü çevreleyerek başı saran, kısa, dalgalı, şua benzeri tutamlardan oluşan sık bir yeleye sahiptir. Başın önüne doğru, yanlarda yele arasından görülen oval kulaklar, yüksek ve kalın kenar konturları ile çevrelenir, iç yüzeyleri çukurlaştırılmıştır. Yüz, içi görülebilecek şekilde bir miktar aralanmış ağzı; çıkık, kalın ve neredeyse şakaklara uzanan vurgulu kaşlarla çevrelenmiş açık iri gözlerle tasvir edilmiştir. Gözlerde kalın kapakçık kenarları ve kare formlu gözbebeği işlenmiştir. Ağız içi kırmızı; yüz ve yele sarı ile boyanmıştır.

Yazıt : **--**

Literatür : Fellows, 1841: 196, 197 vdd.; Texier, 1849: Lev. 225,226; **Lethaby, 1915:** 19, Lev. XVII-XIX; Borchardt, Myra: 97, 102, 109, 110, 112, 129 vdd., Grab Nr. 69, Res. 29, 30, Lev. 69-73; Zahle, 1979: 257, 264, 266 vdd., 273 vdd., 318, 320, Kat. No. 49; Bruns Özgan, 1987: 91, 115 vdd., 122, 239, Kat. F 18, Lev. 21; Fedak, 1990: 98 vd.; Çevik, 2010: 21; Çevik, 2010b: 63**;** Çevik, 2015: 367.

Katalog Nr. 38

DN. / M. No. 38 **Lev. 39** **(Borchardt, Nr. 64)**

Tip : **IV b 2.**

Konum : Nekropol merkez gurubunun konumlandığı kayalığın yak. 100 m güneydoğu devamında, dağ sırtının kuzeye bakan dik kaya yüzünde 39 No.lu mezarın batı yanında yer alır. Ulaşım için, nekropolün önünde paralel uzanan kaya terası üzerindeki patika kullanılarak güney yönde ilerlenir.

Mezarın Dış Alanı : Patika boyunca yer yer kaya basamakları izlenir. Mezar terasının önünde, alt seviyedeki kayalık üzerinden devam eden yoldan kaya yüzüne kısa bir tırmanışla mezara ulaşılır. Mezar geniş bir ön alana sahiptir. Sağ yanda, cephe yanındaki kaya fonundan ileri doğru uzanan, kaba işçilikle düzgünleştirilmiş, yak. cephe yüksekliğindeki kaya yüzü ile sınırlanır. Solda ise 39 No.lu mezarın, yak. aynı seviyedeki ön alanı bulunur. Alan öne doğru alçalarak eğim kazanır, toprak dolgu nedeniyle zemin izlenemez. Cephe fonu yanlarda ve üstte geriye doğru oyularak, yüzeyi kaba işçilikle düzgünleştirilmiştir. Cephenin sağ yanındaki kaya yüzünde kabaca açılmış dörtgen bir yuva bulunur.

Cephe Yönelimi : K.

Cephe : Dış cephe: **(gen. x yük.):** 3.75 m **x (kor.)** 4.38 m
İç cephe (Mezar odası cephesi) : **(gen. x yük.):** 3. 27 m **x** 3.20 m

Sofa : **(en x boy x yük.): (ort.)** 1.75 m x **(yak. ort.)** 3.22 m x (**ölç.)** 3.20 m / yak. 6.00 m^2

Giriş : Ortada, sürgülü, sağa açılır, kapı bloğu korunmamıştır.
(gen. x yük.): (yak.) 0.90 m **x** 1.83 m

Mezar Odası : Tip 3-5 **/ (en x boy x yük.):** 2.97 m **x** 3.03 m **x (ölç. ort.)** 2.09 m /yak. 9.00 m^2

Kline : 5 adet: **K.I-**Bank; **K.II-**Sedir; **K.III-**Bank; **K.IV / K.V-**Seki.
K.I : **gen.: (ort.)** 0.63 m **/ boy: (ort.)** 2.15 m
K.II : **gen.: (ort.)** 0.70 m **/ boy: (ort.)** 2.26 m
K.III : **gen.: (ort.)** 0.65 m **/ boy: (ort.)** 2.12 m
K.IV : **gen.: (ort.)** 0.55 m **/ boy: (ort.)** 2.06 m
K.V : **gen.: (ort.)** 0.59 m **/ boy: (ort.)** 2.14 m

Hareket Ç. : **?** / Dolgu.

Durum / Tanım : **Dış Cephe:** İonik tarzda; üçgen alınlıklı; distyl in antis (?).

Cephe görünümüne ait mimaride yer yer kırık ve çatlaklar izlenir. Üçgen çatı tepeden itibaren, tympanonun yalnızca sol köşede kalan bir parçası dışında, entablatürün bir kısmını da içine alacak biçimde kırıktır. Bu kısma ait kütlesel bir parça mezarın hemen açığında yerde durmaktadır. Bir kısmı sol köşede korunan geison ve sima kuşakları kenar kırıklarıyla kesintiye uğrar. Ante pilasterleri kırıklar

nedeniyle, gövdede yer yer bütünlüğünü kaybetmiştir, Yüzey işçilikleri yer yer aşınmaya uğramıştır. Korunagelmiş kısımlarda yüzeylerin ince dişli kalemlerle işlendiği görülür.

Cephe, iki yanda pilasterlerle son bulan ante duvarları üzerinde İon düzenli çatı mimarisi gösterir. Anteler arası dikey taşıyıcılara ilişkin kesin bir tespit taban dolgusu nedeniyle yapılamamıştır. Buna rağmen, architrav alt yüzünde, ante pilasterlerine yakın konumlanan ve düşeyde mezar kapısının kenarları hizasında bulunan; sağda bağımlı biçimlendirilmiş, kırık nedeniyle mimari görünümünü ve şeklini kaybetmiş bir durumda aşağı doğru sarkan, kısa bir parça ile solda, simetrik konumda, dörtgen biçimli sığ bir yatak işçiliği dikey taşıyıcılara ilişkin kısıtlı bir iz verir. Ante pilasterleri pronaos zemininden yükselir. Tabanda yüksek düz bir silme üzerinde sıralanan cavetto, torus ve filet profilleriyle biçimlendirilmiş bir kaideye sahiptir. Başlıklar filet, iki sığ scotia ve yüksek düz bir silme ile süslüdür. Kaide ve başlık profilleri bezemesizdir. Architrav üç fascialıdır. Bir ovolo profili ile taçlanır. Bu profil üzerinde ise diş sırasından oluşan geisipodes bölümü bulunur. Diş sırası, üstte alçak düz bir silme ve onun üzerinde hafif iç bükey bir cavetto profiliyle geisona bağlanır. Geison üzerinde yer alan bir ovolo profili ile entablatür sonlanır. Üstte, iki yana eğimli üçgen çatı derin bir tympanona sahiptir. Üçgen alınlık üst kenarları, yüksek düz bir silme ve üzerinde oldukça aşınmış iki profil kuşağından oluşan oluşan eğik geison ile cavetto profilli sima kuşaklarıyla sınırlanır. Profillerin tümü bezemesizdir. Tympanon düzdür.

Sofa / Pronaos: Duvarlarda, çatlaklar, yüzey aşınmaları ve yer yer kurum tabakası vardır. Duvarlar incelikle düzgünleştirilmiş, yüzey dokusu dişli taşçı aletinin bıraktığı izlerle kaplıdır. Duvar yüzeyleri kendi içinde dalgalanmalar yapmaz; sol duvarın pronaosu daraltacak biçimde içe doğru eğik uzanımı paralelliği bozar. Zemin dolgu nedeniyle izlenemez.

Yan duvarlar mezar odası cephesinin her iki ucundan dış cepheye doğru uzanarak antea pilasterleriyle bütünleşir.

İç Cephe: Mezar odası cephesi incelikle düzgünleştirilmiş duvar fonunun ortasında konumlandırılmış İonik bir kapıdan oluşur. Kapıyı çevreleyen duvar yüzünde yer yer çatlak ve kırıklar bulunur; yüzey işçiliği büyük oranda aşınmış, kalker ve is tabakasıyla kaplanmıştır. Kapının yalnızca üst kısmı; fasciaları, konsolları ve hyperthyronu; korunmuş olsa da bu elemanlar yoğun bir şekilde kalkerle kaplıdır.

Ortada İyonik tarzda bir kapı bulunur. Kapı çerçevesi, korunagelmiş kenarlarında -lento ve sol sövenin üstte bir kısmı- dıştan içe kademelenen, bezeksiz, üç adet enli fasciadan oluşmaktadır. Üst kenarda (Lento), dıştaki fascia düşey devamına (sol söve) göre daha ensiz, iç bükey bir profil biçimindedir. Kapının üzerinde, lento genişliğini her iki yanda oldukça aşan, altı sıra profil kuşağıyla donanmış bir hyperthyron bulunur. Bindirmeli yerleştirilmiş, profil formları aşınma nedeniyle belirlenememektedir. Lentonun her iki yanında tacı destekleyen birer konsol bulunmaktadır. Bunlar ayrıntılarını kaybetmiştir.

Günümüzde, mezar odası girişi, orijinal kapı genişliğini her iki yanda aşan, küçük yumrulu kaba işçilikle düzgünleştirilmiş yüzeylere sahip düşey kenarlarla sınırlanır. Kenar yüzlerdeki bu işçilik ile eşik üzerinde sol sövenin denk geldiği yüzey de sığ bir şekilde düzgünleştirilmiştir. Bunlara rağmen kapı sövelerinin bu yüzlere bağlanmasına yönelik yuvalara ilişkin izler tespit edilememiştir.

Mezar Odası: Oda girişin simetri eksenine uygun bir biçimde her iki yana yak. eşit genişleyen, dörtgen bir plana sahiptir. İç eşik ve sürgü kenarlarında kırıklar vardır. Duvarlarda yer yer aşınma, çatlak, kırıklar görülür. Duvar yüzeyleri kalker ve is tabakası ile kaplanmıştır. Kline banklarının bir kısmı kırıktır.

Giriş dış eşiğinin hemen ardında kapı bloğu sürgüsü ile başlayan, açıklığa paralel uzanan yüksek bir iç eşik yer alır. Zemine bağlı olarak yükselen ve üzeri düzeltilmiş bu kaya kütlesi her iki yanda bütünleşik olduğu alt klinelerin arasında uzanır. Bu eşik üzerinde kapı açıklığının bir kenarından başlayarak, açıklığın yak. iki katı boyunca uzanan sürgü kanalı bulunur. Sürgünün üst karşılığı, giriş

açıklığına doğru hafif eğimle alçalan tavan yüzüne açılmıştır. İç eşikten bir miktar aşağıda yer alan zemine inilir. Zemin toprak ile örtülüdür. Tavan kendi içinde dalgalı bir şekilde odanın arkasına doğru yükselir. Duvar yüzeyleri kaba yumrulu işlenmiştir. Odanın iki yan duvarı boyunca, karşılıklı uzanan, üstte bank (K.I, K.III) tipi, altta seki tipi (K. IV, K.V) klineler bulunmaktadır. Arka duvarda ise sedir tipi (K.II) bir kline bulunur. Bu kline, bank tipi klinelerin yüksekliğinde konumlanır ve yanlarda, bu klinelerin yak. genişliğine denk gelen duvar paylarıyla sınırlanmıştır. Klinelerin iç duvar yüzeyleri kaba yumrulu işçiliğe sahipken, yatak düzlemleri nispeten daha düzgün işçiliktedir.

Kabartma : --

Yazıt : --

Literatür : Borchardt, Myra: 109, Grab Nr. 64.

Katalog Nr. 39

DN. / M. No. 39 **Lev. 40** **(Borchardt, Nr. 63)**

Tip : **III a 7.**

Konum : Nekropol merkez gurubunun konumlandığı kayalığın yak. 100 m güneydoğu devamında bulunan dağ sırtının kuzeye bakan dik kaya yüzünde 38 No.lu mezarın doğu yanında yer alır. Ulaşım için, nekropol merkezinin önünden paralel uzanan kaya terası üzerindeki patika kullanılarak güney yönde ilerlenir.

Mezarın Dış Alanı : Patika boyunca yer yer kaya basamakları izlenir. Patikanın alt seviyede ulaştığı mezar terasına çıkış, kaya yüzüne aralıklarla açılmış basamaklar yardımıyla sağlanmıştır. Mezar seviyesine doğru sıklaşan basamaklar ön alana dış kenarından bağlanır. Mezar, yak. cephe genişliğince uzanan bir ön alana sahiptir. Alan, sol yanda cephe fonundan öne doğru eğimle, genişleyerek alçalan kaya duvarıyla, sağda 38 No.lu mezarın ön alanıyla sınırlanır. Cephenin kayalık fonu ve öne uzanan kaya duvarının iç yüzeyi kabaca işlenerek düzeltilmiştir. Damın üzerindeki kaya yüzünde, dam boyunca uzanan iç bükey bir hat işlenmiştir.

Cephe Yönelimi : K.

Cephe : 2 katlı, 3'er kasetli. **(gen. x yük.):** 4.28 m **x (ölç.)** 3.25 m

Giriş : Ortadan, sürgülü, sola açılır. Kapı bloğu korunmamış.
(gen. x yük.): 0.47 m x 1.31 m

Mezar Odası : Tip 5
(en x boy x yük.): 2.77 m **x** 3.38 m **x (ölç. ort.)** 1.88 m / yak. 9 m^2

Kline : 6 adet: **K.I/K.II/K.III-**Bank; **K.IV/K.V-**Seki; **K.VI-**. Niş.
K.I : **gen.: (ort.)** 0.75 m / **boy: (ort.)** 2.19 m
K.II : **gen.: (ort.)** 0.58 m / **boy: (ort.)** 2.07 m
K.III : **gen.: (ort.)** 0.53 m / **boy: (ort.)** 2.22 m
K.IV : **gen.: (ort.)** 0.71 m / **boy: (ort.)** 2.02 m
K.V : **gen.: (ort.)** 0.53 m / **boy: (ort.)** 2.20 m
K.VI: **gen.:** 0.60 m / **boy:** 2.02 m/ **İç yük.: (ort.)** 0.63 m

Hareket Ç. : --

Durum / Tanım : **Cephe:** Yüzeylerde büyük oranda aşınma, çatlaklar ve elemanlarda kırıklar görülür. Damın sağ kenarı, kapı kaseti düşey dilmeleri ve eşik kirişi kenarları kırıktır. Alt kat sol kaset paneli tamamen kırıktır. Kat hatılı uçları ve orta hatıl uçları çeşitli oranlarda kırıktır.

Dam, yuvarlak kiriş dizisi üzerinde, üst üste uzanan iki bant ile donanmıştır. Taban bandının üstündeki hafif öne bindirmeli yerleşir. Kiriş dizisi her iki uçta kare kesitli kalas ile sınırlanır. Cephe yanlarda enli köşe dikmeleri ile üstte ve altta uzanarak saçak altına taşan kıvrık uçlu kirişlerle sınırlanır. Yatayda uzanan, düz uçları dikmelerin yanından saçak altına taşan kat kirişi ile iki kata bölünür. Her iki kat üçer kaset ile donanmıştır. Üst kat yüksekliği alt katın yak. yarısı kadardır. Kat kirişi köşe dikmelerinden bir miktar önde uzanır ve dikmelerle kesiştiği kısımlarda ucu öne taşkın hatılların (kat hatılı) üzerine biner; bu noktada üç strüktür gereci geçme ile birleşir. Dikme ve kirişler dörtgen kesitlidir. Köşe dikmeleri eşik kirişinin üst yüzeyinde bir miktar geriden yükselerek kat kirişiyle ve aynı doğrultuda kat kirişinin üzerinden yükselerek tavan kirişiyle bütünleşir. Köşe dikmeleri ve eşik kirişinin yüzlerinden, aynı düşey doğrultuda aralıklarla konumlanarak öne taşan, her iki tarafta 4'er adet dikdörtgen hatıl ucu bulunur: Bunlar, köşe dikmelerinin tavan

kirişi ve kat kirişi ile birleştiği kısımlarda 1'er adet; dikmelerin alt kattaki kısımlarını iki parçaya bölecek şekilde yak. ortada 1'er adet konumlanırken, aynı hizada her iki yanda eşik kirişinin cephe yüzünün alt yarısından başlar ve tabanından aşağı sarkacak şekilde cephenin en altındaki strüktür elemanı olarak konumlanır. Tavan ve eşik kirişi, dikmelerin yanından dışa, saçak boyunca taşar ve her ikisinin de uçları kıvrıktır. Tavan ve eşik kirişleri geniş yüzlerinde, kıvrık uçlarına yakın konumlanan, yarım daire formlu kama başları taşır. Tavan kirişi uçlarında aralıkla, üst üste yerleştirilmiş ikişer adet; eşik kirişi üzerinde, tabanı ve arkası kayaya organik bağımlı birer adettir. Altta eşik ve üstte kat kirişi üzerinden, bir miktar geride aynı hizada yükselen ikişer adet enli direk, kasetleri birbirlerinden ayırır. Her iki kattaki direkler kaset alanı çerçevelerinin yatay elemanına bağlanır. Üstteki kasetlerin tümü kapalıdır, geriye kademeli ve bindirmeli yerleştirilmiş ikişer dilme çerçeve taşırlar. Alttaki kasetler dışa taşkın birer dilme çerçeve ile donanmışlardır. Ortadaki kaset mezar odasına girişi sağlar.

Mezar Odası: Oda, cephenin düşey simetri eksenine uyumlu konumlandırılmış, dörtgen bir plana sahiptir. İç eşik dış kenarlarında kırıklar vardır. Duvarlarda yer yer aşınma ve çatlaklar; kline kenarlarında küçük çaplı kırıklar görülür.

Girişin hemen ardında, açıklığın bir kenarından başlayarak kapanma yönünde zeminden yüksekte uzanan iç eşik yer alır. Dıştaki eşik ile yak. aynı basma yüzeyi seviyesindedir; bu yüzeyleri kapı bloğuna ait sürgü kanalı ayırır. Zemine bağlı olarak yükselen ve üzeri düzeltilmiş bu kaya kütlesi kapanma yönünde bulunan kline duvarıyla bütünleşir. Bu eşik üzerinde kapı açıklığının bir kenarından başlayarak, açıklığın yak. iki katı boyunca uzanan sürgü kanalı bulunur. Sürgünün üst karşılığı, giriş açıklığının üst kenarı seviyesindeki tavan yüzüne açılmıştır. İç eşikten oldukça aşağıdaki zemine iç eşiğin düşey yüzüne bütünleşik biçimlendirilmiş bir kaya basamağı yardımıyla inilir. Zemin toprak ile örtülüdür. Oda duvarları kaba yumrulu yüzeylerle işlenmiştir. Oda duvarları boyunca, altlı üstlü iki bölümde "∏" biçimli bir plan oluşturarak yerleştirilmiş 6

adet kline bulunur. Arka duvar ile sağ duvardaki klinelerin yatak düzlemleri aynı seviyedeyken, sol duvardaki klineler, üstte ve altta daha aşağı seviyededir. Arka duvarda, üstte yer alan bank tipi kline (K.II), her iki yanda tavandan bağımsızlaştırılarak, kline yatak düzleminden yak. 5 cm yüksekte bırakılmış kare biçimli alanlarla sınırlanır, yan duvarlar boyunca uzanan diğer iki kline (K.I, K.III) de kısa kenarlarıyla, yine bir miktar aşağıdan bu kısımlara bütünleşir. Alt bölümde, arka duvarda açılmış bir niş kline (K.VI) ile yanlarda birer seki (K.IV, K.V) kline ile donatılmıştır Klinelerin iç duvar yüzeyleri kaba yumrulu işçiliğe sahipken, yatak düzlemleri nispeten daha düzgün işçiliktedir.

Kabartma : **--**

Yazıt : Eski Yunanca yazıt. Kat kirişinin hatıl uçları arasında kalan ön yüzünde, üst kenara yakın kazınmış, 1 satır.

Petersen ve Luschan, 1889: 35, Nr. 52:
Επειδή Δαπάρας Keicou μνημέον αύτοῦ κατασκευασάμενος, εν φ ταφήσεται καί οί εκγονοί αυτοῦ, μετήλλαξε τόμ βίον πρότερονei (ή) την έπιγραφήν ποιή(ι)σεσθαι, ή δὲ θυγάτηρ αὐτού

Çeviri : "*Keisos oğlu Daparas, kendisinin ve torunlarının gömüleceği mezarı yaptırdıktan sonra yazıtın yazılmasından önce öldü, onun kızı ise (bunu tamamladı?).*" (**Alkan, 2013: 196, T 15**).

Literatür : Borchardt, Myra: 109, Grab Nr. 63; Alkan, 2013: 65, 196, T 15.

Katalog Nr. 40

DN. / M. No. 40 **Lev. 41** **(Borchardt, Nr. 62)**

Tip : **III b 3.**

Konum : Nekropol merkez gurubunun konumlandığı kayalığın yak. 140 m güneydoğu devamında, dağ sırtının doğuya bakan yüzünde, üzerinde bulunan 41 – 42 No.lu mezarlarla birlikte konumlanır. Ulaşım için, nekropol merkezinin önünden paralel uzanan kaya terası üzerindeki patika kullanılarak güney yönde ilerlenir.

Mezarın Dış Alanı : 38 ve 39 No.lu mezarların alt kodunda uzanan patika güney yönde yer yer kaya basamaklarıyla yükselir. Patika, kayalığın sırt kenarından takip edilerek mezarların bulunduğu alana üstten ulaşılır. Yak. cephe genişliğinde, düzensiz sınırlara sahip bir ön alana sahiptir. Zemin toprak dolgu ile kaplıdır. Cephenin her iki yanda öne doğru alçalarak uzanan kayalıkla sınırlanır. Soldaki kaya yüzü işçilik göstermezken, sağda iç yüzey kabaca işlenerek düzeltilmiştir. Mezar cephesinin kaya fonu kabaca işlenerek düzeltilmiştir. Damın üzerinde, geriden yükselen, 41 no.lu mezarın ön alanı bulunur.

Cephe Yönelimi : D.

Cephe : 1 katlı, iki kasetli.
(gen. x yük.): (yak.) 3.35 m x **(ölç.)** 1.82 m

Giriş : Sol kasetten, sürgülü, sola açılır. Kapı bloğu korunmamış.
(**gen. x yük.**) **: -- x (ölç.)** 0.93 m

Mezar Odası : Tip 4
(gen x boy x yük.): (ort.) 2.17 m **x (ort.)** 2.16 m **x (ölç. ort.)** 1.16 m
yak. 5,00 m^2

Kline : 1 adet, Niş.
K.I : (ort.) gen.: 0.50 m **/ boy : (ort.)** 1.92 m

Hareket Ç. : ? (Dolgu)

Tanım : **Cephe:** Cephe eşik kirişini tamamen örtecek yükseklikte toprak dolgu ile kapalıdır. Yüzeylerde yer yer kırık, çatlak ve büyük oranda aşınma mevcuttur. Dam bantları kırık nedeniyle kesintiye uğrar, bu kısımlarda kare kesitli dam kirişleri de zarar görmüştür. Köşe dikmeleri ve kasetlerin düşey dilmeleri çeşitli oranlarda tahrip olmuştur. Giriş kasetinin sağ düşey dilmeleri işlenmemiştir.

Dam, aralıkla yerleşik dörtgen kiriş dizisi üzerinde, üst üste uzanan iki bant ile donanmıştır. Taban bandının üstündeki hafif öne bindirmeli yerleşir. Damın altında kıvrık uçlara sahip tavan kirişi uzanır. Uçlar her iki yanda saçak altına taşmaktadır. Her iki ucun cephe yüzünde üst üste aralıkla yerleşik iki adet yarım daire formlu kama başı bulunur. Köşe dikmeleri her iki yanda, birer yastık hatılı ucu ile tavan kirişine bağlanarak üst yapıyı destekler. Kiriş ve köşe dikmeleriyle sınırlanan alan, geride ana strüktüre bitişik dolanan

kaset alanı dilmeleri ile çevrelenir. Ortada üst dilmeye bir miktar geride bağlanan, günümüzde oldukça aşınmış enli bir direk, alanı dikeyde iki kaset alanına böler. Kasetler, bu dış çerçevenin bir kademe gerisinde, dilmelerle oluşturulan bir iç çerçeve ile sınırlanır. Sağdaki kaset düzeltilmiş bir kaya yüzeyi ile kapalıyken, sol kaset mezar odasının girişini oluşturur. Giriş kaseti sağ kenarında düşey dilme bulunmaz. Bu kısım neredeyse orta direk kenarına kadar düzgün bir yüzeyle işlenmiştir. Bu yüzeyin dış kenarına yakın konumlanan, yak. 5 cm genişliğinde sığ bir kanal aşağı doğru yak. 40 cm uzanır.

Mezar Odası: Cephenin ardında, simetri eksenine yak. olarak uyumlu konumlanan mekân, hafif yamuk uzanan duvarlarla, kabaca dörtgen bir plana sahiptir. Duvarlarda yer yer çatlak ve kırıklar vardır. Zemin toprak ile dolmuştur. Tavan arkaya doğru, dalgalanarak yükselir. Duvar yüzeyleri kaba yumrulu işlenmiştir.

Eşik dolgu ile örtülüdür. Dolgu üzerinde giriş genişliğini, sığ bir şekilde kapatan, harçlı, basitçe örülmüş, modern döneme ait bir duvar kalıntısı bulunmaktadır. Giriş açıklığının üst kenarı ardında, tavan yüzeyine bağlı olarak aşağı, açıklık genişliğince üst sınıra kadar sarkan kaya kütlesi üzerinde açılmış bir sürgü kanalı bulunmaktadır. Odanın arka duvarında, yüksek konumlanan bir niş tipi kline bulunur. İç duvarları oda geneline nispeten daha küçük yumrulu kaba işçilikle düzgünleştirilmiş, yatak düzlemi soldan (güney) sağa (kuzey) doğru aşağğı doğru eğimli işlenmiştir. Arka uzun kenarda ve sağ kısa kenarda, eğimli bir şekilde yükselerek iç duvarlara bağlanan bir hat bulunur.

Kabartma : --

Yazıt : Eski Yunanca yazıt. Sağ kaset hizasında, tavan kirişi ön yüzüne kazınmış, 2 satır. Harf yükseklikleri ort. 2,5 cm Aşınmış durumdadır.

Petersen ve Luschan, 1889: 35.

Παρμενίσκου

[ʔ]οῦ Μοσχίωνος

Çeviri : "*Moskhion Oğlu Parmeniskos'un*"

Literatür : Borchardt, Myra: 109, Grab Nr. 62; Petersen ve Luschan, 1889: 35.

Katalog Nr. 41

DN. / M. No. 41 **Lev. 42** **(Borchardt, Nr. 61)**

Tip : **III a 4.**

Konum : Nekropol merkez gurubunun konumlandığı kayalığın yak. 140 m güneydoğu devamında, dağ sırtının doğuya bakan yüzünde, altta 40 ve üstte 42 No.lu mezarların ortasında konumlanır. Ulaşım için, nekropol merkezinin önünden paralel uzanan kaya terası üzerindeki patika kullanılarak güney yönde ilerlenir.

Mezarın Dış Alanı : Aralıklarla kaya basamaklarıyla donanmış patika, kayalığın sırt kenarından takip edilerek mezarların bulunduğu alana üstten ulaşılır. Cephe genişliğince uzanan bir ön alana sahiptir. Öne eğimli alan zemini kabaca düzgünleştirilmiştir. Sağ yanda yüksek kayalıkla sınırlanırken, solda kayalığın doğal eğimiyle alçalır. Cephenin kayalık fonu kabaca işlenerek düzeltilmiştir. Damın hemen üzerinde 42 No.lu mezarın ön alanı bulunur.

Cephe Yönelimi : D.

Cephe : 1 katlı, iki kasetli.
(gen. x yük.): (kor.) (yak.) 3.37 m x 2.25 m

Giriş : Sol kasetten, sürgülü, sola açılır. Kapı bloğu korunmamıştır.
Giriş (**gen. x yük.**) **:** 0.50 m **x** 1.19 m

Mezar Odası : Tip 5 **/ (gen x boy x yük.): (ort.)** 2.09 m **x (ort.)** 2.00 m **x (ölç. ort.)** 1.54 m / yak. 4,00 m^2

Kline : 3 adet, Seki.
K.I : **gen.: (ort.)** 0.60 m
K.II : **gen.: (ort.)** 0.55 m
K.III : **gen.: (ort.)** 0.53 m

Hareket Ç. : Var. Ortada konumlanır.
(en x boy x der.): 0.96 m **x** 1.19 m **x (ölç.)** 0.19 m

Durum / Tanım : **Cephe:** Cephe, damın sol yarısını içine alarak, giriş kaseti üst dilmesine kadar uzanan bir kırık ile tahrip olmuştur. Bununla birlikte

diğer elemanlar üzerinde yer yer kırık, çatlak ve yüzey aşınmaları bulunur.

Dam, korunan sağ yarısında; yuvarlak kiriş dizisinin üzerinde iki bant sırası uzanır. Alttaki dışa taşkın yuvarlak kiriş yüzeyleriyle aynı düzlemde, diğeri bir miktar öne bindirmeli yerleşir. Damın altında, kıvrık uçları saçak altına taşan tavan kirişi geride konumlanarak uzanır. Uçlarının kıvrılmaya başladığı kısımda, üst üste aralıkla yerleşik ikişer adet yarım daire formlu kama başı bulunur. Köşe dikmeleri üzerinde kırıklar nedeniyle bütünlüklerini kaybetmiş yastık hatılı ve orta hatıl uçları izlenir. Toprakla örtülü olmayan eşik kirişinin sol tarafında, dikme ile aynı düşey doğrultuda döşeme hatılı ucu dışa taşar. Köşe dikmelerini, üstte tavan kirişi altta eşik kirişi sınırlar. Bu ana strüktür içten, tabanı dışında bir kademe geride bitişik dolanan, kaset alanı dilme çerçevesi ile desteklenir. Ortaya yerleştirilmiş enli bir direk dilmelerle çevrelenmiş alanı, dikeyde iki kaset alanına böler. Kasetler, bu dış çerçevenin bir kademe gerisinde, yine dilmelerle oluşturulan "∏" biçimli bir iç çerçeve ile sınırlanır. Eşik kirişi her iki yanda köşe dikmelerinden dışa taşar ve kıvrık uçlarla sonlanır. Uçlarda yarım daire formlu birer adet kama başı, açıkta görülen eşik kirişinin ucunda işlenmiştir. Sol kaset mezar odasının girişini oluşturur.

Mezar Odası: Oda, cephenin düşey simetri ekseninin sağına doğru genişleyen, dörtgen bir plana sahiptir. Duvarlarda çatlaklar bulunur. Zemin tamamen saman ile örtülüdür. Duvar uzanımları paraleldir, tavan geriye doğru hafif yükselen bir eğime sahiptir. Yüzeyler kaba yumrulu işlenmiştir.

Giriş açıklığının ardında kline düzlemlerinden yüksekte, yak. dış eşik seviyesinde biçimlendirilmiş bir iç eşik yer alır. Bu kaya bloğu kapının açılma yönünde yan duvara bağımlı biçimde kapanma yönüne doğru uzanır ve giriş açıklığı genişliğini bir miktar aşarak sonlanır. İç eşik üzerinde kapı bloğuna ait bir sürgü kanalı bulunur ve giriş açıklığının bir kenarından başlayarak, açıklığın yak. iki katı boyunca uzanır. Sürgünün üst, paralel karşılığı tavan yüzeyine bağımlı olarak giriş açıklığı genişliğince, üst kenarı seviyesine

sarkan bir kaya çıkıntısı üzerinde uzanır. Eşikten, hareket çukuruna inilir. Mekânın ortasında yer alan dörtgen formlu derin hareket çukurunun çevresinde, oda duvarları boyunca kesintisiz uzanan üç kline bulunur.

Kabartma : --

Yazıt : Eski Yunanca yazıt. Sağ kaset hizasında, tavan kirişi ön yüzüne kazınmış, 2 satır. Harf yükseklikleri ort. 2,5 cm (40 No.lu mezardaki yazıt, benzer konumda; benzer harf karakteri ve içerikle burada tekrarlanır. Ancak, ilk satırdaki isimde "ν" harfi kazınmamıştır.)

Petersen ve Luschan, 1889: 35, Nr. 53.
Παρμε(ν)ίσκου
[τ]οῦ Μοσχίωνος

Çeviri : "*Moskhion Oğlu Parmeniskos'un*"

Literatür : Borchardt, Myra: 109, Grab Nr. 61; Petersen ve Luschan 1889: 35, Nr. 53; Alkan, 2013: 66. 196, T 16.

Katalog Nr. 42

DN. / M. No. 42 **Lev. 43** **(Borchardt, Nr. 60)**

Tip : **III c 1.**

Konum : Nekropol merkez gurubunun konumlandığı kayalığın yak. 140 m güneydoğu devamında, dağ sırtının doğuya bakan yüzünde, 40 ve 41 No.lu mezarların üzerinde konumlanır. Ulaşım için, nekropol merkezinin önünden paralel uzanan kaya terası üzerindeki patika kullanılarak güney yönde ilerlenir.

Mezarın Dış Alanı : Aralıklarla kaya basamaklarıyla donanmış patika, kayalığın sırt kenarından takip edilerek mezarların bulunduğu alana üstten ulaşılır. Mezar, sol yanda ve önde cephe genişlikleri boyunca uzanan alanlara sahiptir. Ön alan sofa zemininden yak. 80 cm aşağıdadır. Cephe, altında uzanan kaya yüzünde günümüzde büyük oranda tahrip olmuş bir seki ile ön alan zeminine bağlanır. Zemin aşağı eğimli, bir teras

şeklinde dışa uzanır, alt seviyede bulunan mezar damına kadar devam eder. Yan cephe önünde nispeten daha dar bir alan bulunur. Ön alan zemininden daha yüksekte konumlanır. Kabaca düzeltilmiş arkada kaya duvarıyla sınırlanır. Mezarın üzerinde, çatının gerisinden yükselen kaya yüzü kabaca işlenerek düzgünleştiriliştir.

Cephe Yönelimi : D.

Cephe : Önde, güney yanda ve içte.
Ön Cephe: (gen. x yük.): 3.55 m **x (kor.)** 4.00 m
Güney Yan Cephe: (gen. x yük.): 3.15 m **x (yak.)** 3.96 m
İç Cephe: (gen. x yük.): (gen. x yük.): 1.88 m **x** 1.75 m

Sofa : **(en x boy x yük.): (ort.)** 0.94 m x **(ort.)** 1.78 m x **(ort.)** 3.50 m / yak. 2.00 m^2.

Giriş : Sağ kasetten**,** sürgülü, sağa açılır, kapı bloğu korunmamıştır.
(gen. x yük.): (kor.) 0.45 m x 1.13 m

Mezar Odası : Tip 4 / **(en x boy x yük.):** 2.07 m **x** 2.11 m **x (ort.)** 1.66 m / yak. 5 m^2.

Kline : 1 adet; Seki.
K.I. gen.: 0.76 m / **boy:** 2.08 m

Hareket Ç. : **--**

Durum / Tanım : **Ön Cephe:** Mezar üstte ve güney yanda kayalıktan bağımsızlaştırılmıştır. Yüzeylerde çatlak ve kırıklar vardır. Semerdamın tepe ve köşe akroterleri büyük oranda kırıktır. Damın sol yanı köşe dikmesi hizasına kadar kırıktır. Sol eşik kirişi kıvrık ucu ve sol döşeme hatılı kırıktır. Alt cephe direği tamamen yok olmuştur.

Semerdam, damın üzerinde köşe dikmeleri hizasından hafif yay biçiminde yükselen iki eğik düzlemin –çatı örtüsünün-, tepe noktasında kesişmesiyle oluşur. Çatının cephesi, üst üste konumlanan bant görünümündeki iki çatı örtüsü ile sınırlanır. Bunlar cephede, düz damın bir miktar gerisinde sonlanacak şekilde öne taşan bir saçak görünümündedir. Üstteki hafif öne bindirmelidir. Çatı iskeletine ait üç adet ince dörtgen kalas saçağın iç kenarları boyunca aralıklarla konumlanır. Bu kalaslar geride görülen iç merteklerin üstüne oturmuş durumda öne doğru taşarak saçağı destekler.

Gerideki üçgenimsi alınlık, mezar odası cephelerinden tanıdığımız kasetli düzenlemenin uyarlanması ile donanmıştır. İç tepe noktasında yuvarlak bir mahya aşığı bulunur. Daire kesitli mahya aşığı ile çatı örtüsünün alt bandı arasında ince dörtgen yastık kalasları bulunur. Gerideki alınlık, iç tepe noktasına yakın konumlanan, yatayda uzanan bir kiriş ile ikiye bölünür. Her iki bölümde ortadan, aynı hizada yükselen birer ana direk bulunur; alt direk bir miktar geriden kirişe, üst direk ise iç tepe noktasında daire kesitli mahya aşığı ile bütünleşir ve yanlarda kirişe kadar yükselen daha ince birer direkle birlikte alınlık yüzü üçgen ve dörtgen alanlara bölünmüştür. Kirişin altında yer alan dörtgen alanlar birer kaset şeklinde düzenlenmiştir. Bunlar içte, taban dışında üç kenarda dolanan ince dilmelere sahiptir. Üzerinde yer alan üçgenimsi alanlar da iç dilme çerçeveye sahiptir. Çatının köşe ve tepe akroterleri korunagelmiş kısımlarından anlaşıldığı kadarıyla spirallerle süslüdür. Tepe akroteri, ionik bir sütun başlığına benzer biçimdedir.

Dam, her iki uçta dörtgen kalaslarla sınırlanan, birbirlerine teğet yerleştirilmiş yuvarlak kiriş dizisi ve bu dizinin üzerinde, ikinciden başlayarak hafif öne bindirmeli olarak yerleşik üç adet bant sırasından oluşur. Mezar cephesinde ve yan yüzde uzanan damın bantlı görünümünü oluşturan elemanlar, korunmuş sağ tarafta köşede kesişerek kendi uzanımlarında saçak düzleminden bir miktar dışa taşarlar. Taşkın kısımlar bantlardaki bindirmeyi takip ederler ve boyları yukarı doğru uzar. Damın altında kıvrık uçları cepheye dönük tavan kirişi uzanır. Uçların iç bükey cephe yüzeylerinden öne taşan, yarım daire formlu, ikişer adet kama başı, aralıkla, üst üste yerleştirilmiştir. Dam ve tavan kirişi yanlarda dışa taşar ve saçağı oluşturur. Cepheyi iki yanda köşe dikmeleri sınırlar ve bunların cephesinden, aralıkla yerleştirilmiş, dörtgen yastık hatılı ve orta hatıl uçları öne taşar. En altta kıvrık uçları yukarı dönük eşik kirişi uzanır; cephe dışına taşan kıvrık uçlar üzerinde sağda arkası kayalık fona bağımlı biçimlendirilmiş yarım daire formlu bir adet, yan cephe görünümüne de giren sol uçta kırılmış fakat konturlarından anlaşıldığı üzere iki adet kama başı bulunur. Eşik kirişi cephe

yüzeyinde, köşe dikmeleri hizasında öne taşan döşeme hatıl uçları bulunur. Kiriş ve dikmelerle sınırlanan cephe yüzü, taban dışında, köşe dikmeleri iç kenarında ve tavan kirişi altına bitişik olarak geride dolanan birer ince dilme ile çevrelenir. Günümüzde yalnızca cephe ile bütünleştiği kısımlarda sığ birer çıkıntı şeklinde korunagelmiş, Sofa zemininden, köşe dikmeleri arasında ortadan yükselen bir direk yukarıda yer alan yatay dilmeye bağlanır.

Güney Yan Cephe: Yüzeylerde çatlak, aşınma ve yer yer kırıklar vardır. Damın üst bandı, orta ve döşeme hatılları üzerinde sıralanan dışa taşkın uçlar kırıktır.

Semerdamın eğimli çatı kanadı, bir miktar geriden saçak üstünde damla bütünleşir. Saçak cephesinde, ön cephedeki bantlı düzenleme devam eder, bantların altında ön cephede yuvarlak kiriş dizisini sınırlayan dörtgen kesitli kalas uzanır. Saçak, altta yastık hatılı boyunca, ona dik uzanarak üzerine geçme ile oturan dörtgen kiriş uçları ile desteklenir. Kiriş uçları, cephe boyunca kıvrık uçlu tavan kirişinin ardında aralıklarla sıralanır. Cephe solda ve sağda döşeme hatılı üzerinden yastık hatılına kadar yükselen alçak kabartma ile verilmiş köşe dikmeleri ile sınırlanır. Döşeme hatılı ile yastık hatılının arasında yükselen yan cephe duvarı orta hatıl ile yatayda bölünür. Ön cepheden taşan bağımsızlaştırılmış hatıl uçlarının arka cephedeki simetrisi, alçak kabartma ile görünüş olarak belirtilmiştir. Döşeme hatılı ve orta hatıl boyunca ona dik uzanarak üzerine oturan, dışa taşkın kiriş uçları izlenir.

Sofa: Duvar yüzlerinde derin kırık ve aşınmalar mevcuttur.

Zemin ve duvarlar incelikle düzeltilmiştir. Duvarlar, mezar odası cephesinin her iki yanından öne, köşe dikmelerine doğru uzanır. Dış cephede dışa taşkın uçları ve yan cephede uzanımları görünen hatıllar, sofa duvarlarında işlenmiştir. Her iki duvar yüzünde, köşe dikmelerine dik olarak, yatayda aralıkla uzanan yastık hatılı, orta hatıl ile tabanda alçak bir süpürgelik sığ birer kabartma ile işlenmiştir.

İç Cephe (Mezar Odası Cephesi): Yüzeylerde yoğun tahribat izlenir. Giriş kaseti tamamen yok olmuştur. Sol kasetin sağ yarısı ile kaset alanı dilme çerçevesinin büyük bir kısmı yok olmuştur.

Cephe tek katlı, iki kasetlidir. Üstte yüksek bir kiriş ile altta yak. aynı yükseklikte bir eşik ile yatayda sınırlanır. Köşelerde eşik üzerinden yükselen ince birer direk, hatıllarla kesintiye uğrayarak tavan kirişi ile bütünleşir. Bu strüktür arasında, geride konumlanan, taban dışında üç yanda dolanan dilmelerden oluşan kaset alanı çerçevesi kasetleri sınırlar. Ortada günümüzde tahrip olmuş bir enli direk, eşik üzerinden yükselerek kaset alanı çerçevesiyle bütünleşir ve her iki yandaki kasetleri birbirinden ayırır. Sol kaset giriş açıklığını oluşturur.

Mezar Odası; Oda, dış cephe düşey simetri ekseninin sağına doğru genişler ve giriş açıklığının düşey eksenine göre yak. simetrik yerleşir. Bir kenarıyla cephe arkasına bütünleşen, kabaca dörtgen bir plana sahiptir. Duvarlarda ve zeminde yer yer çatlaklar, kırılmalar görülür. Zemini toprak ile örtülüdür. Duvar yüzeyleri kaba yumrulu işlenmiştir. Tavan, kendi içinde dalgalanarak, arka duvara doğru hafif yükselir. Kline yatak yüzeyi daha ince işçiliklidir. Zemin toprak ile dolmuştur.

Girişin hemen ardında kapı bloğu sürgüsü ile başlayan iç eşik yer alır. Zemine bağlı olarak şekillendirilmiş ve üzeri kabaca düzeltilmiş bir kaya kütlesidir ve dış eşik ile yak. aynı yüzey seviyesindedir. Yanda uzanan kline yatak düzlemiyle aynı seviyede, ona bütünleşik olarak, açıklık boyunca uzanır ve yan duvara bağlanır. Bu eşik üzerinde giriş açıklığının bir kenarından başlayarak, açıklığa, yak. iki katı boyunca paralel uzanan sürgü kanalı bulunur. Sürgü kanalına içte bitişik, paralel uzanan, dar bir silme eşlik eder. Sürgünün tavan üzerindeki karşılığı, tavan yüzeyinden açıklığın üst sınırına kadar sarkan bir kaya kütlesinden içeri doğru açılmıştır. Odanın sol yan duvarı boyunca zeminden yüksekte uzanan seki tipi bir kline bulunur.

Kabartma : --

Yazıt : --

Literatür : Borchardt, Myra: 109, Grab Nr. 60.

Katalog Nr. 43

DN. / M. No. 43 **Lev. 101.a** **(*Yeni*)**

Tip : **X.**

Konum : Nekropol merkez gurubunun konumlandığı kayalığın yak. 150 m güneydoğu devamında, dağ sırtının doğuya bakan yüzünde, güney yanda 44. No.lu mezar ile birlikte konumlanır. Ulaşım için, nekropol merkezinin önünden paralel uzanan kaya terası üzerindeki patika kullanılarak güney yönde ilerlenir.

Mezarın Dış Alanı : Aralıklarla kaya basamaklarıyla donanmış patika, kayalığın sırt kenarından takip edilerek mezarların bulunduğu alanın üstüne ulaşır. Buradan aşağı doğru kısa bir inişle mezarlara ulaşılır.

Mezarın ön alanı toprak ile örtülüdür. Eğimin arttığı kısımda ön alana ait cephe yüzünün bir kısmı görülür. Sağda cephe fonundan öne doğal uzanımıyla öne taşan kayalığın iç yüzü ile mezarın üzerinde yükselen kaya yüzleri kabaca tıraşlanarak düzeltilmiştir.

Cephe Yönelimi : D.

Cephe : Korunmamıştır.

Giriş : **--**

Mezar Odası : **?**

(en x boy x yük.): (ölç.) 1.00 m **x (ölç.)** 0.80 m **x (ölç.)** 0.70 m

Kline : **?** (Dolgu)

Hareket Ç. : **?** (Dolgu)

Durum : Cephe, mezar odasının büyük bir kısmı ile beraber tamamen yok olmuştur. Buna rağmen mezar odasının üzerinde düzgünleştirilmiş kayalık arka plandan kırık bir biçimde bir miktar öne taşan kaya yüzeyi iki yana eğimli konturlara sahiptir. Soldaki eğimin kenarında belirgin bir biçimde işlenmiş bir hat uzanır. Sağda mezar odasından bağımsızlaştırılmış, iç yüzü düzgün tıraşlanmış, yüksek bir kaya yüzü mezarı sınırlar. Mezar odası yarı yüksekliğini aşan toprak

dolgu altındadır. Odanın açıkta görünen duvarları kaba yumrulu işçiliğe sahiptir.

Kabartma : --

Yazıt : --

Literatür : --

Katalog Nr. 44

DN. / M. No. 44 **Lev. 101.a** **(*Yeni*)**

Tip : **X**

Konum : Nekropol merkez gurubunun konumlandığı kayalığın yak. 150 m güneydoğu devamında, dağ sırtının doğuya bakan yüzünde, kuzey bitişiğinde 43. No.lu mezar ile birlikte konumlanır.

Mezarın Dış Alanı : Mezarın ön alanı toprak ile örtülüdür. Solda doğal eğimiyle aşağı yönlenen bir kayalık ile sınırlıdır. Mezar odasının üzerinde yükselen kaya yüzü kabaca tıraşlanarak düzeltilmiştir.

Cephe Yönelimi : D.

Cephe : Korunmamıştır.

Giriş : --

Mezar Odası : ? / **(en x boy x yük.): (ölç.)** 2.30 m **x (ölç.)** 1.80 m **x (ölç.)** 0.90 m

Kline : **?** (Dolgu)

Hareket Ç. : **?** (Dolgu)

Durum : Cephe, mezar odasının büyük bir kısmı ile beraber tamamen yok olmuştur. Mezar odası yak. yarı yüksekliğe kadar toprak altındadır. Odanın açıkta görünen duvarları kaba yumrulu işçiliğe sahiptir.

Kabartma : --

Yazıt : --

Literatür : --

Katalog Nr. 45

Akr. / M. No. 45 **Lev. 101.b** **(*Yeni*)**

Tip : **X**

Konum : Akropole güneyden ulaşan yol üzerinde, dik eğimle alçalan bir kaya yüzünde konumlanır.

Mezarın Dış Alanı : Mezarın ön alanı toprak ile örtülüdür. Cephenin kaya fonu kabaca tıraşlanarak düzgünleştirilmiştir.

Cephe Yönelimi : B.

Cephe : Tamamlanmamıştır. **(gen. x yük.):** 3.20 m x **(ölç.)** 1.40 m

Giriş : --

Mezar Odası : --

Kline : --

Hareket Ç. : --

Durum / Tanım : Cepheye ait mimari görünümde yalnızca, dam, tavan kirişi, yastık hatılı uçları işlemiştir. Tabanda, yarım işçilikli elemanların arasında kalan cephe yüzünün geriye doğru bir miktar işlenmesi sebebiyle bir seki oluşmuştur.

Kabartma : --

Yazıt : --

Literatür : --

Katalog Nr. 46

GN. / M. No. 46 **Lev. 44** **(Borchardt, Nr. 59)**

Tip : **III ç.**

Konum : Mezarların yoğunlaştığı nekropol merkezinin doğusunda, kayalığın güneye doğru uzanarak öne çıkan kısmının batı yüzünde konumlanır. Günümüz yürüme zemini seviyesinden yükselen mezar cephesine ulaşım tiyatronun doğusunda yer alan arazi üzerinden kolaylıkla sağlanabilir.

Mezarın Dış Alanı : Mezar cephesinin ön alan zemini, dolgu toprak ile tamamen kapanmıştır. Cephe, sağda ve solda öne doğru eğimli uzanan kaya duvarları ile sınırlanır; duvarların içi kaba yumru dokulu yüzey işçiliği ile düzeltilmiştir.

Cephe Yönelimi : GB.

Cephe : Dışta ve içte. Sofalı.

Dış cephe: Beşikçatılı, **(gen. x yük.): (kor.)** 5.33 m **x (ölç.)** 5.27 m

İç cephe (Mezar odası cephesi) : İki katlı, 3'er kasetli.
(gen. x yük.): (yak.) 3.64 m **x (ölç.)** 3.70 m

Sofa : **(en. x boy x yük.): (ort.)** 3.53 m x **(ölç.)** 2.44 m **x (ölç.)** 3.74 m / yak. 9.00 m^2

Giriş : Ortadan. Sürgülü. Sola açılır. Kapı bloğu korunmamıştır.
(gen. x yük.): 0.58 m **x** 1.68 m

Mezar Odası : Tip 3-5 / **(en x boy x yük.): (ort.)** 3.63 m **x (ort.)** 3.25 m **x (ölç. ort)** 2.30 m / yak. 12.00 m^2

Kline : 7 adet: **K.I-**Bank; **K.II-**Sedir; **K.III-**Bank; **K.IV / K.V-**Niş; **K.VI / K.VII-**Seki(?)

K.I : **gen.: (ort.)** 0.54 m / **boy: (ort.)** 2.55 m

K.II : **gen.: (ort.)** 0.63 m / **boy: (ort.)** 2.56 m

K.III : **gen.: (ort.)** 0.48 m / **boy: (ort.)** 2.37 m

K.IV : **gen.: (ort.)** 0.50 m / **boy: (ort.)** 2.08 m / **iç yük.: (ort.)** 0.55 m

K.V : **gen.: (ort.)** 0.51 m / **boy: (ort.)** 2.10 m / **iç yük.: (ort.)** 0.55 m

K.VI : **gen.: (ort.)** 0.59 m / **boy: (ort.)** 2.23 m

K.VII : **gen.: (ort.)** 0.62 m / **boy: (ort.)** 2.56 m

Hareket Ç. : Var. Toprak ile dolmuş.

Durum/Tanım : **Dış Cephe:** Cephe büyük oranda tahrip olmuştur. Yapı elemanları zorlukla tanınır; yer yer bütünlüklerini kaybettikleri gibi, yüzey işçilikleri ancak aralıklarla seçilebilmektedir. Çatıdan aşağı uzanan derin bir yarık cephenin tüm boyutlarında ilerler. Tavan kirişi bazı alanlarda tahrip olmuş olsa da tanınabilir durumdadır; yüzey işçiliği kaybolmuştur. Dam birkaç kırık dışında bütünlüğünü korur. Köşe dikmeleri bütünlüklerini kaybetmiştir; onlardan geriye zemin seviyesinden bir miktar yükselen kısımlar kalabilmiştir. Köşe dikmeleri ile tavan kirişi arasında beklenen mimari elemanlar tespit edilemez.

Cephe, alınlık görünümü ile işlenmiş bir beşikçatı ile örtülüdür. Bugün yalnızca montaj yatağı görülebilen, korunmamış tepe akroteri ile aşınmış durumdaki kabartma köşe akroterleri ile süslüdür. *Tympanon* düz bir yüzeyle işlenerek bırakılmıştır. Çatı alınlığından

öne doğru taşan dam, yuvarlak kiriş dizisi ile taşınan kademeli olarak dışa taşkın yerleştirilmiş üç sıra banttan oluşur. Bant sırasının her iki yanında kenarlarda bir miktar pay kalacak şekilde konumlanan; her bant yüzeyinden öne doğru bir miktar taşan dilme uçları bulunur. Yuvarlak kirişler her iki yanda dörtgen kesitli sınırlayıcı dilme ile son bulur. Damın bazı kısımlarında, montaj parçalar ile tamamlanmak üzere düzgün bir biçimde kesilmiş yataklar görülür. Damın hemen altında cephe boyunca uzanarak her iki yanda dışa taşan, kıvrık uçlu tavan kirişi bulunur. Sol köşe dikmesinin alt tarafta bir kısmı korunabilmiştir. İç yan yüzeyinde geriye bitişik olarak yerleştirilmiş bir dilme yer alır.

Sofa cephesine ait mimari büyük oranda tahrip olmuştur. Kıvrık uçlu tavan kirişinin altında geriye bitişik yerleşen bir dilme tahribat nedeniyle yer yer izlenebilir. Eşik kirişinin köşe dikmelerinden dışa taşkın kıvrık uçları dışında kalan kısımları dolgu nedeniyle izlenemez.

Sofa: Duvar yüzeylerinde kırık, çatlak ve yoğun aşınma izlenir. Duvarlar, mezar odası cephesinin her iki yanından öne, köşe dikmelerine doğru uzanır. Her iki duvar yüzünde kabartma yastık hatılları yer yer izlenebilir. Diğer hatılların varlığı tahribat nedeniyle tespit edilemez. İç köşelerde, yastık hatıllarının altına bitişik başlayarak alçak kabartma ile yukarıdan aşağı doğru devam eden bir ince birer dikme işlenmiştir. Yüzeyin sağlam kalmış kısımlarında ince işçilik izlenebilir.

İç Cephe: İki katlıdır. Alt katta uzun, üst katta kısa, üçer kaset bulunur. Bu iki bölüm kalın bir kiriş ile ayrılır. Cephe kalın bir tavan kirişi ile sofa tavanına bağlanır.

Mezar Odası: Dış cephe ile yak. aynı simetri eksenindedir. Duvarlarda ve zeminde yer yer çatlaklar, kırılmalar görülür. Odayı çevreleyen yüzeyler kaba yumrulu işlenmiştir. Sürgü eşiğinden düşük kottaki hareket zeminine geçilir. Bu zemin her iki yanı boyunca uzanan sekiler ile arka duvardaki sedir klinenin **(K.II)** alt cephesine kadar uzanır. Yan duvarlar üstte bank, altta niş klineden oluşan ikişer kline ile donatılmışken; arka duvarda, kline ayakları

kabartma ile işlenmiş bir adet yüksek sedir kline yer alır. Klinelerin yatay ve düşey yüzlerinde birbirlerini karşılayan dörtgen yuvalar bulunmaktadır.

Kabartma : Sedir kline ayakları yüzeyleri tahrip olmuş durumdadır. Dörtgen prizma gövdeli bir altlığın üst kısa kenarında piramidal olarak yükselen bir dizi profil bulunur. Bunun üzerinde aslan ayakları işlenmiştir.

Yazıt : **--**

Literatür : Borchardt, Myra: 109, 112, Grab Nr. 59, Taf. 62A.

Katalog Nr. 47

GN. / M. No. 47 **Lev. 45** **(Borchardt, Nr. 58)**

Tip : **III c 1.**

Konum : Mezarların yoğunlaştığı nekropol merkezinin doğusunda, günümüz yürüme zemininden yukarıda tek başına konumlanır. Ulaşım bugünkü yürüme zemini üzerinden yer yer dikleşen kayalıklar üzerinden sağlanır.

Mezarın Dış Alanı : Kabaca düzeltilmiş bir ön alana sahiptir. Alanın kuzey sınırı kayalık ile sınırlıdır, güney kenarı ise kayanın doğal eğilimi içerisinde kabaca biçimlendirilmiş birkaç basamak ile düzenlenmiştir. Bu basamakların devamlılığı izlenemez.

Cephe Yönelimi : B.

Cephe : Yay Semerdamlı-Yuvarlak Kiriş Dizili.
(gen. x yük.): 3.54 m **x** 3.85 m

Giriş : Sağdan. **(gen. x yük.):** 0.41 m x 1.37 m

Mezar Odası : Tip 5
(en x boy x yük.): 2.04 m **x** 2.16 m **x (ort.)** 1.50 m / yak. 4 m^2.

Kline : 3 adet, Seki.
K.I. gen.: 0.56 m
K.II. gen.: 0.60 m
K.III. gen.: 0.53 m

. **Hareket Ç.** : Var. **(en x boy x der.):** 0.98 m **x** 1.00 m **x --**

Durum / Tanım : **Cephe:** Yüzeylerde aşınma ve yer yer kırıklar vardır.

Çatının tepe akroteri palmet, köşe akroterleri ise volütler ile süslüdür.

Mezar Odası: Oda cephe ekseninden hafif sağında, giriş ekseninin ise soluna doğru genişler. Duvar yüzeyleri kaba yumrulu işlenmiştir. Duvarların düşey ve yatay doğrultuları dalgalı bir hat izler. Eşik oda zemini-klineler ile aynı yüksekliktedir. Dörtgen biçimli hareket çukuru ortada yer alarak klineleri birbirinden ayırır. Kline yatay düzlemleri kabaca düzeltilmiştir. Odanın sol ve arka duvarı üzerinde klineler (K. I ve K. II) üzerinden bir miktar yükselen birer oturtma kanalı bulunur.

Kabartma : --

Yazıt : --

Literatür : Borchardt, Myra: 109, Grab Nr. 58.

Katalog Nr. 48

GN. / M. No. 48 **Lev. 46** **(Borchardt, Nr. 48)**

Tip : **III x.**

Konum : Nekropol merkezinin sol alt köşesinde yer alır. Günümüz yürüme zemininden yukarıda, sarp bir kayalık yamaç üzerinden ulaşılabilir. Kayalıklar üzerinde yer yer kabaca açılmış basamaklar ya da düzeltilmiş alanlar görülebilse de bunların devamlılığı yoktur. Bu düzenlemeler mezarların yoğunlaştığı bu alana genel bir yönelim sağlar.

Mezarın Dış Alanı : Aşağısında bulunan doğal bir kaya düzlüğü üzerinden dik yükselen kaya duvarı mezarın bulunduğu kısımda bir ön alan terası ile son bulur. Mezar genişliğindedir, yanlarda iç yüzleri kabaca düzeltilmiş hafif öne uzanan kayalar tarafından sınırlanırken, önde uçurum ile sınırlanır.

Cephe Yönelimi : G.

Cephe : Tek katlı, 2 Kasetli**.**

(gen. x yük.): (korunan) 3.43 m **x** 2.117 m

Giriş : Sol kasetten**,** sürgülü, sola açılır, kapı bloğu korunmamıştır.

(gen. x yük.): 0.39 m x 1.24 m

Mezar Odası : Tip 5

(en x boy x yük.): 2.17 m **x** 2.30 m **x (ort.)** 1.68 m / yak. 5 m^2

Kline : 3 adet, Seki; 1 adet montaj(?)

K.I. **gen.:** 0.72 m

K.II. **gen.:?**

K.III. **gen.:** 0.90 m

. **Hareket Ç. :** Eşiğe yakın, dikine konumlandırılmış, dörtgen formlu.

(en x boy x der.): 0.67 m **x ?** m **x** ? m

Durum : **Cephe:** Yüzeyde yer yer aşınma ve kırıklar vardır. Dam altta kalın ve onun hemen üstünde, öne bindirmeli olarak yerleşen ince birer silme olarak ayrıntıları (Kiriş ve bantlar) işlenmeden bırakılmıştır. Dam altı cephe tipolojik özellikler içerisindedir.

Mezar Odası: Cepheye göre yamuk bir biçimde yerleşir. Oda duvarları cepheye dik uzanmaz ve kendi içerisinde dik açılarla birleşmeyerek düzensiz bir plan gösterir. Duvar yüzeyleri kaba yumrulu işlenmiştir. Giriş açıklığının hemen arkasında sürgü kanallı bir eşik yer alır. Eşik kapı açıklığından sola doğru uzanarak duvara bağlanır. Kline yüzeyleri nispeten daha düzgün işçiliklidir. Eşik seviyesinin altında, "Π" formunda yerleşik, birbirini kesintisiz izleyen 3 adet kline bulunur. Klineleri ortada dörtgen biçimli bir hareket çukuru ayırır. K.III'ün yan duvar ile birleştiği uzun kenarı boyunca aralıklarla yerleşik 3 adet oturtma yuvası bulunur. Bunlar kabaca biçimlendirilmiş ve ort. çapları 3.5 cm ve kline yüzeyinden ort. yak. 3 cm derinliğindedir.

Kabartma : --

Yazıt : --

Literatür : Borchardt, Myra: 108 Grab Nr. 48.

Katalog Nr. 49

GN. / M. No. 49 **Lev. 47** **(Borchardt, Nr. 54)**

Tip : **III a 4.**

Konum : Günümüz yürüme zemininden yukarıda, nekropol merkezinde konumlanan birbirine bitişik yerleştirilmiş dört adet mezardan

biridir. Bu grup içerisinde sağ altta yer alır. Ulaşım, günümüzde, Roma tiyatrosunun doğu yanından nekropol kayalığına doğru uzanan bir patika ile sağlanır. Kayalık üzerinde yer yer izlenebilen basamak ve düzlenmiş alanlar dışında sarp bir yol izlenerek mezarın alt koduna ulaşılabilinir.

Mezarın Dış Alanı : Üstte ve sol yanda birer mezarla sınırlanır. Sağ yanda ise cephenin sonlanmasıyla birlikte kayalık içeri doğru doğal olarak yönlenir. Mezar cephesi genişliğinin bir kısmını kapsayan derinliksiz bir ön alana sahiptir. Alan zemini kabaca düzlenmiştir. Cephe dışında kalan kaya yüzeyi kabaca işlenerek düzeltilmiştir.

Cephe Yönelimi : G.

Cephe : Tek katlı, iki kasetli.
(gen. x yük.): (korunan) 2.95 m **x** 2.44 m

Giriş : Soldan. Sürgülü. Sola açılır. Kapı bloğu korunmamıştır.
(gen. x yük.): 0.40 m **x** 1.36 m

Mezar Odası : Tip 4
(en x boy x yük.): 2.23 m **x** 2.60 m **x** 1.70 m / yak. 6.00 m^2.

Kline : 2 adet, 1 adet Niş; 1 adet Seki
K.I. **gen.:** 0.48 m / **boy:** 1.98 m / **İç yük.: (ort.)** 0.69 m (Niş)
K.II. **gen.:** 0.50 m / **boy:** 1.98 m / **İç yük.: (ort.)** 0.64 m

Hareket Ç. : ? (Dolgu)

Durum/Tanım : **Cephe:** Cephede yoğun tahribat izlenir. Elemanlar yer yer bütünlüklerini kaybetmişlerdir. Tavan kirişi, köşe dikmeleri, eşik kirişinin bazı bölümleri kırıktır. Dilmelerde aşınma ve kırıklar izlenir. Sağ kaset yüzeyi alt kısma kadar tamamen yok olmuştur. Bunlara rağmen genel yapı biçimi tanımlanabilir.

Dam, yuvarlak kiriş dizisi üzerinde, aynı düzlemde yükselen bir adet ve onun üzerinde kademeli olarak dışa taşkın yerleştirilmiş bir adet olmak üzere iki adet banttan oluşur. Altta geride damı boydan boya destekleyen kıvrık uçlu tavan kirişi yer alır. Tavan kirişi kıvrık uçlarının yüzeylerinde aralıklarla üst üste yerleştirilmiş ikişer adet kama başı yer alır. Tavan kirişi her iki yanda köşe dikmeleriyle desteklenir. Dikmelerin cephesinden üstte yastık hatıl uçları ve yak. yarı yüksekliği hizasında orta hatıl ucu çıkıntıları yer alır. Altta bir

miktar geride kıvrık uçlu eşik kirişi üzerine oturur. Eşik kirişinin köşe dikmesinin alt hizasına denk gelen cephe yüzlerinde ise yine dışa taşan döşeme hatılı uçları bulunur. İç cephe elemanları bir orta dikme ile ayrılan iki kasetten oluşur. Kasetler içte birer dilme çerçeve; kaset alanı taban dışında dolanan bir ana dilme çerçeve ile sınırlanır. Orta dikme bu ana çerçeve ile bağlanır. Giriş açıklığı soldadır. Kapı bloğu korunmamıştır.

Mezar Odası: Duvarlarda yoğun çatlaklar, kırılmalar görülür. K. I'in bir kısmı tüm derinliği boyunca kırıktır.

Giriş ekseninin sağına doğru genişler. Sürgü kanallı yüksek bir eşikle zemine geçilir. Zemin dolgu ile kaplıdır. Odayı çevreleyen yüzeyler kaba yumrulu işlenmiştir. Odanın sağ duvarı boyunca altlı üstlü yerleştirilmiş iki adet niş kline bulunur. Klineleri çevreleyen düşey ve yatay düzlemler düz bir hat boyunca ilerlemez, kavis ve dalgalanmalar mevcuttur. Kline çerçeveleri tümünde işçiliksizdir.

Kabartma : --

Yazıt : --

Literatür : Borchardt, Myra: 108 Grab Nr. 54.

Katalog Nr. 50

GN. / M. No. 50 **Lev. 48** **(Borchardt, Nr. 53)**

Tip : **III a 3.**

Konum : Günümüz yürüme zemininden yukarıda, nekropol merkezinde konumlanan birbirine bitişik yerleştirilmiş dört adet mezardan biridir. Bu grup içerisinde sol altta yer alır. Ulaşım, günümüzde, Roma tiyatrosunun doğu yanından nekropol kayalığına doğru uzanan bir patika ile sağlanır. Kayalık üzerinde yer yer izlenebilen basamak ve düzlenmiş alanlar dışında sarp bir yol izlenerek mezarın alt koduna ulaşılır.

Mezarın Dış Alanı : Üstte ve sağ yanda birer mezarla sınırlanır. Sol yanda bir miktar öne doğru taşan ön ve yan yüzleri kabaca düzeltilmiş bir kaya duvarı ile sınırlanır. Ön alanı yoktur. Cephenin altta sonlanmasıyla birlikte kaya yüzü, eşik düzlemiyle yak. aynı düzlemde kabaca düzeltilmiş

bir biçimde bir miktar aşağı doğru uzanır. Cephe dışında kalan düşey kaya yüzeyler de kabaca işlenerek düzeltilmiştir. Bu alanlarda kabaca açılmış ve (sağda 1 adet - solda 2 adet) üst üste konumlanan kare-yuvarlak formlu iskele oturtma yuvaları izlenir.

Cephe Yönelimi : Gd.

Cephe : Tek katlı, bir kasetli (Giriş Kaseti).
(gen. x yük.): (korunan) 2.08 m **x** 1.68 m

Giriş : Sürgülü. Sağa açılır. Kapı bloğu korunmamıştır.
(gen. x yük.): 0.40 m **x** 1.04 m

Mezar Odası : Tip 5 / **(en x boy x yük.):** 2.03 m **x** 2.12 m **x (ort.)** 1.45 m / yak. 4.00 m^2

Kline : 3 adet, Seki.
K.I. **gen.: (ort.)** 0.73 m
K.II. **gen.: (ort.)** 0.67 m
K.II. **gen.: (ort.)** 0.52 m

Hareket Ç. : Var. Eşiğe yakın konumlandırılmış, dörtgen formlu.
(en x boy x der.): 0.83 m **x** 0.85 m **x** 0.19 m

Durum/Tanım : **Cephe:** Cephede yoğun tahribat izlenir. Nispeten korunmuş dam ve tavan kirişi dışında cephe elemanları yer yer bütünlüklerini kaybetmişlerdir. Köşe dikmeleri, eşik kirişinin bazı bölümleri kırıktır. Dilmelerde aşınma ve kırıklar izlenir. Genel yapı biçimi tanımlanabilir.

Yuvarlak kirişli dam iki bantlıdır. Taban bandının üstündeki hafif öne bindirmeli yerleşir. Mezar cephesi, tabanı dışında kalan iç yüzlerinde, geriye kademeli ve bindirmeli olarak yerleşen, iki adet dilme çerçeve ile donanmış düşey konumlu dörtgen bir giriş açıklığı -kapı kaseti- ve onu dışta çevreleyen enli köşe dikmeleri ile üstte kıvrık uçlu ve altta düz uçla sonlanan kirişlerden oluşur. Kiriş uçlarındaki tahribat nedeniyle kama başlarının varlığı tespit edilememiştir.

Köşe dikmeleri eşik kirişinin üst yüzeyinde bir miktar geriden yükselir. Hatıl uçları, köşe dikmelerinin cephesinden, tavan kirişi ile birleştiği üst kısmında (yastık hatılı) ve dikmeyi görünen iki parçaya bölecek şekilde yak. ortada (orta hatıl) konumlanır. Eşik kirişi

yüzünde (döşeme hatılı) ise kirişin alt yarısından başlar ve tabandan aşağı sarkacak şekilde konumlanır. Kıskaçlar işlenmemiştir.

Girişi çevreleyen dilmelerin birleşimleri sığ bir çizgi ile belirtilmiştir. Girişi çevreleyen iç dilme çerçevenin yatay dilmesi ile düşey dilmelerinin birleşim yerlerinin yak. ortasında, çapları 1 cm'ye yaklaşan birer yuvarlak yuva bulunur. Bunların düşeyde karşılıkları yoktur. Mezarın orijinal kullanımına yönelik olup olmadığı tanımlanamamıştır.

Mezar Odası:

Duvarlarda ve zeminde yer yer çatlaklar, kırılmalar görülür. Oda duvarları cepheye dik uzanmaz, bu nedenle cephe düzlemine göre eğik yerleşir.

Giriş ekseninin soluna doğru genişler. Sürgü kanallı yüksek bir eşikle zemine inilir. Odayı çevreleyen yüzeyler kaba yumrulu işlenmiştir. Eşik seviyesinin altında, "Π" formunda yerleşik, birbirini kesintisiz izleyen 3 adet kline bulunur. Klineleri ortada dörtgen biçimli bir hareket çukuru ayırır. Hareket çukurunun konumu ile oda duvarlarının doğrultusu arasındaki uyumsuzluk nedeniyle kline genişlikleri ve biçimleri düzensizdir.

Kabartma : --

Yazıt : --

Literatür : Borchardt, Myra: 108 Grab Nr. 53.

Katalog Nr. 51

GN. / M. No. 51 **Lev. 101.c** **(Borchardt, Nr. 52)**

Tip : **IV x.**

Konum : Günümüz yürüme zemininden yukarıda, nekropol merkezinde konumlanan birbirine bitişik yerleştirilmiş dört adet (M. No. 49, 50, 52) mezardan biridir. Bu grup içerisinde sağ üstte yer alır. Ulaşım, günümüzde, Roma tiyatrosunun doğu yanından nekropol kayalığına doğru uzanan bir patika ile sağlanır. Kayalık yamaç üzerinde yer yer izlenebilen basamak ve düzlenmiş alanlar dışında sarp bir yol izlenerek mezarın bulunduğu dik kaya duvarı önüne kadar ulaşılır.

Buradan yak. 5.50 m yükseklikte bulunan mezara ulaşabilmek için tırmanış donanımı kullanılmalıdır.

Mezarın Dış Alanı : Mezarın bulunduğu seviyeye yol veren herhangi bir düzenleme tespit edilememiştir. Ön alanı yoktur, uçurum ile sınırlanır. Cephe altta yer alan 49 No.lu mezar damının hemen gerisinde yükselirken, sol yanda M. No. 52'ye bitişiktir. Mezar cephesini çevreleyen kaya alanı kabaca düzeltilmiştir.

Cephe Yönelimi : G.

Cephe : Tamamlanmamış. Pedimentli**.**
(gen. x yük.): (yak.) 4.15 m **x (yak.)** 2.00 m

Giriş : **--** Tahrip olmuş (?)

Mezar Odası : **? /(en x boy x yük.): (yak.)** 0.55 m **x (yak.)** 2.55 m **x (yak.)** 1.00 m

Kline : **--**

Hareket Ç. : **--**

Durum : **Cephe:** Yarım işçilikli.

Bazı kısımları korunamamış alçak bir eşik platformu üzerinde her iki yanda bir miktar geriden yükselen iki dikme iç yanlarına geride bitiştirilmiş birer dilme ile üstte uzanan uçları yanlarda dışa taşkın enli bir kirişi destekler. Kiriş üzerinde hafif dışa taşkın bir konturla kayadan öne çıkan üçgen bir çatı izlenir. Mezar odası cephesi tamamen açıktır. Hemen hemen tüm mimari elemanlar düzensiz hatlara ve orantısız ölçülere sahiptir. Ayrıntıları işlenmemiş ve yüzeyler yer yer kaba bırakılmış durumdadır.

Mezar Odası: Köşe dikmeleri arasında uzanır.

Köşe dikmelerinin oturduğu zemin kesintisiz olarak devam eder. Duvar yüzeyleri kaba yumrulu işlenmiştir. Girişi işaret edebilecek bir ize rastlanmamıştır.

Kabartma : **--**

Yazıt : **--**

Literatür : Borchardt, Myra: 108 Grab Nr. 52.

Katalog Nr. 52

GN. / M. No. 52 **Lev. 49** **(Borchardt, Nr. 51)**

Tip : **IV b 1.**

Konum : Günümüz yürüme zemininden yukarıda, nekropol merkezinde konumlanan birbirine bitişik yerleştirilmiş dört adet (M. No. 49, 50, 51) mezardan biridir. Bu grup içerisinde sol üstte yer alır. Ulaşım, günümüzde, Roma tiyatrosunun doğu yanından nekropol kayalığına doğru uzanan bir patika ile sağlanır. Kayalık yamaç üzerinde yer yer izlenebilen basamak ve düzlenmiş alanlar dışında sarp bir yol izlenerek mezarın bulunduğu dik kaya duvarı önüne kadar ulaşılır. Buradan yak. 5.50 m yükseklikte bulunan mezara ulaşabilmek için tırmanış donanımı kullanılmalıdır.

Mezarın Dış Alanı : Mezarın bulunduğu seviyeye yol veren herhangi bir düzenleme tespit edilememiştir. Ön alanı yoktur, cephe altta yer alan 50 No.lu mezar damının hemen üstünde bir miktar geride yükselirken, sağ yanda M. No. 51'e bitişiktir.

Cephe Yönelimi : G.

Cephe : **(gen. x yük.):** 2.60 m **x** 2.42 m

Giriş : **(gen. x yük.):** 0.89 m **x** 1.74 m Kapı bloğu korunmamıştır.

Mezar Odası : Tip 5 / **(en x boy x yük.):** Ölçüm Yapılamadı.

Kline : 3 adet; (Tespit edilebilen)

K.I. : Bank tipi, Ölçüm Yapılamadı.

K.II. : Sedir tipi, Ölçüm Yapılamadı.

K.III. Seki tipi, Ölçüm Yapılamadı.

Hareket Ç. : **--**

Durum/Tanım : Dik ve yüksek bir kaya yüzünde konumlanması nedeniyle mezara ulaşım sağlanamamıştır. Bu nedenle mezar odası ve girişi ile ilgili ayrıntılı tanımlama yapılamamaktadır.

Cephe: Alt kısımda cephe genişliğince düşey ilerleyen derin bir çatlak bulunur. Girişin iki yanında bulunana yalın panellerin iç kenarlarında, eşik kirişinde kırıklar ve yüzeylerde yer yer aşınmalar görülür. Mimari özelliklerini korur.

Cephe üstte**,** İonik kyma recta ve altında ovolo profilli bir korniş ile sınırlanır. Kornşin hemen altında kısa kenarları üzerinde yerleştirilmiş dörtgen diş kesimi dizisi bulunur. Bu dizinin altında cephe boyunca uzanan enli bir kiriş her iki yanda pilasterlerle

desteklenir. Pilasterler beş profil kuşağı ile süslü başlıklara sahiptir, doğrudan uçları yanlarda dışa taşkın eşik kirişine oturur.

Cephenin iç strüktürünü**,** pilasterlerin iç kenarlarından itibaren giriş açıklığına doğru genişleyen paneller oluşturur. Panellerin yüzeyleri düzgünleştirilmiştir. Dilme ya da herhangi bir profille çevrelenmez, sade bir tasarıma sahiptir. Ortada giriş açıklığı yer alır. Kapı bloğu korunmamıştır. Mezara ulaşım sağlanamaması nedeniyle kapıya ait izler bütünüyle tespit edilememiştir.

Mezar Odası: Görsel temasın sağlanabildiği giriş açıklığının üst kısmında mezar odası tavanının, giriş açıklığını düşey yönde bir miktar daraltacak seviyede aşağıda olduğu izlenir. Giriş açıklığını üst kısmında sınırlayan kirişin alt yüzeyi bu kısımla kesintisiz olarak birleşerek köşe yapar. Açıklık boyunca izlenen bu kısmın cephe yüzeyinin kabaca düzgünleştirilmiş olması ve panellerin gerisindeki konumu onun kapı bloğunun yerleştirilmesi-oturtulmasına hizmet ettiğini düşündürür. Tanımlanan bu kısımda bir sürgü kanalı bulunmaz. Eşikle görsel temas sağlanamamıştır.

Hava çekimleriyle sağlanmış görüntülerden tespit edildiği kadarıyla mezar odasının sol duvarı boyunca uzanan, altlı üstlü yerleştirilmiş iki adet – bank tipi (K.I) ve seki tipi (K.III)- ve arka duvarı boyunca uzanan bir adet sedir tipi (K.II) kline bulunur. Odanın sağ yan duvarı görülememiştir. Buna rağmen arka duvarda yer alan klinenin ort. uzunluğu ile cephenin bu yöndeki genişliği göz önüne alındığında burada en az bir adet klineye yetecek kadar yer bulunmaktadır.

Kabartma : --

Yazıt : --

Literatür : Borchardt, Myra: 108 Grab Nr. 51.

Katalog Nr. 53

GN. / M. No. 53 **Lev. 50** **(Borchardt, Nr. 49)**

Tip : **III a 4.**

Konum : Günümüz yürüme zemininden yukarıda, merkeze yakın, nekropol kayalığının batı kenarında, dörtlü mezar grubunun yak. 15 m batı üst

çaprazında, 52 No.lu mezarın üstünde yer alır. Ulaşım, günümüzde, Roma tiyatrosunun doğu yanından nekropol kayalığına doğru uzanan bir patika ile sağlanır. Yürüme zemininden ilerleyen patika nekropol kayalığına ulaşır.

Mezarın Dış Alanı : Buradan yer yer izlenebilen düzlenmiş alanlar ve devamlılığı olmayan basamaklar da kullanılarak yukarı dörtlü mezar grubuna doğru çıkılır. Dörtlü mezar grubunun önünden batıya doğru sarp kayalığa tırmanılarak alt kottaki 52 No.lu mezarın ön alanına, oradan doğu yönünde kayalık üzerine kabaca açılmış basamaklar aracılığıyla da bu mezara ulaşılır. Önde bir kısmı kırılarak çökmüş yak. 1.00 m derinliğinde bir ön alan bulunur. Zemini kabaca düzeltilmiştir. Alanın ön dış sınırları kaya uzanımını izler. Ön alanın zemininin sol tarafında, dış kenarına bitişik dörtgen bir oyuk bulunur. Alan yanlarda, dış sınırına doğru öne çıkan kaya duvarları ile çevrilidir. Bunlar mezar alanıyla birlikte biçimlendirilmiştir, birbirine bakan yüzleri kabaca düzeltilmiştir.

Cephe Yönelimi : Gd.

Cephe : 1 katlı, iki kasetli.
(gen. x yük.): (Kor.) 3.20 m x 2.27 m

Giriş : Sol taraftan. Sürgülü. Sola açılır. Kapı bloğu korunmamış.
(**gen. x yük.**) **:** 0.43 m **x** 1.30 m

Mezar Odası : ? **/ (gen x boy x yük.): (ort.)** 2.07 m **x** 2.49 m **x (ölç. ort.)** 1.80 m yak. 5,00 m^2

Kline : ?

Hareket Ç. : ? – Zemin toprak ile örtülmüş.

Durum/Tanım : **Cephe:** Yüzeyde yer yer kırık, çatlak ve aşınma mevcuttur. Dam ve tavan kirişinin sol yarısı tamamen tahrip olmuştur. Hatıl uçlarında ve dilmelerde kırıklar izlenir. Sağlam kalmış kısımlarda yüzeyler ince işçilikle düzeltilmiştir.

Yuvarlak kiriş dizisinin üzerinde bant sırası bulunur. Bunlardan en alttaki dışa taşkın yuvarlak kiriş yüzeyleriyle aynı düzlemde, tahrip olmadan kalabilmiş bir diğeri bir miktar dışa bindirmelidir. Tavan kirişinin korunan sağ kıvrık ucunda bir adet yarım daire formlu kama başı görülür. Köşe dikmeleri üzerinde yastık hatılı, orta hatıl ve

döşeme hatılı uçları izlenir. Köşe dikmelerini, üstte tavan kirişi altta eşik kirişi sınırlar. Bu ana çerçeveyi üstte ve yanlarda bir kademe geride bitişik dolanan, kaset dilmeleri destekler. Ortaya yerleştirilmiş enli bir direk dilmelerle sınırlanmış alanı, dikeyde iki kaset alanına böler. Kasetler, bu dış çerçevenin bir kademe gerisinde, dilmelerle oluşturulan pi biçimli bir iç çerçeve ile sınırlanır. Sol kaset mezar odasının girişini oluşturur. Eşik kirişi her iki yanda köşe dikmelerinden dışa taşar ve kıvrık uçlarla sonlanır. Köşe dikmelerinin dış kenarlarına bitişik, yarım daire formlu birer kama başı eşik kirişinin her iki ucunda işlenmiştir.

Mezar Odası: Oda, giriş simetri ekseninin sağına doğru genişler.

Zemin toprak ile dolmuştur. Duvar yüzeyleri genellikle kaba yumrulu işlenmiştir.

Girişin hemen ardında blok sürgüsü ile başlayan iç eşik yer alır. İç eşik, sol duvardan cepheye paralel olarak giriş açıklığını bir miktar geçene kadar uzanır. Zemine bağlı olarak şekillendirilmiş ve üzeri kabaca düzeltilmiş bir kaya kütlesidir ve dış eşik ile yak. aynı yüzey seviyesindedir. Bu eşik üzerinde giriş açıklığının bir kenarından başlayarak, açıklığa, yak. iki katı boyunca paralel uzanan sürgü kanalı bulunur. Sürgünün tavan üzerindeki karşılığı, tavan yüzeyinden bir miktar düşey yönde taşan bir kaya kütlesinden içeri doğru açılmıştır. Oda duvarları dik bir açıyla yükselmez ve kendi içinde dalgalıdır. Tavan, kendi içinde dalgalanmakla birlikte iç bükey biçimde oyulmuştur.

Kabartma : --

Yazıt : --

Literatür : Borchardt, Myra: 108, Grab Nr. 49.

Katalog Nr. 54

GN. / M. No. 54 **Lev. 51** **(Borchardt, Nr. 50)**

Tip : **III a 4.**

Konum : Günümüz yürüme zemininden yukarıda, merkeze yakın, nekropol kayalığının batı kenarında, dörtlü mezar grubunun yak. 15 m

batısında ve 54. No.lu mezarın alt batı çaprazında yer alır. Ulaşım, günümüzde, Roma tiyatrosunun doğu yanından nekropol kayalığına doğru uzanan bir patika ile sağlanır. Yürüme zemininden ilerleyen patika nekropol kayalığına ulaşır.

Mezarın Dış Alanı : Buradan yer yer izlenebilen düzlenmiş alanlar ve devamlılığı olmayan basamaklarda kullanılarak yukarı, dörtlü mezar grubunun önünden batıya doğru sarp kayalığa tırmanılarak mezara ulaşılır. Önde ve sol yanda tahribat ve kayalığın doğal uzanımı nedeniyle biçimsiz sınırlara sahip, sağ yanda ise iç kısmı kabaca düzgünleştirilmiş bir kaya duvarı ile sınırlanan, en geniş kısımda yak. 1.00 m derinliğe sahip bir ön alana sahiptir. Ön alan zemini kabaca düzeltilmiştir.

Cephe Yönelimi : Gd.

Cephe : 1 katlı, iki kasetli.
(gen. x yük.): (Kor.) 3.45 m x 2.33 m

Giriş : Sağ kasetten. Sürgülü. Sağa açılır. Kapı bloğu korunmamış.
(**gen. x yük.**) **:** 0.42 m **x** 1.30 m

Mezar Odası : Tip 4-5 / **(gen x boy x yük.): (ort.)** 2.15 m **x (ort.)** 2.40 m **x (ort.)** 1.73 m yak. 5,00 m^2

Kline : 4 adet; K.I. : Niş; K.II, K.III, K.IV : Seki.
K.I. **gen.:** 0.54 m / **boy:** 1.98 m / **İç yük.: (ort.)** 0.65 m

Hareket Ç. : Var. Eşiğe yakın konumlandırılmış, dörtgen formlu.
(en x boy x der.): 0.59 m **x** 0.69 m **x** 0.20 m

Durum/Tanım : **Cephe:** Yüzeyde yer yer kırık, çatlak ve aşınma mevcuttur. Sol kaset panelinin bir kısmı mezar odası görülecek şekilde, giriş kaseti sağ iç dilmesinin bir kısmı ve hatıl uçlarında kırıklar izlenir. Sağlam kalmış kısımlarda yüzeyler ince işçilikle düzeltilmiştir.

Yuvarlak kiriş dizisinin üzerinde iki bant sırası bulunur. Bunlardan alttaki dışa taşkın yuvarlak kiriş yüzeyleriyle aynı düzlemde, diğeri bir miktar dışa bindirmelidir. Tavan kirişi kıvrık uçlarında ikişer adet yarım daire formlu kama başı görülür. Köşe dikmeleri üzerinde yastık hatılı, orta hatıl ve döşeme hatılı uçları izlenir. Köşe dikmelerini, üstte tavan kirişi altta eşik kirişi sınırlar. Bu ana strüktür içten, tabanı dışında bir kademe geride bitişik dolanan, kaset alanı

dilme çerçevesi ile desteklenir. Ortaya yerleştirilmiş enli bir direk dilmelerle sınırlanmış alanı, dikeyde iki kaset alanına böler. Kasetler, bu dış çerçevenin bir kademe gerisinde, dilmelerle oluşturulan pi biçimli bir iç çerçeve ile sınırlanır. Sağ kaset mezar odasının girişini oluşturur. Eşik kirişi her iki yanda köşe dikmelerinden dışa taşar ve kıvrık uçlarla sonlanır. Köşe dikmelerinin dış kenarlarına bitişik, yarım daire formlu birer kama başı eşik kirişinin her iki ucunda işlenmiştir.

Mezar Odası: Oda, giriş simetri ekseninin sağına doğru genişler.

Duvar yüzeylerinde yer yer çatlak ve kırıklar görülür. Duvar yüzeyleri genellikle kaba yumrulu işlenmiştir.

Girişin hemen ardında blok sürgüsü ile başlayan iç eşik yer alır. İç eşik, sol duvardan cepheye paralel olarak giriş açıklığını bir miktar geçene kadar uzanır. Zemine bağlı olarak şekillendirilmiş ve üzeri kabaca düzeltilmiş bir kaya kütlesidir ve dış eşik ile yak. aynı yüzey seviyesindedir. Bu eşik üzerinde giriş açıklığının bir kenarından başlayarak, açıklığa paralel uzanan sürgü kanalı bulunur. Sürgünün tavan üzerindeki karşılığı, tavan yüzeyinden bir miktar düşey yönde taşan bir kaya kütlesinden içeri doğru açılmıştır. Eşikten daha alt seviyedeki zemine geçilir. Zeminin yak. ortasında dörtgen formlu bir hareket çukuru yer alır. Oda duvarları dik bir açıyla yükselmez ve kendi içinde dalgalıdır. Arka duvarın üst sağ yarısı bir miktar içe doğru oyulmuş, bu haliyle yarım bırakılmıştır. Odanın sağ duvarına açılmış bir niş kline bulunur. Tavan, kendi içinde dalgalanmakla birlikte odanın arka duvarına doğru yükselir.

Kabartma : --

Yazıt : Direk üzerinde. Likçe, 3 satır.

N 308

1 ebẽñnẽχupumanaprñna

2 w]atẽ . huzeimihrppiladie[h

3 b]isetideime

Çeviri:

"Dieses Grab, nun es hat errichtet Huzeimi für seine Frau und die Kinder." (Neumann, Myra: 150, N 308.)

"Bu mezarı Huzeimi kendi karısı ve çocukları için yaptırdı." (Alkan, 2013: 194, T12)

Literatür : Borchardt, Myra: 108, Grab Nr. 50; Alkan, 2013: 23, 194, T 12.

Katalog Nr. 55

GN. / M. No. 55 **Lev. 52** **(Borchardt, Nr. 55)**

Tip : **III c 1.**

Konum : Günümüz yürüme zemininden yukarıda, mezarların yoğunlaştığı merkezin yak. 25.00 m doğu üst çaprazında dik bir kaya yüzünde tek başına konumlanır. Bugün mezarın alt koduna ulaşım nekropol kayalığının doğu yamacı üzerinden sarp bir tırmanışla sağlanabilir.

Mezarın Dış Alanı : Buradan kısa fakat dik bir tırmanışla mezarın ön alanına çıkılabilir. Her iki yanda kabaca işlenmiş kaya duvarlarıyla sınırlanan, yak. 0.60 m derinliğinde bir ön alana sahiptir. Zemini düzgünleştirilmiştir. Ön alanın hemen altındaki dik kaya yüzüne açılmış, iç duvarında kabartma sahne izlenen kare biçimli bir niş yer alır. Nişin üst kenarı hizasında iki yanda kaya yüzüne açılmış kare formlu oturtma yuvası bulunur.

Cephe Yönelimi : G.

Cephe : Yay kenarlı semerdam ve yuvarlak kiriş dizili dam.
(gen. x yük.): 3.85 m **x (yak.)** 3.90 m (akroter dahil.)

Giriş : Sağdan, sürgülü, sağa açılır, kapı bloğu korunmamıştır.
(gen. x yük.): 0.50 m x 1.27 m

Mezar Odası : Tip 5
(en x boy x yük.): 2.10 m **x** 2.19 m **x (ort.)** 1.55 m / yak. 5 m^2.

Kline : 3 adet, Seki.
K.I. **gen.:** 0.55 m, K.II. **gen.:** 0.56 m, K.III. **gen.:** 0.53 m

. **Hareket Ç.** : Var. Dörtgen biçimli, eşiğe yakın konumlandırılmış.
(en x boy x der.): 1.00 m **x** 1.22 m **x** 0.24 m

Durum / Tanım : **Cephe:** Yüzeylerde çatlak ve kırıklar vardır. Damın solda büyük bir kısmı, köşe akroteri ve tavan kirişinin kıvrık ucu ile birlikte yok olmuştur. Mimari elemanların özellikle kenarlarında yer yer kırıklar gözlenir. Sol kaset panelinin ortası delinerek tahrip edilmiştir.

Semerdam, damın üzerinde köşe dikmeleri hizasından yükselen iki eğik düzlemin –çatı örtüsünün-, tepe noktasında kesişmesiyle oluşur. Örtü eğimi yak. 44^0'dir. Çatı yay kontura- parabolik bir şekle sahiptir. Çatının cephesi, üst üste konumlanan bant görünümündeki iki çatı örtüsü ile sınırlanır. Bunlar cephede, düz damın bir miktar gerisinde sonlanacak şekilde öne taşan bir saçak görünümündedir. Üstteki hafif öne bindirmelidir. Çatı iskeletine ait üç adet ince dörtgen kalas alttaki bandın iç kenarları boyunca aralıklarla konumlanır. Bu kalaslar geride görülen iç merteklerin üstüne oturmuş durumda öne doğru taşarak saçağı destekler. Gerideki üçgenimsi alınlık, mezar odası cephelerinden tanıdığımız kasetli düzenlemenin uyarlanması ile donanmıştır. İç tepe noktasında yuvarlak bir mahya aşığı bulunur. Daire kesitli mahya aşığı ile çatı örtüsünün alt bandı arasında ince dörtgen yastık kalasları bulunur. Çatı köşe ve tepe akroterleri taşır. Bunlar, tepede daireye yakın, köşelerde ise yarım daire şeklinde kabartılmış düz yüzeyli alanlardır. Köşe akroterleri her iki yanda saçak üzerine oturur. Yüzeylerinde detaylar izlenmez.

Dam; her iki uçta dörtgen elemanlarla-kalaslarla sınırlanan, birbirlerine teğet yerleştirilmiş yuvarlak kiriş dizisi ve bu dizinin üzerinde, ikinciden başlayarak hafif öne bindirmeli olarak yerleşik üç adet bant sırasından oluşur. Mezar cephesinde ve yan yüzlerde kısmen uzanan damın bantlı görünümünü oluşturan elemanlar, köşelerde kesişerek kendi uzanımlarında saçak düzleminden bir miktar dışa taşarlar. Taşkın kısımlar bantlardaki bindirmeyi takip ederler ve boyları yukarı doğru uzar.

Dam altı cephe, IV a 4 tipindedir. Kiriş ve dikmelerle çevrelenen alan direklerle ayrılan ve dilmelerle kademelendirilmiş kasetlerle donanmıştır. Ana kirişlerin uçları kıvrık ve kama taşımakta; köşe dikmeleri ve eşik kirişi üzerinden hatıl uçları öne taşmaktadır.

Mezar Odası: Oda giriş ekseninin soluna doğru geniştir.

Duvar yüzeyleri kaba yumrulu işlenmiştir. Girişin hemen ardında blok sürgüsü ile başlayan iç eşik yer alır. İç eşik, sol duvardan cepheye paralel olarak giriş açıklığını bir miktar geçene kadar uzanır. Zemine bağlı olarak şekillendirilmiş ve üzeri kabaca düzeltilmiş bir kaya kütlesidir ve dış eşik ile yak. aynı yüzey seviyesindedir. Bu eşik üzerinde giriş açıklığının bir kenarından başlayarak, açıklığa paralel uzanan sürgü kanalı bulunur. Sürgünün tavan üzerindeki karşılığı, tavan yüzeyinden bir miktar düşey yönde taşan bir kaya kütlesinden içeri doğru açılmıştır. Eşikten daha alt seviyedeki zemine geçilir. Ortada eşiğe yakın konumlandırılmış bir hareket çukuru zemin seviyesindeki "Π" düzenli klineleri birbirinden ayırır.

Kabartma : Kabartmalar, mezar ön alan zemininin dış kenarından, dik bir biçimde aşağı uzanan kaya yüzüne açılmış 1.70 m x 1.86 m x 0.45 m ölçülerindeki bir niş içerisinde yer alır. Niş mezar cephesinin orta hizasından sağ yarısına doğru genişler. Nişi çevreleyen kaya alanı üst kenar boyunca görülen kırık dışında kaba bırakılmıştır. Bu korunaklı kabartma alanının arka duvarı boyunca üç, sağ yan duvarında bir olmak üzere toplam dört adet insan figürü işlenmiştir.

Kabartma yüzeylerinde yer yer aşınma ve kopmalar vardır. En solda yer alan erkek figürünün dizleri ile kadın figürünün yukarı kaldırdığı kolunun dirsekle birlikte üst bölümünün bir kısmı kırıktır.

Sahne, solda ayakta duran silahlı genç erkek figürü, ortada bir diphros üzerinde genç erkek figürüne dönük oturan mantolu kadın ve onun arkasında ayakta duran yaşlı bir erkek figürü ile sağ yan duvarda ayakta çıplak tasvir edilmiş bir oğlan figüründen oluşur. İlk üç figür nişin arka duvarında yan yana sıralanırlar. Diphros üzerinde oturan kadın ile yaşlı adamın bakış ve vücut yönelimleri savaşçı genç adama doğrudur. Genç savaşçının mızrağı tutan yana doğru uzanmış koluyla genişlettiği vücut alanına karşılık sahnenin diğer yanında öne doğru epeyce uzatılmış koluyla baston tutan yaşlı figür alan kullanımı açısından dengeli bir dağılım izlenimi yaratır. Kabartma alanının boyutları, figürlerin oranları ve sahne içerisindeki

yerleşimleri -dolayısıyla konunun sürekliliği- açısından ana sahne içerisine yerleştirilmesi olasılıkla mümkün görülmemiş diğer kabartma, çıplak oğlan figürü, nişin sağ yan duvarında, genç savaşçıya doğru yönelen baş ve bakışlarla ayakta tasvir edilmiştir.

Genç erkek savaşçı, sahnenin solunda ayakta cepheden tasvir edilmiştir. Boynun hemen altında ortada daire biçimli bir rozet ile tutturulmuş *chlamys* giyimlidir. Giysi, önde göğüslerin bir kısmını ve omuzları örterek vücudun arkasından aşağı, dizlerin üst seviyesine kadar sarkmaktadır. Figür bunun dışında tamamen çıplaktır.

Hafif soluna dönük vücudunun ağırlığını sol bacağı üzerinde taşır, sağ bacak bir miktar yana açılmış hafif dizden kırılmıştır. Baş hafif soluna eğik bir biçimde karşıya bakmaktadır. Figürün dalgalı saçları ortadan ayrılmıştır ve şakakları örtecek biçimde iki yanda kulak altı hizasına kadar uzundur. Yuvarlak hatlı yüz altta tok bir çeneyle çevrelenir; badem biçimli büyük gözler kalın kenarlı kapaklara sahiptir; ince yapılı düz çizgili küçük bir burun ve kalın dudaklı kapalı bir ağız ile tasvir edilmiştir. Dirsekten yukarı bükülerek yana doğru uzatılmış sağ kolun eliyle yere dayandırılmış bir mızrak kavranmıştır. Sol eliyle vücudun arkasından bir kısmı içten görünen yuvarlak bir kalkan tutmaktadır. Vücut kısmen kaslı bir yapıdadır. Özellikle göğüs ve kanat kası belirginken kol kasları vurgulanmamıştır. Karın kaslarına ait çizgiler belirgin değildir. Dış *oblik* karın kasının şekillendirdiği kasık çizgisi vurgulanmıştır. Erojen bölgede; penis korunmamış, kasık kılları ve testis belirgindir. Ağırlığı taşıyan sol bacak gergin ve hafif içe yatıktır; bu yönde kalça hafif dışa taşkın vurgulanmıştır. Hafif aralıkla öne doğru çıkarılmış sağ bacak daha derinliklidir.

K***adın figürü*** minderli bir diphros üzerinde oturur halde profilden tasvir edilmiştir. Chiton-himation giyimlidir. Himationun bir kısmıyla örtülmüş baş hafif yukarı kaldırılmıştır. Vücut bir miktar izleyiciye dönüktür. Dirsekten bükülü halde, yüzü hizasında yukarı kaldırdığı sağ kolun açık elini, -yukarı bakan başparmak hariç- parmakları birleşik, uçları savaşçı erkeğe yönelmiş biçimde

tutmaktadır. Sol kol elin dışı görünecek biçimde, sol bacağı üzerinde ileriye doğru uzanmış halde durmaktadır. Ayaklar zeminden bir miktar yükselen bir tabure üzerindedir. Chitonun uçları himation altından uzanarak ayakları örtmektedir. Diphrosun üzerinde alçak bir minder bulunur, aşağı doğru incelen ayaklar başlıkta, ortada ve uca yakın yerleşik, birer yuvarlak halka profille süslenmiştir.

Yaşlı erkek figürü, sahnenin sağında, ***s***avaşçıya dönük, profilden ayakta tasvir edilmiştir. Chiton-himation giyimlidir. Himation vücudun sol tarafında belirgin bir biçimde kat ve kıvrımlar yaparak aşağı doğru sarkar. Giysi bileklerin hemen üzerinde sonlanır. Vücut bir miktar izleyiciye dönük, baş profilden tasvir edilmiştir. Dalgalı kısa saçlar alnın bir kısmı örtmekte, kulağı açık bırakarak ensede sonlanmaktadır. Yüzde kısa kesimli fakat yoğun görünen sakallara sahiptir. Kalın kenarlı üst kapakçığa sahip göz çıkık bir kaşla çevrelenir. Çıkık elmacık kemikleri ve kemerli bir buruna sahiptir. Dirsekten bükülü halde ileri uzatılmış sağ kol eli, yerden yükselen bir asayı, yuvarlak biçimli ve profillerle süslenmiş başlığının hemen altından kavramaktadır. Sol kol vücuda yapışık biçimde göğüs alt hizasında dirsekten bükülmüş vaziyette, eliyle himationunu tutmaktadır.

Çıplak Oğlan figürü, sağ yan duvar yüzünde dar bir çerçeve içerisinde, ayakta, sola dönük olarak tasvir edilmiştir. Başı ve üst gövdesi yak. ¾ oranında cepheden görülen figür ağırlığını yere tam basan sol bacağı üzerinde taşırken, dizden bükülmüş sağ bacağıyla öne doğru adım atmış haldedir. Sol kol vücudun yanından aşağı sarkmakta; sağ kol vücudun yanında dirsekten bükülerek göğüs altı hizasında öne doğru uzatılmış, elinde bir nesne tutmaktadır.

Yazıt : --

Literatür : Fellows, 1841: to page face 207; Borchardt, Myra: Grab Nr. 55, 108, 126 vdd., Taf. 68 B,C, D.; Zahle, 1979: Kat. Nr. 48, 255 vd., 290, 320, 340.; Bruns Özgan, 1987: F 22, 132 vdd., Taf. 26.

Katalog Nr. 56

GN. / M. No. 56 **Lev. 53** **(Borchardt, Nr. 56)**

Tip : **III a 6.**

Konum : Günümüz yürüme zemininden yükselen nekropol kayalığının doğuya uzanan yüzü ile Gd. yönüne doğru uzanan kısmının oluşturduğu yukarı köşede, 57 No.lu mezar ile birlikte konumlanır. 55 No.lu mezarın yak. 17.00 m doğusundadır. Bugün mezarın alt koduna ulaşım nekropol kayalığının doğu yamacı üzerinden sarp bir tırmanışla sağlanabilir. Bu noktadan ileriye, mezarın önüne kadar, kayalığın elverişsiz yapısı nedeniyle ancak tırmanış donanımıyla geçiş sağlanabilir.

Mezarın Dış Alanı : Kayalığın doğu yamaç üzerinden kuzeye doğru ilerleyen hafif engebeli aşağı kısmında yer yer kaya basamakları izlenebilir. Mezarın çevresindeki kayalığın doğal yapısı cephenin solundan ulaşıma izin verse de seviye yükseldikçe kaya dikleşir ve bu alanlarda mezara yönelimi sağlayacak devamlılıkta bir düzenleme yoktur.

Cephe sol ve sağ tarafta doğal uzantısıyla öne doğru çıkan bir kaya duvarı ile sınırlanmıştır ve önde tahribat nedeniyle büyük ölçüde yok olmuş bir ön alana sahiptir. Korunmuş kısımlarında ön alan zeminin ve her iki yanda yükselen kaya duvarları içinin kabaca düzeltildiği görülür. Damın üzerinde sol çeyreği dışında, geriden bir miktar yükselen 57. No.lu mezarın ön alanı uzanır.

Cephe Yönelimi : G.

Cephe : Ön cepheli, 2 katlı, 2'şer kasetli.
(gen. x yük.) : (kor.) 3.62 m x 2.86 m

Giriş : Sağ kasetten**,** sürgülü, sağa açılır, kapı bloğu korunmamıştır.
(gen. x yük.): 0.34 m x 0.98 m

Mezar Odası : Tip 5
(gen x boy x yük.): (ort.) 1.98 m **x (ort.)** 2.03 m **x (ort.)** 1.54 m / yak. 4 m^2.

Kline : 2 adet, Seki.
K.I : **gen.: (ort.)** 0.48 m ; **K.II** : **gen.: (ort.)** 0.52 m

Hareket Ç. : Var. Yamuk dörtgen biçimli, eşiğe bitişik.

(en x boy x der.): 1.21 m **x** 1.21 m **x (ölç.)** 0.26 m

Durum/Tanım : **Cephe;** Dam her iki ucundaki kırıklar dışında sağlamken, cephenin diğer mimari elemanları ağır tahribata uğramıştır. Özellikle birinci katın alt yarısı büyük oranda, üst katın sağ yarısı izlenen yer yer kırık ve çatlaklarla kısmen yok olmuş durumdadır. Kayanın doğal yapısındaki bozukluk cephenin tüm yüzeyinde kopmalara neden olmuştur. Dam yuvarlak kiriş dizisi ve bu dizinin üzerinde iki adet banttan oluşur. Alttaki bant, kiriş dizisinin cephesi ile aynı düzlemde, diğeri hafif dışa taşkın yerleşiktir. Damın altında kıvrık uçları cepheye dönük tavan kirişi uzanır. Uçların iç yüzeylerinden taşan, yarım daire formlu, ikişer adet kama başı, aralıkla, üst üste yerleştirilmiştir. Dam ve tavan kirişi yanlarda dışa taşar ve saçağı oluşturur. Cepheyi iki yanda köşe dikmeleri sınırlar ve bunların cephesinde, öne taşan üçer adet, dörtgen hatıl ucu vardır. En altta kıvrık uçları yukarı dönük eşik kirişi uzanır; sol taşkın kıvrık uçta yarım daire formlu bir kama başı korunmuştur. Eşik kirişi cephe yüzeyinden, köşe dikmeleri hizasında öne taşan birer hatıl ucu görülür. Cepheyi yatayda ikiye bölen kat kirişi köşe dikmeleri arasında kesintisiz uzanır ve yanlardan saçak altına taşar. Her iki kat, dikeyde ortada yükselen birer direkle iki kaset alanına bölünmüştür. Direkler, kaset alanlarını, üstte ve yanlarda uzanarak çevreleyen dilmelerin yatay parçasını destekler. Üst katta, bu ana dilme çerçeveye göre içte geriye doğru kademeli yerleşik, üst kasetlerde ikişer, alt kasetlerde birer adet kaset dilme çerçeveleri tekrarlanır. Giriş dışında kaset yüzeyleri organik olarak kapalıdır. Alt kattaki kasetler yüksektir ve sağdaki mezar odasının giriş açıklığını oluşturur. Üst kat kasetleri, alt kat kasetlerinin yak. yarı yüksekliğindedir.

Mezar Odası: Girişin simetri ekseninde konumlanır.

Duvarlarda yer yer kırılmalar izlenir. Duvar yüzeyleri kaba yumrulu işlenmiştir. Tavan dahil olmak üzere duvarlar, kendi içlerinde dalgalanarak uzanır, dik açılı köşelerle bağlanmazlar. Girişin hemen ardında, açıklığın bir kenarından başlayarak klineye kadar uzanan iç eşik yer alır. Dıştaki eşik ile yak. aynı basma yüzeyi

seviyesindedir; bu yüzeyleri kapı bloğuna ait sürgü kanalı ayırır. Sürgü kanalı açılma yönünde hafifçe genişler. İç eşik yüzeyi hafif pürüzlü işlenmiştir; sürgü boyunca düzgün yüzeyli bir bant uzanır. Sürgünün üst karşılığı, giriş açıklığından daha yüksek olan tavandan giriş üst sınırına kadar organik olarak bağlı inen bir kaya kütlesi üzerindedir. İç eşikten, kenarları yamuk uzanan kabaca dörtgen biçimli hareket çukurunun zeminine inilir. Klineler bu alanın çevresinde, arka duvar ve sağ duvar boyunca iç eşik yüzeyinden bir miktar yüksekte uzanır. Hareket çukurunun genişliği ve sol kenardaki uzanımının yamukluğu nedeniyle buradaki alan bir klinenin ortalama standatlarına biçimsel ve boyut olarak uymaz. Kline yüzeyleri kaba yumrulu olarak düzgünleştirilmiştir.

Kabartma : --

Yazıt : --

Literatür : Borchardt, Myra: 108, Grab Nr. 56.

Katalog Nr. 57

GN. / M. No. 57 **Lev. 54** **(Borchardt, Nr. 57)**

Tip : **III a 7.**

Konum : Günümüz yürüme zemininden yükselen nekropol kayalığının doğuya uzanan yüzü ile Gd. yönüne doğru uzanan kısmının oluşturduğu yukarı köşede, 56 No.lu mezarın üzerinde konumlanır. 55 No.lu mezarın yak. 17.00 m doğusundadır. Mezarın ön alanına, kayalığın elverişsiz yapısı nedeniyle ancak dağcılık donanımıyla ulaşılır.

Mezarın Dış Alanı : Cephe solda doğal uzantısıyla öne doğru çıkan bir kaya duvarı ile sınırlanır; iç yanı kabaca düzeltilmiştir. Önde yak. 0.80 m derinliğinde bir ön alana sahiptir. Zeminin kabaca düzeltildiği görülür. Damın hemen üzerindeki kaya yüzünde iç bükey oyulmuş bir kanal dam boyunca uzanır. Mezar cephesini çevreleyen kaya yüzeyi kabaca düzgünleştirilmiştir. Cephenin iki yanında, kat kirişi uçlarının alt kenarı hizasında birer dörtgen yuva bulunur.

Cephe Yönelimi : G.

Cephe : Tek cepheli, 2 katlı, 3 kasetli.
(gen. x yük.) : (yak.) 3.85 m x **(yak.)** 3.45 m

Giriş : Sağ kasetten, sürgülü, sola açılır. Kapı bloğu korunmuş.
Giriş (**gen. x yük.**) **:** 0.42 m **x** 1.40 m
Kapı bloğu **(en x boy x yük.) :** 0.16 m x 0.48 m x (yak.) 1.50 m

Mezar Odası : Tip 5
(gen. x boy. x yük.): 1.73 m **x** 2.58 m **x (ölç.)** 1.61 m / yak. 4,50 m^2.

Kline : 3 adet, Seki.
K.I. **gen.:** 0.64 m**,** K.II. **gen.:** 0.45 m, K.III. **gen.:** 0.54 m

Hareket Ç. : Var**. (en x boy x der.):** 0.96 m **x** 1.40 m **x (ölç.)** 0.14 m

Durum/Tanım : **Cephe:** Yüzeyde yer yer, aşınma, çatlak ve genelde küçük çaplı kırılmalar görülür. Girişin sağ dilmelerinden başlayarak sağ köşe dikmesini de içine alan tahribat nedeniyle bu mimari elemanların biçimsel görünüşü kaybolmuştur.

Yüzeylerde ince ve kaba işçilik bir arada görülür. Özellikle 1. kat elemanlarının yüzey işçiliklerinde kaba- yarım bırakılmış- dokular izlenir. Kat kirişi, sol köşe dikmesi, bazı kaset panelleri ve dilmeleri, eşik kirişi ve hatıl uçlarının şekilsel işçiliği tamamlanmasına rağmen yüzey dokuları incelikle işlenmeden bırakılmıştır. Bu duruma kayanın bu kesimlerdeki kırılgan ve çatlaklı, olumsuz yapısı neden olmuştur.

Bazı mimari elemanların kenarları, 2 cm genişliğinde, ince işçilikli, pürüzsüz bir bant ile çevrelenmiştir; bazı elemanlarda yarım bırakılmış, bazılarında sadece üst kenara yapılmıştır.

Dam, yuvarlak kiriş dizisi üzerinde, üst üste uzanan iki bant ile donanmıştır. Taban bandının üstündeki hafif öne bindirmeli yerleşir. Kiriş dizisi her iki uçta kare kesitli kalas ile sınırlanır.

Cephe dışta, enli köşe dikmeleri ile üstte ve altta uzanarak saçak altına taşan kıvrık uçlu kirişlerle sınırlanır. Yatayda uzanan, düz uçları dikmelerin yanından saçak altına taşan kat kirişi ile iki kata bölünür. Her iki kat üçer kaset ile donanmıştır. Üst kat yüksekliği alt katın yak. yarısı kadardır. Kat kirişi köşe dikmelerinden bir miktar önde uzanır ve dikmelerle kesiştiği kısımlarda ucu öne taşkın hatılların (kat hatılı) üzerine biner; bu noktada üç strüktür gereci

geçme ile birleşir. Dikme ve kirişler dörtgen kesitlidir. Köşe dikmeleri eşik kirişinin üst yüzeyinde bir miktar geriden yükselerek kat kirişiyle ve aynı doğrultuda kat kirişinin üzerinden yükselerek tavan kirişiyle birleşir. Köşe dikmeleri ve eşik kirişinin yüzlerinden, aynı düşey doğrultuda aralıklarla konumlanarak öne taşan, 4'er adet dikdörtgen hatıl ucu bulunur. Bunlar, köşe dikmelerinin tavan kirişi ve kat kirişi ile birleştiği kısımlarda 1'er adet; alt kat dikmelerini görünen iki parçaya bölecek şekilde yak. ortada 1'er adet konumlanırken, eşik kirişi yüzünde ise kirişin alt yarısından başlar ve tabanından aşağı sarkacak şekilde cephenin en altındaki strüktür elemanı olarak her iki yanda 1'er adet konumlanır. Genelde yüksekliği, tavan kirişinin alt yarısını örtecek kadar ölçülendirilen yastık hatıl uçları, bu mezara özgü olarak tavan kirişi kadar yükselerek saçak altına kadar devam eder.

Tavan ve eşik kirişi, dikmelerin yanından dışa, saçak boyunca taşar ve her ikisinin de uçları kıvrıktır. Tavan ve eşik kirişleri geniş yüzlerinde, kıvrık uçlarına yakın konumlanan, yarım daire formlu kama başları taşır. Tavan kirişi üzerinde aralıkla, üst üste yerleştirilmiş ikişer adet; eşik kirişi üzerinde, tabanı ve arkası kayaya organik bağımlı birer adettir.

Altta eşik ve üstte kat kirişi üzerinden, bir miktar geride yükselen ikişer adet enli direk, kasetleri birbirlerinden ayırır. Üstte direkler kaset alanı çerçevelerinin yatay elemanına bağlanırken, altta bu çerçevenin yatay elemanı yoktur; dikmeler bu katta doğrudan kat kirişine bağlanır.

Üstteki kasetlerin tümü kapalıdır, geriye kademeli ve bindirmeli yerleştirilmiş ikişer dilme çerçeve taşırlar. Alttaki kasetler dışa taşkın birer dilme çerçeve ile donanmışlardır. Sağ kenardaki kaset mezar odasına girişi sağlar.

Bazı mimari elemanların ön cephesinde 2 cm genişliğinde, ince işçilikle pürüzsüzleştirilmiş çerçeve vardır.

Kapı bloğu korunmuştur. Sürgü kanalları içerisindeki orijinal durumunda, giriş açıklığını yarısına kadar kapatmış durumdadır. Dikdörtgen prizma şeklindeki bloğun sürgü içerisinde işleyen üst

başlığı gövdesine nispeten, sürgünün enine uygun biçimde incelir. Bu kısmın uzun yüzeyi pürüzsüzleştirilmiş, bunun dışında bloğun mezar odasına bakan tüm yüzleri kaba işlenmiştir. Cephe yüzü kalın uçlu tarakla tıraşlanmışken, kenarlarda yak. 5 cm genişliğinde, dokusu pürüzsüzleştirilmiş bir bant ile çevrelenir. Bloğun önünde ve arkasında dörtgen biçimli birer kanırtma yuvası bulunur; cephe yüzünde eşik seviyesinden yak. 5 cm yukarıda, sağ kenara yakın; arka yüzde ise iç eşik seviyesinin hemen üzerinde ortada yer alır. **Mezar Odası:** Cephe simetri eksenine uyumlu konumlanır. Giriş eksenin soluna doğru genişler.

Duvarlarda ve zeminde yer yer çatlaklar ve kireç birikintisi izlenir, zeminin bir kısmını toprak örtmüştür. Tüm yüzeylerde kaba yumrulu işçilik hâkimdir. Düşey ve yatay düzlemler dengeli uzanmazlar. Duvar köşelerinde kabaca işlenerek bırakılmış kaya yüzeyleri bulunur. Giriş açıklığının ardında bir iç eşik yer alır. Dış eşik ile iç eşiği kapı bloğuna ait sürgü kanalı ayırır. Girişe yakın konumlandırılmış kabaca dörtgen biçimli bir hareket çukuru bulunur. Klineler hareket çukurunun çevresinde, eşik seviyesinin bir miktar üzerinde duvarlar boyunca uzanır. Duvar kenarlarında bir miktar yükselmektedirler.

Kabartma : --

Yazıt : --

Literatür : Borchardt, Myra: 109, Grab Nr. 57.

Katalog Nr. 58

BN. / M. No. 58 **Lev. 55** **(Borchardt, Nr.47)**

Tip : **III a 7.**

Konum : Nekropol merkezinin dışında, Roma Dönemi tiyatrosunun yaslandığı kayalığın doğu ucunda, tek başına konumlanır. Günümüzdeki yürüme zemininden yaklaşık 15.00 m yüksektedir.

Mezarın Dış Alanı : Alttaki eğimli kaya yüzeyinde, alana çıkışı sağlayan, kısmen korunmuş ve devamlılığını yitirmiş tırmanma oyukları bulunur. Kaba işçilikle düzeltilmiş ön alan zemini, mezar cephesi genişliğince

paralel uzanır, 1.00 m - 1.40 m arasında değişen ölçülerde derinliğe sahiptir. Alanın batısı, mezar ön alanı derinliğinde çıkıntı yapan ve cephe boyunca kayanın doğal eğimiyle yükselen, kaba işli bırakılmış kaya yüzeyi ile sınırlandırılmışken doğu kenarındaki kaya sınırı yine aynı derinlikte öne doğru çıkıntı yapar ve yak. 1.00 m yüksekliktedir.

Cephe Yönelimi : Gd.

Cephe : Tek cepheli, 2 katlı, 3 kasetli.

(gen. x yük.) : 3.67 m x 4.59 m

Giriş : Sol kenardan. Sürgülü. Sola açılır. Kapı bloğu korunmamış.

(**gen. x yük.**) **:** 0.42 m **x** 1.32 m

Mezar Odası : Tip 5

(gen. x der. x yük.): 2.07 m **x** 2.22 m **x** 1.72 m / yak. 4,40 m^2.

Kline : 3 adet, Seki.

K.I. **gen.:** 0.57 m**,** K.II. **gen.:** 0.55 m, K.III. **gen.:** 0.55 m

Hareket Ç. : Var**.**

(en x boy x der.): 0.87 m **x** 0.91 m **x** (ölçülebilen) 0.12 m

Durum/Tanım : **Cephe:** Bütünlüğünü korur. Bazı kısımları kireç birikintisi kaplamıştır. Yüzeyde yer yer kırık, çatlak ve aşınma mevcuttur. Sağ köşe dikmesi üzerindeki orta hatıl ucu tahrip olmuştur.

Yüzeylerde ince ve kaba işçilik bir arada görülür. Bunlar çeşitli büyüklüklerde kullanılmış dişli kalem ve murç (nokta aleti) izleridir.

Bazı yapısal elemanların ön cephelerinde, kenarları dolaşan, 2 cm genişliğinde, ince işçilikli, pürüzsüz bir çerçeve vardır. Bu düzenleme bazı elemanlarda yarım bırakılmış, bazılarında sadece üst kenara yapılmıştır. Yağmur suyunun elemanlar üzerinde bıraktığı yoğun kireç bu anlamda tam bir gözlem yapılmasını olanaksız kılmaktadır.

Mezar Odası: Giriş eksenin hafif soluna doğru konumlandırılmıştır.

Duvarlarda ve zeminde yer yer çatlaklar ve kireç birikintisi.

Yüzeylerde kaba işçilik hâkimdir. Kline yüzeyleri nispeten ince işçiliklidir.

Klineleri oluşturan yüzey, eşiğe göre, 9 cm ile 2 cm arasında değişen düşük kotlardadır. Kot farkı odanın derinliğine doğru azalır.

Eşiğe yakın konumlandırılmış, yuvarlak köşeli, dörtgen hareket çukuru zemin seviyesindeki klineleri, ortada, birbirinden ayırır.

Kabartma : --

Yazıt : --

Literatür : Borchardt, Myra: 106 vd., Grab Nr. 47.

Katalog Nr. 59

BN. / M. No. 59 **Lev. 56** **(Borchardt, Nr.46)**

Tip : **III a 7.**

Konum : Nekropol merkezinin dışında, Roma Dönemi tiyatrosunun yaslandığı kayalığın yüzünde, **M.No.60**'ın hemen altında konumlanır. Günümüzde, Roma Dönemi tiyatrosunun summa caveasından geçilerek ulaşılır. Caveanın arkasında yak. 10.00 m genişliğindeki dolgu toprak zeminden hemen sonra düz yükselen kaya duvarı üzerinde, yak. 8.00 m yukarıdadır.

Mezarın Dış Alanı : Mezara ulaşımı sağlayacak herhangi bir düzenleme bugün görülememektedir. Ön alan -özellikle sol taraf- büyük oranda tahrip olmuştur. Korunmuş olan en derin kısım 0.68 m ölçülür ve sağ taraftadır. Damın hemen üstünden başlayarak yükselen, yaklaşık aynı cephe genişliğine sahip yarım bırakılmış bir mezar daha bulunur.

Cephe Yönelimi : Gd.

Cephe : Tek cepheli, iki katlı, 3'er kasetli.
(gen. x yük.): (**korunan**) 4.13 m **x** 3.23 m

Giriş : Sağdan. Sürgülü. Sağa açılır. Kapı korunmamıştır.
(gen. x yük.): (korunan) 0.39 m **x** 1.26 m

Mezar Odası : Tip 5
(en x boy x yük.): 2.32 m **x** 2.77 m **x** 1.81 m / yak. 5.80 m^2.

Kline : 3 adet, Seki.
K.I. **gen.:** 0.78 m**,** K.II. **gen.:** 0.78 m, K.III. **gen.:** 0.68 m

Hareket Ç. : Var**.**
(en x boy x der.): 0.84 m **x** 1.11 m **x** 0.20 m

Durum/Tanım : **Cephe:** Yer yer derin kopmalar izlenen fakat nispeten iyi korunmuş damın sol alt köşesinden başlayarak, cephenin sol yanını -ön alan da dahil- dikine kat eden yoğun bir tahribat vardır. Bu yöndeki kıvrık uçlu kirişlerin yüzeyleri ve uçları, köşe dikmesinin tamamı ve her iki kat kasetlerinin bir kısmı yok olmuştur. Sağ tarafta, cephe, yapı elemanlarında yer yer derin kopmalar, kayıplar izlense de nispeten iyi korunmasıyla çalışmaya izin verir. Köşe dikmesi şeklini korur fakat hatıl uçları tahrip olmuştur. Üst kattaki iki kaset bütünlüğünü korur. Alt kat: girişe ait çerçeveler ve sol tarafındaki kasetin bir kısmında yoğun tahribat izlenir.

Mezar Odası: Giriş eksenin hafif soluna doğru konumlandırılmıştır.

Duvarlarda ve zeminde yer yer çatlaklar ve kireç birikintisi.

Duvar yüzeyleri kaba, kline yüzeyleri nispeten ince işçiliklidir.

Klineleri oluşturan yüzey, eşikten, ort. 31 cm daha aşağıdadır.

Eşiğe yakın konumlandırılmış, dörtgen hareket çukuru, klineleri, ortada birbirinden ayırır.

Kabartma : --

Yazıt : --

Literatür : Borchardt, Myra: 106 vd., Grab Nr. 46.

Katalog Nr. 60

BN. / M. No. 60 **Lev. 56** **(Borchardt, Nr.45)**

Tip : **X.**

Konum : Nekropol merkezinin dışında, Roma Dönemi tiyatrosunun yaslandığı kayalığın yüzünde, **M.No.59**'un üstünde konumlanır. Günümüzde, Roma Dönemi tiyatrosunun summa caveasından geçilerek ulaşılır. Caveanın arkasında yak. 10.00 m genişliğindeki dolgu toprak zeminden hemen sonra düz yükselen kaya duvarı üzerinde, yak. 11.00 m yukarıdadır.

Mezarın Dış Alanı : Mezara ulaşımı sağlayacak herhangi bir kaya basamağı ya da oyuk bugün görülememektedir.

Cephe Yönelimi : Gd.

Cephe : **(gen. x yük.):** 4.09 m **x** 1.68 m

Mezar Odası : --

Durum/Tanım : **Cephe:** Yarıda bırakılmıştır. Dam, kıvrık uçlu tavan kirişi, sol köşe dikmesi ve sol üst yastık hatılı ucu belirgindir.

Yaklaşık 0.29 m yüksekliğinde, kaba işçilikle iç bükey oyulmuş kaya yüzeyinden hemen sonra öne doğru çıkıntı yapan, yarım işçilikli damın yalnızca bir kısmı sağlamdır, tüm genişliği derin yarıkların oluşturduğu tahribat nedeniyle izlenemese de yüksekliği belirlenebilir. Yüksekliği yak. 0,28 m, korunan genişliği 1.71 m ölçülür. Ana hatlarıyla islenmiştir; üstte 9,25 cm yüksekliğinde bir bant belirtilmiş, onun altında, 18,60 cm yüksekliğindeki ince işçilikle düzeltilmiş bir yüzey yer alır; beklenen bir diğer bant ve yuvarlak kiriş dizisi işlenmemiştir.

Kıvrık uçlu tavan kirişinin sol ucu ile iki adet kama beklenen şekilde işlenmiş ve sağlamdır. Sağda, kaba işçilikle ana hatlarıyla kayadan yontulmuş diğer uç izlenir. Derin bir yarık bu kısımların bağlantısını keser. Korunan genişliği yak. 3.00 m, yüksekliği 0.24 m ölçülür.

Sol üst yastık hatılı belirgin işlenebilmişken, altında devam eden köşe dikmesi oldukça kaba işçilikli ana hatlarıyla belirgindir. Cephenin iç düzenlemesi izlenmez. Bu alan kalın uçlu murç ile işlenmiş şekilde bırakılmıştır.

Kabartma : --

Yazıt : --

Literatür : Borchardt, Myra: 106 vd., Grab Nr. 45.

Katalog Nr. 61

BN. / M. No. 61 **Lev. 57** **(Borchardt, Nr.44)**

Tip : **III x.**

Konum : Nekropolün, bugün görülen en alt terasının sağ ucundaki ilk mezardır. Günümüz yürüme zemini ile yaklaşık aynı kottadır.

Mezarın Dış Alanı : Kabaca düzenlenmiş bir ön alana sahiptir. Cephenin her iki yanından önüne doğru uzanan doğal kaya peyzajı üzerinde oldukça kaba düzenleme yapıldığı görülür. Kaya uzanımı, sol tarafta

cephenin alt köşesinin karşıdan görülmesini önlemektedir. Ön alan dardır; trafiği, sınırları ve biçimi kayaların doğal uzanımı ile belirlenmiştir. Sağ taraftan, kaya üzerine açılmış, basit iki basamak ön alana yönlenir.

Cephe Yönelimi : G.

Cephe : Tek cepheli, 1 katlı, 2 kasetli.
(gen. x yük.) : 2.31 m x 2.17 m

Giriş : Sol kenardan. Sürgülü. Sola açılır. Kapı bloğu korunmamış.
(**gen. x yük.**) **:** 0.48 m **x** 1.17 m

Mezar Odası : Tip 5
(en x boy x yük.): 2.15 m **x** 2.55 m **x** 1.67 m / yak. 5.50 m^2.

Kline : 3 adet, Seki.
K.I. **gen.:** 0.59 m**,** K.II. **gen.:** 0.66 m, K.III. **gen.:** 0.68 m

Hareket Ç. : Var**.**
(en x boy x der.): 0.84 m **x** 1.13 m **x** 0.18 m

Durum/Tanım : **Cephe:** Tamamlanmamıştır.

Yüzeyde yer yer kırılma ve aşınmalar vardır. Cephenin sağ üst köşesi kırılmıştır. Orta hatıl ucunun bir kısmında, orta dikmede ve kaset dikmelerinde kırıklar mevcuttur.

Yüzeylerde ince ve kaba işçilik bir arada görülür.

Cephe genişliğince yatay uzanan, ort. 0.25 cm yüksekliğinde iç bükey şekillendirilmiş kaya yüzünden, öne doğru yak. 0.07 m çıkıntı yapan dam ana hatlarıyla biçimlendirilmiştir. Üst kenarı, soldan sağa doğru alçalan diyagonal, alt kenarı nispeten yere paraleldir. Sol uçtaki sınırı işlenmemişken, sağ uç kırıktır. Yüksekliği üst kenarının diyagonal olması nedeniyle değişkendir. Sağ uçtan ölçülebilen en düşük yükseklik yak. 0.30 cm'dir. İzleyiciye dönük yüz kabaca düzeltilerek bırakılmıştır. Bu yatay elemanın altında, her iki uçta, öne doğru çıkıntı yapan hatıl başları, yine ana hatlarıyla belirtilmiş ve kaba yüzey işçiliklidir. Köşe dikmeleri, kaba işlenmiş hazırlık yüzeyinde, işlenen kaba bir kenar çizgisiyle ile belirtilmiştir. Sağ köşe dikmesinden, kabaca öne doğru çıkıntı yapan 3 hatıl ucu izlenir. En alttaki öne doğru oldukça uzar. Solda ise iki çıkıntı izlenir ve bunlar da kaba işçilikli bırakılmıştır. Orta alan nispeten daha

pürüzsüzdür. Üst hatıl uçlarının sınırladığı kiriş yüzünde iki satır yazıt kazınmıştır. Hemen altında kasetlerin dış çerçevesi yer alır, yatay kenarın yüzeyi kaba işçilikli bırakılmışken, orta dikme, dikey kenarlar ve kaset yüzü daha pürüzsüzdür. Eşik kirişinin cephe yüzü kaba bırakılmışken, üst yüzeyi düzeltilmiştir.

Mezar Odası: Giriş eksenin hafif soluna doğru konumlandırılmıştır.

Duvarlarda ve zeminde yer yer çatlaklar.

Duvar yüzeyleri kaba işçiliklidir. Kline yüzeyleri nispeten ince işçiliklidir.

Klineleri oluşturan yüzey, eşiğe göre, 0.11 m ile 0.14 cm arasında değişen düşük kotlardadır. Kot farkı odanın derinliğine doğru artar. Kline yüzeylerinin duvar kenarlarında hafif yükseldiği görülür; Klinelerin oluşturduğu bu tek parça yüzey üç yönden hafifçe hareket çukuruna doğru meyillidir. Odanın sol tarafındaki kline (K.I.) diğer kenarlardaki klinelere göre daha dar tasarlanmıştır.

Eşiğe yakın konumlandırılmış, yuvarlak köşeli, dörtgen hareket çukuru zemin seviyesindeki klineleri, ortada, birbirinden ayırır.

Kabartma : **--**

Yazıt : Likçe. Tavan kirişi yüzünde, kalemle kazınmış. 2 satır. Bazı harflerin içi kırmızı boyalıdır.

TAM I, TL 85;

1 ebẽñnẽ : χupã : mẽ ti prñnawatẽ : esedeplẽmi :

2 hrppi ladi : ehbi : se tideime : ehbije : humelije :

Çeviri: *"Bu mezarı, Esedeplẽmi kendi karısı ve meşru (?) çocukları için yaptırdı*." (Alkan, 2013: 190, T1)

Literatür : Borchardt, Myra: 106 vd., Grab Nr. 44; Alkan, 2013: 20 vd., 190, T 1.

Katalog Nr. 62

BN. / M. No. 62 **Lev. 58** **(Borchardt, Nr.43)**

Tip : **IV a 1.**

Konum : Nekropolün, bugün görülen en alt terasının sağ kenarında, 61 No.lu mezarın solunda yer alır. 63 No.lu mezarla bitişiktir.

Mezarın Dış Alanı : Cephenin sağında, kabaca düzeltilmiş bir kaya duvarı aynı yönde 61 no.lu mezarın sınırını belirleyen kaya kütlesine kadar uzanır. Bu duvar boyunca zeminde podyum benzeri kademeli bir platform oluşturulmuştur ve bu mezar ön alanının zemininden daha yüksektedir. Cephenin hemen yanına ulaştığında, bir basamakla mezar ön alanı kotuna yaklaşır. Mezar, cephesinin genişliğince düzenlenmiş bir ön alana sahiptir. İleriye doğru kayalığın doğal eğimi ile alçalır. Bu alanı solda kabaca biçimlendirilmiş bir kaya kütlesi sınırlar. Mezarın üzerinde, cephe yüzeyinden daha geride ve sağa konumlandırılmış bir chamasorium yer alır.

Cephe Yönelimi : G.

Cephe : Tek cepheli. Üçgen alınlıklı.
(gen. x yük.) : 2.50 m x 1.55 m

Giriş : Sürgülü Kapı. Sağa açılır. Kapı bloğu korunmamış.
(**gen. x yük.**) **:** 0.56 m **x** 1.46 m

Mezar Odası : Tip 5 / **(en x boy x yük.):** yak. 2.18 m **x** yak. 2.54 m **x** 1.90 m/yak. 5.53 m^2.

Kline : 3 adet, Sedir.
K.I. **gen.:** 0.55 m**,** K.II. **gen.:** 0.60 m, K.III. **gen.:** 0.54 m

Hareket Ç. : **--**

Durum/Tanım : **Cephe:** Üçgen alınlığın tepe noktasından başlayan, aşağıda sağa doğru ilerleyerek lentonun ve sağ köşe dikmesinin üst kısmından geçen bir çatlak vardır. Çatlak boyunca kopmalar gözlenir. Yüzeyde yer yer aşınmalar vardır. Genel olarak yapı elemanlarının yüzeyi aşınmış olmakla birlikte, yer yer pürüzsüz yüzeyler korunagelmiştir.
Mezar Odası: Giriş ekseninde konumlandırılmıştır.

Duvarlarda ve zeminde yer yer çatlaklar. Duvar yüzeyleri kaba işçiliklidir. Kline yüzeyleri nispeten ince işçiliklidir.

Klineler zeminden 1.06 m yüksekliktedir. Kline yüzeylerinin duvar kenarlarında hafif yükseldiği görülür; Klinelerin yüzeyleri hafifçe zemine doğru meyillidir. K.3'ün giriş tarafındaki kısa kenarının dış köşesinde, gen. 0.22 m, yük. 0.20 m, der. 0.13 m ölçülerinde bir

yuva bulunur. K.3 dikey yüzeyine bir primat (?) başı kabartması işlenmiştir.

Kabartma : K.3 dikey yüzünde, cepheden primat (?) başı kabartması. Gözlerde ve burunda bozulmalar gözlenir. Figür, yüzeyden hafifçe öne çıkar. Konturlar belirgin, yüz basıktır. Ortadan ikiye ayrılmış kısa yele, göz konturlarının hemen üzerinden başlar, tutamlar halinde, iki tarafta geriye ve yana doğru düşer. Her iki yanda kulak üstlerinde son bulur. Tutamlar derin konturlarla ayrılır. Yüz karakteristik çizgiler taşır. Aşağı doğru incelen, uzun, kemikli bir yapıdadır. Elmacık kemikleri vurgulu, çene oldukça öne çıkıktır. Sol kulağın bir kısmı tahrip olmuş, sağ kulak sağlamdır. Gözün alt hizasında yüzün kenarına işlenmiş, kabaca yarım daire formludur. İç kıvrımları işlenmemiştir. Yuvarlak ve büyük göz çukurları yüze hâkimdir. Kalın ve hafif dışa taşkın, yay şeklindeki kaş konturları, her iki yanda, kulakların yüzle birleştiği üst kısmından başlayarak yüzün üst sınırı boyunca devam ederek ortada birleşir. Gözlerin arasından başlayarak, incelerek aşağıya inen burun, ağız ile birleşir. Ağız açıktır. Dudaklar kalın betimlenmiştir. Alt dudak aşağı doru sarkıktır.

Yazıt : Eski Yunanca. Sol dikme yüzünde, yalnızca sol kenara bitişik harflerinin bir kısmı korunagelmiştir. İzlenebilen 12 satır.

Literatür : Borchardt, Myra: 106 vd., Grab Nr. 43.; Çevik vd., 2011: 404 vd.

Katalog Nr. 63

BN. / M. No. 63 **Lev. 59** **(Borchardt, Nr.42)**

Tip : **III ç.**

Konum : Nekropolün bugün görülebilen en alt terasında, 62 No.lu mezarın solunda yer alır.

Mezarın Dış Alanı : Cephe genişliğince bir ön alana sahiptir. Cephenin önünde de yak. aynı oranda yer kaplar. Alanı, her iki yanda 1. katın ortasından itibaren öne doğru çıkıntı yapan, kabaca düzenlenmiş kaya kütleleri sınırlar. Üzerlerinde kırıklardan kaynaklanan eğimli yüzeyler bulunur. İleriye doğru ön alan zemini kotuna yaklaşırlar. Bunlar ön alan zemininden bir miktar daha yüksektedir. Sağ yandaki kaya

çıkıntısı üzerinde, bu yönden gelen trafiğe yönelik basit düzenlemeler görülür; uç tarafı, bir yandan kot farkı geçişlerini kolaylaştıracak alçak bir basamak görevi görürken, diğer yandan mezar alanının bu yandaki belirleyicisidir. Cephenin öne taştığı her iki yandaki kaya duvarı kalem işçiliğiyle nispeten kaba olarak düzeltilmiştir. Solda ince işçilikle düz bir rezerv alanı oluşturulmuştur; Mezar cephesinin ikinci katı hizasında ve yüksekliğinde, sol köşe dikmesinin dış kenarından itibaren yak. 1.36 m genişliğinde ve kaya duvarından yak. 0.05 m geriye işlenmiştir.

Cephe Yönelimi : G.

Cephe : Tek cepheli, üçgen alınlıklı, iki katlı, 3'er kasetli.
(gen. x yük.): (**korunan**) 4.41 m **x** 4.92 m

Giriş : Ortadan. Sürgülü. Sola açılır. Kapı bloğu korunmamıştır.
(gen. x yük.): (korunan) 0.39 m **x** 1.26 m

Mezar Odası : Tip 2-5
(en x boy x yük.): 3.27 m **x** 3.30 m **x** 1.78 m / yak. 10.79 m^2.

Kline : 2 adet, Niş; 3 adet, Seki.
K.I. **gen.:** 0.62 m / **boy:** 1.94 m **/ İç yük.:** 0.70 m (Niş)
K.II. **gen.:** 0.68 m / **boy:** 2.00 m / **İç yük.:** 0.57 m (Niş)

Hareket Ç. : Var**.**
(en x boy x der.): 1.18 m **x** 1.10 m **x** 0.18 m

Durum/Tanım : **Cephe:** Yer yer derin ve yüzeysel kırıklar, çatlaklar izlenir. Mahya kirişi izlenmez. Damın tüm yüzeyi tamamen kırıktır. Bu tahribatlar dışında arkeolojik olarak tanımlanabilir/sınıflandırılabilir derecede korunmuştur.

Çatı; Üçgen alınlıklı kırma çatının üst yüzeyinde yama için açılmış çeşitli büyüklüklerde dörtgen montaj yuvaları bulunur. Bunlarla birlikte montajla eklendiği düşünülen mahya kirişinin, uzanacağı doğrultu boyunca, ona altlığını oluşturan hafif yüksek bir yüzey oluşturulmuştur. Bu yüzeyi 4 adet kanal dikine bölmektedir. Genişlikleri değişken olup belirli aralıklarla yerleştirilmiştir. Ortalama derinlikleri 0.03 m'dir.. Yanlarda, sağda oldukça düzgün, solda kabaca açılmış, çatının boyunca uzanan dar bir kanalla ana kayadan bağımsızlaştırılmıştır. Üçgen alınlığın kenarları düz

bırakılmıştır. Tympanonun ortasında, cephenin orta eksenine simetrik bir kabartma alanı oluşturulmuştur. Alan altta ve yanlarda birer kenar oluşturacak şekilde içeri doğru kademelendirilmiştir. Köşelerde, montaj akroterlerin yerleştirilmesine yönelik dörtgen girintiler izlenir.

Mezar Odası: Giriş eksenin sağına doğru konumlandırılmıştır. Duvarlarda ve zeminde çatlaklar ve kırıklar vardır. Duvar yüzeyleri kaba, kline yüzeyleri nispeten ince işçiliklidir.

Klineler; Odanın arka duvarına ve sağ duvarına açılmış, zeminden yüksekte iki niş kline bulunur. Klineler her ki yanda eşit paylar bırakacak şekilde duvar yüzeyinden içeri doğru açılmışlardır. **K.I**; zeminden yak. 0.97 m yükseklikte, tavandan yak. 0.14 m aşağıda konumlanır. Klinenin yatay yüzeyinden sonra zemine doğru devam eden duvarın her iki yandaki alt köşelerinde birer yuva bulunur. Bunlardan sağdaki dörtgen formlu, soldaki ise basit bir oyuntu şeklindedir. **K.II;** zeminden yak. 0.78 m yükseklikte, tavandan yak. 0.38 m aşağıda konumlanır. Her iki yanda yak. 0.40 cm duvar payı bırakılmıştır. Üst kenarda 0.04 m, alt kenarda ise 0.07 m yüksekliğinde bir silme taşır. Sol yanda yarı yüksekliğe kadar düzensizce izlenebilir. Kline üzerinde çeşitli oyuklar ve oturtma girintileri izlenir; üst kenarda, silmenin hemen üstünden başlayan iki montaj yuvası vardır. İçlerinde kurşun kalıntıları bulunur. Yuvalar köşelerden yak. 0.09 m içeride konumlanır. Kabaca yarım daire formlu, 2.50 cm yük. 3.50 cm genişliğe sahiptirler. Kline sol yan duvarı yüzünde, alt ve üst dış köşelere açılmış iki oturtma girintisi vardır. Yukarıdaki kısmen şekilsel olarak tahrip olmasına rağmen derinliğini korur, alttaki dörtgen formludur ve 11 cm yük., 10 cm gen., 5 cm derinliğe sahiptir. Sol yan duvar yüzünde sadece alt dış köşede bir oturtma girintisi izlenir. Bu da yak. 11 cm yük., 10 cm gen. ve 5 cm derinliğe sahiptir. Bu iki girinti birbirini karşılar. Kline yüzeyinin sağ ucunda dikey derinliğe sahip bir oturtma girintisi daha yer alır. Her iki yanda alçak kabartma ile kline ayağı betimlenmiştir.

Zeminde eşiğe yakın konumlandırılmış, dörtgen hareket çukuru yer alır.

Kabartma : **Zafer sahnesi kabartması**; *Tympanon*un ortasında, yüzeyinden yak. 0.15 m içeriye doğru kademelendirilen, 1.07 m genişliğinde ve korunabilen yüksekliği 0.68 m ölçülen bir kabartma alanı içinde ayakta iki savaşçı figürü izlenir. Yüzeyde çatlaklar ve erimeler görülür. Figürlerin boyundan yukarısı kayıptır. Bu kısım dışında bütünlüğünü korur. Başlar, mahya kirişi ile birlikte bağımsız olarak montajlanan bir parça üzerinde yer almış olmalıdır. Figürler bir silme üzerinde, ayakta, sola doğru yönlenmiştir. Sağ bacakları hafif, dizden kırık, bütünüyle yere basarken sol bacak gergin bir durumda ayakuçları üzerindedir. Gövdelerde hafif dönme hissedilse de cephe vurgusu hakimdir. Öndeki figürün sağ kolu bel hizasında, dirsekten bükülerek sağa doğru uzanmıştır. Sol kol gövdenin arkasından yarısı görülen yuvarlak bir kalkan tutmaktadır. Kalkanın içi görülür. Soldaki "zafer sahibi" savaşçı başı hizasında ileriye doğru uzattığı sağ eliyle öndeki savaşçının kalkanını tutmaktadır. Sol eli ile, geride gövdesinin arkasında yarısı betimlenen bir kalkanı tutmaktadır. Her ikisinin de üzerinde dizin hemen üzerinde sonlanan kısa chiton vardır. Elbiselerin yüzeyi oldukça düzdür. Eteklerin bacak arasına gelen kısımlarında hafif bir dalgalanma izlenir.

Yazıt : --

Literatür : Borchardt, Myra: 125 vd., Grab Nr. 42; Bruns Özgan, 1987: 233, 269, F21; Çevik vd., 2010: 404, 405.

Katalog Nr. 64

BN. / M. No. 64 **Lev. 60** **(Borchardt, Nr.31)**

Tip : **III a 7.**

Konum : Nekropolün bugün görülebilen en alt terasında, kayalığın güneye doğru yönlenen batı ucunda yer alır. Günümüz yürüme zemini ile aynı kottadır. 72 No.lu mezarın sol alt çaprazında konumlanır.

Mezarın Dış Alanı : Mezara ulaşımı sağlayacak herhangi bir düzenleme bugün dolgu nedeniyle görülememektedir. Cephe genişliğinde ön alana sahiptir. İleriye doğru 1.75 m kadar izlenebilir, bundan sonrası dolgu toprakla örtülüdür. Solda ve sağda kabaca biçimlendirilmiş kaya duvarları

öne doğru bir miktar taşar. Damın hemen üzerinde cephe genişliği boyunca devam eden, yak. 0.34 m yük.de iç bükey bir girinti vardır.

Cephe Yönelimi : D.

Cephe : Tek cepheli, iki katlı, 3'er kasetli.
(gen. x yük.): (**korunan**) 3.74 m **x** 3.96 m

Giriş : Ortadan. Sürgülü. Sola açılır. Kapı bloğu korunmamıştır.
(gen. x yük.): (korunan) 0.43 m **x** 1.45 m

Mezar Odası : Tip 4
(en x boy x yük.): 2.39 m **x** 2.52 m **x** 1.76 m / yak. 6.00 m^2.

Kline : 3 adet, Seki.
K.I. **gen.:** 0.90 m**,** K.II. **gen.:** 0.76 m, K.III. **gen.:** 0.88 m

Hareket Ç. : Var**.**
(en x boy x der.): 0.55 m **x** 0.84 m **x** 0.20 m

Durum/Tanım : **Cephe:** Yüzeylerde derin çatlak ve kopmalar izlenir. Cephenin sağ yanı kayanın zayıf yapısı nedeniyle tahrip olmuştur. Bu kısımda boydan boya tahribat izlenir. Damın sağ kenarı ve kıvrık kiriş kırılmıştır. Köşe dikmesi yüzünde çatlaklar ve kırılmalar izlenir. Eşik kirişinin her iki kıvrık ucu yok olmuştur. Girişin sağ çerçevesi kırıktır. Cephede bazı elemanların montajla eklendiğini gösteren yuvalar bulunur: Bunlar kayanın zayıf olduğu sağ taraftaki köşe dikmesi üzerinde 3, sol köşe dikmesi üzerinde ise 1 adettir.

Bazı yapı elemanlarının iç kenarları daha kaba işçilikle bırakılmıştır.

Mezar Odası: Giriş eksenine yaklaşık olarak simetrik konumlandırılmıştır. Eşik ile zemin arasında kot farkı yoktur.

Duvarlarda ve zeminde yer yer çatlaklar, kırılmalar görülür. Özellikle arka duvarın büyük bir kısmı ile sağ duvarın tamamı tahrip olmuştur. Duvar yüzeyleri kaba yumrulu, kline yüzeyleri nispeten ince işçiliklidir.

Klineleri oluşturan yüzey ile eşik aynı kottadır.

Dörtgen hareket çukuru, klineleri, ortada birbirinden ayırır.

Kabartma : **--**

Yazıt : 2 adet Eski Yunanca yazıt. **Y.I:** Kat kirişinin yüzünde, girişi ortalayan bir konumdadır. Sağ taraftaki kırık nedeniyle bir kısmı yok

olmuş, yüzeyi kaplayan kireç ve yer yer korozyon nedeniyle bazı kısımlar okunamaz durumdadır. 9 satır tespit edilebilmiştir. Harf yükseklikleri yak. 0.02 m'dir.. **Y.II:** Birinci kat sol dikmesi yüzünde, dikmenin yak. ortasına kazınmıştır. Bu kısımdaki kırıklar nedeniyle tümü okunamaz. Tespit edilebilen 24 satıra sahiptir.

Y.I: CIG 4303.

τοῦτο τὸ μνημεῖον κατεσκεύασεν Πεδβεάσας
[Τεβλιλ]άβῃ τῇ οἰκέτι [αὐτ]οῦ ὁ τ[ὸ]ν ὦμον λαμβάνων τῆς θυσίας τοῦ Διὸ[ς, το]ῖς τ[έκ]νοις αὐτῆς καὶ τοῖς γαμβροῖς· καὶ μη[θεὶς κυ]ριευέτω τοῦ μνημε[ί]ου ἀλλ' [ἢ] Τεβλιδαβ[η καὶ τὰ] τ[έκν]α καὶ ο[ἱ γ[αμβ[ροὶ α]ὐτῆς· ἐὰν δέ τις βιάζηται ἀν[οῖ]ξ[αι τὸ μ]νη[μεῖον τοῦτ]ο παρ[ε]υρέσει ἡ[τιν]ιοῦν, μὴ ἐνέ[γκῃ] ἡ γῆ αὐτοῦ κα[ρπὸν μ]ήτε τέκνων ἐφήβολος ἔ[στω καὶ ἁμαρτωλὸς [γένοι]το εἰς τὴν Λητὼ καὶ εἰς τοὺς λοιποὺς θεοὺς πάντας.

Y.I Çevirisi:

str. 1–4: "*Bu mezarı Pedbeasas, Zeus için (kesilecek) kurbanların sorumluluğunu üstlenerek kendi eşi Teblilabe ve onun çocukları ve damatları için yaptırdı."* (Schweyer, 2002: 251–253 nr. 61.)

Y.II: CIG 4303.

τοῦτο μ[νημεῖ-]
2 ον κατεσ[κεύασεν]
[Π]εδβαάσα[ς Τεβλι-]
4 [λ]άβηι οἰ[κέτι αὐ-]
[τ]οῦ, ὁ τὸν ὦμ[ον λαμ-]
6 [βά]νων δε[ξιὸν τῶν]
[Δι]ὸς θυσιῶν [ὧνπερ ἡ]
8 [π]όλις θύει, κ[αὶ τοῖς τέ-]

κνοις αὐτῆς [καὶ τοῖς]
10 γαμβροῖς· καὶ μ[ηθεὶς κυ-]
ριευέτω τοῦ μ[νημεί-]
12 ου ἀλλ᾽ ἢ Τεβλιδ[αβη]
καὶ τὰ τέκνα καὶ [οἱ]
14 γαμβροὶ αὐτῆς· ἐὰν
δέ τις βιάζηται ἀνο[ῖ-]
16 ξαι τὸ μνημεῖον το[ῦ-]
[το] παρεύρεσει [ᾑτινι]
18 [οὖν], μὴ ἐνέγκηι [ἡ γῆ αὐ-]
[τῷ] καρπὸν μ[ήτε τέκ-]
20 [ν]ων ἐπηβο[λος ἔσ-]
[τω] καὶ ἀμαρ[τωλὸς]
22 [γέ]νοιτο [ε]ἰς [τὴν Λη-]
[οῦ]ν καὶ εἰς το[ὺς λοι-]
[π]ους θεοὺς [πάντας].

Y.II Çevirisi:

"Bu mezarı Pedbaasas, kentin Zeus için keseceği kurbanların sorumluluğunu üstlenerek kendi eşi Teblilabe ve onun çocukları ve damatları için yaptırdı. Teblilabe ve onun çocukları ve damatları dışında hiç kimse bu mezarın yetkilisi olmasın. Eğer her hangi bir kimse bu mezarı hile ile açmaya zorlarsa ne toprak ona ürün versin ne de o çocuk sahibi olsun ve Leto ve diğer bütün tanrılar indinde günahkâr olsun." (Schweyer, 2002: 251–253 nr. 61.)

Literatür **:** Borchardt-Myra: 107, Grab Nr. 31.; Frei, 1990: 1844.; Alkan, 2013: 197 vd., T 18.

Katalog Nr. 65

BN. / M. No. 65 **Lev. 61** **(Borchardt, Nr.30)**

Tip : **III x.**

Konum : 64. No.lu mezarın batısında**,** kayalığın güneye bakan yüzünde bulunur.

Mezarın Dış Alanı : Dolgu nedeniyle izlenemez.

Cephe Yönelimi : Gd.

Cephe : Tek cepheli, iki katlı (?), 3 kasetli.
(gen. x yük.): (**korunan**) 3.35 m **x** (**ölçülebilen)** 1.26 m

Giriş : **--**

Mezar Odası : **--**

Kline : **--**

Hareket Ç. : **--**

Durum/Tanım : **Cephe:** Günümüz dolgu zemini tarafından yarıya kadar örtülüdür. Dam tamamen yok olmuştur. Tavan kirişinin uçları şekilsel özelliklerini kaybedecek kadar tahrip olmuştur. Kirişin diğer kısımlarında da büyük çaplı kırıklar izlenir. Yastık kirişi uçları kırıktır.
Mezar Odası: --

Kabartma : **--**

Yazıt : **--**

Literatür : Borchardt, Myra: 107, Grab Nr. 30.

Katalog Nr. 66

BN. / M. No. 66 **Lev. 62** **(Borchardt, Nr.27)**

Tip : **II a.**

Konum : 65. No.lu mezarın batısında**,** kayalığın güneye bakan yüzünde bulunur. Dolgu zeminden yak. 0.40 m yukarıdadır.

Mezarın Dış Alanı : Dolgu nedeniyle izlenemez.

Cephe Yönelimi : G.

Cephe : Tek cepheli. **(gen. x yük.): -**

Giriş : Sürgülü. Sağa açılır. Kapı bloğu korunmamıştır.
BN.M.65. **(gen. x yük.):** 0.42 m **x** 1.45 m

Mezar Odası : Tip 4-?

(en x boy x yük.): 2.12 m **x** 2.52 m **x (ölç.)** 1.63 m/yak. 5.30 m^2.

Kline : 1 adet, Sedir.

K.I. **gen.:** 0.66 m / **boy :** 2. 18 m

Hareket Ç. : ?

Durum : **Cephe:--**

Mezar Odası: Zemin dolgu altındadır. Odayı enlemesine kat eden derin bir çatlak vardır.

Duvarlarda düzensiz, kaba kalem işçiliği hâkimdir. Cephedeki yarım işçilik iç mekanda da devam eder. Genel yapısıyla, mezar odası elemanları oluşturulmuş olmasına karşın, işleve pek de etkisi olmayan birçok kısım yontulmadan bırakılmıştır. Özellikle klinenin dış yüzey köşelerinde aşağı doğru eğimli kaba kaya yüzeyleri bulunur. Bunlardan soldaki kütlenin cephe yüzeyinin bir kısmı daha incelikle işlenmiş, fakat kline cephesine doğru yönlenen eğimli yüzey kaba kalem izleriyle bırakılmıştır. Odanın duvar köşelerinde de kabaca bırakılmış kütleler yer kaplar. **Kline,** odanın soluna konumlandırılmıştır. Yatak düzlemi, boyu doğrultusunda hafifçe yükselir ve duvarlar nispeten daha düzgün satıhlıdır. Arka duvarın sağ üst tarafında, taş kalemi çizgilerinin yüzeye hâkim olduğu, yak. 1.20 m genişliğe, 0.60 m yük. ve 0.17 m derinliğe sahip bir alan içeri doğru oyulmuştur. Sınırları düzensizdir ve derinliği yukarıya doğru azalır.

Kabartma : **--**

Yazıt : **--**

Literatür : Borchardt, Myra: 107, Grab Nr. 27.

Katalog Nr. 67

BN. / M. No. 67 **Lev. 63** **(Borchardt, Nr.36)**

Tip : **III a 4.**

Konum : Günümüz yürüme zemininden yukarıda, görülebilen ikinci mezar terası içerisinde yer alan sağdaki ilk kaya mezarıdır. Nekropolün merkezine çok yakın bir konumdadır.

Mezarın Dış Alanı : Alt kottaki 1. terasın doğu kenarına yontulmuş, geniş kaya basamaklarından oluşan merdiven mezarın yer aldığı 2. terasa yönlenir. Yol, 2. teras seviyesinin biraz altında sonlanan basamaklardan hemen sonra kayanın doğal eğimine uydurulmuş yukarı doğru basamaklanan kabaca düzeltilmiş ve alanları değişken kaya zeminleri ile devam eder ve mezar ön alanına bağlanır. Bazı kısımlar tahribat nedeniyle bugün izlenemez. Basamaklar ile mezar cephesinin arasında kalan kısım boyunca yolun kuzey kısmında kaya duvarı yükselir. Bu duvar yüzünün bazı kısımları yoldan içe doğru oyularak chamasorium tipi mezarlar için alanlar oluşturulmuştur. Ön alan batıdan gelen yol ile yak. aynı kottadır. Her iki yanda sınırları cephe genişliği belirler. Yüzey düzeltilmiştir. Alanın seviyesi sol yandaki mezar ön alanının seviyesinden yak. 0.55 m yüksektedir. Bu özellikleriyle platform benzeri bir yapıya sahiptir. Alanın yol ekseni üzerinde bulunan kenarında bir alt seviyeye inişi sağlayan bir kaya basamağı bulunur. Ön alanla sofa zemini arasında yak. 0.57 m yükseklik farkı vardır. Sofaya geçiş cephe genişliğince uzanan bir basamak ile sağlanmıştır. Damın hemen üzerinde, ona bitişik başlayan 75 No.lu mezar yükselir.

Cephe Yönelimi : G.

Cephe : Dışta ve içte cephe. Sofalı.
Dış cephe: **?. (gen. x yük.):** (**korunan**) 4.50 m **x** 3.35 m
İç cephe (Mezar odası cephesi) : Bir katlı, 2 kasetli.
(gen. x yük.): (**korunan**) 2.90 m **x** 2.46 m

Giriş : Sağdan. Sürgülü. Sola açılır. Kapı bloğu korunmamıştır.
(gen. x yük.): (korunan) 0.83 m **x** 1.67 m

Mezar Odası : Tip 4-5
(en x boy x yük.): 2.44 m **x** 2.58 m **x** 1.88 m / yak. 6.00 m^2.

Kline : 1 adet, Niş; 3 adet Seki.
K.I. **gen.:** 0.64 m / **boy:** 1.84 m/ **İç yük.:** 0.54 m (Niş)

Hareket Ç. : Var**.**
(en x boy x der.): 0.68 m **x** 0.84 m **x** 0.20 m

Durum/Tanım : **Dış Cephe:** Yüzeylerde kırılmalar izlenir. İkincil yapı elemanları izlenmez. Dam, sol taraftaki küçük bir kısım dışında yok olmuştur.

Yuvarlak kiriş dizisinin üzerinde iki bant kademeli olarak dışa taşkın yerleştirilmiştir. Yuvarlak kirişler dörtgen kesitli sınırlayıcı dilme ile son bulur. Kıvrık uçlu tavan kirişinin yalnızca sol tarafı sağlamdır. Üzerinde iki kama başı izlenir. Dikey elemanlar köşe dikmelerinden ibarettir. Dikmeler, iç kenarlarından bir kademe geride birer dikme ile bitişiktir. Sol köşe dikmesi yüzeysel tahribatlara uğramasına rağmen bütünlüğünü korumaktadır. Bu dikme üzerindeki hatıl ucu çıkıntılarından alttakinin bir kısmı kırık, üstteki ise sağlamdır. Sağ köşe dikmesi yüzeyi tamamen kırık, ana hatlarıyla belirgindir. En alttaki hatıl ucu çıkıntısı korunmuştur. Ortada herhangi bir yapı elemanı izlenmediği gibi, varlıklarına ilişkin izler de tespit edilememiştir. Olası 2. katın varlığına işaret eden kat kirişinin cephe yanlarında, saçak altlarına taşan uçları belirtilmemiştir.

Sofa: Zeminin ön tarafında ve duvarlarda kırık ve aşınmalar vardır. Mezar odasının alanından daha geniştir. Mezar odası cephesinin her iki yanından öne doğru uzanan duvarların yüzeyleri ince işçiliklidir. Duvarlar dış cephe köşe dikmeleri ile aynı eksen üzerinde uzanmaz, birbirlerini karşılamazlar. Sol duvarın sağ kenarında bir dikme, üst kenar ve ortasında birer hatıl işlenmiştir. Sağ duvarda yalnızca üst kenarda hatıl işlendiği görülür. Zemin kendi içerisinde değişken hafif eğime sahiptir. Yüzeyi düzgünleştirilmiştir.

İç Cephe: Tek katlıdır. Biri giriş olmak üzere iki kasetlidir. Ortada kalın bir dikme ile kasetler birbirinden ayrılır. Altta yüksek bir eşik yer alır. Üstte kalın bir kiriş ile sofa tavanına geçiş yapılır.

Mezar Odası: Dış cephe ile aynı eksende değildir. Sağa doğru kaymıştır.

Duvarlarda ve zeminde yer yer çatlaklar, kırılmalar görülür. Duvar yüzeyleri kaba yumrulu, zemin nispeten daha düzgün işlenmişken, klinenin yer aldığı arka duvar yüzü ile klinenin iç yüzeyleri oldukça ince işlenmiştir.

Odanın ön duvarı sağ köşesinde eşikten yak. 0.80 m yukarıda başlayan yak. 0.33 m yüksekliğinde, yak. 0.45 m genişliğinde bir kaya çıkıntısı yer alır. Altta duvardan diagonal bir çizgiyle 0.06

möne doğru çıkıntı yaparken, üstü nispeten daha yatay bir düzleme sahiptir ve bu düzlem yak. 0.06 m derinliğe sahiptir.

Arka duvara açılmış bir adet niş klineye sahiptir. Kline zeminden yak. 0.97 m yüksekte, tavandan yak. 0.30 m aşağıda konumlanır. Her ki yanda duvar payları bırakılmıştır. Dört bir tarafını dolanan, hafif öne çıkıntılı bir çerçeveye sahiptir. Ölünün yatırıldığı yüzey dıştaki yatay çerçevenin yüksekliğinden bir miktar daha alçaktadır ve yüzeyi oldukça pürüzsüz işlenmiştir.

Zeminde dörtgen hareket çukuru yer alır. Eşiğe yakın konumlandırılmıştır.

Kabartma : --

Yazıt : --

Literatür : Borchardt, Myra: 108, Grab Nr. 36.

Katalog Nr. 68

BN. / M. No. 68 **Lev. 64** **(Borchardt, Nr.35)**

Tip : **III a 7.**

Konum : Günümüz yürüme zemininden yukarıda, ikinci mezar terası içerisinde yer alır. Bu terastaki sağdan ikinci kaya mezarıdır. Nekropolün merkezinde konumlanır.

Mezarın Dış Alanı : Alt kottaki 1. terasın doğu kenarına yontulmuş, geniş kaya basamaklarından oluşan merdiven mezarın yer aldığı 2. terasa yönlenir. Yol, 2. teras seviyesinin biraz altında sonlanan basamaklardan hemen sonra kayanın doğal eğimine uydurulmuş yukarı doğru basamaklanan kabaca düzeltilmiş ve alanları değişken kaya zeminleri ile devam eder ve 67. No.lu mezarın önünden bu mezara yönlenir. Mezarın ön alanı oldukça geniş bir alana sahiptir. Fakat toprakla örtülü olması nedeniyle cephenin önünde kalan basamağın bir kısmı dışında izlenemez. Basamak cephe genişliğince uzanır. Sofa zemini ile arasında 0.47 m yükseklik farkı vardır. Ön alanın genişliğini cephe belirlemiştir. Sağda 67. No.lu mezarın yak. 0.55 m yüksekliğindeki ön alan platformu, solda ise yak. 2.75 m yüksekliğinde bir kaya duvarı (69 no.lu mezarın dış duvarı) ile

sınırlanır. Kaya duvarının yüzeyi düzgün kesilerek işlenmiştir. Damın hemen üzerinde, ona bitişik başlayan ve sola yanaştırılmış 77 No.lu mezar yükselir.

Cephe Yönelimi : Gd.

Cephe : Dışta ve içte.
Dış cephe: **(gen. x yük.):** 5.60 m **x** 4.96 m
İç cephe (Mezar odası cephesi) : iki katlı, 3'er kasetli.
(gen. x yük.): 3.66 m **x** 3.69 m

Sofa : **(en. x boy x yük.):** 3.50 m x 2.60 m x yak. 3.60 m / yak. 9.00 m^2.

Giriş : **Oda I.:** Sağdan. Sürgülü. Sağa açılır. Kapı bloğu korunmamıştır.
(gen. x yük.): 0.62 m **x** 1.65 m
Oda II.: Sofanın sol yan duvarı üzerinde. İon tarzında. Sürgülü. Sağa açılır. Kapı bloğu korunmamıştır.
(gen. x yük.): 0.79 m **x** 1.68 m

Mezar Odası : Tip 5 / **Oda I. (en x boy x yük.):** 2.67 m **x** 2.60 m **x** 2.07 m /yak. 7.00 m^2.
Tip 4-5 / **Oda II. (en x boy x yük.):** 2.60 m **x** 2.60 m **x** 2.06 m/yak. 7.00 m^2.

Kline : **Oda I:** 3 adet, Seki.
K.I. **gen.:** 0.90 m, K.II **gen.**: 0.77 m, K.III. **gen.:** 0.80 m
Oda II: 5 adet; 2 adet, Niş. - 3 adet, Seki.
K.I. **gen.:** 0.60 m / **boy:** 2.09 m / **İç yük.:** 0.68 m
K.II. **gen.:** 0.68 m / **boy:** 2.07 m / **İç yük.:** 0.69 m

Hareket Ç. : **Oda I:** Var. **(en x boy x der.):** 1.17 m **x** 0.89 m **x (ölç.)** 0.12 m
Oda II: Var. **(en x boy x der.):** 1.10 m **x** 1.11 m **x** 0.28 m

Durum/Tanım : **Dış Cephe:** Yüzeylerde kırılmalar ve çatlaklar izlenir. Dam; sağ tarafının bir kısmı kırıktır. Yuvarlak kiriş dizisinin üzerinde üç adet bant, kademeli olarak dışa taşkın yerleştirilmiştir. Yuvarlak kirişler her iki yanda dörtgen kesitli sınırlayıcı dilme ile son bulur. Bunların hemen üzerinde her bir bandın yüzeyinden kademeli olarak öne doğru taşan ve onlarla özdeş yüksekliğe sahip dörtgen kesitli dilme uçları izlenir. Bunların genişlikleri yukarı doğru artar. Kıvrık uçlu tavan kirişinin sol ucu kırıktır. Sağ ucunda kıvrık yapı ve kama başları izlenir. Köşe dikmeleri üzerinde, çeşitli oranlarda tahrip

olmalarına rağmen izlenebilen üçer adet hatıl ucu bulunur. Dikmeler, iç kenarlarından bir kademe geride birer dikme ile bitişiktir. Ortada, kat kirişi, köşe dikmeleri arasında kesintisiz uzanır ve her iki yanda cephenin dışına, saçak altına taşar. Dikmeler arasında kalan kısmının cephe yüzeyinin alt kenarı boyunca, dış bükey alçak bir profil üstünde diyagonal yükselerek öne taşan iki profil yer alır. Yaklaşık eşit aralıklarla yerleştirilmiş ikişer dikme, altta ve üstte kat kirişine bağlantılı olarak, her iki katta aynı doğrultuda yükselerek, cephede kat kirişi ile dikmeler arasında kalan dörtgen formlu açık alanlar oluşturulmuştur. Alt kat dikmeleri, dört bir yüzünde dışa taşkın enli dilmelerden oluşur. Üst kat dikmelerinin ise sadece ön yüzünde ensiz bir dilme bitişik olarak bulunur. Kıvrık uçlu eşik kirişinin uçlarında kırıklar görülür; Sol tarafta yalnızca iç kama başının bir kısmı sağlamdır. Her iki yanda, köşe dikmelerinin hizasında kiriş yüzeyinden öne taşan hatıl uçları izlenir. Sağ tarafta derinlik korunmuş fakat kamalar izlenmez.

Sofa: Zeminin ön tarafında ve duvarlarda kırıklar, çatlak ve aşınma izleri vardır. Mezar odalarının alanlarından daha geniştir. Duvarlar, Oda I'in cephesinin her iki yanından öne doğru, dış cephe köşe dikmeleri ile aynı eksende uzanır. Yüzeyleri ince işçiliklidir. Sağ duvar yüzüne, dikme cephesinden taşan uçlar ile uyumlu doğrultuda, 3 adet hatıl alçak kabartmayla işlenmiştir. Bunlar yastık hatılı, kat hatılı, orta hatıldır. Döşeme hatılı kot farkı nedeniyle işlenmemiştir. Sol duvarda iki adet hatıl alçak kabartmayla işlenmiştir. Bunlar yastık hatılı ve kat hatılıdır ve taşkın uçları ile aynı doğrultudadır. **Oda II**'nin girişi, kat hatılı ile sofa zemini arasında, duvarın sol kenarına bitiştirilmiştir. İlk bakışta iyonik tarzı anımsatan bir çerçeveye sahiptir. Sofa zemininden 0.22 m yükselen bir eşik her iki yanda söve kenarlarından taşkındır. Söveler, 3 adet süslemesiz bant ile kademelendirilmiştir. İçe doğru genişlikleri azalır. En dış kenardaki geniş bant lentoya doğrudan bağlanır. Bantlar lentoda devam etmez. Hafif dışbükey iki silme ile profillendirilmiş bir lento tacı bulunur. Silmelerden alttaki hafif taşkın dış bükey profille üstündeki ondan daha taşkın ve yüksek bir dış bükey profile sahip

silmeye bağlanır. Bu silmeler, çeşitli renklerin kullanıldığı boyamayla yapılan motiflerle süslenmiştir. Bozulma nedeniyle bazı renkler ve motiflerin ayrıntıları açıkça seçilemez. Kullanılan renkler içerisinde kırmızı çıplak gözle rahatlıkla seçilebilirken, yeşil ve mavi muhtemel kullanılan diğer renklerdir ve bunlar çok küçük alanlarda korunmuştur. Bu renklerden başka, motifleri sınırlayan konturların koyu bir renk ile boyandığı görülebilse de rengi belirleyebilmek bozulma nedeniyle güçtür. Alttaki silme, üzerinde kırmızı ve mavi (?) renkler ile atlamalı olarak boyanmış 23 dörtgenden oluşan bir dizi ile süslenmiştir. Dizi kırmızıya boyalı dörtgen ile başlar ve biter. Her bir motifin ortasında dikey yerleştirilmiş ve sınırları kontrast bir renk ile belirginleştirilmiş birer dörtgen alan vardır. Kırmızıya boyalı dörtgenlerin ortasının hangi renk ile boyandığı bugün görülemez. Muhtemelen mavi boyanmış dörtgenlerin ortası ise kırmızıya boyalıdır. Motiflerin kenarları da daha koyu bir renk ile boyanarak sınırları belirginleştirilmiştir. Yan kenarlarda kalın bir kontur çizgisi izlenirken, altta ve üstte daha incedir. Dörtgen motifler arasında ince uzun bir alan açık bir renge boyalıdır. Lento tacı üst silmesi hafif kabartma ile dil motifini andıran, yalnızca alt konturları belirginleştirilmiş, dış bükey tarafı aşağı bakan yay dizisiyle süslenmiştir. Detayların boya ile verildiği görülür. Her birinin üzeri, alt silmedeki dörtgen motifleriyle aynı eksende ve üzerinde bulunduğu motifle aynı renkte boyanmıştır. Lento tacının her iki yanda dışa taşan kısımları profillidir.

İç Cephe: Oda I'in cephesidir. İki katlıdır. Her bir katta üçer kaset bulunur. Alt katın sağ kenarındaki kaset mezar odasına girişi sağlar. İç cephe olması nedeniyle kural olarak, dam ve köşe dikmeleri ve yatay elemanların dışa taşkın uçları işlenmemiştir.

Mezar Odaları:

Oda I: Dış cephe ile aynı eksende değildir. Sağa doğru kaymıştır. Duvarlarda ve zeminde yer yer çatlaklar, kırılmalar görülür. Duvar yüzeyleri kaba yumrulu, zemin nispeten daha düzgün işlenmiştir.

Eşikten alçakta yer alan zemin, ortada eşiğe oldukça yakın konumlandırılmış dörtgen bir hareket çukuru ile "U" formunda bölünmüştür.

Oda II: Sofanın sol duvarı yüzünde açılmış bir kapı ile girilir. Kapısı dışında herhangi bir cephe düzenlemesi yoktur. Duvarlarda, zeminde ve donanımda yer yer çatlaklar, kırılmalar görülür.

Mezar odası duvarları ve tavanı geneldeki işleniş karakterinden çok daha ince bir işçilikle düzgünleştirilmiştir. Özellikle daha iyi korunmuş sol duvar yüzünde ve tavanda bu durum izlenebilir. Yüzey işçiliğindeki özen, duvarların dik bir eksende yükselmelerinde de gösterilmiştir. Fakat bu yüzey işçiliği, odanın arka duvarına açılmış niş klinelerin dikey ve yatay iç yüzeylerinde izlenemez, bu yüzeyler iri yumrulu kaba işçilikle oluşturulmuştur. Niş klineler üst üste konumlanır. Duvarları dik bir eksende yükselmez. **K.I**'in yatak cephesi biri alçak, diğeri yüksek iki silme ile süslenmiştir. Yatağın sol ucuyla, duvar payının birleştiği köşe yüzünde bir oturtma kanalı açılmıştır. Diğer köşedeki varlığı tahribat nedeniyle izlenemez. Her iki yandaki duvar payları üzerinde alçak kabartma ile yapılmış kline ayakları vardır. Tahribat nedeniyle formları açıklıkla izlenemez. **K.II** zeminden bir miktar yükseltilmiştir. Yatak yüzeyinin her iki ucunda enine konumlandırılmış geniş oturtma/sürgü kanalları yer alır. Bunlarla birlikte, kline yüzeyinin orta-iç kenarında yüzeysel derinliklere sahip, aralıklı yerleştirilmiş iki kanal açılmıştır.

Zeminde kabaca kare formlu bir hareket çukuru, eşiğe yakın konumlandırılmıştır.

Kabartma : --

Yazıt : 2 adet Eski Yunanca yazıt. **Y.I:** Sol köşe dikmesi iç yüzünde, 2 satır. **Y.II:** Sofanın sağ duvar yüzünde, kat hatılı ile orta hatıl arasında kalan duvar yüzüne kazınmış. 2 satır.

Y. I.:

Fellows, 1841: 202; CIG 4302

ΑΡΣΑΣΙΟΣ

ΤΗΣΜΥΝΔΟΥ

Çeviri: "*Myndus'un kızı Arsasis'in*.**"**

Y. II.:

Texier, 1849: 239, Lev. 223

ΜΟCΧΟC ΦΙΛΕΙ ΦΙΛΙΩΤΑ ΤΗΝ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

Çeviri: "*Moschus aime Philiota la fille de Demetrius***"**

Literatür : Borchardt, Myra: 108, Grab Nr. 35, Taf. 59.D.; Alkan, 2013: 199, T 17.

Katalog Nr. 69

BN. / M. No. 69 **Lev. 66** **(Borchardt, Nr.34)**

Tip : **III x.**

Konum : Günümüz yürüme zemininden yukarıda, görülebilen ikinci mezar terasında yer alır. Terasın sol ucundaki son mezardır. 68 no.lu mezarın solundadır.

Mezarın Dış Alanı : Dar bir ön alana sahiptir. Sınırları düzensizdir. Sağ yandaki 68. No.lu mezarın ön alanından yak. 0.70 m yüksektedir. Kayaya açılmış bir basamakla ulaşılır. Basamak büyük oranda tahrip olmuştur. Sol yanını, öne doğru uzanan kabaca işlenerek düzeltilmiş bir kaya duvarı sınırlar. Bu duvar üst kısımları işlenmeden doğal eğimiyle bırakılan kayalığa kadar uzanır. Kayalık, mezar cephesine oldukça yaklaşır ve hatta sol köşe dikmesinin bir kısmının karşıdan görünümünü kapatır. Bu kayalık üzerinde kabaca açılmış basamaklar bulunur.

Cephe Yönelimi : Gd.

Cephe : Tahrip olmuştur.
(gen. x yük.): (**korunan**) 3.60 m **x** (**korunan**) 1.67 m

Giriş : Ortadan. Kapı bloğu korunmamıştır.
(gen. x yük.): Tahribat nedeniyle tespit edilememiştir.

Mezar Odası : Tip 5
(en x boy x yük.): 2.49 m **x (korunan)** 2.60 m **x (ölçülebilen)** 1.44 m

Kline : 6 adet: 3 adet Bank (üst); 3 adet Seki (alt)
K.I. **gen.:** 0.55 m, K.II **gen.:** 0.53 m, K.III **gen.:** 0.65 m

Alt kat, dolgu nedeniyle ölçülememiştir.

Hareket Ç. : **?**

Durum/Tanım : **Cephe:** Cephenin büyük bir kısmı ve mezarın tavanı yok olmuştur. Yatay yapı elemanlarının hiçbiri korunmamıştır. Sol yandaki kasetin bir bölümü ile kenar dikmeleri ve köşe dikmesinin bir bölümü izlenebilir. Kasetin hemen üzerinde, kaya geriye doğru oyularak bir seki oluşturulmuştur. Mezar örtüsünün montajlanarak yerleştirildiğini düşündürür. Fakat diğer kısımların yok olması nedeniyle montaj örtünün varlığı kesinlikle belirlenemez.

Mezar Odası: Yarıya kadar dolgu ile kaplıdır. Klinelerin bir bölümü kırıktır.

Oda cephe ile aynı eksendedir. İki katlı, "∏" formunda mekânı çevreleyen klinelere sahiptir.

Kabartma : **--**

Yazıt : **--**

Literatür : Borchardt, Myra: 108, Grab Nr. 34.

Katalog Nr. 70

BN. / M. No. 70 **Lev. 66** **(Borchardt, Nr.33)**

Tip : **III a 7.**

Konum : Günümüz yürüme zemininden yukarıda, görülebilen üçüncü mezar terasında yer alır. Bu terası 71 No'lu mezar ile ortak kullanır.

Mezarın Dış Alanı : Ön alan, bir alt terasta yer alan 69 No'lu mezarın üst yüzeyi düzeltilerek oluşturulmuştur. Bir bölümü 69 No'lu mezarın tavanı ile birlikte yok olmuştur. Birbirlerine 90^0 açıyla konumlandırılmış iki mezara (No.70 ve No.71) ortak kullanımlı bir ön alan oluşturulmuştur. Alana ulaşım, bir alt terastaki mezarların önünden geçen yoldan, 69 No.lu mezarın önündeki doğal kayalık üzerine açılmış basit basamaklarla sağlanır.

Cephe Yönelimi : Gd.

Cephe : 2 katlı, 3'er kasetli.

(gen. x yük.): 3.45 m **x** 4.07 m

Giriş : Sağdan. Sürgülü. Sağa açılır. Kapı bloğu korunmamıştır.

(gen. x yük.): 0.43 m x 1.24 m

Mezar Odası : Tip 4-5

(en x boy x yük.): 2.64 m **x** 2.56 m **x (ort.)** 1.80 m/yak. 7 m^2.

Kline : **4 Adet:** 1 adet Niş; 3 adet Seki.

K.I. **gen.:** 0.67 m / **boy:** 1.99 m/ **İç yük.: (ort.)** 0.81 m

K.II. **gen.:** 0.70 m / **boy:** 2.55 m

K.III. **gen.:** 0.87 m / **boy:** 2.55 m

K.IV. **gen.:** 0.80 m / **boy:** 2.25 m

. **Hareket Ç. :** Dörtgen. Zemin ortasına yerleştirilmiş.

(en x boy x der.): 0.82 m **x** 1.11 m **x** 0.24 m

Durum : **Cephe:** Dam dışında yüzeylerde aşınma kopmalar izlenir. İlk katta, giriş çerçevesi ve orta kaset büyük oranda yok olmuştur. Döşeme hatılı ve orta hatıl uçları tamamen kırıktır. Eşik kirişinin sol kıvrık ucu kırıktır.

Mezar Odası: Oda, cephe ile aynı eksendedir.

Duvarlarda ve zeminde yer yer çatlaklar, kırılmalar görülür. Duvar yüzeyleri kaba yumrulu, zemin nispeten daha düzgün işlenmiştir. Eşik seviyesinden altta yer alan zeminin ortasında dörtgen bir hareket çukuru yer alır. Odanın sol yan duvarı yüzüne açılmış bir adet niş kline vardır. Kline kenarları ve çerçevesi tahrip olmuştur. Solda alçak kabartmayla işlenmiş, detayları büyük oranda yok olmuş bir kline ayağı vardır. Sağ yanda işlenmemiştir. Yatak düzlemi çerçeve düzleminden bir miktar alttadır. Çerçevenin iç kenarlarının alt ve üst köşelerinde, formları tahribat nedeniyle kabaca seçilebilen çeşitli oturtma oyukları vardır.

Kabartma : --

Yazıt : --

Literatür : Borchardt, Myra: 108, Grab Nr. 33.

Katalog Nr. 71

BN. / M. No. 71 **Lev. 67** **(Borchardt, Nr.32)**

Tip : **III a 7.**

Konum : Günümüz yürüme zemininden yukarıda, görülebilen üçüncü mezar terasında yer alır. Bu terası 70 No.lu mezar ile ortak kullanır.

Mezarın Dış Alanı : Ön alanın bir kısmı, alt terasta yer alan 69 No.lu mezarın üst yüzeyi düzeltilerek oluşturulmuştur. Bir bölümü 69 No.lu mezarın tavanı ile birlikte yok olmuştur. Birbirlerine 90^0 açıyla konumlandırılmış iki mezara (No. 70 ve No.71) ortak kullanımlı bir ön alan oluşturulmuştur. Alana ulaşım, bir alt terastaki mezarların önünden geçen yoldan, 69 No.lu mezarın önündeki doğal kayalık üzerine açılmış basit basamaklarla sağlanır. Alanın sol yanı, mezar cephesinin bitimiyle birlikte kabaca düzeltilmiş kayalık olarak bırakılmıştır. Cephenin her iki yanındaki kaba işçilikle düzeltilmiş duvar yüzünde, birer oyuntu bulunur. Bunlar kat kirişinin yak. 0.40 m aşağısında ve köşe dikmelerinin kenarlarına yakın konumlandırılmıştır. Aynı yatay eksen üzerindedirler.

Cephe Yönelimi : D.

Cephe : Dışta ve içte.
Dış cephe: İki katlı. Üst katta, kapalı 3 kaset.
(gen. x yük.): (korunan) 4.94 m **x** 4.08 m
İç cephe (Oda I cephesi) : Tek katlı, 3 kasetli.
(gen. x yük.): 3.26 m **x** 2.58 m

Sofa : **(en. x boy x yük.):** 1.45 m x 3.09 m x yak. 2.56 m / yak. 4.50 m^2.

Giriş : **Oda I.:** Ortadan. Sürgülü. Sola açılır. Kapı bloğu korunmamıştır.
(gen. x yük.): 0.60 m **x** 1.69 m
Oda II.: Sofanın sol yan duvarı üzerinde. Sürgülü. Sola açılır. Kapı bloğu korunmamıştır.
(gen. x yük.): 0.59 m **x** 1.52 m

Mezar Odası : Tip 2 / **Oda I. (en x boy x yük.):** 2.62 m **x** 2.70 m **x (ölçülebilen)** 2.03 m /yak. 7.00 m^2.
Tip 5 / **Oda II. (en x boy x yük.):** 2.81 m **x** 3.11 m **x** 1.93 m / 8.70 m^2.

Kline : **Oda I:** 3 adet: Sedir; Bank; Seki. 1 adet arka duvarda, 2 adet sağ duvarda.
K.I. **gen.:** 0.58 m / **boy:**2.44 m / **yük.:** 0.55 m
K.II **gen.:** 0.66 m / **boy:**2.00 m / **yük.:** 0.60 m

K.III. **gen.:** 0.65 m / **boy:**1.93 m / **yük.:** 0.68 m

Oda II: 3 adet; Sedir.

K.I. **gen.:** 0.55 m

K.II. **gen.:** 0.52 m

K.III. **gen.:** 0.50 m

Hareket Ç. : **Oda I:** Dolgu nedeniyle tespit edilememiştir.

Oda II: Yok**.**

Durum/Tanım : **Dış Cephe:** Yüzeylerde kırılmalar ve çatlaklar izlenir. İkinci katın sol kenarı tamamen tahrip olmuştur. Dam; sağ tarafta, bir kısmı korunmuştur. Yuvarlak kiriş dizisinin üzerinde üç adet bant, kademeli olarak dışa taşkın yerleştirilmiştir. Yuvarlak kiriş dizisi yanda dörtgen kesitli sınırlayıcı dilme ile son bulur. Kıvrık uçlu tavan kirişinin bir kısmı korunmuştur. Uçlar kırıktır. Sol köşe dikmesi birinci kat seviyesine kadar korunmuştur. Üzerinde, kat hatılı ve döşeme hatılı uçları, tahrip olmalarına rağmen izlenebilir. Sağ köşe dikmesi, altta kalan küçük bir kısmı ile ikinci kat seviyesinde kalan kısımları dışında tahrip olmuş, derinliğini kaybetmiştir. Üzerinde yastık hatılı ucu sağlam, kat hatılı ve döşeme hatılı uçları zarar görmüş durumda izlenebilir. Eşik ön alandan yak. 0.20 m yükseltilmiştir. Eşiğin yatay yüzünde, sağa yanaştırılmış, 0.20 m arayla yerleştirilmiş, kare formlu **(4 cm x 4 cm x 3 cm)** 2 adet montaj oyuğu ile ortada, dörtgen formlu **(0.41 m x 0.47 m x 0.10 m)** bir oturtma oyuğu açılmıştır. İskelet içerisinde kalan cephe elemanları yalnızca ikinci katta korunmuştur. Ortada, kat kirişi, köşe dikmeleri arasında kesintisiz uzanır. Sol ucu kırık, sağ ucu ise cepheden saçak altına taşar, fakat derinliğini kaybetmiştir. İkinci kat 3 adet kapalı kasetle süslenmiştir. Birinci katta dikmelerden ve kat kirişinden bir kademe geride ve onlara bitişik bir çerçeve yer yer izlenebilir.

Sofa: Zemin dolgu ile kaplıdır. Duvarlarda kırıklar, çatlak ve aşınma izleri vardır. İki mezar odası sofaya açılır. Duvarlar, Oda I'in cephesinin her iki yanından öne doğru, dış cephe köşe dikmeleri ile aynı eksende uzanır. Duvar yüzleri, hatıllar işlenmeden düz bırakılmıştır. Sağ duvarın yüzünde, üst kenarına yakın, yan yana

konumlandırılmış üç oyuk vardır ki bunlar sol duvar üzerinde aynı şekilde açılmış oyuklarla karşılıklıdır. Sol duvarda, ortaya açılmış kapı Oda II'ye geçişi sağlar. Kapı elemanlarının yüzeylerinde kırıklar ve yoğun aşınma vardır. Buna rağmen tanımlanabilir. Kapının hemen üzerindeki duvar yüzeyi, tavanla arasındaki ince işçilikli bir alan dışında, kaba işlenmiştir. Kapı, giriş açıklığında alçak, sövelerle birleştiği kısımlarda yüksek bir eşik üzerinde, üç adet bant ile geriye doğru kademelendirilmiş bir çerçeveye sahiptir. Bant genişlikleri içeri doğru azalır. En dışta yer alan geniş çerçevenin üst köşeleri hafif dışa taşkın bir profille sonlanır. Kapı lentosu, orta bant üzerinde yoğun tahribat nedeniyle ancak birkaç harfi seçilebilen bir yazıt yer alır.

İç Cephe: Yapı elemanlarında tahribat izlenir. Kapı çerçevesinin bir kısmı ve sağ yandaki kaset büyük oranda yok olmuştur. Yüzeylerde aşınmalar ve kırıklar izlenir.

Oda I'in cephesidir. Bir katlıdır. Cephe, 3 adet, yüksek kasetle bölünmüştür. Kasetler, iki yanda enli dikmeler ve yukarıda bir kiriş ile çevrelenir. Kirişin hemen üzerinde profilli bir yapı elemanı yer alır. Profiller süslemesizdir. Alttan üste doğru astragalos, ovolo, kyma recta ve bant olarak sıralanır. Alt katın sağ kenarındaki kaset mezar odasına girişi sağlar. İç cephe olması nedeniyle kural olarak, dam, köşe dikmeleri ve yatay elemanların dışa taşkın uçları işlenmemiştir.

Mezar Odaları:

Oda I: Zemin dolgu ile kaplıdır.

Dış cephe ile aynı eksendedir. Duvarlarda yer yer çatlaklar, görülür. Duvar yüzeyleri kaba yumrulu işlenmiştir. 3 adet kline ile donatılmıştır. Bunlardan K.I arka duvarda açılmışken, K.II ve K.II sağ duvar boyunca üst üste konumlanır. K.I, arka duvar genişliğince, zeminden masif bir gövde olarak yükselir. Gövdenin cephe yüzeyinde iki farklı işçilik izlenir. Sağ taraf duvarlara ve diğer iki kline yüzeyine göre daha ince işçilikliyken, sol taraf kaba işçilikle bırakılmıştır. K.II ve K.III, K.I'e göre daha kısadır. K.I'in cephe yüzeyinden başlayarak, duvar boyunca üst üste uzanırlar.

Oda II: Sofanın sağ duvarı yüzünde, ortaya açılmış bir kapı ile girilir. Kapısı dışında herhangi bir cephe düzenlemesi yoktur. Giriş ekseninden sola doğru konumlanır. Duvarlarda, zeminde ve donanımda yer yer çatlaklar, kırılmalar görülür. Kline donanımı, zeminden yüksekte, "U" düzenlidir. Kline yüzeyleri aynı kottadır. Arka duvarda yer alan K.II'nin dış kenarı boyunca, yatak yüzeyinden yak. 8 cm aşağıda ve 7.5 cm genişliğinde bir seki oluşturulmuştur.

Kabartma : --

Yazıt : Oda II.'nin kapısı üzerinde, tahrip olmuş.

Literatür : Borchardt, Myra: 101 vdd., Grab Nr. 32.

Katalog Nr. 72

BN. / M. No. 72 **Lev. 68** **(Borchardt, Nr.29)**

Tip : **III b 4.**

Konum : Nekropolün bugün görülebilen ikinci mezar terası kotunda, kayalığın batı ucunun doğuya bakan yüzünde yer alır. Alt kotta sağda 64 No.lu mezar, üst kotta 81 No.lu mezar bulunur.

Mezarın Dış Alanı : Mezara ulaşım ikinci mezar terasının sol tarafını sınırlayan kayalık üzerine açılmış kaba basamaklar ardından yükselen kaya duvarının önüne açılmış dar bir yoldan sağlanır. Tahribat nedeniyle ayrıntıları seçilemez. Yol doğrudan ön alana bağlanır. 0.60 m derinliğe sahip bir seki görünümündedir ve solda bir kısmı tahrip olmuş bir kaya duvarı ile sınırlanır. Cephenin her iki yanında kalan kaya yüzeyleri düzeltilmiştir. Köşe dikmelerine yakın konumlandırılmış kabaca daire ve yarım daire formlu ort. 0.12 m yükseklikte, ort. 0.08 m genişlikte ve 0.05 m derinlikte yuvalar vardır.

Cephe Yönelimi : D.

Cephe : Tek cepheli, iki katlı, 3'er kasetli.
(gen. x yük.): (**korunan**) 4.60 m **x** (**korunan**) 3.42 m

Giriş : Ortadan. Sürgülü. Sağa açılır. Kapı bloğu korunmamıştır.
(gen. x yük.): (korunan) 0.55 m **x** 1.47 m

Mezar Odası : Tip 5
(en x boy x yük.): 2.52 m **x** 3.60 m **x** 2.24 m / yak. 11.00 m^2.

Kline : 4 adet: 2 adet Niş.; 1 adet (?) Montaj; 2 adet Seki.
K.I. **gen.:** 0.68 m / **boy:**1.96 m / **İç yük.:** 0.57 m
K.II **gen.:** 0.62 m / **boy:**1.92 m / **İç yük.:** 0.56 m
K.III (?)
K.IV **gen.:** 0.53 m / **boy:**2.28 m(?)

Hareket Ç. : Var. Dolgu ile kaplı.
(en x boy x der.): 1.05 m **x (korunan)** 1.57 m **x (ölçülebilen)** 0.15 m

Durum/Tanım : **Cephe:** Yüzeylerde derin çatlak ve kopmalar izlenir. Damdan geriye yalnızca bir kısmı korunmuş diş sırası kalmıştır. Kıvrık uçlu tavan kirişinin sağ tarafı, köşe dikmesi ve yastık hatılı ucuyla birlikte yok olmuştur. Sol yastık hatılı ucu derinliğini kaybedecek kadar tahrip olmuş. 2. kat kasetleri yüzeysel tahribatlar dışında formlarını korurlar. 1. katta, yapı elemanlarının birçoğunun montaj ile tamamlandığını gösteren düzenlemeler ve yuvalar bulunur. Montaj yapı elemanlarını ele geçmemiştir. Eşik kirişinin sağ ucu kayaya oyulmuşken, kalan kısmının ayrı bir parça halinde yontularak monte edildiğini gösteren, düşük kotta, düzgün yontulmuş bir kaya yüzeyi, sağ köşe dikmesinin iç kenarından itibaren, ortada kayadan yontulmuş bir kısım dışında sola doğru uzanır. Sol köşe dikmesi ve ona bitişik kaset dikmesi, kayaya yontulmuş üst kısımları dışında montajlanarak tamamlanmıştır. Parçanın montajlanacağı kaya yüzeyi geriye doğru yontulmuş ve kaya yüzeyi ince işçilikli bir bant ile çevrelenmiştir. Her iki yandaki kat hatılı uçları için hazırlanmış dörtgen yuvalar, köşe dikmelerinin genişliğinden her iki kenarda yak. 1'er cm dışa taşan bir, içe kademeli bir çerçeve sahiptir. Sağ köşe dikmesi iç kenar yüzünde görülen kaba işçilikli, derinliksiz bir kanal ile oturtma yüzeyleri ve yuvaları, 1. katın sağ kasetinin tümüyle bağımsız bir parça halinde oluşturulduğu ve sonrasında cepheye eklendiğini gösteren izlerdir.

Mezar Odası: Giriş ekseninden yaklaşık 10^0 sağa sapar.

Duvarlarda ve zeminde yer yer çatlaklar, kırılmalar görülür. Duvar yüzeyleri kaba yumrulu, kline yüzeyleri nispeten ince işçiliklidir. Sol duvarda iki niş kline üst üste konumlanır. K.I duvarın ortasında yer

alırken, altta yer alan K.II sola doğru kaydırılmıştır. Arka duvarda, solda ve üstte duvar payları bırakılarak geriye doğru yontulmuş bir alan (**1.90 x 0.90 x 1.70** m) bulunur. Duvar yüzlerindeki kanallar, montaj bir klinenin yerleştirilmiş olduğunu düşündürür. Sürgü kanalları, yan duvarların ortasında, aynı seviyede, duvar genişliği boyunca uzanır. Sol taraftaki kanal duvar ucunda dikine yerleştirilmiş bir kanal ile bağlanır. Arka duvarın sol tarafında da yüzeysel bir kanal aynı seviyede devam eder. Alanın zemininde tahribat dolayısıyla formlarını kaybetmiş, oyuklar izlenir. Bu alanın zemini hareket çukurunun kenarı ile belirlenir. Odanın ortasında, dörtgen formlu bir hareket çukuru yer alır.

Kabartma : --

Yazıt : 1 adet Likçe yazıt. Kat kirişinin yüzünde. Tahribat nedeniyle bir kısmı okunabilir. Harf yükseklikleri yak. 0.02 m'dir..

TAM I, TL 95.

1 [.]eburehi : jẽ ti : prñ[n]nawate ..i..l. Tide]imi…..addeh tuhes

2 hrpp(i) ẽni : ehbi : se tuhe ehbije [me i(j) a]di ti[k]e tihe zummẽ

3 mẽ ne itlehi : qañt[i] trmmili : h[u]we[dri].

Çeviri : *"…'nın oğlu, …adde'nin yeğeni [.]eburehi kendi annesi ve yeğeni için yaptırdı, eğer birisi herhangi bir zarar verirse (onu) itlehi trmmili huwedri cezalandıracak."* (Alkan, 2013: 196, T 11)

Literatür : Borchardt, Myra: 107, Grab Nr. 29; Alkan, 2013: 196, T 11.

Katalog Nr. 73

BN. / M. No. 73 **Lev. 69** **(Borchardt, Nr.28)**

Tip : **III x.**

Konum : Nekropol merkezinin batısında, güneye doğru çıkıntı yaparak, doğu-batı doğrultulu uzanan kayalığın güney yüzünde konumlanır. 72 No.lu mezarın solundadır.

Mezarın Dış Alanı : Ön alan dolgu ile kaplıdır.

Cephe Yönelimi : Gd.

Cephe : Tek cepheli, iki katlı, 3'er kasetli.
(gen. x yük.): (**korunan**) 4.60 m **x** (**korunan**) 2.40 m

Giriş : Sağdan. Sürgülü. Sağa açılır. Kapı bloğu korunmamıştır.
(gen. x yük.): (korunan) 0.46 m **x** 1.40 m

Mezar Odası : Tip 4
(en x boy x yük.): 1.93 m **x** 2.00 m **x** 1.77 m / yak. 4.00 m^2.

Kline : 1 adet; Sedir.
K.I. **gen.:** 0.66 m / **boy:**1.94 m / **İç yük.:** 0.70 m
Zem yük.: 0.91 m

Hareket Ç. : **?**

Durum : **Cephe:** Örtü tamamen, 2. katın büyük bir kısmı ve 1. katın sol yanı yok olmuştur.

Mezardan geriye kat hatılına kadar izlenebilen sağ köşe dikmesi, biri giriş olmak üzere iki kaset, sol köşe dikmesinin bir kısmı ile kıvrık uçlu eşik kirişi sağlam olarak kalmıştır. Sağ köşe dikmesi üzerinde tahrip olmuş durumda orta hatıl ucu ve kat hatılı ucu izlenir.

Mezar Odası: Giriş ekseninin sağına konumlandırılmıştır. Zemin dolgu ile kaplıdır.

Duvarlarda ve zeminde yer yer çatlaklar görülür. Duvar yüzeyleri kaba yumrulu işlenmiştir. Sağ duvarda zeminden yükselen, bir adet kline (K.I) bulunur. K.I duvar boyunca uzanır. Klinenin yatay yüzeyi duvar yüzeylerine nispeten ince işçiliklidir. Kline yukarıda bir silme ile sınırlanır.

Kabartma : --

Yazıt :

Literatür : Borchardt, Myra: 107, Grab Nr. 28.

Katalog Nr. 74

BN. / M. No. 74 **Lev. 70** **(Borchardt, Nr.26)**

Tip : **X.**

Konum : Nekropol merkezinin batısında, güneye doğru çıkıntı yaparak, doğu-batı doğrultulu uzanan kayalığın güney yüzünde konumlanır. 73 No.lu mezarın batısındadır.

Mezarın Dış Alanı : Mezar tek başına, bir kaya terası içerisindedir. Terasın sağına dayalı konumlandırılmıştır. Mezarın bağlı olduğu kaya duvarı sol tarafta bir müddet devam eder, sonrasında güneye yönlenerek mezar alanını sınırlar. Bu kaya duvarı dikeyde ve yatayda oldukça dengelidir ve yüzeyi düzeltilmiştir. Alanın zemini dolgu ile kaplıdır.

Cephe Yönelimi : Gd.

Cephe : Tahrip olmuştur.
(gen. x yük.): (korunan) 6.26 m **x (korunan)** 3.35 m

Giriş : **?**

Mezar Odası : Tip 5
(en x boy x yük.): 3.23 m **x** 3.61 m **x (ölçülebilen)** 3.18 m/yak. 7 m^2.

Kline : 3 adet; Niş.
K.I. **gen.:** 0.68 m / **boy:** -. / **İç yük.:** 0.88 m
K.II. **gen.:** 0.81 m / **boy:** 2.06 m / **İç yük.:** 0.89 m
K.III. **gen.:** 0.78 m / **boy:** 2.19 m / **İç yük.:** 0.89 m

. **Hareket Ç.** : **?**

Durum/Tanım : **Cephe:** Tahribat nedeniyle tipolojik özellikleri belirlenemez.
Cephe, bir kısmı izlenebilen eşik ile sağ döşeme hatılı ucu dışında tamamen yok olmuştur. Mezar solda kayadan bağımsızlaştırılmış fakat bu cephe de büyük oranda yok olmuştur. Podyum benzeri geniş bir basamak önde ve yanda devam eder.
Mezar Odası: Oldukça tahrip olmasına ve zemin dolgusuna rağmen bazı özellikleri izlenebilir. Kare planlıdır. Dik açılarla birbirlerine bağlanan duvarlar oldukça ince işlikle düzeltilmiştir. Arka ve yan duvarlara açılmış toplam 3 adet niş kline ile donatılmıştır. Klinelerin iç duvarları kaba işçiliklidir.

Kabartma : **--**

Yazıt : **--**

Literatür : Borchardt, Myra: 107, Grab Nr. 26.

Katalog Nr. 75

BN. / M. No. 75 **Lev. 71** **(Borchardt, Nr.24)**

Tip : **III c 1.**

Konum : Günümüz yürüme zemininden yukarıda, görülebilen ikinci mezar terasının kaya yüzünde, sağ üstteki ilk mezardır. 67. No.lu mezarın damına bitişik olarak yükselir.

Mezarın Dış Alanı : Ön alanı yoktur. Üzerinde yer aldığı, 67 No.lu mezarın, bugün tahrip olmuş dam saçağının üzeri, önünde dar bir seki oluşturur. Ulaşım, bir alt terasta, 67 No.lu mezarın sağ yanında kalan kaya yamacından sağlanmıştır. Fakat bugün bazı kısımları yok olmuştur.

Cephe Yönelimi : Gd.

Cephe : Dik çatılı.
(gen. x yük.): 3.13 m **x** 3.76 m

Giriş : Sağdan. **(gen. x yük.):** 0.45 m x korunmamıştır.

Mezar Odası : Tip 3
(en x boy x yük.): 1.93 m **x** 2.10 m **x (ort. kline üzerinden)** 1.50 m / yak. 4 m^2.

Kline : 2 adet; Seki.
K.I. **gen.:** 1.00 m / **boy:** 2.10 m
K.I. **gen.:** 0.48 m / **boy: (korunan)** 1.82 m

. **Hareket Ç.** : Girişe hizalanmış, zemin boyunca devam eder.
(en x boy x der.): 0.40 m **x (korunan)** 1.86 m **x** değişken.

Durum/Tanım : **Cephe:** Yüzeylerde aşınma ve derin kırıklar vardır. Sivri kemer bütünlüğünü korur. Damın sol kenarından başlayarak cephenin büyük bir bölümünü içine alan bir tahribat mevcuttur. Kasetlerin yalnızca üst çerçeveleri korunmuştur.

Mezar Odası: Oda cephe ekseninden hafif sağda konumlanır.

Bir bölümü cephe ile birlikte yok olmuştur. Duvar yüzeyleri kaba yumrulu işlenmiştir. Giriş açıklığına denk gelen ve odanın boyunca dar bir kanal şeklinde devam eden hareket çukuru sağda ve solda olmak üzere iki klineyi birbirinden ayırır. Hareket çukurunun konumu nedeniyle kline genişlikleri farklılaşır.

Kabartma : --

Yazıt : --

Literatür : Borchardt, Myra: 107, Grab Nr. 24.

Katalog Nr. 76

BN. / M. No. 76 **Lev. 72** **(Borchardt, Nr.23)**

Tip : **III x.**

Konum : Günümüz yürüme zemininden yukarıda, görülebilen ikinci mezar terasının kaya yüzünde, 75 No.lu mezar ile 77 No.lu mezar arasında, geriye doğru girinti yapan kaya yüzünde konumlanır. 2. terasın kaya yüzündeki mezarlara yak. 45^0 açıyla konumlanır.

Mezarın Dış Alanı : Üzerinde bulunduğu kaya duvarı ve çevresindeki mezarların konumlarıyla şekillenen bir ön alana sahiptir. Alan sınırları cepheyle paralellik taşımaz. Üzerinde üçüncü mezar terası uzanır. 77. No.lu mezarın saçağı cephenin bir bölümünün güneyden görünümünü engeller. Ulaşımına yönelik herhangi bir düzenleme tespit edilememiştir.

Cephe Yönelimi : D.

Cephe : 2 katlı, ikişer kasetli.
(gen. x yük.): (korunan) 2.55 m **x (korunan)** 2.66 m

Giriş : Sağdan. Sürgülü, sola açılır. **(gen. x yük.):** 0.55 m x 1.10 m

Mezar Odası : Tip 4 - ?
(en x boy x yük.): 2.11 m **x** 2.25 m **x (ölçülebilen)** 1.56 m / yak. 4 m^2.

Kline : 1 adet; Sedir.
K.I. **gen.:** 0.73 m / **boy:** 2.17 m

. **Hareket Ç.** : ?

Durum/Tanım : **Cephe:** Yüzeylerde aşınma ve derin kırıklar vardır. Dam, ortada yalnızca konturları görünen yuvarlak kiriş sırası dışında tamamen kırıktır. Tavan kirişinin dışa taşkın uçları tahrip olmuş, yalnızca alt konturları belirgindir. Eşik kirişinin sol ucu, 77. No.lu mezar cephesinin konumu nedeniyle işlenmemiştir.

Mezar Odası: Oda giriş eksenine simetrik yerleştirilmiştir. Zemin dolgu ile kaplıdır.

Duvar yüzeyleri kaba yumrulu işlenmiştir. Odanın arka duvarı yüzüne açılmış bir adet kline vardır. Zeminden itibaren yükselir.

Kabartma : --

Yazıt : --

Literatür : Borchardt, Myra: 107, Grab Nr. 23.

Katalog Nr. 77

BN. / M. No. 77 **Lev. 73** **(Borchardt, Nr.22)**

Tip : **III c 1.**

Konum : Günümüz yürüme zemininden yukarıda, görülebilen ikinci mezar terasının kaya yüzündedir. 68. No.lu mezarın damı üzerinden, bitişik olarak yükselir.

Mezarın Dış Alanı : Ön alanı yoktur. Üzerinde yer aldığı, 68 No.lu mezarın damı, önde dar bir seki oluşturur. Eşik kirişinin altında kalan kaba düzeltilmiş kaya yüzünde, giriş kasetinin sol iç dikmesi hizasında dörtgen bir yuva açılmıştır.

Cephe Yönelimi : Gd.

Cephe : Dik çatılı.
(gen. x yük.): 3.46 m **x** 3.50 m (akroter dahil 3.84 m)

Giriş : Soldan, sürgülü, sola açılır, kapı bloğu korunmamıştır.
(gen. x yük.): 0.51 m x 1.28 m

Mezar Odası : Tip 5
(en x boy x yük.): 2.10 m **x** 2.46 m **x (ort.)** 1.58 m / yak. 5 m^2.

Kline : 3 adet; Seki.
K.I. **gen.:** 0.70 m, K.II. **gen.:** 0.72 m, K.III. **gen.:** 0.60 m

. **Hareket Ç.** : Var. Eşiğe bitişik.

(en x boy x der.): 0.85 m **x** 1.35 m **x** 0.27 m

Durum : **Cephe:** Çatının sağ kenarından yuvarlak kiriş dizisinin altına kadar uzanan bir kırık vardır. Sağ orta hatıl ucunun bir kısmı kırıktır. Tavan kirişinin sağ kıvrık ucunun bir kısmı kayadan bağımsızlaştırılmıştır. Giriş kasetinin iç sağ dikmesi işlenmemiştir.

Mezar Odası: Oda giriş ekseninde, cephe eksenin soluna doğru geniştir. Duvar yüzeyleri kaba yumrulu işlenmiştir. Ortada eşiğe yakın konumlandırılmış bir hareket çukuru zemin seviyesindeki "U" düzenli klineleri birbirinden ayırır.

Kabartma : **--**

Yazıt : **--**

Literatür : Borchardt, Myra: 107, Grab Nr. 22.

Katalog Nr. 78

BN. / M. No. 78 **Lev. 74** **(Borchardt, Nr.21)**

Tip : **III c 1.**

Konum : Günümüz yürüme zemininden yukarıda, görülebilen ikinci mezar terasının kaya yüzündedir. 70. No.lu mezarın damı üzerinden yükselir.

Mezarın Dış Alanı : Önünde, 70 No.lu mezarın damının hemen üzerinden yükselen dar bir seki yer alır. Seki sağda 1. katın yarı yüksekliğinde bir duvarla, solda 79 No.lu mezarın daha yüksekteki ön alanı tarafından sınırlanır. Ulaşım 79. No.lu mezarın ön tarafındaki dar alandan sağlanır.

Cephe Yönelimi : Gd.

Cephe : Semerdamlı.
(gen. x yük.): 3.56 m **x (korunan)** 3.14 m

Giriş : Sağdan, sürgülü, sağa açılır, kapı bloğu korunmamıştır.
(gen. x yük.): 0.50 m x 1.27 m

Mezar Odası : **?**
(en x boy x yük.): 2.09 m **x** 2.41 m **x (ort.)** 1.74 m / yak. 5 m^2.

Kline : **? (Dolgu)**

Hareket Ç. : **? (Dolgu)**

Durum/Tanım : **Cephe:** Çatının üst tarafı kırıktır. Damın sol saçağı, kirişin bir kısmı ile birlikte tahrip olmuştur. 1. Katın kasetlerinde ve hatıl uçlarında yer yer kırıklar gözlenir. Kıvrık uçlu tavan kirişinin saçak kısmının hemen altındaki kaba işlenmiş kaya yüzünde, bir adet yuvarlak oturtma oyuğu bulunur.

Mezar Odası: Cephe eksenin sağına doğru geniştir. Zemin dolgu ile kaplıdır. Duvar yüzeyleri kaba yumrulu işlenmiştir. Klineler eşik yüzeyinin üstünde değillerdir. Dolgu nedeniyle ayrıntıları tespit edilememiştir.

Kabartma : --

Yazıt : --

Literatür : Borchardt, Myra: 107, Grab Nr. 21.

Katalog Nr. 79

BN. / M. No. 79 **Lev. 75** **(Borchardt, Nr.20)**

Tip : **IV a 1.**

Konum : Günümüz yürüme zemininden yukarıda, görülebilen ikinci mezar terasının kaya yüzünde, üstteki mezar grubu içerisindedir. 78. No.lu mezarın solunda, ona bitişik konumlanır.

Mezarın Dış Alanı : Dar bir ön alanı vardır. Cephenin sol yanında kalan kaba işlenmiş kaya duvarı üzerinde iki oturtma yuvası açılmıştır. Bunlardan biri kare formlu, diğeri altı yaya formlu, yukarı doğru derinliği azalan formdadır.

Cephe Yönelimi : Gd.

Cephe : **(gen. x yük.): (korunan)** 1.40 m **x** 2.03 m

Giriş : **S**ürgülü, sağa açılır, kapı bloğu korunmamıştır.
(gen. x yük.): 0.52 m x 1.47 m

Mezar Odası : Tip 5
(en x boy x yük.): 2.15 m **x** 2.43 m **x (ölçülebilen)**1.54 m / yak. 5 m^2.

Kline : 3 adet Bank; 3 adet, Seki.
K.I. **gen.:** 0.43 m / **İç yük.:** 0.60 m
K.II. **gen.: (ort.)** 0.62 m / **İç yük.:** 0.58 m

K.III. **gen.:** 0.52 m / **İç yük.:** 0.58 m

K.IV. **gen.:** 0.44 m / **İç yük.:** 0.47 m

K.V. **gen.:** 0.49 m / **İç yük.:** 0.48 m

K.VI. **gen.:** 0.50 m / **İç yük.:** 0.48 m

Hareket Ç. : ? (Dolgu)

Durum/Tanım : Cephe: Yüzeylerde derin kırıklar ve çatlaklar vardır. Girişin sağındaki kademeli dikmelerin bir kısmı sağlamdır.

Mezar Odası: Oda giriş ekseninin sağına doğru genişler. Duvarlarda ve klinelerde tahribat vardır. Zemin dolgu ile kaplıdır. Duvar yüzeyleri kaba yumrulu işlenmiştir. Kline Yüzeyleri nispeten daha ince işçilikle düzeltilmiştir. "U" düzenli, iki kattan oluşan kline donanımı. 6 kline ile donatılmıştır.

Kabartma : --

Yazıt : --

Literatür : Borchardt, Myra: 107, Grab Nr. 20.

Katalog Nr. 80

BN. / M. No. 80 **Lev. 76** **(Borchardt, Nr.19)**

Tip : X.

Konum : Günümüz yürüme zemininden yukarıda, görülebilen ikinci mezar terasının kaya yüzünde bulunan mezar grubunun sol ucunda yer alır. 79. No.lu mezarın solunda, 71. No.lu mezarın üzerindedir.

Mezarın Dış Alanı : Önde yalnızca sol tarafta korunmuş dar bir seki yer alır. Hemen önünde kaya yamacına açılmış kaba basamaklar bir üst kata trafik sağlar.

Cephe Yönelimi : Gd.

Cephe : (gen. x yük.): (korunan) 2.62 m **x (korunan)** 1.49 m

Giriş : Sürgülü, sağa açılır, kapı bloğu korunmamıştır.
(gen. x yük.): (korunan) 0.60 m x **(korunan)**1.06 m

Mezar Odası : ?
(en x boy x yük.): 2.03 m **x** 2.28 m **x (ölçülebilen)**1.37 m / yak. 5 m^2.

Kline : ? (Dolgu)

Hareket Ç. : **? (Dolgu)**

Durum/Tanım : **Cephe:** Tahrip olmuştur.

Mezar Odası: Giriş eksenine simetrik. Zemin tamamen dolgu ile kaplıdır. Duvar yüzeyleri kaba yumrulu işlenmiştir. Klineler dolgu seviyesinin altındadır.

Kabartma : --

Yazıt : --

Literatür : Borchardt, Myra: 107, Grab Nr. 19.

Katalog Nr. 81

BN. / M. No. 81 **Lev. 77** **(Borchardt, Nr.25)**

Tip : **III ç.**

Konum : Nekropol merkezinin batısında, güneye doğru genişleyen kayalığın en üst terasında, ana kayaya bağlı bir podyum üzerinde tek başına konumlanır.

Mezarın Dış Alanı : Mezar, güneye doğru hafif eğimli bir kaya terası içinde, yüksekçe bırakılmış bir ana kaya üzerinde konumlanır. Bir podyum mezara taban oluşturur. Solda çatı başlangıcına kadar yükselen ana kaya duvarı ile arasında dar bir koridor yer alır. Sağda mezarın ana kayası doğal eğimiyle düzeltilmiş terasa bağlanır. Önde, podyumla uçurum arasında, dar bir alan bulunur. Arka cephe önünde dar bir alan podyum tabanı seviyesinde kabaca düzeltilmiştir. Kuzey yan ve tahribat nedeniyle belirlenemeyen doğu taraf dışında, podyumdan itibaren kabaca bırakılmış ana kaya teras düzlüğüne bağlanır.

Cephe Yönelimi : D.

Cephe : Beşikçatılı. Dört yönlü cephe.

Ön Dış Cephe : (gen. x yük.): (korunan) 4.16 m **x (korunan)** 5.34 m

Giriş : Ortadan, sürgülü, sola açılır. Kapı bloğu korunmamıştır.

(gen. x yük.): 0.43 m x 1.45 m

Mezar Odası : Tip 5

(en x boy x yük.): 2.51 m **x** 2.67 m **x (ort.)** 2.60 m / yak. 7 m^2.

Kline : 3 adet, Seki; 2 adet Bağımsız üretilmiş ölü yatağı (?).

K.I. **gen.:** 0.84 m

K.II. **gen.:** 0.81 m

K.III. **gen.:** 0.96 m

. **Hareket Ç. :** Eşiğe yakın konumlandırılmış, dörtgen formlu.

(en x boy x der.): 0.87 m **x** 0.98 m **x** 0.28 m

Durum/Tanım : Yüzeylerde aşınma, kırık ve derin çatlaklar vardır. Bazı yapı elemanları ya tamamen yok olmuş ya da bütünlüklerini kaybedecek kadar tahrip olmuşlardır.

Tabanı dışında ana kayadan bağımsızlaştırılmıştır.

Üst Yapı: Yüksek mahyalı beşik çatı ile örtülüdür**.** Çatının kanatları saçakların yak. 0.10 m gerisinden mahyaya doğru eğik yükselir. Ön cephesi, kabaca izlenen üçgen formu dışında tamamen yok olmuştur. Mahya kirişinin hemen önünde dörtgen formlu bir yuva yer alır ki bu olasılıkla montajlanmış bir akroterin varlığına işaret eder. Cephede, akroter yuvasının her iki yanında, eğimli çatı yüzeyleri, yak. 0.12 m düşük kotludur. Olasılıkla, bu yüzeyler, alınlığa montajla eklenmiş bir simanın varlığına işaret eder. Örtü, her iki uzun cephe boyunca dışa taşan birer saçağa sahiptir. Saçaklar, kuzeyde korunabilen 2 adet, güneyde korunabilen 7 adet, kısa aralıklarla yerleştirilmiş kirişin üzerinde yer alan 3 adet banttan oluşur. Kirişlerin üzerindeki ilk bant oldukça kalındır. Arka cephede Likya düz damı izlenir. Yan yüzlerdeki kalın bant burada ikiye bölünür: Altta yuvarlak kiriş dizisi yer alırken, üstte öne kademeli 3 adet bant işlenmiştir. Her iki kenarı yok olmuştur. Damın üzerinde üçgen alınlık yükselir. Fakat kenarları tahrip olmuştur. Sağ kenarı yok olmuştur. Bu kısmın montajla tamamlandığı, kaya yüzüne açılmış girintilerden anlaşılır. Güney cephe ile arka cephenin üst köşesinde bulunan tavan kirişi ucu kıvrıktır ve iki kama başı taşır, diğer ucu korunmamıştır. Arada yer alan kirişler dörtgen formludur.

Ön Dış Cephe: Tamamen yok olmuştur.

Sofa; Zemin önde tahrip olmuştur. İç cephe genişliğindedir ve iç cephenin yanlarından öne doğru uzanan iki duvarla sınırlanır, fakat bu duvarların büyük bir kısmı sofa tavanıyla birlikte yok olmuş, derinliklerini kaybetmişlerdir. Duvarların iç yüzeyi ince işçilikle

düzeltilmiştir. İç yüzeylerde tahribat nedeniyle bir kısmı görülebilen, iç cephenin dış dikmelerine bitişik birer dikme ile onu ortadan kesen birer hatıl alçak kabartmayla işlenmiştir. Sofa zemini incelikle düzeltilmiştir. Zeminin korunan kısmının ucunda iki adet montaj yuvası bulunur ki bunlar dış ön cephenin muhtemel dikmelerinin varlığına işaret eder.

Ön İç Cephe:: İki katlı 3'er kasetlidir. Kapı birinci katta, orta kasette açılmıştır.

Güney Cephe: Duvarda kırılmalar ve aşınma vardır. Kiriş uçlarından bazıları korunamamıştır. Duvar yüzeyi incelikle düzeltilmiştir. Duvar yüzeyinde, kayanın zayıf olduğu bölümlerde yama için montaj yuvaları açılmıştır. Duvar, tabanı dışında, yatayda 3 adet hatıl ile bölünmüştür. Her hatıl boyunca ona dik uzanarak üzerine oturan, dışa taşkın kiriş uçları izlenir. 6 adet tavan kirişi ucu (Arka cephedeki kıvrık uçludur.), 6 adet kat kiriş ucu (İkisi bütünlüğünü yitirmiştir.), 4 adet orta kiriş ucu (Birinin yalnızca montaj yuvası korunmuş, ikisi tamamen kırılmıştır.) ve 6 adet döşeme kirişi ucu (Arka cephedeki kıvrık uçludur ve iki kama başı taşır.) vardır. Saçak altındakiler kareye yakın formlu ve yüksek, diğerleri dikdörtgen formlu ve alçaktır. Orta hatıl üzerinde, en solda, bir montaj yuvası açılmıştır. Sofa duvarının başlangıcını belirten bir dikme alçak kabartma ile belirtilmiştir. Yukarıda yastık hatılının altından başlayarak döşeme kiriş ucunun üstüne kadar devam eder.

Kuzey Cephe: Duvarda kırılmalar ve aşınma vardır. Yüzey incelikle düzeltilmiştir. Duvar, tabanı dışında, yatayda 3 adet hatıl ile bölünmüştür. Her hatıl boyunca ona dik uzanarak üzerine oturan, dışa taşkın kiriş uçları izlenir. Altta 4 adet döşeme kirişi ucu ve üstte 2 adet tavan kirişi ucu korunagelmiştir. Sofa duvarının başlangıcını belirten bir dikme alçak kabartma ile belirtilmiştir. Yukarıda yastık hatılı altından başlayarak (döşeme kiriş ucu üzerine kadar devam etmesi beklenirken) orta hatıl üzerinde sonlanır.

Arka Cephe: İki katlı, 3'er kasetli. Sol kenarda; damdan itibaren, köşe dikmesi, her iki kattaki kasetlerin sol kenarları ve kıvrık uçlu eşik kirişinin bu kısmı tahrip olmuştur. İç konstrüksiyonun sol

dikmesi ile kat kirişinin kesiştiği bölüm geriye doğru tıraşlanmış ve yapı elemanlarının kenarları düzgün şekilde kesilmiştir. Bu kısım, bağımsız bir parça ile montajlanarak tamamlanmış olmalıdır. Sağ köşe dikmesinin dış kenarına bitişik ve geriye kademelendirilmiş bir dikme bulunur. Yan duvar bu dikmenin kalınlığını aşmayacak şekilde arkasında uzanır. Duvar yüzünde görülen hatıl uzantıları arka cephedeki hatıl uçları ile aynı doğrultuda olsa da, bu dışa taşma nedeniyle ile genişlikleri birbirlerini karşılamaz.

Mezar Odası: Duvarlarda çatlaklar ve dökülmeler vardır. Zemin kabaca düzeltilmiştir. Duvar yüzeyleri kaba yumrulu işlenmiştir.

Oda cephe ekseni ile simetriktir. Sınırları düzensizdir.

Giriş açıklığının başlangıcından, soluna doğru genişleyen bir iç eşiğe sahiptir. Bu eşik oda zemininden yüksekte ve üç tarafı kayadan bağımsızlaştırılmıştır ve üzerinde sürgü kanalı bulunur. Hareket çukuru dörtgen formludur ve eşiğe yakın konumlandırılmıştır. Ön ve arka duvar köşelerinde, zeminden yak. 1.62 m yükseklikte ve duvar yüzeyinden altta yak. 0.12 m, üstte yak 0.10 m dışa taşan ve yak. 0.15 m yüksekliğe sahip kaya çıkıntıları yer alır. Genişlikleri yak. 0.60 m'dir.. Bu çıkıntılar yak. aynı seviyelerde birbirlerini karşılarlar. Güney duvar yüzünde bu çıkıntılar arasında, üst yüzeyleri ile aynı seviyede uzanan bir silme bulunur. Bunlar, taş veya ahşap olabilecek kline banklarının yerleştirilmesi amacıyla açılmış olmalıdır.

Kabartma : --

Yazıt : --

Literatür : Texier, 1849: Taf. 227 IV-V; Borchardt, Myra: 97, 107, Grab Nr. 25., Taf. 59 C, Taf. 60 A.; Blakolmer Öjh 61,1991-1992 Beiblatt 357; Mühlbauer, 2007:57 vd.,Taf 73-75.

Katalog Nr. 82

BN. / M. No. 82 **Lev. 78** **(Borchardt, Nr.18)**

Tip : **III x.**

Konum : Günümüz yürüme zemininden yukarıda, görülebilen üçüncü mezarlık terasının doğu ucunda yer alır. Ulaşım, doğuda kaya yamacına açılmış, yer yer tespit edilebilen basit basamaklar ve kaya yüzeylerine açılmış dar yollarla sağlanır.

Mezarın Dış Alanı : Geniş bir ön alanı vardır. Sınırları kayanın doğal yapısı nedeniyle düzensizdir. Solda daha yüksekte yer alan diğer mezar ön alanı ile sınırlandırılır.

Cephe Yönelimi : Gd.

Cephe : **(gen. x yük.): (korunan)** 2.49 m **x (korunan)** 1.83 m

Giriş : Sürgülü, sola açılır, kapı bloğu korunmamıştır.
(gen. x yük.): ? (tahrip) m x **? (tahrip)**

Mezar Odası : **?**
(en x boy x yük.): 2.00 m **x** 2.07 m **x (ort.)** 1.65 m / yak. 4 m^2.

Kline : Seki? **(Dolgu)**

Hareket Ç. : ? **(Dolgu)**

Durum : **Cephe:** Üst yapı ile birlikte cephenin büyük bir bölümü tamamen tahrip olmuştur. Cephenin sol tarafında; köşe dikmesi, kaset ve kıvrık uçlu eşik kirişinin sadece bir bölümü izlenebilir.
Mezar Odası: Tavanın bir bölümü cepheyle birlikte yok olmuştur. Zemin eşik seviyesinde dolgu ile kaplıdır. Sağlam kalan duvarların yüzeylerinde kaba yumrulu işçilik görülür.

Kabartma : --

Yazıt : --

Literatür : Borchardt, Myra: 107, Grab Nr. 18.

Katalog Nr. 83

BN. / M. No. 83 **Lev. 79** **(Borchardt, Nr.17)**

Tip : **III a 4.**

Konum : Günümüz yürüme zemininden yukarıda, görülebilen üçüncü mezarlık terasında, 82. No.lu mezarın solundaki alan üzerinde 84. No.lu mezara bitişik konumlanır. Ulaşım, doğudan, kaya yamacına açılmış, yer yer tespit edilebilen basit basamaklar ve kaya yüzeylerine açılmış dar yollarla sağlanır.

Mezarın Dış Alanı : Önde düzeltilmiş geniş bir alan vardır. Bu alanı 84 no.lu mezar ile paylaşır. Alanın sınırlarını bu iki mezarın toplam genişliği belirler. Sağda yer alan mezar alanından yak. 0.80 m yüksektedir. Terasın batısındaki mezarlara ulaşım, bu alan üzerinden, solda yer alan bir basamakla sağlanır.

Cephe Yönelimi : Gd.

Cephe : Tek katlı, 2 kasetli.
(gen. x yük.): 3.92 m **x (korunan)** 3.10 m

Giriş : Sol kasetten**,** sürgülü, sola açılır, kapı bloğu korunmamıştır.
(gen. x yük.): 0.48 m x 1.70 m

Mezar Odası : Tip 5
(en x boy x yük.): 2.62 m **x** 2.68 m **x (ort.)** 2.25 m **/** yak. 7 m^2.

Kline : 3 adet Niş; 3 adet Seki; 1 adet bağımsız üretilmiş ölü yatağı (?).
K.I. **gen.:** 0.65 m / **boy:**2.12 m / **İç yük.:** 0.74 m (Niş)
K.II. **gen.:** 0.64 m / **boy:**2.15 m / **İç yük.:** 0.55 m
K.III. **gen.:** 0.65 m / **boy:**2.18 m / **İç yük.:** 0.56 m
K.IV. **gen.:** 0.87 m / **boy:**2.50 m (Seki)
K.V. **gen.:** 0.75 m / **boy:**2.63 m
K.VI. **gen.:** 0.88 m / **boy:**2.32 m
K.VII. **gen.: ?** / **boy: ?** (Bağımsız üretilmiş ölü yatağı)

. **Hareket Ç. :** Zeminin ortasında, dörtgen formlu.
(en x boy x der.): 0.74 m **x** 0.95 m **x** 0.20 m

Durum/Tanım : **Cephe:** Tipolojik özelliklerinden sapmaz.

Damın üst fasciası ile birlikte sağ kenarı ve sağ köşe dikmesinin bir kısmı tamamen kırılmıştır. Giriş kasetinin sol dikmeleri ve sol köşe dikmesinin orta kısmı kırıktır. Yüzeyde yer yer aşınma vardır.

Cephe sol tarafta 84. No.lu mezara bitişiktir. Bu yönde, dam saçağının tüm yapı elemanları diğer mezarın uzun cephesinde görülen saçağına bitiştirilmiştir. Aynı durum bu yönde dışa taşan eşik kirişinin kıvrık ucu için de geçerlidir ve bu nedenle bir miktar kısa ve dik açılı bir kıvrılma sergiler. Yuvarlak kirişlerin kiriş yüzeyinde oluşturduğu üçgen formlu aralıklar atlamalı olarak boyanmıştır. Üzerlerinde yer alan is tabakası renklerin açıkça seçilebilmelerini engellese de kırmızı belirgindir. Diğer renk yeşil ya

da mavi olmalıdır. Sol köşe dikmesi üzerinde, orta hatıl ucu için bir montaj yuvası açılmıştır.

Mezar Odası: Cephe eksenin soluna doğru genişler.

Duvarlarda kırık ve çatlaklar vardır. Arka duvarda yer alan K.I'in çerçevesinin bir bölümü tahrip olmuş ve bankının yarısından çoğu kırıktır. Duvar yüzeyleri ve zemin kaba yumrulu işlenmiştir. Arka duvarda üst üste yerleştirilmiş iki niş kline (K.I – K.II) yer alır. Kenarları duvar payları ile çevrilidir. Bu duvar payları üzerinde, tahribat nedeniyle yalnızca sağ üst köşe ve kenarda izlenebilen çerçeve işlenmiştir. Üstte öne doğru kademelenen, kaba işçilikli, iki silme, yanda ise nispeten ince işçilikli iç silme devam eder ve bunun üzerinde bir kline ayağı kabartma ile verilmiştir. Üstteki iç silme yüzünde, köşede yer alan 4 x 4 x 2 cm ölçülerinde daire formlu bir yuva yer alır. K.I'in sağ iç duvarı yüzünde, dış kenara yakın konumlandırılmış 8 cm yüksekliğinde ve 2 cm genişliğinde bir oturtma kanalı vardır. Karşılıkları tahribat nedeniyle tespit edilememiştir. K.I'in yatak alınlığının korunan kısmında, dik kısa kenarının kline ayağına bitiştiği bir çerçeve yer alır. Ortası içe doğru incelikle tıraşlanmıştır. K.II zemine bağlı, yak. 0.56 m yüksektedir ve cephesi kaba işçiliklidir. Sağ duvar yüzünde zeminden 1.40 m yüksekte bir adet niş kline (K.III) yer alır. Duvarın sol kenarına yakın yerleştirilmiştir. Kısa duvarlarının iç yüzlerinde, altta dış kenara yakın köşelere açılmış, birbirlerinin karşılayan birer oturtma kanalı vardır. Sol duvar yüzünde, zeminden yak. 1.00 m yükseklikte yatayda uzanan ve ön duvarda kesintisiz devam eden, yak. 0.18 m yüksekliğinde ve yak. 0.05 m derinliğinde bir kanal yer alır. Kanalın ön duvarda yer alan kısmının altındaki duvar yüzeyinden zemine doğru dik uzanan, hafifçe belirtilmiş bir oturtma kenarı izlenir. Diğer bir oturtma yüzeyi zeminde, hareket çukurunun köşesine yakın konumlandırılmıştır. Uzun duvar yüzündeki kanalın başlangıcına denk gelir. Dörtgen formunda (0.34 x 0.60 m), zeminden içeri doğru, yak. 0.07 m kademelendirilerek yüzeyi düzgünleştirilmiştir. Zeminin ortasında dörtgen bir hareket çukuru yer alır. Zeminden yüksekte bırakılmış bir iç eşiğe sahiptir.

Kabartma : --

Yazıt : Kıvrık uçlu tavan kirişi yüzüne kazınmış, giriş genişliğine ortalanmış, iki satır Likçe yazıt; harflerin içleri atlamalı olarak kırmızı ve yeşil renk ile boyalıdır.

TAM I, TL 86.

1 ebẽñnẽ : prñnawã : mẽ ti prñnawatẽ : erimñnuha:

2 semuteh : tideimi: hrppi : atli : ehbi : sejẽni : ehbi

Çeviri : *"Bu mezar evini Semute'nin oğlu Erimñnuha kendisi ve annesi için inşa etti."* (Alkan, 2013: 190, T 2).

Literatür : Borchardt, Myra: 107, Grab Nr. 17; Bryce, 1986: 78; Alkan, 2013: 21-190, T 2.

Katalog Nr. 84

BN. / M. No. 84 **Lev. 80** **(Borchardt, Nr.16)**

Tip : **III c 1.**

Konum : Günümüz yürüme zemininden yukarıda, görülebilen üçüncü mezarlık terasında, 83. No.lu mezarla birlikte aynı alan üzerinde konumlanır. Ulaşım, doğudan, kaya yamacına açılmış, yer yer tespit edilebilen basit basamaklar ve kaya yüzeylerinin düzeltilmesi ile oluşturulmuş dar yolla sağlanır.

Mezarın Dış Alanı : Önde düzeltilmiş geniş bir alan vardır. Bu alanı 83 no.lu mezar ile paylaşır. Alanın kenar sınırlarını bu iki mezarın toplam genişliği belirler. Sağda yer alan mezar alanından yak. 0.80 m yüksekte, solda yer alan mezar alanından ise yak. 1.20 m alçaktadır. Alanın batı kenarında yer alan bir adet kaya basamağı ile yandaki mezar alanına geçiş sağlanmıştır.

Cephe Yönelimi : Gd.

Cephe : Sofalı. Yanlardan bağımsızlaştırılmış.

Dış Cephe: Semerdamlı. **(gen. x yük.):** 4.32 m **x (korunan)** 4.46 m

İç Cephe: İki katlı, 2 kasetli.

Giriş : Sol kasetten**,** sürgülü, sağa açılır, kapı bloğu korunmamıştır.
(gen. x yük.): (korunan) 0.49 m x 1.12 m

Mezar Odası : Tip 3
(en x boy x yük.): 2.11 m **x** 2.17 m **x (ort.)** 1.77 m / yak. 5 m^2.

Kline : 2 adet, Seki.
K.I. **gen.:** 0.68 m / **boy:**2.12 m
K.II. **gen.:** 0.70 m / **boy:**2.14 m

. **Hareket Ç.** : **--**

Durum/Tanım : **Cephe:** Mezar üstten ve yanlarda kaya bloğundan bağımsızlaştırılmıştır. Böylelikle semerdam ve yan cepheler derinlik kazanmıştır.

Üst Yapı: Semerdamın dış kenarları tahrip olmuştur. Buna karşın köşe akroterleri izlenebilir. Daha iyi korunmuş durumdaki sağ akroterin volütlü olduğu görülür. Düz damın köşelerinde yer yer kırıklar izlenir.

Dış Cephe: Köşe dikmeleri ve kirişte yer yer kırılmalar ve yüzeylerinde aşınmalar izlense de ana hatlarıyla belirginlerdir.

Sofa: Zemin ve duvarlar incelikle düzeltilmiştir. Dış cephede görülen hatıl uçlarının uzantıları sofa duvarlarında işlenmiştir. Fakat sofa zeminine bitişik uzanan hatıl dışta çıkıntı yapan döşeme hatılını karşılamaz. Sol duvarın üst kısmına 5 satır Likçe yazıt kazınmıştır.

İç Cephe (Mezar Odası Cephesi): İki kasetli, tek katlı. Giriş sol kasettendir. Kaset dikmelerinin bir kısmı ile orta dikmenin büyük bir kısmı kırıktır. Yüzeylerde derin aşınma görülür.

Mezar Odası: Dış cephe eksenin soluna doğru genişler.

Duvarlarda kırık ve çatlaklar vardır. Mezar odasının sol duvarı arka üst köşesi, yandaki mezar odası görülebilecek şekilde kırıktır. Duvar yüzeyleri kaba yumrulu işlenmiştir. Kline yüzeyleri nispeten daha düzgün işçiliklidir. Eşik seviyesinin altında, yan duvarlara bitişik cepheye dik uzanan iki klineye sahiptir. Klinelerin aralarında zemin yer alır.

Kabartma : **--**

Yazıt : Likçe Yazıt. Sofa sol duvar yüzeyinde, yastık hatılı altından başlayarak 5 satır. Harf yükseklikleri, yak. ort. 6 cm

TAM I, TL 87.

1 ebẽñnẽ: χupã : me ti

2 pr[ñ]nawatẽ : apñnãtama

3 hrppi : ladi : e[h]bi : se tidei-

4 ime : meipñ : pudẽ : ti ñte

5 χahba : [eh]bi : wazzije : kbatra

Çeviri : *"This tomb, Apñnãtama has built (it) for his wife and children and he has further admitted here those, who are in (it), his son in law (and) Wazzije, (his) daughter."* (Houwink ten Cate, 1965:95.).

Literatür **:** Borchardt, Myra: 98, 101 vd., 107 Grab Nr. 16.; Alkan, 2013: 20 vd., 190, T 3.

Katalog Nr. 85

BN. / M. No. 85 **Lev. 81** **(Borchardt, Nr.12)**

Tip **:** **III a 4.**

Konum **:** Günümüz yürüme zemininden yukarıda, görülebilen üçüncü mezarlık terasında, 84. No.lu mezarın batısında yer alır. Ulaşım, doğudan, kaya yamacına açılmış, yer yer tespit edilebilen basit basamaklar ve kaya yüzeylerinin düzeltilmesi ile oluşturulmuş dar yolla sağlanır. 83 ve 84 No.lu mezarların önünden geçilerek, bir adet basamak ile mezara ulaşılır.

Mezarın Dış Alanı **:** Önde düzeltilmiş bir alan vardır. Doğu bitişiğindeki mezar alanına nispetle 1.20 m yüksektedir. Ön alanın sağ kenarında düzgün açılmış, geniş bir basamak yer alır. Alanın sol tarafı, kırık nedeniyle oldukça daralır.

Cephe Yönelimi **:** G.

Cephe **:** 2 Kasetli**.**

(gen. x yük.): (korunan) 3.50 m **x (korunan)** 2.60 m

Giriş **:** Sağ kasetten**,** sürgülü, sağa açılır, kapı bloğu korunmamıştır.

(gen. x yük.): 0.49 m x **(korunan)** 1.37 m

Mezar Odası : Tip 4-5

(en x boy x yük.): 2.14 m **x** 3.24 m **x (ort.)** 1.94 m / yak. 7 m^2.

Kline : 3 adet Seki; 1 adet Niş.

K.I. **gen.:** 0.77 m / **boy:**

K.II. **gen.:** 0.84 m / **boy:**.

K.III. **gen.:** 0.72 m / **boy:**

K.IV. **gen.:** 0.67 m / **boy:** 2.02 m / **İç yük.:** 0.68 m (Niş)

Hareket Ç. : Var. Eşiğe yakın, dikine konumlandırılmış, dörtgen formlu.

(en x boy x der.): 0.63 m **x** 1.28 m **x** 0.25 m

Durum/Tanım : **Cephe:** Her iki yandaki döşeme hatılı uçları ve sol kat hatılı ucu kırıktır. Yatay ve dikey elemanlarda yer yer aşınma ve kırıklar vardır. Eşik kirişinin sol ucu işlenmemiştir.

Mezar Odası: Cephe ekseninin sağına doğru genişler.

Duvarlarda kırık ve çatlaklar vardır. Sağ duvarın bir kısmı yandaki mezar odası görülebilecek şekilde kırıktır. Duvar yüzeyleri kaba yumrulu işlenmiştir. Kline yüzeyleri nispeten daha düzgün işçiliklidir. Eşik seviyesinin altında, "U" formunda yerleşik 3 adet kline ile arka duvara açılmış bir adet niş klineye sahiptir. Niş klinenin sol iç köşesi, yandaki mezar odası görülecek şekilde kırılarak tahrip edilmiştir. Bu klinenin üst ve alt yatay yüzeylerinin dışa yakın uçlarında birbirlerini karşılayan oturtma kanalları vardır.

Kabartma : --

Yazıt : --

Literatür : Borchardt, Myra: 107 Grab Nr. 12.

Katalog Nr. 86

BN. / M. No. 86 **Lev. 82-83** **(Borchardt, Nr.11)**

Tip : **III a 7.**

Konum : Günümüz yürüme zemininden yukarıda, görülebilen üçüncü mezarlık terasında, 85. No.lu mezarın batısında yer alır. Bugün doğudan, kaya yamacına açılmış, yer yer tespit edilebilen basit basamaklar ve kaya yüzeylerinin düzeltilmesi ile oluşturulmuş dar

yolun bağlandığı, teras üzerindeki diğer mezarların önünden geçilerek ulaşım sağlanır.

Mezarın Dış Alanı : Alana ulaşım güneydeki kaya yamacına açılmış ve bugün bir kısmı izlenebilen kaya merdiveni ile sağlanmıştır. Ön alanının bir kısmı, alt terasta yer alan 80. No.lu mezarın üst kısmıyla birlikte yok olmuştur. Korunan derinliği yak. 1.40 m'dir. Ön alan zemininin sağ köşesinde, mezar cephesinin sağ köşe dikmesinin iç kenarına hizalanan, kabaca yuvarlak formlu bir oyuk yer alır. Bu oyuğun yak. çapı 19 cm.dir. Aynı özelliklerdeki bir diğer oyuk ise mezar cephesinin sol köşe dikmesinin ortasını karşılar konumda ön alan zemininde yer alır. Cephe doğu yanda 85. No.lu mezara oldukça yakın konumlanır, sağda ise ortak bir dikme ile 87. No.lu mezar ile bitişik planlanmıştır. Damın hemen üzerinden başlayan, yak. 0.80 m yüksekliğinde bir alan yak. 0.55 m derinliğinde içeri doğru işlenmiştir. Dam boyunca, yatayda, 91. No.lu mezara kadar uzanır.

Cephe Yönelimi : G.

Cephe : Dışta ve içte. Sofalı.
Dış cephe: **(gen. x yük.): (korunan)** 4.36 m **x (korunan)** 4.20 m
İç cephe (Mezar odası cephesi) : iki katlı, 3'er kasetli.
(gen. x yük.): 3.28 m **x** 3.66 m

Sofa : **(en. x boy x yük.):** 2.13 m x 3.23 m **x** yak. 3.67 m / yak. 7.00 m^2.

Giriş : Ortadan. Sürgülü. Sola açılır. Kapı bloğu korunmamıştır.
(gen. x yük.): (Ölçülebilen) 0.58 m **x** 1.75 m

Mezar Odası : Tip 1
(en x boy x yük.): 2.51 m **x** 2.42 m **x** 2.10 m /yak. 6.00 m^2.

Kline : **?**

Hareket Ç. : **--**

Durum/Tanım : **Dış Cephe:** Dış çerçeveyi oluşturan ana strüktür elemanlarında yoğun tahribat izlenir. Yer yer bütünlüklerini kaybettikleri gibi, yüzey işçilikleri ancak aralıklarla seçilebilmektedir. İç elemanlar büyük oranda yok olmuştur. Bunlara rağmen genel yapı biçimi okunabilir. Dam, korunmuş sağ tarafı dışında yukarıda ana kayadan kopan büyük bir parçayla birlikte yok olmuştur. Dam, batı bitişikteki 87. No.lu mezarı da örtecek biçimde kesintisiz olarak işlenmiştir.

Yuvarlak kiriş dizisinin üzerinde, kademeli olarak dışa taşkın yerleştirilmiş iki adet banttan oluşur. Bu kısımda özgün bir özellik göze çarpar; kural olarak Likya düz damında yuvarlak kiriş dizisinin hemen üzerindeki bant, onunla aynı düzlemde yükselir, burada ise söz konusu bant yak. 2 cm öne doğru kademelenmiştir. Yuvarlak kirişler yanda dörtgen biçimli sınırlayıcı dilme ile son bulur. Köşe dikmeleri üzerinde, çeşitli oranlarda tahrip olmalarına rağmen izlenebilen dörder adet hatıl ucu bulunur. Sağ köşe dikmesinde montajlanmış bir yastık hatılı ve döşeme hatılı sağlam durumda iken arada kalan kat hatılı ucunun beklendiği noktada bir montaj yuvası bulunur, orta hatıl ucunun varlığına dair ise zayıf izler kalabilmiştir.

Geriye doğru kademelenmiş, ince bir çerçeve ana strüktürü iç kenarları boyunca kesintisiz çevreler. Ortada, köşe dikmeleri arasında yatayda ve dikeyde uzanarak dörtgen formlu açık alanlar oluşturması beklenen kat kirişi ve iç dikmeler bugün tamamen yok olmasına karşın olası varlıkları yüzeylerdeki izlerden anlaşılır; Sofa zemininin sağ tarafında, yak. 0.53 x 0.32 m ölçülerinde sınırlandırılmış dörtgen bir alanın ortasında 0.36 x 0.21 x 0.04 m ölçülerinde oturtma yatağı bağımsız işlenmiş bir dikmeye ait olmalıdır. Doğu köşe dikmesinin iç yan kenarına açılmış bir başka yatak ise bir kirişin varlığına işaret etmelidir. Kıvrık uçlu eşik kirişi de ana strüktürün tüm yatay elemanlarında olduğu gibi kesintisiz olarak 87. No.lu mezarın dışına kadar uzanır. Sağ tarafta kıvrık uç yer darlığından dolayı sıkıştırılmıştır. Kama başının bir kısmı sağlamdır.

Sofa: Zeminde ve duvar yüzeylerinde kırık, çatlak ve yoğun aşınma izlenir. Mezar odasının alanından daha geniştir. Duvarlar, mezar odası cephesinin her iki yanından öne, köşe dikmelerine doğru uzanır. Her iki duvar yüzünde yastık hatılları kabartma ile verilmiştir. Diğer hatılların varlığı tahribat nedeniyle tespit edilemez. İç köşelerde, yastık hatıllarının altına bitişik başlayarak alçak kabartma ile yukarıdan aşağı doğru devam eden bir ince birer dikme işlenmiştir. Yüzeyin sağlam kalmış kısımlarında ince işçilik izlenebilir.

İç Cephe: İki katlıdır. Yüksek bir eşik üzerinde sofa zemininden yükselir. Alt katta uzun, üst katta kısa, üçer kaset bulunur. Bu iki bölüm kalın bir kiriş ile ayrılır. Cephe kalın bir tavan kirişi ile sofa tavanına bağlanır. Alt katın yalnızca kenarlarında kaset dikmeleri sağlam kalabilmişken, üst kat kasetleri yüzeysel aşınmalar dışında bütünlüğünü korumuş haldedir.

Mezar Odası: Dış cephe ile aynı simetri ekseninde değildir. Duvarlarda ve zeminde yer yer çatlaklar, kırılmalar görülür. Yüzeyler kaba yumrulu işlenmiştir. Alçak bir eşikten zemine geçilir. Herhangi bir donanım ve düzenleme yoktur.

Kabartma : --

Yazıt : --

Literatür : Borchardt, Myra: 101, 107, 114 vdd., Grab Nr. 11, Abb.26, Tafel 63-66**;** Borchhardt, 1993: 8–12; Borchhardt, 2004: 153 vd; Seyer, 2008: 336 vd., 345-347.

Katalog Nr. 87

BN. / M. No. 87 **Lev. 82-83** **(Borchardt, Nr.10)**

Tip : **III a 5**

Konum : Günümüz yürüme zemininden yukarıda, görülebilen üçüncü mezarlık terasında, 86. No.lu mezarın batısında yer alır. Ulaşım, günümüzde doğudan, kaya yamacına açılmış, yer yer tespit edilebilen basit basamaklar ve kaya yüzeylerinin düzeltilmesi ile oluşturulmuş dar yolla sağlanır.

Mezarın Dış Alanı : Alana ulaşım güneydeki kaya yamacına açılmış ve bugün bir kısmı izlenebilen kaya merdiveni ile sağlanmıştır. 86. No.lu mezar ile ortak bir ön alana sahiptir. Alanın sınırlarını, bu iki mezarın toplam cephe genişliği yaklaşık olarak belirler. Ön alanının doğu kısmı, alt terasta yer alan 80. No.lu mezarın üst kısmıyla birlikte yok olmuştur. Bu kısımda korunan derinlik yak. 1.40 m'dir. Cephe batı yanda kabaca düzeltilmiş kaya yüzeyi ile son bulur. Mezarın hemen üzerinde 91. No.lu mezar yükselir.

Cephe Yönelimi : G.

Cephe : Dışta ve içte. Sofalı.
Dış cephe: **(gen. x yük.):** 5.20 m **x** 4.98 m
İç cephe (Mezar odası cephesi) : Bir katlı, 3 kasetli.
(gen. x yük.): 3.34 m **x** 3.79 m

Sofa : **(en. x boy x yük.):** 2.08 m x 3.32 m **x** yak. 3.80 m / yak. 7.00 m^2.

Giriş : Ortadan. Sürgülü. Sola açılır. Kapı bloğu korunmamıştır.
(gen. x yük.): (Korunan) 0.63 m **x** 1.79 m

Mezar Odası : Tip 5
(en x boy x yük.): 2.54 m **x** 2.61 m **x** 2.09 m / yak. 6.50 m^2.

Kline : 3 adet Seki;
K.I. **gen.:** 0.88 m / **boy:** 2.10 m
K.II. **gen.: (ölç. yak.)** 0.85 m / **boy:** ?
K.III. **gen.:** 0.89 m / **boy:** 2.30 m
1 adet bağımsız üretilmiş ölü yatağı(?)

Hareket Ç. : Var. Eşiğe yakın, dikine konumlandırılmış, dörtgen formlu.
(en x boy x der.): 0.67 m **x** 0.77 m **x** 0.15 m

Durum/Tanım : **Dış Cephe:** Dış çerçeveyi oluşturan ana strüktür elemanlarında yoğun tahribat izlenir. Yer yer bütünlüklerini kaybettikleri gibi, yüzey işçilikleri ancak aralıklarla seçilebilmektedir. Ana strüktürü destekleyen iç elemanlar ise büyük oranda yok olmuştur. Bunlara rağmen genel yapı biçimi okunabilir. Damın bir kısmı, sol tarafta yok olmuştur. Dam, doğu bitişikteki 86. No.lu mezarı da örtecek biçimde kesintisiz işlenmiştir; yuvarlak kiriş dizisi üzerinde, kademeli olarak dışa taşkın yerleştirilmiş iki adet banttan oluşur. Bu kısımda özgün bir özellik göze çarpar; Likya düz damında yuvarlak kiriş dizisinin hemen üzerindeki bant, onunla aynı düzlemde yükselir, burada ise söz konusu bant yak. 2 cm öne doğru kademelenmiştir. Köşe dikmeleri üzerinde, çeşitli oranlarda tahrip olmalarına rağmen izlenebilen dörder adet hatıl ucu bulunur. Sol köşe dikmesinde yalnızca döşeme hatılının bir kısmı sağlam kalabilmiştir. Diğer hatıl uçlarının varlığına dair ise zayıf izler kalabilmiştir.

Geriye doğru kademelenmiş, ince bir çerçeve ana strüktürü iç kenarları boyunca kesintisiz çevreler. Bu çerçeve üzerinde ya da sofa

zemininde cephenin iç strüktür elemanlarının varlığını gösterebilecek herhangi bir iz bulunmamaktadır. Bağımsız parçalar halinde montajlandıklarını gösterecek herhangi bir yatak da mevcut değildir.

Eşik kirişinin sol ucu yukarı doğru kıvrıktır ve üzerinde yarım daire formlu bir adet kama başı, arkası ana kayaya bağlı olarak işlenmiştir.

Sofa: Zeminde ve duvar yüzeylerinde kırık, çatlak ve yoğun aşınma izlenir. Sağ sofa duvarı yüzeyindeki işçilik tamamen tahrip olmuştur, sol duvar bu anlamda iyi korunmuştur.

Mezar odasının alanından daha geniştir. Duvarlar, mezar odası cephesinin her iki yanından öne, köşe dikmelerine doğru uzanır. İyi korunmuş sol duvar yüzü ince işçilikle düzeltilmiştir. Yüzeyde hatıl ya da köşe dikmeleri işlenmemiştir. Duvar yüzeyinde Hristiyanlık dönemine ait semboller kazınmıştır. Figürlerin işçilikleri özensizdir. Bunlar; kaideli bir haç ve yan yana duran iki örgü şeridir. Haç basamaklı bir kaide üzerinde yükselir. Kollarının uçları üçgen şeklinde açılarak sonlanır. Üst kolunun sağından köklenen bir çiçek motifi eşlik eder. Örgü şeritleri haçın hemen sağında kısa bir aralıkla yan yana işlenmiştir. Sağdaki şeridin altında başı sola dönük bir balık, üst sağ kenarında başı arkaya dönük duran bir kuş işlenmiştir.

İç Cephe: Bir katlıdır. Altta ve üstte iki kalın kiriş ile sınırlanır. Bunların arasındaki alan dikine üç yüksek kaset ile bölünmüştür. Kasetler içeri doğru kademelenen dikmelerle hareketlendirilmiştir. Ortada giriş açıklığı yer alır ve bu açıklık kiriş üzerinde yer alan bir eşik yükseltisinden sonra başlayarak 1.80 m kadar devam eder.

Giriş kasetinin sol iç dikmesi üzerinde kapı açıklığının üst kenarının yak. 6 cm üzerinden başlayarak aşağı doğru yak 45 cm devam eden bir kısım düzgün kesilerek, her iki yönde derinleştirilmiştir. Bu bölümümün iç yüzeyleri incelikle düzeltilmiştir.

Eşik üzerindeki sürgü yatağının dış kenarında, açıklığın ortasına hizalanmış derinliksiz bir kanal ile yatağın içinde kabaca açılmış iki oyuk yer alır. Oyuklar yak. ort. 4 cm genişliğe ve 3 cm derinliğe sahiptir ve giriş açıklığının her iki yan sınırına denk gelir.

Sol kaset aynasına ve alt kiriş yüzüne kazınmış Hristiyanlık dönemine ait semboller vardır. Özensizce işlenmişlerdir. Sol kaset aynasında; haç, balık, örgü şeridi ve iç ve dış bükey bir profil konturudur. 23 cm boyundaki haçın kolları tek bir çizgi olarak kazınmış olmakla birlikte üçgen bitimlidir. Hemen altında sola dönük bir balık figürü acemice işlenmiştir. Onun da altında tamamlanmamış bir kontur kazıması, yan tarafta da ayrıntıları silinmekte olan yak. 15 cm boyunda, bir örgü şeridi kazınmıştır. Bir başka haç figürü, alt kiriş yüzünde, giriş açıklığının simetri eksenine hizalanmış olarak kazılıdır.

Cephenin, özellikle giriş açıklığı boyunca sağ tarafında kalan kısmı alt kirişin bir bölümü ile birlikte büyük oranda yok olmuştur. Kalan kısım ise tüm işçiliğini kaybetmiştir.

Mezar Odası: Dış cephe ile aynı simetri ekseninde değildir, sağa doğru genişler. Duvarlarda ve zeminde yer yer çatlaklar, kırılmalar görülür. Odayı çevreleyen yüzeyler kaba yumrulu işlenmiştir. Zemin nispeten daha düzgün işlenmiştir. Bir eşikten zemine geçilir. Eşik kapı açıklığının sağ sınırı hizasından başlayarak sola doğru devam ederek yan duvara bağlanır. Yak. 16 cm aşağıda zemin yer alır. Eşiğe yakın konumlandırılmış hareket çukuru bu alanı "U" formunda yerleşik klineler olarak işlevlendirir. Odanın arka duvarının yaklaşık olarak ortasında, geç dönemde açılmış, üst tarafı yarım kubbe formunda bir niş vardır. Derinliği, arka duvar yüzeyinden yak. 1.10 m'dir. Niş zemini, kline yüzeylerinden yak. 36 cm aşağıdadır ve toplam yüksekliği yak. 2.46 m dir. Nişin sağ tarafında kalan orijinal duvar yüzeyinde yak 15 cm yüksekliğinde, yak. 10 cm öne taşkın bırakılmış bir parça izlenir. Bunun üst yüzü kabaca işlenmiştir. Duvar genişliğince uzanır ve zeminden yak. 1.25 m yüksekliktedir. Diğer duvar yüzeylerinde karşılığı yoktur.

Kabartma : --

Yazıt : Kıvrık uçlu tavan kirişi yüzüne kazınmış, üç satır Likçe yazıt.

TAM I, TL 94.

1 ebẽñnẽ : prñna[w]ã : me ti : prñnawatẽ : hurttuw[e]ti : hrppi ladi : ehbi : m[e] ne ñtepitãti hrzzi : prñnawi : se ladã :

2 ehbi : se haχãnã: se [ij]e ne : hrppi tãti : ti[ke] : h[rpp]i[j]e [mei] : tadi tike : me ne : itlehi : qãñti : trm̃ mili :

3 sei te : tijap.di : tike . . edehe : me ttiti : ah . . . . . zata . . . n ẽni: qlah[i] ebijehi : pñtreñnehi (Alkan, 2013: 193, T 10).

Çeviri: Satır 1-2 "*Bu mezarı Hurttuweti kendi karısı için yaptırdı. Onu ve karısını (buraya) koyacaklar ve Haχãna'yı da üstteki yapıya, ve onların üzerine başka kimseyi koymasınlar. Eğer (birisi) başka birini onların üstüne koyarsa itlehi trm̃mili onu cezalandıracak."* (Alkan, 2013: 194).

Literatür : Borchardt, Myra: 101, 107, 114 vdd., 426, Grab Nr. 10, Abb.26, Abb. 73, Tafel 63-66, 142.F**;** Borchhardt, 1993: 8–12; Borchhardt, 2004: 153 vd.; Seyer, 2008: 336-345, 359.; Alkan, 2013: 24, 36 vd.

Katalog Nr. 88

BN. / M. No. 88 **Lev. 84** **(Borchardt, Nr.15)**

Tip : **III a 4.**

Konum : Günümüz yürüme zemininden yukarıda, görülebilen dördüncü mezarlık terasının doğu ucundaki ilk mezardır. Ulaşım, günümüzde doğudan, Roma tiyatrosunun batı yanında bulunan payanda duvarının arkasında kalan kaya basamaklarından batıya doğru yönlenen dar kaya yolundan sağlanır.

Mezarın Dış Alanı : Korunan ölçüleri, 5.10 m genişliğinde ve 2.30 m derinliğinde bir ön alana sahiptir. Alt terastaki mezarların üzerindeki kaya alanı düzeltilerek oluşturulmuştur. Alanın dış kenarları tahribat nedeniyle düzensizdir. Özellikle ön tarafı, bir alt terasta yer alan mezar cephesiyle birlikte yok olmuştur. Sınırları sağda mezar cephesinden bir miktar taşarken solda yak. 90^0 açıyla (doğu cepheli) yerleştirilmiş 89 no.lu mezara kadar uzanır ve bu mezarın cephesi boyunca yatay

düzlemde genişler. Cephe dışında kalan kaya yüzeyi kabaca işlenerek düzeltilmiştir.

Cephe Yönelimi : G.

Cephe : Tek katlı, iki kasetli.
(gen. x yük.): (korunan) 3.51 m **x** 2.73 m

Giriş : Soldan. Sürgülü. Sola açılır. Kapı bloğu korunmamıştır.
(gen. x yük.): 0.50 m **x** 1.71 m

Mezar Odası : Tip 5
(en x boy x yük.): 3.06 m **x** 3.28 m **x** 1.76 m / yak. 10.00 m^2.

Kline : 3 adet, Niş.
K.I. **gen.:** 0.56 m / **boy:** 2.09 m / **İç yük.:** 0.70 m
K.II. **gen.:** 0.85 m / **boy:** 2.24 m / **İç yük.: (ort.)** 0.71 m
K.III. **gen.:** 0.60 m / **boy:** 1.80 m / **İç yük.:** 0.58 m

Hareket Ç. : ?. (Dolgu)

Durum/Tanım : **Cephe:** Cephede yoğun tahribat izlenir. Elemanlar yer yer bütünlüklerini kaybetmişlerdir. Bunlara rağmen kalan kısımlardan genel yapı biçimi okunabilir. Damın sağ üst kısmı köşesiyle birlikte yok olmuştur. Dam, yuvarlak kiriş dizisi üzerinde, aynı düzlemde yükselen bir adet ve onun üzerinde kademeli olarak dışa taşkın yerleştirilmiş iki adet olmak üzere üç adet banttan oluşur. Tavan kirişi birkaç kırık dışında sağlamdır; Kıvrık uçlarının yüzeylerinde aralıklarla yerleştirilmiş ikişer adet kama başı yer alır. Köşe dikmelerinin yalnızca üst kısımları sağlamdır ve her ikisinin üzerinde yastık hatıl uçları görülür. Eşik kirişinin sol yarısı tamamen kırık, sağda ise şekilsel olarak izlenir, yüzeyindeki derin kırıklar nedeniyle özellikle kıvrık uç bütünlüğünü kaybetmiştir. Sağ döşeme hatıl ucunun montajlandığını gösteren kare bir yuva eşik kirişinin cephe yüzeyinde izlenir. İç cephe elemanları iki kasetten oluşur ve ince bir orta dikmeyle ayrılır. Giriş açıklığı soldadır. Cephenin ortasından yatayda geçen geniş bir tahribat kuşağıyla kaset dikmelerinin büyük bir kısmı yok olmuştur.

Mezar Odası: Giriş ekseninin soluna doğru genişler. Zemin dolgu ile kaplıdır. Duvarlarda yoğun çatlaklar, kırılmalar görülür. Arka duvar K.II'nin büyük bir kısmı ile birlikte yok olmuştur. Odayı

çevreleyen yüzeyler kaba yumrulu işlenmiştir. Her duvarda birer tane olmak üzere 3 adet niş kline ile donatılmıştır. Yüzeylerinde ve çerçevelerinde yoğun tahribat vardır. K.II'nin büyük bir kısmı yok olmuştur. Klineler zeminden ort. 1.00 m yüksektedir. Zemini kline boşluğuna bağlayan dikey yüzeyler K.I ve K.II'de kaba işçilik ile düzeltilmişken K.III'de ince işçilikle düzeltilmiştir. Kline boşluğunu tavana bağlayan ince çerçeveler ise tümünde işçiliksizdir. K.III ince işçiliğiyle diğerlerinden ayrılır. Her iki yanda bazı kısımları kırılmış birer kline ayağı, alçak kabartma ile işlenmiştir. Üst çerçevesinin sağ ucunda kare formlu bir oturtma oyuğu yer alır. Tahribat nedeniyle karşılığı izlenemez.

Kabartma : --

Yazıt : --

Literatür : Borchardt, Myra: 107, Grab Nr. 15.

Katalog Nr. 89

BN. / M. No. 89 **Lev. 85** **(Borchardt, Nr.14)**

Tip : **III a 6.**

Konum : Günümüz yürüme zemininden yukarıda, görülebilen dördüncü mezarlık terasının doğu ucundaki ikinci mezardır. Ulaşım, günümüzde doğudan, Roma tiyatrosunun batı yanında bulunan payanda duvarının arkasında kalan kaya basamaklarından batıya doğru yönlenen dar kaya yolundan sağlanır.

Mezarın Dış Alanı : Bugün tahribat nedeniyle sınırları düzensiz bir ön alana sahiptir. Alt terastaki mezarların üzerindeki kaya alanı düzeltilerek oluşturulmuştur bu nedenle güneye doğru daralır. Alan 88 no.lu mezarın ön alanı ile aynı düzlemde yer alır ve bu iki mezarın cephe yönelimlerine göre şekillenmiştir. Alanlar herhangi bir düzenleme ile ayrılmamış, bu ayrım iki mezarın cephe bakılarıyla belirlenmiştir. Cephe dışında kalan kaya yüzeyi kabaca işlenerek düzeltilmiştir. Damın üzerinde, bir miktar geriden yükselen kaya yüzeyi oldukça düzgün işlenmiştir. Bu yüzey cephenin solunda alçalır ve bununla birlikte geriye doğru düzensiz bir derinlik kazanır. En solda, köşe

dikmesi hizasındaki dar yüzey oldukça derin bir şekilde arkaya doğru oyulmuş ve oluşan dikey yüzeyler (doğuya ve güneye bakan) diğer yüzeyler gibi düzeltilmiştir. Bu kısımda, bu uygulama ile oluşan, damın geriye uzanan yatay yüzeyi düzgünleştirilmiştir. Sağındaki ana kaya yüzeyinin tabanında ise yak. 0.50 m yüksekliğinde iç bükey bir alan oluşturulmuştur. Damın üst yatay yüzeyinde, dış kenarın yak. 5 cm gerisinde, sağ kenardan başlayarak sola doğru yak.1.05 m uzanan ve yak. 0.15 m ene sahip dikdörtgen bir yuva ile onun hemen sol yanında, 0.15 m arayla aynı hizada konumlanan yak. 0.35 m uzunluğunda ve yak. 0.15 eninde bir başka yuva vardır. Cephenin tam orta hizasında, yak. 0. 45 m genişliğinde ve yak. 0.10 m derinliğinde bir kanal cepheye dik doğrultuda uzanır. Kanalın ana kayaya bağlandığı kısım düzensiz bir şekilde içeri doğru oyulmuştur.

Cephe Yönelimi : D.

Cephe : Dışta ve içte.
Dış cephe: 2 katlı, 2'şer kasetli. **(gen. x yük.):** 4.58 m **x** 3.57 m
İç cephe (Mezar odası cephesi) : 2 katlı, 2'şer kasetli.
(gen. x yük.): 2.43 m **x** 2.67 m

Sofa : **(en. x boy x yük.):** 1.47 m x 2.41 m **x** 2.71 m / yak. 4.00 m^2

Giriş : Sağdan. Sürgülü. Sola açılır. Kapı bloğu korunmamıştır.
(gen. x yük.): -- **x** 1.21 m

Mezar Odası : Tip 4
(en x boy x yük.): 2.51 m **x (korunan)** 3.19 m **x** 1.77 m / yak. 8.00 m^2.

Kline : 1 adet, Niş; **gen.:** 0.74 m / **boy:** 1.97 m / **İç yük.: (ort.)** 0.60 m

Hareket Ç. : --

Durum/Tanım : **Dış Cephe:** Dış çerçeveyi oluşturan ana strüktür elemanlarında yer yer tahribat izlenir. Damın sol yarısı, tavan kirişinin uç kısmıyla beraber yok olmuştur. Yuvarlak kiriş dizisi üzerinde, aynı dikey düzlemde yükselen bir bant ile onun üzerinde bir kademe öne taşan ikinci banttan oluşur. Köşe dikmeleri üzerinde dörder adet hatıl ucu izlenir. Bunlardan sol köşe dikmesi üzerindeki orta hatıl ve döşeme hatıl uçları bütünlüğünü kaybetmiştir. Eşik kirişi her iki yanda

cepheden dışarı taşan kıvrık uçlara sahiptir. Sol ucun yatay yüzeyinde üç tarafı kayadan bağımsızlaştırılmış bir kama başı ve onun önünde dörtgen formlu dar bir oyuk bulunur. Bu oyuk öndeki kama başının montajla tamamlandığını göstermektedir. Sağ uçta ise öndeki bir miktar tahrip olmuş, iki kama başı arka arkaya konumlanır. Cephenin iç elemanları, 1. kat kasetlerinin kenar dikmeleri ile üst kenarlarının bir kısmı ve orta direğin üsteki bir parçası dışında tamamen yok olmuşlardır. Üst kat kasetleri bütünlüklerini korurlar. Bunlar açık birer pencere gibidir.

Sofa: Sağ duvarın alt yarısında görülen yüzeysel aşınma dışında iyi korunmuştur. Ön alan zemininden 0.45 m yüksektedir. Duvarlar ve zemin incelikle düzeltilmiştir. Duvarlar, mezar odası cephesinin her iki yanından öne, köşe dikmelerine doğru uzanır. Her iki duvar yüzünde de cepheden dışa taşan uçları ile aynı doğrultuda ve kalınlıkta işlenmiş orta hatıl, kat hatılı ve yastık hatılı kabartma ile verilmiştir. Döşeme hatılı ise sofa zemini ile cephe alt noktası arasındaki yükseklik farkına uygun olarak işlenmemiştir. Bunun yerine sofa duvarlarının zemin ile birleştiği noktada ince bir süpürgelik bulunur. Sofa zemininde, dış cephe sol kasetinin dikey simetri ekseninin sağına konumlanan, 12 x 12 x 9 cm ebatlarında kare bir yuva bulunur. Dikeydeki karşılığı kasetteki tahribat nedeniyle tespit edilememiştir.

İç Cephe: Eşik kirişi bütünlüğünü kaybetmiştir. Cephenin alt katında, sol kasetin sağ kenarı ile giriş kaseti ve köşe dikmesinin tamamen yok olmasına sebebiyet veren yoğun bir tahribat vardır. Üst kat kasetleri sağlamdır.

İki katlıdır. Yüksek bir eşik üzerinde sofa zemininden yükselir. Cephenin dış kenarlarında eşik kirişi ile tavan kirişini dikeyde bağlayan, kat kirişi ile kesintiye uğrayan dikmeler bulunur. Cephe kalın bir tavan kirişi ile sofa tavanına bağlanır. İç strüktür; alt katta uzun, üst katta kısa, ikişer kaset bulunur. Bu iki bölüm kalın bir kiriş ile ayrılır.

Yan Cephe: Mezarın sol yan cephesi, orta hatılın üst hizasından dama kadar işlenmiştir. Cephenin üst kısmı bir tabaka halinde

koparak buradaki işçilik yok olmuştur. Sağlam kısımlarda yüzeyin incelikle düzeltildiği görülür. Alçak kabartma ile işlenmiş kat hatılının duvar içindeki uzantısı aralıklarla dışa taşkın dörtgen döşeme kirişi uçları ile kesintiye uğrar. Bunlar uçtan uca 4 adettir. Sağdaki ikisi tahribat nedeniyle şekilsel bütünlüğünü kaybetmişken, diğer ikisi nispeten daha sağlamdır.

Mezar Odası: Cephe ile aynı simetri ekseninde değildir. Giriş ekseninin sağına doğru geniştir. Duvarlarda ve zeminde yer yer çatlaklar, kırılmalar görülür. Odanın yan duvarları, alt kısımları dışında ince işçilikle düzgünleştirilmiştir. Zemin kaba yumrulu, tavan nispeten daha düzgün işçiliklidir. Duvarlar 90^0'ye yakın açılarla birleşirler ve köşeler olabildiğince dik yükselir. Arka duvara açılmış yüksek bir Niş kline bulunur. Üstte ve yanlarda duvar payları bırakılarak vurgulanmıştır. Bu kısımların yüzeyleri nispeten özensiz bir işçiliğe sahiptir. Klinenin iç duvarları kaba işçiliklidir. Klinenin üst çerçevesini oluşturan yatay duvar payının kenarında ve yan kenarların ortasında yuvarlak formlu yuvalar bulunur. Klinenin alt kenarında ise bu yuvaların 5'i karşılıklarını bulur. Fakat bunlar, bu kısımdaki tahribat nedeniyle derinliklerini kaybetmişlerdir. Üst çerçeve üzerinde, aşağı doğru bakan bu yuvalar, sol köşede basit bir girinti ile başlayarak yatayda ort. 19 cm aralıklarla devam eder. Tahrip olmuş bölümlerde bunlara dair ya güçlükle seçilebilen izler kalmış ya da tamamen izlenemezler. Buna göre bu kısımda biri basit oturtma kanalı olmak üzere, 4'ü sağlam durumda, 1'i aşınmış, 2'si de zayıf izlerle varlıklarını gösteren 8 adet yuva tespit edilmiştir. Yan kenarların ortasında yer alan yuvalar ise aynı yatay düzlem üzerinde birbirine bakar konumdadır. Sağlam durumdaki yuvaların ort. çapı 2,5 cm ve ort. derinliği 3 cm.dir.

Kabartma : --

Yazıt : --

Literatür : Borchardt, Myra: 107, Grab Nr. 14.

Katalog Nr. 90

BN. / M. No. 90 **Lev. 86** **(Borchardt, Nr.13)**

Tip : **III a 6.**

Konum : Günümüz yürüme zemininden yukarıda, görülebilen dördüncü mezarlık terasında, batı başta yer alır. Ulaşım, günümüzde doğudan, Roma tiyatrosunun batı yanında bulunan payanda duvarının arkasında kalan kaya basamaklarından batıya doğru yönlenen dar kaya yolundan terasın doğu kenarına, oradan da 88 ve 89 no.lu mezarların ön alanından geçilerek sağlanır. .

Mezarın Dış Alanı : Cephe genişliğinde bir ön alana sahiptir. Eni yak. 1.06 m, boyu yak. 3.38 m'dir. Zemin tıraşlanmıştır. Sol yanda iç yüzeyi kabaca düzeltilmiş bir ana kaya duvarı ile sınırlanırken, sağda 89 no.lu mezarın yan cephesi ile sınırlanır. Önde düzensiz bir kenar çizgisi hakimdir ve sağda öne, 89. No.lu mezarın cephe hizasına doğru genişler. Zeminde iki yuvarlak oyuk bulunur. Bunlar ön kenara yakın ve yaklaşık olarak köşe dikmelerinin hizasında konumlanır. Yak. ort. 12 cm çapında ve yak. ort. 12 cm derinliğindedirler. Alanın zemini, terastaki diğer iki mezarın ortak ön alanından yak. 1.50 m yüksektedir. Alanın kuzey kenarına ulaşım terastaki diğer mezarların ön alanlarından geçilerek sağlanır, buradaki kot farkının aşılabilmesi için 84 no.lu mezarın semerdam yüzeyine iki basit girinti oyulmuştur. Bu oyukların biri aşağıda diğer ise onun sol üstünde konumlanır. Alanın düşey düzleminden, zemin seviyesinde dışa taşan 84 no.lu mezarın semerdamına ait mahya kirişi başlar.

Cephe Yönelimi : D.

Cephe : 2 katlı, 2 kasetli.
(gen. x yük.): (korunan) 3.02 m **x (korunan)** 2.96 m

Giriş : Sol kasetten**,** sürgülü, sola açılır, kapı bloğu korunmamıştır.
(gen. x yük.): 0.48 m x 1.18 m

Mezar Odası : Tip 2
(en x boy x yük.): 2.68 m **x** 3.00 m **x (ort.)** 1.81 m / yak. 8 m^2.

Kline : 2 adet, Sedir.
K.I. **gen.:** 0.62 m / **boy:** 2.00 m

K.II. **gen.:** 0.55 m / **boy:** 2.56 m

Hareket Ç. : --

Durum/Tanım : **Cephe:** Yer yer izlenebilen yüzeysel aşınmalar, damın sol ucu, kat kirişinin bir bölümü ve giriş kasetinin dikmelerinde görülen kırıklar dışında oldukça sağlamdır. Dam yuvarlak kiriş dizisi ve onun üzerinde, en üstteki hafif dışa taşkın iki banttan oluşur. Yuvarlak kiriş dizisi sağda dörtgen bir dilme ile son bulur. Damın altında kıvrık uçlu tavan kirişi uzanır. Uçların iç yüzeylerinde ikişer adet kama başı, aralıkla, üst üste yerleştirilmiştir. Cepheyi iki yanda köşe dikmeleri sınırlar ve bunların cephesinde, öne taşan dörder adet, dörtgen hatıl ucu vardır. En altta eşik kirişi uzanır, uçları kıvrıktır ve birer kama başı taşırlar. Sağ uç yer darlığı nedeniyle beklenen kavis formuna ulaştırılamamıştır. Cepheyi yatayda ikiye bölen kat kirişi köşe dikmeleri arasında kesintisiz uzanır ve yanlardan bir miktar taşar. Alt kat iki yüksek kasete bölünmüştür ve soldaki mezar odasının giriş açıklığını oluşturur. Üst katta, alt kat kasetlerinin yak. yarı yüksekliğinde iki kaset vardır.

Mezar Odası: Girişin simetri ekseninden sola doğru genişler.

Duvarlarda yer yer kırık ve çatlaklar vardır. Duvar yüzeyleri kaba yumrulu işlenmiştir. Zemin nispeten daha düzgündür. Solda (**K.I**) ve arka duvarda (**K.II**) birer adet yüksek kline bulunur. Klineler, iç yatay düzlemleri arasındaki yak. 5 cm.lik kot farkı dışında kesintisiz, "L" biçiminde konumlandırılmıştır. Onları birbirlerinden ayıran bir duvar payı bırakılmamıştır. K.II'nin yüksek cephe yüzü, incelikle işlenmiş ve iki yanda birer kline ayağı kabartması ile süslenmiştir. Bu yüzeyden klinenin yatay yüzeyine geçiş kenar boyunca devam eden hafif dış bükey bir profille sağlanır.

Kabartma : --

Yazıt : --

Literatür : Borchardt, Myra: 107 Grab Nr. 13.

Katalog Nr. 91

BN. / M. No. 91 **Lev. 87** **(Borchardt, Nr.9)**

Tip : **IV b 1.**

Konum : Günümüz yürüme zemininden yukarıda, görülebilen üçüncü mezarlık terasında yer alan 86 ve 87 No.lu mezarların üzerindeki kaya yüzünde yer alır. 87 No.lu mezarın damı üzerinden doğrudan yükselir. Ulaşım, günümüzde doğudan, kaya yamacına açılmış, yer yer tespit edilebilen basit basamaklar ve kaya yüzeylerinin düzeltilmesi ile oluşturulmuş dar yolla sağlanır.

Mezarın Dış Alanı : Güneydeki kaya yamacına açılmış ve bugün bir kısmı izlenebilen kaya merdiveni terastaki 86 ve 87 no.lu mezarların ön alanına kadar çıkar. Bu alandan 91 no.lu mezara çıkışı sağlayacak herhangi bir düzenleme tespit edilememiştir. Yaklaşık 0.46 m genişliğinde kabaca düzeltilmiş bir yüzey mezarın önünde cephe boyunca uzanır. Bu kısım, alttaki 87 no.lu mezar damının üst yüzeyidir. Sol yanda cephe düzleminden öne doğru taşan ana kaya ile sınırlanırken, sağda cephe ile aynı düzlemde tıraşlanmış bir alan bulunur. Bu kısım kayadaki büyük bir yarıkla kesintiye uğrar, sonrasında aynı yükseklikte ve işçilikte 86 No.lu mezar damının korunan sağ yarısı boyunca, niş benzeri bir formla devam eder. Üst yapının üzerinde üç sahneli yüksek bir kabartma kuşağı yer alır. Sahneler, kayanın doğal kenarlanmaları nedeniyle aynı düzlemde bulunmazlar.

Cephe Yönelimi : G.

Cephe : **(gen. x yük.): (korunan)** 4.43 m **x (korunan)** 2.28 m

Giriş : Korunmamış.

Mezar Odası : **?**

(en x boy x yük.): Çizim üzerinde gösterilmiştir.

Kline : 3 adet; 2 adet Seki; 1 adet Niş.

K.I. **gen.: (ort.)** 0.54 m / **boy:** 2.17 m

K.II. **gen.:** 0.55 m / **boy:** 2.46 m

K.III. **gen.:** 0.66 m / **boy:** 1.80 m / **İç yük.** : 0.56 m

Hareket Ç. : **--**

Durum/Tanım : **Cephe:** Cephe mimarisine ait elemanların birçoğu tamamen tahrip olmuştur.

Dam, her iki uçta eksiktir. Diş sırası üzerinde yatayda uzanan kyma recta profilli bir saçaktan oluşur. Diş kesimi dizisi enli bir kirişe oturur. Damı oluşturan bu üç elemanın solda, bağımsız işlenmiş parça veya parçalarla tamamlandığı, ana kayadaki parçanın kenarlarının dikeyde ve yatayda işlenerek düzeltilmiş olmasından ve karşılığındaki ana kayanın üzerindeki oturtma kanalı ve oyuklarından anlaşılır. Fakat bu parçalara rastlanılmamıştır. Sağ tarafı ise kopan ana kaya ile birlikte yok olmuştur.

Cephenin solunda ana kayaya işlemiş, yukarı doğru kurallı bir şekilde incelen bir **pilaster** yer alır. Pilasterin tabanı doğrudan ana kaya ile birleşirken, üç kademeli profile sahip bir başlığa sahiptir. Başlığın hemen üzerinde, yaklaşık başlık genişliğindeki ana kaya yüzeyi, işlenerek düzeltilmiştir ve bu kısım diş sırasını taşıyan kirişin sol ucunu oluşturur. Cephenin sağ kenarının üst kısmında mezar odasının içine doğru genişleyen bir kırık ile alt kısmındaki yüzey aşınması nedeniyle, buradaki dikey taşıyıcı elemanın doğrulukla tanınması olanaksızdır. Fakat buradaki işçilik bize cephenin bu yandaki sınırını tespit etmemize yardımcı olur. Alttaki 1/3'lük kısımda bazı izler mevcuttur; bunların biçimi, konumu ve işleniş özellikleri, cephenin burada sonlandığını düşündürür: Buradaki kaya yüzeyi, soldaki pilasterin cephe düzlemi ile aynı düzlemdedir. Sol tarafı kırık, sağ kenarı ise hafif sola eğimli olarak yukarı doğru yak. 70 cm yüksekliğe kadar korunmuş olarak uzanır. Bu kısmın cephesinde yer yer incelikle işlenmiş yüzeyler görülür. Hemen sağ yanında hafif geriye oyularak ince işçilikle düzeltilmiş, 70 cm yüksekliğe kadar korunmuş, yak. 8 cm genişliğinde bir kuşak işlenmiştir. Bu şeridin sağı kaba işçilikle düzeltilmiş kaya yüzeyi ile devam eder.

Cephenin **iç strüktürü,** ana kayadan oyulmuş iki yapı elemanı dışında tamamen tahrip olmuştur. Bugün görülebilenler, yüzeyleri aynı cephe düzleminde olmak üzere, üstte bir kısmı korunagelmiş, ana kayadan işlenmiş yatay eleman ile sol taraftaki pilasterin iç

yanında, aşağıdan yukarı doğru genişleyen ve sınırları işçilikle belirginleştirilmiş dar bir dikey elemandır. Yatay elamanın alt kısmı korunamadığından burada herhangi bir montaj yuvası olup olmadığı tespit edilemez. Pilasterin yanından yukarı doğru yak. 5 cm ile 16 cm arasında değişen genişlikteki düzgün işlenmiş cephe yüzeyi üzerinde, pilasterin iç kenar çizgisinden, yatayda sağa doğru düzgün uzanan 5 adet yüzeysel çizgi kazınmıştır. Çizgiler, aşağıdan yukarıya doğru daralan aralıklarla konumlanır ve bu yüzeyi 6'ya böler. Bu elemanın sola (doğuya) bakan yan yüzeyi boydan boya, yak. 5 cm genişliğinde, incelikle -cephe yüzey işçiliğiyle- işlenmiştir. Bu yüzeyin devamı nispeten daha kaba işçilikle yontulmuş ve üzerinde, yak. 30 cm aralıklarla üst üste yerleştirilmiş, kabaca dairesel formlu 4 adet montaj yuvası açılmıştır. Ölçüleri, yak. ort. 3 cm çapında ve 2 cm ile 4 cm arasında değişen derinliklerdedir. Bunlarla birlikte, yak. 0.12 m yüksek olan mezar odası zeminin önünde, yüzeyi farklı işçiliklerle düzeltilerek iki alana bölünmüş bir zemin yer alır. Öndeki alan daha kaba işçiliklidir ve hafifçe yüksek bırakılmıştır. Bu kısmın iç sınırı pilasterlerin yüzeyi ile aynı eksendedir. Yaklaşık sağ yarısının ortasında alanın genişliğince dik uzanan sığ bir kanal vardır. Arkadaki alan ise ince işçilikle düzeltilmiştir. Solda, bir kısmı korunmuş dik açılı bir yükselti ile sınırlanırken sağda klineye kadar dayanır. Bu alanın zemininde sol yanda görülen montaj yuvaları ile hizalanmış iki adet yuva vardır. Bunlar yak. 0.98 m aralıkla cepheyi ortalayan bir konumda yerleştirilmişlerdir. Sağdaki yuva dörtgen formlu ve 3 x 4 x 3,5 cm ölçülerindedir. Soldaki yuva içerisinde metal bir dübel kalıntısı görülür. Bağımsız parçaların montajına yönelik olduğu düşünülen bazı çizgisel izler de yüzeyde görülür. Montaj yuvaları ve yüzeysel kanallar iç strüktürün yapı elemanlarının büyük bir kısmının bağımsız olarak imal edildiğine işaret eder, fakat bunlardan herhangi bir parça ele geçmemiştir.

Mezar Odası: Duvarlarda yer yer kırık ve çatlaklar vardır. Klinelerin dış köşelerinde kırıklar vardır. Duvar yüzeyleri kaba yumrulu işlenmiştir. Zemin nispeten daha düzgündür.

İki bölümlüdür. Önde alışıldık, dörtgen forma yakın bir mezar odası yer alırken onun devamında yak. 10 cm yüksekliğindeki bir seki ile geçilen, yan duvarları içe doğru her iki yandan daralan ve tavanı alçalan, düzensiz sınırlara sahip arka odaya geçilir. Öndeki oda, mezar cephesinin montajlandığı zemin yüzeyinden yak. 12 cm yüksektedir ve zemin geriye doğru hafif yükselir. Solda (**K.I**) ve geride (**K.II**), iki seki kline ile mezar odasının sağ duvarında bir adet niş kline (**K.III**) bulunur. Seki klineler "L" şeklinde kesintisiz devam eder. Sağda ise bu klinelerin yüksekliğinde, K.II ile dik bir açıyla cepheye yönlenen dar bir seki yer alır ve niş klinenin 1/3 uzunluğu kadar devam eder ve sonrasında, dikeyde kline duvarı düzleminde, yatayda zemine yakın (zeminden yüksekliği yak. 9 cm) bir derinliğe kadar oyulmuştur. Uzunluğu yak. 0.70 m'dir. ve sağında kline duvarından dışa taşan bir kenar kalıntısı ile son bulur. Sağ köşenin iç dikey düzleminde açılmış bir yuva yer alır. Soldaki kline, yarısından itibaren cepheye doğru, düzensizce zemin seviyesine yaklaşır ve bu uçta zemin ile bütünleşir. Geride uzanan kline nispeten daha dardır. Yüzeyinde, eni doğrultusunda uzanan ort. 0.29 m genişliğinde iki dörtgen alan incelikle işlenmiştir. Bu alanlar 1.30 m arayla yerleştirilmişlerdir. Niş klinenin **(K.III)** zeminden yüksekliği 0.88 m, iç yüksekliği ise 0.56 m'dir. Yatak kenarı ile sağ kenar tahrip olmuştur. Üst kenarda, üst üste yerleştirilmiş, ince işçilikli iki bant bulunur. Üstteki dışa taşkındır. Bu bantların niş köşesine denk gelen kısımlarında şimdi tahrip olmasına rağmen tanınabilen iki dörtgen (?) yuva kalıntısı yer alır. Diğer köşedeki tahribat, varlıklarının kesin tespitini zorlaştırsa da buna dair bazı izler mevcuttur. Bu dörtgen yuvaların hemen üzerinde, kaba işli duvar yüzeyinde, dörtgen yuvaların dış kenarları hizasına yerleştirilmiş yuvarlak formlu birer yuva yer alır. Yuvaların çapları yak. 2 cm.dir ve her iki tarafta hizalı olarak yerleştirilmişlerdir. Nişin solunda, dikey sınırından başlayarak, düzgün işçiliği ile kaba duvar işçiliğinden ayrılan bir alan yer alır. Bu alan niş yüksekliğinin 3/2'si (yak. 36 cm) kadar aşağı ve üst kısmından dar bir şerit halinde sola doğru devam eder. Yüzeyinde kırmızı boya kalıntıları görülür. Yatak düzleminin yak.

ortasında, 35 cm x 24 cm x 7,5 cm ölçülerinde dörtgen bir alan oyulmuştur. Klinenin sağ kenarında, yatak düzleminden yak. 7 cm genişliğinde ve 5 cm derinliğe sahip bir oturtma kanalı bulunur. Kanal, klinenin eni boyunca uzanır.

Kabartma : Mezarın üzerinde konumlanan kabartma alanı, yan yana üç farklı sahneden oluşur. Sahneler mezarın cephe genişliğinde uzanır; Cephenin üzerinde, dikey simetri eksenine uyumlu olarak bir cenaze sahnesi konumlanır. Bu sahnenin solunda yer alan diğer sahneler ise bu kısımdaki kayanın "Λ" şeklindeki girintilenmesine uygun olarak hazırlanmış kabartma alanları üzerindedir. Bu iki sahne üzerinde ana kayadan oyulmuş, bazı kısımları tahrip olmuş bir saçaklık bulunur. Cenaze sahnesi üzerindeki kaya alanının kopması nedeniyle saçaklığın bu kısımdaki devamlılığı yok olmuş, yalnızca bir kısmı günümüze ulaşabilmiştir. Kabartma alanları mezar cephesinden daha geridedir ve figürler dar bir seki üzerinde yükselir. Sahneler toplam 10 adet insan figürü içerir.

Cenaze Sahnesi: Kabartma yüzeylerinde yer yer aşınma kopmalar vardır. Üst sınırı oluşturan saçak, sağ tarafta korunmuş olan küçük bir kısmı dışında üzerinde yükselen ana kaya ile birlikte yok olmuştur. Bu tahribat sahnenin ortasında bulunan uzanmış erkek kabartmasının başının tamamen yok olmasına ve gövdesinde kısmi bozulmalara; klinenin sağ ucunda oturan kadın figürünün ise başının kopmasına yol açmıştır. Sahnenin en sağında yer alan figürden geriye yalnızca sağ omuz kısmı kalabilmiştir. Sahne bunlar dışında bütünlüğünü korur.

Sahne 6 adet insan figürü içerir. **Ortada mezar beyi** ayrıntıları işlenmemiş bir kline üzerinde uzanmaktadır. Figür, gerçek insan boyutlarındadır. İnce bir chiton ile onun üzerinde, belinden itibaren bacaklarını örten bir himation giyimlidir. Figürün üst gövdesi, sol kolu ile yastığa dayanmış halde, dik bir durumda cepheye dönüktür. Sol kol bilekten itibaren eksiktir. Bu kısımda, beklenen elin montajlandığını gösteren, cepheye dönük, yuvarlak formlu bir montaj yuvası bulunur. Sağ koldan geriye kalan izler, onun sağ bacağın üzerinde tutulduğu izlenimi uyandırır. Sağ bacak, yak. omuz

hizasında dizden kırılmış vaziyette uzanır. Sol bacak ise dizden içe, sağ bacağın altına doğru kırılmış bir durumda kline yüzeyine dayanır. **Klinenin sağ ucunda**, diphros üzerinde oturan **bir kadın figürü** yer alır. Kadın, chiton-himation giyimlidir. Etek uçları yere değer. Baş -sağlam kalmış kısmından anlaşıldığı kadarıyla- örtülüdür ve hafif öne eğik vaziyette, kısmen izleyiciye döndürülmüştür. Vücudun belden yukarısı 4/3 oranında izleyiciye dönüktür ve tahrip olmamış kısmından anlaşıldığı kadarıyla baş da bu döngüye uygundur. Sağ eli ile himationunun başlığını tutmakta, sol el ise izleyiciye yakın konumdaki sol bacak üzerindedir, tahribat nedeniyle ayrıntıları seçilemez. Ayrıntıları işlenmemiş ayaklar etek uçlarından dışarı doğru yan yana uzanır. Diphros'un oturak kısmı ve bir ayağı görülür. Bu figürün arkasında yalnızca sağ omzu ve boynunun bir kısmı korunmuş, alt kısımda görülebilen bir sandalye ayağından oturduğu anlaşılan **bir figür** yer alır. Korunan kısmından anlaşıldığı kadarıyla elbise bir *himation*dur ve figürün başı kapalıdır. Sahnenin bu kısmında (sağ), uzanan erkek figürü ile yanı başında oturan kadın figürünün arasındaki boşlukta, arka planda, belden yukarısı görülen **genç bir kız figürü** cephesel olarak yer alır. Baş hafif sola yatıktır. Sağ kol klinenin yastığı üzerine dayanmış, el yastığın kenarından aşağı sarkmaktadır. Figür *chiton-himation* giyimlidir. **Sahnenin sol tarafında kline önünde iki figür** yan yana durur. **Sol kenarda,** cepheden, hafif sağa dönük **bir genç kız** ayakta tasvir edilmiştir. *Chiton-himation* giyimlidir. Baş hafifçe soluna yatıktır, ön tarafta, zarifçe ortadan ikiye ayrılmış saç, iki örgü beliği şeklinde kenarlardan omuza değecek şekilde sarkar. Başının üzerinde yüksek alınlıklı bir taç bulunur. Figürün vücut ağırlığını taşıyan sol ayağı gergin bir vaziyette yere basarken sağ bacak hafif dizden kırık, öne doğru taşar. Sağ kol vücuda bitişik, serbestçe aşağı sarkar; sol kol göğüs hizasında kaldırılmış, elinde iki *aulos* tutar vaziyettedir. *Aulos* tutan genç kızın yanında **profilden bir erkek çocuk figürü** yer alır. Genel itibariyle kline üzerindeki erkeğe doğru yönlenmiş. Baş kabartma zemininden hafif izleyiciye döndürülmüş ve içe doğru yatıktır. Saçlar kısa ve dalgalıdır, alnı bir yay şeklinde çevreler.

Vücudun üst kısmı hafif geriye yönlenmiştir. Vücut ağırlığı dik duran sağ bacağı üzerindeyken, sol bacağı dizden kırık vaziyette öne doğru atılmıştır. Ayaklar çıplaktır. Sol kol görülmez, sağ kol ise göbek hizasında dirsekten hafif kırık vaziyette öne doğru uzatılmıştır, elinde neredeyse parmak uçlarıyla tuttuğu bir kap vardır. Kısa kollu, dizlerinin altında sonlanan bir *chiton* giyimlidir. Bel bir kuşakla vurgulanmıştır.

Kahramanlar sahnesi: Sahne mezar cephesinin üzerinde, solda yer alır. Bu kısımdaki kayanın yapısal özelliğinden dolayı kabartma alanı kaya içine doğru yönlendirilerek oluşturulmuştur. Bu nedenle kabartmalar mezar cephesi ile keskin bir uyum sağlamaz. Sahnenin hemen üzerinde kayada görülen her iki uçta birer yuva ile son bulan, doğrusal yatak izleri burada ahşaptan bir saçak bulunduğunu gösterir. Kabartma yüzeylerinde yer yer aşınmalar çatlaklar ile figürlerin dışa taşan uzuvlarında yüzeysel kırıklar mevcuttur. Sağdaki figürün sol kolu, üst kolun yarısından itibaren, tutmakta olduğu kalkanın bir kısmı ile beraber kırıktır.

Sahne iki adet genç erkek figürü içerir. Figürler, gerçek boyutlarda ölçülendirilmişlerdir; yan yana ayakta durmakta ve yak. 1.70 m boyundadırlar. Sağdaki figür daha kısadır. İki figür oldukça yakın konumlandırılmıştır; bazı uzuvlar bitişiktir. Bu durum soldaki figürün başının hafif yana yatırılarak sağdaki figürün koluna dayandırılmış biçimiyle kuvvetlenir. Bununla birlikte yönelimleri farklıdır. Soldaki figür kabartma zemininden daha taşkın bir durumda doğuya, sağdaki figüre doğru (¾) yönlenirken, sağdaki figür kabartma zemini ile –güneye dönük- uyum içindedir.

Kahraman figürleri boynun hemen altında, göğsün üst yarısının ortasına denk gelen bir rozet ile tutturulmuş *chlamys* giyimlidir. Giysi, göğsün üst kısmı ile omuzları örterek vücudun arkasından aşağı sarkmaktadır. Soldaki figürün sağ yanında *chlamys'*in diz seviyesine kadar sarktığı görülür. Figürler bunun dışında tamamen çıplaktır.

Sağda yer alan kahraman, vücut ağırlığını yere tam basan sağ bacağı üzerinde taşır, sol bacak hafif dizden kırılarak, alt kısmı

geriye doğru yönlendirilmiştir. Baş hafif sağa eğik ve hafif sağa döndürülmüştür. Figürün dalgalı saçları ortadan ayrılmıştır ve omuz hizasına kadar uzundur. Boyun oldukça kısa ve geniştir. Göğüs altı hizasında dirsekten bükülerek (?) öne doğru uzatılmış sol eliyle bir kalkan tutmaktadır. Kalkan vücuda bitiştirilmiştir. Sağ kol ise omuz hizasında, dirsekten kırılarak yukarı kaldırılmış halde, vücuda paralel uzanan bir mızrak tutmaktadır. Kaslı bir üst gövdeye sahiptir. Özellikle göğüs dışa taşkın, basık yüzeyli ve geniştir. Sağ kanat kası belirgindir. *Linea alba* göğüs alt çizgisinden belli belirsiz üst gövdenin ortasına kadar uzanır ve üst karın kaslarını belirten enlemesine çizgi ile birleşir. Diğer karın kaslarına ait çizgiler belirtilmemiştir. Dış *oblik* karın kasının şekillendirdiği kasık çizgisi vurgulanmıştır. Erojen bölgede; penis korunmamış, kasık kılları ve testis belirgindir. Bacaklar üst gövdedeki kaslı yapının tersine kütlesel ve şişkin verilmiştir. Ağırlığı taşıyan sağ bacak gergin ve diktir; kalçanın dışa taşkın biçimi figürlerin bitişikliği nedeniyle vurgusuzdur. Öne doğru çıkarılmış sol bacak daha derinliklidir.

Solda yer alan kahraman; vücut ağırlığı gergin sol bacağı üzerinde taşınır. Sağ bacağı hafif dizden kırılmış, ayak geridedir. Baş sola eğiktir. Dalgalı saçlar geriye doğru taranmıştır, yanda kulağın bir kısmını örter, arkada enseye kadar devam eder. Boyun önde katı ve kısa biçimlendirilmiştir, buna rağmen sağdan görülebilen ense ve sol boyun çizgisi kavislendirilmiştir. Sol eli ile iç tarafı sol bacağına bitiştirilmiş bir kalkanı çerçevesinden kavramıştır. Kalkan zemin düzleminden kalça hizasına kadar yükselir. Sağ kol dirsekten bükülmüş ve elin dışı bele dayanmıştır. Kol ve göğüs kasları belirgindir. Karın kasları cephede belirgin olarak izlenemez. Fakat dış konturdaki dalgalanmalar bu anlamda bir fikir verir. Dış oblik karın kasının şekillendirdiği kasık çizgisi özellikle figürün sağ tarafında belirgindir. Erojen bölgede; penis korunmamış, kasık kılları ve testisin bir bölümü izlenebilmektedir. Bacaklar kabartma yüzeyinden çözülmüştür. Bacakların kaslı yapısı diğer figüre göre daha belirgindir.

Donanım Sahnesi: Mezar cephesinin üzerinde, kabartma alanının sol başında yer alır. Bu sahneye ait kabartma alanı mezar cephesine neredeyse dik bir şekilde, kaya içine doğru uzanır. Böylelikle sahne mezar cephesinin aksine, doğuya bakar vaziyettedir. Sahne, figürlerin boyutları göz önüne alınacak şekilde kademeli bir çerçeve ile belirlenmiş ve kabartma fonu düzgünleştirilmiştir. Zırhlı savaşçı figürünün hemen üzerindeki kaya yüzünde figürün genişliğince uzanan bir kanal izlenir. Kanalın her iki ucunda birer yuva yer alır. Bu kanal, savaşçı sahnesinin üzerinde de yer alan ve kabartmayı yağmur sularından korumak için tasarlanan saçağın montajına ait olmalıdır. Yüzeysel aşınmalar ve çatlaklar dışında sahnedeki figürler bütünlüğünü korur.

Sahne iki adet erkek figüründen oluşur. Sağda yer alan zırhlı, silahlı erkek figürü gerçek boyutlardadır. Soldaki genç erkek çıplaktır ve ana figürden oldukça küçük verilmiştir. Zırhlı savaşçı, ayakta, bütünüyle cepheden tasvir edilmişken, profilden gösterilen genç erkek figürü onun hemen sağında ayakta durmaktadır. Sahne, genç figürün sağ elinde tuttuğu donanımı savaşçıya doğru uzatırken kafasını onun yüzüne doğru kaldırmasına karşılık, savaşçının sağ elini miğfere doğru uzatmış olması ile bütünlenir.

Savaşçının giysisi, boynunun hemen altında, göğüs üst yatay çizgisinin ortasına denk gelen yuvarlak bir rozet iğneyle tutturulmuş *chlamys*, savaş zırhı -*thorax*- ve alta giyilmiş kısa bir *chiton*dan oluşur. *Chlamys*, köprücük kemikleri hizasında omuzları örterek, arkadan aşağı sarkar.

Savaş donanımı şu elemanlardan oluşur; **Zırh** –*thorax*-, kaslı gövde zırhı ve baldır zırhından –*knimis*- oluşur. Gövde zırhı metal ya da deriden olmalıdır. Bele kadar tek parça halinde gövdeyi örter. Gövde kaslarını taklit edecek biçimde şekillendirilmiştir. Zırhın arkasına bağlı iki şerit kayış, omuzların üstünden geçirilerek göğüsler üzerinde tutturulmuştur. Gövde zırhı, altına iliştirilmiş iki sıra *pteryges* dizisinden oluşan koruyucu bir eteklik ile son bulur. **Baldır zırhı**nın ayrıntıları açıklıkla anlaşılamasa da bacak anatomisine uygun biçimde şekillendirilmiştir ve dizden bileğe kadar

uzanır. Diğer donanım elemanları genç erkek figürü tarafından taşınan; sağ elinde tutmakta olduğu, yandan görülen Attik-İonik tipli **miğfer** ile sol eliyle yay formlu tutamağından kavrayarak, yerden bir miktar kaldırmış vaziyette omuzuna dayadığı, büyük yuvarlak **kalkan**– *aspis* –dir. Yan görünümden seçilebilen, at yelesi sorgucu ve yanak koruyucu parçalarının varlığına rağmen burun korumasının olmaması gibi özellikleri bakımından miğfer Attik-İonik özellikler gösterir. Yuvarlak büyük kalkan içten görülür ve iç kenara karşılıklı bitiştirilmiş iki tutamağa sahiptir. **Savaşçı iki adet silah** ile betimlenir. Bunlar, baş hizasına kaldırdığı sol eliyle vücuduna paralel tuttuğu, yerden yükselen bir **mızrak**; sağ omuzundan çapraz bir kayış ile sol kalça hizasına tutturulmuş, kabzasının ucu tek tarafa -dışa- kıvrık bir **kılıç**tır.

Savaşçının tamamen cepheden görünen gövdesi, ağırlığını sağ bacağı üzerinde taşır, sol bacak hafif dizden kırılmış, bir miktar sol yana açılmış ve iç kısmı görünür durumdadır. Baş bir miktar sağına döndürülmüş ve hafifçe sağ omuza doğru eğilmiştir. Bakış karşıya ovaya yönlendirilmiştir. Orta uzunlukta, kıvırcık saçlara ve çenesi ile yanaklarını tamamen kaplayan sakallara sahiptir. Sol kol yana doğru, omuz hizasında kaldırılarak, dirsekten yukarıya kıvrılmış vaziyette yanda paralel duran mızrağı tutmaktadır; parmaklar belirgin bir şekilde mızrak sopasını kavramaktadır. Sağ kol ise aşağı doğru, hizmetlinin sunduğu miğfere uzanmış durumdadır. Zırh üzerinde taklit edilen göğüs kasları belirgin işlenmiş, zamanla aşınmış olmakla birlikte karın kaslarının çizgisel sınırları ve şişkin yüzeyleri seçilebilmektedir. Gövdesi, onun savaşçı-komutan imajına yakışır biçimde, bacak hareketlerinin –yere basan ayaklar vb. gibi- durumunun da katkısıyla dik bir profil çizer. Bu nedenle, özellikle üst gövdenin zırhlı olmasının da katkısıyla kütlesel bir izlenim uyandır. Fakat bacaklarda ve başın tümündeki çözülmüşlük bu durumu dengeler.

Çıplak genç oğlan; gövde ağırlığını gergin sağ bacağı üzerinde taşır, sol bacağı belirgin bir şekilde ileri doğru atılmış, dizden kırılmış vaziyette yere basmaktadır. Baş, savaşçı beye doğru

kaldırılmıştır. Yüz ve saç ayrıntıları seçilemeyecek kadar tahrip olmuştur. Kısa saçlıdır, ense üzerinde son bulur. Bugün bir oyuktan ibaret olan kulak muhtemelen açıktadır. Kollar dirsekten kıvrılarak öne doğru uzatılmış, ellerde tutulan beyin donanımlarını taşımaktadır. Sol eli ile omuzuyla desteklediği büyük bir kalkanın iç kayışını kavramaktayken, sağ elinde bir miktar yukarı kaldırarak beye uzattığı miğferi tutar. Özellikle sağ kol vücuttan ayrışmamıştır. Üst gövdede göğüsün hafif geriye doğru yatık durumu, karnın çekik gergin yapısı ve sırt çizgisindeki yatıklık, figürün yukarı kaldırılmış başı ile uyum içerisindedir. Buna rağmen boyun aynı uyumu göstermeyen bir pozisyonda ve katılıktadır. Kalça dışa çıkık ve yuvarlak verilmiştir. Uzuvlar vücuttan çözülememiş, kütlesel karakterlidir. Kas gibi ayrıntılar işlenmemiştir.

Yazıt : Bkz. Katalog Nr. 87.

Literatür : Borchardt, Myra: 114 vdd., Grab Nr. 9, Taf. 63-66, 81.B, Beil 9-10; Zahle, 1979: 273 vdd., Kat. No. 45, Abb. 64; Bruns Özgan, 1987: 137-141, 270, Kat. F23, Taf. 27,1.3; 28,1-2; Borchhardt, 2004: 153 vd., 270, Grab F23, Abb.5-9; Seyer, 2008.

Katalog Nr. 92

BN. / M. No. 92 **Lev. 88** **(Borchardt, Nr.8)**

Tip : **III a 6.**

Konum : Nekropol kayalığının batı kenarında, kayanın yak. 90^0 içine doğru yönlenen, güneybatı bakışımlı yüzeyinde bulunur. Nekropol kayalığı, bu kenarda, içeriye -kuzeybatıya- doğru gövdesel olarak keskin bir geçiş yapar. Mezar No. 92 bu kenardaki iki mezardan (diğeri M.No.93) biridir.

Mezarın Dış Alanı : Cephe genişliğini güneyde bir miktar aşan, teraslanmış bir ön alana sahiptir. Yüzey düzeltilmiştir. Alan, kendisine yaklaşık 90^0 açıyla konumlanarak güneye bakan komşu mezar No. 93'ün önüne doğru daralır, bu kısma doğru dış sınırlar kısmen düzensizleşir kısmen de tahrip olmuştur. Mezar cephesinin sağında, üzerinde cephe boyunca, ona yer yer bitişik devam ederek yukarı doğru uzanan derin bir

çatlak bulunan, kabaca düzeltilmiş bir kaya yüzeyi izlenir. Çatlak nedeniyle mezarın sol taraftaki kaya duvarına bitiştirildiği, bununla birlikte sağ kenarda dışa taşan yapı elemanlarının kurallı bir uzunlukta olmadığı, kısa kaldığı görülmektedir. Cephenin üst sınırını, boydan boya geçen, ince yumrulu işlenmiş, düzeltilmiş geniş bir bant çizer ve onun hemen üzerinde dışa taşkın, kalemle kaba işli kaya yüzeyi yükselir.

Cephe Yönelimi : Gb.

Cephe : Tek cepheli, iki katlı, 2'şer kasetli.
(gen. x yük.): 3.13 m **x** 3.39 m

Giriş : Soldan. Sürgülü. Sola açılır. Kapı bloğu korunmamıştır.
(gen. x yük.): (korunan) 0.41 m **x** 1.39 m

Mezar Odası : Tip 3
(en x boy x yük.): 2.28 m **x** 1.96 m **x** 1.77 m / yak. 4.50 m^2.

Kline : 2 adet, Bağımsız üretilmiş ölü yatağı (?).
Sol yan duvarda; Montajlı. Ahşap-kaya hibridi ya da kesme taş-kaya düzenlemesi.
Sağ yan duvara bitişik; zeminde destek sekileri ve duvarda oturtma sekileri oluşturulmuş, olasılıkla taş ya da ahşap, bağımsız tasarlanmış.

Hareket Ç. : **--**

Durum/Tanım : **Cephe:** Yüzeylerde çatlak ve yer yer kopmalar izlenir. Eşik kirişinin girişe denk gelen kısmında, sol köşe dikmesinin dış kenarında, direğin bir kısmında ve girişi çevreleyen dikmelerde aşınma ve kırıklar izlenir. Sol köşe dikmesi üzerine, orta hatıl başının montajlandığı kare formlu bir yuva açılmıştır. Söz konusu hatıl başlığı korunmamıştır. Mimari yüzeyler incelikle düzgünleştirilmiştir. Mezarın üzerinde bulunduğu kayalığın olumsuz koşulları oranların zorlanmasına neden olmuştur.

Cephe mimarisinin yatay yapı elemanlarında kısalma, dikey yapı elemanlarında ise uzama izlenir. Kama başları kareye yakın, köşeli forma sahiptir ve iç kenarları köşe dikmelerinden bağımsızlaştırılmamıştır. Yuvarlak kiriş dizisinin tavan kirişi ile birleştiği noktada, hatıl aralarında oluşan üçgen benzeri kısımlar

atlamalı olarak iki renk ile boyalıdır. Günümüzde kırmızı renk açıkça seçilebilmekte fakat diğer koyu rengin ne olduğu bozulma nedeniyle belirlenememiştir.

Tavan kirişi üzerinde Likçe bir yazıt bulunur.

Mezar Odası: Giriş eksenine yaklaşık olarak simetrik konumlandırılmıştır. Cephenin dikey simetri ekseninin soluna doğru genişler.

Mezar odası donanımının özellikle kenarlarında yer yer kırılmalar görülür. Duvar yüzeyleri kaba yumrulu, zemin nispeten daha düzgündür arka duvarın özellikle alt yarısında kayanın yapısının olumsuzluğundan ileri gelen düzensizlikler izlenir. Mezar zemininin giriş tarafında, her iki köşede, ön duvara ve zemine bağlı iki kaya bloğu sekisi bulunur. Sol yan duvar üzerinde dar bir seki uzanır. Seki diğer mezar odalarında görülebilen klinelerin yüksekliğinde konumlanmasına rağmen, alışılmış, işlevsel sınırların çok altında, 0.22 m genişliğe sahiptir. Fakat bu sekinin arka duvar ile birleştiği kısmın hemen dış sınırından ona bitişik konumda başlayan, dörtgen formlu bir oturtma yuvası bulunur. Bu yuvanın üst sınırı sekinin yatay düzlemiyle eş seviyededir. Sekinin genişliği (0.22 m) ile bu yuvanın 0.34 m olan genişliğinin toplamda yak. 0.56 m'ye ulaşmaktadır. Sekinin dik yüzeyinin bir kısmında arka duvara da doğru devam eden, sınırları düzensiz, yarım bırakılmış hissi uyandıran bir oyma işlemi görülür. Olasılıkla bu kısımda, ihtiyaç duyulan bir kline için oyulmaya başlanmış fakat kayanın olumsuz yapısı nedeniyle yarım bırakılmıştır. Bu olumsuz durum ahşap ya da taştan yapılma bağımsız bir parçanın sekinin yanındaki yuvaya montajlanarak eklenmesi ile en azından üstteki kline ihtiyacı için giderilmiştir.

Arka duvarın sağ tarafında, zemine bağlı bırakılmış düzensiz ve genişçe bir seki vardır. Yak. yüksekliği 0.45 m'dir. Arka duvar üzerindeki bir diğer seki bunun üst tarafında, sağ yan duvara kadar yak. 0.68 m uzanan ve yak. 0.08 m derinliğinde dar bir oturtma sekisidir. Seki zemin seviyesinden yak. 1.00 m yukarıdadır. Sağ yan duvar üzerinde de benzer bir düzenleme görülür fakat zemin

seviyesine daha yakın bir konumdadır, tüm duvarı kat eder ve cephe arkası duvarda genişleyerek girişe kadar uzanan bir seki oluşur. Cephe arkası duvarda bulunan sekinin ön tarafında bir miktar kaya işlenmeden bırakılmıştır. Mezar odasının sağ yarısında görülen kaya işçiliği ve oturtma sekileri bağımsız malzemelerden üretilmiş bir klinenin yerleştirilebilmesine hizmet etmiş olmalıdır.

Kabartma : --

Yazıt : 1 adet Likçe yazıt. Tavan kirişinin üzerine kazınmış, 6 satır, harf içleri iki farklı renk ile atlamalı olarak boyalı. Renklerden biri kırmızı, diğeri bozulma nedeniyle tespit edilemedi. Harf yükseklikleri ort. 0.02 m

TAM I, TL 88

1 ebẽñnẽ prñnawã me ne prñnawatẽ ddaqasa · sttuleh :
2 tideimi hrpi ladi ehbi se tideime se ẽke lati ddaqasa
3 me ne ñtepi tãtiñtipa tezi se ladã ehbi kbi tike mei nipe ñtepi tãtu
4 tibei nipe hlm̃ mi tuwetu hlm̃ mimei tuweti tike tibei
5 ñtepi tadi tike me ne itlehi trm̃ mili. Huwedri
6 se trqqas : se mãhãi huwedri
(Alkan, 2013: 190 vd.)

Çeviri: *"Bu mezar evini Sttule'nin oğlu Ddaqasa, karısı ve çocukları için inşa etti ve Ddaqasa öldüğünde tabutu ve onun karısını koyacaklar, başka birini içine koymasınlar veya hlm̃mi koymasınlar, eğer birisi hlm̃mi yerleştirirse veya birini içeri koyarsa itlehi trm̃mili huwedri ve Traqqas ve bütün tanrılar* (mãhãi huwedri*) (*cezalandırsın*)"* (Alkan, 2013: 190 vd.)

Literatür : Borchardt, Myra: 107, Grab Nr. 8.

Katalog Nr. 93

BN. / M. No. 93 **Lev. 89** **(Borchardt, Nr.7)**

Tip : **III a 7**

Konum : Nekropol kayalığının batı kenarında oluşturulmuş kaya terasında, batı yanda, güneydoğu bakışımlı yükselir. Bu terası, kendisi ile yak. 90^0 açıyla, güneybatı bakışımlı konumlanan Mezar No. 92 ile paylaşır.

Mezarın Dış Alanı : Teraslanmış bir ön alana sahiptir. Önden ve batı yandan mezarı çevreler. Öndeki kısım dar ve düzensiz bir sınır izler. Bazı kısımları tahrip olmuştur. Batı yanda nispeten daha geniş bir kısım korunmuştur. Tahrip olmamış kısımlarda zemin kaba işçilikle düzeltilmiştir. Ön alan yüksekçe bir podyum şeklinde ön cephe ve yan cephe boyunca devam eden bir basamak ile sınırlanır; ön alan ile mezar sofası arasındaki geçiş bu basamak ile sağlanır. Cephe sağ tarafta kaya sınırına kadar dayandırılmış, solda ise yan cephe görünüşü, iç cephe hizasına kadar devam ederek kaya kütlesi ile birleşir. Her iki tarafta cepheye fon oluşturan kaya yüzeyleri kabaca işlenerek düzeltilmiştir. Cephenin üst sınırı, önde ve yanda, düz dama bitişik olarak başlayan, üst sınırı düzensiz bir iç bükey kanal olarak yükselen, kaba işçilikle düzeltilmiş kaya yüzeyiyle bitişiktir. Sonrasında kaya doğal yüzeyiyle yükselir.

Cephe Yönelimi : Gd.

Cephe : Dışta, batı yanda, içte. Sofalı.
Dış cephe: İki katlı, 3'er kasetli: **(gen. x yük.):** 5.44 m **x** 5.15 m
Batı yan cephe: **(gen. x yük.):** 2.70 m **x** 5.16 m
İç cephe (Mezar odası cephesi) : iki katlı, 3'er kasetli:
(gen. x yük.): 4.41 m **x** 4.00 m

Sofa : **(en. x boy x yük.):** 2.09 m x 3.61 m x yak. 4.00 m / yak. 7.50 m^2

Giriş : Ortadan. Sürgülü. Sola açılır. Kapı bloğu korunmamıştır.
(gen. x yük.): 0.59 m **x** 1.67 m

Mezar Odası : Tip 5
(en x boy x yük.): 2.49 m **x** 2.87 m **x** 2.26 m /yak. 7.00 m^2

Kline : 3 adet, Seki.

K.I. **gen.:** 0.60 m, K.II **gen.**: 0.81 m, K.III. **gen.:** 0.63 m

Hareket Ç. : Var. **(en x boy x der.):** 1.10 m **x** 1.45 m **x** 0.10 m

Durum/Tanım : **Dış Cephe:** Yüzeylerde kırılmalar ve çatlaklar izlenir. Tahrip olmamış alanlarda inceden kabaya çeşitli yüzey işçilikleri görülür. Dam; sağ tarafının bir kısmı eksiktir. Montajlanarak ilave edildiği yatak izlerinden anlaşılan bu parça ele geçmemiştir. Tavan kirişinin gövdesinde yüzeysel bozulmalarla birlikte sol kıvrık uç tamamen yok olmuş, sağ kıvrık uçta ise çatlak bulunmaktadır. Köşe dikmeleri bütünlüğünü genel olarak korur. Sol köşe dikmesi üzerinde onu tamamlayan parçalara ait yataklar izlenir, fakat bu parçalar ele geçmemiştir. Üst kat direkleri her ne kadar yerinde korunmuş durumda ise de şekilsel olarak tanınamayacak kadar tahrip olmuşlardır. Kat kirişinde hafif kırıklar gözlenir. Giriş katına ait direkler, olduğu yerlerden kırılmıştır. Zeminde ve kat kirişi üzerindeki birleşim yerlerinde onlardan kalan izler görülür; Sol direkten kalan küçük bir parça dışında tamamen yok olmuştur. Zemin üzerinde onların bağlı olduğu geriye belirgindir.

Yuvarlak kiriş dizisinin üzerinde üç adet bant bulunur. Bunlardan en alttaki kiriş dizisi ile aynı düzlemde iken, diğer ikisi kademeli olarak dışa taşkın yerleştirilmiştir. Kıvrık uçlu tavan kirişinin sol ucu kırıktır. Sağ ucunda kıvrık yapı ve kama başları izlenir. Köşe dikmeleri, iç kenarlarında, cephe yüzeylerinden bir kademe geride bitişik birer dilme ile desteklenir. Sağdan farklı olarak, kayadan dört yanda bağımsızlaştırılmış soldaki köşe dikmesinde, bu dilmeler arka ve dış yan yüzde de bulunur. Köşe dikmeleri üzerinde, üçer adet hatıl ucu çıkıntısı bulunur. Sağ döşeme hatıl ucunun bulunması gereken yerde, dar bir kaya çıkıntısı bulunmaktadır. Bu parçanın yüksekliği beklenen kadar olsa da genişliği beklenen ölçülere uymaz. Altında bağlı olduğu taban hatıl ucu çıkıntısının beklenen şeklinde ve genişliğindedir. Ortada, kat kirişi, köşe dikmeleri arasında kesintisiz uzanır, sağda saçak altına taşmaz; köşe dikmesine bağlanarak son bulur. Solda köşe dikmesini dış yanda destekleyen enli dilmenin üzerinde, kat kirişinin uzantısında bir kısmı alışageldik biçimde dörtgen biçimlendirilmiş kısa bir kiriş uzantısı bulunur. Kurallı

uzunluğa geniş yüzeyinde görülen dörtgen montaj yuvasına oturtulan bağımsız ek parça ile ulaştığı anlaşılır. Yaklaşık eşit aralıklarla yerleştirilmiş ikişer direk her iki katta aynı doğrultuda yükselir. Tahrip olmalarına rağmen, bunların her iki kenarına bitişik ve arkaya doğru kademelendirilmiş daha ensiz dikmelerin varlığı izlerden anlaşılır. Kat kirişi ile yatayda, direklerle dikeyde bölünmüş cephede oluşan dörtgen alanlar içleri boşaltılarak açık pencereler şeklinde düzenlenmiştir. Eşik kirişinin kıvrık uçları, sol tarafta altı dışında kayadan bağımsızlaştırılmıştır. Üzerinde, arkadaki tahrip olmuş iki adet kama olduğu anlaşılır. Sağlam kama dairesel bir formda biçimlendirilmiş, iç yanda köşe dikmesine bağlı bırakılmıştır. Sağ kıvrık uç şeklini kısmen kaybetmiştir. Üzerinde bir adet kama başı taşır, kama başı arkada kaya duvarına iç yanda dikmeye bitişiktir. Eşik kirişinin altında, ufak yumrulu işlenmiş bir bant uzanır. Sofa ile mezar çevresi alanını, önden, sol yana kesintisiz uzanan, yüksek bir kaya basamağı birbirine bağlar.

Batı Yan Cephe: Yüzeylerde kırılmalar ve çatlaklar izlenir. Mezar sofasını oluşturan mekanın batı dış kenarı, kayadan bağımsızlaştırılarak, dış cephede görünen mimari elemanların ilişkili uzantıları ve yan cepheye özgü diğer mimari elemanlar ile işlenmiş bilindik cephe düzenlemesine sahiptir. **Özgün yanı**, sofaya zeminden kat hatılı yüksekliğinde geçiş sağlayan bir açıklığa sahip olmasıdır. Bu açıklığı dikeyde ve yatayda strüktürün temel elemanları sınırlar. **Dam**; aralıklı yerleştirilmiş, dörtgen kesitli, dört adet kalın kirişin oluşturduğu dizi, üzerinde üç adet bant taşır. Bantlar alttan üste doğru, kademeli olarak dışa taşkın yerleştirilmiştir. Alt bant, üzerindeki iki bandın toplam yüksekliğine sahiptir. Damın, dış cephe ile köşe bağlantısı tahrip olmuştur. Bu kısmın bağımsız bir parça ile tamamlandığını gösteren yuva ve işçilik izleri bulunur. Dikeyde dış ve iç cephenin bu yöndeki köşe dikmeleri tarafından taşınır. Yatayda, dikmeler arasında yastık hatılı ve kat hatılı uzanmaktadır. Aşağıda bağlantıyı sofa zemini sağlar. Dış ve iç cephenin kat kirişlerinin uçları köşe dikmelerinden dışa taşar. İç cepheye ait kiriş ucu korunmuşken, dış cephe köşe dikmesi

üzerinden taşan kısa ucun yüzüne açılmış dörtgen yuva montajlanarak tamamlandığını gösterir. Her iki cephenin eşik kirişlerine ait kıvrık uçlar köşe dikmelerinin altından dışa taşar. Cephe tabanlarının farklı seviyeleri nedeniyle aynı hizada değillerdir. Dış cephenin eşik kirişi, mezarı önde ve yanda çevreleyen kaya podyumu üzerinde ona organik olarak bağlı; iç cephe eşik kirişi ucu ise bu taban üzerinde ona organik olarak bağlı oluşturulmuş bir altlık üzerindedir.

Sofa: Zeminde, bu düzlemin kenarlarında ve sağ yanda yükselen sofa duvarında kırıklar, çatlak ve aşınma izleri vardır. Mezar odasının alanından daha geniştir. Zemin düzgünleştirilmiştir. Sofanın, köşe dikmeleri arasında kalan zemini üzerinde, dış cephenin yok olmuş direklerine ait izler bulunur. Sofa zemini sol tarafta iç cephenin köşe dikmesinin dış yanından bir miktar taşar ve paralel olarak uzanarak dış cephenin köşe dikmesine bağlanır. Sol yan cephe zeminden kat hatılı seviyesine kadar açık, üst kısım ise kapalıdır; duvar yatayda kat hatılı ile yastık hatılı, dikeyde ise dış ve iç cephe köşe dikmeleri arasındaki alanı kapatır. Yüzeyi düzgünleştirilmiştir. Sağ yanda iç cephenin bu yöndeki bitiminden öne doğru, dış cephe köşe dikmesine doğru uzanan bir duvar ile sınırlanır. Solda açıkça gösterilen kat hatılına rağmen sağ duvar üzerinde kat hatılının duvar üzerindeki görünümü bulunmaz. Sağdaki duvar dört farklı yüzey işçiliğini bir arada gösterir. Zeminden tavana doğru, ince işlenmiş düzgün bir yüzey, duvarın yak. 4/2'sini kaplar. Basamaklı bir sınır çizgisiyle ayrılan üst kısım ise küçük yumrulu işlenerek bırakılmıştır. Bu kısmın üst ucunda dörtgen bir alan kaba yumrulu kaya işçiliğiyle bırakılmıştır. Üstte nispeten daha düzgün, fakat kalın tarak izlerinin belirgin olduğu bir bant ile tavana bağlanır.

İç Cephe: Mezar odası cephesi. Eşik kirişinde ve giriş katına ait elemanlarda kırıklar vardır. Bu katın sol kasetinin alt köşesi mezar odasının içi görünecek şekilde kırıktır.

İki katlıdır. Her bir katta üçer kaset bulunur. Giriş alt katın orta kasetinden sağlanmıştır. İkinci kat kasetlerinin geniş iç yüzlerini, ortadan dikine kat eden birer kayıt bulunmaktadır. Kayıtlar kaset

yüzeyinden yan konturları belli olacak kadar kabartılmıştır. Cephe, sağ tarafta kenar direği ile son bulur ve organik olarak sofanın bu yöndeki duvarına bağlıdır. Sol taraftaki sofa açıklığı nedeniyle, köşe dikmesi tüm cepheleriyle işlenirken, yan cephenin varlığı nedeniyle de eşik kirişinin ve kat kirişinin cepheden taşan uçları işlenmiştir. Eşik kirişinin ucunda, üst yüzeyde arka arkaya konumlanan iki kama başı bulunur. Bunların iç yan kenarları köşe dikmesine bitişiktir.

Mezar Odası: Cephenin genişliğini karşılamaz, sağa doğru yamuk yerleştirilmiş dörtgen bir plan gösterir. Duvarlarda ve zeminde yer yer çatlaklar, kırılmalar görülür. Duvar yüzeyleri kaba yumrulu, zemin nispeten daha düzgün işlenmiştir.

Oda zeminine geçiş yüksek bir iç eşik üzerinden sağlanır. Eşik girişin hemen gerisinde, giriş açıklığı boyunca devam ederek, odanın yan duvarına kadar uzanır. Üzerinde kapı bloğu sürgüsü yer alır. Bazı kısımlarında, olası sonraki dönemlere ait kullanımlara yönelik oturtma yüzeyleri oyulmuştur. Bu alanlar kapı sürgüsünün devamlılığını bozmuştur. Sürgünün tavan üzerindeki karşılığı, tavana bağlı olarak kapı açıklığı boyunca uzanan bir kaya kütlesi üzerinde bulunur. Eşikten alçakta yer alan zemin, ortada eşiğe oldukça yakın konumlandırılmış dörtgen bir hareket çukuru ile "U" formunda bölünmüştür. Zeminin yan duvarlar ile birleştiği kenarlarda, iç eşiğin kapladığı alan dışındaki tüm duvarlar boyunca, kesintisiz devam eden bir kanal izlenir. Kanal, genişliği değişkenlik gösteren düzgün yüzeyli iki zemin hattı arasında uzanır. Bu hat zemin seviyesinden bir miktar alçaktadır ve yüzeyi tahrip olmadan kalabilmiş kısımlarda yüzeyinin oldukça düzgünleştirildiği görülebilmektedir. Kanalın derinliği yak. ort. 4 cm, genişliği yak. ort. 6.5 cm'dir. Zeminde bazı izler görülür. Bunlar düzensizdir ve şekilsel bütünlük taşımazlar. Bu izlerle ilişkili olarak odanın cephe arkası duvarının batı köşesinde, eşik üzerindeki iç bükey oyukluğu dikeyde yak. 140 cm boyunca devam ettiren ve yak. 30 cm genişliğinde bir alan nispeten daha incelikle düzeltilmiştir. Tüm bu işlemler tam olarak ne çeşit bir düzenlemeye yönelik yapıldıklarını söyleyebilmemize imkan vermeseler de konumları –zeminin batıdaki bölümü üzerinde-

onların bağımsız parçaların yerleştirilebilmesine yönelik olduğunu düşündürür.

Duvarlar tam olarak dik bir eksende yükselmezler ve köşe bağlantıları düzensizdir. Tavan odanın arkasına doğru dalgalı bir yüzeyle yükselir.

Kabartma : --

Yazıt : --

Literatür : Borchardt, Myra: 107, Grab Nr. 7.

Katalog Nr. 94

BN. / M. No. 94 **Lev. 101.d** **(Borchardt, Nr.41)**

Tip : **X.**

Konum : Nekropol merkezindeki mezar topluluğu ile onların bir miktar sağ üst çaprazında konumlanan 3 adet mezardan (M.No.95, 96, 97) oluşan grubun arasında kalan kaya sırtının, güneye bakan yüzünde tek başına konumlanır.

Mezarın Dış Alanı : Mezarın üzerinde bulunduğu kaya sırtı, doğudan batıya doğru yükselir, ön tarafta – güney- dik bir şekilde aşağı doğru iner ve önünde oluşan kaya terası ile bağlanır. Mezar kaya duvarının batı ucunda yer alır. Tamamlanmamış mezar cephesin çevreleyen kaya yüzeyleri doğal hallerinde yada az miktarda kaba işlem görmüş durumdadır. Mezara ulaşımı sağlayacak herhangi bir kaya basamağı ya da benzer bir düzenleme bugün görülememektedir. Fakat üzerinde bulunduğu kaya duvarı önünden yamaç boyunca aşağı doğru eğimli dar bir kaya yolu devam eder. Yol kaya duvarı önündeki bir kaya terası üzerinden geniş yamaca doğru uzanır. Yolun niteliği ve sınırları aşağı doğru inildikçe belirsizleşir, bitki örtüsü nedeniyle kaya üzerindeki olası düzenlemelerin tespit edilmesi güçleşir. Üzerinde bulunduğu kayalığın sırtı boyunca uzanan kaya basamakları bir üst terastaki mezarlara ulaşımı sağlar.

Cephe Yönelimi : G.

Cephe : **(gen. x yük.):** 4.25 m **x** 4.50 m

Mezar Odası : --

Durum/Tanım : **Cephe:** Tamamlanmamıştır. Yüzey ayrıntıları belirtilmemiş strüktür elemanlar kayadan henüz konturlarıyla ayrılmış ve kaba yüzey işçilikli olarak bırakılmıştır. Bunlar dam, tavan kirişi, sağ köşe dikmesi ve geniş iç yüzeyinin kaya içine doğru derin ve düzensizce oyulmuş olmasından dolayı, olasılıkla mezar odasının kapısını oluşturması beklenen sağ kasettir. Bu kasetin solundaki cephe alanı kaba yüzey işçiliği ile düzeltilmiş olarak boş bırakılmıştır. Sağ köşe dikmesi üzerinde, yine kütlesel olarak kabaca biçimlendirilmiş yastık hatılı ucu ve orta hatıl ucu görülür. Sağ eşik hatılının, köşe hatılından taşan uç kısmının yalnızca iç konturları oyularak bırakılmıştır.

Kabartma : --

Yazıt : --

Literatür : Borchardt, Myra: 108, Grab Nr. 41.

Katalog Nr. 95

BN. / M. No. 95 **Lev. 90** **(Borchardt, Nr.39)**

Tip : **III a 7.**

Konum : Nekropol kayalığının merkezinde yoğunlaşan mezar topluluğunun bir miktar sağ üst çaprazında, merkezden uzaklaşmış olarak konumlanan üç mezardan (**M.No.95**, 96, 97) oluşan grubun içerisindedir. En alt terasta solda yer alır. Sağ yanda M.No.96, üst terasta ise M.No.97 konumlanır.

Mezarın Dış Alanı : Ulaşım doğuda genişleyen ve nispeten alçak kayalarla kaplı yamaç üzerinden geçilerek, batıdan doğuya doğru alçalarak bu yamacın seviyesine inen kayalık sırtın üzerine açılmış ardışık kaya basamaklarından oluşan merdiven ile sağlanır. Kaya merdiveni, tespit edilebilen 19 adet basamaktan oluşur ve teraslarla düzenlenmiş mezar alanlarının önünden yükselerek ulaşıma hizmet eder. Merdiven mezar cephesinin sol alt köşesinin görünümünü kapatmaktadır. Mezar ön alanı, merdivenin yarı yüksekliği seviyesinde yer alır. Mezar genişliğince uzanır ve dış sınırı düzensiz olmakla birlikte önde yak. 150 cm'ye kadar derinleşir. Yüzey öne

doğru eğimlidir ve bir zemin oluşturacak kadar kabaca düzeltilmiştir. Mezarı alanını sağda, aşağı doğru genişleyen, iç yüzeyi kabaca düzeltilmiş bir kaya duvarı sınırlar. Bu duvar arkasında M. No. 96 başlar. Solda ise ön alanın ve mezar kayalığının da bağlandığı merdiven kayalığının düşey yüzü sınırdır. Mezar cephesinin fonunu oluşturan kaya yüzeyleri kabaca düzeltilmiştir. Damın hemen üzerindeki kaya alanı, dama paralel olarak üst üste uzanan, iç bükey bir kanal, üzerinde dışa taşkın düz bir silme ve üzerinde yinelenen, hafif iç bükey bir kanal ile üst mezar terası düzlüğüne bağlanır.

Cephe Yönelimi : Gd.

Cephe : Tek cepheli, 2 katlı, 3'er kasetli.
(gen. x yük.) : 4.43 m x 3.68 m

Giriş : Sol kenardan. Sürgülü. Sola açılır. Kapı bloğu korunmamış.
(**gen. x yük.**) **:** 0.45 m **x** 1.32 m

Mezar Odası : Tip 4
(en x boy x yük.): 2.54 m **x** 3.06 m **x (ort.)** 1.77 m / yak. 7,80 m^2.

Kline : 1 adet, Niş.
K.I. : **gen.:** 0.60 m **/ boy :** 2.10 m / **iç yük.:** 0.57 m

Hareket Ç. : ? / Toprak ile kaplı.

Durum/Tanım : **Cephe:** Yüzeyde yer yer kırık, çatlak ve aşınma mevcuttur. Damın sol kenardaki 1/3'lük kısmı ile sol köşe dikmesinin, yastık hatılı ucu tamamen yok olmuştur. Sol köşe dikmesi üzerinde orta hatıl ucunun montajlandığını gösteren bir adet yuva bulunur. Hatıl ucuna rastlanılmamıştır. Yüzeyler incelikle düzeltilmiştir.

Mezar Odası: Giriş simetri ekseninin sağına doğru genişler.

Zemin toprak nedeniyle görülemez. Duvarlarda yer yer çatlaklar ve kireç birikintisi vardır. Kapı eşiğinin hemen ardında iç eşik yer alır. İç eşik kapı açıklığından başlayarak yan duvara kadar uzanan zemine bağlı olarak kabaca şekillendirilmiş ve üzeri düzeltilmiş bir kaya kütlesidir. Bu eşik üzerinde girişe paralel uzanarak yan duvara bağlanan sürgü kanalı bulunur. İç eşik üzerine, sürgü kanalına bitişik, yak. giriş açıklığı genişliğinde bir basamak oyulmuştur.

Yüzeylerde kaba işçilik hâkimdir. Klinenin yatay yüzeyi nispeten ince işçiliklidir. Duvarlar dik bir açıyla yükselmez. Tavan, kendi içinde dalgalanarak, arka duvara doğru hafif yükselir.

Kabartma : --

Yazıt : --

Literatür : Borchardt, Myra: 108, Grab Nr. 39.

Katalog Nr. 96

BN. / M. No. 96 **Lev. 91** **(Borchardt, Nr.40)**

Tip : **III ç.**

Konum : Nekropol kayalığının merkezinde yoğunlaşan mezar topluluğunun bir miktar sağ üst çaprazında, merkezden uzaklaşmış olarak konumlanan üç mezardan (M.No. 95, **96**, 97) oluşan grubun içerisindedir. Sol yanda M.No.95, üst terasta ise M.No.97 konumlanır.

Mezarın Dış Alanı : Dik yükselen bir kayalığın üzerinde teraslanmış, cephe genişliğince uzanan bir ön alana sahiptir. Ön alanın zemini kabaca düzeltilmiştir, genel olarak öne doğru eğimlidir. Alan, önde ve güney yanın bir bölümünde aşağı yönlenen dik kayalık ile kuzeyde ise öne doğru alçalan, dik bir kaya duvarı ile sınırlanır. Kuzey yanda bu kayalık ile birlikte öne doğru daha taşkındır. Alanın açık kenarları düzensizdir. Güneyde teras arkasında yükselen kaya duvarından öne doğru taşan alçak bir kaya kütlesi ile sonlanır. Bu duvarın iç kısmı kabaca düzeltilmiştir. Alanın kuzeyini sınırlayan kaya duvarı ile mezar cephesinin yer aldığı kaya yüzeyinin birleştiği köşe ikiyüzlü bir kolon şeklinde oyulmuştur. Kaya duvarı bu kolondan sonra doğuya devam eder. Yüzeyi düzeltilmiştir ve alt kısmında, ön alanın derinliği boyunca, zeminden yak. yüksekliği 0.80 m olan dar bir seki uzanır. Sekinin derinliği ort. 8 cm'dir. Her iki tarafta cepheye fon oluşturan kaya yüzeyleri kabaca işlenerek düzeltilmiştir. Cephenin üst sınırı, mertekleri ile kayadan bağımsızlaştırılarak biçimlendirilen üçgen alınlıklı beşikçatı ile son bulur. Beşik çatının tüm kütlesi, yukarıdaki mezar terası üzerindedir.

Cephe Yönelimi : D.

Cephe : **Dış cephe;** Beşikçatılı**,** iki katlı, 3'er kasetli.
(gen. x yük.): 5.42 m **x** 4.77 m
İç cephe; (Mezar odası cephesi) İki katlı, 3'er kasetli.
(gen. x yük.): 2.93 m **x** 2.74 m

Sofa : **(gen x boy x yük.):** 2.92 m x 2.22 m x yak. 2.76 m / yak. 6.50 m^2.

Giriş : Ortadan. Sürgülü. Sola açılır. Kapı bloğu korunmamıştır.
(gen. x yük.): (ölçülebilen) 0.44 m **x** 1.28 m

Mezar Odası : Tip 4 - 5
(en x boy x yük.): 2.39 m **x** 2.44 m **x (Ort.)** 1.81 m /yak. 5.80 m^2.

Kline : 3 adet Seki; 1 Adet Niş (**K.I**).
K.I. : **gen.:** 0.76 m **/ boy :** 2.47 m / **iç yük.:** 0.73 m

Hareket Ç. : Var. **(en x boy x der.):** 0.58 m **x** 1.22 m **x** 0.16 m

Durum/Tanım : **Dış Cephe:** Yüzeylerde kırılmalar ve çatlaklar izlenir. Tahrip olmamış alanlar incelikle düzeltilmiştir. Çatının eğimli yüzeylerinin bir bölümü toprak ile kapalıdır. Beşik çatının alınlığında derin yarıklar vardır, dam ile birleştiği sağ uç yok olmuştur. Mahya kirişinin cepheden geriye doğru uzanan bir bölümü sağlamdır, uzantısında, bazı kısımların, mahya genişliğince yataklar şeklinde biçimlendirildiği izlenir. Çatı örtüsünün izlenebilen kısımlarında, yer yer kayanın bozuk kısımlarının geometrik hatlarla düzgünce kesilerek-oyularak, bağımsız biçimlendirilmiş uygun taş parçalarla yamalandığını gösterebilecek izler taşır. Damın cephesinde, ortada derin bir kırık vardır. Tavan kirişinin gövdesinde yüzeysel bozulmalarla birlikte, ortada bir kısmı kırıktır. Köşe dikmeleri bütünlüğünü genel olarak korur. Sol köşe dikmesi üzerinde yer alan orta hatıl ucunun bir kısmı korunagelmiş, kat hatılı ucu ise montaj yuvası ve çizgisel olarak verilmiş altlığından ibarettir. Kat kirişinden geriye yalnızca, köşe dikmelerinden içe doğru uzanan kırık iki kısa parça kalmıştır. Direkler bağlı oldukları noktalarda kalan kısa parçalar ve izler dışında korunmamıştır. Zeminde iki kısa parça ile tavan kirişi altındaki yatay dilme üzerindeki birleşim yerlerinde onlardan kalan izler görülür.

Örtü sistemi üstte beşik çatı ile altta damın birleşiminden oluşturulmuştur; Yuvarlak kiriş dizisinin üzerinde iki adet bant bulunur. Bunlardan alttaki, kiriş dizisi ile aynı düzlemde, onun üzerindeki kademeli olarak dışa taşkın yerleştirilmiştir. Kiriş dizisi ve üzerindeki bant kenarlarda dörtgen bir dilme ile sınırlanır. Damın yukarı bakan yüzeyi geriye bir miktar derinleşir, sonrasında beşik çatı cephesi yükselir. Çatı, önde ve yanlarda bir miktar pay kalacak şekilde doğrudan dam üzerine oturur ve geriye doğru uzanır. Tepedeki, dışa taşkın, dörtgen kesitli mahya kirişinin yanlarından, eğimli olarak her iki yana doğru düşen iki yüzey çatıyı örter. Düzgün yüzeyli üçgen alınlık (*tympanon*), dış bükey –ovolo- bir profil ile çatı örtüsünün cephe bantlarına-eğik kornişe bağlanır. Bu profil, yalnızca eğimli yüzeyler boyunca devam eder ve sol köşe ile birleşmeden son bulur. Alınlığın yatay kenarı dam üzerine doğrudan oturur. Alınlığın tepe noktası mahyanın cephe yüzeyinden dışa taşar. Kıvrık uçlu tavan kirişinin dışa taşkın uçlarının iç yüzeylerinde üst üste sıralanmış yarım daire formlu kama başları yer alır. Köşe dikmeleri, iç kenarlarına bitişik, cephe yüzeylerinden bir kademe geride paralel uzanan birer dilme ile desteklenir. Köşe dikmeleri üzerinde, bazıları korunmuş, bazıları ise tamamen tahrip olmuş dörder adet hatıl ucu çıkıntısı bulunur. Kat kirişi yanlarda saçak altına taşar. Kirişin köşe dikmeleri arasında uzandığı, korunagelmiş kısımlarının altında, yatayda uzanan dilmeler giriş katına ait açık girişlerin üst çerçevesini oluşturur. Zeminde görülen iki direk kalıntısı, giriş katında, köşe dikmeleri ve kat kirişi arasında, çerçeveli üç açık kasetin olduğunu göstermektedir. Tamamen yok olmuş olmasına rağmen üst kat için de aynı strüktür geçerli olmalıdır. Eşik kirişinin her iki kıvrık ucunda birer kama başı bulunur; Soldaki, yarım daire formunda, arkası ve tabanı dışında bağımsızlaştırılmıştır, sağda ise köşe dikmesinin yan tarafına bitiştirilmiş, arkası ve tabanı dışında bağımsızlaştırılmış fakat yarım daire formu tam olarak işlenmemiştir.

Sofa: Zeminde yer yer çatlak ve düzlemin dış kenarlarında kırıklar ve aşınma izleri vardır. Her iki duvarda derin yarıklar bulunur. Zemin düzgünleştirilmiştir. Duvarlar nispeten daha ince işçilikle

düzgünleştirilmiştir. Zemin mezar odasının zemin alanından daha geniştir. Sofanın, köşe dikmeleri arasında kalan zemini üzerinde, dış cephenin büyük oranda yok olmuş direklerine ait kalıntılar bulunur. Duvarlar, mezar odası cephesinin her iki yanından öne, köşe dikmelerine doğru uzanır. Her iki duvar yüzünde de cepheden dışa taşan uçları ile aynı doğrultuda ve kalınlıkta işlenmiş orta hatıl, kat hatılı ve yastık hatılı kabartma ile verilmiştir. Döşeme hatılı ise sofa zemini ile dış cephe tabanı arasındaki yükseklik farkına uygun olarak işlenmemiştir.

İç Cephe: Mezar odası cephesi. Eşik kirişinde ve giriş katına ait elemanlarda kırıklar vardır. Bu katın giriş kasetinden yan kasetlere doğru genişleyerek ara direkleri de içine alan büyük bir alan tamamen yok olmuştur.

İki katlıdır. Cephenin ortasında yatayda uzanan kalın kiriş katları birbirinden ayırır. Her bir katta üçer kaset bulunur. Üst kasetler alt kasetlerin yak. yarısı yüksekliğindedir ve bir fazladan bir iç çerçeveye sahiptirler. Giriş alt katın orta kasetinden sağlanmıştır. Altta eşik kirişi ile sofa zeminine, üstte tavan kirişi ile tavana bağlıdır. Her iki yanda kenar direği ile son bulur ve organik olarak sofanın duvarlarına bağlıdır.

Mezar Odası: Cephenin genişliğini karşılamaz, giriş simetri ekseninin soluna doğru genişler. Dörtgen plan gösterir. Duvar yüzeyleri kaba yumrulu, zemin nispeten daha düzgün işlenmiştir.

Oda zeminine geçiş yüksek bir iç eşik üzerinden sağlanır. Eşik, dıştaki eşik kirişi ile aynı seviyede, girişin hemen gerisinde, giriş açıklığı boyunca devam ederek, odanın yan duvarına kadar uzanır. Üzerinde kapı bloğu sürgüsü yer alır. Sürgünün tavan üzerindeki karşılığı, tavana bağlı olarak kapı açıklığı boyunca uzanan bir kaya kütlesi üzerinde bulunur. Eşikten alçakta yer alan zemin, ortada dikine uzanan, eşiğe oldukça yakın konumlandırılmış dörtgen bir hareket çukuru ile "U" formunda bölünmüştür. Zemin arkada hareket çukuruna doğru hafif eğimlidir. Odanın arka duvarı üzerine açılmış bir adet niş kline bulunur. Cephe yüzeyleri ile iç yüzeyleri kabaca işlenmiş, yatak yüzeyi nispeten daha düzgün dokuludur. Klinenin

yatay düzlemi kenarlara doğru hafif yükselir. İç yan duvarlarıyla birleştiği noktalarda, yak. 25 cm genişliğinde, klinenin eni boyunca uzanan, hafif içe oyulmuş oturtma yatakları vardır. Duvarlar tam olarak dik bir eksende yükselmezler ve köşe bağlantıları düzensizdir.

Kabartma : --

Yazıt : --

Literatür : Borchardt, Myra: 107, Grab Nr. 40.

Katalog Nr. 97

BN. / M. No. 97 **Lev. 92** **(Borchardt, Nr.38)**

Tip : **III ç.**

Konum : Nekropol kayalığının merkezinde yoğunlaşan mezar topluluğunun bir miktar sağ üst çaprazında, merkezden uzaklaşmış olarak konumlanan üç mezardan (M.No.95, 96, **97**) oluşan grubun içerisindedir. Üst terasta tek başına konumlanır. Alt teraslarda M.No.95, M.No.96 konumlanır.

Mezarın Dış Alanı : Ulaşım doğuda genişleyen ve nispeten alçak kayalarla kaplı yamaç üzerinden geçilerek, batıdan doğuya doğru alçalarak bu yamacın seviyesine inen kayalık sırtın üzerine açılmış ardışık kaya basamaklarından oluşan merdiven ile sağlanır. Kaya merdiveni, tespit edilebilen 19 adet basamaktan oluşur, teraslarla düzenlenmiş iki mezar alanının önünden geçerek yükselir ve mezar terasına ulaşır. Mezar alanı önde ve doğu yan cephede alt terasın kaya duvarının belirlediği sınırlarda genişler. Önde cephe boyunca dar bir alan, doğu cephe tarafında ise nispeten daha geniş bir alan bulunur ve bu kısımda mezar 96'nın çatısının uzun kenarı ile birleşir. Akıntı toprak ile örtülmemiş alanların kabaca düzeltildiği görülür. Mezarı cephesini solda kabaca biçimlendirilmiş kayalık sınırlar. Doğu yan cephe ise geriye doğru uzanır ve kayalık ile bağlanır.

Cephe Yönelimi : G.

Cephe : Beşikçatılı**,** ön ve doğu yan cepheli**.**

Cephe; 2 katlı, 3'er kasetli. **(gen. x yük.): (Kor.)** 4.18 m x 5.60 m

Doğu Yan Cephe; (gen. x yük.) : 4.00 m x 5. 31 m

Giriş : Sol kenardan. Sürgülü. Sola açılır. Kapı bloğu korunmamış.
(**gen. x yük.**) **:** 0.46 m **x** 1.45 m

Mezar Odası : Tip 4
(gen x boy x yük.): 2.52 m **x** 2.50 m **x (ort.)** 1.81 m/yak. 6,30 m^2

Kline : 1 adet, Niş.
K.I. : **gen.:** 0.66 m **/ boy :** 1.94 m / **iç yük.:** 0.70 m

Hareket Ç. : --

Durum/Tanım : **Cephe:** Yüzeyde yer yer kırık, çatlak ve aşınma mevcuttur. Özellikle ön cephenin sağ tarafı, çatıdan aşağı doğru uzanan yoğun tahribata uğramıştır. Beşikçatının eğimli yüzeylerinde derin çatlak ve kırıklar vardır. Beşikçatı alınlığının sağ yarısı, cephede mahya kirişi ön tarafı ile beraber tamamen kırılmıştır. Bu tahribat, damın sağ köşesini, sağ üst kasetin kenarını, kat kirişinin sağ ucunu ve köşe dikmesinin üst katı sınırlayan bölümü de kapsayarak aşağı doğru devam eder. Tavan kirişinin her iki ucu tamamen yok olmuştur. Sağ köşe dikmesinin korunagelmiş kısmı üzerinde, orta hatıl ucu tamamen kırıktır, yalnızca döşeme hatıl ucu sağlamdır. Sol köşe dikmesi üzerinde ise tavan hatılı ucu dışında kalan hatıl ucu çıkmaları büyük oranda tahrip olmuştur. Sağlam kalmış yüzeylerin ince işçilikle düzeltildiği görülür. Kayaya kabartılmış eşik kirişi sol kıvrık ucu aşınmış olmasına rağmen şekilsel bütünlüğünü korur, buna rağmen sağ kıvrık uç bu yöndeki yan cepheye uyumlu olarak arkası ve dış yanı ile birlikte kayadan bağımsızlaştırılmış, fakat korunamamıştır.

Örtü sistemi üstte, kayadan tüm yönleri ile bağımsızlaştırılarak biçimlendirilmiş beşikçatı ile altta damın birleşiminden oluşturulmuştur; Yuvarlak kiriş dizisinin üzerinde iki adet bant bulunur. Bunlardan alttaki, kiriş dizisi ile aynı düzlemde, onun üzerindeki kademeli olarak dışa taşkın yerleştirilmiştir. Damın yukarı bakan yüzeyi geriye bir miktar derinleşir, sonrasında beşik çatı cephesi yükselir. Çatı tabanı, önde ve yanlarda bir miktar pay kalacak şekilde doğrudan dam üzerine oturur ve geriye doğru uzanır. Tepedeki, dışa taşkın, dörtgen kesitli mahya kirişinin yanlarından, eğimli olarak her iki yana doğru düşen iki yüzey çatıyı örter. Kabartma bir sahne ile bezeli üçgen alınlığın *–tympanon-*,

korunagelmiş sağ sınırında iç bükey bir profil –*cavetto*- ile eğik kornişe bağlanır. Bu profil, yalnızca eğimli yüzeyler boyunca devam eder ve sol köşe ile birleşmeden son bulur. Altta ise alınlık cephesinden bir miktar dışa taşkın, yatayda, kalın bir bant şeklinde uzanan tabanla sınırlanır. Bu bandın üstü kabartma figürlerine zemin sağlar. Alınlığın sol kenarında, saçak başlangıcının yukarı bakan yüzüne, dörtgen bir yatak işlenmiştir. Onun zemini düzgünleştirilmiştir. Konumu ve işlevsel ayrıntıları bir köşe akroterinin yerleştirilmesine yönelik olduğunu gösterir. Fakat zemininde herhangi bir bağlantı yuvası bulunmaz. Saçağın dış kenarının kırık olması nedeniyle bu kısımda yer alabilecek bir bağlantı yuvasının varlığı da tespit edilememiştir. Tepe akroteri ve diğer köşe akroterine ilişkin herhangi bir veri tahribat dolayısıyla tespit edilememiştir. Tavan kirişinin kırık uçlarından geriye sadece sol tarafta bir kısmı korunmuş üst kama başı kalmıştır. Köşe dikmeleri üzerinde, bazıları korunmuş, bazıları ise tamamen tahrip olmuş üçer adet, eşik kirişinin her iki tarafında ise iki adet hatıl ucu çıkıntısı bulunur. Kat kirişi sol yanda saçak altına taşar. Kirişin köşe dikmeleri arasında kalan kısmının altında, ona cephe yüzeyinden bir kademe geride bitişik koşut bir dilme kesintisiz uzanır. Bu dilme, köşe dikmelerine bir kademe geride bitişik uzanan kenar dilmeleri ile desteklenir. Eşit aralıklarla yerleştirilmiş iki enli direk dilmelerle sınırlanmış alanı, dikeyde üç kaset alanına böler. Kasetler, bu dış çerçevenin bir kademe gerisinde, dilmelerle oluşturulan pi biçimli bir iç çerçeve ile sınırlanır. Kasetlerden soldaki mezar odasının girişini oluşturur, diğer kasetler düzgünleştirilmiş bir iç yüze sahiptir. Aynı strüktür, daha kısa boylu ve içe kademeli iki pi biçimli çerçeve taşıyan kasetlerle üst katta da tekrarlanmıştır. Eşik kirişinin korunabilmiş sol kıvrık ucunda bir kama başı bulunur; yarım daire formunda, arkası ve tabanı dışında kayadan bağımsızlaştırılarak biçimlendirilmiştir.

Doğu Yan Cephe: Yüzeysel ve derin kırıklar ile birlikte yer yer aşınma vardır. Cephenin sol üst köşesi kat hatılı seviyesine kadar yok olmuştur. Damı tanımlayan elemanlar tamamen kırıktır, bu

bölümdeki kiriş uçları değişen oranlarda kırıktır. Cephe yüzeyi incelikle düzeltilmiştir. Cephe dışına taşan bir kiriş ucu için montaj yuvası açılmıştır. Saçağın hemen altında yer alan duvar bölümünde, dörtgen şeklinde düzgünce sınırlandırılarak içeri doğru oyulmuş yama yuvası bulunur. Duvar solda ve sağda döşeme hatılı üzerinden yastık hatılına kadar yükselen alçak kabartma ile verilmiş köşe dikmeleri ile sınırlanır. Taban ile yastık hatılının arasında yükselen yan cephe duvarı kat hatılı ve orta hatıl ile yatayda üçe bölünür. Ön cepheden taşan bağımsızlaştırılmış hatıl uçlarının arka cephedeki yansıması, yandan görünüş olarak belirtilmiştir. Döşeme hatılı dışında kalan her hatıl boyunca ona dik uzanarak üzerine oturan, dışa taşkın kiriş uçları izlenir. Bunlar, korunan altı adet tavan kirişi ucu; biri montaj yuvasından ibaret olmak üzere üç adet kat kiriş ucu; üç adet orta hatıl üzerinden taşan uçlardır. Saçak altındakiler kareye yakın formlu, diğerleri dikdörtgen formludur.

Mezar Odası: Oda, giriş simetri ekseninin sağına doğru genişler.

Duvarlarda yer yer çatlak ve kireç birikintileri vardır. Kline içi duvarlarda aşınma ve dış kenarlarında kırıklar izlenir.

Duvar yüzeyleri kaba yumrulu, zemin nispeten daha düzgündür.

Girişin hemen ardında iç eşik yer alır. İç eşik kapı açıklığından başlayarak yan duvara kadar uzanan zemine bağlı olarak kabaca şekillendirilmiş ve üzeri düzeltilmiş bir kaya kütlesidir. Bu eşik üzerinde girişe paralel uzanarak yan duvara bağlanan sürgü kanalı bulunur. Sürgünün tavan üzerindeki karşılığı, tavana bağlı olarak kapı açıklığı boyunca uzanan bir kaya kütlesi üzerinde bulunur. Üst sürgünün bulunduğu kaya kütlesi diğer mezarlardaki örneklere göre daha düzgün açılı ve düzgün yüzeyli işlenmiştir. Eşikten, kabaca biçimlendirilmiş dörtgen zemine geçilir. Duvarlar dik bir açıyla yükselmez. Tavan, kendi içinde dalgalanarak, arka duvara doğru hafif alçalır. Odanın sağ duvarında açılmış, ayrıntıları işlenmemiş bir adet niş kline bulunur. Klinenin iç duvarları ince yumrulu işlenmiş, yatak yüzeyi nispeten daha düzgündür. Klinenin yer aldığı duvar ile karşısında yer alan duvarın her bir köşesinde, birbirlerine karşılıklı

olarak bakışımlı konumlandırılmış, toplamda 8 adet yuva bulunmaktadır.

Ölçüleri **(yük. x gen. x der.)**;

Klineli Duvarda	Karşı Duvarda
a= 20 cm x 10 cm x 8 cm	**a'**= 20 cm x 13 cm x 10 cm
b= 15 cm x 12 cm x 7 cm	**b'**= 16 cm x 19 cm x 8 cm
c= 15 cm x10 cm x 11 cm	**c'**= 16 cm x 12 cm x 8 cm
d= 15 cm x 14 cm x 10 cm	**d'**= 16 cm x 16 cm x 7 cm

Kabaca dörtgen biçimli şekillendirilen bu yuvalar, kendi aralarında standart ölçülere sahip değildir, ancak bakışımlı olanlar birbirlerine daha yaklaşık ölçü ve biçimlerdedir. Tümü, yanlardan ve üstten içeri doğru kabaca daralır. Yuvaların karşılıklı çalıştığını gösterebilecek bir başka ayrıntı ise tavanda, sürgü kanalının açıldığı kaya kütlesinin, tavana bağlanan geniş cephesinin, bu bakışıma izin verecek şekilde dik biçimlendirilmiş olmasıdır.

Kabartma : **Cenaze Sahnesi:** *Tympanon*da yer alır. Sağ yarısı alınlıkla birlikte tamamen yok olmuştur. Korunan kısımlarda ise alınlık boyunca devam eden çatlaklar vardır. Figürlerin vücut ayrıntıları tanınmayacak kadar bozulmuştur. Dilettani Topluluğu'nun 19. y.y.'da bölgeye yaptığı keşif gezisi sırasında eksiksiz resimlenmiştir (Bkz. Lethaby,1915). Fakat bunun orijinal hali mi yoksa farazi bir tamamlama mı olduğu açık değildir.

Kabartma sahnene, bugün yalnızca sol yarısı izlenebilen kline üzerinde, sağ elinde *rhyton* tutar halde uzanmış bir figür ile üç çıplak genç erkek -hizmetçi- figürü görülür. Sahne üstte eğik korniş ile *tympanonu* bağlayan *cavetto*, altta ise alınlığın düz silmeli yatay kornişi ile sınırlanır. Buna rağmen genç erkeklerin başları ve yukarı kaldırılmış *rhyton*, *cavetto* profili üzerine taşar, onu kesintiye uğratır. Alınlığın yatay kornişi genç erkek hizmetçi figürlerine yürüme zemini sağlar.

Kline, *tympanon* tabanı boyunca, yatayda enli bir silme şeklinde devam eden, dışa taşkın bir platformun üzerindedir, klinenin ayağı görünmez. Yüksek, bezemesiz bir tabla üzerinde ince bir şilte-

minderden oluşur. Üzerinde, dirsekten kıvırarak yukarı kaldırmış olduğu sağ kolunun eliyle rhyton tutmakta olan bir figür uzanmaktadır. Hizmetçi figürlerinin arasından çıplak ayağı görülür. Bacaklarını örterek belde toplanmış bir *himation* giyimlidir. Genç erkekler, sol köşede, platformun önünde ayaktadır. Boyutları cüceleşmiştir. Soldan başlayarak, kısadan uzuna, arka arkaya sıralanan (**F.a- F.b- F.c**) figürler, kline figürüne dönük durumda, sağ profillerinden gösterilmiştir. Başlar yukarıya doğru kaldırılmış, bakış kline figürüne yönelmiştir. Saçlar kısadır. **F.a)** Sol kol, dirsekten kıvrılmış halde öne doğru uzanmış, sağ kol vücudun yanından aşağı sarkar; sol bacak gergin bir durumda yere tam basar, sağ bacak hafif geride, dizden kıvrılmış, yere ucuyla temas eden ayak adım atma durumundadır. Diğer ayrıntılar seçilemez. **F.b)** Sol kol seçilemez, sağ kol vücuda yapışık halde dirsekten kırılarak öne uzatılmış, eli ile tanınmayacak durumda olan bir nesne –içki kabı ?- tutmaktadır. Sağ bacak gergin bir durumda yere tam basar, diğer bacak, dizden hafif kıvrılmış halde hareketsiz bacağın üzerine atılmıştır ve onun yanında parmak ucunda durur. **F.c)** Sol kol, dirsekten kıvrılmış durumda öne doğru uzanmış, eli ile bazı ayrıntıları seçilebilen bir kap –krater- tutmaktadır. Kabın boyutları oldukça küçüktür. Sağ bacak, yere tam basan ayağıyla vücut ağırlığını taşır; sol bacak, hafif dizden kıvrılmış durumda öne doğru atılmış, ayağı yere basmaktadır.

Yazıt : **--**

Literatür : Lethaby, 1915: Plate XXII; Borchardt, Myra: 108, 111, 123 vd., Grab Nr. 38., Taf. 67 A-C.

Katalog Nr. 98

BN. / M. No. 98 **Lev. 93** **(Borchardt, Nr.37)**

Tip : **III x.**

Konum : Nekropol kayalığının en üstünde tek başına konumlanır. Ulaşım, kayalığın mezarların yoğunlaştığı yüzün arkasında kalan batı yamaç üzerinden sağlanır. Nekropol kayalığının 3. mezar terası boyunca devam edilerek batı yamaca ve buradan yukarıya doğru, doğu yönde

uzanan, dar bir yarıntı takip edilerek güney yüzdeki mezar terasına ulaşılır.

Mezarın Dış Alanı : Alana giriş batı taraftaki yüksek sırt üzerinden kaya basamakları ile sağlanır. Bazı kısımları yok olmuş, sekiz basamağı tespit edilebilen bu merdiven, mezar alanı zemin seviyesine kadar iner. Mezar, güneye cepheli yüksek bir kaya duvarından arkası dışında, çatı ve yan cepheleriyle birlikte bağımsızlaştırılmıştır. Bu haliyle dışa taşar. Mezarı cephede geniş, yanlarda nispeten daha dar, düzeltilmiş bir zemin çevreler. Bu alanın sınırlarını önde dik bir uçurum ve yanlarda kayalığın doğal uzanımları belirlemiştir. Mezarla dar bir aralık kalacak şekilde mezarın yan cephesine paralel uzanan kaya duvarının alana bakan iç yüzeyinin bir kısmı kaba işçilikle düzgünleştirilmiştir. Ön alan zemini aşağı eğimlidir ve doğu dış köşesine, yak. mezar cephesinin bu yandaki sınırı hizasında bulunan yuvarlak formlu bir yuva oyulmuştur.

Cephe Yönelimi : G.

Cephe : Beşikçatılı**,** ön ve batı yan cepheli**.**
Cephe; 1 katlı, kasetli. **(gen. x yük.): (Kor.)** 4.18 m x **(Kor.)** 3.74 m
Batı Yan Cephe; (gen. x yük.) : 2.04 m x **(Kor.)** 3. 86 m

Giriş : Sol taraftan. Sürgülü. Sağa açılır. Kapı bloğu korunmamış.
(**gen. x yük.**) **:** 0.58 m **x** 1.78 m

Mezar Odası : Tip 4 / **(gen. x boy x yük.): (ort.)** 2.18 m **x** 2.62 m **x (ort.)** 2.10 m
yak. 6,00 m^2

Kline : 2 adet, Sedir (**K.I**); Bank (**K.II**)
K.I. : **gen.:** 0.63 m **/ boy : (ort.)** 2.00 m / **(ort.) iç yük.:** 0.59 m
K.II. : **gen.:** 0.62 m **/ boy : (ort.)** 2.12 m / **(ort.) iç yük.:** 0.63 m

Hareket Ç. : **?** – Zemin toprak ile örtülmüş.

Durum/Tanım : **Cephe:** Yüzeyde yer yer kırık, çatlak ve aşınma mevcuttur. Çatı büyük oranda tahrip olmuş, şekilsel bütünlüğünü kaybetmiştir. Damın, solda bir kısmı, kısmen sağlam kalabilmiş; çatıyı kapsayarak aşağı, cephenin sağ köşesine doğru uzanan kırık, cephenin sağ üst köşesi ile birlikte köşe dikmesinin üst bölümünü de yok etmiştir. Tavan kirişinin sağ ucu tamamen sol ucu kısmen tahrip olmuştur. Eşik kirişi sağ ucunda derin bir yarık varken sol ucunun

montajlandığı buradaki yuvadan anlaşılır; parça yok olmuştur. Sağlam kalmış yüzeyler ince işçilikle düzeltilmiştir.

Örtü sistemi üstte beşikçatı ile altta damın birleşiminden oluşturulmuştur; Yuvarlak kiriş dizisinin üzerinde bugün yalnızca dışa taşkın bir bant görülür. Beşikçatı tabanı, önde ve yanlarda kısmen takip edilebilen saçak yüzeyinden bir miktar pay kalacak şekilde doğrudan dam üzerine oturur ve geriye doğru uzanır. Tepede, mahya kirişine ait izler ve bir bölümünün bağımsız parçalar halinde oluşturularak montajlandığını gösteren yatak izleri bulunur. Dışa taşkın, dörtgen kesitli mahya kirişinin yanlarından, eğimli olarak her iki yana doğru düşen iki yüzey çatıyı örttüğü anlaşılır. Bu kısımlar bugün bir bütünlük oluşturmaz. Ona ait izler yer yer korunmuştur, bazı kısımlarında bağımsız parçalarla tamamlandığı, dörtgen montaj yataklarından anlaşılır. Çatının önceden bağımlı olduğu kaya duvarı yüzünde, çatı kanatlarının kurallı eğimini gösteren izler bulunur.

Tavan kirişinin korunan sol kıvrık ucu yan cepheye uyumlu olarak kayadan bağımsızlaştırılarak işlenmiştir ve üzerinde iki kama başı izlenir. Sol köşe dikmesi üzerinde yastık hatılı ucu ile orta hatıl ucu sağlamdır, altta eşik kirişi cephesin üzerinde döşeme hatıl ucu için açılmış bir montaj yuvası görülür. Sağ köşe dikmesi üzerinde kısmen korunan orta hatıl ucu görülürken, döşeme hatılı ucu için montaj yuvası açılmıştır. Köşe dikmelerini, üstte tavan kirişi altta eşik kirişi sınırlar ve bu çerçeveyi üstte ve yanlarda dolanan, bir kademe geride bitişik uzanan kenar dilmeleri ile destekler. Ortaya yerleştirilmiş enli bir direk dilmelerle sınırlanmış alanı, dikeyde iki kaset alanına böler. Sağ kaset, bu dış çerçevenin bir kademe gerisinde, dilmelerle oluşturulan pi biçimli bir iç çerçeve ile sınırlanırken, solda mezar odasının girişini oluşturan kaset üst yatay dilmeye sahip değildir. Eşik kirişinin sağ kıvrık ucunda bir kama başı bulunur; dörtgen formludur ve köşe dikmesine bitişiktir.

Batı Yan Cephe: Küçük çaplı kırıklar ve yüzeyde görülen aşınmalar dışında bütünlüğünü korur. Cephenin kaya duvarı ile birleştiği kenarda, saçak altından tabana kadar eğik uzanan, mezar odasının

içinin göründüğü bir açıklık vardır. Yüzeyin aşınmamış noktalarda incelikle düzeltilmiş olduğu görülür.

Çatı kanadı dam saçağı üzerine oturur. Saçak cephesi üst üste sıralanan üç bantla süslenmiştir. Saçak altında, biri ön cephedeki kıvrık uçlu tavan kirişi olmak üzere, dört adet dörtgen kesitli kiriş uçları sıralanır. Bunlar, alçak kabartma ile sınırları belli edilecek kadar kabartılan, ön cepheye yatay uzanan yastık hatılı üzerine oturur, yastık hatılı ile döşeme hatılı arasında uzanan duvarı, orta hatıl ikiye böler. Orta hatıl üzerinden ona belli aralıklarla dik uzanan, üç adet kiriş ucu dışa taşar. Döşeme hatılının bir bölümü toprak altındadır, açıkta kalan sağ ucunda ise eşik kirişinin dışa taşkın ucu için açılmış olan bir montaj yuvası bulunur. Duvarın dikey sınırı, sağda köşe dikmesinin yan görünümü işlenmemiş halde düz bırakılmıştır; solda ise buradaki kayanın yapısal bozukluğu nedeniyle saçak altından tabana kadar eğik uzanan bir açıklık şeklinde -mezar odasının içi görünecek biçimde- tamamen oyularak, bağımsız bir parça ile yama yapılmak üzere iç kenarları düzeltilmiştir. Bugün bu parça yerinde değildir.

Doğu Yan Cephe: Bağımsızlaştırılmasına rağmen buradaki zayıf kaya yapısı nedeniyle işlenmeden bırakılmıştır.

Mezar Odası: Oda, giriş simetri ekseninin sağına doğru genişler.

Duvarlarda yapısal bozukluklar, yer yer çatlak ve kireç birikintileri vardır. Klinelerin dış kenarlarında kırıklar izlenir. Zemin toprak ile dolmuştur.

Duvar yüzeyleri kaba yumrulu işlenmiştir.

Girişin hemen ardında blok sürgüsü ile başlayan iç eşik yer alır. İç eşik kapı açıklığından başlayarak yan duvara kadar uzanan zemine bağlı olarak şekillendirilmiş ve üzeri düzeltilmiş bir kaya kütlesidir. Bu eşik üzerinde girişe paralel uzanan sürgü kanalı bulunur. Sürgünün tavan üzerindeki karşılığı, tavan yüzeyinden içeri doğru açılmıştır. Giriş açıklığının başlangıcından, giriş genişliğinin yak. iki katı uzunlukta, eşikteki karşılığına paralel uzanır. Eşikten, zemine geçilir. Duvarlar dik bir açıyla yükselmez. Tavan, kendi içinde dalgalanarak, arka duvara doğru yükselir. Odanın batı duvarı,

mezarın dış batı cephesinin ana kaya ile bağlandığı noktada, tavandan zemine kadar eğik uzanan bir açıklık ile bölünür. Açıklığın bağımsız parçalarla yamalanarak kapatıldığı üzerindeki izlerden anlaşılır: Solda kalan duvar bölümünün kenar çizgisi kendi içinde hafif dalgalanarak uzanır ve duvar yüzeyinde bu kenar boyunca, duvarın kaba yüzeyine nispeten daha incelikle işlenmiş yak 6 cm genişliğinde bir bant işlenmiştir. Bu kenarın üstünde ve altında olmak üzere iki yarım daire formlu montaj oyuğu bulunur. Sağda kalan bölümün kenarı uyumlu bir şekilde yukarıdan bir miktar aşağı paralel uzanır, sonrasında bağımsız yama parçasının yerleştirilmesi için içe düzgün kenarlı oyulmuş yatakla devam eder. Yatağın iç kenarları küçük yumrulu işlenmiştir. Yama için kesilmiş parçalara rastlanılmamıştır. Odanın arka duvarında, ayrıntıları işlenmemiş iki adet niş kline bulunur. Klinelerin iç duvarları kaba yumrulu işlenmiş, yatak yüzeyleri nispeten daha düzgündür.

Kabartma : --

Yazıt : --

Literatür : Borchardt, Myra: 108, Grab Nr. 37.

Katalog Nr. 99

BN. / M. No. 99 **Lev. 94** **(Borchardt, Nr. 6)**

Tip : **IV a 1**

Konum : Nekropol kayalığının batısında, kuzeye doğru genişleyen yamacın sınırında, merkezden uzak konumdadır. III. mezar terasından batıya doğru, kaya duvarı takip edilerek ulaşılır. Yakın çevresinde M. No. 93 ile M. No 100 bulunur.

Mezarın Dış Alanı : Cephe, yüzeyi kabaca düzeltilmiş bir kaya duvarı üzerindedir. Cephe, dikey sınırları boyunca öne doğru taşan kaya çıkıntıları ile sınırlanır; bu kısımların iç yüzleri kaba işçilikle düzeltilmiştir. Cephenin üstünde ise saçak şeklinde öne doğru kabaca çıkan bir kaya kütlesi bırakılmıştır. Önünde, cephe genişliğinde, kaya duvarları arasında uzanan ve bir miktar derinleşen ön alan bulunur. Zemini düzgündür. Bu alanın önünde genişçe uzanan kaya

merdiveni, yamacın aşağısından gelen trafiği mezara yönlendirir. Basamaklar bugün bir miktar tahrip olmuştur ve merdivenin yak. ortasından geçen bir yarıkla ikiye bölünmüştür.

Cephe Yönelimi : G.

Cephe : Tek cepheli. Beşikçatılı.
(gen. x yük.) : 1.61 m x 2.63 m

Giriş : Sürgülü Kapı. Sağa açılır. Kapı bloğu korunmamış.
(**gen. x yük.**) **:** 0.46 m **x** 1.29 m

Mezar Odası : Tip 5 / **(en x boy x yük.):** 2.73 m **x** 2.72 m **x (ölç.) yak.** 1.64 m / **yak.** 7.43 m^2

Kline : 3 adet, Sedir.
K.I. gen.: 0.71 m**, K.II. gen.:** 0.77 m, **K.III. gen.:** 0.71 m

Hareket Ç. : Yok.

Durum/Tanım : **Cephe:** Genel olarak yapı elemanlarının perdahlanmış yüzeyi aşınmış olmakla birlikte, yer yer pürüzsüz yüzeyler korunagelmiştir. Alınlığı çapraz kat ederek, kirişe kadar uzanan; sol dikey elemanları yatayda kat eden birer yarık vardır. Elemanlar, küçük çaplı kırıklar dışında bütünlüğünü korur.

Beşikçatı ile örtülüdür. Merkezde ve köşelerde, bugün ayrıntıları seçilemeyen *akroter*ler taşır. Boş bırakılmış, düzgün yüzeyli *tympanon*, dış bükey –*ovolo*- bir profil ile çatı örtüsünün cephe bantlarına-eğik kornişe bağlanır. Bu profil, yalnızca eğimli yüzeyler boyunca devam eder. Alınlığın tabanı dam üzerine doğrudan oturur. Beşikçatı, altta diş sıraları ile taşınan bir kiriş –saçak- üzerinde yükselir; kirişin dik yükselen düzlemi, hafif iç bükey –*Apophyge/conge*- bir profille kirişin üst kenarı boyunca uzanan alçak bir silmeye bağlanır. Dörtgen kesitli diş sıraları saçak altı boyunca sıralanır. Köşelerde yer alan diş kesimleri daha geniştir. Saçak, kendisiyle aynı boydaki bir kiriş üzerindedir. Tüm yatay elemanlar cephenin düşey elemanlarının oluşturduğu çerçeveden dışa taşar. Bu üst yapı altta, her iki yanda yer alan dikmeler ile taşınır. Dikmeler, dörtgen kesitli uçları yanlardan dışa taşkın bir eşik üzerinde yükselir. Giriş, dikmelerin iç kenarlarından geriye doğru kademelenerek onu

çevreleyen –sırasıyla- dış bükey –*ovolo*- profil ile dörtgen kesitli iki dilme ile vurgulanmıştır.

Mezar Odası: Giriş ekseninin hafif sağına doğru genişler. Kareye yakın bir plana sahiptir.

Duvarlarda ve zeminde yer yer çatlaklar vardır. Zemini toprak kaplamıştır. Duvar yüzeyleri kaba yumrulu işlenmiştir. Klinelerin yatay düzlemi nispeten ince işçiliklidir. Oda duvarları, kendi içinde fazla dalgalanmadan, dik hatlar boyunca yükselir ve dik açılarla birleşirler. Tavan daha dalgalı bir yüzeye sahiptir.

Giriş yüksek bir iç eşikle odanın ortasındaki dörtgen zemine açılır. Eşik iki kline arasında uzanır ve üzerinde kapı bloğu sürgü kanalı bulunur. Sürgü kapı açıklığının bir sınırından başlar ve yanda klineye kadar dayanır. Klineye dayandığı noktada, dik doğrultuda uzanan, bir yatak bulunur. Kapının tam olarak açılabilmesi için gereken mesafe bu yatakla mümkün olabilmiştir. Sürgünün üst karşılığı, tavan yüzeyinden içeri doğru oyularak oluşturulmuştur. Oda zemininden, giriş yüksekliğinin yak. yarısı kadar yükseltilmiş klineler, bu alanın üç tarafını, "Π" planla çevreler. Klineler zeminden ölç. 0.90 m yüksekliktedir. Kline yatay yüzeylerinin duvar kenarlarında hafif yükseldiği görülür; Klinelerin yüzeyleri hafifçe zemine doğru meyillidir.

Kabartma : --

Yazıt : --

Literatür : Borchardt, Myra: 107 vd., Grab Nr. 6.

Katalog Nr. 100

BN. / M. No. 100 **Lev. 95** **(Borchardt, Nr. 5)**

Tip : **III a 4**

Konum : Nekropol kayalığının batısında, kuzeye doğru genişleyen yamacın sınırında, merkezden uzak konumdadır. Yamacın önünde dik yükselen kayalığın yüzünde, önünde uzanan patikadan bir miktar yüksektedir. III. mezar terasından batıya doğru, kaya duvarı takip edilerek ulaşılır. Yakın çevresinde M. No. 99 bulunur.

Mezarın Dış Alanı : Yürüme zemininden yüksek mezar alanına ulaşımı, tahribat nedeniyle şimdi kısmen görülebilen kaya basamakları sağlar. Cepheyi öne doğru çıkarak sol yanda sınırlayan kaya üzerinden yukarı doğru devam eden basitçe açılmış birkaç kaya basamağı vardır. Sağda doğal uzanımıyla bir miktar öne taşan kaya ile sınırlanır. Her iki yandaki kaya duvarlarının iç yüzeyleri kabaca düzeltilmiştir. Ön alan zemini, öne doğru bir miktar genişler ve kayanın, doğal uzanımıyla son bulur. Zemin kabaca düzeltilmiştir.

Cephe Yönelimi : G.

Cephe : 1 katlı, iki kasetli.
(gen. x yük.): (Kor.) 3.15 m x 2.69 m

Giriş : Sol taraftan. Sürgülü. Sola açılır. Kapı bloğu korunmamış.
(**gen. x yük.**) **:** 0.44 m **x** 1.64 m

Mezar Odası : Tip 3 – 5 / **(gen x boy x yük.): (ort.)** 2.41 m **x** 2.75 m **x (ort.)** 1.72 m yak. 7,00 m^2

Kline : 5 adet: **K.I-**Sedir, **K.II/K.III-**Bank; **K.IV/K.V-**Seki.
K.I : **gen.: (ort.)** 0.53 m **/ (ort.) iç yük.:** 0.63 m
K.II : **gen.: (ort.)** 0.53 m **/ (ort.) iç yük.:** 0.65 m
K.III : **gen.: (ort.)** 0.50 m **/ (ort.) iç yük.:** 0.62 m
K.IV : **gen.:** 0.54 m **/ boy : (ort.)** 1.94 m / **(ort.) iç yük.:** 0.57 m
K.V : **gen.:** 0.53 m **/ boy : (ort.)** 1.72 m / **(ort.) iç yük.:** 0.68 m

Hareket Ç. : **?** – Zemin toprak ile örtülmüş.

Durum/Tanım : **Cephe:** Yüzeyde yer yer kırık, çatlak ve aşınma mevcuttur. Cephenin sağ üst köşesi, damdan başlayarak köşe dikmesinin üst kısmına kadar devam eden bir kırık ile yok olmuştur. Sağlam kalmış yüzeyler ince işçilikle düzeltilmiştir.

Yuvarlak kiriş dizisinin üzerinde üç bant yatayda cephe boyunca uzanır. Bunlardan en alttaki dışa taşkın hatıl yüzeyleriyle aynı düzlemde, diğer ikisi ise kademeli olarak dışa taşkındır. Alt ve orta bant yak yükseklikte olmalarına karşın üst bant alışagelmişin dışında alçak ve dışa taşkındır. Tavan kirişinin korunan sol kıvrık ucunda iki adet yarım daire formlu kama başı görülür. Sol köşe dikmesi üzerinde yastık hatılı, orta hatıl ve döşeme hatılı uçları sağlamdır. Üst tarafı korunmamış sağ köşe dikmesi üzerinde orta hatıl ucu ve

döşeme hatılı ucu bulunur. Köşe dikmelerini, üstte tavan kirişi altta eşik kirişi sınırlar ve bu çerçeveyi üstte ve yanlarda dolanan, bir kademe geride bitişik uzanan kenar dilmeleri destekler. Ortaya yerleştirilmiş enli bir direk dilmelerle sınırlanmış alanı, dikeyde iki kaset alanına böler. Kasetler, bu dış çerçevenin bir kademe gerisinde, dilmelerle oluşturulan pi biçimli bir iç çerçeve ile sınırlanır. Sağdaki kaset düzgün yüzeyli bir kaya yüzeyi ile kapalıyken, sol kaset mezar odasının girişini oluşturur. Eşik kirişi her iki yanda köşe dikmelerinden dışa taşar ve kıvrık uçlarla sonlanır. Köşe dikmelerinin dış kenarlarına bitişik, yarım daire formlu birer kama başı eşik kirişinin her iki ucunda işlenmiştir.

Mezar Odası: Oda, giriş simetri eksenindedir.

Duvarlarda kaya yapısından kaynaklanan bozukluklar ile yer yer çatlak ve kireç birikintileri vardır. Klinelerin dış kenarlarında kırıklar izlenir. Zemin toprak ile dolmuştur.

Duvar yüzeyleri genellikle kaba yumrulu işlenmiştir; bazı alanlarda nispeten küçük yumrulu işlenmiş alanlar görülür. Kline yatak yüzeyleri daha ince işçiliklidir.

Girişin hemen ardında blok sürgüsü ile başlayan iç eşik yer alır. İç eşik, altta, her iki yanda uzanan seki klinelerin arasında, onların düşey yüzeylerine bağlı halde uzanır. Zemine bağlı olarak şekillendirilmiş ve üzeri kabaca düzeltilmiş bir kaya kütlesidir ve dış eşik ile yak. aynı yüzey seviyesindedir. Bu eşik üzerinde giriş açıklığının bir kenarından başlayarak, açıklığa, yak. iki katı boyunca paralel uzanan sürgü kanalı ile sürgü kanalına paralel uzanan düzgün yüzeyli bir silme yer alır. Sürgünün tavan üzerindeki karşılığı, tavan yüzeyinden bir miktar taşan bir kaya kütlesinden içeri doğru açılmıştır. Giriş açıklığının başlangıcından, giriş genişliği boyunca bir yatak şeklinde uzanırken, sonrasında kaya kütlesinin devam etmemesi nedeniyle iç tarafta sınırlanmaz. Eşikten, klinelerle çevrili dörtgen planlı zemine geçilir. Oda duvarları dik bir açıyla yükselmez ve kendi içinde dalgalıdır. Tavan, kendi içinde dalgalanarak, arka duvara doğru hafif yükselir. Arkada, duvar boyunca uzanan bir sedir kline (**K.II**) yer alır ve ona iki yanda dik ve aynı seviyede uzanarak

kesintisiz bağlanan birer bank kline (**K.I – K.III**) "**II**" planlı bir düzen oluşturarak oda duvarlarını sararlar. Altta, odanın yan duvarları boyunca uzanan birer seki kline (**K.IV – K.V**) yer alır. Klinelerin iç duvarları düşeyde ve yatayda dik uzanımda değillerdir; yüzeyleri kaba yumrulu işlenmiş; yatak yüzeyleri nispeten daha düzgündür. **K.II,** üst kenarı boyunca uzanan, yüksek bir silme ile sınırlanır. Silme yüzeyi kaba işçiliklidir.

Kabartma : --

Yazıt : --

Literatür : Borchardt, Myra: 108, Grab Nr. 5.

Katalog Nr. 101

BN. / M. No. 101 **Lev. 96** **(Borchardt, Nr. 3)**

Tip : **III a 6**

Konum : Nekropol kayalığının batısında, kuzeye doğru genişleyen yamacın kayalık sınırında, merkezden uzak konumdadır. Yamacın önünde dik yükselen kayalığın yüzündedir. III. mezar terasından batıya doğru, kaya duvarı önündeki patika takip edilerek ulaşılır. Yakın çevresinde M. No. 100 bulunur.

Mezarın Dış Alanı : Yamaca dayalı kaya yükseltisini izleyerek doğudan gelen kaya yolu, mezar alanının sağında bir miktar yükselen kaya üzerinden, basitçe açılmış basamak ve düzgünleştirilmiş yüzeylerle ön alana ulaşır. Büyük bölümü akıntı toprak ile kaplıdır. Önde düzensiz sınırlara sahip; sol yana doğru daralarak kaya duvarına bağlanan; sağda ise yükselen kayalık ile sınırlanan bir ön alan bulunur. Zemini kabaca düzeltilmiş, dalgalı yüzeye sahiptir. Sağ yandan alçalarak ön alana doğru uzanan ana kaya üzerindeki basamaklar, geride üst seviyede yer alan kaya yolu üzerinden ön alan seviyesine geçiş sağlar. Kaya yolu bu kesimde yamaç tarafında yükselen kayalık üzerinde bulunan bir *chamasorium* önünden geçerek, mezar kayalığının arkasında açılmış, onu ana kayalık gövdeden bağımsızlaştıran dar bir koridor şeklindeki geçide yönlenir. Geçidi sınırlayan kaya yüzeyleri kabaca düzeltilmiştir.

***Chamasorion: (*gen. x boy x yük.)** 0.80 m x 2.20 m x 0.75 m ölçülerindedir. Tekne duvarının kalınlığı yak 0.12 m

Yüksek kayalık geriye doğru tıraşlanarak teknenin üzerinde bulunduğu dar bir teras oluşturulmuştur. Taban seviyesi, mezar cephesinin damı hizasındadır. Tabanı dışında, uzun cephe yüzü ile kısa kenarları tamamen, arkada kalan uzun yüzü ise yarıya kadar kayadan bağımsızlaştırılmıştır. Teknenin, uzun cephe duvarı tamamen, kısa kenarları büyük oranda tahrip olmuşken, uzun arka cephe duvarı sağlam kalabilmiştir. Bu duvarın üst yatay düzleminde, kapağın oturması için oluşturulmuş, bir kısmı korunmuş bir ağız profili görülür. Kapak korunmamıştır.

Cephe Yönelimi : Gd.

Cephe : 2 katlı, 2 kasetli.
(gen. x yük.): (kor.) 3.21 m **x** 3.26 m

Giriş : Sol kasetten**,** sürgülü, sola açılır, kapı bloğu korunmamıştır.
(gen. x yük.): 0.44 m x 1.26 m

Mezar Odası : Tip 5
(gen x boy x yük.): 2.97 m **x** 2.30 m **x (ort.)** 1.77 m / yak. 7 m^2.

Kline : 5 adet: **K.I-K.II** Bank, **K.III** Sedir; **K.IV-K.V** Seki.
K.I : **gen.: (ort.)** 0.70 m **/ (ort.) boy:** 1.86 m
K.II : **gen.: (ort.)** 0.45 m **/ (ort.) boy:** 1.85 m
K.III : **gen.: (ort.)** 0.61 m **/ boy: (ort.)** 1.73 m /**(ort.) iç yük.:** 0.70 m
K.IV : **gen.:** 0.55 m **/ (ort.) iç yük.:** 0.60 m
K.V : **gen.:** 0.53 m **/ (ort.) iç yük.:** 0.60 m

Hareket Ç. : **--**

Durum/Tanım : **Cephe:** Yer yer izlenebilen yüzeysel aşınmalar, damda ve giriş katının sağ tarafında görülen çatlaklar ile küçük çaplı birkaç kırık dışında sağlamdır.

Dam yuvarlak kiriş dizisi ve bu dizinin üzerinde üç adet banttan oluşur. Alttaki bant, kiriş dizisinin cephesi ile aynı düzlemde, diğer ikisi kademeli olarak hafif dışa taşkın yerleşiktir. Yuvarlak kiriş dizisi her iki ucuna bitişik dörtgen bir dilme ile son bulur. Yuvarlak kiriş uçlarının tavan kirişi ile birleştiği noktalarda, onların alt yaylarının bir araya gelmesiyle oluşan üçgenimsi alanlar, kırmızı ve

mavi olmak üzere iki renk ile dönüşümlü olarak boyalıdır. Oldukça iyi korunmuş bu boyamaların tabanları düzdür. Damın altında kıvrık uçları cepheye dönük tavan kirişi uzanır. Uçların iç yüzeylerinden taşan, yarım daire formlu, ikişer adet kama başı, aralıkla, üst üste yerleştirilmiştir. Dam ve tavan kirişi yanlarda dışa taşar ve saçağı oluşturur. Cepheyi iki yanda köşe dikmeleri sınırlar ve bunların cephesinde, öne taşan üçer adet, dörtgen hatıl ucu vardır. En altta - sağ tarafı akıntı toprak ile kapalı- kıvrık ucu yukarı dönük, eşik kirişi uzanır; yarım daire formlu bir kama başı taşır. Cepheyi yatayda ikiye bölen kat kirişi köşe dikmeleri arasında kesintisiz uzanır ve yanlardan saçak altına taşar. Her iki kat, dikeyde ortada yükselen birer direkle iki kaset alanına bölünmüştür; direklerin düşey eksenleri uyumsuzdur. Kasetler üstte ve yanlarda kesintisiz uzanan ve bir kademe geride tekrarlanan dilmelerle çevrelenir. Giriş dışında kaset yüzeyleri düzgünleştirilmiş bir yüzeyle sonlanır. Alt kattaki kasetler yüksektir ve soldaki mezar odasının giriş açıklığını oluşturur. Üst katta, alt kat kasetlerinin yak. yarı yüksekliğinde iki kaset vardır.

Mezar Odası: Girişin simetri ekseninde konumlanır.

Duvarlarda yer yer kırılmalar ve duvarlar boyunca ilerleyen derin yarık ve çatlaklar vardır. Duvar yüzeyleri kaba yumrulu işlenmiştir. Duvarlar, tavan dışında, kendi içlerinde pek dalgalanmadan, dik yükselir ve belirgin köşe çizgileri ile birleşir. Girişin hemen ardında, açıklığın bir kenarında başlayarak klineye kadar uzanan iç eşik yer alır. Dıştaki eşik ile yak. aynı basma yüzeyi seviyesindedir; bu yüzeyleri kapı bloğuna ait sürgü kanalı ayırır. Sürgü kanalı açılma yönünde hafifçe genişler. İç eşik yüzeyi hafif pürüzlü işlenmiştir; sürgü boyunca düzgün yüzeyli bir bant uzanır. Sürgünün üst karşılığı, giriş açıklığından daha yüksek olan tavandan giriş üst sınırına kadar inen bir kaya kütlesi üzerindedir. Bu kütle giriş genişliğini her iki yanda bir miktar aşacak uzunluktadır ve sürgünün eni kadar düz bir yüzeyle devam eder ve dik şekilde tavana bağlanır. İç eşikten klineler ile çevrili zemine geçilir. Duvarlar çeşitli tiplerde 5 adet kline ile donatılmıştır. Klinelerin düşey-cephe yüzleri kabaca

işlenmiş, yatak düzlemleri ise nispeten daha incelikle düzeltilmiş yüzeylere sahiptir. Üstte, sol yan duvardan arka duvara kadar, "L" şeklinde uzanan, bank tipinde iki kline yer alır. K.I'in dış kenarı boyunca, yatak zemininden bir miktar yükselen bir profil uzanır. Bu profil aynı zamanda kısa kenarda da devam ederek diğer yönde uzanan K.II ile sınırını çizer. K.II bu profil seviyesinde yatak düzlemine sahiptir. K.II, sedir tipindeki K.III'den köşegen şeklinde bir duvar ile ayrılır. K.III bu duvarın giriş yönüne bakan yüzünden başlar ve yan duvar boyunca uzanır. Üst kısmında onu oda tavanından ayıran yüksek bir bant ile sınırlanır. Seki tipindeki K.IV ve K.V, K.I ve K.II'ye paralel olarak, aynı planda onların altında uzanır. Yatak düzlemleri sınırlandırma olmadan kesintisiz devam eder. K.V üstteki paraleline göre daha uzundur ve yanda dışa taşkın dikey bir çerçeve ile sınırlanır.

Kabartma : --

Yazıt : Likçe yazıt. Tavan kirişinin üzerine kazınmış, 3 satır. Harf yükseklikleri ort. 2 cm

TAM I, TL 92

1 [e]bẽñnẽ prñnawãme ti prñ[nawa]tẽ
2 [.]urttija mahanahidi aχã[ti] u[we]hi
3 hr]ppi ladi ebi hrpp[i] uwe . . n . . .

Çeviri: *""Bu mezar evini mahanahidi aχãti u[we]hi [.]urttija kendi karısı için (ve) kendi uwe . . n . . .*" (Alkan, 2013: 22, 192 vd., T8.).

Literatür : Borchardt, Myra: 107, Grab Nr. 3; Seyer ve Kogler, 2007: 134 vdd.

Katalog Nr. 102

BN. / M. No. 102 **Lev. 97** **(Borchardt, Nr. 2)**

Tip : **III x**

Konum : Nekropol kayalığının batısında, kuzeye doğru genişleyen yamacın önünde dik yükselerek batıya yönlenen kayalığın, **M. No. 101** ile sonlandığı noktanın alt batı çaprazındaki kayalık yüzündedir. Ön alanının altında devam eden kayalık yüzündeki **M. No. 103** ile yakın konumdadır. III. mezar terasından batıya doğru, kaya duvarı önündeki patika takip edilerek ulaşılır.

Mezarın Dış Alanı : Yamaca dayalı kayalığın önünden uzanan kaya yolu, 101 No.lu mezarın önünde bir alt seviyedeki bir başka kaya yoluna bağlanarak mezarın ön alanına doğu taraftan bağlanır. Yüzey akıntı toprak ile kaplıdır. Ön alan, yol zeminine göre alçaktadır ve basit bir basamak ile geçiş sağlanır. Mezarın alanının karşı sınırını, cephenin bulunduğu kaya yüzünden öne doğru alçalarak taşan, kabaca biçimlendirilmiş bir kaya duvarı belirler; alana bakan iç yüzeyi kaba yumrulu işlenmiştir. Bu duvarın köşesinde, basitçe açılmış, iki dar basamak bulunur. Alanın öndeki sınırını alt terastaki mezar cephesi belirler.

Cephe Yönelimi : G.

Cephe : Ön cepheli, 2 katlı, 3'er kasetli.
(gen. x yük.) : (ölç.) 4.66 m x **(kor.)** 3.59 m

Giriş : Ortadan. Sürgülü. Sola açılır. Kapı bloğu korunmamış.
(**gen. x yük.**) **:** (**yak. kor.**) 0.63 m **x** 1.47 m

Mezar Odası : ? / **(enxboyxyük.):(ort.)** 2.12 m **x (ort.)** 2.25 m **x (ölç.)** 1.80m/yak.5 m^2

Kline : 2 adet Bağımsız Üretilmiş Ölü Yatağı (?)

Hareket Ç. : **?**

Durum/Tanım : **Cephe:** Yüzeyde yer yer kırık, çatlak ve aşınma mevcuttur. Cephenin eşik kirişinin dışa taşan uç kısmı toprak ile örtülüdür.

Dam tamamen yok olmuştur. Tavan kirişinin küçük bir bölümü korunmuş, köşe dikmelerinin üst kısımları kirişle birlikte kırıktır. Giriş katında, sağ kaset duvarının montajlanan bölümü, kapının sağ

tarafındaki düşey elemanlarla birlikte yok olmuştur. Köşe dikmelerinden taşan hatıl uçlarında kırıklar vardır. Eşik kirişinin sol ucu oldukça aşınmıştır. Bozulmaya uğramamış alanlarda ince yüzey işçiliği görülür.

Üst örtü tanımlanamaz durumdadır; fakat cephe üzerinde dik yükselmeden yatayda devam eden kayalık onun düz dam olduğunu düşündürür. Köşe dikmeleri üzerinde kat hatıl uçları ile orta hatıl uçları; eşik kirişinden de -aynı düşey hizada- her iki yanda taşan döşeme hatılı uçları görülür. Orta hatıl uçlarının köşe dikmeleri ile birleştiği noktada, hatılların yarı yüksekliği kadar üzerlerine enine binen, birer dörtgen kesitli hatıl ucu, köşe dikmelerinin yanından cephe dışına taşar. Her iki yandaki bu hatıl uçları aynı düzlemde olmalarına rağmen, kiriş olarak tanımlanabilecek -cepheyi yatayda doğrusal kat eden- devamlılıkları yoktur. Kat kirişi cepheyi iki ana bölüme ayırarak, her iki yanda saçak altına taşar. Giriş katı, kat kirişinin köşe dikmeleri arasında kalan kısmının altında, ona cephe yüzeyinden bir kademe geride bitişik koşut bir dilme kesintisiz uzanır. Bu dilme, köşe dikmelerine koşut, bir kademe geride bitişik uzanan kenar dilmeleri ile desteklenir. Eşit aralıklarla yerleştirilmiş iki enli direk dilmelerle sınırlanmış alanı, dikeyde üç kaset alanına böler. Kasetler, bu dış çerçevenin bir kademe gerisinde, dilmelerle oluşturulan "⊓" biçimli bir iç çerçeve ile sınırlanır. Kasetlerden ortadaki mezar odasının girişini oluşturur; giriş çerçevesinin sağ dilmesi ve dikmenin üstte bir bölümü sağlamdır. Eşik üzerindeki uzanım noktasında, dörtgen kesitli dilme ile direğin oturma yatakları olabilecek izler, bu bölümlerin, bağımsız parçalarla montajlanarak tümlendiğini düşündürür. Sağ yanda, bugün açık görülen kasetin iç duvarının bağımsız şekillendirilmiş bir parça ile montajlanarak tamamlandığı, tavan, taban ve yan duvarda kesintisiz devam eden kanal şeklindeki oturtma yataklarından anlaşılır. Üst kat benzer biçimde, üç kapalı kasetle bezelidir. Onların farkı daha kısadırlar ve içe kademelenen fazladan bir "⊓" biçimli çerçeveye sahiptirler. Eşik kirişi alışagelmedik biçimde ensizdir; hem de altındaki

tabandan öne taşar. Kirişin görünebilen sol kıvrık ucunda bir kama başı bulunur.

Mezar Odası: Girişin simetri ekseninde konumlanır.

Zemin toprak nedeniyle görülemez. Duvarlarda yer yer çatlaklar ve kireç birikintisi vardır. Girişin hemen ardında iç eşik yer alır. İç eşik, kabaca; bir uzun yüzü ve bir kısa yüzü zeminden bağımsızlaştırılmış, tabanı zeminle bütünleşik biçimde kapı açıklığının kenarından başlayarak yan duvara kadar uzanan, dörtgen prizma şeklinde ve üzeri düzeltilmiş bir kaya kütlesidir. Bu eşik üzerinde giriş genişliğine koşut yan duvara kadar açılma yönünde uzanan sürgü kanalı bulunur. Kanal açılma yönüne doğru genişler. Eşikten kabaca dörtgen biçimli odaya geçilir. Duvar yüzeylerinde kaba işçilik hâkimdir. Duvarlar dalgalı yüzeye sahiptir ve dik bir açıyla birleşmezler. Tavan, iç bükey biçimde uzanır. Duvarlara oyulmuş kline bulunmaz, fakat arka duvar yüzünde, bağımsız biçimlendirilmiş kline veya klinelerin montajlanmış olabilmesine imkan verecek dörtgen biçiminde içe oyulmuş bir oturtma yatağı (**0.60 x 0.18 x 0.03 m**) ile bir oturtma sekisi **(0.68 x 0.05)** işlenmiştir. Bunlar yak. aynı hizada (**yerden ölçülebilen yak. ort. yük. 0.42 m**), köşelere bitişik başlayarak içe doğru uzanır ve birleşmeden sonlanırlar.

Kabartma **:** Giriş katı sol direği cephe yüzüne kazınmış, **(0.08 x 0.15 m)** ölçülerinde bir haç grafitosu vardır.

Yazıt **:** Likçe yazıt. Kat kirişi ve altındaki kaset alanı çerçevesinin yatay dilmesi yüzlerine kazınmış, 3'er satır. Harf yükseklikleri ort. 2 cm

TAM I, TL 93

1 ebẽñn[ẽ χ]upã mẽ t[i p]rñnaw[a]tẽ upazi musχχah tideimi hrppi ladi : ehbi se tideime :

2 sttati [t]i [me]i [ñ]t[ep]i [tãt]i upazi se ladu : ehbi kbi tik[e] mei nipe [ñ]tepi tãtu tibei [n]ipe hlm̃mi tuwe[tu]

3 [. .]ahi[.]i : hlm̃mi mei tuweti tike tibei ñt[epi] tadi tike mẽ ne trqqas tubidi se muhãi huwedri :

Çeviri: "*Bu mezarı, Musχχa oğlu Upazi kendi karısı ve çocukları için inşa ettirdi. Ve onlar buraya Upazi'yi ve karısını koyacaklar. Başka birini koymasınlar veya bir hlm̃mi açmasınlar?. Eğer birisi burada bir hlm̃mi açarsa ya da başka birini koyarsa, Trqqas ve bütün tanrılar onu cezalandıracaklar."* (Alkan, 2013: 193 vd., T9.)

Literatür : Borchardt, Myra: 107, Grab Nr. 2.

Katalog Nr. 103

BN. / M. No. 103 **Lev. 98** **(Borchardt, Nr. 1)**

Tip : **III a 4**

Konum : Nekropol kayalığının batısında, kuzeye doğru genişleyen yamacın önünde dik yükselerek batıya yönlenen kayalığın, **M. No. 101** ile sonlandığı noktanın alt batı çaprazındaki kayalık yüzünde **M. No. 102**'nin altındaki terasta konumlanır. III. mezar terasından batıya doğru, kaya duvarı önündeki patika takip edilerek ulaşılır.

Mezarın Dış Alanı : Mezar alanına ulaşım, üst mezar terasından sağlanır. Yüzey akıntı toprak ile kaplıdır. Ön alan, yanlarda cephe genişliğini bir miktar aşar. Solda, cephenin bulunduğu kaya yüzünden öne doğru alçalarak taşan, kabaca biçimlendirilmiş bir kaya duvarı belirler; alana bakan iç yüzeyi kaba yumrulu işlenerek düzeltilmiştir. Bu duvarın köşesinde, basitçe açılmış, iki dar basamak bulunur. Sağda kaya doğal uzanımıyla öne alçalarak taşar. Zeminin ön sınırını aşağı doğru dik inen bir kayalık belirler. Zemin öne doğru eğimlidir.

Cephe Yönelimi : G.

Cephe : 1 katlı, iki kasetli.
(gen. x yük.): (ölç.) 3.56 m x **(kor.)** 2.71 m

Giriş : Sağ taraftan. Sürgülü. Sağa açılır. Kapı bloğu korunmamış.
(**gen. x yük.**) **:** 0.54 m **x** 1.80 m

Mezar Odası : Tip 5 / **(gen x boy x yük.): (ort.)** 2.68 m **x (ort.)** 2.90 m **x (ölç. ort.)** 2.00 m yak. 8,00 m^2

Kline : 6 adet: **K.I/ K.II/K.III-**Bank; **K.IV/K.V/K.VI-**Seki.
K.I : (ort.) gen.: 0.61 m **/ boy : (ort.)** 2.12 m

K.II : (ort.) gen.: 0.74 m / **boy : (ort.)** 2.69 m
K.III : (ort.) gen.: 0.60 m / **boy : (ort.)** 2.06 m
K.IV : (ort.) gen.: 0.63 m / **boy : (ort.)** 2.12 m
K.V : (ort.) gen.: 0.63 m / **boy : (ort.)** 2.15 m
K.VI : (ort.) gen.: 0.63 m / **boy : (ort.)** 2.12 m

Hareket Ç. : ?

Durum/Tanım : Cephe: Yüzeyde yer yer kırık, çatlak ve aşınma mevcuttur. Cephenin tavan kirişi ve damı tamamen kırıktır; ancak yer yer izlenebilen çizgisel izler görülebilir. Köşe dikmeleri hafif kırıklar dışında bütünlüğünü korur. Hatıl uçlarından bazılarının yerinde montaj yuvaları bulunur. Giriş kasetinin yatay dilmeleri büyük oranda tahrip olmuştur. Sağlam kalmış yüzeyler ince işçilikle düzeltilmiştir.

Bugün tamamen yok olmuş damdan geride kalan yüzeyde, yan yana üç yuvarlak kirişin alt yaylarına ait çizgisel izleri görülür. Tavan kirişinin yalnız alt kenar çizgisi belirgindir ve cephenin iki yanından taşar. Sol köşe dikmesi üzerinde yastık hatıl ucunun montaj yuvası, orta hatıl ucu ve dikmenin düşey ekseninde bulunan döşeme hatılı uçları vardır. Sağ köşe dikmesi üzerinde, orta hatıl ucu montaj yuvası ile dikme hizasında altta bulunan döşeme hatılı ucu izlenir; tavan kirişi ile bağlandığı noktada alışagelmiş biçimde beklenen yastık hatıl ucu ise yoktur ve köşe dikmesi bir bütün halinde, beklenenden daha fazla yükselerek bu noktayı aşmaktadır. Bu haliyle buradaki işçilik tamamlanmamış görünmektedir. Sağ köşe dikmesinin dış kenarından, orta hatıl ucu hizasında, yana, cephe dışına taşan bir kiriş ucu vardır. Bu kirişin cephe yüzeyinde bir devamlılığı olmadığı gibi diğer tarafta beklenen karşılığı işlenmemiştir. Köşe dikmelerini, üstte tavan kirişi altta eşik kirişi sınırlar ve bu çerçeveyi bir kademe geride, üstte ve yanlarda dolanan kenar dilmeleri destekler. Ortaya yerleştirilmiş enli bir direk dilmelerle sınırlanmış alanı, dikeyde iki kaset alanına böler. Soldaki kasetin yüzeyi düzgünleştirilmiş bir iç duvar ile sonlanırken. Sağdaki giriş kaseti, bu dış çerçevenin bir kademe gerisinde, dilmelerle oluşturulan "⊓" biçimli bir iç çerçeve ile sınırlanır ve mezar odasına

girişi sağlar. Eşik kiriş ucu, sağda toprakla örtülü; solda ise köşe dikmesinden dışa taşar; eşik yüzeyinden yükselen kısmı alışıldık biçimde iç bükey bir yay şeklinde değil, dik bir açıyla yükselir ve küt bir dış kenarla sonlanır. Üzerinde köşe dikmesinin dış kenarına bitişik, kare formlu bir kama başı işlenmiştir.

Mezar Odası: Oda, yaklaşık olarak giriş simetri ekseninde konumlanır.

Duvarlarda kaya yapısından kaynaklanan bozukluklar ile yer yer çatlak ve kireç birikintileri vardır. Klinelerin dış kenarlarında kırıklar izlenir. Zemin toprak ile dolmuştur.

Duvar yüzeyleri genellikle kaba yumrulu işlenmiştir; bazı alanlarda nispeten küçük yumrulu işlenmiş alanlar görülür. Kline yatak yüzeyleri ve cepheleri daha küçük yumrulu işlenmiştir.

Girişin hemen ardında blok sürgüsü ile başlayan iç eşik yer alır. İç eşik, altta uzanan **K.VI**'nın düşey yüzeyine organik bağlı halde girişe koşut uzanır. Zemine bağlı olarak şekillendirilmiş ve üzeri düzeltilmiş bir kaya kütlesidir ve dış eşik ile yak. aynı yüzey seviyesindedir. Bu eşik üzerinde giriş açıklığının bir kenarından başlayarak, açıklığa, yak. iki katı boyunca paralel uzanan sürgü kanalı yer alır. Sürgünün tavan üzerindeki karşılığı, tavan yüzeyinden içeri doğru açılmıştır. Kapı bloğunun tam olarak açılabilmesi için, kline yatak cephelerinin bloğu engelleyen kısımları içeri doğru oyulmuştur. Eşikten, klinelerle çevrili dörtgen planlı zemine geçilir. Oda duvarları dik bir açıyla yükselmez ve kendi içinde dalgalıdır. Tavan, kendi içinde dalgalanarak, arka duvara doğru hafif yükselir. Klineler üstte (**K.I-K.II-K.III**) bank ve altta (**K.IV- K.V-KVI**) seki tipinde, "∏" planlı bir düzen oluşturarak oda duvarlarını sararlar. Üst grubun yan duvarlar boyunca uzanan klineleri ile arka duvarda yer alan klinenin birleştiği, yan klinelerin bu yöndeki başlangıç noktalarında, birer oturtma kanalı vardır (**K.I üzerinde: 0.23 x 0.52 x 0.04 m; K.III üzerinde 0.22 x 0.31 x 0.04 m**). Kanallar, klinelerin yatak düzleminde, onun genişliğine, birbirini karşılayacak biçimde uzanır ve yan duvarlara bağlanmadan yay şeklinde bir kenarla sonlanır. Alt grup, arka duvar köşelerinden iki

kenarlı bir kolon şeklinde taşan kaya duvarları ile sınırlandırılmıştır. Klinelerin iç duvarları düşeyde ve yatayda dalgalı bir yüzeyle uzanırlar.

Kabartma : --

Yazıt : Eski Yunanca; sol köşe dikmesinin yastık hatılı ucu ile orta hatıl ucu arasında kalan cephe yüzeyinde; tespit edilebilen 10 satıra sahiptir. Harf yükseklikleri ort. 2 cm Oldukça aşınmış durumdadır.

CIG 4303e 3b; Schweyer 2002, 253–254 nr. 63:

τοῦτο τὸ μνῆμα κατ-
εσκεύασετο
Συμμασις αὐτῶι
καὶ τοῖς ἀδελφοῖς
[ὡς ἐ]νταφῆι Ονεμις
[κα]ὶ τὸ γένος αὐτοῦ
[μόνο]ν· μηθεὶς ἐπα-
ν[ο]ι[ξ]άτω· εἰ δὲ μή,
ἁμαρτωλὸς εἶ θεῶν
ἁπάντων.

Çeviri: "*Bu mezarı Symmasis kendisi için ve kardeşleri için yaptırdı. Ayrıca Onemis ve sadce onun soyu gömülebilir; aksi takdirde (bir başkası ölü gömerse) bütün tanrıların günahkârı olsun*." (Alkan, 2012: T20, 199 vd.

Literatür : Borchardt, Myra: 107, Grab Nr. 1.

Katalog Nr. 104

BN. / M. No. 104 **Lev. 99** **(Borchardt, Nr. 4)**

Tip : **X**

Konum : Nekropol kayalığının batısında, kuzeye doğru genişleyen yamacın bugünkü dolgu yürüme zemininin üzerindeki ilk kaya terasının batıda sonlandığı kaya yüzünde yer alır. **M. No. 103**'ün alt doğu çaprazındaki terasta konumlanır. Dolgu zemin üzerinden, batıya doğru uzanan kayalık takip edilerek ulaşılır.

Mezarın Dış Alanı : M. No. 81'in arka cephesinden batıya doğru, büyük seviye farklılıkları olmadan ve geçişi engelleyen kaya duvarları ile bölünmeden uzanan kayalık, bazı kısımlarda düzeltilmiş zeminler, kaya cepheleri ve bugün oldukça tahrip olmuş birkaç chamasorion ile donatılmıştır. Onları birbirine bağlayan yer yer izlenebilen, kabaca biçimlendirilmiş kaya yolu mezar alanının yakınına kadar izlenebilse de bu noktadan sonra iz vermez. Mezar, bugünkü dolgu yürüme zemininin hemen üzerinde dik yükselen bir kayalık yüzündedir, mezarın bulunduğu kaya duvarı, cephe yüksekliğindedir, sonrasında yamaca doğru hafif eğimle doğal olarak devam eder. Önünde geniş bir alana sahiptir. Ön alan solda öne doğru kabaca uzanan bir kaya kütlesi ile sınırlanır ve iç yüzü kısmen düzeltilmiştir. Sağ taraf alanın zemin seviyesinin doğuya doğru alçalmasıyla sınırlanır. Zemin aşağı eğimlidir ve ön sınırını dik inen bir kayalık belirler.

Cephe Yönelimi : G.

Cephe : Tamamlanmamış.
(gen. x yük.): 3.70 m x 3.21 m

Giriş : Sürgülü. Sağa açılır. Kapı bloğu korunmamış.
(**gen. x yük.**) **:** 0.50 m **x** 1.80 m

Mezar Odası : Tip 5 / **(gen. x boy x yük.):**
(ort.) 2.96 m **x (ort.)** 2.75 m **x (ölç. ort.)** 2.00 m yak. 9,00 m^2

Kline : 3 adet, Sedir.
K.I : (ort.) gen.: 0.63 m
K.II : (ort.) gen.: 0.77 m
K.III : (ort.) gen.: 0.71 m

Hareket Ç. : ?

Durum/Tanım : **Cephe:** Tamamlanmamıştır.

Cephenin solunda yukarıdan aşağı eğik uzanan bir çatlak mevcuttur. Kabaca işlenmiş tavan kirişi ile hatıl uçları ve çerçevesiz bir giriş açıklığı dışında mezar cephesine ait bilinen elemanlar işlenmemiştir. Cepheyi, yukarıda kayadan öne taşarak yatayda uzanan kabaca biçimlendirilmiş bir kiriş sınırlar. Onun altında, yüzey dik bir şekilde işlenmiş; yüzeyi kaba yumrulu işçilikle

bırakılmıştır. Her iki yanda, aralıklarla üst üste konumlanan, dörtgen şeklinde kabaca biçimlendirilmiş hatıl uçları öne doğru taşar. Bunların sınırladığı iç alanın sağ kenarına yakın açılmış dörtgen bir açıklık mezar odasına girişi sağlamaktadır.

Mezar Odası: Oda, yaklaşık olarak giriş simetri ekseninde konumlanır.

Duvarlarda yer yer çatlak ve kırıklar vardır. Klinelerin dış kenarlarında kırıklar izlenir. Zemin toprak ile dolmuştur.

Duvar yüzeyleri kaba yumrulu işlenmiştir. Kline yatak yüzeyleri nispeten daha düzgün yüzeylidir.

Yüksek girişin hemen ardında blok sürgüsü ile başlayan iç eşik yer alır. İç eşik, **K.I** ve **K.III**'ün düşey duvarları arasında, organik bağlı halde girişe koşut uzanır. Zemine bağlı olarak şekillendirilmiş ve üzeri düzeltilmiş bir kaya kütlesidir ve dış eşik ile yak. aynı yüzey seviyesindedir. Bu eşik üzerinde giriş açıklığının bir kenarından başlayarak, açıklığa, yak. iki katı boyunca paralel uzanan sürgü kanalı yer alır. Sürgünün tavan üzerindeki karşılığı, tavan yüzeyinden içeri doğru açılmıştır. Kapı bloğunun tam olarak açılabilmesi için, kline duvarının kapı bloğuna denk gelen kısmı içeri doğru oyulmuştur. Eşikten, klinelerle çevrili dörtgen planlı zemine geçilir. Oda duvarları dik bir açıyla yükselmez, kendi içinde dalgalıdır ve iç bükey bir hat izlerler. Tavan, kendi içinde oldukça dalgalanarak, arka duvara doğru hafif yükselir. Klineler sedir tipinde, "⊓" planlı bir düzen oluşturarak, kesintisiz biçimde oda duvarlarını sararlar. Yan duvarlarda yer alan klinelerin yatak düzlemleri arka duvara doğru yükselir. Klinelerin dış kenarlarına yakın bir konumda, yatak yüzeylerinden, yak. 0.01 cm taşan, tahribat nedeniyle yer yer takip edilebilen bir çerçeve vardır.

Kabartma : --

Yazıt : --

Literatür : Borchardt, Myra: 107, Grab Nr. 4.

LEVHALAR DİZİNİ

Levha 1: Likya Haritası, Myra'nın Likya Bölgesi İçerisindeki Konumu. (Zimmermann, 2020: 13 Abb.1)

Levha 2: Myra Topografik Plan. (Borchhardt, Myra: Beilage 11'den Türkçe başlıkla.)

Levha 3: Topografik Plan Üzerinde Myra Kaya Mezarı Nekropolleri. (Borchhardt, Myra: Beilage 11'den değiştirilerek.)

Levha 4: Myra Doğu Nekropol, 1-44 No.lu Mezar Konumları.

Levha 5: Myra Güney Nekropol, 46-57 No.lu Mezar Konumları.

Levha 6: Myra Batı Nekropol, 58-104 No.lu Mezar Konumları.

Levha 7: *DN.1*, **a:** Genel görünüş (Borchhardt ve Bleibtreu, 2013: Taf. 66.3) **b:** Cephe Mimarisi **c:** Plan **d:** AA' Kesiti **e:** BB' Kesiti.

Levha 8: *DN.2*, **a:** Genel görünüş. **b:** Cephe Çizimi **c:** Plan **d:** AA' Kesiti.

Levha 9: *DN.3*, **a:** Genel görünüş. **b:** Mezar Odası Cephesi **c:** Cephe Çizimi **d:** Plan.

Levha 10: *DN.4*, **a:** Genel görünüş. **b:** Mezar Odası **c:** Cephe Çizimi **d:** Plan. **e:** AA' Kesiti.

Levha 11: *DN.5*, **a:** Genel görünüş. **b:** Mezar Odası **c:** Cephe Çizimi **d:** Plan. **e:** AA' Kesiti.

Levha 12: *DN.6*, **a:** Genel görünüş. **b:** Cephe Çizimi **c:** Plan.

Levha 13: *DN.7*, **a:** Genel görünüş. **b:** Mezar Odası **c:** Plan. **d:** AA' Kesiti.

Levha 14: *DN.8*, **a:** Genel görünüş. **b:** Mezar Odası (I) **c:** Plan.

Levha 15: *DN.9*, **a:** Genel görünüş. **b:** Mezar Odası **c:** Cephe Çizimi **d:** Plan. **e:** AA' Kesiti.

Levha 16: *DN.10*, **a:** Genel görünüş. **b:** Plan **c:** AA' Kesiti.

Levha 17: *DN.11*, **a:** Genel görünüş. **b:** Mezar Odası **c:** Plan. **d:** AA' Kesiti.

Levha 18: *DN.12*, **a:** Genel görünüş. **b:** Mezar Odası **c:** Cephe Çizimi **d:** Plan. **e:** AA' Kesiti.

Levha 19: *DN.13,* **a:** Genel görünüş. **b:** Mezar Odası **c:** Cephe Çizimi **d:** Plan. **e:** AA' Kesiti **f:** İn-situ Kapı Bloğu.

Levha 20: *DN.14,* **a:** Genel görünüş. **b:** Mezar Odası **c:** Cephe Çizimi **d:** Plan. **e:** AA' Kesiti.

Levha 21: *DN.15,* **a:** Genel görünüş. **b:** Cephe Çizimi **c:** Plan **d:** AA' Kesiti.

Levha 22: *DN.16,* **a:** Genel görünüş. **b:** Mezar Odası **c:** Cephe Çizimi **d:** Plan. **e:** AA' Kesiti.

Levha 23: *DN.17,* **a:** Genel görünüş. **b:** Mezar Odası Cephesi **c:** Sofa **d:** Cephe Çizimi (Borchhardt vd., 2004: 18, 3) **e:** Plan. **f:** AA' Kesiti.

Levha 24: *DN.18,* **a:** Genel görünüş. **b:** Mezar Odası **c:** Cephe Çizimi **d:** Plan. **e:** AA' Kesiti.

Levha 25: *DN.19,* **a:** Genel görünüş. **b:** Mezar Odası **c:** Plan. **d:** AA' Kesiti **e:** BB' Kesiti **f:** Bağımsız Üretilmiş Ölü Yatağı Rekonstrüksiyonu.

Levha 26: *DN.20,* **a:** Genel görünüş. **b:** Mezar Odası. **c:** Cephe Çizimi. **d:** Plan. **e:** AA' Kesiti **f:** BB' Kesiti.

Levha 27: *DN.21,* **a:** Genel görünüş. **b:** Mezar Odası. **c:** Cephe Çizimi. **d:** Plan. **e:** AA' Kesiti.

Levha 28: *DN.22,* **a:** Genel görünüş. **b:** Mezar Odası. **c:** Cephe Çizimi. **d:** Plan. **e:** AA' Kesiti.

Levha 29: *DN.23,* **a:** Genel görünüş. **b:** Mezar Odası. **c:** Cephe Çizimi. **d:** Plan. **e:** AA' Kesiti.

Levha 30: *DN.24,* **a:** Genel görünüş. **b:** Mezar Odası. **c:** Cephe Çizimi. **d:** Plan. **e:** AA' Kesiti. **f:** *Thymiaterion* Renklendirilmiş Çizimi.

Levha 31: *DN.25,* **a:** Genel görünüş. **b:** Mezar Odası. **c:** Cephe Çizimi. **d:** Plan. **e:** AA' Kesiti.

Levha 32: *DN.26,* **a:** Genel görünüş. **b:** Mezar Odası. **c:** Plan **d:** AA' Kesiti. **e:** BB' Kesiti.

Levha 33: *DN.27,* **a:** Genel görünüş. **b:** Mezar Odası. **c:** Cephe Çizimi. **d:** Plan. **e:** AA' Kesiti.

Levha 34: *DN.29,* **a:** Genel görünüş. **b:** Plan. **c:** AA' Kesiti. **d:** BB' Kesiti.

Levha 35: *DN.31,* **a:** Genel görünüş. **b:** Cephe Çizimi. **c:** Plan. **d:** AA' Kesiti.

Levha 36: *DN.32,* **a:** Genel görünüş. **b:** Mezar Odası. **c:** Cephe Çizimi. **d:** Plan. **e:** AA' Kesiti.

Levha 37: *DN.37,* **a:** Genel görünüş. **b:** Mezar Odası Cephesi. **c:** Mezar Odası. **d:** Plan. **e:** AA' Kesiti. **f:** BB' Kesiti.

Levha 38: *DN.37,* **a:** Cephe Rekonstrüksiyonu, (Texier, 1849: Pl. 225 ve Lethaby, 1915: Pl. XVIII'den değiştirilerek.) **b:** Alınlık **c:** Aslan Başı ve Biteytanrıça Kabartmaları.(Sol) **d:** Ölü Yemeği Sahnesi. **e:** Aslan Başı ve Biteytanrıça Kabartmaları. (Sağ) **f:** Boyama Rozet Motifleri **g:** Mezar Odası Cephesi Boyalı Sütun Başlığı. **h:** Mezar Odası Cephesi Pilaster Başlığı.

Levha 39: *DN.38,* **a:** Genel görünüş. **b:** Mezar Odası Cephesi. **c:** Mezar Odası. **d:** Plan. **e:** AA' Kesiti.

Levha 40: *DN.39,* **a:** Genel görünüş. **b:** Mezar Odası. **c:** Plan **d:** AA' Kesiti.

Levha 41: *DN.40,* **a:** Genel görünüş. **b:** Mezar Odası. **c:** Plan **d:** AA' Kesiti.

Levha 42: *DN.41,* **a:** Genel görünüş. **b:** Mezar Odası. **c:** Plan **d:** AA' Kesiti.

Levha 43: *DN.42,* **a:** Genel görünüş. **b:** Mezar Odası. **c:** Güney Cephe Çizimi. **d:** Plan. **e:** AA' Kesiti. **f:** Cephe ve Yan Cephe Çizimi (Lethaby, 1915: Plate XX)

Levha 44: *GN.46,* **a:** Genel görünüş. **b:** Mezar Odası Cephesi. **c:** Mezar Odası. **d:** Plan. **e:** AA' Kesiti.

Levha 45: *GN.47,* **a:** Genel görünüş. **b:** Plan. **c:** AA' Kesiti.

Levha 46: *GN.48,* **a:** Genel görünüş. **b:** Plan. **c:** AA' Kesiti.

Levha 47: *GN.49,* **a:** Genel görünüş. **b:** Plan. **c:** AA' Kesiti.

Levha 48: *GN.50,* **a:** Genel görünüş. **b:** Plan. **c:** AA' Kesiti.

Levha 49: *GN.52,* **a:** Genel görünüş. **b:** Cephe Çizimi. **c:** Plan.

Levha 50: *GN.53,* **a:** Genel görünüş. **b:** Plan. **c:** AA' Kesiti.

Levha 51: *GN.54,* **a:** Genel görünüş. **b:** Cephe Çizimi. **c:** Plan. **d:** AA' Kesiti.

Levha 52: *GN.55,* **a:** Genel görünüş. **b:** Plan. **c:** AA' Kesiti.

Levha 53: *GN.56,* **a:** Genel görünüş. **b:** Plan. **c:** AA' Kesiti.

Levha 54: *GN.57,* **a:** Genel görünüş. **b:** Mezar Odası **c:** İn-situ Kapı Bloğu. **d:** Plan. **e:** AA' Kesiti.

Levha 55: *BN.58,* **a:** Genel görünüş. **b:** Mezar Odası. **c:** Cephe Çizimi. **d:** Plan. **e:** AA' Kesiti.

Levha 56: *BN.59-BN.60,* **a:** Genel görünüş. **b:** Cephe Çizimi. **c:** Plan. **d:** AA' Kesiti.

Levha 57: *BN.61,* **a:** Genel görünüş. **b:** Mezar Odası. **c:** Cephe Çizimi. **d:** Plan. **e:** AA' Kesiti.

Levha 58: *BN.62,* **a:** Genel görünüş. **b:** Mezar Odası. **c:** Plan. **d:** AA' Kesiti.

Levha 59: *BN.63,* **a:** Genel görünüş. **b:** Mezar Odası. **c:** Cephe Çizimi. **d:** Plan. **e:** AA' Kesiti.

Levha 60: *BN.64,* **a:** Genel görünüş. **b:** Mezar Odası. **c:** Plan. **d:** AA' Kesiti.

Levha 61: *BN.65,* **a:** Genel görünüş. **b:** Cephe Çizimi.

Levha 62: *BN.66,* **a:** Genel görünüş. **b:** Mezar Odası. **c:** Cephe Çizimi. **d:** Plan. **e:** AA' Kesiti.

Levha 63: *BN.67,* **a:** Genel görünüş. **b:** Mezar Odası. **c:** Cephe Çizimi. **d:** Mezar Odası Cephesi Çizimi **e:** Plan. **f:** AA' Kesiti.

Levha 64: *BN.68,* **a:** Genel görünüş. **b:** Mezar Odası (I) Cephesi. **c:** Mezar Odası (II) Cephesi. **d:** Cephe Çizimi. **e:** Plan. **f:** AA' Kesiti. **g:** BB' Kesiti.

Levha 65: *BN.69,* **a:** Genel görünüş. **b:** Plan. **c:** AA' Kesiti.

Levha 66: *BN.70,* **a:** Genel görünüş. **b:** Mezar Odası. **c:** Cephe Çizimi. **d:** Plan. **e:** AA' Kesiti.

Levha 67: *BN.71,* **a:** Genel görünüş. **b:** Mezar Odası (I) Cephesi. **c:** Mezar Odası (II) Cephesi. **d:** Cephe Çizimi. **e:** Plan. **f:** AA' Kesiti.

Levha 68: *BN.72,* **a:** Genel görünüş. **b:** Mezar Odası. **c:** Plan. **d:** AA' Kesiti.

Levha 69: *BN.73,* **a:** Genel görünüş. **b:** Mezar Odası. **c:** Cephe Çizimi. **d:** Plan. **e:** AA' Kesiti.

Levha 70: *BN.74,* **a:** Genel görünüş. **b:** Plan. **c:** AA' Kesiti.

Levha 71: *BN.75,* **a:** Genel görünüş. **b:** Cephe Çizimi. **c:** Plan. **d:** AA' Kesiti.

Levha 72: *BN.76,* **a:** Genel görünüş. **b:** Plan. **c:** AA' Kesiti.

Levha 73: *BN.77,* **a:** Genel görünüş. **b:** Cephe Çizimi. **c:** Plan. **d:** AA' Kesiti.

Levha 74: *BN.78,* **a:** Genel görünüş. **b:** Mezar Odası. **c:** Cephe Çizimi. **d:** Plan. **e:** AA' Kesiti.

Levha 75: *BN.79,* **a:** Genel görünüş.**b:** Mezar Odası. **c:** Cephe Çizimi. **d:** Plan. **e:** AA' Kesiti.

Levha 76: *BN.80,* **a:** Genel görünüş. **b:** Mezar Odası. **c:** Plan. **d:** AA' Kesiti.

Levha 77: *BN.81,* **a:** Genel görünüş. **b:** Mezar Odası. **c:** Güney Yan Cephe Görünümü. **d:** Arka Cephe Görünümü. **e:** Cephe Çizimi. **f:** Plan. **g:** AA' Kesiti.

Levha 78: *BN.82,* **a:** Genel görünüş. **b:** Plan. **c:** AA' Kesiti.

Levha 79: *BN.83,* **a:** Genel görünüş. **b:** Mezar Odası. **c:** Cephe Çizimi. **d:** Plan. **e:** AA' Kesiti. **f:** Kline Ayağı Cephe Çizimi.

Levha 80: *BN.84,* **a:** Genel görünüş. **b:** Batı Yan Cephe. **c:** Mezar Odası Cephesi. **d:** Cephe Çizimi. **e:** Plan. **f:** AA' Kesiti.

Levha 81: *BN.85,* **a:** Genel görünüş. **b:** Mezar Odası. **c:** Cephe Çizimi. **d:** Plan. **e:** AA' Kesiti.

Levha 82: *BN.86-BN.87,* **a:** Genel görünüş (Sol: *BN.87* / Sağ: *BN.86*) **b:** Mezar Odası Cephesi. (Sol: *BN.87* / Sağ: *BN.86*) **c:** Mezar Odası. (Sol: *BN.87* / Sağ: *BN.86*)

Levha 83: *BN.86-BN.87,* **a:** Cephe Çizimi. (Seyer, 2008: Abb. 17) **b:** Plan. **c:** AA' Kesiti.

Levha 84: *BN.88,* **a:** Genel görünüş. **b:** Mezar Odası. **c:** Cephe Çizimi. **d:** Plan. **e:** AA' Kesiti.

Levha 85: *BN.89,* **a:** Genel görünüş. **b:** Mezar Odası Cephesi. **c:** Dam Yüzeyinde Montaj Yuvaları **d:** Cephe Çizimi. **e:** Plan. **f:** AA' Kesiti.

Levha 86: *BN.90,* **a:** Genel görünüş. **b:** Cephe Çizimi. **c:** Plan. **d:** AA' Kesiti.

Levha 87: *BN.91,* **a:** Genel görünüş. **b:** Mezar Odası. **c:** Mezar Cephesinde Derzli Duvar Görünümüne Dair Rekonstrüksiyon **d:** Cephe Çizimi. **e:** Plan. **f:** AA' Kesiti.

Levha 88: *BN.92,* **a:** Genel görünüş. **b:** Mezar Odası. **c:** Cephe Çizimi. **d:** Plan. **e:** AA' Kesiti. **f:** BB' Kesiti.

Levha 89: *BN.93,* **a:** Genel görünüş. **b:** Mezar Odası. **c:** Batı Yan Cephe Görünümü. **d:** Cephe Çizimi. **e:** Plan. **f:** AA' Kesiti.

Levha 90: *BN.95,* **a:** Genel görünüş. **b:** Mezar Odası. **c:** Cephe Çizimi. **d:** Plan. **e:** AA' Kesiti. **f:** BB' Kesiti.

Levha 91: *BN.96,* **a:** Genel görünüş. **b:** Mezar Odası Cephesi **c:** Mezar Odası. **d:** Cephe Çizimi **e:** Plan. **f:** AA' Kesiti.

Levha 92: *BN.97,* **a:** Genel görünüş. **b:** Mezar Odası. **c:** Doğu Yan Cephe Görünümü. **d:** Cephe Çizimi. **e:** Plan. **f:** AA' Kesiti.

Levha 93: *BN.98,* **a:** Genel görünüş. **b:** Batı Yan Cephe Görünümü **c:** Mezar Odası. **d:** Cephe Çizimi **e:** Plan. **f:** AA' Kesiti.

Levha 94: *BN.99,* **a:** Genel görünüş. **b:** Mezar Odası. **c:** Cephe Çizimi. **d:** Plan. **e:** AA' Kesiti.

Levha 95: *BN.100,* **a:** Genel görünüş. **b:** Mezar Odası. **c:** Mezar Odası. **d:** Plan. **e:** AA' Kesiti. **f:** BB' Kesiti.

Levha 96: *BN.101,* **a:** Genel görünüş. **b:** Mezar Odası. **c:** Plan. **d:** AA' Kesiti.

Levha 97: *BN.102,* **a:** Genel görünüş. **b:** Mezar Odası. **c:** Plan. **d:** AA' Kesiti.

Levha 98: *BN.103,* **a:** Genel görünüş. **b:** Mezar Odası. **c:** Plan. **d:** AA' Kesiti.

Levha 99: *BN.104,* **a:** Genel görünüş. **b:** Plan. **c:** AA' Kesiti.

Levha 100: a. *DN.28* **b.** *DN.30* **c.** *DN.33* **d.** *DN.34* **e.** *DN.35* **f.** *DN.36*

Levha 101: a. *DN.43-44* **b.** *Akr.45* **c.** *GN.51* **d.** *BN.94*

Levha 102: *DN.24,* Kabartma Sahnelerin Optik-Dijital Renk Analizi.

Levha 103: *BN.68,* II. Oda Kapısı Lento Tacı Üzerinde Optik-Dijital Renk Analizi.

Levha 104: *DN.24,* Mezar Kabartmaları.

Levha 105: *DN.37,* Mezar Kabartmaları.

Levha 106: *GN.55,* Mezar Kabartmaları. **Sağ alt:** (Borchhardt, Myra: Taf.68-c)

Levha 107: Mezar Kabartmaları. **a.** *DN.11* **b.** *BN.63* **c.** *DN.17* **d.** *BN.97*

Levha 108: *BN.91,* Mezar Kabartmaları.

Levha 109: a. *BN.62,* Ölü Yatağı Yüzüne İşlenmiş Primat (?) Portresi. **b.** *BN.87,* Mezar sofası duvar yüzünde grafiti Hristiyanlık sembolleri. **c.** *BN.102,* Orta Dikme yüzünde grafiti Haç. **d.** *GN.46, Kline.* **e.** *BN.68, Kline.*

Levha 110: a. *BN.70, Kline.* **b.** *BN.83, Kline.* **c.** *BN.88, Kline.*

Levha 111: Doğu Nekropol, Ölü Kültü Alanı(?).

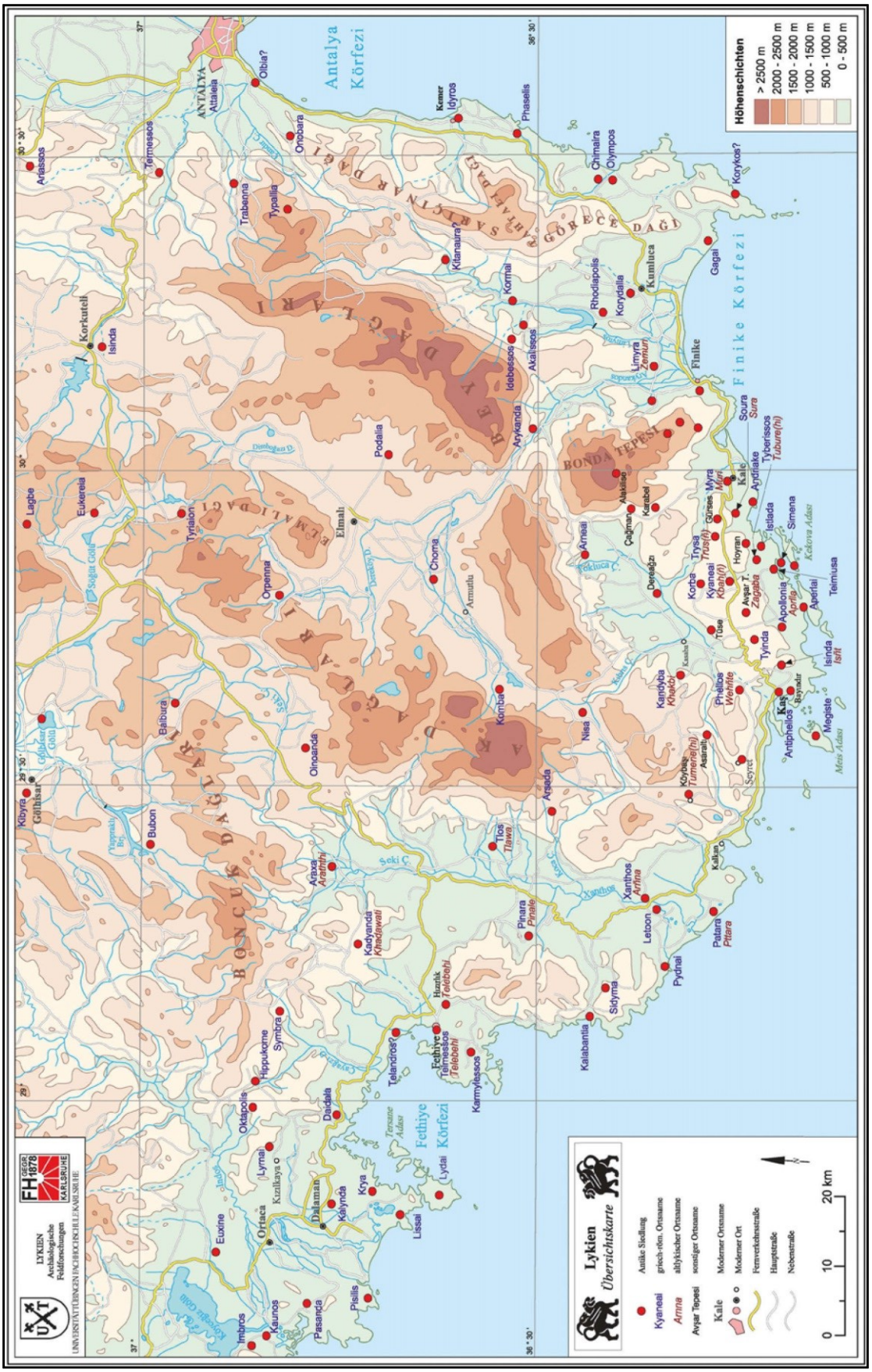
Levha 112: Batı Nekropol, Ölü Kültü Alanı(?).

Levha 113: Myra Kaya Mezarları Genel Bakış Grafiği.

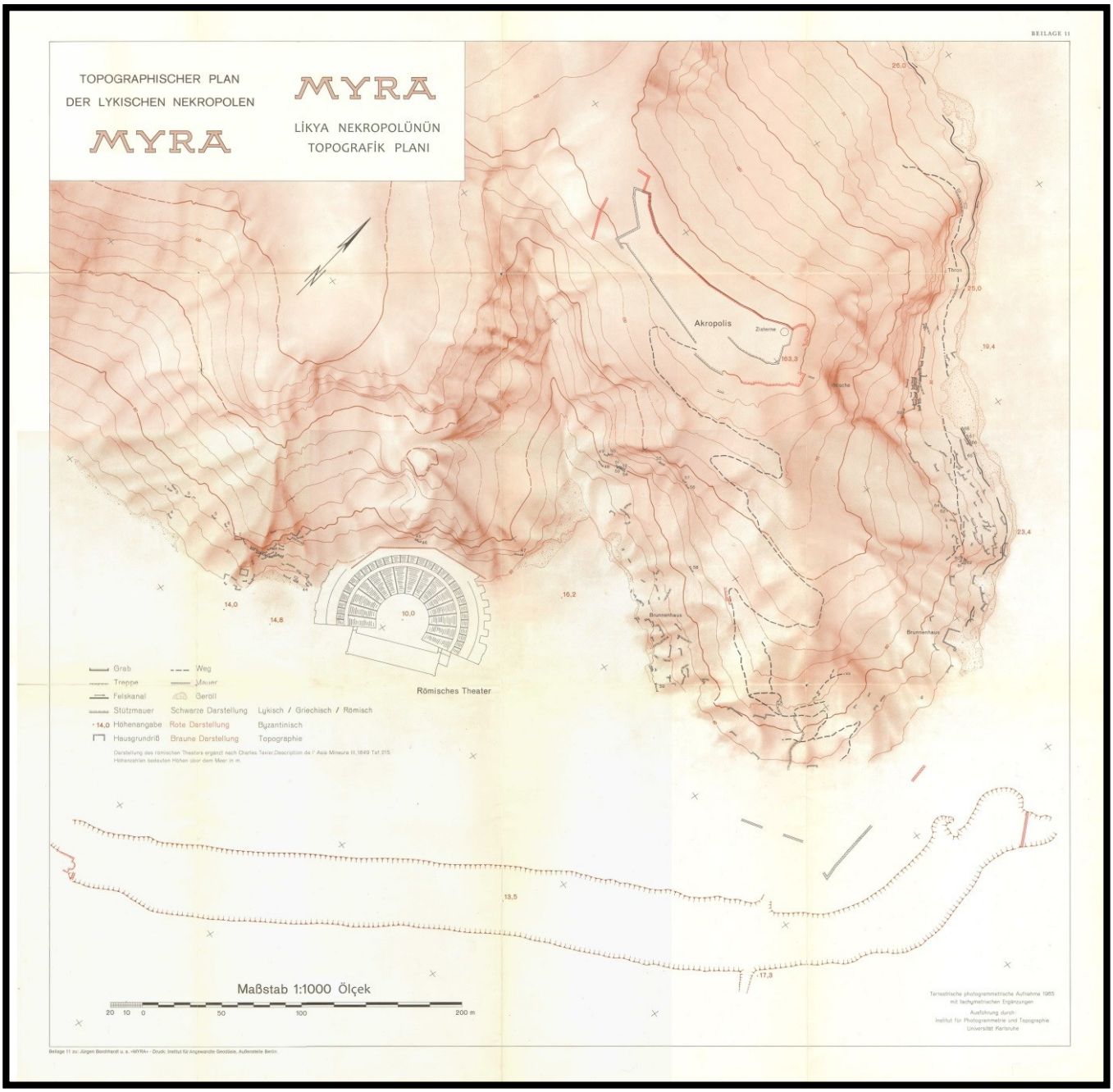
Levha 114: Myra Kaya Mezarları Genel Özellikler Tablosu.

LEVHALAR

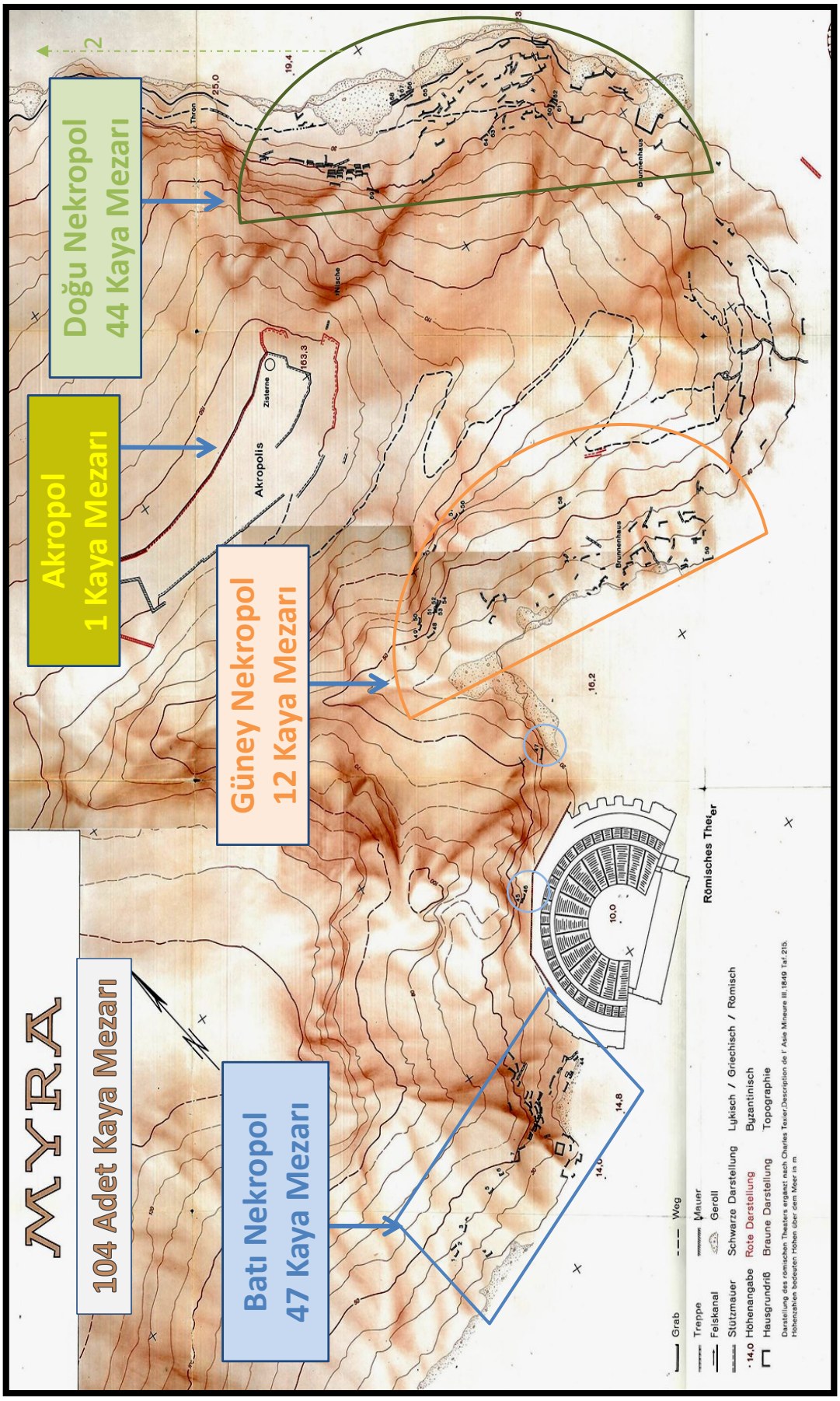
Levha 1

LYKIEN
Archäologische Feldforschungen
UNIVERSITÄT TÜBINGEN
FH GEGR. 1878
KARLSRUHE
Lykien
Übersichtskarte
Höhenschichten
> 2500 m
2000 - 2500 m
1500 - 2000 m
1000 - 1500 m
500 - 1000 m
0 - 500 m
Antike Siedlung
griech.-röm. Ortsname
altlykischer Ortsname
Avşar Tepesi
Kale
Moderner Ortsname
Moderner Ort
Fernverkehrsstraße
Hauptstraße
Nebenstraße
0
10
20 km
Antalya Körfezi
Finike Körfezi
Fethiye Körfezi
BEY DAĞLARI
BOZDAĞLARI
ELMALI DAĞI
BONDA TEPESİ
ANTALYA
Attaleia
Olbia?
Korykos?
Phaselis
Idyros
Olympos
Chimaira
Gagai
Kumluca
Korydalla
Rhodiapolis
Finike
Soura
Sura
Tyberissos
Tubure(hi)
Andriake
Myra
Müri
Kale
Limyra
Zemuri
Idebessos
Akalissos
Arykanda
Podalia
Elmalı
Korma
Kyaneai
Kbaḥ(ñ)
Tyrsa
Tros(ñ)
Hoyran
Avşar T.
Zagaba
Apollonia
Arsiada
Simena
Kaş
Antiphellos
Isinda
Isṛñ
Megiste
Meis Adası
Kekova Adası
Teimiusa
Aperlai
Tyinda
Phellos
Wehñte
Kadyanda
Khadawa
Xanthos
Arñna
Letoon
Pydnai
Pinara
Pñnale
Sidyma
Kalabantia
Telandros?
Hippukome
Symbra
Oktapolis
Daidala
Lyma
Kizilkaya
Kalynda
Kya
Lydai
Lissai
Pisilis
Pasanda
Kaunos
Imbros
Euxine
Ortaca
Dalaman
Tlos
Tlawa
Komba
Arneai
Nisa
Asarlık
Kadyanda
Khadawa
Kandyba
Khakbi
Korba
Kyaneai
Kbaḥ(ñ)
Trysa
Tros(ñ)
Karabel
Alakilise
Çağman
Derelağzı
Çukurca
Kemer
Korkutell
Isinda
Trabenna
Typallia
Arassos
Termessos
Olbia?
Onobara
Kitanaura?
Lagbe
Eukarpia
Tyriaion
Orpenna
Choma
Arnuntu
Oinoanda
Balbura
Bubon
Kibyra
Gölhisar
Gölhisar Gölü
Soğuk Gölü
Karamanlı Bucağı
Yarpuzlu Bucağı
Dimbogan D.
Karaçay
Xanthos
Kasaba D.
Şeyrit
Kalkan
Şeki Ç.
Tersane Adası
Kızılbük Gölü

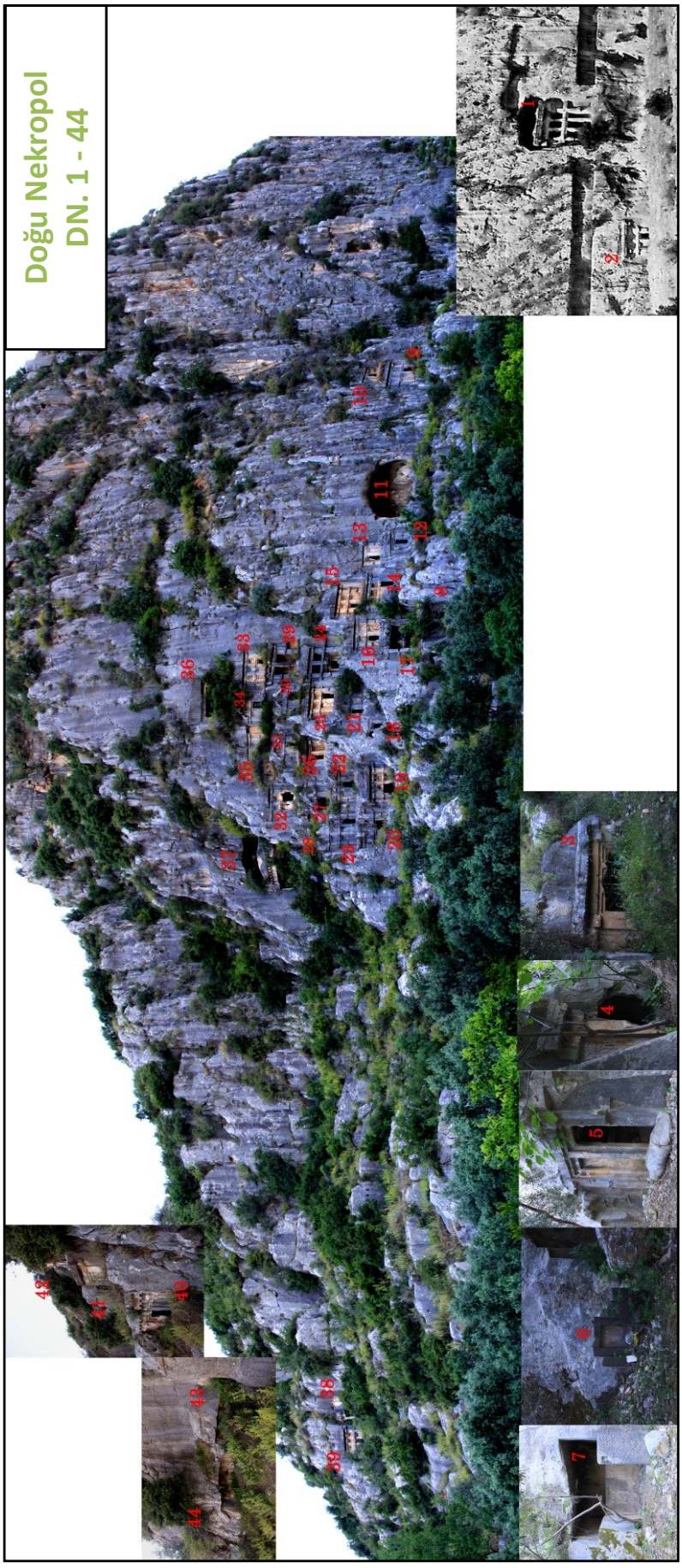
Levha 2

BEILAGE 11
TOPOGRAPHISCHER PLAN
DER LYKISCHEN NEKROPOLEN
MYRA
MYRA
LİKYA NEKROPOLÜNÜN
TOPOGRAFİK PLANI
Akropolis
Zisterne
Theater
Römisches Theater
Brunnenhaus
Brunnenhaus
Grab
Weg
Treppe
Mauer
Felskanal
Geröll
Stützmauer
Schwarze Darstellung
Lykisch / Griechisch / Römisch
14,0 Höhenangabe
Rote Darstellung
Byzantinisch
Hausgrundriß
Braune Darstellung
Topographie
Maßstab 1:1000 Ölçek
20 10 0 50 100 200 m

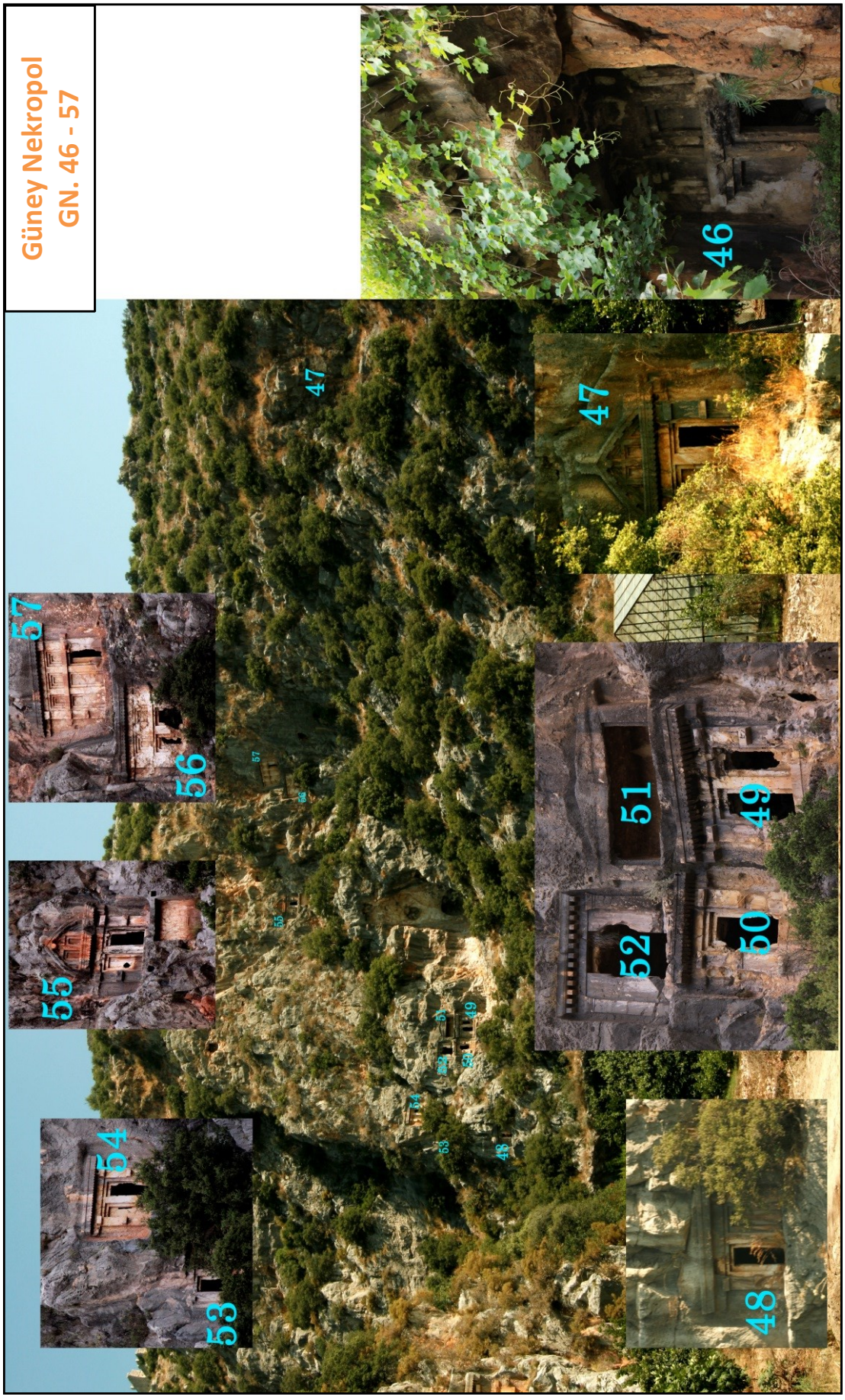
Levha 3

MYRA
104 Adet Kaya Mezarı
Batı Nekropol
47 Kaya Mezarı
Güney Nekropol
12 Kaya Mezarı
Akropol
1 Kaya Mezarı
Doğu Nekropol
44 Kaya Mezarı
Akropolis
Zisterne
Römisches Theater
Grab
Weg
Treppe
Mauer
Felskanal
Geröll
Stützmauer
Schwarze Darstellung
Lykisch / Griechisch / Römisch
Höhenangabe
Rote Darstellung
Byzantinisch
Hausgrundriß
Braune Darstellung
Topographie

Levha 4

Levha 5

Levha 6

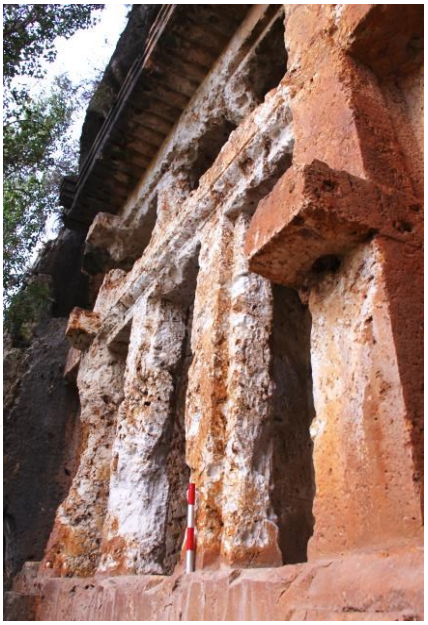

Levha 7

a

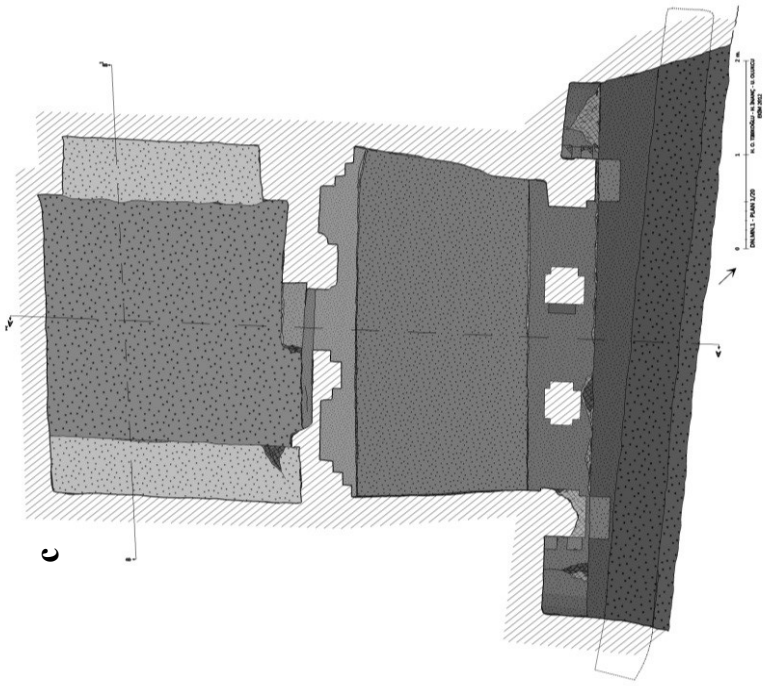

b

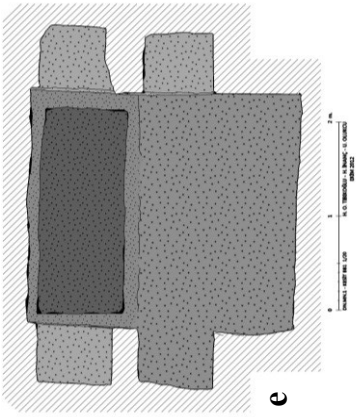

d

e

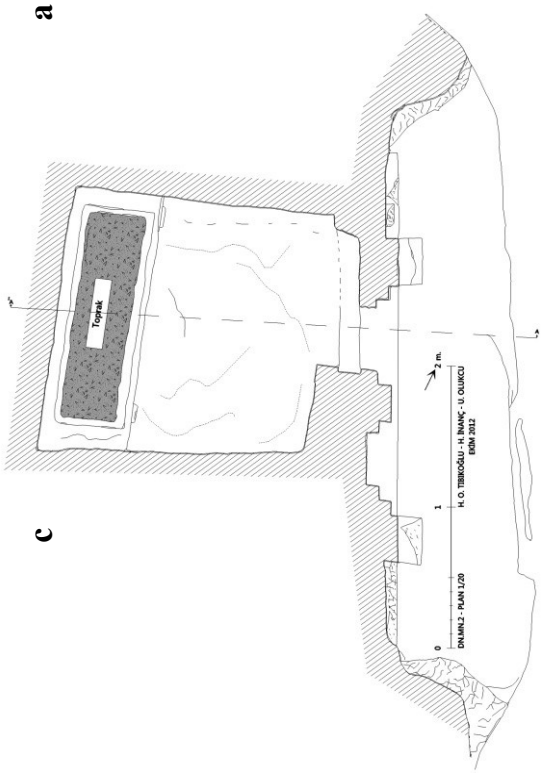

e

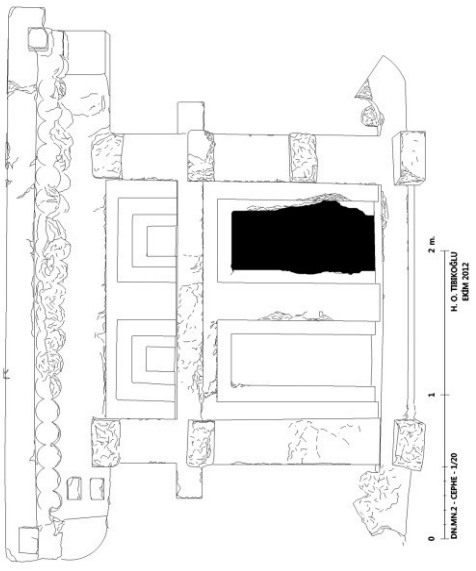
Levha 8

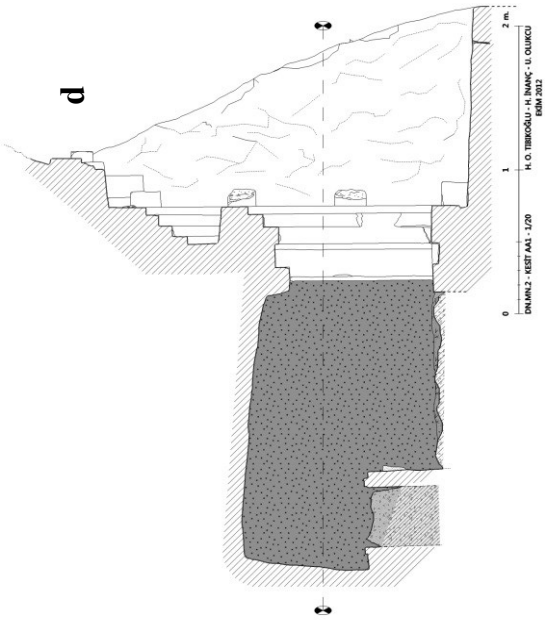
a

Toprak
DN.MN.2 - PLAN 1/20
H. O. TİBİKOĞLU - H. İNANÇ - U. OLUKCU
EKİM 2012

c

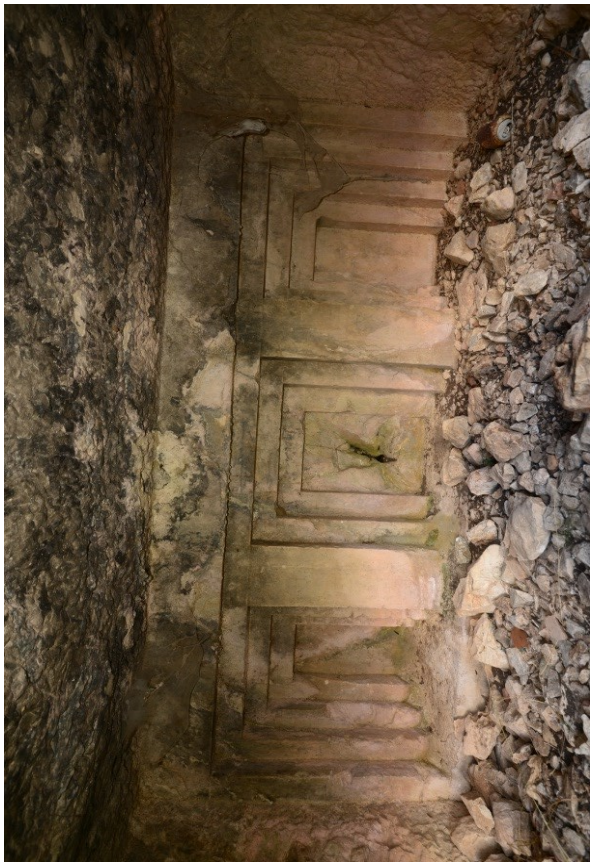

DN.MN.2 - ÇEPHE - 1/20
H. O. TİBİKOĞLU
EKİM 2012

b

DN.MN.2 - KESİT AA1 - 1/20
H. O. TİBİKOĞLU - H. İNANÇ - U. OLUKCU
EKİM 2012

d

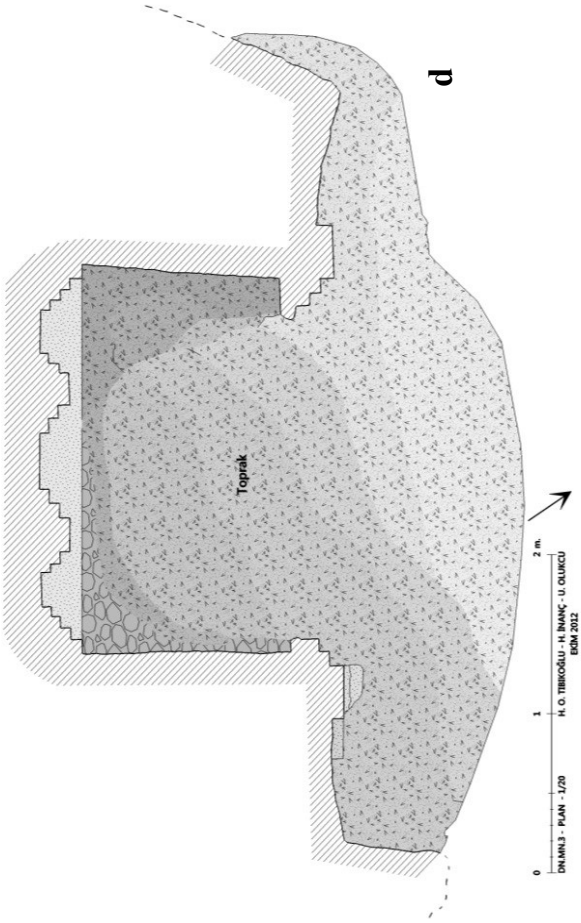
Levha 9

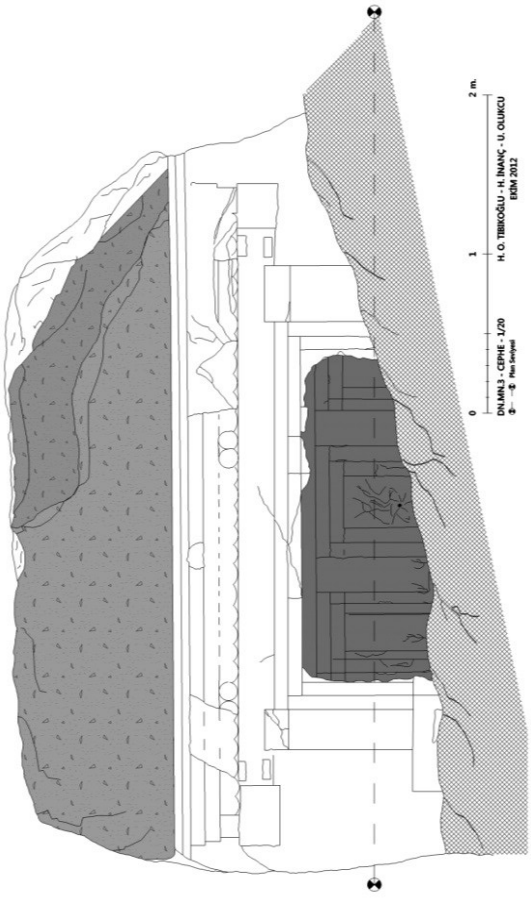

b

a

d
Toprak
DN.MN.3 - PLAN - 1/20
H. O. TİBİKOĞLU - H. İNANÇ - U. OLUKCU
EKİM 2012

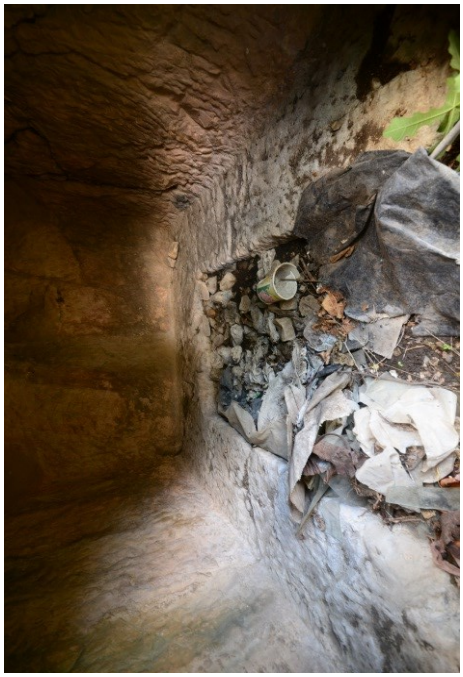

DN.MN.3 - CEPHE - 1/20
H. O. TİBİKOĞLU - H. İNANÇ - U. OLUKCU
EKİM 2012

c

Levha 10

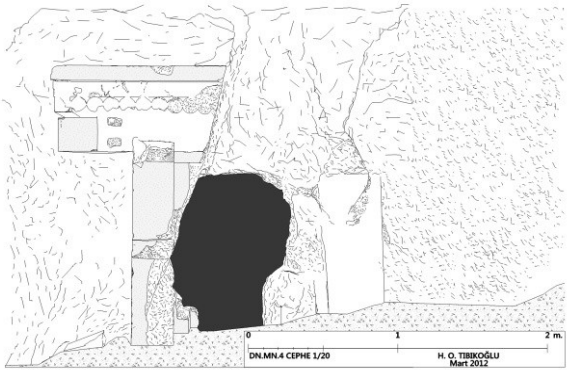

a

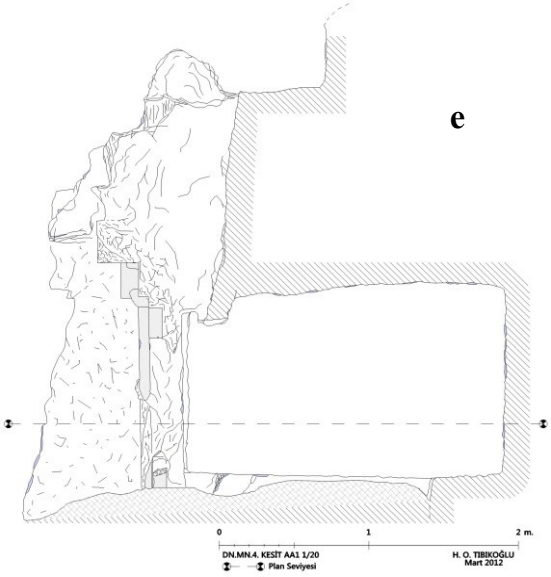

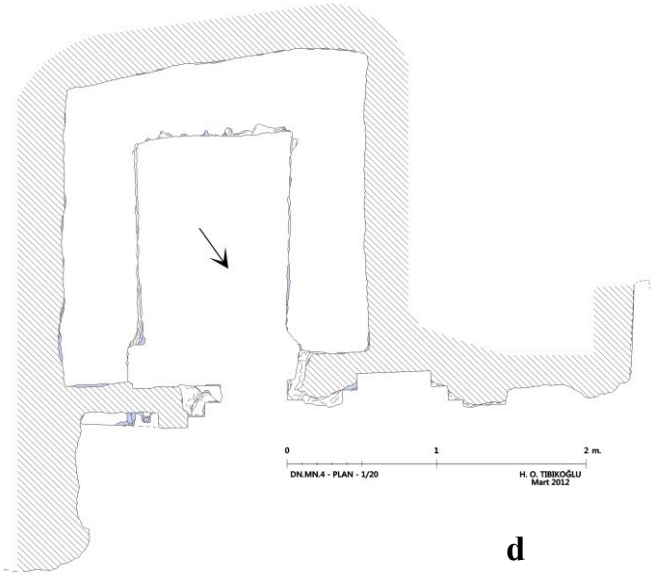
b

c

e

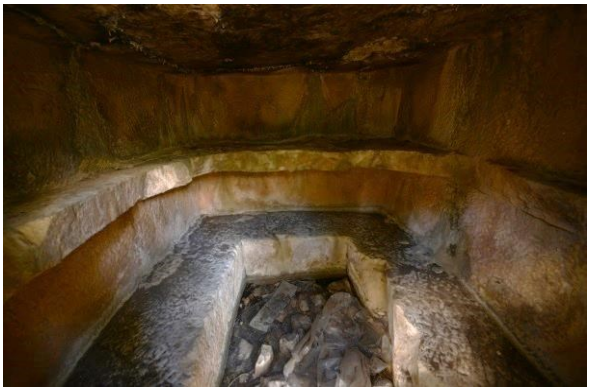

d

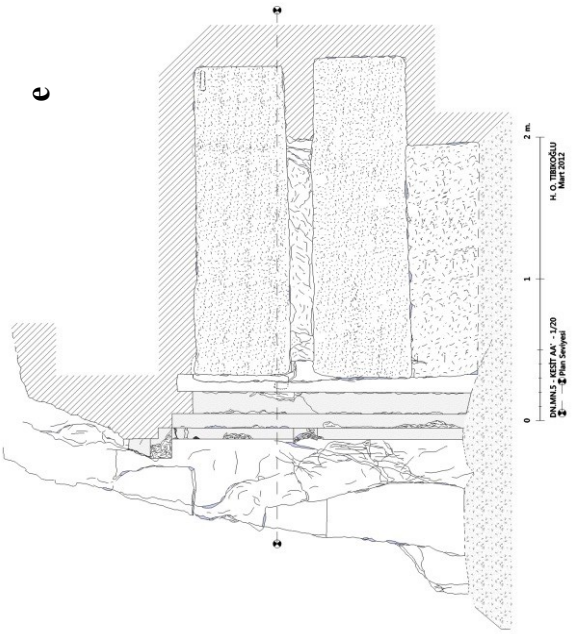
Levha 11

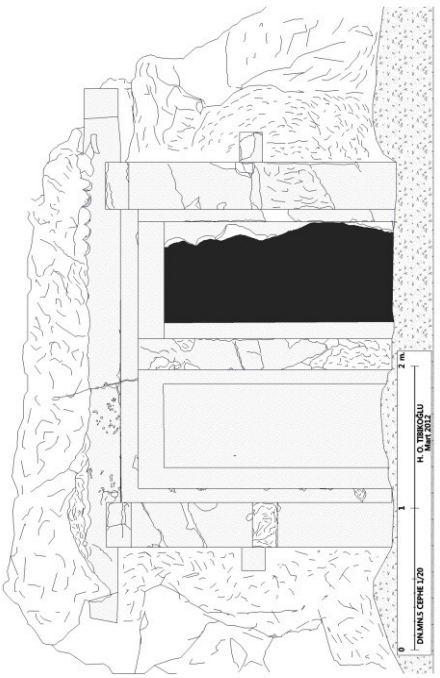
a

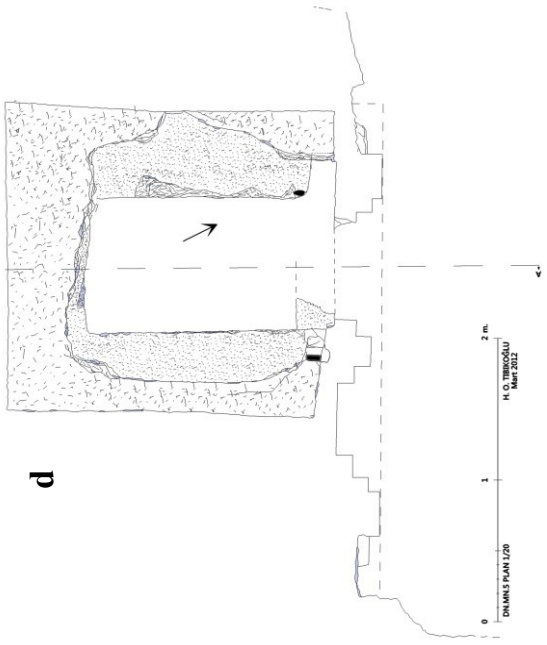
b

e

c

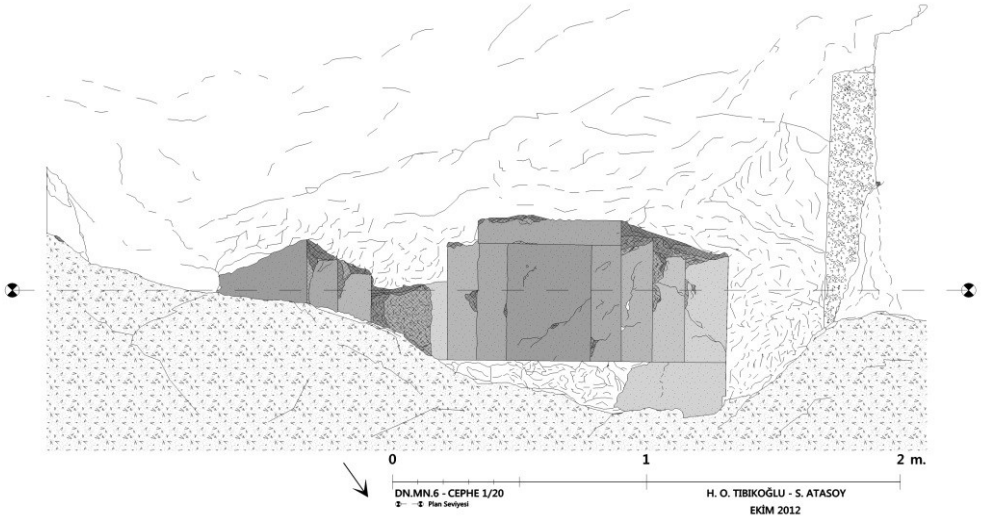
d

Levha 12

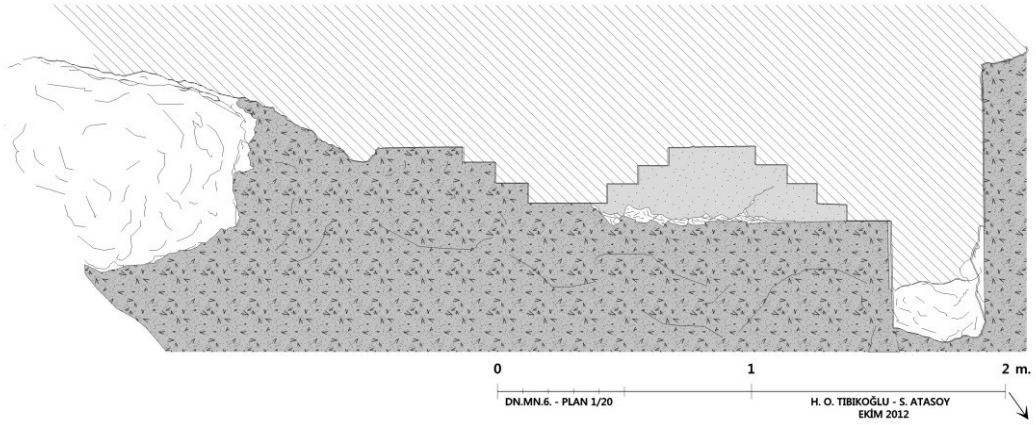

a

b

0
1
2 m.
DN.MN.6 - CEPHE 1/20
Plan Seviyesi
H. O. TIBIKOĞLU - S. ATASOY
EKİM 2012

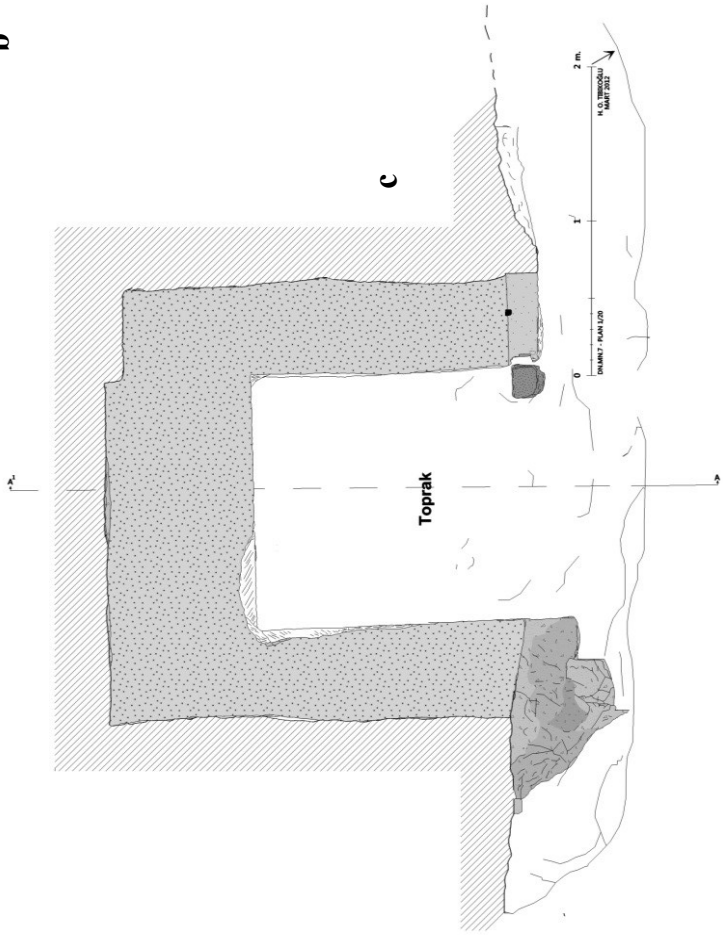
c

0
1
2 m.
DN.MN.6. - PLAN 1/20
H. O. TIBIKOĞLU - S. ATASOY
EKİM 2012

Levha 13

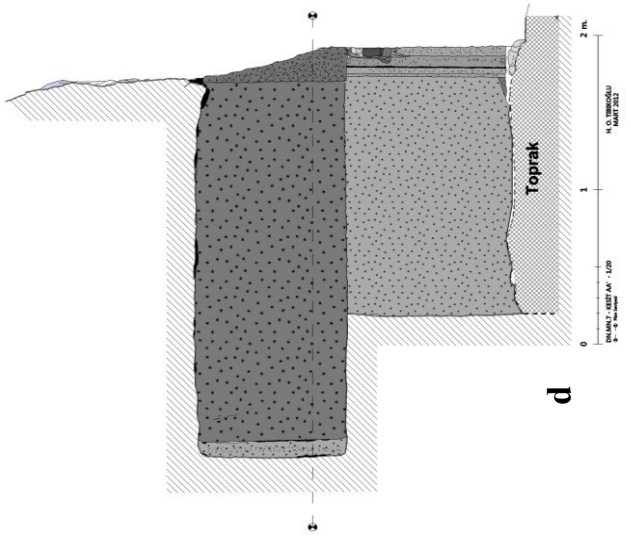

b

a

d

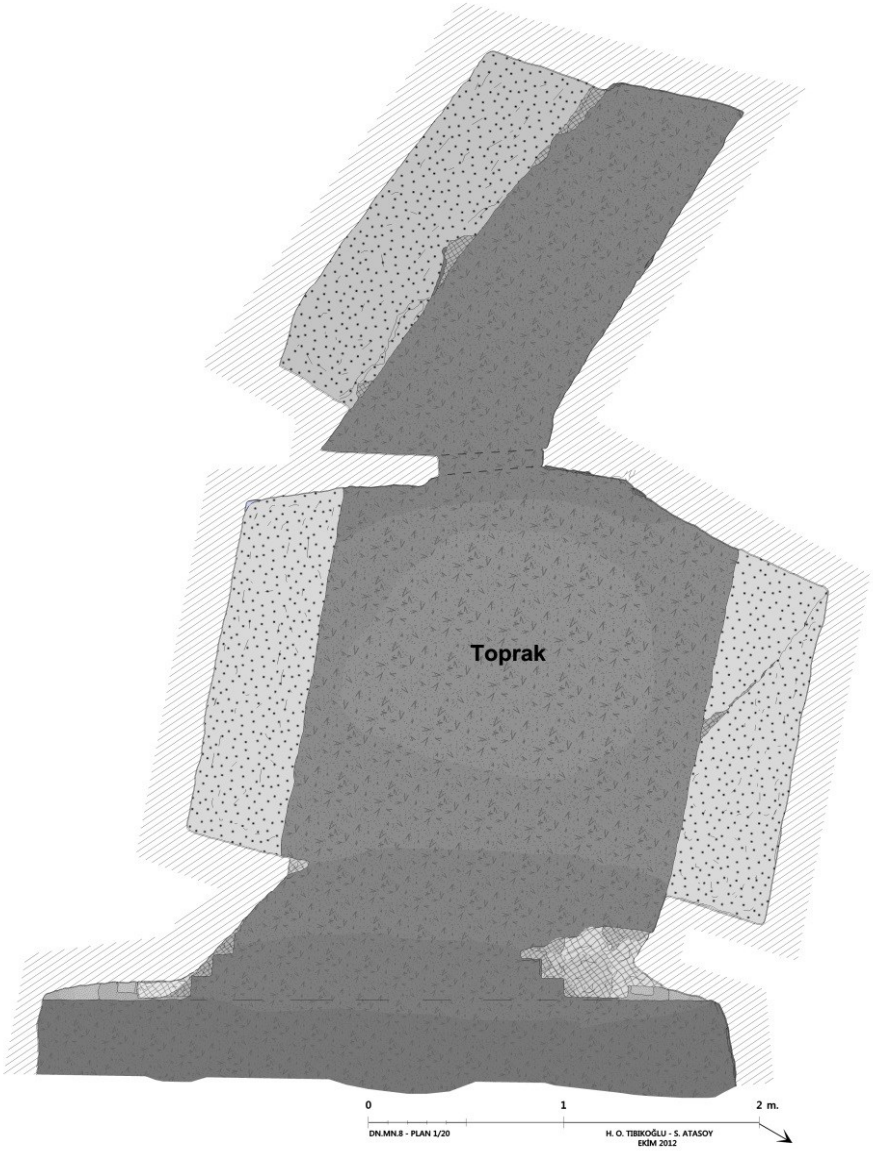
Levha 14

a

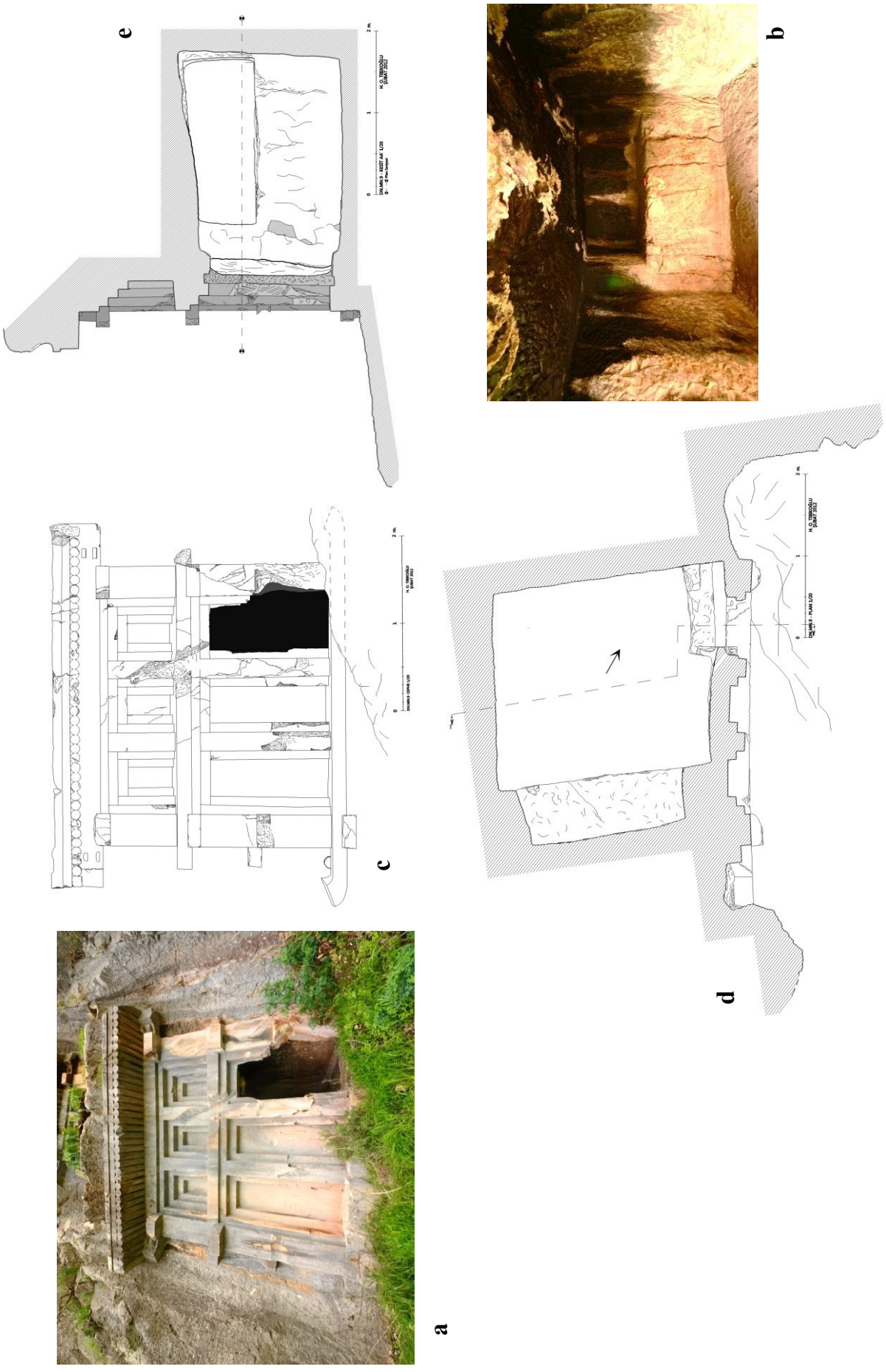

b

c

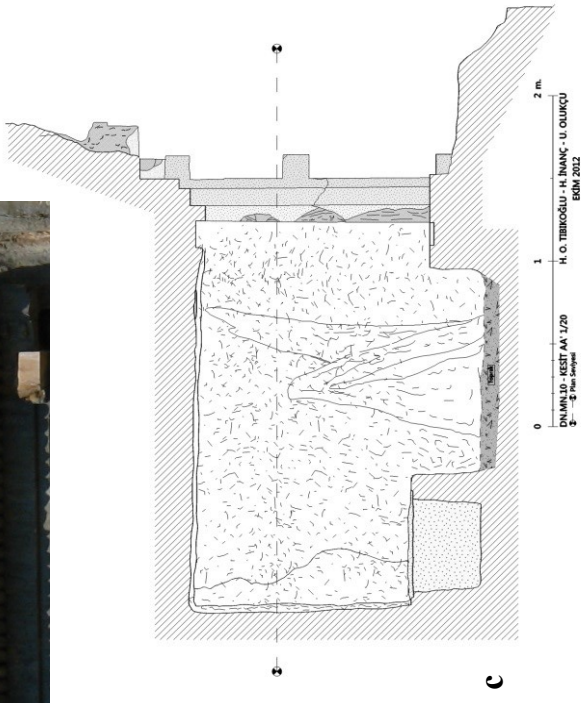
Levha 15

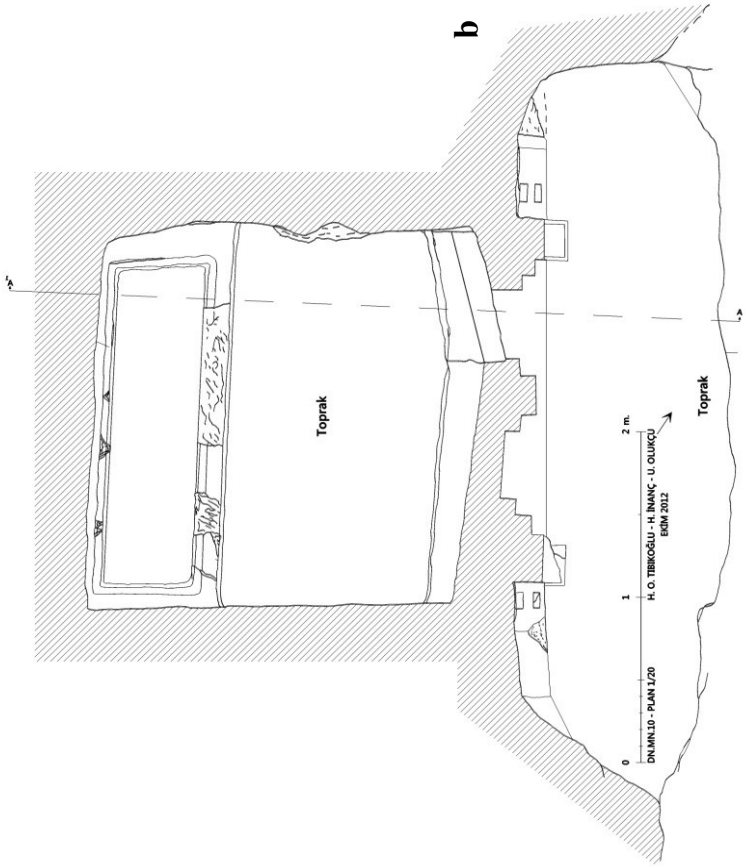
Levha 16

a

DN.MN.10 - KESİT AA' 1/20
H. O. TİBİKOĞLU - H. İNANÇ - U. OLUKÇU
EKİM 2012
0
1
2 m.

c

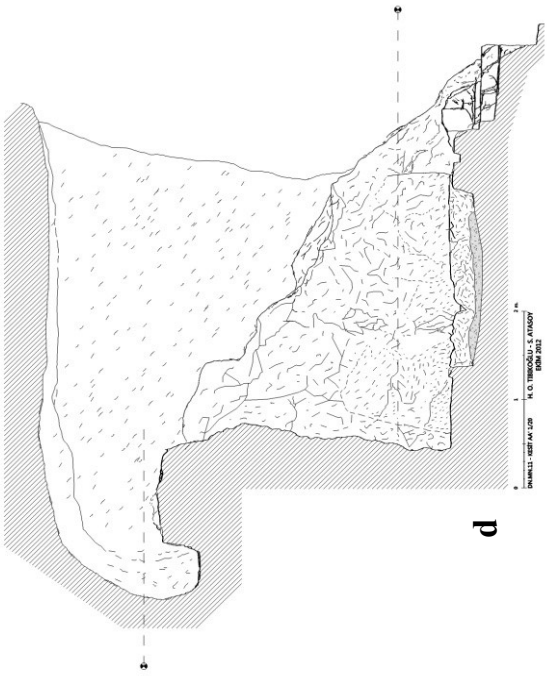

Toprak
Toprak
DN.MN.10 - PLAN 1/20
H. O. TİBİKOĞLU - H. İNANÇ - U. OLUKÇU
EKİM 2012
0
1
2 m.

b

Levha 17

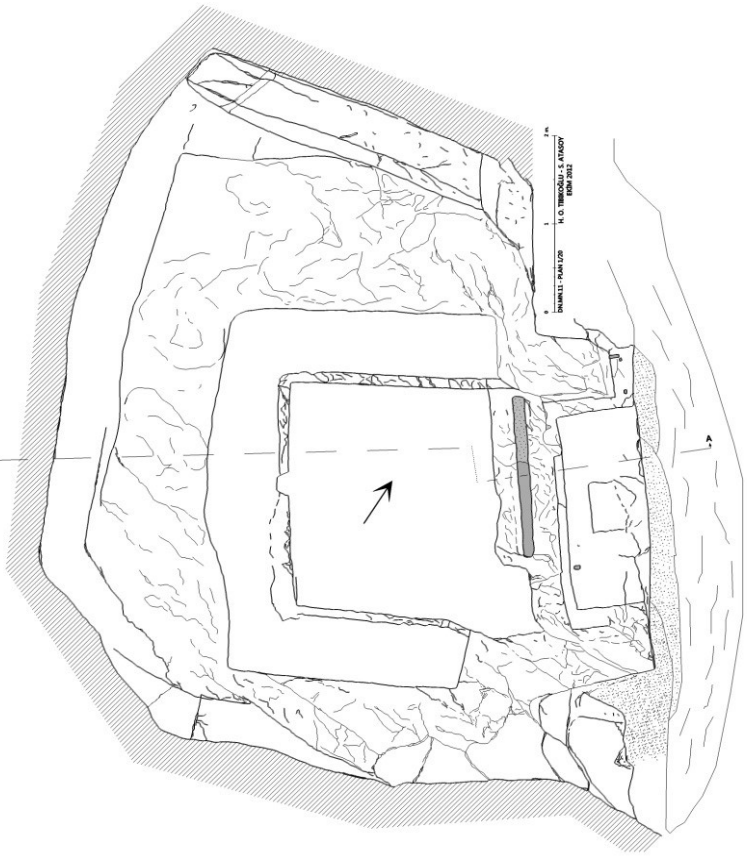
b

d

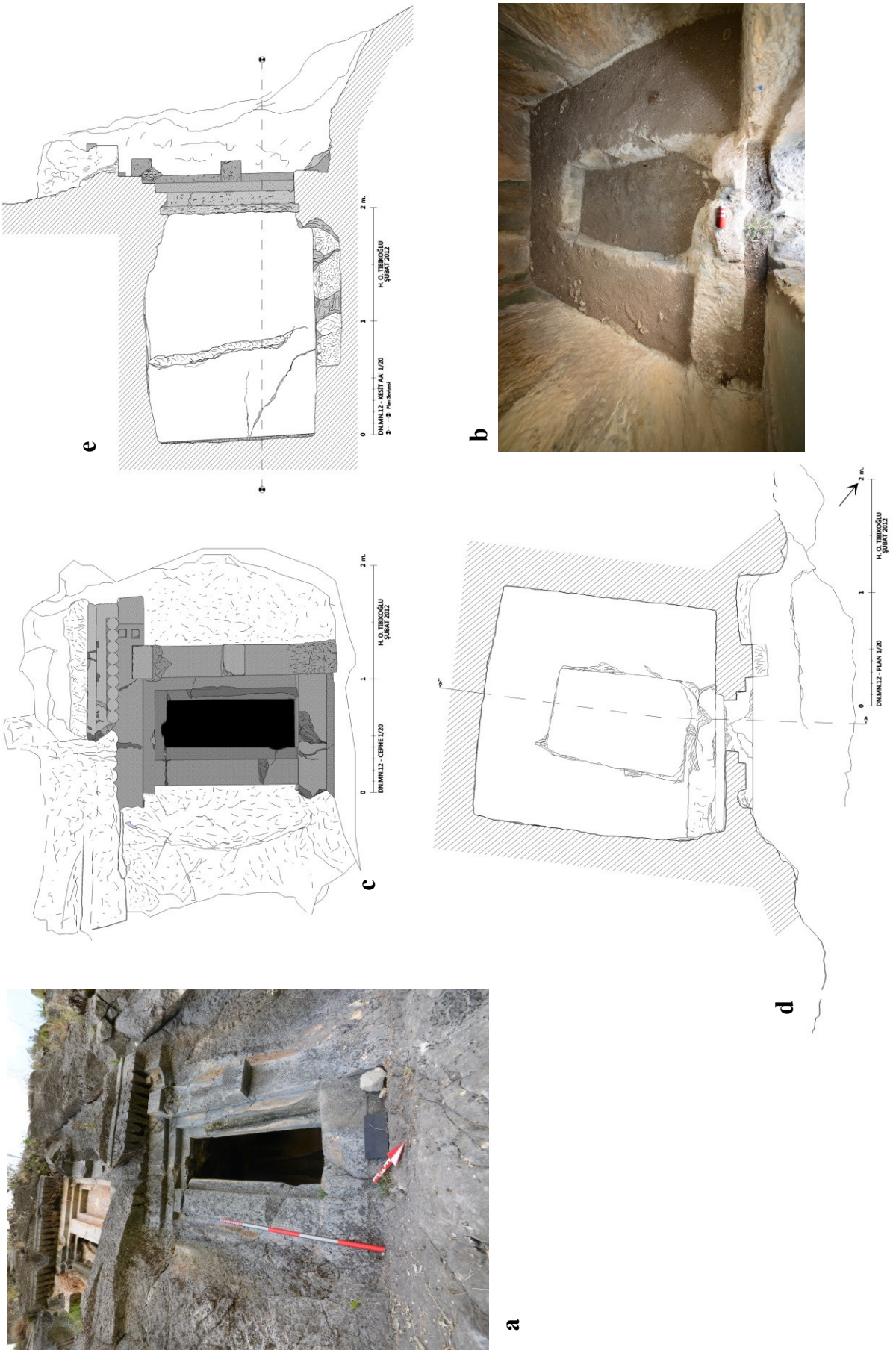

a

c

Levha 18

a
b
c
d
e
DN.MN.12 - KESİT AA 1/20
DN.MN.12 - CEPHE 1/20
DN.MN.12 - PLAN 1/20
H. O. TİBİKOĞLU
ŞUBAT 2012

Levha 19

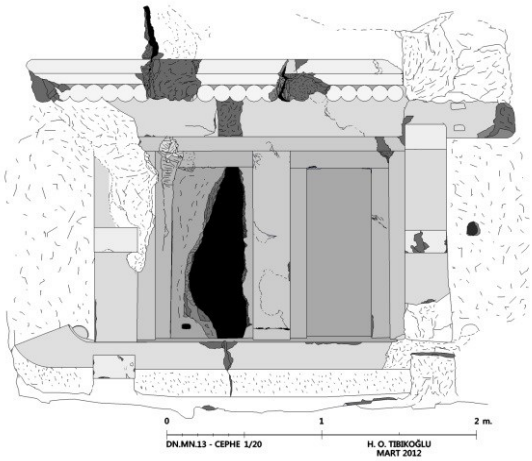

a

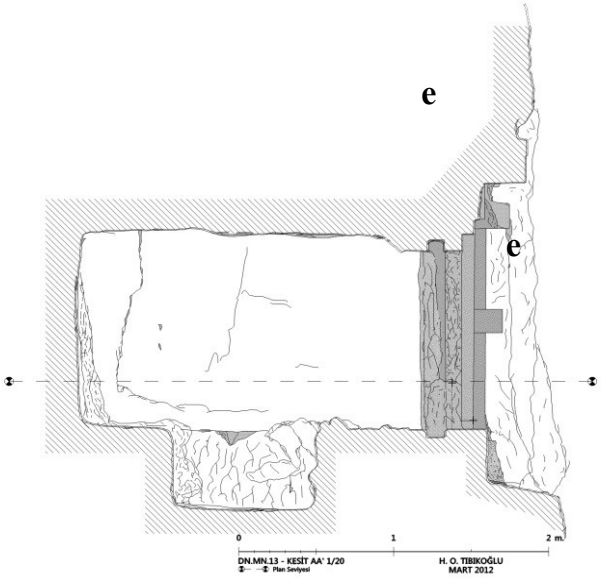

b

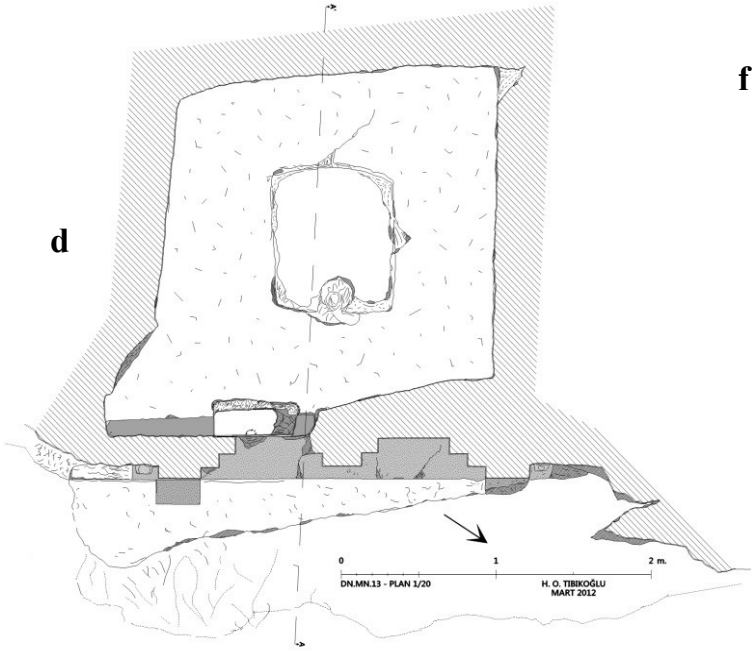
c

e

d

f

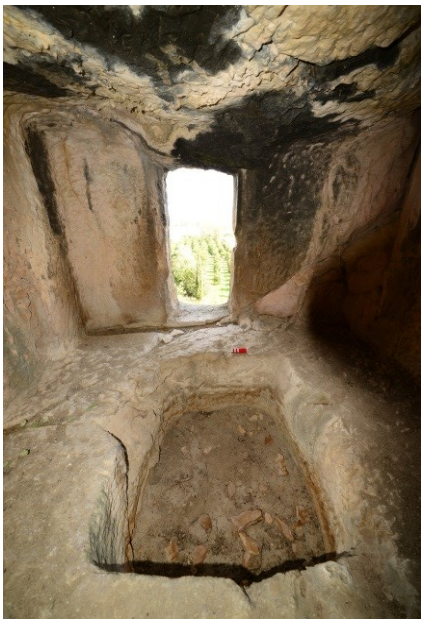

Levha 20

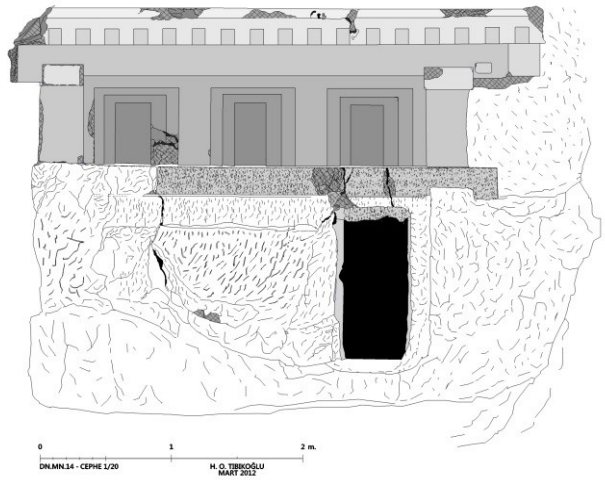
a

b

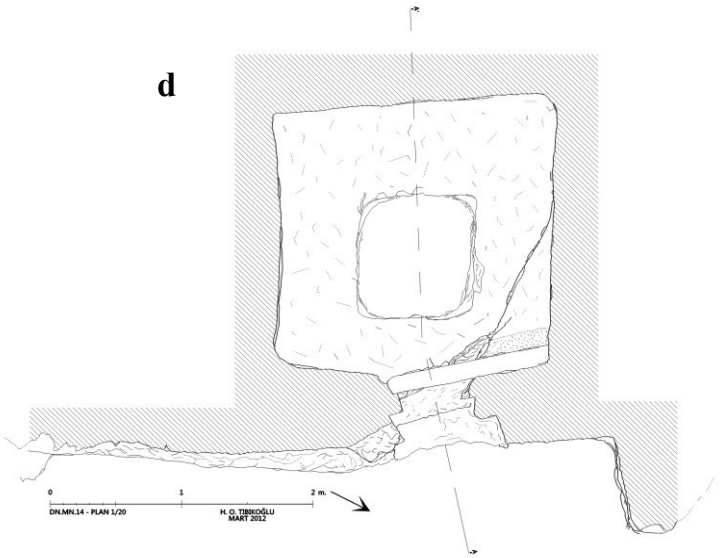
c

e

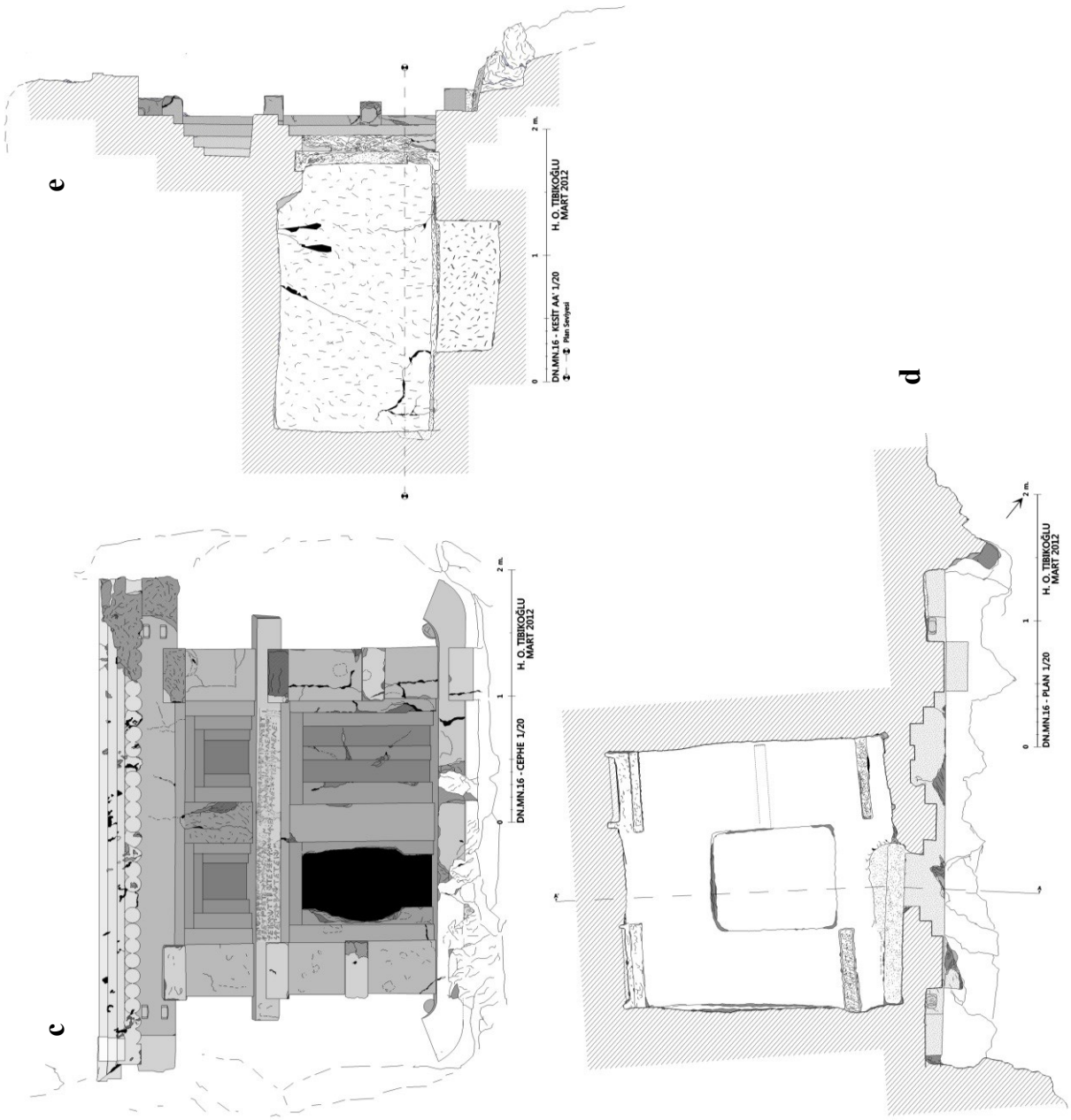
d

Levha 21

Levha 22

a
b
c
d
e
DN.MN.16 - CEPHE 1/20
DN.MN.16 - PLAN 1/20
DN.MN.16 - KESİT AA' 1/20
H. O. TİBİKOĞLU
MART 2012

Levha 23

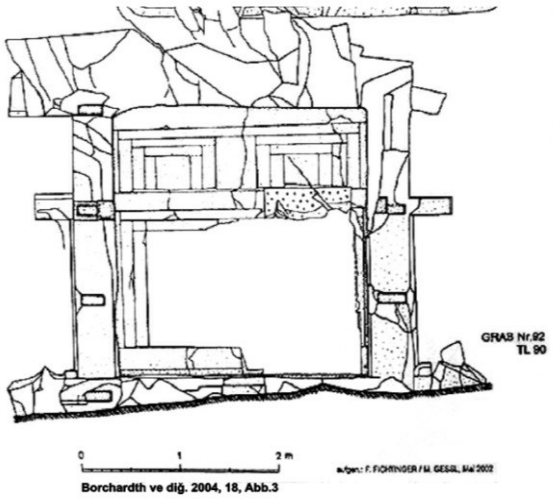
a

b

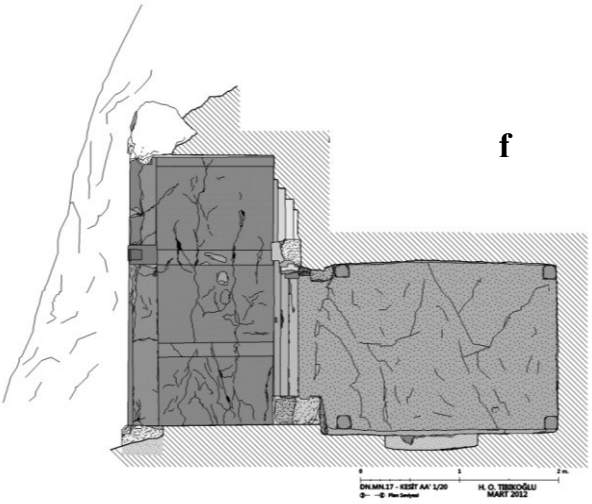

d

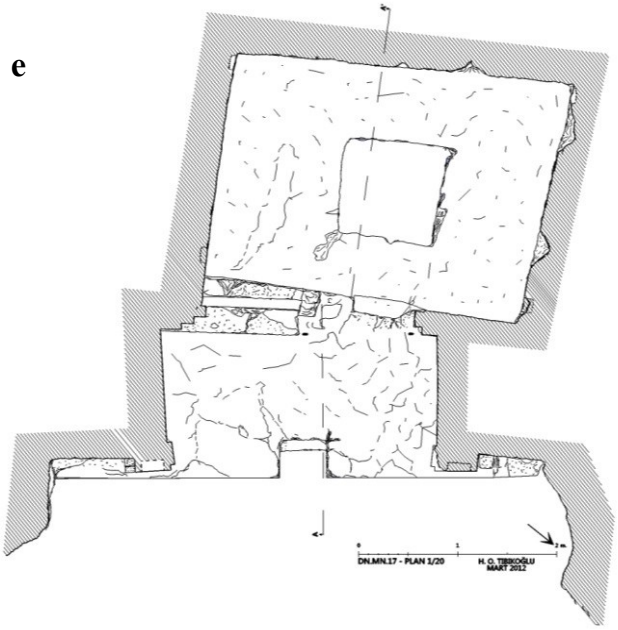

Borchardth ve diğ. 2004, 18, Abb.3

f

e

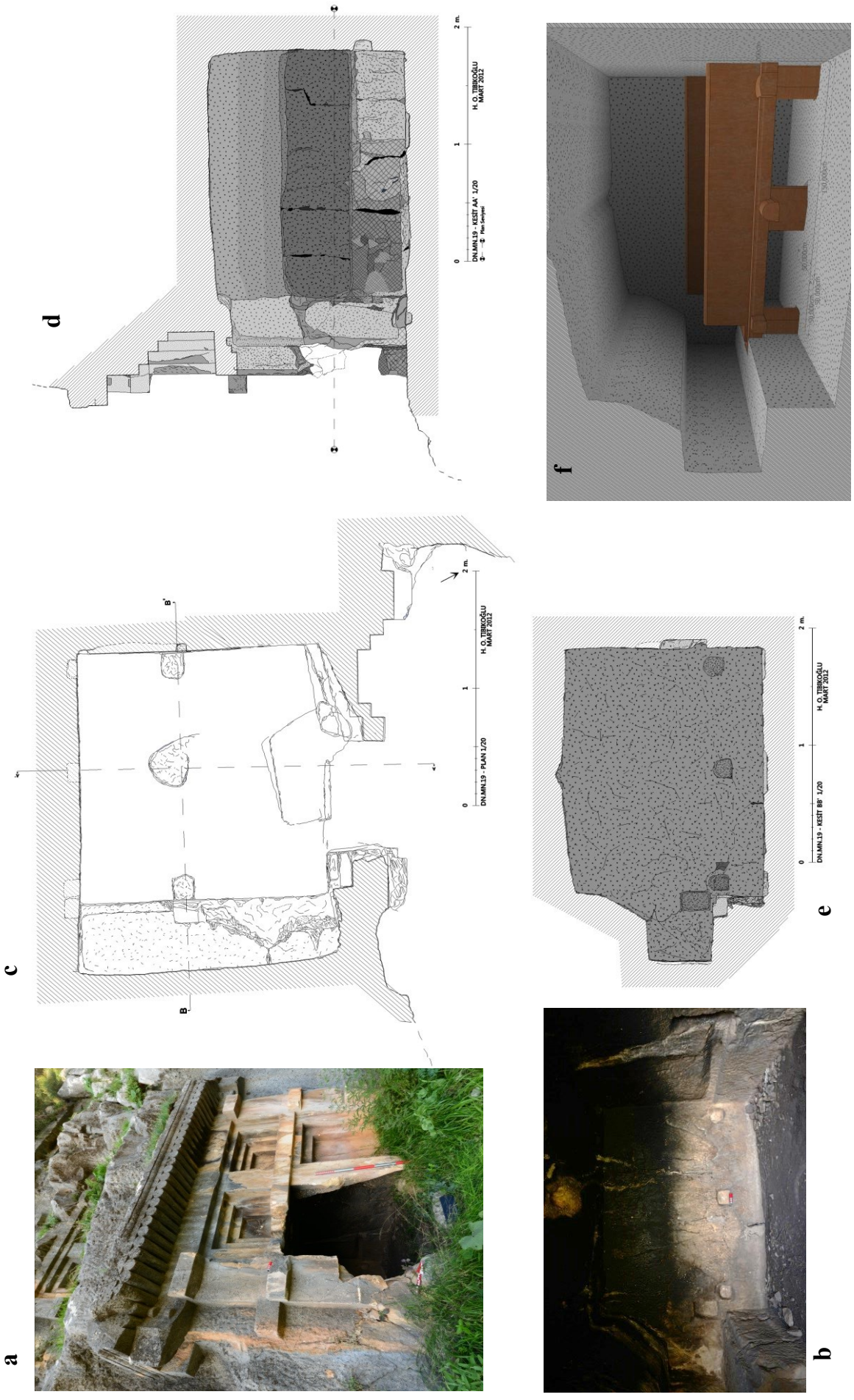
c

Levha 24

a
b
c
d
e
Kaya Merdiveni
DN.MN.18 - CEPHE 1/20
H. O. TIBIKOĞLU
MART 2012
DN.MN.18 - PLAN 1/20
DN.MN.18 - KESİT AA' 1/20
Plan Seviyesi
0
1
2 m.

Levha 25

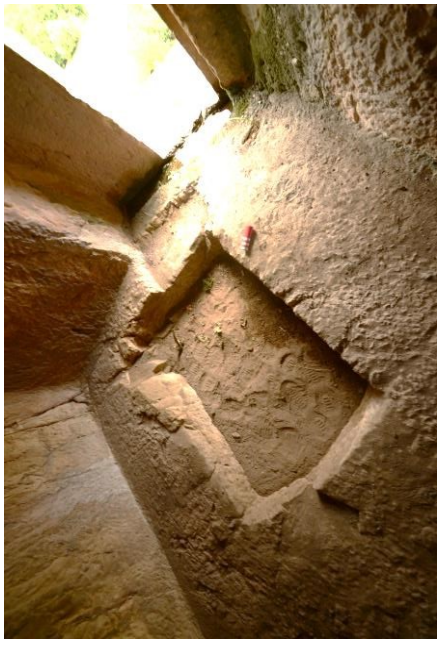

a
b
c
d
e
f
H. O. TİBİKOĞLU
MART 2012
DN.MN.19 - PLAN 1/20
DN.MN.19 - KESİT AA' 1/20
DN.MN.19 - KESİT BB' 1/20
0
1
2 m.

Levha 26

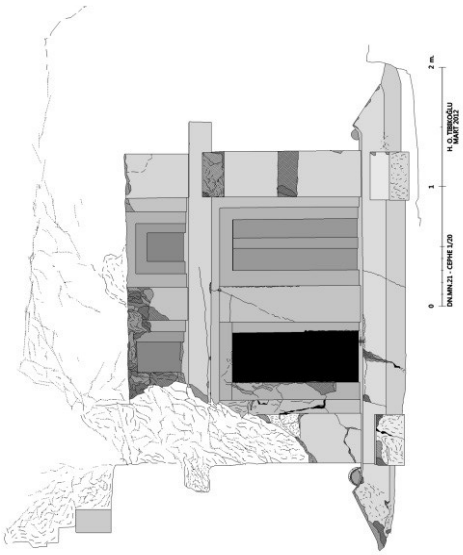
Levha 27

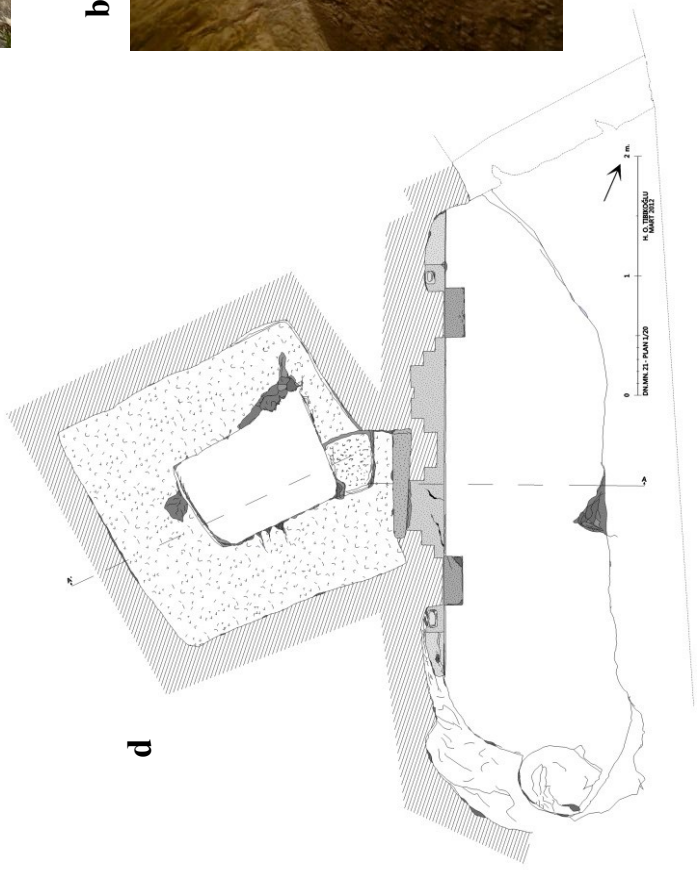
a

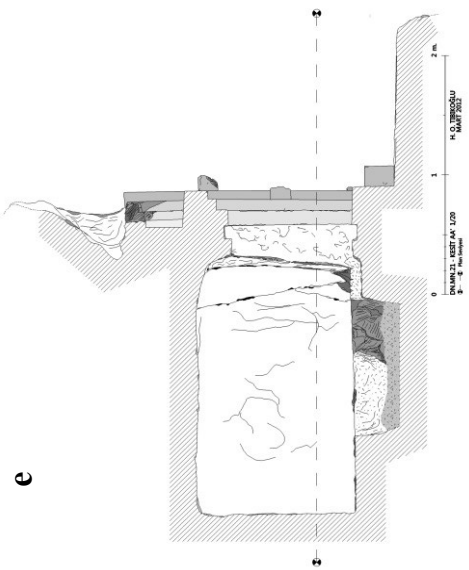
b

c

d

e

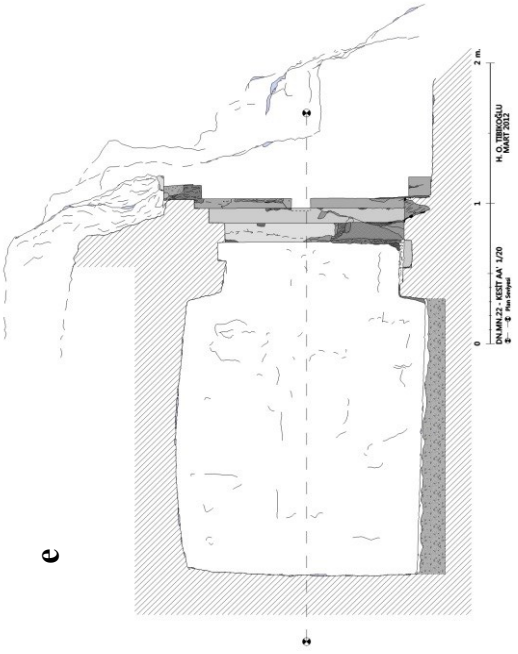
Levha 28

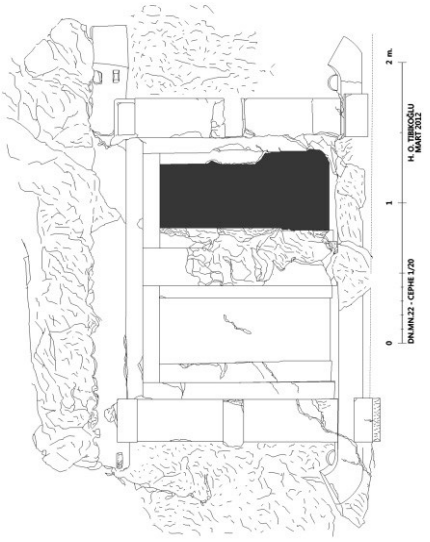
a

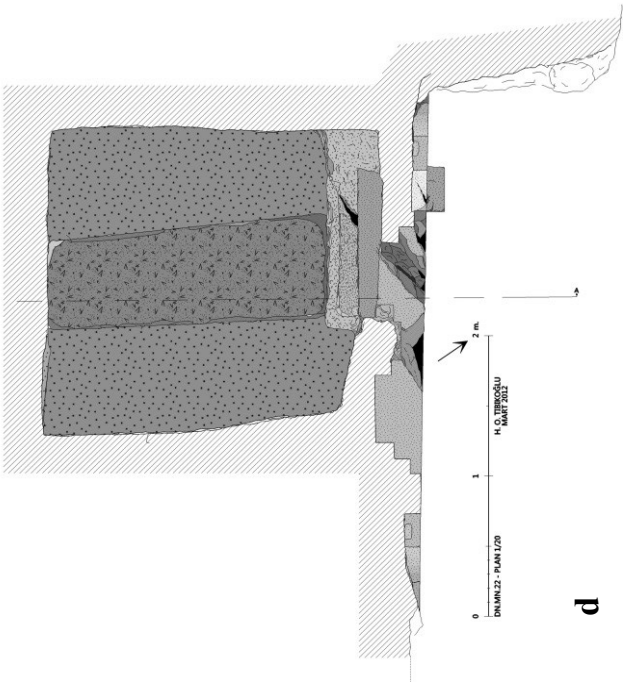
b

e

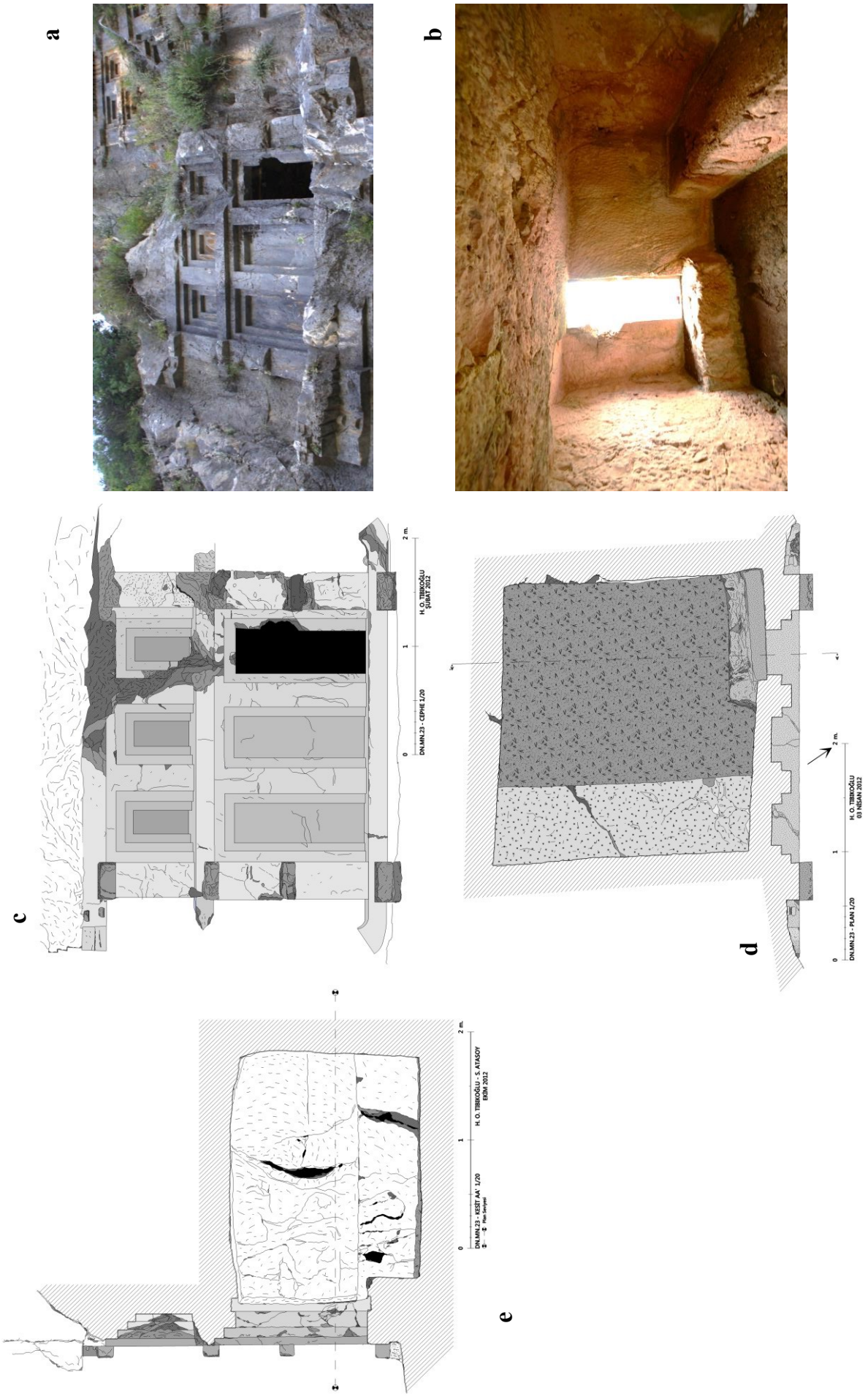

c

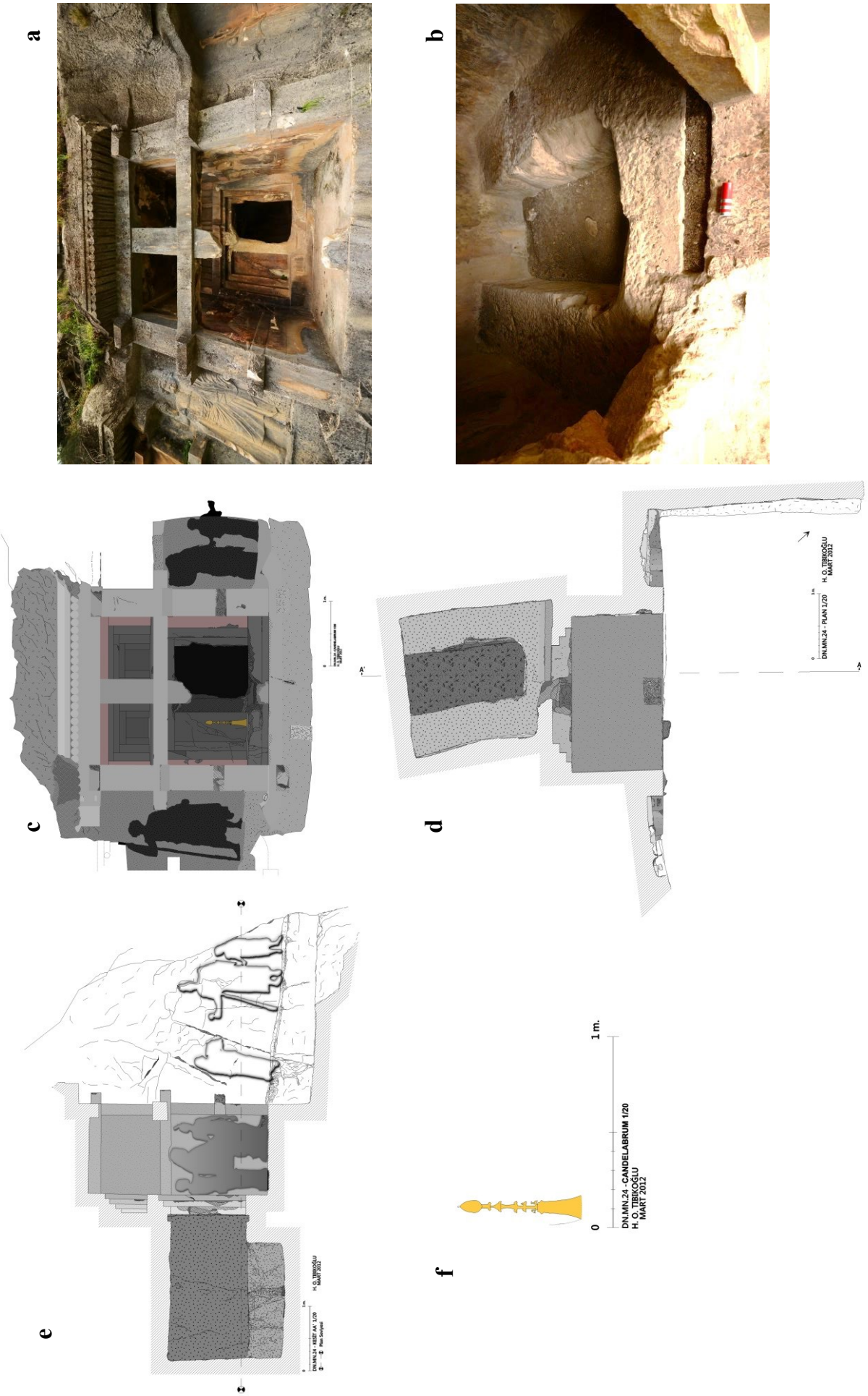

d

Levha 29

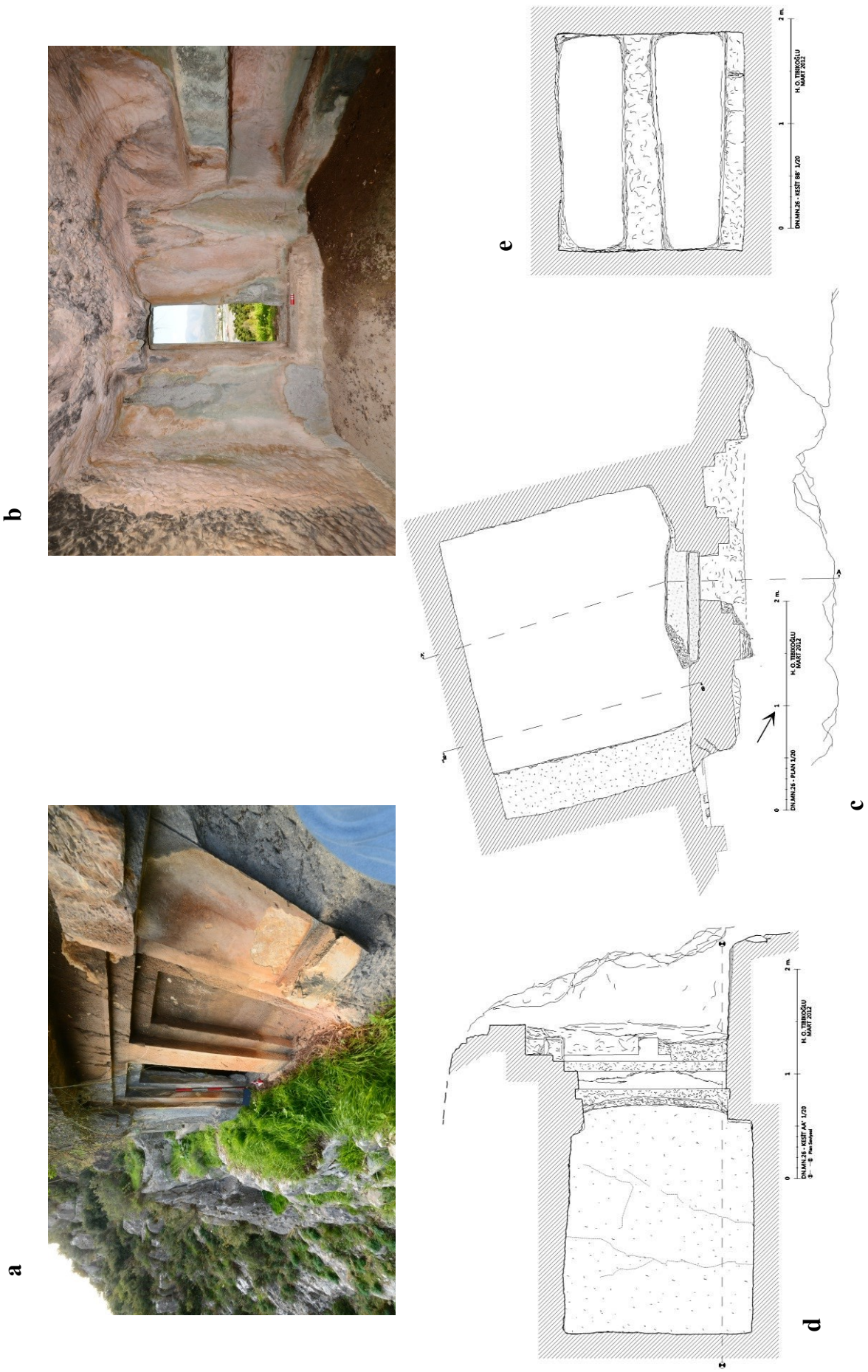

a
b
c
d
e
H. O. TİBİKOĞLU
ŞUBAT 2012
DN.MN.23 - CEPHE 1/20
H. O. TİBİKOĞLU
03 NİSAN 2012
DN.MN.23 - PLAN 1/20
H. O. TİBİKOĞLU - S. ATASOY
EKİM 2012
DN.MN.23 - KESİT AA' 1/20

Levha 30

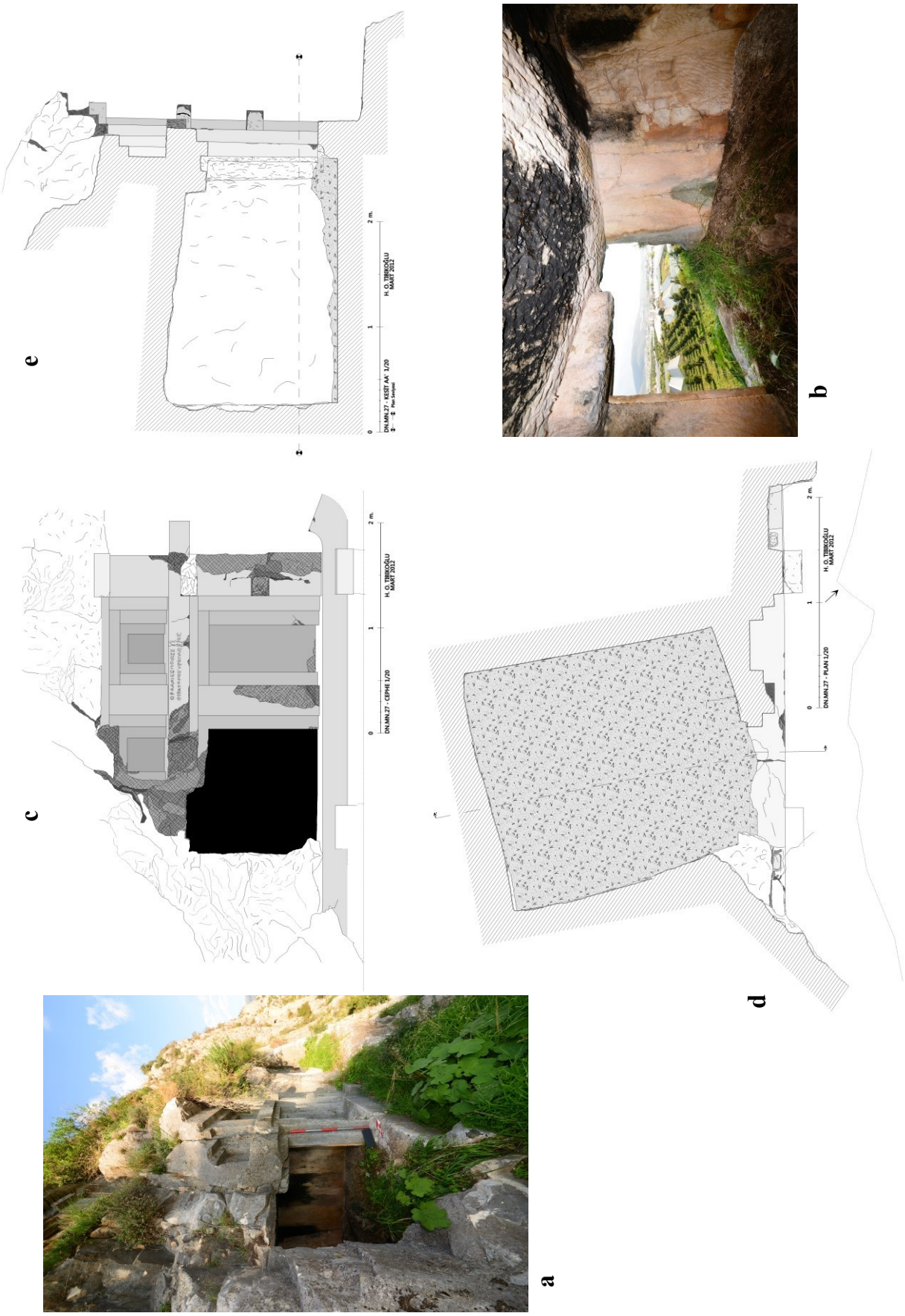

a
b
c
d
e
f
DN.MN.24 - PLAN 1/20
H. Ö. TİBİKOĞLU
MART 2012
DN.MN.24 - KESİT AA' 1/20
DN.MN.24 -CANDELABRUM 1/20
0
1 m.

Levha 31

Levha 32

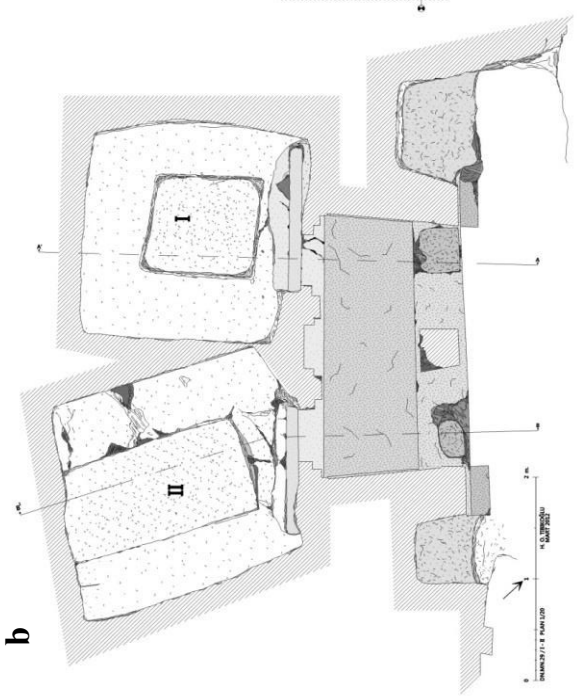
Levha 33

a
b
c
d
e
DN.MN.27 - KESİT AA' 1/20
DN.MN.27 - CEPHE 1/20
DN.MN.27 - PLAN 1/20
H. O. TİRİKOĞLU
MART 2012

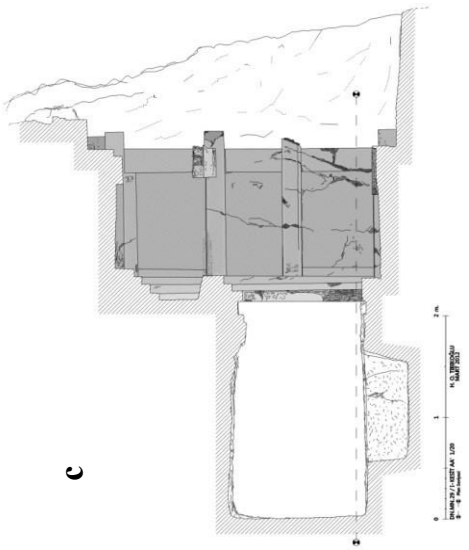
Levha 34

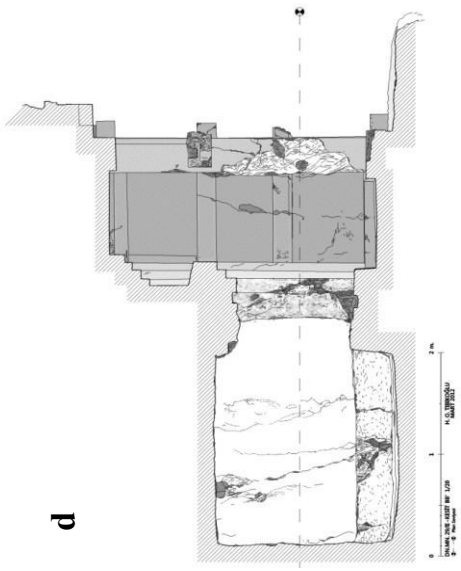
a

b

c

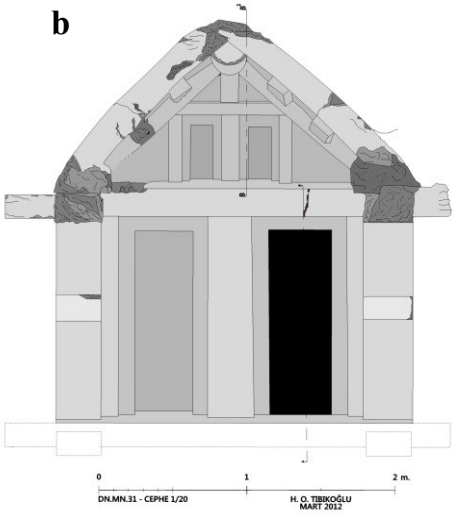
d

Levha 35

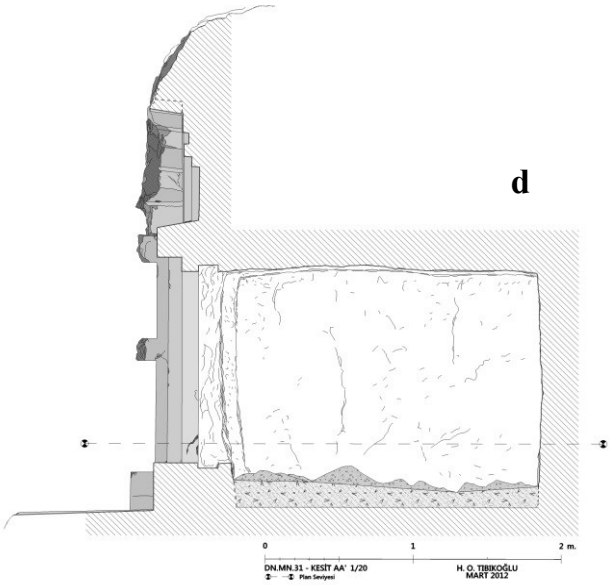
a

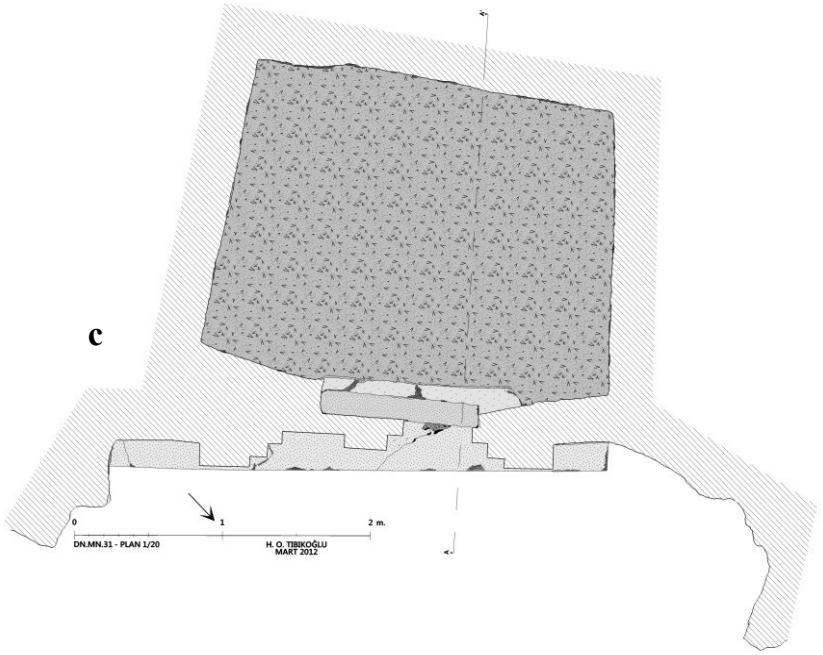
b

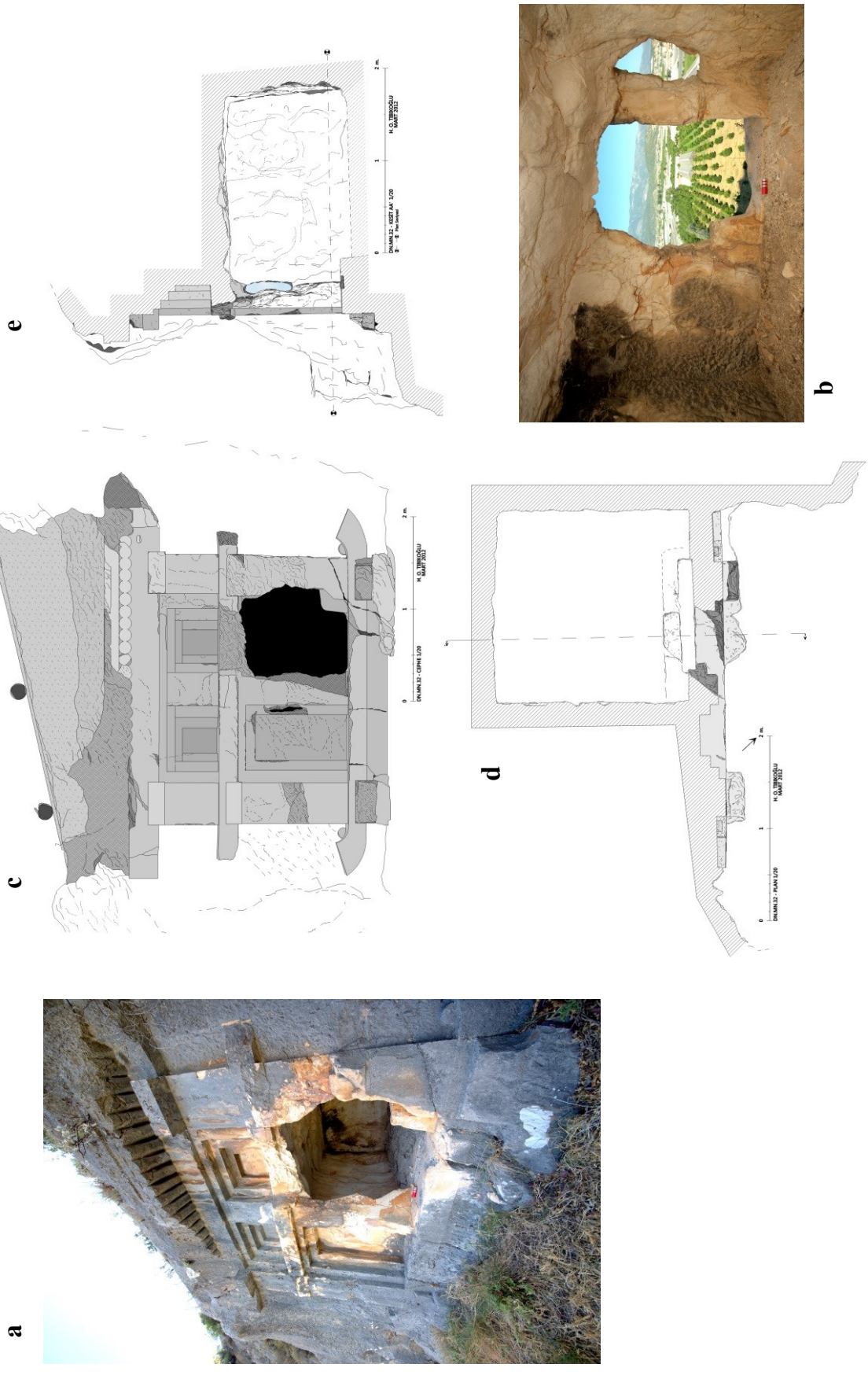
d

c

Levha 36

Levha 37

Levha 38

a

b

c

d

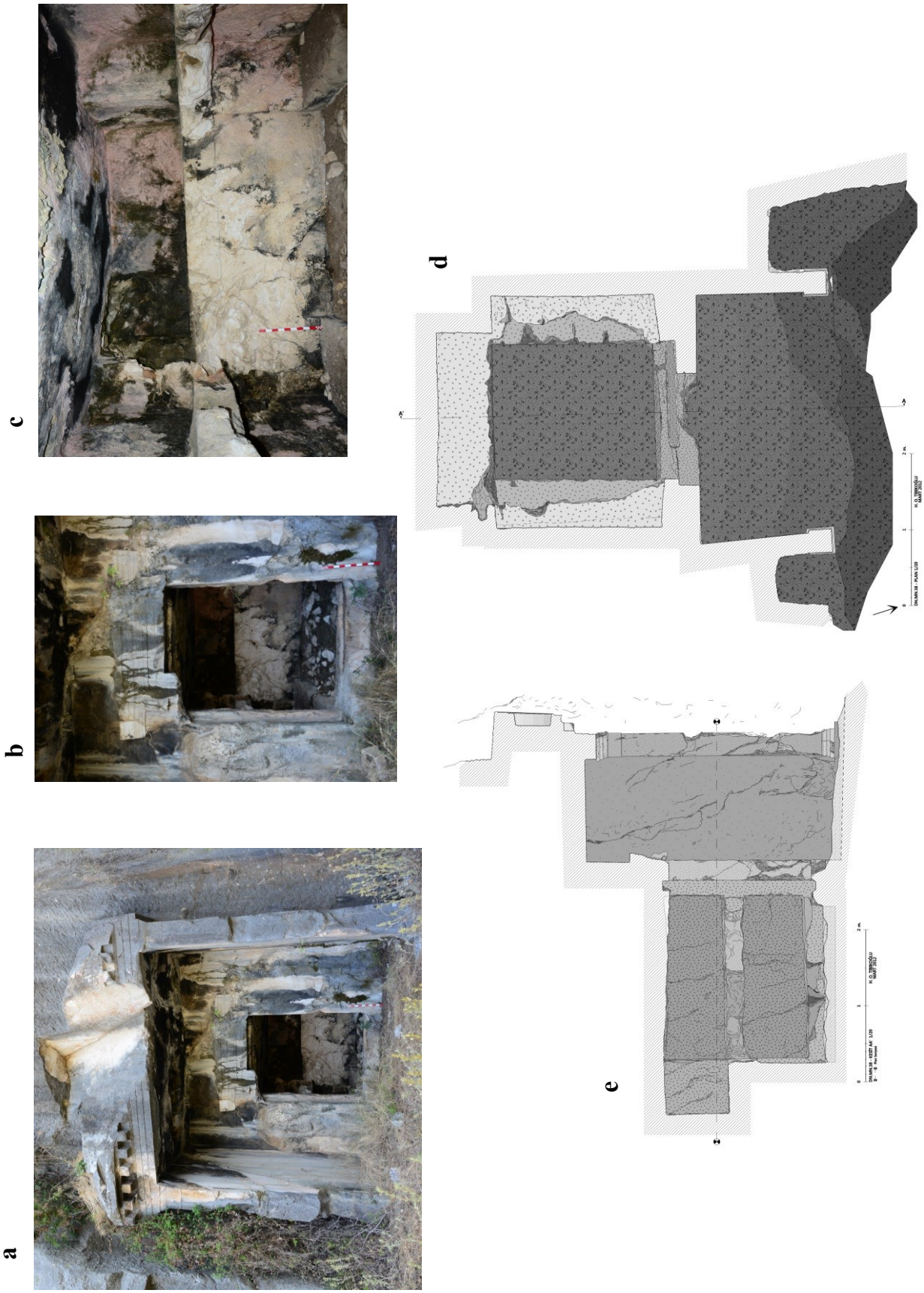
e

f

g

h

Levha 39

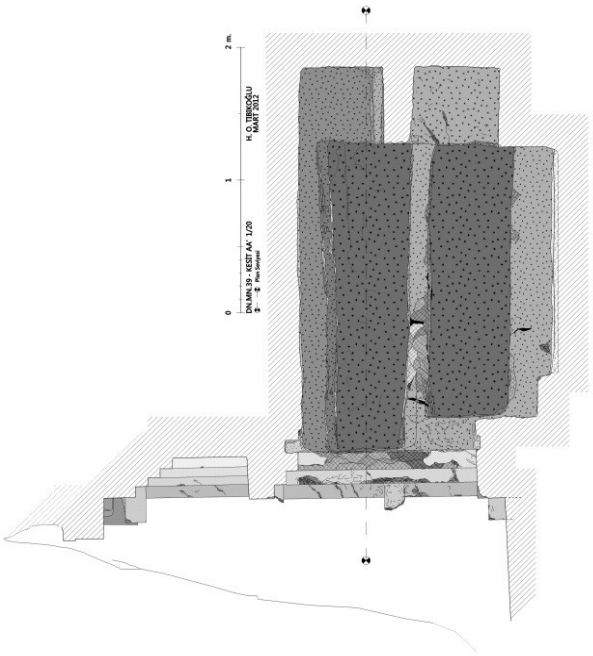

Levha 40

b

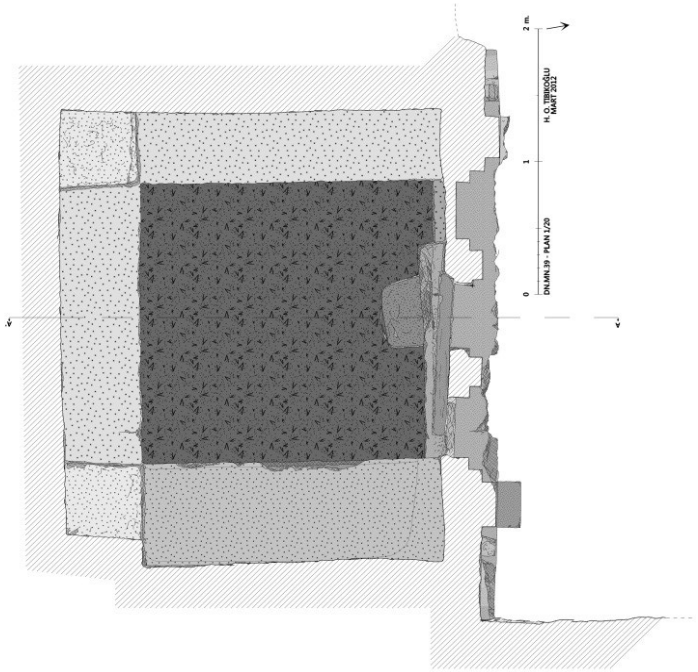

d

a

c

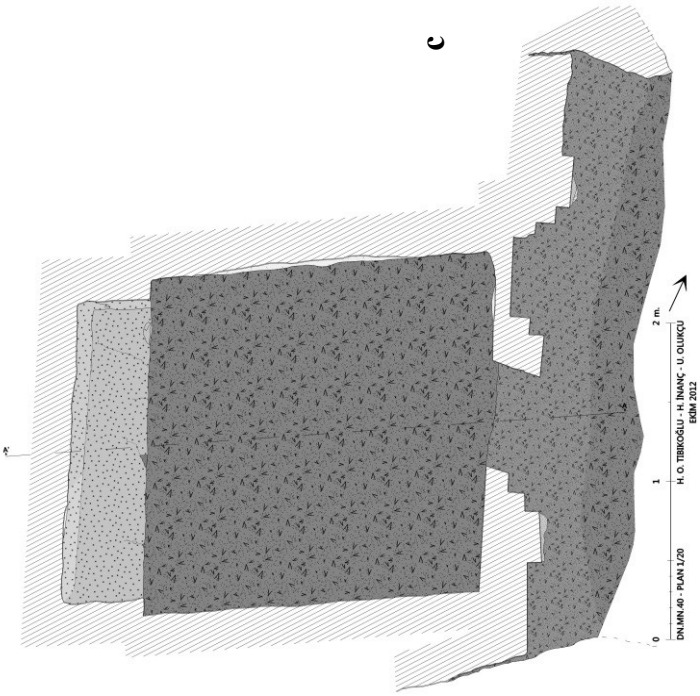
Levha 41

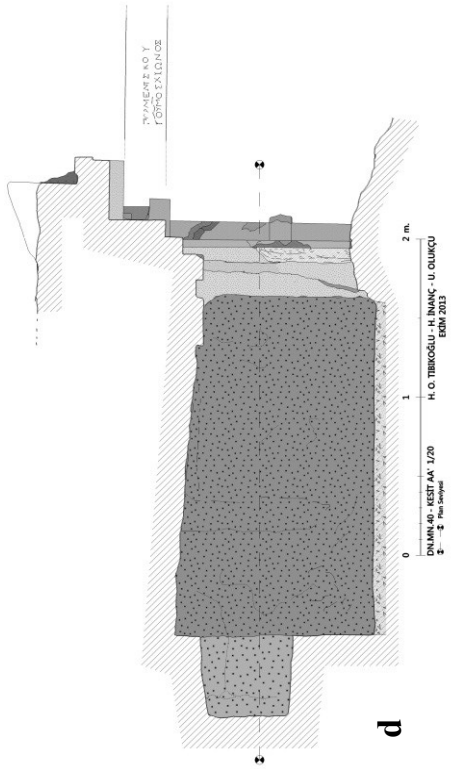
a

b

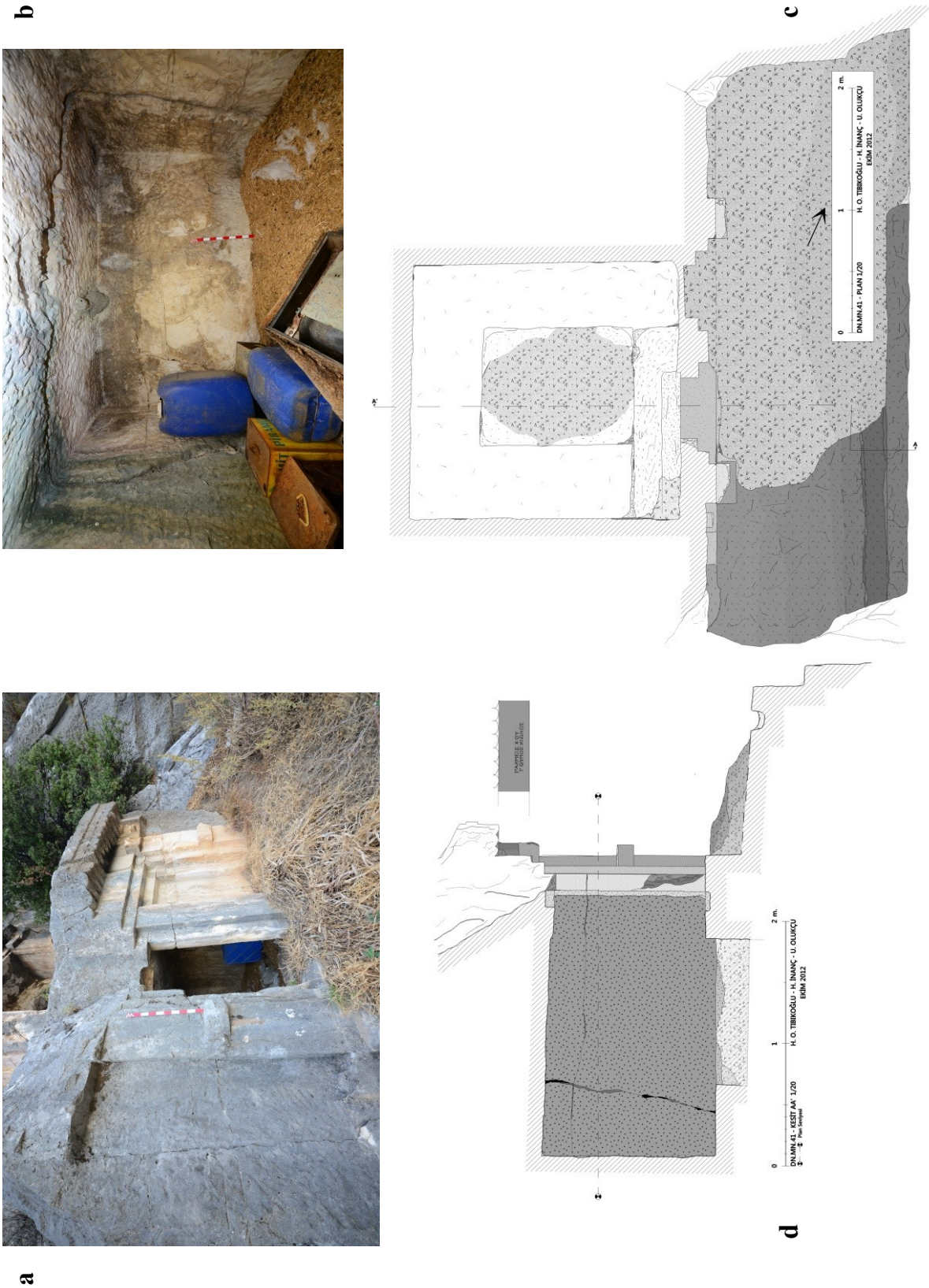

c

d

Levha 42

b
c
a
d
DN.MN.41 - PLAN 1/20
H. O. TİBİKOĞLU - H. İNANÇ - U. OLUKÇU
EKİM 2012
DN.MN.41 - KESİT AA' 1/20
H. O. TİBİKOĞLU - H. İNANÇ - U. OLUKÇU
EKİM 2012

Levha 43

Levha 44

a

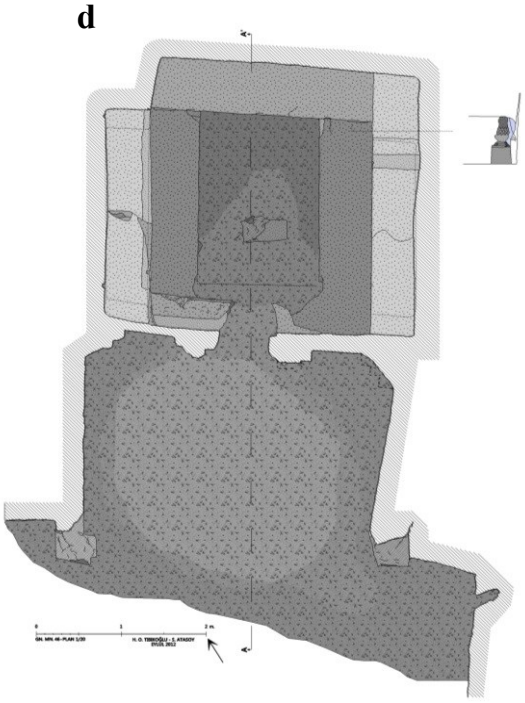
b

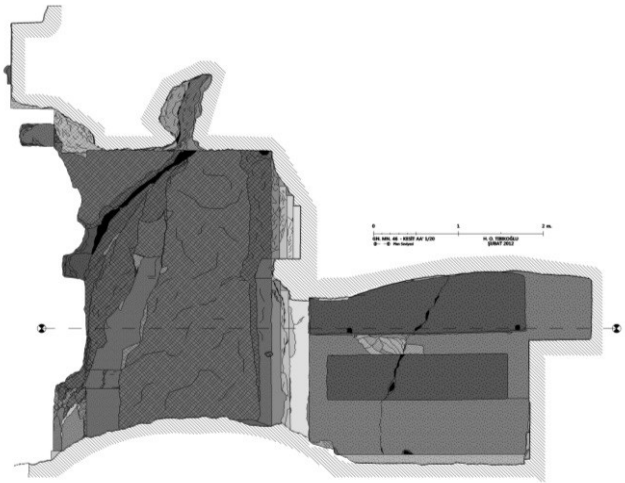

c

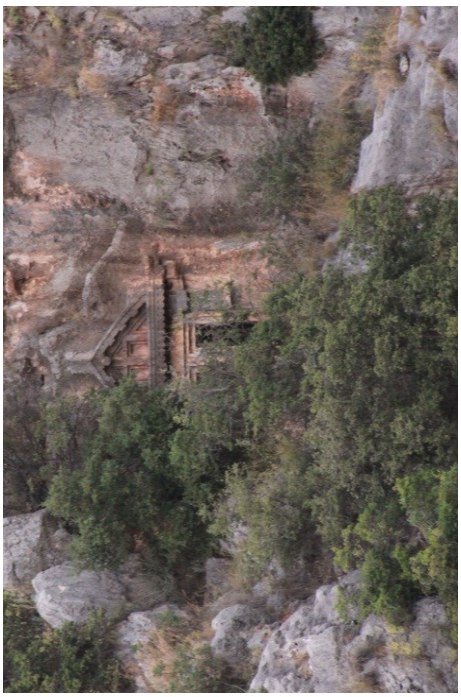
d

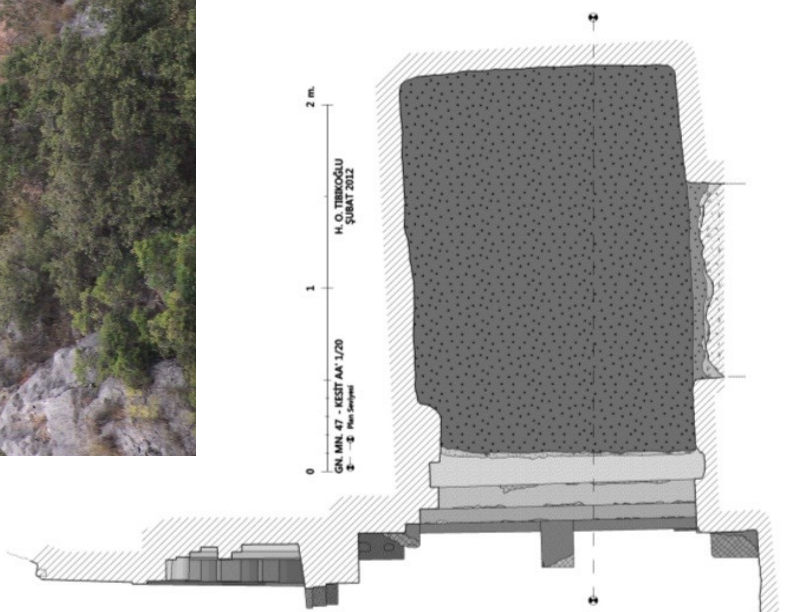

e

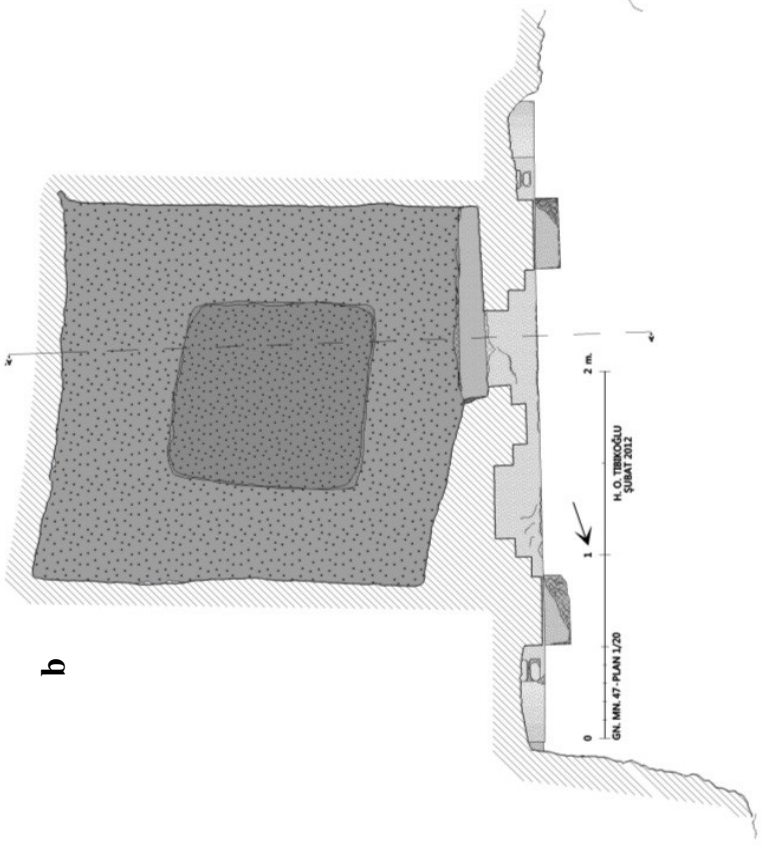
Levha 45

a

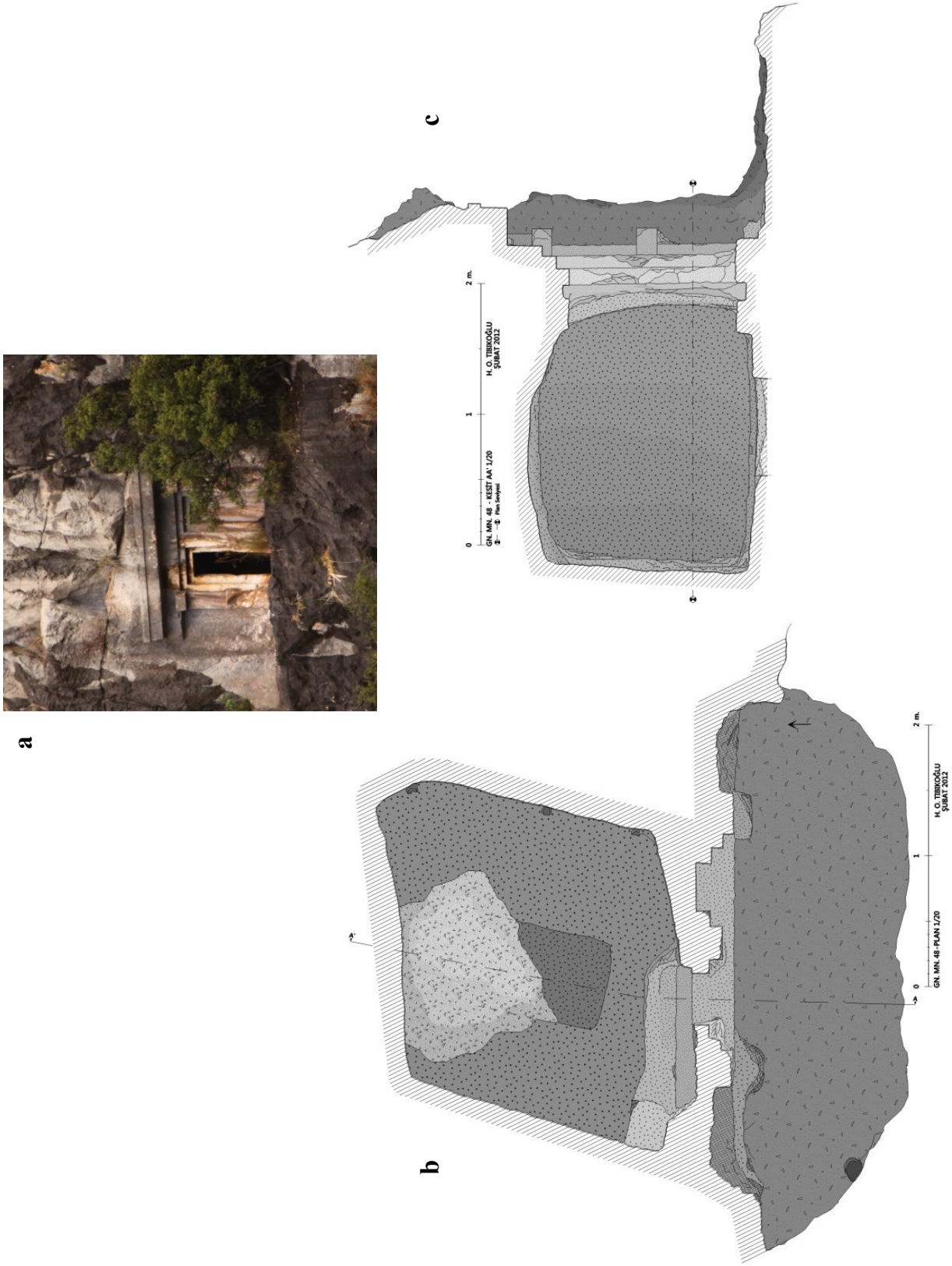

GN. MN. 47 - KESİT AA' 1/20
Plan Seviyesi
0
1
2 m.
H. O. TİBİKOĞLU
ŞUBAT 2012

c

GN. MN. 47 - PLAN 1/20
0
1
2 m.
H. O. TİBİKOĞLU
ŞUBAT 2012

b

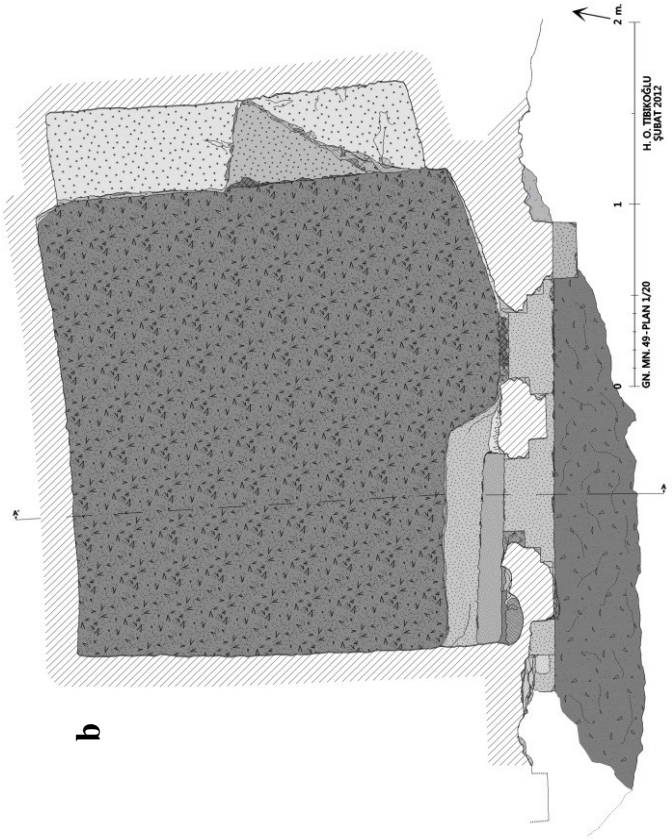
Levha 46

a
b
c
GN. MN. 48 - KESİT AA' 1/20
H. O. TİBİKOĞLU
ŞUBAT 2012
GN. MN. 48 - PLAN 1/20
H. O. TİBİKOĞLU
ŞUBAT 2012

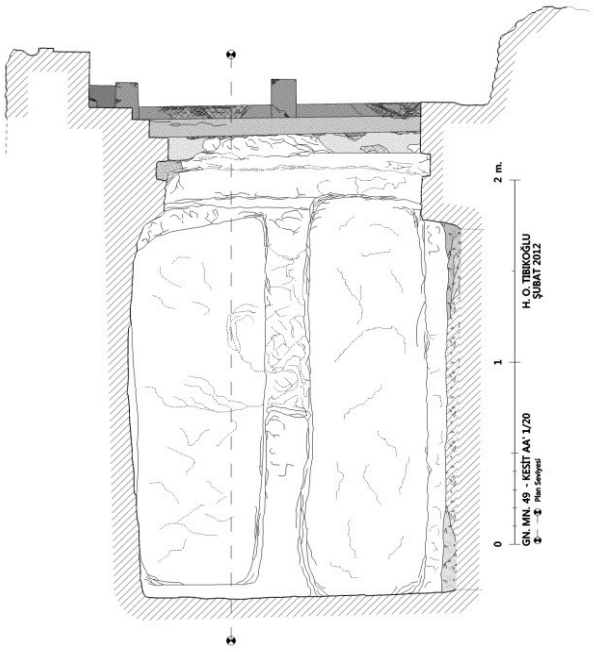
Levha 47

a

2 m.
1
0
H. O. TIBİKOĞLU
ŞUBAT 2012
GN. MN. 49-PLAN 1/20

b

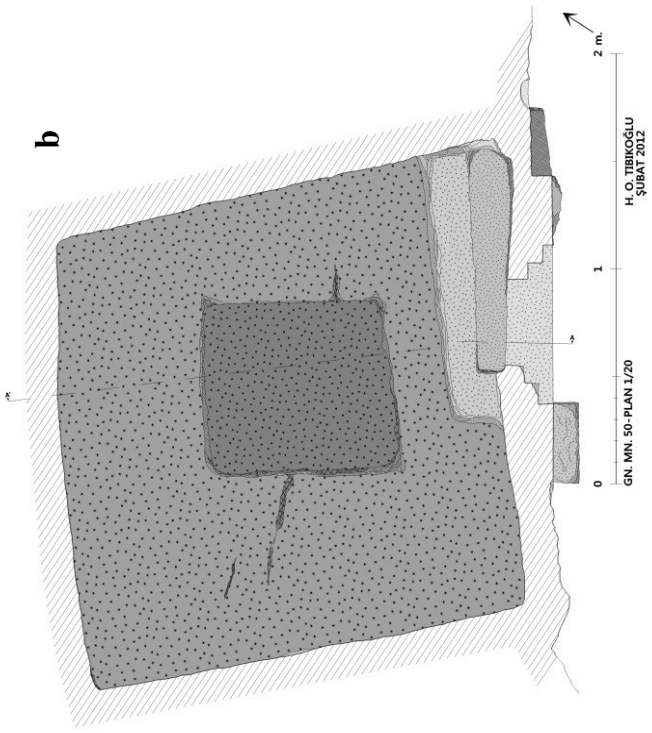

2 m.
1
0
H. O. TIBİKOĞLU
ŞUBAT 2012
GN. MN. 49 - KESİT AA' 1/20
Plan Seviyesi

c

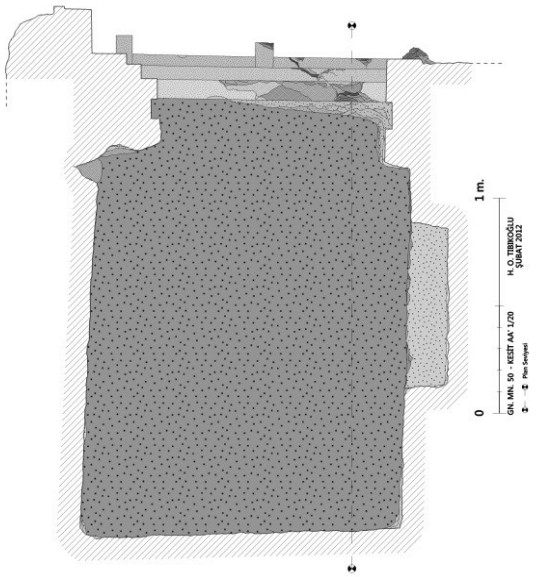
Levha 48

a

2 m.
1
0
GN. MN. 50-PLAN 1/20
H. O. TIBIKOĞLU
ŞUBAT 2012

b

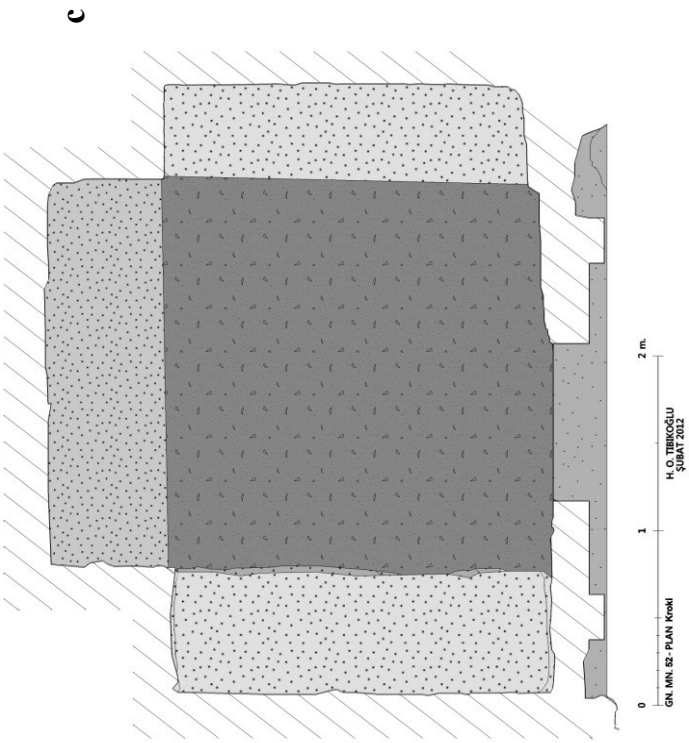

1 m.
0
GN. MN. 50 - KESİT AA' 1/20
H. O. TIBIKOĞLU
ŞUBAT 2012

c

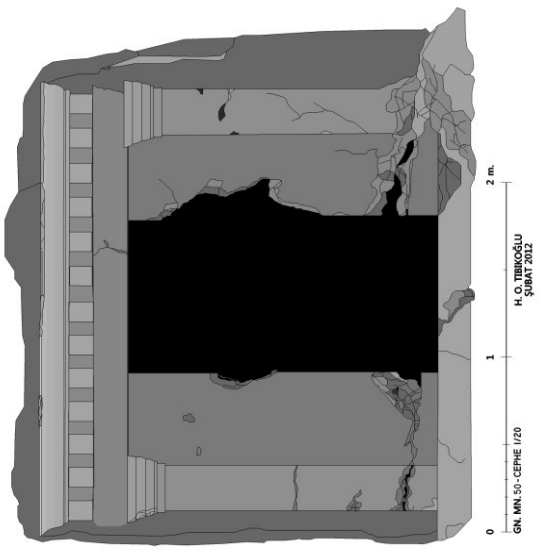
Levha 49

a

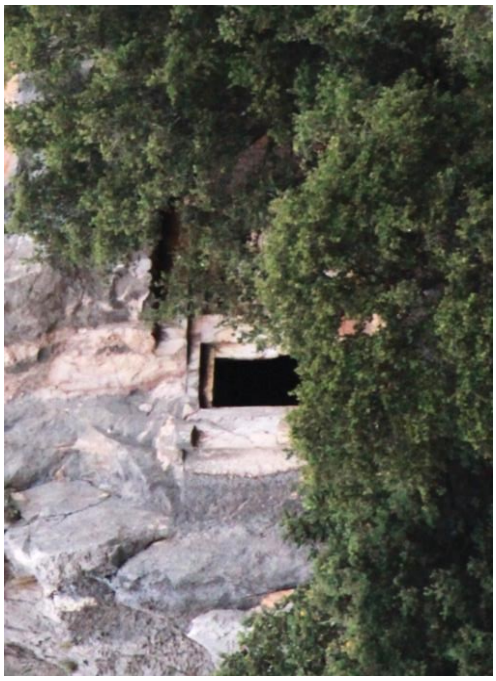

GN. MN. 52 - PLAN Kroki
H. O. TİBİKOĞLU
ŞUBAT 2012
0
1
2 m.

c

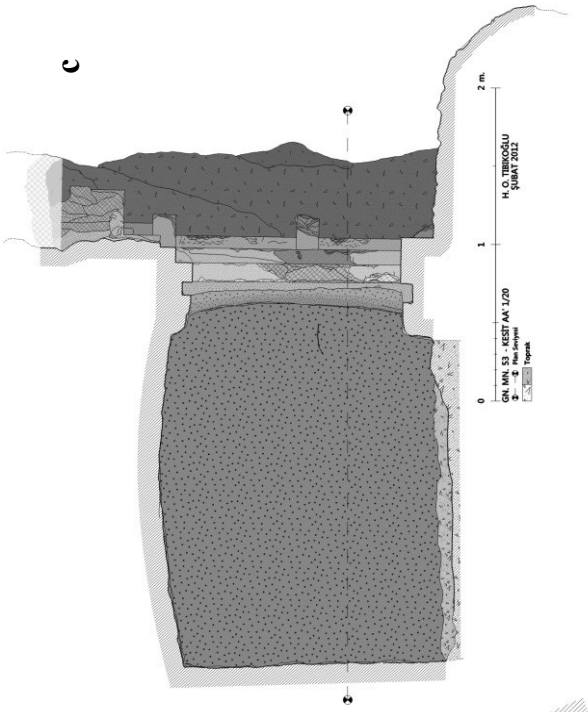

GN. MN.50 - CEPHE I/20
H. O. TİBİKOĞLU
ŞUBAT 2012
0
1
2 m.

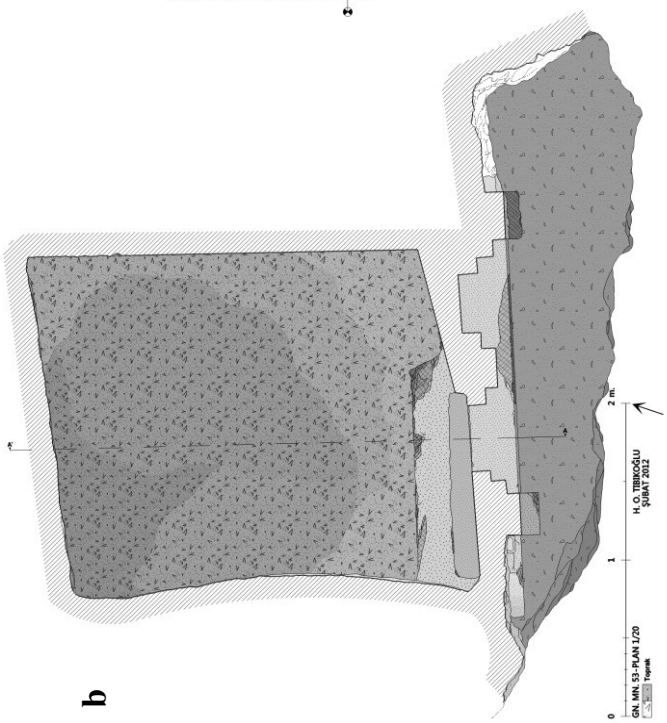
b

Levha 50

a

c
2 m.
1
0
H. O. TİBİKOĞLU
ŞUBAT 2012
GN. MN. S3 - KESİT AA' 1/20
Toprak

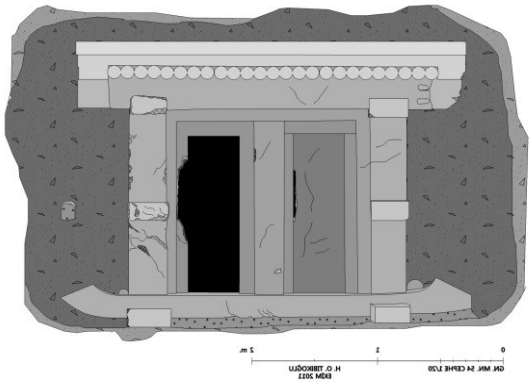

b
2 m.
1
0
H. O. TİBİKOĞLU
ŞUBAT 2012
GN. MN. S3 - PLAN 1/20
Toprak

Levha 51

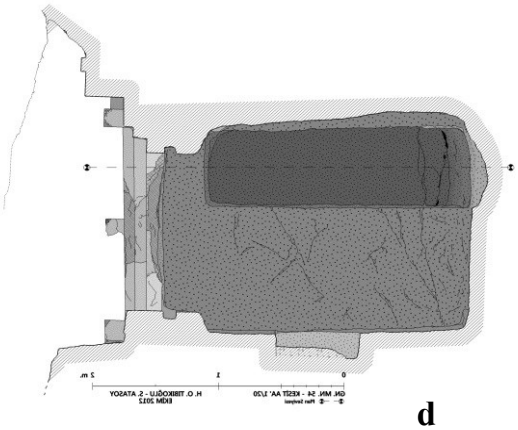
a

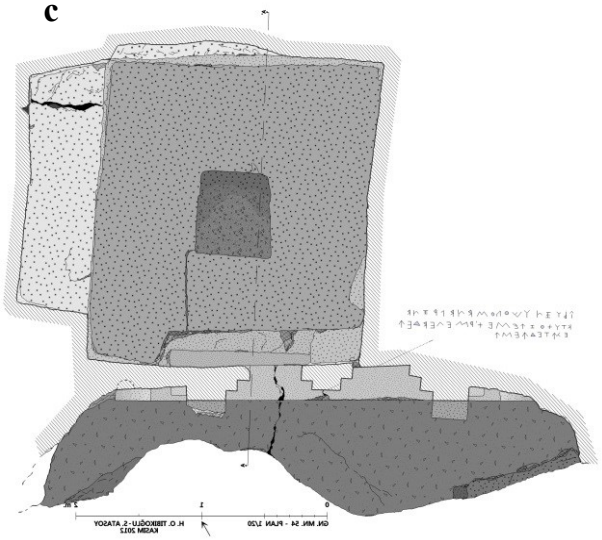
b

d

c

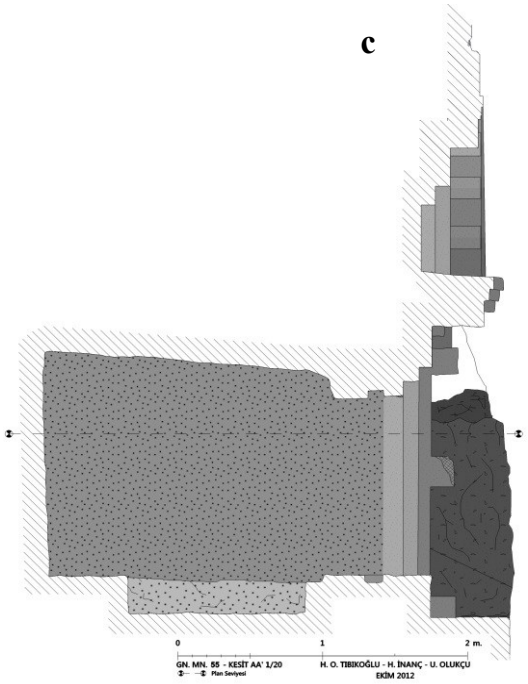

Levha 52

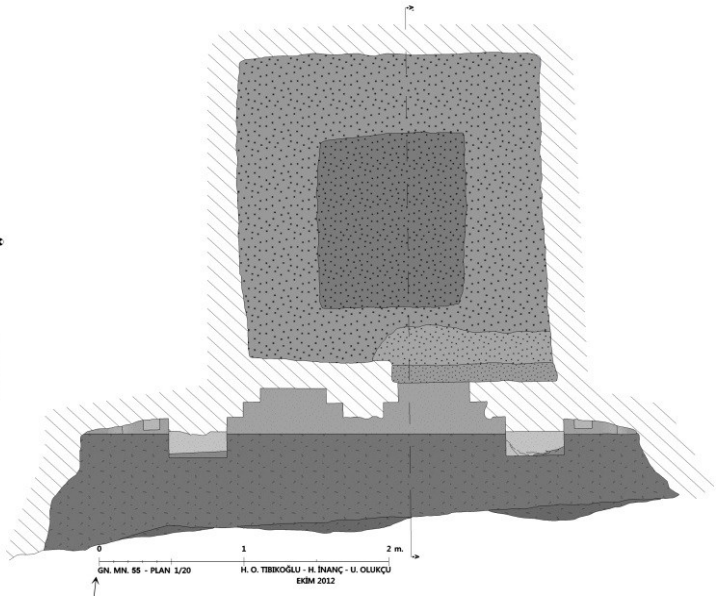
a

c

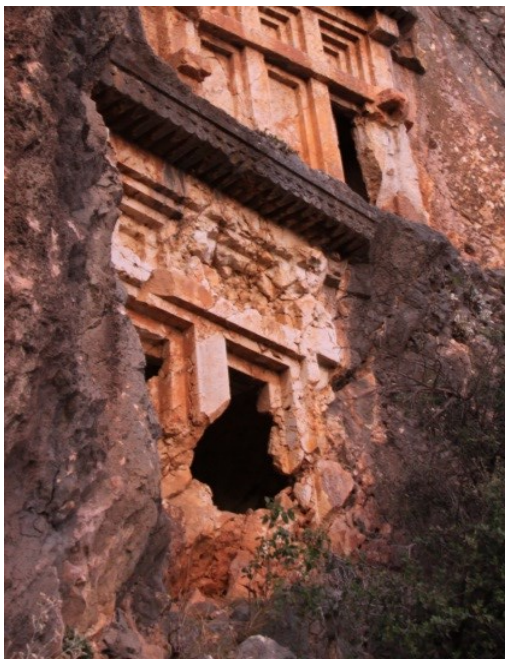

0
1
2 m.
GN. MN. 55 - KESİT AA' 1/20
Plan Seviyesi
H. O. TIBIKOĞLU - H. İNANÇ - U. OLUKÇU
EKİM 2012

b

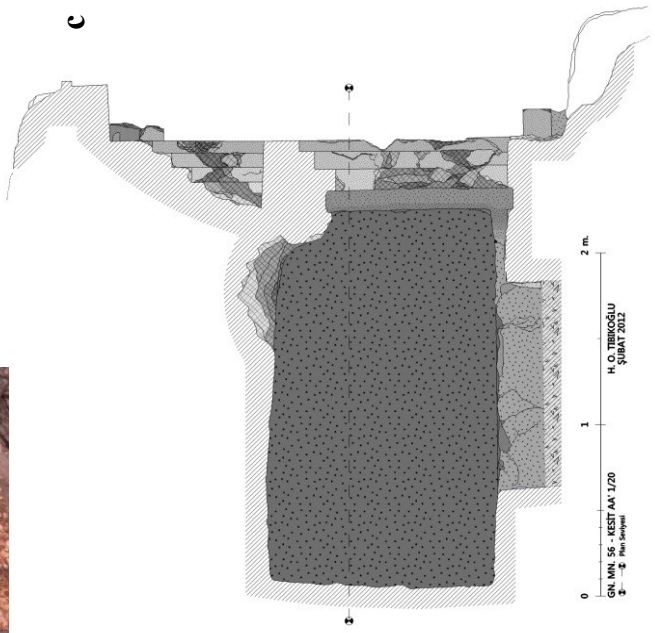

0
1
2 m.
GN. MN. 55 - PLAN 1/20
H. O. TIBIKOĞLU - H. İNANÇ - U. OLUKÇU
EKİM 2012

Levha 53

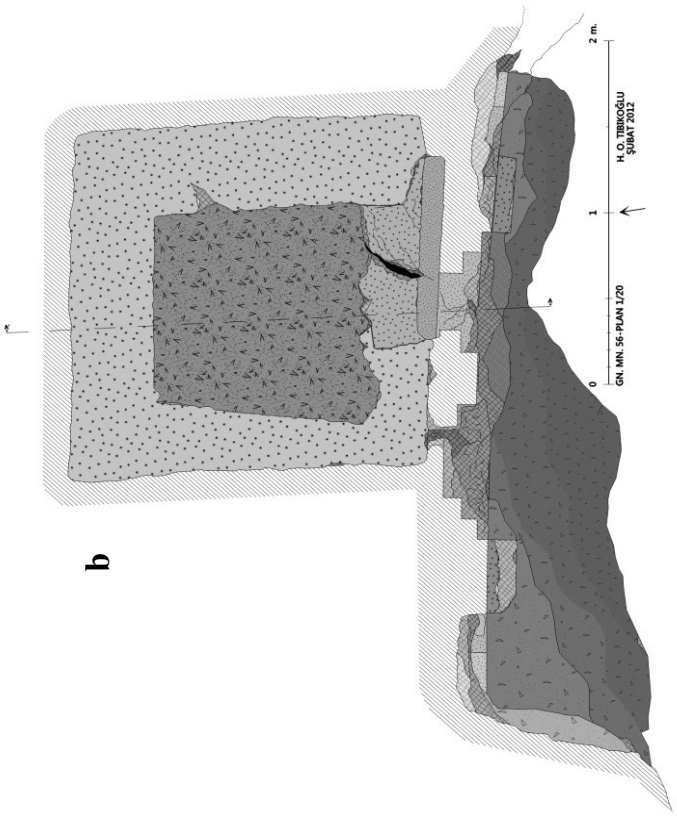
a

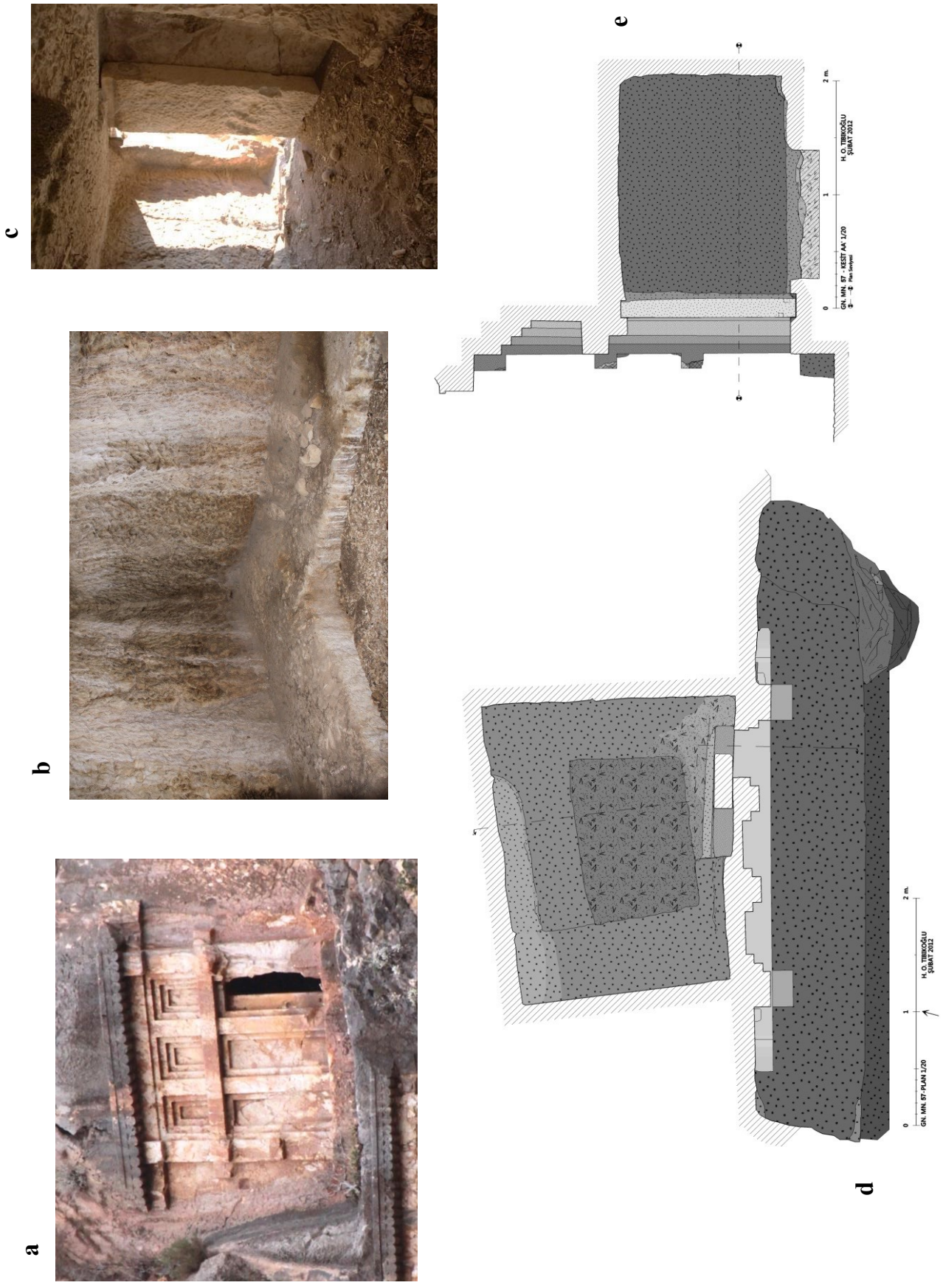
c

2 m.
1
0
H. O. TİBİKOĞLU
ŞUBAT 2012
GN. MN. 56 - KESİT AA' 1/20

b

2 m.
1
0
H. O. TİBİKOĞLU
ŞUBAT 2012
GN. MN. 56-PLAN 1/20

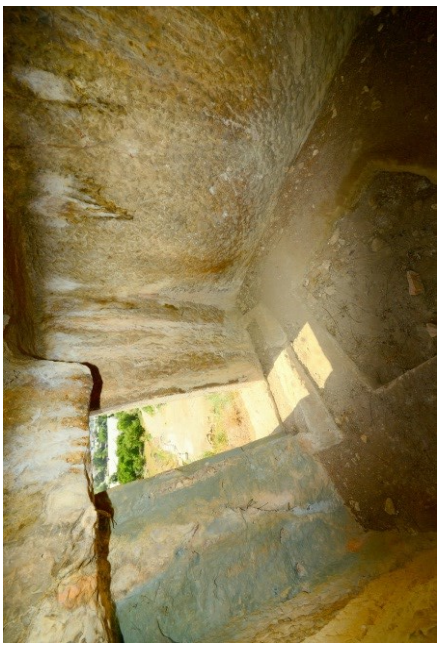
Levha 54

a
b
c
d
e
GN. MN. 57 - KESİT AA' 1/20
H. O. TİBİKOĞLU
ŞUBAT 2012
GN. MN. 57- PLAN 1/20
H. O. TİBİKOĞLU
ŞUBAT 2012

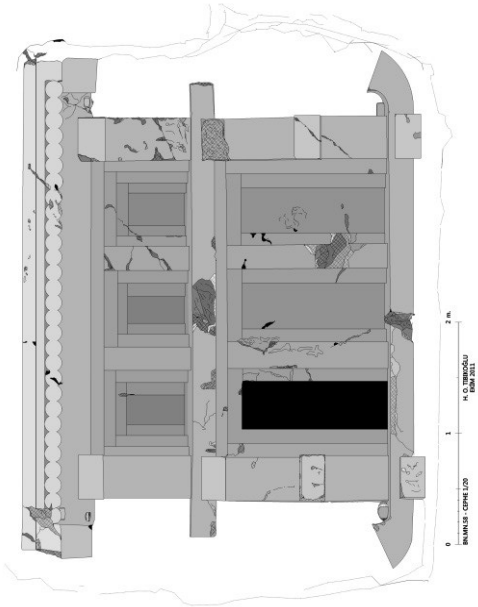
Levha 55

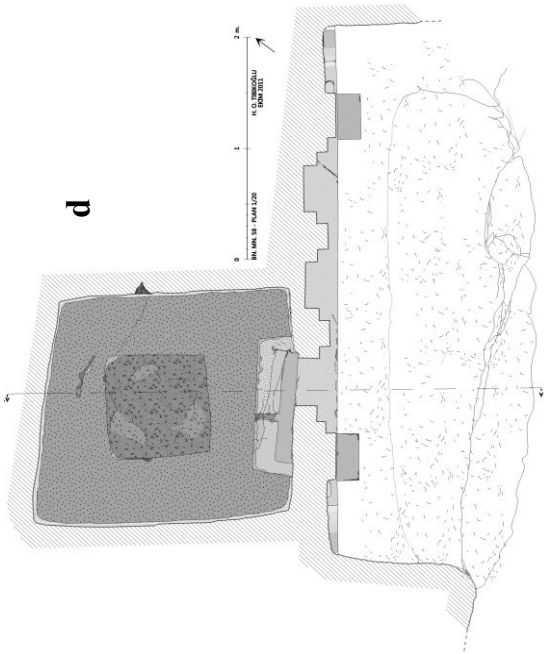
a

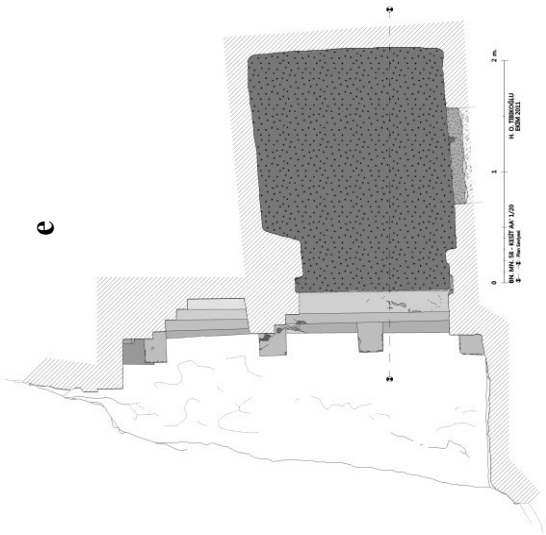
b

c

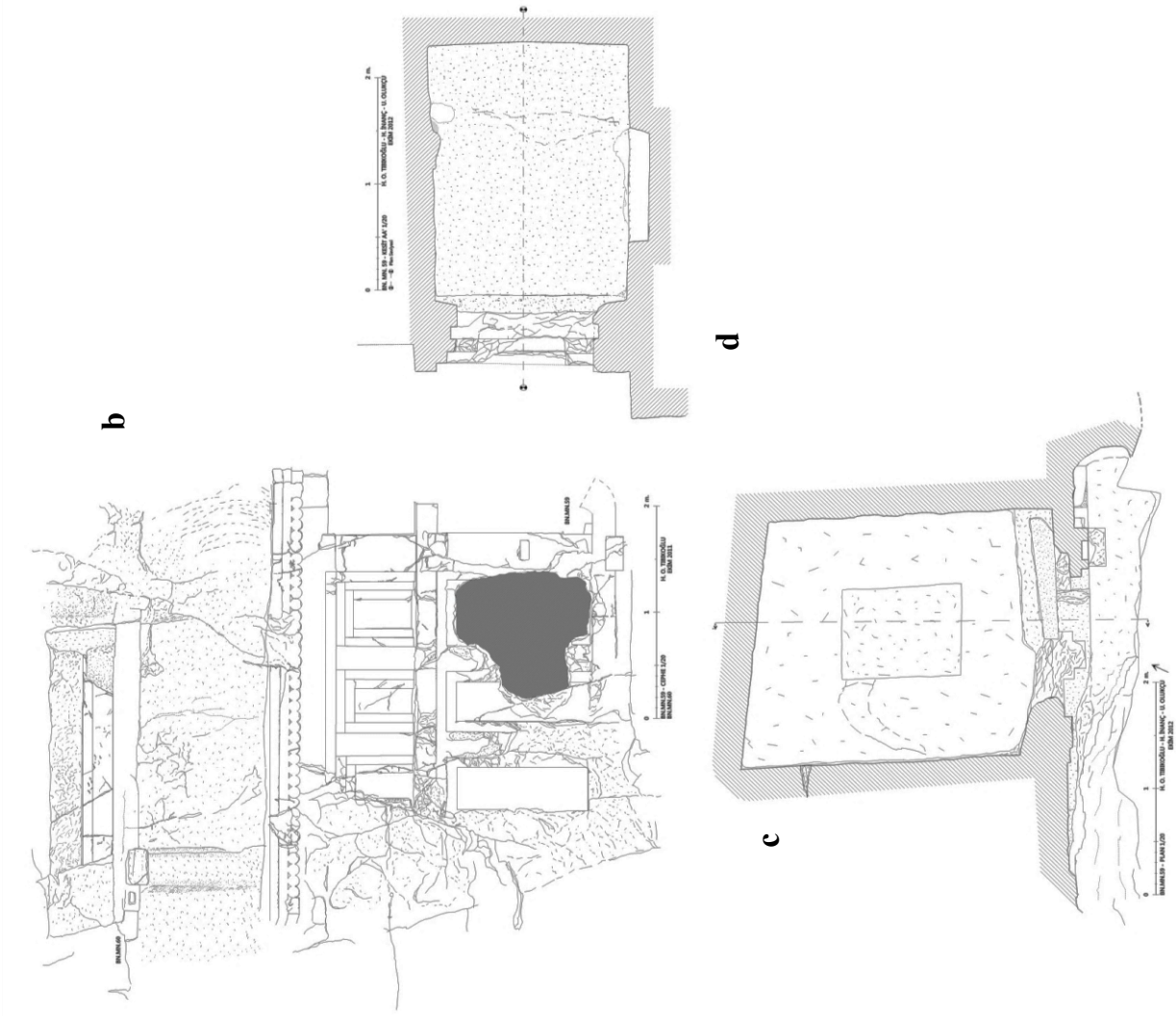

d

e

Levha 56

b

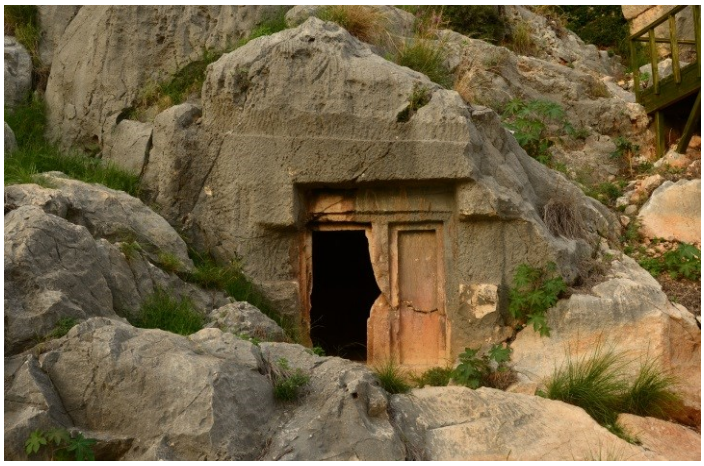
d

c

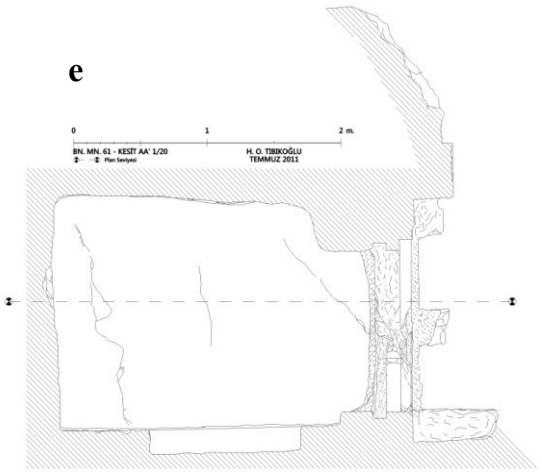
a

Levha 57

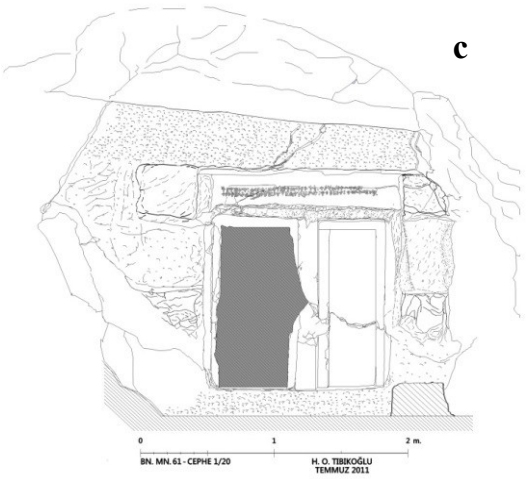
a

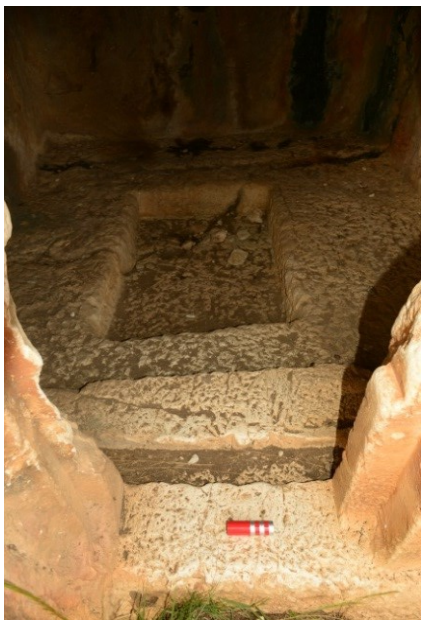

e

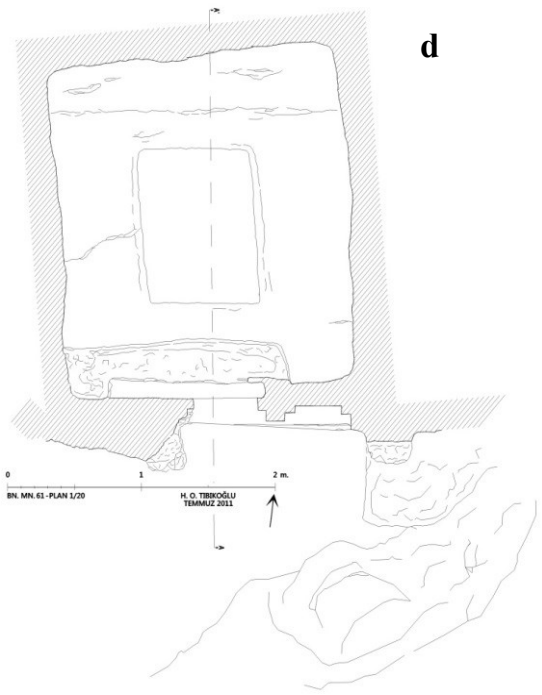
c

b

d

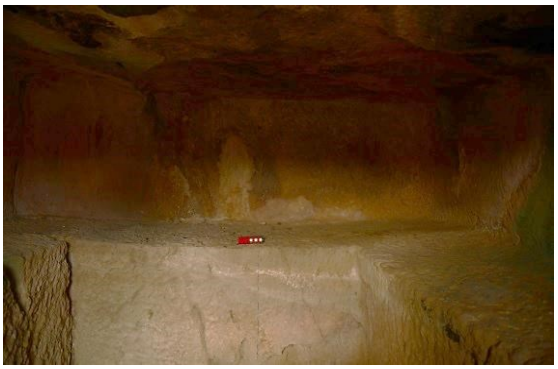

Levha 58

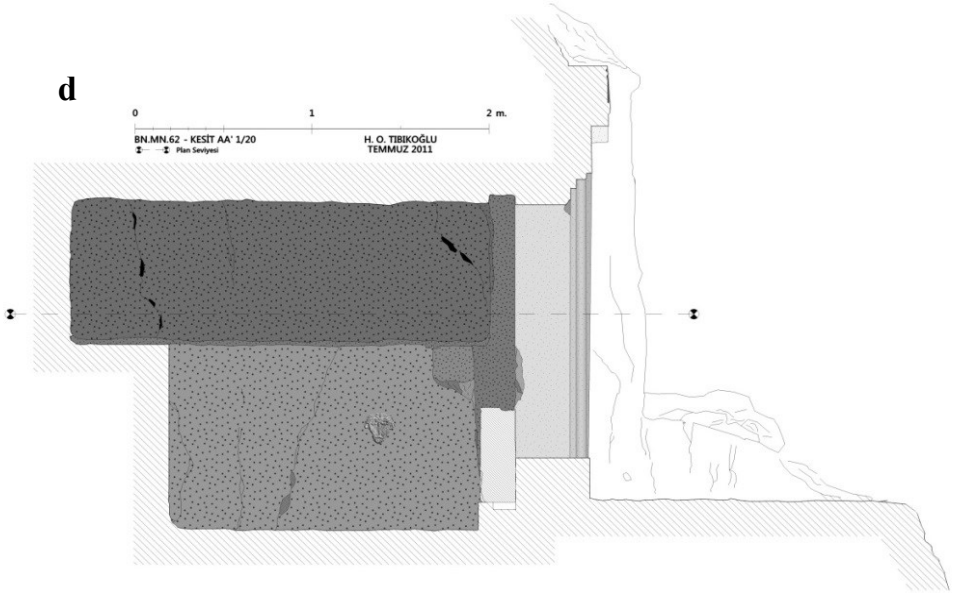
a

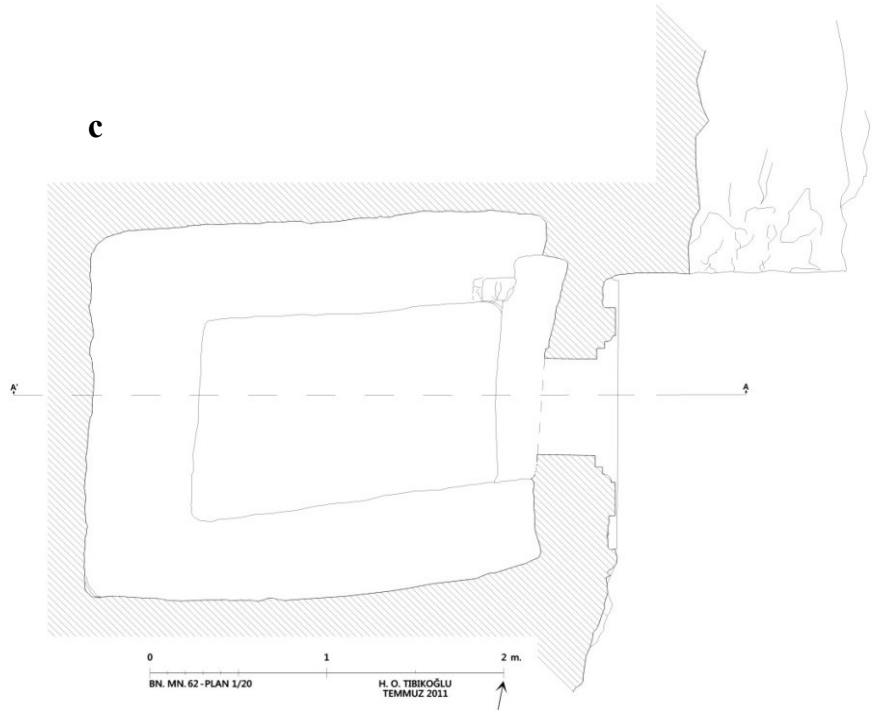
b

d

c

Levha 59

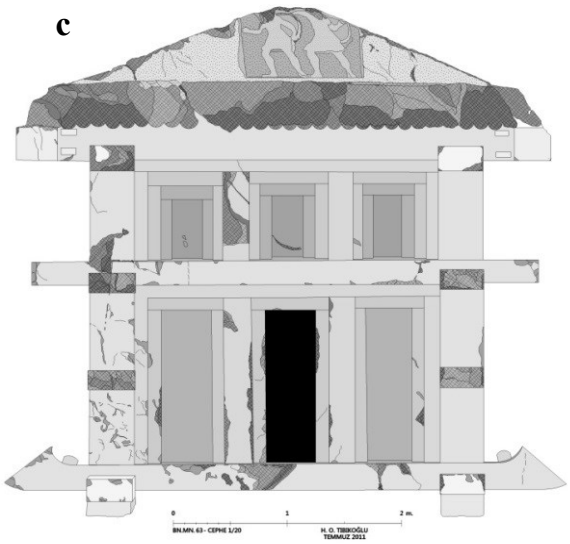
a

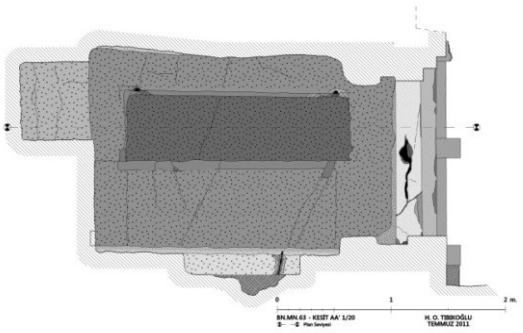
b

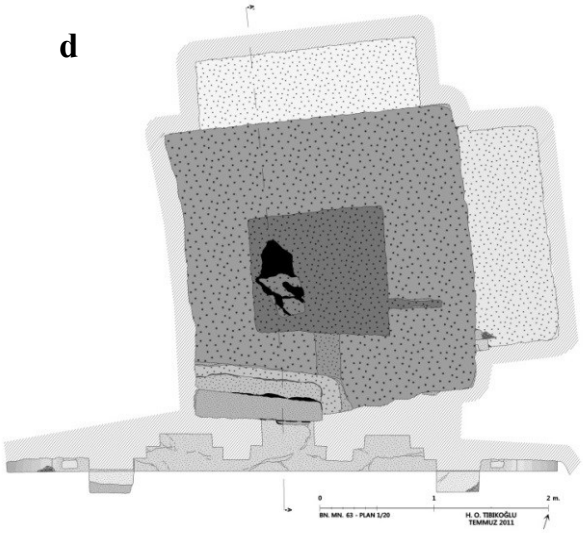
c

e

d

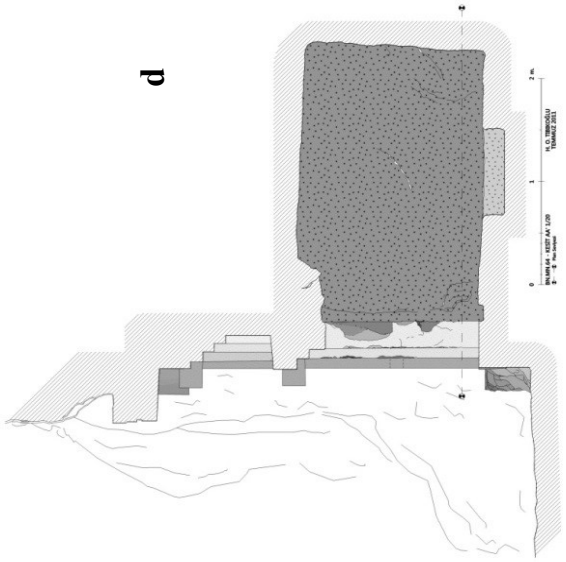

Levha 60

b

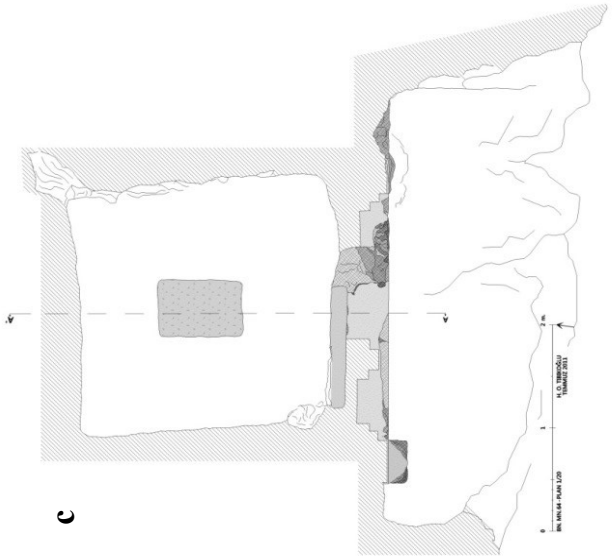

d

c

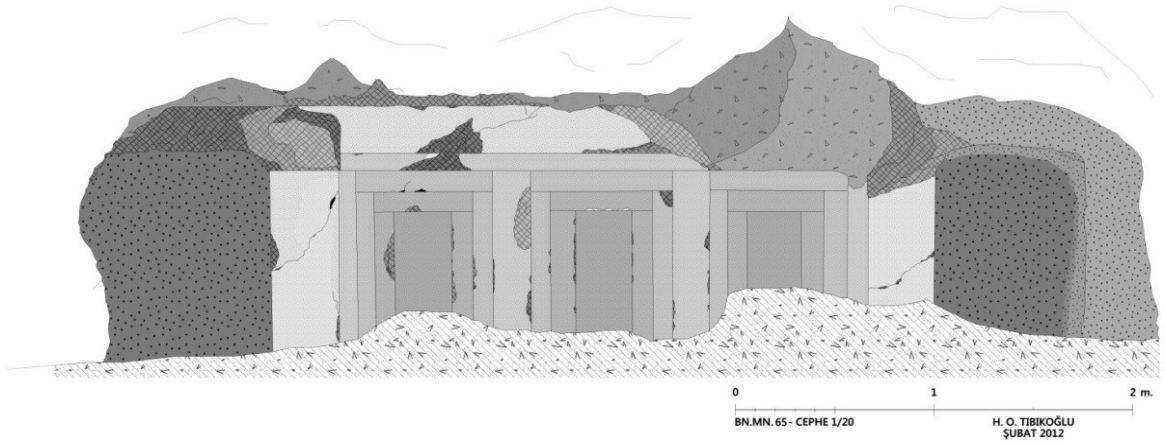
a

Levha 61

a

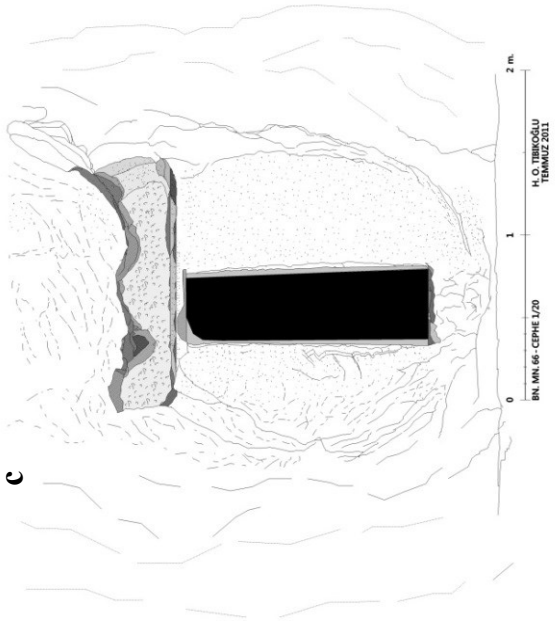
b

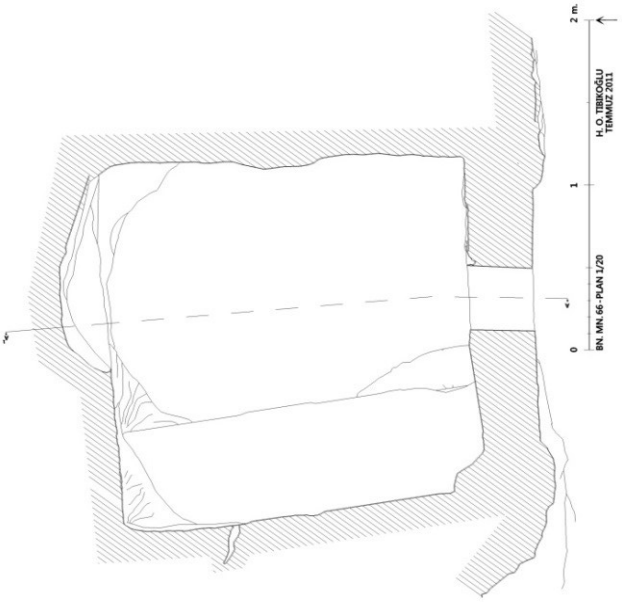
Levha 62

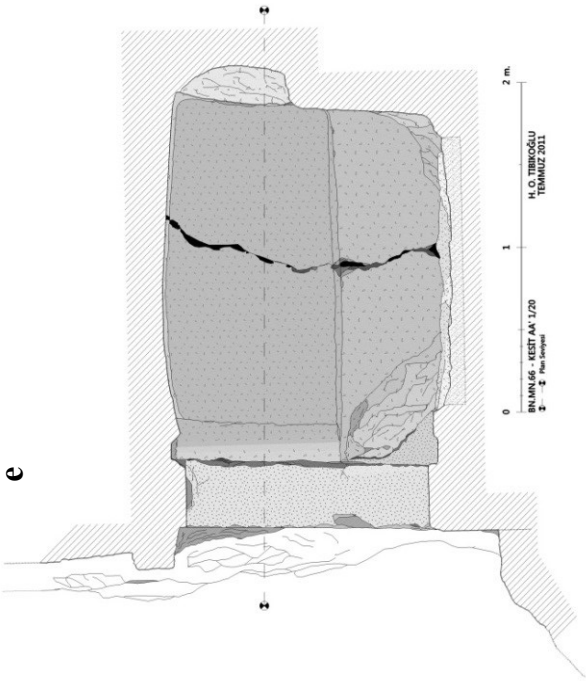
a

c

d

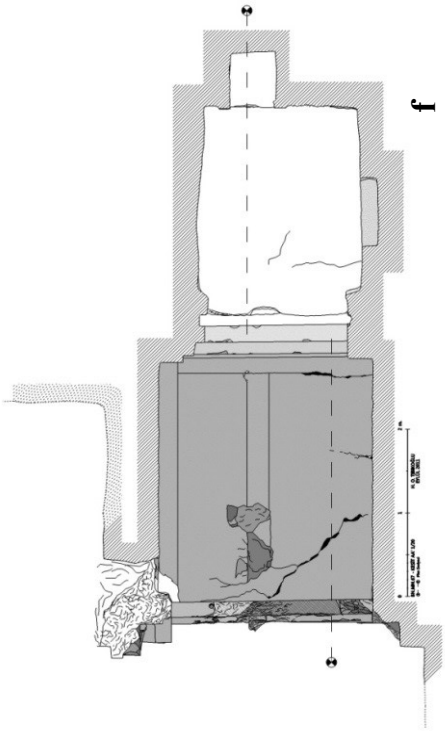

e

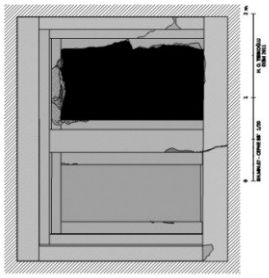

b

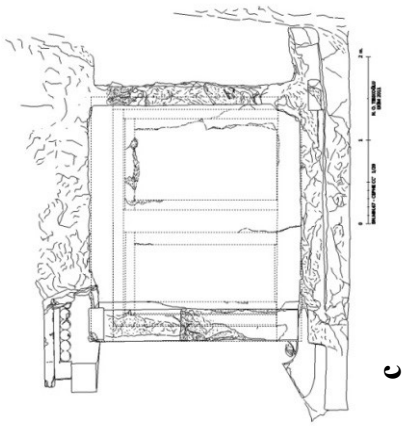
Levha 63

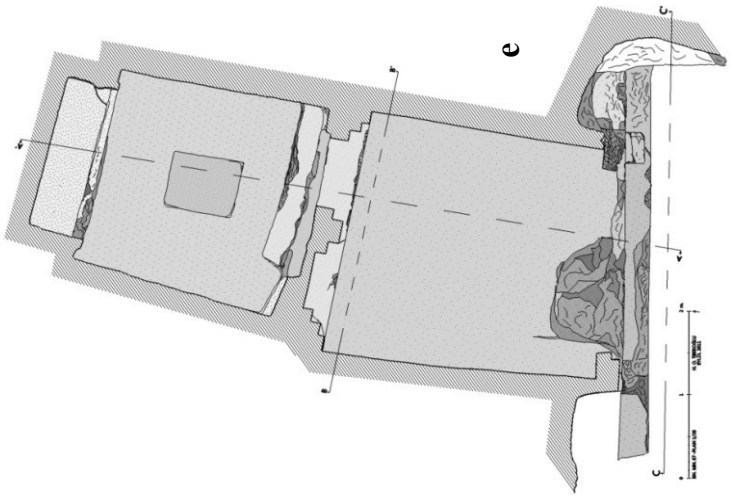
f

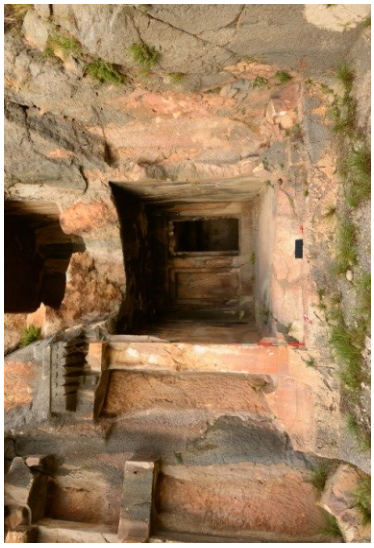
d

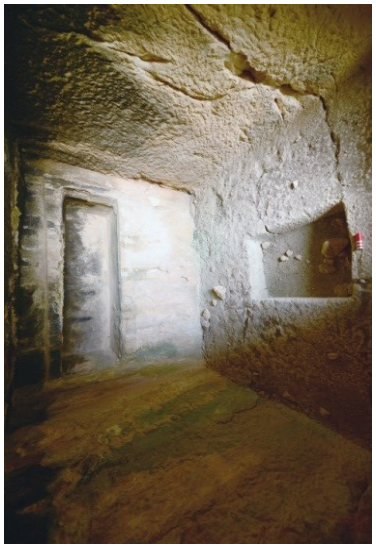
c

e

a

b

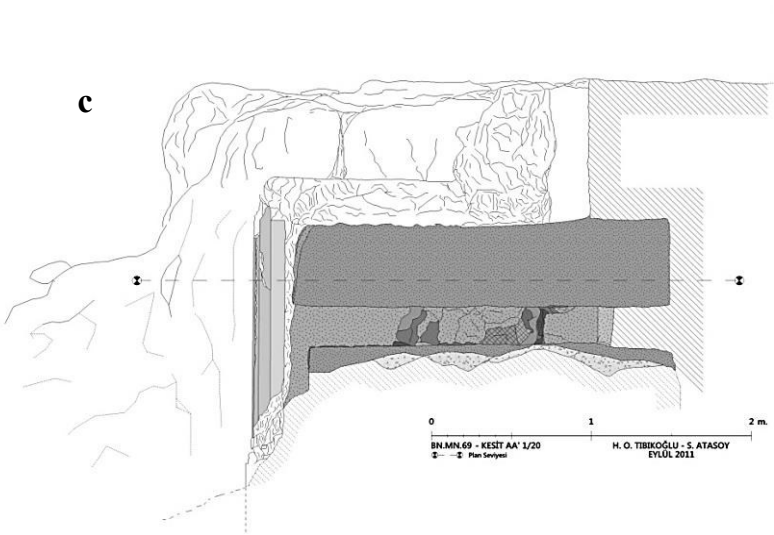
Levha 64

Levha 65

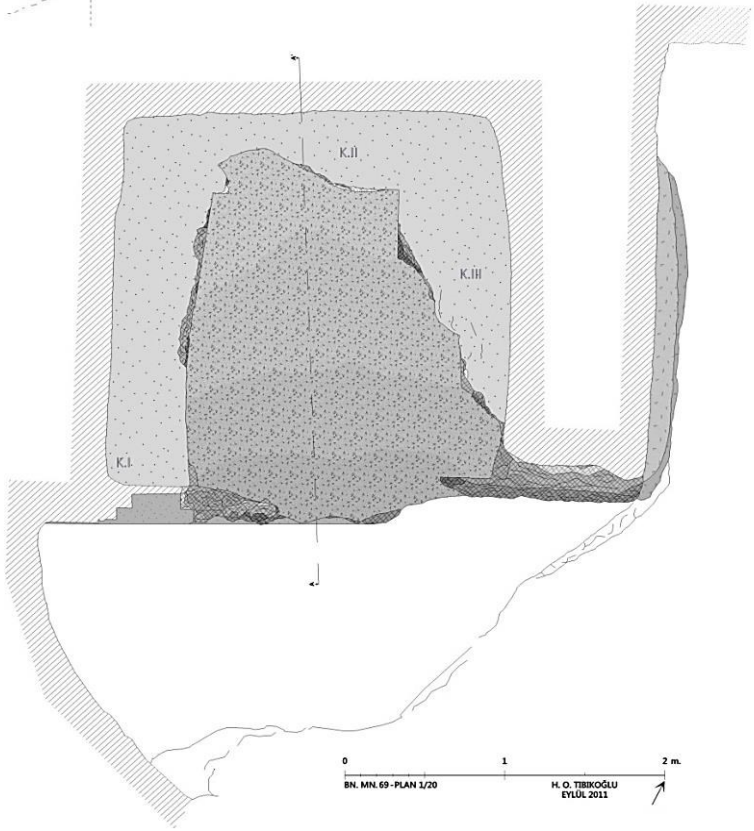
a

c

0
1
2 m.
BN.MN.69 - KESİT AA' 1/20
Plan Seviyesi
H. O. TIBIKOĞLU - S. ATASOY
EYLÜL 2011

b

K.II
K.III
K.I
0
1
2 m.
BN. MN. 69 - PLAN 1/20
H. O. TIBIKOĞLU
EYLÜL 2011

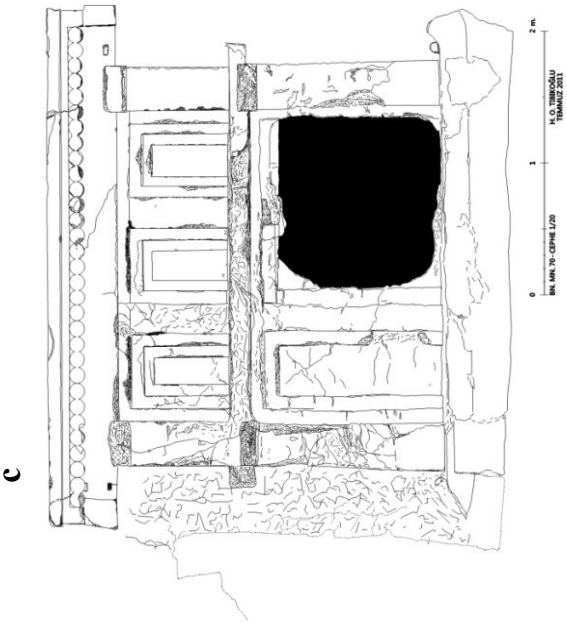
Levha 66

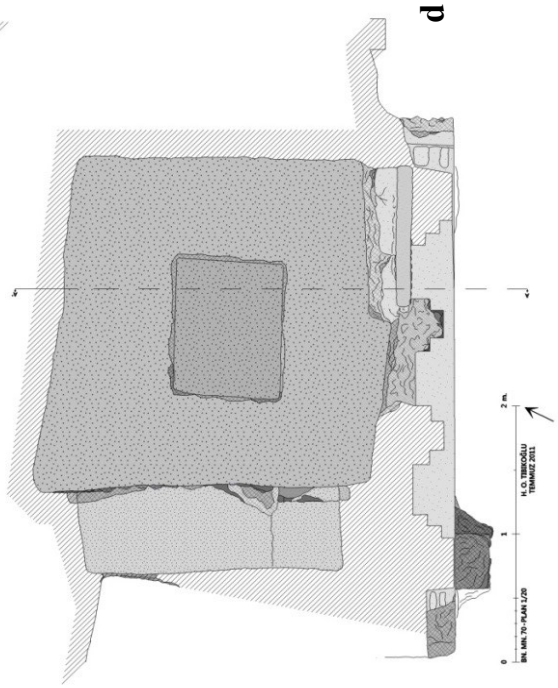
a

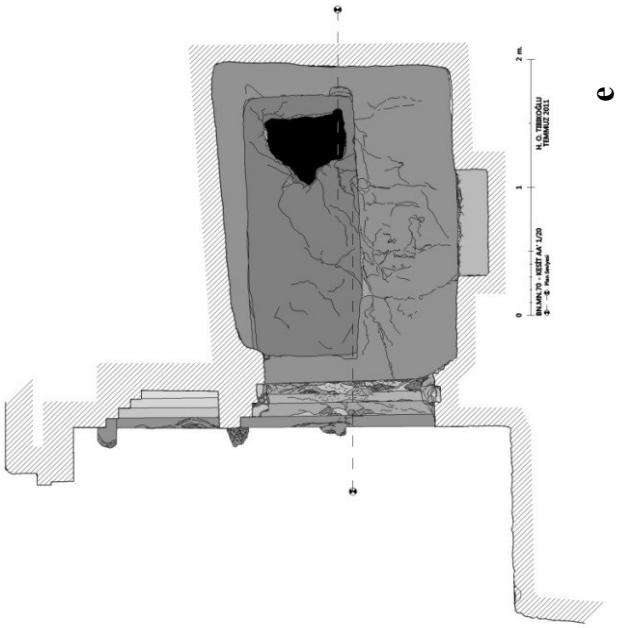
b

c

d

e

Levha 67

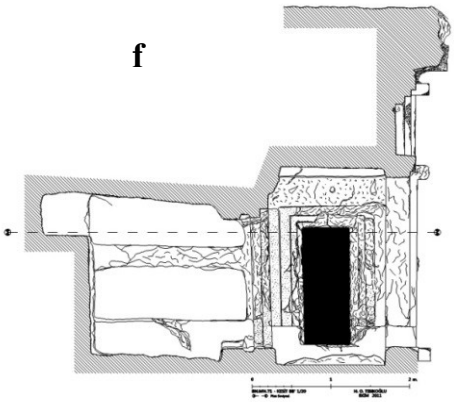
a

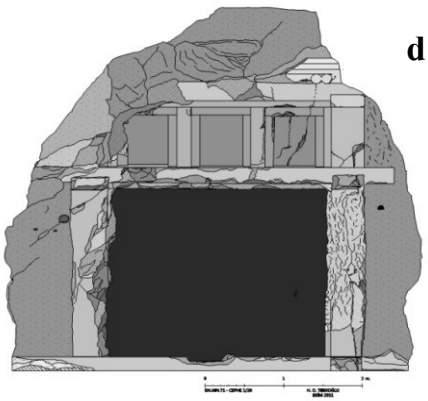
b

f

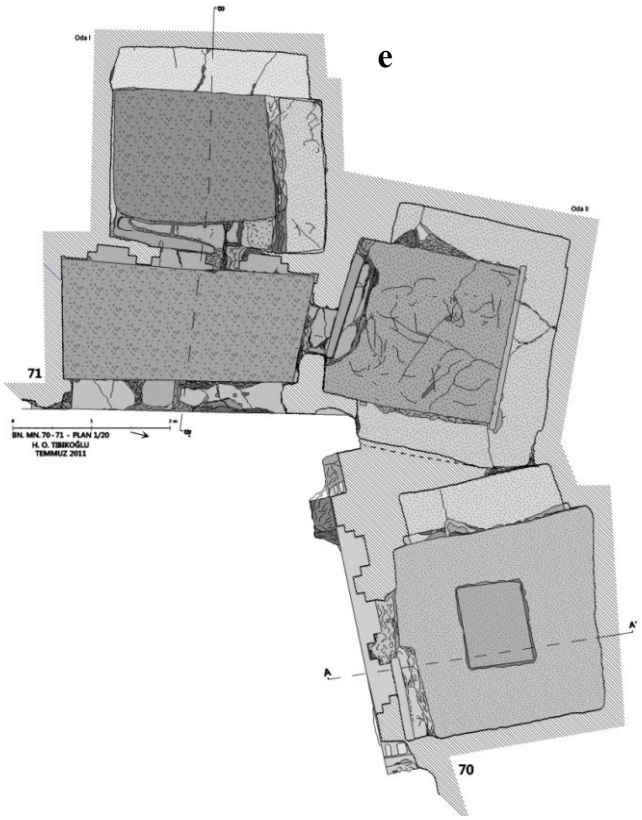
d

c

e

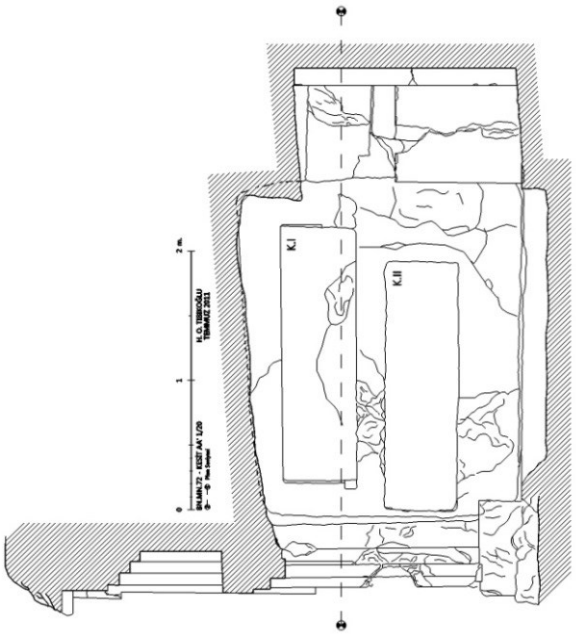

Levha 68

b

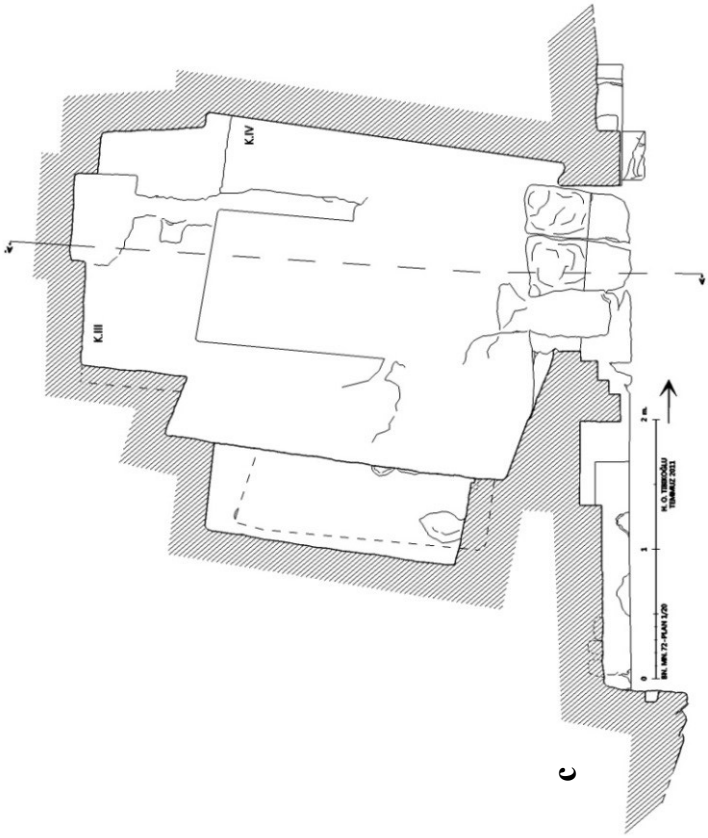

d

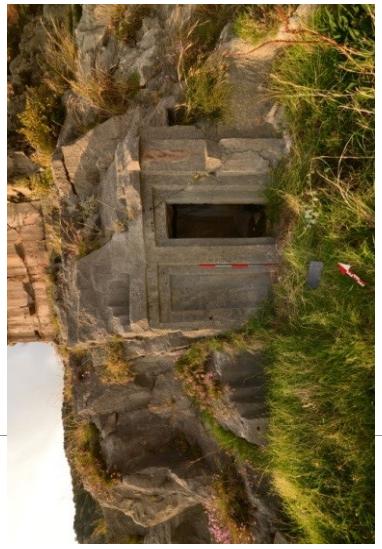

a

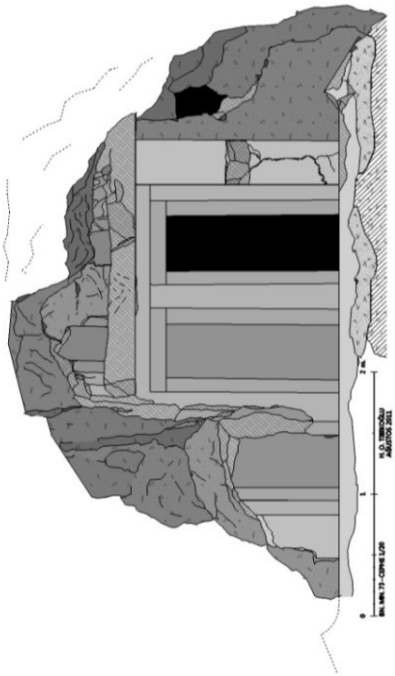

c

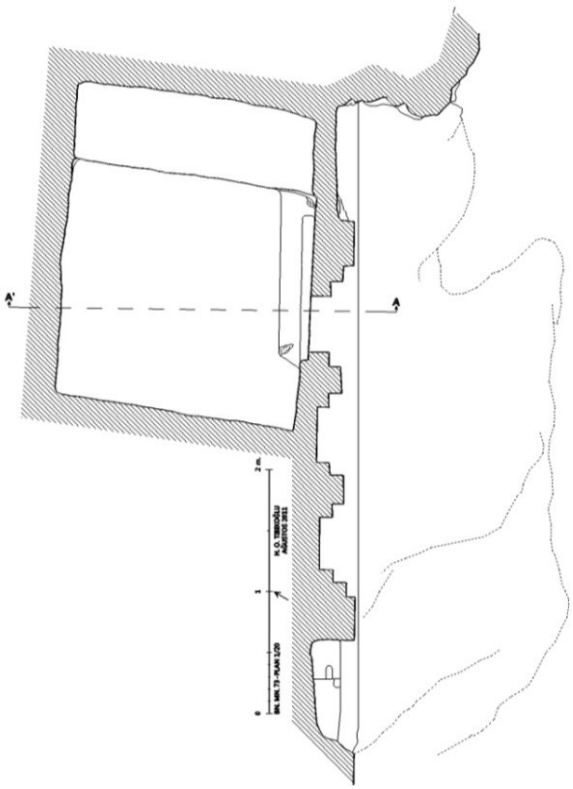
Levha 69

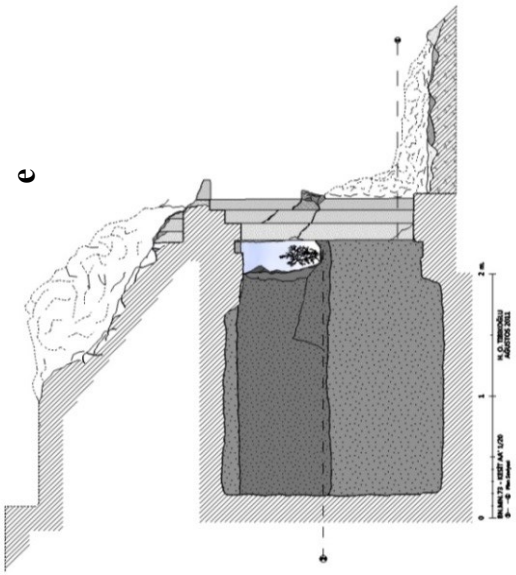
a

c

d

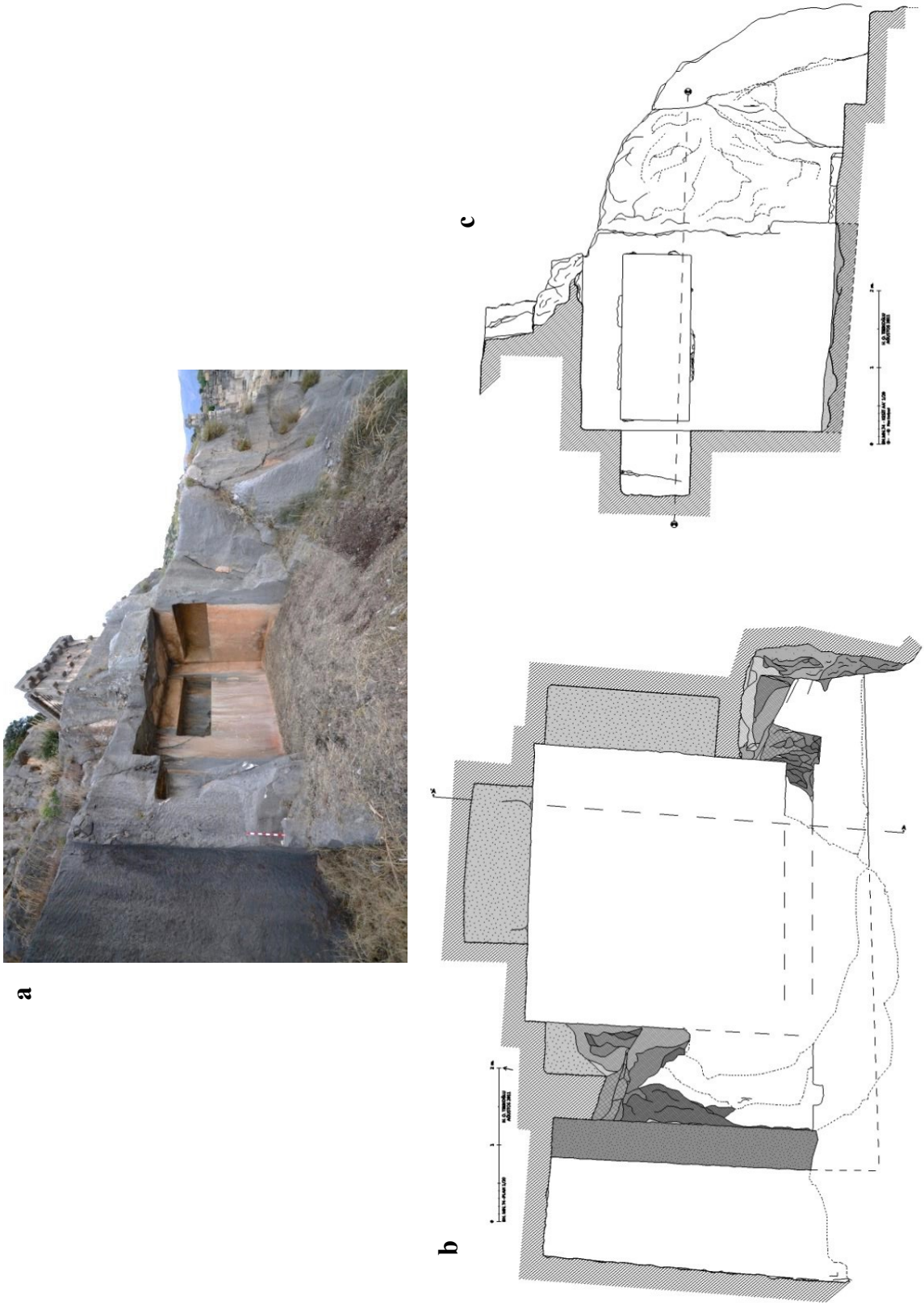

e

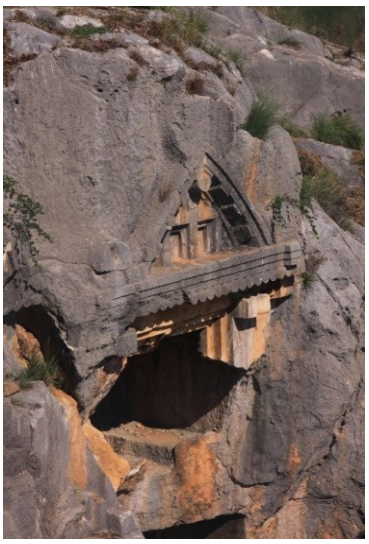
b

Levha 70

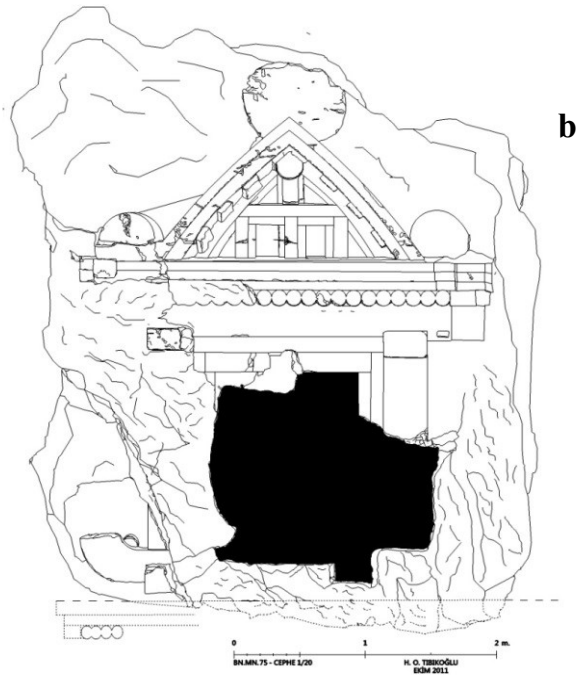

Levha 71

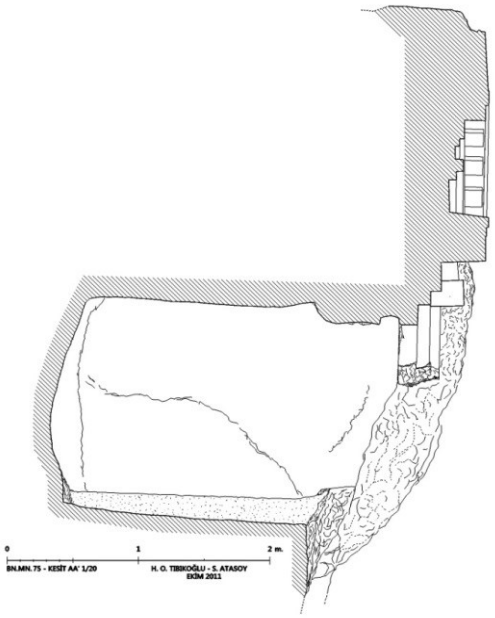
a

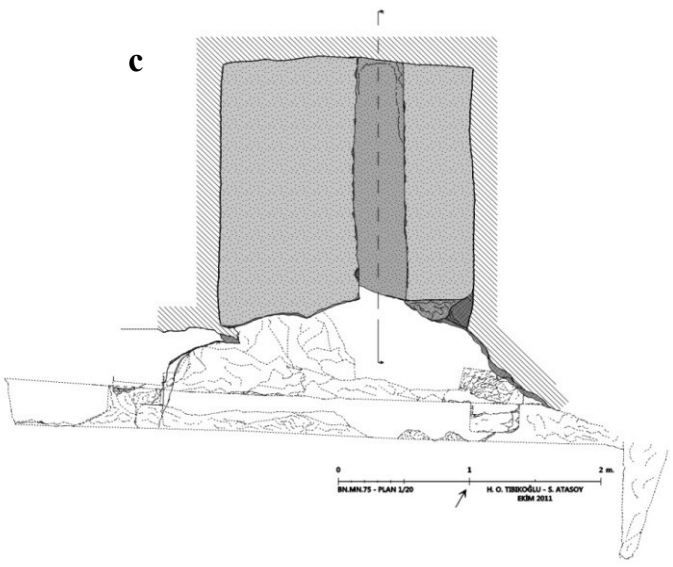
b

d

c

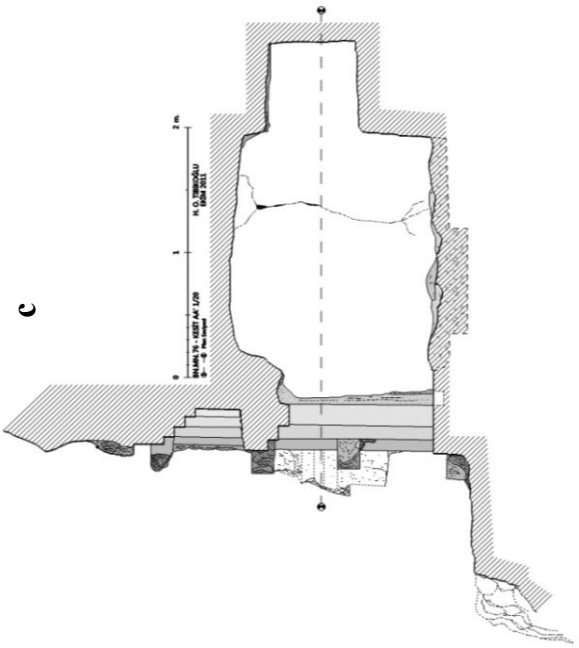

Levha 72

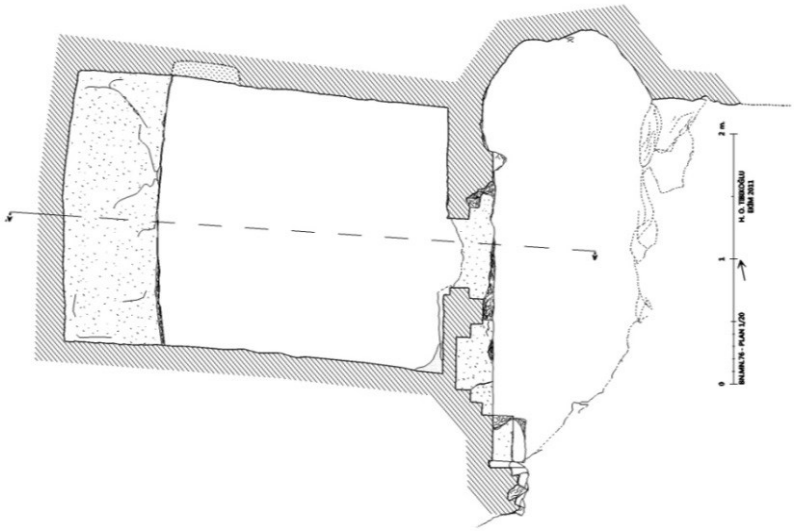
a

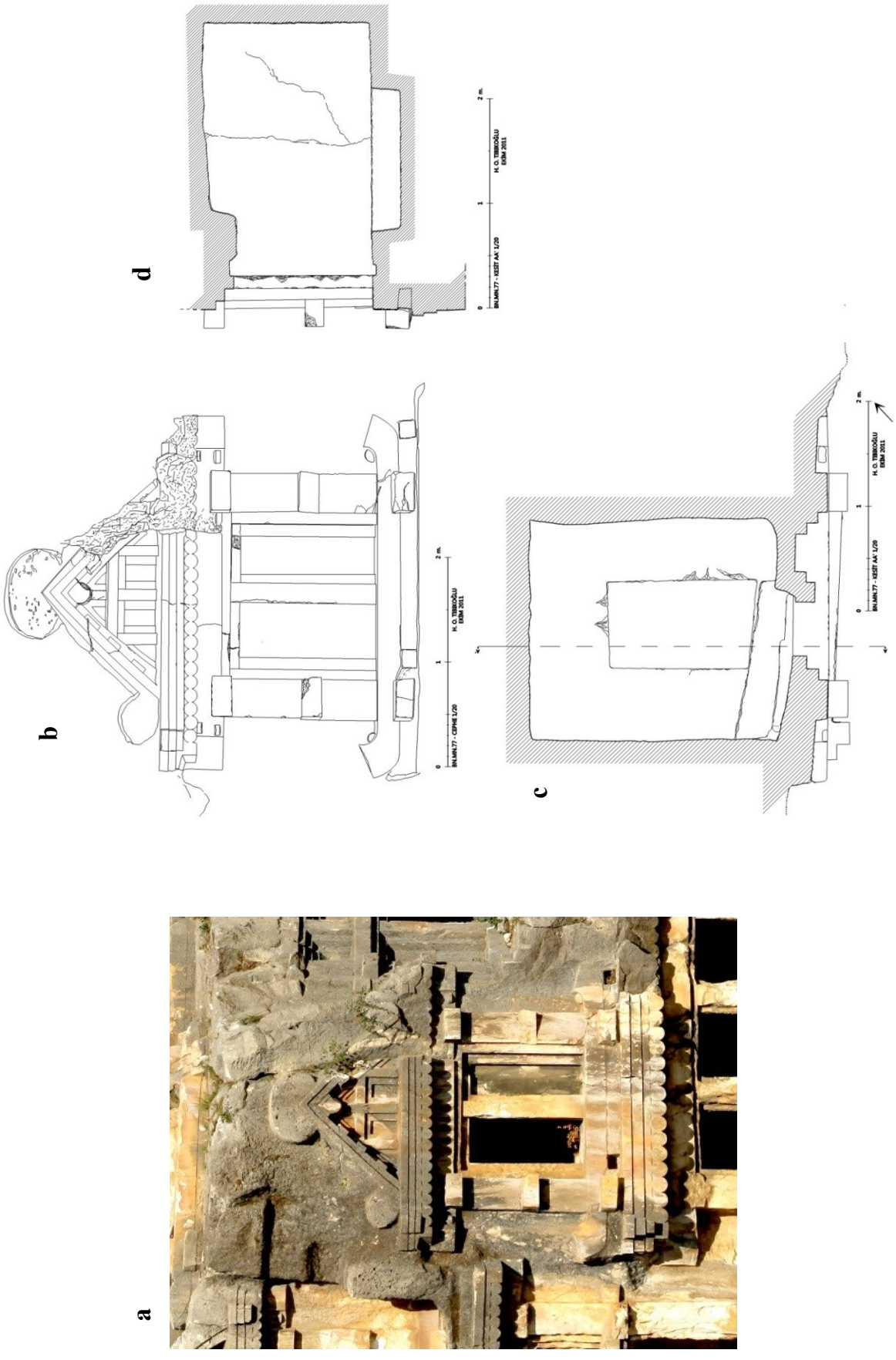
c

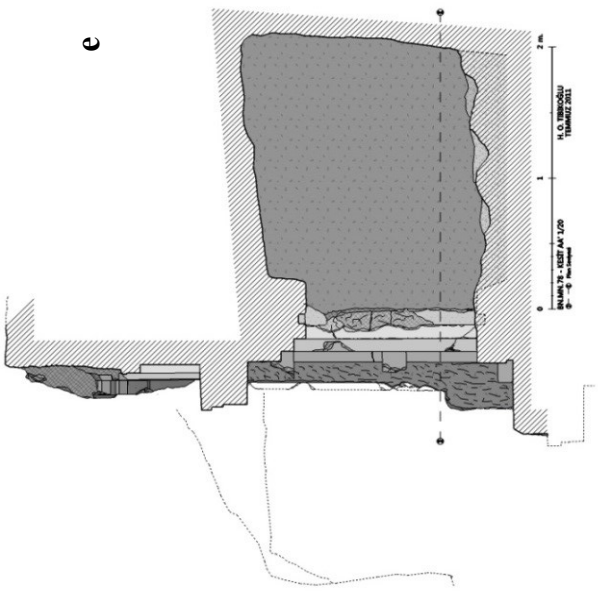
b

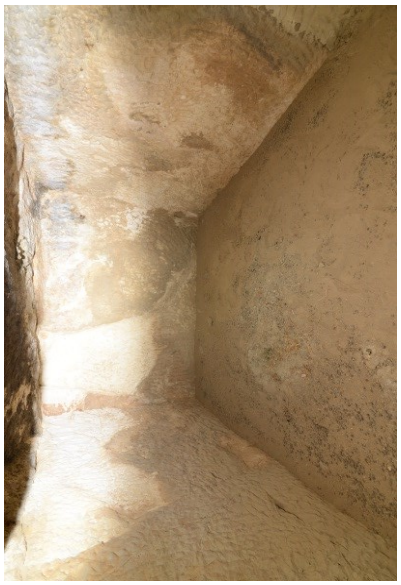
Levha 73

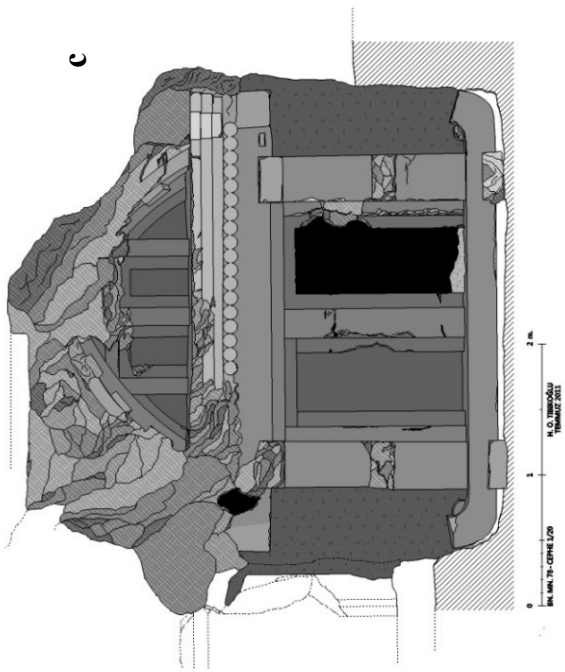
Levha 74

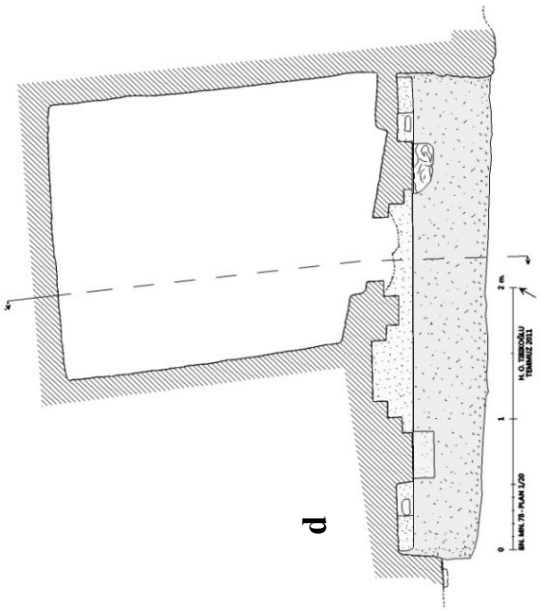
e

b

c

d

a

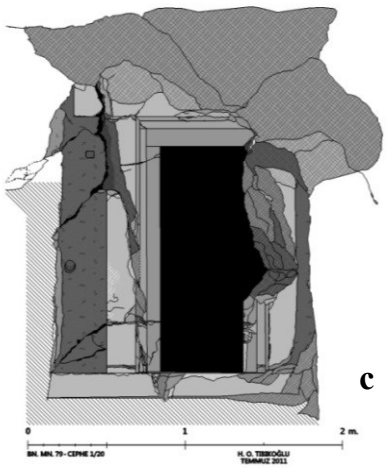
Levha 75

a

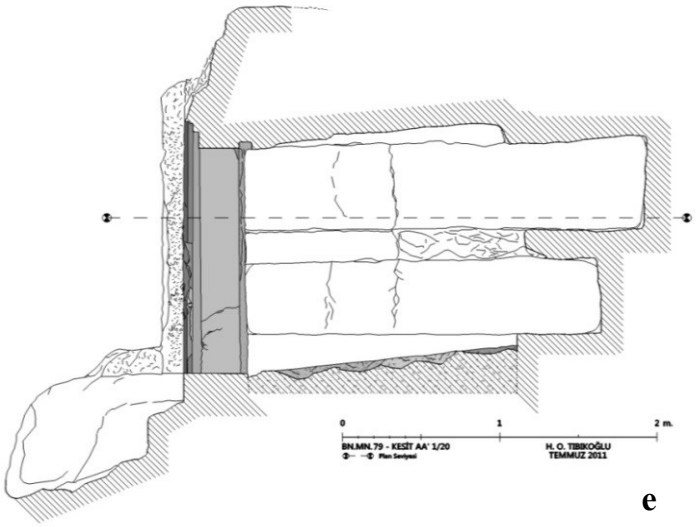

b

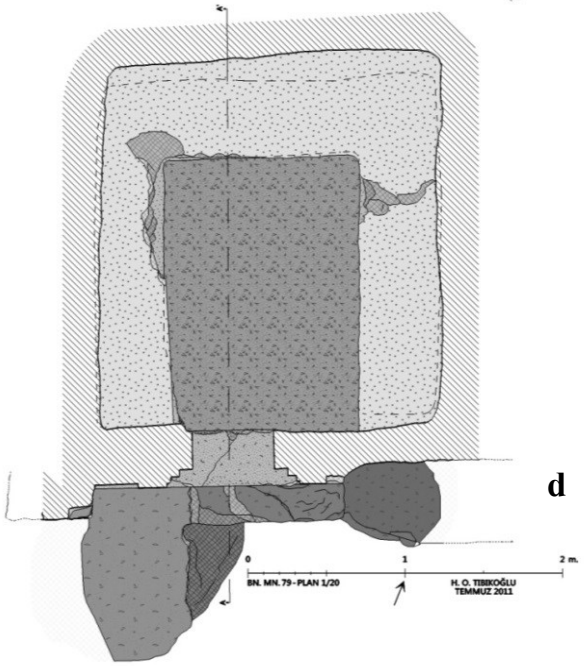

c

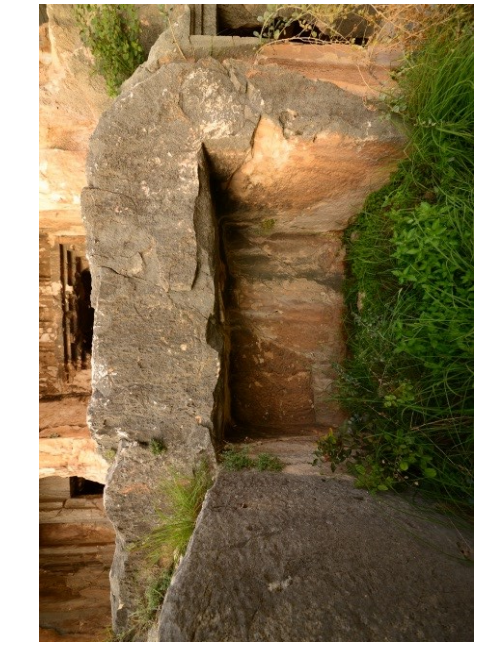

e

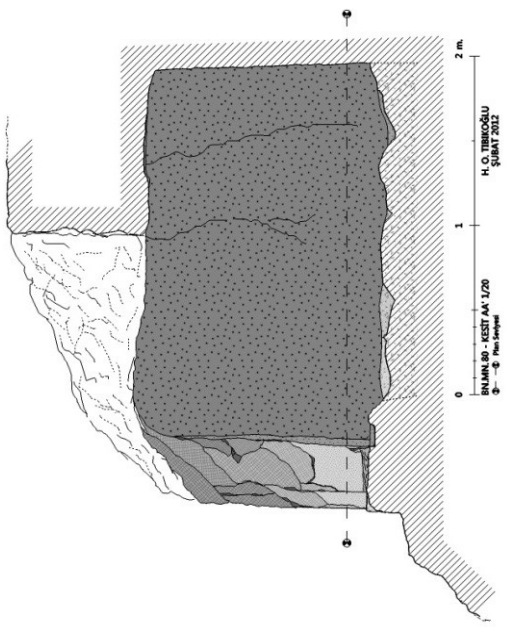

d

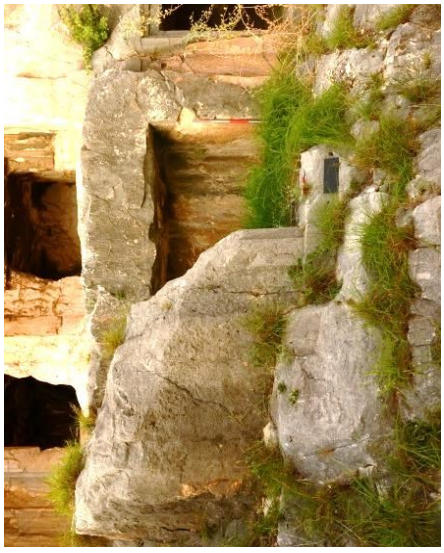
Levha 76

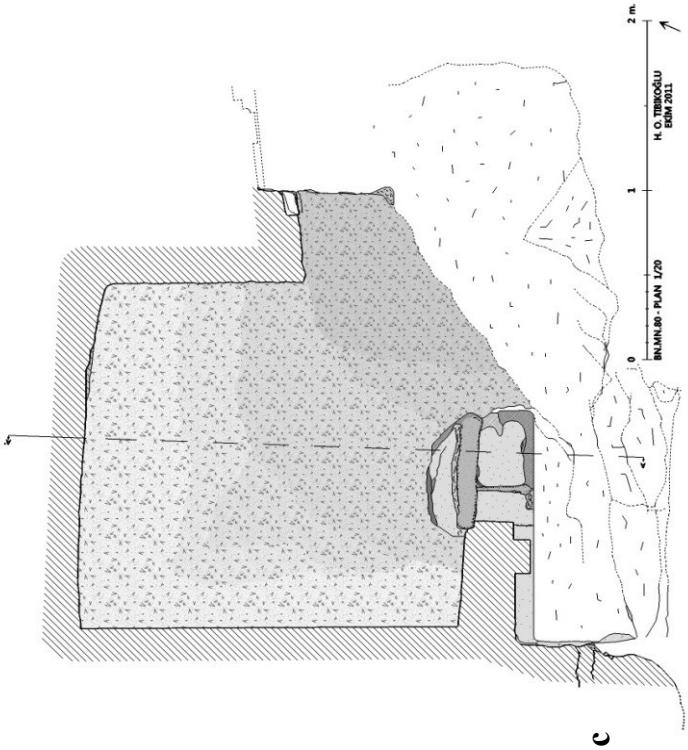
b

d

a

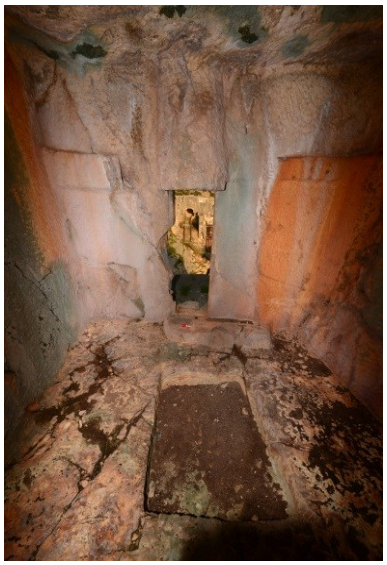
c

Levha 77

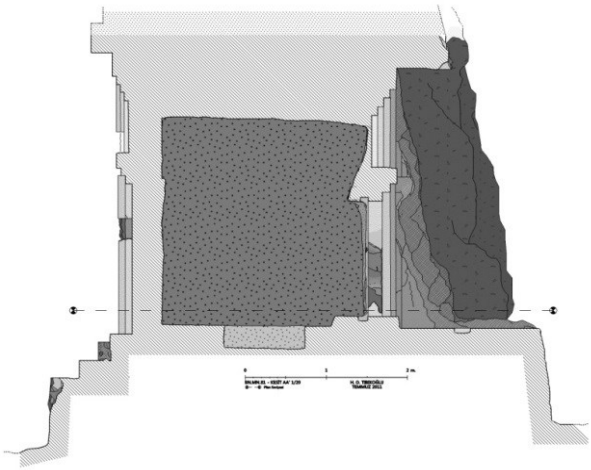
a

b

g

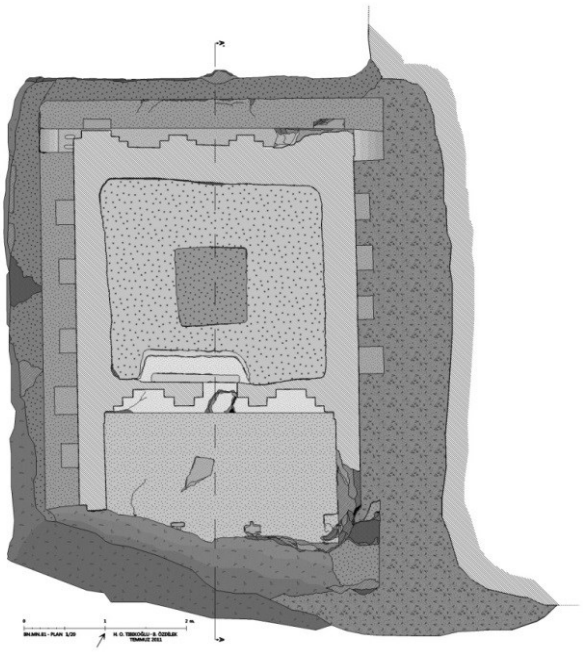

e

c

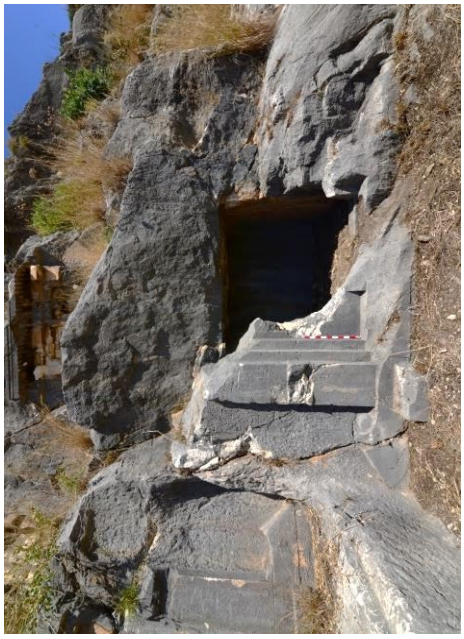

d

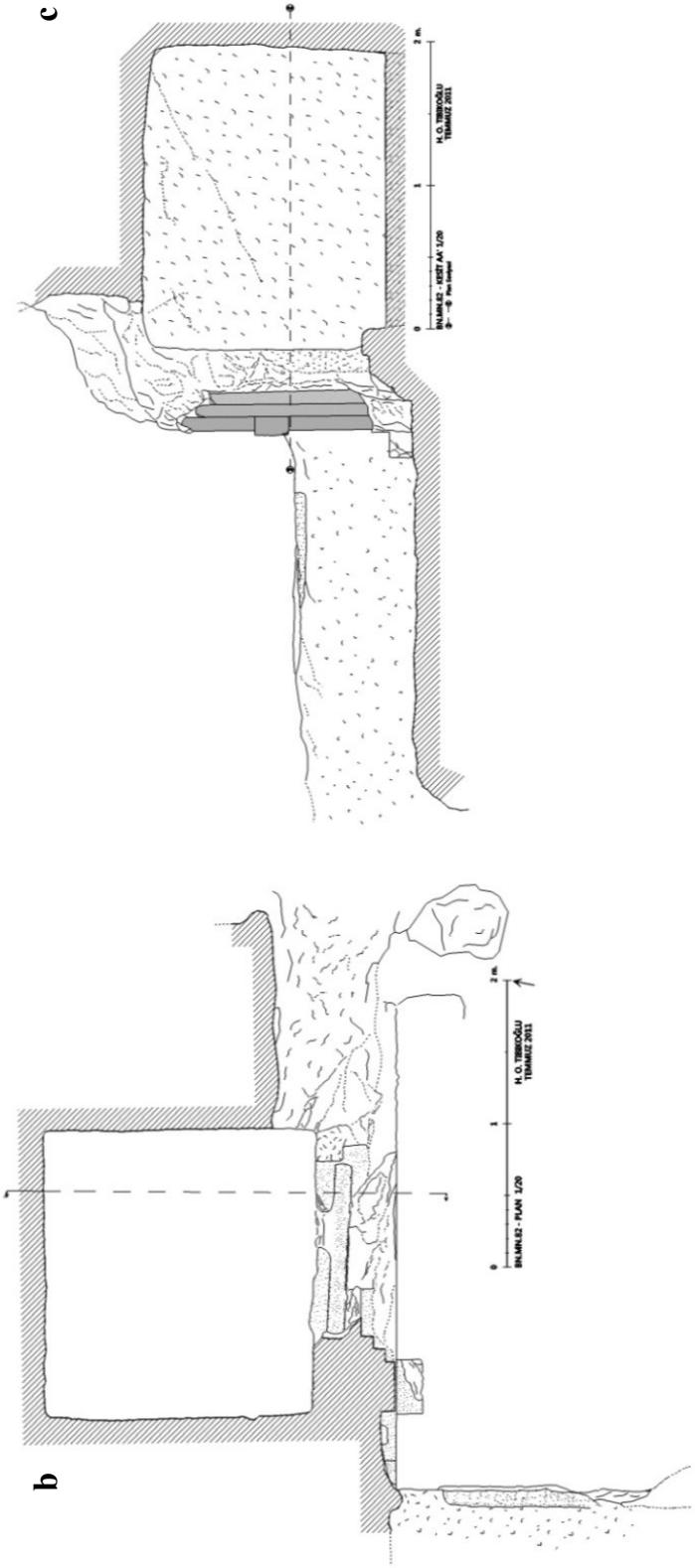

f

Levha 78

a

b

c

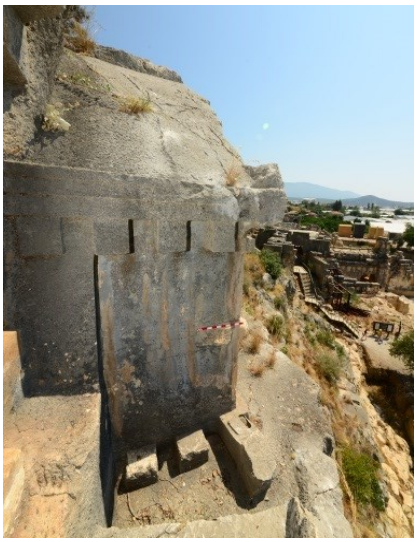
Levha 79

Levha 80

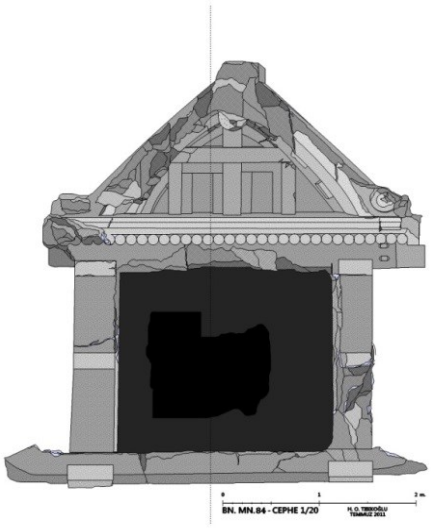
a

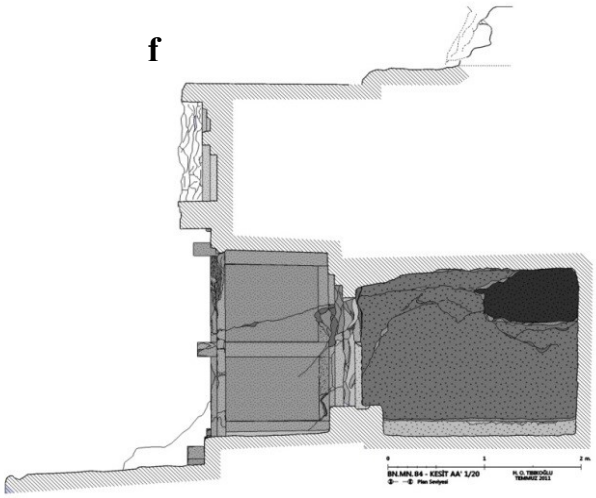
b

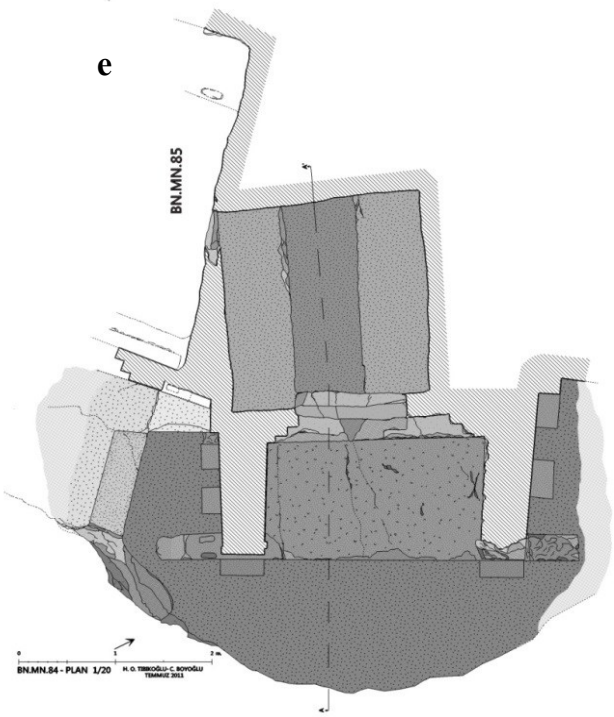
d

f

e

c

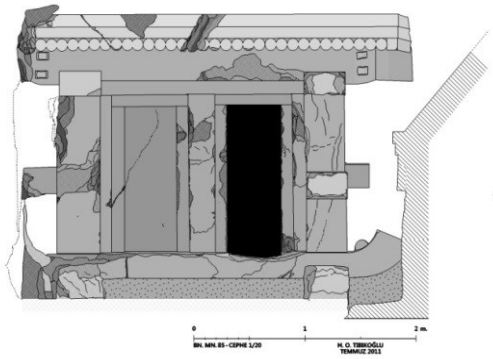

Levha 81

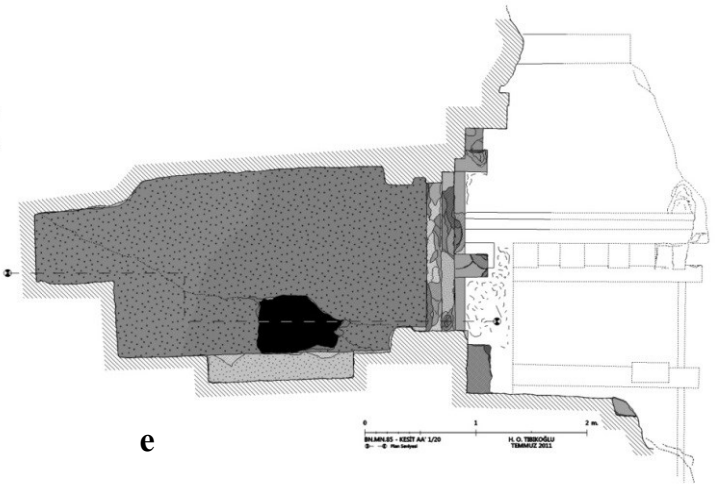
a

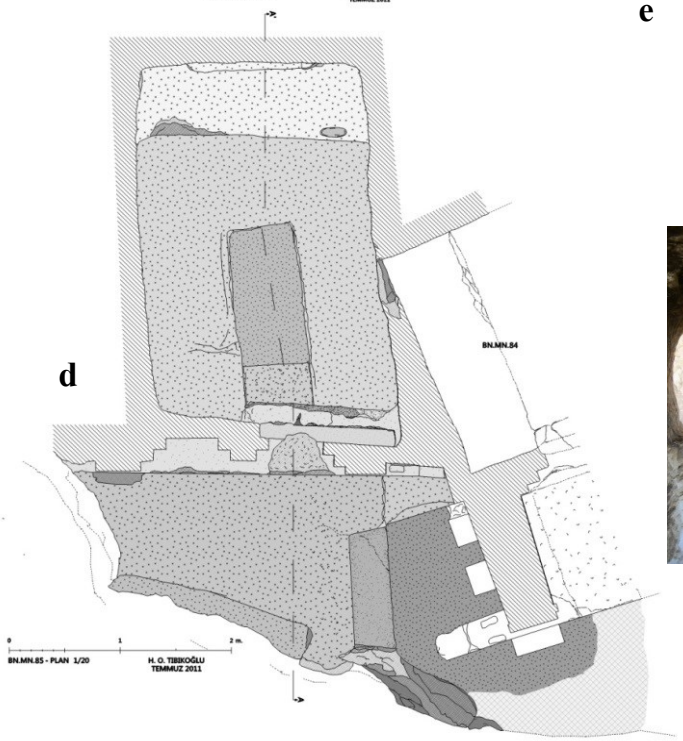
c

e

d

b

Levha 82

a

b

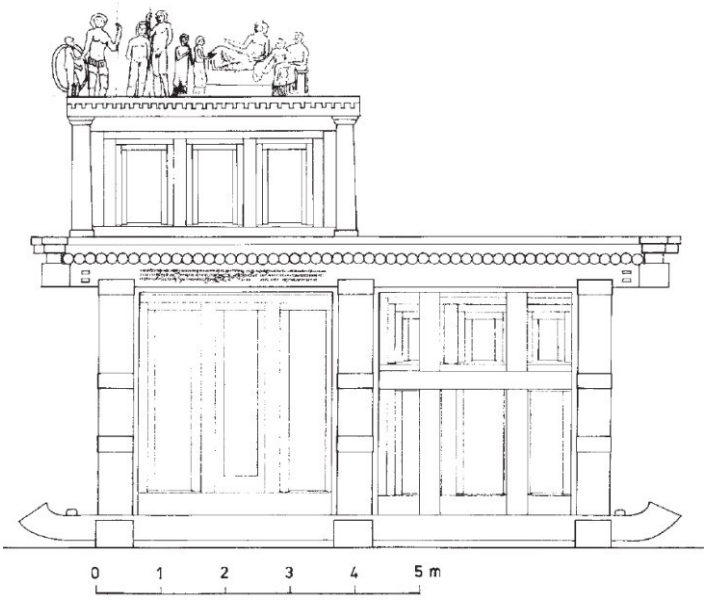
c

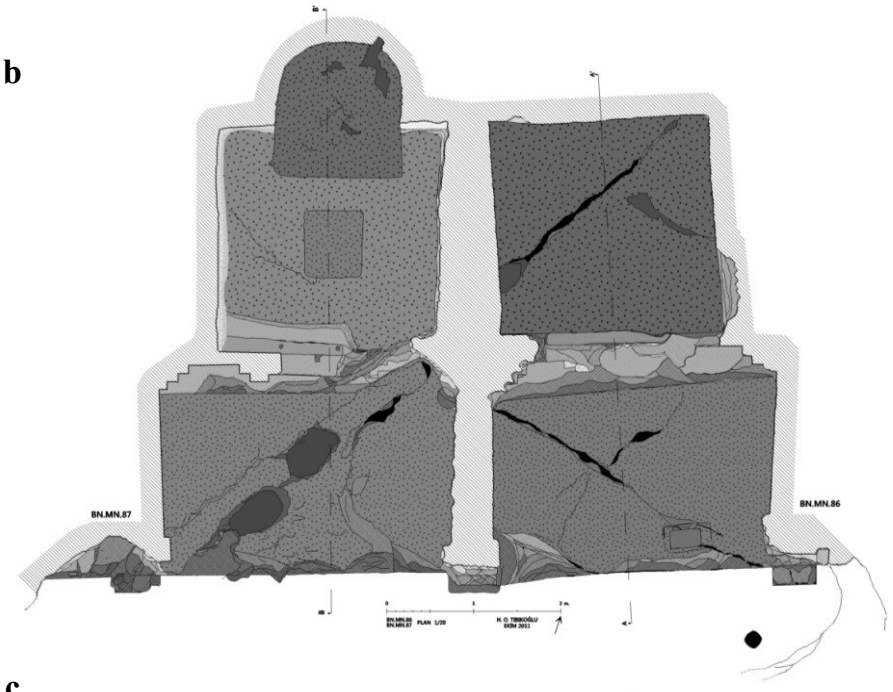

Levha 83

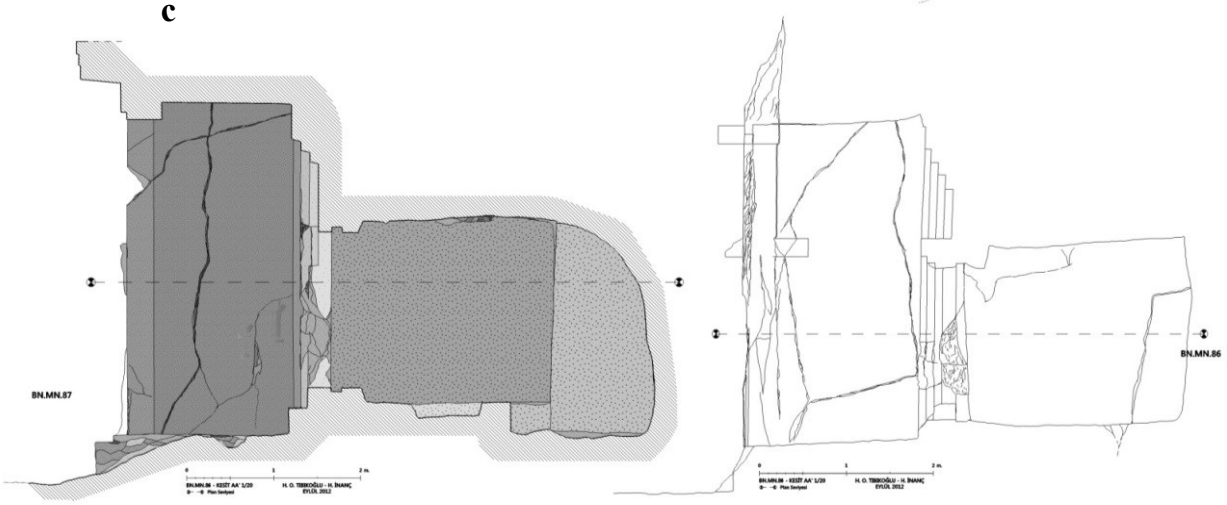
a

b

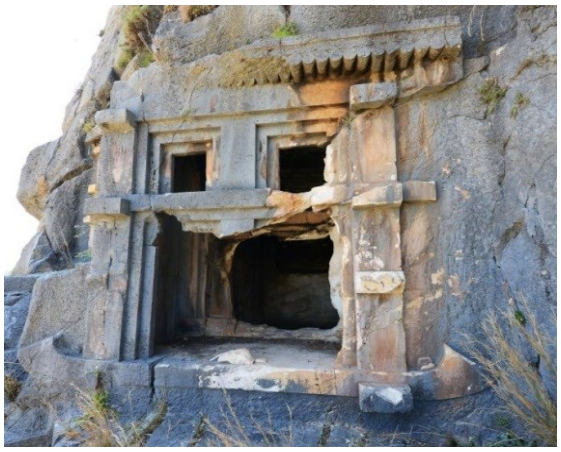
c

Levha 84

Levha 85

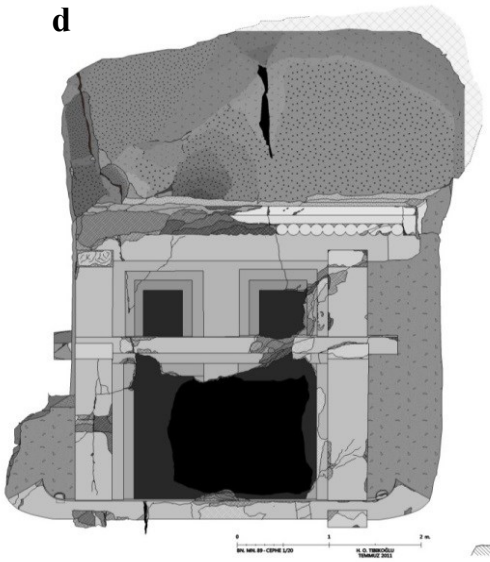
a

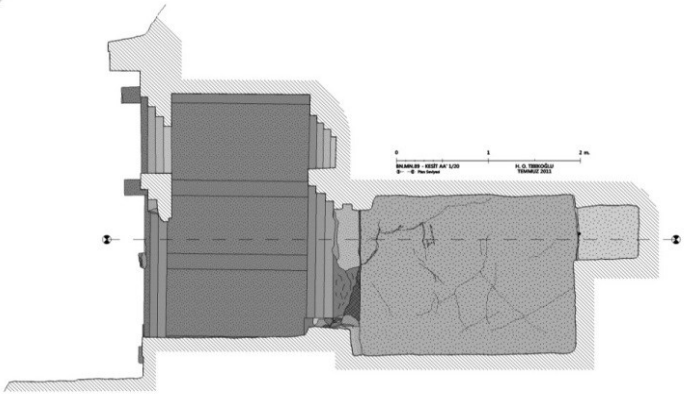
b

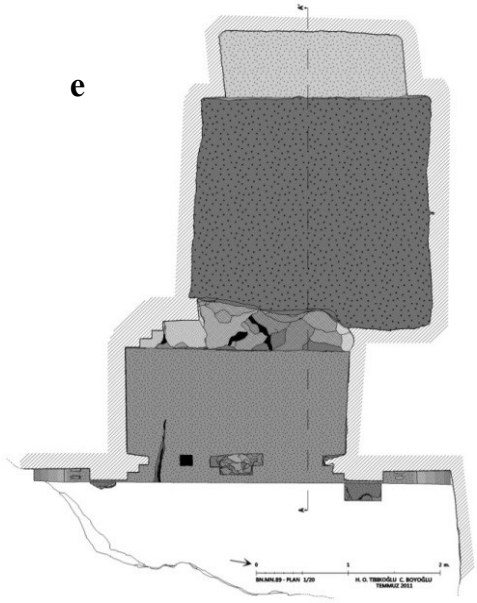
d

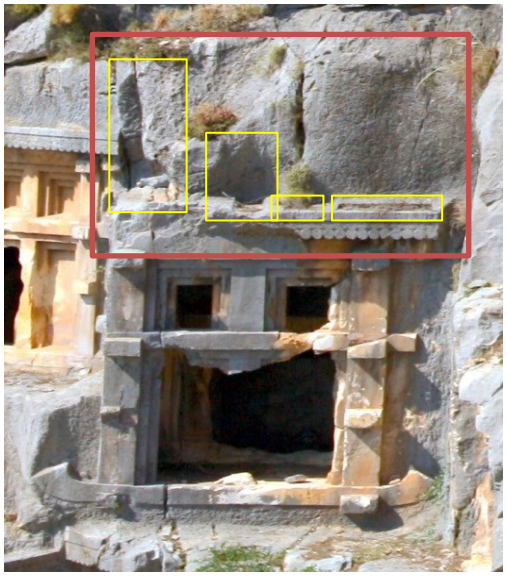

f

e

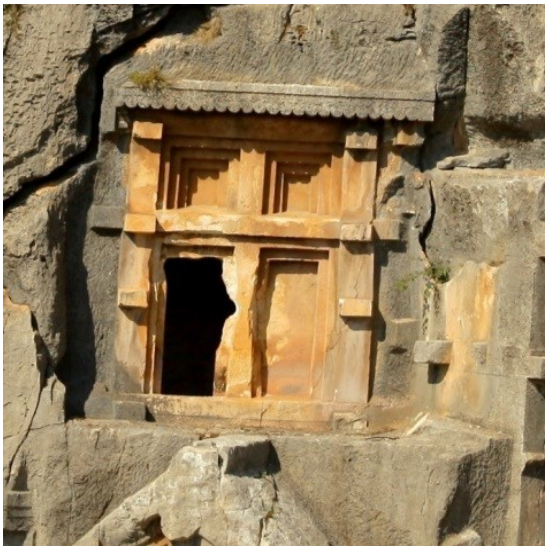

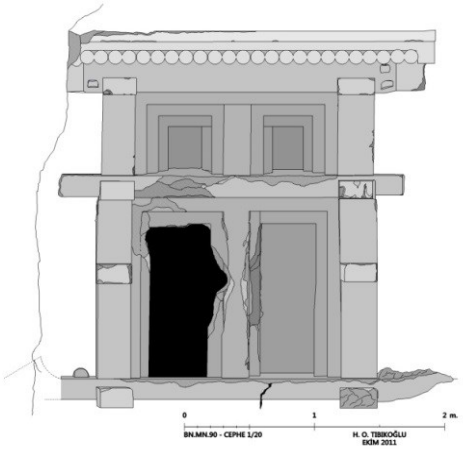
c

Levha 86

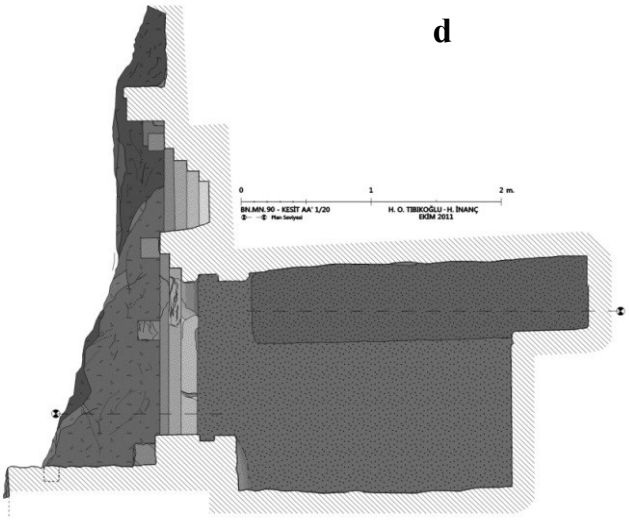
a

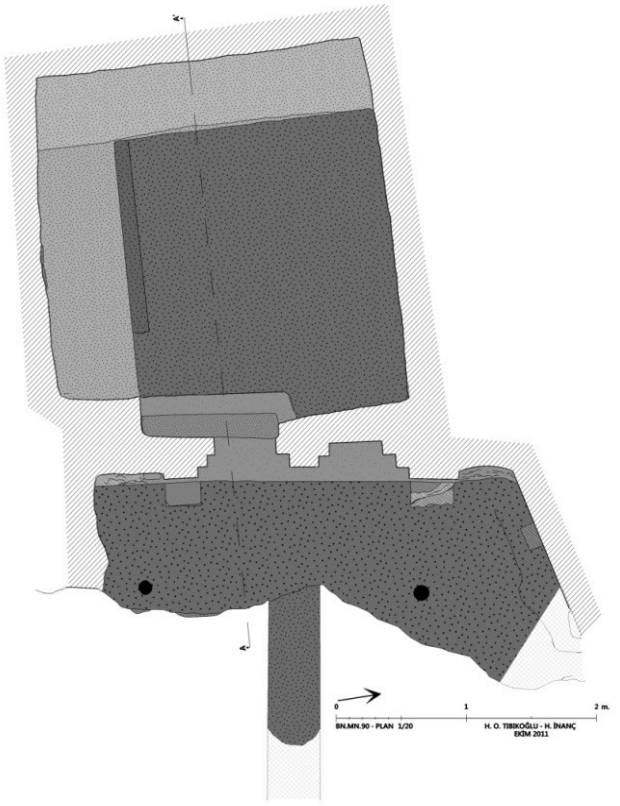

b

d

c

Levha 87

Levha 88

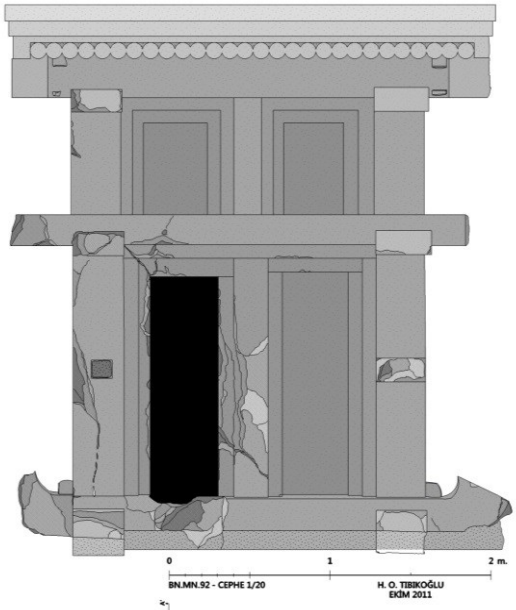
a

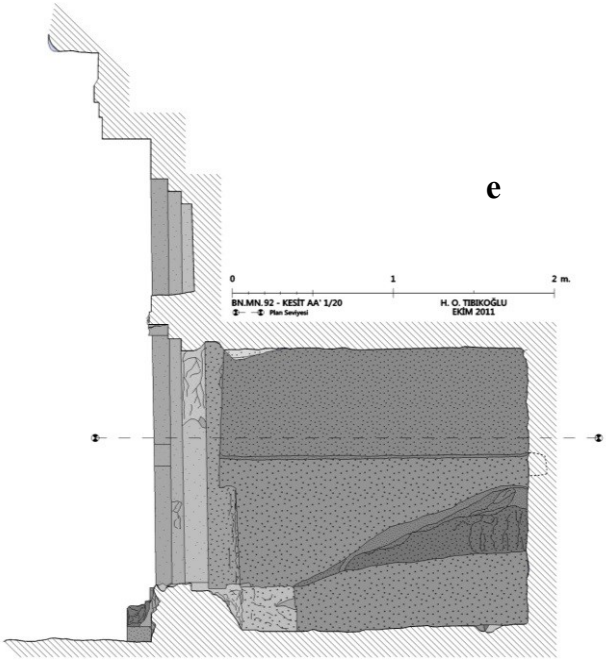

b

c

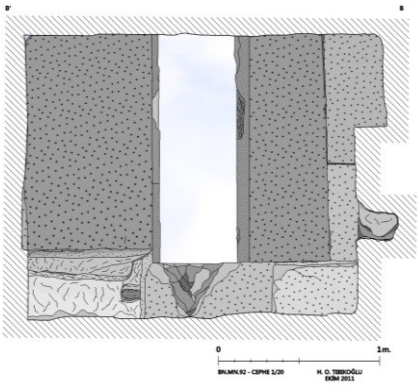

e

d

f

Levha 89

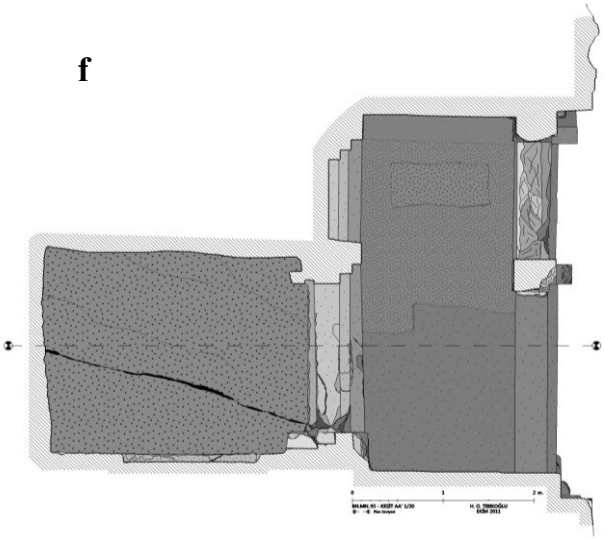
a

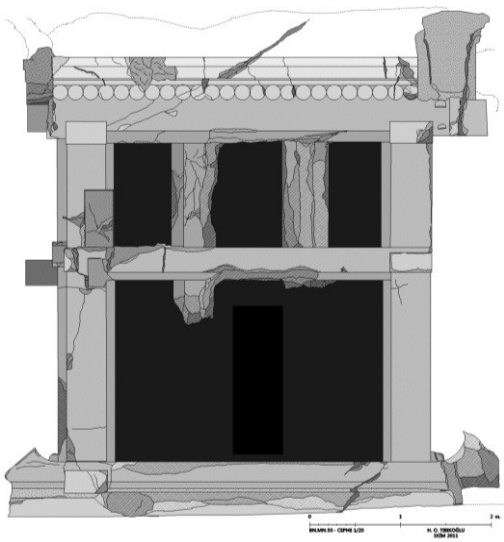

b

f

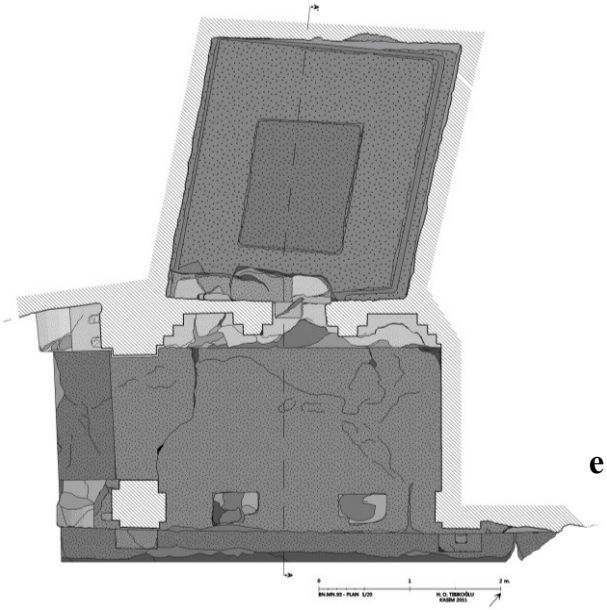

d

c

e

Levha 90

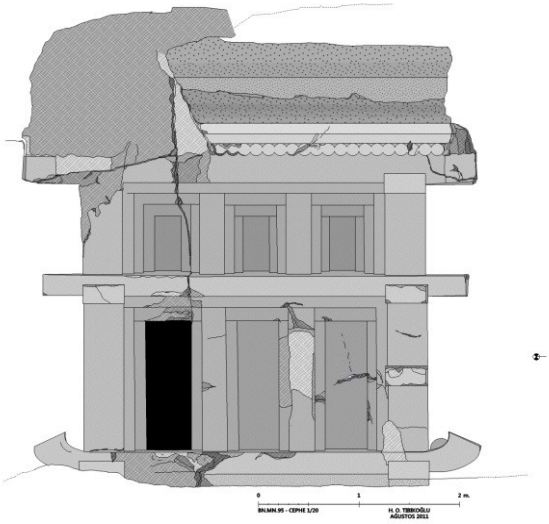
a

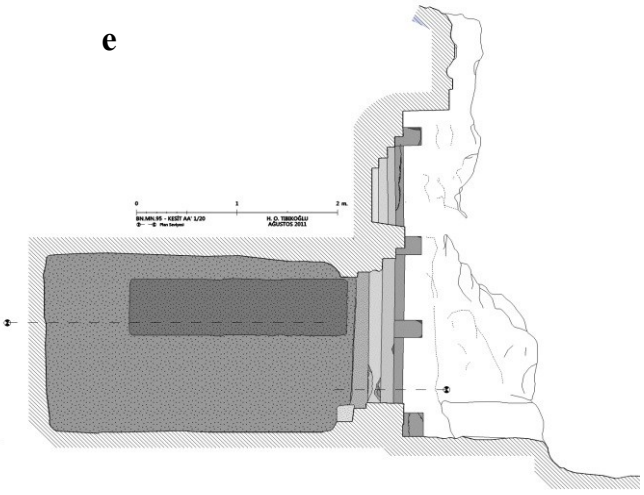
b

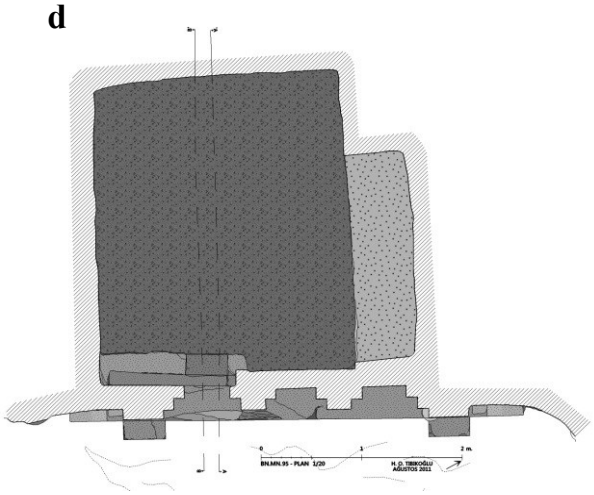
c

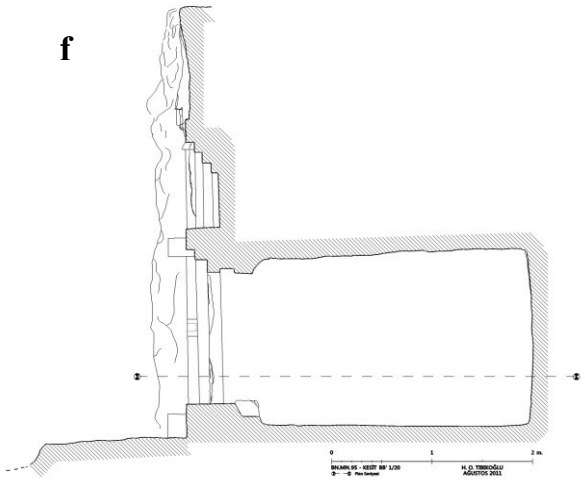
e

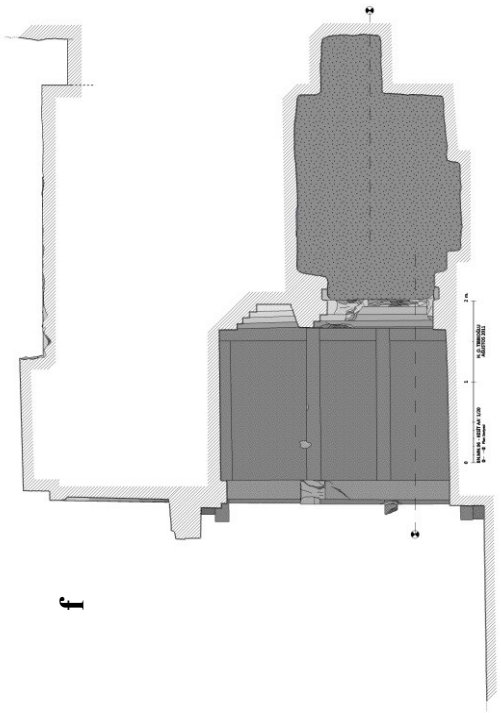
d

f

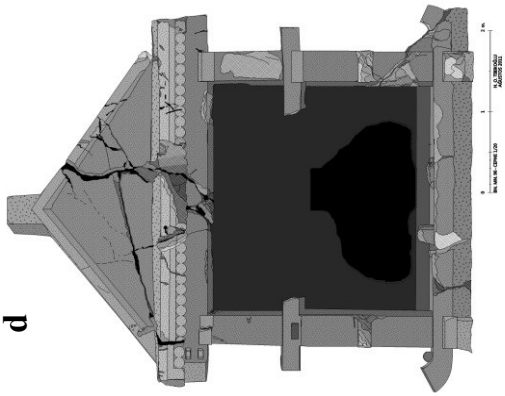
Levha 91

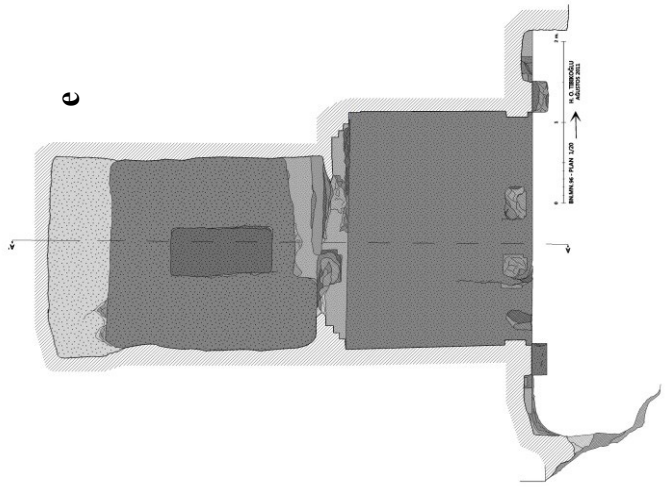
f

c

d

e

a

b

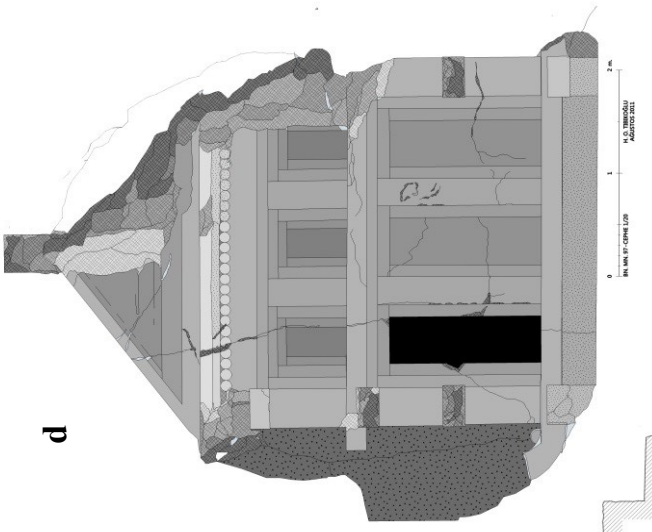
Levha 92

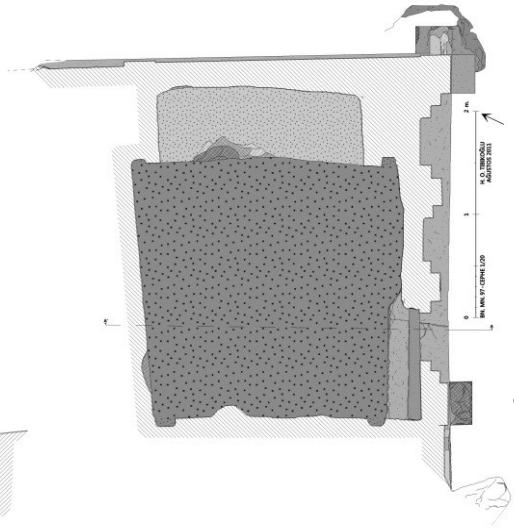
a

b

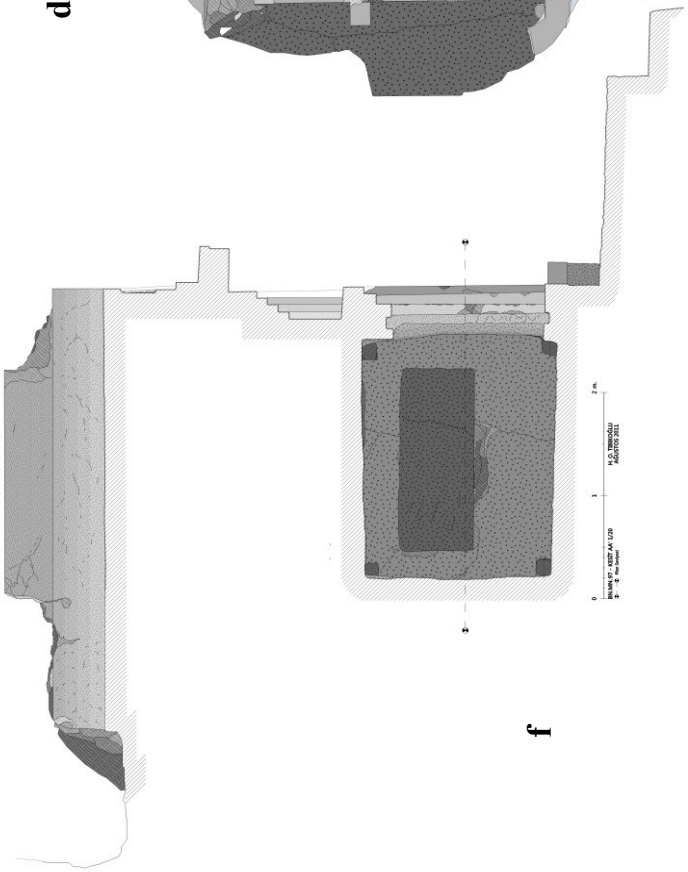
d

e

c

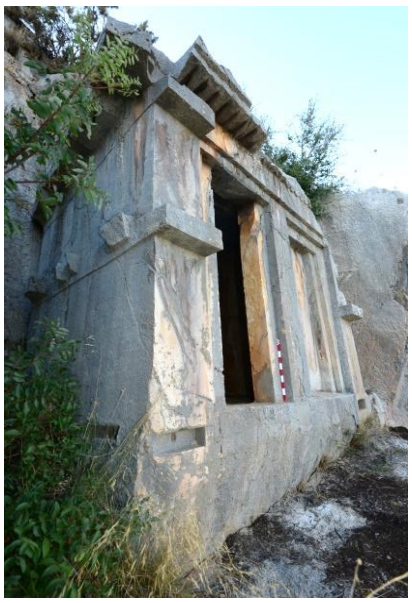
f

Levha 93

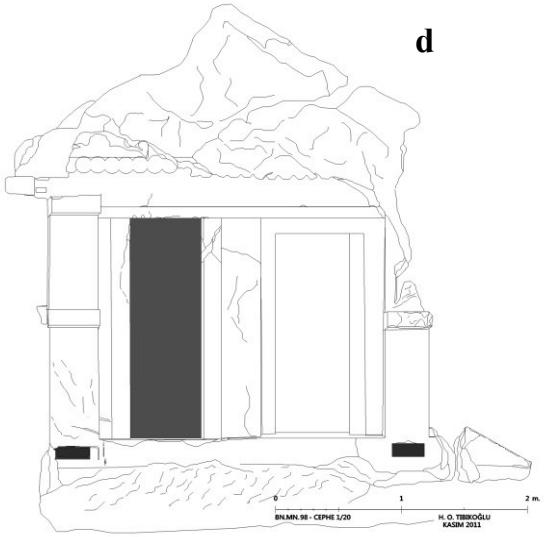
a

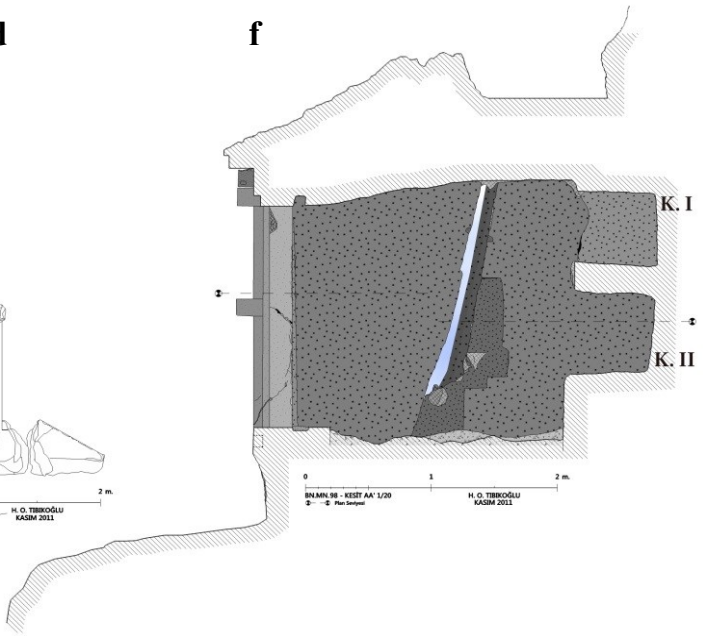
b

d

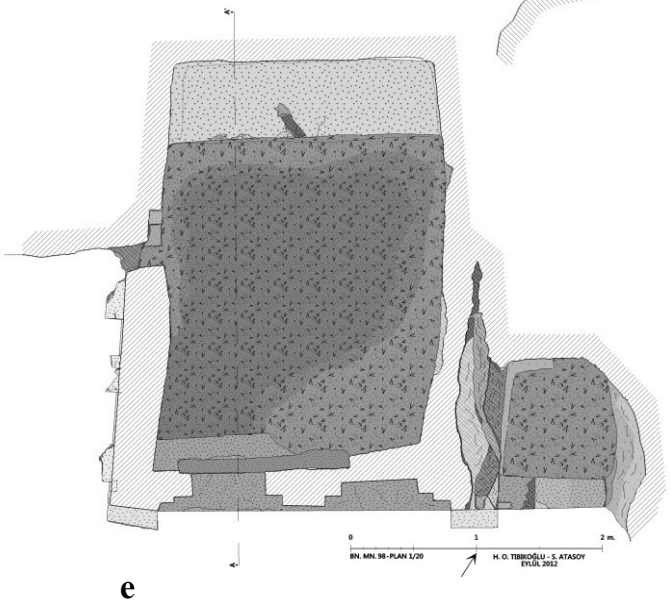

f

c

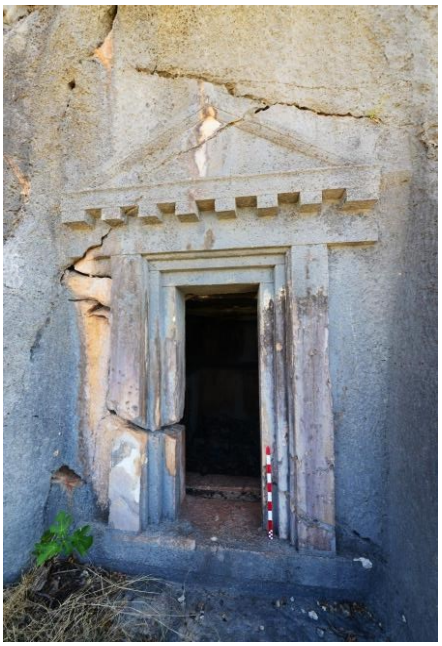

e

Levha 94

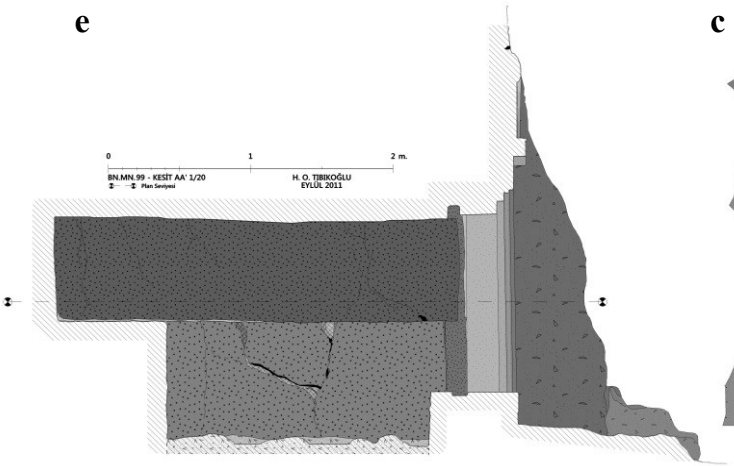
a

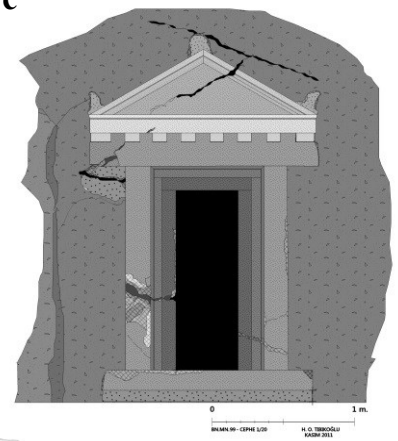
b

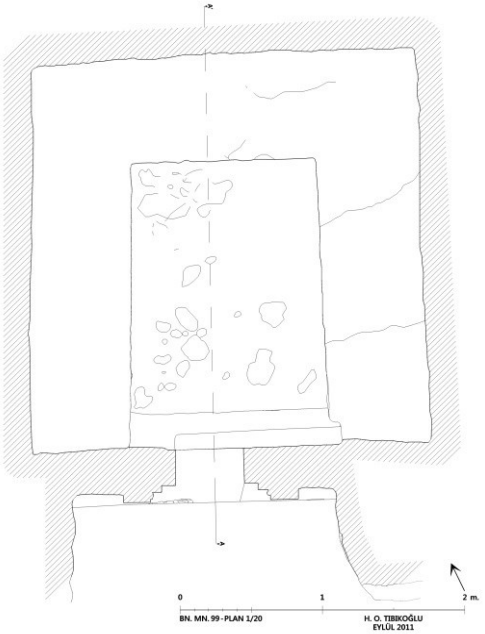

e

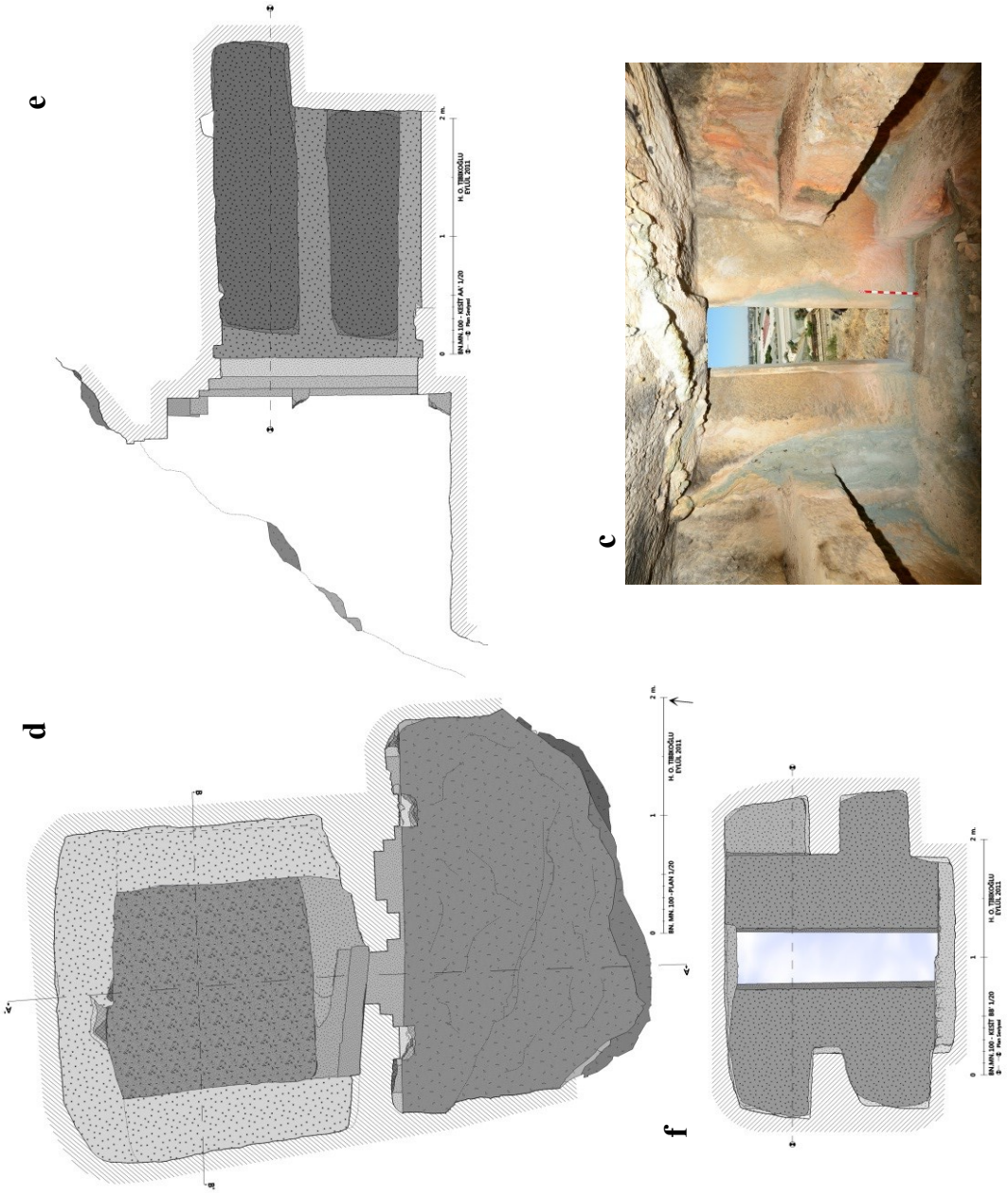
c

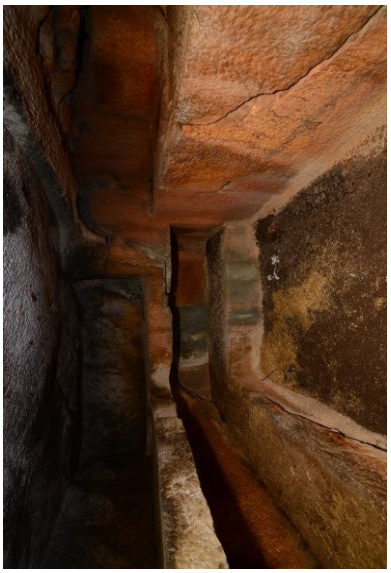

d

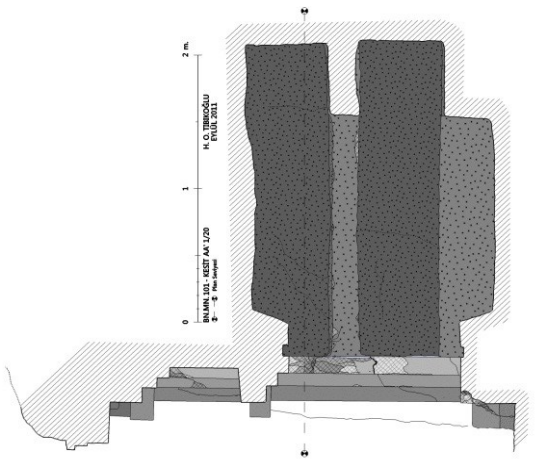
Levha 95

Levha 96

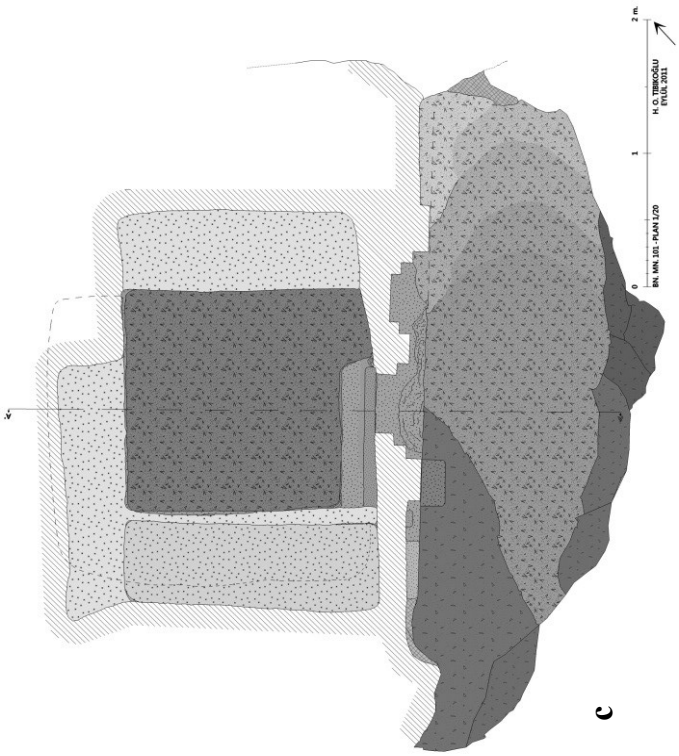
b

d

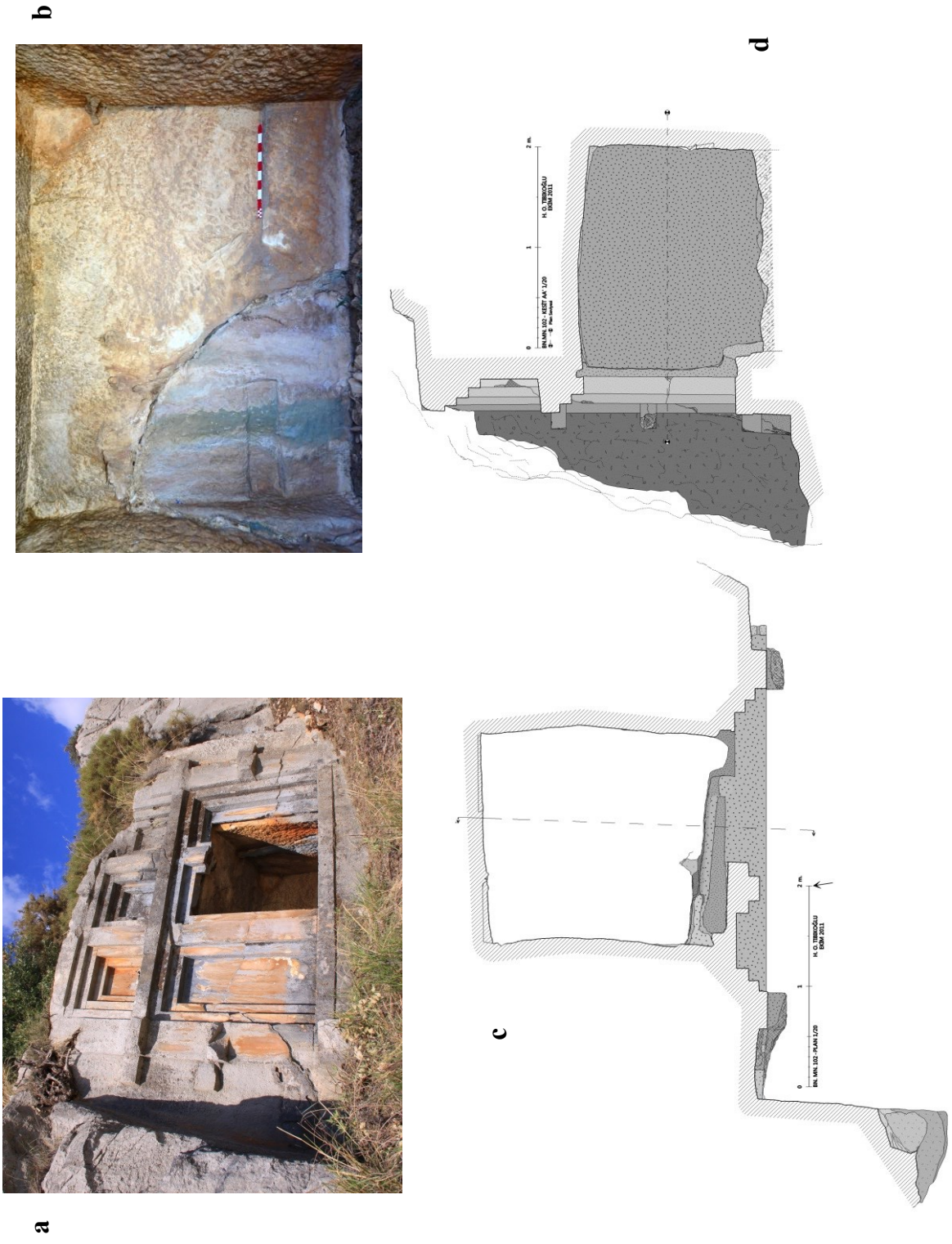

a

c

Levha 97

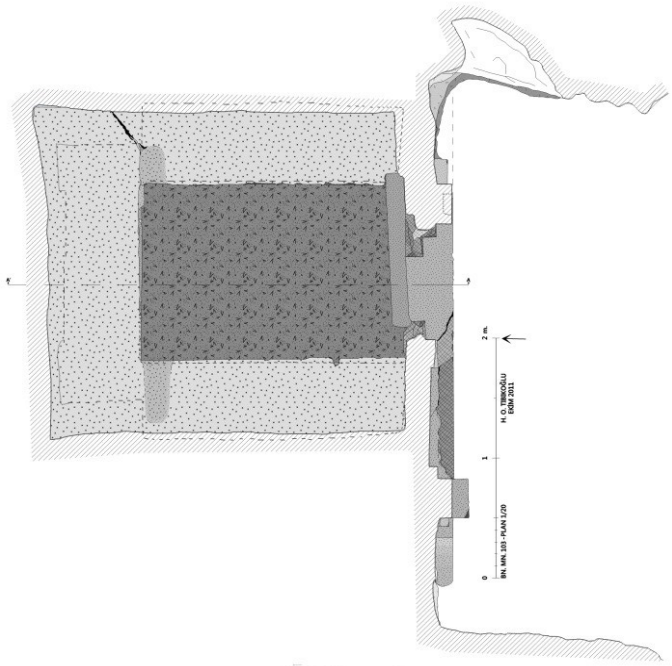
Levha 98

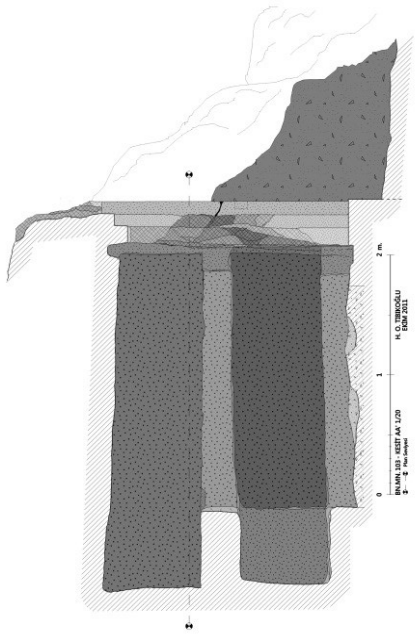
b

a

c

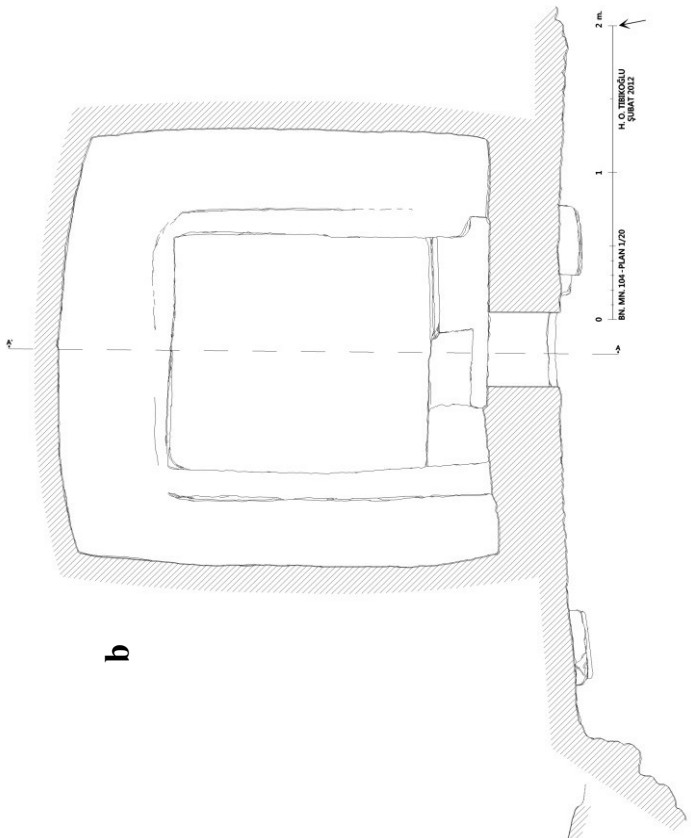

d

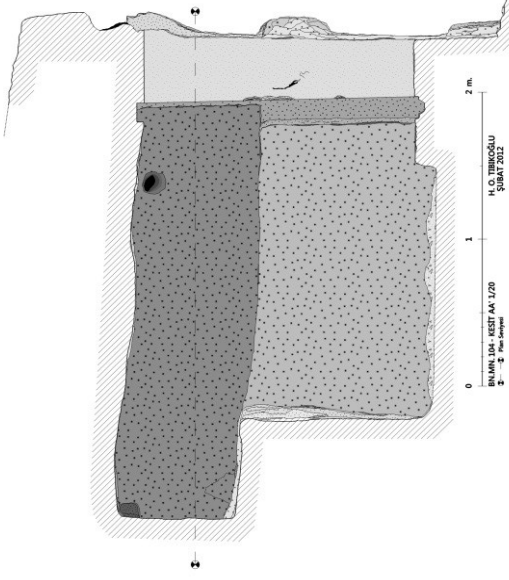
Levha 99

a

b

c

Levha 100

a

b

c

d

e

f

Levha 101

b

d

a

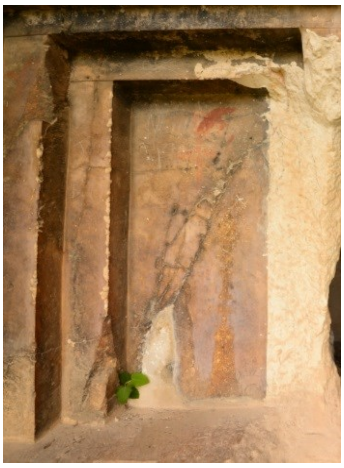

c

Levha 102

Levha 103

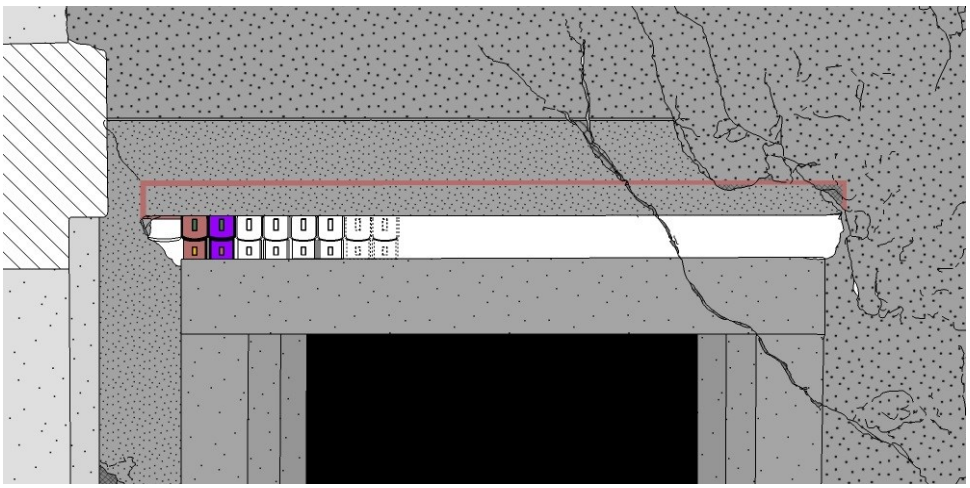

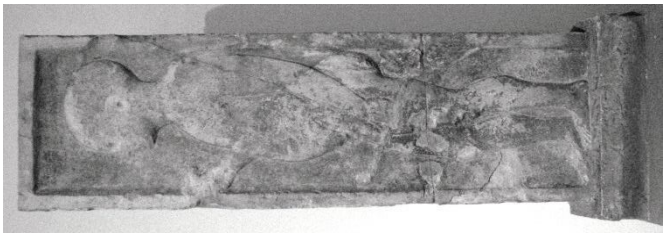

Levha 104

Levha 105

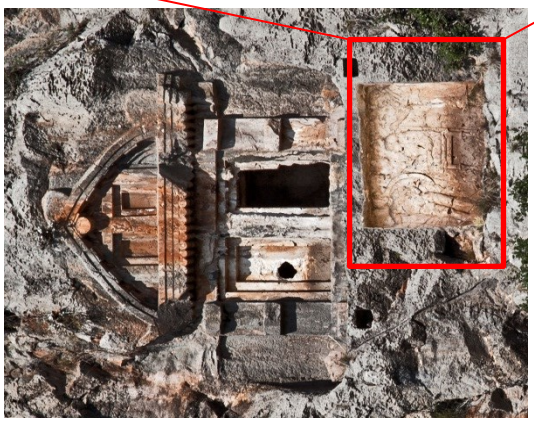

Levha 106

Levha 107

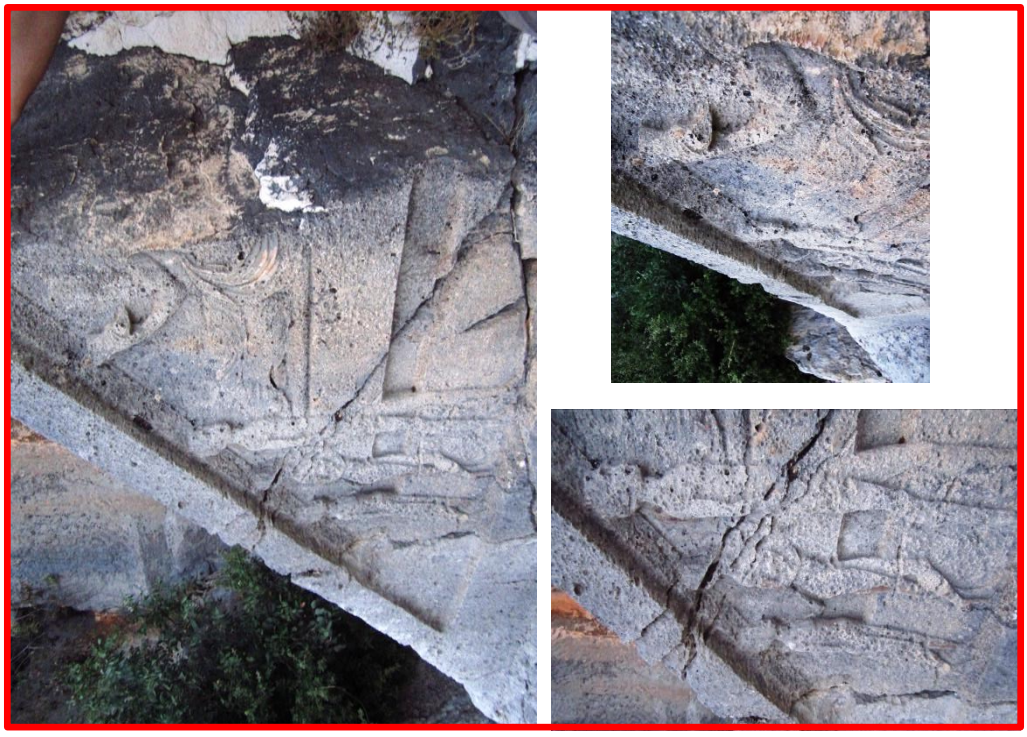
a

b

c

d

Levha 108

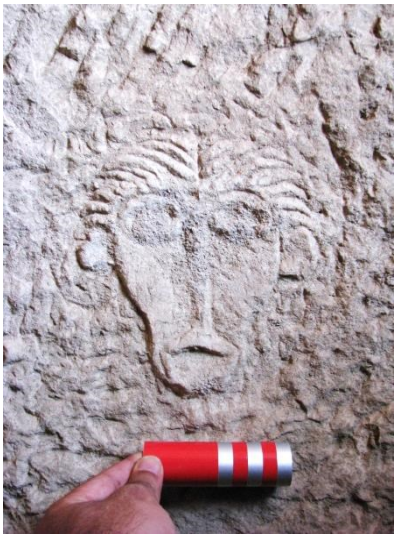

Levha 109

a

b

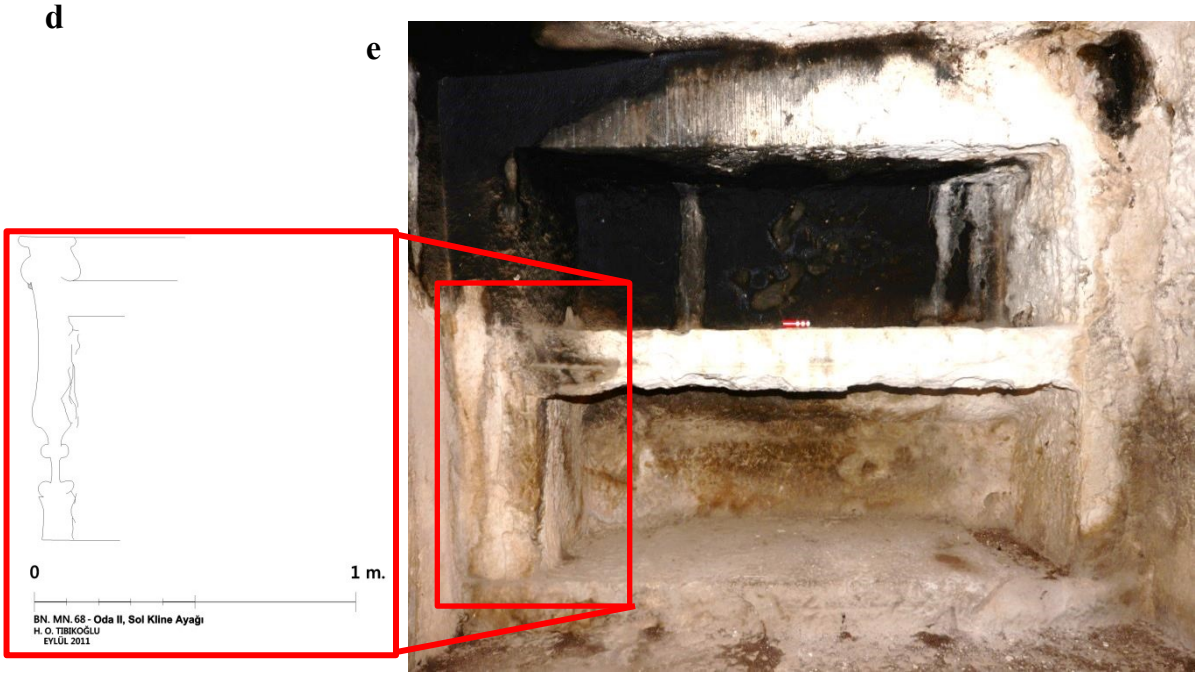
c

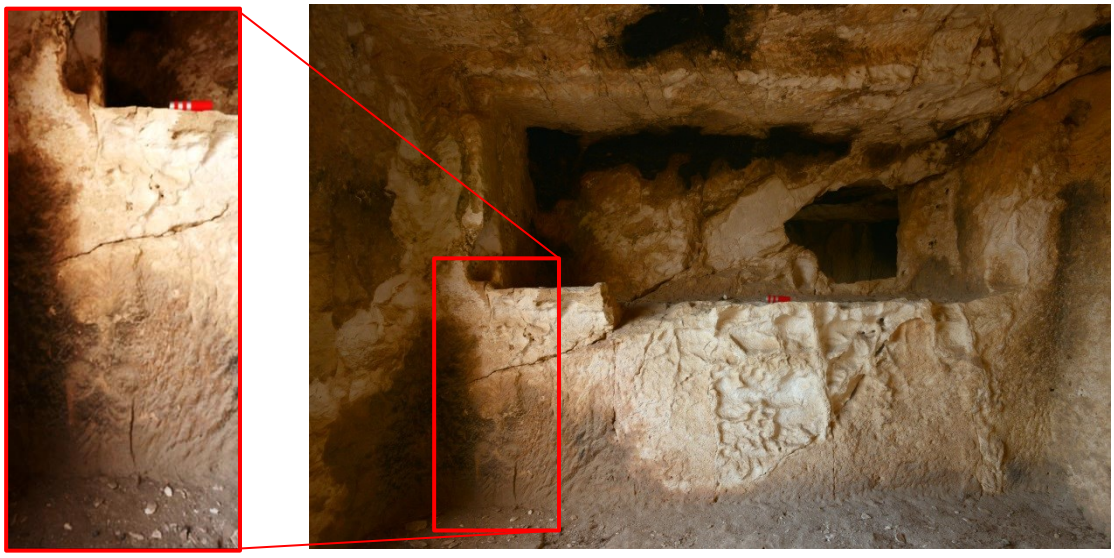
d

e

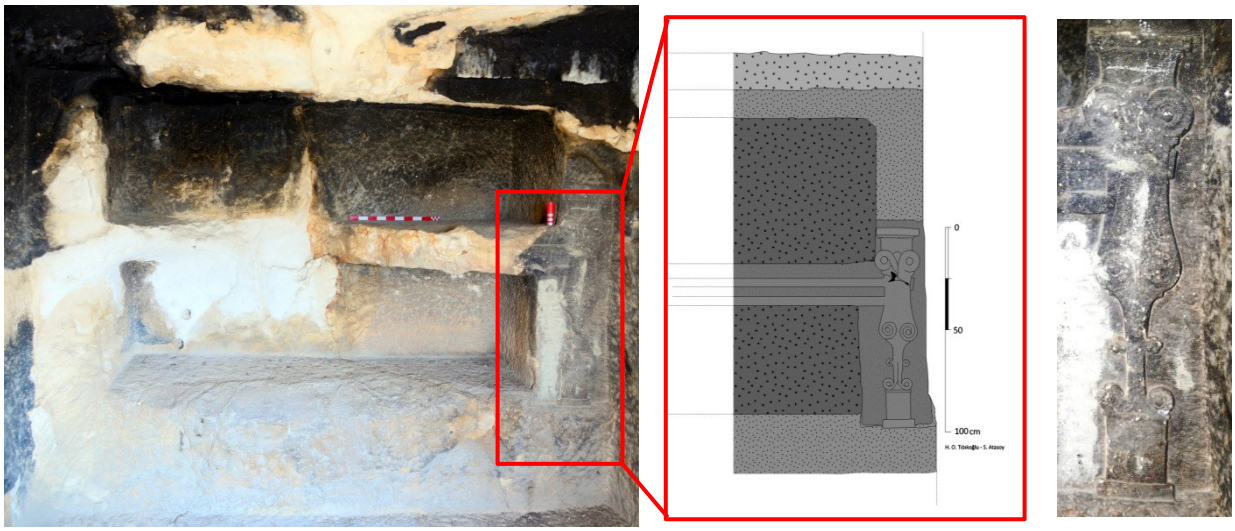

Levha 110

a

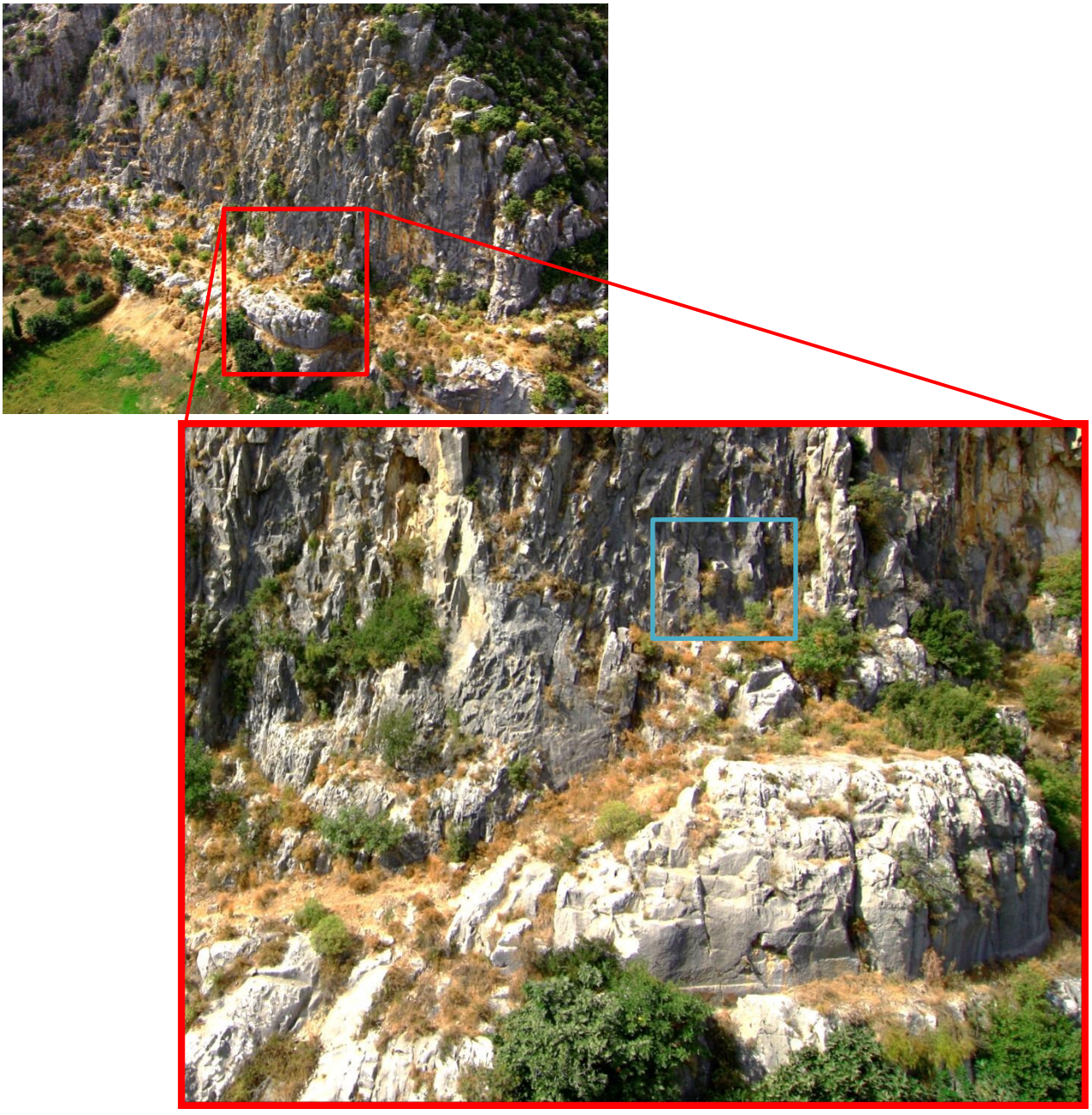
b

c

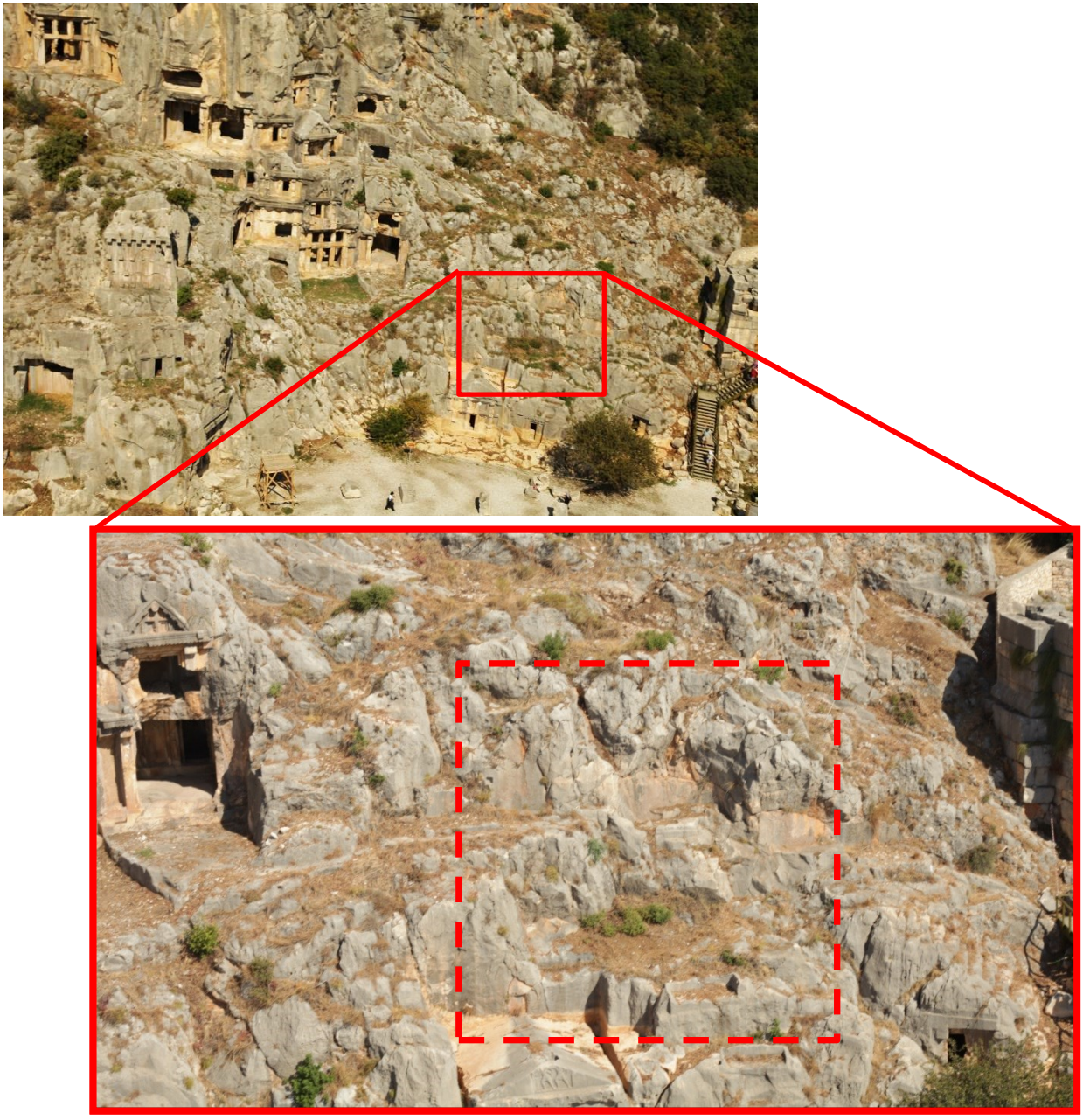

Levha 111

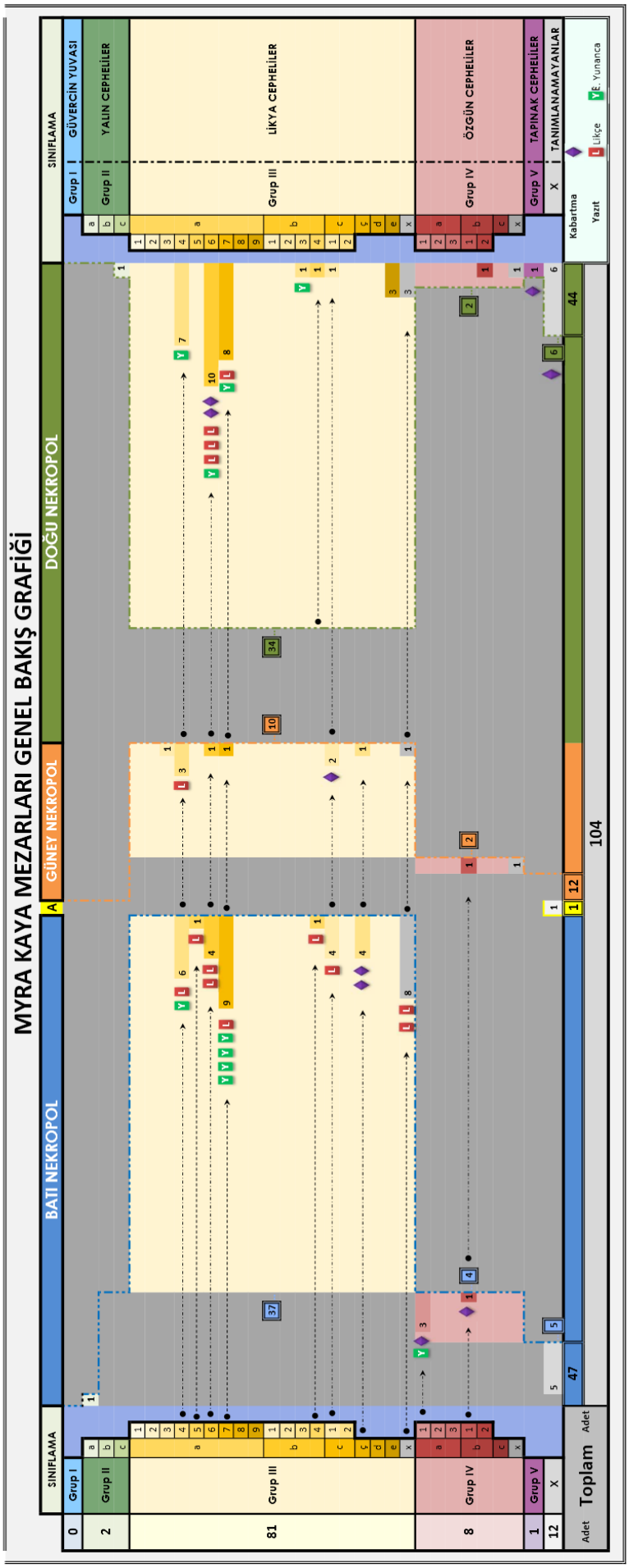

Levha 112

Levha 113

MYRA KAYA MEZARLARI GENEL BAKIŞ GRAFİĞİ
BATI NEKROPOL
GÜNEY NEKROPOL
DOĞU NEKROPOL
SINIFLAMA
Grup I
Grup II
Grup III
Grup IV
Grup V
X
GÜVERCİN YUVASI
YALIN CEPHELİLER
LİKYA CEPHELİLER
ÖZGÜN CEPHELİLER
TAPINAK CEPHELİLER
TANIMLANAMAYANLAR
Kabartma
Yazıt
L. Likçe
Y. Yunanca
Adet
Toplam
104
44
47
37
34
12
10
5
4
2
1
81
8
2
1
12
0

MYRA KAYA MEZARLARI GENEL ÖZELLİKLER TABLOSU

VERİ BAŞLIKLARI			SINIFLAMA																		ÖLÇÜLER			DİĞER ÖZELLİKLER		VERİ BAŞLIKLARI		
			CEPHE TİPİ		SOFA	MEZAR ODASI TİPİ	ÖLÜ YATAĞI TİPİ														ÖN CEPHE	KAPI (Açıklık)	MEZAR ODASI	KABARTMA	YAZIT			
J.B. M. No.	NEKROPOL	MEZAR No.					Sekí	Sedir	Niş	Bank	Kaya Lahdi	Bağımsız Üretilmiş Yatak	Belirsiz	TOPLAM ÖLÜ YATAĞI													MEZAR No.	NEKROPOL	J.B. M. No.
100	DOĞU NEKROPOL	1	III	a	7	V	Tip 3 - 5			5					5						5.69 m. x 5.06 m	0.64 m. x 1.64 m	2.67 m. x 2.56 m. x 2.79 m. /yak. 7.00 m2	x	x	1	DOĞU NEKROPOL	100
99		2	III	a	6		Tip 4	?				1			≥ 1						0.68 m x 1.80 m x (ö.) 0.53 m	0.41 m x 1.00 m	1.73 m x (ort.) 1.90 m x (ölç.) 1.27 m / 3 m2	x	x	2		99
68		3	III	a	7	V	Dolgu								= 1						(ö.) 4.15 m x (ö.) 1.58 m	Dolgu		x	x	3		68
67		4	III	a	4		Tip 5	3							3						(k.) 3.28 m x (ö.) 2.00 m	0.44 m x (k.) 1.05 m	2.02 m x (ort.) 2.21 m x (ölç.) 1.47 m / 4,00 m2	x	x	4		67
66		5	III	a	4		Tip 5		3		3				6						3.74 m x (ö. k.) 2.36 m	0.54 m x (ö.) 1.87 m	2.11 m x (ort.) 2.18 m x (ölç. ort.) 1.95 m / 4,00 m2	x	x	5		66
Yeni		6	III	x		V	Dolgu								= 1						Tahrip	Dolgu		x	x	6		Yeni
65		7	X				Tip 5		3						3						(k.) 3.68 m. x (ö. k.) 2.44 m.		2.87 m. x 2.78 m. x (ölç.) 2.03 m / 8 m2	x	x	7		65
95		8	X				I. Oda: Tip 3 II. Oda: Tip 4			I. Oda: 2				II. Oda: 1 (Dolgu)	3						(k.) 3.40 m x (k.) 1.35 m	Tahribat I. Oda: ? II. Oda: 0. 54 m x (ö.) 0.45 m.	I. Oda: 3.00 m x 2.37 m x (ölç.) 1.45 m / 7 m2 II. Oda: 1.37 m x 2.33 m x (ölç.) 0.65 m / 3 m2	x	x	8		95
98		9	III	a	7		Tip 4			1					1						4.68 m x 3.67 m	0.45 m x 1.45 m	2.41 m x 2.67 m x (ort.) 1.78 m / 7 m2	x	x	9		98
97		10	III	a	4		Tip 4					1			1						3.42 m x 2.15 m	0.41 m. x 1.33 m	(ort.) 2.26 m x (ort.) 2.27 m x (ölç. ort.) 1.80 m / 5,00 m2	x	x	10		97
96		11	X				Tip 5							3	3						3.90 m x --	0.95 m. x --	(kor.) 4.20 m x (ort.) 3.50 m x (kor.) 2,30 m / 14,00 m2	2 figür	x	11		96
94		12	III	a	4		Tip 5	3							3						(ölç.) 2.91 m x 2.10 m	0.44 m x (kor.) 1.10 m	(ort.) 2.09 m x (ort.) 2.13 m x (ort.) 1.70 m / 4,00 m2	x	x	12		94
91		13	III	a	4		Tip 5	3							3						3.32 m x 2.30 m	0.43 m. x 1.18 m Kapı Bloğu: 0.17 m x (kor.) 0.55 m x (yak.) 1.25 m	(ort.) 2.13 m x (ort.) 2.18 m x (ölç. ort.) 1.80 m / 5,00 m2	x	x	13		91
90		14	III	b	4		Tip 5	3							3						4.00 m x (k.) 3.30 m	0.45 m x 1.13 m	2.07 m x 2.08 m x 1.62 m / 4.00 m2	x	x	14		90
88		15	III	a	6		Tip 4 - 5	3	1						4						3.83 m x 3.00 m	0.44 m x 1.10 m	(ort.) 2.20 m x (ort.) 2.45 m x (ort.) 2.05 m / 5 m2	x	x	15		88
89		16	III	a	6		Tip 5	3					2 (?)		"= 3 / 2 (?)						3.98 m x 2.94 m	0.42 m x 1.02 m	(ort.) 2.13 m x (ort.) 2.08 m x (ort.) 1.70 m / 4,50 m2	x	L / TL 89	16		89
92		17	III	a	6	V	Tip 5	3							3						4.85 m x (k.) 3.55 m	0.44 m x 1.21 m	(ort.) 2.50 m x (ort.) 3.33 m. x (ort.) 1.95 m / 8.00 m2	İki aslan protomu	L / TL 90	17		92
87		18	III	c	1		Tip 3 - 4	2	1						3						1.17 m x 1.21 m	0.44 m. x 0.78 m	(ort.) 2.04 m x (ort.) 2.71 m x (ölç. ort.) 1.76 m / 5,50 m2	x	x	18		87
86		19	III	a	6		Tip 2			1			1 (?)		1 + 1 (?)						3.65 m x 2.80 m	Korunmamış x (kor.) 1.31 m	(ort.) 2.17 m x (ort.) 2.71 m x (ort.) 1.65 m / 6,00 m2	x	x	19		86
85		20	III	a	6		Tip 4		1						≥ 1						3.99 m x (ölç.) 2.60 m	? x 1.03 m	(ort.) 1.96 m x (ort.) 2.00 m x (ort. ölç.) 1.77 m / 4,00 m	x	x	20		85
84		21	III	x			Tip 5	3							3						3.87 m x 3.08 m	0.42 m x 1.03 m	(ort.) 2.17 m x (ort.) 2.40 m x (ort.) 1.65 m / 5,00 m2	x	x	21		84
83		22	III	a	4		Tip 3	2							2						3.34 m x (k.) 2.00 m	0.47 m. x 1.20 m	(ort.) 2.15 m x (ort.) 2.15 m x (ölç. ort.) 1.74 m / 5,00 m2	x	x	22		83
82		23	III	a	7		Tip 4	? (Dolgu)	1						≥ 1						4.00 m x 3.18 m	0.42 m. x 1.18 m	2.29 m x 2.55 m x (ort.) 1.74 m / 6 m2	x	x	23		82
81		24	III	a	6	V	Tip 3	2							2						4.24 m x 3.50 m	0.48 m x 1.15 m	(ort.) 2.03 m x (ort.) 2.09 m x (ölç. ort.)1.74 m / 4.00 m2	3 Sahne / 11 Figür	x	24		81
80		25	III	a	6		Tip 1						3 (?)		"= 1 / 3 (?)						3.76 m x 3.00 m	0.44 m x 1.10 m	(ort.) 2.22 m x (ort.) 2.90 m x (ort.) 1.84 m / 6 m2	x	L / TL 96 - Petersen – Luschan1889, 33, Nr.49	25		80
79		26	III	x			Tip 4	1 + ? (Dolgu)			1 (Yarım)				≥ 1						2.60 m. x 2.22 m	0.43 m. x 1.38 m	(ort.) 2.14 m. x (ort.) 2.78 m. x (ort.) 1.75 m. / 6 m2	x	x	26		79
78		27	III	a	6		?	? (Dolgu)							= 1						4.05 m x (k.) 2.80 m	0.38 m x 1.03 m	(ort.) 2.25 m x (ort.) 2.50 m x (ort.) 1.54 m / 6 m2	x	Y / Petersen – Luschan1889, 35, Nr.51	27		78
77		28	X				Tahrip	Dolgu						1 (Tahrip)	≥ 1						Tahrip			x	x	28		77
76		29	III	a	7	V	I. Oda: Tip 5 II. Oda: Tip 3	I. Oda: 3 II. Oda: 2							5						4.45 m x 3.30 m	Oda I: 0.50 m x 1.15 m Oda II: 0.50 m. x 1.13 m	Oda I. : 1.98 m x 2.16 m x 1.70 m / 4.00 m2 Oda II: 2.13 m x 2.25 m x 1.76 m / 4.50 m2	x	L / N 309 a-d	29		76
75		30	III	e			Ulaşılamadı								= 1						3.18 m x (k.) 3.30 m	0.40 m x 1.40 m	Ulaşılamadı	x	x	30		75
74		31	III	e			?	? (Dolgu)							= 1						3.30 m x (k.) 2.83 m	0.43 m x 1.32 m	2.16 m x 2.62 m x (ölç.) 1.51 m / 6 m2	x	x	31		74
70		32	III	a	6		?	? (Dolgu)							= 1						4.00 m x 2.90 m	0.42 m x 1.08 m	(ort.) 1.97 m x (ort.) 2.08 m x (ölç.) 1.29 m / 4 m2	x	x	32		70
73		33	III	a	7		Ulaşılamadı								= 1						(yak.) 4.00 m x (yak.) 3.30 m	0.44 m x (yak.) 1.20 m	Ulaşılamadı	x	x	33		73
72		34	III	e			Ulaşılamadı								3						3.20 m x (yak.) 3.35 m	Ulaşılamadı		x	x	34		72
71		35	III	a	7		Ulaşılamadı								= 1						4.20 m x (yak.) 3.40 m	0.45 m x (yak.) 1.30 m	Ulaşılamadı	x	x	35		71
93		36	IV	x			Tip 5 + ?		Ulaşılamadı	3 (Hava Fotoğrafı.)					≥ 3						Ulaşılamadı			x	x	36		93
69		37	V				Tip 4			1					1						7.40 m x (k.) 6.60 m	0.90 m x 1.80 m	2.63 m x 2.80 m x (ort.) 2.45 m / 7.00 m2	2 Sahne / Aslan Başı / Bitey Tanrıça	x	37		69
64		38	IV	b	2		Tip 3 - 5	2	1	2					5						3.75 m x (k.) 4.38 m	0.90 m x 1.83 m	2.97 m x 3.03 m x (ölç. ort.) 2.09 m / 9.00 m2	x	x	38		64
63		39	III	a	7		Tip 5	2		1	3				6						4.28 m x (ölç.) 3.25 m	0.47 m x 1.31 m	2.77 m x 3.38 m x (ölç. ort.) 1.88 m / 9 m2	x	Y / Petersen – Luschan1889, 35, Nr.52	39		63
62		40	III	b	3		Tip 4	? (Dolgu)		1					≥ 1						3.35 m x (ölç.) 1.82 m	-- x (ölç.) 0.93 m	(ort.) 2.17 m x (ort.) 2.16 m x (ölç. ort.) 1.16 m 5,00 m2	x	Y / Petersen – Luschan 1889, 35, Nr. 53	40		62
61		41	III	a	4		Tip 5	3							3						3.37 m x 2.25 m	0.50 m. x 1.19 m	(ort.) 2.09 m x (ort.) 2.00 m x (ölç. ort.) 1.54 m / 4,00 m2	x	Y / Petersen – Luschan 1889, 35, Nr. 53	41		61
60		42	III	c	1	V	Tip 4	1							1						3.55 m x (k.) 4.00 m Yan Cephe: 3.15 m x (yak.) 3.96 m	0.45 m x 1.13 m	2.07 m. x 2.11 m. x (ort.) 1.66 m. / 5 m2	x	x	42		60
Yeni		43	X				?	Tahrip-Dolgu							= 1						Tahrip		1.00 m x (ölç.) 0.80 m x (ölç.) 0.70 m	x	x	43		Yeni
Yeni		44	X				?	Tahrip-Dolgu							= 1						Tahrip		(ölç.) 2.30 m x (ölç.) 1.80 m x (ölç.) 0.90 m	x	x	44		Yeni
Yeni	AKROPOL	45	X				Tamamlanmamış								0						3.20 m x (ölç.) 1.40 m	x	x	x	x	45	AKROPOL	Yeni
59	GÜNEY NEKROPOL	46	III	ç		V	Tip 3 - 5	2 (?)	1 Aslan Bacaklı Ayaklar	2	2				7						(k) 5.33 m. x (k) 5.27 m	0.58 m x 1.68 m	(ort.) 3.63 m x (ort.) 3.25 m x (ölç. ort) 2.30 m / 12.00 m2	Sedir Klinede Aslan Bacaklı Ayak	x	46	GÜNEY NEKROPOL	59
58		47	III	c	1		Tip 5	3							3						3.54 m. x 3.85 m.	0.41 m. x 1.37 m	2.04 m. x 2.16 m. x (ort.) 1.50 m. /4 m2	x	x	47		58
48		48	III	x			Tip 5	3					1 (?)		3						3.43 m. x 2.117 m.	0.39 m. x 1.24 m.	2.17 m. x 2.30 m. x (ort.) 1.68 m. /5 m2	x	x	48		48
54		49	III	a	4		Tip 4	1		1					≥ 2						(k) 2.95 m. x 2.44 m	0.40 m. x 1.36 m	2.23 m. x 2.60 m. x 1.70 m. / 6.00 m2	x	x	49		54
53		50	III	a	3		Tip 5	3							3						(k) 2.08 m. x 1.68 m	0.40 m. x 1.04 m	2.03 m x 2.12 m x (ort.) 1.45 m / 4.00 m2	x	x	50		53
52		51	IV	x			Tamamlanmamış								0						(yak.) 4.15 m. x (yak.) 2.00 m	Tamamlanmamış	(yak.) 0.55 m. x (yak.) 2.55 m. x (yak.) 1.00 m	x	x	51		52
51		52	IV	b	1		Tip 5	1	1		1				≥ 3						2.60 m. x 2.42 m	0.89 m. x 1.74 m	Ulaşılamadı	x	x	52		51
49		53	III	a	4		?	? (Dolgu)							= 1						(k) 3.20 m x 2.27 m	0.43 m. x 1.30 m	(ort.) 2.07 m x 2.49 m x (ölç. ort.) 1.80m / 5,00 m2	x	x	53		49
50		54	III	a	4		Tip 4 - 5	3		1					4						(k) 3.45 m x 2.33 m	0.42 m. x 1.30 m	(ort.) 2.15 m x (ort.) 2.40 m x (ort.) 1.73 m / 5,00 m2	x	L / N 308	54		50
55		55	III	c	1		Tip 5	3							3						3.85 m. x (yak.) 3.90 m.	0.50 m. x 1.27 m	2.10 m. x 2.19 m. x (ort.) 1.55 m. / yak. 5 m2	1 Sahne / 4 figür	x	55		55
56		56	III	a	6		Tip 5	2							≥ 2						(k.) 3.62 m x 2.86 m	0.34 m x 0.98 m	(ort.) 1.98 m x (ort.) 2.03 m x (ort.) 1.54 m / 4 m2	x	x	56		56
57		57	III	a	7		Tip 5	3							3						(yak.) 3.85 m. x (yak.) 3.45 m	0.42 m. x 1.40 m	1.73 m. x 2.58 m. x (ölç.) 1.61 m. / 4,50 m2	x	x	57		57
47		58	III	a	7		Tip 5	3							3						3.67 m x 4.59 m	0.42 m x 1.32 m	2.07 m x 2.22 m x 1.72 m	x	x	58		47
46		59	III	a	7		Tip 5	3							3						4.13 m x 3.23 m	0.39 m x 1.26 m	2.32 m x 2.77 m x 1.81 m	x	x	59		46
45		60	X				Tamamlanmamış								0						4.09 m x 1.68 m	x	x	x	x	60		45
44		61	III	x			Tip 5	3							3						2.31 m x 2.17 m	0.48 m x 1.17 m	2.15 m x 2.55 m x 1.67 m	x	L / TL 85	61		44
43		62	IV	a	1		Tip 5		3						3						2.50 m. x 1.55 m	0.56 m. x 1.46 m	2.18 m. x 2.54 m. x 1.90 m	1 / Primat Başı	Y / CIG 4303e 3a; Schweyer 2002, 254-255, nr. 64	62		43
42		63	III	ç			Tip 2 - 5	3		2 Sağ Klinede Volütlü Dikdörtgen Bacaklar					5						4.41 m. x 4.92 m	0.39 m. x 1.26 m	3.27 m. x 3.30 m. x 1.78 m. / 10.79 m	2 / Savaşan İki Figür; Sağ Klinede Volütlü Dikdörtgen Bacak	x	63		42
31		64	III	a	7		Tip 5	3							3						3.74 m. x 3.96 m	0.43 m. x 1.45 m	2.39 m. x 2.52 m. x 1.76 m. / 6.00 m2	x	2 Y / CIG 4303 (Mükerrer)	64		31
30		65	III	x			Dolgu								= 1						?	?	?	?	?	65		30
27		66	II	a			Tip 4 - ?	? (Dolgu)	1						≥ 1						x	0.42 m. x 1.45 m	2.12 m. x 2.52 m. x 1.63 m./5.30 m2	x	x	66		27
36		67	III	a	4	V	Tip 4 - 5	3		1					4						4.50 m. x 3.35 m	0.83 m. x 1.67 m	2.44 m. x 2.58 m. x 1.88 m. / 6.00 m2	x	x	67		36
35		68	III	a	7	V	I. Oda : Tip 5 II. Oda : Tip 4-5	I. Oda: 3 II. Oda: 3		II. Oda: 2 Üst Klinede Volütlü Dikdörtgen Bacaklar					8						5.60 m. x 4.96 m	I. 0.62 m. x 1.65 m II. 0.79 m. x 1.68 m	I. 2.67 m. x 2.60 m. x 2.07 m. /7.00 m2 II. 2.60 m. x 2.60 m. x 2.06 m./7.00 m2	Oda II: Üst Klinede Volütlü Dildörtgen Bacaklar	2 Y Y.I: CIG 4302. - Y.II: Texier 1849,239.	68		35
34		69	III	x			Tip 5	3			3				6						(k.) 3.60 m. x (k.) 1.67 m	?	2.49 m. x (k.) 2.60 m. x 1.44 m.	x	x	69		34
33		70	III	a	7		Tip 4 - 5	3		1 Volüt ve Palmet Bezeli Dikdörtgen Bacak					4						3.45 m. x 4.07 m	0.43 m. x 1.24 m	2.64 m. x 2.56 m. x (ort.)1.80 m./7.00 m2	Volüt ve Palmet BezeliDikdörtgen Bacak	x	70		33
32		71	III	a	7	V	I. Oda: Tip 2 II. Oda: Tip 5	I. Oda: 1	I. Oda: 1 II. Oda: 3		I. Oda: 1				6						(k.) 4.94 m. x 4.08 m	I. 0.60 m. x 1.69 m II. 0.59 m. x 1.52 m	I. 2.62 m. x 2.70 m. x 2.03 m/7.00 m2 II. 2.81 m. x 3.11 m. x 1.91 m/8.70 m2	x	L / TL 97	71		32
29		72	III	b	4		Tip 5		2			1 (?)			4 + 1 (?)						(k) 4.60 m. x (k) 3.42 m	0.55 m. x 1.47 m.	2.52 m. x 3.60 m. x 2.24 m. /11.00 m2	x	L / TL 95	72		29
28		73	III	x			Tip 4	? (Dolgu)	1						≥ 1						(k) 4.60 m. x (k) 2.40 m	(k) 0.46 m. x 1.40 m	1.93 m. x 2.00 m. x 1.77 m. / 4.00 m2	x	x	73		28
26		74	X				Tip 5	? (Dolgu)		3					≥ 3						(k) 6.26 m. x (k) 3.35 m	?	3.23 m. x 3.61 m. x (ölç.) 3.18 m./7.00 m2	x	x	74		26
24		75	III	c	1		Tip 3	2							2						3.13 m. x 3.76 m	0.45 m. x ?	1.93 m. x 2.10 m. x (ort. kline üzrnden) 1.50 m./ 4.00 m2	x	x	75		24
23		76	III	x			Tip 4 - ?	? (Dolgu)	1						≥ 1						2.55 m. x (k) 2.66 m	0.55 m. x 1.10 m	2.11 m. x 2.25 m. x (ölç.) 1.56 m. / 4.00 m2	x	x	76		23
22		77	III	c	1		Tip 5	3							3						3.46 m. x 3.50 m. (akro. 3.84 m)	0.51 m. x 1.28 m	2.10 m. x 2.46 m. x (ort.) 1.58 m. / 5.00 m2	x	x	77		22
21		78	III	c	1		?	? (Dolgu)							= 1						3.56 m. x (k) 3.14 m	0.50 m. x 1.27 m	2.09 m. x 2.41 m. x (ort.) 1.74 m. / 5.00 m2	x	x	78		21
20		79	IV	a	1		Tip 5	3			3				6						1.40 m. x 2.03 m	0.52 m. x 1.47 m	2.15 m. x 2.43 m. x (ölç.) 1.54 m. / 5.00 m2	x	x	79		20
19		80	X				?	? (Dolgu)							= 1						2.62 m. x (k) 1.49 m	0.60 m. x (k)1.06 m	2.03 m. x 2.28 m. x (ölç.)1.37 m. / 5.00 m2	x	x	80		19
25		81	III	ç		V	Tip 5	3					2 (?)		3 + 2(?)						(k) 4.16 m. x (k) 5.34 m	0.43 m. x 1.45 m	2.51 m. x 2.67 m. x (ort.) 2.60 m. / 7.00 m2	x	x	81		25
18		82	III	x			?	? (Dolgu)							= 1						(k) 2.49 m. x (k) 1.83 m	?	2.00 m. x 2.07 m. x (ort.) 1.65 m. / 4.00 m2	x	x	82		18
17		83	III	a	4		Tip 5	3 ?		3 Üst Klinede Volüt ve Palmet Bezeli Dikdörtgen Bacak			1 (?)		3 + 3 (?) + 1 (?)						3.92 m. x (k) 3.10 m	0.48 m. x 1.70 m	2.62 m. x 2.68 m. x (ort.) 2.25 m. / 7.00 m2	Üst Niş Klinede Spiralli Ayak	L / TL 86	83		17
16		84	III	c	1	V	Tip 3	2							2						4.32 m. x (k) 4.46 m	0.49 m. x 1.12 m	2.11 m. x 2.17 m. x (ort.) 1.77 m. / 5.00 m2	x	L / TL 87	84		16
12		85	III	a	4		Tip 4 - 5	3	1						4						3.50 m. x (k) 2.60 m	0.49 m. x (k) 1.37 m	2.14 m. x 3.24 m. x (ort.) 1.94 m. / 7.00 m2	x	x	85		12
11		86	III	a	7	V	Tip 1								= 1						4.36 m. x (k) 4.20 m	0.58 m. x 1.75 m	2.51 m. x 2.42 m. x 2.10 m. / 6.00 m2	x	x	86		11
10		87	III	a	5	V	Tip 5	3					1 (?)		3 + 1(?)						5.20 m. x 4.98 m.	0.63 m. x 1.79 m	2.54 m. x 2.61 m. x 2.09 m. / 6.50 m2	Haç - Kuş - Örgü Graffiti	L / TL 94	87		10
15		88	III	a	4		Tip 5	? (Dolgu)		3 K. III Bezemesiz Volütlü Dikdörtgen Bacaklar					≥ 3						3.51 m. x 2.73 m	0.50 m. x 1.71 m	3.06 m. x 3.28 m. x 1.76 m. / 10.00 m2	K. III Bezemesiz Volütlü Dikdörtgen Bacaklar	x	88		15
14		89	III	a	6	V	Tip 4		1						1						4.58 m. x 3.57 m	? x 1.21 m	2.51 m. x (k) 3.19 m. x 1.77 m. / 8.00 m2	x	x	89		14
13		90	III	a	6		Tip 2		2 K.II Ayak						2						3.02 m. x (k) 2.96 m	0.48 m. x 1.18 m	2.68 m. x 3.00 m. x (ort.) 1.81 m. / 8.00 m2	Kline Ayağı	x	90		13
9		91	IV	b	1		?	2		1					3						(k) 4.43 m. x (k) 2.28 m.	?	çizim üzerinde	3 Sahne /10 figür		91		9
8		92	III	a	6		Tip 3 (?)						2 (?)		"= 1 / 2(?)						3.13 m. x 3.39 m	0.41 m. x 1.39 m	2.28 m. x 1.96 m. x 1.77 m. / 4.50 m2	x	L / TL 88	92		8
7		93	III	a	7	V	Tip 5	3							3						5.44 m. x 5.15 m	0.59 m. x 1.67 m	2.49 m. x 2.87 m. x 2.26 m. / 7.00 m2	x	x	93		7
41		94	X				Tamamlanmamış								0						4.25 m. x 4.50 m	x	x	x	x	94		41
39		95	III	a	7		Tip 4	? (Dolgu)		1					≥ 1						4.43 m. x 3.68 m	0.45 m. x 1.32 m	2.54 m. x 3.06 m. x (ort.) 1.77 m. / 7.80 m2	x	x	95		39
40		96	III	ç		V	Tip 4 - 5	3		1					4						5.42 m. x 4.77 m	0.44 m. x 1.28 m	2.39 m. x 2.44 m. x (ort.) 1.81 m. / 5.80 m2	x	x	96		40
38		97	III	ç			Tip 4			1					1						(k.) 4.18 m x 5.60 m	0.46 m. x 1.45 m	2.52 m. x 2.50 m. x (ort.) 1.81 m./ 6.30 m2	1 Sahne / 4 (+ ?) figür	x	97		38
37		98	III	x			Tip 4	? (Dolgu)	1		1				≥ 2						(k.) 4.18 m x (k.) 3.74 m	0.58 m. x 1.78 m	(ort.) 2.18 m x 2.62 m x (ort.) 2.10 m / 6.00 m2	x	x	98		37
6		99	IV	a	1		Tip 5		3						3						1.61 m. x 2.63 m	0.46 m. x 1.29 m	2.73 m x 2.72 m x (ölç.) yak. 1.64 m / 7.43 m2	x	x	99		6
5		100	III	a	4		Tip 3 - 5	2	1		2				5						(k.) 3.15 m x 2.69 m	0.44 m. x 1.64 m	(ort.) 2.41 m x 2.75 m x (ort.) 1.72 m / 7.00 m2	x	x	100		5
3		101	III	a	6		Tip 5	2	1		2				5						3.21 m x 3.26 m	0.44 m x 1.26 m	2.97 m x 2.30 m x (ort.) 1.77 m / 7.00 m2	x	L / TL 92	101		3
2		102	III	x			?	? (Dolgu)					2 (?)		"= 1 + 2 (?)						(ölç.) 4.66 m x (k.) 3.59 m	0.63 m x 1.47 m	(ort.) 2.12 m x (ort.) 2.25 m x (ölç.) 1.80 m / 5.00 m2	1 Haç - Graffito	L / TL 93	102		2
1		103	III	a	4		Tip 5	3			3				6						(ölç.) 3.56 m x (k.) 2.71 m	0.54 m. x 1.80 m	(ort.) 2.68 m x (ort.) 2.90 m x (ölç. ort.) 2.00 m / 8.00 m2	x	Y / Petersen-Luschan 1889, 35, Nr.54	103		1
4		104	X				Tip 5		3						3						3.70 m x 3.21 m	0.50 m. x 1.80 m	(ort.) 2.96 m x (ort.) 2.75 m x (ölç. ort.) 2.00 m / 9.00 m2	x	x	104		4
100 Mezar	TOPLAM	104 Mezar				18 Sofalı Mezar		50 Mezar / 138 Yatak	21 Mezar / 35 Yatak	24 Mezar /41 Yatak	13 Mezar / 27 Yatak	2 Mezar / 2 Yatak	10 Mezar / 16 Yatak (?)	3 Mezar / 5 Tipi Belirlenemeyen Yatak	248 Adet Taş Ölü Yatağı (Vici) + 19 (İncelenemeyen 19 Adet Mezar Odasının Her birinin En Az 1 Yatağa Sahip Olduğu Kabul Edildiğinde (Non Vici) + 16 Adet Montaj Yatak (?)					22 adet Mezar / 24 adet yazıt. 14 Mezar üzerinde 14'ü Likçe; 8 Mezar üzerinde 10 adet Eski Yunanca	104 Mezar	TOPLAM	100 Mezar